

3 1761 04494 5905

Heilagra **W**anna
SOGUR

828

Heilagra Manna SOGUR

FORTÆLLINGER OG LEGENDER

OM

HELLIGE MÆND OG KVINDER.

EFTER GAMLE HAANDSRIFTER

UDGIVNE AF

Carl. Rikard
C. R. UNGER.

35544
3/10/94.

II.

UNIVERSITETSPROGRAM FOR FØRSTE SEMESTER 1877.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS B. M. BENTZEN.

1877.

BRITISH MUSEUM
LONDON

HEILAGRA MANNA SÖGUR.

II.

HERVÉ W. M. 1913

Indhold.

II.

Niðrstigningar Saga	I.	1—8.
«	II.	8—14.
«	III.	14—17.
«	IIII.	17—20.
Nikolaus Saga	Erkibyskups I.	21—41.
«	Appendix 1.	41—46.
«	— 2.	46—49.
«	II.	49—158.
Olafs Saga hins helga		159—182.
Páls Saga Eremita		183—192.
Placidus Saga		193—203.
«	Appendix I.	204—207.
«	— II.	207—209.
«	— III.	209—210.
Quadragesima Militum Passio		211—219.
«	Appendix	219—221.
Remigius Saga		222—227.
Sebastianus Saga, Fragment		228—235.
Septem Dormientes, Fragment		237—240.
«	Appendix, den latinske Legende	240—244.

Silvesters Saga	245—280.
« Appendix 1.	280—281.
« — 2.	281—286.
Stephanus Saga	287—309.
Theodorus Saga	310—314.
Thomas Saga Erkibyskups, Fragment	315—320.
Vincencius Saga	321—326.
Vitus Saga	327—334.
Vitæ Patrum	335—488.
« « II.	489—671.
Navneregister	672—686.

FORORD.

De her meddelte Helgensagaer hidrøre vel samtlige fra latinske Originaler. Den væsentligste Interesse for os have de paa Grund af Sproget, da de fleste uden Tvivl allerede have seet Lyset i det 12te Aarhundrede, og enkelte ere naaede til os i meget gamle Haandskrifter. De fleste af disse Sagaer bære den bedste Sprogperiodes Præg og synes at være behandlede med temmelig Frihed ligeoverfor de til Grund liggende Originaler. Enkelte Oversættere have følt sig mere bundne af Latinen, og deres Stil bærer ogsaa Spor deraf; dette gjælder navnlig enkelte Partier af Vitæ Patrum; Udgiveren har derfor troet, at en Meddelelse af den latinske Text, for saa vidt den har været ham tilgængelig, her kunde være hensigtsmæssig og til Lettelse for Læseren. Denne maa dog ikke her vente at finde klassisk Latin, interesserer han sig derimod for de nyere romanske Sprog, vil han i denne Latin støde paa mange Eiendommeligheder, der minder om disse, saaledes vil han for Exempel allerede finde Spor af ille brugt som bestemt Artikel = fr. le, la, Antydninger til det nyere Futurum dannet af Verbets Infinitiv med habere o. lign.

Stødet til den i Middelalderen saa rigt blomstrende legendariske Litteratur synes for en væsentlig Del at skyldes tre Helgenhistorier af Hieronymus (jvf. Ebert, Geschichte der Christlich-lateinischen Litteratur, Leipzig 1874 S. 192 ff.), nemlig hans Skildring af Paulus af Thebens Levnet (Vita Pauli), der skal være hans først udgivne Verk, ved Aar 374; hans mærkelige Meddelelser om en Munk i den chaldæiske Ørken, som han gjengiver med dennes egne Ord, saaledes som han har hørt dem af hans Mund (Vita Malchi); og endelig hans udførlige Biographi af Hilarion (Vita Hilarionis), Stifteren af Klosterlivet i selve Palestina. De to første af disse Hieronymus's Arbejder ere os levnede i norrøn Bearbejdelse og meddelte i nærværende Samling I S. 438—446 og II S. 183—192, den tredje, hvis den har været oversat, er i alt Fald ikke kommen til os, dog nævnes Hilarions Navn her i Vitæ Patrum II cap. 175, hvor et Møde mellem ham og Epiphanius paa Cyperen omtales.

Overalt at paavise den bestemte Kilde til alle disse legendariske Sagaer, selv om Tiden havde strakt til, vilde være en vanskelig Sag for en, der ikke engang har Adgang til den herhen hørende trykte Litteratur i sin Helhed, end sige til det meget som endnu ligger utrykt i Udlandets Bibliotheker. Udgiveren faar derfor indskrænke sig til at omtale, hvad der nærmest vedkommer den norrøne Text, og navnlig de Haandskrifter, han har benyttet ved Udgivelsen deraf.

To af disse fortjene først og fremst at omtales, ikke just formedelst deres Ælde, men paa Grund af Mængden af de i dem opbevarede Sagaer, nemlig Pergamentsbøgerne No. 2 folio i det Kongelige Bibliothek i Stockholm og No. 235 folio i den Arna-Magnæanske Samling paa Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn, og dernæst som tredie No. 233 folio i samme Samling.

I.

Cd. Holm. 2 folio *) bestaar nu af 86 Blade eller 172 Sider, med 2 Spalter paa Siden og 43 Linier paa Spalten. Bogen udgjør nu 13 Læg eller Ark, hvoraf hvert oprindeligt har udgjort 8 Blade. Af det første Ark er kun til-

*) Det vil maaske vække Forundring, at Pergamentscodex No. 3 folio i det Kongelige Bibliothek i Stockholm ikke her er bleven benyttet, uagtet den indeholder en rig Samling af legendariske Sagaer. Grunden er den, at Sproget her ikke er norrönt (d. e. gammelnorsk eller gammelislandsk). Bogen kan nemlig ikke være ældre end første Halvdel af det 16de Aarhundrede, og er sandsynligvis tildels oversat fra en Plattydsk Legendesamling. Sprogtonen og Ordføiningen fjerner sig betydeligt fra den ældre, der findes Udtryk, som aldrig have været anvendte i det gamle Sprog, og som vistnok ogsaa ere ukjendte for det nyere islandske (f. Ex. *nauva* = varla, knap, neppe, platt. *nouwe*). Beviset for sin sildige Tilbliven giver ogsaa Bogen selv. I den sidste der forekommende Legende, om Sancta Anna, Jomfru Marias Moder, omtales et Jertegn i Brabant 1488. De sidste Blade i Bogen ere udrevne, hvorved Slutningen af Sancta Annas Jertegn mangler; men tilfældigvis findes den samme Legende om Sancta Anna og hendes Jertegn fuldstændigt paa Gammelsvensk i en Codex i Linköping (Rietz: *Scriptores Svecici Medii Ævi II Lundæ 1843 P. 161—264*) nøie stemmende med Texten i Cd. Holm. 3 folio og øiensynlig oversat efter samme Original (den svenske Legende angives ogsaa ved Enden at være vendt af tysko oc i swænsko), og her omtales til Slutning flere Jertegn der udførtes ved Sancta Annas Hoved, der opbevaredes i Merseburg «hart nær Dyren» og blev fundet Aar efter Guds Byrd 1501, niende Dag i Januar Maaned. Efter denne Datum, som kun en Lacune i Slutningen af Cd. Holm. 3 folio her har berøvet os, maa altsaa denne Bog være skreven; den synes hel igjennem at være med samme Haand. En Prøve paa Sproget har man i den af Jon Sigurdson i *Annaler for Nordisk Oldkyndighed Aar 1854* udgivne *Saga Osvalds konungs*, og et Facsimile af Haandskriftet er meddelt i samme *Annaler* for Aar 1852. Bogen fortjente uden Tvivl at udgives i sin Helhed.

bage to Blade, det andet og det syvende, og af en ældre Signatur fra 16de Aarhundrede kan man se, at dette Læg den Gang var det første i Bogen, som altsaa har begyndt med Thomas Erkebiskops Saga (II 315—320). Af denne Saga er der levnet 1 Blad, oprindeligt det andet i Lægget, samt $\frac{2}{3}$ Spalte paa andet Blad, oprindeligt det syvende, der indeholder Slutningen af Sagaen. Nederst paa samme Spalte begynder Martinus Saga (I S. 607—642), der har en Defect derved, at det med første Blad i Ryggen forbundne 8de Blad ogsaa er gaaet tabt (I S. 611). Da mellem femte og sjette Læg Slutningen af Gregorius Saga mangler (I S. 395), er her i det mindste udfaldet ét Læg. Sjette Læg begynder med Augustinus Saga (I 122). Af 10de Læg mangler det 3die og dermed sammenhængende 6te Blad, hvorved 2 Lacuner indfalde i Marthas Saga og Maria Magdalenas (I S. 522²⁷—527⁷ og S. 535²⁷—539³¹). Af 12te Læg ere de 4 inderste Blade i Behold, første og andet og dermed sammenhængende 7de og 8de ere tabte. Herved er en Lacune af 2 Blade indfalden i Cecilians Saga (I S. 279²⁰—289¹⁰) og Slutningen af Agnes Saga bortkommen (I S. 19¹⁸). Af 13de Læg er kun de to inderste Blade i Behold, det første af disse, nuværende Blad 85, begynder midt i Fortællingen om Fides Spes Caritas (I S. 372²³), har derpaa Flagellatio Crucis (I S. 308—311), som fortsættes Blad 86, hvis sidste Spalte indeholder Begyndelsen af Mauritius Saga (I S. 644²²—645²).

Sagaernes Orden i Codex er følgende: Thomas, Martinus, Nikolaus, Ambrosius, Dionysius, Silvester, Gregorius, Augustinus, Blasius, Stephanus, Laurentius, Vincentius, Benedictus, Páll eremiti, Maurus, Maria Egipzka, Martha og Maria Magdalena, Katerina, Barbara, Lucia, Cecilia, Agatha, Agnes, Fides Spes Caritas, Flagellatio Crucis, Mauritius.

Codex er skreven paa Island, sandsynlig ved Slutningen af det 14de Aarhundrede, af 2 Hænder (anden Haand begynder Bl. 35 med Augustinus Saga), hvis Orthographi dog ikke er meget afvigende, og denne nærmer sig, som i de fleste Haandskrifter fra den Tid, i enkelte Punkter til den nuværende Udtale paa Island: o skrives for á efter v, dog har den første Haand næsten næsten altid sva, den anden oftest svo; Diphthongen ei = e bruges gjerne foran ng: leingi = lengi, feingu = fengu, dog skriver den anden Haand for det meste lengi, fengu, gengu. U-Omlyden af a betegnes ved ð, au eller o; udenfor Stammen i Flexions- eller Afledsformer betegnes denne Omlyd oftest ved o: bidiondum, veriondum, þionondum, domondum, riddorum, dog findes ogsaa riddòrum, truòndum, domòndum, gòfgundum og et Sted lifendum.*)

*) Hist og her findes dels over dels under Texten nogle Tilskrifter af senere Hænder, saaledes nederst paa 13de Blads Forside med Hænder fra 15de Aarhundrede: hier setr ek olafr tone mitt klør, og med en anden Haand: hier setr ek bjarne mit klør; paa 16de Blads Forside i

Med Hensyn til Opløsningen af Forkortninger, da er denne udført efter den Form, hvori Ordene findes, naar de ere fuldt ud skrevne. Formen *postoli*, og ikke *postuli*, er valgt, fordi der ét Sted staar skrevet helt ud *postolum* (Udg. I 491²⁸), ellers overalt *pl'i*, *pl'igr* o. lign. Dog er Skrivemaaden *þeira* bleven foretrukken for *þeirra*, fordi *þ'r* bruges = *þeir*, og det saaledes synes rimeligt at opløse *þ'ra* med *þeira*, uagtet Ordet ét Sted skrives helt ud *þeirra*, og et Par Steder *þeira* (*R* = *rr*); paa ét Sted skrives ogsaa Nominativformen *þeir*. Ordet *konungr* er bleven trykt saaledes; det skrives sædvanlig *k'r* (Nominativ), *k'g* (Accusativ) o.s.v.; dog to Steder fuldt ud *konungr*, én Gang *koñgr*, og omtrent 6 Gange *kongr*. Præpositionen *fyrir* skrives sædvanlig *f'* eller *f''*, et Par Gange opløst *fyrir*, og én Gang *firir*, den første Form er bleven foretrukken. Det personlige Pronomen *vær* (*nos*) findes altid skrevet saaledes, naar Ordet staar uforkortet, aldrig *ver*, skjönt det oftest forkortes *v'*, Formen *vær* er derfor optagen. Ordet *hon* skrives saaledes omtrent 6 Gange, almindeligst forkortet *ho*, og ofte *hun*. Dativ af *hann* er trykt *honum*, hvor den er forkortet *h'm*, uagtet *honum* kun findes helt ud skrevet én Gang, *honum* derimod 4 Gange, og *havnvm* 2 Gange. Conjunctionen eller skrives snart *eda* snart *edr*. Nægtelsen *eigi* skrives mange Gange helt ud, ogsaa forkortet *eig* eller *eg*, og endnu oftere *eí*. Dette *eí* er ikke bleven opløst *ecki* (der skjönt egentlig Neutrum af *engi* ofte ogsaa i det gamle Sprog bruges for den blotte Nægtelse ligesom i Latin *nihil*), men altid *eigi*, da det ogsaa bruges for *eigi* Præsens Coniunctiv af *eiga* (saaledes i *Martinus Saga*, I S. 637³², at *hann eí* [d. e. *eigi*] *þar at hvíla*), hvilket udelukker Muligheden af, at Skriveren ved denne Forkortning har kunnet mene *ecki*.

I et Par Punkter har Udgiveren fundet det rigtigt at afvige fra Oldbogens Skrivemaade. Saaledes har han adskilt *u* og *v*, skjönt dette bruges uden Forskjel i Codex. En Eiendommelighed ved dette Haandskrift er Fordoblingen af *n* (betegnet ved en Prik eller Streg over Bogstaven) i en Endestavelse, f. Ex. *fundinn*, *ordinn* o. lign. ikke blot i Masculin men ogsaa i Feminin; dette synes at stemme med Udtalen *nu* paa Island, i alt Fald findes denne Særegenhed i islandske skrevne og trykte Bøger fra det 17de Aarhundrede. Undertiden finder dette ogsaa Sted ved Possessiverne *minn*, *þinn*, *sinn*, paa den Maade, at Nominativ i Hankjøn og Hunkjøn skrives begge afvexlende snart *min*, *þin*, *sin*, og snart *minn*, *þinn*, *sinn*, dog bruges i Dativ Hunkjøn altid *minni* o. s. v. Det samme er undertiden Tilfælde med det demonstrative *enn* = *hinn*. Her i Udgaven er den regelmæssige Sprogbrug gjen-

Margen til høire staar med denne sidste Haand: *biarne aa mik*, og Blad 53 øverst paa Forsiden, hvor *Benedictus Saga* begynder staar: her *þyriar benedictus soghu er ormr loptzson scrifuade*.

nemført. Partiklerne en (sed), en (quam) og enn (adhuc) skrives alle sædvanlig med dobbelt n. I Udgaven er Formen enn kun beholdt for Betydningen adhuc, en derimod anvendt for de to andre.*) I et Punkt er Skrivemaaden i yngre Haandskrifter meget vaklende, nemlig i Adskillelsen af r og ur;**) det første er ikke nogen selvstændig Stavelse og knytter sig kun med en dunkel Vokallyd til Ordstammen, ur derimod er en fuldstændig Stavelse. Da nu den dunkle Vokal, der ledsager dette r i den islandske Udtale, er bleven til u, er det allerede i det 14de Aarhundrede i islandske Haandskrifter blevet forvexlet med den virkelige Stavelse ur.***) Den første Haand i Codex bruger som oftest slet og ret r baade for r og ur; den anden Haand adskiller dem gjerne rigtigt. Her i Udgaven har man søgt at gjennemføre den med de ældre Haandskrifter overensstemmende rigtigere Sprogbrug. Undertiden forekomme i dette Haandskrift Eiendommeligheder i Skrivemaaden, som skyldes graphiske Hensyn, og som hvis de gjengaves i en Udgave, vilde gjøre et ganske andet Indtryk paa Læseren af denne, end de gjøre paa den, der har Haandskriftet for Øine. Skriveren kan nemlig undertiden for at fylde en Linie, for Symmetriens Skyld ligeoverfor følgende Linier, vælge en Skrivemaade, som han ellers ikke anvender; kommer for Exempel Ordet taka til at staa sidst i en Linie, og denne Linie ikke ganske fylder det samme Rum som den ovenstaaende eller nedenstaaende, kan Skriveren tilføie et overflødig a og skrive Ordet takaa eller takaa efter Omstændighederne; kommer ek til at staa sidst i Linien, føier han undertiden et h til og skriver Ordet ekh. Paa denne Maade er især manget ur sat for r, tekr vilde ikke tage sig saa godt ud ved Liniens Ende som tekur, derfor skriver han det her paa denne Maade. I en bogstavret Gjengivelse, Side for Side og Linie for Linie, af et Haandskrift, maatte man naturligvis ogsaa give alt dette noiagtigt, i en paa

*) Dette stemmer med Brugen i nogle af de bedste gamle Haandskrifter, saaledes f. Ex. i Annales Regii og den gamle Gulapingslög. Det synes ogsaa at være naturligt, fordi enn (adhuc) er stærkt betonet, en (sed og quam) ere derimod tønlose; det synes ligesaa urigtigt at fordoble n her, som at skrive siðann, þaðann = siðan, þaðan. Naar en Digter i et Vers tillader sig at bruge enn = en, maa dette vel betragtes som en poetisk Frihed.

**) Jvf. Rektor Jon Þorkelssons Afhandling: Um r og ur i niðrlagi orða og orðstofna í islensku. Reykjavík 1863.

***) En lignende Forvexling kan vanskeligere finde Sted i Norge, hvor der er en bestemt Forskjel paa Udtalen af Enstavelses- og Flerstavelsesord (en Forskjel ukjendt paa Island), saa at móðr (fessus) og móður (matrem) adskille sig paa det bestemteste fra hinanden. Man vil saaledes i Hardanger, hvor man har den islandske Udtale af ur, høre Forskjel i Betoningen af fellur (Plur. af fella) som Tostavelsesord og fellu(r) Præsens af Verbet falla som Enstavelsesord.

almindelig Maade trykt Bog maatte man ved enhver saadan Leilighed i en Anmærkning forklare Grunden, hvorfor Skriveren paa ethvert af disse Steder havde afvejet fra sin vanlige Skrivemaade, og dette vilde blive en overdræven Vidtløftighed; og hvis man uden Bemærkninger optog disse Særegenheder i en almindelig Udgave, kunde slige Ting komme til at volde Læseren unødvendige Betænkeligheder eller bringe ham til at gjøre falske Slutninger og anse for sproglige Egenheder, hvad der ene og alene skyldes Pergamentet eller de til Veiledning for Skriveren opridsede Tværlinier i Haandskriftet.

II.

Codex Arn. Magn. 235 folio, jevnaldrende med Cd. Holm 2 folio (Guðbrandr Vigfusson sætter den til Aar 1380), bestaar af 68 Blade, med to Spalter paa Siden.

De første 4 Blade ere Fragmenter af et andet Haandskrift (nederst paa 3die Blad staar med Arne Magnussons Haand: Fra sira Þorkele Arnasyne á Kalfafelle 1711) og ere sandsynligvis paa Grund af Lighed i Format blevne indbundne sammen med de andre 64 Blade. Disse 4 Blade ere af samme Alder som de øvrige, maaske snarere ældre, og i Almindelighed skrevne med større Correcthed og Fasthed. De 2 første Blade have været de inderste i et Læg eller Ark, og de 12 første Linier paa første Spalte indeholde Slutningen af St. Hallvards Saga (I S. 396), det øvrige omfatter Johannes den Døbers Saga (Postola Sögur S. 842 indtil Ordene þessa vitron 848³³). De 2 næste Blade ere Levninger af et Læg (hvori der mellem dem i det mindste ere udfaldne 2 Blade), og de indeholde Fragmenter af Sebastianus Saga (II 228—235), dennes Slutning samt Begyndelsen af Agnes Saga (I S. 15—16³) med Overskrift: her hefz vpp Ambrosivs(!)

De følgende 64 Blade udgjøre 8 Læg eller Ark, hvert paa 8 Blade; dog mangler der Læg baade i Begyndelsen og Enden, og imellem nuværende første og andet er bortkommet mindst et Læg. Bogens Indhold er: 1) Mariu Saga egipzku, Begyndelsen mangler; 2) Magnus S. eyjarls; 3) Jóns S. Hólabykups, Slutningen mangler; 4) Petrs S. postola, kun Slutningen; 5) Margrétar S.; 6) Marthe S. og Marie Magdalene; 7) Ólafs S. hins helga; 8) Fides Spes Caritas; 9) Laurentius S. erkidjakns; 10) «Saga vorrar fru»; 11) Augustinus S.; 12) Mauritius S.; 13) Dionysius S; Overskriften lyder: saga postola Páls, hvor uden Tvivl Navnet Dionysius er udeglemt mellem saga og postola; 14) Flagellatio Crucis; 15) Ceciliu Saga, hvor Slutningen mangler. Af disse er No. 2 optagen som Appendix i den Udgave af Orkneyingasaga, der er besørget af Vigfusson blandt Kildeskrifter til Englands Historie, og som trykkes under The Master of the Rolls' Auspicier: «A collection of Sagas and other Historical Documents relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles», men som endnu ikke er udkommen; No. 3 er trykt blandt Biskupa Sögur; No. 4 er benyttet

under Signaturen *C* i Postola Sögur 181—200; No. 10 udgjør kun Slutningen af Jomfru Marias Saga nemlig Capp. 25—28, Udgaven af Mariu Saga S. 49—62, samt Jertegn 33, trykt sammesteds S. 120—121, og Jertegn 21, S. 104—105. Bogens øvrige Indhold er meddelt i nærværende Udgave.

I Begyndelsen er Haanden temmelig lig den, der har skrevet de første 4 Blade, dog er Skriften noget mindre, men lidt efter lidt antager denne en mere cursiv Form, skjønt Haanden synes at være den samme, og med det sjette Læg forøges Liniernes Antal paa Siden til 39 istedenfor 37, som før har været det almindelige; Brugen af æ bliver almindeligere for det før sædvanlige e (ê, som det oftest skrives, men som af Mangel paa Typer har maattet erstattes med e), og jo længer det lider ud i Bogen, jo skjødesløsere er den skreven, og Feilene ere paa sine Steder saa mange, at det har været ugjærligt at bemærke dem alle under Texten; de ere dog af den Art, at de med Lethed lade sig rette, og bestaa for det meste deri, at et Bogstav er oversprunget, eller kommet for meget, f. Ex. ordr for ord, eller Bogstaver omsættes, som vreda for verda, elfa for efla o. lign. Andre væsentlige Feil ere naturligvis paapegede under Texten. Som en Særegenhed for dette Haandskrift maa mærkes Formen sialfr, der næsten overalt bruges for det sædvanlige sialfr.

III.

Cd. Arn. Magn. 233 folio bestaar af 29 Blade (2 Spalter paa Siden, 47 Linier paa Spalten), hvoraf de første 14 ere omtalte paa et andet Sted (Mariu Saga, Christiania 1871 XXII), de øvrige 15 ere Levninger af et andet Haandskrift, der er blevet indbundet sammen med det første, det er sandsynligvis skrevet noget før Midten af det 14de Aarhundrede. Det første Blad, nu numereret 15, har været ubeskrevet paa Forsiden, Bagsiden omfatter Begyndelsen af Legendens om Fides, Spes og Caritas (I S. 369—372¹⁵). Imellem Bl. 15 og 16 er der en Lacune, hvorved Slutningen af den foregaaende Legende og Begyndelsen af den følgende, Katerine Saga, mangler; denne sidste begynder Blad 16 med Ordene [libera]lis heita (I S. 401²⁹) og fortsættes Bl. 17, 18 og 19, paa hvilket Blads Forside den slutter. Paa 19de Blads Bagside begynder Marthas Saga og Maria Magdalenas, og denne fortsættes Bl. 20, 21, 22, 23, 24 og 25, hvorefter paa Grund af en Lacune Slutningen mangler (I S. 551³⁹). Bl. 26 begynder med Slutningen af Agnes Saga (I S. 22), derpaa følger Agathas Saga, som fortsættes og sluttet Bl. 27 (I S. 7—13), hvorefter følger den første Halvdel af Margretas Saga (I S. 474—477⁴⁶). Imellem Bl. 27 og 28 er en Lacune, hvorved Slutningen af Margretas Saga her er tabt. Bl. 28 er skaaret over efter Længden, hvorved Forsidens anden Spalte og Bagsidens første Spalte er tabt, Indholdet er Nidrstigningar Saga (II S. 14—17), og nederst paa Bagsiden af Bl. 28 findes

Overskriften (I 301³¹⁻³³) til Legenden om Korsets Opdagelse, inventio Crucis, som begynder paa det følgende 29de Blad, der nu udgjør det sidste i Bogen.

De øvrige Haandskrifter lade sig bekvemtest omtale under de forskjellige Sagaer, hvortil de have afgivet Stoffet, dog vil det maaske være hensigtsmæssigt foreløbig at opregne de andre her benyttede Manuscripter. Blandt disse findes to i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, nemlig Pergamentscodex 16 quarto Nikolaus Saga (II S. 49—158), og Papircodex 8 octavo Placidus Saga (II S. 193—203), samt nogle Fragmenter af Agatha (I S. 13—14), Brandanus, Gregors Dialoger, Gregors Saga og Nikolaus Saga (II S. 46—49) i det norske Rigsarkiv, — alle de øvrige opbevares i den Arna-Magnæanske Samling paa Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn. Disse ere følgende Folianter: 180^b, 221 (Fragm. fra Midten af 13de Aarhundrede, Augustinus Saga, Appendix), 225, 232 (nu hvad dens Indhold angaar fuldstændig trykt), 234 (fra Aar 1325, nu fuldstændig trykt), 238 (Fragmenter af forskjellige Haandskrifter), 239 (nu hvad dens Indhold angaar fuldstændig trykt); og følgende Qvarter: 544 (Hauksbók), 623 (vel fra Midten af 13de Aarhundrede, nu trykt fuldstændig), 624, 627 (Fragm. af to Blade udrevne af 234 folio, Augustinus Saga og Vitæ Patrum), 638, 640, 641, 642, 643, 645 (Codex fra 1200, nu trykt fuldstændig), 655 (Fragmenter af forskjellige Haandskrifter, hvoraf mange meget gamle, heriblandt to Blade af Blasius og Placidus Saga, skrevne i Norge i 12te Aarhundrede), 657^a, 657^c, 668, 677 (Gregors Dialoger fra Slutningen af 12te Aarhundrede), 681^a, 681^b, 681^c, 696, 764^a; og endelig 429 in octavo.

Agathu Saga. De to Bearbejdelser af denne Saga, Cd. Holm 2 folio og 233 folio ere saa forskjellige, at det har været nødvendigt at meddele dem begge. De hidrøre rimeligvis fra den samme Original og synes at være to af hinanden uafhængige Oversættelser. Den til Grund for dem liggende latinske Legende har vel ikke afveget saa meget fra den, der findes i «Jacobi a Voragine Legenda Aurea» (recensuit Grässe, Lipsiæ 1850 P. 170—173). Fragg. III af Sagaen afviger især fra de to foregaaende og den latinske deri, at Keiser Decius selv er kommen tilstede og deltager med Qvincianus i det pinlige Forhør over Agatha. Den Codex, hvoraf dette Bladfragment er en Levning, har havt de for mange i Norge skrevne Haandskrifter fra det 14de Aarhundrede sædvanlige Egenheder: Overgang af i til y foran rd, rt, rg, rk, saaledes her fehyrsla og vyrdiz (en Udtale, der nu er gennemført i det norske Folkesprog), þet for þat, et e gjort diphthongisk til ei saa snart en følgende Stavelse begynder med i: heifir, beiria = hefir, beria.

Agnesar Saga. Denne Sagas Original synes temmelig nøie at have stemt

med Legenden hos Surius: «De Probatis Sanctis, Januar P. 338—341.» Cd. Holm. 2 folio har paa Grund af en Lacune (se ovenfor III) kun noget over Halvdelen af denne Saga; det manglende er suppleret efter Pergamentscodex 429 octavo, der i Udgaven er benævnt *B* og i Forveien er benyttet til Varianter, men siden, hvor Cd. Holm. ophører, er betegnet *Cd.*, en Betegnelse som i nærværende Udgave i Regelen er benyttet paa de Steder, hvor kun én Codex er forhaanden. Cd. 429 er neppe ældre end Midten af det 15de Aarhundrede. Ved Siden heraf er benyttet et Bladfragment af en Membran i 238 folio, Forsiden 238^a og Bagsiden 238^b, hvilket er betegnet *Fr.* i Noterne. Dette har tilhørt en Codex, der neppe har været yngre end Midten af det 13de Aarhundrede, den skjelner mellem æ og œ.

Alexis Saga. Denne Saga er trykt efter den mærkelige Skindbog 623 qv. og allerede forhen udgivet i Prøver af oldnordisk Sprog og Literatur af Konrad Gislason S. 438—446, hvor den jævnføres med den latinske Legende i «Acta Sanctorum Tom. IV Julii.» Om dette Haandskrift jævnføre man samme Forfatters «Um frumparta íslenzkrar tungu í fornöld» L—LVII.

Ambrosius Saga. Denne Saga grunder sig hovedsagelig paa Paulinus «Vita S. Ambrosii», trykt som Anhang til S. Ambrosii episcopi Mediolanensis De Officiis Ministrorum Libri III ed. Krabinger, Tubingæ 1857. Foruden Cd. Holm. 2 folio er et meget gammelt Membranblad 238 folio XI benyttet, hvorfra Varianterne S. 34—39. Som Appendix er S. 52—54 trykt et beklippet Membranblad 655 qv. XXVIII A, Levning af et Haandskrift, som det synes, fra første Halvdel af det 13de Aarhundrede. Sammenhængende i Ryggen med dette Blad er et andet, der indeholder et Brudstykke af Clemens Saga, hvilken Saga er trykt Postola Sögur 126—151 efter 645 qv. Imellem disse sammenhængende Blade ere to andre udfaldne, der have indeholdt Slutningen af Clemens Saga og Begyndelsen af Ambrosius.

Antonius Saga. Originalen til denne Saga er «Vita beati Antonii abbatis» af Athanasius Biskop i Alexandria (trykt hos Migne Patrolog. Tom. LXXIII: Vitæ Patrum I 127—170 og Surius Januar S. 268—283). Den staar først i 234 folio, men mangler Begyndelsen, da et Blad er gaaet tabt foran i denne Skindbog. Jvf. om dette Haandskrift Maríu Saga, Christiania 1871, XI. XII, og fornemmelig Fortalen til Biskupa Sögur I XXXV.

Augustinus Saga. Ved Udarbeidelsen af denne synes hovedsagelig at være benyttet «Vita D. Aur. Augustini auctore incerto» (udgivet af Cramer, Kilise 1832). Cd. 234 folio er lagt til Grund for Udgaven. Imellem Bl. 71 og 72 i Skindbogen er udrevet et Blad, hvis gjenfundne nedre Del tilligemed et andet udrevet Blad af samme Skindbog, henhørende til Vitæ Patrum, nu findes i 627 qv. Den bortkomne øverste Del af Bladet er bleven suppleret efter Cd. Holm. 2 folio og 235 folio, hvilke Haandskrifter forøvrigt ere benyttede til Rettelser og Varianter. Augustinus Saga og den sidste Halvdel af den forangaaende

Biskop Jons Saga (trykt Biskupa Sögur I 151—202) er skreven med en anden Haand end det øvrige Indhold af Cd. 234 folio. Som Anhang (149—152) er meddelt et Blad af en ældre Codex (fra 13de Aarhundrede), hvor ogsaa Biskop Jons Saga har gaaet umiddelbar foran; her har man den interessante Notits, at Abbed Runolf af Veri (død 1306) har overført Bogen fra Latin.

Barbare Saga. Den latinske Legende findes i *Legenda Aurea*, hos Grässe P. 898—902, og Surius, Decemb. P. 123. Til Grund for Sagaen er lagt Cd. Holm. 2 folio og Varianter ere tagne af 429 octavo.

Benedictus Saga. Denne Saga, saaledes som den findes i Cd. Holm. 2 folio, synes at være en senere Bearbejdelse af Benedictus af Nursias Liv, saaledes som dette er meddelt i anden Bog af Pave Gregors Dialoger. Som Appendix er trykt, hvad der endnu er tilbage af den norrøne Bearbejdelse af disse Dialoger. Den største Del af disse Fragmenter ere Levninger af et Haandskrift, der neppe kan være yngre end Slutningen af det 12te eller Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, nemlig Cd. 677 qv., der i Udgaven er betegnet **A**. Dette Haandskrift er beskrevet af Gislason i hans *Frumpartar islenzkrar tungu i fornöld* XCIII—XCIX. Disse Fragmenter udgjøre de sidste 17 Blade i denne Skindbog. Det første Brudstykke er 6 Blade (S. 198¹). En er helgi til 216²⁹ með hrvglec, andet Brudstykke 1 Blad (S. 216³⁰ Hertugin callaþi til 219³⁴ alr heimr), tredje Br. 2 Blade (S. 219³⁵ necqvert sinn til 225²³ þeira Totila), fjerde Br. 2 Blade (S. 225²⁵ af þeire mēlgi til 232⁴ þionom sinom), femte Br. 3 Blade (S. 232⁶ diaeninn til 241³⁴ sanna lios), sjette Br. 3 Blade (S. 242²⁶ þa es mannd a þr til 250³² til þess es). Blandt sproglige Egenheder mærke man: v sædvanlig baade = v og y; u adskilles som oftest fra v, men dog skrives almindelig gvþ; ø skrives ofte ó; ofte bruges e eller é = ei, og maaske havde det været rigtigst overalt istedenfor þeir at have trykt þer, thi saaledes staar dette Ord helt ud skrevet 3 Gange, ellers findes det overalt forkortet; nogen Forvexling kan her ikke finde Sted med Flertal af þú, da dette i denne Codex altid heder ér. Denne Skindbog gjør ingen overdreven Brug af Accenter (flere Gange forekommer dog ę med Accent, hvilket desværre ikke har kunnet gjengives); Nægtelsen eigi betegnes oftest ved ñ (d. e. non), dog findes i det mindste 5 Gange eigi helt ud skrevet; Formerne es, vas, vesá, forekomme almindelig, og af og til det nægtende a f. Ex. esa = es eigi. I Almindelighed er der ikke gjort nogen Bemærkning ved Steder, hvor Afskriveren selv har rettet en eller anden Feil, f. Ex. naar han ved et Punkt under en Bogstav eller paa anden Maade har betegnet, at denne skulde gaa ud.*) Til at supplere det

*) Saadanne Ting have naturligvis sin Interesse, men de høre dog væsentlig hjemme i Udgaver, hvor Texten gjengives Side for Side, Linie for Linie, og hvor alle Forkortninger bibeholdes, en Udgivelsesmaade som alle slige gamle Haandskrifter upaatvivlelig fortjene.

manglende i Begyndelsen af Gregors Dialoger er benyttet Cd. 239 folio (Jvf. Postola Sögur XII), hvor de sidste 8 Blade udgjøre Begyndelsen af disse, og til Varianter er benyttet foruden denne Codex ogsaa Membranblad 655 qv. XV (S. 228, 229), og Membranfragmenter i norske Rigsarkiv (S. 188—193, 207—211, 234); disse sidste have ogsaa ellers kunnet udfylde nogle Lacuner (S. 241³⁵—242²⁴, 250—255). Capiteltallene ere tilføiede overensstemmende med den latinske Text.

Blasius Saga. Denne Saga stemmer mest med Legendens saaledes som den er meddelt i Acta Sanctorum 3 Februar: II Acta P. 339—344. Vor Text er trykt efter Cd. 623 qv. (jvf. ovenfor under Alexis Saga), Varianter ere tagne af Cd. Holm. 2 folio, og Lacunen 264⁸—265²⁹ udfyldt efter denne. Som Appendix er trykt (269—271) et Pergamentblad af Blasius Saga, 655 qv. IX B, af en meget gammel sikkert i Norge skreven Codex. Forkortninger findes saagodtsom ikke; Originalens Skrivemaade er noiegtig bibeholdt, saaledes ogsaa den besynderlige Brug af de store Bogstaver og Interpunctionen; den eiendommelige Accent, der findes over enkelte Vocaler og som er gjen-given ved en Circumflex, ligner fuldkommen den Form af Accenten, der findes i Angelsaxiske Haandskrifter; angelsaxisk Form have ogsaa Bogstaverne r og y. Til den samme Codex har hørt et Blad af Placidus Saga (II 207—209), samt et Blad af Mathæus Saga (trykt Postola Sögur 823—825).

Brandanus Saga. Den latinske Legende er udgiven af Dr. Carl Schröder: Sanct Brandan, ein lateinischer und drei deutsche Texte, Erlangen 1871. Haandskriftet, hvoraf dette Blad er en Levning, kan ikke have været yngre end det 13de Aarhundrede, og er maaske skrevet i Norge. Navnet skrives paa Pergamentbladet dels Brandanus dels Brændanus, hvor det kun betegnes med Begyndelsesbogstaven, er den samme Betegnelismaade fulgt i Ud-gaven.

Cecilii Saga. Den latinske Original er formodentlig den samme som ligger til Grund for Legendens i Legenda Aurea (Grässe 771—777). Den i Cd. Holm. 2 folio indfaldne Lacune fra 279²⁰ til 287¹ er udfyldt efter Cd. 235 folio, og hvor denne ophører, fra 287¹ til 289¹⁰, efter 429 octavo. De i Slutningen af Sagaen anførte Jertegn ere interessante, for saavidt som de omtale andenstedsfra bekjendte Personer i Slutningen af det 12te Aarhundrede. Þórarinn Brandsson og hans Kone Guðrun Óspaksdóttir samt deres Søn Brand, der nævnes i Laxdæla Saga cap. 78, den sidste ogsaa i Diplomatarium Islandicum I 217. 218.

Crucis Legendæ. Til den første*) af disse Legender om Korsets Oprindelse, hvortil man finder en Antydning i Legenda Aurea (P. 303—304), er

*) Den er nu ogsaa trykt hos Möbius: Analecta Norrœna. Zweite Auflage. Leipzig 1877. S. 204—207. Jvf. Forordene hos Möbius ix. x om herhenhørende Litteratur.

meddelt efter 544 qv., Hauksbók, (jvf. om denne Bog Biskupa Sögur XI—XIX og P. A. Munchs Afhandling om Hauk Erlendsson, Annaler for Nordisk Oldkyndighed 1847). Den er ikke skreven med Hauks egen, men med en norsk Afskrivers Haand. Den anden Legende om Korsets Fund (af hvis latinske Original kun Begyndelsen anføres i Acta Sanctorum 3 Mai P. 363 cap. 9) er aftrykt efter et Membranfragment 238 folio 12 b, Levning af en Codex fra Slutningen af det 13de Aarhundrede, og 233 folio, hvor den udgjør det sidste Blad. Den tredje Legende om Mishandlingen af Crucifixet (De Passione Imaginis Domini nostri Jesu Christi in Beryto, Surius, November P. 234) er trykt efter Cd. Holm. 2 folio og 235 folio.

Dionysius Saga. Den latinske Legende, saaledes som den findes hos Surius, October P. 114, og i Legenda Aurea P. 680, er temmelig afvigende fra vor Saga.

Dorotheu Saga. Denne Saga stemmer temmelig nøie med Legenden i Legenda Aurea (P. 910—912), den er kun opbevaret i Cd. 429 octavo fra Midten af 15de Aarhundrede.

Duggals Leizla. Den latinske Original er udgivet af Oscar Schade: Visio Tnugdali Halis Saxonum 1869. De hidhørende Haandskrifter er 681^a qv. (*A*) og 681^b qv. (*D*) sandsynlig fra Begyndelsen af det 15de Aarhundrede, 624 qv.*) (*B*) fra dette Aarhundredes Midte og 681^c (*C*) fra sammes Slutning eller Begyndelsen af det 16de. *A* er fuldstændig indtil omtrent midt i Cap. 22, *B* ophører i Slutningen af Cap. 21, og mangler desuden 4 Blade inde i Texten (1 Bl. S. 343³³—344³⁷, 1 Bl. 348⁵—349²⁹, 2 Bl. 352³¹—354²⁵), *C* udgjør kun 1 Blad, og de 11 øverste Linier paa Forsiden af dette Blad er Slutningen af «St. Pauls Nedfart til Helvede», noget vidtløftigere end den danske Legende af samme Indhold hos Brandt: De hellige Kvinder S. 24—28; Slutningen af denne samme Legende findes ogsaa i *B* (624 qv.), hvor den følger umiddelbart efter Duggals Leizla. *D* (681^b qv.) bestaar af 4 Blade parvis sammenhængende, det første Par *D*^a S. 342²¹—344³⁵, det andet *D*^b S. 351³⁰—354¹⁰. Den paa rimet Prosa skrevne Indledning, der ikke findes i *B*, er mærkelig derved, at den angiver Kong Haakon som den, der har ladet Bogen oversætte fra Latin, og denne Konge er uden Tvivl Haakon den Gamle, Stil og Sprog peger bestemt paa hans Tid, og fra Sprogformens Side er der intet i Veien for, at disse indledende Knyttelvers ogsaa kunne være fra hans Tid. Enkelte feilagtige Rim kunne hidrøre fra den islandske Afskriver, saaledes naar hybyli og illvili S. 330⁹⁻¹⁰ danner Rim, har der vel i den norske Original staaet hibili, en Form dette Ord har i den norske Codex af Kongespeilet. En Del af Duggals Leizla er forhen trykt i Gislasons Prøver S. 447—456.

*) En Beskrivelse af denne Codex findes i Diplomatarium Islandicum I S. 238—240.

Erasmus Saga. Den latinske Legende, noget kortere, findes i *Legenda Aurea* P. 890—894. De to Pergamentblade 655 qv. V, som indeholde hvad der er tilbage af denne Saga, ere uden Tvivl Levninger af en Codex fra første Halvdel af det 13de Aarhundrede. Skriften er paa nogle Steder saa udvisket, at den ikke har kunnet læses.

Fides Spes Caritas. Den latinske Legende findes i *Speculum Historiale* Lib. 10 Capp. 84, 85, og betydelig forkortet i *Legenda Aurea* P. 203.

Gregorius Saga. En væsentlig Grundvold for denne Saga synes at være «*Sancti Gregorii papæ vita auctore Paulo Diacono.*» Et ubetydeligt Bidrag til at fylde noget af Lacunen i Cd. Holm. 2 folio har et Fragment af et Pergamentblad i norske Rigsarkiv ydet; kun de øverste 14 Linier ere tilbage, og Forsiden af dette Blad maa rimeligvis have sluttet Gregorius Saga, thi paa Bagsiden begynder 4de Bog af hans Dialoger, tilligemed de to sidste Repliker af den 3die Bog, se nærværende Udgave I S. 234.

Hallvards Saga. Begyndelsen af denne Saga findes nederst i anden Spalte paa Bagsiden af Pergamentsblad 238 folio IX. Det øvrige af Bladet indeholder Slutningen af Sebastianus Saga. De sidste Linier af Sagaen findes paa første Blad i 235 folio. Som en Erstatning for det manglende af Sagaen er den latinske Legende meddelt efter *Acta Sanctorum* 3 Mai og efter *Breviarium Nidrosiense*.

Katarine Saga. Den latinske Legende findes hos Surius, November P. 528, og i *Legenda Aurea* P. 789. Foruden Cd. 233 folio, Cd. Holm. 2 folio og 429 octavo, er ogsaa paa et Par Steder confereret et Fragment af Sagaen i 667 qv.

Laurentius Saga. Denne Saga er en Sammenstøbning af Legendens om Pave Sixtus, Laurentius og Hippolitus, *Legenda Aurea* P. 483, 488 og 501.

Lucie Saga. Den latinske Legende findes i *Legenda Aurea* P. 30—32.

Malcus Saga. Den latinske Original «*Vita Sancti Malchi auctore divo Hieronymo presbytero*» staar hos Migne Patrol. Tom. XXIII col. 53. Codex 764^a qv., hvor vor Saga findes, er af et meget blandet Indhold, og hører til den Slags Haandskrifter, som man paa Island pleier at kalde Syrpa; den maa være skreven ved Midten af det 14de Aarhundrede, paa Bagsiden af 5te Blad fra Enden begynder en Indledning til Biskop Jon Halldorssons Æventyr med disse Ord: *A b incarnatione domini m^o ccc^o xx^o v^o kom til Islanz herra Jon byscup Halldorsson, hann var hinn sæmiligzte madr i sinum stett o.s.v.* Malcus Saga begynder paa 27de Blad og ender øverst paa det 30te.

Den som Appendix til Malcus Saga trykte Afhandling, med Overskrift *Vidræða* likams ok sálar, er skreven med Hauk Erlendssons egen Haand og optager 9 Blade i 544 qv. Det er en fri Bearbejdelse af det 26de Capitel af *Philippi Gualteri Moralium Dogma*:*) «*De Fiducia et Securitate*» og af

*) Trykt som Tillæg til Sundbys: *Brunetto Latinos* Levnet og Skrifter,

Hugo de S. Victor's «Soliloquium de Arrha Animæ», hvor de to Samtalende kaldes Homo og Anima. Indledningsordene S. 446³⁰—447¹⁸ samt de Ord, der forbinde de to Samtaler S. 452⁹—452²⁶, og Slutningen S. 472¹⁰—473²⁹ ere tillagte af Bearbejderen. Hauks Orthographi er bibeholdt; kun paa de Steder, hvor han har forsømt at tilføie Stregen over n for at tilkjendegive denne Bogstavs Fordobling, er dette uden videre udført, saa at man altsaa i dette Tilfælde har sat nn og ikke n(n). Blandt Membranfragmenterne 696 qv. findes 4 Blade fra 15de Aarhundrede, der ere Levninger af en anden vidtløftigere Recension af disse Samtaler; disse Blade ere dog dels saa feilagtigt skrevne og dels saa ulæselige, at de kun paa nogle faa Steder have kunnet benyttes. Det kan bemærkes, at Samtalen mellem Legem og Sjæl der har staaet først og sluttet med Ordene sialfr vðavðlegr S. 465²², og derpaa har fulgt Samtalen mellem Æðra og Hugrekki.

Margretar Saga. Den latinske Legende findes noget kortere end vor Saga i Legenda Aurea P. 400—403. Margretes Saga findes ogsaa i en anden Recension i mange Haandskrifter blandt Octaverne i den Arna-Magnæanske Samling, men da denne synes at skrive sig fra en senere Tid, er den ikke her medtagen.

Mariu Saga egipzku. Den latinske Original findes i Acta Sanctorum 2 April P. 76—83 og Speculum Historiale Lib. 15 cap. 66—73.

Sagaen er meddelt baade efter Cod. Holm. 2 folio (med Varianter af 235 folio) og efter Cd. 657^c qv., skjønt den sidste ikke afviger særdeles meget fra den første; dog er Forskjellighederne af og til saa betydelige, at de vanskeligt vilde have ladet sig angive ved Varianter. Orthographien har desuden adskillige Egenheder, saa at denne Recension ogsaa derfor fortjener at gives særskilt. En Beskrivelse af dette Haandskrift findes i Fortalen til Biskupa Sögur I P. LV. LVI. Til Varianter (S. 504⁰—505³¹, 506¹¹—507³²) er benyttet det sidste af to i Ryggen sammenheftede Blade i 655 XXXIII qv. af en Pergamentcodex fra Midten af det 13de Aarhundrede. Og som Anhang (S. 510—512) er trykt et Pergamentblad 238¹ folio af en Codex fra sidste Halvdel af det 13de Aarhundrede.

Marthe Saga ok Marie Magdalene. Foruden de herhenhørende latinske Legender, Speculum Historiale Liber 9, capp. 92—111, Legenda Aurea P. 407—417, 444—447, har vor Sagas Bearbejder ogsaa benyttet Historia Scholastica af Petrus Comestor.

Martinus Saga Byskups. Grundlaget for denne Saga danner Sulpicii Severi «Vita S. Martini, Epistolæ, Dialogi» (Sulpicii Severi libri qui supersunt. Recensuit Carolus Halm. Vindobonæ 1866). De tre Recensioner af Sagaen, skjønt for det

meste stemmende i Hovedtrækkene, have dog saa store Forskjelligheder i det enkelte, at det har været nødvendigt at trykke hver særskilt. Den første findes i den gamle Cd. 645 qv. omtrent fra Aar 1200, og er skreven med den anden i denne Codex forekommende Haand og udgjør den sidste Del af Bogen. Dette Haandskrift er beskrevet i Gislason: Frump. islenzkr. tungu LXII—LXVI, Biskupa Sögur I XLVII—XLIX, Postola Sögur IX—XI. Den anden Recension i 235 folio, synes at stemme bedst med den latinske Original, og den tredie i Cd. Holm. 2 folio stemmer saa temmelig, hvad Ordlyden angaar, med den første, men har adskillige Tillæg fra andre Kilder.

Mauritius Saga. Den latinske Legende findes hos Surius, September P. 220—223. Som Anhang er trykt Pergamentfragmentet 655 X¹ af en Codex fra anden Halvdel af det 13de Aarhundrede.

Maurus Saga. Den latinske Legende er trykt hos Surius, Januar P. 237.

Michaels Saga. Den latinske Original til denne Saga kan ikke angives, da Acta Sanctorum for 29 September, hvor den antagelig findes, mangler paa vort Universitetsbibliothek. Efter det sidste Capitel i Bogen, S. 713⁷, er (Berg) Sökkason, Abbed ved Thveraa Kloster (død omtrent 1350) Forfatter til denne Saga. Det fuldstændige Haandskrift af Sagaen 657^a qv. og det paa foregaaende Side omtalte 657^c qv., hvor kun dens Slutning er bevaret, kunne neppe være meget yngre end Forfatterens Dødsaar. Som Tillæg er meddelt efter 657^a qv. Legenden om Pave Marcellinus, der er trykt Postola Sögur S. 467, men hvor Begyndelsen mangler; den er i Codex skreven med en anden Haand end Michaels Saga.

Nidrstigningar Saga. Denne Saga er egentlig anden Del af det saakaldte Nicodemus' Evangelium, og afviger ikke saa lidet fra den trykte Udgave af dette hos Fabricius i Codex Apocryphus Novi Testamenti Hamburgi 1703, P. 276—298. Den første Recension af Sagaen findes i Codex 645 qv., staar der umiddelbart foran Martins Saga og er skreven med samme Haand som denne; den anden staar først i Codex 623 qv. (se ovenfor under **Alexis Saga**) og mangler Begyndelsen; den tredie, et Fragment, findes paa næstsidste Blad i 233 folio (se ovenfor VII), og den fjerde er et Pergamentblad fra 15de Aarhundrede i 238 folio.

Nikolaus Saga erkibyskups I. Den latinske Legende findes i Speculum Historiale Lib. 13 Capp. 67—81, forkortet i Legenda Aurea P. 22—29. De som Appendix 1 trykte 2 Pergamentblade 655 qv. III, ere Levninger af en Codex fra den første Del af det 13de Aarhundrede; Appendix 2, et Pergamentblad i det Norske Rigsarkiv, har tilhørt en Codex ældre end 1350, og har, efter dette levnedes Fragment at dømme, havt Jertegnene i en fra de andre meget forskjellig og vidtløftigere Form.

Nikolaus Saga erkibyskups II. Denne vidtløftigere Nikolaus Saga er efter Indledningsbrevet til Bogen oversat eller bearbejdet af Broder Berg Sökkason,

der 1325 blev Abbed til Munkavverá; da han her kalder sig slet og ret Broder, har han maaske udført dette Arbeide før han blev Abbed, altsaa før 1325. Som Grundlag for sit Verk har Broder Berg benyttet «Vita beati Nicolai episcopi» af Johannes Barenensis (fra Bari i Neapel), dog har Oversættelsen betydelig udvidet og forøget sin Original, i al Fald saaledes som denne foreligger i «Mombritii Sanctuarium»; han har desuden ogsaa benyttet andre Kilder, saaledes ved Afsnittet om Drømmene, Cap. 69 S. 86, der er taget af Gregors Dialoger Bog IV Cap. 48. De første 4 Capitler mangle ganske i Originalen, det samme er Tilfældet med Slutningen af Cap. 6, Capp. 7—10 og Fortællingen om Basiliken og Hermelinen i Cap. 13. Enkelte Partier har Oversætteren udeladt, men det er dog lidet i Sammenligning med, hvad han har lagt til. Hvor han beraaber sig paa «meistari Johannes», gjengives dennes Udtryk gjerne nøiagtigere. Til Sammenligning er Johannes' Brev til Athanasius trykt i latinsk Original under Texten.

De her benyttede Haandskrifter ere:

Cd. Holm. 16 qv. paa Pergament omtrent fra Aar 1400, særdeles godt skreven; hvert Capitel er udstyret med illumineret Begyndelsesbogstav, hvilken ofte indeholder en Tegning, der har Hensyn til Capitlets Indhold. Foran og bag i Bogen ere to Blade, som oprindelig have været blanke; det tredie Blad optages af Prologen og Johannes' Brev til Athanasius; Broder Bergs Sendebrev findes derimod ikke i denne Bog. Forsiden af det følgende fjerde Blad optages af et Billede af St. Nicholaus, paa dette Blads Bagside og femte Blads Forside findes atter denne Helgens Billede sammenstillet med andre Personer, og paa femte Blads Bagside begynder atter Sagaen, og fortsættes da uafbrudt til Bl. 60.

Paa Bagsiden af det oprindelig blanke Blad i Bogen og næste Blads Forside staar optegnet med en Haand fra 16de Aarhundrede forskjellige Præsters Tiltrædelse ved Kirken paa Helgastöðum og det Inventarium, som ved denne Leilighed fandtes ved Kirken. Saaledes anføres ved Aar m^o d^o xxiiii sera Jon Finbogason, siden nævnes sira Þorkell, ved denne sidstes Tid anføres blandt andet: *ornamenta kirkivnnar: xii bækvr ok xx godar ok illar. kalekvr. messv klædi tvønn. vönd ok brestvr havftv lin: glodar ker. elldberi, kistv þravm: kluckvr. þriar. ok er ein brotin ok kolflavs, Mariv likneski, Nicholas likneski, krossar .ii. smelltir. ok einn steinndr.*

Paa Bagsiden af Blad 60, hvor Sagaen ender, findes Udkast til et Skjøde med den samme Haand, som har skrevet Notitserne foran i Bogen, hvilket begynder saaledes: *Asgrimvr Jonsson seldi Olafvi Loptzsyni med samþycki Gvdrvnar eiginkonv sinnar jordina a Lvnndabreckv. er liggvr i Baardardal med öllvm þeim gavgnvm ok gædv. sem greindri jordv fylgir ok fylgt hefir at fornu ok nyy o.s.v. Paa For-*

siden af det første blanke Blad ved Enden af Bogen findes Concept til Begyndelsen af et Digt til Jomfru Maria. Paa Bagsiden af dette Blad staar følgende Inventarieliste, skreven af en Haand samtidig med Sagaskriverens: Suo mikit reiknadiz godz helga stada kirkiu þa ær þorulfr biarnarson tok med. Jn primis, vii. kyr, vi, asaudar kug', vii gellder [griþ]ung[ar] ok ii hross fyrir .c. huort, i virð[in]ga fe vi hundra þui ær til fieckz, innan kirkiu mariu likneski, nicholaus likneski, ii, krossar smelltir, ok einn vsmelltr, sloppr alluaanndr kanntara kap, messu klæda leppar vaandir med grænum hœckli slittnum, alltaris ducar, ii. slitnir ok hœfud lin alluaant, alltaris dukr uslitin messu serkr handlin, corporalia, iii, eitt slitit, fonntbunadr vaandr, glergluggar, ii. ok annar brotinn vida ok i brott or gleret, biorar ii, med sotdrift, tialld uant kalla megin vm fram kirkiu, blamerkr dukr slitinn ifir nicholaus likneski, brik steind, alltaris klædi, iii, alluaand, alltaris steinn, kalekr lest[r] ok patena, jarnstika stor brotin ok adrar, iii stikur med iarn, ii. frame ok, ii. innar, elldbera ker alluannt, klockur, iii, ok ein rifin i barminn, or hinna þridiu kolbrin ok aa, ii, borur ok hlodlaus, ok litil bialla brotin, sequenciu bækr, ii, paska bok, grallara skra, enskar bækr, ii. paska boc ok dominica, til aduentu, fra aduentu framan til pasca, pisla bok ok gudzspialla, i selskinni, sallterar, ii, fornir, nicholas sagha, ok enn skraar nockurar, kirkiu ketill, glodar ker, pax blad fornt, spialld steinnt, sacrarium handklædi, kistill stolar, ii, lectarar, ok reliquie i þremr pungum, merki ii uaand saluns leppr.

Cd. 638 qv. er en meget god Papirafskrift, som Arne Magnusson havde ladet tage af Membranen i Resens Bibliothek, der brændte 1728. Den er fuldstændig, paa et Sted nær, hvor Arnes Afskriver ikke har mærket, at flere Blade i Membranen have manglet. Denne Lacune falder her i Udgave S. 139⁵ efter Ordet stormerki og ophører S. 146¹⁰ med gligt nafn. Her har i Originalen stormerki været det sidste Ord paa et Blad; det næste efter Lacunen har begyndt med glik, en Fortsættelse af hunan, de sidste Bogstaver paa det forangaaende tabte Blad. Afskriveren har læst g i glik som s (det korte s og g ligne hinanden ofte), og saaledes skrevet slikt nafn er flogit o. s. v., hvorved han har faaet en Slags Mening frem trods de manglende Blade. Dette Haandskrift betegner U-Omlyden af a ved ø, sjældnere ved o og au, har i Almindelighed o = á efter v, svo, von o. lign. Originalen har sandsynligvis været fra sidste Halvdel af det 14de Aarhundrede.

Cd. 640 qv. synes at være skreven med samme Haand som 621 qv. (indeholdende Apostelen Peters Saga, jvf. Postola Sögur XV). Bogen udgjør

58 Blade (under Pagineringen er 4 Blade oversprungne, saa at det sidste Blad er betegnet 54) med 26 Linier paa Siden. Den er formodentlig skreven henimod Aar 1450. Nederst paa Bagsiden af Blad 31 staar: Bok þessa gaf Jon Olason (!) gudi ok sancte Nicholae (!) ok kirkiunni a Ærlæk. Disse Ord ere omgivne med en af Streger dannet Firkant, og ved Siden af denne Firkant til høire staar: bid fyrir mer dandi kall. Paa sidste Side staar: Gudmundr b'p uigdi kirkiu a Ærlæk messudag Laurencii under hans helgun ok Nickulai, derpaa følger en Fortegnelse paa Gods, der tilhørte Ærlæk, skreven 1504, deriblandt opregnes Nicholas Saga Mariu Saga Olafs Saga istoria bok. Blandt sproglige Eiendommeligheder kan man mærke: þvit = þviat, mann undertiden som Nominativ = madr, ie = é : mier, vier, o = á efter v : vottr, vopn o. lign.; eg, mig = ek, mik o. s. v.

643 qv. bestaar nu af 35 Blade, 31 til 32 Linier paa Siden. Første Side er ulæselig. Imellem Ordene fliugandi fugl (S. 60³⁵) og geriz mikit (S. 77³⁰) mangler 8 Blade, imellem Nu berr sva (S. 97²¹) og nefndr, þviat (103²) mangler 3 Blade, og med Ordene Mirrea til (S. 147²⁸) ender Codex. Dette Haandskrift er uden Tvivl fra Slutningen af det 14de Aarhundrede og maa skrive sig fra samme Originalcodex som den nys omtalte Cd. 640 qv. uagtet den ikke ubetydelige Forskjel i Retskrivning, der adskiller disse to Oldbøger. Foruden den temmelig stadige Overensstemmelse i Textens Ordlyd (saal. f. Ex. i den feilagtige Læsemaade S. 60³⁰ kirkiu mali for girzku mali), er der to for dem fælles Udeladelser eller Overspringelser, som man ikke godt kan forklare, uden ved at antage, at den samme Original ligger til Grund for begge, hvilken ligeledes har udeladt dette. I begge to (640 qv. og 643 qv.) mangler nemlig fra fordandiz (S. 82²⁰) til dyrd eilifri (S. 82³²), samt fra gudi. Sva vel (S. 83³⁹) til eptir ritninginni (S. 84²⁵), saaledes at paa første Sted slutter Ordene Uþrætinn madr, der i de øvrige Haandskrifter begynde et nyt Capitel, sig umiddelbart til gagnaz, en; og paa det andet Sted ligesaa Begyndelsen af Cap. 65 þvilik er til gera fyrir. Cd. 643 qv. synes troere at have bevaret sin Originals Orthographi og Sprogform. Den bruger a efter v, van, vattr, varu: þeima = þessum; Præpositionen miðil bruges stadig for milli, som findes i 640 qv.; a beholdes i Afleds- og Flexionsendelser for u, f. Ex. dyrkadu, agætaztu = dyrkudu, agætuztu. I et Tilfælde har dog 640 qv. den ældre Form, nemlig i engi, hvor 643 qv. har engin. En Forandring indtræder i Forholdet mellem disse Haandskrifter fra Cap. 112, hvor Afskriveren af 643 qv. har begyndt at forkorte sin Original; denne Forkortning har han dog udført med saa megen Skjønssomhed, at intet gaar tabt i Fortællingens Sammenhæng.

641 qv., en Pergamentsbog fra omtrent 1400, bestaar egentlig nu af 26 Blade (21 Linier paa Siden), men 4 Blade, der høre foran i denne Bog, ere

feilagtig indbundne som 642^a qv., og de 2 første Blade i 642^b qv. høre ogsaa til denne Codex; den bestaar altsaa i Virkeligheden af 32 Blade. Bladene ere indbundne i stor Uorden. Den bestaar af 9 Brudstykker; første Brudstykke: Begyndelsen af Sagaen til og med Ordene gengr af (Udg. S. 55¹¹); Prologen og Johannes Barenis' Brev til Athanasius ere udeladte i denne Codex; andet Brudstykke: kirkiu medan (Udg. 57²²) — sidan sem (Udg. 59²²); tredie Brudstykke: hluti ydra birta (Udg. 88²⁹) — skiott til rads (Udg. 100⁵); fjerde Brudstykke: penningum (Udg. 102¹²) — hormuligt (Udg. 104¹⁶); femte Brudstykke: saklausir (Udg. 105²⁰) — sva segiandi (Udg. 106²⁴); sjette Brudstykke: almattigs guds (Udg. 108³⁴) — Giorir (Udg. 111⁹); syvende Brudstykke: villdum fyrir (Udg. 113¹⁷) — heilagr fadir (Udg. 114²¹); aattende Brudstykke: hans hendi (Udg. 125¹²) — samlagimz (Udg. 129⁸); niende Brudstykke: nat gera (Udg. 134¹³) — þessi milli (Udg. 141²³), hvormed Codex ender.

642^b qv. udgjør med Fradrag af de 2 første Blade, der høre til 641 qv., Fragmenter af 4 fortrinlige Haandskrifter. Det første af disse udgjør nu 11 Blade (3—13) og indeholder følgende 8 Brudstykker af Sagaen: første Brudstykke: gininn, gengr (Udg. 77⁶) — ok vigdr (Udg. 77⁴⁰); andet Brudstykke: sva godr (Udg. 81²⁶) — gagnaz, en (Udg. 82²⁴); tredie Brudstykke: um var (Udg. 84¹⁶) — skinandi (Udg. 85¹⁰); fjerde Brudstykke: er engillinn (Udg. 88¹⁹) — framkvæmir eru (Udg. 89¹⁴); femte Brudstykke: inn en sa hann (Udg. 115²⁷) — erkibyskups (Udg. 117²⁵); sjette Brudstykke: gerdir þu (Udg. 144¹³) — vær sogdum (Udg. 146¹³); syvende Brudstykke: drottin himneskan (Udg. 150³⁷) — hun hafdi (Udg. 152²); aattende Brudstykke: i kristninni (Udg. 154⁴) — hann birti (Udg. 155⁵). Af det andet Haandskrift er tilbage 2 Blade (14 og 15), der udgjør et Brudstykke: ord virduligs (Udg. 150¹⁵) — sinni kirkiu (Udg. 153³⁴). Af det tredie Haandskrift er der ogsaa kun tilovers 2 Blade (16 og 17) udgjørende 2 Brudstykker: andi virduligan (Udg. 99⁴) — vardhalldzmonnum (Udg. 100²²) og margfalldar (Udg. 106³²) — sæll Nicholaus (Udg. 108¹²). Det fjerde bestaar ogsaa kun af 2 Blade (18 og 19) og udgjør to Brudstykker: tveggia. Hvaðan (Udg. 80²²) — mœrgum manni (Udg. 82⁷) og dugan sialfr gud (Udg. 85¹²) — greina med (Udg. 86³⁰). Det første af disse Haandskrifter, hvoraf man har de fleste Fragmenter af Sagaen, er neppe yngre end Midten af det 14de Aarhundrede, og de tre andre maa være skrevne i den første Halvdel af dette Aarhundrede, altsaa samtidig med Forfatteren. Som Egenheder ved alle disse Haandskrifter kan mærkes Formerne firir og ifir overalt for fyrir og yfir, for de tre sidstes Vedkommende udelukkende Brug af kk ikke ck, þakkir o. lign., stadig van, vattr, varu; u-Omlyden af a er almindelig o, sjelden au, i Ordstammen, almindelig a i Flexions- og Afledsninger: dyrkadu; e alminde-

lig for æ: meddr = mæddr (d. e. mœddr); st i Superlativ ikke zt: selastr o. s. v. Det fjerde Haandskrift har desuden brugt ð: hofud, audlaz o. lign.

Alle disse Haandskrifter og Fragmenter ere benyttede ved Udgaven, men da det vilde have været for vidtløftigt at meddele alle afvigende Læsemaader, er kun et Udvalg af disse anført; heller ikke er der nævnt, i hvilke Haandskrifter de angivne Læsemaader findes, men kun Antallet af de Haandskrifter, der repræsenterer en Læsemaade. Det er at mærke, at Codex Resenianus meget ofte staar alene i denne Henseende ligeoverfor de øvrige, dog understøttes den undertiden af Cd. Holm. 16 qv.; man kan derfor som oftest antage, hvor kun 1 Codex anføres som Hjemmel for en Læsemaade, at denne er Codex Resenianus.

Olafs Saga hins helga. Denne kortfattede Olafs Saga i Cd. 235 folio indeholder maaske nogle enkelte Træk, som ikke findes andensteds, f. Ex. om Kong Olafs Afholdenhed fra berusende Drikke, og det sidste Jertegn Cap. 32 (S. 182), har, saavidt vides, ikke før været bekendt.

Pals Saga eremita. Den latinske «Vita sancti Pauli» er trykt hos Migne Patrolog. Tom. XXIII, 17, hos Surius, Januar P. 149.

Placidus Saga. Den latinske Legende findes hos Boninus Mombritius, Sanctuarium sive Vitæ Sanctorum Milano 1477(?) in folio, og ved Hjælp af den latinske Original har Texten i Papirhaandskriftet Cd. Holm 8 octavo nogenlunde kunnet restitueres. Sagaen i den Form, hvori den findes i dette Haandskrift, nedstammer uden Tvivl fra den Membran, hvoraf det som Appendix I trykte Fragment 655 qv. X¹⁻² er en Levning. Det som Appendix II trykte Pergamentblad 655 qv. IX A. er omtalt ovenfor XI under Blasius Saga. Appendix III er et Pergamentblad af en Codex fra det 14de Aarhundrede.

Quadraginta Militum Passio. Den latinske Legende findes hos Surius, Marts P. 87. Om Cd. 623 qv., se ovenfor IX og XI. Som Anhang er trykt Fragn. 655 qv. XXXIII.

Remigius Saga*). Den latinske Legende findes i Acta Sanctorum 1 Oktober. Sagaen findes i Cd. 764^a qv., se ovenfor XIII under Matheus Saga.

Sebastianus Saga. Den latinske Original findes hos Surius, Januar P. 302—312. Det første Brudstykke af vor Saga findes hos Surius P. 306³⁴—308¹⁰, det andet P. 311²¹—312⁴⁷. Om 238 folio se ovenfor XII.

Septem Dormientes. Den med vor Saga mest stemmende latinske Text findes i Acta Sanctorum for 27 Juli. Denne Saga er den sidste i 623 qv. For at give Legenden fuldstændig, meddeles den i App. efter Legenda Aurea.

*) Meddelelsen af denne Saga, som under Indsamlingen af Stoffet til denne Bog var bleven forglemt, skyldes Hr. Overlærer Gjessing i Christianssand, der under sit Ophold i Kjøbenhavn i fjor Høst velvillig tog en Afskrift deraf, som han tilsendte Udgifveren.

Silvesters Saga. Den latinske Original til denne Saga findes hos Mombrilius: Sanctuarium. Foruden Cd. Holm. 2 folio er S. 261¹⁶—266¹ benyttet et Pergamentblad 238⁸ folio af et Haandskrift fra omkring 1300. Appendix 1 655 qv. V² udgjør det sidste af Bagsiden af et Pergamentblad, hvor denne Saga tager fat der, hvor Erasmus Saga ender, se ovenfor XIII. Appendix 2 655 qv. IV er Levning af en Membran fra første Halvdel af 13de Aarhundrede, skreven med en fin smuk Haand, 52 Linier paa Siden. Forbundet i Ryggen med dette Blad er et andet, hvoraf dog største Parten er bortskaaren, saa at kun et enkelt Ord eller enkelte Bogstaver ere tilbage i Begyndelsen af Linierne paa Forsiden, og ved Enden af samme paa Bagsiden, man kan dog se, at Silvesters Saga har endt paa Forsiden, og efter denne har fulgt Vincencius Saga; imellem disse Blade har der saaledes manglet to andre.

Stephanus Saga. Til denne Saga er dels benyttet Scholastica Historia af Petrus Comestor dels Legenden De Inventione Corporis St. Stephani Surius 3die August. Desuden er Capp. 2—4 hentede fra Pilatus Saga (se Postola Sögur S. 154—157). Med Cd. Holm 2 folio er jævnført Pergamentsbogen 661 qv. fra 15de Aarhundrede. Denne Legende er ogsaa indtagen i den mærkelige Skindbog Cd. Holm. 15 qv., Wiséns Udgave S. 175. 176. 201—207.

Theodorus Saga. Den latinske Legende, der ligger til Grund for denne Saga, findes hos Surius, November P. 230.

Thomas Saga erkibyskups. Dette Fragment i Cd. Holm. 2 folio er Levning af en, som det synes, vel udført sammentrængt Fremstilling af Thomas a Becket's Liv. Den har, ligesom de vidtløftigere Bearbejdelser, sluttet med et Udvalg af hans Mirakler.

Vincencius Saga. Den latinske Legende haves meget vidtløftigere i Acta Sanctorum 22 Januar P. 344, og hos Surius, Januar P. 358—61.

Vitus Saga. Den latinske Legende findes hos Surius, Juni P. 207—209. Cd. 180^b folio, hvorfra denne Saga er tagen, er sandsynlig fra Midten af det 15de Aarhundrede; jævnfør om denne Skindbog Fortalen til Biskupa Sögur I P. LXXXIY—LXXXVI. Da St. Dunstans Saga, som findes i dette Haandskrift, er meddelt blandt Appendices i den af Vigfusson besørgede Udgave af Kong Haakon den Gamles Saga, trykt i London under The Master of the Rolls' Auspicier, men endnu ikke udkommen, syntes det unødigt ogsaa at optage den her i denne Bog.

Vitæ Patrum. Disse Vitæ Patrum falde i 2 Dele, den første Del, den egentlige Vitæ Patrum, ogsaa kaldet Historia Eremitica, indeholder ægyptiske Munkes mere og mindre udførlige Levnetsskildringer, og den anden, ogsaa kaldet Verba Seniorum, bestaar hovedsagelig af Smaatræk eller Anekdoter vedkommende slige hellige Munke eller Eneboere i Ægypten.

Den første Del (S. 335—488) blev i Middelalderen tilskrevet Hieronymus, men med Urette, da de efter dennes eget Vidnesbyrd ikke skyl-

des ham men Tyrannius Rufinus, født noget før Midten af det 4de Aarhundrede i Nærheden af Aquileia og død i Messina 410. Efter Fortalen skrev han denne Bog paa Opfordring af Munkene paa Oliebjerget (quoniam fratrum caritas, eorum qui in monte Oliveti commanent, hoc a nobis frequenter exposcit, S. 336²¹). Bogen bestaar af 34 Capitler medregnet det sidste, der i Latinen kaldes Epilogus. Ebert (Geschichte der Christlich-lateinischen Literatur S. 313) ytrer sig saaledes om denne Bog: In der Darstellung, die durch einen einfachen, leicht verständlichen Ausdruck vorthellhaft sich auszeichnet, schliesst sich das Werkchen, was die ausführlicheren Vitæ angeht — denn manche Capitel enthalten nur ganz kurze Charakteristiken — im Allgemeinen an die Heiligenleben des Hieronymus an, der, wenn nicht irgend eine griechische Vorlage anzunehmen ist, dem Rufin hier wohl den Weg gewiesen. Das Werkchen musste um so mehr aber auf die Phantasie der Leser im Mittelalter wirken, als die reellen Wunder jenes merkwürdigen Landes, das die Scenerie der Geschichten bildet, mit den ideellen der Asketen sich mischen; es findet sich mitunter etwas von der Anziehungskraft des Robinson Crusoe darin. Auch fehlt es andererseits in der That nicht, was ja auch Luther anerkennet, unter so manchem Thörichten und Absurden an wahrhaft erbaulichen Stellen, in denen eine gesunde Moral in populär-praktischer und doch würdiger Weise gepredigt wird, wie z. B. in der ersten Vita die Warnung Johannes vor der Ruhmredigkeit*). Für den Historiker aber ist von eigenthümlichem Interesse, die grosse Mannichfaltigkeit in den Erscheinungen der Askese, die sich hier darbietet, zu beobachten, und wie bereits darin im Keim alle die Besonderheiten der spätern verschiedenen Mönchsorden sich zeigen.

Den anden Del (S. 489—671), der, hvad den latinske Originals Sprog og Stil angaar, staar langt tilbage for den første, kan ikke være af Rufinus, men skyldes maaske snarere en græsk Original, der er gaaet gjennem en senere slettere Oversætters Hænder. Til den første Del, Historia Eremitica, er den latinske Original fuldstændig meddelt nedenunder; ved anden Del, Verba Seniorum, er dette kun skeet indtil Cap. 151 S. 622, thi herefter synes en forskjellig latinsk Bearbejdelse**) at have foreligget Oversætteren end den, nærværende Udgiver har havt Adgang til, og til 5 Capitler (nemlig 164, 171, 232, 236, 239) findes intet tilsvarende i Latinen. Den Udgave af Latinen, som her er benyttet, er trykt i Venedig Aar 1500, in quarto, og har foran som Smudstitel «Vitas Patrum»; forresten findes Bogens Hovedtitel, som sædvanlig ved Bøger fra den Tid, nederst paa anden Spalte af sidste

*) Jvf. nærværende Udg. S. 350^s—351³.

**) Som Exempel meddeles det korte Capitel i Latinen, som svarer til Cap. 152, S. 623 her i Udgaven: Interrogavit abbas Pambo abbatem Antonium dicens: Quid faciam? Respondit ei senex: Noli esse in tua iustitia confidens; neque penitearis de re transacta, et continens esto linguæ tuæ et ventris.

Side: Beatissimi Hieronymi Cardinalis presbyteri sancte romane ecclesie catholice doctoris precipui Libris qui vitaspatrum inscribuntur: diligenter examinatis: vigilantique studio emendatis: atque per punctos et comas distinctis: finem imprimendi imposuit Venetij Bonetus Locatellus presbyter. Jussu impensisque probatissimi viri domini Nicholai ex Franchfordia oriundi. Anno ab Incarnatione domini nostri Jesu Christi. Millesimo quingentesimo. Octavo Idus apriles. Med denne Udgave er stadig jævnført Migne's i hans Patrologia Latina Tomus LXXXIII, og Texten ofte derfra berigtiget.

De til den norrøne Oversættelse benyttede Haandskrifter ere: Cd. 225 folio, en Pergamentsbog, omtrent fra Aar 1400 i meget stort Format; den udgjør 138 Blade, med to Spalter paa Siden, og de sidste 29 Blade optages af Vitæ Patrum; Bogens øvrige Indhold stemmer med 226 folio (hvorom man se Gislasons Frumpartar IX. X. og Udgaven af Stjorn X.); Cd. 232 folio (om hvilken Skindbog se Postola Sögur XXVIII—XXIX) naar kun fra Begyndelsen til S. 430¹¹, fraregnet et tabt Blad (Udg. S. 374⁶—381⁷); med Hensyn til Orthographien mærke man stadig a efter v: sua, kuama; ei eller ei meget almindelig = æ: feida, hogueiri, leirifadir = fæda, hogværi, lærifadir; Cd. 234 folio (se ovenfor under Antonius Saga) har kun 5 Blade tilbage af Vitæ Patrum: første Blad har havt Forsiden blankt, Sagaen begynder paa Bagsidens første Spalte og de nederste Linier ere bortskaarne (Udg. 335—338¹⁷), andet Blad findes i Cd. 627 qv., her er ogsaa Nederdelen bortskaaren, saa at de sidste Linier i hver Spalte mangler (Udg. 339⁴—347²), tredje Blad er fuldstændigt (Udg. 356¹⁴—365¹⁷), fjerde Blad (Udg. 374⁹—382¹⁰) har tabt Nederdelen, femte Blad (392⁹—402⁶) er fuldstændigt. Endelig er ogsaa et Membranfragment i 668 qv. benyttet S. 534¹⁸—542⁴.

Med Hensyn til samtlige her trykte Texters Behandling maa til Slutning gjøres nogle Bemærkninger. Udgiveren har stræbt at gjennemføre en regelmæssig Interpunktion. Denne er nemlig i de allerfleste Haandskrifter meget ufuldkommen, og bestaar for det meste i Anvendelsen af et eneste Skilletegn, nemlig Punktum; enkelte bruge heller ikke dette, og have saaledes aldeles ingen Tegn til Adskillelse af de forskjellige Sætninger; dette er f. Ex. eienommeligt for Hauk Erlendssons Afskrifter. Som Modsætning hertil, kan dog mærkes, at nogle af de ældre Haandskrifter foruden Punktum ogsaa undertiden anvende et eget Spørgsmaalstegn, dette er Tilfældet med den gamle Membran 677 qv., hvorefter Pave Gregors Dialoger ere trykte. Hvor til en Text to eller flere Haandskrifter ere for Haanden, har man ikke anset det for nødvendigt at gjøre opmærksom paa en mindre Skrivfeil, Udeglemmelse af enkelt Bogstav eller et enkelt Ord i det til Grund lagte Haandskrift, naar det andet eller de øvrige have det rigtige. Paa de Steder hvor kun ét Haandskrift haves, er i dette Tilfælde manglende Bogstaver eller Ord tilføiede i

Parenthes (), og naar noget ellers er blevet berigtiget i Texten, er Haandskriftets Læsemaade anført nedenunder i Noten. I dette Tilfælde er ogsaa sædvanlig Signaturen *Cd.* (d. e. Codex) anvendt, for at gjøre opmærksom paa, at man her kun har havt det ene Haandskrift, og at den i Texten optagne Læsemaade er en Conjectur af Udgiveren. En Klammer i en Note refererer sig altid til en lignende oppe i Texten og antyder, at Læsemaaden angaar to eller flere Ord; findes ingen saadan Klammer, vedkommer den kun det ene Ord i Texten, hvortil Tallet er føiet. Et Par Exempler vil oplyse dette. I første Del af denne Bog S. 313 staar som Note¹ [til handa gudi *B*; dette betyder, at *B* (d. e. Cd. 235 folio) har disse Ord istedenfor Ordene af heime til guds, som er Læsemaaden i *A* (d. e. Cd. Holm. 2 folio); Note² Clemens pafi antyder, at disse 2 Ord findes i *B* istedenfor Ordet hann, som staar i *A*; Note⁴ [*saal. B*; vestverskr *A*, betyder: saaledes vel lærdr har *B* for den mindre rigtige Læsemaade vestverskr, som findes i *A*; Note⁵ *tilf. B* betegner, at Præpositionen i 15de Linie er udeglemt i *A*, men tilføiet efter *B*; Note⁸ *mgl. B* antyder, at Ordene fra [i Linie 24—25 mangle i *B*. Hvad der i Udgaven er sat mellem [] grunder sig tildels paa Gisning, da her enten findes Huller i Pergamentet, hvorved Skriften er bortkommen, eller ogsaa er denne saa afslidt eller udvisket, at det har været umuligt at læse den med Sikkerhed; paa de Steder i Texten hvor der staar Punkter . . . , har man heller ikke ved Gisning seet sig i Stand til at supplere det manglende. Et in Parenthesi stillet Udraabstegn (!) efter et Ord antyder, at dette virkelig staar saaledes i Haandskriftet, og at det ikke maa ansees for Trykfeil. Uagtet al anvendt Omhu, har det ikke lykkets Udgiveren at undgaa disse, og naar han nærer det Haab, at de fleste Feil ere anførte paa Rettelseslisten, saa skylder han dette hovedsagelig Hr. Pastor Fritzner's Godhed, der idet han gjennemgik denne Bog Ark for Ark, eftersom den blev trykt, for at gjøre Optegnelser til den ny Udgave af sin Ordbog, tillige tilstillede Udgiveren en Fortegnelse over de Trykfeil, han ved denne Leilighed opdagede.

Inden Udgiveren slutter disse Forord, maa han aflægge sin erkjendeligste Tak til følgende Herrer: Hr. Klemming, Bibliothekar ved det kongelige Bibliothek i Stockholm, som med vanlig Liberalitet har tilladt Benyttelsen af de Stockholmske Haandskrifter her i Christiania, Hr. Professor P. G. Thorsen, som viste samme Velvillie med Hensyn til Cd. Arna-Magn. 235 folio, og Hr. Justitsraad Bruun, Bibliothekar ved det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn, som derfra udlaaante den sjeldne Palæotyp «Bonini Mombritii Sanctuarium» til Benyttelse i Rigsarkivet her.

Christiania, Oktober 1877.

NIDRSTIGNINGAR SAGA.

I.

(*Cd.* 645 *qv.*)

Niðrstigningar Saga.

5 Karinus oc Levcius fratres synir Simeonis ens gamla segia sva fra niðrstigningo Crisz til helvitis a boc þeire, es [þeir gærðo¹ of þat, hverso Cristr hafði þa Adam alla saman fra helviti. En þo at því se varla sva uphalldit, es of þetta er gært, sem øþrom helgom ritningom, þa er eki þess sact fra þvísá, es of tortryggva
10 megi; boc su es cøllot verk grøðerans. Segia menn samsett hava Nichodemum lerisvein drotens.

Ver vorom þar stader, sogdo þeir, es sva þoti sem væll(r) vøre; þar var Adam oc aller hofuðfeþr oc spamenn, þaðra var þocusamt oc myrer vant at vera. Þa gerþise þat minnilict oc
15 merkilict, at næsta vaveifes scein þar lios fagrt oc biart [sva sem² af solo iver oss alla. Þa toc Adam faþer alz mannkyns oc aller hofotfeðr oc spamenn at fagna miog oc mela sva: «Lios þetta mon scina af guþi, er oss hefer heitet at senda lios sit.» Þa callaþi Ysaías spamaþr oc melte sva: «Þetta lios er af guþi, sva
20 sem ec sagða, þa er ec var lifs a iorþo, oc melta ec sva: Terra Zabulon et terra Neptalim transiordanis via maris Galilee gentium, populus, qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam, habitantibus in regionibus umbre mortis lux orta est eis. Nu er lios þat comet iver oss, er ec spaða þa at coma mundi, þviat at sønno
25 sitiom ver i heliar myrerom. En nu megom mioc of fagna aller liose þvísá.» Þa com þar at gangande faþer okarr Simeon, er fiolþinn var allr saman comenn, oc melte þa allglapliga við guðs

1 [þærðo *Cd.* 2 [sicut *Cd.*

vine: «Gæret dyrð domino nostro Jesu Cristo, af því at ec toc hann i faþm mer, þa er (hann) var barn, oc bare hann i kirkio, oc var ec þa kvæþr af helgom anda oc sœng ec þetta: Nunc dimitis Vsque in finem.» Þvísá ærendi fœgnuþo miog aller guþs helger.

Þa com þar at gangandi maþr sa er þeir kendo eigi, sa maþr var gœrvilegr oc a þann veg buenn, sem af eyðimœre vœre comenn. Þeir spurðo þann mann at namni, eþa hvat hann cynni nyt at segia. Hann lezc Johannes heita oc vase(!) rod callandi a ayþimœre oc fyrerrennere sunar guþs a iarþriki, oc at segia monnom 10 deili a því, at sa er sonr guþs, er þa var þangat comenn at hondom þeim til þess at hialpa þeim, er þat villdo þiggia. «Oc þa er ec sa hann coma at finna mic, þa knuþi mic enn helgi ande, oc melta (ec) þetta: Ecce agnus dei usque in finem. Ecce scirþag hann þa i onne Jordon. En þa sa ec anda helgan coma iver (hann) i dufo 15 like, oc heyrða ec þa rœd af hi(m)nom mela: Hic est dilectus meus in quo mihi complacui. En nu kann ec þetta yðr at segia, at ec (hevi) nu fyrer honom faret hingat þess eyrenndis at boþa yðr sva, at nu mun vera allscamt til, unz ipse filius dei mun her coma ovan af himnom at vitia var, þeira manna es her sitia i 20 heliar myrcrom.»

2. Þat var þa er Adam fyrst scapaðr faþer varr heyrþi sact fra þvísá, at Jesus var scirþr i Jordon, es sa maþr Johannes for af heimenum, at hann varþ alleatr viþ oc hallaþiz ða at syni sinom oc melte sva viþ hann: «Seth sunr 1! segðu fra því patriarchis oc 25 prophetis, er þu (heyrþir) Michaellem hofuðengel þer segia, þa er ec senda þic til paradisar at leita oc at qvedia droten varn þess, ef hann myndi vilia engil sinn senda at fœra þer þaðan viþsmior, þat er þar getr af viþsmiorstre miscunnar, at mæti meþ ðvi smyria [licam minn 2, þa er ec var siucr, at ec of finga heilso.» 30 Þa hefir Seth þangat til gengit, er hœfutfœr oc spamenn voro. Þa spurþi hann oc toc sva at mela: «Þat var, qvat Seth, þa er ec for eyren(di) fœþor mins, at ec com of siþir til paradisar hliþs. Þar var tvennt fyrer, at þar var elldr brennandi at banna manne hveriom at(gœngo), en englar at veria ollom dioflom oc œndom 35 syndogra manna. En þa er við toc at nema of for mina, þa nam ec staþar oc baþe [til guþs oc syndise mer] þa þar Michael hofuð-engell oc melte sva viþ [mec: Ec em sendr til þin af drotni]. Ec emc til þess setr at sia um hvers mannz hug. En sva er þer at

1 synr *Cd.* 2 [licaminnvm *Cd.*

segja, Seth: Eigi þarftu með tarom víðsmiors þess at þíia, er getr
 a paradís, til handa fəþor þínom, þo at hann se a[llesiucr, af] þvi
 at víðsmior mun hann eeki þapan hafa, fyrr en líþnir verþa heþan
 .v. þusundir oc .cccc. ara, þa mun coma a iarþriki ynnelegr guþs
 5 sunr sialfr Cristr, oc mun þa gera heila marga siyca menn, en
 suma reisa af dauþa, oc þa mun sialfr Cristr verþa scirþr i onne
 Jordon. Oc þa er hann stigr or vatneno, þa mon hann með víð-
 smiorve miscunnar smyrva lata þa alla, er a hann trua, oc mun þat
 miscunnarsmior þeim, er endrgetase af vatne oc helgom annða,
 10 verþa¹ endrgetnaðr at eilifre² sælo. Þat mon oc þa verþa, at enn
 astsame guþs sunr Jesus Cristr mon stiga niþr vilia undir iarþrike,
 oc mon hann þa leiþa Adam fəþor þinn i paradís til miscunnar
 tre(s).» Erennde þvísá, er þa hafði Seth melt, fəgnuþo et mesta
 aller patriarchar.

15 3. Nu þa oc er þeim varþ at þvísá gleþi mikil, sem von var
 at, er sact at Satan iotunn helvitis hofðingi, er stundom er með
 .vii. hefðom en stundom með .iii., en stundom i dreka like þess,
 er omorlegr er oc ogorlegr oc illegre a allar lundir, hefir ða þingat
 víþ iotna oc víþ diofla oc víþ rikistroll gərvoll, þau [er i 3 helvite
 20 voro, oc melte sva: «Verit nu buner víþ at taca oc gripa Jesum,
 er þvi vændisc, at hann se guþs sunr, en hann er þo maþr, oc
 merki ec at þvi, at hann qvide dauþa. En þar er sa maþr, er
 mer hevir mioc a mot gingit oc veret enn grimaste avalt, oc marga
 menn, er ec hafða blinda gərva oc biuga oc lieþra oc oþa, þa
 25 græði hann með orði sino.» En þeir (melto) oc svoroþo honom:
 «Eigi mondom ver vita, at sva se, sem þu segir. En þat [vitom
 ver⁴ oc kunno(m) þat sia, at engi hevir þu þann til handa oss
 spanet, drottenn, es sva hafi þinn crapt oc rike niþr brotet oc
 lamet avalt, sem sia er þu segir nu fra, at 5 eit øþroorð hafi melt.
 30 Enda hvęgiom ver þat oc leiþom atqvəþom fyrer þer um, þar er
 hann er, at hann mon almategr vera i godomenom, at engi mon
 mega honom, er i heimi er, slic[r sem hann er] i manndominom.»
 Þa melte hofðinge myreranna: «Hvat ive þer umb [oc hreþez] at
 gripa þenna mann Jesum, er beði er minn (ovín) oc yðvarr, þar
 35 [er ec freistaða hans oc vaþa ec up Gyþinga] lyð [til] fiandscapar
 [víþ hann, oc buet tre] til crossfestingar spiot
 hevi ec hvessa latet til at leggja a honom, oc nu mun allscamt til,
 unz hann mun andasc, oc mun ec hann þa [hingat leiþa], at hann

1 verþrþa Cd. 2 eileifre Cd. 3 [err Cd. 4 [vitom vitom Cd.

5 at er skrevet to Gange.

liggi beþi under yðr oc mer.» Þeir svoroþo: «Sagþer eigi þu ðat hann hefði hotvetna gørt meþ orþe sino, oc þat heilt gørt [er þu meitt] hafðir oc dreþit. En þat vitom ver, at hann hevir menn marga dauþa af ðer tekit, þa er af oss varo halldnir. Eþa hveirr var sa enn orðsterei, er Lazarus callaþe heþan? en ver helldom hann her .iiii. daga aþr i þendom, oc var hann þegar þa kyer a iarþriki allr a brauto fra oss.» Satan hoþðinge dauþans svaraði: «Jesus var sa.» En þeir svoroþo þa sva: «Þess sveriom ver fyrer þie oc erapta þina oc vara þar með, at þu leiþer hann eigi hingat, af¹ þvi at þa er ver h om boþorþom hans, þa varþ oss ollom viþ flemt, oc sculfo ða þrelar varer aller oc allar smiþior orar, oc for sva fiarri umb, at ver meþim Lazaro geta halldet, at neþta hvivetna sciotara fasta kyco. Vissom sem nu at inn almatki guþ er [i manni] þeim innan oc mun comenn til þess hingat i heim at leysa menn af syndom oc leysa til lifs guþdoms sins.» Þar hverf ee [nu fra] fyrst, er þeir Satan rædoz viþ.

4. En ee tee fra þvi at segia, [er þa] gærþise en fleira til stormerkia. Þat var mioc i þat mund dægra, er himennen opnaþise, þar com fram fyrst hestr hvitr, en hoþðingi sa reiþ hesti þeim, er morgom hlutom er gofgari en gærvaster aller aþrer, augo hans varo se(m) elld[z] logi, hann hafði coronu a hefði, er morg sigrmerki mate of syna, hann hafði cleþi þat umb aunnor utan, er bloþstoket var; a cleþi hans yfer mioþmenni voro orþ þessi riten: rex regum et dominus dominorum; hann var solo biartare; hann leide efter ser her [mikinn, aller þeir, er honom] fylgþo, riþo hestom hvitom, oc voro aller cledir silki hvito [oc voro lioser] mioc. Sa inn ricsti allvalldr leit þa til Jorsalaborgar oc melte: «Gilldra su er at Jorsolom er gær verþi miþ[garþsormi at scaþa].» Hann fal þa ængul, þann er h[or]venn [var agni oc eigi sia m]ate, i [ez]lino þvi er i gilldrona var lagit, oc sva vaþinn gat hann folget, svat eigi of mate sia. Þa bauþ hann næqerom dyrlingom sinom at fara fyrer ser oc gæra vart viþ como sina til helvitis.

5. Nu scal þar til mals taca, er ee hvarf aþr fra, at þa er þeir Satan rædoz viþ, at þeir heyra, er englar helger colloþo sva hat, at dynia þoti umb alt, oc melto sva: «Tollite portas, principes, vestras et elevamini porte eternas, et introibit rex glorie. Þa melto helvitis buar viþ Satan: «Far a braut nu or sætum varom; ef þu mat, þa berstu nu hart viþ dyrðar konongen. Eeki villdom ver

¹ at Cd. ² oc Cd.

við hann eiga.» Þeir ræðu þá braut hefðingja sinn or helviti. Þá er Satan com ut, þá sa hann engla(lif) mikit vera comet til helvitis, en g[ec] eigi til fundar við ða, oc sneide hann þar hia. Þá bra hann ser i dreca like oc gerdiz þá sva mikill, at hann þotese
 5 liggia mundo umb heimen allan utan. Hann sa þau típennde at Jorsolom, at Jesus Cristr var þá i andlati, oc for þangat þegar oc atlapi at slita ondina þegar fra honom. En þá er hann com þar oc hugþez gløpa mundo hann oc hafa með ser, þá beit øngullinn godomsens hann, en crossmarkit fell a hann ovan, oc varþ hann
 10 þá sva veidr se(m) fiser a øngle eþa mus under treketi, eþa sem melraki i gilldro, epter þvi sem fyrer var spat. Þá for til dominus noster oc bat hann, en qvade til engla sina at varþveita hann.

6. En nu tek ec þar til mals at segia þat, hvat þeir hava til tekit i helvite, síþan er Satan for ut. Rikesdioflar i helvite
 15 melto við kappa sina: «Taket er, greypet oc byrget nu hliþen aull oc færet fyrer iarngrindr oc iarnbranda, oc vereze hart oc standet við vel, at er verþet eigi up tekner, eþa þat verþi af yðr tekit, es er hafet a halldet her til.» Guþs helgir, er þeir heyrþo þetta, þá melto þeir sva við ðær illar væter: «Tollite portas, at
 20 dyrþar konongrenn megi her inn ganga.» Þá toc David konongr oc spamaðr við guþs menn hat at mela: «Þat var þá es ec lifða oc callaðr konongr i austrvex¹ rike, at ec spaða yðr þetta: Con- fitemini domino et invocate nomen eius et mirabilia eius que fecit, quia contrivit portas ereas et vectes ferreos confregit. Suscepit
 25 eos de via iniquitatis eorum.» Þá melte Ysaías spamaðr: «Veiztu at ec spa(ða) sva fyrer, þá er ec vasc a iorþo, at dauþer mundo up risa, en fagna þeir er i grofom væri; dauþi [oc helviti] myndi sigre tyna.» Guþs helger, er þeir heyrþo orð Y[saias], cølluþo acafliga a helvitis folk: «Later er up nu hliþen, en ella verþi þer
 30 ofrike borner.» Þá hafa þeir i annat sinn heyrþa rød sva miela, at scialfa þote helvite allt: Tollite p. p. v. Hofuðdioflar, er þeir heyrþo tysvar utan callað, at up scyldi luca, þá brugþoz þeir við ocunner oc svoroþo: «Quis est iste rex glorie, dominus fortis et potens, dominus potens in prelio?» Þá melte David: «Ec kenni
 35 orþ þau er þar ero melt, af þvi at ec spaða þetta af helgom anda. Nu mun ec segia yþr: dominus fortis et potens, dominus potens in prelio est rex glorie, quia prospexit de excelso sancto suo, dominus de celo in terram aspexit, ut audiret gemitus compedit- orum, ut solveret filios interemptorum. Lioter oc saurger, latet

up hliþen, at rex glorie of comesc hingat.» Þá er David hafði þetta melt, þá com konongr dyrþar at helvitis virki, hann braut þegar borg helvitis oc gærþi a hliþ miket. Hann hevir vitraz i mannz asiono með liose miclo, svat myrcer helvites hafa þa horfit. Hverr goðr maðr hevir þa losnat or því bandi, sem bundinn var. Sva micell craptr oc gnyr hevir at gærze við þat, er sva sciott reð (hann) um brotet helvite ¹, at dioflar allir toco at falma oc at scialva, oc þa þegar brat efter, er þeir sa Crist þar ganganda guð þeira, þa hafa þeir til kagat þangat aller oc melto þetta: «Yfer hever þu nu oss stigit, allhart hever þu nu til raþit oc til sótt at hneykia oss. Se þar undr oc endime, syndisc lagr oc litell oc i þrels like, veginn a crossi oc niþr gravinn, en nu er þu her comenn, leysar bundna oc leysar hotvetna.» Sliet et sama allar helvitis fylor toco sva umb at mela: «Hvaþan er þu Jesus, maþr sva styrer, oc sva ríkr maþr, oc sva lioss oc sva synðalauss? Sa heimr iarþlegr, er under oss hever lengi veret scatgilldr, hever oss slican daupascat fyrr aldrege golldet. Ofraþar maþr er sia, er sva hugfullr er, at ferr iver qvalar varar, at hann hrøpisc eigi, oc gripr menn or bondom. Muna þat nu, at sa Jesus mune her nu vera comenn, er Satan höfðingi varr qvaz einn myndo raþa heime efter hann daupan.» Þá toc dominus rex glorie at troþa niþr höfðingi(a) daupans oc bat hann [meþ elldli]gom bondom. En hann heimte Adam til sinnar birte.

7. Þá [toco] helvites buar við höfðingia sinom með socun micille oc avitoþo hann: «Heyrþo, qvaþo þeir, glaz odvite ² oc daupa ioforr, þrihofða(ð)r Bee(l)zebug, hlegenn af englom. Til hvers var þer at heita oss friþendom við hingatspaning hans? Allovísliga hever þer umb raþiz, þat ma nu of sia, at Cristr ferr her nu oc rekr a braut með liose guþdoms sins daupa myrcer oc brvtr byrgi vær, [oc alla ³ leiþer hann hertecna heþan oc þa marga, er vaner varo at stynia sarliga under varom pislom, oc færise nu sva hotvetna or, at nu muna mannkyn hans coma siþan. Nu cø(m)r þat við, at þeir dramba við oss, er alldregi mato glaþer verða, oc taca oss ogn at bioþa. Heyrþo, Satan, ioforr helvitis oc allz illz! hvi varþ ðer þat fyrer nu at speniann(!), at nu er þess at van, at her verþet gratr ne stynr. [Auð þinom ⁴ þeim enom micla, er þu ater (i) saure oc i fylo, oc gleþi þeiri, er þu hafðir her fingit fyrer afbrigþartreet, hevir þu gørsamliga tynt fyrer crosstre,

¹ helvites *Cd.* ² princeps perditionis *lat.* ³ [aralar(?) oc *Cd.*

⁴ [*rettet*; i dauni siþan *Cd*; Illas tuas divitias quas acquisieras *lat.*

oc mun æll gleði þin fyrerfaraz, er þu vilder sialfan dyrþar konong eggia¹ lata at mote þer. Of grunnuþect er þin orþet, hafa² rapit a þann, er sva var synðalaus, oc spanet hann hingat, en nu scyllder þu lata her næþegr laust alt þat er þu vill eigi.» Eptir þetta er
 5 sact, at konongr dyrþar melte við helvites bua alla saman: «Nu scal Satan her eptir vera i stað Adams oc barna hans retlatra minna.»

8. En þa reti guþ hænd sina oc melte sva: «Comet er til min nu aller, þeir er hafa scilning mina. Vitet er þat, at diofull
 10 oc dauþi er nu fyrerdæmþr.» Þa sømno(ðo)z aller saman oc costuþo at renna til handa domino nostro. Þa toc dominus i hænd ena hægge Adams oc melte sva: «Friþr se þer með ællom bærnom þinom retlatom minom.» Adam fell til fota domino oc melte: «Exaltabo te, domine, quoniam suscepisti», .iiii. vers sæng hann
 15 af þeim salm framan. Slic it sama sungo aller helger oc fello til fota domino (oc melto): «Jamt hever þu comet oc ent þat, er þu hetz oc þu spaþer fyrer lög oc spamenn, at leysa oss oc heim allan fyrer crossdauþann oc niþrstigning til var, oc coma oss til dyrþar með meti þinom fra helvite oc marki cross þins, at oss
 20 drotne eigi siþan dauþi.» Þa gerþi siþan dominus crossmarc ifer Adam oc ollom helgom oc toc i hænd Adams oc (ste) up or helvite með her miclom, oc fylgþo drotne aller helger. Þa melte David hat oc sæng þetta: «Cantate domino canticum novum.» Sva sungo aller með honom oc qvaðo amen. Eptir þetta callaþi Abbauc
 25 spamaþr: «Ætlaþer ðu heilso þioð þinne at leysa valaþa ðina.» En aller helger svoroþo oc melto: «Lofaðr se sa er cæmr in nomine domini, oc leysti guþ oss at eilifo.» Sva melte oc Micheas spamaþr: «Hver er guþ slic sem varr guþ? þu recr braut illzcor varar oc stigr ifer synþer varar oc helldr vitne reiþe þinnar i gegn
 30 illom; þu ert viliandi miscunn til var; dayðir þu allar illzcor varar oc allar syndir varar i minni(n)g dauþa þins.» Þa svoroþo aller helger: «Sia er guþ varr at eilifo of verolld verallda.» Þa qvaþo aller amen. Þa toco aller spamenn at syngva³ sin orþ, er þeir fylgþo domino nostro.

35 9. Guþ baud Michael archangelo, at hann leide þa Adam i paradisum. Þa runno .ii. menn at mote þeim. Þa spurþo spamenn: «Hverer eroþ it þegar licamliger i paradiso?» Þa svarape annarr: «Enoch heiti ec, en ec var með guþs orþi hingat færðr. En sa er mer fylger heiter Helyas, er Thesbites er callaþr, hann var higat ekinn

40 1 heggia Cd. 2 hvafa Cd. 3 Dette Ord staar to Gange i Cd.

i elligre kerro, oc hofum við enn eki daet. Við scolom her hirder til þess, unz Anticistr er uppi, en þa munom við þanga(t) coma oc beriaz a mot honom með guþs iarteinom oc tacnom. Hann mon ocr lata vega (i) Jorsalaborg, en efter .iii. daga oc halfan fiorþa verþom við meþ seyiom unnumner.» Þat var þa er þeir 5 Enoch oc Elyas rødose slict við oc guþs helger, at þar com at gangande maþr alloseligr, sa hafði crossmarc a herþom ser. Þeir spurþo, hverr hann vøre. Hann svaraði: «Ec var illvirke oc geyrþa ee hotvitna illt a iorþo. En gypingar crossfesto mic meþ Cristi. En þat var þa, er ec sa undr þau er urþu, at ec þotomc 10 viða, at Cristr myndi vera scapare allrar scepno. Toc ec af þvi at biþia mer miscunnar, oc melta ec sva: Minnztu min, drotinn, er þu cømr i riki þit. Hann toc vel male mino þa þegar oc melte sva: Vist segi ec þer, i dag verþr þu meþ mer i paradiso. Þa gaf hann mer þetta crossmarc oc melte: Ef angelus, sa er vørþr 15 er paradisar, bannar þer inngøngo, þa syndo honom crossmarc, oc seg honom þat, at Jesus Cristr, sa er nu er crossfestr, hafe (þic) þangat sennt. Nu gøða ec sva, at ec melta við paradisar vorþ 1, sem mer var boþet. Hann lauc þegar up fyr mer paradisar hliþ oc leide mic inn til hegge handar 2 oc melte: Her scolom biþa litla 20 stund, þviat Adam faþer allz manncyns man hingat coma bratt meþ børnom sinom retlatum Crisz drotens in(s) crossfesta.» Þa er hæfuðfeþr oc spamenn heyrðo þetta, er ilvirkenn sagði, þa toco aller senn 3 at mæla: «Lofaðr ser þu almategr guþ, es sva miscunn-samr ert, at ðu veiter overþum.» 25

10. Karinus oc Leucius fundose eigi i grofom sinom efter upriso Crisz af dauþa, helldr hafa þeir upriset meþ honom, oc marger aprer, sva sem segir i guþspiollom. Karinus oc Leucius varo sender siþan i borg Ar(i)mathia at Joseps oc rito þenna þot niþrstigningar Crisz, af ðvi at þeir villdo eki við menn mela, oc 30 leto bocena coma i hendr Nicodemo oc Josep. En þeir reþo up. En morgom mannzeldrom siþarr comse at boc þeire Theodosius keisere oc sendi Archadij, hann hafði meþ sér i Miclagarþ oc let þar up raþa, oc varþ þar monnom alldat umb per omnia secula seculorum. Amen.

1 vorþr Cd. 2 hogdar Cd. 3 sennt Cd.

II.

(Cd. 623 qv.; *Begyndelsen mangler.*)

til þin. Ec eme til þess settr at lita hvers manz hag. En sva er þer at segia, at égi þarftu at biþia víþsmiors þess, er getr i paradiso, 5 til handa faþor þinom, þot hann se siuer, af því at hann mon allz ecki þaþan hafa ne þu, fyrr en líþnir ero heþan i fra .v. .m. .e. .xxx. ara, þa mon coma a iard(r)iki ynniligr guþs sonr sialfr Cristr, oc mon þa grøþa marga siuca, en suma reisa af dæþa, oc mon þa sialfr Cristr verþa scirþr i Jordán. Oc þa er hann st(i)gr up or 10 vatnino, þa mon hann smyrva met víþsmiorvi misconna[r sinn]ar þa alla, er a hann trua, oc mon þat misconnarsmior þeim, er endrberasc af vattni oc [he]lgom anda, verþa til eilifrar selo. Þat mon oc þa verþa, at enn kersti guþs sonr Jesus Cristr mon stiga niþr undir iarþriki, oc mon hann þa leiþa Aðam faþr þinn i 15 paradisum til misconnartr[es].» Ørendi þvsa, er Seth hafþi meþt, fagnoþo aller.

3. Siþann var þeim at þesso gleþi mikil, sem van var. Þa er sagtt, at Sathan heims hoffþingi, er stundom er þar met .vii. hæþom eþa .iii. i hreþiligo dreka liki oc omorligo á allar lundir, 20 hefir þa þingat víþ diofla helvitis oc meþt: «Veri þer bunir at gripa víþ Jesu, er callasc guþs sonr, en hann er þo maþr, oc merki ec at því, at hann kviddi dæþa. En þar er sa maþr, er mer hefir mioc at moti gingit oc verit enn grim masti ávallt, oc marga menn, þa er ec hafþa blinda gorva oc hallta oc biuga, lieþra oc oþa, þa 25 grøddi hann meþ orþi sino.» En þeir svaroþo: «Egi mondo ver vita, nema sva se. En þat cunno ver sia, at engi hefir þu þann til handa oss dreginn, er sva hafi þinn crap(t) ok riki niþr brotit avalt sem sia, er nu segir þu fra, at eitt (eþro) orþ hafi meþt. Þat hyggiom ver oc leiþom þeim atqveþom fyrir þer þar umb, er hann 30 er, at sa mon almattogr vera i goddomi, at engi mon mega honom, er hann er slicr i manndomi.» Satan spurþi: «Hvart ifisc er umb oc hreþisc er at gripa þenna mann Jesum, [er ovi]n er m[in]n] oc yþvar, þar er ec freistaþa hans oc (hefi) eggjat gyþing[a] lyþ fiandscapar víþ hann, oc tre er eþlat til crosfestingar honom oc spiot hvast at leggja á honom, oc er nu allscamt til, unz hann 35 mon deya, oc mon ec hann þa hingat spenia, at hann [lig]gi beþi undir mer oc yþr.» Þeir svaroþo: «Sagþir þu eigi sva, at hann greddi þat er þu meiddir oc drapt. En þat gruno ver, at hann

hafi dæþa¹ menn af þer tekit, þa er varo af oss hallnir. Eþa hverr er sa enn orþrammi, er Lazarum callaþi heþan, er ver helldom .iii. daga aþr i dæþa bændom, oc var hann þa kvikr þegar a iorþo oc brætt fra oss?» Sathan sagþi: «Jesus var sa.» Þeir mæltu: «Þess sverio ver fyr crapta þina oc óra þar með, at þu spenir hann egi hingat, af því at þa er ver heyrþom call hans, þa varþ oss aullom við fælt, oc sculfo þa leyni² var æll oc smiþ(i)or orar, oc fór sva fiarri umb, at ver mettim Lazaro ahólld veita, þviat hviveþtna sciotara hvarf hann heþann oc gece kvikr a iorþo. Scilia þikciomse ver, at Jesus má leysa menn fra synþom oc leiþa til lifs guþdoms sins.» Þar hverf ec fra viðþeþom þeira ansota.

4. Nu mun ec segia fra stormerkiom þeim, er þa gø(r)þose. Þat var mioc i þat mund degra, at himinn opnaþise, þar rann fram hestr hvitr, er reiþ higgiligr maþr, sa er hveriom var ve[gligri oc ti]gologigri; ægo hans varo sem logi a ełdi; corono þa bar hann a hoffi, er mörq sigrmerki ma[tti] syna; hann hafþi cleþi þat umb ænnor fott utan, er bloþstokit var. A cleþi hans yfir mioþminni varo orþ þessi ritin: rex regum et dominus dominancium. Hann var solu [biar]tari, [fylgþ]i honom ovigr herr riddara, oc hofþo hvita hesta, allir sniavi hvitari. Sa enn riki allvaldr leit til Jerusalem oc [melti s]va: «Gilldra su, er at Jorsolom er gor, verþi miþgarzormi at scaþa², oc ængull sa enn hvarsi, er leynise i agnino, er i gilldro var lagt, oc vaþr sa en sterki verþi folginn, sva at egi megia sia. Þa baþ hann nockveriom dyrlingom sinom at fara fyrir ser oc gæra vart við como sina til helvitis.

5. Nu scal þar til taka, er ver hurfom aþan fra viðþeþo þeira Sathans, at þeir heyrþo; er helgir englar colloþo sva, at scialfa þotti allt, oc mæltu: «Tollite porta(s) principes vestras, et elevamini porte eternas, et introibit rex glorie.» Þa melto helvitis buar við Sathan: «Far a bræt þu ór setom orom, ef þu matt, oc berse nu hart a mot dyrþar conongi; ecki vildi ver við hann eiga.» Þa rezk Sathan a mot oc sa engiliga flocka comna til helvitis, en guþ egi. Hann sneiddi helldr hia þeim oc bra ser i dreka liki oc gærþise þa sva mikill, at hann hugþise liggia mondo umb allan heiminn utan. Hann sa þar tiþendi, er þa gorþose at Jorsalom, at Jesus Cristr var þa i andlati, oc flo hann þangat til þegar oc villdi sleγια ændina fra honom. En þa er hann villdi [taka hann oc] hafa með ser, þa beitt hann ængul(l) guþdoms hans, en crosmark fell á hann ofan, oc varþ hann þa sva veiddr sem fiskr a ængli eþa

¹ dæþan Cd. ² leeyni Cd. ³ Først skrevet bana; dette er rettet til scaþa. 40

melracki i gilldro, eptir því sem fyrir var spat. Þá for drottinn oc batt hann, en barþ englom at varþveita hann.

6. Nu scal segia fra a[*tburþ*]om þeim er [i helviti] varo. Ríkisþursar melto við smiþiocap[*pa sjina*]: «*Ta[keþ er] nu grimmir, oc*
 5 *b[yr]giþ hliþ oll ramliga meþ iarnhurþom oc latiþ slag[br]anda við innan, oc verize h[ar]t oc standiþ vel við, at er verþit egi upp-gorvir, eþa liþ verþi af yþr tekít.*» Helgir menn guþs heyrþo hial þeira oc melto við fiandr: «*Lucit up hliþom, at dyrþar conongr megi her ganga.*» Þá tok David konongr við guþs men hatt at
 10 *męla: «Þat var þa, er ec lifþa oc varc konongr callaþr i aþstrriki, at ec spaþa yþr þetta: Confiteantur domino misericordie eius et mirabilia eius filiis hominum, quia contrivit portas ereas. Suscepit eos de via iniquitatis eorum.» Þá męlti Ysayas propheta: «Veiztu, at ec sagþa sva fyrir, þa er ec lifþa, at daþir mondo up risa, en*
 15 *fagna þeir er i grofom lęgi, daþi oc helviti mondi sigri tyna.» Guþs helgir, er þeir heyrþo orþ þessi Ysayas, ca[ll]oþo acafliga á helvitis bua: «Lukiþ up hurþom, ella munof er þola ofriki.» Þá hafa þeir i annat sinn heyrþ ogorliet call, svát lypta þotti a[ll]o helviti: Tollite portas principes. Hoffingiar helvitis heyrþo tysvar callat
 20 *oc brugþose ócunnom við oc spurþo: «Hverr er sia konongr dyrþar?» David melti: «Ec kenni orþ þa, er þar er[*o me*]lt fyrir helgan anda. Nu mun ec kynna yþr þat: dominus fortis et potens, dominus potens in prelio, quia prospexit de excelso sancto suo, dominus de celo in terras, ut a[*u*]dret gemitus compeditorum, ut solveret*
 25 *filiis interemtorum. Greypir oc liotir, lukit up durom, at konongr dyrþar gangi hingat.» [Þa e]r David la[*k t*]ali sino, þa com konongr dyrþar [at h]elvit[is b]yrgi oc bræt a hliþ mikít. Hann syndisc i manz asio meþ liosi m[icelo], svat hvergi bar [scu]gga á, en goþr maþr h[*verr var*] leystir or bandom. Sva mikill gnyr oc*
 30 *otti varþ fiandom við þat, er a e(i)no a[*g*]abragþi bræt drottinn Jesus allt helviti, at þeir falmoþo af hrezlo, þa er þeir sa Cristum, oc seutose hingat oc þingat undan geislom hans oc ca[*g*]oþo til hans oframliga oc melto: «Yfir hefir þu oss stigit. Allhartt hefir þu nu til sott at scęlfa oss; blaþir ero ver nu or[*þ*]nir oc scemþarfullir.*
 35 *Sę, þat er undr oc endimi, hann syndisc lagr oc litill oc i þręls asiano, fęstr a cros sem þiofar oc niþr grafinn, nu er hann her cominn heil(1) oc lifandi, mikill oc rikr sem guþ, leysir hotvettna.» Sliet et sama spurþi allt fianda lið: «Hvaþan ertu, Jesus, maþr sva oflogr, lioss oc rikr oc synþalæs? Sia iarþligir heimr, er undir oss**

hefir lengi verit scatgilldr, hefir oss slican dæþascatt alldregi fyrr gollþiþ. Ofraþar þrekmaþr er sia, er hann stigr yfir qvalar varar oc ottasc egi at hialpa monnom. Mona þat nu, at sa [.Jesus mo]ni her co(m)inn, er Sathan hoffingi varr qvazk einn mondo raþa heimi ællom eptir dæþa hans.» Þa tok drottinn Jesus Cristr at troþa niþr dæþanom, en hoffingia myrkra batt hann með elldligom bondom crapta sinna, en hann leiddi A[dam t]il sinna[r bir]ti.

7. Þa toco helvitis buar við hoffingia myrkra með ansæ(c)o[n m]ikilli oc ascellingom: «H[ey]rþo, qvapo þeir, glaz odviti, dæþa seilfingr, þ[ri]hoffadr Belzebub, hleginn af englom oc hrøptr af monnom, til hvers var þer at heita oss friþendom við hingatspaning Cristz? allovisliga hefir þer umb raþisc. Her ma nu sia, at Jesus Cristr ferr yfir fylgsni or með liosi crapz sins oc hefir lamit dyflizor varar, leiþir ut bunna en leysir hertekna oc þa, er sarar pislir þolþo, færisk hottvetna ór stað, nu muna friþir menn her coma siþan. Nu kemr oc þat við, at dæþir oc herteknir, þeir er alldregi matto glaþir vera, mono dramba yfir oss oc bioþa ofriki. Heyrþu, Sathan, allz illz orkandi, hve ovitrlega þer varþ at spenia þann hingat, er þu hafþir ecki i mot, nu se þess ærvent, at her verþi gratr oc stynr siþan. Anstygþ þeiri allri oc ohresi oc leiþendom, er þu fect fyr a(f)brigþartreit, þa hefir þu nu gorsamliga tynt fyr crosstreit, mon nu virþing þin æl(l) farase, er þu v[illd]ir dyrþar konong egg(i)a a moti þer oc oss. Grunupliet er þin orþit þo at hafa a þann raþit, er þic ruþlar, sva at þu scylyr nu marga vanda oc seþia lata lasa.» Siþan melti konongr dyrþar við alla myrkra hoffingiana: «Nu scal Sathan her eptir i stað Ada[ms oc] barna h[ans rett]latra minna.»

8. Þa retti guþ hænd [sina] til ma[rgra heila]gra flocka oc melti: «Comit er til min nu allar ættir, þer er haf[t] seilning mina! V[itit] er þat, at diofol(l) oc dæþ[i er] nu fyrðemþr.» Þa samnaþose allir samann oc runno til handa drottni orom. Þa tok drottinn Jesus i hænd ena hégri Adams oc melti: «F[ri]þr se þer með ællom barnom þinom retlatom minom!» Adam fell þa til fota drottni oc sæng þetta: Exaltabo te domine, quoniam suscepisti me usque sanctitatis eius. Sliet et sama sungo allir helgir oc fello til fota drottni oc melto: «Jamnt hefir þu komit oc entt þat, er þu spaþir fyrir log oc spamenn, at leysa oss oc heim allan fyr dæþa cross þins oc niþrstigning til var (oc) at coma til fagnaþa paradi(sar) með meþti þinom fra helvitis qvalom (fyrir) mark sigrs þins, at

i hingatspanning *Cd.*

oss drottni egi dæþi siþann.» Þa blezaþi drottinn Adam oc alla helga. Þa tok guþ i hænd Adami oc ste up með hann til paradisar, oc fylgþo drottni allir helgir. Þa sæng David konongr hátt: Cantate domino canticum novum quia mirabilia fecit, oc tva vers or þeim psalmi en næsto. Þa svaroþo allir helgir oc qvaþo amen oc melto: «Gloria deo et sanctis eius, amen alleluia.» Oc eptir þetta melti Abbaeuc propheta: «Etlapir þu heilso¹ þioþ þinni at leysa valaþa þina.» En allir helgir svaroþo: «Se lofaþr sa er cœmr i nafni drottins guþs, er leysti oss, amen.» Sva melti oc Micheas
 10 propheta: Hverr er guþ slie[r sem] var g[uþ? Þ]u ert sa, er bræt rac illzcor órar, oc stigr yfir [synþir] órar oc helldr vittni [reiþi] þinnar, þvi at þu ert viliandi misconn oc snyr t[il v]ar, deyr þu allar illzkor [or]ar oc allar synþir orar i gliking dæþans, sva sem þu svarþir feþrom orom.» Oc svaroþo allir helgir sva: «Sia er
 15 guþ var at eilifo of verolld verallda, mon hann rikia i verolld, amen, amen.» Sva toko allir spamenn hver sin orþ at læsa, er þeir fylgþo drottni orom.

9. En guþ baþþ Michaeli engli at leiþa þa alla i paradisar fagnof. Þa runno .ii. menn a moti þeim. En spamenn spurþo
 20 þa, hverir þeir veri, «er it hafit egi dait með oss i helviti, helldr eroþ it þegar með licama comnir i paradisum.» Þa svaraði annar þeira: «Enoc heiti ec, ec var með guþs orþi hingat leiddr; en sa er mer fylgir heitir Helias, er Tespides var calladr, hann var hingat ekinn i elldligri kerro. Egi hofom vit en dæþa bergt, vit
 25 scolom lifa til þess, unz Antieristr er uppi, oc beriasc viþ hann með guþs tacnom oc iarteinom. Mun hann i Jerusalem lata vega ocr, en eptir .iii. (daga) oc halfom(!) fiorþa verþom viþ með scyiom i annat sinn upnomnir.» Þa er þeir Enoc oc Hélias reddo umb slict viþ guþs helga, þa com at gangandi otirligr maþr, sa hafþi
 30 cross a herþom. Þa spurþo guþs helgir, hver sa veri: «Oss synisc² þu odygligr, eþa hvi gegnir, er þu ber cross a herþom?» Hann svaraði: «Ec var þiofr, oc gærþa ec mart ilt a iorþo, en gyþingar crosfesto mic með Jesu. En þa er ec sa undr þæ er gor[þoso], þa þottome ec scilia, at Jesus mundi vera scapari allrar scepno, oc
 35 baþ ec hann misconnar mer, oc mel[ta] ec þetta: Minze þu min, drottinn, er þu cœmr i riki þitt. Hann toc vel mali mino oc melti: Sat segi ec þer, i dag verþr þu með mer i paradiso. Þa gaf hann mer þetta mark oc melti sva: Ef engil(!) sa bannar þer ingango, er vorþr er paradisar, þa syn þu honom þetta crosmark,

oc seg honom þat, at Jesus Cristr en crosfesti hafi þic hingat sent. Nu gerþa ee eptir þvi sem mer var kent. Engil(l) lauk mer up þegar paradisar hliþ oc leiddi mic in til hégri handar iafntit oc melti: «Her scalltu biþa litla þa stund, af þvi at Adam faþir allz mankyns mon hingat coma brát með bornom sinom, helgom oc retlatom Cristz drottins.» Þa er hófopfeþr oc spamenn heyrþo þat, er þiofr melti, þa toko allir senn at mæla: «Lofaþr se þu, almattigr guþ, er sva misconnsamr ert, at þu veitir overþom.

10. Karinus oc Leucius fundose egi i grofom sinom eptir upriso Cristz af daþa, helldr hafa þeir up risit með honom, oc margir aþrir, sva sem ritip er i guþspiollom. Margir likamir heilagra daþra manna, er sofnat hófþo, riso up. Carinus oc Leucius varo senir siþan i borg Joseph Arimathia oc ri[to þe]nna þatt niþrstigningar Cristz, af þvi at þeir villdo eeki viþ menn mæla, oc letu b[ok] coma i hendr Nichodemo oc Joseph, en þeir lasu up siþan fyr aþrom. En morgom manzældrom siþarr comse at boc þeiri Teodosius keisari: son Archadij oc hafþi með ser i Miclagarþ oc let þar up raþa, oc varþ monnom þa dat umb. Per omnia benedictus deus. Amen.

III.

(Cd. 233 folio; kun første ok fjerde Spalte af et Blad.)

cipes uestras, et eleuamini porte eternals, et introibit rex glorie. Þetta vers þydiz sva æ vara tungu: Takit þer hlið hófðingiar ydrir(!) ok hefit upp hlið eirlig, ok man inn ganga konungr dyrdar. Þa mæltu helvitis buar vid Sathan: «Far a brott þu or sætum varum, ok berst nu hart vid konung dyrdarinnar, ok eeki villdum ver vid hann eiga.» Þeir raku þa hófðingia sinn or helviti. Enn Sathan er hann kom ut, þa sa hann englalid hit mesta komit til helvitis, enn eigi gud. Hann for þa eigi til fundar vid þa, helldr sneiddi hann þar hia. Þa bra hann ser i dreka liki ok hugdiz at vera sva mikill, at hann mundi liggia i hring um allt helviti.

Hann sa þau tidindi, er gerduz at Jorsolum, at Jesus Cristr var i liflati, ok for þangat, þegar hann matti, ok hugdiz slita mundu andina fra Jesu. Enn þa er hann kom ok hugdizst mundu gleypa Jesum ok hafa hann med ser, þa beit a ngull guddomsins hann, 5 enn krossmarkit fell a hann ofan, ok varð hann sva veiddr sem fiskr a a ngli, edr mus undir treketti, edr melracki i gilldru, eptir þvi sem fyrir var spad. Þa for til varr drottinn ok batt hann, en kvaddi til engla sina at vardveita hann.

Her seghir hvern vidbunat dioflarnir hofdu.

5. Nu er fra þvi at segia, hvat þeir hofduz at i helviti, sidan er Sathan for ut. Rikisdioflar i helviti mæltu vid smidiukappa sina: «Takit þer nu ok byrgit hlið a ll, ok setit fyrir iarngrindr ok iarnbranda, ok verit hart ok standit vid vel, at þer verdit eigi uppteknir, edr þat verdi af ydr tekit, er þer hafit a at hallda.» 15 Guds helgir er þeir heyrdur þetta, þa mæltu þeir sva: «Latit upp hliðin, at konungr dyrdar megi inn ganga.» Þa tok David konungr ok spamadr hatt at mæla vid guds menn: «Þa, sagdi hann, er ek var lifs a iordu, ok var ek kalladr konungr i austrvegs riki, at ek sagda þetta: confitemini domino misericordie eius, et mirabilia 20 eius filiis hominum, quia contriuit portas ereas et uectes ferreos confregit. Suscepit eos de via iniquitatis eorum.» Þersi vers þydaz sva a vara tungu: iati þer drottni ok miskunn hans, þviat hann gerdi dasamliga luti sonum manna, þviat hann [braut hlið 1 eirlig ok lamdi lokur iarnligar, tok hann þa af götu illzku þeira. Þa 25 mælti Ysayas spamadr: «Veitz þu, at ek sagda sva, þa er ek var a iardriki, at daudir mundu upp risa, ok fagna þeir, sem i grofum lægi, enn daudi ok helviti mundi sigri tyna.» Guds helgir er þeir heyrdur þetta, þa kalladu þeir akaffiga a helvitis folk: «Lukit upp hliðin, ella verdit þer bornir ofriki.» Þa heyrdur þeir i annat sinn 30 raðd sva mikla, at skialfa þotti allt helviti: Tollite portas principes vestras. Höfðingiar helvitis, er þeir heyrdur tysvar kvatt, at upp skylldi luka hliðin, þa brugduz þeir vid ukunnir ok spurdu: «Quis est iste rex glorie, hvern er þersi konungr dyrdar?» Þa svaradu englarnir: «Dominus fortis et potens, dominus potens in prelio.» 35 Þersi ord þydaz sva: drottinn styrkr ok mattugr, drottinn mattugr i orrostu. Þa mælti David konungr: «Þar kennir ek ord þau, er

þar voru mælt, af því at ek spada þetta fyrir helgan anda. Nu man drottinn sigra ydr, styrkr ok mattugr ok æflugr i orrostu, hann er konungr dyrdar, þvíat hann leit af hæd sinni heilagri af himni a iordina

drottinn varr baud Michaelæ hofudengli at fylgia Adam ok ællum helgum hans at leida þa i paradisum hina fornu.

Her seghir fra Enok ok þeim Helias.

9. Ok sem þeir komu þar, þa runnu .ii. menn æa moti þeim, þeir spurdu þa, hverir væri, «er þit hafit eigi daudir verit med oss i helviti, helldr erot þit nu likamligir i paradiso.» Þa svaradi annarr þeira ok mælti: «Enoch heiti ek, ok var ek med guds ordi hingat færdr. Enn sa er med mer er, heitir Helias ok kalladr Thesbites, hann var hingat ekinn i elldligri kerru; ok enn hófum vid eigi æ dauda bergt, vid skulum her enn vardveittir vera, til þers er Anticistr er boriun. Enn þa skulum vid fara nidr i heiminn ok beriaz vid hann med guds iartegnum ok taknum. Enn hann mun i Jorsalaborg lata vega ockr. Enn eptir .iii. daga lidna ok halfum fiorda verdum vid med skyium uppnumnir.» Ok er þeir Enoch ok Helias taladu þetta vid helga menn guds, þa kom þar at gangandi einn madr allosælligr hafandi krossmark æa herdum ser. Þa er guds helgir sæa þenna mann, spurdu þeir, hverr hann væri, «oss syniz, sem þu munir illvirki verit hafa, edr hvi gegnir, at þu berr krossmark?» Hann svaradi: «Segir ek ydr, at ek var illvirki, ok gerda hvetvetna illt a iordu, enn Gydingar krossfestu mik med Jesu. Enn þa vid þat er ek sæa undr þau, er gerduz, at ek þottumz vita, at Jesus mundi vera skapari allrar skepnu, tok ek þa at bidia hann mer miskunnar, ok mæltu ek sva: Miskunna þu mer, drottinn, þa er þu kemr i riki þitt. En hann tok val minu mali, ok mælti þa þegar vid mik: Vist segir ek þer, i dag skaltu med mer i paradiso. Þa gaf hann mer þetta krossmark², ok seg honum, at Jesus Cristr, sa er nu er krossfestr, hefir þik hingat sent. Nu mæltu ek þetta vid engilinn paradisar vördinn, ok hann lauk þegar upp paradisar hlid ok leiddi mik til hægri handar ser ok mælti: Her skaltu nu bida litla stund, þvíat Adam man bratt her koma med börnum sinum helgum ok rettlatum hins krossfesta

1 En Linie oversprunget se ovenfor S. 815, 16, 1338, 39.

Cristz drottins. (En er) fedr ok spamenn heyrdu þat, er illvirkinn sagdi, þa toku þeir allir senn sva at mæla: «Lofadr ser þu, almattigr gud, er sva miskunnsamr ert, at þu veittir uverdum eylifa sælu um allar alldir.

5 **Fra Karin ok**

10 **10.** Karinus¹ ok Leutius synir Simeonis hins rettlata funduz eigi i grofum sinum eptir upprisu Cristz ok dauda, helldr hafa þeir upprisit med honum ok margir menn adrir, sva sem ritat er: Et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Ok margir
 15 likamir heilagra manna, er sofnad hofdu, risu upp. Karinus ok Leucius voru sidan senir i borg þeiri, er heitir Aremathia, at Josephs ok skrifadu þenna þatt nidrstigningar Cristz, þviat þeir villdu ecki vid [menn mæla², ok letu bokina koma i hendr þeim Nichodemo ok Joseph, enn þeir hafa upp lesit sidan. Enn mörgum
 20 mannzalldrum sidarr komz at þeiri bok Theodosius keisari, hann var son Archadij, ok hafdi med ser i Miklagard ok let þar upp lesa, ok vard monnum þa nytt [um dasemdir almattigs guds per] omnia benedictus deus i secula seculorum. Amen.

III.

20 (*Membranblad i 238 folio.*)

þesse er son minn elskuligr, vidr þann er mier likadi vel, ok for eg fyrir asionu hans ok steig eg nidr til ydar, til þess at segia ydr, at sialfr guds son upprennandi af hifna hæd mun skiott koma ok vitia ydar ok allra sinna vina, þeira er sitia i myrk(r)um ok i
 25 skugga daudans.»

3. Ok þa er Adam fadir vor heyrdi þat sagt, at Jesus er skirdr i Jordan, gladdiz hann geysi miog ok leit til Seth sonar sins ok mælti vid hann: «Heyrdu, son minn, sagdi hann, ber fram ok boda hofutfedrum alla hluti, þa er þu heyrdir af Micaele hofud-

1 Marinus Cd. 2 [mæla mæla Cd.

eingli, þa er eg senda þik til paradisar hlids, at þu skylldir bidia drottin, at hann sendi eingil ok gæfi þer vidsmior af myskunartre, at eg smyrda likama minn, þa er eg var siukur.» Þa geck Seth fram ok sagdi til hofufedrum(!) ok spamanna(!) ok mællti sva: «Eg Seth, þa er eg kom til hlida paradisar, eg sa elld brennanda, sa er bannade hverium sem einum manne ingaungo, ok einglar guds vardveittu þessi hlid bædi fyrir dioffi ok syndugum monnum, ok þar sem eg stod, vard eg miog gagnhræddr, ok bad eg til drottins med miklum otta. Þa syndiz mier Mikael eingill ok mællti vid mik: Eg er sendr til þin af drottni, eg er skipadr yfir mannlegum likama. En eg segi þier, Seth, med sonnu, eigi þarf þu at starfa med ervidi eda tarum bidia sakir vidsmiors myskunartres, at þu smyrir fodur þinn Adam, at betridz likams sott hans, þviat med aungum hætti mattu taka þetta vidsmiorh nema a efstum dogum okomins tima, þa er adr fyllaz .v. þusundir .c. ok þritigir ara; þa mun koma yfir iord hin elskulegsti guds son Kristr at vekia upp likame daudra manna. Oc þa er hann sialfr kemr, mun hann skira i vatni ok helgum anda. Þa mun hann smyria alla þa, er æ hann trua, med vidsmiorvi sinnar myskunar, ok mun þetta myskunar vidsmior vera til endrgetningar þeim, er fa muno af vatni ok helgum anda i eilift lif. Þa mun nidr stiga til iardar enn elskuligsti sonr guds Kristr, ok mun þa in leida fodur þinn Adam i paradisum til myskunartress.» Ok þa (er) allir hofufedr ok spamenn heyrdo þessa hluti framsagda af Seth, þa fognudo þeir med mikille gledi.

3. 4. Ok þa er allir helgir glaudduz med fagnade, þa kom til þeira helvitis hofdingi leidtogi daudra i liking hrædilegs dreka ok miog auskurlegs, sa er stundum syndiz þeim med sio hofdum, en stundum med .iii., stundum i mannz liki. Hann hliodadi þa med hari roddu til helvitis ok sagdi: «Bu þig sialfr med allri kunnattu at taka vid Jesu, sa er sialfan sik dyrkar ok segiz vera Kristr son guds, en hann er madr, þviat hann ottaz daudann svo mælande: Hrygg er ond min allt til dauda. Ok margar illgiordir fyndi hann i moti mier, ok marga græddi hann med ordi sinu, þa er eg giorda blinda, hallta, krepta, likþra, ok kvalda meinsemdum. Þa svaradi helviti ok sagdi til Satans hofdingia: «Hver er sva mattugr i orde, ok se hann þo madr, ok ottaz dauda, þviat alla mattuga iardar hofdingia hefi eg halldit undir mino valde, þa er þu fluttir nu undirorpna med þinum styrk. En ef þu ert mattugr, hver er þessi madr Jesus, er ottaz dauda ok stendr þo i moti þier ok þinu

valldi, ef hann er þvilikur i mandomi mattugr ok styrkr. Sannliga segi (eg) þier, almattugr er hann þo i gudome, ok eingi mun þa mega i moti standa hans styrk ok mætti. Ok ef hann segir sva hræddan¹ hræðaz dauda, þa vill hann leyna gudomsmætti sinum, ok
5 eigi mun þat vera um eilifar veralldir.» Þa svarar Satan helvitis hofdingi ok mællti: «Hvi efar þu eda ottaz at taka þenna Jesum, er bædi gioriz minn ok þinn mo(t)staudumadr, þviat eg freistada hans ok vakta upp lyd hans Gydinga flock med ofrkappe ok reide i moti honum; hvesta eg spiot, ok fram egiadi eg at legia a sidu
10 honum; gallsuro blandada eg at gefa honum i þostadryck; eg bio tre at krossfesta hann; ok nu er miog nalægr daudi hans, ok mun eg leida hann til þin ok min yfirkominn.» Þa svarade helvite ok mællti: «Þu sagdir mier, at þessi er sa sialfr, er dauda menn dro fra mer; en margir eru þeir, er eg hieilt i valldi, er fra mer voru
15 gripnir, [er þeir² lifdo æ iordu. En hver er þersi Jesus, er med ædi sinu ok gudligum bænnum kallar dauda menn til lifs, almattigr er hann, sa er dro af mier dauda menn, þa er eg hugdumz mattu- luga hallda mundo undir minu valldi? Mun eigi þessi sa vera, er leysti Ladarum(l), sa er i grauf la .iiii. daga, þann er eg hellt
20 daudan i mino valldi ok gallt hann lifanda fyrir ord sins almattar?» Þa svarar Satan hofdingi daudans ok segir sva: «Þersi sialfr er sa Jesus.» Ok þa er hann sagdi þetta, heyrde helvite ok sagdi til hans: «Særi eg þig fyrir krapta þina ok mina, at eigi leidir þu hann hingat til min, þviat þa er ek heyrda styrkan matt ordz
25 hans, þa vard ek miog gagnhræddr med skialfanda otta, ok allir helvitis þionar med mier urdo skialfer. Ok eige matta ek hallda Ladarum med aullum styrk ok fiotleik minum, ok spratt hann upp lifandi ok heill, ok sialf iord, su er hieilt daudligan likama Ladari, gallt hann lifanda, ok fyrir þvi veit ek, at sa madr, er
30 þessa alla hluti matti giora, hann er styrkr i valldi, mattugr i manndomi, grædari allz mannkyns, ok hann mun leysa þa, er byrgdir eru i grimre myrkvastofu ok stridligum³ synda baundum, ok leida til lifs sins gudds.» Þad var ok i þat mund dægra ok þenna tima, at himen opnadiz, þa kom fram fyst hestr hvitr, en
35 sa kongr er reid hesti þeim, er maurgum hlutum er fridari ok fegri en allir adrir ok tigolegri, augu hans voru sem elldz loge, hann hafdi koronu þa æ hofdi, er morg sigrmerki synde; hann hafdi þat klædi um onnur utan, er blodstocket⁴ var; æ klædi hans yfir

1 *Tre Punkter ere tilfoiede over Bogstaverne ræ i Ordet hræddan.*

2 [af þier Cd. 3 st'ldligum Cd. 4 blodstocken Cd.

miodmenne voru þessi ord ritud: Kongr konunga ok drottin drottna. Hann leiddi med sier her hinn mesta; þeir er honum fylgdu, ridu hvitum hestum ok voru klæddir silke hvitu, lioser hardla. Sa hinn rikazti allvalldr leit þa til Jo(r)salaborgar ok mællti: «Gilldra su er at Jorsolum er, verdi midgardzorme at skada.» Hann fal 5 aungul sin i æzlino, því er i gilldruna var lagt, ok sva gat hann vadin folgin, at eigi matti um sia. Þa baud hann nockurum sinum elskuligum vinum, at þeir skyllde fyrir fara ok boda tilkvomo hans.

5. En þa er þau tauludo med sier, sem fyrir sagt, Satan hofdinge ok helvite, þa vard hvell rodd mikellar reidarþrumo ok andlekt 10 kall sva mælandi: «Heyrit, hofdingiar helvites, luk(it) upp hlid ydur, ok hefiz upp eilif hlid, ok mun i ganga kongr dyrdar.» Ok þa er helvite heyrði þessi ord, þa sagði það til Satans hofdingia sins: «Far þu brott hiedan ok fly skiott ut af minum sætum. En ef þu ert mattugr bardagamadr, þa berstu vid dyrdarkongin, þvíat 15 hvat æ eg at skyllda med honum.» Ok eptir þat rak það Satan hofdingia sinn ut af sætum sinum. En þa er Satan var brott rekin, leit hann utarligan(!) fiolda himnesks folks ok herlids, en eigi sa hann þo dyrdarkongin þar komin, ok villdi hann þo eigi moti þeim ganga, helldr hneigdi hann sik fra augliti þeira. Þa 20 likti hann sik i mynd ogurligs dreka, þeim er iafnat er at mikeleik vid midgard(z)orm, sa er sagt, at ligi um allan heimin. Hann sa þa takn þau, er voru i Jorsalaborg, drottin varn i andlati, ok iamskiot

NIKOLAUS SAGA ERKIBYSKUPS.

I.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her hefr upp sögu Nicolas erkibyskups.

5 1. Nicholas var ens göfgazta kyns or borg þeiri er Patera
heitir, su er i þann tíma var fiolmenn ok agæt, en nu er miög sva
eydd. En þar skamt fra borginni er völlr, sa er slitnar sem klædi
fornt, ok legger or þeim rifum svartan reykh um daga en elld um nær
sem ur afi. En edli elldz þess er þat, at madr kenner hita, ef
10 hann rettir hönd sina i elldinn til forvitnis, en hann brennr þo
eigi af elldinum. En i borg þessi, þa er hon var enn agæt at
mannfolda, voru frændr Nicholas göfgir at kyni en allra göfgaztir
at godum sidum, elskudu þeir meir himneska tign en iardliga.
Fadir hans ok modir þau attu aud mikinn, en fyrir guds sakir
15 villdu þau eingva tign hafa iardliga, helldr bunduz þau i reinlifi,
þviat þau voru ung, er þau gatú þenna son, en sidan helldu þau
sik fra allri likams munud ok badu þess gud, at sia einn skyllði
eptir þau lifa erfingi eigi at eins at aurum helldr ok i godum
sidum. En gud heyrdi bæn þeira ok let ser soma at syna þeim
20 bratt, hvilikr verda mundi sveinninn; þviat þegar er hann var
borinn, stod hann einn i munnlaugu retrr halfa stund dags, er
honum var þveggit. Enn fylgir þar önnur iartein, su er faheyrd er
i verölldu, þat at hann drack sinn a degi briost modur sinnar,
midvikudag hvern ok föstudag. Þessar iarteinir foru bratt ok urdu.
25 sagdar byskupi þeim er Nicholas het, hann var modurbrodur ens
unga sveins. En er hann fra þetta, þackadi hann gudi ok mællti:
«Dyrd þer, gud, er agætr ert i helgum manni þinum ok lofadr um
alldir, þviat nu er guds madr borinn.» En sveini var nafn gefit

modurbroður síns ok kallaðr Nicholas. En stundum fór hann einn ok festi í brjósti sér þat, er hann heyrði sagt frá helgum ritningum. En er hann gekk til kirkiu um dag, mætti hann halltri konu ok bað hana stadar nema. Síðan gerði hann crossmark yfir henne, ok stóð hon upp heil a fætr sína, ok rann hon þegar ok sagði fóður ok modur Nicholas, en þau sögðu Nicholasi byskupi iartein þessa, en hann þackaði gudi, er hann frá þetta. En sveinninn féll til fota modurbroður sínum ok mælti: «Heilagr fadir, bið þú fyrir syni þínum, at drottinn Jesus Krístr geri mik verðan himneskrar blezandar af þínum bænum.» Þá hellt byskup höndum til himins ok mælti: «Drottinn guð almattigr ok (o)umræðiligr, veittu þessum sveini Nicholasi göfugt líf ok þeckiliga atferð, at hann sé verðr at finnaz í tólu heilagra manna þinna.» Munkr nöckur heilagr var opt vanr at koma til fundar við Nicholas byskup, ok varð þeim rætt um enn unga svein Nicholas, ok sagði byskup marga hluti frá honum. En er þeir sofnudu, þá kom eingill guðs at byskupi ok mælti við hann: «Fylgdu mér.» Þá leiddi eingillinn byskup í austrætt a fiall ok syndi honum fagran stad ok dyrd paradísar. Þar voru hallir biartar ok fagrþunar ok vellir blongadir ok dyrligir, ok sva mikil dyrd ok fegrð, at eigi ma frá segja. Þar sa hann ok holl eina sva mikla ok sem nýgerva, gulli fegrí ok gimsteinum. Dyrligr eingill guðs mælti við Nicholas: «Þessa höll mun drottinn gefa enum dyrligzta vin sínum Nicholasi.»

2. En þá er andaðr var fadir ok modir Nicholas, þá mintiz hann a þat, er mællt er í guðzspialli, at eingi matti Críz lærisveinn vera, utan hann fyrirleti allt þat er hann ætti. En er hann barst þat fyrir at gefa alla eigu sína, þá ugði hann, at manna lof mundi fyrir honum spilla þvi, er hann villdi til gods gera; af þvi bað hann, at guð skyldi skíota þvi í hug sér, at hann starfadi þat fyrir aurum sínum, at hann líkadi framar gudi en mönnum. En þá bar volat at einum borgarmanni, þeim er audigr hafði verit, en hann varð sva volaðr, at hann hafði sér eigi atvinnu. Þá villdi hann selja dætr sínar .iii. til saurlífs. En þat fór bratt um borgina, ok varð mönnum fiólrætt um þat. En er Nicholas frá þetta, þá harmadi hann vesold þeira, ok þóttiz hann eigi mega sía betra rad fyrir aurum sínum (en) at renna þvi radi, at kyngöfgar meyar væri til saurlífs selldar, en hann villdi eingan annan hafa vott en Críst at verki sínu. Þá leitadi hann þess, ef hann mætti sva gefa, at sa vissi eigi til, sem gefit væri. Þá fór byskup nöckura nött

til hus ins volada manz ok batt gull i duki ok kastadi þvi inn i glugg, er var a husinu, ok vard eingi varr vid þat, er hann kom þangat, ne vid þat, er hann for þadan. En er enn voladi madr reis upp at morni ok fann gullit, þa felldi hann tar ok gerdi gudi
 5 þackir ok grof sidan eptir, hverr sa madr væri, er sva mikla huggun hafdi honum veitta, ok matti hann eigi þess vis verda. En Nicholas þræll Jesus Cristz kom til husa ens volada manz litlu sidar ok gerdi slikt verk sem fyrr. Ok er dagr kom, reis bondi upp ok fann gullit iafnmikit ok fyrr, ok vard feginu ok for þegar
 10 til bænar ok mælti a þessa lund: «Drottinn gud, er öllu rædr, ok ecki laufsblad fellr a iordu an þinum vilia, bid ek þik, er alla hluti veiz, at þu synir mer syndugum, hverr sa er, er sva mikla hluti veitir mer overdugum; gerdu mer kunnan þræl þinn, þann er eingla atferd hefir i milli manna, at ek dyrka nafn þitt,
 15 þat er lof(at) er um allar alldir.» Slikum ordum bad hann ok eggiadiz a þat at vaka allar nætr i gegnum, unz gud syndi honum þræl sinn. En er fair dagar voru lidnir, þa kom þrenningar iati Nicholas ok villdi i þrenningar tōlu fylla godgerning sina ok kastadi inn i glugginn pundi gullz. En bondi vaknar vid dettinn,
 20 ok spratt upp þegar ok rann eptir honum ok kalladi: «Nem þu stadar ok fly eigi mik, fyrir longu var ek fus at finna þik.» En er hann hafdi þat mællt, þa rann hann, unz hann kom sva nær, at hann kendi Nicholas, ok fell þegar til iardar ok villdi kyssa fætr hans. En Nicholas bannadi honum ok bad þess a moti, at
 25 hann skyldi eingum manni segia, hverr þetta verk hefdi gert, medan Nicholas lifdi.

3. En ad lidnum þessum hlutum þa andadiz byskup i borg þeiri er Mirrea heitir. Hans dauda harmadu¹ byskupar nalegra² borga, hann hafdi verit sidsamr, ok qvomu margir kennimenn at
 30 velia byskup i stad ens andada. A þeim kennimanna fundi var einn heilagr byskup, sa er allir urdu a þat sattir, at hann skyldi fyrir rada, hvern þeir skylldu til byskups taka. En hann fylgdi postola dæmum at öllu ok bad þa alla fasta ok vera a bænnum, unz almattigr gud syndi þeim nytsamligan hirdi sauda sinna, sa er
 35 forðum syndi Mathiam verdan at fylla postola tōlu. En er kennimenn voru a bæn, þa heyrði heilagr byskup rödd af himne mæl- andi, at þeir vigdi þann til byskups, er fyrst kæmi til kirkiu þa nott, ok var sagt at Nicholas mundi heita. Þa sagdi byskup kennimönnum vitran þessa ok mælti: «Er skulit hallda fram

bæn ydarri, en ek mun uti vera, ok trui ek, at vær munum na fyrirheiti guds.» Ok vardveitti byskup kirkiudyr med heilagri slægd. En Nicholas kom fyrr en allir adrir til kirkiu, sem hann væri af gudi sendr. En er hann kom at kirkiudyrum, þa spurdi byskup hann at nafni, en hann neigdi höfud sitt ok laut byskupi: «Nicholas heiti ek, qvad hann, þræll ydars heilagleiks.» Þa tok byskup i hönd honum ok mællti: «Sonr, fardu med mer, skyllt mal a ek vid þik.» En er byskup kom inn i kirkiu, þa kalladi hann hatt: «Nu er þat sannat, brodir, er drottinn mællti, at hverr mundi geta þat, er hann bædi i guds nafni, ef hann trydi því. Nu höfum vær getit þat, er vær badum, ok er byskup sa er vær leitudum.» En allir urdu fegnir, er þeir litu Nicholas, ok helldu allir hondum til himins ok lofudu milldi guds. Þa var Nicholas vigdr til byskups þegar enn sama dag. En er hann tok byskups velldi, þa hellt hann litillæti, sem fyrr hafdi hann; opt var hann a bænum ok mæddi likam sinn i vokum ok föstum; hann var gestrisinn ok blidr i mali, avitadi hann ofreflismenn, en hann rækti ofstopamenn ok ríkis, en hann huggadi hvern, er ryggr kom til hans fundar. Hvern dag gengu sögur fra gæzku hans, ok ræddu hans lof gofgir menn ok ogöfgir. Eigi ma ordum skrifa crapta hans ok verdleika, en sa er vita vill, hvilikr hann var, lydi hann því, er eptir ferr, ok leggi nidr öfund.

4. Nicholas skein i öllum crauptum, ok eignadi hann ecki ser helldr allt gudi, en hann var sva mattigr i taknum, at þeir fundu hialp ok heilsu, er a hann hetu, þott hvar fiarri væri. Menn foru a skipi um dag, ok gerdi rid at þeim ok frost, ok kölludu þeir ok mælltu: «Nicholas guds þræll, ef þat er satt, er vær heyrum sagt fra þer, lattu oss nu þat reyna i þessum haska, leys oss fra grimmum sæ, at vær megim þacka gudi ok þer.» En er þeir höfdu þetta mællt, þa gerdiz undarligr hlutr, þa vitradiz þeim madr ok þetta mællt, þa: «Her er ek nu, hvat kölludu þer mik.» Ok tok hann ok bætti skipreida þeira ok reip, er slitnat höfdu, ok fell þegar hridin ok hafgialfrit allt, en fardreingir qvomu gladir til þeirar hafnar, er þeir villdu, ok gengu þegar af skipi ok spurdu, hvar Nicholas væri; en þeim var visat til hans i kirkiu, ok gengu þeir til hans ok kendu, at hann hafdi þeim a skipi vitraz, ok fellu til fota honum ok sogdu, hve þeir voru leystir fra dauda. Nicholas mællti: «Eigi skulit þer mer kenna, gud barg ydr fyrir tru ydra, skili þer ok þa, hversu mikit ma fyrir gudi hrein trua, þvíat vær

erum hvern dag bardir fyrir syndir vorar, en ef vær snumz til guds af öllu hiarta, þa veitir hann oss miskunn sina ok leysir oss or pislum. Af því verit er eigi traudir, brædr, vel at gera, halldit litillæti ok olmusum, truit er því, at eingi godgerning er gudi þægri en ólmusugerd, ef eigi er til heimskrautz gert.» En er Nicholas taldi fyrir þeim þessum ordum, þa foru þeir leidar sinnar ok undruduz mikileik crapta hans.

5. A nöckurri tid qvomu menn or borg einni til heilags Nicholas ok mællto vid hann: «Vær bidium þik, heilagr fadir, at þu veitir oss fullting þinnar gæzku, þviat oss er naudsyn at höggva tre eitt mikit, er stendr hia borg vorri; en þar er ohreinn andi i trenu ok lætr oss eigi höggva þat, en vær truum, at þu rekir i brott fiandann, ef þu kemr til.» Nicholas sagdi: «Förum vær ok þa brædr, verdi vili drottins.» En er þeir qvomu til tresins ok þorðu eigi at höggva, þa geck Nicholas þangat ohræddr ok reist med öxi kross a trenu, ok hio .vij. högg ok bad adra höggva. En er tred brast, þa hugdiz fiandinn mundu gera mörgum manni mein, ok villdi hann fella tred a menn. En heilagr Nicholas tok höndum vid trenu ok hratt því fra mönnum. Þa flydi fiandinn veinandi ok mællti: «Bygd minni glatada ek, ok fyllda ek vilia minn, þviat Nicholas rak mik a brott, ok ma ek eigi her vera.» En smidir hiuggu i sundr tred ok gerdu sem Nicholas baud.

Enn qvomu menn or ödrum kastala til heilags Nicholas ok mællto vid hann: «Langt eigum vær til ydar, þviat kona ein od do i brunni þeim, er vær attum, ok er þar sidan ohreinn andi i brunnum, ok þora menn eigi at drecka or þeim brunni. Enn hafdi verit forðum annarr brunnr skamt fra oss, en vær megum eigi þann finna, en vær truum því, heilagr fadir, at þu megir þat geta at gudi, at vær megim þar vatn finna.» Þa mællti Nicholas: «Förum vær, brædr, ok höfum traust i milldi guds.» En er þeir qvomu þar, þa fell Nicholas a kne til bænar. Sidan tok hann graftol i hond ser ok grof i iord halfrar annarrar alnar diupt, ok spratt upp þegar nogt vatn, ok þöckudu allir gudi, at hann gaf þraeli sinum brunnavatn. En er þeir qvomu til ens ohreina brunz, þa var heyrd diöfuls rödd ok blistrun. Þa fell Nicholas a kne til bænar. En er allir svörudu bæn hans ok sögdu amen, þa sa allir svartan diöful koma upp or brunnum, ok gneggiadi hann ok mællti: «Med öllu ma ek eigi standaz vidlit heilags Nicholas.»

Þeir menn qvomu or heradi því, er Andronika heitir, til

Nicholas, ok færdu honum odan mann ok mællto: «Margar þrautir gerdi sia enn odi, at eigi færðim vær þer hann, fadir.» Nicholas svaradi þeim: «Leysi þer skepnu guds, þviat drottinn mun biarga honum.» Þeir sögdu: «Eigi þorum vær, þviat hann mun flygia ok finnaz eigi.» Nicholas sagdi: «Eingi ma lifa an augliti guds.» Þa geck Nicholas til kirkiu ok vigdi vidsmior ok smurdi enn oda mann, ok vard hann heill at önd ok likama ok for leid sina ok gerdi gudi þackir ok enum helga Nicholasi.

Enn sa Nicholas um dag blindan mann sitia fyrir kirkiudyrum ok mællti vid hann: «Hversu leingi hefir þu sionlaus verit?» En hann svaradi: «Fyrir .iii. vetrum misti ek synar minnar, ok gaf ek alla eign mina læknum, ok mattu þeir mer ecki stoda.» Nicholas mællti þa vid hann: «Fyrir hvi heztu eigi a helga menn, er þik mundu felaust græða i crapti guds, ef þu trudir þeim?» Enn blindi madr svaradi: «Trui ek gudi ok helgum bænum þinum, at þu matt geta þat af gudi, at hann taki blindi af mer ok lati mig sia lios.» Þa miskunnadi Nicholas honum ok gerdi crossmark yfir honum ok smurdi augu hans vigdu vidsmiörvi ok mællti: «Þess væntir ek i crapti drottins mins Jesu Cristz, at þu munir a morgin snemma sia lios himins.» En sva vard, sem Nicholas sagdi, ok sa hann lios, ok for hann götu sina fagrandi ok dyrkandi gud. Þa fra annarr siukr madr, at enn blindi hafði syn tekit, ok kom þegar ok fell til fota guds þraeli ok mællti: «Drottinn heilagr fadir, .iiij. manadi hefir ek haft sott, þa er ek ma eigi af iordu risa ne til verks taka, ok ma mer eigi fæzla siatna, ok veitti ek morg audæfi læknum, ok stodadi mer ecki þat.» Nicholas svaradi honum: «Ek mun selia þik þeim lækni, er þik mun græða at heilu felaust.» Enn siuki mællti: «Hverr ma mik sva skiott græða?» Nicholas svaradi: «Her er hann nöckur.» Þa litadiz enn siuki madr um ok hugdiz sia mundu lækninn. Nicholas mællti: «Hyggr þu þik munu sia lækninn, þann er þik grædir? Ef þu truir lækni minum af öllu hiarta, þa mun ek bidia hann, at hann gefi þer heilsu þina andar ok likams.» Enn siuki madr svaradi: «Trui ek gudi lifanda ok heilagleik þinum.» Þa bad Nicholas fyrir honum ok blezadi hann i nafni Jesus Cristz ok mællti: «Verdu heill fra þessi stundu.» Þa vard hann þegar heill ok for heim til hus sins lofandi gud.

Enn komu margir menn um dag at gista helgan Nicholas, ok er þeir qvomu til gestaskala ok satu a beck, þa baud Nicholas diakna sinum at skipta fæzlu med þeim ok byrta þeim dryckiu. Diakninn gerdi sem honum var bodit. En gestir sa, a(t) vin var i

litlu keru, þat er þeim var ætlat. Þá mællto nöckurir með sér, at þeim mundi eigi hoska öllum dryckr sa. En er Nicholas varð varr við þetta, þá kom hann til þeira ok mællti: «Mer byriar sialfum at vinna ydr beina i dag, at vær fagnim allir saman.»

5 Sidan blandadi hann vinit vatni ok byrladi þeim öllum til nogs, ok urdu þeir druknir sem af hinu bezta vini ok dyrkudu gud, þann er iok ok bætti dryckiu þeira fyrir þræl sinn Nicholas.»

Enn let Nicholas kirkiu gera ok safnadi til smidum ok verk-mönnum, unz urdu .vii. tigrir. En þat gerðiz, at þeir mattu eigi
10 vellta steini einum miklum þangat, sem þeir villdu, ok leitudu þeir við þat allan dag, unz þeir voru modir ok lettud af verki. En Nicholas fór til við .iii. menn i guds trausti. Nicholas vellti steininum þangat, sem hann villdi, a halfri stundu dags. En þeir lofudu gud, er hia voru, þann er sva mikinn crapt veitti helgum
15 Nicholasi, at hann matti færa or stad biorg ok steina.

Tveir menn qvomu nordan um fiall or stad þeim, er Evandi heitir, ok færdu helgum Nicholasi mey siuka, þá er hvergi matti sik hræra, ok lögdu þeir hana fyrir fætr Nicholasi ok mællto: «Miskunnadu þessi vorri mey, er sarliga qvelz i öllum limum ok
20 hefir .vii. vetr siuk verit.» Guds þræll sagði: «Ef er truit af öllu hiarta, at drottinn ma græða önd ok likam þessarrar meyar ok fylla vilia ydarn.» Þeir sögdu: «Af öllu hiarta truum vær gudi ok vilium lyda þer, godgiarn fadir.» Þá miskunnadi Nicholas þeim ok bad leingi fyrir þeim, en er hann hafði lokit bæn sinni,
25 þá varð mærin heil ok fór heim með forunautum sinum fagnandi ok lofandi gud.

6. A nöckurum degi kom diöfullinn, þar er heilagr Nicholas var a bæn sinni, ok bra a sik lioss eingils liki. En er Nicholas leit hann, þá mællti hann: «Hverr ertu edr hvi komtu her?»
30 Diöfullinn svaradi: «Eingill guds em ek, ok kom ek higat at sia verk þin.» Þá skildi Nicholas, at diöfull var, ok gerði crossmark a moti honum ok mællti: «Þu enn slægi andi, gacktu ut or husi minu fra augliti mer ok dvel ecki.» Fiandinn svaradi: «Hvat gerði ek þer til meins, lattu mik hvilaz her.» En Nicholas avitadi
35 diöfulinn ok bad hann flyia. Þá fór diöfullinn ut ylandi ok mællti: «Þottu rekir mik a brott hedan, þá mun ek eigi langt fra þer fara.» Þá hvarf ohreinn andi or augliti hans, er hann hafði þat mællt. Litlu sidar kom sa enn sami diöfull i elldhus ok fann einn þion heilags Nicholas, þann er skipti brædra fæzlu, þeira er
40 voru með Nicholasi, ok slo diöfullinn æði a hann. En er Nicholasi

var sagt, þa for hann þangat skyndiliga. Þa fann hann þann enn sama mælandi margar orar ok gudlastan. Í þa minti Nicholas hann a þat, at hann vi(t)kadiz af gudlastan. Enn illgiarni andi var þess akafari ok mællti fleiri orar fyrir munn ens oda manz. Þa skildi Nicholas, at diöfullinn mællti fyrir munn honum, ok geck hann nær ok tok i hönd honum ok mællti: «Signdu þik, brodir.» En er hann signdi sik, þa var senn fara fra honum ohreinn andi sva sem brendr ok svidinn, ok geck ut i elldhus dyr veinandi ok mællti: «Yfir em ec stiginn af Nicholasi, þviat hann lætr mik hvergi gera minn vilia.» En sa er odr hafdi verit vitkadiz ok fell til fota Nicholasi ok tok blezan af honum, ok þordi diöfullinn all dri sidan at koma til hans.

Hion .ii. qvomu til Nicholas enn um dag ok fellu til fota honum ok mællto: «Miskunnadu ockr, heilagr fadir, fra skemd ok bid fyrir ockr, þviat vid höfum .xxx. vetra saman verit ok megum eigi son ala, en vid væntum ok treystum i guds nafni, at drottinn gefi okkr avöxt fyrir þinar bænir.» Þa hellt Nicholas hondum til himna ok bad fyrir þeim halfa stund dags ok blezadi þeim ok let þau fara leidar sinnar. En guds miskunn veitti þeim bæn þa, ok færdu þau Nicholasi son sinn til blezunar a enum (næstum) misserum. Þa er Nicholas taldi fyrir lyd i kastala nöckurum, þa fell til fota honum einn ridusiukr madr ok mællti: «Miskunnadu mer, heilagr fadir, ok ger eigi eptir otru mins verdleiks, at eigi fyrirforumz ek, þviat ek heyrda sagt mart fra iarteinum þinum, ok gerdi ek eigi at trua; þa syndiz mer nöckura nott i draumi ohreinn andi med sauri, ok fell ek a ana, þa sa ek þik standa annan veg fra mer, ok kallada ek a þik til fulltings, en þu rettir hond þina i gegn mer ok drott mik or sauri. En nu bid ek þik, at sva sem þu leystir mik i draumi, sva lattu þer nu soma at leysa mik fra sott þeiri, er þa tok ek i þeim draumi.» Nicholas sagdi: «Sonr, vertu trur hedan fra, þviat otruum manni verda iarteinir at afallz dome. Far nu ok ver heill af sott þeiri, sva sem drottinn leysti þik i draumi.» Þa vard hann heill ok lofadi gud ok enn helga Nicholas.

Enn var Nicholas a bænum um nott ok söng salma med presti sinum. Þa syndiz þeim badum ohreinn andi, sva sem madr gengi upp ok nidr eptir stiga. Þa hræddiz prestr, en Nicholas styrkti hann ok mællti: «Eigi skalltu hrædaz, sionhverfing diöfuls er þat er þu sier, en eigi madr, venia hans er su at svikia avallt þræla

guds.» Þá gerdu þeir bádir crossmark a moti dioffinum, ok hvarf þegar or augliti þeira bædi stiginn ok sva sa er eptir for.

7. Smidir ok verkmennt qvomu um dag til Nicholas byskups, ok skyllði gera kirkiu. En er Nicholas sa þa vera komna, þa
 5 spurði hann matskiptismann, hversu mart braud þa væri buit at gefa þeim, er komnir voru. En hann vard ogladr vid ok svaradi: «Of sid gatzu fyrir mer, fadir, verkmannt þessa, þviat ek a nu skyllt at vinna, ok er eigi meira en einn leifr brauds.» Nicholas mællti: «Vertu eigi ryggr, brodir, ok sel mer leifinn, ok skiptum
 10 honum med verkmönnnum.» En þeir atu ok höfdu allir nogt .lxxx. manna. En er þeir voru sva taknsamliga fæddir af einum leif, þa gerdu þeir þackir gudi ok enum helga Nicholasi.

A nöckurri tid gerdi Nicholas for sina til Jorsala, ok voru med honum prestar hans .iii. Amoti ok Artheman ok Emeus, ok
 15 gengu þeir a skip. En a enni somu nott gerdi hrid sva mikla, at miög sva mundi dreckia skipi þeira. Þa syndiz þeim logandi fiandi fara eptir skipinu, ok villði hann vellta þvi um. Þa gerdi Nicholas crossmark a mot honum, ok flyði ovinrinn þegar i stad. En einn þeira fell nidr a skipinu, ok la sem daudr væri, ok stodu
 20 menn ryggir yfir honum. En Nicholas bad fyrir honum ok tok i hond honum ok reisti hann upp heilan ok mællti: «Siglum vær nu i nafni drottins.» Þa kom þegar byr, ok sigldu þeir .v. daga, en sidan lendu þeir i Jordan. En er þeir gengu af skipi, þa gerdi enn heilagr Nicholas margar iarteinir, i hverium stad, þar er hann
 25 kom, græddi hann siuka ok rak diofla fra odum mönnnum, ok dyrkudu allir nafn drottins, er sa edr heyrdur crapta ens helga Nicholas.

8. A nöckurri tid gerdi oaran mikit, ok spilltiz akrar manna, ok hafði Nicholas mikit kostgæfi til þess at hialpa voludum, ok
 30 for hann at kaupa þeim fæzlu. Þa var honum sagt, at skip morg voru korni ladin komin i höfn þa, er Laudaticus heitir. Þa kom Nicholas þangat ok mællti vid skipamenn: «Ydr em ek kominn at finna ok at bidia, at er midlit nöckut af hveiti ydru vid þann lyd, er hungradr er.» En skipamenn sogdu: «Eigi þorum
 35 vær, fadir, at veita þer þat, er þu bidr, þviat vær erum sendir eptir konungsmanna fæzlu, ok skulo konungs þraelar taka vid korni þvisa ok reida allt vættum ok mælum. «Hlydit er mer, sagði Nicholas, ok veitit .e. mæla af hveriu skipi, en ee heit ydr þvi i nafni drottins, at eigi munit einskis mælis missa, þa er er reidit
 40 kornit af hendi.» Þa gerdu skipamenn, sem hann bad, oc veittu

.c. mæla af hveriu skipi, en sidan gaf þeim byr, unz þeir qvomu allt til Miklagardz. En er þeir reiddu kornit af hendi, þa misstu þeir einskis mælis, ok sôgdu þeir konungsmônnum, hvat gerz hafdi. En er þeir heyrdu þessi tíþindi, þa lofudu hvorirtveggju nafn drottins. En er guds madr tok vid hveiti, þa skipti hann því sva med hverium, sem honum þotti þaurf vera. En guds mattir iok þat et litla korn, er Nicholas veitti, at þat vanz þau misseri ôll til fæzlu ok ônn(ur) en næstu ôllum lyd, sem þurfti, ok freistudu margir forðum at sa því korni, ok urdu akrar þeir godir, er þadan af grædduz.

9. Sva er sagt, at allra blota mest var þa magnat Gefionar blot, þvíat margir þorpkarlar göfgudu skurdgod hennar allt til þess, unz Nicholas kom þangat, en hann braut nidr villu þa ok eyddi allri hindrvitni heradsmanna. En er diofull sa sik ræntan veg göfganar sinnar, þa fyllðiz hann reidi i gegn guds þraeli ok leitadi nyrrar vælar, ok hafdi hann af folkyngum mônnum eitrblandin smyrsl, ok bra hann a sik liki nôckurrar truadrar konu ok retti a mot þeim mônnum, er foru a skipi med landi framm til fundar Nicholas byskups, ok mællti: «Se ek, at þer vilit sækia fund Nicholas byskups, ok villdi ek fara med ydr, þvíat ek væri fus at hafa blezun hans; en fyrir því at ek ma eigi fara, þa bid ek, at þer færir vidsmior þetta til kirkiu hans i mina minning.» En þeir toku vid því, en vissu eigi von diöfuls vælar. En er þadan var skamt lidit, þa sa þeir skip mônnum ladit fara a moti ser, ok var þar einn enn likazti madr Nicholasi ok mællti: «Hvat selldi konan ydr?» Þeir svorudu: «Vidsmior selldi hon oss ok bad oss bera til kirkiu ens helga Nicholas.» Hann mællti: «Vili þer nu vita, hversu konan var? þat var en odyggva Gefion; kastit þer i brott langt fra skipinu, ok munu þer vita, at ek segir satt.» Þa gerdu þeir þat, er þeim var bodit. En þegar er vidsmiorit kom a sio, þa kyndiz elldr mikill a sionum, ok brann vida. En er þeir stôrdu a undr þessi, þa var skipit horfit, þat er i moti þeim for, en þeir helldu fram for sinni ok fundu Nicholas ok mælltu: «Sannliga ertu sa, er oss syndi mikit undr a sæ ok leystir oss fra vælum diöfuls.» En er Nicholas heyrði þat, þa þackadi hann þat gudi, ok kendi þeim vel at lifa sitt lif ok treystaz vardhalldi guds, þess er einskis lætr meir freista en standaz ma. En þeir toku blezan af Nicholasi ok foru til heimkynna sinna.

10. Vikingar ok styrialldarmenn gerdu ofrid a landi því, er Frigida heitir; þa sendi Constantinus konungr .iiii. höfþingia i moti

þeim med miklu lidi, en þeir eru nefndir Nepocianus ok Ursus ok Eliveus, en þeir foru a skipum fra Miklagardi, unz þeir qvomu til hafnar þeirar er Adriaticus heitir, en su er litlu meir en .iii. milur fra Mirrea borg. En er eigi var byrr at sigla, þa gengu
 5 nœckurir menn af skipi sva sem at matkaupum, en þeir gerdu landzmönnum oskil ok toka at heria. En er Nicholas vard varr vid þat, þa for hann skyndiliga til skipa at^r bidia fridar lydnum. En höfþingiar ok sva adrir lutu byskupi, er þeir sa hann. En Nicholas spurdi þa, hverir þeir væri, edr hverr þa sendi, edr hvert
 10 þeir færi. Þeir sogdu: «Fridarmenn erum vær, ok sendi oss Constantinus konungr af Friggialandi at stöðva ofrid, en vær bidium þik, at þu bidir fyrir oss vid gud, at hann greidi för vora.» En Nicholas bad þa, at þeir færi til borgar med honum ok kæmi til kirkiu ok tæki blezan af honum. En er höfþingiar reyndu
 15 heilagleik byskups, þa bönnudu þeir skipverium sinum at heria a landzmenn. En er þeir rædduz þetta vid, þa qvomu menn or borg ok mællto vid Nicholas: «Ef þu værir innan borgar, fadir, þa mundi eigi .iii. saklausir til dauda dæmdir i dag.» Nicholas mællti: «Fyrir hveria sök eru þeir til dauda dæmdir?» Þeir
 20 sögdu: «Domandi hefir tekit fe til höfuds þeira, en allr lydr leitar þin ok ma eigi finna.» En Nicholas vard ryggr, er hann heyrdi þat, ok spurdi, ef þeir lifdi, er dæmdir voru. En honum var sagt, at þeir lifdi, en þa voru þeir til höggs leiddir ut or borginni. Þa rann Nicholas þangat, er þeir voru leiddir ok stodu bundnir, ok
 25 voru andlit þeira dukum hulit, en einn madr stod med brugdnu sverde buinn at höggva þa. En er Nicholas kom þar, þa tok hann or hendi honum sverdit ok kastadi lang(t) i brott, sidan leysti hann bönd af þeim, er fyrirdæmdir voru, ok leiddi þa til hus iarlz þess, er Eustasius het. En er dyrvordr sagdi Eustasio
 30 iarli, at Nicholas var kominn, þa geck hann ut þegar i moti honum ok villdi luta honum. En Nicholas bannadi þat ok mællti: «Þu vigamadr, fyrir hvi þordir þu at koma i augsyn mer fundinn at sva morgum glæpum? Einga likn mun ek veita þer, helldr mun ek segia konungi, hversu þu skipar edr hveria glæpi er þu gerir.»
 35 Þa fell iarli til fota Nicholasi ok mællti: «Reidztu eigi drotni þinum, ok vertu þo linmodr ok lyd enu sanna, þviat ek villdi eigi þvise, helldr .ii. höfþingiar Eudoxius ok Simonides. Nicholas mællti: «helldr gull ok silfr, er þu tokt til höfuds þeira.» Þa badu hertugar, er fra skipum voru komnir, at Nicholas veitti likn iarli,

en hann gerdi sva ok leysti ena saklausu menn .iii. or bandi. En hertugar atu ok drucku med byskupi ok toku blezan af honum; en sidan foru þeir a Friggialand, er þeim gaf byr, ok gerdu þar frid orrostulaust ok foru sidan apr til Miklagards. En er konungr spurdi, at þeir höfdu sigr, þa vard hann feginn ok for sialfr i moti þeim med miklu lidi, ok var vegsamliga vid þeim tekit, ok höfdu þeir mikenn metnad af konungi.

Þa toku nöckurir menn at öfunda þa vid hann, ok leitudu saka i gegn þeim ok mattu eigi finna. Þa qvomu þeir til mals vid greifa þann, er Ablavius het, ok hetu þeir at gefa honum gull mikit, ef hann rægdi hertugana vid konung. En hann vard feginn fevon þeiri ok for til mals vid konung ok mællti: «Mikil ostiorn geriz i vellði þínu, konungr, þviat þeir hertugar, er þu sendir a Friggialand, bera fe undir rikismenn ok heita miklum fridendum ok rada þik or landi; en er ek vard varr vid þat, þa var eg skylldr at segia þer, konungr, en þu ger sidan sem þer likar.» Þa reiddiz konungr ok let setia i myrqvastofu hertugana, sva at þeir qvomu hvorki fyrir sik ordi ne eidi. En er nöckura stund frestadiz drap þeira, þa qvomu rogmenn ok mællto vid greifann: «Fyrir hvi settir þu þa i myrqvastofu ok letz þa lifa? Winir þeira munu tægja þeim ok leida þa or myrkvastofu ok setia oss i þeira stad. En er Aflavius greifi heyrdi þat, þa for hann enn til mals vid konung [ok qvad: «Eigi lata hertugarnir enn af illum radum sinum, þviat menn koma til myrqvastofunnar um nætr ok hafa mal af þeim.» Þa mællti konungr, at höggva skylldi höfud af þeim þa ena somu nott. Greifinn vard gladr, er hann heyrdi þetta, ok geck ut or höll ok mællti vid myrqvastofuvordinn: «Þessa .iii. menn, er þu hefir at hallda, bu þu til dauda a þessi nott.» Myrqvastofuvordr vard ryggir vid þat ok kom til þeira ok mællti med grati: «Er drottuar minir, ek villdi vid ydr mæla, en hræzla dauda ydars ryggir mik, ok ma ek eigi mæla vid ydr, þviat konungr hefir sva bodit, at er skulit deyia a þessi nott.» Þa urdu hertugarnir ryggir af hræzlu dauda ok iosu molldu i höfud ser ok mællto med tarum: «Hvat höfum vær sva illt gert, at vær se(m) eigi verdir at koma ordi ne eidi fyrir oss, adr vær deyim.» En er þeir mællto þetta med miklum ryggleik hugar, þa mintiz Nepocianus, hversu heilagr Nicholas hafdi fordum leysta menn fra dauda saklausa, ok mællti med tarum: «Þu heilagr drottinn ok eilifr konungr gud, upphaf veralldar lioss ok skapari allra hluta,

miskunnadu oss þrælum þínum ok leys oss í taknum þínum, sva sem þu leystir .iii. menn saklausa fyrir þræl þinn Nicholas.» En er hann hafði þetta mællt, þa kölludu þeir allir samt a enn helga Nicholas ok mællto sem einum munni: «Þu milldr iatari guds, makligr allrar göfganar, þu enn trausti þræll himnakonungs Nicholas, þottu sier oss fiarri at likam, vertu þo nær bænum vorum, ok leys oss or haska, sem þu leystir fyrr þria saklausa menn, at vær megin enn sia þik ok gera þackir fyrir godgerning þinn.»

En er þeir luku bæn sinni, þa vitradiz heilagr Nicholas
 10 Constantino konungi í svefni a þeiri stundu ok mællti: «Constantine, ris þu upp skiott ok lat utleida or myrqvastofu .iii. hertuga, þa er þu lez þangat leida, þviat þeir eru saklausir ok hafa ecki þess gert, er þeir se dauda verdir. En ef þu vill fyrirlita bodord mitt, þa mun ek .bidia drottin minn Jesum Crist, ok mun hann vekia
 15 orrostu í gegn þer, ok munu dyr slita hræ þin.» Konungr vard hræddr ok sagði: «Hverr ertu sva diarfr ok mattugr, er um nætr þorir inn at ganga í höll mina?» Nicholas svaradi: «Ek em Nicholas, ok er ek Mirrea borgar byskup.» Þa syndiz hann ok Aflavio greifa ena somu nott ok mællti við hann: «Þu illr domandi,
 20 fullr flærdar ok lygi, ris upp þu skiott ok leid or myrqvastofu hertuga þa, er þu rægdir, en ef þu gerir eigi þat, þa mun ek bidia himnakonung, at hann lati þik falla í sut, ok muntu vella mödkum sialfr ok öll hiu þin.» Greifinn spurdi: «Hverr ertu er þat mælr?» «Ek em Nicholas þræll Jesus Cristz Mirrea byskup.» En konungr
 25 reis upp þegar, er hann vaknadi, ok sendi ord greifanum, ok sagði hvorr ódrum draum sinn. En annan dag eptir let konungr leida hertugana or myrqvastofu ok leit til þeira reidiliga ok mællti: «Segit er mer, vesalir menn, hvar namud er fiólkyngi til þess at hræda oss um nætr med draumaskrimslum ok sionhverfingum?»
 30 En er þeir svörudu eigi fyrir hræzlu ok stodu neigdu höfði, þa spurdi konungr tysvar edr .iii. ens sama mals. Þa sagði Nepocianus: «Þu enn milldi konungr, er drottinn ert allz þessa heims velldis, en vær þrælar þínir höfum hvergi fiólkyngi numit.» Þa mællti konungr: «Segit er mer, ef er vitit nóckurn byskup þann
 35 er Nicholas heitir.» En er þeir heyrdu nafn heilags Nicholas, þa felldu þeir tar fyrir fagnadi ok kölludu a Nicholas, at hann tædi þeim ok leysti þa fra dauda. Konungr mællti við þa: «Leggit nidr hræzlu ok segit mer, hverr er sia Nicholas, sva heilagr ok milldr ok rettlatr ok sva nalægr gudi, at slíka hluti ma gera?»
 40 Þa sögdu þeir konungi allt þat, er þeir höfdu sied ok heyrta fra

helgum Nicholasi. En konungr mællti við þá: «Færit er ok þá ok gerit þackir gudi ok enum helga Nicholasi, þeim er ydr leysti frá dauða í bænum sinum, ok færir honum fornir þær, er ek mun senda honum, þat er gullritin bok ok .ii. kertistikur or gulli ok dryckiarbolli gerr af gulli ok dyrligum gimsteinum; berir honum 5 ord min til þess, at hann bida fyrir oss við gud drottin vorn, þann er gerir takn a himne ok iördu.» Þá foru þeir, unz þeir qvomu til Mirrea borgar ok fundu Nicholas ok færdu honum konungs gíafir ok sogdu honum alla hluti, þá er gerðiz(!) um hag þeira, en Nicholas hóf augu sín til himna ok þackaði þat gudi. 10 Síðan foru þeir heim fagnendr ok lofudu drottin Jesum Crist.

11. A nöckurri tíð kom kona ein til kirkiu, þar er Nicholas var inni a bænum, en hon færði þangat son sinn diöfulodan, þann er klæði reif ok beit af ser, ok lagði hon hann fyrir fætr helgum Nicholasi ok mællti: «Miskunnadu, þræll guds, veslingi syni 15 minum, er qvelz af diöfli.» Þá tok Nicholas í hönd honum ok bles í andlit honum, ok flyði þegar ohreinn andi fyrir guds crapti ok verdleikum heilags Nicholas, ok fór sveinn heill heim með modur sinni fagnandi. A annarri tíð kom madr með konu sína oda til munklifs heilags Nicholas ok fell til föta honum ok mællti: 20 «Heilagr guds þræll, hialp þu þessi konu, er þungliga qvelst af diöfli.» En þegar er Nicholas bad fyrir henne, þá rak hann a brott ohreinan anda frá henne, ok fór hon heim til huss síns dyrkandi gud. Enn var siukr madr færðr helgum Nicholasi um langaföstu, en sa madr var þornadr í öllum lidum ok matti sik 25 hvergi hræra, en þeir er honum fylgdu, badu Nicholas bidia fyrir honum, at hann mætti heilsu fa. En Nicholas smurði vigdu vid-smiorvi enu siuka ok bad fyrir honum ok gerði heilan, ok tok hann blezan af Nicholasi ok fór heim til hus síns lofandi gud. Enn var odr madr leiddr til munklifs heilags Nicholas, sa het Timo- 30 theus, sa hafði fallit opt í brot ok lostit höfði sínu við steina, ok fell vogr ok madcar or höfudsarum, en þeir menn leiddu hann fyrir Nicholas ok badu, at hann skyldi gefa honum heilsu ok mællto: «Nicholas þræll guds, lettú sott þessa manz, ok bid fyrir honum, at gud miskunne honum.» En Nicholas signdi hann ok 35 leysti hann af allri sott ok sendi hann heilan heim fagnanda ok lofanda gud.

12. En er Nicholas skein í slikum iarteinum, þá tok hann banasott. En er hann lá í reykiu, þá kom til hans kona tungl-

siuk, su het Eugenia, hon bad hann veita ser heilsu. En Nicholas bad fyrir henne, ok tok hon þegar heilsu. En guds þræll Nicholas sa andlat sitt nalgaz, ok var hann þa þrasamliga a bænum, en hann bad þess drottin, at hann sendi eingla sina a mot önd
 5 hans. En er hann lauk bæn sinni, þa sa hann eingla koma til sin, ok hneigdi hann höfud sitt ok skryddi sik crossmarki ok söng enn þrettuganda salm i salltara, unz at þvi versi kom, er sva mælir: i hendr þinar, drottinn, fel ek anda minn, þu gerdir mik, drottinn minn, gud minn. Er hann hafdi þat sungit, þa tok hann
 10 corpus domini ok blezadi presti sinum ok lærdum mönnum, þeim er hia stodu, ok hvarf hann til þeira. En sidan andadiz hann, ok toku einglar önd hans ok baru til eilifrar dyrdar. En er heilagr Nicholas var andadr, þa var allr Mirrea borgar lydr i mikilli ogleði. Lærdir menn, munkar ok allr lydr karla ok qvenna fylgdu liki ens
 15 helga Nicholas ok gretu ok sögdu sik mist hafa ens milldazta födur, er¹ hlifskioldr var allz herads. Þa kom þangat margr lydr eigi at eins or enum næstum borgum helldr ok or öllu herade, þviat allir höfdu notit iarteina hans ok godgerninga, medan hann lifdi. En likami hans var lagdr i steinþro ok buit um dyrliga, sem vera
 20 atti. En hann synir nu margar iarteinir, sva sem þa er hann lifdi i likam, ok veitir hann eigi at eins þar, er hann er grafinn, helldr ok hvervetna i heime, þar er a hann er heitit. En or steinþro hans fiota .ii. heilsubrunnar, vidsmiors brudr af hofdi, en annarr brunnr vatz af fotum, ok fa heilsu siukir menn, er þvi vidsmiorvi eru
 25 smurdir edr af þvi vatni bergia. A nöckurri tid vard byskup einn rekinn fra byskupsstoli sinum at radi Mirrea borgar greifa fyrir öfund manna, en þegar er hann var utlægr² gerr, þa draup eigi vidsmior ne vatn or steinþro Nicholas byskups til heilsu siukum mönnum; en er hann kom aptr, þa gafuz öllum guds vinum margar
 30 iarteinir, er þangat sottu.

13. Enn eru nöckurar gamansamligar iarteinir at segia fra helgum Nicholasi. Þa er víkingar komu af landi þvi, er Affrica heitir, ok heriudu vida ok brendu bæi, þa fann heidinn madr i
 35 husi nöckurs cristins manz likneski heilags Nicholas skrifat a tabulo, ok gerdi eigi segia lagsmonnum sinum til þessa fundar. En er hann kom þar, er cristnir menn voru, þa syndi hann einum þeira tabulum ok sagdi, hvørs likneski þar væri markat. En er likneskit sa cristnir menn, þa mællto þeir med tarum: «Þetta er likneski ens helga Nicholas, er biart er fyrir gudi ok monnum i

morgum iarteinum, ok sannar hann þat i taknum, at hann lifir med gudi eptir dauda.» En er enn heidni madr heyrdi þetta, þa fal hann likneskit ok let þat ecki i skipti koma, en sa var audigr madr ok var tollari. En er hann var heim kominn til husa sinna, þa setti hann likneskit um dag yfir dyrr hus sins, þar er gull hans ok silfr var allt inni ok dyrlig klædi, er hann atti, ok mællti vid likneskit: «Nicholas, vardveittu hus þetta, þviat ek a naudsyn til fra at fara.» En er hann hafdi þetta mællt, þa geck hann i brott fra opnu husinu, sva sem hann hefði þar sett margan vardhalldzmann. En þiofar voru nær husino ok sa husit opit, sva at eingi vardveitti, ok foru til husins ena sômu nott ok toku i brott gull ok silfr ok allt, þat er femætt var inni, en likneskit eitt var eptir, þviat þat var sett ut fyrir dyr. En er enn heidni madr kom heim ok misti fiar sins, þa vard hann ryggr ok leit til likneskis grimmun augum ok mællti vid þat sem vid lifanda manni: «Þu Nicholas, ek hugdi þik vera godan vardhalldzmann fiar mins, hvat gerdir þu, gialltu mer fe mitt, ella mun ek beria þik.» En er hann mællti þat, þa tok hann svipu ok bardi likneskit; en er hann var modr af því, þa mællti hann: «I elld mun ek þer kasta, ef þu gelldr mer eigi fe mitt.» En enn milldazti Nicholas leit miskunnar augum a likneski sitt, ok kom skyndiliga þangat, er þiofarnir skiptu feingi því, er þeir hófdu tekit or husi ens audga manz, ok mællti Nicholas vid þa: «Hvat gerit þer, vesalir, vitit er eigi, at ek var þar, þa er er stalud þadan, ok sa ek allt þat, er er tokud or husinu.» Ok skyrði hann fyrir þeim mikilleik þess, er þeir hófdu tekit, ok mællti hann vid þa: «Þat skulut er vita, at ek mun gera augliosan stuld fyrir ollum monnum, nema er berit aptr allt þat, er er tokut þadan, þviat mer var þat sellt til vardveizlu, ok var ek bardr saklaus fyrir glæpi ydra; af því mun ek eigi vægia ydr, helldr mun ek selia ydr til dauda a morgin, nema er latit at radi minu.» En er þiofarnir sa, at þeir voru fundnir at stuldi, þa hugdu þeir vera bæiarmann nœkurn þann, er mællti vid þa, ok hrædduz þeir daudann ok baru aptr þat, er þeir hófdu stolit, ena sômu nott til hus ens audga manz. En er hann kom ardegis til huss sins ok fann alla eigu sina, þa er hann hafdi mist, þa felldi hann tar fyrir fagnadi ok mællti vid likneskit: «Þu heilagr Nicholas, trur ok rettlatr, milldr ok miskunnsamr þræll ens hæsta guds, mikill ok mattugr ok nalægr gudi odaudligum konungi, þeim er þu þionadir, medan þu lifdir, ok hefir þu nu tekit velldi af honum at gera

slika hluti, sem þu synir mer heidnum manni; en fra þessi stundu mun ek trua a Crist ok þik.» Þa tok hann tru ok hiu hans öll, ok let hann kirkiu gera til vegs helgum Nicholasi ok þionadi gudi ok helgum Nicholasi alla sina æfi sidan. Þa tok nafn heilags
 5 Nicholas at kynnaz sva heidnum monnum, at þeir margir göfgudu hann, er eigi hófdu skiru.

14. Einn audigr bondi var göfugr at þessa heims audæfum, sa var vanr a hverium misserum at koma til Mirrea borgar ok gofga helgan Nicholas, en hann het því a nockurri tid at gera
 10 gullker eitt dyrligt ok gefa þat til kirkiu Nicholas. Þa heimti hann til sin enn kænsta smid ok selldi i hönd honum gull mikit ok gimsteina ok sagdi, hvat hann skyldi or gera. En smidrinn tok vid gullinu ok gerdi kerit, sem hann kunni vandliga; en sva tædi Nicholas honum at smid þessa gullkers, at hann undradiz
 15 sialfr handaverk sitt ok þottiz eeki smidi iafuvel gert hafa. En er gullkerit var gert, þa selldi smidrinn þat buandanum, en hann gallt smidnum verdkaup fyrir smidit, ok lofadi hann miog smidit. En sidan lagdiz honum eigingirni a kerit, ok nenti hann eigi at gefa þat Nicholasi, sem hann hafdi heitit. Þa heimti hann enn
 20 til sin enn sama gullsmid ok selldi honum slikt gull ok gimsteina sem fyrr ok bad hann gera annat likt enu fyrra, ok matti (hann) eigi. Þa kom hann ok sagdi bondanum, at hann matti eigi af gera kerit, en bondi hellt þo enni somu eigingirni sinni ok ætladi at færa helgum Nicholasi gull þat ok gimsteina, er smidrinn matti
 25 eigi kerit or gera. En er ad þeiri tid kom, er hann var vanr at sækia helgan dom Nicholas, þa ste hann a skip, ok for med honum kona hans ok morg hiu hans, ok gaf þeim þegar byr til siglingar. En er þeir sigldu a midium firði, þa þysti bondann, ok bad hann son sinn færa ser dryck i því enu dyrliga keru, þvíat honum þotti
 30 kerit svo gott, at eingi skyldi a því taka utan kona hans ok sonr. En er sveinninn villdi blanda vatni vid vin ok seildizt utan bords, þa fell gullkerit utan bordz, ok hann sialfr, er hann seildiz eptir kerinu; en skipit var fullskrida, ok bar vindr þat þegar langt i brott fra sveininum, sva at eigi var von, at honum mætti biarga.
 35 Þa hafdi röng agirni þat, er makligt var, en bondi hellt þo framn for sinni, sem stofnad var, ok for þegar til kirkiu Nicholas, er hann kom at landi, ok lagdi gull þat ok gimsteina yfir allteri hans, er hann ætladi at gefa fyrir gullkerit; en þat hraut þegar langt fra allterinu, sem því væri kastad med mikilli reidi. Þa idradiz

bondi syndar sinnar ok sagdi, hversu hann hafdi gert, edr hversu hann hafdi lagt aptrmund a gullkerit, þat er hann het at gefa Nicholasi, edr hversu hann hafdi i þeiri for hormuliga mist sonar sins ok gullkersins. En er hann hafdi þetta allt sagt med tarum, þa bad hann alla, þa er þar voru, bidia fyrir ser, ok fell sialfr til bænar ok het því, at hann mundi mikinn hlut eigu sinnar gefa enum helga Nicholasi, ef hann gyldi honum son sinn. En er hann hafdi þetta heit einradit fyrir ser, þa geck sonr hans inn i kirkiu, sa er a midium firði stöck utan bordz ok hann hugdi daudan vera, ok hafdi hann i hendi ser gullkerit heillt. En er fadir hans ok modir sa hann, þa urdu þau fegin ok gerdu þackir gudi ok enum helga Nicholasi. En sveinninn sagdi, at göf(ug)ligr alldradr madr kom at honum, þa er hann for utan bordz, ok bar hann i fadmi ser til landz ok hvarf þegar or augliti hans. En er hann sagdi þetta, þa þöckudu allir gudi ok enum helga Nicholasi þær iarteinir, er gerduz, en bondi leysti af hendi heit sitt ok gallt Nicholasi gullkerit ok margar adrar godar gíafir, ok for sidan gladr til heimkynna sinna med ollu sinu lidi ok lofudu gud.

15. Kaupmadr nöckurr var sa, er mikinn aud hafdi æxtan i kaupum sinum, en sidan geck hann i dryckiur ok eyddi aurum sinum i morgum vanhögum, unz hann vard valadr um sidir. En er hann skammadiz at verda at fyrirSION fyrir voladi, þa bad hann gyding nöckurn audgan midla aura vid sik, at hann mætti því veria til avaxtar ok fíra sik voladi. En er gyþingrinn trudi eigi cristnum manni, þa beiddi hann nöckurs i ved fyrir fe sitt. Þa mællti enn cristni madr: «Ecki hefir ek at leggja i ved, nema þu vilir taka helgan Nicholas handsalsmann fyrir mik.» Gyþingrinn svaradi: «At því er margir menn segja ok iarteinir hans bera vitni, þa trui ek því, at hann se godr madr, ok mun ek selia þer feit, sem þu beidir, i hans trausti ok handsolum, þvíat ek hefir fregit, at hann var trur himnagudi, ok væntir mik, at hann muni mik eigi væla, ef ek truir honum.» Þa gengu þeir badir til kirkiu Nicholas, ok lagdi enn cristni madr hendr sinar yfir allteri ok mællte: «Þetta allteri sel ek þer i ved ok sialfan Nicholas handsalsmann fyrir mik, fyrir hans augliti heit ek at giallda þer nefndum degi þat, er þu veitir mer nu i naudþarfir.» Þa for gydingrinn heim ok selldi enum cristna manni gull slikt, sem hann villdi. En heilagr Nicholas tædi honum sva, at a skamri stundu var hann íafnrikr, sem hann hafdi verit. En er at eindaga kom, ok gydingrinn heimti fe sitt at honum, þa bad hann, at færa

skyldi eindagann, ok het at giallda allt sidar. En gydingrinn veitti þat, er enn cristni madr bad. En er þrysvar var ferdr eindaginn, sem enn cristni beiddi, þa kom gydingrinn at heimta aura sina. En enn cristni madr gleymdi godgerningi þeim, er honum var
 5 veittr, ok sagdi hann golldit hafa allt gydinginum. En er þeir urdu eigi sattir um þetta, þa sagdi gydingrinn domöndum, hvat hann atti at heimta at enum cristna manni, ok bad hann þa, at þeir skyldi duga honum, at hann nædi fe sinu. En enn cristni þrætti ok qvaz golldit hafa þat, er hann heimti. Þa dæmdu domendr þat,
 10 at hann skyldi giallda gydinginum þat, er hann heimti, edr vinna ella eid, at hann hefði golldit. Þa mællti gydingrinn: «Þvi trui ek, at Nicholas er trygg, en undir þans trausti selldi ek gull mitt þessum manni, sem mik vill væla; en ef hann vill sveria yfir allteri þvi, er hann lagdi i ved, þa mun ek litils virða fiarskada
 15 minn, þviat ek veit, hverium ek truda, ok mun sa eigi væla mik.» Þa gerdi enn cristni madr uyian staf holan innan ok grof þar i gull slikt, sem hann atti at giallda gydinginum. En er at þeim degi kom, er hann skyldi eidinn vinna, þa foru þeir badir til kirkiu Nicholas, ok hafdi hvortveggi med ser votta sinna laga. En
 20 er þeir qvomu til kirkiu, þa bad enn cristni gydinginn taka vid stafinum, er gullit var i folgit, ok ætladi hann ser þat til eidhialpar, er hann hafdi gydinginum sellt i hond þat, er hann heimti. En eeki ma mannlig slægd i gegn guds radi edr heilagra manna. Gydingrinn tok vid stafinum ok vissi eingrar slægdar von; en enn
 25 cristni madr lagdi hendr sinar a allteri ok sor ohræddr, at hann hefði sellt i hond gydinginum allt þat, er hann heimti. En er hann hafði eid unninn, þa for (hvorr) til sins heimkynnis. En er enn cristni madr kom midleidis, vard honum sva höfugt, at hann vard þar ath leggiar nidr, sem hann var kominn a midri götu.
 30 En er hann var þar sofnadr, þa foru menn þa leid med vagnhlass mikit, þat er öxn voru fyrir beittir; en er þeir qvomu at, þar er hann svaf, þa mattu þeir eigi vekia hann ok eigi vikia vagninum, en yxninir hliopu framm, sem þeir væri keyrdir, ok drogn vagnenn yfir hann þveran, ok var hann allr lamdr þegar ok eyrendr; en
 35 stafinn brotnadi, er hann hafði lagdan hia ser. Þa kom upp fyrir domendr ok alþydu, hveria slægd hann hafði haft vid gydinginn, ok tok gydingrinn vid gulli sinu at radi domanda, er hann kendi stafinn ok margir adrir. Sidan rann gydingrinn skyndiliga til kirkiu Nicholas ok mællti, sva at margir heyrdi: «Þackir geri ek
 40 þer, guds madr Nicholas, þviat þu hefir truliga golldit mer þat, er

ek sellda at þínu trausti; en fyrir því attu vart mer overdum godr ok lezt eigi vælamann þenna bleckia mik, þa mun ek gofga þik hedan i fra sem enn hæsta guds vin. En ef þu veitir mer af crapti þins verdleiks, at þessi slægdarmadr risi upp ok lifni, þa mun ek trua a gud þinn ok hiu min öll ok þeir menn allir, er ek ma radi vid koma.» Ok er hann hafdi þetta mællt, þa geck sa inn i kirkiu, er daudr hafdi yerit, ok fell til iardar fyrir allteri heilags Nicholas ok idradiz þess, er hann hafdi gert, ok bad ser liknar med tarum ok for heim til hus sins. En er gydingrinn sa þat, at hann var upprisinn ok þar kominn, þa vard hann hardla feginn, tok hann þa tru ok öll hans hiu, ok þionadi gudi avallt ok helgum Nicholasi.

16. Þa er gud almattigr villdi efla miskunn sina ut i Bar ok vitia þeirar borgar med skini milldi sinnar, þa gerdiz þat, at þadan foru menn .iii. kaupskipum til Anþeckiu. En er þeir komu a leid, þa redu þeir um þat, hversu þeir skylldu a brott taka helgan dom heilags Nicholas or Mirrea borg. Sidan hvötudu þeir kaupför sinni ok selldu varning sinn skyndiliga ok foru sidan til Mirrea borgar. En er þeir qvomu til hafnar, þa foru .vii. menn (ens) .v. tigar upp af skipum, en allir adrir voru eptir at vardveita skip vid vikingum, er þar höfdu grimliga heriat. En þeir er af skipum höfdu gengit, qvomu til kirkiu Nicholas ok fundu þar .iiii. vardhalldsmenn ok mællto vid þa; «Synit er oss, brædr, hvar heilagr Nicholas hvilir.» En hinir hugdu, at þeir spyrdi þess af því, at þeir villdi þar bidia fyrir ser edr gefa þangat fe, ok syndu, hvar Nicholas hvildi. Þa geck einn þeira at ok laust hamri a golfpilit yfir likam heilags Nicholas ok braut i sundr marmarasteininn, en adrir grofu, unz þeir fundu steinþro heilags Nicholas; en þa þordu þeir eigi at briota steinþrona ok ugdu, at þeir mundi fyrir taka. En sa er fyst red til at briota golfpilit, hann laust ok fyst a steinþrona, þviat hann lagdi mestan hug a at koma framm því verki. En er upp la(u)kz steinþroin, þa vard sva dyrlygr ilmr, at allir hugduz i paradisu vera, þeir er hia voru. En þeir toku likam heilags Nicholas or steinþronni ok lögdu i duk hreinan, er prestr nockurr atti, er i þeiri ferd var. Sidan toku þeir vopn sin ok foru skyndiliga til skipa sinna med helgan dom Nicholas ok lofudu gud. Sidan gaf þeim byr fra landi, ok voru þeir uti .xx. daga, unz þeir komu heim i Bar. En likamr heilags Nicholas var a brott tekinn or Mirrea borg, þa er .xi. dagar lifdu manadar þess er

Aprilis heitir, en hann kom i Bar enn .ix^{da}. dag manadar þess er
 Maius heitir, en þa var drottinsdags aptan, ok var hann borinn
 af skipi til kirkiu heilags Benedictus, en su kirkia var i munklifi
 þvi, er sa aboti red fyrir, er Elias het. En þat var .m. vetra ok
 5 .iii. vetrum ens .ix^{da}. tigar eptir burd Crisz. A þeiri nott ok enn
 næsta dag eptir urdu þar heilir af allzkyns sottum .vii. menn ens
 .v^{ta}. tigar, en þeir voru allir þar borgarmenn. En enn .iii. dag
 var borinn likamr ens helga Nicholas þangat, sem nu er kirkia
 hans ger, en þangat komu or mörgum borgum ok bæium hvern
 10 dag siukir menn, ok urdu þar heilir a þeiri viku .xv. menn ok .c.,
 ok fær þar otal manna hvern dag heilsu i nafni drottins vors Jesus
 Cristz, þess er med gudi fedr ok helgum anda lifer ok riker einn
 gud i heilagri þrenningu um allar alldir alda. Amen.

 APPENDIX.

1.

(2 Pergamentblade 655 qv. III: jvf. ovenfor S. 38¹ ff.)

Þa sagði bvandinn þeim ollom, es hia voro, hvat hann hafði
 gort eða hverso hann hafði eignat ser gollkerit, þat es hann hafði
 gefit Nicolao, oc talði sik sekian oc syngan, oc sagði hann með
 20 tarvm tion sonar sins oc gollkers, oc bað hann alla biþia fyrir ser,
 þa es hia stopo. Síþan het hann at gefa Nicolao mikinn hlvt eigo
 sinnar, ef hann gyldi honom aptr sonn sinn. Enn gyþs(!) iatere
 dvalði eigi lengi at hœyra bøn hans, þvi at a þerri inni somo
 stvndo kom sonr hans i kirkiu, sa es vtan borz hafði stokit a
 25 miþivm firpi, oc hafði hann i hendi sér gvllkerit heilt. Þa varþ
 faþir hans feginn oc moþir hans, oc allir þeir es þar voro, oc gorþo
 gvþi þakkir oc envm helga Nicolao. Enn sveinninn sagði sva, at
 þa es hann kom niþr a se, at honom vitraþisc gamall maþr oc
 garfvgliqr at alite oc sva at bvningi, «oc bar hann mik i faþmi ser
 30 til lanz, oc hvarf hann mer þegar,» qvaf sveinninn. Enn bvand-
 inn laysti af hendi heit sinn oc galt fagnanndi af hendi gollkerit,

þat es hann hafði fyrr sparar, oc fór apr síðan glaðr með syni sinom oc ollo lífi oc dyrkafi gvp i ollom iarteinvm, þeim er honom voro veittar fyr helgan dom Nicolas.

Carpmápr vas einn áþigr, sa es miklo fe æddi i drvkkio oc i margri ara lógon, oc fann hann eigi, apr hann vas orþinn miok sva oreigi. Enn es hann scammapise at verða annarra berliga þvrfi, þa fór hann til gypings neqqvers, es þar atti hvs scamt fra honom, hann vas áþigr at femunum, oc bað karpmaþrinn hann selia sér fe at lani oc hvga sva valeþe sitt. Enn gypingrinn vildi eigi trva cristnum manni oc beiddi, at hann legði grip neqqvern i veþ. Enn inn kristni maþr svarafi: «Eki hefi ek at leggja i veþ, enn ef þv vill taka Nicolavm hansalsmann fyr mik, þa mon ek þat bioða þér.» Gypingrinn oc(!) svarafi: «Vist trvi ek þvi, qvaþ hann, at Nicolavs se goþr maþr, sa es þv byþr mér at hansalsmanni, þvi at ek hefi hayrt sagt fra iarteinum hans, ok sva fra þvi at hann vëri avallt trvr himnagvþi. Af þvi mon ek selia þer fe at lani vndir hans travsti, ef þv vill, þvi at ek trvi þvi, at sva s(c)ynsamr maþr mvn eigi mik lata veltan verða i sinv træsti.» Þa foro þeir baþir til Nicolavs kirkio, oc lagði enn crist(n)i maþr hendr sínar yfir altara oc melti sva: «Þetta altera legg ek i veþ, oc byþ ek helgan Nicolavs handsalsmann fyr mik, oc heit ek i hans nafni at gialda þer a nef(n)dom degi alt þat, es þv veitir mér til hvggonar i þessa þyrft(!). [Enn þa es enn cristni maþr het honom þvisa, þa seldi gypingrinn honom gvll mikit at lani. Enn hann tok viþ fe þvi oc varþi til avaxtar, oc vas scamt at fresti, vnz hann varþ áþigr, sem hann hefði fyrr verit. Enn es at eindaga kom, þa heimti gypingrinn fe sit at honom. Enn enn cristni maþr bað sér fresta oc lezk síðarr myndo gialda alt. Gypingrinn gorþi, sem inn cristni maþr beiddi, oc þokaþi eindaganvm. Enn es ein[daginn] vas .iii^{var}. forþr, þa kom gypingrinn oc heimti fe sitt. Enn inn cristni maþr glæmþi þa vin[atto, es] gypingrinn hafði veitt honom, oc varþ hann teldr af slögþ diofvls oc sagþisk alt goldit hafa. Enn es þeir vrþo eigi a eitt sattir of féét með sér, þa sagði gypingrinn domondom, hverso enn cristni maþr helt fyrir honom fe þvi, es hann hafði selt honom at lani. Enn enn cristni maþr dvlþi alz fiarins oc lézk goldit hafa alt þat, es gypingrinn heimti. Þa dæmþo domendr þat, at inn cristni maþr seyldi gialda gypingi fé sitt, eþa vinna eiþ ella, ef hann þöttise alt goldit hafa. «Þvi mon ek trva, quað gypingrinn, at Nicolavs er trvr, þött sia maþr

vildi mik vela i trvgþ oc i hans træsti. Enn ef hann vill eiþ vinna yfir altera þvi, es hann seldi mer i veþ, þa mon ek eigi røkia fiarscaþa minn, þvi at ek veitt, i hvers trøsti ek selda gvll mit af hendi, oc myn sa eigi vëla mik.» Sipan foro þeir baþir til

5 kirkio Nicolavs gyþingrinn oc inn cristni maþr, oc vattar þeirra meþ þeim, sem lög voro til. Enn inn cristni maþr hafþi holapan innan staf sinn oc fölgitt þar gvll þat, er hann atti at gialda gyþinginum oc hann heimti at honom. Enn es þeir komo baþir til kirkio, þa seldi inn cristni maþr i hond gyþinginvn stafinn meþ

10 gvlli, sva sem þa meþti hann þess retligar sveria, at hann hefþi alt selt i hond gyþinginum, þat er hann atti honvm at gialda. Enn eigi es mannligr vitra ne slo(g)þ i gegn gvþi. En gyþingrinn tók viþ stafnum oc vissi eigi vanir þessar flerþar, oc gingo inn baþir i kirkio Nicolavs. Sipan lagþi inn cristni maþr hendr sinar

15 yfir altera oc sorþi sik ohredr, at hann hefþi hvernn eyri seldan i hond gyþinginvn, þann es hann atti honom at gialda, oc för sipan glaþr a brat, sva sem hann hefþi inn bezta eiþ vnninn. Oc för þá hvarr til sins heimilis. Enn es inn cristni maþr för sinnar leiþar, þa gorþi¹ honom hofvkt a miþri gøto, sva at hann hvþise

20 eigi mundo lifa, nema hann legþise niþr oc somnaþi; oc gorþi hann sva ok lagþi hia sér staf sinn, þann es gollit vas i folgit. Enn es hann vas sofnaþr, þa foro menn meþ vagnhlass mikit þessa goto ena somo, es hann svaf, oc voro oxn beittir fyrir vagninn. Enn es vagnkarlarnir komo at, þar es hann svaf a gotonni, þa vildo

25 þeir vekia hann, oc mattv eigi. Enn oxn hliopo fram hart, sva at hinir matto eigi yqqva vagninum af honom, oc vas hann þegar ørendr; enn stafrinn brotnaþi þegar, es la hia honom. Þa vas set, yfir hvi stafrinn hafþi bvit, oc vas þar gvll mikit, oc kom þa vpp fyrir alþyþv oc fyr domendr, hveria slogþ enn cristni maþr² hafþi

30 fört at honom meþ slögþ sinni. Þa rann gyþingrinn til kirkio Nicolavs oc meþte: «Þakkir gøri ek þer, goþr maþr² Nicolavs, þvi at þv galzt mér-gvll þat, es ek selda af þinvn trvnaþi. Enn alz þv ueittir mer overþvm sva mikla miskvnn oc lezt eigi sykera(!) geta veltann mik, þa mon ek heþan fra gofga³ þik sem drottinn oc

35 inn hesta gvþs vin. Enn ef þv vildir syna mer crapt verþleiks þins oc reisa af daþa þenna slogþarmann, þa monda ek meþ ollo liþi minv oc af ollo affi gofga Crist þann, es þv þionaþir, oc snva ollom til cristinns sipar, þeim es ek metta raþi viþ koma.» Enn es gyþingrinn hafþi þetta melt, þa kom inn farandi i kirkio sa, es

dæþr (haffþi) verit, oc fell till iarþar fyr altera Nicolavs oc gorþi iþron synþa oc baþ sér liknar fyr þat, er hann haffi gort, oc feldi morg tór a bøn sinni oc fór heim siþan til innis sins. Enn gyþ-inngr tok þegar trv, oc hiv hans oll, oc fyrlet alla gyþinga villo oc vas avallt siþan uinr guþs oc gofgaþi Nicolavm.

Tha(!) es almattegr gvþ villdi vitia lyþs sins, þess es i Bór 1
 es, oc pryþa alla heraðsbygþ meþ eno bi(a)rtasta liose mildi sinnar,
 þa gorþise þat, at menn foro .iii. scipvm karpfor yr Bór til Anþekiu.
 Enn es þeir uoro komnir a fór, þa scaet gvþ þvi rapí i hvg þeim,
 at þeir scyldi taka a bræt likam Nicolavs yr Mirrea borg. Enn 1
 es þeir hoþþo þetta rap stofnat, þa hvotvþv þeir for sinni oc seldo
 varninng sinn scyndiliga oc karpito þat eit, es þeim vas naþsynlict,
 oc heldo siþann scipum til Mirrea borgar. Enn es þeir vrþo landfastir,
 þa ginngo sia v menn ins fimta tigar af scipvm til borgarinnar, enn
 aprir varþveittv scip þeirra viþ vikingom, es þar lago viþ land oc 1
 herioþo. Enn þér(!) es af scipom gingo, foro til þess, vnz þeir
 komo i borgena Mirreo oc i kirkio Nicolavs oc lvto altera hans, oc
 fvndo þar flora eina varþhalzmenn oc melto viþ þa: «Syniþ oss,
 broþr, hvar heilagr domr es Nicolavs byscops.» Enn uarþhalzmenn
 hvgþo, at þeir myndi þar vilia a bõnom standa, oc syndo þeim, 20
 hvar inn helgi Nicolavs hvildi. Þa tok einn af scipamonnom
 hamar i hond sér oc lavst hart a golfit oc bravt þegar i syndr
 marmarahello, þa er iafnt vas yfir helgom dome hans. Siþan grofo
 þeir iorþ, vnz þeir fyndo(!) steinthro(!) sva hvita sem snær. Enn
 þeir oc(!) þorþo eigi at drepa i syndr steinthro oc vggþo, at þeim 25
 myndi neqvett til meins verþa, ef þeir gorþi þat. Enn einn þeirra,
 sa es ohreþnastr var, sa eki fyr þvi, þott honom yrþi neqquet til
 meins, oc lavst steinþrona ovan oc bræt steininn, sva at vpp larzk(!)
 oll steinþroin. Þa gorþi þar sva dyrligan ilm, at allir þottosk i
 paradiso komnir, þeir es hia stoþo. Enn steinþroinn vas fvll viþ- 30
 smiors. Þa tóko þeir þaþan helgan dom Nicolavs oc logþo i hreinan
 dvk, es prestr neqqverr atti i for þeirra. Siþan toko þeir vapn
 sin oc foro til scipa sinna meþ helgan dom Nicolavs oc lofoþo crapt
 gvþs. Enn es þeim gaf byr, þa toko þeir til segls oc voro vti
 flora togo dõgra, vnz þeir komo apr i Bør. Likami heilax Nico- 35
 lavs vas a braut tekinn ór Mirrea borg, þa es .xi. netr lifþv Aprilis
 manarar, enn hann kom i Bár inn niunnda dag þess manarar es
 Maivs heittir, enn þat es sex nottom eptir Crveis messo of varit.
 Enn þa vas drottinsdags aptann, es þeir komo til borgarinnar, oc

vas heilagr domr Nicolavs borinn af scipi til Benedictus kirkio, þar
 es fyr mvnklivi reþ abbati, sa es Elias het. Enn þa vas þvsvnd
 vetra lifin fra bvrþ Cristz oc .iii. vetr ens niunda tigar. Enn a
 þeirri nott oc annan dag eptir enn næsta þa toko sia menn heilso
 5 ens fimta tigar af bonom oc verþleikvm heilags Nicolavs. Enn
 þeir voro allir innan borgar menn. Enn inn þriþia dag viko vas
 hann forþr þangat, sem nv es hann dyrkaþr, oc nv es honom
 kirkia gor. Þa kom þangat mikill fiolþi manna yr borgom oc
 bþiom oc herofom meþ sivka menn, oc toko þar heilso fimtan
 10 menn oc hvndraþ a þeirri viko. Oc taka þar margir hvern dag
 heilso oc verþa grøddir af otalligom søttom i namfni drottins Jesus
 Cristz oc af verþleikvm heilags Nicolavs. Oc eigi þar at eins, es
 hann hvilir at likam, nema oc horvetna þess, es a hans nafn es
 kallat, hvargi sem menn verþa staddir heimsins i haska eþa i
 15 sottom, eþa i hverregi m(e)insemi, þegar ef hann biþia miskunnar meþ
 reþto hvgscoþe, þa fa hvggvn sinna meina. Eigi ma menzkom manni
 aþvelt verþa at vita iarteinir hans allar, þar es iarteinir gorþþose
 of hann, þegar es hann kom i þenna heim, oc sein sva i heilagri
 atferþ alla eve, at gvþ veitti honom høttvetna þess, es hann baþ.
 20 Sva hefer drottinn gofgat hann, at hann gorþi hann hofþingia cristni
 sinnar oc gaf honom byscops tign þess i ombon, es hann gaf gvþi
 alla foþorleifþ sina oc vildi sialfr engi metorþ hafa þessa heims.
 Enn siþan es hann varþ byscop, gorþise sva mikill mōtr at crafsti
 hans, at menn fingo likn meina sinna, þa es þeir kaþloþo á hann,
 25 þott þeir veri a oþrom londom eþa miok i fiarrot, oc syndise hann
 þeim, es a hann heto, stvndom vakondom enn stvndom sovondom,
 oc vas hann þo heima at stoli sinom sem aþr.

Vel hefir hann nafn sitt sannat, þar es hann heitir Nicolavs, þvi
 at þat es ¹ at þyþa i vart mal sigr lyþs. Hvat se enn betr meþt,
 30 nema hann se sigr lyþs, fiorgiafi alz lyþs, þar es hann veitir þat
 fylting, at huerr veigr sigr a sinvm vandreþvm, es a hann heitr.
 Sannliga es sia enn helgi maþr sell, es til sva mikils goþs kom i
 heim þenna, at hann matti sva styra vegsemþ heimsins, at gvþs
 aost vas avalt i briosti honom, oc hvgr hans girnþise encsis nema
 35 himnesca hlyta einna, þott hann varkyndi iar(þ)ligvm mōnnonm
 aymþ sina. Sva stilti hann lifi sino, at hann sōmþi meirr viþ
 heiminn enn aþrir helgir menn, þeir es ver vitom deili a, þvi at
 hann vas beþri bōna enn flestir aþrir, oc vas deþl oc inn mildasti
 viþ alla goþa menn, þa vinato oc giafar at konongvm oc gofgom

monnom oc vas ríkr víþ vanda menn. Enn þott hann vëri bündinn i slikv m hlvtvm, þa varþveitti hann þo anliga vpplítningarlíf sem einsetomvnrkar oc sargapise eigi i sinni syslo, heldr tok hann margfold læn fyr erfíþi sitt. Makligr er heimrinn at gofga gvþs vini oc allra makligastr¹ víþ þa, es slika ahyggyo(!) oc erfíþi hafa drygt fyr honom sem inn helgi Nicolars, es alla veröld hefir prydda með síþom goþom oc iarteinagorþ þëþi i lífi sino oc eptir andlát. Sva vas hann orr oc misevnsamr, at hann dygþi heíþnum monnom oc syndi

2.

(Pergamentblad i Norske Rigsarkiv; jvf. ovenfor S. 38 Cap. 15.)

at fe oc atti hann bratt hvesvetna gnott. Enn er sva (var) komit hans mali, at hann þottiz þa eigi meir fiar þurfa at afla, þa fece hann þat sannreyntt sem mællt er, at ongv m er allz leð ne allz varnat; þvi at þat var honum veitt at afla fiarins ok verða mikils eigandi, enn hins var honum varnat, at vel helldiz a. Af þvi at þa var sva komit, at honum þotti ei(n)gis gæta þurfa, þa lagdiz hann i dryckior oc oga, oc var þat eigi minnr fra, hve sciott þa eydiz ok ferliga, enn þat hve sciott oc kænlíga hann hafþi afat. Fann hann þa sialfr sva fremi, er hann var alsnavr vordinn, oc var engi kavpeyrir eptir, oc mioc þrotin atvinnan, oc hvgdiz hann þa illa meðferþinni, þeiri sem vorþit hafði, oc sannadi(z) þa þat með honvm, sem mællt er, at eptir koma osvinnvm rad i hvg. Sa hann þa ser ecci annat fyrir liggia at sva bvnv nema vá oc vesolld, oc kviddi hann þvi mioc, sem eigi var kynligt, þviat hart er at hyggia til en verra at reyna. Leitadiz hann um þa a marga vega, hvat fyrir mundi liggia, oc toc hann síþan rad, at hann for a fvnd gyþings eins, þess er var vellavdigr at fe, sem þeir vorv íafnan gyþingarnir, hvar landa sem þeir ero, oc baþ, at hann mvndi lana honvm fe nockvt. En hann sagdiz vera kæn vid kavpeyri at fara oc kvad ser mvndv verða mikit til svdar, ef hann lanaði honvm feit, oc kvaz honvm eiukar vel giallda mvndo. En hann svarar gyþingrinn oc qvad ecci sva mikla trvleika vera a milli gyþinga oc cristinna manna, at hann mvndi honvm fe lana, nema hann fengi honvm annathvart veþ eþa vorzlvmann. Enn cristni maðr sagði: «Ek ma þer ecci veð fá, þar er ec em felavs, at sva bvnv, enn

¹ magligastr *cf.*

vorzlvmann mvn ec fa þer sva goðan, at vist er, at þv mvnt eigi
 þins missa.» Oc bar sva ravn á, at hann sagði sannara, en hann
 ihvgadi. «Hverr er sa, sagði hann gyþingrinn, er þu bydr fram til
 vorzlonar?» «Ek byþ fram, qvad hann, enn helga N. byskup, at
 5 hann seal i vorzlvnni vid þie.» Gyþingrinn sagði: «Heyrtt hefi
 ek hans getit, oc þo at vid hafim eigi samtrvadir verit, þa ifa ek
 hann eigi goban mann vera, oc ek hefi heyrdar margar oc storar
 hans iarteinir sagdar med sanni(n)dum. Nv mvn ek honvm iata
 til vorzlvnnar oc trva þvi fastliga, at ec mvn eigi mins missa, ef
 10 þv sver mer þat vndir hans trvnadi.» Þeir keyptv nv saman, sva
 at þeir gengo til kirkio oc til altaris ens helga N., oc lagdi
 enn cristni madr hendr sinar a altarit oc mælti sva: «Þetta
 altari legg ec þer i ved i ockrvm kavpvm, en ec heit þer þvi vndir
 trvnat ens helga N., at ek skal þer hvernn penning giallda eptir
 15 sannindvm, þann sem þv átt at mer.» Oc er þeir hoþþo þetta at
 syst, þa forv þeir heim til hvsa gyþingsins, oc selldi hann honvm
 slict fé at lani, sem hann beiddiz. Var síþan (a qvedit), hve mikit
 gyll en cristni madr seyldi gyþinginvn giallda, oc scildvz þeir nv
 vinir, oc mælti hvarr vel fyrir avðrvn. Oc for enn cristni madr
 20 heim til herbergis sins oc vndi vel sinvm lvt. Enn er sa en
 cristni madr hafþi fengit ser nockvr(n) cavpeyri, þótt helldr væri
 at lani en at eiginorði þa fyst, þa tekr hann ena savmv iðn, sem
 hafdi vel hagnat fyrr, oc gafz honvm sem hveriom annarra, er a
 hittir a sin forlagv, at þa hagnar. Rez hann nv i kavpferþir, oc
 25 varþ en gott (til) penninga, oc toe sciotara voxv feinn en forsia eþa
 ra(d)vendi, þvi at þat þroadiz seint med honvm hvartveggia; hafdi
 hann ok (i) hellzta lagi ravn a þvi, sem drotinn segir i gvþspiallinv,
 at mangi ma tveim drotinvn senn þiona, oc verdr hann at hafna
 avðrvn, ef hann sæmir vid annan. Nv for honvm oc sva, at it
 30 fyrra sinn er hann fece feit, þa eyddi hann þvi ollo

 borgvnm vm Abrahams daga Sodoma oc Gomorra oc morgvm vm
 Moyses daga, oc opt hafa síþan margir tynnz vm þa env savmo
 savk. Nv þionadi hann þa it fyrra sinnit, er hann fece feit, eptir
 35 fyst sinni rangri, enn eigi let hann hana þa drottna ser. Enn
 drotinn beiþ hann þolinmöðliga oc let hann eitt i moti koma, sem
 iafnan er vant eptir vanstillit at koma, feleysi ok fataeki. Enn it
 sidarra sinnit, er hann varþ mikill(l) fiarins eigandi, þa for hann eeci
 þverra fæti at, oc þionadi hann þa þeim, er drotinn kalla(r) Mamm-

40 1 Her et Par Linier hortskaarne.

ona i gvpþspiallinv, er agirni diofvls kallaz; oc er þat sannligt, at agirni merkir helviti, því sva segir Salomon enn spaki, at þat verðr allðri fyllt ne avgv agiarnz mannz. Enn þenna glep let sia en cristni madr sva drotna, sem heyra ma i þeiri frasogn, er eptir ferr. Nv kom at þeiri tíþ, er gyþingrinn atti gialldit mællt af envm cristna manni, oc kom þa at vitia gialldsins oc heimti þa feit at honvm. Enn hann svarar vel oc baþ en nockvra fresta vm gialldit ok kvaz siþarr mvndo betr viðlatinn¹ vm giolldin. Oc let hann enn eptir því vera gyþingrinn, sem hann beiddi. Oc en i annat sinn bað hann fresta a oc kalladi ser þa miclo meira skipta, qvad þa storvm riþa mvndo, oc var sva oc enñ sialfvm honvm til ofarnadar oc a(11)drtila. Gyþingrinn let enn leidaz eptir hans vilia oc var þo nockvro tregari til. Enn er þav stef voro lipin, er giolldin voro mællt, þa heimti gyþingrinn feit oc letz þa hafa villia. Enn enn cristni maðr brazt vkvnnr þa við vm seyldina oc kalladiz gollðit hafa eptir maldogvm, þa er hann hafpi heimt at honvm. Enn gyþingrinn sagði, sem satt var, at² hann hafði (engi) penning af gollðit, ok hann hafði avallt fresta a beitt vm giolldin þangat til, sem þa var komit. Oc er þeir hofdo nockvra stvnd þrætt vm þetta mál, en hvargi hafði vitni til at sanna sitt mal, kæra nv þetta mál siþan fyrir fleirvm monnvm, oc var borit fyrir ena vitrostu menn i borginni oc þa, er forstiorar voro oc domarar. Segir gyþingrinn nv sina savgu sanna oc hve vel hann hafði i mot raði(t) við enn cristna mann, lanat honvm féit fyst, sem hann beiddi, enn vntt honvm avallt siþan fresta vm giolldin þangat til, (er) hann hafpi beþit, oc þottiz hann af því omakligr at missa. Enn cristni maðr sagði oc sina sogv, þa sem hann hafði fyrir ser fest, oc kalladiz gollðit hafa hvernn penning oc sagði þat, at vitrir menn mætti þat at licindvm rada, at hann mvndi eigi allt saman hafa vilia teiti fiar oc micla scvllð. Oc er þeir hofdo a þa leid tiað tveggia vegna, sem nv var fra sagt, þa syndiz þat domvndom, at inn cristni maðr sannadi þat með eiþvm oc vitnvm, at hann hefði allt fé af hendi gollðit, þat sem gyþingrin atti at honvm. Hann gyþingrinn mællti vid mennina: «Baþir mvno vid, hvat vid hofvm vid mælz, þot við se(m) nv eigi baþir réttorþir i frasavg- inni; þv lagdir mer i veð altari ens helga N. bysevps oc hetz yfir því altari vndir hans trvnat at giallda mer hvernn penning mins fiar, sva at mer licadi vel, enn ec trvi honvm sva fastliga N., at hann mvn mic eigi svikia lata i þesso mali, er ek hefi allan trvnat

¹ vidlatann *Cd.* ² af *Cd.*

við hann lagdan. Ef þv sver eid yfir þesso savmv altari vndir trvnat ens helga N. oc sannar sva þina savgv, at þv hefir mer allt golldit fe, þat sem ec hefi at þer, þa scal ek at sidr heimta fe at þer þadan ifra, at ek scal eigi illa kvnna eþa vid vna, ef hann
 5 (myn) sva vera lata. Enn eigi trvi ek fyrr enn fram kemr, at sva verdi.» Slict er avmligt at heyra oc hormvligt, at gyþingrin vscirdr scylldi syna trvleik oc réttlæti, en cristinn maðr svic oc velar, oc kom þat enn hvarvm eptir, sem til verkadi . . .

II.

10 (Cd. Holm. 16 qv.; Cd. 638 qv., Codex Resenianus;
 Cd. 640 qv.; Cd. 643 qv.; Cd. 641 og 642 qv., de to sidste indeholde
 Fragmenter af 5 forskellige Haandskrifter.)

Bref herra Bergs abota.

Ollum guds vinum ok sinum, þeim sem þenna bækling sia eda
 15 heyra, sendir brodir Bergr Sockason kvediu guds ok sina. Medr þvi at ek klerklauss maðr dirfiz at giora sva mikinn hlut fyrir bænastad nockurra manna at snara lifssogu hins sæla Nicholai erkibyskups hellðr fullari, en adr finnz skrifud i fornum bokum, er ek bidiandi litillatliga þa menn, sem þetta verk eru heyrandi
 20 ok vel skiliandi, at þeir þyrmi minni fafrædi, þa er þeir sia atfyndiligt, bætandi vanskilt, en eigi fyrirdiarfandi sialft verkit, at sa partr, sem hëill er, megi til nytsemdar koma. Þa bidr ek annat, at sa, er soguna less, segi iafnan capitulum, fyrr en annat byriz, þviat malshattrinn beidir þess i morgum stodum. Þess bidr ek hit
 25 þridia i min starfalaun, at hverr, sa er skrifar soguna, lati þetta mitt bref iafnan fyrir standa bokinni, en eigi nidr falla, þviat min bæn er su hin sidazta, at hverr maðr i herbergi nærri staddr i upphafi sogu þessarrar lesi minni sal til fridar ok nada elskuligt vers Ave Maria. Einkannliga bidr ek þik, dugandis maðr, sem til

er skipadr at lesa soguna, at þu alla aminnir fyrir mina hond sva at gera, at i þessum stad segiz skynsamliga Ave Maria ¹.

Prologus fyrir sögu sancti Nicholai.

Þat ord er i upphafi var med gudi, fyrir hvert gud skapadi alla hluti, gefi þann framburd tungu minni medr haleitri miskunn ⁵ sinni, at ek megi heyriliga boda lif ok iarteignir völdugs herra virduligs Nicholai Mirrensis erkibyskups medr því efni ok undirstodu, sein meistari Johannes Barenis erkidiakn hefir sett ok samit i latinu. Þvi er heyrandi i fyrstu sa prologus, sem hann frammi ¹⁰ skrifar i ondverdu briosti sinnar frasagnar, sendandi noekurum brodur Athanasio at nafni sva sem heilsanarbref undir kærleik astarinnar.

Bref Johannis diakna til Athanasij.

Johannes, minztr diakn i guds kristni ok lægstr þionostumadr heilags Januarij, sendir þer guds kvediu, brodir Athanasi. Þer er ¹⁵ kunnigt sem godum klerk, at hvert þat smidi, sem af litt hogum manni er uppreist, þolir eigi at eins ofagrt lyti smidarinnar, helldr iafvel lastandgan skada nidrfallz ok hrapanar; somu leid ferr þat, of ufoðr madr i bokliga list berr sik med diorfung til nys framburdar ok letrligs setnings, þviat hans verk er eigi at eins blutlaust af snilldinni, helldr langt nidrhrapanda af rettum skilningi. ²⁰ Hveria grein, minn kærasti brodir, er ek ottadiz morgu sinni sakir mins stirdleiks ok fafrædi, þa er þu vart mik optliga bidiandi at skrifa noekut af frægðarfullu lifi hins helgazta fodur Nicholai. En sva sem þu stadfestiz i byriadri bæni tiandi optliga minnm eyrum postoliga roksemd, er sva segir, at astin sigrar alla hluti, veitti ek ²⁵

¹ *Her indskyder Cd. Resenianus: gracia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui Jesus Cristus. Amen.*

Presens huic operi sit gracia pneumatis almi

Me vivet et faciat implere quod utile fiat

Assit principio sancta Maria meo

Ave tumbam sancti dilectam dat Nicholai

Infundens olei sudorem sanctificati

Det michi peccanti ius patris scribere tanti

Wt prosit menti concordans sepe legenti

Scribere si noris fructus tibi crescit honoris.

til um síðir mitt samþykki, at fyrir þá godfysi til helgazta fodor Nicholaum erkibyskups, sem þú fagnar þik tekit hafa sva sem i erfd þinna forfedra, bar ek mik til at skrifa hans fæding, lif ok iarteignir, sem gud drottinn vann fyrir sinn virktavin miok stor-
 5 merkiliga. Nu medr því at ek kennir mik hvergi nær standa fridum meistaramonnum i letrligri mekt eða fogrum framburdi, bidr ek alla samt, er þetta verk eru lesandi, at eigi risi þeir forliga upp i mot mer, med opinberu¹ hareysti dæmandi mik þegar i fyrstu miok diarfan ok oþrifinn, helldr er heyrandi min bæn, sem ek frammi hefir,
 10 at likn se gefin litlum alldri ok natturligu mannzins edli; þvíat þann tima sem ek yfir sat greindu verki, var ek enn eigi half-þritugr at alldri, meir i skola verandi sva sem upprennanda nytt klerksefni, helldr en bækr diktandi eða i meistara tolu uppsitiandi. Uppras, lif ok andlat þessa dyrdarmannz bladdi ek brott med
 15 stuttu mali or því lofi, er herra Methodius patriarcha skrifadi fogrum stil einum rikum manni Theodoro at nafni. En þær iarteignir, sem ek er setiandi, tok ek upp af odrum doctoribus, meir fylgiandi efni

¹ opinberri I Cd.

Sicut omnis materia, si ab imperito artifice constructa fuerit,
 20 non solum deformitatis verum etiam ruinæ damna patitur: ita scripturarum series, si a viro indocto prompta verbositate ordinata fuerit, non a venusti tantum sermonis facundia, sed etiam ab intellectus corrueat altitudine. Quod ego Johannes indignus diaconus servus sancti Januarii multum devitans, tibi me sæpius roganti,
 25 frater Athanasi, rusticitatis obstaculum opponebam. Sed cum mihi crebris in precibus illud apostolicum ingereres, caritas omnia vincit, tandem aliquando assensum præbui, et propter devotioem, quam te erga sanctissimum dei famulum Nicolaum a progenitoribus habere gaudebas, nativitatem et vitam atque miracula, quæ per eum
 30 dominus gessit, latinis explicare sermonibus aggressus sum. Verum quia seio me penes liberalissimos magistros inefficacis sermonis esse, ideo deprecor omnes, qui huius operis studiosi lectores accesserint, ut non facillimum prorumpant in vocem, et me indoctum meque iudicare inertem incipiant. Dent rogo veniam ætati, dent et
 35 naturæ. Enimvero quintum percurrens lustrum natura fragilior plus discere quam scribere aliquid appetebam. Sane ortum Sancti huius et vitam et laudem, quam Methodius patriarcha argolico stilo cuidam primicerio Theodoro nomine eum roganti de eo est prose-

en ordferli. Nu sem verda kann, ef nockurum mislikar þat, er vær giorum skamma ok stutta vara rædu, sendum vær þann til skreyttra boka girzkra meistara, er því ollu framarr ok fulligar skrifudu af greindum guds manni, sem þeir voru honum nalægri bædi at kynferdi ok mali. At þvílíkum ordum framsettum bidium vær þik, guds þionostumadr brodir Athanasi, ok allan brædra safnat i ydru munklifi, at meðr skærum bænum audliz þer allir saman af sialfum gudi, at hann veiti mer usniollum þa miskunn, at ek skrifi tilheyrliga; þvíat eigi at eins giorir hann sniallar ungbarna tungur, þa er honum likar, helldr leysir hann iafnvel skynlausra kvikenda munn til greidligs ordaframburdar; ok því, minn kæri brodir, legg eigi af at bidia fyrir oss einkannliga vernd ok asia þessa guds vinar Nicholai erkibyskups, at þa hluti sem vær dirfumz af hans lifi at skrifa, se þeckiligir ok vel ilmandi meir fyrir guds augliti en daudligra manna, at sva sem vær lasum marga miok gladda undir vernd ok skyling þessa guds vinar, sva fagnim vær oss fyrir hans verdleika frelsi odlaz af ollu valldi umsitianda ovinar. Sva bidr ek þina milldi, drottinn minn Jesus Kristr, at þu styrkir mik i godum

cutus, summamim breviterque studuimus carpere. Si cui forte displicet hæc nostra brevis narratio, mittimus eum ad Græcorum phalerata commenta, quæ tanto largius de eo disseruntur, quanto illi et in genere et in sermone congruunt. Cætera quoque miracula eius, ex aliis doctoribus sumentes, magis sensum quam verba protulimus. Excessum vero eius, qualiter e seculo Sanctus abierit, ideo non scripsimus, quia nusquam illum invenire potuimus. Sed cur eius finis obstinatius inquiritur, cum tantæ virtutes operationum indicent, eum post vincula carnis, post luteam domum liberum volasse ad æthera et in sede caelesti cum Christo triumphare perenniter. His ita præmissis rogamus te, monache dei, cunctam postulare congregationem, ut fuis precibus pariter obtineatis a domino, ut mihi imperito scribendi tribuat facultatem; qui, cum voluerit, non tantum linguas infantium facit disertas, sed et brutorum animalium ora resolvit in verba loquentium. Deinde tu, frater mi, specialiter huius Sancti patrocinium pro nobis petere non desistas, ut ea, quæ de illo scribere præsumimus, non humano sed divino sint approbata iudicio; et sicut multos ex eius protectione gavisos legimus, ita nos meritis illius ex antiquo hoste ereptos et ab inimicis tutos fore lætemur.

vilia, þviat þu ert bædi lif ok heilsa, synandi þin verk ok stor-
 merki eigi sidr a sionum en viderni iardarinnar. Heyrdu þar næst,
 sannr guds iatari sæll Nicholae, sæmiligr ok fyrir allar heimsins
 ættir¹ hveriu lofi makligr! þu rekr diofla langt a flotta veitandi
 5 salunum miuka næring þinna lækidoma; þat iatar ek, at þin verk
 eru miklu fleiri ok meiri milli upphafs ok enda, en mer fafrodum
 se mattuligt þau at boda, ok þo at allar tenn i minu hofdi sneriz upp
 i sniallar tungur medr sinum framburdi, fengi þær eigi um alldr
 truliga talit allar þær dygdir, er gudi likudu i þinu lifi. Nu þat
 10 er skrifat verdr, skrifar ek þer til sæmdar en mer til saluhialpar
 ok syndalausnar, at þu bidir almattigan gud fyrir mer, at ek reiknumz
 i eilifri tolu hans valdra manna, þviat ek trui styrkliga ok ek iatar
 uefanliga, at þat er þu bidr, veitir þer konungr konunga ok drott-
 inn allra verallda. Hvar fyrir ek byriar undir þinu trausti upp-
 15 tekit mal, sem gud gefr skilia.

**Her hefr upp sögu hins blezada Nicholai byskups eptir því sem Bergir
 aboti hefir saman sett 2.**

Þa er lidit var fra higatburd vars herra Jesu Kristz sex hundrat
 ara ok .iii. ar, tok cesar Foka til at rikia. Af honum er þat lesit,
 20 at hann logtok med keisaraligu valldi ok beztu manna radi, at
 Petrs kirkia i sialfri Roma skylldi vera hofud ok forpris allra
 kirkna i kristninni, þviat Constantinopolis var adr kollud ok skipud
 hæstrar raddar ok virdingar. A fimta ari hans keisaradoms tok
 virduligr herra Bonifacius quartus postoliga stiorn yfir romverskri
 25 ok almenniligri guds kristni, ok miok at verdugu, þviat þessa hins
 blezada sins stiornara hefir hon æ sidan eilifar miniar allt til enda 3.
 Þviat sva er lesit in Ecclesiastica Historia, at Bonifacius quartus
 bad fyrr nefndan Fokam keisara, at hann gæfi kristninni fornt hof,
 er stod i Roma, Pantheon at nafni, hvat⁴ er i fyrrum blotskapar
 30 timum hafdi haft verit til diofla faganar framarr en onnur hus i
 heiminum. Ok sva sem hann þa sina bæn fyrir keisarans godfysi,
 sneri hann blothusinu upp i guds mustari vigiandi þat heilagri
 þrenning til sæmdar ok virdingar, þar næst gofugligri guds modur
 fru sancte Marie drottning, ok sidan ollum samt guds helgum
 35 monnum til heidrs ok uendiligrar minningar. Þviat herra pavanum
 1 bygdir 2 Cdd. 2 Saaledes lyder Overskriften i Cd. Resen.; Cd. Holm.
 har: Her hefr upp sögu Nicholaj Mirrensis erchibyskups ok patronis
 ecclesie. 3 saal. 4 Cdd; þessa dags 1 Cd. 4 þat 2 Cdd.

syndiz þat vidrkvæmiligt, at sa stadr, sem fyrr var saugadr i svivirding¹ allra diofla, væri sidan biatr ok hatidisfullr i gofgan allra guds heilagra. Er i þessa minning skipud i kristniinni allra heilagra messa, er greindr guds vin Bonifacius quartus baud hallda sidan.

2. A setta ok hinu sidazta ari pavadoms virduligs herra Bonifacij riss agætr madr Eraclius upp til veralldar ríkis ok verdr cesar eptir Fokam framlidinn. Sagdr Eraclius var merkiligr madr ok storliga vel kristinn, stridandi fyrir guds kristni ok sitt blod fyrir hana utsetiandi, þegar hon þurfti. Af honum er lesit, at a 10
tolfta ari sins ríkis vanu hann fagran sigr a hundheidnum ovin Kosdroe Persida konungi, er til hrokanar siinna glæpa hafdi stritt upp a Jerusalem med elldzgangi, ranum ok maundrapum, fandi um tima sva mikit valld yfir borginni, at hann bar brott med ser heilagan kross drottins vars Jesus Kristz, er Helena modir mikla 15
Constantini keisara hafdi latit nyfundinn virduliga bua. Eptir þessa herfor Kosdroe konungs digraz hann sva mikit i diofuligum metnadi, at hann gerdi ser glerhimin, setiandi þar yfir sinn stol, ok þottiz gud vera, gefandi nidr vatn af glerhimninum sva sem regn yfir iordina, hvat er adr hafdi hann meistarliga latit upp vinda 20
yfir glerhiniinum miok leyniliga, ok tok hann þat or iordinni sem daudligr madr, er hann drambadi sik veita i þa mynd sem gud. Af nefndum glerhimni steypir Eraclius umilldum Kosdroe nidr til helvitis, þviat hann villdi eigi taka tru retta ne frondum illgiordum af letta. Odladiz sva Eraclius kross drottins vars Jesu Kristz 25
aptr snuandi til Hierusalem medr miklum pris ok fagnadi. Giorduz þa morg stormerki ok iarteignir i guds lofi.

3. Eraclius cesar rikti siau ar ok .xx. Hann atti tva sonu Constantinum skilgetinn ok Eraklionem laungetinn. Tok Constantinus rikit eptir dag fodur sins, niotandi eigi meir en sex manadi, 30
adr Martina modir Eraklionis sveik hann medr eitri. Rikti þa ranglatr Eraklionis tvau ar. Sidan kom til ríkis annarr Constantinus son hins fyrra, rikiandi .xx. ar ok atta. Eptir hans dag tok keisaradom son hans hinn þridi Constantinus, rikti hann sextan ar. Eptir hann var rikiandi Justinianus tiu ar. 35

Þvi hofum vær talit nefuda hofdingia i upphafi þessa mals, at oss syuiz mætir hlutir ok merkiligir ok mikils verdir merkiliga byriandi, ok at sidr komi a uvert, ef nokkurir af greindum hofdingium verda nefudir sidarr i frasogninni. Fyrir þa þridiu grein

hofum var nockurn tilbunad, at eigi syni(m)z var ganga upvegunum
hondum til bordz medr rikum manni; þviat ef var giordim enga
dvol frammi fyrir sva biortu iarteignabordi stormerkisfullrar sam-
kundu, sem lengra inn stendr i herbergi framburðarins, vurdim var
5 of bradlatir til fagnadarins. Þvi skal hedan apr vanda til þeira
hluta, sem samtida finnaz verit hafa, sidan var hofum fundit,
hvert oss byriar at snua.

4 Rauksamlig skipan forurar vizku hefir sva ok helldr, at
viderni heimsbygdarinnar er sundr skipt i þria hluti: heitir einn
10 þridiungr Asia, annarr Europa, þridi Affrica. Fyrsti þridiungr, er
Asia heitir, gengr af solar uppras sva sem þvert takandi austan af
heimskringlunni; en tveir þridiungar Europa ok Affrica ganga
vestan i mot sundrskiptir til norðs fra fullu austri. Er þvillikt
sem Asia gangi þvert austan fyrir endinark Affrice ok Europe.
15 Af Asia munum var skamt tala, en af odrum tveimr þridiungum
eigi meira, en nu matti heyra. Asia hefir nafn tekit af konu
nockurri, er i fornum timum hellt austriki; hun liggir i tveim
hlutum, heitir annarr hlutr Asia maior, en anuarr Asia minor, þat
er at skilia hin meiri Asia, en onnur hin minni. Asia maior hefir
20 morg storlond ok hofudborgir i ser: þar er India hvartveggi,
Parthia, Assiria, Media ok Persida, Mesopotamia, Arabia, Siria,
Palestina, Judea, Samaria, Galilea, Egiptus, Armenia, Kapadocia,
ok morg onnur riki. I austrhelfu meiri Asie er sa stadr, er Para-
disus heitir, ham er fullr med ollu kyni blomganda vidar; i honum
25 er lifstre; þar kemr eigi kuldi ne ofrhati, helldr stendr þar obrigdi-
liga eilifr loptzins skærleikr; þar sprettr upp brunnr i midiu dogg-
vandí skoginn allan, en skiptiz sidan i fiorar fallandi ar. Þessi er
sa stadr, er ollum var bannadr ok sterkliga byrgdr eptir fall fyrsta
mannz, en var upplokinn med pinslarlykli drottins vars; veitiz æ
30 sidan þessi stadr guds astvinum, sem enn mun sidarr getit verda.
Til vestrhelfu greindrar Asie liggir Capadocia, er fyrr var nefnd,
ok þadan yestr i hafit hin minni Asia. Gyrdir at henni sior
ollun megin utan til austrættar, er hun snertr Capadociam. Sunnan
at gengr sior vidkendr Egiptaland ok kalladr Mare Egiptium. Ma
um þann sio sigla til Jorsala, Egiptalandz ok Italian. Nordan at
35 gengr sior Euxinum, en vestan Propontidis. Asia (minor) hefir i ser
sva heitandi halfur: Bittiniam, Frigiam, Galaciam, Libiam, Cariam,
Pamphilian, Isuriam, Liciam, Ciliciam. Bittinia liggir nyrdzt en
Licia synzt. Margar frægar borgir eru i nefndu riki: Nichomedia,
40 Anthiochia, Effesus, Troia, Mirrea, Patera; Nichomedia stendr i

Bittinia, en Mirrea ok Patera standa badar i Licea. Mirrea er erkistoll, sva sem sidarr mun getid verda. Munum vær landagreinir her upp gefa, þviat nu er fundit med guds vilia, hvert vær eigum varn gimstein at sækia.

5. A dogum fyrr nefndz Eraclij hins goda cesaris stod hin frægazta borg fyrr greind Patera med miklum soma, forpris hafandi yfir ollum stodum i Licia bædi sakir sterkra mura, rikdoms, fiolmennis ok vapnafla, sva at erkistollinn i Mirrea var eigi samvirdiligr i giofum nefndra greina. Af þessi borg Patera er lesinn einn undarligr hlutr ok monnum miog uskilianligr. Sva segir 10 meistari Johannes, at i nalægd vid borgina er einn slettr vollr, sa er opnaz med storum iardarrifum, sva til likendis at taka sem klædi slitnar af langri fyrnsku. Af þessum rifum brennr elldr um nætr, en leggr reykr um daga. Elldr sa er eigi sva mikils hita, at hann brenni þat, er hann snertr, helldr giorir hann meinlæti mikit, ef 15 madr rettir hond sina i hann sakir profanar ok forvitnis. Ysidorus Ethimologiarum nefnir fiall Cimeram segiandi, at þar af brennr elldr a nottum, ok stendr i Licia heradi, sem fyrr var greint af vellinum.

6. Nu þott vær synimz gera nockurn fragang fyrra efnis, 20 ætlum vær þessi ord veroldinni miok nytsamlig, ok bodum vær, segir meistari Johannes, þessa hluti i sannleik, at heimligir menn hrædiz þvi framarr ogurligan guds dom fyrir syndirnar, sem þegar sia þeir her lifandis hrædiliga stadi pinunnar. Ok fyrir þa grein at vær sogdum þetta undr eptir þeim sannendum, sem uefasamliga 25 bar madr manni allt fram a vara daga, er at hyggianda kristnum lyd medr astriki ok þacklætisanda, hversu dasamlig er milldi guds fodur i himinriki, er sva er almattigr, at engi hinn rikazti madr a iardriki þorir hann spyria: «Gud, hvi giorir þu sva?» Þessi sami gud drottinn med sinum natturligum godleika slær eigi 30 med skiotum atburd glæpafulla menn, ok eigi glatar hann synduga menn i bradum dauda, helldr hefir hann ymist frammi fodurliga blidu ok astud monnunum til leidrettu, stundum strangligar ognir i moti natturu, stundum hrædir hann biortum iarteignum, at um sidir idriz madrinn af fromdum illgiordum ok fordiz makligar 35 hefndir i guds domi miklum ok rettlatum.

Til framsettra greina hofum vær gnog efni ok dæmi i heil-ogum ritningum skinandi liosi biartara. Ef vær litum a fyrstu grein, er sva hliodar, at gud drottinn slær eigi glæpafulla med skiotum atburd, helldr hefir hann frammi fodurliga blidu ok astud, 40

rennr oss til minnis sæl Maria Magdalena, er fyrrum var full af siau dioflum, fann hun sva mikla ok uvirdanliga astud sialfs himnakonungsins, at hun odladiz hans fætr at þva ok þerra, þiggiandi frid ok fulla likn allra sinna glæpa sva framarliga, at hun matti
 5 alldri sidan hofudsynd gera. Þetta skal þorf vinna fyrstu grein.

7. Næsti articulus er sva hliodandi, at gud drottinn hefir stundum frammi strangligan otta moti natturu monnunum til leidrettu. Þessa grein skulum vær sanna giora vida framiz hafa, þott vær fordímz sakir langmælis þadan af framarr en eitt æfintyr segia.
- 10 Sva er lesit, at ein agæt kirkia varrar fru sancte Marie var brunnin upp at kolddum kolum a Fraklandi i þeim stad, er Laudunum heitir, ok til uppreistar kirkiunni var drottningarinnar skrinborit vida um Franz ok eigi sidr um England. Gerduz miklar ok haleitar iarteignir, hvar sem þat kom fram. Um sidir koma
 15 Laudunenses fram i England til þess stadar, er landzmenn kalla Kristikerkam, en þat þydum vær Kristz kirkiu. Þar var kaupstadr mikill, sotti þangat mugr kaupmanna. Kirkia var i stadnum nyliga reist ok hvergi nær fullgior, var þar fyrirsettr einn decan med sinum brædrum, voru þeir allir saman miok feskygnir.
- 20 Laudunenses gerdu i þeim stad sem i hverium odrum bidiandi decanum, at hann veitti varrar fru heilogum domi sæmiligan stad innan kirkiu, medan þeir dveldiz i stadnum. En um þessa bæn finnz decano storliga litid, þviat hann hræddiz sik munu lata kaupmanna offrit, ef hann veitir skrininu haalltarit. Þvi vill hann
 25 med engu moti a þat hætta at missa penningana, þviat fe vill hann hafa lifsgjarna. Hvar fyrir hann leyfir um sidir, at skrinitt standi yfir litlu alltari sva sem i hyrning nockurri, þviat regn var storliga mikit, sva at heilagr domrinn matti varla vadalaust vera utan herbergis. En i stad sem kaupmenn verda visir, at her er komit guds modur
 30 skrin, hvert þeir hofdu adr heyrtr frægiaz fyrir utoluligar iarteignir, snua þeir þangat allir, hverr med sitt offr, sva sem engi þeira sæi decanum eda hans mikla alltari. Hverri þeira tiltekt hann reidiz geysi miok, fyrirbiodandi skrininu alla stodu innan kirkiu. Ok sakir þess, sem fyrr var greint, at regn var æsiligt uti, eru
 35 Laudunenses nockut tregir ut af kirkiunni, þviat hvarki ser ne helgum dominum hofdu þeir sýslat nockut herbergi. Þvi ligger vid vadann sialfan, hvart decanus mun þyrma helgum dominum, adr þeir vægia undan ut af mustarinu. Sva keyrir hann þa miskunnarlaust ut af kirkiunni, at þeir ok hestar þeira med ollu
 40 sinu fargagni standa uti undir regnsins akefd an nockuru herbergi,

þviat hvert hus i stadnum er naliga fullt af kaupmonnum. Ok sva sem guds kennimenn ok sællar Marie drotningar eru naudugliga staddir sakir valks ok vandræða, ser guds modir til þeira, sem hon er iafnan von, med þeima hætti, sem nu skal greina.

8. Ein husfru vel kristin þar i stadnum, sem hon ser Laudunenses sva standa, sampinuz hun þeira kvöl einkannliga þat harmandi, er i stadnum birtiz sva mikit astleysi ok umilldleikr vid sialfa miskunnar modurina. Hedan af taraz hun sakir godleika ok godfysi talandi litillatliga til sins bonda: «Minn kæri, sagdi hun, gior fyrir guds nafn, lit a medr þinni hiartaligri godfysi, hversu harmanliga drottning himinsins er fyrir decansins grimd kostud ok utskyfd undir regn ok rasanda vedr med þionostumonnum stadarins. Þvi gior i guds nafni, minn kærast, syn manndom skylldugan drotninginni veitandi henni med sinum þionostumonnum þat nyia hus, sem skommu smidadiz i þinum gardi ok þu hefir eigi. Nu þott ek viti, at þetta hus hefir þu adr leigsellt kaupmonnum fyrir fulla penninga, iatar ek þer med fullri borgan miklu fridari ombun, ef þu ler guds modur herbergit.» Vid þessi ord sinnar husfru vikz riki madr miok giptuliga, veitandi giarna tiadan velgiorning med fullum godvilia, ladandi skrinitt ok alla þionostumenn til godra nada, kallandi þangat sina vini ok kumpana, pryðandi herbergit med rikuligu formi friduztu klæða. Kom þar skiotliga saman mikill fioldi kaupmanna, ok einn odrum godfusari festir upp i herberginu þriar klockur, er hann atti, biodandi med þeira sön, at her til sæki allir, en engi til kirkiu decani a þeim degi. Hvat er allir samþyckia giarna medr lofataki, leggiandi vid fesekt, ef nockurr bryti þetta sammæli. Eru þar Laudunenses i godum fagnadi.

9. Næsta morgin eptir, sem Laudunenses eru a veg komnir, gioriz udæmiligt undr i nefndum stad, þegar sem þeir eru med helgan dominn i brottu farnir; a þann hatt at dreki hræðiligr kom upp or sionun, er miok var nalægr stadnum, hann bles eitri, elldi ok brennusteiini, flugandi inn i midian stadinn, þar sem stod kirkia ok herbergi fyrr sagdz decani. Brennir hann med sinum blæstri þetta allt upp a einu augabragdi, sva at engi sa ormul eptir. Ok þo med guds vilia komz decan undan med litinn fiarhlut rennandi til skips, er hann atti fliotanda fyrir bænum. En er flugdrekinn verdr varr þessa tiltækis decani, vill hann eigi, at þeir skili at sva bunu, helldr gefr hann þat vel skilia, at hans

erendi er ecki annat en giora decano sem mestan skada. Þvi flygr hann brott af stadnum med hræðiligri ogn ok mikilli akefd fram at skipinu fyrir bænum fliotanda, brennandi þat upp a einu augabragdi med ollu þvi gozi, er a var. Skilr nu decanus, at
 5 guds reidi er yfir hann komin fyrir sitt hardbrysti ok miskunnarleysi, er hann hafdi framit i moti sælli himinrikis drotningu, med þvi at hann ser allra þeira goz ok varnad ospilltan standa fyrir allar halfur, sem med skrini sællar guds modur hofdu sæmiliga tekit, einkanliga þess rika mannz, er veitt hafdi herbergit.
 10 Nu sakir þess snyz decanus um sidir til idranar glæps sins rennandi berum fotum ut af stadnum, fram til skrins sællar Marie guds modur kriupandi ok miuklatliga fyrirgefningar bidiandi, skiotliga miskunn þiggiandi, sem hann var senniliga idrandi. Þetta dæmi vinnr þorf annarri grein, er fram var sett fyrrum, at gud drottinn
 15 knyr opt synduga menn til idranar med strangligum ognum. Þvi er þessu næst i þridiu grein alitanda, er sva segir, at gud milldr ok miskunnsamr hrædir optliga synduga menn med biortum iarteignum ok vikr þeim sva a hialparveg i brott af glæpum sinum.

10. Sagdan hatt gudligrar mildi er skyldugr at predica
 20 Paulus postoli, er med biortum iarteignum himneskrar raddar var nidrfelldr i likamligan blindleik af sinum hesti ok barinn til batnadar. Vard hann sidan, sem verolldin veit, gofugligr guds postoli ok agætr predicator, þvi ollu fremri ok kristnum retti nytsamligri, sem fyrr hafdi hann verit grimmiari meir af ovizku
 25 en illvilia moti gudi. Taka sagdar greinir sinn enda i þessum stad, skal þessu næst aptr hverfa til efnis, sem fyrr var byriat.

11. I fyrr nefndri borg Patera voru margir agætir menn i þenna tíma bædi kynstorir¹ ok sva at fiarhlutum fullrikir, þviat þessi stadr var i þann punkt sva sem miok skinandi medr allri
 30 heimsins æru, þo at nu se hann, segir meistari Johannes, naliga eyddr ok at þorpi gerr fyrir syndagialld manna. Medal otoluligra rikismanna greindrar borgar var agætr madr Epiphanius at nafni, vel kristinn ok sinum skapara hiartaliga hlydinn. Miog var hann mektugr til veralldar med gnogum audæfum, ulikr odrum monnum
 35 einkamliga a varum tímum; þviat nu vilia flestir sæmdina þiggia, en þessi Epiphanius elskadi engar nafnbætr i veralldligri vegsemd, utan helldr alla hluti sva gera, sem gudi mætti bezt lika. Var hann þo sennillga sva vel borinn i allar kynkvilur, at hann matti vidrkvæmiliga sakir sinnar ættar herradom bera. Gud drottinn hafdi

geft honum fritt kvanfang bædi at ætt ok sidferdi, þat til marks, at hans husfru var systurdottir virduligs herra Nicholai Paterensis byskups.

12. Þessi blezud hion lifdu sva -þægiliga ok logurum samþyckiliga, at engi ma fylliliga vitni um bera nema einn gud, þvi at i hæsta æskublomi¹ spillti engi uleyfdr astarhiti þeira blodi, helldr brunnu þau bædi i andligri girnd himneskrar fodurleifdar, halldandi i millum sin heilagan hiuskap, bidiandi himneskan fodur gefa ser [afspringi þann², er makliga yrði þeira erfingi bædi samt yfir andligu atferdi ok veralldligu gozi. Undir þessarri astundan¹⁰ fromdu fyrr nefnd hion holldliga sambud, sem gud bydr ok heilug ritning, þat er at skilia, eigi med saurlifsgirndum, helldr med þeiri fysi at reisa upp guds þionostumann af sinum lendum; þviat þau vissu vel, at engi hiuskapr ma retrr kallaz eda heilagr, utan hann fremiz med þeiri grein, at gudi verdi til heidrs ok hans helgum¹⁵ monnum, þviat sa hverr, er eykr tolu heilagra, odlaz mikla sæmd i augliti guds engla. Þessi var þeira optlig bæn i guds mustari, at þeim veittiz godr erfingi. Þvi friovar allzvalldandi gud husfreyiunnar kvid med lifligu sadi heyrandi blidliga sagdar bænir af sinu hasæti. Hvar fyrir Epiphanius ok hans husfru glediaz²⁰ miklum fagnadi lofandi sannan gud, er þeira raddir hafdi heyrt ok þegit i sinni milldi.

13. Nu sem rettlat husfru ens rika Epiphaniij er kvidug vordin med lifanda barni, kemr yfir borgina fyrir syndagialld mikit ok faheyrt afelli med þeima hætti, at enn versti höggormr fullr²⁵ med eitri ok illzku skridr inn i stadinn. En til þess at skilianligt verdi med skommu mali, hversu mikit grand a skammri stundu hann matti vinna borginni, skulum vær heyra nafn hans ok natturu eptir ordum Ysodori. Þessi ormr heitir basiliskus at girzku mali, en i latinu regulus, þat þyðiz konungr i norrænu;³⁰ þviat basiliskus er sva sem konungr hoggorma sakir sinnar illzku ok eitrligrar natturu. Þat er hans fyrsta³, at hverr madr, sem verdr fyrir hans sionum eda blæstri, deyr i stad, ok þo at madr ætli at flyia undan honum, deyr hann af þvi, er ormrinn dregr vedr af likamanum. Engi fliugandi fugl, er fyrir hans augum³⁵ verdr, kemz omeiddr i brott, helldr er þvi likazt sem þeir brenni i loptinu, þott adr se þeir hardla fiarri orminum. Hann er sva langr sem halfs fotar, eplottr at lit med bleikum fleckum. Nu med þvi at gofugligr fadir himnanna skipadi enga hluti an lækn-

¹ saal. 1 Cd; elskublomi 3 Cdd. ² [saal. alle (4) Cdd. ³ nattura tilf. 1 Cd. 40

ingu tilsettri, er fyrr nefndum basilisko sett i alldrtila, at þat kvikendi, er mustela heitir, skal honum bana vinna. Mustelam kollum vær Nordmenn hreysikatt. Þessarra kykvenda grein er a tvennan hatt, sumir veniaz at vera i herbergium hia monnum, 5 sumir uti i skogum. Þat kyn er miok slægt ok vitrt i sinni natturu. Mikil uvinatta er skipud i milli mustelam ok basiliskum, berr mustela þar iafnan hærra hlut, þviat basilisko er skopud hræzla mikil, sva at hann þorir eeki at bera sik i mot honum. Þvi taka menn sagdan mustelam ok setia leyniliga vidr þa grens-

10 munna, sem basiliskus er vanr inni at liggia. Kann hreysikattrinn sina natturu ok leyniz slægliga, þar til er basiliskus skridr ut af sinu inni, en hleypr þa i milli hans ok munnans gripandi basiliskum flyianda ok deydandi grimliga. Er þessi grein skiliandi af þeim mustelis, er a skogum veniaz uti.

15 14. Af greindri natturu ormsins ma vel skilia, hvilikan eda hversu mikinn mannskada hann mundi vinna nefndri borg Patera, sva sem hann for at likliga takandi ser stodu yfir einn mur miok hafan, hvadan hann megi sem vidazt sia yfir lydinn. Ma af fyrr nefndri ormsins iædferd undirstanda, hversu morg hundrud 20 manna deyia mundu innan litils tima, adr guds miskunn sa til ok lægdi þenna bardaga med þeima hætti, sem nu skal greina.

15. Sem þessi undranartidendi beraz til eyrna rettlatri husfru Epiphani], er fyrr var greind i þessu mali, sampinuz hun sinum borgarmonnum ok fylliz, sem truligt er, medr leyniligum ablæstri 25 heilags anda takandi folkvapn sterkrar truar i trausti guds miskunnar. Sva væpnir hun sidan alla sina limu girnandiz gladliga i mot orminum til strids at ganga, eigi grioti kastandi eda orum skiotandi, helldr litillatliga framgangandi ein samt af sinu herbergi, eigi framar klædd en einum motli. Er þat fyrst af hennar ferdum 30 greinanda, at ormsins augu megu henni eeki grand giora, ok þvi sidr, at hans sionum verdr nidrat i þessum tima, þviat heilagrandi blæss i briost konunni þat sniallrædi, at hon berr fra ser mottulinn ok synir basilisko beran kvidinn; bregdr honum sva vid þessa syn, at hann fellr daudr nidr, þar sem hann er kominn.

35 16. Þvilik eru verk vars herra synd ok unnin til birtingar okominna hluta, hvilika miskunn hann mun veita þeim burd sidar, sem nu sitr i modurkvidi lagt ok leyniliga. Vard nu mikill fagnadr i borginni ok undran af annarri halfu, er sva framdiz miok i moti natturu.

40 17. Nu sem fylldr er fruinnar timi, at hun leysi sinn getnad

eptir skipan guds i himinriki, fædir hun sinn burd með likam-
 ligum siukdomi eptir veniuligum hætti. Ok þegar er þessi sveinn
 er skryddr veralldlugu liosi, geislar alla Liciam skinandi iarteigna
 blomi ok blomberanlig dæmi, uheyrd fyrr i verolddinni, þviat þessi
 sveinn nyborinn frá modurkvidi stendr retrr upp nær halfa stund
 dags i munnlaugu an manna fulltingi, takandi sva roskeinmannliga
 þvattar þionostu i mot mannlugu edli. Hvar fyrir líkligt ma þickia,
 at sa væri hreinsadr af hinni gomlu synd i modurkvidi, sem yfir
 nyfæddum skinu þegar þvilikar iarteignir; þviat eigi mun sa fram-
 burdr visum monnum skyrlygr synaz, at yfir þeim nyfæddum geriz
 iarteignir, sem helvitismadr væri, ef hann yrði eigi hreinsadr fyrir
 vatn ok helgan anda.

18. Nu skulum vær a lita, hversu mikit gud drottinn er
 þeim vanr at veita, sem hann hreinsar af gomlu synd, adr þeir
 fædiz a iordina, en sidan, sem vær heyrum lif ok atferd þessa
 dyrdarmannz, er oss at hyggianda, hvat oss syniz með ganga eda
 i milli bera. Þat er guds miskunnargiof vidr þa, sem hann hreins-
 sar i modurkvidi, at þeir mega alldri hofudsynd gera a sinni æfi,
 ok eru þo miklu minnr framlutir i likamligar syndir en adrir
 menn i þessum heimi. Af þeiri reglu er upplyptandi sæl ok
 blezud guds modir Maria, er helgud var i modurkvidi, en giordi
 hvarki meiri synd ne minni i verolddinni, eigi helldr fyrir bodan
 Gabrielis en eptir, sem sæll Augustinus segir. En Jeremias spa-
 madr ok Johannes baptista misgerdu badir likamliga, þo lett ok
 litit hia þvi sem adrir menn. Nu ef sva finnz i sögu þessa dyrdar-
 mannz, er vær ætlum frá at segia, at hans atferd hafi líkari verit
 engla lifi en manna her a iardriki, hvat er þa i mot, at hann sam-
 lagiz þeiri sæmd, er lesin er af hreinsudum guds vinum i modur-
 kvidi. En þvi setium vær þvilikar skynsemdir her inn með
 skommu mali, at vær hofum eigi logtekna ritning með nefndum
 auctore eda skyrum atkvæðum.

19. Su fagnadargrein sem lesin er af ordum Gabrielis fyrir
 segianda fæding virduligs Johannis baptista, at margir mundu
 glediaz a hans burdartima, þionar sémiliga þessum nyfæddum
 sveini, sem vær skulum frá segia, ok virðiz þat enn með odrum
 fyrrum greinum eigi motstadligt vera; er þat ok miklu fleira i þessa
 mannz lifi, er þvi samþyckir, en vær megim telia, þviat yfirvættis
 giafir standa alla vega, sem meðr guds lofi munum vær allir samt
 nockurn part af mega heyra.

20. Hverr megi ordum skyra þa gleði, er a þeim degi giordiz i husum Epiphaniþ, er honum fæddiz frumgetinn sonr med sva haleitu stormerki. Þviat ef fullrikum monnum þickir þat mest veralldliga veitaz af gudi, at þeir odliz borinn erfingia, er þat þo 5 frabaeriligr auki gledinnar, at sia yfir sinu barni sialfa guds hond med milldri blezan yfirvættis miskunnar. Ok sva mikit finnz ollum nærverandum monnum til þeira hluta, at þegar tala þeir opinberliga, sem her ma heyra: Þetta er takn almattigs guds, segia þeir, er hann fremr i gratanda barni blautrar æsku moti heimsins 10 naturu. Ok an dvol senda þessi blezut fedgin sveinsins fram til fyrr sagdz Nicholaum Paterensem byskups, bodandi greiniliga hvat gud drottinn hefir þeim nyliga veitt i milli annarra hluta. En er byskupinn heyrir þvilika hofudgiptu frændkonu sinnar, undrar hann hardla miok þvilikt stormerki lofandi sannan gud sva mælandi: 15 «Heyrðu eilifr gud, lofligr ok dasamligr um uendiligar veralldir i þinum helgum monnum! þer se dyrd ok udaudlig æra, þviat nu er guds madr fæddr i verolldina.» Eptir sva talat bydr byskupinn, at greindir hlutir se hliodliga geymdir, en eigi þegar i fiolmenni ordfleyttir eda frambornir. Er sva med farit, sem hann gefr rad 20 til. Leidir þat hedan sakir astrikis ok frændsemi, at modir sveinsins vill med engu moti annat samþyckia, en son hennar kalliz þvi sama nafni, sem byskupinn frændi hennar, ok heiti Nicholaus. Er þat virdanda, hversu æskiliga modurinni tokz til at kiosa þetta nafn af ollum odrum til handa syni sinum, þviat 25 Nicholaus i girzku mali þydiz i latinu victoria populi, þat er at skilia i norrænu sigr lydsins. Hvat er skyrri frasogn i gudligum spadomi, en at kalla svein þenna victoriam populi, er nu frægiz um alla verolld i hialp ok fulltingi hveriu mannkyni, er til hans kallar a sio oda landi. Þvi er hann sannr guds iatari ok 30 gofugligr fagari, at hann er skiotr til miskunnar, sendandi ut af sinni birti geisla kraptanna sva sem gladr lampi skinandi hreint ok fagrliga.

21. Nu er um runnit i skommu mali, hversu gerzt hefir uppras virduligs guds vinar Nicholai, ok syniz eigi olikt hliod inn 35 bera þess mannz burdartima, sem mestr hefir fæddr verit milli karlmannz ok konu a iardriki. Þvi heyrum vær enn lengra fram, hvat fylgir fyrra efni.

22. Sem hinn ungi Nicholaus er lagdr i voggu vafinn reifum, byriar hann med nyium hætti fostur ok bindendi, reiknandi tima 40 ok framtal daganna, sva at alldri brestr honum sin regla at drecka

einmællt¹ modur sinnar briost hvern midvikudag ok fostudag. Er hann ok sva varr um, at engrar annarrar konu briost vill hann þiggja, ok eigi meiri fædu taka en nu var greint innan sagdra tima.

Her yfir segir meistari Johannès: Hvat eru þvilikir hlutir utan þin verk, almattigr gud! Hverr um alldr skal þora daudligra manna disputanargreinir fram setia yfir þinum almættisverkum, umæligir gud? Hverr mun eigi hrædaz þinn ogurligan matt, þviat þinni skipan þiona allir hlutir iafngladliga med natturunni sem i moti. Hverr er mikill gud sva sem gud varr, gerandi stormerki ok dasamliga hluti frammar, en nockur tunga megi skyra. Se her nyian son Zacharie, se her brennanda lampa fagrt lysanda, se her frumgetinn son annarrar Elisabeth! Hinn fyrri son Zacharie er fylldr med helgum anda þegar i modurkvidi, en þessi sidarri vafinn i reifum smidadi þegar heilags anda herbergi med þeim listum, er hann matti. Son fyrri Elisabeth syndi varn herra med sinum fingri, en þessi fylgdi af barnæsku sialfum gudi. Eigi eru sva rettskilin var ord, þo at þessi madr se uvirdanligs verdleiks fyrir gudi, at vær samiafnim hann sælum Johanni, medr þvi at sva segir varr herra Jesus Kristr, at engi karlmadr reis meiri upp af skaddri brudhvilu en Johannes baptista, helldr eru var ord sva skiliandi, at medr þeim greinum, er hæst ganga, girnumz vær at lofa guds stormerki. Þat tolum vær uhræddir i alla stadi, at sæll Nicholaus er pedissequus heilags Johannis, þat þyðiz fylgiari eda forunautr, þviat senniliga hefir hann gengit hans fotspor i hreinleik ok hardlifi, i tungunnar vardveizlu, i vandlatu bindendi, sem þegar hof hann upp i voggu liggiandi um sinn dreckandi sitt modurbriost a degi. Hverr mun trua þvilika hluti sanna vera, hverr mun eigi daufheyraz moti framburdi sva unatturligra hluta, ef hann geymir eigi, hvat drottinn varr segir i gudspialli til sinna lærisveina: Fadir minn vinnr allt her til, ok ek vinnr, þviat fadir ok sonr er einn oskiptiligr gud stiornandi allan heiminn medr eilifu einvaldi, skrydandi nyiar salur medr nysomdu likams formi, vikiandi skepnuna eptir sinum vilia upp ok nidr moti natturligu edli, sva sem einvalldzherra til heyrir, er skapadi alla hluti af engu efni.

23. Þessu næst er þat greinanda, hversu blezud fedgin unga Nicholai ombunudu gudi sagdar veizlur ok velgerninga med þeim hætti, at þegar i stad sem þau hafa getid þenna sinn einga son, afneita þau fullkomliga likams munudum, bindandi sik medr hæstu astundan undir hreinlifra manna logum, halldandi greindri dygd

af æskublomi allt upp i þann lífsenda, sem gud ledi þeim i þessum heimi, elskandi atferd himneska her a iardriki, birtandi þat falslaust vera, sem vær tiadum fyrr, at þau badu fyrir þann skyld erfingians at auka guds heilagra manna tolu i himinriki, hvat er líkliga byriaz með guds vilia, at þau megi fullkoma sina fysi, þviat þeira ungi son Nicholaus var odrum bornum usamvirdiligr i sinum meðferdum. Sva er þegar guds miskunn með honum vaxandi ok samvinnandi, at engan tíma sez hann fylgia leik eda lausung, sem adrir pilltar i sinum uppvexti, eigi elskar hann hlutr eda nockurs kyns hegoma i sinum barndomi, helldr er hann bædi senn ungr ok gamall umfram natturu manna.

24. Þegar a fyrsta namsalldri er signadr sveinn Nicholaus i skola settr bækr at skilia undir godum ok gudhræddum meistara. Er hann sva flíottækr i allri skilning innan lítills tíma, at audsyniliga birtiz spektarandi guds i himinriki með hans hugskoti rikiandi; her meðr er hann sva hlydinn ok audvellr sinum meistara, at hvern hlut vill hann gera, sem honum ma bezt líka. Odlaz ok vel signadr Nicholaus einkannligri elsku af skolameistar- anum en nockurr annarr hans lærisveina, hvar fyrir tendraz ofundar fnioskr i hiortum klerkanna upp til nockurrar hræringar i mot Nicholao ok miok umakliga, þviat hann var til þeira línr ok astríkr sem allra annarra, hvat er birtaz mun i fylgiandi frasnogn hvartveggia satt vera elska hans en illvili þeira.

25. Sva berr til einn dag, sem klerkar hafa heyrtr lectiones sins meistara, at hann gefr þeim blítt orlof ollum samt ut af skolanum at letta ser eda leika sva langan tíma. Þígr Nicholaus þetta orlof milli sinna skolabrádra, ok þo meðr ulíku hiarta, þviat hann hugsar eigi sídr uti en inni himneskan sætleik heilagra ritninga, þat til marks, at hann berr bok sína með ser ut af skolanum síandi þar a, meðan adrir klerkar fara með gabb ok galeyssi. Þeir setia leikstefnu sína a síovarstrond i einhverium stad, þviat borgin Patera stod sionum stórlíga nær. Sva eru þeir komnir framarla a strondinni, at þar er eigi veranda i síofarins atfalli. Fylgir sæll Nicholaus sinum kumpanum meir sakir elsku ok sannrar astar en nockurs kyns hegoma eda uprifins lausleika, sem hann provar líslíga sítiandi hlutlauss hía leíkinum, síandi a bok sína ok trákrerandi ser lesnar lectiones vel ok smasmuglíga, rétt ok rosíkinmannlíga, þar til er hann sakir æsku hallaz ut fra bokinni ok sofnar fast rétt i flædarmali. Lígr hann, sem gud drottinn

ser, þar til at klerkarnir gefa upp leikinn, sefr hann þa enn sem adr, ok allt eins vill engi vekia hann sakir ofundar ok illvilia, þviat þeir sia þat margfallldigt yfir honum skina, sem engi þeira villdi sialfr med ser hafa.

26. Sva fara þeir til herbergis, at sveinninn liggir eptir. 5
Fellr nu at sior ollum megin, sem gud sialfr giorir rad fyrir. Ok þegar er skolameistarinn hefir vissu af, at Nicholaus er eigi heim kominn medr odrum skolaklerkum, spyrr hann eptir fast ok inn-
virduliga, hvar þeir hafa skilit vid Nicholaum. Verda þeir nu at segia, þott naudigir se, hversu umannliga þeir hafa gert vid sinn 10
skolabrodur godan ok meinlausan. Ok an dvol medr ollum skunda rennr skolameistarinn fram til siofarins litandi þar gudligt stormerki: sior fellr a land upp med flædi eptir sinu skipudu edli, en þat er langt i mot natturu, er Nicholaus liggir sofandi þurr ok frials i midiu siofarfalli, þvi likt sem murr gangi umhverfis, sva 15
at hofutskepnan nair hvergi at snerta hann, ok eigi helldr bok hans en har eda klædi. Eru þvilik stormerki vidrkvæmilig gudligri speki, at sa frialsadiz i fyrstu sialfr af siofarganginum, sem sidar frialsadi marga adra or þungum bylgium med sinum haleitum verdleikum. Vaknadi ok hedan i fra iarteignakraptr gofugligs guds 20
vinar Nicholai þegar a unga alldri, sem enn ma framleidis undirstanda i fylgianda efni.

27. Annan tima gengr sæll Nicholaus ut af skola, sem hann hefir heyrt sinn meistara ok tekit gott orlof, ok er hann signadr gengr fram eptir einu stræti borgarinnar, ser han halta konu 25
komandi a veginum i mot ser. Þegar i stad tendraz þat blezada ungmenni med miskunn talandi miukliga til konunnar, at hun skuli stadar nema. Nu sem þat er gert, gengr Nicholaus nærmeir signandi konunnar lidu med heilogu krossmarki sva stormerkiliga, at an dvol tekr hun styrka heilsu ok oskadda gongu i alla stadi. En 30
er konan skilr med ser nyframda sva gofugliga iarteign fyrir sveinsins valld ok verdleika, undrar hon geysi miok rennandi medr ollum skunda fram til herbergia sveinsins fedgina berandi þeim fagnadarsogu, hversu hun er heil vordin ok styrk i ollum limum med signan ok sætum verdleikum Nicholai skolaklerks. Fylla 35
þessi tidendi allt hus ok hyski fyrr sagdz Epiphaniij med haleitum ok hatidligum fagnadi sva framt, at þessi bædi hion taka hond sonar sins, leidandi hann til fundar virduligs herra Nicholai Paterensis byskups frænda sins, segiandi honum, hvat guddrottins hond

hefir unnit skommu fyrir son þeira hinn unga Nicholaum. En er
 byskup heyrir sva nyia frægd ok faheyrd, lofar hann drottin
 eilifrar heilsu, er einn vinnr stormerki a himni ok a iordu. Ok
 sem hann hefir endat sin ord, fellr hinn ungi Nicholaus fram a
 5 iordina fyrir fætr byskupi sva segiandi meðr sælu litillæti:

28¹. «Ek bidr ydr, heilagr fadir, hiartaliga, at þer minniz
 ydvars fadernis, bidiandi fyrir mer syni ydrum, er fyrir guds gíof
 i himinriki geck fram i flotan avoxt sva sem nyr vidr af friori
 iordu upprennandi, at med ydrum bænum giori drottinn varr Jêsus
 10 Krístr mik makligan sinni þionostu, skipandi mik oruggan undir
 himneska blezan.» En er Nicholaus byskup heyrir sva heilagan
 roskínleik med gloandi godfysi af munni sveinsins moti nattur-
 ligu edli, taraz hann ok miok vidr kemz, i þacklætis anda ok sannri
 godfysi sva bidiandi fyrir sveininum til guds i himinriki meðr
 15 upplyptum augum ok skæru hugskoti: «Þu drottinn gud, almattigr,
 usynligir ok umæligir, er þina skepnu virdiz at kalla þat, er þu
 formeradir fyrir son þinn i heilogum anda, veittu þessum sveini
 Nicholao sêmiligt líf ok verk vidrkvæmilig ok atferd agæta, at
 fyrir þina gofugliga miskunn geriz hann makligr at reiknaz inn i
 20 samlag þinna heilagra manna, er med þer glediaz blezudum gudi
 um allar veralldir verallda. Amen.»

29. Til greindrar bænar fyrir sælum Nicholao framsteyprtar
 hneigir himneskr fadir giarna sitt gofugligt eyra birtandi þegar i
 stad byskupinum til uvirdanligrar hugganar, at þat var þegit af
 25 hinu hæsta einvalldi, sem hann hafdi godfusliga bedit her a iard-
 ríki. Her med veitir þat sannr gud, at annarr skilríkr vattr gengr
 fram i somu syn byskupinum til efalausrar styrkingar vars herra
 birtingar, hvat er geriz meðr þeiri skipan, er utskyriz i hliodi
 [fylgianda framburdar².

30. Einn godr guds vin var i nalægum kastala vidr optnefnda
 borg Pateram Sabacianus at nafni, madr mikils kraptz ok heilag-
 leiks fyrir gudi. Þessi madr var hardla kær Nicholao byskupi,
 funduz þeir optliga med andligri skemtan i guds lofi. Þessum
 tveimr guds vinum Nicholao ok Sabaciano birtiz ein ok hin sama
 35 syn, sem hvarr bodadi odrum; munum vær byskupsins vitran sam-
 tengia þessu mali, at þadan af skyriz sannr skilningr beggia syn-
 ana, þviat þær hafa eitt at þyda.

31. Eina nott sem Nicholaus sefr i sinu herbergi, ser hann

1 Bænarord Nicholai unga *Overskr. Cd. Holm.*

2 saal. 2 Cdd;

fylgiandi frasagnar 1 Cd.

engil guds frammi standa fyrir ser sva mælanda: «Byskup Nicholæ, fylg mer.» Ok er hann fylgir englinum, sem hann baud honum, koma þeir badir saman i fiarlægt herad til austrættar upp a eitt fial storliga hatt i veroldinni. Þar ser byskup blomgandi volla medr allzkyns ilm ok skemtanarfullum sætleik langt um þat fram, sem mannlig tunga megi eptir verdleikum utskyra. Þessi er sa paradisus, er fyrr var greindr i þessu mali, skipadr af hæsta hofutsmid i heims upphafi, aptr strengdr fyrir mannzins afbrigd, en til lifs upplokinn fyrir dauda vars herra Jesu Kristz. I þessum haleita stad ser Nicholaus byskup hallir skinandi ok osamvirdilig herbergi gior med skiæru gulli, sett gimsteinum ok geisl-andi birti uti ok inni. Milli annarra herbergia ser hann eina stora holl yfirvættis frida, berandi alla vega sva mikit blom a sinu formi, sem obodanligt er milli daudligra manna. Ok er byskup hefir alitid undrandi sagda holl i [frabæriligri skemtan¹, kemr yfir hann gudlig rodd af himnum talandi sætliga þessum ordum: «Þessi holl er eilif vist, er drottinn virdiz fyrir bua voldum sinum þionostumonnum ok sælum Nicholao.» Her birtiz audsyniliga satt vera þat, sem fyrr var greint, at hallir heilagrar paradisi² eru guds astvinum upploknar med pislarlykli grædara vars Jesu Kristz. Þvilik er birting ok fyrirbodan eilifrar sælu hins blezada Nicholai gudliga synd ok fyrirsogd undir tveggia manna vitni.

32. Nu sem sæll Nicholaus var sva gamall at aratolu, at hann mætti elska veralldar skemtan, ef hann villdi, hefir hann sik eptir dæmi Jacobs hofudfodur heima i fodur sins herbergi, eigi fadmandi heimsins usnilli, er þess kyns alldr gerir optliga med gialifi, helldr gengr hann fram retta gotu litillatr ok kloekr i hiarta fullr med elsku guds ok manna, radinn þegar ok roskinn i ollu sinu medferdi, fylgiandi fotsþorum sinna fedgina medr agætum lifnadi, vitiandi optliga heilagrar kirkiu med hæstu athygli, varðveitandi med styrku minni, hvat er hann heyrdi framborit i ritningum, sva sem þat væri allt til hans talat, er bezt gegnir salinni, hlydinn var hann fodur ok modur eptir guds bodordi, sva lengi sem hann matti þeim sæmd veita her i veroldinni.

33. Þessu næst kemr sa timi, er sialfr guds sonr vill heim bioda fodur ok modur sæls Nicholai til eilifrar vistar ynniligrar paradisi. Tekr þa Nicholaus son þeira allan rikdom eptir retrri erfd, voru þat allzkyns mikil audæfi bædi fost ok laus i gulli ok

¹ [*saal. 2 Cdd*; frabæriligu skrauti *1 Cd.* ² *saal. 2 Cdd*; paradisar *1 Cd.*

silfri. Ok sem hann hefir i sezt sina fodurleifd, hugsar hann optliga med hiartaligri alvoru til sins rikleika, hversu hann skal honum forsia veita. Eigi vakir hann fyrir þessa grein sem sumir adrir yfir gozinu, at hann girniz med nyium febrogdum at draga
 5 ser i siod sem flesta penninga, helldr hugsar hann um þat iduliga, hversu hann megi vitrligaz ok gudi þægiligaz minka rikdominn leidandi þat optliga ser fyrir hugskotzaugu, sem drottinn varr segir i gudspiallinu: Eigi ma sa vera minn lærisveinn, segir varr herra, sem eigi afneitar ollum hlutum þeim er hann a.

10 34. Nu sem signadr guds vin sæll Nicholaus girniz med allri fysi hugskotzins at fylla þessi guds ord i framningu verksins, piprar hans hiarta i annarri grein medr þess kyns otta, at eigi fiuki þat brott fra honum i stormsomu vedri ordlofsins, sem hann ætladi i fyrstu at gera fyrir ast ok elsku grædara vars. Þvi lyk
 15 hann upp sinar hugrenningar fyrir sialfum gudi, bidiandi hans himneska spekt ok obodanliga mildi þat rad blasa ser i briost, sem honum gegnir bezt at hafa, at sa er einn hefir vizku allra hluta, gefi honum þat vel skilia, hversu hann skal sinum rikdomi sva skipa, at guds augliti væri þekt ok vel ilmanda, en hann
 20 fordiz heimligt ordlof mannanna.

35. En er hann hefir þvilika hluti at hræra, berr sva til, at einn kynstorr madr þar i borginni hefir sva gersamliga upp eytt ollu sinu gozi, at med engu moti hefir hann likamligt vidværi. Hann hafdi forðum verit fullrikr at fiarhlutum, en sakir vãn-
 25 geymslu ok vandrar ugiptu er hann nu vordinn fyrirlitligr sinum kumpanum. Hann atti þriar dætr, ok voru þær allar fridar meyar ok storliga vel ættadar, en þoat þær væri vel bornar ok fagrlega skapadar, vilia eigi otiginbornir¹ menn i þenna punct eiga þær, sakir þess at þær voru gersamliga fatakar. Ma fataeki madr eeki
 30 med þvi stydiaz, at nockurr vili med logligum hiuskap hans magr geraz. Þvi tekr hann miok at reika salugr i sinum hugrenningum, hvat honum muni vera tiltækiligaz, þviat honum verdr þungr sinn kvidar hüngr ok hormulig orþign þvi ollu framari, sem hann hafdi adr verit sællifari ok rikari. Þat stadfestiz med honum þann
 35 tima, sem hungrinn herdir at ollum megin, at hann muni gefa upp dætr sinar til saurlifiss sameiginligar lostasemi hverium sem villdi, til þess at af þeira ofogrum afla megi hann sitt vesaligt lif nockurn veg næra. Ok sem hann hefir þetta orad uppkvedit, flygr

¹ saal. 2 Cdd; tiginbornir 1 Cd.

þetta ok ferr þegar i stad um alla borgina, sva at hverr segir odrum, hvat þessi madr veslugar ætlar rads at taka.

36. Nu sem heilagr guds vin Nicholaus heyrir greinda ufrægd, samþinuz hann hiartaliga þessum auma manni, er vordinn var fyrir sva miklu afelli; þat stangar hann ok sarliga innan, ef sva kyngofgar meyiur skulu seliaz til horanar þvers i moti guds logmali. Þvi hugsar hann innvirduliga, at her mun stadr gefaz nockurum hans penningum til hugganar fataekum fodur en frelsis meyianna, hvar fyrir hann gerir sik radinn til at hugga fataeki þeira leyniliga allra saman med sinum rikdomi, at godar meyiur firriz fullifi. Her med er hann einradinn at hafa engan vitordzmann þessa verks nema einn gud, sva framt at eigi þeim helldr, er olmusuna þarf, vill hann trua. Þvi hugleidir hann smasmugliga, hvern tima hann megi til fara at fullkoma sinn vilia.

37. Nu i bidstundartima olmusunnar setr meistarinna þess hattar ord af sinum klerkdomi til aeggianar, at eigi hindriz ofmiok framkvæmd hialparinnar: «Heyrþu, heilagr guds þionostumadr Nicholae, segir hann, dvel eigi þina godfysi; tak brott sem skiotazt fataekt fodurins ok leys milldliga horanarskemd daetranna. Þin hugskotziord her til fagut med heilogum ristli gangi fram i tvi-falldan avoxt, at af einu braudi sediz hungranda fataeki, en af odru leysiz meyianna portlifi; byrg eigi lengr, sæll Nicholae, þann agætisakr, sem varr herra hefir plantad i þinu blezada briosti, er fullkomliga er frials af ollu illgresi; luk upp þinn thesaur, er fagnandi fylliz med rikdomi milldinnar, ottaz eigi hedan af ordlofsgotu alþydunnar, þviat synda logi brennir eigi þat goz utgefit, sem almattigr gud lofar ok sinu valldi þægiligt gerir, ok þat smidi hrædiz eigi eilifan elld, sem upp er reist af hæsta hofudsmid. Nu þa snid i sundr allar dvalir, sæll Nicholae, algerandi gott verk, at menn siai þina dyrd, ok enn helldr skili þina dygd ok dyrki fodur þinn allzvalldanda himneskan ollu styranda an enda rikianda.»

38^a. Þessi aminningarord meistaranz fyllir sæll Nicholaus med sannri godfysi, þviat nockura nott, sem adrir menn eru i svefni, helldr hann voku fyrir ser, stendr upp sidan kyrrliga af sæng sinni takandi mikit gull af sinu gozi, sem adr hafdi hann tilbuit, bindandi þat i einum duk, gengr sidan fram eptir stadnum, sem honum var allt kunnigt, ferr þar til er hann kemr at husi fataeka mannz; hann gengr umhverfiss athyggiandi smasmugliga, hversu hann fai olmosuna fram sellt, sva at engi megi viss verda;

1 Her lætr Nich. siga inn gullit til fataeka mannz *Overskr. Cd. Holm.* 40

ok því næst finnr hann einn lagan glugg ok skapliga mikinn a herberginu, lætr þar hogliga inn siga feit i brott farandi sidan leyniliga.

39¹. Nu sem morginn kemr, riss hinn fataeki madr upp
5 finnandi skiotliga gullit, dylz þo vid i fyrstu, hvat vera mun, ok leysir þa dukinn. En sidan hann ser, hvat um er, fylliz hann þa med miklum fagnadi, ok sva margfalldar þackir gerir hann almattkum gudi, sem hverr ok einn ma skiotaz undirstanda med fam ordum fyrir þau tar, er gledinnar mikilleikr fram steyp² af
10 hans augum, þviat hann skilr sik huggadan fyrir gudliga milldi ok firdan eilifu brigzli. Er nu þegar sva komit hans kosti, at madr velz til at bidia dottur hans. Gerir hann þat med guds logum giptandi ellztu dottur sina med þeiri heimanfylgiu, sem astvinr himnakonungs hafdi honum gefit i olmosu, dragandi af nockurn
15 part ser ok tveimr dætrum sinum til atvinnu, her med eptirleitandi alla vega lagt ok opinberliga, vid hvern mann er hann matti ord a festa, hverr sa mun vera, er sva godmannliga hafdi leynz til hans herbergia. En þess verdr hann med engu moti viss, þviat þess hattar trunadr var undir einskis mannz tungurætr
20 lagiun i borginni. Nu sem hann hefir lengi i þessu fengiz at verda her um nockurs viss, gerir þionostumadr Jesu Kristz sæll Nicholaus enn sem fyrr, leggiandi honum iafnmikit gull med somu atferd i alla stadi, sem adr var greint.

40. Ek undraz, segir meistarinn, þenna mann Nicholaum
25 lærdan med allri vitzku, frodan med allri spekt andaligrar godgirndar, hann er sva blezadr, at honum þickir ser eigi þorf vinna at fylla at eins bodskap logmals hins fyrra, nema enn helldr samtengir hann þar med gudspialliga miskunn iatandi sik samþyckianda hvartveggia testamentum forna ok nyia, at medr tveimr votnum af
30 einni uppras framrennandum skuli hann vel doggva þurran gard þverrandi truar, sva at eigi optar megi uppsnidnir þynnar med snorpu iarni milldinnar undirleggia gudligt sædi, med illgresi rangrar spillingar. Þessi meistarans ord truum vær flestum olærdum monnum þung verda nockut i sinum skilningi, því vilium vær
35 nockut birta ritningarinnar atkvædi med skommu mali.

41. Þat kallar hann skapliga milldi i hinu fyrra logmali, at Nicholaus hefdi um sinn gefit sitt goz hinum fataeka manni, þviat hit forna 3 vitni var i ollum hlutum sliovari miskunnar en hit

1 Fataeki madr finnr gullit *Overskr. Cd. Holm.*

2 hleypti 1 Cd.

3 logmalid ok tilf. 1 Cd.

sidarra, þat er varr herra Jesus Kristr pryddi meðr sinni gofug-
 ligri hervist, gefandi ny bodord einkannliga til sannrar astar milli
 kristinna manna, at hverr elski sinn ovin ok vili odrum iafngott
 sem ser sialfum. Sva gengr Nicholaus fra einfalldri elsku fyrra
 testamenti til þrifalldrar astar gudspialligrar miskunnar, at með
 tveimr votnum, þat er at skilia með tveim testamentis af einni
 uppras framsprettandum megi hann vel doggva þurran gard
 þverrandi truar. Tvau testamenta ganga fram af einni ras, þviat
 sva sem gud drottinn gaf hit fyrra logmal Moysi a fallinu Sinay,
 sva gaf Jesus Kristr kristni sinni hit sidarra logmal her i verolld-
 inni af somu uppras, þviat fadir ok sonr er einn gud, brunnr ok
 uppspretta rettlætis ok miskunnar. Meðr þessum votnum dogg-
 vadi Nicholaus þurran gard þverrandi truar, þviat hann tok misk-
 unnar orleik af hvarutveggia testamento ok doggvandi þar með þurran
 gard i briosti fataeka mannz, er þrotinn var i truar styrk ok þolin-
 mædis dygd, radinn at kasta þimr salum sinna dætra i horanar
 forad sakir stundligs vidrværis daudligs likama. Þvi doggvadi
 Nicholaus endaliga þenna gard sediandi hans iord með sinu gulli,
 at portlifis þyrnar uppsnidnir með glodu iarni gylldrar miskunnar
 mætti allðri sidan efni til hafa nockurs framgangs eða yfirbods
 kristiligrar framiatanar, er madrinn heitr i fontinum heilags anda
 miskunnar. Hvat eru syndir ok saurlifi utan þyrnar ok illgresi,
 til einskis hæfir nema brenna i elldi. Sogdu illgresi eyddi sæll
 Nicholaus gefandi fridan fiarhlut ollum dætrum hins fataeka mannz
 til logligs hiuskapar eptir setning kristninnar.

42. Nu er þar til at taka sem hinn fataeki madr vaknar um
 morgininn ok ris upp af sænginni finnandi a sinum gardi ok
 varnadi sva mikit skært gull innkomit, sem einn tima var honum
 fyrr gefit, hvar fyrir oss virdiz, sem þessi madr megi varla fataekr
 kallaz hedan i fra. Þvi at gull er eigi stafkarla eign, þvi
 skulum vær hedan af helldr kalla hann inn rika mann, einkanliga
 ef Nicholaus gerir enn sem fyrr sina ferd til at audga hann. Verdr
 þessi madr sva gladr vid fyrr sagt fiar uppgríp, at þott oll mal-
 snilldargiof hins snarpa Omeri eða Maronis hofudspekinga legdi
 sig fram at skyra, ætlar ek bada mundu synaz sva sem sigrada
 fyrir mikilleik sva margfalldra þacklætisgerda. En vær vilium
 her inn setia fa hluti af þeim morgum, er hann taladi, þviat oss
 syniz betr standa at gefa þegiandi hugsanar stad voskum klerk
 vel skilfanda, en allt at skrifa með langmælis þingan¹ ut til enda.

¹ saal. 1 Cd; þvingan 1 Cd; þungan 1 Cd.

Sva bidr hann til guds milli annarra hluta, sem her ma undirstanda:

43. «Þu herra minn, sannr drottinn, sva mattugr ok mikill, at an þinu valldi ok vilia ma eigi minzti fugl a iardriki sik hræra
 5 ok eigi vidarlauf til iardar falla, bidr ek þina uvirdanliga milldi, drottinn minn, þviat þu veizt alla hluti, at þu virdiz mer at syna syndugum manni, hverr sa er, sem mer gerir oafatliga sva goda hluti; þu veizt, drottinn minn, at eigi bidr ek þessa fyrir þa skyld, at ek ætla med ofdirfd hann at snerta eda hallda minum saurugum
 10 hondum, helldr til þess at ek kenna þinn þionostumann, or engiliga atferd hefir her a iardriki verandi med daudligum monnum, hvar fyrir ek dyrka nafn þitt blezat ok lofligt um allar veralldir verallda.» Sva bidr hann til guds, sem nu var greint, talandi her med vid sialfan sik, sva segiandi: «Senniliga mun ek i brottu taka
 15 svefn af augum minum; vord mun ek hallda med sannri ahyggju, vakandi mun ek nætr framleida til væntingar, at drottinn syni mer syndugum þionostumann sinn.» Sva talar þessi madr fyllandi sin ord i fylgianda verki.

44. Hedan lida miok fair dagar, adr sæll Nicholas vitiar
 20 þridia sinn þessa sama mannz herbergi girnandiz at fylla sitt verk med þrifalldri tolu, profandi sik vera faganarmenn heilagrar þrenningar, kastar inn gullinu um hinn sama glugg iafnmiklu at vexti sem tysvar fyrr; ok kemr nu med guds vilia nockuru hardara nidr i herbergit en eptir vana, sva at bondi vaknar vid dettinn, spretr
 25 upp þegar i stad, hafandi sik uti, ok ser skiotliga, hvar madr rennr, sem hvataz matti, i brott fra herberginu; þviat sa tok þegar til fota, sem hann grunar, at honum se eptirfor veitt. Rennr nu hvartveggi, sem mešt ma, sækir bondi eptir med karlmenssku, en Nicholas flyr undan med litillæti ok guds elsku, ok medr þvi at
 30 hann gerir bondanum alldrs mun, verdr hann i skeidinu miklu skiotari. En er bondi ser, at i sundr dregr med þeim, ok kennir a sig vesold ok briostmædi ok erfidi, kallar hann harri roddu sva mælandi: «Statt þu madr, segir hann, bid min, ok renn eigi undan mer olldrodum, þviat ek girntiz longu þik at sia; þvi gior fyrir
 35 guds nafn ok bid min, dugandis madr.» Vid þessi ord nemr stadar sæll Nicholas bidandi hans. Ok þegar sem bondi nalægiz ok kennir Nicholaum at syn, fellr hann allr til iardar ok vill kyssa fætr hans. En Nicholas med sinum gofugleik ok einfalleik ok litillæti vill honum þat lofa med engu moti, en talar med ast
 40 ok sannri elsku sva mælandi: «Gudi allzvalldanda ertu skyldr

þackir at gera, er fyrir eilifa milldi sins godleika hneigdi til þin sitt miskunnar auga, þa er þu vart, brodir minn, adr buinn at falla, því skallt þu hann lofa ok dyrka ok þackir gera medr lofligri atferd hedan fra.» Bondinn svaradi þa med klockvanda hiarta: «Ek bidr þik fyrir guds nafn, at þu gerir mer kunnigt, 5 hvat mer byriar at gera.» Sæll Nicholaus svarar: «Geym at hedan ifra, at þu selir eigi dætr þinar nidr i glæpa forad, helldr gef þær i logligan hiuskap godkendum monnum. Lat þat goz ut fara med þeim, sem drottinn sendi þer, sva þo at þu vardveitir af nockurn part sialfum þer til atvinnu; ok ef þu ferr sva med, 10 sem nu legg ek rad a, mun þat litla fe, sem þu helldr eptir, þer allan tima þorf vinna, medan þu þarft at hafa.»

45. Vidr þessi blezud ord gerir bondi skæra idran med fullkominni iatning yfir sinum glæp, at sakir fataekisdoms hafdi hann sigradr vordit sva miok fyrirðiarfandi gudligar setningar ok logmalit, heitandi nu framleidis moti sia ok alldregi sva optar gera a sinum lifdogum, helldr fylgia ok i ollum hlutum fylla þau aminningarord, sem hann heyrði ser gefin fyrir sælan Nicholaum. Sva skilia þeir, at sæll Nicholaus fyrirbydr bondanum at segia þenna hlut nockurum manni, ok eigi helldr vin sinum en uvin, beidandi 20 hann þar medr þann trunad vel geyma, medan þeir lifdi badir a iardriki.

46. Se her, hversu signadr Nicholaus likir sina gerd eptir sælum meistara varum herra, er eigi at eins fyrirbaud monnunum helldr iafnvel dioflunum at ordfleyta¹ hans frægd med lydnum. 25 Þvi fyrir baud drottinn varr, at eigi milskadi þeir fals med sannyndum. En Nicholaus bannadi fyrir þa grein, at fyrir engis hattar kvitt mætti hans nafn miklaz eda upphefiaz fyrir monnum. Þvi er þessi madr tilheyriligum sæmdum makligr, skiliandi sik eigi mega lika tveimr gagnstadligum völdum, þat er at skilia gudi 30 himneskum ok fallvalltri heimsins blidu med sinum hofdingia fiandanum, þviat þessi völd eru sva sundrlik sin i milli, sem birtaz mun med skommu mali i fylgiondum greinum. Dröttinn tekr virðingarnafn af sinum herradomi, er einkannliga honum sialfum til heyrir, er eigi at eins er stionnari helldr skapari allrar skepnu, 35 lifandi ok æ rikiandi konungr konunga ok drottinn allra drottna. Af annarri halfu er diofull herra kalladr, ok þo med engu moti eiginliga helldr sva sem hæðiliga, sakir þess at hann setr valld sins bolvads herskapar i þeira manna hugskotum, sem undir hann

¹ ordfleygia 1 Cd.

leggiáð med sinum illum verkum. Þessum tveimr drottnum ma
 einn ok hinn sami madr med engu moti badum i senn þionostu
 veita a einum ok hinum sama tima, þviat hardla ulikir ok ymis-
 ligir eru þeir hlutir, er drottinn byðr ok diofullinn til teygir, sva
 5 sem her greinir. Drottinn almattigr byðr litillæti, en af annarri
 halfu fylgir diofullinn fram drambsemi; drottinn predícar hreinlíf,
 en þar i mot hefir diofullinn lostasemi; drottinn byðr olmosugædi,
 en þar i mot setr diofullinn fram fiar agirni; drottinn byðr fríd
 ok sanna elsku, en þar i mot teygir diofull hatr ok sundrlyndi;
 10 ok at vær byrgim þetta med skommu mali, ladar drottinn til
 kraptaverka ok manndyrda, en diofull eggjar til lasta ok illra
 verka; ok þvi er ecki mannlígt hugskot sva rumt eda vidrtækilígt,
 at hvaratveggju þionostu megi senn i ser vardveita. Hvar fyrir
 signadr guds vin Nicholaus valdi ser þann drottin af þessum
 15 tveimr, [er ok hefir sætt en þunga lettan. Þessum blezudum
 drottni gaf hann sinn hals audmiukan med allri godfysis astundan,
 brott verpandi blidu veralldarinnar med hiartaligri heims hafnan;
 eigi villdi hann taka nockut ordlof eda lidandi frægd her a iard-
 ríki, at þar fyrir yrði hann ræntr eilífri sæmd med guds helgum
 20 monnum i himinríki; þroadiz hann i godum verkum dag fra degi,
 hversdagliga sik a hendi felandi sialfum gudi, þeim er virðir ok
 skipar alla hluti, þa er hann vill ok þann veg sem hann vill.

47. Af fyrr sogdum bonda er þat greinanda, at hann hellt
 vel ok godmannliga sælar aminningar hins goda Nicholai giptandi
 25 dætr sínar allar optir logmali kirkiunnar, gefandi þeim ollum
 godan fiarhlut heiman, er Nicholaus hafði adr honum godmannliga
 tært² fyrir ast ok elsku heilagrar þrenningar. Vard hann sidan
 allðri mannþurfa geymandi vel sina lífdaga ut i sidarsta enda.
 Er þvilíkr avoxtr guds verkmanna, milli hverra er sæll Nicholaus
 30 reíknaz rettlíga.

48. Nu sem sa timi kemr, er allzvalldandi gud drottinn vill,
 at heilagleíks birti hins sæla Nicholai skini biart i verolldunni,
 sva at allir i verandi guds husi megi þenna lampa sia yfir kerti-
 stíku settan fagrt lysanda, geriz sva med guds forsia, at Mirrensis
 35 erkibyskup gengr fram þann sama veg um dauda dyrr, sem
 almennilígr er hveriu holldi. Er nu erkistollinn formannzlaus i
 Mirrea. Hvar fyrir geriz hin hæsta naudsyn, at annarr kiosiz til
 i stad hins framfarna. Þvi koma byskupar af nalægum borgum,
 þar med prestar ok klerkar ok skynsamir leíkmenn, allir saman i

40 1 [sem honum gegndi 1 Cd. 2 tied 1 Cd.

einn stad til opt nefndrar Pateram, þviat hon var mest hattar borg i allri Licia, sem fyrr var skrifvat. Þessir allir i guds nafni samanlesnir eru miok ahyggjusamir, fyrst fyrir þa grein at kirkian hafdi skada fengit i frafalli gods hofdingia, ok þar med hversu giptusamliga þeim mun byskupskosningrinn ut ganga eptir logum heilagrar kirkiu erkistolinum i Mirrea til frægdar ok frama en salunum til nytsemdar ok eilifra nada. Fyrir þeim brædrasamnadi var einn liodbyskup mikillar roksemdar ok heilagleiks sva frægr ok fagrliga kendr i milli annarra manna, at hvat er hann fram ferr, samþyckia allir giarna, ok enn er hann sva harrar raddar i þessum mikla vanda, at þann erkibyskupskosning sem hann gerir, vilia lærdir ok leikir samþyckia. Þvi gengr sia byskup i fotspor sialfra postolanna aeggiandi eda enn helldr biodandi, at allr þessi safnadr fasti ok vaki til guds ok hiartaliga bidi, at sa hinn sami gud, sem Mathiam valdi til fyllingar heilagrar postola tolu, virðiz fyrir sina veniuliga milldi syna, hvern hann vill i þessum stad sva miklum kennimannzdomi neyta lata, þann sem undirgefinn lyd megi sem godr hirdir fagrliga styra til uendiligrar hvilldar andanna. Þetta byskupsins heilræði tekr allr þar kominn lydr sva fagnandi sem guds aminning af himni hlíodandi, snuandi sik til þess fulltings, er allri veralldar bygdinni vinnr þorf, bidiandi tarliga af innztum hiartans mergium, at eilifr gud virðiz at audsyna nyt-samligan hirdi sinna sauda. Ok þat gerir drottinn, sem honum er veniuligt, at veita rettar bænic framsteyptar med fullri godfysi, birtandi sogdum byskupi sinn vilia nockura nott sva mælandi med sætu raddar hlíodi: «Þat skulut þer vita, sagdi roddin, at drottinn Jesus Kristr virðiz ydrar bænic at heyra, ok þann mun hann til byskups kiosa ok ydr til stiornar veita, sem allan lyd sins valldz mun heilan gera, ok su hiord mun sæl vera, er þvilikan formann odlaz at hafa. Nu til marks greindra guds fyrirheita skalltu ganga ut af mustarinu i mot ottusongs tima, halldandi vord a þeim manni, sem fyrstr kemr til kirkiunnar, þann tima sem hringt er. Sa mun Nicholaus heita, hann skalltu þegar hondum taka ok til lydsins i mustarit leida, truandi allir uefasamliga, at lifandi gud virðiz i sinni nalægd þenna at kiosa hirdi ok forstiora sinna sauda. Þenna skulu þer helga ok til erkibyskups senniliga vigia, þott hann mæli i mot sogdum vanda.»

49. En er byskupinn hefir þvilika vitran þegit af sialfum gudi, verdr hann fullr af andligum fagnadi, vattandi þessa syn fyrir sinum brædrum byskupum sva segiandi: «Þer skulut stadfastliga,

segir hann, a bænum vera, en ek mun utan kirkiu vord hallda, þviat ek trui stadfastliga, at sinu fyrirheiti mun drottinn fylling veita, oss til bradrar hugganar en kristni sinni til eilifrar nytsemdar.» Sva talar byskupinn ok gengr sidan ut af mustarinu, 5 geymandi kirkiudyrr med heilagri slægd. Ok sva sem lysir um morgininn, gengr Nicholaus son Epiphaniij ut af sinu herbergi fram til kirkiunnar, sakir godfysi komandi þangat sem af gudi sendr fyrr en nockurr annarr i borginni. Ok þegar sem hann nalægiz kirkiudyrnar, verdr byskup varr vid hafandi sik hliodliga 10 fram fyrir kirkiuna, sem fet mæli, þviat hann hugsar vitrliga, at sva mikil veidr skal eigi undan honum setia. En er Nicholaus uvitandi þvilikar umsatis kemr upp at sialfum kirkiudyrnum, gengr byskup blidliga at honum segiandi til hans þessum ordum: «Minn kæri, segir hann, hvert er nafn þitt?» En blezadr guds 15 vin Nicholaus iafnan verandi med dufuligum einfalldleik svarar lutu hofdi ok litillatu hugskoti sva mælandi: «Nicholaus heiti ek syndugr madr, þræll ydvars heilagleiks.» Ok er byskup heyrir þat sama nafn uppkomit, sem adr var honum fyrir gudliga birting kunnigt vordit, tekr hann heimoliga i hond erkibyskupsefnis sva 20 segiandi med blidu andliti: «Son minn, segir hann, gack med mer, þviat ek hefi leyndan trunad at segia þer.

50. Medr þessum hætti leidir byskup sælan Nicholaum inn i mustarit ok fram fyrir alltarit i midia samkundu vakandi brædra talandi hatt med miklum fagnadi sva til allra þeira: «Skærlega 25 skinn i dag yfir iordina, segir hann, þat er sannleikrinn vattar himneskliga, at hvat sem þer munut fa bedit i nafni minu, munu þer þiggia. Se her, vær badum ok vær þagum; hyggit at allir, her er nu sa, er ydur astsemd girntiz at sia; her er nu sa, er almattigr drottinn virdiz oss at syna.» Ok er lydrinn heyrir þvilik 30 ord byskupsins ok ser nalægt standa erkibyskupsefnit, geriz mikit kall ok hareysti um alla kirkiuna, þviat lydrinn romar bædi med rodd ok likama lofandi himneskan hialpara ok gofugligan grædara, er þeim ollum gaf rettlatan hirdi ok stionnara. En er hliod feksz 35 kosningi, vattandi sik vera uheyrligan sva miklu valldi, her med i moti standandi ok stridandi ok sinum ordum fylgiandi medr sonnu litillæti, hvat er hann matti. En þo at hann tali sniallt, fær hann varla i mot stadit eda nockurum flutningi a komit, sakir þess at lydrinn vill med engu moti annat heyra, en þegar i stad 40 se hann gripinn i sveit kennimanna ok vigdr til erkibyskups, sem

fyrst er mattuligt, a heyriligum tima; samþyckia þessu allir fegin-samliga lærdir ok leikir; þviat mikil ok agæt frægd hafði af honum ut gengit alla stund, sidan hann var fæddr a iordiná, sakir hans litillætis ok hreins lifnadar, ok med þvi at borgarmenn eru vattar þvilikra hluta, vinnr Nicholao allz ecki annat at flytia. Her med 5 var hann sva vinsæll, þeckr ok elskanligr, at allir unnu honum hugastum bædi nærr ok fiarri, sva at engan mann fysti at reisa sitt hiarta honum i mot, helldr var þat bædi guds vili ok godra manna, at hann yrði mikill kennimadr i guds kristni. Hvadan af sva er skrifat, sogdum kosningi til ubrigdiligrar styrkingar, at þann 10 tima sem Nicholaus hafði talat sitt erendi til nockurrar motmælis greinar, kom guds rodd af himni yfir allan lyd, er var i kirkiunni, vattandi Nicholaum makligan byskupsdominum, þott hann mælti i mot med sinu litillæti.

51. Senniliga var Nicholaus makligr byskupsdominum, þviat 15 hann hafði med ser allar þær tolf dygdir, er agætr Paulus postoli ok predikari skrifar til sins lærisveins Titum, er byskupsefnit a med ser at hafa, ok suma hluti hafði sæll Nicholaus framarri. Postolinn segir sva i sinum epistola: Þat byriar, segir hann, at byskup se frægr madr, einkvænt, hofsamr, vitr, skirlifr, sæmiligr, 20 gestrisinn, predicari, fridsamr, uþrætinn, eigi miok agiarn, vaskr husbondi langan tima undir þionandi retta tru ok heilaga sidsemd.

52. Frægr madr er Nicholaus erkibyskupsefni, sva sem postolig regla bydr, þviat allir þeir glæpir, sem mannum mega fra hrinda kennimannligri tign, voru hans lifi miok fiarlægir: langt 25 var fra honum villa, manndrap eda simonia, fiarri var honum þionostugerd i ohlydni eda hafnan moti kirkiunni; langt var fra honum hvers kyns ufrægd, er af liotu mannzins lifi kann optliga ut beraz, helldr var hann sæmiligr hafdr i milli allra dugandis manna, kennimannligri stett eptir guds vilia tilheyriligr ok miok skapligr, 30 skilgetinn madr af heilogum hiuskap i milli rettkristinna hiona, verandi sialfr ubrigdiligr vin ok fagari heilagrar þrenningar, reisandi menn til lifs andar ok likama med veralldligum audæfum ok andligum bænum, hreinliga takandi allar vigslur af rettum byskupi fyrir utan medalgongu fiar eda frændastyrks, þviat lif ok lærdomr 35 gerdi hann vigslum makligan; vidrskildr var hann alla ohlydni eda kirkiunnar stormæli, þviat hann elskadi satt litillæti; hlutlaus var hann allrar ofrægdar, þviat sva hagadi hann sinu lifi, at allir menn rikir ok fataekir villdu honum sæmdar leitá en engrar mink-anar i neinni grein.

53. Nicholaus erkibyskupsefni sigrar i yztu grein postolans reglu, i hverri hann bydr, at sa sem kiorinn verdr til byskups skal eigi meir att hafa en eina konu, medan hann var leikmadr i veroldinni, þviat fyrir allar rasir sinna lifdaga fordadz þessi guds 5 madr sem eitrit sialft allar syndblandnar navistir kvennanna, makligr þeirra felagskap, sem meydominn halda obrugdinn allt til enda, fylgiandi sialfum guds syni til eilifra fagnada. Sva stendr skrifut postolig regla med sinni skyring i lifsbrefi virduligs herra Nicholai erkibyskups fra upphafi til enda, sem enn mun sidarr getit verda 10 med guds vilia.

54. Nu sem nalægiz vigsludagr virduligs herra Nicholai, drifr til Mirream mikill mannfildi af borgum ok bæium, kastalum ok kaupstum, allir eins ok ens samia erendis at sia med augunum en samfagna i hiartanu vigslugerd ok virdingarhæd sva 15 mikils herra, sem þeim var gefinn af gudi til allra sinna naudsynia; þviat varr herra veitti Nicholao sva mikla giof med byskups-tigninni, at allr heimr unni honum, hvat er styrkara verdr gert i framburðinum, ef vær heyrum eitt æfintyr, er gerðiz a sialfan vigsludaginn þar heima at erkistolinum.

20 55. Þann tima snemma dags sem herra Nicholaus electus er i kirkiu kominn ok byskuparnir eru bunir til þionostugerdar, var ein kona þar innan bæiar, er laugadi barn sitt med þeima hætti, at hon setr eina stora ponnu a elld matuliga fulla med vatni, tendar hon sidan elldinn med þurum skidum, er hon hafði til- 25 borit, ok sva sem flott er vordit i ponnunni, lætr hon barnit þar i koma temprandi sva modurliga elldzneytit, at barninu var matuligt. Ok sem hon hefir skidin at ser lesit fram til elldzins, sitiandi sem adr var greint, heyrir hon klockur vid kveda i stadnum med hatidligri gledi, ok þvi næst kemr madr inn farandi i herbergit, 30 sa er henni bodar fagnat borgarinnar, at nu vigiz völdugr herra Nicholaus Mirrensis erkibyskup. En vid þessa sogu verdr konan sva glod ok fylld af fagnadi, at hon gleymir þvi ollu, er adr gerði hon, sprettr hon upp fra elldinum þegar i stad at fyrirlatnu barninu, rennandi fram til kirkiunnar sem skiotaz matti hon. Er 35 þa byriud vigsluþionosta virduligs Nicholai; bidr hon stadfastliga allan tima þar til, er embættit lyktaz fagrliga a þeim signada degi. En eptir þat kemr henni til minnis, hversu fliotliga hon hefir skilit vid barnit geymslulaust a elldinum, ok rennr nu þangat til med ollum skunda. Er þar su skipan a vordin, at elldrinn 40 hefir hrunit fram at skidunum ok sidan lesit sik sva, at nu stendr

pannan i einum loga gloandi utan en vellandi innan, sva at kastar i; sitr þar barnit i vellunni glatt ok usakat leikandi ser vid barurnar, er at því risu fyrir uppkast vellunna. Ok er modirin ser þvilik stormerki, gripr hon ponnuskapit rennandi med flyti fram a strætut med kalli miklu ok hareysti, synandi ponauna med sinum farni, biodandi lydnum at sia þar ny stormerki. Giordiz nu þegar nyr fagnadr med guds folki, þviat allir skildu innvirduliga fyrir konunnar framburd, at þessi hlutr var af gudi gefinn fyrir valld ok verdleika ens nyvordna erkibyskups. Glediaz nu byskupar af blezudum fedr ok felaga nyliga gefnum sinni sveit himneskliga, fagna prestar ok klerkar, þviat þeir skilia ser gefit elskuligt faderni, allr lydr samfagnar sem goðr smali undir godum hirdi.

56. Sem guds virktavin goðr Nicholaus hefir makliga tekit byskupliga virðing, geymir hann somu hofsemd ok litillæti, sem adr hafdi hann haft i verolddinni ok agætr postoli kennir i sinni reglu fyrr greindri. Hofsamr var hann i vist ok dryek dagliga, sik vardveitandi af allri ofneyzlu matar ok dryckiar, synandi sinum klerkum þat eptirdæmi at firraz gialifi en elska fostur ok bindendi; þviat hann veit vel, at samvitzka kennimannzins a iafnan hrein ok skir at vera fyrir utan ofdryckiu þunga, þviat af þess hattar lesti mega margir illir hlutir fram ganga, einkanliga reidi ok lostasemi, hvat er klerkunum er bannat hvartveggia. Hvadan af meistarinn segir sva: Þu klerkr, segir hann, neyt litlu vini fyrir heilsu sakir kvidar þins, þviat iduligri ofdryckiu fylgir lostasemi. Þenna lost lamdi Nicholaus erkibyskup med iduligum bænum, fostum ok vokum, flyiandi, sem fyrr var sagt, kvennanna samvistur sem uvininn sialfan, hofsamliga temiandi sitt holld fra rongum girndum til retrar sidsemdar guds bodorda.

57. Sæll Nicholaus var vitr madr i þrifalldri gipt, vitr til heilagra ritninga, viss til veralldligr boka, skyrr ok smasmugall til heimligr skynsemda. Heilagar ritningar framdi hann til salubotar sinum undirmonnum, en veralldligran bokaskilning til skyrrar greinar milli fals ok rettindis i rettum domum; heimliga skynsemi fagadi hann til þess at bera fodurliga forsio fyrir sinum sonum eigi sidr til likamligra naudsynia en til andligr. Þvi fagnadi allr lydr af sva miklum formanni, glodduz konungar, herra menn ok hofdingiar i sva blezudum byskupi, er sik framdi sva fullan med roksemd ok miskunn, at hann vaktadi naudsyniar allra ser undirgefina, en firirlet þo i engan stad byskupligran soma. Hreinn ok

skirlifr var hinn sæli Nicholaus bædi med ordum ok sidum birtandi sitt hiartablom i sætum greinum ok mætum skynsemdum, þviat hans signud tunga taladi iafnan af ilmandi gnægd hunangligs hiarta, setiandi frid ok sætt, ast ok elsku i milli allra manna, er
5 hans framburd mattu heyra.

58. Sæmiligr herra var hinn sæli Nicholaus i tvifalldri frægd, þat er at skilia innri ok ytri: hin innri stendr saman i kroitum ok biortum framningum; hin ytri stendr i dryck ok bordhalldi, gongu ok klædabunadi. Sva var hann tempranarfullr til þessarra
10 greina, at hann hellt sanna virding, sem til heyrir agætum hofdingia, en gleyrði þo i engan stad rettu vandlæti guds bodorda. Hugþeck ok sæmilig var hans ganga synandi briostzins stadfesti med radnum roskindleik hræringanna, þviat burdr likamans birtir hugskotzins rad.

15 59. Gestrisinn var hinn sæli Nicholaus, sva at hans kostr ok herbergi var ollum sameiginligt, sem bydr inn godi Jeronimus prestr, þviat hann skildi ser þann abyrgdarhlut at predica gestrisni fyrir sinum undirmonnum, ef hann byrgdi herbergisdyrr fyrir utlendum eda þurfondum; vissi hann ok einkar vel, at þess hattar
20 kraptr ombunaz bædi stundliga ok eilifliga, sem lesit er af hofutfedr Abraham ok Loth frænda hans, at þeir odluduz badir guds englum bord veita. Gladr var hann i mali, blidr ok litillatr vid gesti sina sediandi þa bædi med likamligri vist ok andligri; þvi var hann elskadr bædi af rikum ok fatækum, at hans frægd ok
25 godmenzka þroadiz hversdagliga i milli guds vina.

60. Predicari var hann sva godr, sem gudi einum var fylliliga kunnigt, þviat hann hafdi med ser allar þær þriar greinir, er heita mega grundvollr makliga guds ord fram at bera, þat er hitnandi ast i hiartanu, skinanda lios i lifinu, nogr klerkdomr i
30 briostinu. Kenning hans stod saman medr tveimr greinum, predicanarordi ok hirtingarframburdi, þviat hann skildi vel sva byria, at vargar¹ væri þrongdir bædi med rodd ok hirdiligum sprota; einardliga ok miok byskupliga hirti hann dramblata, en þoldi miskunnsamliga skridnanir ostyrkra. En þott honum væri naudsyn
35 snarpari hirting fram at hafa fyrir mikilleik lastanna eda stirdleik þriozkra manna, framdi hann engan tima sitt valld med grimd nockurri helldr med grodrsamri ast ok læknianligu hiarta, þviat satt rettlæti hefir sampining, en fælsligt vanviriding. Sva tempradi hann stridleik hirtinganna, sem hann skildi stett ok astundan mis-

giorandi manna. Mest ok einkannligaz pindi hann ofreflismenn, ef þeir syndu¹ lydnum illt eptirdæmi með sinum verkum; miukur var hann í aeggianargreinum en harðr í hirtingarordum, þvíat hvart er hann pindi eða líknadi, vissi hann sík þat eina eptir ritninginni vel gera at hirta líf mannanna. Veniuliga glæpi eða verndadar illgerdir hirti hann akafligazt, þvíat þess hattar framferð skildi hann morgum manni uparfa til vandz eptirdæmis, ef eigi yrði hirting framhofð odrum til vísionar ok otta sva illa at gera; en eigi at síðr tempradi hann saman miskunn ok rettlæti í hverium domi, sva meistarliga mílskandi, at hvarki var hirtingin of hord ne líknin of lín, ok sa einn matti þvílíkt mundang a finna, sem helgan anda hafði stodugan íbyggjara síns hiarta. Allar sinn skorungskap ok byskupligan framburð eignadi hann einni saman guds miskunn en eigi sínum þroska eða þrifnadi. Því var oll hans astundan í einum saman gudi, at hann elskadi engan lídanda hlut her a iardriki.

61. Fridsamr madr var hinn sæli Nicholaus, engan mann um allðr líostandi hvarki andliga ne líkamliga; engan mann andliga, þvíat eigi nockut veykt hugskot skelfði hann eða píprt gerði með nyiungarfullum framburði, forðandiz þat predica, sem nockurum væri flyianda, helldr greindi hann smasmugliga hvern tíma, hvilíks hugarstyrks eða samvízku þeir voru, er hans ord skylldu heyra, at ollum ok sérhverium í sinni stodu mætti hans framburðr gagnaz, en engum mein gera. Her með í næstu grein bardi hann engan mann líkamliga, eigi með þust ne hnefa ne einfalldrí hendi, þvíat hvarki var í hans bríosti hatr ne illzka. En ef naudsýn gerðiz nockurn at hirta fyrir astar sakir, feck hann þar til hofsaman mann ok gudhræddan, þvíat hann skildi sinni virðing þat bodit at halda badar hendr kyrrar af ollu meinlætiskyni víð hvern mann, helldr nærði hann ok styrkti andir ok líkami sem goðr huggari, þann veg hverium veitandi, sem hann sa at bezt gegndi, því var hann fadír margra sona í dyrd eilífri.

62. Uprætinn madr var þræll Jesu Kristz sæll fadír Nicholaus erkibyskup, þvíat hann vel undirstod, hversu margir uvínir fylgia þrætum ok þæfum, einkanliga drambsemi, lílyrði ok naungsin astleysi; díarfligt vírdiz honum, at sa kendi odrum lítillætis dygd vardveita, sem síalfr stæði í þrætum ok askílnadargreinum með drambsemisanda; ok sa sem illa geymir sinnar tungu, talandi hvat er hann ætlar naunginum mest í moti, syndiz honum míok

¹ saal. 3 Cdd; syndi 3 Cdd.

fiarlægr fyrir odrum predica munnzins byrjing eda vakrliga geymslu; ok sa er samþyckit nidr brytr med framhleyprisfullum hita reidinnar, þotti honum omakligr at bera fram nytt bodord astarinnar; því hellt hann sitt hugskot obrigdiliga stodugt i [sonnum
5 fridi til¹ guds ok manna, sattr ok kærliogr fyrir utan fals ok hegoma.

63. Uagiarn var agætr herra Nicholaus, þvíat hann vissi sva skrifat, at rong agirni er rot allra illra hluta, ok fyrir þa grein at hann villdi sin augu iafnan ubrigdiligr vardveita til upplitningarlíoss himneskra bodorda, fordadiz hann at sliova þeira skærleik i
10 lidanda thesaur fallvalltra gullpenninga; þvíat sa sem agirndarlostinn tekr alvarliga inn i hugskotit, litr miklu giarnara gullit en solina, ok þar er iafnan hans hiarta, sem stendr hrokut gullkista. Hvat er gud virðiz veroldinni kunnigt gera eptir andlat eins ríks manuz, er miok hafdi gradugr verit i fiar agirni; þvíat einum
15 vitrum manni nær stoddum hans andlati var forvitni a fyrir vizku sakir, hvern veg sa madr væri hattadr innan i þukinum, sem þvílikan agirndarloga hafdi iafnan borit i hugskotinu; ok sem hann er krufinn, birtiz undarliogr hlutr a þann hatt, at hiartat er i brott or honum. Undra þetta allir menn, er nær voru, en sa enn vitri
20 madr bydr, at þeiri gullkistu se uppkokit, sem hann hafdi mesta atta ok framazt elskat; ok þegar sem þat var gert, sia allir nærverandi menn, at efst i kistunni ofan a fenu liggir mannzhiarta, ok rauk af, sem nytokit væri or bukinum. Synir þetta dæmi, hversu þat er satt, er drottinn segir i ewangelio, at þar mun hiartat vera,
25 sem fehirdzlan er. Þvi valdi völdugr herra Nicholaus þann thesaur hiarta sinu til eilifrar elsku, sem eigi nair ransmadr gripa, eigi þiofr stela, ok eigi nþekut meinkvikendi spilla. Þessi fehirdzla er med gudi sialfum ok heilogum englum ok himneskum borgarmonnum. Þvi var hiarta Nicholai iafnan med gudi, at þessi fe-
30 hirdzla leid alldri brott or hans hugskoti.

64. Godr husbondi var þlezadr Nicholaus erkibyskup styrandi sitt folk vel ok byskupliga bædi med ordi ok eptirdæmi, dragandi fra lostum til godra verka. Þviat eigi skildi hann ser haskalaust at hirta annarra manna sidu, nema fyrr syndi hann fagra stiorn a
35 sinum klerkum ok heimolligum monnum, vel vitandi at vanræktarlostr formannzins þagnar audlaz mikla pinu, en ef hann hirtir ok umvandar, sem framaz er honum mattuligt, lettir hann sinni byrði; en ohlydnir menn hafnandi hans kenning eiga skynsemd at gera fyrir gudi. Sva vel skipadi sæll Nicholaus því valdi, sem gud

drottinn hafði honum í hendr gefit, at fyrir ollum hlutum bar hann hina agætuztu forso, iduliga hugsandi til klerka sinna ok presta ok annarra kennimanna, at þeir lifdi vel ok fagrliga eptir skipan ok bodordum heilagra fedra; einkannliga var hann ahyggiufullr, at þeir sem fram vígdiz, væri makligir þeiri stett ok tilfærir sakir klerkdoms ok gods lifnadar at gera drottinlig sacramenta heilagri kristni til blomganda soma en salunum til eilífs fagnadar. Enga hluti let hann reikandi fara eða radlausu undir sinu valldi, helldr greindi hann vitrliga, hverir menn kristninni mætti mestan styrk veita. Ollum þessum ok serhverium skipadi hann ymisligar þionostur ok embætti til upphelldis kristnum dominum, hverium eptir þeiri grein sem þa sa hann hellzt tilfæran, at engi væri idiulaus eða ser onytr í guds vingardi. Enga hluti vanrækti hann, helldr let hann ser tilheyriligt allt þat, er logmalit bydr. Engan tíma dro hann yfir sik letisvefn, þa er kirkian þurfti hans, helldr var hann æ vakr ok reidubuinu. Eckium þrongdum ok fodurlausum var hann hinn haleitazti huggari, sva hugleidandi þeira þurft sem sialfs sins naudsyniar. Alldri batt hann sik í vinattu víð konunga eða veralldar hófðingia til þess at þegia yfir þeira lostum eða lytum eða halla rettum domum, helldr stod hann a ohollum rettlætispalli alla stund; einn veg moti rikum sem fataekum. Ransmenn ok ribballda, ofdryckiúmenn ok fullifa hirti hann með logunum helldr hart ok þo heilagliga; en þo sva sem hann var hardr a hegningartíma, sva var hann miúkr ok linr a miskunnartímanum, spakliga greinandi, hvert endimark hvart atti at hafa eptir ritninginni.

65. Þvílík er síðsemd ens sælazta fodur Nicholai, eigi með honum nyliga fundin, helldr ubrigðiliga með honum verandi allt fra upphafi. Ma fyrir þa grein vitr mádr hugleida, hversu astgiafir himnakonungsins mundu honum, til reidu vera, eða með hverium hætti heilagr andi sialfr gud mundi sitt herbergi í hans blezada bríosti stadfastliga sett hafa. Því er oumræðiligt hverium manni, hversu gloandi var innan kirkiu hans hiarta goðfysi í þionostugerdinni, einkannliga þat er alltarisembættinu til heyrði. Hver tunga ma skyra, í hversu mikilli hiartans goðfysi, víðrkomning ok taranna uthelling, með hvilíkri sæmd ok vírding, með hverium líkamsins hreinleika ok andar skærleika sia gofugligr guds víndyrkadi þetta hit himneska stormerki, ollum heimi til hialpar ok miskunnar. Var ok þvílíkum kennimanni lífanda guds hardla tilheyriligt sva gofugligr þionosta, þvíat hann var alla vega pryðdr

heilogum framningum sva sem þycksettr geislondum gimsteinum, vitr i hiarta, iafnan geymandi af briosti ok munni sannleik fram bera, hreinn ok hogværr, sætr ok blidr, hofsamr ok milldr, retrr ok undirhyggiulauss, gudhræddr ok gestrisinn, stadfastr ok stilltr
 5 vel, godgiarn ok elskuligr, einfalldr ok fullkominn, litillatr ok þolinmodr, syndir fordandiz en guddrottin dyrkandi iafnan i godu verki. En hvat mun oss lengr gera at starfa i þess hattar erfidi, sem vær munim talit fa dygdir ok manndyrdir hins sælazta fodur Nicholai, þviat fyrr mun timinn taka sinn enda ok tungunnar framburdr oss
 10 fyrirlata, en vær setim a bokfelli skinandi dygd allra hans verdleika. En sa maðr, er með fullum vitnisburd girniz undirstanda, hvilikan eda hversu völdugan sialfr gud hefir giort þenna signada herra Nicholaum, hugleidi vel ok innvirduliga þa hluti, sem sagdir verða, ok mun honum sva virdaz, sem með skyrum greinum se
 15 þeir hlutir styrktir, sem nu voru i næsta capitulo frambornir.

66. I þann tima sem sæll Nicholaus var vordinn Mirrensis erkibyskup, rikir Constantinus keisari a Griklandi i Constantinopolis sonarson Eraklij, er fyrr var nefndr i þessu mali. Skipar hann sitt rettindavalld i Mirrea þeim iarli, er Eustakius heitir, þviat
 20 þar er mikill lydr ok margar kirkiusoknir. Allra stadarins kirkna var völdugazt sialft mustarit, er kallaz Sancta Syon, þviat su kirkia fagnar margskyns miklum gíofum ok agætum metordum. Þar er geymdr innan kirkiu agætr thesaur ok miok heilagr. I fyrstu dyrkaz þar heilagr domr sæls Johannis baptiste; ma þat synaz vel
 25 tilheyriligt fyrir þar greinir, sem fyrr voru skrifadar, at þa sömu kirkiu, sem Johannes baptista helldr hofdingskap yfir, sæmi virduligr herra Nicholaus með erkibyskupligri tign ok sætri þionostu, þviat ritningin setr Johannem baptistam sva sem meistara en sælan Nicholaum sva sem þionostumann með þeiri grein, at kynferdugr
 30 þionostumadr er natturligr godum meistara. Her með dyrkaz Sancta Syon af heilogum domum elskuligs guds vinar Stephani prothomartiris ok virduligs Theodori pislarvatz, þar með sælla piningarvatta Sergij ok Bachi, er pindir voru undir Antiocho hertuga ok fíogurra tigi riddara, er i minni Armenia pinduz undir
 35 glæpafullum Licinio keisara i borg Sebastia. Her með prydiz þessi kirkia af þionostugerd sæls Nicholai a sagðan tima skinandi með fegrð frabærligrar hofutgiptu hafandi erkibyskupsgard nalægan sinni stodu. Nærri þvi gofugliga mustari stendr munklifi virduligs fodur Nicholai, var þar mikill munkasafnadr fagrlega þionandi
 40 undir reglulogum. Greinduz sva nofn milli fyrr sagdz mustaris

ok munklifis, at kirkian, sem fyrr greinir, var kollut Sancta Sion, en munklifit Sancta Jerusalem. Hierusalem þydiz i latínu visio pacis, þat er at skilia fridar syn, ok miok vidrkvæmiliga i þessum stad, þviat guds astvin Nicholaus lysti allan þenna samnat med biortum geislum sins lifnadar, sva at allir hlutir fognudu standandi med fullum fridi sannrar elsku; prestar, munkar ok klerkar unnu allir sinum erkibyskupi, þar med halldandi sannan frid ok samþycki sin i milli. Þar innan stadar stendr ok mustari sancti Michaelis, var þar vinatta einkar god millum þeira Michaelem ok Nicholaum, sem enn mun sidar getid verda; þviat sæll Nicholaus elskadi hans kirkiu mest i borginni næst sialfri Syon; var hann optaz fundinn i einhverium stad þessarra þriggia: heilagri Syon, Michaelis mustari eda munklifinu. I opt nefndri borg var ok kirkia sælla guds vina Dioscori ok Crescencij, ligr þar frammi fyrir stræti ymisliga kent vidr nofn pislarvattanna, er mustarit eiga, stundum platea Dioskori eda martirium Crescencij.

67. Heilagr guds vin Nicholaus erkibyskup hafdi med ser agæta menn i kennimannligri þionostu, þa sem hann virði vel makliga sinni nalægd fyrir lifs sakir ok klerkdoms. Voru þessir prestar hans: sira Archiman, Amon ok Hermon, Ermes ok Archemius. Var honum Archiman einkannliga kær sakir langs heimolleika, gods sidferdis ok hiartaligs dyggleika; veitti gud drottinn þessum kennimanni sva mikla gíof her i heimi, at hann odladiz heimolleika ok fullkominn trunad virduligs herra Nicholai, verandi a bænum med honum leyniliga um nætr, sofandi i sama herbergi ok heyrandi optliga af hans munnun hunanglig ord eilifrar glædi, sem hvartveggia mun liost verda i fylgianda efni.

68. Fyrir virduligan herra Nicholaum beraz merkiligir draumar, sem hann er erkibyskup gerr, ok adr en heyrir, hvilikir þeir eru, skulum vær greina, med hversu morgum hattum geraz kyn draumanna, at þvi auðvellðligar megim vær sidan a finna, hvar draumar erkibyskups eiga heima.

69. Likneskiur draumanna snerta mannzins hug med sex hattum. Nockurn tima fæðaz draumar af fylli eda hungri kvidarins, stundum af spottsamligu gabbi diofulsins, nockurn tima bædi samt af hugrenning ok uvinligri sionhverfing, stundum fyrir eina saman birting, nockurn tima bædi samt af birting ok hugrenning. Hin fyrstu tvau kyn draumanna, er vær framsettum af fylli eda hungri kvidarins, eru oss fyrir eiginliga raun ollum kunnig, en flogur sidan fylgiandi finnum vær i bokum med heilagrar ritningar

vitnisburdi. En ef eigi giordiz draumar optliga fyrir spottsemdar gabb leyniligs ovinar, hefdi vist eigi sva talat einn spakr madr: Draumar letu marga menn villaz, segir hann, ok þeim treystandi menn fyrirforuz; ok enn her med talar hann sva: Eigi munu þer hindr-
5 vitni fremia ok eigi medr draumheill fara. Af þessum ordum birtiz opinberliga, hverrar svivirdingar er draumanna atrunadr, er hann hindrvitni samiafnaz. Her næst er alitandi fiorda grein: þviat ef draumar gengi eigi stundum fram af hvarutveggia, þat er at skilia hugrenning ok sviksamligri ovinarins tilteyging, hefdi einn viss
10 madr med engu moti sva sett i sinni ritning: Multas curas secuntur sompnia, þat er sva þydanda: draumar foruneyta¹ miklar ahyggiur. Nu er talanda af fimtu grein draumanna: þviat ef eigi væri þat þeira kyn at geraz med birtingar stormerki, hefdi Joseph eigi forðum sed þat i draumi, at sinum brædrum mundi hann verða
15 ædri; ok annarr Joseph brudgumi sællar Marie guds modur mundi eigi med sveininn Jesum flyt hafa fram i Egiptum, nema engillinn hefdi hann a mint um nott per sompnium. Nu er i settu grein alitanda: nema draumar fram gangi bædi samt af hugrenning ok birting, mundi Daniel spamadr, nattliga syn Nabogodonosor
20 konungs forðum utskyrandi, med engu moti sinn framburd af hugrenningar rot byriat hafa sva segiandi: «Þu tokt at hugsa, konungr, i sæng þinni, hvat ovordit mun vera eptir þessa hluti, ok sa sem birtir stortaknin syndi þer okomna hluti.» Ok litlu sidar taladi Daniel enn til konungsins: «Þu satt, at eins manuz likneskia
25 furduliga þyck ok breid ok storliga long stod fyrir þer», ok þat meira sem þar fylgir i drauminum. En ek mun her at sinni um lida. Nu medr þvi at spamadrinn gerdi hvartveggia, þat er at skilia sagdi drauminn sannan vera til eptirfarandi fyllingar ok audsyndi þar med hans undirstodu fyrir uppras hugrenningar, aud-
30 syniz einkar liosliga, at bædi samt af birting ok hugrenning geraz draumar optliga. Sem nu er yfir runnit med skommu mali, hversu draumanna hættir greinaz a marga vega, ok hversu þeir kunnu huginum olikt til renna, skal þvi sidr þeim nockurn trunad veita, sem eigi lysiz audvellidiga, med hvilikum tilblæstri þeir koma.
35 En heilagir guds vinir greina fullvel med nockurs hattar innra gloggleik sialfar raddir ok likneskiur synanna, hvat i milli gengr spottsamligra bleckinga ok sannra birtinga, at þeir greiniliga viti, hvat þeir taka af godum anda, ok af annarri halfu vidr kenniz, hvat þeir þola af umsatum uhreins anda. Fyrir utan efasemd voru

allar falsligar synir fiarri Nicholao, því skulum vær boda undir vitranar grein þat, er gud drottinn virðiz honum birta.

70. Nockura nott sem guds madr Nicholaus sefr i sinu herbergi ok Archeman hia honum, birtiz honum i syn einn madr afburdar fridr ok fagr sitiandi a hvitum hesti, hunangligri roddu 5 talandi til hans sva segiandi: «Guds þionostumadr Nicholae, kom þu, ek mun syna þer dasamligt takn, þat er ollum heimi sidan til heyrir, þviat med bodi vars herra Jesu Kristz er kominn kornskurdartimi, ok fyrir þa grein em ek sendr at dubba þik til kornskurdar.» Sem sæll Nicholaus hefir heyrð þvilik ord af munn 10 unga mannz, verdr hann ottasleginn ok svarar med þeima hætti: «Herra minn, hverr ertu talandi þessa hluti?» Hinn ungi madr ser i moti honum blidliga sva segiandi med biortu andliti: «Ek er, segir hann, engill drottins Jesu Kristz halldandi kornskurdar iarn i minni hendi, hann sialfr sendi mik til þin þess erendis at 15 gefa þer eitt af þessum iarnum, þviat sva er, sem ek sagða adr, at avaxtartimi er komandi ollum heimi, ok því byriar þer nytsamligum þionostumanni þvilik vapn at bera a sialfum kornskurdartima.» Ok er engillinn hefir sva sagt, girniz sæll Nicholaus at sia þessi vapn, ok þegar birtiz frammi fyrir honum standandi þess 20 hattar tol, sem menn eru vanir til akrverks at hafa, þo miklu hærra ok stærri, en nockurr iardligr madr mætti þau hræra til nockurrar athafnar. Vid greinda syn ottaz sæll Nicholaus ok vaknar skiotliga. Stendr hann þa þegar upp til bænar ok salmasaungs. En eptir þat gert segir hann sinum kærastu vin sira Archiman 25 allan hatt synarinnar, hvat hann hafði sed ok heyrð. Ok er sa godi prestr synina undirstendr, taraz hann af fagnadi sva segiandi: «Fadir minn kærastu, segir hann, ek kenniz vid, at drottinn virðiz okomna hluti ydr birta.»

71. Eigi miklu sidar birtiz sælum Nicholao annat stormerki 30 medr þeim hætti, at hann þottiz staddr i einu storu herbergi, þar ser hann standa til hægri handar innar i husit virduligt alltari furduliga mikit ok fagrliga buit, syniz honum sem margr lydr se þar samankominn til þess at dyrka þat signada alltari. Þickiz erkibyskup ok ganga til alltaris med odrum monnum, ok er hann 35 gengr fram at alltarinu, ser hann upp i loptit at opnaz himinninn; því næst snyr hann til herbergisdyranna ok ser fyrir utan portit eitt mikit stoduvatn hrædiliga svart ok þokufullt. Þessa syn ottaz hann storliga miok ok vaknar bradliga kallandi til sin

sira Archiman sva mælandi: «Ris upp brodir, ok gefum dyrd gudi badir samt, þviat hann virðiz oss syna leynda hluti sina.»

72. Eptir siau daga lidna ser signadr fadir Nicholaus þridiu syn med þeiri grein, sem nu skal segia. Honum birtiz sva sem
 5 gofugr madr sitiandi fridan hest allr herklæddr sva sem dubbadr riddari, hafandi blomberandligan sprota i hendi ser grafinn ok fagrt formeradan med heilogu krossmarki. Þessi riddari talar lint ok miukliga til Nicholaum erkibyskups sva mælandi: «Kom þu brodir minn Nicholae, ok mun ek syna þer dasamliga birting guds. Ek
 10 er Michael hofutengill, er iafnan stendr i guds augliti, þess er mik sendi at syna þer þa hluti, sem ovordnir eru i veroldinni. Þin trua er vel kunnig himneskri speki, ok þvi byriar, at þer birtiz gudlig stormerki, hvar fyrir þu ert skulldbundinn at læra ok byskupliga boda þa hluti, er framkvæmir eru a sinum tima. Þvi er ek
 15 sendr til þin af gudi til þess at rada drauma þina.

73. Sa engill, sem i fyrstu sattu sitianda a hesti ok bitrt akriarn i hendi halldanda, var sendr til þin af sialfum gudi þer at syna ovordna hluti. Þa i fyrstu feck drottinn þer i hond bitrt iarn fyrir engil sinn, er hann sæmdi þik sinum kosningi ok þar med
 20 byskupligri tign, gerandi þik skipanarmann ok foringia sinna sauda ok valdra manna, þeira sem koronandi eru fyrir hvasseggjat sverd þinna predicanarorda; þviat sva sem bitrt iarn snidr upp avoxt iardarinnar, sva snidr predican þin hiortu valdra manna i brott af halldsemi ok oleyfdri elsku veralldarinnar, flytiandi fagran avoxt
 25 af friosamri iordu til kornhlödu himnakonungs. Hvat er sidarri birting gerdi þer liost, þar sem hin fyrri gaf upp, þa er þu satt mikit alltari fagrliga buit i fridu herbergi ok lyd saman lesinn þat dyrkanda med godfysi, hverium þu samlagadiz i gongunni; þviat gud drottinn veitir ydr formonnum kirkiunnar sva mikla sæmd, at
 30 allr sa lydr, sem þer hafit aflat, skal ydr i fyrstu nalægiaz a domsdegi, at þer trulyndir þionostumenn offrit yfir guds alltari þann fiarhlut vel avaxtadan, sem forðum feck hann ydr a hendi felandi, upplokinn himin, birti ydr ollum saman inngongu himinrikis. Stoduvatn fyrir utan portit svart ok illa daunat merkir stodugan
 35 helvitis ofagnad fraskilligan guds husi, ok eptir sidaztan dom sva uti byrgdan af syn gledinnar sem ollum fagnadi, syniligan godum monnum eptir dominn til aukningar sinni sælu, at þvi framarr þacki þeir ok glediz i gudi, sem þeim er audsynna, hvat mikit illt þeir forðuduz fyrir hans obodanliga milldi. Var þer fyrir þa
 40 grein synt hit minnzta kyn oþeckra hluta, at þu ert umakligr

þeirar hræzlu, sem geraz ma af hræðiligri syn helvitzkra pïsla. Nu ris þu upp sva sem godr vinnumadr i guds akri offrandi gudi makligan avoxt af þinu erfidi, þviat sumar er komit, ok heimr hvitnar til sannrar friovandar fyrir gudi. Vit þat fyrir vist, at himinrikis herra hefir sva skipat, at otoluligar andir skulu forn- 5 færæz yfir hans alltari fyrir þina byskupliga roksemd ok sanna godfysi.» Eptir þetta vaknar signadr fadir Nicholaus erkibyskup gangandi til bænar, þackandi gudi allan hatt greindrar vitranar, segiandi greiniliga sinum kæra vin sira Archiman, hvat hann hafdi sed ok heyrð i stormerki synarinnar. 10

74. Blezadr guds vin Nicholaus, sem hann er upptendradr þvilikum aminningum, hugleidir hann innvirduliga ok eptir spyrr þa menn, sem giorla vita, hversu hreinliga kristins doms retrinn mun halldinn i Licia, ok finnz þvi frammar, sem meir er rannsakat, at storliga mikit skortir a vida, þat er fyrri byskupar hofdu eigi 15 getid af snidit sakir langs uvana. Her medr verdr hann fullkomliga viss, at margir bændr i herodum eru med ollu verr en hundheidnir, þviat þeir blota skurdgod med fullkominni villu, einkannliga dyrkandi þann dioful, er þeir kalla Dianam gydiu. I mot sagdri villu ok hverskyns vantru riss upp signadr Nicholaus erki- 20 byskup vel ok vitrliga, hart ok heilagliga, neytandi þess bitra iarns, er engillinn hafdi fært honum, snidandi fyrst alla villuþorna med samvinnandi miskunn heilags anda, en sidan eriandi vidr- tækiliga iord hugskotanna med haleitum ristli sinnar predicanar orda, doggvandi med miukum linleik aminninga, þar til er avoxtr birtiz, 25 en villan firriz sva oruggliga, at hon hafdi engan eiginligan stad i allri erkibyskupsins provincia.

75. En er villumeistarinn sialfr fiandinn ser Nicholaum sva stadfastliga moti sinum vilia fram fara, at hann eydir allt ok nidr brytr, þat sem fyrr hafdi kyrt stadit, reidiz hann med loganda 30 galli sinnar illzku, brennandi medr þungazta þott i mot Nicholao erkibyskupi, hugsandi nyiar radagerdir i nybolvudu briosti, hversu hann megi grimligazt hefna þann herskap, sem Nicholaus hefir gert i hans riki, speniandi allan lyd undan hans nidingligu valldi. En er hann fæz i þessarri radagerd, syniz honum fastligt fyrir ok 35 med ollu eigi arenniligt, þviat hann kann med engu moti at gera sik sva hofudæran at dyliaz vid heilagleik Nicholai sva mikinn ok haleitan, ok þat ligr dioflinum eigi bezt i lundinni, at fyrir þat ofrafl, sem erkibyskup giorir i þvilikum framgangi, tekr hann sva mikla þock ok fullkomna vinattu af sialfum gudi, at hann 40

skinn með allzkyns taknum ok iarteignagerdum, framarr en fyrr se lesit af daudligum monnum, hvar fyrir at honum lytr sva mikil sæmd ok virðing, at menn sækia til hans fundar vida um verolldina a sio ok landi hann at sia ok blezan taka til lettis sinna
 5 meina. Af þessum hlutum ok mörgum odrum skilr ovinrinn, at ecki er til efnis, at sva styrkum kappa guds verdi a kne komit, hverium brogdum eda hlykiottum utvegum sem at er farit; því snyr hann ser þadan i fra ok til þeira utvega at gera erkibyskupi með klokskap sva mikla skapraun ok skada, at hann megi muna
 10 nockura daga.

76. Sem gallsurar diofulsins radagiordir eru til fullz eitrliga bruggadar, sækir hann heim eina galldrakerling sina mestu vinkonu, kærandi fyrir henni sin vandrædi sva mælandi: «Allan hoggva mik innan, segir hann, stridir hardydgisbroddar með svortum
 15 svidaklungum þiotandi, þviat sa madr, er Nicholaus heitir, kalladr byskup Mirreorum; hefir gert mer sva mikinn sæmdarskada með sinu ifangi ok umbrotum, at ek bid alldri þess bot. Nu heil sva! tak sem skiotazt til þinnar kunnattu, giorandi mer þat smyrsl, er mediacon heitir, þat skallt þu eittra ok alla vega blanda með
 20 þinum golldrum ok fiolkyngi, lykiandi innan i herbergi lokads glerbikars ok fandi mer sva i hendr.» Su bolvud galldraskioda [flytir ser an dvol ginandi vid sva¹ svivirdligu bodi haduligs meistara, samsetiandi þann liotazta likorem² með allzkyns flærd ok fordædu-
 25 skap, er hun til tekr af nedsta grunni sinna gerninga, seliandi sva buit i hendr andskotans, sem henni var bodit. Ok þegar er fiandinn hefir fengit þann bannsettan bikar, dvelr hann ecki sinar framferdir, þviat meistari falsaradomsins er iafnan fiotr til flærdarinnar. Hann bregdr nu a sik sidsamrar konu liki farandi yfir sia sva sem a litlum bati, þar til er hann finnr þa menn i midiu hafi, sem
 30 langan veg hafa sott girnandiz at fara til Mirream a fund hins sæla Nicholai. Su hin falsliga líkneskia ferr at skipinu sva mælandi til þeira, er innbyrdis voru: «Ek skil, segir hun, at þer dugandis menn ætlit at sækia fund virduligs herra Nicholai erkibyskups. Nu er því verr, at ek ma eigi með ydr fara sakir þess, at ek a
 35 eigi valld a þessum farkosti lengra fram a leid, en nu er komit; villda ek þo giarna heim sækia signadan Nicholaum, þviat ek hefir heitid minni ferd til Mirream at taka blezan sva mikils fodur. En fyrir þa grein at ek er nu vanfær at sinni, bidr ek, sva framt sem ydr er eigi i moti skapi, at þer flytid mitt litla offr fram til

40 1 [saal. 1 Cd; hlydir an dvol 4 Cdd. 2 laug 1 Cd.

kirkiu Mirreorum, en þat er vidsmior fagrlega temprat. Sva mikit hefir ek til þess gefit ok gera latid at smyria kirkiueggina, bidr ek ok einkanliga, at þer giorit þat i mina minning, sva sem ek segi fyrir.» En med því at skipverium eru miok okunnar flærdir ok fiandans undirhyggiur, taka þeir bikarinn ok med ser flytia. Berr þa batkonuna i brott ok hverfr skiotliga.

77. Nu sakir þess at milldr drottinn vill eigi þola, at þeir se spottadir medr falsligum ordum ok fulum sionhverfingum, sem einfalldliga skunda til fundar vid hans goda vin sælan Nicholaum, verda nefndir pilagrimar eigi fyrr varir vid, en eitt fagrt skip brunar fram hia þeim; þat er skipat agætum drengium, milli hverra þeir þickiaz kenna virduligan fodur Nicholaum; ok sa madr sem þeim þickir honum likaztr, kallar þegar a þa med hofdingligri raust sva mælandi: «Segit mer, kumpanar, hver su kona var, er fyrir skommu taladi vid ydr, eda hvat feck hon ydr til meðferdar?» Pilagrimar segia þeim frida manni allan hatt þessa hlutar synandi honum offrit könunnar, þat er hun bad þa med ser hafa til kirkiunnar. Hinn virduligi madr talar þa i annan tima: «Vilit þer nu giorr vita, segir hann, hver kona su var, þvíat ek kann segia ydr? Þat var fyrir vist hin daligsta vættr Diana, hvat þer megit skiotliga profa, ef þer verpit þat svivirdliga ker ut i bylgiur siofarins, siandi hversu þeim bregdr vid.» Ok an dvol gera skipveriar, sem þeim er bodit. En iafnfram sem þat drepsottliga kyn diofuligrar sviksemdar kemr nidr a siöinn, brestr upp bal mikit i bylgiunum, sva at þid hofudskepnan logar vida umhverfis, sem þurru tundri væri i skotid. Ok er pilagrimar undrandi geysi miok sia langan tima upp a, hversu elldzgangrinn less barurnar, hefir þat skip, er þeim birtiz, sva langt undan borit, at nær felr syn i milli. Mega þeir nu ecki at sinni visir verda, hverr þeim gaf sva mikit heilrædi, en halda fram sinni ferd sem adr, unz þeir na hofn skamt fra Mirreaborg, bodandi biortum roddum þat er gerzt hafdi, hvar sem þeir koma. Ok sva framt sem þeir finna blezadan guds mann Nicholaum, kalla þeir upp a hann allir i senn sva mælandi: «Senniliga ertu sa guds madr, er oss birtiz i midiu hafi, synandi oss syndugum mikil udæmi, fyrir utan efasemd ertu sannr guds þionn, þvíat fyrir þinn lifs verdleik erum vær allir frialsadir af daudligum diofulsins umsatum.» Eptir þessi ord boda þeir erkibyskupi allan hatt, hversu gerzt hefir. En er drottins elskari sæll Nicholaus heyrir þvílikan framburd, giorir hann eptir vana, at hann fellr miukliga fram til bænar, þackandi hæsta fodur

alla framning sinnar miskunnar. En eptir þat tiar hann lífs ord fyrir þeim, er hans fund hófdu sott, serliga aminnandi, at þeir lífdi hofsamliga, rett ok milldliga: hofsamliga upp a sinn likama, rettliga til naunga sinna, ok milldliga til guds bodorda, hlífandi sik¹ a hverium veg med miskunnarvernd eilífs geymara, er engan leyfir frammar vera freistadan, en vel ma bera.

78. Milli annarra hluta segir herra Nicholaus fyrr sogdum pilagrimum þessi ord i spadoms anda: «Þat skulut þer vita, segir hann, at þa vandu giorningakonu, sem þetta eitir sambruggadi med falsaradomi, munut þer finna miok ridusiuka, þa er þer heim komit til ydvarra herada, til þess at fylliz heilog ritning sva segiandi: Prettr hans mun uppsnaraz i sialfs hans hofud, ok hans ranglæti mun nidr koma i sialfs hans hvirfli. Sva gædir guds madr greinda pilagrima med hunangligum ordum mætra, skynsemda, veitandi þeim elskuliga blezan med blidu orlofi til sinna herada heim at snua. Provadiz þeim, sem erkibyskupinn hafdi fyrir sagt, at su vanda kona fanz illa halldin, gripin af diofinum med makligri pinu ok harmkvæli. Vidfrægdu þessir menn sælan Nicholaum, hvar sem þeir fram komu, vattandi hversu sæll Nicholaus Mirrensis erki- byskup hafdi þeim verit stiornari, leiddogi ok milldr hialpari, lofandi gud i ollum hlutum, er þeir heyrdur fram fara af munni sæls Nicholai.

79. Nu var greind i næsta capitulo svivirding diofulsins, hversu hædiliga hann var fundinn i sinu falsi, ok allt eins leggz hann eigi [undir hofut², helldr dregr hann a nyia leik þa odæmisdirfd ser yfir hofut, at hann muni sialfan Nicholaum fa beitt nockorum brogdum, ef hann tekr i fornu golf eptir slægdunum; þviat all dri væri sva litit kneskot, at honum þætti eigi fullfengr i, þott erkibyskup verdi med engu moti lockadr til þess, at hann falli i nockura glæpi. Þvi bregdr diofullinn a sik þeiri fegrð, sem hann hafdi fordum hædiliga nidr orpit, drambandi i mot gudi, myndandi sig i engil liossins med fridu ok fogru yfirbragdi, komandi at uvoru inn i þat sama herbergi nockurn dag, sem signadr guds vin Nicholaus var a bæn sinni. Hann var med skinandi asionu ok frabærri fegrð klædanna, sva at engi mundi trua diofulsins edli verda mega slikt, utan nockurum væri þat sagt ok synt med giof heilags anda. Nu sem hann er inn kominn ok sæll Nicholaus fær sed hann, giorir sa guds madr miok spakliga profandi kyn andanna medr roksemd ritninganna, spyriandi þegar i fyrstu þenna, er

kominn er, sva mælandi: «Hverr ertu eda fyrir hveria sok komt þu her.» Diofullinn svarar: «Engill er ok komandi hingat þess erendis at sia gerdir þinar.» Af þessum diofulsins ordum skilr sæll Nicholas þegar, at uvinarins svik eru, ok hlifir sik med sigmarki heilags kross drottins vars Jesu Kristz sva talandi med fullu trausti: «Þu vandr ovin, segir hann, hafandi þusundrat flærdsamligra svika, gack ut i stad af þessum kofa brott af augliti guds þionostumanna gerandi enga dvol a hedan i fra.» En er fiandinn skilr, at ecki vinnr lengr at dyliaz fyrir Nicholao, giorir hann hliodaskipti talandi ramr ok illa raddadr sva segiandi: «Undra ek vandlæti þitt ok mikit smakvæmi. Ek kom her inn adan þegiandi, sva at engiskyns unadir leiddi þer af minum ferdum, ordum eda giordum, en þu vill angraz vid, at ek dveliumz her nockura litla hrid. Nu ger sva vel, leyf mer at dveliaz her litla stund, at ek læri þik ok kenni þer speki nockura.» En signadr guds madr Nicholas snubbar þa diofullinn hart i annan tima, at hann skuli i brott fara, ok med því at diofullinn þickiz nu eigi lengr mega vid halldaz, kallar hann mikilli roddu ylandi ok illa latandi sva mælandi: «Þvi muntu nu rada Nicholae, at ek fara hedan i brottu, en eigi at helldr skal ek langt nu at sinni undan þer flyia.» Ok eptir þessi ord hverfr uvinrinn.

80. Litlu sidar kemr sami diofull i steikarahus þar a erkibyskups gardi gripandi þegar einn þionostumann virduligs herra Nicholai kveliandi med grimmu kyni. En er guds madr verdr þessa varr, bidr hann fyrst bæn sinni gangandi sidan ut af herberginu þar til, er hinn diofulodi fæz um æpandi ok alla vega gudlastandi, hvat er uvinrinn var hann eggjandi ok fyrir hans munn talandi. Sem herra erkibyskupinn kemr til siandi mannzins eynd ok vesolld, bydr hann honum at leggja af sva illum ordum ok afskapligum; en hinn geysiz því meir upp i moti medr æsiligu hareysti, milli annarra hluta sva segiandi: «Medr því at ek piniz sva grimmliga, skalltu allðri, Nicholac, fyrir mer nadir hafa.» Guds madr gengr þa nærri takandi med affi hans hægri hond sva mælandi: «Signa þik, brodir.» Ok er hann hefir signt sik med tilstyring virduligs Nicholai, ferr ohreinn andi i brott af honum, sva at allir nærverandi menn sia upp a. Hann er þa allr sem svidinn utan ludrandi ut af herbergi, rennandi fiandligum latum, med gudlastan sva segiandi i milli annarra orda: «Svei mer æ

1 saal. 2 Cdd; lykr 3 Cdd. 2 saal. 4 Cdd; sign 1 Cd. 3 saal. 4 Cdd; farandi 1 Cd. 4 saal. 4 Cdd; rymiandi 1 Cd.

verdi, þviat i ollum hlutum em ek yfirstiginn ok undirlaginn af Nicholao erkibyskupi, sva at hann vill engan tíma þola, at minn vili standi, ok riss i mot mer med sva miklu kappi, at allt eydiz her a hans tímum, þat er mer var huggan i.» Vidr þessa hluti
 5 franda signar guds madr Nicholaus sik sialfan biodandi sva alla gera, er nær voru staddir, styrkiandi brædr ok aeggiandi, at þeir standi karlmannliga i guds bodordum hlydandi hans kenningum, fordandiz med þeima hætti allan daraskap diofuligra svika. Hvar fyrir sagdr þionostumadr, er fyrr hafdi odr verit, fellr til fota
 10 sælum Nicholao med heilli samvizku ok litillatu hugskoti gerandi sanna idran þeira hluta, sem guds madr vill hann sekan kalla. Vard hann sva vel lærdr i godum guds vinar skola, at alldri sidan dirfdiz diofull hann at gripa.

81. Enn i fiorda tíma vill fiandi til hætta at glettaz vid
 15 sælan Nicholaum, ef nockut megi hann i afla; þviat eina nott sem blezadr guds vin vakir a bæn sinni ok sira Archiman i hia honum, sia þeir um midnætti sva sem einn stiga uppreistan i kirkiunni, ok þvilikt sem madr færi upp ok ofan æ sem tidazt eptir stiganum. Verdr sira Archiman miok hræddr vid þessa
 20 syn, adr guds madr Nicholaus styrkir hann sva mælandi: «Eigi skallt þu ottaz, minn kæri, þviat eigi er þat madr, er þu ser, helldr diofull ovin varr gerandi sina veniu, þviat alldri leggr hann af at freista, ef hann megi i nockuru guds þionostumenn skelfa eda onada.» Eptir þat hefr guds madr upp sina hægri hond med heilogu
 25 krossmarki biodandi dioffinum i brott at flyia, ok i stad hverfr stiginn ok sa, sem fylgt hafdi, brott af augliti þeira.

82. Nu sem guds virktavin gofugligr Nicholaus erkibyskup hefir sva undirlagt heiminn ok sialfan fiandann, sem nu er nockut af greint, helt hann sik sva lagan ok litinn i hugskotinu, at
 30 engiskyns ofran geck inn med honum, helldr var hann æ þvi miukari ok guds bodordum hlydnari, sem hans verdleikr geck herra med sialfum gudi; veitti ok himinrikis fadir honum sva blezodum þvi frabærligrí fegrd heilagleiksins, sem hann geymdi sin stadfastligar i krapti hugskotzins; þviat sva tok hann at skina med iarteignum, sem varla er lesit af nockurum manni odrum. Eigi gerdi
 35 hann þau ein stormerki, sem nalæg voru hans personu, helldr frialsuduz af þrongingum hverrir, sem i fiarska kolludu a hans nafn i sinum naudsynium, hvat er vær skulum birta i fylgiondum æfintyrum bædi synandi hans valld ok litillæti.

40 83. A nockurum tíma voru margir menn uti a sio a einu

skipi, ok þa er minzt varir, kemr a mikil hrid med frosti ok frabærligum stormi. Þvi tekr hafit at grafaz¹, en bylgiur geysaz. Hvar fyrir skipit skekzt², reidinn brestr, en lidsmenn mædaz akafliga bædi af fárkulda vedrsins ok brottu bylgiufalli siofarins. Ok sva sem allir nefndir hlutir ogra þessum monnum bradan dauda, hefia þeir upp sinar raddir allir i senn med hormungargrati sva segiandi: «Heyrdu guds þionostumadr, sæll Nicholae! Ef þeir hlutir eru sannir, er vær heyrdum med frægd af þer ganga, bidium vær i miklum haska hryggiliga staddir, at þat sama latir þu oss med eiginligri raun profandi verda, at frialsadir or bylgium ægiligs siofar megim vær þackir gera himneskum gudi ok þer fyrir alla miskunn varrar frialsanar. Þegar sem skipveriar hafa sva talat, kemr okunnigr madr þrifliga buinn upp a skipit sva talandi til þeira, er fyrir voru: «Se, þer kolludut mik, nu er ek her.» Sidan ferr hann til ok er miok lidvaskr i skipinu bætandi hofutbendur ok allan annan skipreida, hvar sem gengit hafdi. Fellr þa ok skiott ofvidrit, en lægiz bylgiufallit, ok gioraz skiparar gladir, sidan þeir voru or ollum hlutum albættir, ok innan litils tima koma þeir farsælliga til þeirar hafnar, er eigi var langt brott fra Mirrea, giorandi sem skiotaz sinn veg til borgarinnar spyriandi innvirduliga, hvar erkibyskup væri. Ok sem þeim verdr sagt, at guds madr er i kirkiu a bæn sinni, skunda þeir þangat med mikilli godfysi. En þegar i stad er þeir sia erkibyskupinn, kenna þeir hann fullgerla brott fra odrum monnum fyrir utan nockurs mannz tilvisan, ok hofdu hann alldri frammar sed a sinum lifdogum, en adr var greint i siafarganginum. An dvol falla þeir til fota virduligs herra Nicholai erkibyskups þackir gerandi ok skyrliga bodandi, hversu þeir hofdu frialsaz af haska daudans med hans arnadarordi. En er vars herra vin hefir heyrt þessa sogu, talar hann sva med lagu hugskoti ok frabæru litillæti: «Eigi skulu þer ætla, brædr minir, segir hann, at þetta hafi giorz af minum styrk eda mætti, helldr af veniuligri guds mildi, er ydr virdez miskunn veita fyrir styrkleik truar ydvarrar en eigi fyrir mik omakligan sinn þionostumann. Nu fyrir þessa grein nemi þer ok skilit, hversu mikit hrein trua ok hiartalig bæn ma fyrir almatkum gudi. Vær erum hversdagliga bardir fyrir syndir varar, ok allt eins ef vær snumz til guds med ollu hiarta, hrærir hann skiotliga yfir oss miskunn sina frialsandi oss af haska i nalægium pinum; fyrir þyi, brædr minir, se ydr einkannligt gott at gera fylgiandi litillæti ok fataekum

¹ saal. 3 Cdd; akafaz ² Cdd. ² saal. 3 Cdd; skelfr ² Cdd.

hialpandi með sannri godfysi; trúi þer minum litilleik, at a þeim tíma sem madrinn var kastadr fyrir sinn glæp i saurfullan svelg þessarrar veslu veralldar, er engi hlutr af gudi sva framt lofadr sem olmusgædi, ef þat er eigi gert til hegomligrar dyrdar helldr
 5 fyrir eina saman hreina astundan gudligrar astar. Nu sem skiparar eru lærdir með sogdum greinum ok odrum þvilikum, undraz þeir miok sva mikit litillæti ok briostzins hogværi, þar með malsnuilld ok kraptzins mikilleik, hvat er þeir allt fundu fagrt rikianda með einum Nicholao fyrir gudligan orleik; ok sva vel af gardi giorvir
 10 snua þeir til skips heim ferdandiz til sinna herada, bædi a sio ok landi Nicholaum frægiandi. Þvi varð hans nafn vel kunnigt bædi nær ok fiarri. Fylgir her ok annarr hlutr eigi minna hattar bædi synandi byskupliga roksemd Nicholai ok yfirvættis verdleik fyrir sialfum gudi.

84. A þenna tíma sem herra Nicholaus erkibyskup skinn þvilikum kruptum i Mirrea fullr með heilagleik ok miskunn heilags anda, helldr Constantinus sonarson Eraklij keisaradom i Grecia, sem fyrr sagdi, sitiandi i fræguztu borg Constantinopoli a Griklandi, hveria er Constantinus hinn mikli, er kristnadiz fyrir
 20 predican virduligs herra Silvestri pafa, hafdi forðum uppreist af fornfagudu hreysi pryðandi hana með sinu nafni. Nu berr sva til a nockuru ari, at su þiod er Attaphala heitir ohlydnaz keisarans valldi takandi diorfung þa af illra manna tillogum, þeira er fridinn hotudu. Þessi þiod byggvir Frigia, er fyrr var nefnd i upphafi, hver er
 25 liggir i nyrðra hlut Asie minni. Ok er keisarinn fregn tidendi þessi, stefnir hann til sin hofðingium hafandi vid þa radagerdir, hversu sagða þiod skal undir leggja ok lægia af sinu ofdrambi. En þat verðr stodugt, at hann nefnir þria herra menn, Nepocianum Ursum ok Arpinionem, at vera fyrir þessum hernadi. Þessir þir
 30 voru iafnan hofðingiar fyrir lidi keisarans, ef hann striddi, framir menn ok storliga fræknir ok reyndir i orrostum. Þess hattar formenn kalla Greci stratilates en Latini comites, þat þyðaz iarlar i norrænu. Þeirna byðr herra keisarinn þrifliga buaz með sva miklum skipakosti ok fridazta herlidi, sem þeir þickiz hafa gnogan styrk i
 35 mot fyrr sagðri þiod. Ok sva gioriz an dvol, at riddarar herklæðaz ok með miklum heimsins metnadi hvatliga buaz, halldandi brott af Miklagardi með fridum skipakosti². En er þeir sigla i haf, byriar þeim storliga litt, þviat styrk austanvedr bægia þeim i brott af

1 [sogunnar, hun 1 Cd. 2 skipastoli 2 Cdd.

Frigia, en sidan nordanvedr, sva at þa keyrir¹ allt sudr i haf fyrir Liciam.

85. Sem þar er komit, fellr vedrit, ok eru þeir þa nærri landi skamt fra þeiri hofn, er Adriaticus heitir, su hofn liggr þriar milur i brott af Mirrea. Ok med því at eigi syniz byrligt, leggja þeir inn til hafnar Adriaticum kastandi þar ackerum. Sidan ganga menn a land af skipum; er þar bygd nærri ok god kaupstefna. Vilia hermenn þo illa gera vid landzfolkit, med því at formenn banna eigi, sva at þeir ræna lydinn því, sem falt var a torginu, beriaz um, ef nockurr vill sitt goz veria, gerandi margskyns uspektir, sva sem hermonnum er iafnliga titt. Ok er landzfolkit kennir sagdan ofrid, verdr þyss mikill ok samhleypi til hefndar ok bardaga i þeim stad, er Platomens² heitir, hafa þeir ok sva mikinn her med aeggianaropi ok vapnabraki, at allt heyrir fram i Mirream.

86. Þessum hlutum leynir eigi heilagr andi sælan Nicholaum Mirrensis erkibyskup, helldr birtir hann honum, at hverium vada komit er med landzfolkinu ok keisarans monnum. Hvar fyrir hann hefir sik i stad ut af borginni stodvandi herhlaupit med styrku bodi, sem honum var audvellt, þvíat hverr i sinni stodu villdi sva gera, sem honum matti bezt lika. Sem hann hefir frid formeradan, ferr hann signadr allt fram til hafnarinnar heilsandi blidliga upp a herlidsins hofdingia med fadmanda fridarkossi elskunnar sva mælandi: «Hverrar borgar menn eru þer, godir brædr, eda hvadan komu þer i varn landskap, sva sem nockut efanliga, hvart þer erut fridmenn eda fullkomnir hermenn.» En er þeir sia ok heyra sva blezadan fodur, skilia þeir i stad honum sva mikla heilagleiks dygd fylgiandi vera, at þeir þora eigi ordi at svara til spurdra hluta, utan adr framfallnir a iordina sva segiandi med sonnu litillæti: «Heilagr fadir, segia þeir, vær vilium giarna ydrum spurningum serhverium skynsamlig andsvor veita. Af Griklandi or miklu borg Constantinopoli erum vær tilkomnir ok kyniadir; sendir erum vær af sialfum keisaranum til Frigiam, þvíat i þeiri þiod risu nockurir drambsamir menn med ohlydni upp i moti krununni; skulum vær lægia þeira ofstopa med guds vilia ok ydru bænafulltingi. Straumar ok ofvidri baru oss hingat at ydru landi, erum vær her komnir med fullkomnum fridi hiartaliga bidiandi, at med ydru bænafulltingi megim vær sæmiliga giora vars herra keisarans erendi, sva at gudi sialfum vel liki ok oss affli sæmdar

¹ saal. 2 Cd; berr 1 Cd; rekr 1 Cd. ² saal. 2 Cdd; Patentatus 1 Cd; Flacontanis 1 Cd.

i þessum heimi.» Guds madr Nicholas talar þá til þeira miok kærliga biodandi þeim i bod sitt um daginn heim i borgina, at þeir taki blezan til brottferdar. Þeckiaz þeir iarlarnir giarna þetta bod kennandi virðuligan verðleik gofugligs fodur Nicholai, biodandi sinum undirmonnum at fordaz hveria ospekt i þeima by, sem Nicholas bad fyrir. Fara þeir nu fagnandi heimleidis til borgarinnar gleðiandiz af nalægd sva mikils fodur. Ok sem eptir er skammr vegr, renna ut nockurir menn af stadnum i mot þeim med harmi miklum ok hugaræsingi sva segiandi: «Godi herra ok heilagr fadir, ef i dag væri þer sialfir heima i Mirrea, myndi eigi þrir saklausir menn vera til dauda dæmdir.» Heilagr guds madr svarar þeim sva: «Fyrir hveria sok eru þeir til dauda dæmdir, eda i hverium stad er þeim daudinn fyrirheitinn?» Þeir svara: «Dacianus domandi, segia þeir, hefir blindat sin skynsemdaraugu med gullpenningum at lata þa menn halshoggva, en borgarlydrinn hitnar med sut ok grati, leitandi ydvert miskunnarfullt faderni medr miklu kalli ok hareysti, en fundu ydr eigi.» Guds madr Nicholas sem hann heyrir sva hord tidendi, verdr hann storliga hryggr uppkeiktr med elldi astarinnar i sonnum algiorleik miskunnarinnar, 20 bidiandi iarlana ser fylgia med mesta skunda fram i borgina.

87. Nu sem heilagr guds vin Nicholas kemr med sinni fylgd innan borgar i þann stad er Leonti heitir, spyr hann sem akafligazt, hvat nu væri titt um þa menn, sem skemztu voru dæmdir. Honum er svarat: «Ef þu, heilagr fadir, vill þeim hialpa, þa skunda 25 sem mest, þviat nu skommu voru þeir leiddir fram a stræti hins heilaga Dioscori.» Ok er guds madr kemr i greindan stad, sem hann matti hvatazt, ok finnr þa enn eigi, spyr hann nærverandis menn, hvart þessir þrir lifdi eda hvert þeim [hefði skemstu skotid verit¹. Honum verdr svarat med þeima hætti: «Heilagr fadir, nu 30 voru þeir skommu leiddir ut af borginni sva heitanda port.» Guds madr kveikiz þa at nyiu til eptirsoknar, rennandi ut af portinu sem hvatazt, spyriandi moti ser komandi menn, hvat nu lidi þeim þrimr, er dæmdir voru. «Herra minn, segia þeir, þessir menn, er þer at spyrit, eru nu framkomnir i þann stad er Virra heitir, ok 35 skulu þar vera halshoggnir.» At heyrðri þessi grein rennr guds madr fram i greindan stad sem akafligaz, þo miok mæddr af longum veg, finnandi þar mikinn lyd saman kominn, siandi þessa þria menn standandi i midium mannbring med bundnum hondum a bak apr, at beygdum kniam, huldum asionum ok framrettum svirum

40 1 [saal. 4 Cdd; væri þa undan skotit 1 Cd.

bidandi sins dauda; þviat madr stendr uppi yfir þeim með brugðnu sverdi, ok engi dvol onnur a hans hoggi, en su at borgarlydr nær staddr vill með engu moti þola, at þeir menn se drepnir, fyrr en [Nicholaus erkibyskup kemr til alitandi¹ daudasokina. En er herra erkibyskup kemr inn a þingit, tekr hann rettlatr skiott til rads, ottandiz hvarki heimligt valld ne hvasseggjat sverd manndraparans, rennandi þegar i stad fram at þeim, er [brandinn helldr brugðinn², treystandi sem leo fyrir utan mannligan otta, gripandi sverdit brott af þeim styrka manni sva segiandi: «Ek er buinn með guds vilia mitt lif ut gefa fyrir saklausan dreyra þessarra manna.» Ok þegar an dvol kastar hann brandinum langt i brott a vollinn, leysandi bandingiana i fullkomnu frelsi af ollu valldi sinna ovina, sva at engi madr i verolldinni þordi einu ordi i mot mæla eða nockurskyns talman a gera, þviat allir menn kendu osigranliga einord erkibyskups ok þar með yfirvættis valld ok verdleik.

88. Nu sem þetta er at gert, bidia þeir borgarmenn, sem gott hofdu til lagit þessa mals, at virduligr herra Nicholaus viki til fundar við Eustachium iarll, er yfirvalld hafði borgarinnar, sem fyrr var skrifat, þess erendis at segia honum, hversu uheyriliga hann stiornar þvilikum malum. Ok er sæll Nicholaus kemr inn i iarllsins gard með sinni fylgd fram at hans herbergium, er honum sagt af vardhalldzmonnum, at virduligr herra Nicholaus er frammi i gardinum, ok þo at iarlinum þætti betr, at fundi þeira Nicholai erkibyskups bæri nu eigi saman at sinni, þorir hann eigi annat fyrir augu sin en standa upp ok renna fram i gardinn moti erkibyskupinum heilsandi hans personu, sem til heyrði. En er þeir finnaz, talar guds madr sva til iarllsins: «Þu vandr ovinnr rettlætis ok grimmr nidrbrotzmadr logmalsins, hvi giorir þu þik sva diarfan, at þu gengr mer i augsyn ofdryckiumadr blodsins? Þitt ranglæti er sva fagnadarlaust, at miklu sætari kenniz þer dreyri mannzins en seimr hunangsins. Uminnigr ertu fullr af agirni, hvat drottinn bydr i ritninginni sva segiandi: eigi skulut þer fyrirdæma, segir hann, saklausan mann ok rettvísan. Þessa glæps, sem drottinn fyrirbydr i þessum ordum, matt þu kenna þik samvitugan³ a nalægum tímum.» Iarl svarar þa með litillætis yfirbragði framfallinn til fota erkibyskupinum: «Godi herra, segir hann, reidiz mer eigi of miok ydrum undirmanni, heyrít helldr sannleik ok hafit frammi þolinmædi. Ek er eigi sekr þessa lytis, sem þer,

1 [blezadr fadir ser adr yfir 1 Cd. 2 [a brandinum helldr brugðnum 1 Cd. 3 samteingdan 1 Cd.

herra, berit at mer, helldr Simonides ok Eudoxius tveir borgar hofdingiar, þviat þeir unnu verkit; taki þeir hirtingina, badir miklu flotari til blodsuthellingar en ek.» Nu med þvi at Nicholaus vissi oll sannynði þessa hlutar, at iarl hafði þegit meir en tvau
 5 hundrut marka silfrs til þess at drepa saklausa, svarar hann iarlinum miok byskupliga, sem her ma heyra: «Eigi er þat satt, iarll, er þu segir, at Simonides ok Eudoxius se fyrir þenna glæp asakandi, helldr þin fiaragirni, þviat silfrpenningar blindudu þin augu
 10 steypandi þik fram i þvilika glæpsku. Nu tru ordum minum, at sva illa sem nu samsetr þu ranglæti ok lygi, skal ek eigi þyrma þer ok med engu moti eptirmæli veita þinum glæpum, helldr skal ek greiniliga segia Constantino keisara, hversu hædiliga þu styrir þvi valldi, sem hans herradomr [hefir þik yfir settan¹, þviat þu giorir herskap af hans godvilja; muntu þa makliga sialfr taka þer
 15 pinur, sem nu veitir þu odrum aftagliga.»

89. Nærri þessum hlutum standa fyrr sagdir herra menn heyrandi asakanarord erkibyskups a iarlinn, hvat er þeir harma sakir manndomligrar gæzku, bidiandi litillatliga virduligan herra Nicholaum, at hann miskunni iarlsins mali, sektina fyrirlatandi med
 20 hofsemð ok litillæti². Ok gofugligr herra Nicholaus heyrir giarna þeira bænir sektina fyrirlatandi, miukliga talandi, tekna meingjord ok kinnroda skriptandi, fogrum ordum aeggjandi, at sva miok fyrirbodna fiaragirni se hann eigi optar fremiandi. Eptir sva gert gengr herra erkibyskup heim til herbergis ok til borz, halldandi
 25 fridan fagnat sva lengi sem fyrr greindir herra menn villdu, gefandi þeim at skilnadi blezan sina ok sanna vinattu. Fa þeir sidan far-sælan³ byr heim i Frigiam med bænafulltingi sæls Nicholai, styriold an stridi nidr setiandi, frid formerandi, allan lyd þeirar halfu undir keisarans herradom aptr kallandi, sidan med sænd ok
 30 mikilli mekt til Constantipolim heim vendandi. En er keisarinn heyrir sva frægiliga ferd þessarra hofdingia, at þeir hafa sigrat hans uvini an stridi eda mannskada, fylliz hann mikilli gleði, farandi ut i moti þeim med allzkyns skemtan ok agætu foruneyti sinna hirdsveita ok morgum lyd karla ok kvenna, leidandi þessa
 35 hofdingia inn i sina holl med fullum heidri sva sem nyia sigrvegara, gerandi veizlu agæta med dyrazta kosti veralldar skemtana.

90. Nu sem greindir iarlar hafa sva frabærliga stett i keisarans vinattu, kveikir sialfr fiandinn sva mikla ofund ok illzku i

1 [*saal. 1 Cd*; skildi (skipadi) þer til rettinda 2 *Cd.* 2 *saal. 1 Cd*; rettlæti 2 *Cdd.* 3 hagstædan 1 *Cd.*

nockurra manna hiortum þar innan hallar, at þeir etaz ok angraz
 fyrir annarra farsæld med sva helvizkum broddum eitrligs hatrs,
 at þessa þria hofdingia saklausa vilia þeir hafa i dauda ok þar sitt
 goz mikit til gefa, at eigi megi þessir menn lengr niotandi verða
 þvilikrar sælu, likiandi eptir dioflinum sialfum, er ofundadi sælu
 Adams i paradiso leitandi i mot honum radagerdir, at fyrir bodorda
 brot yrði hann af fagnadinum ut kastadr. Sva giora þessir hans
 limir, honum i fotspor gangandi, sem allir þeir er elska ofundarsyki,
 aukandi afskapliga sina pinu med annars mannz sælu; þviat ein-
 kannliga er þat vidrkvæmiligt, at sa hafi sialfr illt, sem [eigi þolir
 opindr, at annarr iafukristinn hafi gott, ok þvi verr, at hann
 kaupir med penningum, at naungrinn hafi illt. Hvat er diofuligra
 verk, en at kaupa annars mannz skada med sialfs sins tvifolddum
 skada, þat er at skilia bædi andar ok likama. Sva gera þessir,
 sem fyrr voru nefndir, spillandi keisarans hirdstiora med fegiofum
 gefandi honum meir en þusundrat punda gullz til þess at rægia
 þessa þria iarla fyrir keisaranum, sva at þeir allir fai skiotan
 ofagnat. Urdu þeir fyrir þa grein skylldir rogit at kaupa, at med
 engu moti funduz sannar sakir fram at hafa. Þvi kyssaz her
 kærliga sin i milli tvær dætr diofulsins ofund ok agirni; þviat
 sagdr hirdstiori Ablavius at nafni brennr innan med agirndarloga
 eigi minnr, en ofundarelldrinn leikr þa uvinarins limu, er feit gafu.
 Uminnigir eru þessir hvarirtveggju guds ovinir, hvat ritningin segir,
 sva mælandi sem her fylgir: Giorit eigi flærd eða prett ydvar i
 milli, þviat sa madr, er med svikum aflar, glatar rettlætinu. Nu
 ef þessi Ablavius agirndar fullr væri spurdr, hvat hann hefði
 aflat, mundi hann skiott svara, at margra manna sæla væri þat.
 Þessi andsvor hefir hverr madr, er rangliga aflar fiarins, litandi þat
 eina, er hann tekr inn, en gefr þvi ecki nafn, er hann lætr ut.
 Er þo sa munrinn, at hann inn tekr fallvalltan penning med fesinki,
 en leggr ut tru sina ok hiartaliga dygd; her i mot hefir hann þa
 rikleik i fehirdzlu en fagnadarlausa fataekt i hiartanu, hugsandi
 hvat hann aflar, en ecki hvat hann missir, kastandi brott i penninga
 dratt sin beztu audæfi, þat er elska guds ok manna, er hann
 skyllði leida eptir himneskri skipan til eilifra fagnada; þviat a
 domsdegi er betri rikleikr sonn elska en morg femuta, fyrir þa
 grein at fallvolllt audæfi frelsa eigi þa menn af helvitis bruna, sem
 adr neyta þeira rangliga. Hvat er oflitt verdr hugsat i þessum
 heimi, þa er madrinn setr sik sva agiarnan, at hann hirdir med

engu moti, hvar hans manndomr ferr, ef penningar liggja i skauti¹,
 sva sem þessi vansignadr madr er nu skemztu var nefndr, þviat
 honum þotti engis vert at drepa .ii. salur ok þria likami, til þess
 at hann fengi gull meira, en adr hafdi hann; þviat senniliga villdi
 5 hann i foradi hafa keisarans sal ok sina, þa er hann rægdi sak-
 lausa sva talandi med hegomligri dyrd ok gylldum² falsaradomi,
 sem her ma heyra: «Ydr se kunnigt, minn frægazti herra, undir
 hvers stiorn ok stilliligu valldi allr heimr hviliz i fridi, at su
 diofulsins drambsemi, sem ut dreifir alla illzku, hefir upp vakit
 10 ydr i moti leyniliga ok miok grimma ovini. Senniliga er þat sart
 at vita, hversu þrir hofdingiar, er ydvarr herradomr sendi til
 Frigiam, kunnu afskapliga ser i nyt at færa veitta sæmd; þviat
 þeir faz i þingan ok stefnum vid lydinn, veitandi nu þegar gjafir
 stinnuar ok storar sinum samblastrsmonnum fyrir heitandi ymisligar
 15 virðingar med gnogum metordun, til þess sem afskapligt er at heyra
 ok uhæfufullt fram at bera, þat er, minn herra, at drepa ydr en taka
 sidan rikit undir sik. Nu medr þvi at ek vard varr þessarra
 svikræda af sialfum þeira kumpanum ok lagsmonnum, þorda ek
 eigi annat gera en opinbera ydru valldi sva framdan hatt bolvadra
 20 svika, at ek fordadz hrædiligan guds dom, ok eigi fella ek med
 ovinum guds i ydra misþykt ok reidi; þviat eigi eru þeir einir
 sekir, er slikt giora, helldr ok allir, er gerandum samþyckia. Hefir
 ek ydvarr þionostumadr lagit þetta ranglæti mer af baki, giorit
 þer nu, sem bezt gegnir ydru riki ok þer skilit, at eigi ofgiz of
 25 miok ranglætiti³.

91. Sem Constantinus keisari heyrir þvilik ord Ablavij, truir
 hann fullkomin sannyndi vera, sem trulyndum undirmanni ok
 kærum vin heyrdi fram at bera, ok fylliz mikillar reidi til fyrr
 nefndra hofdingia, sva at fyrir utan allt prof lætr hann gripa þa
 30 ok inn kasta i myrkvastofu ok fiotra. Ok sem þeir hafa setid um
 tima, likar rogsmonnum storilla, er sva lengi dvelz daudi þeira;
 ganga nu til Ablavium i annan tima med mikilli hurran illgiarnra
 orda ok segia sva: «Til hvers kemr þat, er þu sysladir, segia þeir,
 at varir uvinir væri innkastadir, ef nu skulu kumpanar þeira ok
 35 fulltingsmenn hialpa þeim ok huggan veita hversdagliga, en at
 siduztu frialsa giora ok fullkomit liduga, sem þeir ætla, en giallda
 oss allar pinur þeira þrongvinga. Nu giallt þu oss gull vart, at
 þessir menn fai bana.» Ablavius hlydir enn giarna fiandans erend-

¹ saal. 3 Cdd; siod 1 Cd. ² saal. 3 Cdd; myklum 2 Cdd. ³ ydru
 40 valldi i mot tilf. 1 Cd.

rekum gangandi an dvol fyrir keisarann með þvilikum ordum: «Ek vil enn gera ydr kunnigt, minn goði herra, fyrir dygðar sakir, at þeir þrir menn, sem þer letut inn i myrkvastofu setia, letta eigi af uppteknum sinum illræðum, helldr hafa þeir enn vandan ok omilldan samburd með lydnum.» Sem hann fagnadarlauss hefir 5 sva talat ok undirflutt, diktar herra keisarinn dauda sentenciam¹ upp a þessa þria menn, biodandi Ablavio sva rad fyrir gera, at a næstu nott fai þeir allir bana. Verdr Ablavio vid þenna orskurd geysi gladr, utgangandi af keisarans herbergi, myrkvastofuvordinn til sin kallandi, sva segiandi: «Þa þria menn, sem þu hefir i vard- 10 halldi, skaltu i nott af lifi taka eptir keisarans bodi.» En er carcerarius² heyrir þvilik ord, verdr hann beiskliga hryggr, gangandi til stofunnar með sarum grati sva mælandi: «Ek vil giarna tala vid ydr, herrar minir, en skialpti ok akefðarotti ydvars dauda ognar mer sva, at ek ma eigi orði upp koma; sart er þat at vita 15 ok hiartaliga hormuligt, at vær skulum skilia verða hina næstu nott með grimmum dauda, ok sæll væri sa, at vær hefðim allðri sezt eða vidkenzt, er varr skilnadr skal sva beiskliga ut ganga. Nu vitit fyrir vist, at orskurdr er fallinn a ydvert mal, sva at a næstu nott skulu þer allir deya grimmum dauda.» En er fyrr nefndir 20 menn heyra sinn dauda sva bradan fyrirsagðan, ottaz þeir akaf- luga slitandi klæði sin eptir þesskyns landskap, leysandi lockana, klæðandi³ asionuna, [dreifandi dupt⁴ yfir hofut ser, með grati miklum ok veinan sva kallandi upp i himininn allir i senn: «Hvat gerðum vær veslugir ok syndugir, er vær skulum sva rangliga deya, 25 hverr er sa hinn mikli glæpr, er oss giorir umakliga ollu lagaprofi, hvi skulum vær sva deya, at oss skal adr enga sok gefa?» Nu sem þeir salugir hafa langa stund sva romat, kemr Nepociano til minnis fyrir iblastr heilags anda, hværsu sælazti fadir Nicholaus erkibyskup hafði styrkliga frialsat þria menn saklausa undan 30 brugðnu sverði ranglatra; þvi hefir hann sina bæn til almattigs guds með miuku hiarta ok sannri vidkomning taranna undir formi þvilikra orða: «Heyr þu, eilifr gud, verandi konungr ok uppras⁵ allrar birti þessa heims, þu ert skapari hlutanna⁶ ok skipari þið- anna. Með þinu bodi beygiz loptit moti iordunni, ok þu temprar 35 hafit, at eigi drecki þat iordina. Miskunna þu oss, drottinn, þinum þionostumonnnum frialsandi oss i stormerkium þinum, sva sem þu

¹ urskurd 1 Cd. ² myrkvastofuvordrenn 1 Cd. ³ saal. 1 Cd;
blodgandi 1 Cd; bleðiandi 2 Cdd. ⁴ [ausandi dupti 1 Cd.
⁵ uppspretta 1 Cd. ⁶ herranna 1 Cd.

liduga gerdir þria menn fyrir vin þinn sælan Nicholaum.» En er þeir tveir heyra þvilik ord af munni Nepociani, kemr þeim i hug at kalla a signat nafn Nicholai, ok sva segia þeir allir i senn med hareysti: «Heyr þu mikill ok milldr guds iatari, virduligr herra i 5 verdleik ok nafni, þionn eilifs konungs, heyrdu agætr forsiomadr fiarhlutar drottins þins, hinn sælazti Nicholae! vertu nalægr varum bænnum, þott þu ser oss fiarlægr at likamanum, frialsandi oss af haska daudans, sva sem þu leystir þria saklausa menn undan sverdi manndraparans, at vær lidugir fyrir þinar gofugligar bænir odlimz 10 at lita þina asionu, þackir gerandi fyrir sva miklum velgerningi, sem nu ter þu oss, virduligr guds iatari.»

92. Nu sem iarlarnir hafa lyktad sina bæn, birtiz sæll Nicholaus Constantino keisara a þeiri somu nott, þegar skiotliga sem hann er sofnadr, ok enn er eigi kominn sa timi, at carcerario syniz 15 vidrkvæmiligt at taka fyrr greinda menn af lifi. Erkibyskupinn gengr diarfliga inn i keisarans holl ok at honum med snorpu andliti: «Þu Constantine, segir hann, ris upp i stad, biodandi at þeir þrir menn riddarahofdingiar, sem þu rangliga inn kastadir, se utleiddir af myrkvastofunni fyrir utan alla hindran, þviat þeir 20 eru med ollu saklausir ok daudans umakligir. En ef þu dirfiz at hafna [þessi min bodord², mun ek bidia drottin minn Jesum Krist, at hann reisi upp i moti þer oþolanligan bardaga, skalltu þar deya, ok ek skal þinn likama skogdyrum gefa.» Vidr þvilika heitan skelfiz keisarinn storliga miok ok svarar sva: «Hverr ertu, segir 25 hann, sva furduliga diarfr ok yfirvættis mattugr, at a nattar tima treystiz at ganga inn i holl vara?» Sæll guds madr svarar: «Ek er, segir hann, Nicholaus Mirrensis erkibyskup», brott hverfandi eptir þat af keisarans augliti. A somu stundu birtiz agætr byskup vandum Ablavio talandi reiduliga til hans þvilikum ordum: «Þu 30 ranglatr domari, fullr med bleckingaranda, hladinn med prettum ok undirhyggju, falsi ok hegoma, ris upp an dvol ok lat or myrkvastofu leida þa þria hofdingia, er þu hefir umilldliga leikit fyrir solltinn hungr þinna glæpa. Nu ef þu dirfiz odruvis at gera, skal ek bidia drottin minn, at yfir þik komi fyrirlitlig bradasott, sva at 35 þu vellir modkum til bana, ok þitt hyski fyrirfariz hlutlaust allt saman godrar minningar yfir iordina.» Ablavius verdr hræddr vid sva strida asakan ok svarar þo um sidir sva segiandi: «Hverr ertu, er sva stritt talar, eda hvadan komtu?» Guds madr svarar: «Ek

1 saal. 1 Cd; vidbragdi 2 Cdd; ifirbragdi 1 Cd. 2 [saal. 2 Cdd; þessor min bodord 1 Cd; þessum minum bodordum 2 Cdd.

er Nicholaus þionn drottins vars Jesu Kristz Mirrensis erkibyskup», ok hverfr i brott sidan.

93. Nu er þat titt med keisaranum, at hann þorir eigi til svefns at fara, medan sva buit stendr; riss hann upp ok sendir eptir Ablavio. Er þetta miok allt i senn, sem fyrr var greint. 5 Ok er þeir finnaz, segir hvarr odrum, hvat heyrte hefir ok sed. Hvar fyrir keisarinn bydr honum, at hann fari til myrkvastofunnar aptr kallandi orskurdinn, ok geymiz menninir i betra stad bidandi morgins, ok sva geriz. En a næsta dag eptir bydr keisarinn þessa þria menn leida fyrir sik, sva at mikill mannfoldi var saman 10 kominn, litandi til þeira i fyrstu grimmum augum ok ognanda andliti sva segiandi: «Segit veslugir menn, med hvers meistara-domi þer erut lærdir a galldralist at unada oss a nattar tima medr spottsamligum sionhverfingum?» En sva snorpum keisarans ordum þora þeir salugir engu svara sakir hrygdar daligs dauda, helldr 15 standa þeir med lutu hofdi þegiandi ok skialfandi. Ok er keisarinn hefir spurt þrysvar med sama hætti, svarar Nepocianus ok þo miok hræddr sva mælandi: «Sva sem almattigr gud gaf ydr i hendr, godi herra, taumalag þessarrar veralldar i stiorn ok riki giptufullrar sæmdar, sva namum vær all dri ydrir þionar forneskiu svikligrar 20 flærdar.» Keisarinn talar þa: «Segit oss, ef þer kennit þann mann er Nicholaus heitir?» En er þeir heyrdur Nicholaum nefndan, taraz þeir med miklum fagnadi, sva at allir kvomuz vid, þeir er nær voru, sva segiandi sem einum munni: «Heyrdur þionn hins hæsta guds, sælazti fadir Nicholae, hialpa þu ok frammi statt, at 25 þrir menn piniz eigi saklausir.» Ok er hliod fekz, talar enn keisarinn: «Setid nidr hiartaligan otta likamligs dauda bodandi oss, hverr þessi Nicholaus er, sva sæll ok rettlatr, trullyndr, milldr, heilagr ok nalægr eilifum gudi odaudligum, at hann ma gera þvili-lika hluti.» Þeir byria þa skorugliga sinn framburd segiandi af 30 sælum Nicholao, hvat er þeir hofdu sed ok heyrte. En eptir þat talar keisarinn: «Farit sem hvatazt ok gerit klædaskipti, margfalldar þackir gudi veitandi ok þessum sælazta manni, er ydr frialsadi af lifshaska med sinu bænafulltingi. Her med skulu þer bua ferd ydra til fundar vid þenna agætazta guds mann, takandi 35 ut af varri fehirdzlu sæmiligar gjafr, er vær vilium senda honum; her med bidit hann einkannliga af varri halfu, at hann se var minnigr i sinum bænum vid varn herra Jesum Krist, þann er dyrligr er i sinum helgum monnum gerandi stormerki a himni ok iordru.» Þessum keisarans bodordum verda fyrr nefndir hofd- 40

ingiar fegnari, en fra megi segia, takandi ut af keisarans thesaur
 dyrar presentur, þat var bordfara [skal mikil¹ med raudu gulli,
 sett dyrum steinum, ok onnur ker minni grafin med undarligum
 hagleik i meistaradomi agætum; her med eina bok alla buna med
 5 skæru gulli, ok tvær kertistikur med sama kosti hreinazta gullz ok
 agætliga gervar med frabærligu formi. Þessar gíafir bera þeir
 fram signadam Nicholao erkibyskupi, berandi honum vinsamliga
 kvediu keisarans med þeim bænarordum, sem fyrr voru skrifut,
 segiandi honum allan hatt hins fyrra efnis, margfalldar þackir
 10 gerandi greindrar miskunnar. Ok er vars herra vinr heyrir þeira
 ord, hefr hann augu sin til himins lofandi himneskan fodur fyrir
 alla sina miskunnsemd stormerkiliga synda i þessu mali, sem hann
 ubrigdiliga fremr yfir himin ok iord allt fra upphafi, gefandi greind-
 um hofdingium blezan sina at skilnadi, snuandi sidan aptr til sinna
 15 eiginlígura hluta med gleði ok andligum fagnadi i varum herra
 Jesu Kristo. Heyrði milldr drottinn ok miskunnsamr af sinu
 hasæti bænir virduligs herra Nicholai framsteypar fyrir ríki ok
 radi herra Constantini, þviat nefndum keisara gafz fyrir gudlīga
 milldi veralldligt afspringi, makligr erfingi yfir hans hasætisstol
 20 uppsitiandi Constantinus hinn þridi, sva lengi ríkiandi, næstr fyrir
 Justinianum keisara, sem i upphafi sogunnar matti undirstanda.

94. A nockurum tíma kemr fyrir syndagialld mannanna sva
 oflugt hungur ok hallæri inn i Liciam, at menn hafa [vist eigi líkams²
 naudsyniar, þviat sædin friovaz eigi, neitandi sinum faganarmonnum
 25 veniuligt vídværi. Af þeima hlut angraz guds madr sæll Nicho-
 laus storlīga miok, er hann ser eynd ok vesaldarpinu lydsins, en
 fær eigi at gert sakir hallæris. Ok er þessi hegdartími stendr
 yfir, koma storskip morg saman or Egiptalandz hafi leggiandi inn
 til hafnar Adriaticum, er fyrr var nefnd. Þessi skip eru keisarans
 30 eign af Miklagardi nykominin af Alexandria or Egiptalandi hladin
 med hveiti ok dyrazta kosti. Ok þegar i stad sem landzfolkit hefr
 vissu af, drífa þeir til skipanna falandi hveitid fyrir fulla penninga;
 en skipamenn neita þeim [alla solu³, segiandi gozit keisarans eign
 en eigi sina. Hverfa þa landzmenn hryggir fra, takandi þat rad
 35 er þeim hafdi alldri brostid, þat er at renna til Nicholaum erki-
 byskups bodandi honum nalægd skipanna ok andsvor formannanna.
 Ok þegar i stad fyrir þeira bæn hefr blézadr Nicholaus sik fram

1 [*saal. 1 Cd*; ker skal storlīga mikil *1 Cd*; st(!) storlīga mikil *1 Cd*;
 stettarker storlīga mikit *1 Cd*. 2 [*saal. 2 Cdd*; eigi líkams vist
 ser til (vist i) *2 Cdd*. 3 [allri solu *1 Cd*.

i veg til hafnarinnar. Nu sem hann kemr þar, heilsar hann astsamliga keisarans monnum talandi sidan med þeima hætti: «Þat er mitt erendi med bænarordum hingat til ydvar, dugandis menn, at þer litid godmannliga fyrir guds skyllid yfir hungur ok vesold þessa folks, er naliga hnigr af matleysi¹, veitandi nockut af því mikla hveiti, sem þer hafit medferdar, at þar fyrir næriz lydrinn ok lif.» Þessum erkibyskupsins ordum svara formenn skipanna: «Fadir, segia þeir, eigi þorum vær hlydni veita þvilikum bænarordum, þvíat vær hofum eigi traust af keisarans² vinattu yfir þess hattar gerdum, helldr varum vær þvingadir³ til eigi fyrir miklar sakir at fara til Alexandriam eptir sva miklu hveiti, sem allt er mællt ok reiknat upp i herra keisarans varnad.» Sæll Nicholaus talar þa: «Giorit brædr minir, sem ek bidr, at sagdr lydr fordiz sva mikla pinu, reiknit ut hundrat mæla hveitis af hveriu skipi kauplaust, en ek geng i borgan, fyrirheit ok framiattan i nafni drottins mins, er ek þionar, at þer skulut engan þurd a finna þann tima, sem þer hveitid ut reiknit umbodsmanni Constantini keisara.» Sva mikill kraptr fylgir þessa mannz ordum erkibyskupsins, at skiparar þora med guds vilia þessu iata, veitandi af hveriu skipi hundrat mæla. Ok þegar sem þat er gert, eru lyktud erendi þeira i nefndan stad, ok fa blidan byr ut af hofninni siglandi farsælliga, sem æskiligaz matti, þar til er þeir taka Miklagard; reikna keisarans monnum sva mikit hveiti upp ok nidr i alla stadi, sem þeir ut toku af Alexandria i fyrstu. Ok er þeir hugleida med ser, hversu fagrliga fullgert er fyrirheit Nicholai erkibyskups, þora þeir eigi [fyrir gudi at hallda nidri⁴ þviliku stormerki, helldr boda þeir sannliga keisarans monnum allan hatt þessa verks fra upphafi til enda; lofa þa hvarirtveggiu guds nafn, er þvilik stormerki vinur fyrir ast ok elsku sinna þionostumanna.

95. Af guds manni Nicholao er þat greinanda, at hann parterar lyd sinum i Licia þat hveiti, sem fyrr var skrifat, skipandi hverium til handa sva mikit, sem honum syndiz þorf til vera. Fylgdu þessu hveiti onnur stormerki eigi minni, þvíat fyrir orleik almattigs guds veittiz því sva mikil aukning med guds vinar sundrskipting, at ollum ok serhverium vann vel þorf þat ar ok annat til. Her med sadu margir þessu hveitikorni til avaxtar, ok blektiz engi madr i tomum ristli, helldr tok hverr ok einn god starfalaun

¹ hardretti 1 Cd. ² alfu eda tilf. 1 Cd. ³ saal. 2 Cdd; þungadir 1 Cd; þyngadir 1 Cd; þyngdir 1 Cd. ⁴ [annat en hallda upp 1 Cd.

sins erfidis með gnoðum avexti, hvat er engum manni mun þíckia utruanligt, þviat þetta sialft er fyrirheit vars herra Jesu Kristi sva segianda: «Ef þer hafit tru sva sem mustardzkörn, munu þer segia þessu fialli: far hedan i brott, ok þat mun i stad fara.»

5 Þat annat er varr herra segir sva: «Sa er a mik truir, segir hann, mun gera þvilik verk sem ¹ ek giorir, ok hann mun giora meiri hluti.» Senniliga trudi Nicholaus a þenna sama drottin, i hvers fulltingi hann matti vinna þvilikt ok sva mikit stormerki.

96. I þessum tveim iarteignum næstum er audsyniliga birt, 10 sem vær fyrr sogdum, byskuplig roksemd, einord ok forstada, er guds madr Nicholaus veitti kristiligri hiord ser undirgefínni. Her skinn liosi biartara, hverir heilagleiks gimsteinar ríktu með fra- bærri fegrd i gofugligum anda Nicholai erkibyskups, at hann daudligr madr i brigdiligum likama var sva nalægr bænum til sin 15 kriupandi manna, sem þeir er sigrat hafa heiminn ok eru upp- teknir af hollzins logmali til eilifra fagnada. Her með var hans truar styrkr sva mikill i gudi, sem nu matti heyraz i næsta capitulo, at eptir þvi sem sannleikrinn vattar in ewangelio, matti hann fiollin or stad hræra, þviat ufalsadri tru i sonnum gudi er 20 eeki umattuligt at gera. Var ok eigi undarligt, þott Nicholao erkibyskupi gengi greitt at þiggia krapotalanin af gudi, þviat sa var honum storliga nærri, er veitir þvilika hluti; sva nalægr, sem i ordum drottins vars Jesu Kristz verdr liost, er hann segir: «Ef noekurr elskar mik, segir hann, sa mun vardveita mitt bodord, ok 25 fadir minn mun elska hann, ok vit munum koma til hans ok gera vist með honum.» Nu þa senniliga elskadi Nicholaus þenna sama Jesum, er sva taladi, þviat i ollum hlutum af hans lifi framborn- um verdr skilianligt, at hann vardveitti bodord lifanda guds sonar. Hvar fyrir gud fadir ok hans eingetinn sonr skipadi sitt sæti meðr 30 honum, ok sidan gud var i sæti kominn meðr hans salu, var hann senniliga sialft himinriki vordinn, þviat almattigum einvalldz- konungi heyrir eigi annat sæti at hafa en himininn, hvat er drott- inn skyrt vattar sva talandi fyrir spamanninn: «Himinn er sæti mitt.» Ok hinn visi Salomon giorir enn liosara: «Rettlatz mannz 35 ond er sæti spekinnar,» segir hann. En Paulus vattar, at Jesus Kristr er guds kraptr ok speki guds. Nu er með vitnisburd rit- ninganna liost ordit, at ond rettlatz mannz er himinn, þa er sæti guds er kalladr himinn. Hedan segiz af heilogum predicatorum fyrir salmaskalldit: [Celi enarrant gloriam dei². Vidrkvæmiliga segium

1 ok 1 Cd.

2 [himnarnir boda dyrd guds 1 Cd.

vær signada ond Nicholai erkibyskups himinriki eptir orskurd hins mikla Gregorij, fyrir þa grein at hann girntiz eeki stundligt her a iardriki, helldr fystiz hann uafatliga til himneskra fagnada. Þvi bygdi drottinn med honum sva sem i himneskum hlutum, hvat er enn mun [eigi leynaz¹ fyrir byrianligan æfintyr, hversu spadoms andi geislar hann i gegnum ok gæddi med vitzku ok valldi, framarr en fyrr se lesit i frasognum.

97. Einn storliga ríkr madr var i þeiri halfu Licie, sem hnigr undir erkistolinn i Mirrea, var þessi madr kvæntr, ok miog eptir þvi sem honum þotti bezt, þviat husfru hans var honum miok skaplik, eigi til godra verka helldr til undirhyggju ok flærd-samligra svika medr allzkyns agirni ok fiandligri fesnikni. Fylldu þessi hion þat, er fyrr var skrifat i capitulo agirndarinnar, at þau gafu engan gaum at, hvar manndomrinn for, þegar fefongin lagu vid. Var þat fyrsta kyn illz tilbunadar, at þau letu miok mann-¹⁵ fatt vera i sinum herbergium hafandi sialfra sinna² vardveizlu yfir ollum hlutum, þviat þau trudu engum, ok i odru lagi sva timulaus³, at þau mattu alldregi verdskyllda goda þionostu af nockurum. Var þeira gardr i kaupstad einum, ok mattu þau fyrir þa grein marga vega komaz at penningum. Nu berr sva til einn dag a þeira²⁰ gardi, at þangat koma þrir okunnir menn med godan kaupeyri; beida þeir bonda veita ser herbergi um nottina, þviat þeim monnum var okunnigt fyrir. Fyllidiz þat med þessum monnum, sem ordzkvidrinn⁴ segir, at okunnr kaupstadr stelr margan mann fe. Lætr bondi sem hann se hinn beinazti vid gesti skipandi þeim ok²⁵ gozi þeira utiskemmu nockura, litr a fiarhlut þeira, ok syniz miok fagr ok eiguligr. Lidr sidan dagrinn ok kemr nottin; segir þa husbondi fru sinni, sem adrir menn eru i svefni, at þau skulu upp standa ok rada at kaupmonnum, þviat þeir hafa sva mikit goz, segir bondi, at þat er fullfengi. Þesskyns radagerdar var husfreyia³⁰ allz eeki letiandi; þvi standa þau upp hliodliga bædi samt, tekr bondi breidoxi sina harhvassa ok gengr med hana til skemmunnar, luka þau upp hurdu ok stilla hliott þar til, er gestir sofa. Hafdi bondi veitt þeim um kvelldit flatsæng eina at sofa i ollum saman, var fyrir þa radagerd storliga hægt at vinna at þeim skiott. Ok³⁵ þegar i stad gengr bondi upp at sænginni hoggvandi um sinn til hvers þeira sva hart ok titt i hofudit, at stendr i heila. Sem þeir

¹ [reynaz 1 Cdd. ² saal. 2 Cdd; sin 3 Cdd. ³ saal. 3 Cdd; trulaus 2 Cdd. ⁴ malshattrinn 1 Cd.

eru allir erendir ¹, bera hion saman rad sin i annan tima, hversu nu skal med likamina fara, at engi madr a iardriki megi þessa viss verda. Þvi skytr þeim i hug, sem undarligt er frasagnar, at þau skuli kryfia bukana ok taka i brott or innsterin sockvandi
 5 þeim med grioti nidr undir einn fors, er nærri fell stadnum, en bukana sialfa syniz þeim at sallta nidr i eina grof nedst undir þar, sem vidværiskostr þeira liggur uppi yfir. Þetta sem nu var skrifat, fylla þau allt ok fullgera, adr lysir af degi. Giorir bondi
 10 tidlatir væri kaupmenn þessir til brottfarar med allt sitt, ok þat annat segir hann, at þeir vilia eigi seinaztir verda fram a torgit til kaupstefnunnar.

98. Eigi miklum tima sidar en bondi hefir sva umannliga aflat fiarins, visiterar gofugligr guds vin Nicholaus erkibyskup
 15 syslu sina, ok kemr hann med sinu agætu foruneyti i þenna sama stad, gerandi menn fram fyrir til þessa rika mannz, at hann vill þar kost hafa med sinni fylgd. Verdr bondi storlīga feginn sem adrir at herbergia þvilikan gest. Byr bondi sin herbergi med bezta kosti ok gnogum fagnadi gangandi ut i moti erkibyskupi
 20 med bliðu andliti. En er virduligr herra Nicholaus hefir til bordz gengit, ok vistin er framborin, sitr hann þegiandi ok blezar eigi. Ok er stund hefir sva lidit, yrkir bondi a þegianda erkibyskup sva segiandi: «Herra, segir hann, hvat berr til, at þer sitit sva, ok blezit eigi ne snæding takit?» Sæll Nicholaus svarar: «Þat berr
 25 til þess, husbondi, at þu hefir enn eigi framborit fyrir oss þa retti, sem vær vilium fyrsta taka.» «Minn herra, segir hann bondinn, ek villdi enga mina eign undandraga, at þer ok allir ydrir menu mættit sem beztan fagnad hafa.» Nicholaus erkibyskup svarar þa: «Þessi þin ord munum vær profat fa, bondi, hvilika alvoru þau
 30 hafa. Statt nu upp i stad ok syn mer kostinn; vilium vær yfir lita ok segia þer sidan, hvat oss fysisir at hafa.» Sva gioriz i stad med guds vilia, at bondi riss upp, ok erkibyskup gengr undan bordinu, biodandi at allir hans menn siti kyrrir ok bidi þar til, er hann kemr aprtr. Sva ganga þeir bondi ok erkibyskup badir samt
 35 at þvi husi, sem bondi lykr upp med bodi virduligs herra Nicholai. Ok þegar sem lassinn er fra, gengr erkibyskup snudigt at grofinni ok bydr bonda þar upp taka kostinn, ok segiz sia vilia. En er bondi hefir upp tekit marga hluti, en erkibyskup segiz iafnan vilia sia þat, sem nedar er, skilr bondi, at fyrir spaleiks andagipt er

hann hondladr i sinum glæpum, ok nu giorir ecki undan at fara. Veitir þat ok lifanda guds miskunn, at nu rennr til med honum hiartalig idran med geysiligum grati, sva at [fliotandi tar ok hugaræsingr audsynir hann idranda fyrir sinn glæp,¹ tekr hann upp bukana ok synir erkibyskupi. Ok er sæll Nicholaus hefir at hugat, 5 spyrr hann, hvar idrin væri komin. En bondi segir, at þeim hefir hann sokt medr þungu grioti nidr undir sva diupan arfors, at engi er van i, at þau megi finnaz. Sæll Nicholaus vel treystandi i gudi bydr bondanum at fara til forsins, ok segiz sia vilia, hversu þar er fallit. Nu sem þeir koma til arinnar, bidr signadr Nicho- 10 laus bæn sinni litla stund ok blezar sidan fram yfir flugastrauminn². Ok an dvol skytr upp idrunum med ollu því grioti, er fylgt hafdi, sva at i stad ma nalægiaz ok til landz færa. Ok sem þetta er gert, ganga þeir heim aptr til bæiarins. Bydr erkibyskup þa bondanum þva bukana sem vandvirkligazt, ok eptir þat gert lætr 15 sæll Nicholaus aptr insterin i serhveria bukana, sva sem hann hugdi at legit mundi hafa, ok þrystir sidan saman ok bidr yfir bæn sinni til almattigs guds i himinriki, hverium gladliga þionar lif ok daudi. Ok skiotliga heyriz þessi mikla bæn af himnesku sæti sva framt, at sialfr gud er þa miskunn veitandi bænarordum 20 sæls Nicholai, at hann sendir aptr lifsanda i sva forna likami ok reisir til lifs þessa þria menn i sinum almætti. Bydr guds madr þessum ollum at lifa vel. Bonda segir hann þat eina fyrir liggia at fyrirlata eigu sina ok gera penitenciam æfinliga fyrir morg ranglæti sinna illra framferda. En þeim sem upp voru reistir, tiar 25 hann einkanliga naudsynligt at fyrirlata þeim, er vid þa hefir misgert, ok geyma sin i godu lifi, at su amban, sem fyrr veittiz þeim fyrir saklausan dauda, mætti all dri endaz, helldr ubrigdiliga standa. Ok sva mikit veitir gud drottinn sinum iatara, at allir þessir vilia hans aminningum hlyda ok vel fylgia, leidandi fagra lifdaga allt 30 til enda. En sæll Nicholaus ferr sidan brott af þeima stad i syslu sina. Gefr i þessum hlut vel skilia, hversu heilagrandi guds hefir rikt³ med blezudum Nicholao erkibyskupi, er bædi var audgadr i spadoms gipt ok yfirvættis verdleikum fyrir gudi. Senniliga var þat mikit verk at reisa þria menn af likams dauda, en þo var enn 35 meira at reisa einn mann af tvennum dauda bædi andar ok likama, sem skrifat finnz i framburdi herra Gregorij hins mikla. Fyfir utan ef var greindr bondi daudr i sinum glæpum, adr

¹ [saal. 1 Cd; i fliotandum (fliotandi i) tarum ok hugaræsingi 3 Cdd.

² saal. 2 Cdd; flugaforsinn 1 Cd; arforsinn 1 Cd. ³ verit tilf. 1 Cd. 40

læknirinn hialpadi honum leidandi hann til lifs fyrir idran ok yfirbot. Þvilik eru storf ok erfidi heilagra manna at stunda þat nott med degi at draga andirnar fra tion ok tapan til yfirbotar ok uendiligrar gledi. Þessi var ahyggia guds vinar Nicholai at
 5 afa sem flestar salur sialfum gudi, hvar fyrir hann var miok gagnstadligr þvi valldinu, sem alla vega stridir þvers i moti, þat er diofulsins herskapr, er þat æ stundar at draga sem flesta fra gudi. Þvi var diofullinn einkar hræddr vid sælan Nicholaum, at kraptr astarinnar striddi i mot honum, hvat er enn mun betr liost verda
 10 med næstum æventyrum.

99. A nockurum tima, sem guds vin Nicholaus er heima staddr i Mirrea, koma til hans menn af þeim kastala, er heitir Pluvit. Þessir heilsa virduligan fodur, þar med bidiandi miuklatliga sva segiandi: «Vær bidium allir saman ydra helguztu godgirnd, elskuligr fadir, at þer virdiz oss fullting veita i þeima hlut, sem oss er miok naudsynligt, en vær megum eigi orka. Cipressus storliga mikit tre stendr nærri varum kastala, er vær villdum fyrir naudsyn upphoggva; en ohreinn andi byggir i trenu, sva at vær megum engan hlut at gera, þviat hann bannar oss nærri koma.
 20 Nu truum vær stadfastliga, ef þer komit til ok veitid trenu [hinn fyrsta slag¹, at vær munum þegar vinna mega þat, sem naudsynligt er varum kastala.» En sæll guds madr gloandi med sannri elsku guds ok manna, sem hann undirstendr ord ok erendi Pluvitanorum, svarar hann þeira bæn sva segiandi: «Ek vil giarna, 25 brædr minir, þetta veita ydr at fara med ydr, verdi vili drottins vars.» Nu sem guds madr kemr med sinu foruneyti þar til, er cipressus stendr, þora kastalamenn med engu moti nærri koma eda nockut at gera. En sæll Nicholaus gengr til uskelfdr med miklu trausti, gerandi heilagt krøssmark yfir trenu, en hoggr siau²
 30 sinnum med bolauxi, ok bidr sidan kastalamenn til ganga i guds nafni ok vinna diarfiga. Ok er margir menn ok sterkir hafa þat mikla tre hoggit undir trausti sæls Nicholai, sva at bifaz ok byz at falla, ætlar diofullinn enn til hefnda fyrir³ þvilikar meingiordir, ok lætr treit rida med miklum gny ok vaveifigum þvers af ut a
 35 þann veg, sem lydrinn stendr flestr undir. En er Nicholaus ser þat, rennr hann sem hvatligaz upp undir treit ok stingr vid badum hondum sva stærkliga ok stormerkiliga, at hann fleygir þvi brott annan veg a vollinn, þar sem engi matti fyrir verda. Ok er fiand-

¹ [saal. 2 Cdd; hit fyrsta slag 2 Cdd; atak med hinum fyrsta slag

40 1 Cd. 2 þrim 1 Cd. 3 eptir 1 Cd.

inn ser sva mikinn sigr Nicholai, flyr hann brott æpandi með miklu hareysti ok illum latum sva segiaði: «Nu for enn eigi vel, þviat fyrst glatada ek bygd mina, en er ek ætlada til hefnda at leita þar fyrir, matta ek engu a leid koma, ok hvat er vandara en þat, Nicholaus, at þer ofsakit mik, hvar sem ek em. Verdr ek nu enn vesall þessa mina bygd fyrirlata ok brott at flyia.» Var þat undir með annarri meingirni diofulsins, at sagdr cipressus var sva mikill frægdargripr sakir lengdar ok digrleika, at þar mattu hofudsmidir marga nytsemd or gera; geck þat allt eptir radi ok tillogu sæls Nicholai, hvat helldz skylldi smida or þessarri gersimi.

100. A odrum tima koma margir menn til sæls Nicholaum af þeim kastala sem Arnaven¹ heitir, bidiandi miuklatliga allir i senn sva mælandi: «Godi herra, segia þeir, bidium vær, at þer litit a vara naudsyn; brunnr hardla fridr var forðum nærri varum kastala, en hann er nu onytr ordinn sakir þeifar ogiptu, at þar fell i nidr kona vitlaus ok druknadi, en sidan er brunnrinn onytr² með ollu, sva at hvarki madr ne kvikvendi þorir af honum drecka, þviat ohreinn andi byggir i honum ok æpir³ allar nætr. Nu i annarri grein vitum vær, at nærri kastala varum hefir forðum brunnr verit a halsi einum, en nu er hann horfinn ok huldr, sva at hvergi finnz. Fyrir þvi truum vær, heilagr fadir, at gudlig milldi mun oss huggan veita fyrir þinar bænar, þviat vær þolum [dagliga þvingan⁴ sakir langs vatzburdar.» Signadr Nicholaus svarar þeira mali: «Se, brædr minir, vær skulum taka með hæstu virding gudspiallabok lausnara vars ok fara allir saman þann veg, er þer visit.» Verda kastalamenn þessu miok fegnir ok segia leid upp a halsinn. Ok er sælazti guds vin Nicholaus kemr þar, fellr hann fyrst a bædi kne til bænar bidiandi drottin miskunnar sva hatt, at þeim vard ollum skilianligt, er hia voru staddir. Sidan tekr hann sialfr sinum hondum eitt graftol ok grefr sva langt nidr i iord sem helming annarrar alnar, ok þegar i stad sprettr þar upp vatn sætt smatt ok lystiligt af hreinni ædi. Lofudu allir nærverendis menn drottin varn herra Jesum Krist, er veitti sinum pionostumanni fagran brunn lifanda vatz. En sæll Nicholaus vill með litillætis hauri nidr briota lydsins akefd ok undran sva segiaði: «Eigi skulu þer mer þat kenna, sem gud hefir veitti i þessum stad, helldr miskunn hans ok tru ydvarri.» Þvi næst ganga

¹ saal. 1 Cd; Aftjaven 2 Cdd; Afnanen 1 Cd; Karnaven 1 Cd.

² saal. 2 Cdd; ohæfr 3 Cdd. ³ gaular 1 Cd. ⁴ [saal. 1 Cd;

dagliga þunga 1 Cd; dagligan þunga 2 Cdd.

kastalamenn til þess sama brunnz, er lengi hafði bannsettr verit, sem fyrr var greint, heyrar þadan um langan veg raddir ok diofulig oskran¹ með oþekt ok ottabodi. En iafnskiott sem guds vin Nicholaus hefir gert sína bæn til guds nær brunnum ok sagt
 5 er Amen af ollum nær stondondum, sez diofullinn upp skrida or brunnum blistrandi eða gneggiandi með hræðiligum latum. En er þat hefir gengit um stund, þagnar hann ok lætr, sem honum se sva erfitt ok mædit, at varla gæti hann orði uppkomit, ok þo talar hann lagt ok vesalliga með þungum hvæsingi sva segiandi: «I morgum stodum er þat reynt, at ek verð lagt at skrida undan augliti Nicholai, þviat þungr maðr verðr mer hann i afalli².

101. A nockurum tíma komu þrír menn fyrir Nicholaum með odan mann ok mæltu við hann: «Margar þrautir gerði oss sia hinn odi maðr, at eigi birtiz hann ydvarri asionu.» En heilagur
 15 fadir Nicholaus svaradi: «Leysit þer skepnu guds, þviat drottinn Jesus Kristur mun biarga honum.» En þeir svorudu: «Eigi treystumz vær, herra, at leysa hann, þviat brott flyiandi mun hann sidan alldregi finnaz.» Nicholaus mælti þa: «Engum manni er þat mattuligt at flyia or augliti almattigs guds, þviat hans nalægd
 20 er hvervetna.» Sidan gengr hann til kirkiu ok tekr vidsmior or einu glerkeri, þat sama vidsmior var hann fyrst vigiandi ok þvi sama sidan smyriandi hinn oda mann i nafni fodur ok sonar ok anda heilags, ok leysti hann eptir þat. En af guds miskunn ok bænakrapti ens virduliga fodur Nicholai flyði þegar fiandinn, en
 25 hinn odi maðr varð alheill at hugskoti ok likam, ok for sidan leidar sinnar lofandi gud allzvalldanda ok hans hinn helgazta astvin. Sva ok þeir, er hann leiddu þangat bundinn en sa hann nu frialsadan, þoekudu gudi hans heilsu ok hinum blezada Nicholao. Voru þessir menn tilkominir af þeim kastala ok heradi, er Androma heitir, vendandi aptr með hiartaligum fagnadi til sinna eiginligr
 30 hluta lofandi sannan gud ok dyrligan.

102. Nockurr blindr maðr Antonius at nafni sat hversdagliga frammi fyrir kirkiu fyrr greindra guds piningarvatta Dioscori ok Crescencij, hann hafði þriu ar sionlauss verit, veitandi læknum
 35 marga penninga ser til heilsubotar ok at þarflausu, þviat engi þeira matti honum bot vinna. Nu sem þat var allt fyrirdrift, er mannligu trausti til heyrir, hefir hann sik allan fram undir guds fullting ok heilagra manna, sitiandi ok hialpar væntandi fyrir guds husi, sem fyrr matti heyra, þar til er herra Nicholaus erkibyskup

40 1 eiskran 1 Cd. 2 saal. 1 Cd; atfalli 2 Cdd; falldi 1 Cd.

vítar einn dag með sannri godfysi heilagrar kirkiu þar innan stadar, ok er hann nalgaz fyrr sagt mustari siandi greindan Antonium sionlausan standa, talar hann miukliga tilvikiandi sam-piniliga sva segiandi: «Hversu langan tíma hefir þú blindr verit?» En Antonius kennir þegar fyrir frabæriligan sætleik ordanna, 5 hverr víð hann talar, svarandi sva til spurðra hluta: «Herra minn sæti, segir hann, þú ar hafa síðan runnit, er ek sa líos himinsins, veitandi læknum alla mína eign til engis.» Sæll Nicholaus svarar þa með miuku hiarta: «Ok hvi, sonr minn, treystir þú eigi framarr helgum monnum guds, at þeir gerði þik heilan kauplaust?» 10 Antonius svarar: «Fadír minn sæli, hvat skal ek gera; ek truir ok traustliga væntir í gudi ok hans helgum monnum.» Sæll Nicholaus segir þa ok enn framleidis: «Truir þú, at heilagir menn megi þik græða í krapti guds?» Antonius svarar: «Truir ek lífaða gudi ok þinum bænum, heilagí fadír, trúliga væntandi, at guðlig 15 millði reki í brott blindleiks myrkr augna mína fyrir þína verðleika.» Ok eptír þessi ord miskunnar Nicholaus þegar síuka manni, bíðiandi fyrst bæn sinni ok síðan víðsmíor takandi af lampa sæls Theodóri, ok bra því yfir augu Antonij með heilogu krossmarki sva segiandi: «Í krapti míns herra Jesu Kristi væntir ek, 20 at í morgín munir þú sía líos himinsins eiginligum augum.» Sva er vordit, sem guds madr sagði fyrir, at blind augu Antonij lukuz upp til skærrar synar a næsta degi gudi síalfum ok hans kæra vín til heídrs ok æru.

103. Lítlum tíma síðarr en þessi íarteign gerðiz, kemr einn 25 síukr madr til vírdulígs herra Nicholaum erkibyskups framfallandi ok miukliga bíðiandi sva segiandi: «Heyrðu, heilagí fadír. Su mikla frágd, er ut gengr af heilsugíof Antonij, skýlldar mík til at bíða yðr miskunnar í guds nafni, þvíat minn krankdomr er sva þungr, at innan næstu fíogurra manaða matta ek allðri náðir hafa, 30 helldr skríð ek lagt eptír íordunni fyrir míns kvíðar sarleik, þvíat oll mín innsteri eru hormulíga þínud í þeiri kuldasett, at su fæða sem ek bergi [moaz eeki² líkamanum til styrkingar, helldr hardnar hun ok þyngir fyrra vanmegu mínnar vesaldar. Her með veitta ek læknum þat lítla goz sem ek atta, ok stodadi mér með ollu 35 allz eeki.» Guds þíonostumadr sæll Nicholaus svarar þa síuka mánni sva segiandi: «Ek mun selia þik lækni þeim, er fyrir utan fegíafír ma þik í stad heilan gíora.» Síuki madr svarar þa: «Eigi

1 saal. 4 Cdd; kvíðasett 1 Cd. 2 [saal. 1 Cd; ma eeki moaz 1 Cd; ma eeki níotaz 1 Cd; gagnaz eeki 2 Cdd.

fær ek skilit, at nockurr læknir muni sva vaskr til koma, at mik fai i stad heilan gert af sva miklum krankdomi, sem ek skil med mer vera.» Guds madr segir þa: «Þat syniz mer undarligt, at þu fær eigi skilit, med því at læknirinn er her i hia ockr.» Siuki
 5 madr svarar heyrandi vel ord erkibyskups, litaz hann um a alla vega innan herbergis, ef hann mætti sia þann goda lækni. Sæll Nicholas mælti þa: «Ætlar þu at sia þann lækni likams augum, er þik ma heilán gera? Heyrdu helldr, hvat ek segi þer; ef þu truir lækni minum af ollu hiarta, mun ek bidia hann, at þer
 10 veitiz heilsubot bædi andar ok likama.» Siuki madr undirstendr nu, hvar til erkibyskup talar, ok svarar hans ordum med miklum fagnadi sva segiandi: «Truir ek lifanda gudi ok þinum heilagleik, blezadr fadir.» Guds þionn sæll Nicholas giorir þa enga dvol bidiandiz fyrir i fyrstu, en því næst signandi siuka mann sva
 15 segiandi: «Ver heill þegar i stad.» Ok sa er siukr hafdi verit, tekr an dvol fagnadarfulla gleði fyrir styrking ok heilsubot hugskotz ok likama, lofandi gud drottin ok margfalldliga dyrkandi i sælum Nicholao erkibyskupi, aptr hverfandi til sins herbergis, hvervetna frægiandi ser veitta miskunn fyrir valld ok verdleik
 20 gofugligs guds iatara.

104. Med því at vær til tokum þoat omakligir at segia nockut af lifi ok iarteignagerd völdugs herra Nicholai, skulum vær enn heyra framleidiss, hveria hluti hann virdiz at vinna her a iardriki fyrir sinn kærastaz vin. A nockurum tima koma tveir menn til
 25 virduligs herra Nicholaum erkibyskups af þeim stad er Evandis heitir, þeir bera frændney sina i fiorum skautum sva visna ok vanmattuga, at hun matti sik hvergi hræra, þviat allir hennar limir voru þionostulausir fyrir sakir afleysis¹, hvar fyrir þessi mæz var likari daudum en lifanda manni; hveria fyrir greindir
 30 menn leggja fram fyrir fætr sælum Nicholao, miuklatliga bidiandi sva segiandi: «Heilagr fadir, se her dottur vara, er siau² ar i samt hefir þinuliga halldin verit ok kvaliz i ollum limum, því miiskunna þu, guds madr, ok fullting veit þessarri ölmosu.» Guds madr andsvarar þeim: «Ef þer truit ifalaust af ollu hiarta, at drottinn
 35 Jesus Kristr ma audvelldliga græda ond ok likama, munum vær fylla med hans vilia ok fulltingi ydra bæn.» Fyrr sagdir menn svara þa med tarum af innztum hiartans rotum: «Truum vær gudi almatkum hlydandi þinum bodordum, hinn helgazti fadir, i ollum hlutum.» Drottins þionostumadr sæll Nicholas miskunnar þa þeira

mali, bidiandi godfusliga bæn sinni, ok at henni fyll dri veitir gud drottinn skiota framkvæmd verdleikum sins vinar, sva at mærin er styrk i stad ok fullkomlīga alheil fyrir allar greinir, gangandi eiginligum fotum til sins herbergis lofandi gud med sinum fylgiorum i ollum hlutum senum ok heyrdum fyrir sælan Nicholaum. 5

105. A nockurum tima sem virduligr herra Nicholaus erkibyskup ferr i syslu sina, kemr hann i fyrr sagdan kastala Arniven predikandi frammi fyrir kirkiu nockurri lærandi fagrlega stadarlydinn. Ok sem minzt varir, kemr einn ridusiukr madr fram fyrir erkibyskupinn litillatliga kriupandi ok sina sekt iatandi sva segiandi: 10
 «Miskunna þu, heilagr fadir, minni vesold, ok frem eigi makliga hefnd a minum otruleik, þviat sakir mins ofbelldiss þolda ek þungar pinur miok at verdugu, sidan ek reistumz i moti med drambsemis anda þeiri iarteignafrægd, er af ydr hliodáði hvervetna, segiandi at all dri skyllða ek þvi trua, at þer skinit iarteignum yfir iordina; 15
 hellt ek aumr madr þessu forzi fram, þar til er mik dreymdi eina nott, at ek sæi svart deynanda vatnfall rennanda med fulum fnyk ok [hardla mikilli uþekt]; i hvert er ek fell vesall madr medr hafum dett ok þungri nidrkvomu, orvæntandi frelsis a minu mali, þar til er ek sa, upp yfir mik, at þer, herra minn, stodut 20
 nalægir þeim haska; hvar fyrir ek kalladi harri roddu, at þer mundit hialpa mer, ok þer rettut i moti mer ydra hond frialsandi mik af þeiri pinu, sem ek var i staddr. Nu bid ek i guds nafni, at sva sem þer frialsudut mik af saurfullu vatni sofanda, sva veitit þer mer miskunn vakanda i minu vanmegni, er ek þoldi allan tima 25
 sidan med þungum krankdomi, er mer birtiz su syn, sem adr sagða ek ydru faderni.» Sæll Nicholaus svaradi þa hinum siuka manni: «Son minn, segir hann, venzt þvi iafnan at vera trulyndr, þviat otruum manni verða godir hlutir at afallzdomi. En nu far i guds nafni heill ok hraustr af þessum ockrum fundi, ok sva sem drottinn 30
 Jesus Kristr frialsadi þik fyrir miskunn sina af pinuligum fyrirburdi, grædi hann þik nu i sinum krapti af ollum krankdomi.» Ok an dvol fagnadi þessi madr fullri heilsu lofandi gud fodur himneskan, er fyrir son sinn giorir oll stormerki i heilogum anda a himni ok iordu. 35

106. Einn tima i heilagri langafostu kom madr af fiarlægum stad til heilagrar Sion a fund virduligs herra Nicholai erkibyskups. Þessi madr het Nicholaus af þeim bæ er Sivin heitir, flytiandi a sinum eyk siukan mann med þeim krankdomi, er Greci kalla

paralísím, þat kalla Nordmenn limafall. Þenna auma mann lætr hann níðr koma af greindum fararskiota fyrir fætr sælum guds manni bíðiandi miukliga sva segiandi: «Guds madr Nicholae, lít a vesold þessa mannz, þiggiandi með þinum bænum, at almattigr gud
 5 drottinn veiti miskunn sva aumum limum.» Ok fyrir hiartaligan godleika sampinir þegar sæll Nicholaus þessum aumingia, takandi víðsmíor af drottinligum lampa, smyriandi sarañ líkama eptir bæñ algerva sva stormerkiliga, at sa sem sjúkr hafði verit feck an dvöl fullkomna bot allra sinna meina, dyrkandi fodur ok son ok helgan
 10 anda, aptr snuandi með guds vinar blezan til sinna heimkynna.

107. Á odrum tíma kom kona nockur til kirkiu heilags Michaelis, hon var af þeim bæ sem Ciparicus heitir. Þessi kona flytr með sér son sinn díofulodan, þann er rífr ok slítr, hvat er hann náir, eigi síðr en klæðit, er hann var huldr með. Þenna
 15 kastar veslug móðir fram fyrir fætr Nicholao gratandi ok sva segiandi: «Þú þíonostumadr hins hæsta guds, miskunna þú þessum veslugum syni mínum, er styrklíga þínir af uhreinum anda.» Ok mílldífullr guds madr hneigir þegar í stad sítt eyra konunnar bænum, takandi sveinsins hönd blasandi í hans asianu sva stor-
 20 merkiliga, at madrinn er hreinsadr í stad ok fullkomliga fríalsadr af díofulsins valldi, sva fagnandi aptr vendandi til síns herbergis með móður sinni, dyrkandi gudlígan krappt ok yfirvættis verdleika sæls Nicholai.

108. Í annan tíma flytr einn bóndi af þeim bæ er Nectapoleus heitir husfreyiú sína díofuloda fram til munklífis vírdulígs herra Nicholai, fallandi til fota sælum guds manni sva segiandi: «Heilagr fadir Nicholae, híalpadu aumri husfreyiú mínni, þvíat hun kvelst grímlíga af uhreinum anda.» Ok þegar sem guds
 25 madr gíorir sína bæñ fyrr henni, leggur díofullinn a flotta, en konan tekr fulla heilsu sína lofandi gud drottin fyrir miskunn veitta, heim ferdandiz til sinna eiginlígra hluta.

109. Eigi míklum tíma síðarr koma þrír menn af þeim bæ er Cendimus heitir fram til munklífis heilagrar Hierusalán leíðandi mílli sín díofulodan mann Timotheum at nafni. Þessi aumi madr
 35 var allr or lagi færðr fyrir hinn versta anda, slandi sínu hófði víð gríot ok steina eða adra skepnu meinsamlíga, sva at af fellu stor sar í hófdínu fulnandi með vágí, þvíat engi matti neinum læknisdomi at koma. Fyrr greíndir þrír menn hans leíðtogar bíðia hínn helgazta Nicholaum, at hann vírdiz þenna mann heílan at gera
 40 með sínum bænum. Sva segia þeir framfallnir: «Þú þíonñ lífanda

guds virduligr Nicholae, lit þu a vesold þessa mannz bidiandi drottin fyrir honum, at hann megi fordaz sarleik þessarrar pinu ok fa miskunn at eilifu.» Þessar bænir heyrir guds madr blezandi siuka manns sva heilagliga ok stormerkiliga, at hann er albættir i ollum hlutum fullrar heilsu ok skærrar samvizku. Gaf hann margfolld lof himnakonunginum, er sva dasamliga hluti vinnr fyrir sinn haleitazta vin volldugan Nicholaum.

110. A degi nockurum komu hion tvau til heilags Nicholaum fallandi með ollu litillæti honum til fota sva segiandi: «Godi herra heilagr fadir, miskunna þu oekr veslugum hionum, þviat vit hofum samt verit þriatigi ara ok mattum alldri barn geta. Nu truum vit þvi stadfastliga, at drottinn milldr ok miskunnsamr mun oekr huggan veita ok afspringi gefa, ef þu hinn blezadi fadir vill þess bidia.» Sæll Nicholaus sampinuz þeira roddum lyptandi badar hendr til bænar, standandi sva bidiandi eigi skemr en halfa stund dags, smyriandi sidan þessi bædi hion af kirkiunnar heilogum lompum, at skilnadi sina blezan þar til gefandi sva friosama ok til avaxtar orugga, at innan næstu tolf manada komu þessi hion apr til erkibyskups með son sinn ungan ser af gudi gefinn, hvern virduligr herra Nicholaus skirir sialfr veitandi greindum hionum virduliga huggan i ollum hlutum til sinna herbergia apr vendandum.

111. A nockurn dag sem guds madr herra Nicholaus helldr mikit festum, koma saman klerkar margir til Mirream af ymisligum stodum, allir girnandiz at sækia blezan sva mikils fodur, hveria guds elskari tekr með miklum fagnadi, kallandi þa til bordz með ser eptir þionostugerd fagrliga fyllda. Ok sem þeir eru undir bord skipadir, er þeim engi vist i fyrstu framsett, þar til er herra erkibyskup sendir sinn þionostumann til þeira með þria braudhleifa, er hann sialfr blezat hafdi, ok eitt ker með vini, sva þionostumanninum segiandi: «Ber þetta ker klerkum tilkomnum ok varrar kirkiu þionostumonnum, at þeir allir saman glediz i dag af guds gíofum.» Sva gerir þionostumadrinn, sem honum er þodit. Ok er klerkar sia fram koma hardla litit braud ok vin ser upprettat, styggiaz þeir fyrirlitandi sendingina sva sem engis verda. Nu sem heilagr fadir undirstendr klerkanna gerd, kann hann bædi ok vill betr hafa, nidr setiandi mottulinn, til þeira gangandi sem einn þionostumadr sva segiandi: «Mer byriar, segir hann, at þiona ydr i dag, brædr, at vær gledimz allir saman.» Ok þoat nockurir menn meir i litillætinu grundvalladir dæmdi sik umakliga sva harri þionostu, geriz sva sem guds madr hefir skipat. Hann brytr

braudit en skenkir vinit, parterandi þria hleifa ok vin af litlu keru
 tva vega ut i fra sva husbondliga sem stormerkiliga, at bædi er i
 nog at eta ok drecka, þar til er klerkar gioraz vel katir sva talandi
 sin i milli: «Lof ok dyrd se uendiliga þeim hæsta gudi, er þvilika
 5 gíof veitti i dag fyrir sinn þionostumann sælan Nicholaum.» Sva
 voru þessir allir af gardi giorvir, at þeir hófdu stadfasta tru yfir
 allri þeiri iarteignafrægd, sem þeir heyrdú ok allan tíma heyrt
 hófdu, af sælum Nicholao framborinni.

112. Einn dag kallar heilagr Nicholaus til sin marga smídu,
 10 at þeir skulu endrbæta eða eitthvat smíða til uppreistar heilagri
 kirkiu. Ok sva sem þeir eru i miklu starfi ok erfíði, yíkr sæll
 Nicholaus at ræðismanni sínum sva segiandi: «Gíor, minn kæri,
 gudi þackir, þviat vær hófum tekit marga smídu i dag; þvi skaltu
 bua þeim blíðan fagnad i kvellð, at þeir hafi gott víðværi eptir
 15 mikít erfíði.» Ræðismadrinn verðr miok hryggur víð þessi ord
 heilags fodur sva segiandi: «Undra ek, goði faðir, at þer sógdut
 mér þetta sva síðla, þviat ek hefir verít miok onnugr i annarri
 systlu, sva at ek hefir ecki víð þessu buíz, ok nu er eigi meira hía
 mér en einn braudhleifr.» Sæll Nicholaus svarar þa: «Broðir minn,
 20 ver eigi hryggur, tak helldr ok fær mér þann eina braudhleif, at
 þaðan af séðiz gestir ockrir i nafni drottins.» Sva gíoriz, sem hann
 býðr. Nu sem hann hefir víð tekit hleifinum, gíorir hann fyrst
 bæn sína til guds, en býtr síðan hleifinn ok sundr skiptir upp-
 sítiondum með sva mikilli blezan af síalfum gudi tilgefínni, at
 25 átta tígir manna fæðaz þar með einkar vel ok gnogliga, allir samt
 lofandi lífanda gud, er sva skínanliga geislar gofuglígan herra
 Nicholaum með frabærri frægd yfirvættis iarteigna.

113. Godfýsísandi guds i himinríki tíar þat hugskoti vírdul-
 lígs herra Nicholai, at hann skuli heim sækia heilaga stáði, ein-
 30 kannliga Jorsalaborg ok þau stormerki, er henni til heyra. Þvi tekr
 hann með sér sémilígt forúneyti, presta sína Archiman Amón ok
 Hermon ok marga aðra ymíslígrar stettar lærða ok leikmenn.
 Síðan stígr hann a eitt skíp, er ut af Adriatico gengr i Egíptalandz
 haf, sem fyrr var nefnt i upphafi sógunnar, síglandi skamman tíma,
 35 aðr víndr grær en býlgiur vaxa, sva at skíotlíga verðr hín snarpazta
 hrið bæði síofar ok ofvíðris, fyrir þa sók at meistari kvalanna
 síalfr fíandinn minniz fornra saka, er hann þíckiz luka eiga sælum
 Nicholao fyrir margan undandratt ok harðfengi; þviat ovíninum
 þíckir þess van, at aulfengnari muni sígr yfir slíkum a sío en landi,
 40 ok Nicholaus erkibýskup muni mæðaz víð ellína ok þola minna,

en þa er hann var i æskublomi. Þvi stundar diofullinn a med allri sinni list at talma ferd erkibyskups farandi logandi umhverfis skipit, a treystandi at hvelfa med ollum styrk ok klokskap ok miok uvitrliga hugsandi, at skip þat mundi vellta, sem þvilikan stodamann hafdi innbyrdis, er adr hafdi margan frialsat af siofarganginum, sem enn birtiz i greindum naudsynium. Þviat sva framt sem skiparar eru miok at þrotum komnir sakir strangs erfidis, gengr guds madr um skipit blezandi ut yfir ollum megin, hvar fyrir diofullinn ma eigi vid halldaz ok verdr at bera lægra hlut, þott vid alldradan erkibyskupinn se at eiga. Fellr nu þegar vedrit ok gioriz kyrreikr mikill, eru margir lidsmenn storliga mæddir, einkanliga sira Amon prestr nidrfallandi med bleiku andliti, adr guds madr signar hann heilan uppreisandi. Sigla þeir sidan farsælligan byr fimm daga takandi sialfa Jordan, sem þeir mundu kiosa, ok a land gangandi. Luta skiparar sælum Nicholao sva segiandi: «Nu kendumz vær vid i siofarganginum, at fadir himneskr er nalægr þinum bænum, þviat hann leiddi oss or haska med þinum verdleikum.» Hverr megi ordum skyra þann krapt ok iarteignagerd, er drottinn vann fyrir sælan Nicholaum i þessari ferd med allzkyns heilsugiofum, hreinsandi likþra, lysandi blinda, grædandi siuka, frialsandi diofuloda, sva at allir nærverandis menn dyrkudu sannan gud i fogru blomi frabærra stormerkia. Nu sem blezadr Nicholaus er heim a veg af Jorsolum, giorir hann fyrir ser sira Archiman til Mirream, biodandi at hann saman lesi marga steinmeistara, þviat herra erkibyskup vill lata mustari gera. Ok sem Archiman hefir fyllt bodna hluti [marga menn vel menta¹ til Mirream framleidandi, berr sva til a sama degi, sem erkibyskupinn er heim komandi til stols sins, at smidir hafa bodit at vellta einum steini, er þeim syndiz hentiligr smidinni². En þat fa þeir med engu moti gert, sem til eru fengnir, ok þar kemr um sidir, at siautigir manna skiptaz vid steininum at vellta ok atak veita, ok sitr hann æ þvi fastara. Ok i þenna pungt sem allir eru modir ok at þrotum komnir i tomum sveita sva mikils erfidis, kemr til sæll guds iatari Nicholaus litandi framkvæmdarlausu mædi smidanna ok annarra manna. Þvi leggr hann af ser yfirhofnina gerandi krossmark yfir steininum velltandi vid þridia mann, hvert er honum likadi, sva at i halfri stund dags var hann i smidi samdr ok nidrsettr, þar sem bezt gegndi.

114. Þa er gofugligr guds vin sæll Nicholaus erkibyskup

¹ [saal. 1 Cd; marga menn 1 Cd; margan meistara 1 Cd. ² saal. 1 Cd; smidinu 1 Cd; smidunum 1 Cd; mgl. 1 Cd.

mundi skinanliga blongaz þvilikum kroitum ok stortaknum, veitandi veroldinni otoluliga velgerna med frabærri frægd lysandi lifdaga, heimtiz at honum su skulld, sem hverr ok einn daudligr madr verdr at luka, þat er fram at ganga um pinu holldzins i fraskilning andar ok likama. Þvi tekr sæll guds iatari likamligan siukdom i godri elli. Er sa krankdonir fyrirrennari daudans ok þess sarligzta skada i ovirdanligri missu, sem oll Licia feck a þann dag, er þvilikr fadir ok forstiori var uthafinn. Þessi vanmattr, sem til er kominn, bodar sælum Nicholao erkibyskupi lifs inngongu, en ollum hans saudum hiartaligan harm ok sut med sarum grati i tregasamligum hugaræsingi. Nu sem gud drottins iatari hefir sott tekit, leggz hann i reekiu med þungum vanmætti. Koma þegar til Mirream, er þessi tidendi spyriaz, margir agætir menn af ymissum stodum, allir med einu hugarangri ok ottabodi, at hinn godgiarnazti þeira fadir muni [i brott takaz¹ af þessu stundliga liosi. En er sæll guds madr liggr i sogdum vanmætti, kemr til hans einn dag su kona, er Eugenia heitir, af þeim bæ er kallaz Alkon. Hon hafdi þungan vanmatt upp a þann hatt, at i hverri tunglkvamu stack hana sva hart i hofudit, at þar fyrir tyndi hon vitid. En i þenna punct er hon sva skærrar samvizku ok godrar greinar yfir verdleikum völdugs herra Nicholai erkibyskups, at hon bidr hann litillatliga ser heilsubot vinna, ok gofugr guds iatari veitir milldifulr bedna hluti, bidiandi fyrst til guds i himinriki en sidan blezandi konuna, apr gialldandi fullri heilsu i alla stadi, af miklu lofi fyllda heim hverfandi til sinna herbergia, lofandi dasamligan gud i sinum helgum monnum fyrir alla tima.

115². Nu sem þar kemr, at guds madr sæll Nicholaus undirstendr bædi fyrir andliga gipt ok hversdagliga likamsins þverring, at su skulld [heimtiz honum af hendi³, sem engi ma undan komaz at luka her a iardriki, þvi kallar hann saman klerka sina ok kennimenn, einkannliga fyrr nefnda presta sira Archiman, Amon ok Ermon ok Artemium ok virduligan mann Nicholaum archidiaconum med odrum mikils hattar personum til sækjandum af ymissum stodum. Þessum ollum veitir signadr fadir fagran sermonem fram a lifsgotu i fridar geymslu ok hverskyns vardveizlu godra guds bodorda, veitandi þeim ollum ok serhverium gofugliga erfd af hunangligum sætleik eilifra unadsemda fyrir fliotandi ras ilmandi predicanarorda. Sidan skipar hann kirkiunnar erendum sem bezt

¹ [fram stiga 1 Cd. ² Nicolaus liggr i siukdomi *Overskr. Cd. Holm.*

³ [heimtiz af honum 1 Cd; kemr honum at hendi 2 Cdd.

samdi fyrir gudi ok monnum, alla þa hluti liosliga birtandi kirki-
 unni ok eptirkomanda erkibyskupi til rettligrar framferdar, sem
 stodu undir hans tungurotum med vilianligum atkvædum, at eeki
 þat efni, sem hann hafdi hrært, heyrt eða frammi haft i kirkiunnar
 stiorn, mætti eptir hans dag urettan veg i ovisum enda bleckiligt
 fram ganga. Eptir alla hluti sva vel skipada, sem einn gud a himni
 ma fylliliga vitni um bera, segir hann fyrir lögstad sinum, at hann
 vill liggja a hægra veg alltaris i heilagri kirkiu opt nefndri Sion,
 biodandi því næst, at honum veitiz su þionosta, sem kristnum
 monnum er skipud til hialpar ok miskunnar a framferdartima.
 En er sva kemr fram þionostugerdinni, at buit er til smurningar,
 ok menn skulu til ganga eptir bodi erkibyskups at gefa honum
 sidarsta fridarkoss, ma þat engi tunga telia, hversu mikill
 stynr eða tregafullr þytr þar var inni med grati ok geysiligum
 harmi. Allir syta med sarum andvorpum innan rífa, einkanliga
 þeir mest ok uvirdanligast, sem dagliga hofdu næst verit þessum
 haleitazta huggara, þvíat prestar, munkar ok klerkar unnu honum
 allir hugastum, sem fyrr var skrifat.

116¹. Sem gud drottins elskari hefir veitt fridarkoss ok blezan
 sina ollum prestum ok alltaris þionostumonnum, tekr hann sætt
 farnesti eilífs fagnadar likama drottins vars i himinríki med allri
 þionostu fagrliga fyllðri. Bidr hann sidan buinn ok blezadr sinnar
 framferdar, fordandiz at tala utan hæstu naudsynjar, lesandi uafat-
 luga heilaga salma, bidiandi fodur himinríkis senda sina engla moti
 hans utgengnum anda, framflytiandi til eilífra fagnada, hvat er
 hann þiggr þegar af sinum skapara fyrir flótandi nægd yfirvættis
 verdleika, siandi glada guds engla til sin komna sva sem reidubuna
 ok frammi standandi ser þionostu veita. En er sæll Nicholaus
 kennir biarta borgarmenn himneskrar Jerusalem, hneigir hann sitt
 hofud þeim til virðingar sva sem eptir longum vana framfallinn
 til bænar, byriandi salm hinn þrituganda i salltara, in tē domine
 speravi, lesandi fyrstu sex vers af þeim haleita lofsongi ok þetta
 sidarst, in manus tuas domine commendo spiritum meum, redemisti
 me, domine deus veritatis; þat þydz sva: þu drottinn gud sann-
 leiks leystir mik, i þinar hendr fel ek anda minn. Ok med sva
 heilogum ordum gengr su blezada sala ut af likamanum fram i

1 Andlat sæls Nichulae erkibyskups *Overskr. Cd. Resen.*; Her stigr
 virdoligr herra Nicholaus Mirrensis erkibyskup fram or stundligo lífi
 i andligt lios eilífrar dyrdar *Overskr. Cd. Holm.*

felagskap sinna brædra, þat er at skilia fyrr greindra guds engla, koronandi þvísá næst i himinrikis curia milli villdoztu guds vlna, þiggiandi stinnar malagiafir rikdoms æveranda fyrir margan sveita utsteypfan i vardveizlu guds bodorda. Hverr ma tlna sáemd ok
 5 sælu [þessa hins blezada himnakonungsins vlnar, er a sinni dauda-
 stundu lltiz sva miok sialfum græðara heimsins, at med hneigdu
 hofdi las hann næst andlatinu þat sama lof or salmabokinni, sem
 drottinn varr ok lausnari herra Jesus Kristr song a krossinum
 helga, adr hann gæfi sinn anda.¹

10 **117.** Nu sem verolldin hefir latid þvilikan erkibyskup, ma
 engi tunga skyra, hverir sarleiks broððar stanga innan þeira manna
 hiortu, sem adr hofðu verit undir hans hendi ok miuku faderni,
 sem raun er sogu rikri, þviat engi madr er nu sva hardr, at eigi
 grati flitondum tarum sem barn. Sumir kasta ser upp a likamann
 15 eyrendan kyssandi ok i taralækium doggvandi þann blezada munn,
 sem uvirdanliga huggan háfði sva hvervetna tært ok fram látid, sem
 astin vard mest ok ollum gegndi bezt. Einkanliga piprar² æsiligr
 harmr med sira Archiman ok Nicholao erkidiakn, er heimolligast
 20 hofðu bergt astardryekinum i nalægd sva mikils hofdingia. Hvar
 fyrir þeira augu hvilaz eigi af tarum ok trega, helldr væta þeir
 kinnr ok varrir þess hins liufa likama. Sva mikill stynr ok gratr
 ok þytr var þar inni, at rettliga ma þat heita hrygdarherbergi.
 Ok sem lydrinn fær enga tempran a gert sinum hugaræsingi, talar
 einn vitr madr Paulus at nafni sva segiandi: «Bræðr minir ok
 25 systr, segir hann, ef vær stonðum i rettum skynsemdarveg ok
 þadan alitum gofugligt andlat þessa guds vlnar fodur vars ok
 forstiora herra erkibyskups, finnum vær eigi hrygdarefni, angrs ok
 erfidis, þviat hvar sem vær rannsokum hans tíma sid eda snemma,
 finnz hann alla gotu verit hafa skinandi lampi vel lysandi med godri
 30 birti gofugligrá verka i guds kristni, hvat er var augu siandi hafa
 mikit ok hiartaligt fagnadarefni, þviat yfirvalldzdrottinn allrar
 gæzku tok þenna sinn goda vin i brott af lidanda liosi veralldar-
 innar, biodandi honum heim til himinrikis hallar i þa samkundu,
 sem hann sialfr gledr sannr gud fyrir sina nalægd um uendaligar
 35 veralldir.» Sva talar þessi godi madr, ok allt eins fær lydrinn
 eigi tempran inn leitt fyrir hugaræsingi, helldr gioriz i þenna
 punct sva mikit kall, sut ok sorg a erkibyskupsins gardi, at naliga
 heyrir um alla borgina. Hvar fyrir konur ok kallar, ungrir menn

1 [er þessi guds vin þa, þa er hann song þat vers, er Jesus Kristr
 40 song, adr hann gæfi sinn anda 1 Cd. 2 pinar 1 Cd.

ok gamlir renna ut af sinum herbergium, allir eins ok hins sama eyrendis at grata þann andadan, sem þeir elskudu lifanda.

118. Margir menn agætir ok mikils virdir komu til Mirream, sidan er spurðiz krankdomr sæls Nicholai erkibyskups; komu sumir fyrr, en sumir sidarr, adrir fyrir andlat guds vinar, en adrir eigi fyrr en eptir; i milli hverra er voru agætir byskupar med odrum kristninnar personum, einkanliga vilium vær nefna sannheilagan mann Philippum Felletonensem byskup af agætum lifnadi storliga frægan, er a framferdartima sæls Nicholai var miog nalægr borginni; hverium til sæmdar er fyrr nefndr Paulus vitr madr ok vel reyndr er utgiorr med sæmiligri fylgd a veginn i moti honum. En er sa guds madr kemr til, er hann fremstr i allri þionostugerd vid þann blezada likama, ok honum næst standa þeir Nicholaus erkidiakn ok sira Archemius þionandi, sem byskupinn bydr ok fyrir segir. Þessir þva þat signada holdd, semiandi asionuna ok serhveria limu sem fagrligazt, sveipandi hofudit ok allan likamann sem hreinligazt, veitandi vegsemdarheidr þeim guds virktavin, sem þeir kunnu framazt. Sagdr Philippus Felletonensis byskup skrydir likamann ok byr til graptar, sem hann vissi login ok heilagra fedra setning bioda.

119. En hvat ma segiaz af þessarri likfylgiu utan þat, at halfum Licie var gefinn annarr dagr þeim ulikr, er Nicholaus vigðiz til erkibyskups, þviat þa fognudu allir, en nu grata serhverir. Eigi at eins sitr Mirrea i þessarri hrygd, helldr allir stadir henni nalægir, ok enn framarr, þviat oll Licia er harmþrungin af þeim sva miklum hormungarskada, sem i því ma marka, at mannfildi kom sva mikill til Mirream, sidan tidendin spurduz fyrir alla Liciam, at engi matti tolu a koma. Berr þessi dagr vitni því, sem fyrr var skrifat af lifi virduligs herra Nicholai, hversu þeckan ok astudigan, hversu þydan ok fagnadarsælan hann tiadi sik allri alþydu. Þat vattar hans likfylgia, at allt kyn, ungt ok gamalt, karla ok kvenna, syrgir framarr en fra megi segia: konur renna med leystu hari flokkum umhverfis, bleðiandi sinar asionur, rifandi af ser klæðin, reytdandi harit, ausandi molldu i hofud ser. Sva geriz utferd þessa guds vinar, at audsyniliga birtiz stynr ok kveinan veralldarinnar, at sva sem hans innleidzla var ollum hiartalig gleði, sva vard hans utferd allri Licie sutfenginn harmr ok tregi.

120. Sæll Nicholaus frægazti fadir Mirreorum var greptadr a

hægra veg alltaris i heilagri Sion, laginn i sniohvita steinþro fjarri iordu sva fagrliga ok einkar sæmiliga, sem þvilikum kennimanni til heyrdi. Prydir hann signadr greinda guds holl milli þeira gimsteina, sem fyrr voru nefndir, hveria hann sæmdi adr med sinni pionostu ok erkibyskupligri tign skinandi med kroptum ok iarteignum. Þvi þogdum vær yfir liksongs pionostugerd virduligs herra Nicholai, at af godfysisanda ok miklum klerkafolda ma þat lesandi madr undirstanda, hversu einkanlig þessi pionostugerd mundi vera fyrir allar greinir fra upphafi til enda, þviat byskupar ok abotar, klerkar ok klaustramenn settu fram hæstu godfysi med sonnu astriki upp i lof ok dyrd guds i himinriki fyrir allan utferdartima völdugs herra Nicholai.

121. Astvin himnakonungsins heilagr Nicholaus Mirrensis erkibyskup hvildiz i godri elli brott af stundligu erfidi, þa er lidit var fra higatburd vars herra Jesu Kristi sex hundrat ok attatigir ara ok atta vetr, a fyrsta ari Justiniani keisara ok a timum gofugligs mannz Macharij patriarche. Hann sofnadi sælliga til himinrikis eptir skipan drottins i þrettandu indictione octavo idus Decembris, a setta dag viku, settr hia sinum fedrum fullr med godum verkum gudi þægiligum. A hvern idusdag eilifliga sidan hatidliga dyrkaz hans sigrsamlig heimferd til himinrikis hallar eigi at eins innan Mirree borgarveggia helldr um alla kristnina, hvat er gioriz einkar vidrkvæmiliga, þviat hans heilagleiks mork eptir andlat sem fyrir eru sva mikil i yfirvættis giofum almattigs guds, at hliodar i allar [ættir um heimskringluna¹. Heyrinkunnigt er ordit a hvert nes ok utskaga, sva vitt sem veroldin er, hversu drottinn domari lifandi ok daudra sæmir nu þegar erkibyskupsins likama signadan, framar en fyrr se lesit af frumtignum heilagra, med þeim hætti gudligs stormerkis, at ut af hans steinþro renna tveir heilsu- brunnar, sem vær sialfir sam varum augum, segir meistari Johannes. Rennr af sinum þroarenda hvarr, skært vidsmior af hofdahlutinum, en lystiligt ok smatt vatn af fotahlutinum, oafslatliga, nema med þeim ymisleik at enn se meira guds lof ok margfalldari sæmd Nicholai erkibyskups, sem lesit er, at einn tima, sem Mirrensis erkibyskup nockurr var rangliga utflæmðr af sinu sæti fyrir borgarmanna hatr, ofund ok ranglæti, byrgdiz² framrasir af steinþro virduligs herra Nicholai, þar til er borgarmenn makliga idroduz, leidandi byskup sinn aptr i borgina med fridi ok fagnadi. Hver er su sott, eymd eda vesolld, er eigi grædiz fyrir þessa heilags mannz liquores,

1 [halfur heimssins 1 Cð. 2 saal. 3 Cdd; byrgduz 2 Cdd.

likamlig ytri sar fyrir vidsmior, en sullir ok hverskyns innanmein fyrir vatn, sva at andadr Nicholaus veitti tvennan læknisdom ollum þurfondum sik truliga heimsækiondum, at all dri megi endir verda þeira velgerna, sem hann vandiz ollum veita innan sinna lifdaga. Nu er hann undir lok lidinn, en hvat gera siukir ok sarir, 5 dumbir ok daufr, diofulodir eda kararmenn, krankir eda kreptir, blindir eda brotfallnir¹, veykir, veslir eda vanmattugir, hrumir eda halltir, utan kriupandi skrida fram at þessum andlausa likama, bergiandi eda smurning takandi af þeim haleitazta sveita, er signud steinþro virduligs herra Nicholai gefr ut af sinni fehirdzlu i krapti 10 otoluligra iarteigna. Hvar ek syndugr madr ok omakligr, segir meistari Johannes, ma vitni um bera, þviat þria tima, sem ek kom at bidia fyrir syndum minum vid grof herra Nicholai, bergda ek þvi blezada vatni, er fleiri velgerna veitir þurfandum, en nockurr megi telia. Sva stendr þessi andadr erkibyskup i heilsugiofum til 15 beggia handa sem adr lifandi i likamanum, eigi at eins þar sem hann hvilir fyrir sina limu, helldr um alla heimsbygdina, hvar sem hans signat nafn er kallat med rettri tru; hann frialsar naudstadda i skipbrotum ok i midium siofargangi ok leidir til blidrar hafnar sik kallandi, leysandi serhveria i brott af haska bædi a sio ok a landi; 20 hann grædir allzkyns sottir, gofgandi allri verolld sem guds postoli, godr bæna ok miukr i aheitum, sem verolldin vattar; þviat þessum vars herra vin eru kirkiur smidadar, vigdar ok at verdugu helgadar ok tidir sungnar med hatidligri gleði a degi hans heimferdar. Idulig minning er hans ger med bænum ok godum verkum, þviat hans 25 nafn er sætt ok hugþekt ollum kristninnar sonum; adrir lata fyrir astar sakir likneskiur grafa eda þenta undir hans nafni, at þvi iduligri se hans minning i sannri godfysi. Senniliga fylliz þat i þessum guds vin, er salmaskalldit syngr til lofs varum herra sva segiandi: Mirabilis deus in sanctis suis, þat norrænaz sva: dasamligr 30 er gud i sinum helgum monnum. Uefasamliga er gud dasamligr i sinum yinum, þviat hann veitir i sinum almætti upp i þeira dyrd þat, er enn segir salmaskalldit medr þeima hætti: In omnem terram exivit sonus eorum, þat segir sva: hliomr þeira geck ut a hveria iord. Senniliga fyllir drottinn spamannzins rodd i sælum fedr 35 varum Nicholao erkibyskupi Mirreorum, þviat hans hliomr er yfir hveria iord dreifdr² ok utrunninn, hliomr heilagleiks ok sælu eilifrar, hliomr himnarikis skiært birtandi med harri raust haleitra stormerkia, at Nicholaus lifir i gudi sæmd allra kennimanna. Nu

¹ saal. 4 Cdd; brotfeildir 1 Cd. ² dreifr 1 Cd.

þa, brædr minir kæruztu, glediumz vær allir samþ i gudi varum, er sva mikinn ok frægan hefir gert sælan Nicholaum, sva heilagan ok haleitan med allzkyns kromptum ok iarteignum, at hans hliomr er floginn ok fluttr ok fagrliga borinn yfir hvert iardarskaut i
 5 heiminum. Þvi dyrkum vær allir med andligri gledi þessa guds vinar hatid arliga, sem hun kemr at hendi, at hann minniz varra naudsynia fyrir þeim sama drotni, er hann skipadi yfir alla sina goda hluti, bidiandi at vær samlagimz eptir heiminn sigradan eilifu hatidarhalldi syngiandi med helgum monnum i himinriki. Ein-
 10 kannlig vinatta er oss gerandi med þvilikum guds kappa med optligri minning i varum bænum ok olmusugiordum, at hann fremi sitt nafn a varum ovinum, styrkliga sigrandi ok at velli leggiandi þa fiandr ok uvini, sem um sitia oss at svikia med ymisligum hætti flærdsamligra blekinga, leidandi oss med sinu arnadar-
 15 ordi til eilifra fagnada brott af ollu yfirbodi varra motstodumanna. En medr því at satt er þat, er vær skrifudum i fyrsta prologo þessarrar sögu, at engi tunga yfir iardriki fær þat fylliliga utskyr, hversu mikils valldz ok verdleiks, lofs ok lysandi birti sæll Nicholaus er fyrir almatkum gudi, munum vær aptr venda til frasagnar
 20 iarteigna þeira, er himneskr fadir vann fyrir hans verdleika, sidan hann fyrirlet veroldina. Þviat helldr synumz vær i þessum framburdi nockut vinna fyrir þa grein, at heidr ok æra virduligs Nicholai reisiz sva hatt i loptid upp fyrir hugskotzaugunum, at tungunnar hræring kemr hvar fiarri nidr; hun kann eigi meira at
 25 tala i sæmd ok virding hans verdleika, en gud almattigr veitir honum, hvat er hann vill bidia, sem vel mun birtaz i þeim hlutum, er fylgiandi fara til styrkingar varra framsettra greina ok skynsemda.

122. Vidrkvæmiligt er, segir meistari Johannes, at til dyrdar virduligum fedr sælum Nicholao skrifim vær þa hluti med skommu
 30 mali, er drottinn vann a varum tímum fyrir hans haleita verdleika, a þann hatt sem her ma heyra. Þa er iarteigna hliomr guds vinar Nicholai mundi, sem fyrr var greint, langt ok vida, hveltt ok hardla sætt hvervetna ut renna, sottu til Mirream otoluligir floekar af fiarlægum heimsins halfum, rikir ok fatækir, gofgir ok
 35 kynstorir, otignir ok ættsmair, allir þess erendis at profa eiginligri raun sagda hluti, þiggiandi heilsubot af sialfum gudi fyrir helgan dom ok drengiliga medalgongu sæls Nicholai. I milli hverra er var einn burgeis omatans ríkr ok kynferdugr, er arliga sotti mikinn sio til fundar vid sælan Nicholaum, þviat hans eiginligr rikdomr
 40 var langt i sudrhalfuna stora sigling i brott af Mirrea. Hann var

kvæntu madr ok atti einn son vid husfru sinni, er hann unni stor-
 liga mikit, hann var veralldar ríkr med hverskyns audæfum, gulli
 ok gimsteinum, silfri ok klædum dyrum. Fyrir þa sok offradi
 hann hvern tíma vel ok sæmiliga til alltaris ok grafar guds vinar
 Nicholai medr miukum bænum ok godfusu hugskoti. Nu berr sva 5
 til einn tíma, sem hinn ríki madr er kominn til Mirream a hatidar-
 degi guds iatara, at eptir dyrkan grafarinnar heitr hann gudi ok
 sælum Nicholao at lata gera frítt ok furduliga mikit upphalldzker
 [til upphelldis ok prydi¹ hans kirkiu, at þat hafiz i guds þionustu.
 Ok eptir sva gert undir guds vitni ok virduligs Nicholai snyr hann 10
 heimleidis ferdinni. En sidan hann er heim kominn a sinn eigin-
 ligan gard, kallar hann til sin einn gullsmid birtandi sitt heit
 fyrir honum, segiandi at fyrir fulla amban skal hann smida sva
 þungt ker af skæru gulli til kirkiu sæls Nicholai. At fengnu sam-
 þycki smidarins, vegr ríki madr honum i hendr sva mikit gull, 15
 leggiandi þar med gimsteina agæta, er kerit skal med pryda. Eptir
 sva gert tekr smidrinn vid gullinu ok berr til smidiu². Er af þessi
 smid miok skamt at tala, þviat allr meistaradomr enn agætazti er
 þeim smid innan handar, sva at hann furduliga undrar sialfan sik,
 hvi hann matti ser sva olíkr vera allan hagleik frammi at hafa, 20
 grafa ok gimsteinum setia, líka ok samkvamur sundrtekna undar-
 luga vel formera, sva at þessi gersimi var hinn mesti hnössagripur
 fyrir allar greinir.

123. 3 Nu sem kerit er algert, kemr gullsmidr a fund ríka
 mannz, synandi honum sagða gersimi ok af hondum reidandi sva 25
 mikinn þunga smidissins, sem þeim badum vel samþyckir. Þvi tekr
 hann makliga amban fyrir sitt erfidi med vinattu ríka mannz ok
 morgum sæmdarordum, at hann se frabærr odrum smidum. Tekr
 nu ríki madr kerit i sitt valld ok hefir skamma stund geymt, adr
 en uleyfdr agirndarbroddr smygr⁴ hans hiarta sva hart ok hormuliga, 30
 at þenna godgrip, sem Nicholaus atti, dregr hann undir sina drotnan
 blektr ok brogduliga svikinn fyrir fegrd kersins ok ofmikla fiarins
 agirni, sva at hann er einradinn i þeima hlut, at þetta ker skal
 Nicholaus hafa med engu moti, ok skal honum gera ker annat
 med iofnum kosti, en þetta, sem adr var forkunnar vel smidat, 35
 kallar ríki madr sitt bordker dreckandi af því, þa er hann hellt
 mest hof inni. Sva lagdi hann mikla virkt ok metord a þetta
 ker, at engi þionostumadr skyldi því upp skenkia, utan son hans

¹ [*saal. 1 Cd*; þangat til *3 Cdd.* ² smíjdar *1 Cd.* ³ Gullsmidr
 berr fram ker Nichol. byskups *Overskr. Cd. Holm.* ⁴ stingr *1 Cd.* 40

ok husfru skyldi þat hafa [med hondum¹, en engir fleiri. Ok sem þat er sva kærliga fadmat, er greindr gullsmidr kalladr i annan tima a gard rika mannz þess erendis at taka ut gull ok gimsteina sva mikit sem fyrr, smidandi þar af annat ker sælum Nicholao.

5 Hvat er hann iatar sik giarna giora munu, ok þo at þarflausu, þviat su gipt hefir nu fyrirlatid hann, er þann tima var med honum, sem hann smidadi guds iatara sælum Nicholao.

124. ² Hvat þarf her langt um at gera, greindr smidr berr þetta gull til stedia nidr steypandi ok alla vega med sinni kunnattu
10 eptirleitandi at gera sva fritt ker ok vel formerat sem i fyrstunni. En þat verdr þvi sidr, sem hann freistar framar til, þviat þetta staup er med guds vilia ok hins heilaga Nicholai sva stint ok ovikianligt, at engiskyns list verdr sva vidr komit at dugi, er sa hinn bezti at gefaz upp ok leggja af þarfleysu erfidi, medr þvi at ecki gott tekr i
15 adra hond. Sva giorir smidrinn, less saman gullit ok færir rika manni, segiandi allt sem [gerdz hefir i þessu efni³. Tekr nu burgeis vid fenu ok vardveitir, eigi enn vendandi til yfirbotar sinnar agirni fyrir þvilikar iarteignir, helldr halldandi sem adr sagdan grip sæls Nicholai med þeim hugrenningum, at þetta gull, sem eigi
20 vard smidat, ætlar hann at offra yfir alltari guds vinar, þvilikt sem þat skuli vera skadi kirkiunnar i Mirrea, er kerit vard eigi gert i sidarra tima.

125. ⁴ Nu lida dagar þar til, er nalgaz hatid sæls Nicholai. Lætr nu riki madr skip bua med fridazta kosti hladit ollum þeim
25 gognum, er honum voru naudsynlig i þessa ferd. Husfru sina ok einga son þeira lætr hann med ser fara, hefir hann ok med ser kerit goda i sva einkanligri virkt, sem fyrr matti heyra. Nu sem hann er buinn med agætu foruneyti, sem veralldar mektin hefir i gnogum rikdomi, lætr hann i haf ok fær blidan sunnanvind med
30 fogru byrleidi, sva at skiott stikar haft. Ok er sior var nærri halfsottr⁵ til Mirream, er byrr hædla skemtiligr einn dag; þickir rika manni þa vel at fara ok farsælliga gefa, ok giorir sik gladan ok katan i skipinu talandi sva til sonar sins: «Son minn, segir hann, nu er godr byrr ok gott i flocki; taktu ker ockart hit
35 goda ok ber mer med vini.» Ungi madr hyggz at gera, sem honum er bodit. En þann tima sem hann hefir kerit upp tekit af sinni

¹ [i hondum med orlofi 1 Cd. ² Onytiz gull rika mannz *Overskr. Cd. Holm.* ³ [greiniligaz, svo ath eingis er hann um kunnandi 1 Cd.

⁴ Sonr burgeiss fellr utan bordz i mid(!) *Overskr. Cd. Holm.* ⁵ halfnadr 1 Cd.

hreinuztu hirdzlu, þar sem hvergi matti duft a falla, syniz honum þo sem renna þurfi innan, adr hann skenki, ok berr undarliga flíott ut af saxinu til siofarins med þeiri ætlan at hreinsa kerit¹. En þegar i stad sem kerit nalægiz sioinn, er þvi likazt sem ein bara risi i opit kerit sva hart, at þegar verdr unga manni laust med sva miklum felmt, at þar steypiz hann sialfr utbyrdiss eptir. Er nu skipit fullskrida ok snarar hart, sva at engi er van i, at unga manni verdi borgit. Skilr sva skiotliga med þeim fedginum, sem sutfenginn harmr ok kveinkan berr vitni um, at allan eptirstandanda veg til Mirream giorir riki madr med sutligu angri hiartaligs trega, þviat gagnstaddir hlutir makliga tilkominr pina þat agiarna hugskot til sættar vid gud ok sælan Nicholaum erkibyskup fyrir greind afbrot.

126. ²Nu sem riki madr kemr til Mirream, gengr hann inn i heilaga Syon framfallinn fyrst til grafar virduligs Nicholai, en sidan upplukandi sinn thesaur offrar hann yfir alltari guds vinar þat sama gull ok gimsteina, sem fyrr greindum vær. Ok eigi seinna en hann vikr i brott fra alltarinu, er gullit osyniliga upptekit ok fleygt langt i brott a kirkiugolfit sva sem i hermd ok mikilli reidi. En er opt nefndr burgeiss ser þvilikt þottabragd volldugs herra Nicholai, idraz hann geysi miok sinnar agirni, iatandi opinberliga med tarum fyrir ollum nærverandis 3 monnum, hversu hann hefir blektr vordit i sogdu efni ok heitrofi i moti gudi ok hans bezta vin Nicholao erkibyskupi. Kunnigt giorir hann her med, hversu hann tyndi fyrir syndagialld einga syni sinum i midiu hafi, hvat er allt saman godfusir menn harma miok, þviat þeir skilia sælan Nicholaum stygdan i þessu mali. Sem her er komit, semr riki madr heit annat til almattigs guds ok virduligs Nicholaum erkibyskups, at hann skal gefa mikinn part allra sinna audæfa til heilagrar Sion med þeiri bæn, at sæll Nicholaus arni þess vid almatkan gud, at son hans komi aprtr med einhverium hætti. Sem hann hefir fest heitit, gengr einn ungr madr inn i kirkiuna berandi hardla fritt gullker ser i hendi, hverr er skiotliga kenniz af fedr ok foruneyti, at þar er kominn ungi madr, er utbyrdis steyptiz i midiu hafi. Vid þessa syn verda menn bædi gladir ok ottaslegnir spyriandi innvirduliga, hversu gud hefði hans lif vardveitt i siofar haska, eda med hverium hætti nu væri hans þarkvama. Hann svarar þeim roskinmannliga sva segiandi:

¹ innan 1 Cd.

² Her kemr ungi madr aprtr *Overskr. Cd. Holm.*

³ nærverandum 1 Cd.

«Undriz þer matuliga miok minna ferd, þviat hun er eigi ordin eptir mannligum hætti, helldr sva stormerkiliga, sem [er i guds vitordi¹. En þat kann ek at segia her af, at þegar sem ek steyptiz i kaf ut af bordinu, var tekit i mot mer sva godmannliga i sionum nidri, at engis kyns atfall matti granda minu lifi; þviat þar var fyrir einn gamall madr ok gofugligr skylandi mer fra siofanganginum ok allan tima fylgd veitandi, þar til er hann leiddi mik a græna iord her nærri stadnum, hverfandi þa skiotliga brott af minum augum. Geck ek sidan þessa skommu leid til kirkiunnar halldandi, sem þer siait, þetta ker minni hendi, er allan tima bar ek, sidan ek fell i forad bylgiunnar.»

127. At heyrðum sva miklum ok stormerkisfullum tidendum lofa allir nærverandis menn ok aheyrandi sannan gud ok sælan hans elskuga virduligan herra Nicholaum, hverium riki madr offrar nu þat sama ker med fagnadi, sem fyrr sigradi hann med agirni. Hellt hann sidan vel ok fagrliga oll sin heit, verðskyldandi at nyiu sæla vinattu guds elskara Nicholai, hveria hann hafði hrært² i moti ser med optnefndu heitrofi. Er her endir sagdrar iarteignar medr þeiri grein, at vær, er þvilika hluti heyrum lesna gudi til tignar ok hans iatara, skulum eigi þegia i moti sem daufir menn eda skynlausir, helldr eru hiortun uppreisandi ok tungunnar framburdr til greidandi at lofa, dyrka ok vegsama allvalldanda gud, er sva fremr sik dasamligan i sinum helgum monnum blezadr einvalldzkonungr per omnia secula seculorum. Amen.

128. Kaupmadr einn var i Licia nalægr Mirree siglandi i milli landa, furduliga ríkr um tima med hverskyns audæfum, er plagazt i þeim halfum, klokr madr ok kænna i þess hattar afla, sem verolldin vill hafa. En medr þvi at heimr sia er miok brogðotr ok valltr, leidandi nockura [til fullsælu fra skemd ok oreign; en flettandi suma fiarhlutum skrydandi fatektar brigzli³, geymir nefndr kaupmadr, sem stundir lida fram, uvitruga sinu gozi, halldandi sik dagliga miok metnadarsamliga medr dryck ok krasum, gerandi veizlur stinnar veralldarhofdingium med fegiofum sæmiligum glutranliga, veitandi vin ok vist leikorum ok fontum sik lofondum sva oforsialiga, at eigi litaz hann fyrri um, en uti er enn sidazti penningr, ok hann er volltinn af sæti virdingarinnar nidr i brigdzli ok kinnroda fyrirlitningar, þviat engi vill honum luta, sidan penningrinn ma eigi ambana. Nu sva ríkr sem hann

¹ [gud veit *1 Cd.* ² adr hert *1 Cd.* ³ [fra fullsælu til fatektar-bælis, en suma fra oreign til mektugra metorda *1 Cd.*

hafði adr verit, er honum því ollu þungbærri ugipta sin, ef þar sem hann var barnfæddr skal hann opinberliga stafkarl verda. Því hugleidir hann sínar radagiordir profandi, ef nockurr kristinn madr vill selia honum fe at lani, en hann finnr þann engan, at sitt goz vili lana eda ut lata nema fyrir fulla borgan. En er þessi van er 5
giorsamliga fokin, sækir hann heim gyding nockurn storliga rikan at gulli ok silfri, sem þess hattar kyni er veniuligt, bidiandi, at hann seli honum sva mikit gull at lani. Gydingrinn svarar hans mali: «Hvar er borgan su er þu bydr mer, segir hann, at ek mega hafa mitt godz en bleckiaz eigi.» Hinn kristni madr svarar: 10
«Eigi hefir ek, segir hann, goz til i pant at setia vid þik, ok eigi veit ek þess mannz van her i stadnum, at mer vili sva mikinn fagnat gera at borga penningana.» Gydingrinn svarar: «Þa þicki mer engi van, at ek kasta gozi minu i hendr þer, ef þu hefir ecki annat mer at bioda en eina saman lokleysu, þvíat optliga 15
erut þer kristnir menn med engu moti skilrikari en onnur þiod eda fastordari; því anza ek litt, þott þu iatir at luka, ef engi borgar fyrir þik.» Kristni madr svarar þa: «Villtu lia mer þessa penninga, ef ek set i pant virduligt alltari heilagrar Syon, ok ek giori blezadan Nicholaum trulofanarmann fyrir mik, at i nefndan dag skal ek þer luka hvern halfan penning ok heilan, sem nu lanar þu mer i mina naudsyn.» Gydingrinn svarar: «Nicholaum, þann er þu nefndir, truir ek senniliga vera godan mann fyrir hæsta gudi, þvíat margir vatta hans kraptaverk ok iarteignir fagrliga skina, ok med því at ek truir hann fyrir sagdar greinir bædi mikinn ok 25
mattugan, vil ek senniliga lana þer penninga mina undir hans nafni ok trulofan, þvíat ek veit fyrir vist, at flærd ok prettr ofgaz eigi mer til fiarskada, ef þessi madr Nicholaus vill minum hlut framthallda. Nu ef þer er samt i hug, þa forum til kirkiu þeiar, er þu nefndir, [sva at þetta gioriz endiliga].» 30

129. Eptir sva þalat fara þeir badir saman til heilagrar Syon, ok inngangandi fellr kristni madr a kne fyrir alltari virduligs herra Nicholai halldandi² alltarishornit sva segiandi: «Þetta hit heilaga alltari set ek hia þer, ebreski madr, i vordzlu, ok her med giori ek sælan Nicholaum trulofanarmann fyrir mik, i hvers augliti ek iatar 35
heitandi stadfastliga at luka þer aprt hvern þann eyri i nefndan eindaga, sem þu lanar i mina þrönging med sonnum godvilia.» Þessi gerd oll saman likar ebreska manni hit bezta. Fara þeir til herbergis eptir greindan skilmala, greidir þa ebreski madr gullit

1 [at þar geriz endir a 1 Cd. 2 hondlandi 1 Cd.

af hendi sva mikít, sem adr hafdi hann iatad, ok sva gladliga, sem hann hefði fengit friduztu borgan allra sinna penninga. Tekr hinn kristni madr nu fyrra hatt, fæz i kaupferdum til ymissa stada, veriandi þessu gozi sem bezt kunni hann til avaxtar, hvat er
 5 innan litils tima gudlig blezan ok arnadarord sæls fodur Nicholai margfalldar sva miok til aukningar, at sagdr kaupmadr gioriz fullrikr i annan tima. Kemr hann sva til Mirream at lyktingardegi fiarins, er þa nalægr ok gnogr rikdomr at luka bæði skiott ok vel
 10 hvern þann penning, sem honum var lanadr. Þvi kemr ebreus i logligan tima heimtandi sitt goz. Kaupmadr svarar þessi skulld hardla vel i fyrstu, bidiandi ebreska mann litillatliga, at hann bidi um nockura daga, þviat i þenna punct lezt hann eigi lidugr at luka. En gydingrinn vill þat giarna. Lidr nu bidstund, ok heimtir hann feit i annan tima. Kaupmadr bidr enn fresta, ok sva ferr
 15 þrim sinnum i millum þeira, at ebreus vill hafa, en kaupmadr færir iafnan fram timann, sva at seinkaz utlyktin.

130. Her kemr sem ebreski madr heimtir sitt goz hit fiorda sinn, at diofullinn svikr med sinni flærdaror ok agirndargalli kaupmannzins hiarta sva hart ok umannliga, at hann ottaz eigi
 20 fyrir sialfum gudi at vera omninngr þeira allra hluta, sem inn voru leiddir i þenna skilmala. Eigi anzar hann sinum gudi, baksetiandi blezadan Nicholaum ok hans signat alltari, liugandi upp i loptid fyrir gud drottins augliti, at hvern penning hafi hann honum vel lukt a nefndum degi. En er hinn ebreski madr heyrir upp spretta
 25 sva mikil osannyndi, verdr hann akafliga ottasleginn sva segiandi: «Fyrir hveria sok þorir þu til fiar at vinna sva liotan hlut, þar er þu veitzt i hiarta þinu, at ek leda þer fe mitt i þina naudsyn, ok ek heimti optliga, en feck engan tima. Nu gior sva mikinn fagnad, at ek þurfa eigi at kæra eptir fe minu i hendr þer, þviat kunnigt
 30 er þer, undir hvers nafni ek leda fataekt þinni penninga mina.» Kaupmadrinn leidrettiz med engu moti fyrir þvilik ord ok aminningar, helldr stendr hann hardr i mot sannyndum ok segir hvern penning luktan, vattandi ebreska mann heimta tysvar med agirni hina somu skulld.

35 131. Opt ok morgu sinni fara þvilikar greinir milli þeira, adr ebreski madr berr upp þetta mal kærandi fyrir valldzmonnum ok domorum stadarins, liosliga birtandi allan hatt framfarinn i þessu efni, hversu hann lanadi ok undir hvers trunadi, sva ok hversu optliga hann heimti ok sidan misti. Kaupmadrinn berr
 40 hit sama fram segiandi sik med rettri vag þetta goz i nefndan dag

lukt hafa vel ok skilríkliga. Nu sem vidrganga heyriz, at hann tok i fyrstu af gydinginum fe at lani, þott vitnalaust segi hann lukt vera, fellr orskurdr a þetta mal, at kaupmadr skal luka skulldina, ella sveria eid at alltari sæls Nicholai, at ebreski madr hafi sitt goz brott tekit fylliliga af haus hendi, sva mikit sem hann atti. 5 Nu sem sia orskurdr er opinberadr, svarar ebreski madr sva til: «Þau min ord vil ek gud ok goda menn heyra lata, at a hvern hatt sem lygd eda meinsæri, slægd eda brogdottr falsaradomr fær um sidir rangturnat þessu mali, trui ek efalaust, at sa Nicholaus er hlutlauss þvilikra gerda, sem mer trulofadi mina penninga, þviat 10 hann veit ek vera godan mann, rettvisan ok sannordan, ok vis van þicki mer, at honum er i moti skapi, ef uskil eru gior a þvi gozi, sem eigi nadiz odrumis en undir hans nafni ok trunadi. En hvat sem þar er um at tala, þa virði ek litils þenna fiarskada, ef kaupmadr þessi sverr opinberan fortakseid yfir sama alltari, sem 15 hann i fyrstu vedsetti, at hann hafi lukt mer þessa skulld, sem nu segir hann, ok þott hann vinni þenna eid, veit ek rett iafnvist sem adr, hverium ek lanadi¹ mina penninga, hverr fyrir vist eigi verdr svikinn fyrir rangan svardaga.» Ek undra miok, segir meistari Johannes, gofugliga tru gydings þessa, er enn var eigi 20 endrgetinn fyrir vatn ok helgan anda til kristiligrar truar, ok truir þo oifasamliga, at gud drottinn i himinríki ok hans virktavin Nicholaus mega eigi sviknir verda eda nockurskyns blektir fyrir prett eda undirhyggiu. Sa verdr endir þessa fundar, at dagr er akvedinn, nær þessi eidr skal fram koma i heilagri Syon yfir allt- 25 ari virduligs Nicholai. Snua hvarirtveggiu heim til sinna herbergia at sva gervo.

132. Nu i bidstundartima greindra særa vikr kaupmadr eigi sinu mali til hægri handar at fordaz framsettan vada, helldr giorir hann nyfundin rad i mot gudi sinum ok hans signada iatara, smid- 30 andi diupar flærdir ser til andar skada en naunginum til meingerda, eigi geymandi, hversu [ritningarinnar atkvæði pinir² flærdsama, sem guds madr Nicholaus sagdi, þann tima sem hann lifdi her i likama, ok enn fylliz i þessum stad sem hinum fyrra: Convertetur dolor eius in caput eius et cet. Þyding þessarra orða er þvilik sem 35 fyrr i bokinni matti undirstanda.

133. Þessi aumr madr smidar einn digran staf med storum knappi holandi innan med sva miklum klokskap, at þar i matti geymaz allt þat gull, er hann atti gydinginum at giallda. Her vegr

¹ saal. 1 Cd; trulofadi 2 Cdd. ² [ritningarnar segia at kvolin pinir 1 Cd. 40

hann inn i sva mikit gull, ok lykr aptr sidan miok vandliga staf-
inn, sva at hvergi ser nyvirki¹ a, ok a þeim degi, sem nefndr var
af domaranum, fiolmenna nu hvarirtveggju, kaupmadr med kristnum
monnum, en gydingrinn med sinum brædrum. Hefir kristni madr
5 þenna staf i hendi sva sem [med naudsyniar yfirbragdi fyrir alþydu.²

134. Sem kaupmadr medr sinum kumpanum er utgenginn
af sinu herbergi, kemr hann fram snemma dags til klaustrs guds
vinar Nicholai, er stendr a veginum, fram at fara til heilagrar
Sion. Kemr þar ebreski madr af annarri halfu sva sem i foru-
10 neyti, hvers undirhyggiuleysi kaupmadrinn hefir at spotti sva segi-
andi med flærdsomu hugskoti: «Þo at ockr greini a um nockura
penninga, segir hann, muntu ecki sva þrongbriostadr; at þu vilir
eigi bera handhofn mina fram til kirkiunnar, er mer verdr miok
þung sakir sins vaxtar.» Ebreski madr segir sik þat mega vel
15 giora, engan grun hafandi sva bolvadra flærda. Hugsar kaupmadr
nu, at undir eidinn se sva buit oruggliga, at hann megi [fram
ganga i nefndan tima³, þickiz hann nu rettliga sveria mega, at
ebreski madr tok af hans hendi sva mikla penninga, sem honum
var at luka. En medr því at engi ofdirfdarfullr klokskapr, slægd
20 eda diuphugut speki ma ofgaz i mot gudi, birtaz sagdar flærdir
fyrir verdleika dyrdligs guds vinar Nicholai med þeim hætti, sem
sidar ma heyra.

135. Framkomandi til heilagrar Syon ganga þeir badir
samt inn i mustarit. Leggr kaupmadr þa sina hond yfir alltarit
25 sveriandi diarfliga vidr guds nafn ok sæls Nicholai erkibyskups,
at sva mikla penninga, sem hann atti gydinginum luka, hafdi hann
skilrikliga reitt ok honum sialfum i hendr greitt. Sva gladr gengr
hann i brott fra alltarinu, sem hann hafi unnit hinn bezta eid.
En er ebreski madr ser ok heyrir þvílika hluti fram fara, talar
30 hann sva: «Vel ok gladliga skal ek bida þess tima, er Nicholao
syniz hefndir fram at hafa fyrir þenna prett, þvíat honum er
kunnigt, hvar sannyndin fara.» Snua nu hvarirtveggju heim til sinna
husa, ok tekr kaupmadr aptr staf sinn ok berr feginsamliga. Ok
sem hann er nærri kominn herbergi sinu ok einn samt ordinn a
35 veginum, fellr a hans briost sva mikill þungi, at honum þickir
bradr bani sinn nalægr, nema hann kasti ser nidr þar i stad a
iordina ok sofni. Ok sva giorir hann i þessum hlut, sem drottinn
skipar, at hann lægz nidr ok skiotliga sofnar. En litlu sidar er

1 nyverkan 2 Cdd. 2 [til studningar 1 Cd. 3 [vel fyrir því
frankvæmd fa ok 1 Cd.

þann sama veg fram ekit morgun yxnum fyrir storum vognum; en er fylgiandi menn sia þenna sofanda rett liggja þar a gotunni, sem yxnin skylldu ganga, renna þeir fyrir fram ok knyia a allar lundir þann er svaf, en fa med engu moti vakt hann. Ganga nu yxnin sinn veg ok vilia vist eigi stadar nema, hvat sem fyrir verdr; þvi hleypr einn vagninn upp a manninn sva akafliga, at i stad hefir hann bana. I þeiri hrid brotnar ok sa brogdotti stafr, sem kaupmadrinn hafdi mestar flærdir undir framdar, birtiz nu yfir hveriu hann bio; skilia nu nærverandis menn ok tilspyrandi oll þessi svik ut i gegnum. En er ebreski madr spyrr þessi tidendi, rennr hann med ollum skunda fram til mustaris guds astvinar gofugligs Nicholai med skirri roddu þackir gerandi, i milli annarra orda sva segiandi: «Mikla sæmd hefir þu odlaz i dag, sæll Nicholae, ok at verdugu, þviat bædi ertu, sem fyrr sagdi ek, rettviss ok sannodr. Nu hefir þat gerzt i dag, at þeir somu domarar ok meistaramenn borgarinnar, sem heyrdu minn ok kaupmannzins askilnad, hafa nu saman komit i þann stad siandi sinum augum þat mikla fals, er moti þer var fram haft, skipandi mer penninga mina eptir logum, hvar fyrir ek giori þer þackir, godr madr Nicholae, þviat styrkliga veikt þu vagninum, at ranglætishirdzlan ok svikafokrinn skyllði sundr brotna ok flærd upp flotna, en ek fa penninga mina. Senniliga ætludu vinnumenn ser ofdul at vekia sofanda eda vognum vikia moti þinum vilia. En eitt stendr enn eptir, at eigi hafir þu giort þat er beidir mitt hiarta; villdir þu veita fyrir bæn mina syndugs ok omakligs, at þessi prettvisi madr risi upp til lifs fra dauda, skyllða ek gydinga tru med ollu afneita, gofgandi Jesum hinn krossfesta alla mina lifsdaga dyrkandi þik sem guds iatara, her med skal ek draga til þessa sidar fyrst mina undirmenn ok alla þa sidan, sem min ord vilia nockurs virða, ef þu villdir mer þetta veita.»

136. Litlu sidar en ebreski madr hefir sva talat, kemr kaupmadr af dauda risinn fram til kirkiunnar med lutu hofdi ok audsynu litillæti inngangandi, framfallandi med tarum ok idranarfullri andvarpan fyrir alltari virduligs fodur sæls Nicholai, iatandi sina sekt ok meinsæri i guds augliti, miskunn finnandi, sem allir adrir þagat med idran sækiandi; hvat er gydingrinn siandi undrar geysi miok i sinu hugskoti, vikiandi þegar i stad brott af fyrra atrunadi, heilaga skirn drottins vars Jesu Kristz med ollum sinum hionum ok herbergismonnum feginsamliga takandi, ladandi alla til retrrar truar, er hann mati, eptir sinu fyrirheiti, halldandi sagða sidsemd

med godum frídi allan þann tíma, er guð drottinn veitti honum her í heimi, at hann sitt fyrri líf endrbætti. Hvar fyrir þer se lof ok dyrd, ynniligr faðir Nicholae, er opit settir þitt eyra í mot bænarordum Judæi, fyrr en hann væri hreinsadr af gyðinga villu fyrir skirnar stormerki vars lausnara Jesu Kristz. Þar fyrir afladir þu enn framlíðinn himnakonunginum margan þionostumann, sæll Nicholae, er þu reistir einn af dauda bæði andar ok líkama fyrir þína lofliga verðleika, hverir oss verndi ok styrkliga hlíf moti flærd ok svikum varra uvina, at med þínu bænafulltingi audlimz vær at koma til þeira fagnada, er þu tokt í ombun þinna gofugligra verka, í hverium þu fagnar siandi drottin himinrikis allrar sköpnu skapara, lífandi med frabæru blómi hunangliga verðleika, þiggiandi hvat af hæsta einvaldi er þu villt bidia, veitandi verolldinni, sem vær truum stadfastliga, otoluliga velgiorninga med arnadarordi þinna bæna, hvar fyrir þitt nafn se blezat fyrir utan enda.

137. Hverr megi ordum skyra þa sæmd ok virðing, þionkan ok lotning, er Mirrea, þar med Licia ok enn helldr Asia eða oll austrhalfan, veitir þvi mæta mustari heilags fodur Nicholai, er alla vega skinn med forpris í þviliku stortaknablómi, sem greint hefir verit ok enn mun tiaz í fylgianda máli, þviat nu er fyllt ok framkomit, þat sem vær fyrr hetum í upphafi þessarr árbækr, at iarteignabord er uppreist ok samkunda fagrliga sett. Þetta it blezada bord stendr í heilagri Syon hlaðit med fríðum rettum skemtiligs fagnadar, rettum lífs ok eptirdæmis hunangliga ilmandum ok meistarlíga piprandum yfir elld heilags anda í manndyrdum astar ok meinlætis; yfir þetta bord er uppskenktr fysiligr dryckr dyggiliga milskadr med fremsta lystugleik tveimr liquoribus framras gefandi ut af steinþro virðuligs guðs vinar Nicholai. Breið er su samkunda, er sæmir þetta bord, þviat af ollum ættum koma lyðir heim sækjandi greinda guðs holl bergjandi af þeim ríkdómi framsettum, sem hverir skília hentiligaz sínum naudsýnium. Til at geyma þetta blezada bord ok dyrazta dryck eru skipadir margir dyggir þionostumenn ymisligrar stettar, prestar ok klerkar, munkar ok leikmenn, sumir til songs ok sæmiligrar þionostugerðar, adrir til voku ok nattligrar vaktanar, þríðiu til vardhallz ok geymslu dagligrar, at allir hlutir ok serhverir sva gofugligs stadar væri íafnan undir umhyggju godmannligrar astsemdar. Þvi gafu goðir menn ok guðhræddir sína sonu í greinda guðs vinar þionostu, þottiz sa hverr storliga vel fyrir sía sínu barni, sem hann let inn ganga i signadan skola Nicholai fullan med guðligu astríki, þviat allir í

Þessi þionostu lifandi unnu hugastum þessum andada erkibyskupi. Hvar fyrir sa madr er miok hatsamligr heilagri guds kristni, sem eigi hlifir sva dyrdarfullum stad, helldr rænir ok ruplar, sem lesit er af einum hundheidnum ranglætis konungi, hvern upp fylliz sva mikillar guds reidi, at hann stridir upp a Liciam marga drepanði, 5
 suma meidandi ok nockura þrælkandi med ser flytiandi. I þessi bolvadri herfor sturlar sa daudasonrinn sialfa Mirream med grimdarfullu ofbellði rænandi mustari sæls Nicholai, gripandi þionostumenn brott af hans fadmi, dragandi undir sitt otrutt valld sem grimmr kvalari. Einkannliga vikr þessi ræda til eins þionostumannz, er hann brott tekr af heilagri Syon Cedron at nafni. Þessi madr er vel mentr, kurteiss ok hofdingium tilheyriligr, hiartaliga astrikr til sins lavardz¹ ok lausnara ok hans virduligs iatara. Hvar fyrir varr herra veitir med arnadarordi sins vinar Nicholai, at Cedron finnr miskunn i konungs augliti frials af þvingan² ok þrældomi, 15
 þviat konungrinn finnr, hveria slekt ok hæversku hann fagar i sinu medferdi. Þvi gioriz hann hinn fremzti konungsins skenkiari, sialfs hans ker berandi ok fyrir hans bordi dagliga standandi yfrit vel halldinn bædi med klædum ok skotsilfri. En þott honum falli sva giptusamliga sin utlægd, fær hann alldri gladan dag, þviat eigi ma 20
 honum or hug ganga, hvat mikit ok ynniligt hann fyrirlet heima i Mirrea; þvi stendr hans asiana æ med hrygdar yfirbragði hiartaligs trega, hvat er konunginum ok allri nærverandis hird gefr vel skilia.

138. Nu sem arsins kringla leidir nalægan hatidisdag völd- 25
 ugs herra Nicholai erkibyskups, angraz sveinninn sarligar en adra tima, þviat hann berr i sinu briosti, hversu Mirrea gledz ok fagnar a þeim degi. Ok snemma dags sem hann stendr med ker fyrir konungs bordi, fær hann eigi temprat sik af hrygdar yfirbragði, hvat er konungrinn hugleidir sva segiandi: «Hvat ogledr þik, ungi 30
 madr, segir hann, med þvi at vær tiam þer dagliga vara blidu veitandi þer hina sæmiligstu þionostu, þar med gnoga penninga ok vinattu allra manna.» Cedron svarar mali konungs: «Satt er þat at segia, herra, at þer gerit vel til min upp a ydvarn hatt, en eigi er þat undranar vert, þoat mer þiki munr þionostunnar þeirrar, sem 35
 ek var i fyrstu til skipadr, ok þeirrar, sem nu er ek i staddr, miok er sundrlikt at standa þionandi fyrir bordi virduligs Nicholai Mirrensis erkibyskups eda vera ydarr skenkiari heidins konungs milli heidinnar þiodar.» Konungrinn talar þa: «Hvat mun þvi

1 lavardar 1 Cd.

2 saal. 2 Cdd; þungan 1 Cd; þyngan 1 Cd.

vallda, at engi stod moti því, at ek tæki þik brott af Mirrea ok
 helldi sidan eptir minum vilia, utan annattveggia at kumpan
 þinn Nicholas ann þer miklu minna en þu ætlar, eda er hann
 eigi sva sterkr ok mattugr, sem þu hugsar, þvíat vær tokum þik
 5 brott af Mirrea med varum afla; en Nicholas mun hvarki hafa
 styrk til ne vilia þik aptr skipa.» Eptir sva talat rettir konungr-
 inn hond sina moti kerinu; en þa er þess eigi kostr, at Cedron
 skenki honum lengr, þvíat i þann sama punkt er hann undarliga
 brott tekinn af konungsins augum ok settr a sama augabragdi fyrir
 10 kirkiudyrum heilagrar Syon heima i Mirrea, rett i þann tima
 sem kennimenn giora hatidliga processionem umhverfis kirkiuna.
 Ok er þeir vikia syngiandi fra [sudri til nordrættar¹ aptr fyrir
 kirkiudyrnar, sia þeir einkanligan hlut, þat er þionostumann ker
 halldanda hatt ok kurteisliga, sva sem fyrir hofdingia er vani til.
 15 Bera menn i stad kenzl a þenna mann, at þar er Cedron kominn
 þionostumadr Nicholai erkibyskups, er fyrir tima var utflæmðr i
 fiarlægt riki. Hvar fyrir dasamlig undran riss upp med lydnum
 eptir spyriandi, hversu hann væri þar kóminn. En hann svarar
 þeim litillatliga vattandi ser eigi kunnigt vera, hvilikan almatt
 20 himneskr fadir hefir a honum framit fyrir arnadarord ok verdleika
 sins iatara. Segir hann þeim greiniliga, hvat þeir heidni konungr
 hofdu talat i hans holl rett a þann sama tima, iatandi sik enga
 grein þess i milli hafa, er hann stod fyrir konungi ætlandi honum
 kerit bera, ok hann var staddr fyrir kirkiudyrum i Mirrea. Hvar
 25 fyrir þat birtiz, at i einu augabragdi hefir hann borinn verit med
 guds krapti sva stormerkiliga, at yfir kerit, er hann hellt a, hafdi
 hvergi² stoplaz. Hvat megum vær tala til þvilikra hluta utan
 samlagaz Mirree borgarmonnum i lofi guds almattigs, er vinnr da-
 samlig takn ok stormerki fyrir sinn kiæra vin Nicholaum nærri
 30 ok fiarri. Þvi kriupa honum ok hans likneskiu gratandi kristnir
 menn um heimsbygdina, sem enn mun greint verda i næsta
 kapitulo med guds vilia.

139. Su þiod vestan af Affrika, er heitir Gens Vandalica,
 stridir nockurn tima i austrveg a þa kristna þiod, er Greci kalla
 35 Kalabritidem. Þeirar þiodar getr Gregorius mikli opt i bokum
 Dialogorum iafnan i þeiri grein, at hon var grimmuz a kristni guds
 med ranum ok illzkuverkum. Þar setr hann ok optliga þa þiod,
 er Goti heita, grimman lyd ok illan vidreignar. Eru nefndar þiodir,
 Goti ok Vandali, nalægar med landastodu sin i milli til vestr^s af

40 1 [nordri til utsudsætтар 1 Cd. 2 hvarki steypz ne 1 Cd.

Gricklandi. Nu gera Vandali sva i þessum stad, sem Gregorius berr þeim vitni, at þeir heria upp a erfd hins krossfesta med elldi ok iarni, rænandi kristna menn sinu gozi, leidandi þa suma undir sverd ok oxi, en suma þrælkaudi svivirdliga leikna med bondum eda bardaga. Nu berr sva til i einum stad, sem þeir gomlu guds 5 ovinir upp hlaupa bolvandi¹ ok brennandi, hvat er fyrir verdr til beggia handa vida um landit, eydandi med fiandligum grimdarloga, kemr einn son ranglætisins inn i nockurs kristins mannz herbergi milli annarra sinna kumpana, rænandi ok ruplandi hvat er femætt ma finnaz, sem sidr er til þess hattar hermanna. Ok sem þeir hafa 10 svipt² i brott þat er þeir finna, dvelz þessi heidinginn, sem vær gatum fyrr, lengzt i herberginu sem nockurs leitandi; hvar fyrir hann fær litid eina mannzlikneskiu setta i leyniligum stad fagruga skrifada yfir sletta tabulam eptir hætti Grickia. Hann þikiz vita fyrir einkannligt form likneskiunnar bædi hagleiks ok harskurdar 15 ok klædabunadar, at þetta mun pentad vera eptir nockurum mikils hattar manni. Þvi tekr hann þessa tabulam berandi med ser leyniliga, gefandi kumpanum sinum enga vissu þessa fundar, þar til er hann finnr kristna menn i hoptum halldna, synandi þeim likneskiuna spyriandi innvirduliga, hvar eptir hon væri formerud, eda 20 hvat hon hefir þyda. Hvat er kristnir menn siandi fella tar i hiartaligum elskugrati vattandi med rettu sannindi, at þetta er likneskia virduligs herra Nicholai, hvern sik birtir i kroptum ok iarteignum lifa odaudliga med sialfum gudi. En er heidni madr heyrir þvilika utskyring skriptarinnar, geymir hann vanvirkliga þa 25 somu pikturam fyrir utan vissu sinna lagsmanna, flytiandi heim med ser til Vandaliam eptir fullgior illvirki ok herleiding kristinna manna.

140. Þessi madr var storliga rikr sva sem kaupmadr, undir þvi nafni er Greci kalla theloneario, þeir eru vid kendir þat 30 hus, er þeir faga ser til fiarafla, med þeirri uppras at thelon i girzku þyðiz longus i latinu, þat er langr i norrænu, þviat nefndir kaupmenn reisa long herbergi med fridum kosti fyrir þeim markad, er ferikaztr er innan stadar, hvadan af þetta hus kallaz theloneum, en kaupmadr kallaz thelonearius, sitiandi æ dagliga uti eda inni fyrir 35 þessu husi, halldandi til avaxtar med ymisligri kaupstefnu sinu gozi. Fra þvilikri idiu eda kaupstefnu kalladi varr herra Jesus Kristr Matheum i sitt foruneyti, er sidan vard, sem kristni veit, bædi gudspiallamadr ok postoli, hvat er skyrt vattar heilagr

¹ brælandi 1 Cd. ² skyft 1 Cd.

Gregorius fyrir nefndr, þa er hann skýrir evangelium Manifestavit se Jesus.

141. Greinda framferd hefir sagdr Vandalus eigandi mikit hus gnogliga giætt gulli ok silfri, dyrum steinum, klædum agiæt-
 5 um ok allra handa þingum. Hann var kvæntr madr ok atti son med husfru sinni; fyrir þa grein var hann herra yfir hyski morgu ok miklum rikdomi. Nu med því at hann elskadi theloneum meir en nockut annat, þvíat þar voru hirdir, sem fyrir segir, allir hans gripir ok gersimar, berr hann likneskiu sæls Nicholai inn i þetta
 10 herbergi. Ok sem hedan lidr skammr timi, kemr hann einn dag til hussins, lykr upp ok gengr inn vikiandi þar til, sem hann hefir sett likneskiu virduligs Nicholai, sva segiandi: «Þat er undarligt, Nicholae, segir hann, at þu stendr her inni sva sem undir geymslu minni ok hefz ecki at; nu gack ut ok statt frammi i dag ok ver
 15 geymslumadr fyrir husi þessu, ok eigi sidr i nott, þvíat ek a i brott skyldugt erendi, sva at ek fær eigi fyrir heim komit en i morgin.» Eptir sva talat tekr hann likneskiuna berandi ut af husinu setiandi upp yfir dyrnar¹ sva sem til vardveizlu, gangandi brott sidan fra opnu herberginu, sva gladr fyrirlatandi sina fullsælu
 20 undir fyrir sagdri geymslu, sem marga vardhalldmenn ok trulynda hefdi hann skipat til vakrligrar umhyggiu.

142. Hvat eru þvílikir hlutir nema undranar verdir, at heid-
 inn madr ok agiarn giorir sialfr rad til eptir natturligum hætti, at hverr hans penningr se brott stolinn; hvat hefir þyda sva undar-
 25 lig trua i heidnu briosti, utan guds forsia vill ok skipar i þion- andum greinum, at nafn ok virding hans vinar Nicholai kynniz i Affrika heidnum þiodum. Senniliga styrkir þessi hlutr þat, er segir hinn mikli Gregorius, at heidnir menn eru eigi trulausir, [þott þeir se eigi fyrir vatn hreinsadir.²

30 143. Þessu næst er þat segianda, hversu Nicholaus vaktar geymsluna, þvíat hann er skipadr yfirskygnari mikils fiar at opnu herbergi, en [eignarmadr hvar fiarri³. Hvat ma rettara synaz en agiætr fehizlumadr leitar ser nyrra utvega, geymandi gozit, fra því sem flestir adrir. Sa er alþydligr hattr at strengia aptr dyr ok
 35 lata lasinn geyma, en Nicholaus gerir eigi sva, hann vikr fra vardhalldinu um tima leyfandi ranglatum valld yfir hafa, at því sterkligar ok stormerkiligar megi hann sidan alla hluti aptr vinna; þvíat sama dag sem þiofar ok ransmenn renna fyrir þat herbergi, siandi olæst vera en hyggiandi engan vardhalldmann giæta, gera

40 1 ofdyret 1 Cd. 2 [tilf. 1 Cd. 3 [eigandi hvergi i nandir 1 Cd.

þeir rad sin i millum, at a næstu nott, sem myrkt er vordit, skulu þeir þar koma ok stela, sem mest mega þeir orka. Sva giora þessir myrkranna synir saman komandi, sterkir menn ok storir, lærdir i lymsku ok miok slægir i stuldum, sva mikilvirkir, at a þeiri somu nott rydia þeir þat hus ok rupla sva giorsamliga, at eeki er femætt eptir. Stendr sva husit tomt um morgininn, er thelonearius kemr heim. En er hann ser allt autt ok þar svartazt, er gullit hafdi legit, skerz¹ hann innan med hvossum skadabroddum sinnar missu, tonnum gnistandi ok hatt æpandi, sem titt er þeiri þiod, ef hon verdr fyrir harmi. Eptir langa veinan ok grat ok morg onnur ill læti snyr hann fyrir likneskiu sæls Nicholai siandi grimmum augum ok ygri asionu moti henni, talandi sem til skynsemdarfullz lifanda mannz sva segiandi: «Hvat gerdir þu, Nicholae, er þu geymdir eigi fiar mins, sem ek baud þer. Ek setti þik godan mann sva sem forstiora þessa hus; en nu fær ek eigi skilit, hvað þu lezt þer skylldra synaz en vernda þat fyrir þiofum ok ransmonnum. Nu fyrir þa sok at ek setti mina fiarhluti upp a þina dygd, heimti ek þa alla ut af þinni hendi; þvi kios um tva kosti, giallt mer aptr penninga mina heila ok uskadda, ella stendr þu i stad undir þeiri hudstroku, sem mesta ma ek þer gefa.» Nu sem hann ser likneskiuna eeki linaz vid þessi hotanarord, gripr hann mikinn þust beriandi likneskiuna bædi hart ok titt, þar til at hann er miok modr. Þa talar hann: «Nu hefir ek golldit þer nockut fyrir vangeymslu þina, en þo er eptir meira, þviat i elldinn brennanda skal ek þer kasta, ef þu daufheyritz vid at skipa mer aptr penninga mina. Nu mun ek bida til morgins, at þu megir fordaz þat er ek ogna þer.»

144. Milldr ok blezadr iatari guds sæll Nicholaus sampinuz sinni likneskiu, sem hann sialfr þyldi greinda vanvirdu, takandi a sik syniligt yfirbragd a þeim sama degi, gangandi at ovoru þar nærri, sem vandir þiofar skipta sinu ranfengi. Hann talar sva til þeira, sem her ma heyra: «Hvat giori þer, vandir menn ok veslugir, saman sitiandi sem hluti gerandi yfir þvi gozi, sem þer eigit engan hlut i, helldr stalu þer i nott fra þeim rika manni hvern eyri þann, sem her er saman kominn. Hvi voru þer sva heimskir ok vitstolnir, at þer ottuduz mik eigi, þar sem ek var skipadr geymsludr allz fiarins, ok ek sa upp a, þa er þer stalut hvivetna, þat til marks, at ek kann greina nafn ok kyn serhverra hluta, gull ok silfr hafi þer sva mikit, dyra steina sva marga undir þvi nafni,

klædi agæt sva morg med þvi kyni, sva adra hluti ok serhveria, sem ek merki med þvi nafni. Nu fyrir þa sok er þer giordut sva illa ok umannliga, at þer drogut undan minni vernd þat, er mer var a hendi folgit, var ek barinn saklauss fyrir ydra skyld bædi med
 5 þust ok þungum ordum. En nu vil ek segia ydr fyrir vist, at ef þer berit eigi aptr hvern penning heilan ok halfan i kaupmannzins theloneum, skal ek sva um ganga, at ydr se skamt til þess mesta ofagnadar, sem þer þurfit hafa, þviat eigi seinna en i morgin skal ek kunnigt gera stadarins rettara, hversu þer haft liotliga giort
 10 ok illmannliga, kastandi ydr alla samt i daligstan dauda, ef þer dirfiz min ord bakverpa ok eigi fullgiora.»

145. Sva segir hann i mikilli roksemd. En þiofar verda hræddari en fra megi segia, þviat þeir ætla noekurn borgarmann sed hafa sina giord ok fyrir þa grein sva kunnliga fra segia.
 15 Þvi sueka þeir engum hlut af þvi gozi, berandi aptr næstu nott hvern penning i þann stad, sem adr hafdi verit. Sva kemr husherrann til um morginiun, siandi a badar hendr sina eign aptr skipada, fellandi tar fyrir fagnadi þvilikra iarteigna, gangandi litil-latliga med blidu andliti fyrir likneskiu sæls Nicholai kyssandi
 20 hana kærliga fadmandi, fogrum ordum sva talandi: «Heyrdu, heilagr fadir Nicholae, rettvis ok trulyndr, milldr ok miskunnsamr, þionn hæsta guds! há há herra minn, hversu mikill ok mattugr, hversu haleitr ok heilagr, nalægr ok heimoligr þu ert vordinn odaudligum konungi almattigum gudi, hverium þu dyggiliga þionadir sem godr
 25 riddari, þa er þu lifdir a iardriki, af hverium þu tokt sva mikit valld, sem nu provaz, at þu matt gera þvilika hluti, sem nu eru syndir mer heidnum manni fyrir þina milldi. Þvi skal ek fra þessi stundu trua a Krist ok a þik.» Tok þessi madr sidan tru vars herra Jesu Kristz, takandi heilaga skirn med ollu sinu hyski,
 30 giorandi kirkiu til sæmdar sælum Nicholao, i hverri er hann þionadi med sinni husfru ok sonum, dyrkandi gud drottin ok hans elskara sælan Nicholaum. Fyrir þvilika atburdi þroadiz hogliga virduligt nafn Nicholai erkibyskups milli heidinna þioda sva framt, at þeir þionudu honum margir, sem eigi hofdu kristnina tekit,
 35 sækiandi heim hans signada likama med fremstu þionostu, er þeir kunnu gera.

146. Eigi ætla ek, segir meistari Johannes, at finniz sva fiarlægr stadr eyddr eda leyniligr i allri heimsins kringlu, sva vitt sem verolldin byggiz, at eigi hafi heyrt ok feginsamliga fregit lof
 40 ok iarteignagerd gofugligs herra Nicholai. Eigi at eins bera hans

verdleik vitni oll herod ok breidar halfur Grecorum, er næst standa hans lifi ok iarteignagjörd sakir veralldligs ættboga her i heiminum, helldr allt austriki med ymisligum ættum; heidnar þiodir lofa hann, dyrka ok vega sama vida um verolldina a greindum iordum med ymisligum tungum, heidrandi hans grof ok heyrandi hans lof i kroitum ok iarteignum. Heyrt hefir Italia ok oll Romania hina somu frægd a nyium tima, syngiandi sælum Nicholao arligt festum i sonnum fagnadi vel ok gladliga, sæmiligar kirkiur reisandi, eflandi ok helgandi honum til lofs ok dyrdar fyrir viderni margra storlanda ok konungsrikia, sva framt at hans hunangligt nafn er flogit allt i nordanverda kristnina; þviat engi fagnadarstadr guds i himinriki ma sik byrgia brott af hans lofi. En þat er vær sogdum, at Italia tæki virðingarlof Nicholai a nyium tima, leidir af þeiri hofutgiptu, er hon odladiz at taka i sinar halfur hans blezadan likama, hvar fyrir þat birtiz satt vera, er vær hofum skrifat af skinandi frægd hans ynniligztu atferdar. Ok i tilbunadi þeinar prydi, er Italia odlaz i sva miklum fagnadi, skulum vær enn þann hlut birta, er Nicholaus vinnr i Mirrea, adr hann fari brott til vestrlanda, at þvi sidr se undranarvert, hver stormerki elskunnar heitleiki þorir frammi hafa.

147. Sva berr til einn tima, at herra keisarinn sendir einn mikils hattar mann i pilagrimferd af sinni halfu fram til Mirream med fridu foruneyti at vega sama sælan Nicholaum bædi med tilsokn ok sæmiligu offri. Nu sem hann kemr til Mirream, gengr hann inn litillatliga i heilaga Syon, kriupandi miukliga til legstadar sæls Nicholai bidiandi hiartaliga, at sa gud drottins vin veiti honum noekut af sinum limum, at hann megi sia ok kyssa. Þess bidr hann fyrir þvi, at heilagr domrinn er sva sterkliga luktr i sinum umbunadi, at engis mannz hond ma honum nærri koma. Hvar fyrir þionostumenn grafarinnar hafa ser til samit sva digra penna, sem þeim borum til heyra, er a þroarendunum hafa vordit med guds vilia, at þa ut leidiz fyrr sagdir liquores a skipudum tima fyrir framdratt pennanna. Sem herrann hefir bediz fyrir um stund, ok miok er sidla vordit, heimtir hann til sin einn kirkiunnar þion, segiandi honum sina astundan bidiandi hann profa, at sæll Nicholaus veiti þessa bæn. Giora þeir sva rad sin i milli, at klerkrinn skal profa utrasarveginn til hofdahlutarins, þar sem oleum gafz ut af helgum dominum, þviat riki madr hefir traust a, at guds iatari muni honum huggan veita. Ok sva ferr, þviat eigi seinna en klerkrinn til profar, skytr ut at endanum einni tonn i boruna,

sem straumur bæri, með beinazta framhalldi sva vel ok vidrkvæmí-
 liga, at hon nemr stadar í þeim gulliga kistli, sem ríki madr hellt
 frammi fyrir. Er honum nú veitt at sía ok kyssa þann heilagan
 dom guds iatara, hvat er honum þekkir sér nú eigi þorf vinna, helldr
 5 ætlar hann með klerksins felagskap at taka tonnina a brott flyti-
 andi leyniliga heim til sinna herada. Hvar fyrir hann lykr aptr
 kistilinn vandlaga setiandi yfir eitt alltari þar í kirkiunni. Ok litlu
 sidar sér hann, at kistilinn sveitiz með vidsmiori sva gnogliga, at
 stod ollum megin. Hann rennr til með ollum skunda, sveipandi
 10 kistilinn einum duki sva sem hugsandi at stemma rasina vidsmiors-
 ins, þviat hann villdi lifsgíarna, at engi madr mætti viss verða
 hans gerðar. En fyrr sagðr dukr ma eigi leyna sva miklum heilag-
 leik sæls Nicholai, þviat vidsmiorit rennr þvi hardara. Tekr nú
 ríki madr at ottaz ok fyrirdiarfaz í sinu hugskoti, at hann megi
 15 helgum dominum leyna eða með sér í brott hafa, ok allt eins berr
 hann yfir fleiri hulningar ok margfalldari, aðr hann ferr sofa.
 Í þeim sama svefni birtiz honum sæll Nicholaus sva segiandi: «Ek
 veitti, segir hann, bæn þína, at þu sæir kyn lima minna, en þat
 er ecki til efnis, at þu berir brott með þer, þviat þat leyfi ek með
 20 engum hætti, at gripiz eða sundr dreifiz í þessum stad nockurr
 minzti partr mins líkama.» Sva segir hann blezadr fylgiandi sinum
 ordum sva merkiliga, at um morgininn sem ríki madr til kemr
 ok rannsakar kistilinn, er tonninn brott horfin. Berr þessi hlutr
 vitni með odrum vattum otoluligum, hversu Nicholaus erkibyskup
 25 er mikill hófðingi í heilagleiks stettinni, þvilíkt sem allt flíoti í
 nand með iarteignum. Her skilz þat ok annat, at herra Nicholaus
 vill lata sinn oskaddan líkama ok heilagan dom flytiaz brott af
 Mirrea til vestrlanda, þa er tími kom ok drottinlig forsíó villdi
 sva gioraz lata, hvat er vær skulum birta þessu næst með guds vilía.
 30 148. Einvalldzherra himinríkis sem hann hefir dæmt í sinu
 leyndu ok obrígdilígu radi at vitía eða enn helldr birta meðr eilífri
 ok skærri þryði þa borg er Barim heitir, byriar hann þessa gerð,
 þa er lídit var fra hans holldgan þusundrat ara atta tígir ok þríu
 ar, en af sigrsamlígrí heimferð sæls Nicholai erkibyskups til himin-
 35 ríkis þríu hundrat ara ok níutígir ok fimm ar. Su borg er vær
 nefndum stendr í Italia ut a Pul eigi miok langt fra fíalli heilags
 Benedicti, þvi er honum þar helgat innan borgar eitt veglígt
 mustari. Þessi borg stendr austr víð síoinn, er þar ríkdómr mikill
 ok margr fíaraffi. Þaðan er sígling stor til austrlanda meðr hveiti

ok odrum kaupskap; hvar fyrir sva gioriz med guds vilia, at Barenis bua sina ferd a þrim skipum hloðnum med hveiti ok hinum bezta kosti ok ætla at sigla kaupferð til Antiochiam. Su sigling gengr miok nærri opt nefndri Licia, er a þessum tíma er vordin med guds domi fyrir miklum bardaga, þviat Tyrkia herr er kominn i ríkit med allzkyns onadum fiandligra illvirkia sva umannliga, at Mirreaborg er víða eydd fyrir agangi sagdra ovina. Er nu endir kominn þeirrar hofutgiptu, sem hon hefir lengi neytt, hvat vær truum henni til beraz fyrir ofmíkit syndagialld.

149. Nu er segianda nockut af ferðum fyrr nefndra Barenisium, at sva sem þeir hallda i haf samflota, eru þeir allir eins lids berandi saman sin rad med gudligum íblæstri, at þeir skulu taka helgan dom virðuligs guds iatara Nicholai brott af Mirrea, annat-tveggja þa er þeir sigla fram til Antiochiam eða heimleidis. Eptir stadda radagerð fa þeir god veðrfoll ok blíða byri, sva at þeir taka farsælliga Antiochiam gangandi af skipum til kaupstefnu; ok fa daga hafa þeir dvaliz i Antiochia, adr þeir verða visir med guds vilia, at þeir kaupmenn eru þar komnir af Italia, er Veneciani heita, þeir eru kendir víð þa iord, er þeir byggia. Barenisibus er sagt i hlíodi, at Veneciani hafi i milli sin sva mikil storraði at stela i brott af Mirrea helgan dom sæls Nicholai. Fyrir þenna kvítt ottaz Barenis nockut lítt, rannsakandi vítrliga sva sem unðir kærleik ok vínattu milli kaupmanna, hvat Veneciani muni ætla fram at fara, ok skíotliga sem þeir hafa med klokskap eptir leitad, finna þeir satt vera, at Veneciani hafa morg tol stinn ok stor med iarni gior til þess samín at bríota kirkiugolfit i heilagri Syon ok bera brott líkama heilags Nicholai af Mirrea borg. Eptir fengna vissu sagdra greina venda Barenis ut i kaupstefnu sem akafazt veriandi sínu gozi nott ok dag, sva at innan lítils tíma eru þeir albnir siglandi brott af Antiochia, sva at Veneciani líggia þar eptir.

150. Sva sem Barenis taka til segls, gefr þeim býrleidi harðla frítt; eru þeir þa katir ok af annarri halfu íhugafullir, hversu gíptuliga þeim gangi þessi ferd, eptir þvi sem þeir mundu kiosa. Taka þeir fyrr greinda hofn Adriaticum meðr þeiri tilskipan ok radagerð, at síau menn hins fimta tigar herklæðdir til handa ok fota skulu ganga upp til borgarinnar, en allir adrir skulu skipa geyma herklæðdir fyrir ogn ok aga tyrkneskra manna. Nu sem Barenis koma til heilagrar Syon, ganga þeir inn godfusliga, stilliliga ok obreytiliga, a þann hatt sem pílagrimar eru vanir at sækia

til heilagra stada. Eptir godfusa bæn ok miok skamma litaz þeir
 um ok sia eigi meir en fíora vardhalldzmenn i kirkiunni, til hverra
 þeir ganga litillatliga sva segiandi: «Þer godir brædr, synit oss,
 i hverium stad leiddr er likami sæls Nicholai.» Þessir, sem fyrir
 5 eru, syna þeim þegar þann blezada stad, hugsandi at pilagrimar
 muni offra vilia eda bidiaz fyrir heimolliga hia þeim guds iatara,
 því greina þeir gladdiga alla stodu steinþroarinnar tiandi þær
 utrasir, sem fyrr voru sagdar. Ok er Barenis undirstanda, hvar
 liggir su agæta fehirdzla, er einn sva snarr milli þeira, at hann setr
 10 digrt hogg med storum hamri a þa hellu, sem efsz er a umbunadi-
 num sva hart, at marmarinn brestr þegar allr i sundr i sma stycki.
 Leita þeir nu nidr lengra ok finna skiotliga sialft leiddit sniofi
 hvitara forkunnliga prutt fyrir allar halfur, hvat er þeir siandi
 ottaz nockut sva mikit storrædi at briota sialfa þrona medr afli,
 15 þvíat þeim syniz hættumikit, at sa madr fai guds reidi, sem þat
 dirfiz fyrstr giora. En er sa madr, sem fyrr hafdi lostit hinn efra
 steininn, ser þat, at fyrirdiarfaz mun þeira erendi, ef eigi gioriz at
 meira, því tekr hann sva mikit traust med astarhita i hugskotit,
 til þess at Nicholaus flytiz i brott af Mirrea, at hann virdir engis
 20 i hiartanu, hvat honum kann til beraz, oruggandi sik sva, at hann
 setr hogg annat eigi minna nidr i sialfa grofina, sva at yfirtabulan
 springr i stad. Birtiz fyrir þetta hogg mikill fagnadr ok guds
 miskunn, þvíat berudum helgum dominum dreifiz sva mikill ilm
 ok sætleikr um alla kirkiuna, at þeir hyggia sik i paradiso vera,
 25 sem nærri standa. Hver megi tunga skyra þvíilika dyrd, at daudir
 limir skulu framar ilma en dyruztu smyrsl eda iurtir, med þeiri
 grein at grofin er full af oleo, sva at beinin svimma i nidri, þau
 bein er dyrri eru, mætari ok agætari en nockut gull a iardriki.
 Þvi se þer lof ok dyrd, oðaudligr gud i himinriki, er sva dasamligan
 30 fremr þik margfalldri dyrkan þinna vina, skipandi þeira salir i
 haleitri nalægd þinnar asyndar i sialfu himinriki, veitandi þeira
 likomum, sem þer likar, ymisliga sæmd ok æru i moti holldzins
 natturu her i veroldinni; suma lætr þu liggia medr obrugdnum
 likama at vaxanda hari ok noglum, sem þeir lifi, suma lætr þu
 35 snuaz til minkanar, sva at holldit gengr sina natturu, veitandi þar
 i mot sva miklar yfirvættis gíafir, sem nu voru skommu lesnar af
 þinum kíærazta vin Nicholao, med ilm ok oleo. Þessu næst lesa
 Barenis saman helgan dominn sveipandi med hinum hreinazta
 duki, er sa kennimadr atti, er var i þeira fylgd ok foruneyti, ok
 40 eptir sva gert taka þeir vapn sin ok snua til skipa medr ollum

skunda, setiandi helgan dominn i eitt ker hardla sæmiligt ok fagrt, latandi þegar i haf, er byrr fellr til, lofandi gud i ollum hlutum ok virduligan Nicholaum.

151. Heilagr domr sæls Nicholai fluttiz brott af Mirrea ellefta dag Aprilis manadar, en tok Barim farsælliga a drottinsdag eptir .xx. daga lidna. Ma þat vitr madr at likendum rada, hverr fagnadr fylla mundi alla goda menn i frabærri gledi þvilikra tinda, hvat er lydr Barenis vel birti medr fagrligri motgongu ok hiartaligri godfysi. Er sunnudagskveldit af skipi borinn heilagr domrinn ok settr med harri processione i kirkiu guds vinar Benedicti, er fyrr var nefndr, a sama ari drottins vars Jesu Kristi sem i upphafi greindiz undir tiundu indictione, med allra manna gledi ok hiataligum fagnadi. Sva mikill guds kraptr var i nefndri kirkiu til iarteigna ok heilsubotar siukra manna fyrir lof ok arnadarord virduligs herra Nicholai, at drottinsnottina ok annan dag vikunnar urdu heilir af ymisligum sottum fiorirtigir ok siau menn, allir þar innan borgar. A þridiadaginn næsta eptir er heilagr domrinn brott fluttr af Benedictus kirkiu, fylgir virduligr herra Elias aboti honum sæmiliga fram af sinni geymslu i þann stad, er borgarmenn kalla Kurtein. Er þar skiotliga kirkia reist gudi til sæmdar ok sælum Nicholao, prydd ok skipud med allzkyns iartaignum. Sva haleitliga blongadiz þessi borg i tilkvomu sæls Nicholai erkibyskups, at a næstum .vii. nottum, sidan hann kom i Kurtein, urdu heilir fimtan menn ok hundrat med ymisligum hætti ok atburdum. Hvar af vær kunnum fatt at greina sakir fafrædi, en þat sem til er birtir fylgianda efni.

152. Nu sem til sækia greindrar borgar siukir menn ok veslugir af ollum attum, sakir þeirar frægdar sem nykominn Nicholaus giorir þar innan stadar, kemr einn salugr madr i milli annarra af þeim halfum, er undir liggia fræga borg Anchonitanam. Þessi madr var kreptr i likamanum, sva þurr ok visinn i hondum ok fotum, at hann matti hvergi hræra sik, eigi hendrnar til þionostu likamans eda nockurrar gerdar, eigi helldr fætrna til gongu eda nockurar hugganar. Sva veslugr er hann færdr fyrir sælan Nicholaum, ok iafram sem hann er tilfluttr af sinum fylgiorum at kyssa umbunadinn yfir settan helgum dominum, verdr hann i stad heill, retrr ok styrkr i ollum limum lofandi gud drottin himneskan fodur ok hans virktavin sælan Nicholaum.

153. Prestr nockurr sarliga vanmattugr kom til Barim a þessum

timum, hann var kyniadr af því kauptuni er Kanumerum¹ heitir. Hann hafði þat vanheilendi, at hann virkti i hrygginn sva hart, at hann matti þar fyrir ecki upprettaz, ok gerdiz hann sva biugr, at helldr matti synaz, at hann skridi fram en gengi. En sva sem
5 hann sækir heim sælan Nicholaum, minkar verkinn hogliga, ok madrinn rettiz æ iafnfram sem verkinn dregr brott, sva at hryggsterkr ok alheill ferr hann þadan veg sinn syngiandi lof gudi i sæmd ok virding sæls Nicholai.

154. Tvau hion koma med son sinn diofulodan af þeim stad
10 er heitir Amalphim. Þau eru sarliga hrygg af sva þungum vanmætti sins sonar, bidiandi med tarum sælan Nicholaum, at hann ogni ovininum med ser gefnu valldi ok verdleikum miskunn veitandi sveininum. Ok þat veitir gud fyrir sinn elskara Nicholaum, at sa ferr heill ok frials þadan i brott, sem þangat kom odr ok
15 illa halldinn. Lofudu hans fedgin varn herra Jesum Krist, er utolulig takn vinnr fyrir sinn vin sælan Nicholaum.

155. Enn i milli annarra salugra manna² eru borin til Barim tvau born af einum kastala, sveinn ok mæ. Hafði sveinninn sva þungan krankdom i kvidinum, at [honum matti engi fæda setna²
20 eda nockura dygd gera³, en mærin var aflaus ok vanmattug i ollum likama, adr Nicholaus erkibyskup grædir þau bædi sva vel, sem bezt þurfti, veitandi hvarum likamanum þat er adr vantadi. Hvar fyrir þeim se lof i verkum sæls Nicholai, er lifir an enda um allar veralldir veralda.

25 156. Nockurr fataækr madr kom af því þorpi er Barrochia heitir, hann flytr til Barim eiginkonu sina kararmann, sva aumluga ok aflausa, at hon matti engan lim hræra utan tunguna. Þessa eflir mattugr Nicholaus gefandi godan styrk hverium sem einum hennar lim til sinnar þionustu, sva at þadan gengr hon alheil
30 lofandi gud ok sælan Nicholaum.

157. Ambatt eins riks mannz Sepontini er flutt til Barim af þeim stad er Dalmatica heitir, hon er bædi likþra ok kryplingr, adr gud drottins elskari litr hana med sinu miskunnarauga, rettandi beygt en hreinsandi saurugt sva vel ok stormerkiliga, at konan
35 nadi fullri heilsu at fagna i alla stadi med hreinni hud ok hægum lidum, hvar fyrir hon lofar sannan gud ok sælan Nicholaum erkibyskup.

1 saal. 2 Cdd; Canvinerum 1 Cd; Rannumerum 1 Cd; Canniterum 1 Cd.

2 saal. 2 Cdd; siatna 1 Cd; liggia 1 Cd. 3 [hann matti enga fædu
40 eta eda mellta 1 Cd.

158. Aunnur kona nefndan stad heim sækir með sva undarligum vanmætti, at hun hafði born getit ok fætt sem adrar konur, en briost hennar voru þurr hafandi enga natturu eptir kvenligu eðli at gefa miok barninu. Af þessum bardaga frelsar sæll Nicholaus þessa konu steypandi godum kosti i hennar likama, sem 5
nattura bydr annarra kvenna, hvar fyrir hun lofar sinn grædara dyrligan i valldi ok verdleikum sæls Nicholai.

159. Sveinn nockurs ríks mannz er borinn til Barim a greindum miskunnartima, hann var sva veykr i nedra hlut likamans, at hann matti alldri ganga a sinum dogum, fyrr en Nicholaus erki- 10
byskup blezar hann veitandi styrka fætr til allra þionostu vid bukinn eptir guðligri skipan; hvar fyrir þeim se lof ok dyrd, sem eiginliga kallaz hofut ok prydi valdra manna.

160. Fataekr madr var i einhverium stad miok vanheill bædi hondum ok fotum, sva at hann matti hvergi ganga ok enga at- 15
vinnu ser afla. Penna mann dreymir eina nott, at biartr madr stædi hia honum sva segiandi: «Fyrir hvi liggir þu her ok sækir eigi til Barim sem adrir siukir menn?» Siuki madr svarar: «Herra minn, ek ma hvergi fara sakir krankra fota.» Draum-
madrinn segir: «Þu matt senniliga fara, ef þu villt.» Eptir sva 20
talat vaknar fataeki madr styrkr ok alheill i ollum likama. Er nu kostr at sækia heim i Barim þann, er vær truum honum birtz hafa, þat er at skilia sælan Nicholaum guds iatara.

161. Riddara nockurum var gerr leyniligr fiarskadi. En þa sok berr hann upp a einn mann með getu einni saman; ok er sa 25
gengr eigi i moti gerdinni, hoggr riddarinn til hans með sverdi veitandi honum mikit sar i hofudit. Hvat er illa hafðiz ok miok spilltiz, sva at vall modkum ok holldfua. Þa sækir sia madr til Barim bidiandi ser miskunnar, hvat er honum veitiz með agætri gíof bradrar heilsubotar gudi til lofs ok dyrdar ok sælum Nicholao 30
til sæmdar ok virðingar.

162. Af Gallis koma tvær konur, onnur blind en onnur diofulod, fa þær þat erendi, at Nicholaus gerir þær badar heilar, adra frialsandi af diofi en annarri gefandi syn með skiærri birti. Offradi su er synina feck tva silfrbolla, setta með agætum steinum, 35
sva formerada sem mannz augu, til vitnisburdar stortakninu. Þvilik eru verk sæls Nicholai, ok þau onnur fleiri, sem engi tunga fær talit i verolldinni, þviat allr heimr er fullr með hans frægd ok birti; hvar fyrir þessi bæklingr ma kallaz hinn minzti smakvistr af þeim blonganda vidi, er upp rann i guds vingardi, þa er sæll Nicho- 40

laus fæddiz i guds kristni. Senniliga er þessi saga litill dropi af því stóra iarteignavini, er gnogliga gek ut af fyrr greindum avexti, ollum tilsækjandum gnogan heilsudryek skenkiandi, hverium eptir sinum naudsynium. Hvat er þetta, er vær hofum lesit, nema litil
 5 afbladning sögu sæls Nicholai, til þess saman tekin at vær lesim a hans hatidardegi, einkannliga minning giorandi hans virduligs nafns i þessum framburdi. Þviat sa dagr er makligr godu lofi, sem sialf hatidin [berr vitni um med sinu hliodi¹. Sa madr, er skilia kann ord ok hliod med prosa ok historia virduligs herra Nicholai,
 10 ma senniliga þackir giora sonnum gudi, er fyrir sinn helgan anda veitti þvilikan iblastr mannligu hugskoti, sem her ma heyra af hans gofugligum verdleikum.

163. Af historia virduligs fodur Nicholai erkibyskups segia noekurir þvilikt efni, at einn agætr meistari vard fyrir konungs
 15 reidi fyrir þann skyld, at hann hafdi profaz ofblidr dottur konungsins, ok sem konungrinn verdr akaffiga reidr, bydr hann þenna mann inn kasta i bidstund haduligs dauda. Ganga þa fram godir menn bidiandi meistara liknar, þott hann hefdi illa gert, tiandi konunginum þann mannskada, er gerdiz fyrir hans dauda. Ok sva
 20 kemr med godum flutningi, at konungrinn gerir lidugan² hals meistarans, ef næsta morgin færir hann honum nytt historia sæls Nicholai vel diktad ok sæmiliga. Nu sem greindr meistari heyrir þenna þunga skilmala, ser hann talat moti natturu manna. Þvi heitr hann a sælan Nicholaum til fulltings, at hann leysi sitt lif,
 25 hvat er honum veitiz med guds vilia undir arnadarordi hans ynniligs iatara, at næsta morgin ferr hann lidugr³ af bondum ok myrkvastofu, berandi adr fram fridan song fyrir konungs hasæti, er sidan syngz allan tima i guds kristni a virduligri hatid sæls Nicholai. Segiz sva her med, at engis heilags mannz historia
 30 muni nygert skiotara runnit hafa innan um kristnina, þviat þat fluttiz nær um alla kristnina i hvern stad ena næstu tolfmanadi sakir vinsældar gofugligs herra Nicholai; hvar fyrir sa madr er miok undrandi, er greint guds vinar historia eigi at eins lastadi eda fyrirleit, helldr smadi ok af sinni kirkiu utkastadi, takandi þar fyrir maklig giolld af sialfum gudi framsettr i pinu sins ofbelldis undir hegningarsprotu sæls Nicholai, sem liosara gioriz, þa er meir greiniz i fylgianda efni.

164. Sva er skrifat i logtekinni ritning, at einn priorr var skipadr yfir þann brædrasamnat, er undir lytr guds modur kirkiu,

40 1 | sæmiliga hliodar 1 Cd. 2 lausan 1 Cd. 3 lauss 1 Cd.

er heitir Crux Cristi. Prior þessi var nockut stirdlyndr ok vidrskotull i ordum, eigi miok miukr til brædra, þott þeir bædi hann nockurs. I þann tima var fyrir skommu diktad fyrr sagt historia sæls Nicholai, en sungit eigi hvervetna i kristninni. Ok med því at brædrum er astudigt til þess blezada erkibyskups, skrifa þeir songinn skilvisliga, hugsandi at prior þeira muni giarna hafa vilia ok hatidliga syngia lata. En þat for þvers i mot þeira ætlan, þvíat prior lætr eigi sem hann heyri, þott nockur frægi eda vel tali af nysomdu historia sæls Nicholai, helldr lætr i nos hans nockut litt sem med atfyndli. Af þvíliku vidbragdi þickiaz brædr skilia, at prior er eigi a þeim veginum sem þeir villdu. Þvi bera þeir saman rad sin, sva sem nalgaz hatid sæls Nicholai, bidia prior orlofs at syngia i sæmd Nicholao hit nyia historia. Ok sem þeir hafa bedit orlofs litillatliga, svarar priorinn helldr þungliga, a þann hatt sem her ma heyra: «Undarligr hlutr er þat, segir hann, at þer klaustra-¹⁵ menn vefiz i nyiungum veralldarinnar ok latit ydr eigi þorf vinna fornar setningar.» Ok med því at priorr svarar þessum ordum i þungum andardrætti, leggja brædrnir af ok hallda eigi lengra fram at sinni. Lidr nu timinn, ok rada brædr til i annat sinn, hugsandi at prior muni nu vera miukari vidmælis en fyrr. En þat er eigi²⁰ þann veg med ollu, þvíat nu svarar hann þyngra en fyrr sva segiandi: «Eigi þicki mer vis van, at ek gera þat fyrir ydra lausungarfulla bæn¹ at breyta kirkiunnar vana.» Hafa brædr sva buit, þar til er kemr næsti dagr fyrir festum Nicholai, þa bidia brædr þridia tima hins sama, en prior svarar blodreidr a þann hatt: «Dragiz i²⁵ brott, segir hann, ok leggit af þegar i stad; hyggit þer, at ek muna leida inn leikara læti i kirkiu mina fyrir hopp ydvert ok lausleika?» Þickir brædrum sa hinn beztu at leggja af sem skiotaz ok gefaz upp, þvíat prior stendr nu med ollu i framstafni hugar sins. Eru þeir godu menn brædrnir af þessum hlut miok angradir,³⁰ segiandi aptansaung messudagskvelldit miok daprir, gangandi til svefnis eptir completorium. Ok er allr conventus er i nadum, ser priorr, at madr mikill ok merkiligr kemr inn i herbergit², hann er skryddr byskups skruda ok hefir storliga mikinn vond i hendi, hann gengr snudigt fram at þeiri sæng, er priorr ligger i, ok flettir³⁵ fyrst af honum klædunum, en þrifr sidan vinstri hendi i harit ok ryekir honum sva fram a stockinn, lætr sidan detta vondinn med miklu affi sva hart ok vægdarlaust i alla stadi, byriandi tonaliter med fyrsta hoggi þa antiphonam, er syngz yfir Magnificat fyrra

1 umleitan 1 Cd.

2 dormitorium 1 Cd.

aptan in festo Nicholai, ok sva hlíodar í ordasetningi: O pastor eterne,
 [o clemens et bone custos, qui dum devoti gregis preces attenderes,
 voce lapsa de celo presuli sanctissimo dignum episcopatu Nichola-
 um ostendisti tuum famulum ¹. Þessi antiphona hefir þann skilning,
 5 at hun þækkar almatkum gudi fyrir þat, er hann birti sælan Nicho-
 laum makligan byskupdominum, sem fyrr var skrifat í hans
 kosningi. Sagda antiphonam syngur þessi sémiligi byskup, er pri-
 orinn berr seint ok hatidliga [allt til enda, en berr sem hardaz allan
 þann tíma, sva at prior veltiz fram or sænginni ok einstrengir
 10 upp í lopt undir hudstrokkunni². Vakna brædr vid þetta hareysti
 ok sia tilkomandi, at priorr liggur á golfi níðri blar ok blodugr
 meðr ollu í oviti. Ok er þeir standa yfir honum með doprum hug
 undrandi þenna hlut miok, raknar priorr vid ok fær vitit, talandi
 sva til brædranna, er hia honum standa: «Skundit sem mest, farit
 15 sem skiotazt ok syngit sémiliga novam historiam sancti Nicholai.»
 Sva bardi signadr Nicholaus þenna prior til batnadar rekandi fra
 honum hardydgisanda með vandarhoggum, sem hann blezadr vandiz
 [at gera þann tíma sem hann styrði kristnina³, fyrir hveria grein
 þessi gofugligi cedrus er hatt uppreistr í signadri curia himneskrar
 20 paradisi ilmandi ok miok vegsamandi í allri kristninni. Rettliga
 kallaz Nicholaus ilmandi cedrus fyrir sina natturu. Cedrus er einn
 agætr vidr ok vex í þeim skogi sem Libanus heitir. Þat tre hefir
 fiorar dygdir: þa fyrstu, at þat kann eigi funa; þa adra, at þat
 ilmar einkar sætliga; þa þriðiu, at feiti þess vidar er í sinni natt-
 25 uru sva mikillar yfirvættis dygdar, at hun grædir siuka limu
 drepanði þa madka, er sarunum spilla; þar með í fiordu grein hefir
 hon þann krapt með sinum ilm, at hoggormar ok eitrflogur mega
 eigi þola ok leggja undan á flotta.

165. Greindar natturur cedri þiona vidrkvæmiliga stett
 30 Nicholai. Su hin fyrsta dygd, at cedrus skrifaz uspilliligr, merkir
 agæt verk hrein ok heilog þessa guds vinar, er engan fleck eða
 folnan taka með ras tímanna, helldr standa þau hardla fogr í guds
 augliti ubrigdiliga an enda; hvar fyrir fylgir ilmr mikill, þviat
 hunanglig frægd af fyrr greindum verkum sæls Nicholai vida hlíod-
 35 andi gengr inn í skilningarvit allra manna í kristninni. Af þeim
 blezada vidi gengr sa sveiti, er grædir siuka limu drepanði þa
 madka, er sarunum meina, þat er at skilia sa hinn agæti avoxtr,

¹ [ok alla til enda 1 Cd. ² [Veltir priorinn ser þa fram af æpanði
 upp yfir sik harri roddu 1 Cd. ³ [medan hann var her í veroldinni
 40 1 Cd.

er blezadr herra Nicholaus veitti siukum salum her i heiminum, snidandi af med hvossu iarni sinna predicanarorda hrokkvisar¹ meinsemdir saranna, þat eru brogdottar flærdir ohreinna anda med hlyckiottri bliding lastanna, veitandi hreinum sarum² fagra smurning med feiti sinna miskunnsemda. Hoggormar ok eitrflygur, þat er at skilia i þessum stad illgiarnir dioflar, er flyia fyrir sætum ilm þessa avaxtar, þviat þeir brenna ok flyiandi renna fra herteknum hugskotum fyrir predicanarord, valld ok verdleika sæls Nicholai, er uafatliga audgaz medr kroptum ok iarteignum. Þvi ma hans frægd alldregi lægiaz eda undir leggiaz, helldr eilifliga bodaz ok skilvisliga fram beraz, at hans rettlæti vel kunnigt gudi ok monnum se i eilifri minning medr godfusum hugskotum, hvar fyrir gud drottinn elskadi hann veitandi sva miklum kennimanni biarta stolu i himinriki.

166. 3 Nu i enda þessa mals hefium vær upp augu var ok hugskot til þin, hinn sælazti fadir Nicholae, þar sem þu rikir ilm- andi cedrus medr almatkum gudi, bidiandi þina dyrd, at þu standir frammi fyrir allri kristni guds almenniligri, þiggiandi at hun fordiz grimmar kverkr kyndugs uvinar ok standi medr miskunnarverkum i stodugri tru drottinligrar iatningar. Bidium vær þik, hinn sælazti fadir, at þu minniz i þinum bænum andligs fodur vars postuligs herra herra pavans, at sa gud, er honum gaf sva mikit valld, vardveiti hann heilan, hreinan ok rettvisan til logligrar stiornar sinu folki, at allr kristiligr lydr þroiz medr ast ok verdleik undir sva miklum byskupi. Bidium vær þik, blezadr fadir, at virduligr herra byskup varr medr sinum prestum, klerkum ok klaustramonnum se hlifdir med þinum bænum, halldandi milli sin sannan frid ok ast hvarir eptir guds bodordum. Minnigr vertu ok, heilagr fadir, at bidia fyrir konungi varum ok ollu hans rettu radi, at sa drottinn, sem hann smurdi til krununnar, styrki hann ok stydi til lagasetninga ok rettra doma milli allra sinna þegna rikra sem fataekra, sva at eptir stundligt erfidi se hann makligr þeira malagjafa, er standa an enda. Sidazt i þessu mali bidium vær litillatliga þina mildi, virduligr fadir Nicholae, at hverium þeim manni, sem godfusliga less eda heyrir þessa sogu, veitir þu þa miskunn, er hann megi fegnaztr verda, þa er hann fram lidr af brigdiligum likama, takandi þann fagnad, er allzvalldandi gud let þeim fyrir bua, er hann hiartaliga elska ok honum dyggiliga þiona, i hverium

1 saal. 2 Cdd; hverskonar 1 Cd. 2 saal. 1 Cd; bænum 2 Cdd.
3 Sidarsti capituli Nichulas soghu Overskr. Cd. Resen.

er hann sialfr lifir konungr konunga, koronandi þik, Nicholae, milli frægztu sinna iatara, rikiandi ok alla hluti stiornandi, einvalldz-herra ok drottinn allrar skepnu, hana stydiandi, fyllandi, fadmandi ok upphalldandi, einn oskiptiligr gud ok almattigr i heilagri þrenningu, æ lifandi, yfirbiodandi, drottandi ok eilifliga rikiandi, honum se lof ok dyrd, heidr ok æra, sæmd ok prydi, valld ok uendilig virding, er med fedr ok syni ok helgum anda lifir ok rikir einn almattigr gud yfir allar veralldir verallda. Amen.

1 Iarteinir sæls ok heilags Nicholai giorduz eigi at eins þar,
 10 sem hann hvilir at likam, helldr hvarvitna þar er a hann er kallat; hvar sem menn verda staddir i heims haska eda i sottum eda hverri meinsemi, þegar hann bidia miskunnar medr rettu hugskoti, þa fa þegar huggan meina sinna. Eigi ma oss audvellt vera at
 15 þenna heim, ok skein i sva haleitri atferd alla æfi, at gud veitti honum allt þat, er hann bad hann. Sva hefir drottin haft þenna sinn virktavin, at hann giordi hann hofdingia kristne sinnar ok gaf honum byskupstign i ombun þess, er hann gaf gudi alla eigu sina ok fodurleifd, ok villdi sialfr eeki eiga eda metord hafa þessa heims.
 20 En sidan hann vard byskup, giordiz mikill krafr at bænum hans, at menn fengu likn meina sinna, þa er kolludu a hann, þott þeir væri i odrum londum, sem fyr er skrifat i sogunne, ok syndiz þeim, er a hann hietu, stundum vakandum, stundum sofandum, ok var hann þo heima at stoli sinum sem adr. Vel hefir hann nafn sitt
 25 sannat, þat er hann heitir Nicholaus, þviat þat þydiz i vart mal sigr lyds. Hvat se betr mællt, en hann se sigrgiafi lyds, þar er hann veitir þat fullting, at (sigr) vega a sinum vandrædum þeir, er a hann heita. Sannliga er sia madr sæll Nicholaus enn helgi, er til sva mikils gods kom i þenna heim, at hann matti sva vegsemd heims-
 30 ins styra, at guds ast var iafnan i briosti honum, ok hugr hans girnitiz einkis nema himneskra hluta, þot hann lifdi med iardligum monnum. Sva stillti hann life sinu, at hann sæmdi meir vid heimin en adrir helgir menn, þeir er vær vitum nockur deili a, þvit hann var betri bæna en flestir adrir. Dæll var hann ok hinn milldazsti vid

35 1 Dette Slutningscapitel med Overskrift: Her endir sogo Nicholai byskups, tilføier Cd. Holm. (jvf. ovenfor S. 45¹²—46⁹).

alla goda menn, þa hann gíafir ok vinattu af konungum ok gofgum monnum. En þoat hann væri bundinn i þvilikum hlutum, þa vard-veitti hann þo einkanliga upplitning sem einsetumunkar ok saurgadiz (eigi) i sinne syslu, helldr tok hann margfallig laun firir sitt erfvide. Þvi er makligt, at heimrinn gofgi guds vine, þvi er ok 5 makligaz hardla, at hann gofgi þenna, er sva mykla ahyggiu-bar firir honum sem heilagr Nicholaus, er alla verolld hefir prydda med godum sidum ok iardeignagjordum bædi firir lift ok eftir. Sva var hann ok miskunnsamr, at hann dugdi heidnum monnum ok syndi þeim guds stormerki ok kraft, at þeir mætti hialpaz, ok voru 10 þeir sumir, er hans nafn dyrkudu, þott þeir væri eigi skirdir. Heimrinn sialfr berr vitni um, hve þarfr hann var verolldunne i sinu life, þar er hann er dyrkadr um alla kristne, eigi at eins a Griklandi, þar er hann vox upp ok hafdi byskupdom, helldr um alla austrhalfru heimsins, sva ok firir hedan Griklandz haf, bædi 15 um Langbardaland ok firir nordan fiall; Frakkar ok Saxar, Valir ok Einglar, Danir ok Nordmenn, ok allir kristnir dyrka hann sem postula, ok hafa hans iarteignir at minnum ok hallda hatidliga dagh hans, ok lata gera kirkiur (honum) til vegs ok dyrdar. Hans frægd er farin um allan heim, ok nær i hveria obygd, eyiar ok 20 annes ok afdali er komit nafn virduligs herra heilags Nicholai; hans iarteignir fyrnaz alldregi, þar er hann hvilir ok var firir morgum hundradum vetra, ok mega menn hans iarteignir en sia, þvit margir menn, þeir er i kirkium vaka firir dag hans a bœnum, eda lata gera kerti honum til þacka, eda fasta firir hatid hans, 25 verda heilir sotta sinna eda annara meina, ok fordaz fiarskada ok verda leystir or haska ok allzkyns vandrædum, þeim er at hendi monnum kann beraz. En til þess synir gud likamligar iarteinir firir helga menn sina, at þeir se at fusari at glikia atferd sina eftir helgum monnum, er sia megi iarteinir þeira. En hvat stodar 30 oss at heyra sagt fra helgum monnum, ef vær vilium þo ecki eftir þeim mynda vart lif; þviat heilagra manna lif er sem skugsio; i þeiri skugsio litum vær fagra asianu lifs þeira ok vara atferd olika þvi, er saurgadir erum i margfolldum syndum. Kostum nu þess, godir brædr, med guds fulltingi ok bœnum heilagra manna, 35 at vær þvoim þann saur af oss med idranartarum, sva at vær megum hreinir vera af ollum syndum, þa er vær skiliumz vid þetta lif, ok megim þa odlaz samvistu med heilogum monnum.

OLAFS SAGA HINS HELGA.

(*Cd. 235 folio*).

Her byriaz saga Olafs kongs Harallz sonar videte.

Hinn helgi Olafur konungur Harallsson¹ tok ríki í Noregi, þá
5 er hann var .xx. at alldri. Þá var þar í landi sva komit um
kristnihalld, at vidazt um sębygdina voru menn kristnir, en uppi
um land voru monnum okunnig kristin laugh, ok var þar vida
heidit; þviat þegar er Olafs konungs Tryggvasonar misti vid, ok
siolfr lydrinn var siolfradr, þa festizt fyrir monnum þat hellzt í
10 minni um truna, sem í ber(n)sku hofdu numit. Olafur konungur
braut allt landzfolkit til krisni ok þau bodord at hallda, sem þar
eigu at fylgia, en tok af margar oveniur, ok heidinn her lagdi
hann alla stund æ, medan hann ríkti yfir landinu, þędi med blidu
ok stridu, sva at (hann) let aungan uhegndan fara, þann er eigi
15 villdi gudi þiona med retri tru; fek hann presta ok kennimenn í
herod ok setti kristinn rett vid rad Grímkelss² byskups ok annarra
lerdra manna. Hann tok med valldi fim konunga æ Upplondum,
er satu um lif hans, sem segir í sogu hans. Eptir þat bar hann
einn konungsnafn yfir ollum Noregi ok fek kristnat allt landzfolk.
20 Vida af londum spurdi hann at³ sidum manna mest um kristin-
dom, hversu haldinn veri, þędi í Orkneyium ok æ Hiatlandi,
Fereyium ok æ Islandi, ok betti yfir allz stad(a)r, eptir þvi sem
hann matti vid komaz. Slikar reður hafdi hann optaz í munn
um laug at tala eda landzrett. Þat er alsagt, at hinn helgi Olafur
25 konungur alldri⁴ drykki afeinginn drykinn, ok opt leyndist hann
ur hvilu sinni um netr til benar, þa er etlad var, at hann svefi.
Sva er fra honum sagt, at hann var sidlatr ok benrekinn til guds

1 konungur tilf. *Cd.* 2 Grimgels *Cd.* 3 rettet; af londum af *Cd.*

4 rettet; her þa *Cd.*

[alla efi sina ¹. En sidan er hann fann, at riki hans þvarr, en motstodumenn efduzt, þa lagdi hann æ þat alla(n) hug^a at ger(a) guds þionustu alla stund, er hann matti fyrir audrum fiolskyllidum, ok allar stundir i konungdominum hafdi hann þat starfat, sem mest var til nytsemdar, (at) frelsa ok frida landit af æþian ut- 5
 lendra hofdingia, ok sidan at setia log ok landzrett med geymslu kristins doms. Hann hegndi ok fyrir rettdemis sakir marga þa, sem rangt gerdu i ranum eda hernadi, sem margir hof(d)ingia synir eda rikra bonda hof(du) gert; þar til ok refsadi hann rika sem urika i hverium stad, sem hann matti þvi vid koma. En þar 10
 fyrir fylltuz landzmenninir fiandskapar i moti honum ok þoldu honum eigi rettindi um sannar sakir. En hann var inn femilldasti vid sina menn ok vini.

2. En af slikri stormsemi hans, ok i annan stad storum febodum ok semdaheitum Knutz konungs riddara, þa toku ner allir landz- 15
 hofdingiar Knut til konungs yfir ser. En hinn helgi Olafr konungr stauk ur landi. Ok er hann kom med lid sitt sudr a Meri, toku bendr, þeir sem þar voru fyrir, fegnir vid honum. Þar brutuzt þeir at bodi konungs vid urd eina, þat var torleidi mikit, sva at hvarki var þar fert monnum ne hestum. Konungrinn var heima um daginn 20
 i landtialldi. Menn hans komu heim um kvellidit, ok bendr med þeim, ok voru modir af erfidi miklu ok hofdu þo eeki syslat ok kvadu þar alldregi mundu veg yfir leggiar. Þar voru þeir adra nott, ok var konungrinn alla þa nott æ þenum. Þegar i dagan bad hann menn fara til urdarinnar ok freista, ef vognum yrði yfir 25
 komit. Þeir foru ok voru tregir, letuz eeki mundu fa at unnit. Þa er þeir voru bruttu, kom sa madr til konungs, er vistir vardveitti, ok² sagdi, at vist var eigi meiri en .ii. naut slatrs, «en þu hefir fiogrhundrut þins lids, sagdi hann, ok .c. bonda.» Konungrinn bad hann lata upp alla katla ok i hvern ketil noekut slatr. Ok 30
 er sva var gert, þa gek konungrinn til ok gerdi krossmark ok bad þa matbua. En hann siolfr gek til Sefsurdar, þar sem þeir skylldu veginn rydia, ok er hann kom þar, satu þeir allir meddir af miklu erfidi. Þa mællti Brusi, er þar var fyrir bondum: «Sagda ek ydr, herra, at eeki matti gera at urd þessi, ok villdu þer eigi þvi trua.» 35
 Þa leggr konungrinn af ser skikkiu sina ok bidr þa til fara alla ok freista enn, ok sva var gert. Ok ferdu þa .xx. menn þa steina hvert er villdu, er adr mattu eigi .c. manna ur stad hrera eda koma. Var vegrinn ruddr at midium degi, sva at þar var fert

¹ [allar efi sinar *Cd.* ² at *Cd.*

bædi monnum ok hrossum med klyfium. Sidan foru þeir ofan
 eptir, þangat sem nu heitir Olafs hellir. Kelda er þar nær hellin-
 um, ok þo konungrinn ser þar i. En ef bufe manna sykiz þar i
 dalnum, þa batnar því, ef þat drekr af. Sidan fara þeir til matar.
 5 Konungrinn spurdi, ef setr nokurt veri i dalnum upp fra urdiinni,
 at þeir metti þar vera um nottina. Brusi segir, at setr voru þar,
 er hetu Greningar, ok kvad þar aungva menn mega vera um netr
 fyrir flagdagang. Konungrinn bad þa bua ferd sina ok kvat þar vilia
 vera um nottina. Þa kom sa madr til konungsins, er vista getti,
 10 ok segir, at þar var mostr(!) vista, ok kvezt eigi vita, hvadan komit
 var. Konungr þackar gudi sending sina ok let gera bondum byrdar
 af mat, þvíat margir voru i heimferd. Þeir voru æ setri um
 nottina. Ok ner nidri nott, er menn voru margir i svefni, þa var
 heyrnt ut æ staudulinn mikit karll ok þetta mell: «Sva brenna
 15 mik þenir Olafs konungs, at eigi ma ek her vera at minum hy-
 bylum, verd ek nu at flyia ok koma alldri æ þenna stodul sidan.»
 Um morgininn mellti konungrinn vid Brusa: «Her skal gera þe,
 ok man sa bondi, er her byr, hafa framdratt at fe sinu, ok alldri
 skal her korn friosa, þott bædi friosi fyrir ofan þe ok neðan.»

20 3. Þa er Olafur konungr hafdi konungr verit yfir Noregi .xv.
 vetr med þeim vetri, er þeir Sveinn iarll (voru) badir, snyr
 hann ferd sinni til Sviþiodar ok þadan allt sudr i Gardariki,
 ok dvaldizt þar um hrid i godu yfirleti af Iarizleifi konungi ok
 Ingigerdar drotningar, ok þo med storum æhyggium sinna rada-
 25 gerda, þar til er gud birti fyrir honum, hvat hann skyldi ur rada,
 ok því fylgdi hann sidan. En þat vard med þeim hetti, at sidan
 er hann bar upp fyrir Jarizlaf konung ok Ingigerdi drotningu rada-
 gerdir sinar, budu þau honum þar at dveliaz ok taka þat upp riki,
 er heitir Wlgar(i)a, ok var þat folk allt hundheidit i því landi.
 30 Olafur konungr hugdi fyrir ser um þetta bod ok bar fram fyrir
 menn sina; en þess lauttu allir, at hann skyldi þar stadfestast, ok
 eggiudu hann at fara aftr i riki sitt i Noreg, þvíat hann hafdi þat i
 radagerd at fara ut i heim til Jorsalalandz eda i adra helga stadi ok
 radaz undir reglu. En þat kom leingstum i huginn at hugsa um,
 35 ef nockur færi mundi verda til, at hann nedi riki sinu i Noregi.
 En er hann hafdi þar huginn, þa minntiz hann æ þat, at ena
 fystu .x. vetr rikis sins voru honum allir hlutir hegir ok farseligir,
 en sidan voru honum aull sin raad þungber ok torsott, en gagn-
 stadligar allar hamingiuraunir. Nu efadi hann um fyrir þa sok,
 40 hvart þat mundi vera vitrligt raad at treysta sva miok hamingiuna

at fara með sva litinn styrk i hendr fiandmaunnum sinum, er allr landzmugr hafdi snuizt til at veita honum motstaudu. Slíkar ahygg(i)ur bar hann optliga ok skaut til guds allo sinu male ok bad hann þat lata upp koma, sem hann vissi honum best gegna.

4. Þat var æ einni nott þa er Olafur konungur la i hvilu sinni, 5 ok vakti leingi um nottina, ok hafdi hann stórar ahygg(i)ur i skapi. En er hugrinn meðdizt miok, þa seig æ hann svefn, ok þo sva laust, at hann þottizt vaka ok sia aull tidendi i husinu: hann sa mann standa hia hylunne mikinn ok tiguligan, ok hafdi dyrlig klædi. Baud konunginum þat hellzt i hug, at þar mundi kominn 10 Olafur konungur Tryggvason. Sa madr mellti til hans: «Ertu miok hugsuokr um radagerdir þinar, hvat þu skallt upp taka. En mer þickir undarligt, er þu velkir þat fyrir þer; sva ok þat, ef þu etlar at leggja nidr konungs tign, þa sem gud hefir gefit þer; sliet it sama ok at vera her ok þiggja ríki af utlendum höfðingium ok þer 15 ukunnum. Fardu helldr apr til ríkis þins, þess sem þu hefir at erfðum tekit ok radit leingi fyrir með þeim styrk, er gud gaf þer, ok lat eigi undirmenn þina hreda þik. Þat er konungs frami at sigrazt æ ovinum sinum, en vegligr daudi at falla i orrosto með lidi sinu. Eda efar þu nockut um þat, at þu hefir satt at mæla i 20 ydarri deilu? Eigi skalltu þat gera at dylia þik siolfan sannynda; fyrir því mattu diarfliga sækia til lanz þins, at gud mun bera þer vitni um þat, at þat er þin eign.» En er konungurinn vaknadi, þottizt hann sia svipinn¹ mannzinz, er æ braut gecc. En þadan fra herdi hann huginn ok einstreingdi fyrir ser at fara apr til 25 Noregs, sva sem hann hafdi adr fusastr verit, ok hann fann, at allir hans menn villdu þat hellzt vera lata. Gladdi hann þa hellzt i huginn, at landit mundi vera audsott, er haufðingialaust var, sva sem þa hafdi hann spurt; etladi hann þa, ef hann kemi, at margir mundi honum lidsinnadir. En er konungurinn birti þessa radagerd 30 fyrir monnum sinum, þa toku allir því feginsamliga.

5. Svo er sagt, at sa athburdr vard i Gardaríki, þa er Olafur konungur var þar, at son einnar gaufugrar konu feke kverkasull, ok sotti sva miok, at hann matti ner eeki mat bergia, ok þotti hann vera nær banvænn. Modir sveinsins geck til drottningar 35 Ingigerdar, þvíat hon var kunleikakona hennar, ok syndi henni sveininn. Drotningh svarar, at hon kann þar eyngar lekningar til at leggja: «Gakk þu, sagdi hon, til Olafs konungs, hann er bestr leknir her, ok bid hann fara haundum meinit; ber til

¹ svifinn *Cd.*

ord min, ef hann vill eigi elligar.» Hon gerdi sem drotningin mælti. En er hun fann konunginn, þa segir hon honum, at son hennar var banveinn af kverkasull, ok bad hann far(a) h(a)undum um meinit. Konungrinn segir henni, at hann var eingi leknir¹ 5 ok bad hana þangat fara, sem lęknar voru. Hun kvad drottingu þangat hafa visat ser, «ok hun bad mik sin ord til bera, at þer legdit til þa lękning, sem þer kynnit, ok hun sagdi mer, at þu verir bestr lęknir i stadnum.» Þa tok konungr til ok for haundum um kverkr sveininum ok þukladi sullinum miok leingi, til þess er 10 sveinninn hrerdi munninn. Þa tok konungr braud ok braut ok lagdi i kross i lofa ser; sidan lagdi hann þat i munn sveininum. En hann svalg nidr, ok þadan af tok verk allan ur kverkunum, ok var hann æ fam dogum alheill. Modir hans vard fegin ok sva frendr sveinsins ok vinir. Var þanveg virt, at Olafur konungr hafdi 15 sva godar leknishendr, sem mellt verdr um þa menn, er su iþrot er miok lagit, at þeir haf(i) godar hendr. En sidan er alkunnig var iarteinagerd hans, þa var þat tekit fyrir sanna iartegn af morgum monnum.

6. Sa athburdr vard æ einum sunnudegi, at Olafur konungr 20 sat ok hafdi sva fasta hugsan, at hann gadi eigi stundanna. Hann hellt æ knifi ok tannara ok rendi þar af sponu nockura. Skutil-sveinninn stod fyrir honum ok hellt bordkerti; hann sa, hvat konungrinn gerdi, ok skildi at hann siolfr gadi eigi, hvat er hann gerdi. Skutilsveinninn mælti: «Manadagr er æ morgin, drottinn.» Konungr 25 leit til hans², er hann h(e)yrdi þetta, ok kom þa i hug, hvat hann hafdi gert ok bad fa ser kertislios. Konungr sopadi saman aullum spanunum i lofa ser, þeim er hann hafdi telgt, þa bra þar i loginu ok let brenna sponuna i lofa ser, ok matti þar af marka, at hann mundi fast hallda login ok bodordin ok vilia eigi yfir þat ganga, 30 sem hann vissi rettazt.

7. Sidan snyr konungr ferd sinni austan ur Gardariki, ferd til Sviþiodar ok efizt 3 þadan at lidi, sem hann fek. En er hann for austan um Kiol ok sotti þa vestr af fiallinu, sva at land legdi þadan vestr, þa reid mart lid fyrr en konungrinn, en sumt sidarr; 35 var þar þa rumt, er hann reid siolfr. Hann var hliodr, ok mælti eingi vid hann; reid hann sva langa hrid, at hann sazt litt um. Þa reid byskup at honum ok spurdi, hvi hann veri sva hliodr. Þa svaradi konungrinn med ahyggiu mikilli: «Undarliga hluti hefir nu fyrir borit um hrid; ek sa nu yfir Noreg, er ek reid vestr af

40 1 leknir *Cd.* 2 ok mælti *tülf. Cd.* 3 epluzt *Cd.*

fiallinu; mer gaf þa syn, at ek sa um allan Þrandheim ok því nerst um allan Noreg, ok sva leingi sem su syn hafdi verit fyrir augum mer, sa ek e því vidara, þar til er ek sa um oll lond ok verolld, lond ok sio, ok kenda ek giorla þa stadi, sem ek hafda fyrr komit, ok iafngiorla sa ek þa stadi, er ek hafda eigi fyrr sena, 5 sva þa, er ek hefi haft spurn af, ok suma hina, sem ek hefi eigi heyrt fyrr getid, bygda sem obygd, sva vitt sem verolld er.» Byskup svaradi ok kvad syn þa vera merkiliga ok storum heilagliga.

8. Sidan er Olafur konungur sotti ofan af fiallinu, þa var þer sa fyrir þeim, er æ Sulu heitir i ofanverdri bygd i Verdala fylki. 10 En er þeir sottu ofan at þenum, lagu akrar vid veginn. Konungur bad menn fara spakliga ok spilla eigi eign fyrir bonda. Gerdu menn þat vel, medan konungur var vid, en þer sveitir, er sidarr foru, gafu ath þessu aungan gaum, ok hliopu menn sva um akrinn, ath allr var lagdr at iordu. Sa bondi het Þorgeir flekr er þar bio, 15 hann atti .ii. sonu vel frumvaxta. Þorgeirr fagnadi vel konunginum ok baud þeim allan þann forbeina, sem hann hafdi faung ath veita konunginum ok monnum hans. Konungrinn tok því vel ok spurdi, hvat titt var landinu, eda hvart samnadr nockurr mundi gerr vera æ moti honum þar. Þorgeirr segir, ath lid mikit 20 var saman dregit i Þrandheimi, ok þar voru komnir lenndir menn þedi sunnan ur landi ok nordan af Haloghalandi, «en eigi veit ek, segir hann, hvart þeir etla því lidi at stefna ydr i moti eda annan veg.» Sidan kerdi Þorgeirr fyrir konungi skada sinn ok sagdi honum siolfum, hvert hervirki menn hans hofdu gert ok brotid 25 nidr alla akra hans ok trodit. Konungur segir, at þat var illa ordit, ath honum var mein gert. Sidan reid konungur þar til, er stadit hafdi akrinn, ok sa, at allr var ath iordu lagidr. Hann reid umhverfist akrana ok mellti sidan: «Þess vænti ek, bondi, at gud muni leidretta skada þinn, ok man akr þessi betri æ viku fresti.» Var 30 konungrinn þar um nottina i godum forbeina, ok hefr þadan ferd sina um morgininn. Ok er hann kom æ Stafamyrar, funduzt i hernum .ix.c. heidinna manna. En er konungur vissi þat, bidr hann þa skirazt lata, ok segir, at hann vill eigi hafa i orrosto med ser heidna menn, ok lysti því yfir, at hann etlar eigi i mannfiolda 35 at fa sigr, helldr einni saman guds miskunn ok hans krapti. «Vil ek eigi, sagdi hann, blanda saman heidinna manna blodi vid minna manna blod.» Heiding(i)ar bera saman rad sin ok letu skirazt .cccc. manna, en allt lid þeira annat snerist aptr til landz sins. Ok er konungur fluttiz ut eptir dalnum, komu miok margir bendr 40

til moz vid hann, ok geingu flestir i lid med honum, ok kunnu allir eitt at segia, at landzmenn drogu saman her ovigian, ok þeir helldu etlan sinni um þat at beriaz vid konung. Þa let konungrinn taka margar merkr silfrs ok fek i hendr einum bonda, ok
 5 mellti: «Fe þetta skalltu vandliga vardveita ok skipta sidan, leggja sumt til kirkna en sumt gefa kennimonnum, sumt olmosumonnum, ok fyrir sæl þeira manna, er med bondum er(u) i orrosto ok beriazt i moti mer ok falla fyrir vapnum varra manna. En þeir menn er falla i orrosto þessi ok mer fylgia munu, þa maunum ver biargazt
 10 allir saman.»

9. Olafur konungr flutti her sinn ut eptir dalnum ok letti eigi fyrr ferdinni, en hann kom æ Stiklastadi. Þa sa þeir lid bonda, ok for þat miok dreipt, ok var sva mikill fiolldi, at af hverium stig dreif til, en vida þat, at storflokkar foru saman. Konungrinn
 15 stodvadi herinn ok bad menn stiga af hestum sinum ok buazt her um. Sidan var skotid æ fylkingum ok sett upp merkit. Dagr var eigi kominn med þat lid, er honum fylgdi. Þorgisl i Hialmuson het sa bondi, er þar bio æ Stiklastodum, hann var fadir Grims goda. Þorg(i)sl baud konungi lidsemd sina ok at vera i orrosto
 20 med honum. Konungrinn bad hann hafa þauk fyrir bodit: «En ek vil, sagdi hann, at þu bondi ser eigi i orrosto; veittu oss helldr þat, at þu þiarg vorum monnum eptir bardagann, þeim sem særir verda, en veit hinum umbunad, er falla i orrostone. Sva ok ef þeir athburdir verda, at ek falla i orrosto þesse, þa veittu þann
 25 umbunad liki minu, sem naudsyn beidir til, ef þer er þat eigi bannat.» Þorgisl het þesso sem konungrinn beiddi.

10. En er konungrinn hafdi fylkt lidi sinu, taladi hann fyrir hernum ok mellti sva, at menn skylldu herda hugina ok ganga diarfliga fram, ef orrostan tekizt, «hofum vær lid þedi mikit ok
 30 fridt; en þoat bendr hafi meira lid, þa mun audna rada sigri; er þvi fyrir ydr at lysa, sagdi hann, at eigi man ek flyia ur orrosto þessi, skal ek annathvart falla her ella sigrazt æ bondum. Vil ek ok þess gud bidia, at sa hlutr komi upp um þetta, sem hann ser, at mer gegnir betr. Skulum vær þvi treystazt, at ver hofum
 35 rettara at mæla en bendr, ok þvi þar med, at gud man frelsa oss eigur vorar eptir orrosto þessa, en elligar mun hann veita oss meiri laun fyrir þa raun, er ver fram her, en ver kunnim siolfir at kiosa oss. En ef ek hlyt eptir at mæla um orrostone, þa skal ek gæda hvern ydarn eptir sinum verdleikum, ok eptir þvi sem hann gengr

fram i bardaganum.» En er konungrinn lauk reðu sinni, gerdu menn mikinn rom at mali hans, ok eggjadi hverr annan.

11. En er Olafur konungrinn hafði fylkt lidi sínu, þá voru bendr eigi enn komnir, bad hann menn þá setiast niðr ok hvíla sík. Settist konungrinn þá niðr ok allt lid hans, ok satu rúmt. Hann halladist ok lagði hofudist í kne Finni Arnasyni; þá rann svefn á konunginn, ok var þat um hrið. Þá sa þeir her bonda ok sotti lidid til mozt við þá. En er konungrinn vaknadi, melli hann: «Hví vaktir þú mik, Finnr, ok lezt mik eigi niota draums mins?» Hann svarar: «Ekki mundi þig þess dreyma, at eigi mundi meiri naudsyn at vaka ok buast við ovinum vorum ok hernum, er at oss ferr; eða ser þú eigi, hvar nú er kominn bondamungrinn?» Konungrinn svarar: «Ekki eru enn þeir sva nær oss, at eigi veri betra, at ek hefða soft.» Þá melli Finnr: «Hvat dreymdi þik þess, er þer þikir sva mikil missa, er þú vaknadir eigi siolfr?» Þá segir konungrinn draum sinn, at hann þottiz sea stiga hafan ok ganga þar eptir upp í loptid sva langt, at hann þottiz sea, at himinn opnadist, ok þangat til þotti honum taka stiginn. «Var ek þá, segir konungrinn, kominn í eð efsta stigit, er þú vaktir mik.» Finnr svarar: «Ekki þiki mer draumr sia sva goðr, sem þer mun þikia, ok etla ek vera munu fyrir feigd þinni, ef þat er naðvat annat en svefnorar.»

12. Bændr fluttu her sinn æ Stiklastadi, þar sem fyrir var Olafur konungrinn með lid sitt. For Kalfr Arnason í ondverðu lidinu, ok Harekr ur Þiottu fram með merkinu. En er þeir mettuzt, tokz eigi allskiott arasin, þviat bændr frestudu atgaungu ok bidu lidsins, þess er eigi var komit. Þórir hundr for sídarst með sínu lidi, þviat hann skylldi geta, at ekk(i) slegist aftr folkit, þá er heropit slegi upp, ok bidu þeir Kalfr Arnason. Bendr hofðu þetta orðtak í hernum at eggja lid sitt fram í orrosto: Fram fram buandmenn. Olafur konungrinn villði eigi at ganga, þviat hann beid Dags ok þess lids, er með honum var, ok sa þeir þá, hvar þeir foru. Ok þá er hvaratveggja lid stod ok menn kenzuz, melli konungrinn: «Hví ert þú þar, Kalfr? Við skildumz vinir suðr æ Meri; illa samir þer ath skiota geigrskott í flok varn, þviat her eru flórir breðr þínir.» Kalfr svarar: «Mart ferr nú annan vegh, konungrinn, en best mundi sama. Skilduzt þer sva við oss, at naudsyn var at fridast við þá sem eptir voru. Verðr nú hverr at vera þar, sem hann er staddr, en settast munðim við enn, ef ek reda.» Konungrinn svarar: «Vera kann þat, Kalfr, at þú vilir settaz, en ecki fridsamliga þiki mer þer lata buendrnir.» Þá svarar Þorgeirr af Kvistodum:

«Þer skulut nu hafa slíkan fríd, sem margir hafa af ydr haft; munut þer nu þess gíallda.» Konungrinn mellti: «Eigi þarptu, Þorgeir, at fysazt sva miok til fundar víd oss, þvíat eigi mun þer í dag audit sigrs æ oss, þvíat ek hefi haft þik til ríkis af litlum manni.»

5 13. Þórir hundr kom þá með sveit sína ok gek fram fyrir merkit boandanna ok mellti: «Fram fram, boandmenn.» Þá lustu bændr upp heropi miklu ok skutu bedi aurum (ok) spíotum. Konungsmenn eptu þá ok herop. En er því var lokit, þá eggiuduzt konungsmenn, eptir því sem þeim var bodit, ok melltu sva: «Fram
10 fram Cristzmenn, krossmenn, konungsmenn.» Ok er þetta heyrdu boandmenn, þeir sem ut stódu í armínn, þá melltu slíct íd sama, sem þeir heyrdu adra mæla. En er adrir bændr heyrdu þat, þá hugdu þeir þá vera konungsmenn ok baru vapn æ þá; baurduzt þeir þá síolfir, ok fell mart, adr þeir kaunnuduzt víd. Vedr var
15 fagrt ok skein sol í heidi. En er orrostan hófzt, þá laust roda æ himíninn ok æ solina¹, en adr letti, gerdi myrkt sem um nott. Konungr hafdi fylgt lídi sínu, þar sem var hed nockur, ok steypuzt þeir ofan æ líd bonda ok veittu sva hartt æhlaup, at fylkingh bonda bognadi fyrir, sva at þar stóð þá bríost konungsfylkingar-
20 innar, sem adr hófdu stadíd þeir, er fremster stódu í bondalídinu, ok var buit margt bondalíd at flýia. En lendir menn ok lendra manna synir ok huskallar þeira stódu fast, ok var þá allsnorp orrosta. Sotti þá líd bonda at aullum megum, híuggu sumir, en flestir skutu. Gerdz þá bardagínn skędr. Í fýstu fellu þeir miok,
25 er voru fyrir framan merki konungsins, mart fell ok af bondum. Þýntízt þá um merkit. Þá bad konungr Þórd fram bera merkit, en hann síolfr fylgdi ok su sveit manna, er hann hafdi síolfr valda til með ser at vera í orrostonni. Voru þeir menn í hans lídi einna vapndíarfastir ok best bunir at vopnum. Ok þá vard
30 alhord hírd. Geck þá konungr síolfr fram í hauggorrostona. En er bændr sa í andlít honum, þá hrędduzt þeir, ok felluzt þeim hendr. Olafur konungr bardízt aldíarflíga, hann hío til Þorgeirs af Kvístodum lendz mannz, þess er fýrr var getíd, ok um þvert andlítíd ok sundr nefbíorgína æ híalminum ok klauf haufudít fyrir
35 nedan augun, sva at nær tok af. En er hann fell, þá mellti konungrinn: «Hvart er þat satt, Þorgeir, er ek sagða þer, at þu mundir eigi sigraz æ fundi ockrum.» Í því bíli skaut Þórdr nídr merkisstaungínni sva hart, at hon stóð. Þá hafdi hann feingít banasæar, ok fell hann þar undir merkinu. Þá fell ok Þórfínnr

munnr ok Gizur gullbra; ok hófdu hann sott .ii. menn, hafdi hann drepit annan þeira, en annan sərđi hann, adr en hann fell. Þa var þat, sem fyrr var sagt, at himinn var heidr, en solin hvarf, ok gerđi myrkt sem um nott. I þenna tíma kom Dagr ok tok at fylkia¹ líđi sínu ok setti upp merki sitt. En fyrir því at myrkt var, þa var eck(i) skiott um atgaunguna, þvíat þeir vissu eigi vist, hvat fyrir þeim var. En þa sneru þeir þar at, sem fyrir voru Haurda(r) ok Rygir. Þessir hlutir voru ok margir atburdir adrir íafnsnemma, eđa sumir litlu² fyrr en sumir.

14. 3 Kalfr ok Olafur hetu bręđr frendr Kalfs Arnasonar, þeir stodu æ adra hlíđ honum, miklir menn ok sterkir ok hraustir. En æ adra hlíđ Kalfi gek fram Þorir hundr. Olafur konungur hio um þverar herđarnar. Sverđit beit ekki, en sva syndizt, sem dust ryki upp i moti ur hreinbálbanum. Þorir hio til konungsins, ok skiptuz þeir þa nokkurum hoggum víđ, ok beit ecki sverđ konungs, þar sem hreinbálbinn tok fyrir. En þa varđ Þorir sær a hendi. Konungur mellti til Biarnar stallara: «Berđu hundinn, er eigi bita iarnin.» Biorn sneri auxinni i hendi ser ok laust með hamrinum, ok kom þat haugg æ auxl Þori, ok varđ mikít haugg, ok hratađi Þorir víđ. En íafnskiott sneri konungur i moti þeim Kalfi frendum ok veitti Olafi banasar frenda Kalfs. Þa lagđi Þorir hundr spíoti til Biarnar ok æ hann míđian ok veitti honum banasar. Þa mellti Þorir: «Sva beyta(!) ver biornuna.» Þosteinn knarrarsmíđr hio til Olafs konungs með auxi, ok kom þat haugg æ fotinn vinstra fyrir ofan kneit. Finnur Arnason drap þegar Þostein. En víđ sær þat hneigdiz⁴ konungurinn upp víđ stein einn ok kastadı sverđinu ok bađ guđ hialpa ser. Þa lagđi Þorir hundr til konungs, kom þat lag nedan unđir bryniuna ok renđi upp i kviđinn. Þa hio Kalfr til konungs, ok kom þat haugg utan a halsinn enum hegra meğum. Menn greinazt at því, hvar Kalfr veitti konunginum þetta sær. Þessi .iii. hafđi Olafur konungur til líflatz. En eptir fall konungsins, þa fell flest aull su sveit, er fram hafđi geingit með konunginum. Dagr hellt upp bařaganum, þar til er hann var ofrlíđi borinn, sneri hann þa æ flotta, ok allt líđ þat sem upp stóđ; en margir voru sarir eđa móđir, sva at til einskis voru ferir. Bendr raku skamt flottann, þvíat hófđingiar sneru bratt apr ok þar sem valr⁵ læ, þvíat margir attu þar at leita eptir frendum sínum ok vinum.

1 fylgia Cd.

2 lititlu Cd.

3 Fall Olafs konungs Overskr.

4 hneigid Cd.

5 valir Cd.

15. Þorir hundr gek þar til, sem lík konungsins var, ok ve(i)tti umbunat, lagdi niðr ok retti líkit ok breiddi yfir klædi. En er hann þerdi blóð af andlitinu, þá sagði hann sva síðan, at andlit konungsins var sva fagrt ok roði i kinnum, sem þá at hann svefi, en miklu biartari en aðr var, meðan hann lífdi. Þá kom blóð konungsins æ hond Þori ok rann upp i greipina, ok þurpti þat sær eigi umbaund at hafa þaðan fra, sva greri þat skíott. Vattadi Þorir þat síolfr síðan um þenna atburð, þá er upp kom helgi Olafs konungs fyrir alþyðu. Vard Þorir fystr til þess af
 10 sveit² manna þeira, sem i moti konunginum hafði verit, at hallda upp helgi hans. Olafur konungur fell miðvíkudag .iiii. kal. Augusti. Þat var ner miðium degi, er þeir funduzt, en fyrir miðmunda hófz orrostan, konungurinn fell fyrir non, en myrkrið hellzt fra miðmunda til nons. Bendr rēntu ekki valinn, ok var helldr sva, at otta slo
 15 yfir þá marga, er i mot konunginum hófðu verit, en þó helldu þeir illvilia sinum ok demdu þat milli sín, at allir þeir menn, er með Olafi konungi fellu, skylldu aungan þann umbunat eða grauft hafa, sem guds monnum somði, ok kaulludu þá alla ransmenn ok utlaga. En þeir menn, er ríkir voru ok þar attu frendr i valnum, gafu at
 20 þessu aungan gaum, fluttu þeir frendr sína til kirkna ok veittu umbunat eptir síðveniu.

16. Þorgils Híalmuson ok Grímur son hans fóru til va(l)sins um kvellit, er myrkt var orðit. Þeir toku upp lík Olafs konungs ok baru i bruttu, þar til sem var husskytia nockur lítil ok auð
 25 annan veg fra benum. Hófðu þeir með sér líos ok vatn, toku þá kledi af líkinu ok þögu þat, svipudu síðan með dukum ok laugðu þar³ niðr i husinu ok huldu með víðum, sva at eigi matti sío, þótt menn kemi inn i husit; gengu síðan brutt ok heim til þegarins. Þar hófðu fylgt hernum hvaratveggia(l) margir stafkallar
 30 ok þat fatekt fólk, er sér bað matar. En þat kvellit eptir bardagann hafði þat fólk þar mart dvalizt eptir, ok er nattadi, leitadi þat sér herbergis um aull hus beði sma ok stor. Þar var einn blindr maðr, sa er fra er sagt, hann var snauðr, ok fór sveinn hans með honum ok leiddi hann. Þeir geingu uti um þeinn ok
 35 leitudu sér herbergiz, ok komu at því sama husi, sem lík konungs var inni. Dyrnar voru sva lagar, at þeir þurftu naliga at skríða inn eða kr(i)upa. Ok er hinn blindi maðr var inn kominn i husit, þá þreifadizt hann fyrir, hvar þar mundi mega niðr setiazt. Hautt hafði hann æ hófði, ok steiptizt hann fyrir andlit honum, er hann laut

1 Iartein Olafs konungs *Overskr.*2 *su Cd.*3 *þvi Cd.*

nidr; hann tok upp hendinni votri, ok kendi at tiorn var æ golfinu, ok retti upp hauttinn, ok kom haundin vid augun. En þegar bra klada æ hvarmana sva miklum, at hann strauk med fingrunum augun siolf. Sidan hopadi¹ hann ut ur husinu ok segir, at þar matti ecki inni vera, þviat þar var allt vott. Ok er hann kom ut, sa hann fyst skil handa sinna, ok sva þat allt, er sva ner honum var, at hann matti sia fyrir mattmyrkri. Hann geck þegar til beiarins ok inn i stofu, segir þar aullum maunnum, ath hann hefir feingit syn sina, ok at hann var þa skygn madr. En þat vissu margir menn, at hann hafdi leingi blindr verit, þviat hann hafdi þar leingi farit um bygdin. Hann segir², at þa sa hann fyst, er hann kom ut ur husinu nockuru vaundu ok litlu, ok þar allt vatt inni, ok segir, at hann greip þegar i vetuna ok strauk votum haundunum um augun. Hann segir ok, hvar þat hus stod. En þeir menn, er þar voru ok sa þessi tidendi, undrudzt miok þenna atburd ok reddu milli sin, hvad þar mundi inni vera i því husi. En Þorgisl bondi ok Grimr son hans þottuz vita, hvadan af þessi atburdr mundi hafizt hafa; þeir hredduzt miok, at ovinir konungs mundi fara ok ransaka husit. Sidan leynduzt þeir til hussins, toku likit ok fluttu likit i brutt i haga ok falu þar, foru sidan heim til beiarins ok svafu af nottina.

17. ³Þeir fedga(r) hofdu nu i sinni geymslu lik Olafs konungs hins helga, ok voru um þat miok hugsuikir, hversu þeir feingi til gett, at eigi nedi ovinir konungs at misfara því med nockurum hetti; þviat þat var ord bonda, at þat mundi til liggia, ef lik konungsins fyndiz, ad brenna þat eda flytia æ sæ eda sockva nidr. Þeir fedgar hofdu sed sva sem kertislios veri, þar sem lik konungsins la i valnum. Sva var ok sidan, er þeir hofdu folgit likit, þa sa þeir iafnan lios um netr þangat, sem konungrinn hvilldi. Þeir hredduzt, at ovinir hans mundi leita liksins, þar sem þat var, ef þeir sei þessi merki, var þeim því titt til at koma því i þann stad, er þat ver(i) vel komit. Þeir gera kistu ok vanda sem mest ok leggja þar i lik konungsins. Sida(n) gera þeir adra kistu, ok bera þar i halm⁴ ok griot, sem veri mannz haufgi, lykia kistu þa vanna-liga. Ok er bruttu var af Stiklastodum allt bondalid, þa bua þeir ferd sina, fa ser rodrarskutu ok eru saman .vii. menn eda .viii., ok voru allir þessir frendr eda vinir Þorgils. Þeir fluttu lik konungs til skips leyniliga ok setia kistu undir þiliur nidr. Kistu þa

¹ hofadi *Cd.*

² þegar *Cd.*

³ Af liki Olafs konungs *Overskr.*

⁴ hialm *Cd.*

hofdu þeir með sér, er griotit var í, settu þeir hana í skip, sva at menn *sæ*, foru síðan út eptir firði ok fa gott leidi, komu um kvelldit, er myrkva tok, til Nidaross. Þá sendi Þorgils menn upp í þeinn ok let segia Sygrdi(!) byskupi breska, at þa(t va)r af 5 halfu Knutz konungs, at þeir fara með lík Olafs konungs. En er byskup spyr þat, þá sendir hann þegar menn ofan *æ* briuggr(!). Þeir taka sér lettiskutu ok leggja at skipi Þorgilss, bidia fa sér lík konungsins. Þeir Þorgils taka kistu, þá er uppi stóð *æ* þilium, ok bera í skutuna. Þessir menn roa þar *æ* fiordinn út ok sokva 10 þar niðr kistunni. En þá var myrkt af nott. En þeir Þorgils roa upp eptir anni til þess, er þra(u)t þeinn, ok logdu at þar, er Sau(r)-hlid er kallad; þat var þá fyrir ofan þeinn. Fundu þeir menn at mali, þá sem helldr hofdu verit vinir Olafs konungs, ok spurdi, ef þeir villdi taka við líki Olafs konungs. En þat þordi eingi 15 madr at gera. Síðan fluttu þeir Þorgils líkit upp með anni ok grof(u) þar niðr í sandmel þeim, er þar var, biuggiu(!) þar sva um, at þar skyldi ecki nývirk(i) *æ* sia. Hofdu þeir þessu aullu lokit adr dagadi, foru síðan til skipsins ok logdu þar út eptir anni; ok foru þar til, er þeir komu heim *æ* Stiklastadi.

18. Hinn nesta vetr eptir hofzt umræða sudr í Þrandheimi, at Olaf konungr væri sannheilagr madr, af morgum monnum, ok iartegnir margar urðu þar at helgi hans. Hofu þá margir menn 20 *æ*heit við hinn helga Olaf konung um þá hluti, er monnum þotti malskipti við liggja, ok feing(u) margir menn af þeim *æ*heitum bot, sumir heilsu, en sumir farargreida eða adra þá hluti, er naudsyn þotti til bera. Einar Þambaskelbir varð fyrst til þess ríkis- 25 manna at halda upp helgi Olafs konungs. Eptir um sumarit gerðizt mikil umræða um helgi konungsins. Sneri þá ordrominum, voru þeir þá margir, er þat sonnudu, at konungr mundi vera 30 heilagr, er fyrr hofdu með ollum fiandskap mot honum geingit ok latid hann í aungan stad na af sér sannmæli. Toku menn þá at snuazt til amælis við þá menn, er honum hofdu mestan motgang veitt. Var af því mikit kent Sigurdi byskupi. Gerazt menn þá sva miklir hans ovinir, at hann stók brutt ur Noregi ok vestr til 35 Einglandz *æ* fund Knutz konungs. Síðan gera Þreñdir menn ok ordsendingar eptir Grimkeli byskupi ok bidia hann koma nordr í Þrandheim. Byskup bregðr skiott við þessa ordsending, bar þat miok til, at hann trudi þat satt vera mundu, er sagt var fra iartegnagerð Olafs konungs ok helgi hans. Byskup ferr fyst til 40 fundar við Einar Þambaskelfi, ok tok Einar foginsamliga við

honum, reðdu þeir mart ok sva þat, sem þar i landi hafdi gerzt ok til stortidendanda ordit, ok komu allar rædur vel æ samt med þeim. Sidan ferr byskup inn i kaupangh, ok tok þar oll alþyda vel vid honum. Hann spyrr vandliga at um takn þau, er saugd voru fra Olafi konungi, ok spurdizt honum þar vel til. Sidan gerir byskup ord Þorgisli inn æ Stiklarstadi ok Grimi syni hans, stefnir þeim ut til bejar æ sinn fund. Þeir fara, ok er þeir koma, segia þeir honum aull merk(i), þau sem þeir vissu, ok svo hvar þeir hofdu latid lik konungs. Sidan sendir byskup eptir Einari, ok kom hann til beiar, hafa þeir byskup ok Einarr reður vid Svein konung Knutzson, er þa var yfir Noregi, ok vid Alfivi(!) modur hans; badu þeir konung leyfa, at lik Olafs konungs veri ur iordu tekit. En konungr bidr byskup fara med því, sem hann vill. Þa var þar mikit fiolmenni i þenum. Byskup ok Einarr ok menn þeira med þeim fara til, þar sem Olafur konungr var grafinn, letu þar til grafa, ok var þar kistan komin miok sva upp ur iordu. Þat var margra manna ræd, at byskup leti lik konungsins grafa i iord at Clemens kirkiu, þa kirkiu hafdi Olafur konungr gera latid, ok sva var gert. En sidan fra andlati Olafs konungs voru lidnir .xii. manadir ok .v. neþr, þa var upptekinn hans heilagur domr. Var þa enn uppkomin miok kistan ur iordu, var hon þa spanosa, sem nyskafin veri. Grimkell byskup geingr þa til, er kistan var upptekin, var þar þa dyrligr ilmr. Þa berar byskup andlit konungsins, ok var eyngan vegg brugdit hans æsionu, sva rodi i kinnum, sem þa mundi, þott hann veri nysofnadr. En æ því fundu menn mikinn mun, þeir er sed hofdu Olaf konung, þa er hann fell æ Stiklastodum, at vaxit hafdi hær hans ok negl, því nest sem þa mundi, þott hann hefði lifs verit iafnlangan tima. Þa gek Sveinn konungr til ok adrir hofdingiar, þeir sem þar voru. Þa mellti Alfifa: «Furdu seint funa menn i sandinum; ecki mundi sva, ef hann hefði i moldu legit.» Þa tok byskup saux ok skar af hari konungsins, ok sva tok hann af kaupum hans. Hann hafdi haft langa kampa, sva sem þa var sidr. Byskup mellti þa til konungs ok Alfivu: «Nu er hær konungs ok kampar sva sitt, sem þa er hann fell, en þvílíkt hefir vaxit, sem nu siat er her afskorit.» Þa svarar Alfifa: «Þa þicki mer har þetta heilagur domr, ef þat brennr eigi i elldi; en opt vitum vær hær manna heillt ok osakat, þeira sem leingr hafa i iordu (legit) en þessi madr.» Þa let byskup taka elld i glodarkeri ok blezadi, ok lagdi

1 er þott *Cd.* 2 oskakat *Cd.*

reykelsi æ elldinn ok ględrnar ok þar med har konungsins. Ok er brunnit var reykelsit allt, þa tok byskup harit upp ur elldinum med ollu obrunnit. Synir byskup konungi ok audrum hofdingium. Alfifa bad þa leggja harit i ovigdan eld. Þa svarar Einar þambaskælbir ok bad hana þegia ok valldi henni morg snaud ord. Var þa þat byskups atkvedi ok konungs samþycki ok domr allz heriar, at Olaf konungr veri sannheilagr. Var þa likami¹ hans borinn inn i Clemens kirkiu ok þar um buid. Var kistan sveiput pellum² ok tialldat allt yfir med gudvefium. Vurdu þar þa þegar margskonar iarteinir at hans heilögum domi.

19. Þar æ melnum sem Olaf konungr hafdi i iordu legit, kom upp brunnr fagr, ok feingu marger bot af því vatni meina sinna. Var þar veittr umbunadr, ok hefir þat vatn verit vandliga vardveitt iafnan sidan. Kapella var þar fyrst gerr ok sett þar allterit, sem verit hafdi leidi konungs. En nu stendr (þar) Kritz kirkia ok þar haallterit sem i enne fyrri hafdi verit. Þat er nu kallad Olafshlid, er heilagr domrinn var borinn af skipi, ok er þat nu ner be midium. Byskup vardveitti lik Olafs konungs ok helgan dom, ok skar har hans ok negl, þviat hvart(v)eggja vox sva skiott, sem hann veri lifandi madr i þessum heimi. Olaf konungr enn helgi var þa hælfertugr at alldri, er hann fell, ok hafdi att .xx. folkrorrostor. Þa er Olaf konungr fek it fysta haugg æ Stiklarstaudum, kastadi hann fra ser sverdinu Hneiti. Þat tok upp ok vo med einn senskr madr, sa madr komz ur bardaganum med audrum flottamaunnum ok til bus sins heim i Svipod, ok for med sverd þat alla sina daga, ok sidan son hans, ok hverr eptir annan þeira frenda; ok fylggir þat e eign sverdzins, at hverr segir audrum nafn þess, ok sva hvadan komit var. Sidar miklu æ dogum Kirialax keisara þar sva til, at æ einu sumri, þa er keisari var i herferd nockurri, at þeir lagu i herbudum; voru þar storar sveitir Veringia, ok þeir voktu ok vord helldu, yfir konunginum, lagu æ velli nockurum fyrir utan herbudir. Skiptu þeir med ser nottinni til voku ok voru med ælvepni, laugduzt þa adrir til svefnis, er adrir voknu. Þeir voru vanir, þa er þeir svofu, at hafa hialm æ hofdi, en skiold yfir ser ok sverd undir hofdi, ok hegri hendi hallda um medalkaflann. Einn þeira felaga er lotid hafdi at [vaka, vaknadi i dagan, ok var þa sverd hans i brottu. Stod hann upp ok tok ok etladi lagsmenn sina, er voktu, hafa gert til spotz vid sik at vela fra honum sverdit. Þeir synia fyrir sik. Sva ferr þriar neþr,

1 likama Cd.

2 fellum Cd.

3 [vakakanadi Cd.

Hann undrazt þá miok, ok allir er vissu, ok spurdu¹ hann, hveriu gegna mundi. Þá segir hann, at sverð þat var kallað Hneitir, ok Olafr konungr hafði att ok siolfr borit i bardaga, þá er hann fell. Segir ok sidan, hversu sverðit hefir farit sidan. Þetta var sagt Kirialax keisara, let hann þenna kalla til sin ok fer honum gull þrenn iafnvirði sverðzins. Sidan let hann sverðit bera i Olafs kirkiu, þá sem Væringiar hallda. Eindridi ungi lendr madr ur Noregi æ dogum sona² Harallz gilla var þá i Miklagardi ok hann sagði fra þessu i Noregi, þá er hann kom heim.

20. Magnus konungr son ens helga Olafs konungs let gera skrin ok bua gulli ok silfri ok setia steinum, er þat sva gert at mikilleik sem kista liks, ok svalir undir, en vætt yfir vaxit sem reifr, ok þar af upp hofut ok burst æ hliðveggjunum, lamar æ bak en læst framan. Sidan let Magnus konungr leggja i skrinitt helgan dom Olafs konungs fodur sins. Urðu þar þá margar iarteinir. Þá var i logh tekit at hallda heilagt um allan Noreg lifatzdagh Olafs konungs, var þá sa dagr þar þegar halldinn sem hinar sterstu hatidir. Magnus konungr hafði heriat æ Vindr, ok sidan er hann kom aptr til Danmerkr, let hann fra lidit mart, ok var hann þá eptir eck(i) fiolmennr. Þat sama haust foru Vindr med ogrynni lids. Hann dregr þá her saman ok ferr i moti heidingium, ok var lidit hans litid hia því, sem þeir hofðu. Eggiudu þá menn hans, at hann skyldi flyia, ok var hann þá allhugsuikr. Þá i svenfni syndizt honum enn helgi Olafr konungr fadir hans ok mellti vid hann: «Erut þer nu ottafullir, er heidingiar hafa her mikinn; hrez þu eigi, ek man þer fylgia. Stattu upp ok rad þegar til orrosto, (er) þer heyrit ludr minn; verit oruggir ok ottalausir.» Þá vaknadi konungrinn. Rann þá sol upp. Segir hann draum sinn, ok urðu menn vid þat gladir, herðu nu hugina. Þá sa þeir her Vinda fara yfir Skotborgar æ. Þá heyrdur allir lid(s)menn Magnus konungs upp i loptid yfir sik kluckuhliod, ok þeir menn, sem verit hofðu i Nidarosi, þá kendu, at sva var sem Glauð veri hringt. Su kluka var at Clemens kirkiu, ok hafði hinn helgi Olafr konungr hana þangat feingit til. Sidan steypti Magnus konungr af ser bryniunni ok tok i hond ser Hel, auxi þá er Olafr konungr hafði atta, redzt þegar i moti Vinda her. Giora þeir þá (sva) harda atgaungu, at Vindr hrukku fyrir; sneru þá æ flotta þeir sem fremstir voru, en þeir sem sidaz voru, stodu sva, at hinir mattu eigi flyia; fellr þar þá hverr um annan. Magnus konungr ok menn

¹ spurdi *Cd.* ² sonar *Cd.*

hans hiuggu þa nidr sem bufe. Segia frodir menn þat manfall mest verit hafa æ Nordrlondum i kristni. Raku þeir þa flottann i sidan ok drapu þa ogrynni lids.

21. Guthormr son Gunhilldar systur en(s) helga Olafs konungs for vestr i vikingh æ Irland, var hann þar i kerleikum miklum med Mardagi konungi. Um sumarit heria þeir æ Brettlund ok fa of fiar, leggja sidan i Aungulseyiar sund, skipta herfanginu. Ok er konungr sæ yfir silfr þetta it mikla, vill hann hafa einn allt, virdir þa litils vingan vid Guthorm. En Gutturhmi(!) likadi illa, ok vill eigi vera hlutrenigr, ok menn hans. Konungr gerir honum .ii. kosti, annathvart at beriazt vid hann eda ganga þar fra aullu herfanginu ok sva fra aullum skipum sinum: «Vil ek hafa þau, sagdi konungr, ella hefir sa fe, er sigrazt.» Sa var munr lids þeira, at konungr hafdi .xi. langskip, en Guttormr .v. Bad hann ser fresta um þetta vandkveði, ok fek þat eigi. Þa kaus hann at deya med dreingskap eda vega sigr, helldr en þola skaumm ok svivirdingh af sva mikilli missu fyrir aungva sok. Kallar hann æ gud ok hinn helga Olaf konung frenda sinn; var þa ok hans vokuaptan; bidr hann fultings ok hialpar ok het honum at gefa tiund af aullu því herfangi, sem hans menn hlyti, ef þeir feingi sigr. Sidan skipar hann ok fylkir lidi sinu i moti þeim mikla her ok bardizt vid þa, ok med guds fulltingi ok hins helga Olafs konungs fek hann sigr. Þar fell Mardagr konungr ok hverr madr þedi ungr ok gamall, er med honum var. Eptir þann haleita sigr vendir Guttormr heim gladr med allt þat fe, er þeir hofdu til heriad. Var þa tekinn hverr penningr enn tiundi, sem heitid var Olafi konungi. Var þat sva mikit ofa fe, at þar af let hann gera rodu eptir vexti sinum eda stafnbua sins. Er liknerski þat nu miklu meira en þeir menn, sem nu eru. Gaf hann roduna sva buna til stadar hins helga Olafs konungs, ok hefir hon þar sidan verit til minningar sigs Guttorms ok iartegnar Olafs konungs.

22. Kir(i)alax Miklagardz keisari for herfaur æ Blaukumanna vullu. En er hann kom æ Peizina vullu, þa kom þar i mot honum heidinn konungr med uvigian² her, þedi hestalið ok stora vagna, ok þar æ i ofanverd vigskaurd. Biuggu sva um nattbol sitt, skipudu vagnum hverium vid annan fyrir utan herbudir sinar, ok þa(r) fyrir utan grofu þeir diki mikit. Var þat þa allt saman vigi mikit sem borg. Enn heidni konungr var blindr. Nu er Grikiá her kom, þa setia heidingiar fylkingh sina vid vagnaborgina, en Grikiar

1 falttan Cd. 2 uvegian Cd.

setia sina fylkingh þar i mot; rida fram hvarertveggia¹ ok beriazt. Þa Grikir þar mikit mantion ok flyia, en heidingiar fa sigr. Þa skipar keisari fylkingh af Frakkum ok Flemingium, rada þeir fram, ok fer sem fyrr, at margir fellu, en allir flydu. Var þa keisari reidr hermonnum sinum, en þeir svarodu ok badu hann taka til Væringia vinbelgia sinna. En hann lezt eigi vilia leida fa menn, þo at hrauster veri, i mot sva miklum her. Þa svarar Þorir helsingr, er þa var fyrir Væringium: «Þott fyrir veri brennandi elldr, þa munda ek ok miner menn þegar upp hlaupa ydr til viss fridar.» Keisari svarar: «Heitid æ Olaf konung ydarn til fulltings ydr² ok sigrs.» Þa taka þeir heit med stadfesti ok hetu at reisa kirkiu Olafi konungi af sinum kostnadi ok godra manna stodum. Sidan ridu fram Væringiar æ vollinn. Ok er heidingiar³ sea þat, segia þeir konungi sinum, at enn ferr lid af Grikkia her ok rann um volluna, ok er meira en haund full mannz. Þa spurdi konunginn: «Hverr er sa inn tiguligi madr, er þar ridr æ hvitum hesti fyrir lidi þeira?» «Eyngan siam ver þann mann, sogdu þeir.» Þar var eigi minni lidsmunr, en sem .lx. heidingia veri i mot einum krisnum manni, en eigi ath sidr redu Væringiar til bardaga alldiarfiga. Ok þegar er þeir komu saman, kom otti yfir heidingia, ok toku þegar at flygia. Væringiar raku þa ok drapu marga. Þat sa Grikir ok Frakar, er flyid hofdu fyrr, reduzt nu til ok raku flottann med hinum. Voru Væringiar þa komnir upp i vagnaborgina. Vard þar hit mesta mannfali i flotta heidingia. Þa var hinn heidni konungr handtekinn, hofdu Væringiar hann med ser. Þeir toku her þa herbudir hinna i sitt valld ok foru apr med agetum sigri.

23. Greifi einn grimr var i Danmork, hann atti ambatt noræna ok þrænka. Hun dyrkadi Olaf konung med mikilli trúfesti. En Greifin tortrygdi allt þat, sem honum var sagt fra hans heilagleik, hefir i spotti ok sagdi þat kvitt einn vera ok pata. Aa hatidardeggi Olafs konungs, er allir Nordmenn hallda, þa vill sio greifi eigi heilagt hallda, hann baud ambattinni at vinna, ath baka braud ok ellda ofn til brauds þann dag. Vita⁴ þottizt hun eði hans, ef hun gerdi eigi sva, at hann mundi henne sarliga hefna. Geingr þa til allnaudig ok bakar i ofninum, ok kveinar þo miok, medan hun var at, ok heitazt vid Olaf konung, kvazt alldri skyldu trua helgi hans, nema hann hefndi nokuru þessarrar naudungar. Ok allt var iafusnemma ok æ somu stund, at greifinn vard blindr

¹ hvartereggia Cd. ² ydrs Cd. ³ hofdingiar Cd. ⁴ Veita Cd. 40

badum augum ok braudit allt vard at grioti, þat sem i ofninn var skotid. Ok sidan hefir Olafs messa verit halldin um Danmork.

24. Magnus konungr vardveitti sidan helgan dom fedrs sins Olafs konungs, medan hann lifdi, skar hær hans ok negl, ok sva gerdi Haralldr konungr eptir hann um sina dagha, allt til þess er hann for ur landi vestr til Einglandz; þa læsti hann skrinitt, en kastadi lyklunum¹ ut æ Nid, en sumir menn segia, at hann kastadi utan bordz fyrir Agdanesi. Þa var lidit fra falli Olafs konungs halfr² fiordi tugr vetra, þat var iafnlanght sem hann hafdi lifat her i heimi. En Olafir konungr kyrrit let gera steinkirkiu³ i kaupangi i þeim stad, sem lik Olafs konungs var fyrst i iord grafit, let hann þat musteri bua, ok var þar vigd Kriz kirkia. Var þar þa byskupsstoll ok skrin Olafs konungs ens helga, þar urdu þa margar iartegnir, ok gerdizt þangat mikil at(sokn) hatidardag Olafs konungs. Þenna tima hofdu þangat flutz þrir siukir menn ok vënt ser heilsu ok miskunnar af hinum helga Olafi konungi. Einn þeira fek syn sina um kvellidit fyrir Olafs messu, er sionlaus hafdi þangat komit; en annarr mal sitt, sa er þangat hafdi dumbi komit, þa er helgir domar voru utbornir ok skrinitt nidr sett i kirkiugardi eptir vanda. Tok sa þa gudi at þakka ok enum heilaga Olafi konungi med miuku tungubragdi sina heilsubot. Kona var inn þridi madr, er þangat hafdi sott austan af Sviþiod, ok i þeiri ferd hafdi hon þolt mikid vos ok naud; hun var sionlaus ok borin til kirkiu, ok hafdi verit blind .xiiii. vetr; en fyrr en tidum var lokit um daginn, þa sa hun badum augum ok for þadan heil heim.

25. Ungan mann danskan at ett toku heidnir menn ok fluttu til Vindlandz, hofdu hann þar i baundum med audrum herteknum maunnum. Hann var um daga i iarne einnsaman vardveizlulauss, en um neþr var son bonda i fiotri med honum, at hann hlypi eigi fra honum. En þessi aumi madr beid alldri svefn ne ro fyrir harmi ok sinni sorg, hugsadi marga vega, hvad til hialpar veri, ok kvidde miok ænaud, hreddizt sullt ok pislir, vænti aungrar lausnar af frendum sinum, er tys(v)ar adr hofdu hann utleyst med fe af heidnum monnum. Eyngan ser hann annan utveg en hlaupaz ut ok brutt, ef hann ma. Aa einni nott drepr hann son bonda ok hoggr af honum fotinn, skundar sidan til skogar med fioturinn. Um morgininn er lysir, verda menn varir vid hann, at hann er i bruttu, ok fara eptir honum med sporhunda, finna hann þar i skoginum, þar sem hann la, taka hann nu med hondum ok beria fast, binda

1 lyknunum *Cd.* 2 hialfr *Cd.* 3 steinsta kirkiu *Cd.*

hann sidan i iarne. Þótti honum, sem skuggi einn veri þat hardretti, er fyrr hafði hann reynt, hia því ollu, er nu þolldi hann. Eingi bad honum miskunnar ne sa aumu æ honum nema krisnir menn, er þar lagu bundnir hia honum, þeir haurnudu ok gretu hans mein ok sina naud. Einnhvern dagh rada þeir honum þat ok þidia hann gefazt Olafi konungi honum at þiona i hans kirkiu, ef hann kemizt med hans miskunn i brutt ur þessi prisund. Hann iatar því feginn ok gefr sik til stadar hins helga Olafs konungs. Nestu nott sæ hann i svefni mann standa fyrir ser ekki hafan, ok mellti vid hann: «Heyrdu, aumr madr, hvi ris þu eigi upp?» Hann þóttizt svara: «Lavardr minn, hverr ert þu?» Sa svarar: «Ek em Olafr konungr, er þu kalladir æ.» Hann mellti: «Ek villda feginn upp risa, en ek ma eigi, þvíat ek lig [bundinn i iarni¹ ok þo i fiotri med þeim monnum, er her liggia bundnir.» «Stattu upp skiott, sagdi sa, ok edrast eigi, vist ertu lauss.» Þa vaknar hann ok seger felogum sinum, hvad fyrir hann bar. Þeir badu hann þa upp standa ok vita², ef satt veri. Hann stendr upp ok kennir, at hann er lauss. Þeir kvadu honum fyrir eeki koma mundu, er hurdin var læst. Þa lagdi til gamall madr, er þar var meinliga halldinn, bad hann eigi tortryggia þess heilaga mannz iartegn ok miskunn, er hann hafði lausn af feingit, «man hann af því iartegn vid þik ger(v)a hafa, sagdi hann, at þu munt niota skulu ok hedan lauss verda, ok eigi þer til vesalldar eda meiri pinu; nu leita þu dyra, ok ef þu kemzt ut, þa ert þu holpinn.» Hann gerir sva ok finnr þegar dyrnar opnar, kemzt ut ok i brutt. Þetta finna heidnir menn ok fara þegar eptir honum med hunda. Hann ligger ok leynizt, ser hann giorla, hvar þeir fara, en hundarner villazt sporsins, þegar þeir sekia i nand honum, ok maunnunum villizt sva syn, at þeir sio hann eigi, ok la hann þa nær fyrir fotum þeim. Fara þeir nu heim aptr ok fundu hann eigi. En hann setti undan ok til skogar. Þa gaf enn helgi Olafr konungr honum aptr heym ok alla heilsu, er hann hafði mist i hardretti, þa er barit hafði verit um hofud honum. Þvi næst komst hann æ skip med .ii. krisnum monnum, er þar hofdu leingi pindir verit, ok flytiazt sva i brutt af þeim flugstigi. Sidan sotti hann til Nidaross ok var þa ordinn alheill. Hann idrazt þa heita sinna ok geingr æ ord sin vid hinn helga Olaf konung, ok hleypzt i brutt þadan um dagh, kemr til eins bonda, er honum veitti hus fyrir guds sakir. Um nottina i svefni ser hann koma til sin meyar þriar fridar, ok avita

¹ [bundit j iarna *Cd.* ² hvart hann *tif.* *Cd.*

þær hann ok spyria, hvi hann geriz sva diarfr at hlaupazt i brutt fra enum helga Olafi konungi, er honum hafdi sva mikla ok margfallða miskunn veitt, ok hann hafdi honum adr gefizt. Þa vaknar hann felmsfullr ok otta, stendr þegar upp ardegis ok segir bonda, 5 hvat tit er. En bondi let hann aungu audru vid koma en snua heim aprt til stadarins. Sa madr ritadi i fyrstu þessa iartegn, er sa manninn ok sa a honum iarnastadinn.

26. Dora modir Sigurdar konungs Jorsalafara let skera tungu ur hofdi þeim manni ungum, er Kolbein het, ok fyrir eigi meiri 10 sok, en hann hafdi haft eitt stykki af diski hennar, ok sagdi hann steikarann hafa gefit ser. En sa þordi eigi i gegn at ganga fyrir henne. Sidan for þessi madr leingi malauss. Hann kom til Nidaross ok vakti at Krizkirkiu. En um ottusaung Olafs messudag inn sidarra sofnar hann, ok ser hann Olaf konung koma til 15 sin, ok tok tungustufinn ok heimti. Hann vaknadi heill ok gerdi gudi þackir ok hinum helga Olafi konungi.

27. A dogum sona Harallz gilla Eysteins ok Sygurdar ok Inga toku Vindar mann þann, er Halldorr het, ok veittu honum meizl, skaru kverkrnar ok drogu þar ut tunguna ok skaru af i 20 tungurotunum. Sidan sotti hann til ens helga Olafs konungs ok rendi fastliga hug til hans, bad hann arna ser vid gud mals ok heilsu. Þvi næst feck hann mal ok heilsu, ok gerdizt þegar þionostumadr heilags mannz ok hellt þvi iafnan sidan alla sina lifdaga ok gerdizt godr madr ok trufastr. Þessi iartegn gerdiz 25 halfum manadi fyrir sidarri Olafs messudag, er Nicholas cardinali vard landfastr i Noregi.

28. Brædr .ii. voru a Upplondum rikir menn ok kynstorir ok audgir, Einarr ok Anndress synir Gutthorms grabarsz, þeir voru 30 modurbrædr Sigurdar konungs munnz. Systur attu þeir frida ok eigi til forsiala², at þvi sem sidarr reyndizt. Hon hafdi blidleti mikit vid einn enskan prest, er Rikardr het, er þar atti heima med brædrum hennar, gerdi hun honum ok martt med godvilia. En um konu þessa gerdizt ferligr ordromr, ok er þat var a lopt komit, þa hugdu þat allir prestinum a hendr, sva brædr hennar 35 sem adrir menn. Þegia þeir þo yfir leyndri vel ok lata þo ecki a sik finna. Einn dag kalla (þeir) hann til sin³, hann vardi einskis af þeim nema gods eina. Teygdu þeir hann heiman med ser ok letuzt ferd eiga i annat herat, hofdu einn mann med ser, þann er eigi vissi þessi ræd med þeim. Þeir foru a skipi eptir

1 sama Cd. 2 fiorsiala Cd. 3 ein dagh gjentager Cd.

vatni því, er Raund heitir, ok lendu vid nes þat, er Skiptisandr heitir, ganga þar a land ok leku litla (stund). Sidan fara þeir i leynistad einn, lata hann verkmanninn sla hann prest(inn) auxarhamars hogg eitt, sva at hann la i oviti. Hann spyrr, þa er hann vitkazt: «Hvi skal nu sva hart leika?» Þeir svarodu: «Þu skalt nu finna, hvad þu hefir gert.» Baru þeir þa sakir æ hann, en hann syniadi ok bad gud skipta med þeim ok inn helga Olaf konung. Þa briota þeir fotleggi hans ok draga hann sidan milli sin til skogar, binda hendr hans æ bak apr. Sidan leggja þeir streing at hofdi honum en þiliu undir hofud ok herdar, setia æ sneril ok snua at streinginn. Þa tok hann Einarr elrihel ok setti æ auga presti; þionninn¹ stod yfir ok laust æ med auxi, sva at augat stok ut or ok nidr æ kampinn. Þa setr hann helinn æ annat augat ok mællti: «Liostu munum kyrrara.» Hann gerir sva. Skautz hellinn þa af augasteininum ok sleit hvarminn. Hann Einarr lypti hvarminum ok sa, at þar var augasteinninn, setr þa helinn at vid kinnina, ok er þar var æ lostid, sprac augasteinninn a kinnarbeinit, þar sem hest var. Sidan luka þeir upp augu hans ok munn hans, drogu ut tunguna ok skaru af. Eptir þat leysa þeir hendr hans ok hofut. Þegar er hann vitkazt, verdr honum þat fyrir, at hann leggr augasteinana² i stad sinn ok helldr þar at badum hondum sem fastast. Þeir bera hann til skips, roa til bæia(r), er heitir æ Sæheimraudu, senda menn til bæiar ok segia³, at þar la prestr æ straundu. Medan þeir voru i bruttu, spyria þeir prest, ef hann megj mæla. Hann bladrar tungustufinum ok leitar vid at mæla. Þa seger hann Einarr til brodur sins: «Ef hann grer ok rettir vid fyrir tungustufinn, þa hyg ek, at hann megj mæla.» Þeir klypa þa med taung ok skera af tungunni tysvar ok sidarst i tungurotunum, ok lata hann þar eptir liggia halfdaudan. Husfreyia æ þeim bæ var fatek, for hon þo til hans med dottur sinni, ok bera þer hann heim i motlum sinum. Sidan var sottr prestr, hann kom ok batt sær hans oll; leita þa(u) honum heginda slikra, sem þau mega. Enn særi prestr la þa lama ok ollu megni numinn, gret hann sarlega ok stundi, bad gud miskunnar i hugnum ok enn sæla Olaf konung arnadarordz. Eptir midia nott sonfnar hann. Þa þikkizt hann sio gofugligan mann koma til sin, ok mællti sva: «Illa ertu nu leikinn, Rikardr felagi; se ek nu, at mattrinn er nu eigi mikill.» Hann þottizt svara: «Þyrpta ek miskunnar almattigs guds ok ens helga Olafs konungs.» Hann

¹ þionin *Cd.*

² augvsteinana *Cd.*

³ þegia *Cd.*

svarar: «Þu skalt nu ok hafa.» Hann tok þa i tungustufinn ok heimti sva hart, at prest varð sart vid. Sidan strauk hann hendi sinni um augum(!) honum ok bein ok um adra særa limu. Þa spurdi hann prest(r), hverr hann veri. Hann leit vid honum ok
 5 mælti: «Her er Olafur konungr nordan ur Þrandheimi.» Hann hvarf þa i brutt, en prestrinn vaknadi alheill ok tok þegar at mæla: «Sell em ek, sagdi hann; almatkum gudi (þock) ok enum helga Olafi konungi, hann hefir grædan mik.» Sva hormuliga sem hann var adr leikinn, sva bradar bætr fek hann þeirar all(r)ar ohamingiu,
 10 ok sva þotti honum, sem alldri hefði hann ordit siukr ne sær tungan var heil ok bædi augun fagrliga i lag komin med biortum skygnleik, brotin bein voru heil ok aull aunnur sær voru groin¹. En til vitnis, at augu hans voru utstungin, þa var groit aur hvitt æ hvarumtveggia hvarmi ok til agætis enum helga Olafi konungi.

29. Bondi einn æ Mæri varð fyrir þiofnadar alygi, sva at hann feck eigi fyrir sik ordi ne eidi, ok hann til galga leidr aurvænti² af þeim allz rettdæmis, sem vid voru; het þa æ hinn helga Olafur konung, at sa byrgi honum ok ryfi þeira rangdæmi, er fyrir rettletinu let þessa heims lif ok afladi sva ens himneska.
 20 Sidan var hann heingdr af gnipu fram hæri³ nockurre; ok er hann bar af gnipumi fram, ok virgullinn villdi renna at halsi honum, þa þotti honum Olafur konungr skiota fiol undir fetr honum ok firra hann dauda. En er hann hafði uppi hang(i)t fra dagmalum ok allt til nattmala, þa kom til kona hans ok synir med leyfi
 25 gaufugs mannz at iarda lik hans. Sidan steig hann son hans upp i galgatreit ok skar virg(u)linn. Vard fallit sva hatt fyrir hamarinn nidr, at þat veri vanliga mannz bani, þott þat eina yrði til. Litlu sidar en hann var æ skip lagdr, ok naevad roid, þa er sem hann vakni af svefni, ok segir þa sliect, sem i hafði gerzt, sekir sidan
 30 erchibyskups fund med fagnadi, ok var þar þeim iartegnum lyst.

30. A Þelamork villdu menn steinkirkiu gera lata enum helga Olafi konungi, en talgugriot hittizt hvergi i heradinu, þa er steinsmidrinn var kominn. Redu menn þa at gera trekirkiu, er eigi urdu efni æ audru. Ok er smidrinn villdi aptr hverfa,
 35 brast þar fiall eitt i sundr, ok hraud þar fram talgugrioti, sem hafa villdi. Var þa byriad steinkirkjusmidin, sem fyrir aundverdu var stofnat.

31. Heradsmadr einn audigr ok ríkr gek af tru sinni ok gafzt fiandanum. Hann var staddr i Nidarosi at Olafsmessu, þo at af

allzaungum godvilía. Af þessum manne tok þar fiandinn at hælást sva sem af auruggu herfangi. En þa er skrin ens helga Olafs konungs var utborit, tekr þessi vesli madr saman at virða ok sundr leitazt vesold sína ok himnerskan fagnad þessa ens haleita konungs með allri samíafnan, tign hans ok virðinghu. Her af kom guð-
 hræzla yfir hann, ok fellr **æ** hann sva akafligr ohugr, at hann
 fellr allr til iardar í þeim stad, sem skrin konungs hafði stadið þa,
 meðan uti var dvalizt, ok græt þar sarliga glöp sinn. En þó varð
 hann þreckvana til at segia þar til síns misfellis. Noekuru síðar
 kom yfir hann guðs bardagi í sotti af bænum hins helga Olafs
 konungs, ok þa sagði hann kennimanni alla settningh sinnar díofu-
 ligrar handgaungu. Skar sva ur allt íd dauda adr andarsær, (en)
 hann veri af heilags anda gíof með heilu grett.

32. Einn riddari vestan af Eínglandi sotti heim enn helga Olaf konung. Hann var horfinn ogurligu vandræði, hann hafði
 barizt við broður sinn um arf, ok varð bæði banamadr hans ok
 sva modur sinnar í einu atvighi, þa er hon villði skília þa sonu
 sína. Taldizt hann eigi hafa hana kent, er blóð ok reíði ok sveiti
 sotti í augu honum, ok etladi fríllu hans. Ok eptir slíkan glöp
 tok hann **æ** ser sarligar skríptir með íðran. Bar hann **æ** ser
 morg íarn marga vetr ok sotti heim helga stadi víða um verolld;
 þat eina hafði hann matar ok klæða, er menn hugðu honum þegi-
 andi þaurf. En er hann kom í Krízkirkíu í Níðarosi, þa bar
 hann enn **æ** ser .ii. íarn, annat um arnlegginn, en annat um
 augxl ok níðr undir haundira beygt ok neglt ramlíga, gek þa um
 bríost ok bak. En er messan var upphafin hvítsunnudag í Krízt-
 kirkíu, þa hrytr íarnit af hendi honum ok langt í brutt. Þa þotti
 honum at nauðsynlígra at bíða þar Olafs messu, sva sem hann
 heyrði sagt, at þa yrði þar flestir ur **æ**naudnum(!) leystir. Nu kemr
 at Olafs [messu, er ¹ heílagr domrinn var borinn um kirkíu, ok þa
 með guðs mískunn ok arnadarorði hins sæla Olafs konungs brestr
 íarnit af þessum manni ok í þria hluti, þat sem legít hafði un
 herðar honum ok bríost; þetta hafði slegít verít af sverði því, er
 hann hafði mísverkann með unnít. Síðan hefia lerðir menn upp
 Tedeum, en ulærðir menn syngia Kíríeíson ok lofa allzvallðanda
 guð ok hans píslarvott enn sæla Olaf konung, er þessar allar íar-
 teígnir, sem nu eru her rítadar, með otali annarra þíggur af þeim
 sama drottíni vorum Jesu Krísti, er með fedr ok helgum anda
 lífer ok ríker guð um allar aldíðir. Amen.

¹ [rettet; konungr er hinn Cd.

PALS SAGA EREMITA.

(*Cd. Holm. 2 folio.*)

Her hefr upp sögu hins helga Pauli heremita ok Antonij.

Af Antonio einsetumanne er saga gior fulliga bædi a girzku
5 ok latino, ok því hefir ek ætlat, segir enn helgi Jeronimus, at rita
fa luti af upphafi ok endalykt Pals, ath þessi frasögn hafð adr
nidri legit, en þat er eingum kunnikt ordit, hversu hann hefir
lifat midian lut æfi sinnar eda hveriar umsatir anzskotans hann
hefir þa þolat.

10 1. A dögum Decij keisara ok Valeriani enna grimmöztu ovina
guds kristni, þa er pindir voru med dyrligu liflaeti Cornelius pave
i Romaborg ok Ciprianus byskup i Cartagine, þeiri höfuborg vestr
i Affrica, þa braut ok nidr gods kristni mikill ofridarstormr vida
a Egiptalande ok i Thebaida. Þat þotti kristnum monnum æski-
15 ligt i þann tima ath vera sverdun höggner fyrir gods nafne. En
slægdafullr fiandi leitadi því langar kvaler at fa þeim framan til
daudans, at hann girntiz meir ath drepa salurnar en likamina; ok
svò sem sagdi sa, er af honum var pindr, enn sæli Ciprianus, let
hann eigi næa ath deyia þa, er giarnir voru til daudans. Ok at
20 fiandans grimleikr ok hans limi megi kunnari verda, segium vær
tvenn dæmi til þess, þau er minnissöm skulu vera mega. Einn
guds pislarvötrr stadfastr i sinni tru, sidan er hann hafdi verit
margfalliga kvaldr ok hann hafdi sigrad bædi elld ok iarn, þa var
sem fiandinn kendi rad til, liann var flettr af klædum ok smurdr
25 hunangi, bundnar hendr hans a bak aptr i þeim stad, sem solin
skein sem heitazt æa hann, at sa skyldi vægia fyrir hvössum
flugna broddum, er eigi matti af gloandi pislarfærum sigradr verda.
Annarr ungr madr, því at hann villdi eigi lata sina tru, var leiddr
i enn fegrsta grasgard, ok þar sem sniohvitar liliur ok raudar

rosur voru alla vega i hia honum; rennandi lækr i grasinu kraun-
 adi skamt fra honum, en litit vedr hvisladi i laufinu yfir honum;
 þar voru dyr klædi borin undir hann ok buin sem hæguz reckia;
 en bundinn var hann þar ok þo med silkidukum, at hann mætti
 eigi i brott komazt, en hefði þo sem sitz meinlæti af bondunum. 5
 Ok þa er allir gengu fra honum, þeir sem hann hófdu þangat flutt,
 kemr þar ein þúta fögr at sia, su er hans freistar med sinu blid-
 læti, sem hann skyllði sem mest til hennar fýsa ok fa ser eigi
 fra halldit at eiga vit hana. Hvat mætti Kristz riddari nu til rada
 taka, hvert var undan at leita, (at) munugdin¹ sigradi (eigi) likam- 10
 ann, þann sem eingar pislir fengu adr sigradan. Ok þo at hann
 tæki at digna, þa fyrirlet guds miskunn þo eigi sinn riddara, er
 honum kendi þat ræd, sem fiandinn varð fyrir at lata: hann retti
 or ser tunguna ok spytti henne framan i andlit putunni, er adr
 lockadi hann til saurlifis med kossu ok annarri radleitni svo 15
 rækiligri, sem madr ma skammazt i fra at segia. En sarleikr
 þessar pislar feck skiott stóðvad alla lostasemi, þa sem adr hafði
 kviknad i likamanum.

2. A þeim tima er guds riddarar þoldu slikar þrautir, þa
 hafði sia Pall, er fra skal segia, mist fodur ok modur, þa er hann 20
 var .xvi. vetra gamall. Mikinn arf leifðu þau honum, systur atti
 hann, ok var hun þa manne gefin. Vel var hann lærdr bædi a
 girzka tungu ok ebreska. Hann var madr hogværr ok unne gude
 hardla mikit, ok þar til er ofridarstorinnr enn mesti kunni af at
 ganga, var hann i þorpi einu eigi allnær heimili sinu ok nockut 25
 huldu hófde. En hvat er þat, er gullzins þorsti fær eigi þraungt
 agiðrnum manne? Sa madr er atti systur hans, þvi at hann villdi
 komaz at fe mags sins, tok um þat at sitia, at ofridrinn yrði varr
 vit² þann, er hann var skylldr at leynd ok skyla sem hann mætti.
 Hvorki mikill gratr huspreyiu hans ne svo nanar teingdir mattu 30
 heimta hann fra þessum glæp, er hann ætladiz fyrir, eigi ottadizt
 hann svo gud, er alla hluti ser, at hann villdi at sidr hall(d)a framm
 þessi ohæfu. Kostgæfr var hann æ at gera vart vit mag sinn, ok
 neytti hann svo greypleiks þess, er af agirinninn reis, sem þat væri
 mikil millde. Sidan er sa enn ungi madr Pall fullr af speki fann, 35
 i hveriu magr hans starfede, þa flyr hann æ fioll æ braut ok ætlar
 þar vid at hafaz, þar til er ofridrinn mætti lægiaz. Ok er hann
 atti þar nockura dvol, þa snyr hann naudsyn þeiri, er honum
 þraungdi þangat, i þat efni, ath hann vill þar stadfestaz; reikar nu

¹ munudgin *Cd.* ² hann *tílf. Cd.*

aptr ok framum at leita ser nockurs herbergis, ok hann kemr at fialle nockuru ok finnr þar einn helli i nedanverdri fiallzhlidinni; hellismunninn var litill ok var byrgdr med hellu einni. Pall velltir henne fra dyrum, fysir hann ath vita, hvat þar væri til
 5 uylundu, eda hvilikr hellir sa væri. Ok er hann kemr inn, þa tekr hellirinn bratt at rymazt, ok þar er þa liost um at siaz, þviat biargit er þa opit yfir honum. Ok i þeim glugg, er æa var biarginu, var i einum stad or hamrinum vaxit eitt tre, þat er palme heitir; þat breiddi vel i sundr kvistu sina ok huldi glugginn med laufi
 10 sinu, sva at þo var vel liost. Brunnr var þar ok i hellinum hardla fagr, ok sa lækr er þadan rann fell þegar i iord nidr fyrir utan hellinn. Fleiri voru þar þess konar herbergi i fialli þessu, funduz þar smidartol fornlig ok rydtekin, stedar ok hamrar þess hattar, sem myntarar ero vanir at hafa. Þat segia egipzkir menn, at i
 15 hellum þeim hafi silfr verit slegit æa laun a þeiri tid, er Antonius romverskr hofdingi hafdi geingit at eiga Cleopatram, er drotning var yfir Egiptalande.

3. Þa er Pall hafdi fundit helli þenna ok kannat, þa felldi hann svo hug sinn til þessa herbergis, sem sialfr enn hæsti gud
 20 hefdi þenna stad honum til handa buit. Ok þar er skiott fra at segia, at i þeim helli bio Pall alla æfi sina þadan i fra ok skemti ser vit bænir sinar ok einsetu. Tre þat, er i biarginu stod ok adr var fra sagt, feck honum bædi mat ok klædi; at hann alldinit en klæddi sik med laufinu. Nu at eigi þicki þetta med nockurum
 25 kosti eigi vera mega, þa veit gud ok hans einglar, segir enn helgi Jeronimus, at ek segi satt, at i þeiri eydimörk einni, er liggr vit Syrland, hefi ek sed þa munka, at einn af þeim, sa er inni sat þriatigi vetra, lifdi ecki vit annat en vit byggbraud ok drack leirsfullt vatn. Annar munk(r) hafdi byrgt sig i gröf nockurri, ok át
 30 sa eingan dag meira en .v. caricas, alldin þau er sva heita. Slikir lutir munu þeim þickia otruligir, er eigi trua, at ecki se omattuligt þeim, sem trufullir ero.

4. Nu skal enn aptr snua, segir enu helgi Jeronimus prestr, til þeirar frasagnar, er ek hof adr. Ok er fra þvi nu at segia, at
 35 þa er Pall hafdi lifat i helli sinum himnesku lifi her a iardriki, ok var svo gamall ordinn, at hann hafdi þrettan vetr ok .c. tirætt, ok Antonius var nirædr i odrum stad i eydimörkinni, þa kom su hugrenning i brijost honum, sem hann var vanr sidan at segia, at eingi munkr mundi fyrr hafa til hætt en hann at setiaz i eydi-
 40 mörk. Ok eina nott er honum vitrad i svefni, at var annar madr

miklu betri en hann, sa er fyrr hafdi tekit slikt ræd, ok þat var honum vitrat med, at hann skyldi sem skiotaz fara þangat. Þegar er dagr kom eptir þa nott, þa tok sá enn virduligi karll Antonius staf i hond ser, ferr heiman ok veit þo ecki til, hvert hann skal fara, ok þa modr miog af elli, sem ætla ma um nirædan mann. 5
 Um hadegis skeid, þa er solin skein sem heitazt, ok Antonius let þo eigi af framm at hallda siuni ferd, þa mællti hann fyrir munn ser: «True ek gudi minum, at hann mun syna mer þræl sinn, sem hann hefir heitit.» Þa er hann hafdi þetta mællt, þa ser hann mánn undarliga vaxinn, hann er bestr ath sumum luta; þess hattar 10
 skrimsl kollodu skalldin centaurum, þat kalla sumir menn elgfroda. Antonius signir sik, er hann ser þenna dreing. «Heyrdu, sagdi hann, hvar hellzt byggir sia gud(s) þræll, er ek fer at leita?» Elgfrodinn, ef svo skal kalla, umladi i mot, sem hann þættiz mæla, en ecki matti þat skilia, ok þo at hann hefði ogurliga asionu, þa 15
 leitadi hann þo vit at gera sig blidan i andsvorum, þeim er hann villdi veita, retti sidan fra ser hönd ena hægri ok visadi Antonio leid, þa er hann fystiz at vita, en hefir æ ræs þegar eptir þat ok a brótt i eydimörkina annan veg, sem fugll flygi, svo at skiott fal syn med þeim Antonio. Þat vitum vær eigi, segir Jeronimus, 20
 hvort fiandium hefir þetta ferliki latit bera fyrir augu Antonio til at skelfa hann, eda fædiz þetta dyr i eydimörk sva sem onnur, þau er undrskopud eru¹. Antonius undradizt ok þugleiddi fyrir ser þat, er hann hafdi set, helldr þa fram eigi at sidr ferdinni. Litlu sidar ser hann i dal nockurum mánn litinn vexti þiugnefiadan 25
 miög, horn voru vaxin i enne honum, en geitafætr hafdi hann. Vit þessa syn tekr Antonius til vopna sinna, sem godr framgöngumadr tekr upp skiollid sinn ok bryniu, hoc est scutum fidei et loriceau spei, þat er trausta tru ok örugga von til guds. En þetta kykvendi kastadi at honum alldine af tream þeim, er palme heita, 30
 sem þat skyldi vera ast hans ok fridtakn þeira i millum. Antonius nemr þa stadar ok spyrr hann eptir, hvert hann væri, en fær þessi andzsvor i moti: «Ek em, sagdi sa, einn af þeim, er eydimorkina byggia, ok heidnir menn spottadir af ynisligri villu dyrka ok kalla faunos² satiros eda incubos, ok kalla þat gud sin vera; 35
 gæti ek hiardar minnar. Bidium vær, attu arnir oss miskunnar af sameignum gudi, er vær vitum komit hafa forðum i heiminu monnonum til hialpar, ok hans ord ok erendi hafa farit um allt iardriki.» Nu er þetta ferliki hafdi slika hluti rætt, þa felldi sa

¹ erut *Cd.* ² fanios *Cd.*

enn godi ok enn gamli karl morg tær, þau er fram flutu af fagnadi þeim er hann hafdi i hiartano, þviat hann fagnadi af dyrd Jesus Kristz en af oförum andskotans; undradiz hann ok, er hann skyllði skilia mega mal þessa kykvendis; berr nu æ iördina stafnum, er
5 hann hellt æ, ok mælti: «Vei verdi þer, Alexandria, þar er þu truir æ skrimsl ok segir þat gud vera! Vei verdi þer, borg, er puta mættir heita, þviat þu giorir þik heimila til pionostu allz heims diöflum. Hvat hefir þu nu til svara fyrir þik? Dyrin kalla nu Krist ok votta dyrd hans, en þu kannazt enn eigi vid hann.»

10 Varla hafdi Antonius lokit at mæla þat, er hann villdi, ok þa var sia dreingr þvi næst allr æ brautu, sva skiott farandi sem fugll flygi. En ath eigi þicki þetta nockörum otruligt, sem sagt var fra vexti þessa manz, er Antonius sa, þa er allkunnikt ordit æ dögum Constantini keisara, segir enn helgi Jeronimus, at þa var
15 færdr lifandi þess hattar madr til Alexandriam, ok þotti lydnum, er sia matte þetta undr, mikils um vert. En þvi at hann do skiott, þa var lik hans salltad, ath eigi þefadi þat illa at sumarlígun solar hita ok fyrirfærizt. En sidan var þat flutt til Antiochiam, at keisarinn, er þar var þa staddr, skyllði sia megha.

20 5. En at ek hallda, segir Jeronimus, fram þvi efni, sem ek hof, þa er fra þvi at segia, ath Anthonius helldr enn æ sinni ferd ok nadi eeki aunat at sia en dyra farveg ok mikit viderni eydi-merkrinnar. Hvat matti hann ræda taka, eeki vissi hann, hvert hann skyllði stefna. Nu var afidinn annar dagr, sidan er hann
25 for heiman. Eitt var eptir radit, treysta þvi ath guds miskunn mundi alldri fyrirlata hann, hvert sem hann færi. Ok þat ræd hafdi Antonius. Vakti hann adra notfina alla æ bænnum sinum. Ok þa er nockut tok at lysa, þa ser hann, hvar vargr einn hleypr skamt fra honum þorstafullr farande vatz ath leita, ok rennr til
30 fialzhlidar nockurrar. Hann sendir augu eptir dyrinu, svo sem hann ma, ok fær sed, ath þat rennr inn i helli nockurn. Antonius geingr ok ath hellisdyrum, en þar er svo myrkt, ath hann fær eeki þat sed, sem hann forvitnazt; ok þvi at algior ast byrgir uti hræzluna, sem heilug ritning segir, þa geingr Antonius inn eigi at
35 sidr, þott myrkt se, ath niosna, hvat þar væri tidinda, ok stillir fram sem hliodligazt, lætr allslægliga, dregr lagt öndina, nemr stadar at ödru hveriu, ok hlydizt um, ef hann mætti til nockurs heyra. Um sidir ser hann lios nockvat fram fyrir sig, ok þa er hann villdi skynda ferdinni, drepr hann vit feti i stein einu, ok

verdr af því hareysti nockut. Sa er þar byggir fyrir var ecki gestrisinn. I fyrstunni þegar er hann heyrir nockut hark, þa keyrir hann aptr hurd, þa er þar var fyrir idra hellinum, ok skytr fyrir loku, því at dyr hófdu adr verit opnar. Þessi dreingr er þar bio var enn sæli Pall einsetumadr. Antonius kastar ser nidr fyrir 5 dyrunum, ok þadan hlytr hann fyrir at mælazt allt til mids dags eda leingr, ok bidr ser inngongu svo mælandi vit þann er fyrir er: «Kunnikt er þer, hvern eda hvadan ek em, eda hvert er mitt erendi; veit ek, at ek em (o)makligr ath sia þitt andlit, þo mun ek eigi hedan fyrr ganga, en ek nae þik at sea. Þu er vit tekr 10 dyronum, fyrir hvi rekr þu manninn fra þer? Ek leitada ok fann ek. Nu bid ek, ath mer se upp lokit. En ef ek fæ þat eigi, þa skal ek her deya fyrir dyrum þinum, ok muntu þa verda at iarda lik mitt, þo at þu vilir eigi annat veita mer.» Slikt taladi Antonius ok let hvergi hefiaz fra dyrunum. Þa svaradi Pæll: «Eingan 15 veit ek svo bidia, at hann lati heitan fylgia, bidia med tærum en bioda ranginde. Wndrazt þu, at ek vil eigi vit þer taka, med því attu hefir þess erendis hingat farit at deya her.» Þetta mællti hann brosandí ok lykr sidan upp dyronum.

6. ¹En er þeir finnaz, þa verda þeir badir fegnir, fadmar 20 hvor annan med mikilli blidu, ok þo at hvorgi hefdi annan fyrr sed, þa heilsar þo hvortveggi odrum med eiginligu nafni ok gera gudi þackir, er þeira fund hefir saman borit; ok eptir þann helga koss setiaz þeir ²nidr badir. Tekr Pall þa fyrri til orda ok segir svo: «Se her nu þann, er þu hefir leita farit med svo miklu starfi, 25 se hversu ufagud hæra hylr þa limo, er funadir ero af ellinni. Se þann mann litr þu her, er skiott mun at molldu verda. En því at astin berr alla luti þolinmodliga, þa bid ek, attu segir mer, hversu mannkynit hefir sik i heiminum, eda hvort nockut hrellazt upp fornar borgir, eda hverir hofdingiar nu styra heiminum, eda 30 hvort nockurir ero þeir enn uppi, er svo se villtir af fiandanum, ath þeir bloti skurdgodum.» Ok þa er þeir eiga slikt at ræda, sia þeir, ath hrafn einn settiz i trenu, er stod i biarginu uppi yfir þeim. Hann sitr litla hrid, ok þa er hann flygr upp, lætr hann falla or klom ser heilan braudleif nidr fyrir þa, þar er þeir sitia. 35 Ok þa er hann var i brott floginn, mællti Pall: «Gud hefir sendan ockr dögurd, sannliga er hann milldr, sannliga er hann miskunn-samr; svo hefir nu geingit sextigi vetra, at hvern dag hefir hann sent mer halfan hleif; en fyrir sakir þinnar tilkomu hefir Kristr

drottinn gefit halfu meiri fæzlu riddorum sinum.» Þeir giora nu gudi þackir, setiaz þeir nidr æ backann hia þeim fagra brunni, er var i hellinum. Ok þa gioriz þræta milli þeira eigi af odru efni en þvi, hvar fyrri skyldi briota hleifinn. Su þræta vanzt þeim allt
5 naliga til aptans. Pall þottizt eiga ath rada hybylahattum, er hann var husboandi. Antonius sagdi enn ellra eiga ædra vera. Þat var þeira¹ ræd wm sidir, ath þeir skylldu kippa i sundr hleifinum, ok hafva þat hvorr, sem þa helldi æ. Sidan er þeir voru mettir, leggiaz þeir nidr at brunnum ok drecka litid þat. Eigi var bonde
10 svo rikr, at hann ætti nockut ker at drecka af. Eptir þat taka þeir at bidiaz fyrir ok hallda þa nott alla i guds lofe med bæn ok voku. Ok þa er lioss dagr var ordinn, mællti enn sæle Pall sva vit Antonium: «Fyrir longu vissa ek, brodir, ath þu biott her i þessum herodum, fyrir longu hafdi drottinn mer fyrirheitid minum
15 samþræli. En þvi at nu er at hendi komin andlatztid min, ok þat er mik hefir langat til hveria stund fra annarre, at ondin skyldi skiliaz² vid likamann ok verda med Kristi ok taka þa ombon, er henni er fyrirbuin eptir lidit starf, þa ert þu sendr af gudi at iarda likam minn ok giallda apr iordina iordunni.» Nu
20 er Antonius heyrði þessi tidindi or munni Pals, þa tekr hann at bidia gratandi, ath eigi skyldi skilia med þeim, ok Pall mætti þat af gudi þiggia, at Antonius nædi hans foronaur at vera til slikrar ferdar. En hann svaradi svo slikri eptirleitan: «Eigi skalltu, segir hann, leita þins snudar, helldr skalltu lita annarra
25 naudsyn. Þat hæfir mer at leggia byrði likamans ok fara til guds. En brædrum byriar ódrum ath vera enn samdir af dæmum lifs þins, ok fyrir þvi bid ek, attu sert mer eigi sorgmodr, far helldr ok sæk möttul þann, er Athanasius byskup gaf þer, ok legg i þeim mötli minn likama i iordina.» Enn sæli Pall bad þessa eigi af
30 þvi, at hann hirdi miok um, hvort likami hans funadi hulidr edr nökr, þar sem hann hafdi svo langar stundir eigi klæde haft, nema þau er hann hafdi gert af laufi þess vidar, er palma heitir ok þar hafdi vaxit i biarginu uppi yfir honum, helldr bad hann Antonium af þvi ferdar þessarrar ok fann slikt til erendis, ath hann hefði
35 þa minna harm en adr af hans framför, ath hann væri eigi vit staddr.

7. Antonius undradiz, er Pall hafdi nockut heyrtr af Athanasio ok mautli hans; sem hann sæi sialfan Krist med Pali ok dyrkadi³ drottin i hans briosti, þordi hann óngu at svara þadan af, helldr kysti hann ath eins augu hans ok hendr, geingr i brott

gratandi ok þegiandi ok ferr aptr til munklifis sins, þess er sidan
 eyddu þær þiodir, er Sarraceni heita. En eigi matti hann svo
 mikit fara, sem honum var i hug, ok svo sem hann var mæddr af
 föstum ok elli, feek fysin þo sigrat aldrinn, þviat ferd hans vard
 miklu skiotari, en likligt matti þickia: Framm kom hann un
 sidir hardla modr til heimilis sins. Ok þa er tveir lærisveinar hans
 runnu a mot honum, þeir er i elli hans höfdu honum tekit at
 þiona, ok spurdu: «Hvar hefir þu svo leingi dvaliz?» þa svaradi
 hann sva: «Vei verdi mer syndugum, þviat ek mæ ecki ath sonnu
 munkr heita. Ek hefi sed Helyam, ok ek hefi sed Johannem
 baptistam, ok sannliga sa ek Pæl i paradiso.» Ok þa fa þeir ecki
 af honum fleiri tidinde. Berr hann hendinne a briostid, tekr þegar
 mauttulinn or herbergi sinu, er hann var eptir sendr. Lærisveinar
 badu, at hann skyldi segia þeim greiniligar þat, er hann hafdi
 noekut rausat. Hann svaradi svo: «Tempus tacendi et tempus
 loquendi. Nu er timi til at þegia ok timi ath segia.» Ok þegar
 geingr hann ut eptir, er hann hafdi þetta mællt, ok aptr ena sömu
 gautu, ok hann hafdi heim farit; ecki gaf hann ser tom til at
 bergia noekurre fæzlu, svo fysti hann til ok þysti at sia Pal odru
 sinni, a honum hafdi hann augun ok huginn, þviat hann ottadiz
 þat, er fram kom, at Pall mundi svo af heiminum fara ok giallda
 gudi önd sina, at hann væri eigi vid staddr. Ok þa er annar dagr
 kom yfvir Antonium, sidan er hann for heiman, en leidarennar
 var svo langt eptir, sem fara matti eina stund dagsins, þa sa hann
 i loptinu eingla sveitir, spamenn ok postola guds; i því lidi sa
 hann ok enn sæla Pal einsetumann stiga upp til himinsens med
 mikilli birti ok med sliku foruneyti. Antonius fellr þegar til iardar
 vit þessa syn ok eys molldu i höfud ser ok mælir svo sidan grat-
 ande: «Hvi fyrirleztu mik, Pall, fyrir hvi ferr þu fra mer, sva at
 ek mætta eigi heilsa þer, svo seint sem ek mætta kenna þik? því
 syti ek, því at þu skildiz svo skiott fra mer.» Enn sæli Antonius
 sagdi þat sidan, ath hann for þat svo skiott þadan i fra, sem eptir
 var leidarinnar, sem fugll flygi, ok eigi var þat af eingri sök, þviat
 þat nadi hann at sia, þa er hann kom inn i hellinn, at þar stod
 Pall a kniam litandi upp i loptid ok retti hendr sinar til himens-
 ins, þo var þa likaminn örendr. En þat ætladi Antonius i fyrstu,
 at hann lifdi; hof þa upp bæn sina, sem einsetumenn eru vanir at
 gera, þa er þeir finnast. En sidan er hann heyrdi enghi andvorp
 Pals, sem hann hafdi vanr verit at lata fylgia bæninni, þa geingr
 hann ath honum gratandi ok kyssir hann, ok skildi, at lik þessa

helga manz leit með þessum hætti til guds, er alla luti lætr sialfum ser soma at lifa, svo sem hann vill skipað hafa.

8. 1 Nu byr Antonius um lík Pals með mötlinum, er hann hafði sotti eptir hans bodi, ber út líkit ok syngur yfir; en graffol
 5 hefir hann eeki, þat er hann megi með giora grofina. Ok nú hryggviz hann af því miog, hugsar² marga vega, hvat hann skal til rads taka, ok mælir sva: «Ef ek fer eptir graffoli heim til munklifis, þa er þat fiogurra dægra ferd, en ef ek höfumzt her vit, þa fæ ek eeki sýslat. Deyia mun ek þa, sem makligt er, hia kapp
 10 þinum, Krístr.» Nu er hann hugsadi slíkt edr mællti, þa koma þar tvö hlaupande leon or eydimorkinni, þau fara miog geyst, ok í fystunni, er Antonius sa þau, þa ottadizt hann. En þegar er hann rendi hug sinum til guds, þa var hann sva ottalaus odru sinni, ath hann leit til þeira, sem hann sæi dufur fluga. Þau stefndu
 15 með rettri ræs þangat ath, sem lík Pals la, ok namo þar stadar ok kostudu ser nidr hia fotum honum ok blodrodu holunum, emiudu miok, svo ath skilia matti, at þau gretu hans dauda þann vegh, sem þau mattu ser vid koma. Sidan toku þau grof at grafa skamt þadan, er líkit la, ok iúsu skiott upp sandinum með fotum ser;
 20 kunnu þau vel til at ætla at giora at því hofi grofina langa, sem Pall þurfti ath hafa. Ok þegar er þau höfdu grafargerðinne lokit, þa gengu þau at Antonio ok bendu með hölonum ok eyrunum, svo sem þau beiddiz at taka verkkaup af honum, sleiktu³ hendr hans ok fætr, voru svo blid, at hann skyllði þat hugsa, at þau
 25 beiddiz blezanar af honum. Þegar gerir Antonius gudi þackir, er iafnvel skylldu mallaus kykvendi skilia mega hans vilia ok skapara sinum svo hlydin vera, ok mællti: «Drottinn, sagði hann, an þinum vilia fellr eigi laufsblad til iardar, ok eigi tynizt einn titlingr utan þitt ræd; gef þu dyrum þessum þat verkkaup, er þer líkar ok þu
 30 vitir þeim hæfa.» Ok sidan bendi hann þeim með hendi sinni, ath þau skylldu æ braut fara. Nu er þau foru, sem vegar þeirra lagu, þa leggr hann þann helga líkama í þa gróf, er dyrin höfdu honum buit, ok fyllir sidan grofina af þeiri molldu, er af þeim var adr upp ausin. Sidan er annar dagr kem eptir þenna, þa ser
 35 Antonius yfir eign Pals, er hann hafði eptir sig leift ok einga skipan fyrir gert; hann tekr til sin kyrtil hans, er hann hafði sialfr sinum hondum gert af palm laufinu; eeki er sagt at arfrinn væri meiri. Ok sidan ferr hann aptr til munklifis sins, segir sidan lærisveinum sinum greiniliga allt, þat er gerdiz til tidenda í hans

40 1 Pall iardadr *Overskr.* 2 hversu *Cd.* 3 slettu *Cd.*

ferdum. Þat var sidan vandi hans at hafa kyrtíl ens helga Pals enar hæstu hatidir paskadag edr hvitsunnudagh.

9. Lystir mik, segir enn sæli Jeronimus i nidrlagi þessarrar frasagnar, at spyria þa, er eigi vita aura sinna töl ok eigi þickia sinar hallir fullmiok vandadar, nema þær se af marmara skreyttar ok settar, eda þa, er i einn vef veria svo miklu, at þeir fa þar godar iardir med keyptar; lystir mik, segir hann, at spyria þa, er sva leika ser at sinum gnottum, hvat skorti um alldr þenna enn haleita mann Pal einsetumann. Þer dreckit or kerum þeim, er sett ero dyrum steinum, hann dræck or lofum ser ok gerdi sva naudsyn nattu-runnar; þer gangit i gullofnum klædum, Pall hafdi eigi svo god klædi sem enn herviligsti þionostumadr ydvar; en þar i mot er paradís opin fyrir þessum fataeka manne, en helviti mun taka vid ydr gullhalsonum. Pall vardveitti klædi Kristz, þo at hann væri nõctr, en þer i pellzklædum ydrum hafit tapat Kristz klædnadi; hann hvilir hulidr herfiligri molldu, en mun upp risa med mikilli dyrd, en þer liggít undir legsteinum virduliga grofnum brenna munandi med ydrum audæfum. Bid ek ydr, segir enn helgi Jeronimus, er synit þann sid, er þa var i þeim londum um hans daga, Jorsalalande edr Egiptalande, hversu ferikir menn biuggu um lik astmanna sinna, bid ek ydr, segir hann, þyrmit fenu, þo unnit þer þvi svo mikít. Fyrir hvi vefit þer dauda menn i gullofnum klædum? Hvi skal metnadrinn eigi stadar nema, medan þer gratid frændr ydra ok vini? Edr kunna lik audkyfinganna eigi at funa odruviss en i dyrum pellum? Bid ek þik, hverr sem þessa sögu less, ath þu minniz syndugs Jeronimi; (ef) gud gefi honum þa osk, er hann villdi þiggia, þa mundi hann helldr kiosa kyrtíl Pals med verdleikum hans en purpura konunga med pislum þeira. Heilagr prestr Jeronimus, er ecki þarf nu vorra bæna, þeir dyru dreingir ok guds riddarar Pall ok Antonius arne oss miskunnar ok syndalausnar af vorum lavardi Jesu Kristo, er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar aldir.

PLACIDUS SAGA.

I.

(Efter Cd. Holm. 8 octavo, paa Papir, jævnført med den latinske Text hos Mombritius: Sanctuarium.)

5 A dogum Traiani keisara var hofdingi riddara, sa er Placidus¹ het, gofugr at kyni, agætr at metordum, audigr at fe, tiginn at burdum, agætr at frægdum ok gæddr at rettlæti ok godum sidum, en var þo heidinn. Barg hann þeim, er i hoptum eda hormungum voru, ok leysti fra bana þa, er at rongu voru fyrirdæmdir; hann
10 klæddi nakta ok dugdi ollum þurfundum. Engum manni var hann likari i lifnadi en Cornelio hundradshofdingia, þeim er fra er sagt i bok þeiri, er Actus Apostolorum heitir. Konu atti hann heidna, sem hann var sialfr, ok honum lik at godum sidum. Sonu attu þau tva, ok lærði (hann) þa til godra sida. En þessi Placidus
15 var sigrsæll i orrostum ok kænn vid veidar ok algiorr i ollum hlutum. En miskunn guds, su er kallar sva inniliga til sinnar mildi, fyrirleit eigi god verk þessa mannz, ok eigi villdi hann lata godgiarnan faraz i þionostu skurdgoda an verdkaups; þviat sva er ritad, at [med hverri þiod² er gudi þægr sa, er rettlæti
20 vinnr. Af því kalladi guds mildi hann fra villu eigi med þeim atburd, sem hann kalladi Cornelium, helldr því likara sem hann kalladi Paulum. Þviat þa er Placidus for einn dag, sem hann var vanr, at dyraveidum med huskorlum sinum, þa urdu fyrir þeim hirtir margir, ok skipadi hann lidi sinu til at veida hiortuna. En
25 er ollum riddurum var skipat til veidarinnar, þa syndiz Placido einn hiortr ollum odrum meiri, ok sneri hann leid sinni til skogar

1 Navnet skrives afvexlende Plasidius, Placidius og Placidus i Cd.

2 [rettet; in omni gente lat.; fyrir hveria þionostu Cd.

fra ollum odrum dyrum. Sem Placidus sa þenna hiort, reid hann fra lidi sinu med fam riddurum ok eptir hirtinum. En er hestar þeira mædduz, þa mæddiz þo eigi hestr Placidi ne hann sialfr, ok reid hann eptir hirtinum langt fra sinum monnum. En hiortrinn nam stadar a hamri einum eda biargi. Placidus ridr nu nær, ok leitadi vid, med hverium hætti hann mætti veida dyrit. En þa vard veiddr veidimadr, er hann ætladi at veida dyrit; þviat þa er Placidus nam stadar, sa hann a hiortinn lengi ok undradiz mikilleik dyrsins; ok sa hann a hirtinum a millum horna dyrsins krossmark solu biartara, ok likneski vars drottins Jesu Kristz, þess er hirtinum gaf mannliga rodd, er sva taladi: «Þu Placide, hvat sækir þu at mer? Fyrir þinar sakir kom ek hingat at birtaz þer i kvikendi þessu, en ek em sa Jesus Kristr, er þu gofgar ovitandi; olmosugædi þat, er þu veitir þurfundum, hefir stadar numit fyrir minni augsyn, ok kom ek at synaz þer i hirti þessum ok veida þik med mætti miskunnar minnar, þviat eigi er rett, at sa þioni diofli, er vinr minn gioriz i godum verkum. Fyrir þa sok kom ek til iardarinnar i þeiri asionu, er þu litr nu i millum horna dyrsins, at ek biarga ollu mannkyni.» En er þetta heyrdi Placidus, vard hann hræddr ok fell a iord af (hestinum). En er hann styrktiz, sva sem stund var i millum ok mannligr otti leid af honum, þa reis hann upp ok hugdi at vandliga, hver þessi syn var, er honum var vitrud, ok mælti i hugrenningum, hveriu gegnir syn þessi, er mer vitradiz, segiandi: «Vitradu fyrir mer þat, er þu mælir, at ek trua a þik!» Drottinn mælti vid hann: «Hygg at þu, Placide, ek em Jesus Kristr; ek giorda himin ok iord ok allar skepnur af engu efni; ek skilda lios fra myrkri ok setta tidir ok daga; ek skapada mann or molldu iardar, ok vitrudumz a iordu fyrir heilsu mannkynsins, ok var ek krossfestr ok grafinn, ok reis ek upp a þridia degi.» En er Placidus heyrdi þetta, fell hann apr til iardar ok mælti: «Trui ek, drottinn, at þu skapadir alla hluti, himin ok iord ok allar skepnur, leidrettir þu villta en lifgar dauda.» Drottinn mælti vid hann: «Ef þu truir, þa far þu til borgarinnar ok tak skirn af byskupi kristinna manna.» Placidus mælti: «Ef þu villt, drottinn, þa mun ek segia konu minni ok sonum, at þau trui a þik.» Drottinn mælti vid hann: «Seg þu þeim, ok taki þer skirn ok hreinsiz af syndum ok saurgan skurdgoda villu; sidan kom hingat, ok mun ek vitraz þer ok syna þer oordna hluti ok luka upp fyrir þer heilsutaknum.»

2. Þa for Placidus heim af fiallinu ok sagdi konu sinni alla

þessa hluti, er drottinn vitradi honum. Þá er hann hafdi sagt henni alla þessa vitran, svaradi kona hans: «Sattu hinn krossfesta Jesum drottin, þann er kristnir menn þiona, hann er einn sannr gud, er með slikum iarteignum kallar menn til sannrar idranar ok
 5 guds kynningar; sa ek hann ena fyrri nött, ok mællti hann við mik: A morgun skalltu ok bondi þinn ok synir koma til min. Nu veit ek vist, at sa er hinn sami Jesus Krístr, er þer vitradiz i hirtinum þessa nött, at þu mattir undraz matt hans ok trua a hann.» Hon mællti þá við hann: «Forum nu þessa nött ok tok-
 10 um skirn kristinna manna.» Þá svaradi Placidus: «Hann sialfr mællti þetta við mik, er mer vitradiz.» Þá fundu þau kennimann kristinna manna at ovitundum hium sinum, ok iatudu þau at trua a Jesum Kristum ok badu hann gefa ser takn skirnar. En kennimadrinn vard feginn ok dyrkadi drottin, þann er ollum vill hialpa
 15 ok leida til sinnar kynningar, ok skirdi hann þau i nafni heilagrar þrenningar, ok kalladi Placidum Eustachium, en konu hans Theopistam, son hans hinn ellra kalladi hann Agapitum, en hinn yngra Theopistum, ok mællti við þau, er þau voru skird: «Drottinn varr Jesus Krístr son guds lifanda se með ydr ok gefi ydr eilíft líf ok
 20 ríki; veit ek, at Krístr ok hans kraptr er með ydr. En er þer komit til paradisar glædi, þá minniz þer andar minnar, ek heiti Johannes.»

3. En um morguninn fór Eustachius til fiallzins með fam riddurum a dyraveidar sínar. En er hann sotti i nand þangat, er
 25 hann hafdi hiortinn set, sendi hann menn sína sva sem a dyra-leitir, en hann fór til vitranarstadar ok sa ena somu syn sem hinn fyrra daginn, ok fell til iardar ok mællti: «Nu veit ek, at þu, Jesu Kríste, ert sonr guds lifanda, ok trui ek a gud fodur ok son ok helgan anda. Af því kom ek hingat at bidia guddom þinn,
 30 at þu vitrir þat, er þu hezt mer.» Jesus mællti við hann: «Sæll ertu, þvíat þu tokt skirn miskunnar minnar ok skryddir þik odaud-leik, þvíat nu steigt þu yfir díoful þann, er þik hefir tældan, ok fyrirleztu hinn forna mann, en skryddiz hinum nyia, þeim er lífir um alldir allda. Nu munu lysaz verk truar þinnar, þvíat díofull
 35 vekr ofund i gegn þer, allz þu hverfr fra honum, ok setr hann allar velar i gegn þer; en þer byriar at standaz marga freistni, at þu takir koronu ok dyrd sigrs; [ertu upphafdr i veralldar audæfum, en þer byriar at lægiaz af hegoma þinum, at þu upphéfiz i andligum audæfum¹. Lat eigi þrotna kraptr þinn, ok lit eigi til

1 [*rettet*; ecce enim exaltatus es temporalibus opibus; oportet ergo te

hinnar fyrri dyrdar þinnar, sva sem þu fyrri villdir, er þu þionadir daudligum konungi ok hafdir sigr ok gagn, hvargi er þu fort; því- at a þessum tímum byriar þer annarr Job at synaz fyrir freistni ok bera sigr af dioffi fyrir þolinmædi; en þu sia vid, at gudlast- anar hugrenning stigi upp i hiarta þinu. En þegar er þu ert 5 lægdr, þa mun ek enn koma til þin ok setia þik aptr til hinnar fyrri dyrdar þinnar.» En er drottinn hafdi þetta mællt, steig hann til himins ok mællti vid Eustachium: «Hvart villtu nu taka freistni þa, sem þer er ætlud, eda a sidustum tímum lifs þins?» Eustachius mællti: «Ef eigi ma fordaz þat, er þu hefir ætlat oss, 10 drottinn minn, þa bid ek þik, at þu latir oss nu þegar taka freistni, en þu gef oss stodugleik¹ at standaz, at eigi hræri tilkomandi ovin hiortu var til illgiarnligrá orda a moti þinni tru, drottinn minn.» Drottinn mællti: «[Þu skallt eigi ottaz², Eustachius, því- at miskunn min er med þer ok vardveitir andir ydrar.» 15

4. Eustachius for eptir þat ofan af fiallinu ok sagdi konu sinni, hvat honum var vitrat af gudi. Ok fellu þau þegar bædi a kne ok kolludu a gud ok mælltu: «Drottinn, verdi vili þinn!» Ok er þadan lidu fair dagar, kom sott sva mikil i hans hus, at a skamri stundu do allir þrælar hans ok ambattir. Þa skildi Eusta- 20 chius, at fram mundi koma fyrirsogd freistni, ok giordi hann gudi þackir, ok bad konu sina eigi mædaz i freistni. Voru þa daudir allir mansmenn þeira. Þa do busmalinn a fam dogum ok allt þat, er þau attu i kvikum kvisti. Eustachius for i brott or husi sinu med konu sinni ok sonum tveim at leita ser annarrar vistar. En 25 er vandir menn sa hus hans gæzlulaust vera, foru þeir þangat um nott ok baru brott allt gull ok silfr ok klædi ok allt þat er femætt var. Var þa farin oll þeira eiga utan klædi þau er þau baru.

5. Nu kom hatid su, er Traianus konungr hellt sigrhelgi sina, ok baud þangat ollum sinum borgarmonnum ok hofdingium. 30 En er Placidus riddarahofdingi kom eigi þar, ok hiu hans, vard konungr ogladr vid ok spurdi hvern mann at honum, ok kunni engi honum nockut til hans at segia, sidan er fiarskadi kom i hus hans; ok undruduz allir menn þann atburd, er ordinn var. Þa mællti Eustachius vid konu sina: «Hvers bidu vit her? Forum i 35 brott med sonu ockra, er eptir eru, þvíat ver munum æ verda

humiliari de alta tua vanitate, et rursus exaltari in spiritualibus divitiis lat.; en vert eigi upphafdr i veralldar audæfum Cd.

¹ stodugum Cd; sed da nobis virtutem sustinere lat. ² [rettet; noli metuere lat.; þu skallt hefiaz Cd.

fyrirlitin af ollum monnum, þeim er oss kenna.» Þá foru þau í brott ena næstu nött með sonu sína, ok gordu for sína til Egiptalandz. Ok er þau komu til siovar, villdu þau stiga a skip, er buit var til siglingar. En skipdrottinn var grimmr ok heidinn, en þó 5 gengu þau a skip með honum. En er þau voru a midium firði a degi nockurum, þá spurði skipdrottinn, hvat þau hefði at giallda í skipleigu. En er þau hófdu ecki til at giallda, þá dvaldi skipdrottinn eptir konu Eustachii, þviat hon var væn at aliti, ok felldi hann girndarhug til hennar. En Eustachius matti þat eigi (banni) 10 ne bænum við koma, þviat skipdrottinn ok forunautar hans villdu færa hann þegar utbyrdis, ef hann mælti þvi nockuru í moti. En er Eustachius sa sik aflvana fyrir þeim, þá let hann þar naudigr eptir konu sína, en hann geck allogladr í brott með sonum sínum .ii. ok mælti: «Harmr er mer ok yekr, þviat modir yekur er 15 selld okunnum manni.»

6. Nu ferr Eustachius leidar sinnar ok kom at a mikilli, ok treystiz eigi at vada yfir ana með bada sveinana. Þá bar hann annan a oxl ser yfir ana, en let annan sveininn vera eptir a arbackanum, ok for sidan eptir þeim. En er hann kom a midia 20 ana, sa hann eitt oarga dyr gripa son sinn hinn ellra, ok rann til skogar með hann. En er hann orvænti honum lifs, hvarf hann aprt at taka hinn yngra son sinn. Þá sa hann, hvar vargr kom at honum ok tok í brott, ok matti hann eigi leita eptir, þviat var at vada yfir ana. En er hann sa harmsion þessa, er hann var a 25 midri anni, [þá tok hann at reyta sik gratandi ok veinandi, ok villdi hlaupa í hyl þann til lifions¹. En guds miskunn styrkti hann enn til þolinmædi. En fehirðar sa, hvar hit oarga dyr bar sveininn; redu þeir til ok sottu eptir dyrinu. En dyrit flyði ok let lausan sveininn oskaddan. En þann sveininn, er vargrinn hafði 30 gripit, fundu akrkarlar heilan. Þeir voru or einu þorpi ok fehirðarnir, ok voru sveinarnir uppfæddir badir í einu þorpi, ok vissi hvargi til annars. Þetta vissi eigi Eustachius, þar er hann for leidar sinnar harmandi, ok mælti: «Harmr er mer, er forðum blongudumz ek sem hit fegrsta gras, en nu em ek sem forn fauskr; 35 harmr er mer, er forðum atta nogt, en nu em ek berr; harmr er mer, er forðum var hófðingi riddara ok red fyrir miklu lidi, en nu em ek eptirlatinn sonalaus ok hugganarlaus. En, drottinn,

1 [rettet; cœpit evellere capillos capitis sui, plangens et ululans, voluitque se proicere in aquam lat.; red hann þá til at hlaupa þann hyl í gegnum til landz Cd.

gleym mer eigi ok fyrirlit eigi min tar; veit ek, drottinn, at þu sagdir, at ek skyllða slika freistni taka sem Job; en nu se ek at sonnu, at min er meirr freistat en hans: hann sat i sopdyngiu heima i husi sinu, en ek em her utlendr med slikum hryggleik; hann hafdi vini, þa er hans vitiudu, en min vitia dyr af eydi- 5 morku, þau er brott gripu sonu mina; en þo at hann misti sona sinna, þa var þo kona hans hia honum, en ek em beggia andvani konunnar ok sonanna. En þu, drottinn, reidz eigi margmælgi minni, þviat ek harma, ef ek mæli þat, er mer byriar eigi; veittu, drottinn, varðhalld munni minum, at eigi hneigiz hiarta mitt til 10 illra orða, þeira er mer varpi fra þinu augliti, helldr gef þu mer hvild eptir erfidi.» En er hann hafdi þetta mællt med miklum hryggleik hugar, kom hann til bæiar þess, er Babillus¹ heitir, ok var þar um langa tid ok vann til atvinnu ser, ok vardveitti akra manna ok tok kaup a því, ok lifdi vid þat .xv. ar. En synir hans 15 voru uppfæddir i þorpi því odru, ok þektuz eigi, er þeir funduz. En skipdrottinn tok konu hans ok hafdi hana med ser. En drottinn gud vardveitti sva hag hennar, at hon saurgadiz ecki af honum, þviat hon bad þess gud, at hann vardveitti hreinleika hennar. En er sa madr do, er hana hafdi at ser tekna, þa vann hon fyrir ser 20 ein i því husi, er hon hafdi ser giora latid i kalgardi litlum.

7. Nu er fra því at segia, at hermenn komu i herad þat, er kona Eustachii var vistum, ok heriudu vida ok toku iardir af Romaborgar monnum. Þa tok Traianus at fa mikils hersaga þessi, ok mintiz hann þa Placidus hofdingia riddara, er opt hafdi rosk- 25 liga bariz i moti hans ovinum; ogladdiz konungr at nyiu af brott-hvarfi Placidi; ok er hann samnadi lidi, spurdi hann hvern mann at honum, ef nockurr vissi til hans lifs eða dauda. Ok sendi hann riddara sina i hveria borg ok kastala, er undir hans valldi voru, til þess at leita at Placido, ok mællti: «Sa madr er finnr 30 Placidum, þann skal ek giæða at veg ok audæfum.» Ok tveir riddarar foru at leita at honum, þeir er fordum voru huskarlar hans, het annarr Achasius, en annarr Antiochus. Þeir leitudu, unz þeir komu a bæ þann, er Eustachius var fyrir. Nu sem Eustachius ser til þeira um langan veg, kennir hann þa giorla. Þa 35 mintiz hann hinnar fyrri æfi sinnar, ok kalladi a drottin ok mællti: «Drottinn minn Jesus Kristr, er leysir or kvolum alla menn vætendr i þer! sva sem ek se þessa menn, er verit hafa huskarlar minir, ok vænta ek þeira eigi, sva biod þu, drottinn minn,

¹ Dadissus lat.

at ek sia konu mina en ambatt þína. Veit ek, at dyr hafa sundr rifit sonu mina; veit þú mer, drottinn, at ek sia þa i upprisutid.» En er hann hafdi þetta mællt, kom rodd af himni sva segiandi: «Huggaz þú, Eustachi, þviat nu muntu koma til hins fyrra hags 5 þíns, ok muntu finna konu þína ok sonu, en a upprisutid muntu koma til fyrri dyrdar ok finna eilifan fagnad, ok mun veigr þinn aukaz um alldir.»

8. En er riddarar komu, þa kendi hann þa, en þeir eigi hann, ok mælltu: «Heill, brodir!» Eustachius svarar: «Fridr se med 10 yckr, godir brædr!» Þeir mælltu: «Ef þú veizt nu deili a þeim manni, er Placidus heitir, þa seg ockr þat, konu hans ok sonum tveimr, ok munum ver þer penninga til gefa, ef þú synir ockr hann.» Eustachius mællti: «Fyrir hveria sok leiti þer hans?» Riddarar mælltu: «Vinr varr var hann ok hvarf i brott or borg 15 varri fyrir morgum arum, ok villdum ver giarna finna hann.» Eustachius svarar: «Eigi kann ek þann mann, þviat ek em her utlendr.» Þa leiddi Eustachius þa til herbergis síns ok mællti við husbondann: «Kunningiar minir eru menn þessir, ok eru komnir at finna mik; af því veit þú þeim fædzlu ok vin, ok mun ek gefa 20 þer af verdkaupi minu.» Husbondinn veitti þeim fædzlu, en Eustachius vann þeim beina, ok mintiz hins fyrra lífs síns ok matti eigi vatni halda af miklum hryggleik. Fyrir því geck hann ut af herberginu ok þo andlit sitt, adr hann geck inn ok beindi gestunum. En riddarar hugdu at honum vandliga ok mælltu sin 25 a millum: «Þo er þessi madr miok líkr þeim manni, er vit leitum at; en sa er vit leitum, hafdi orr a halsi, er hann feck i bardaga.» Þeir mælltu sva: «Hyggium við at þessum manni ok verum visir, at við hafim hann rett kendan, mun hann þa eigi lengi dyliaz fyrir ockr.» En er þeir hugdu at vandliga, þa sa þeir orrit a 30 halsi honum. Þeir spruttu þa upp skiotliga ok spurdu, ef hann hefði verit hofdingi riddara. En hann duldiz fyrst fyrir þeim. En þeir sonnudu med iarteignum ok sogdu, at hann var Placidus hofdingi riddara, ok spurdu hann at konu ok sonum. Þa duldiz hann eigi lengr fyrir þeim ok sagdi, hvernig var, ok sagdi þeim 35 andlat konu sinnar ok sona. En er upp komu þessi tíðendi, þa drifu þangat allir menn ok undruduz, er sva gofugr madr skylldi hafa þionat sem annarr fataekr. En riddarar sogðu fra krapti hans ok fra fyrrum dogum hans. Sidan sogðu þeir Eustachius ord konungs ok skryddu hann godum klædum. For hann sidan heim 40 med þeim, ok leiddu hann ut allir bæiarmenn.

9. En eptir halfan manad komu þeir til konungs ok sogdu, at þeir hefði fundit Placidum. Konungr varð við þessa sögu geysi gládr ok gekk ut a moti honum með miklum fagnadi, fadmaði hann ok kysti, ok undradiz farlengd hans. En Eustachius sagði konungi ok sva Romaborgar folki frá ollum atburði ferðar 5 sinnar, ok hversu hann hafði mist konu sína ok sonu. Konunginum ok ollu Romaborgar folki varð mikill fagnadr at aprtkomu Placidi, ok sögduz skylldu frá honum hit bezta kvanfang, er til væri, ok skyllði hann taka hina fyrri tign sína ok riddarasyslu ok fara til orrostu ok geraz hófðingi fyrir lidinu því ollu, er saman 10 var dregit. Eustachius iatar því ok kannar skiotliga allan herinn bæði at mannfolda ok vapnabunadi. Fannz þar sva til, at hann þóttiz afvani til orrostunnar, ok sendir orð i allar bygðir ok bæi eptir ungum monnum þeim, er vigligir væri. Ok er þau orð komu i þann bæ, er synir Eustachius voru uppfæddir, þá sendu 15 þeir þessa menn tva til hans i útgerðina¹, þvíat þeir voru miklir at vexti ok vænir at aliti. En er saman kom allr þessi lidsamnadr, þá leit Eustachius yfir allan herinn ok sa þessa .ii. menn fridari at vænleik ok meiri at vexti en adra, ok sa hann, at þeir mundu kyngofgir vera; því valdi hann þá ser til motuneytis ok elskadi þá 20 fyrir sídsemi, ok virði þá ollum framarr i sinni syslu. Síðan fór hann til orrostu með fylktu lidi ok hafði sigr ok leysti undan herfangi iardir þær, er ovinir þeira hófðu með herfangi tekit af borgarmonnum. En at yfirstignum ovinum fór Eustachius iafnan lengra ok heriadi a land þeira ok lagði undir sik nockur herud. 25

10. En er Eustachius villdi undir sik leggja meira, þá kom hann a bæ þann, er kona hans var fyrir, en hon atti hus i kalgardi nockurum. Ok er Eustachius kom a bæ þann, er kona hans var, dvaldiz hann þar nockura daga ok beid lids síns ok setti tialldbudir sínar umhverfis gardinn, er hon varðveitti. En Agapitus 30 ok Theopistus gengu um dag i hus modur sinnar ok vissu eigi, at þar var þeira modir. En þeim varð þat til mals at minnaz þess, er þeir mundu til barnæsku sinnar. Þá mælti hinn ellri við hinn yngra: «Þat man ek, þá er ek var barn, at fadir minn var hófðingi riddara, ok modir min var hardla frid kona, ok attu þau 35 .ii. sonu, mik ok annan yngra. Síðan foru þau fadir minn ok modir or husi sinu með ockr, ok gengum ver til siofar ok stigum a skip, en eigi víska ek, hvert ver skyllðum fara. En er ver gengum af skipinu, var modir min eigi með oss i ferð, ok víska

¹ utgardana *Cd.*

ek eigi, hvat af henni vard. En fadir minn bar ockr bada brædr a oxlum ser klockvandi, ok komum ver at a mikilli. Þa let fadir minn mik eptir a arbackanum, en hann bar brodur minn yfir ana. Ok er hann od eptir mer, greip vargr brodur minn. Ok sem ek sa
 5 þetta, greip mik hit oarga dyr ok hliop med mer til skogar, adr en fadir minn komz til landz. Ok toku fehirdar mik af munni dyrsins, ok var ek sidan uppfæddr i því þorpi a þeim bæ, er þu veiz at vit hofum iafnan fundiz. En sidan veit ek eigi til fodur mins ne brodur ok eigi til modur.» Ok er þetta heyrdi hinn yngri
 10 brodir, spratt hann upp skiotliga ok felldi tar fyrir fagnadi ok mælti: «Sver ek fyrir gud kristinna manna, at ek em brodir þinn; þeir sem mik hafa uppfætt, segiaz hafa tekit mik or vargs munni.» En er modir þeira heyrdi þetta ok sa þa vidr kennaz ok fegna verda, vard hon ahyggjusom i sinu hiarta, af því at henni þotti
 15 likendi, at þessir ungu menn væri hennar synir, þvíat þeir sogdu vera fodur sinn hofdingia riddara, samt kom a med þeim, at þeir hofdu skilit vid modur sina a skipinu, sva sem fyrr var sagt.

II. Annan dag eptir kom hon at mali vid Eustachium ok mælti: «Ek em romversk kona ok herleidd hingat; bid ek þik,
 20 drottinn, at þu flytir mik aprt til minnar fostriardar.» Ok er hon hafdi þetta mællt, hugdi hon vandliga at honum; þvíat hon sa oll merki a honum, þau sem bondi hennar hafdi a ser. En er hon þottiz fullkomliga kenna hann, kvaddi hon hann mals odru sinni ok mælti: «Bid ek þik, drottinn, at þu reidiz mer eigi ambatt
 25 þinni, helldr seg mer litillatliga hit fyrra lif þitt ok æfi, þvíat ek ætla þik vera Placidum hofdingia riddara, at odru nafni Eustachius, er drottinn vitradiz i hiartar liki ok kalladi til retrrar truar ok idranar. Sidan for hann med mikilli freistni i brott or sinu landi med konu sina, ok em ek su sama, ok med sonum tveimr ockrum,
 30 er annarr het Agapitus, en annarr Theopistus, ok villdum fara til Egiptalandz. En er ver komum a skip, tok skipdrottinn mik brott af bonda minum naudgum ok leiddi mik hingat til herads. En Kristr er minn vattr, at saurgadi mik hvarki þessi ne annarr sidan allt til þessa dags, þvíat drottinn vardveitti mitt hreinlifi, sidan ek
 35 mista bonda minn. En nu seg þu mer fyrir krappt Jesu Kristz, ef þessi merki eru sonn a þer, sem ek sagda.» Ok er Eustachius heyrdi þetta, hugdi hann at aliti konunnar ok kendi hana fullkomliga, ok vard hann nu feginn af ollu hiarta, ok hvarf til hennar ok þackir giordi drotni grædara sinum, er avallt huggar þræla
 40 sina i meinum. Þa mælti hon vid Eustachium: «Hvar eru synir

ockrir?» Hann mællti: «Dyr gripu þa fra mer, þa er ek bar sitt sinn hvarn þeira yfir moduna.» Hon mællti þa: «Giorum vid gudi þackir, þviat ek ætla, at vid munum hafa fundit sonu ockra, sva sem ockr badum audnadiz at finnaz ok vidr kennaz.» Eustachius mællti: «Sagða ek þer um sinn, at dyr hafa þa sundr rifit.» 5
 Hon mællti þa: «Heyrða ek tva unga menn minnaz a barnæsku sina, ok kenduz þeir þadan af, at þeir se sambornir brædr, ok nu veit ek fyrir vist, at þessir eru ockrir synir. Spyr þu þa at fyrri æfi sinni, eda hvat yfir þa hafi drifit, ok munu þeir rettiliga segia þer, ok sva hversu þeir voru visir, at þeir voru brædr.» Þa voru 10
 þeir kalladir þangat þessir ungu menn, ok sogdu þeir alla sogu, sem gengit hafði yfir þa. Þa kendi Eustachius, at þeir voru hans synir, ok urdu þau nu oll fegin, sem at likendum var, ok gerdu gudi þackir fra morni ok fram til middegis. Þessi tidendi spurduz 15
 um allan herinn ok vidara annarstadar, ok komu þangat allir 15
 menn, er i nand voru, undruduz þetta ok fognudu af fundingu þeira eigi minnr en af sinum sigri, ok helldu med Eustachio dyrliga hatid allzvalldanda gudi fyrir sinar iarteignir.

12. En er Eustachius hafði undir sik lagt oll riki konungs andskota, er hann villdi, for hann heim aptr med miklum feng 20
 fiar ok holldnu lidi. En adr Eustachius kom aptr, andadiz Traianus keisari, ok tok annarr grimmari hofdingi keisaradom eptir hann, sa het Adrianus. En er hann spurdi aptrkomu Eustachii, rann hann i moti honum med allri sinni hird ok odru miklu fiolmenni, ok let hallda sigrhelgi, sem sidr er til Romveria. En annan 25
 dag eptir geck konungr til blothofs at blota fyrir fagnadi sigrs ok aptrkomu Eustachii. En er Eustachius geck eigi inn i blothofit med konungi, þa heimti konungr hann til mals vid sik ok spurdi, hvi hann blotadi eigi fyrir sva fogrum sigri ok þar med fundingu konu sinnar ok sona. Eustachius svarar: «Ek færi drottni minum 30
 bænir oafatliga, þeim er miskunnadi mer ok leiddi mik aptr or herleidingu ok let mik finna konu mina ok sonu, en ek gofga engan annan en gud almattigan, þann er gerdi undarliga hluti.» Þa reiddiz Adrianus, er hann heyrdi ok sa, at hann var fullkominn i tru Kristz; let hann taka af honum riddarabunad ok leida i 35
 dyragard, ok konu hans ok sonu, ok var leitt at þeim eitt oarga dyr. En er dyrit kom, lagdi þat nidr allan grimmleik ok skreid at fotum þeira ok sleikti iliar þeira med allri hogværd ok geck i brott. En er konungr sa þat, at dyrit grandadi þeim eigi, þa let hann gera gloanda eiruxa ok setia þar i guds astvini. En mikill 40

fioldi kristinna manna kom at sia, er guds pislarvattar voru settir i eiruxann, ok hormudu þeira pislir. Ok adr þau voru leidd til pislá, badu þau ser orlofs ok toms at bidiaz fyrir, ok þat var þeim veitt. Sidan helldu þau hondum til himins ok baduz fyrir med

5 þessum ordum: «Drottinn Jesus Kristr, þu gud osynligra krapta, þu sem villdir synaz oss! heyr þu bæn vara, þviat nu er alger freistni, er ver hofum fundiz, ok nadum at sia ok taka hlut þenna heilagra manna. Lat þu, drottinn, oss enda lif vart fyrir elld, ok gef oss miskunn þina, sva at allir þeir, er var minnaz ok varrar

10 pislar med bænum ok olmosugiordum, hafi hlut i himnaríki ok nægtir a iordu; leystu or haska alla þa, er a þik kalla fyrir minning vars nafns a sio eda landi, eda i hverium haska er þeim kann at hondum koma; ok þeir er falla i syndir ok minnaz vars litil-

15 miskunn, er a þitt nafn kalla ok þik dyrka ok þin minnaz; en lat þu oss her enda vart lif sva, at eigi verdi sundrskildir likamir varir, helldr sem ver her oll saman grafin; en þu tak vid ondum varum!» En er þau hofdu þetta mællt, kom rodd af himni ok mællti: «Sva mun veitaz, sem þer badut, ok frammar mun veitaz,

20 þviat þer stoduz mikla freistni ok urdut eigi yfirstigin, ok fellut þar med godu lifi. Af því komi þer i frid ok takit ombun sigrs fyrir stundlig meínlæti, ok neytid eilifra gæda um alldir allða.» En er þau hofdu þetta heyrt, gengu þau inn i eiruxann. Stodvadiz þegar ogn elldzins. Ok lofudu þau drottin ok letu þar lif sitt; ok

25 grandadi eigi elldrinn likomum þeira, ok eigi svidnadi har af hofdi þeira, ok eigi var elldz daunn af likomum þeira. Þrim dogum sidar let konungr luka upp eiruxanum, ok sa hann likami þeira osakada. Hugdi hann, at þau mundi lifa, ok því let hann kasta þeim ut or eiruxanum. En allir menn, er hia voru, undruduz, at

30 elldrinn hafdi ecki grandat þeim, helldr voru likamir þeira oskaddir sniofi hvitari. Þa hræddiz konungr ok for heim til hallar sinnar. En þeir er vid voru, undruduz ok mælltu: «Mikill er gud kristinna manna, einn ok sannr Jesus Kristr, sa er sva hlifir sinum monnum!» Kristnir-menn komu leyniliga ok toku i brottu likami

35 þeira ok grofu i iord i enum bezta stad. En er ofridr stodvadiz, var þar kirkia ger þeim til dyrdar, ok er halldin minning þeira næsta dag eptir allra heilagra nressu gudi til lofs ok dyrdar um alldir allða. Amen.

APPENDIX.

(Membranfragment 655 x¹, x² qv.)

Fra Eustachio.

A daugum Traiani keisara uar hofpingi ridera, sa er Placidus het, gaufgr at kune oc auþegr at aurum oc tigginn at metorbum, agetr at retlete oc at gobum sibum, en þo uar hann heiþenn. Barg hann þeim, er i hafdom eða hernvma voro, oc læsti oft fra bana þa, er at rangv voro fyrðæmdir, oc clædde næða oc dvgðe ællvm þvrfændum. En ængvm manne var hann glicari i lifi sino en Cornelio hvndraðshafðingia, þeim er fra er sagt i boc þeire, er heitir Actus Apostolorum. Cono atte hann hæiðna oc, sem hann var, oc honom glic at goðvm siðvm. Sono tva attv þar, oc lærðv þar þa til goðra siða. Sia maðr Placidus var sigrsæl(1) i orostom oc kænn við væ(i)ðar oc algor at ser i ællvm lytum. Enn misevnn-samr goð, sa er avallt kallar ser macliga til sinnar millde, hann fyrleit eigi verk þessa mannz oc villdi eigi goðgiarnan hvg lata fyrfaraz i þionusto scurþgoða an uercape, þuiat sua er ritet, at með hverre þioþo er guþe þegr sa, er með retlete uiþr. Af þui callaþe guþs millde hann fra uillo eigi¹ með þeim atburð, sem hann kallaþi Cornelium, helldr þui licara, sem hann kallaði Paulum. Þuiat þa er Placidus for of dag a dyraueiþe með hus[kor]lum sinum, þa urþo fyrer þeim hirter marger, oc scipaðe hann liþe til at ueiþa hior[tuna. En] er aullom riðerum uar scipat til dyraueiþarinnar, þa syndez Placido einn h[iortr au]þrom aullom meire, oc snere sa for sinne til scogar fra auþrom aullom dyrum. En er [Placidu]s sa þenna hiort, þa reið hann fra liþe sino með fam riderum epter hirtenum. En er hest[ar þeira] meddoz, er iarlinum hofþo fylgt, þa mæþdez eigi hans hestr ne hann sialfr, oc reiþ hann eptir hirte[num] oc fra liþe sinu. En hiortr(i)nn nam staþar fyrer honum a hamri noccorum. En hann sotte [epter oc] hvgþe, með huerium uelum hann scyllde ueiþa hiortenn. En þa uarð ueiddr ueiþimaþrenn, er hann uillde ueiþa dyret; þuiat þa er Placidus na[m sta]þar oc sa a hiortenn lenge oc undraþez mikille(i)c hans, þa sa hann a mille (horna) hirtenum cross[marc solo biar]tara oc

1 ñ (= non) *Cd.*

- linessce drottens uars Jesu Cristi þess er
hann Placidum oc mellte: «Þu Placide, huat
. þer i cyquende þesso
. ¹ mann vr molldo, var
- 5 [ec sa er] uitroþume i licam a iorþo fyr heilso manncyns
. grauen oc reis ec up a þriþia dege.» En er Placidus
hey(r)þi þat, þa fell hann en true ec, drottenn, at
þu scapaþer alla hlute, oc lei(ð)retter þu uillta oc lifgar
. uið hann: «Ef þu truer, far þu til borgar oc tae scirn af
- 10 byscupi cristenna manna» Ef þu uillt, drottenn, þa
mun ec fara at segia þetta cono minne oc so a þic.»
Dominus mellte við hann: «Segþv þeim, oc taki þer ² skirnn oc
hreinsetsc af forð þu hingat, oc mun ek syna
þer oc uittra ³ oorþna hlute oc luca up fyrer
- 15 Þa for Placidus heim af fialli oc sagþe cono sinne of nottina efter
alla hlu eþa [sa af] drottne. En er hann hafþi
sagþa alla uittron þessa, þa suaraþæ cona hans
drotten er cristner menn þiona, hann er saþr guþ, er slicum iart-
einum spenr til sin menn þuiat ec sa hann ena
- 20 fyrre nott oc mellte hann uið mic: A morgen scaltu oc buande
þinn ma til min. En nu ueit ec uist, at sa er enn
sami Jesus Cristr, er uitraþez i hirtenum at az
matt hans oc trua a hann. Forum uer þa þessa nott oc tavecum
scirn kristenna manna.» hann sialfr mellte uið mic,
- 25 er mer uittraþez.» En ⁴ a miþri nott þa foro þau kristen
. ndum hium sinum oc saugþu honum þat, er þeim uar
sagt eþa synt. Oc iattu þau sic trva oc baþo hann
gefa ser tacn scirnar. En kennemaðr varð fegenn oc dyrcaþe
drotten llum uill hialpa oc leiþa til sinnar cynningar.
- 30 Oc scirþe hann þau i nafne heilagrar allaðe Placidum
Eustachium en cono hans Theopista, son hans enn ellra callaðe
hann Agapitum heopistum, oc mellte uið þau, er þau
uoro scirþ: «Dominus Jesus Kristus sonr guþs se með
. . . þr æ(i)lift rike. Veit ek, at crafr guþs er með yr. En er
- 35 þer comet i paradisom er andar minnar, en ec heite
Johannes.» En at morne þa for Eustacius til fialls með
. a sem a dyraue(i)þi. En er hann sotte i nand þangat,

¹ Her begynder Blad x², der er beskaaret saaledes, at paa Forsiden
mangle de første Ord i hver Linie, og paa Bagsiden de sidste. Desuden
ere de sidste Linier aldeles bortskaarne. ² þei Cd. ³ uittraz Cd. ⁴ Ec Cd.

sem hann hafþe hiortenn set, þa sende a sem a
 dyraleiton. En hann for einn til uitronarstapar, oc sa hann
 ena somo syn sem enn fyrra dac(!) rþar oc melte:
 «Nu ueit ec, at þu ert Jesus Cristus sonr guþs liuanda, oc true
 ec af a anda helgan. Af þui com ec hingat at 5
 bipia guþdom þinn, at þu uittrer þat er þu Jesus
 mellti uið hann: «Sell ertu, þuiat þu toct scirn miscunnar minnar
 t þu yfer diofol þann, er þic hafþi telþan oc
 fyrletstu enn forna mann oc scryd ia þeim er lifer of
 allder allda. Nu munu lysasc vere truar þinnar, þuiat diafoll . . 10
 ofund a mot þer, alls þu huarft fra honum, oc setr hann
 allar uelar i gogn þer iar at standaz marga freistni

 þu scalt ceppaz, Eustachi, en
 miscunn min er með yþr oc hirð(er) ander yþrar.» 15
 af fialle oc sagþe cono sinne, er hann com heim, hvat honum uar
 uittraþ af drottne caulloþo a guþ oc mellto: Domine
 Jesu Criste, verþe uile þinn!» En er þapan liðo faer dag
 chij oc do allrer(!) þrælar hans oc ambatter a scamri
 stundo. Þa scilþe Eustachiu fyrer saugþ freistne, 20
 oc georþe hann þacker guþe oc baþ cono sina, at hon meodesc . .
 þer uoro mansmenn Eustachij. Þa com fall i
 smala hans, oc do a fam dogum allt þat er hann a
 for hann braut ur husi sinu leynilega með cono sinne oc sonum
 at leita ser annar der sa hus hans gezlolavs vera, 25
 þa georþo þeir til of nott oc baro a braut allt gull oc
 eke var epter femetz oc var þa aull þa(!) farinn eiga þeira
 fyr vtan fætnoþ þann e Enn þa kom hátíð sv er
 Traianus konungr helt sigrhelge sina oc bavþ þanga
 giom. Enn Placidus riddera hoffinge com eige þangat ne 30
 hiv hans. Þa varþ konungr hvernn mann at
 honom, oc kvnne enge til hans segia, siþan er mandavþr oc fiar .
 hus hans; vndroþvz aller þann atbvrf er orðenn
 var. Þa mellte Evstakivs viþ kon viþ her, færom
 vitt brot hiedann(!) meþ sono oekra, er eptir lifa, þuiat ver mun- 35
 um fyr li þeim er oss kenna.» Þa foro þav i
 brot ena nesto nott meþ sono sina oc gorþo f lands.
 Enn er þav komo til sevar, þa villdo þav ganga ganga(!) a scip
 þat er til farar. En scipsdrottinn var heiþinn oc
 grimr, enn þo gengo þav a scip meþ voro a miþiom 40

firþe, þa spyrþe seipsdrottinn, hvat þav hefþe at giallda i skiple . . .
 hoffþo ecke til at giallda, þa dvalðe seipsdrottinn efter
 kono Evstachij, þvi at h alite, oc fellede sciptdrottinn(!)
 hvg til hennar. Enn Evstachivs matte þat eigi b vip
 5 koma, þvi at seipsdrottinn oc færoneyte hans villdo lata hann þegar
 fara vtann b chius sa sic aflvane i mote þeim, þa
 let hann efter kono sina. Enn hann for vgladr i brot meþ
 harmat er mer oc yckr, þviat moþer yckvr er selld
 vkvnnvm manne.» Enn fór Evstachi kom at að
 10 nockorre mikille oc treystiz eigi at fara yfer æna meþ baþa svein-
 ana annan á ocxl ser yfir æna, en annan let hann
 efter á arbackanom, oc fór en i a þeim. Enn er
 hann kom á miþia ána, þa sa hann at(!) óarga dyr koma(!) oc
 grif(!) þann sonn hans oc rann til scogar meþ. Enn
 15 hann orvente þeim lifs, þa hvarf hann aftr at taka ann
 sa hann oc vare(!) at þaðra kom at þeim oc toc hann i
 bravt, oc matte hann eigi setia efter ho var at vaþa
 yfir æna. Enn er hann sa harmæsiann þessa, þa er hann var a
 miþre anæ, þa

II.

(Pergamentblad 655 qv. IX A; Levning af samme Codex, som Fragment
 ovenfor I, S. 269 af Blasius Saga, og af Mathæus Saga, Postola Sögur
 S. 823—825.)

at ec em fyrir þinar sacar komen her a dyr þetta. At synasc þer
 25 En ec em sa Cristr er þu gerer min vilia. Oc min metnað duldr.
 Olmusur þinar er þu gerer við vesla menn. Ðær ero allar hia
 mer. oc fyrir mer. Oc ec em fyrir þvi comen her a þetta dyr.
 At taca þic j nete miscunnar minnar. Ðvi at uret er þat. At
 vinr min þione dioflum. Oc trui a stoca oc a stæina. Er andar
 30 lausir ero. Þvi com ec a iarðriki i Cross licneskiu. At ec vilda
 hialpa allu follke. Þa er hann hæyrði þat hófðingin Placidas. Ða
 varð hann sva rædr at han fell niðr a jorð af hestenom. Oc vissi
 æcki till sin. En þa vitkaðese han oc stoð up. Oc hugði þa at

syn þeirri er han hafðe þar sét. Oc villdi han gorla vita hvi þat sætte. Oc hugði i hug sinum. Hvat man þetta vera er ec hæfui her séét. Oc mælte sva. Ðu er mæler viðr mec. Mæll liosom orðom viðr mic. Sva at ec vita viðr við hværn ec mæle. Ða svaraðe drotten var hanum at. Placidus 5
. Ec ec gerða himin oc iorð af ængo. Oc ec gerða lios oc skilda myrer fra liose . . .
.
bauð tungli at lysa not. Oc ec em sa er gerðe tíðir oc ar oc daga .
Oc ec em sa er scop mannen af iarðu. Oc ec em sa er com a 10
jarðriki at læysa alt mankyn fra vesold. Ec var festr á cros. Oc grafuen. oc þriðia dag æftir ræis ec up af dauða. En þa er Placidus hafðe hæyrð þau orð hans Ða fell han till fota hanum Oc mælte sva. Trui ec drotten at þu ert sa er gerðer alla luti. Oc ert alltz valldande. Oc snyr viltum mannum till vitz oc visdoms. 15
Ða svaraðe drotten var hanum. Ef þu truir sva sem þu mæler nu. Þa farðu aftr till borgar ennar Oc hit biscup minn
. bið han skira þec. Ða svaraðe Placidus
At sæggia kono minni ifra oc barnnum
. Far oc tæll þæ er þer hafueð fylt. 20
Siðan er þu hæuir þat syst. Ða com hengt. En ec man synase þer þa i annat sinni. Oc vill ec gera þer þa cunt, hvat vera scall um þin hag. Ða var comet at not. Oc for Placidus. þa hæim till borggarennar. Oc sagðe kono sinni till. Ðæirra allra at burða. En þa er hon hæyrði þat mall. Ða svaraðe hon því Oc 25
mælte sva. Lavarðr min evað hon. Sat tu þan man er guð er. Oc gyðingar fæstu a cros; Sa er æin guð Oc sanr. Er slicar iartæignir gerer. Ðat var i fyrri not. Ða sa ec han i scemne. Auc han mælte viðr mec i scemne sua. I morgon þa sculu þer coma till min þu oc boande þin Oc synir yerir. Nu væit ec þat 30
gorla evað hon at han er Jesus Cristr. Allz er valdande. Oc allz scapare. Farum ver nu evað hon þegar i not. Oc latum skira oss. Þa svaraðe Placidus henne. Ðat sama bauð han mer evað han at gera. Ða at miðri not. Ða foro þau oll flogor till biscups. Sva at ængi vissi þat hans manna. Oc sagðu biscupi. 35
Alla vaxtu a því male. Auc sagðu hanum at þau vildu trua a drotten varn En han oc varð því male fægin. Biscup þaccaðe þat guði at han villdi miscunna sina skæpnun. Oc toc han þa. Oc primsignaðe [þau oc] kende þæim vit oc visdom. Oc hvassu þau skyldu sit lif lifa. Eftir skirninni. Oc skirði 40

[biscup þau] Oc kallaðe han þa. Eustachium Er adr hett Placidas en kono hans Theospitem. En hin ællra sun hans Agapium. En hin yngra Theospitus. i(!) En siðan gaf han þeim blezan. Sina Oc mælte sva. Drotten Jesus Cristr gæte yðars hags. Oc bað þau taca sec i bæner sinar. Oc abyrgði þau. a hende Johanni postola. En siðan foro þau hæim aftr. En þegar um morgon æftir þa for han till fialz þes er han fan drotten varn a. Oc fylgðu hanum faer menn. En þegar han com i þan stað er þær funnusc. Ða sende han sina menn i brot. En drotten var syndisc hanum þa Sva sem han gerðe fyr. En Eustachius fell þa till fota hanum oc mælte svaa. Drotten evað han. Væit ec at þu ert Jes[us Cristr sonr l]ivanda guðs oc trúi ec á faður. Oc a son. Oc a hinn hæ At þu synir mer

III.

(Pergamentblad i 696 qv.)

hann aftr til hins, er hann hafði ifir borit, ok fyrr en hann kæmiz þangat, þa tok ylgr þann fra honum ok bar til skogar. Ok er hann þa einn eftir. Ok þa er sva fra sakt, at hann villdi fara ser sialfr þar i æanne. En almattigr gud leit þa miskunnar augum til hans oc let þat eigi verða. Sva ok er sagt, at menn, þeir er at ackrverki voru, sa ylgina, þar er hon for met sveininn, ok hlupu eftir ok gatu nad sveininum omeiddum. En fehirdar nockurir sa hit oarga dyr, þar sem þeir gættu hiardar sinnar, ok gatu hvarirtveggiu nad sveinunum ok fæddu upp. En ecki vissi Eustachius til þessa, þviat hann ætladi, at hvártveggi mundi dauðr. Nu er fra því at segia, at keisari i Romaborg skyllði fara i herfaur, ok spurði hann at, hvar Placidus væri riddara hof(d)ingi. En þat kunni honum eingi at segia. Keisarin vissi eigi, at Placidus hefði vid tru tekit, ok nu sendi hann riddara sina, þa sem adr hófðu þionat Placido, at leita hans. Þeir foru vida um laund at leita hans ok fundu hann um sidir þar, sem hann hafði stadfest sik i helli einum. Hann kendi þa þegar ok baud þeim met ser at vera. En þeir kendu hann ecki

ok spurdu hann, hvart hann vissi nockut til hof(d)ingia þeira Placidum. En hann kvez ecki til hans vita, hvar hann væri, en þo for hann met þeim æ brott or einsetu sinni ok aftr til Romam. Hann bad þess iafnan almatkan gud, at hann skyldi þat audlaz at sia konu sina ok sonu, ef þat matti verda. 5

Enn er sva sagt, at þa er Eustachius hafdi þessa þraligha bedit, kom almattigr gud til hans ok (birti) honum þat, at hann mundi enn na at sia konu sina ok sonu, ok verda allr slikr vegr hans, sem fyrr hafdi verid. Ok þetta allt veittiz honum, at til hans kom kona hans ok synir. En eigi er sagt, met hverium hætti eda atburd þat vard, en hitt er sagt, at hann for brott met þeim, ok kendu þau hann af því, at aurr var æ halsi honum. Ok var hann þa lengi æ brottu, ok sidan vitiadi hann aftr Romaborgar. En medan hann hafdi brottu verit, hafdi vordit keisara skipti i Romaborg, ok het sa keisari Adrianus, or nu var til kominn, hann var heidin sem hundr, ok allt Romaborgar riki i þann tina. Sidan geck Eustachius fyrir keisaran ok sagdi honum farleingd sina, sem farit hafdi, nema því leyndi hann af, at hann hafdi truna tekit. 10 15

Sidan feck hann veg sinn allan, sem þa er mestr hafdi verit. Ok enn bar sva til einu sinne, at keisarin ferr i herfaur ok Eustachius met honum, ok unnu sigr, hvar sem þeir komu. En er keisarin kom heim, þa villdi hann blota skurdgod sin ok þacka þeim sigr sinn. Ok er þeir komu til blothussins, villdi Eustachius eigi blota, þvíat hann trudi æ gud allzvalldanda. En Adrianus skylldadi hann til blota, ok stodadi þat ecki. Þar var þa kona Eustachij ok synir þeira, ok villdi ecki þeira blota ok eigi inn ganga i blothusit at gaufga skurdgodin. Þa mællti keisarin, at þau skylldu leida a sand nockorn ok lata hin oargu dyr rifa þau i sundr. En dyrin faugnudu þeim ok graundodu eigi. Þa var giorr uxi or eiri ok giorr gloandi. En þau badu þess allzvalldanda gud, at hverr madr, er æ þau het, skyldi fa hialp, hvat sem at 30
vid voru, ok mællti at

1 Den røde Overskrift er ulæselig.

QUADRAGINTA MILITUM PASSIO.

(Cd. 623 qv).

Passio .xl. militum.

Sa varþ atburþr, at þvi [er] menn segia, at a tíþ Licinij.kon-
5 ongs gørpise ofriþr mikill cristnom monnom, oc allir, þeir er vøð
lifþo fyrir guði, varo neiddir(!) til blota af eggion iarlís þess, er
hét Agricolaus, er réþ fyr borginni Sebastia. Hann gørþi ofsokn
snarpa oc grimma af sciotri aeggion (diofolsins) cristnom monnom,
en allir riddarar, þeir er voro settir til herferþar, voro scyldir til
10 blota. En varo .xl. riddara af Cappadocia heraði, þeira er veg-
samliga lifþo eptir boþorþom drottins. Þeir varo sigrselir oc frenir
i orrostom. Þessir varo handteknir af iarlli oc scyldapir til at færa
fo(r)nir gøþom. Iarlinn tok til orþa oc melti: «Raþ yþor syndosc
ollom monnom mikil i bardagom, er yþr samþycþosc, oc varo þer
15 ollom monnom sigrselli. Syniþ er nu oc vizeo yþra oc samþycþit
lægom cononga oc blotiþ gøþom órom, at egi verþiþ er hafþir i
qvolom sem gøþrøkir menn.»

2. Helgir menn svarøþo oc mæltø viþ iarlinn: «Haðo ver
soknir fyr dæþligom conongi, sva sem þu veizt, oc sigroþomse, en
20 miklo meirr øttim ver nu fram at ganga fyr oðæþligom conongi
drottni órom, oc scolom ver costa at sigra þinn illvilia.» Agricolaus
mælti: «Of tva hluti mon ec yþr vølia láta, at blota gøþom
oc hafa veg mikinn af oss, eþa blota egi, oc monøþ er þa syptir
riddara tign; hyggiþ at er, at er velit þat, er yþr gegnir.» Þeir
25 svarøþo: «Þat monom ver kiosa, er drottinn sér fyr oss.» Iarlinn
melti: «Hirþiþ egi er at hafa illmølgi fram, helldr gangiþ er á
morgin at dags magni ærno at blota.» Þa baþ hann at láta þa i
myrqvastøfo. En inngangendr sancti i myrqvastøfona þa fello þeir
a kne allir oc baþo til gu[þs] oc melto: «Leystu oss, drottinn, fra

fręistni oc rangom verkom.» En þa er fram var orþit, þa sungo þeir þenna salm qui habitat: Sa er byggvir i enom hæsta tenaþi, mon hann dvelia i scioli himins; guþ mon segia drottni, iatari minn ertu oc sciol mitt, guþ minn, vettom ver af þer misconnar. Oc þa er þeir hofþo songit salm, þa fello þeir a kne oc risu en up oc sungo salma til miþrar netr. Sa er eþtr var þeira het Quirion, en til svara allra fyr malsnilldar sakar var sa tiletlaþr, er Candidus het, þviat Quirion var lagmeþtr. Eptir þetta syndysc(!) þeim engill drottins oc meþti: «Góþ er fyriretlon yþr; sa er staþfastr er allt til enda, sa mon heill verþa.» Allir heyrþo þeir þessa rædd oc urþo óttalaþsir oc sofnþo egi oc varo staþfastir i guþs lofi allt til dags.

3. En iarl samnaþi at ser ollom vinom sinom oc baþ, at þangat scylldi leyþa(!) ryddara(!), oc como allir oc stoþo fyr iarli, oc toc at segia þeim: «Þa hluti er ee hefi¹

¹ Her er et Blad udskaaet i Codex. For at fuldstændiggjøre Fortællingen meddeles nedenunder Capitelne 3, 4 og 5 i latinsk Text efter Sarius: De probatis Sanctorum vitis, Martius IX.

3. Præfectus autem, amicis omnibus convocatis, sanctos adduci iubet, atque ita loquitur: «Quæ in præsentia dicam, non loquar ad gratiam, sed ut sese veritas habet. Quotquot imperator milites habet, nec sapientia sunt vobiscum, nec fortitudine, nec pulchritudine comparandi, neque ita diliguntur a me, quemadmodum vos. Itaque nolite benevolentiam in odium convertere. In vestra enim est manu, ut vel odium a me vel gratiam ineatis.» Cui sanctus Candidus respondit: «Cum moribus, inquit, congruit nomen tibi, Agricolæ; es enim agrestis adulator.» At ille: «Nonne, inquit, dixi, in vestra esse potestate, ut vel odium vel gratiam ineatis?» At sanctus Candidus: «Quoniam, inquit, hoc in nobis est, ideo te odio prosequimur; Dei autem nostri gratiam atque benevolentiam quærimus. Tu vero, agrestis et immanis homo atque inimice deo nostro, noli nos diligere, cum sis impius atque invidus, et ignorantia tenebris coopertus, ferisque moribus agresti nomini respondeas tuo.» His verbis præfectus indignatus, et dentibus frendens ut leo, iussit eos in vincula atque custodiam trudi. Sed sanctus Quirion: «Non-habes, inquit, potestatem puniendi nos, sed tantum interrogandi.» Qua territus oratione præfectus, iussit illos solutos in carcerem duci, Aglaioque custodi, ut eos diligenter servaret, imperavit. Ducis enim adventum expectabat. At illi

5 ver taka af yþr tigu ridderascapar yþvars oc lata pina yþr.» Sell Candidus mælti: «Takiþ er tignir yþrar oc likami vara; mangi hyggiom ver gæfgara ne tignara en Crist.» Þa baþ hertoginn at beria steinom i andlit þeim. Candidus mælti: «Her-
 5 togi myrkranna ok ken[nari] allz ranglætis, þu tekir þetta up fyrst, oc mon þu taka pisl fyrir þetta.» En iarll toc at herstase a riddarum oc melti: «Heyriþ, illir þionar! fyrir hvi hlæpiþ er egi sciott til þess, er ver bioþom yþr.» Þa toko þionarnir steinana oc villdo fleygia af hendi, oc com a fætr þeim sialfom, eþa a þeira laxmenn.
 10 En þa er þetta gerþise i, þa toko helgir riddarar at [tre]ystasc af guþi. Þa þrutnaþi hertoginn af reiþi oc greip up stein oc villdi liosta nœqvarn af guþs riddarom i anlit. En sa stein com i anlit iarli, oc þegar brotnaþi kinnarkialki hans i sundr. Þa melti sanctus Quirion: «Lofaþr se þu, drottinn, fyr þina misconn, þviat beria
 15 villdo oss varir ovinir, ósigrsamir ero þeir oc falla sialfir. At sanno legiase vapn þeira i hiortu þeira, oc bogi þeira læstise.» Þa

per totam diem et noctem a sancto Quirione erudiebantur, qui sic eos alloquebatur: «Dei consilio factum est, amici, ut in hac caduca militia coniungeremur. Quamobrem operam demus, ne seiungamur.
 20 Sed quemadmodum uno animo eademque sententia viximus, sic etiam martyrium perferamus. Et quemadmodum hic grati fuimus mortali imperatori, ita immortalis imperatori Deo cari esse studeamus.

4. Diebus igitur septem elapsis, cum adhuc in carcere sancti detinerentur, dux rediit Cæsaream. Dumque Sebasten ingressus
 25 esset, atque in tribunali una cum præfecto consedisset, octavo die sanctos in iudicium adduci imperavit. Eos autem in via sanctus Quirion sic adhortabatur: «Fratres, ne timeamus. Nonne cum essemus in prælio, Deum invocavimus, et opitulatus est nobis, et vicimus? Memoria repetite, cum manus consereremus magno
 30 prælio, et reliqui omnes se fugæ dedissent, et nos in hostium medio soli quadraginta relictis essemus, Deo cum lachrymis supplicasse, eiusque auxilio partem ipsorum occidisse, partem ita profigasse, ut nemo ex nobis in tanta turba vulneraretur. Nunc autem tres sunt, qui nos oppugnant, Satanas, Dux et Præfectus. Immo vero nos
 35 unus tantum hostis persequitur, qui non perspicitur. Unus ergo quadraginta superabit? Absit. Id, quod semper fecimus, nunc etiam nobis faciendum existimo, ut ad Deum confugiamus. Hoc

var hogenda leitaf iarli, oc þa mælti hann: «Særi ec fyrir goð var þessa riddara, oc at sænno seil ec þat, at þe(i)r eflase af fiolkungis íþrottom, þviat fyrir liotar sionhverfingar mæla þeir i gegn drott-
nom sinom; fylla þeir oss at viso herviligri scæmþ, oc egi kenna þeir varra qvala, helldr qvelia þeir meir oss sialva s[caþ]afari sino.» 5
Þa melto helgir: «Dæcqver þic anscoti, oc ertu afhendr Cristo; far a bræt þu, erfingi anstyggra oc enn efsti liþr diofols! Þu ert, Agricola, rófa óvinar, en Lisias sem krokrinn, sa er með þer er; þvi ero þit baþir þionar anscotans. En ef it kendoþ egi crapt drottins fra uphavi qvalanna, sva er sem er buiþ þessar yþr oc 10
aþrar margar.» En þionar iarls spurþo guds riddara: «Heyriþ er, heimseir oc ovinir allra góþgiarnra goþa, fyr hvi blotiþ er þeim egi?» Sanctus Quirion mælti: «Ver gofgom einn guþ, Jesum Cristum son hans oc helgan anda, sa er mattogr er at myqva munn várn til sannleix, at ver takim óbrigþligar dyrþir, at ver 15
stigim yfir uptekning yþvarrar illzko.» Þa baþ hertoginn at leiþa

nobis opitulante, nec carcer nos lædet, nec tormenta, nec vincula. Nonne semper institutum hoc observavimus, ut prælium ineuntes psalmum hunc diceremus: Deus, in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua iudica me; Deus, exaudi orationem meam, auribus 20
percipe verba oris mei? Nunc item psalmum hunc dicamus, et exaudiet nos Deus atque adiuvabit.» Hunc igitur psalmum dum ad tyrannos ducerentur, pronunciabant. Omnes autem ad spectaculum concurrebant.

5. Verum cum ad ducis et præfecti præsentiam essent con- 25
stituti, dux, oculis in eos defixis: «Isti cogentur, inquit, ut ad maiores honoris gradus velint conscendere?» Et ad illos conversus: «Maximas, inquit, a me dignitates et plura quam alii munera percipietis. Vobis iam datur optio, ut vel diis sacrificantes, maxima dona et maiorem dignitatem consequamini, vel si id facere recusabitis, 30
honore militari privemini et suppliciis statim afficiamini.» Candidus: «Aufer, inquit, nobis non solum militiae honorem, sed etiam ipsa corpora. Nihil enim Christo præstantius, aut magis præclarum existimamus.» Tunc dux imperavit, ut ora sanctorum lapidibus percuterentur. Candidus autem: «O dux, inquit, tenebrarum et 35
totius magister iniquitatis, aggredere id facere, et videbis supplicium tuum.» Tunc dux dentibus frendens ad ministros ait: «O servi

þa til myrkvastofu. Þa reðdu þeir iarll með s[er, hv]at af þeim seyldi gøra.

6. Síðan voro þeir byrgðir í myrkvastofu. Þa tok Quirion at syngja með samriddarom sínom ad te leuauí: Til þín up hef
 5 ec ago min, drottinn minn, er byggvir í himnom! Sé her sva sem ago þrela í hondom drottna sinna, oc sva sem ambattar augo í hondom drottningar sinnar, vér sungom vers at scipon, unz lokit var. Þa com rædd yfir þa, oc syndi sic þeim drottinn Jesus Cristr greþari oc mælti: «Sa er truir a fæþor oc á son oc á helgan anda,
 10 ef hann verþr daþr hefann, þa mon hann lifna. Treystizk er oc hirþit ege at ottazk pislir þeira, þviat stund eina ero; verit er þolinmoþir litla stund, at er dyrkisc.» En þeir þvaro of nottina sialfa í fagnapi oc í gleþi Cristz. En þa er morginn com, þa bæþ Lisias at leiþa þa ut ór myrkvastofu, oc voro þeir leiddir fyrir
 15 herviking oc stoþo þar oc melto: «Þa hluti, er [þu] hygggr at gera, lattu fram coma.» Þar syndisc þa á meðal þeira storþetinganna

pessimi, cur celeriter non facitis imperata?» At illi sublatis lapidibus, mutuis sese ictibus percutiebant. Sancti vero milites, re
 20 perspecta, confirmabantur. At dux indignatione atque ira percitus, arrepto lapide, ut unum e sanctis militibus percuteret, eum in faciem præfecti coniecit, et totum illi os contrivit. Tunc sanctus Quirion ait: «Qui oppugnabant nos, afflicti sunt ipsi et ceciderunt. Vere gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringantur.» «Per deos, inquit præfectus, præstigiæ aliquæ præces-
 25 serunt.» At sanctus Domnus: «Per Christum, inquit, Deus præcessit. Ora enim vestra impudentia, quæ adversus filium suum loquuntur iniquitatem, implevit confusione. Nonne erubescis, ebrie tenebrioseque diabole, et ab omni veritate aliene, qui scandala seminas? Tu caput es diaboli, Agricolæ, et dux, qui tecum est,
 30 furoris caudam obtinet. Ambo estis satanæ ministri. Nihil vos movet primum experimentum tormentorum, alterum aggredimini.» Ministri vero: «O dementes, inquiunt, et ab omni deorum benevolentia remotissimi, cur diis non immolatis?» «Nos, inquit sanctus Quirion, per Jesum Christum, in Spiritu sancto, Deum unum colimus, et certaminis nostri curriculum alaeri animo conficere festinamus, ut fraude vestra devicta, coronas accipiamus immortalitatis.» Tunc eos dux in carcerem iussit abduci, ut quid de illis agendum esset, consideraret.

diofoll, oc hellt á sverþi enni hégri hendi sinni, enni vinstri hendi á dreka. En hann mælti i eyra: «Agricolai minn, sagþi hann, vertu karlmanligr cappi!» Þá baþ iarl at binda þa oc láta reip á háls hveriom þeira, oc leiþa þa alla saman til staþovaz mikils. En á þeiri tid, er helgir riddarar pindose, þa var lagiþr iss mikil(l) 5 á vatn eitt. En þa leiddo þeir þa eptir isinom á mitt vatnit; þa flogo þeir þa ór fartom oc leþo siga þa noþþa i varc, þa er a isinom var, þviat tægar þer heldo þeim, er á halsom þeira varo. Þat fylgþi oc, at vindr var calldr of aptaninn við dagssetr. Settu þeir yfir þeim riddara til varþveizlo oc luclavarþveitara 1 á vatzstron- 10 onni. En þar var gør [la]vg til þess, ef nocqverr vildi søkia vero þangat, oc var hon sva buin sem scapligast 2 scylldi þickia.

7. En á enni fyrsto tíþ netrinnar toc isinn at þrængva at þeim, oc toc at þrutna hold þeira oc leysask af ku[þ]a. En einn i taþlo þeira sialfra ifaþi oc fleþi til laðgarinnar; en þegar er honom 15 ornafi, þa leysti holldit þegar i sundr, oc stóþsc hann egi oc dó. En helgir riddarar sa, er hann dó, oc melto sva sem einom monni(!): «Heyrþo, drottinn, at egi reipize þu oss i vatnom eþa isom, helldr miscunna þv oss þrælom þinom, þviat sa er scylþisc(l) fra oss, fell hann sva sem vatn, oc varo dreifþ aþll bein hans; en 20 ver munom egi sciliasc fra yþr, unz þu lifgar oss, oc a nafn þitt muno ver calla. Heyr þu, drottinn, þviat þic lofar aþll scęþna oc allar eþar undird(i)ups, elldr oc hagl, snęr oc iss, oc ser oc vatn, oc andir by(l)gna, þer er gøra orþ hans, sa er gengr yfir sio sva sem yfir þurt land, oc hęgir þu grimþ hans meþ anda handar 25 þinnar; oc nu heyrþu, drottinn, sa er heyrþir Jacob biþianda þic, þa er hann fleþi ognir Esau; sa er var meþ selldom Joseph, oc tęþir þu honom; sa er heyrþir 3 Moysen, þa er hann gorþi tácn oc m[erki] fyr Pharaoni oc aþllom lyþ hans, oc sundr scyptir(!) þu 30 heyrþir postola þina; heyrþu oss, at egi kefi oss tempestas vatz oc egi svelgi oss d(i)up, þviat amir erom ver orþnir; hialp þu oss, greþari var; eyþþu þungleik oc snerpi þessa frostz, at þic tigni allir; þvi at a þic kollom ver, oc heilir monom ver verþa, þvi at af þer vęttom ver misconnar, oc egi monom ver þa hneyeþir.» 35

8. Oc [þa e]r en þriþia stund netr var orþinn, þa com lios yfir þa, oc scein sva heit sem sol of sumar, oc leysti isinn oc gørþi varmt vatnit. En varþveitandr(!) allir voro somnaþir fast á landino, nema einn varþhallzmaþr vacþi oc hlustaþi til allra hluta,

1 clavicularius *lat.* 2 scapligasc *Cd.* 3 heyrþir *Cd.*

þeira er þeir hófðu fyrir melse, oc hugði [hann v]ið sic sialfan, hverso sciott sa dó, er lagna hafði sott, oc þeir, er bēþise hófðu fyrir, lifðu í isinom; oc er hann sa lios scinanda yfir þa, þa leit hann til himins oc sa, hvaðann liosit scein, oc sa hann corónor
 5 sendar af himni með tælo .xxx.viii., oc hugði hann at fyrir ser oc melti: «Hverio mon þetta gegna, er einni corono er miþr en .xl.» Oc vękiannði varþhallzmenn¹, þa er með honom hófðu verit, oc castaði til þeira klęþom sinom oc hliop á vatnit út [call]landi: «Cristinn em ec», oc forþise² i floe þeira riddaranna oc melti:
 10 «Heyrþu, drottinn guþ minn, trui ec á þic oc þann, er þeir trua á, oc gorpþo mik makligan at finnase i tælo með þeim sialfom, oc fyr þitt nafn þola ec harmkveli oc qvalar; oc þa er ec verþ reyndr, þa finnome ec með þeim.»

9. Þa þottise anscotinn yfirstiginn. Þa sneri hann manz liki
 15 á sic oc batt sic saman i knionom [oc call]aði scialt oc melti, sva at allt fole heyrði: «Vei mer vesolum, yfirstiginn em ec af helgom riddarom, oc at hlatri em ec orþinn, óathugaþsama (hefi ec) þiona; oc nu mon ec snua hug domanda, at hann hegni licami þeira heilagra, oc se castat ut á á; af því mon ec þetta verþa lata, at
 20 egi finaise ærmol þeira.» Quirion melti: «Er nocqvirr guþ sem varr guþ, er nocqverr drottinn slikr sem varr drottinn, eþa nocqverr guþ slikr sem varr? Þu ert einn guþ, sa er micla dasamliga hluti gærir, þu lezt at ængo verþa ognir motstaþomanna varra, oc andscotan hneyeþir þu.» Þa toc hann at hefja up [sa]lm Salvum me
 25 fac domine, quoniam defecit sanctus et [cete]ra.

10. En þa er morginn com, como grimmir sporgængomenn hervikings oc sa varþveizlomann cominn i sveit með riddarom, oc leitþo þeir at riddarom sinom oc melto: «Hvat undra varþ þess, er þetta gorpþise af?» Riddarar sagþo: «Ver vorom sofnaþir fast,
 30 sem daþir vęrim ver, en sia vaeþi of alla nott, oc sciot vaeþi hann oss; oc sam ver lios mikit hia honom. En hann castaði sciort cleþom oc hliop til þeira a vatnit oc kallaþi hátt oc seyrte: Cristinn em ec sem er,» sagði hann. Þa baþ iarll at heimta þa at landi oc at briota fotleggi þeira. En þar stóp hia þeim moþir
 35 eins þeira, sa var yngstr þeira allra oc het Milton, oc var hann áhyggiofullr of þat, at egi bęrise sva at, at hann ottaðise. Oc optliga com moþir hans til hans oc hóf up hendr sinar oc klappaþi of herþar honom eþa kibr oc melti með grati: «Heyr þu, enn ynniligsti sonor! nu er scæm stund, at þu verþir a[ngraþ]r, se her,

at Cristr er fyrir innan hurð, oc mon hann tēja þer.» Þá bruto þionar iarls fotleggi þeira, oc melto (þeir) áþr þeir andafisc: «Avnd ór er sva sem titlingr, er spretr ór snoro¹ veiðimanna; snara er slitin, en ver erom leystir; hialp² var er i nafni drottins, þess er gorði himin oc iorþ.» Oc allir saman qvaþo amen. Þá gulldo þeir guði andir sinar. En enn ynxti, sa er lockaðr var af moþr sinni til hreysti, er áþr var nefndr, lifði enn. Þá var boþit, at þangat seyldi færa bát nocqvernn, oc lægþo þeir þar i licami heilagra, oc baro margir oc setto hia ánni niþr. En þeir leto eptir Militonem oc vætto, at hann mundi lifna, ef honom væri at hiukat, þviat þeir ętloþo þat fyrir, at þeir mondo mega snua hug hans til gobanna, ef hann lifnaði³. Moþir hans sa, at hann var einn [eptir] látinn, þa varp hon af ser æþkymli kononnar oc tok þrott karlmanligs scaps oc greip son sinn oc svipti á herþar ser karlmanliga oc snarapisc eptir batinom, þar er i varo licanir heilagra.

II. Þá kveyþo þionar mikinn loga oc hioloþo umb meþ ser, þa er þeir brendo licami heilagra, oc melto: «Latom ver engi ærmoł eptir af þessom» - oc fleygþo þa up á bálit Miltonem sva sem licæmom heilagra - «oc mono egi þa cristnir menn bera hroþr þeira; comom oc þa oc cæstom æsco þeira út á ána, oc sopom ver met sóflom af æll fotspor þeira.» Þá toko þeir alla æsco þeira oc baro á á ut. En meþ guþs misconn þa sæmnoþose saman ærmoł heilagra til eins stræmfalz árinna, oc scilþisc ecki fra æþro i anni. En eptir sex daga var vitrat byscopi þeinar borgar: «Com þu til ar, oc mondo finna bein oc æsco saman rekit i eina iþo, oc a[sam]t fæþo oss bræt ór ánni.» Oc veldandi næcvera af klerkom oc ólerþa siþsama menn, oc como til arinna of nott, oc sa þar, at geislar scino af beinom i vatni arinna sem stionnor á himni, oc hvegis litit sem eptir var af æseonni, þa stoþ lios af micit. Þá varo hirþ bein oc asca sella piningarvatta guþs, at látit var i ker dyrlikt, oc sva scina þeir á iorþ, er til endimarka voro þreyttir, sem himintungl á himni ællom truondom á faþor oc son oc helgan anda. Fylldo þessir einvala menn .xl. riddara pislarvætti sitt enu fimta idusdag Martius manapar⁴, þat er einni nott fyrir Gregorius messo of fosto.

Þessi ero nofn .xl. riddara: Quirion, Theophilus, Eu[odius], L[is]imachus, Gorgonianns, Xanthus, Cirus, Heli[anus], Flavianus, Cudus, Eraclus, Enoicus, Alexandr, Angia, Bepianus, Efichus, Smaragdus, Filoténus, Apasius, Domnus, Johannes, Exius, Sever-

¹ snoro *Cd.* ² hliap *Cd.* ³ lifnaþafi *Cd.* ⁴ manapaþa *Cd.*

ianus, Nicander, Candidus, Helias, Acacius, Valerius, Clædus, Evcius, Leoncius, Sisinnius, Nicallus, Priscus, Sacerdón, Edicius, Peodulus, Mellitus, Gaius, Valerianus.

APPENDIX.

(Membranfragment 655 XXXIII qu.)

boþorþe þino, drottinn; þv gengr a sio sem a þvrrv lande oc
 myqvir hans sceþleik; oc þv, drottinn, heyrþir þenir Jacobs, þa er
 hann fleþe vndan Jesau broþor sinom, oc þv vart meþ Joseph, þa
 er hann var seldr, oc gerðir(!) þv hann; oc þv heyrþir þenir Moysen,
 10 at hann ge[rþe] tacgn(!) oc stormerke i avgliti Pharaonis konvngs
 oc allzs lyþs; oc svndr sprettir (þv) ravþa haf, oc gengo þeir
 Moysen þa i gegnum hafit þvrrvm fotom; fylgþir þv lyþ þinvm
 vm æyþemork; þv er¹ heyrþir orþ postola þinna, bi[ar]g þv oss,
 dominus, at eige drecki oss hriþ vazs, oc eige svelge oss divp,
 15 þviat ver erom fatekir; hialp þv oss, greþere varr, þviat ver erom
 etlatþir(!) til siofar divps, oc litapir ero fétr varir i bloþe varo;
 léttv, domine, þvnga oc snarpleic þessa frost(z), at allir viti þat,
 at ver kolloþvm til þin þviat ver vettvm af þer misevnnar.

8. En þa er komin var en þriþia stvnd neþr, þa scein sol
 20 yfir þa sva heit sem vm svmar, oc leyste isinn af vatnino, oc
 gerþizs vatnit flót. [En] þa svæfo varþhaldsmenn allir, nema sa
 einn er hofþingi var fyrir þ(e)im, hann vacþe oc hafþe heyrþ allt,
 þat er þeir hofþo beþit fyrir ser, oc hann hafþe seþ þat, er hinn
 hafþe flyit til la[vga]rinnar, [flyit oc dait þegar², er honom ornabi;
 25 en þeir lifþo, er i ioclavatneno voro, oc boþo fyrir ser; oc sá þa,
 er lios scein yfir þa, oc leit til himins oc hvgþe at, hvart(!) lyste, oc
 sa hann koronor ofan farande af himne .xxxix., oc hvgþe at, hvi
 seþte, er einne var miþr, þars þeir voro .xl., oc kom i hvg oc
 korononnar, hve margar þer voro, at sá mynde recþr vera fra
 30 samlage þeira, er til lávgarennar hafþe hlavpit; oc vacþe hann vp
 felaga sina oc kastaþe af ser cleþvm oc hliop a vatnit oc kallaþe:

1 ert *Cd.* 2 [rettet; fleiyit oc deuyþt þig^aar *Cd.*]

«Ec em cristinn,» qvaþ hann, oc for hann a meþal þeira oc mælte: «Á þann gvp trvi ec, sem þessir trva, oc telþv mic meþ þeim, oc ger mic þess macligan at þola pislir oc ræyn(d)ir fyrir þinar sakir, oc finomzs ec reyndr fyr þer.»

9. Þat var i oprom staþ, er andscotinn brazs i manns liki 5 oc kom fyr marga menn kallande: «Vei mer vesolom, sagþi hann, ec em yfirstiginn af riddervm, þviat eigi hefi ec nytsamliga þiona; eigi mynda ec [ver]ja yfirstiginn, ef nytsamligir veri mer þionar minir. Oc nv sny ec hiarta doman[da til] þess, at hann láte brenna likame heilagra riddera oc kasta á á vt. En þetta gere ec 10 til [þess, at] eige finnizs helgir domar þeira.» Sanctus Quirion mælte: «Hverr er gvp sem var gvp, eþa hverr [er] drottinn sem varr dominus, eþa hverr er gvp sem varr gvp; þv ert gvp, er gerir rétta eina h[lvt]i, oc hneykir þv andscotann oc motstopvmenn vara.» Oc þa toc hann at syngia þenna salm Salvum me fac deus. 15

10. En at morne þa koma sendemenn þangat til vatsins oc sa felaga sinn standa i millom þeira, er pindir voro, oc spvrþv þeir varþhalsmennina, hvi honom heffi þat fyrir orþit. Þeir sogþv: «Ver sofnopvm sva fast, sem ver verem davþir, en hann vacþe i alla nott. En þa vacþe hann oss, oc sam ver lios mikit hia honom. 20 En þa varþ hann af ser kleþvm oc kastaþe til var; ða tokom ver hann margir oc vildom halda; þa dro allt afl or hondom [oss oc] hliopann(!) a vatnit síþan til þeira oc kallaþe: Ec em cristinn.» Þa bað iarl at þa seyl¹ oc heiminn oc iorþ. Þa falo þeir ond sina gvþe a hendi allir. 25 Síþan leto þeir lif sit oc guldv gvþi andir sinar, nema enn yngsti lifþi þa enn. En þa voro eknir likamer þeira i vognom til ar þeirar, er þar var eigi lagnt(!) i bravt, oc lagþi(r) þar niþr hia ónne. En þeir leto eftir Militom, oc vetto, at þeir mynde hann geta spanit til blo(ta), ef hann lifþi. En er moþir hans sa son sinn eftirlatinn 30 einn, þa kastaþe hon niþr qvenligri ostyret oc toc up kalmanliet afl, oc tok vp son sinn a herþar ser oc fylgþi vognom, þeim er i voro likamir heilagra militvm. Þar kastaþe hon honom niþr hia anne, sem þeir kostoþo hinom ór vagnonom.

11. En þrelar brendo likame þeira oc gerþv raþ sin, oc mæltu: 35 «Þessar leifar, er her verþa eftir, monv cristnir menn taka oc kalla helga doma. Þat scolom ver eigi lata verþa, heldr scolom ver sopa her vanlega vndan ollvm savre, er ver brennom likami þeira, oc kasta þeinom þeira a ana vt.» Oc sva gerþv þeir. En

¹ Her mangler et Par Linier.

þær enar helgv leifar somnoþ(o)sz saman i einom staþ, oc glataþiz
 ęcki af. En eftir sex daga var vitraþ bysevpe ęinom, hvar leifar
 þeira lege, oc var honom sva til kent, at hann fere til of nótt at
 hafa þa i bravt [þaþan]. Oc nv for hann natt eina oc siþsamir
 5 clerkar meþ honom til arennar. En er þeir koma til vats þess, er
 bysevpe var til visaþ, at helgir domar þeira mvndo i vera, þa sa
 þeir lios mikit a vatnino, oc syndvzs þeim leifar þeira, er birti
 stoþ af mikill(!), oc hoffv þeir vp leifar þeira meþ lofsongvi miclom,
 oc let bysevp bera þegar dyrlicet scrin at þeim helgom domom.
 10 Þessir enir ageto fyldv pisl sina .xl. riddera a enom fimta idvs
 die þess manaþar, er Marcivs heitir. Allzsvaldande gvþ biargi oss
 nv oc iamnan oc þessir enir helgo milites per omnia s[ęcvla
 secvlorvm].

REMIGIUS SAGA.

(Cd. 764^a qv.)

Her hefer Remig[ius] sog[u ins] helga byscups 1.

Pann tima er mikill luti Gallie eyddiz af illzku ok grimð þeira manna, er Vanndali ero kalladir, þat kallaz nu Francia, þa 5 var i Remisborg a Fraelandi einn heilagr munkr, er Montanus het, ok hellt einsetumanna lifnat ok hattum. En (er) hann bat iafnan til guds firi fridi kristinnar, þa sa hann sik i svefni eitt sinn vera milli eingla floeka ok heilagra anda ok heyra id lofsamligzta vidmæli þeira, er þeir toludu um nidrbrot ok audn krisninnar i 10 Gallia, ok þat med at þa mundi vera timi at miskunna þeim. Þa heyrdi hann ok rodd ofan af himni, er sva mællti: «Cilinia mun kvidug verda ok son fæda, þann er Remigius skal heita, ok mun ek fa honum þat folk i henndr, er ek vil at hialpiz.» Ok er guds madr Montanus hafdi heyrt rodd þersa med sva mikilli huggan 15 milli otoluligra haska, leid synin fra honum, ok gerdi hann i kunnleika Cilinie guðligt frihe(i)t. En Cilinia þersi var eiginkona ins gofgazta mannz, er Emilius het; hafdi hon fætt honum .ii. sonu a æsku alldri, ok vard annarr þeira byscup, en annarr tok vid fodurle(i)f sinni ok atti byscup at syni, þann er Lupus het. En þau 20 trudu (eigi) ordum Montanus munks, þviat þau voru bædi olldruf ok hofdu firi longu af latid munadarlifnadi. Þa sagdi sæll Montanus til þeira: «Halldit þat firi m(ar)k, at þetta er guds mal, a(t) þa er sveinninn er vanndr af modurmiolk, þa mun hann rida augu mer miolkinni, ok mun ek taka syn.» Þetta mællti hann af því, at 25 hann var adr blindr. Nu trudu þau hion um sidir gudligu friheiti, ok vard Cilinia kvidug ok fæddi sidan svein, ok var kalladr

1 Overskriften meget utydelig.

Remigius. Ok er hann var fæddr a briosti, bra hann miolkinni a augu sins spamannz Montanus, ok gaf gudlig miskunn honum syn.

2. Þessi hinn helgi sveinn Remigius var uppfæddr af þersum virduligum fedginum, er hann tignaz miog af; var hann eigi at
 5 eins valdr, adr hann var fæddr, helldr adr hann væri byriadr, med þeim hætti, sem adr var flutt, at einn tima er Montanus munkr sofnadi sem lausligaz, var hann knudr upp .iii. ok bodit, at hann segdi Cilinie, med hversu myclum fagnadi hon mundi fæda. Nu þott hon trydi fastliga firisogninni, þa gerdi hon þo eyngum i kunn-
 10 leika, fyrr en framkomit var, helldr hellt hon med ser fagnadi hans burdar, ok gladdiz iduliga, at hans sæt bernska birtiz bratt firi verdleika ukomins alldrs, ok sva sem hon kunni hann, adr hann var getinn, sva sa hon nu ok firi hans ukomna tima; þviat ung bernska synndi þat, sem hann fylldi sidan a laungum all dri.

3. Sidan var sæll Remigius settr i skola til nams, ok vard hann skiott virduligri at kunnattu sinum iamalldrums, þott meiri væri burdum. Lagdi hann a þat allan hug at sigra litinn alldr med gofugleik sidanna; en sidan hann geck unndir vigslur, þa sogdu þat allir firi sida sakir, at hann væri alroskinn prestr. Hvat nu
 20 ða, nema sva sem hann tok at þroskaz, sva tok hann ok at þroz i hattum heilags sidferdis. Hversdagliga kalladi hann fiolda manna i bod sitt. En er hann hafdi tvau ar ok .xx., þa andapiz Bannadius i Remisborg, ok var þetta ungmenni he(i)lagr Remigius med allra manna aheítum valdr til byscups, eda enn helldr dreginn til;
 25 ok er hann kostgiæfdi med mikilli kostgiæfi ok stadfesti mot at stannda akaffigu kalli folesins, syndiz almatkum gudi til at bennda ok opinbera, hvilika skilning hann hafdi a helgum Remigio, at þar sem hann kostgiæfdiz mot vilia lydsins, þa sa allir þeir (er) voru vid, at geisli kom ofan af himni yfir hofud honum, ok vard sva
 30 biart ollum megum hia honum, at margir hugdu, at solin hefði fallid yfir hann. Var þa ok hofud hans smurt himneskliga med legi heilags vidsmiors. Tok þetta tilfelli allan ifa af folkinu, sva at honum tioadi ecki mot at mæla. Er hann nu gerr byscup ok stolsettr med allri virding. Nu er hann var med sva mikilli guds
 35 miskunn kosinn ok adr af lerdum monnum valdr ok ulærdum, þordi hann eigi unndan færæz, helldr fiell hann skiott allr til iardar ok lægdi hofudit; tok sidan naudigr vid kennimannzskap ok hugsadi ser þat helldr þunga eda byrði en valld eda vegsemd. Vard hann bædi bratt skapligr ok godfuss i þersu embætti, sem hann
 40 hefði iafnliga firi verid, þar sem hann var nykominn til.

4. Dessi ungi madr Remigius, ordinn gaufugligr hirdir guds sauda, var med aurleika þionostumadr fataekra ok faudurlausra ok ekna, gerdi hann ok med hinni mestu ast ok litillæti godfysi likamans rækt brædra eda annarra tilkomandi manna. Aurr var hann i olmosugerdum, en ipinn i vokum, godfuss i bæn, i litillæti ollum lægri, hinn helgazti i ollu atferdi. Alldri fann uvinr allz mankyns þat med honum, at hann feingi bleckt med sinni flærd; syndi hann med skyrleika astarinnar hreinleik hugskozins en mildi sins godfusazta hiarta, syndi hann linleik i blidu malsins. Allt þat sem til eilifrar heilsu kom, þa fylldi hann eigi oframar i athofn gods verks en med mali heilagrar predicanar. Langt er at telia serhver daindi þeira godra luta, er hinn hæsti veitari himneskrar ambanar hefir hann med prisad, ok því munu ver fa luti tina, en lida um allan fioldann, at ver veitim eigi leidindi heyrandum; þvíat sva ero morg agiæti hans kraftaverka, at ukiaenska vars mals megi (eigi) upp telia eda i minni hallda, þvíat fyrr lyktaz dagrinn ok hans lios, en bokina enndi.

5. Heilagr Remigius stundapi miog at flya ræsni kraftanna, þess at þo mætti ei leynaz vizka gudligrar miskunnar med honum. Eitt sinn er hann hafdi naduligan ok leyniligan samsess med heimamonnum sinum ok hann gladdiz af skemtan vina sinna ok kunningia, þa flugu titlingar til hans uhræddir ok settuz i lofa honum ok lasu leifar af bordinu; gengu aprir til svangir, en adrir flugu brott fullir; hogværdiz sva skiarleikr fuglanna firi verkum dygdanna. Þessi er sa Remigius, er fyrr var helgadr en byriadr, ok iafnan framdi, sidan hann kom or voggu, rettlætiss reglu gudligs sidferdis, ok þat odladiz hann ungr a iordu at sia, er af himni kom krisma smurning yfir hann; þessi er sa Remigius, er sina tungu liet eigi þegia yfir riettleium firi guds sakir, ok ei ottadiz hann purpura konunganna i sinni predican, eigi virdi hann ok sva mykils tignina eda uptoku allra sinna aura, at hann lietti því helldr af at sa gudlig mæl. Þat profadi sa hinn grimmazti hofdingi Frankismanna Lodoveus enn fysti konungr, er til guds sneriz af hans predican, ok var af honum skirdr ok vard algiorr kristinn madr at firilatnum skurdgodum.

6. Þat barz a(t) eitt sinn, er heilagr Remigius for milli kirkna i syslu sina med hirdiligri ahyggiu, se(m) byscupa sidr er til, at vita ef nuckud flyttiz vanhyggiligar en skylldi i guds þionostu, ok er hann kom med þvílikri godvilld i þann bæ, er Palmatiatus heitir, þa bad nuckur blindr madr helgan Remigium ser olmosu,

þviat þa tok hann enn at kveliaz af dioffi þeim, er fyrr meirr hafdi hann ærdan. Heilagr Remigius tok þat rad, sem hann var vanr, fiell til bænar ok kalladi a gudligt fullting. Gafz sidan hinum blinnda brott tekin syn, ok rak fra honum uhreinan anda.

5 Her matti sia oumrædilig dæmi drottinligrar miskunsemdar, er þrifold lækning var veitt þeim, er olmosunnar einnar bad, er hann fæddi hinn fataka, gaf honum syn ok leysti hann hertekinn af dioffi.

7. Sva sem uvinr allz mannkynsins lætr alldri af at syna nonnum meinsemismatt sinnar illzku, sva hafdi hann ok tendrat
10 upp elld ok usla þenna tima ok brenndi Remisborg med hinni skiotaztu ogn ok audn, sva at ecki var eftir eins þridiungs borgarinnar nema kol ok faulski, en geisadi nu a þvi, sem eftir var obrunnid. Ok er þersi frett kom firi helgan Remigium, rennr hann sem einn usigranligr kappi sem skiotaz þar til, er borgin fiell
15 ok eyddiz af elldinum. Ok er hann hafdi bediz firi, sneriz hann mot loganum, en elldrinn sem sekr ok ifirkominn lagdi þegar a flotta ok hrock unndan um þat hlid borgarinnar, sem opid var, ok sva ut af stadnum; sem borgarlydrinn vitnadi sidan, at þat vard ollum augliost, hversu guds madr Remigius fullr af hita^r sannrar
20 truar sigradi med sinum verdleik ok sloeti grimd sva mikils vafellis ok uhamingiu.

8. Nuckur mæf af borg þeiri, er Tolosa heitir, kyngofug var allt fra barnæsku af uhreinum anda hertekin; en med þvi at þau godfusu fedgin elskudu hana, þa fluttu þau hana i Romaborg til
25 legs hins helga Petri postola med myclu fiolmenni ok margfalldri godvilld. Þar var firi einn guds þionn, sa er med fulltingi heilags doms postolans gerdi morg takn, ok þo matti hann ei hreinsa þersa mey med sinni bæn ne ureins anda eitr fra henni reka. Graf hinn forni fiandi honum þau ansvar tilþrongdr firi akall gudligs
30 nafns, at hann mundi firi eingis manz bæn ne bod ut ganga af sinu herbergi næma akall hins blezada guds þionostumanz Remigii. Sidan foru fedgin meyarinnar med aeggian þersa guds vinar ok vinmælum Heiuregs Gauta konungs med hina siuku mey a fund
35 meyarinnar, þaun sem þau lofudu adr forvis vordin at iattan uvinarins. Heilagr Remigius færðiz leingi undan ok sagdi þat umfram sinn verdleik at bidia þers; ok þott hann berdiz leingi mot, vard hann sigradr af bæn lydsins ok tarum fedgina meyarinnar. Baud Remigius byscup þa med vallzordi vapnadr helgum verdleik, at

hinn vandi gestr gengi um þann sama munn ut, sem hann hafði inn gengid, ok leysti sva Kriz ambatt. Var þat ok sva, at hann for ut af munnni meyarinnar med mikilli spyu ok ferligum snyk. En at litilli stundu lidinni ok helgum Remigio brott fornum andadiz mærin mædd af myclum hita ok erfidi. Nu rann af nyu mikill 5 mannfoldi til læknissins at bidia heilsu meyunni. Sæll Remigius asakar sig miog, kallaz helldr uhæfu framid hafa en heilsu veitt meyunni eda lækning, ok segiz sekr manndraps. For hann sidan aftr firi bæn folksins til kirkiu heilags Johannis, þar er likaminn læa anndlaus, ok fiell nidr a kirkiugolfid a leg heilags guds manz 10 med tarum til bænar, ok sva bad hann ok adra gera. Ok er heilagr Remigius hellti ut tararegni sinu, reisti hann upp ina aunnduþu mey til lifs, þa er hann hafði adr grædda siuka. En hon tok þegar i hond Remigio ok ferr heim alheil til sins heimilis, ok megu ver þat eigi segia, hversu mikill fagnadargratr fedginum 15 hennar vard af þersi iarteign, eda hversu mikid lof folksins fekkz firi þenna sigr. Sungu þa allir, þeir er sia nadu, gloria in excelsis deo. Ma þat ok hyggia, hversu audmiukliga sa mundi mega frelsa sitt folk fra hverium haska, er sva matti hinn dauda upp reisa til lifs, sem adr var flutt. 20

9. Nuckuru sidar bar sva til, at einn siukan mann skilldi skira, at krismi fannz eingi. Setti heilagr byscup Remigius þa tomar ampullur ifir alltari, en fiell sialfr til bænar; fyllði þa ok þegar ampullur himneskliga heilagum krisma.

Sva bar til einn tima, at sialfum konungi ok utoluligu folki 25 med honum gafz firi bæn heilags Remigii byscups sva nogligr dryckr, at eingan sa þurd æ, þa er allir voru vel halldnir ok drucknir.

10. Nuckurt sinn er heilagr Remigius for i syslu sina at neydsynium sinum, var hann bedinn af systrungu sinni, er Celsa 30 het, at hann virdis at vitia hennar herbergiss. Hann veitti henni þetta ok kom til hennar huss, ok var heimoliga kvaddr af vinum ok kunningium. Þa kom at fru Celse¹ pionostumadr hennar einn ok taladi i eyra henni, at rædismadr hennar hefði logat giorsamliga ollu vini, þvi sem innan bær var. En er heilagr Remigius 35 fann, at hon rodnadi vid, ok fretti, hvat pionostumadrinn hefði sagt henni, ok er hon gerdi honum þat i kunnleika, vard hann gladr vid ok huggadi hana; sagdi sidan, sva at allir heyrdi, þeir er vid voru, bad hana annaz adra luti ok akta til veizlunnar, en hann

¹ Celle *Cd.*

liez villdu ganga i vingard hennar ok spacera. Ok sva gerdi hann, ok for þadan nuckud sva klokliga i vinkiallarann; spurdi sidan kialleramann, ef i einnihverri tunnu væri nuckud af vini. Hann benndi honum til, hvert þat var. Þa baud guds madr Remigius, at hann byrgdi hurdina ok geymdi þar til, er hann kiæmi til hans. Ok sva gerdi hann. Sidan lagdiz heilagr Remigius a kne ok badst firi miog leingi. En sva vox vinid, sem fram leid bænin, þar til er dundi nidr ok rann um golfid. Þetta unndraþiz þionninn hardla miog, er vid dyrnar stod, (ok) hratt upp hurduinni. Heilagr Remigius reis þa ok þegar upp af bæninni ok baud, at hann segdi aungum manni þetta, helldr at fru hans hefdi feingid annan veg, sva at hon mætti nogliga veita gestum sinum.

11. Meirr en .lxx. ara lifdi heilagr Remigius i byscupsdomi sinum, at því sem flutt er, ok skein lif hans allt þvílikum krauftum, sem talt var, ok odrum otaligum. Leid hann sva alldradr at sinni bæn hedan or bylgium heimsins ok for þa gladr ok gamall til þeirar hafnar, er hann hafdi leingi til girnt. En eftir andlat hans þa verda þo margar iarteignir vid groft hans, trutum monnum heilsugiafir, at sannliga segiz hann lifa at verdleikum þeim dæmum ok dygdum, sem hann skinn; ok þo pislarkvol lyktadi eigi lif hans, þa hafdi hann þo til godfysi ok orugleik i hverigu mustari, sem hans heilagr domr er vardveittr, eda a hans herradom verdr heitid. Bidium því allir med einum hug, at firi þa hveria stunn, er ver lifum her veralliga, faim ver syndalausn firi bæn heilags Remigii byscups med fulltingi lausnarans, þar med gefiz oss ok ollum her i heimi hogværir timar med farsæld ok fridi af þeim, er sinum rietlatum monnum hefir firi heitid eilifum fridi, at veitanda drotni varum, þeim er med fedr ok helgum annda lifir ok rikir um veralldir verallda.

SEBASTIANUS SAGA.

Fragment.

(*Cd. 235 folio, A; 238° folio, B.*)

1[Niko]strato, at greifinn sendi honum ord, at hann skyldi þangat koma, fyrir þa sök allra hellz at hann villdi vita, til hvers Nikostratus hafði bandingiana látit leida i hus sin. Þa for hann til fundar vid greifann, ok var hann þessa sama spurdr. En hann svaradi sva: «At þino radi hefi ek at vardveita kristna menn i husum minum; en ek let til þess leida bandingiana þangat, at enir kristnir menn hræddiz at deyia sem illmenni, þot þeir vili eigi lata at fortöllum vorum ok bodordi þino.» Greifinn vard gladr vid þessi svör hans ok mælti: «Miklum auðefum mun ek þik audga, ef þu matt hugum þeira snua til blota.» En er Nicostratus kom heim til husa sinna, þa hof hann upp sögu ok sagdi Claudio öll þau típindi, er gerdz höfdu af kenningum ok iarteinum heilags Sebastiani. En er Claudius heyr(di) þetta, þa mælti hann sva: «Tva sono a ek mer vid konu þeiri, er andadiz, ok er annarr þeira vatnbolginn, en annarr er sárafullr ok sotta; en ek efa eigi um þat, at sa ma gefa heilsu sonum minum, ef hann vill, er konu þeiri matti mal gefa eptir .vi. vetr.» Þa for Claudius heim eptir sonum sinum ok leiddi þa til husa Nikostrati, þar er inne voru guds vinir, ok fell hann til fota þeim ok mælti: «Engi efi er eptir i hiarta mino, helldr trui ek fastliga, at Kristr er sannr gud, sa er þer göfgit. Ek ferða ydr .ii. sono mina, ok trui ek því, at þer megit leysa þa fra haska daudans.» Guds vinir svorudu: «Allir þeir er siukir koma hingat i dag, hvat sem þeim er at meini, munu heilir verda, þegar er þeir iata Kristi.» Þa mælti Polikarpus prestr, at fram skyldi ganga til skirnar allir þeir, er Kristi villdi trua. Þeira var fyrstr Tranqvillinus fadir þeira Marcelliani ok

Marki, síþan .vi. vinir þeira, Ariston, Crescencianus, Euticianus, Urbanus, Vitalis ok Justus; þar næst Nikostratus ok brodir hans Kastorius, Claudius ok .ii. synir hans Felicissimus ok Felix. Síþan geck fram Marcia modir þeira ok konur þeira Beatrix ok Lucina
 5 ok synir þeira, ok kona Claudij Simphoriosa, ok kona Nikostrati Zoe, ok hiu hans öll .xlii. menn, ok allir þeir er or böndum voru leystir .xvi. menn, en allz voru .viii. ok .lxx., þeir er Polikarpus prestr skirdi, en Sebastianus veitti þeim gudsifjar. En er Poli-
 10 karpus prestr skirdi sonu Claudij, annan vatnbolginn, en annan sáran, þa komu þeir sva heilir or skirnarbrunni, sem þeim hefði ecki til meins verit. En Tranqvillinus fadir þeira Marcelliani ok Marci var siukr, sva at hann matti eigi a fętr standa eda hendr retta. En Policarpus prestr spurdi, ef hann trydi af öllu hiarta, at drottinn Jesus Kristr matti honum gefa likams heilsu ok synda-
 15 lausn. Tranquillinus svaradi: «Syndalausnar einnar beidumz ek; en þott ek fa eigi likams heilsu i skirn, þa skal ek þo alldri efa um tru Kristz; þviat ek reynda, ok trui ek af öllu hiarta, at drottinn Jesus Kristr sonr guds er mattugr at ge(fa) heilsu öndum ok likamum ok lif eilift eptir dauda.» Allir felldu tar fyrir fagn-
 20 adi, er þetta heyrdi, ok badu, at gud syndi avöxt truar hans. Þa spurdi Policarpus prestr, ef hann trydi a födur ok son ok anda helgan. En er Tranqvillinus sagdi sik trua, þa losnudu hendr hans ok fętr, ok rann (hann), sem hann vęri ungr ordinn, ok męllti: «Kristr er einn gud, sa er heimr sia vesall kann eigi.» Ok er
 25 allir þessir höfdu skirn tekit, þa voru þeir a þenum .xvi. daga ena næstu ok lofudu gud nętr ok daga, ok eggioduz a þat þędi karlar ok konur at ganga hraustliga undir pislir.

¹Eptir þetta sendi Cromatius greifi ord Tranqvillino födur þeira Marcelli(a)ni ok Marci, ok sagdi hann, er hann kom, hvat
 30 gerdz hafdi um sono hans. Tranquillinus svaradi: «Eigi vinz mer ord² til at þacka þer, sem vert er, þat er þu veittir oss, þviat synir minir vęri nu födurlausir, en ek sonalaus, ef þitt huggędi hefði eigi oss dugat. En nu fagna allir þeir, sem ast hafa i briosti, ok trui ek, at þu munir ok fagna, þviat nu er gefit lif deyiöndum
 35 ok gleði hryggiöndum ok huggan harmöndum.» Þa ętladi greifinn, at synir hans mundu blota vilia: «Komit þer ok blotit i dag godum þeim, er þer gulldu sono 3 þina heila.» Tranquillinus svaradi «Ef þu villdir rett virda þa hluti, er gerduz um mik ok sono mina, þa mundir þu kenna, at mikill er kraptr Kristz nafns.»

Greifinn svaradi: «Ertu er nu Tranqvillinus?» Hann svaradi: «Er var ek hingat til, en þegar ek truda Kristi, þa fann ek heilsu hugar ok likams.» Greifinn mælti: «Til þess synumz ek gefit hafa frest sonum þinum, at þeir leiddi þik i sina villu, en eigi at þu leystir þa fra villu.» Tranqvillinus svaradi: «Virdu rett, hvat villa er, eda hvat villuverk megu heita.» Greifinn mælti: «Segdu ok þa, hvat villa er?» Tranqvillinus svaradi: «En fyrsta villa er at ganga dauda stiga en hafna lifs götu.» «Hvat er dauda stigr», sagdi greifinn. Tranqvillinus svaradi: «Syniz þer eigi dauda stigr vera at eigna guddoms nafn daudum monnum, ok luta stocki ok steinum?» Greifinn mælti: «Eru eigi þat gud, er ver göfgum?» Tranqvillinus svaradi: «Sialfir lesit þer þat i bokum ydrum, hversu grimt var kyn þeira, eda hversu illir upprunar eda herfiligt lif, eda hversu vesaligr var daudi þeira. Eda mundi eigi gud vera fyrr a himni, en Odin var konungr i Krit, þa er hann át hold sona sinna, sem þekr ydrar segia? Miok villaz þeir, er Þor son hans etla elldingum styra, þann er ser sialfum styrdi eigi fra ohæfum hlutum, ok fôdur sinn let meida, en atti systur sina at eiginkonu. Fyrr hvi se eigi villa at trua a þa menn, er Romaborgar lög fyrirdæma, en hafna almatkum gudi, þeim sem a himnum er, en göfga stock ok stein ok kalla þat gud sinn?» Greifinn mælti: «Sifan er þer tokut at lasta gud, þa hefir Romaborgar lydr ordit fyrir mörgum skôdum.» Tranqvillinus svaradi: «Er eigi þat satt, er þekr ydrar segia, at .iii. þusundir ok .xx. Romaborgar lyds fello a einum degi, þa er þeir blotudu Þor. Margir adrir skadar ok oáran ok herleidingar ok manntapanir urdu a Romaborgar lyd, fyrr en menn trudu a einn gud. En sifan er osyniligr gud var göfgadr, þa tok Romaborgar lydr at fagna fridi. En þer kennit eigi gud, er ydr veitir allt, þat er gott er, ok kennit skepnunni þat, er skaparinn veitir.» Greifinn mælti: «Ef sa er gofgandi, er flest gagn veitir, þa er synt at trua a solina, er allan heim lysir ok vermir iôrdina, at gras megi groa.» Tranqvillinus svaradi: «Ef göfugr madr sendir þrel sinn at fera godan grip nockurum manni, þa mundi heimslíkt þickia at göfga þrelinn, en orekia þann er giðfina sendi. Ef ver eignum konungum en eigi þrelum þat, er þeir senda oss korn a skipum, þott þrelar fari með, þa er þo miklu skyldara at göfga gud þann, er sol ok tungl ok ôll skepna pionar bodordi hans.» Greifinn mælti: «Ef einn er osyniligr gud, sa er þer göfgit, þa munu þer eigi Krist göfga, þann er sénn var ok heyrdr ok krosfestr ok syndi ôll merki mannligrar ostyrktar i

pisl sinni » Tranqvillinus svaradi : « Rettliga mættir þu þessa spyrja, ef þu hefdir radit at trua sönnu, þviat otrum mauni syniz allt þat onytt, er hann vill eigi trua. En spakr madr dæmir makliga um alla hluti. Ef þu ættir fingrgull gott ok dyran gimstein, ok felldir þu þat i saur, þa mundir þu senda þrela þina at taka þat or sauri; en ef þeir metti þat eigi finna, þa mundir þu leggja nidr prydi þina ok skrydaz þrels klædum ok stiga nidr i saurpyttinn ok retta hendr þinar i saurpyttinn ok leita gullzins, þar til er þu fyndir, ok sidan mundir þu þva þat ok gera þer þat enn at handaprydi. » Greifinn mællti: « Til hvers kemr þessi dæmisaga? » Tranqvillinus svaradi: « At ek syna þer, at ver göfgim einn gud osyniligan. » Greifinn mællti: « Hvat er fingrgull ok gimsteinn, er i saur fell? » Hann svaradi: « Gull merkir likam mannz, en gimsteinn öndina, þviat einn madr er önd ok likamr, sva sem eitt fingrgull er bædi saman gull ok gimsteinn. Ef þer þickir gull þitt gott, þa er þo Kristi meiri elska a mannum. Þu sendir þrela þina, ok mattu þeir eigi na. En gud sendi spamenn sina ok mællti vid þa af himni, at þeir leiddi mannkynit fra syndasauri, ok mattu þeir eigi þat gera. Þu lagdir nidr prydiföt þin ok stett i saurpytt med þrels buningi ok rettir hendr þinar i saur eptir gullinu. Kristr lægdi guddom sinn ok tok a sik þrels likam ok steig nidr af himni i þenna heim ok retti hendr sinar i saur pisl vorra, ok tok a sik pisl þa, er ver vorum verdir, en gerdi oss prydi handa sinna ok þo oss i skirnrvatni af syndasauri. En ef þrelar þinir neita þik vera drottin sinn, þa er þeir sæi þik i þrels buningi, þa myndi þer þeir þickia dauda verdir; sva munu þeir ok eigi fordaz eilifar pislir, er fyrir þer sakir neita Krist vera drottin sinn, er hann tok þrels likam a sik. » Greifinn mællti: « Til þess syniz mer þu hafa bedit frest sonum þinum, at þu samnadir at mer gamalmannz ræðum slikum. » Tranqvillinus svaradi: « Eigi ætla lærisveinar Kristz lengi fyrir, hvat þeir skulo tala i ögliti rikismanna, þviat drottinn mællti sva: eigi þurfit þer þat hugsa, hveriu þer skulut svara rikismonnum, þviat ydr mun gefaz af gudi þat, sem þer skulut mæla, þviat þer mælit eigi sialfir, helldr heilagr »

þeira Petrs ok Pals vard hann gripinn af heidnum monnum ok grioti bardr ok kastad liki hans ut a ana Tibr. En Klaudius ok Nicostratus, Castorius ok Victorinus ok Simp[hor]ianus, þa er þeir leitudu likama med æarströndu, þa urdu þeir teknir ok leiddir fyrir borgargreifa, þann er Fabianus het, ok teygdi hann þa til blota,

ok matti æ einga lund snua hugskoti þeira fra tru Kristz. En er þeir voru þrysvar æ mot leiddir ok kvaldir, ok helldu fastliga tru sinne, þa woru þeir færdir æ sæ ok saukt þeim þar nidr, ok foru andir þeira til guds. Þæ lögdu heidnir menn fe til höfuds kristnum monnum ok sendu flugumenn til at væla þa.

1 Torqvatus het fiskimadr nockurr, er kristinn sagdiz 2 vera, ok tok Gaius pavi vid honum, þviat hann vissi eigi flerd hans. En er Tiburecius [pruðr drengr 3 avitadi opt Torqvatum um þat, er hann var hársidr ok breytinn i buningi, svefnugr ok fastadi litit 4, ok var galaus i allri atferd, þa let Torqvatus, sem 5 hann mundi eigi reidaz vid þessa avitan; en þo gat hann sva gert af vel sinni, at þeir Tiburecius urdu badir teknir af heidnum monnum ok leiddir fyrir greifann. Fabianus spurdi enn ellra fyrr þedi at tru ok nafni. Torqvatus nefndiz ok letz 6 kristinn vera. Fabianus melli: «Veiztu eigi, at konungar lata pina þa menn, er eigi blota 15 godom?» Torqvatus svaradi: «Sia madr er lerifadir minn, ok mun ek sva gera, sem hann gerir.» Fabianus melli vid Tiburcium: «Heyrdir þu, hvat Torqvatus sagdi?» Tiburcius svaradi: «Hvat þarf Torqvatus at segiaz kristinn, þviat kraptr nafns guds reidiz þeim, er liuga a hann, þviat þeir er sannliga eru kristnir, hallda 20 sik fra [allri munugd 7 til allrar sidsemi. Truir þu þvi, at sa madr se kristinn, er hann letr [hanga há 8 um herdar ser ok glikiz blotmonnum i buningi [ok i allri atferd 9? Eigi vill Kristr þiggia slika þrela. I þvi muntu bradaz reyna lygi at honum, er hann sagdi sik kristinn vera ok [gera eptir mer 10. Nu mun hann þat 25 syna, hvilikr hann hefir e verit.» Fabianus melli vid Tiburcium: «Þat er þer heillt rad 11, at þu hafnir eigi bodordum konunga.» Tiburcius svaradi: «Ecki finn ek heilla rad öndu minni en hafna godum ok gydium ydrum, en iata einum drottni Jesu Kristo sönnnum gudi.» Torqvatus melli þa: «Eigi at eins er hann sialfr 12 30 grimmr, helldr teygir hann marga menn fra blotum ok segir aull god diöffa vera, ok nemr hann eda kennir 13 galldra ok fiolkyngi neþr ok daga.» Tiburcius svaradi: «Liugvottr verdr [eigi opindr 14. Sia madr, er þu, göfugr domandi, matt lita, hann er til enskis annars med kristnum monnum staddr, nema til þess at hann seli 35

1 Her *begynnder atter A; B har Overskriften: Fra Torqvato illum manne.*

2 þottiz B. 3 [pryðidreingr B. 4 litt B. 5 at B. 6 kvaz B.

7 rettet; munugd A; [likams munudum B. 8 [lafa haar nidri B.

9 [sinum ok i ollu atferli B. 10 [eptir mer mundu ganga B.

11 til hialpar tilf. B. 12 kristinn ok tilf. B. 13 lagsmonnum 40

sinum tilf. B. 14 [allðri opinberr B.

þa til pïsla, ok synir¹ hann sik kristnum monnum sem kristinn, en heiþnum sem heiþinn, ok er hvarigum trur. Ek avitþa hann um osidsemi sina, er hann át ok drack, þar til er hann spïo, ok svaf, þa er adrir voru a þenum; en nu avitar hann kristna menn

5 ok reþir ok eggjar ohreinan domanda, at hann reidiz oss [ok fysir oss at blota dióflum². Se ek fysi þina, lita ma ek grimleik [hiarta þins³; hvatki er þu hefir frammi i gegn kristnum monnum i ognuð ok kvóluð⁴, vid óllu eru ver bunir, þvi er oss kemr at hendi; eigi hredumz ver utlegdir, þviat allr heimr er oss utlegd,

10 ok eigi pïslir, þviat þa leysumz ver ur myrkvastofu þessa heims; ok eigi hredumz ver elld, þviat meiri er girndareldr, sa er ver stigum yfir.» Fabianus męllti: «Gialltu þik kyni þinu, ok ver göfugr, sem þv att kyn til; en þu ert nu oltinn i þa otign, at þu ert pïslar verdr ok dauda.» Tiburcius svaradi: «Er þat domr ins

15 vitrazta domanda, at ek se af þvi [ætlæri, at ek göfga eigi ohreinan anda Odin eda Freyio portkonu, ok af þvi pïsla verdr, at ek gaufga sannan guds⁵, þann er a himnum er ok til þess kom af himni til iardar, at madr mętti stiga af iórdu til himins.» Þa let Fabianus bera ględr fyrir fetr honum ok męllti: «Kiostu annathvart, at þu

20 brenn reykelsi á glodum þessum, eda gack berum fotum a ględrnar.» Þa gerdi Tiburcius krossmark fyrir ser ok geck yfir ględrnar ok męllti vid greifann: «Legg þu nidr otru þina, þviat einn gud, sa er ver iatum, reþr fyrir allri skepnu sinni. En ef þu matt nockut i nafni Þors þins, þa rettu hönd þina i vellanda vatn, ok reyn, ef

25 Þor⁶ þinn [hlifir þer⁷; þviat mer syniz i nafni drottins mins Jesu Kristz, sem ek ganga um fagra bloma, þviat óll skepna þionar bodordi skapara sins.» Fabianus męllti: «Ollum er nu audsynt, at Kristr ydvarr kendi ydr fiolkyngi.» Tiburcius svaradi: «Þegi, [vesól tunga⁸, ok lat mik eigi heyra, at þu geyir heilagt nafn

30 drottins.» Þa reiddiz Fabianus ok lét til högs leida Tiburcium a götu þa, er Lavikana heitir, þriar milur fra Romaborg, ok var hann þar hoggvinn ok i þeim enuð sama stad grafinn. Ok verda þar margar iarteinir allt til þessa dags.

9 Sidan [let Torqvatus Castulum verda höndladan husbonda¹⁰ guds votta, ok var hann þrysvar a moti hafdr ok pindr, ok hellt

1 saal. B; syniz A. 2 [tilf. B. 3 [rads þins ok velar briostz þins B. 4 eda i skaudum tilf. B. 5 [saal. B; dauda verdr, er ek göfga eigi diófla, helldr Krist guds son A. 6 Þorr B. 7 [hlif þer vit bruna B. 8 [vesall madr B. 9 Fra Kastulo Overskr. B.

40 10 [gerdi Torqvatus svo, at Kastulus vard haundladr husbondi B.

fast¹ tru sinni. Ok eptir þat var hann settr i grof kvikr, ok mokat a hann sandi ok grioti, ok for sva til guds med sigri. Þa voru þeir Marcellianus ok Markus teknir ok bundnir vid eitt tre badir, ok [voru þerfættir a bröndum², ok mællti Fabianus vid þa: «Þar skulut þit standa badir fastir, til þess er þit blotit godum, 5 ok munu þit þa leysaz fra pislum.» Þeir³ svorudu: «Alldri höfum vit iafnvel verit staddir, þviat nu stöndum vit fastir i ast guds; ok veri sva vel, at vit stædim her⁴, medan vit lifdim.» En er þadan leid dagr ok nott, þa let Fabianus leggja a þeim spiotum, þar er þeir stödu, ok foru sva til dyrdar ok voru grafnir a götu¹⁰ þeiri, er Appia heitir, tvær milur fra Romaborg.

5 Sidan vard uppvist, at Sebastianus var kristinn, ok var þat sagt Diocletiano konungi, ok let Diocletianus kalla hann til sin, ok mællti: «Ek gerda þik inn ezta mann i hird minni, en þu leyndiz allt hingat til at þvi, er þu gerir i gegn heilsu minni ok i gegn¹⁵ godum vorum.» Sebastianus svaradi: «Fyrir heilsu ydvarri ok⁶ allz Romaborgar lyds göfgada ek einn sannan gud, þviat ek truda þat orar vera at trua a stock eda stein.» Þa let Diocletianus leida Sebastianum a völlum ok binda ok hafa at skotzspæni. Þa var skotit a hann örur öllum megin, unz hann var allr utan sem biarnigull.²⁰ Ok etludu allir hann daudan ok foru a brott. En kona su, er átt hafdi Castulus, hon het Herena, kom til um nottina at grafa Sebastianum; ok [lifdi hann⁷, ok leiddi hann heim med ser, ok tok hann heilsu eptir fa daga. Þa badu kristnir menn, at hann mundi flyia. En hann stod a loptridi nockuru, þa er konungarnir²⁵ gengu [hia honum⁸, ok mællti hann vid þa: «Mikit liuga blotbyskupar at ydr, er þeir segja kristna menn vera ovini Romaborgar velldis, þar sem af þeira þenum [þrifaz ok⁸ þroaz allt Romaborgar velldi.» Diocletianus mællti: «Ertu Sebastianus, sa er ver letum pina⁹ fyrra dag?» Sebastianus svaradi: «Til þess let³⁰ gud mik lifna, at ek [segda þat¹⁰ öllum lyd, at þer demit rangt, þa er þer latit pina þrela Kristz.» Þa let Diocletianus beria Sebastianum stöngum til bana ok kasta liki hans i keytu diupa, at eigi gofgadi kristnir menn hann. En heilagr Sebastianus vitradiz i draumi sidsamri konu, þeiri er Lucina het [ok mællti vit hana:³⁵ «Leitadu liks mins, ok muntu finna þat hanga a staur i gang

1 hann fastri B. 2 [latnir standa berfættir B. 3 brædr B.
4 fast tilf. B. 5 Um lifat Sebastiani pislavottz Overskr. B. 6 fyrir þrifum tilf. B. 7 [fann hun hann lifanda B. 8 [tilf. B. 9 hafa at skotzspæni B. 10 [bera þat fyrir B.

noekurum, ok hefir þat eigi nidr fallit i saur; þat skalltu færa i stad þann, er Catacumbas heitir, ok grafa hia fotum Petri ok Pauli guds postola.» Lucina¹ for þegar um nottina med huskarla sina ok fann [likam heilags Sebastiani ok færði til þess stadar², sem hann hafði bedit, ok grof vandliga, ok var þar a þenum .xxx. daga ina næstu. En er fridr gerdiz kristnum monnum [noekuru sidar³, þa let heilög Lucina gera kirkiu ur husi sinu ok lagði þar til óll audefi sin, ok þionadi þar gudi⁴ alla efi sina. Enn scli Sebastianus var pindr enn .xiii. kal. Februarij 5 rikianda drotnni vorum Jesu 10 Kristo, þeim er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar alldir. Amen.

1. [*saal. B*; En hon *A*. 2 [*saal. B*; lik Seb. fest a stauri einum ok ferði til kirkiu Petrs postola ok Pals *A*. 3 [eptir noekura vetr *B*.

4 sialf *tilf. B*. 5 at *tilf. B*.

SEPTEM DORMIENTES.

Fragment.

(Cd. 623 qv.)

.vii. dormiencium.

A þeim dægum er Decius var keisari, þa for hann i margar 5
borgir at briota niþr cristni guþs oc eyða cristnom monnom. En
er hann com á Asialand i borg þa, er Effesus hei[tir, þa] lét hann
efla seurbgoða villo oc hof i borginni. En dioful(l)inn greniaþi i
hiarta hans, oc baþ hann þegar ællom hæfþingiom [at] blota i
hverio hovi. Þa samnaþise allr fiolþi borgarly[þs til] bloz, oc 10
lagþi reye oc illan dæni um borgina innann af blótun þeira, oc
gerþise mirkr(!) yfir þeim oc in svartasta þoca. En gratr oc hrig-
leikr(!) com yfir alla cristna menn, oc falusc þeir oc hulþo andlit
sin. A inom þriþia degi baþ enn grimmosti konongr at taka
cristna menn oc neyða til blóta. Þa drifu til gyþyngar með 15
heiþnom monnom oc leitubu þræla guþs oc drogu ór fylsnom oc
or hellom oc grafvom [oc] neyddo þa til blota. Þa voro pindir
þeir allzkyns pislom, er egi villdo blota, [oc la]go likamir þeira
ómylldir, oc baru foglar oc dyr hré guþs váttá i munnri ser, oc
rann blóþ þeira of streti sem vatn of gætr, oc varó hæfoþ þeira 20
fest á garðstæra. En af mikilleic kvala oc ofriðar varþ hrézla oc
hrygleikr yfir ællom cristnom lyþ, oc baþo allir með saru hiarta
ser hialpar af guþi oc staþremmi oc tru oc þolinmæþi, at þeir mætti
standase pislir. A þeim dægum selldo feþr sono sina til dæða,
eða synir feþr, oc mat[ti en]gi æþrom trua. En guþs ast, su er 25
send er i briost heilagra manna, ste yfir illzko þessa með styre oc
þolinmæþi.

A þeiri tíþ fundusc .vii^{tem}. hinir gæfgustu guþs vinir Maxi-
mianus, Maleus, Martinianus, Dionisius, Serapion, Constantinus oc
Johannes, þeir varo styrkir i tru guþs oc meddo hvern dag likami 30

- sina i fæstom oc i [bena]halldi oc i hrygleik þeim, er þeir sa yfir allo cristno lípi. En ávallt er konongr for til bloz oc lyþr hans, þa faluse þessir .vii^{tem}. [oc gin]gu inn i þenarhus oc hnegþo(!) hofuð sin oc dagþu andlit sin i tarum fyrir guþs sakir oc i ægliti hans.
- 5 En cunnir menn þeira sviku þa oc hugþu at, hvert þeir færi fra blóti, þa er aþ(r)ir blotþu, oc fundo menn þa á þenom i einom staþ. Þa gingu inn ovinir en(s) sanna guþs fyrir Decium konong oc melto: «Lifi þu eí i fegr(þ) ríkis þins, hinn milldasti konongr! þu letr samna monnom of langan veg til blóta, en nagrannar þinir
- 10 fyrirlita þic oc hliþa(!) egi boþorþi þino, oc sykva hæfþingia þina oc lifa at siþ cristinna manna oc blóta egi. Magsimianus greva son, þess er mestr var i ríki þino, oc sex laxmènn hans, þeir er ens mesta kyns ero i þessi borg, þeir fyrirlita boþorþ þínn oc blota egi goþum varum oðaðþligum.» En er konongr heyrþi þetta, þa
- 15 reiddise hann oc let þa leiþa i bræt ór þenarhusi oc fyrir domstól sinn, oc mælti hann við þa: «Fyr hvi blotiþ er egi goþom þeim, er allr heimr blotar, oc glikise enom stærstum hæfþingiom oc iamn- alldrum yþrom? Gangit nu til oc blotiþ goþum, sva sem yþr er seyllt oc allir menn gera.» Magsimianus svaraði: «Ver eigom gud
- 20 á himni, þann er scop himinn oc iorþ, honom færum ver forn oc syni hans, er sendr var i þenna heim, oc helgom anda hans, þeiri ósundrscilligri þrenningo ferom ver lof fórn oc goþann ilm, þat er avæxtr erviþis vars. En egi færum ver scurgoþum fornir, sem er færit, oc egi blotum ver dioflom ne særgum hreint hiarta vart.»
- 25 Decius melti: «Þvi at er scilit yþ[r fra] blotum oc fyrirletuþ velldi ríkis mins, þa scolo þer seylþir(!) fra vinattu minni, unz ec gef mer tom til at dæma of yþr oc saca yþr of þessi mál yþr, þviat egi er gott at glata yþr á unga alldri oc lita fegr[þ yþ]ra i kvælom. Fyr þvi gef ec yþr frest, at er higgip(!) at yþr oc lifit.»
- 30 Þa lét konongr leisa(!) af þeim bænd oc let þa a bræt fara. En hann fór til annarra borga, oc var þar grimmastr sem [þa var] hann.

En Maximianus oc laxmenn hans gerþo réttlæti guþs með tru, oc hæfþo gull oc silfr af frendom sinom oc gafo þurfamonnom leyniliga oc melto með sér: «Færum a bræt ór-borg þessi oc færum

35 til hellis ens mikl[a, er] er i fialli þvi, er Celius heitir, oc verom vér þar ottalæsir á þenom, unz Decius kemr aþtr at dæma of oss, en guþ geri við oss at vilia sinom oc láti oss taka eilifa dyrþ truaþra piningarvatta sinna.» En er þeir melltuse þetta við goþir vinir, þa foro þeir til hellis oc hæfþo silfr með ser til atvinno, oc

40 varo þar marga daga a þenom oc biþu þatan guþs miscunnar. En

þeir settu ein(n) þeira (er Malcus het) til þess at þiona þeim. En sa
 hafði silfr með sér oc fór til borgar i stafkals buningi at carpa
 þeim mat, oc gorði hann misconn við ærma menn, oc sagði lags-
 monnom sinom æll típendi, þær er hann fra i borginni. En eptir
 marga daga com Decius konongr aptr i Effesom oc barð þegar 5
 rikismonnom at blota, oc var leitað Maximianum oc lagsmanna
 hans. Þa com ogn oc hrezla yfir alla truaða menn, oc fleðu þeir
 seyndiliga fra ægliti Decij konongs. Malcus fleð[i or] borginni oc
 hafði bræð litíð með sér til bræðra sinna, oc sagði þeim, at Decius
 v[ar] kominn í borg oc let magna bló[t, oc at] þeira var leitað 10
 allra laxmanna. Þa urðu guðs váttar hryggvir, er þeir heyrðu
 þetta, oc fello til iarþar oc báðu guð miskonnar með tárur oc falu
 andir sina guði a hendi. En er þeir settusc til matar allir, þa
 fylldose ægo þeira tára oc hiortu þeira ogleði. En eptir solarsetr
 sofnoðu þeir allir, þviat ægo þeira þyngþuse af tarum oc af ahiggio(!) 15
 hiarta þeira. En guð misconsamr gaf þeim hvild oc hoglig bið
 iarteina þeira, er hann villdi vitra á sinni tíð. En þeir visso egi,
 hverso þeir svavo eða hvar guð hirði andir þeira, en þeir hvildo
 allir a iorðu af likam sva sem sofend[r, oc la] silfr þeira hia þeim,
 þat er þeir hafðu þangat haft. 20

En enn næsta dag at morni lét Decius leita þeira of borg alla,
 oc fundose þeir egi. Þa mælti hann við ráþgiafa sina: «Mikil(!)
 afsak(n)i er mér at þessom enom ungom monnom, er hins mesta
 kyns ero; þeir ætloðu, at ee reiddome þeim of óhlyðni

. 25
 þeir upp biartir at aliti oc sungo lof guði, sem þeir voro vanir.
 En engi var dæðalitr á andliti þeira, egi voro funuð kleði þeira,
 engi var elli a likæmom þeira, oc sva þotti þeim, sem þeir (hefði)
 eina nott sofit oc vaknað at morni þeirrar nætr. Ahiggia(!), er þeir
 sofnoðu, var æll i briosti þeim, oc ætloðu þeir, at Decius konongr 30
 leitaði þeira. Þa litu þeir til Malcum, þess er vanr var at þiona
 þeim, oc spurði Magsimianus, hvat of þa hefði rett verit i borginni.
 Malcus svaraði: «At þvi er mer seylþisc(!), var várr leitað, til þess
 at ver blætíð með æþrum borgarmænnum. En guð veit, hvat
 Decius hefir oss hugat, en ver hyggiom at, hvat ver scolom gera.» 35
 Maximianus respondit: «Verom bunir, bræðr, at coma fyr demistól
 Cristi, oc hreþomse egi dómstól þessa konongs, oc næitum egi lif
 þvi, er ver hafom fyr tru sonar guðs.» Þa mæltu þeir við Malcum:
 «Tak þu silfr oc carþ oss meira bræð, en þu keyptir i gær, oc

verþ vis oc kunn segia oss, hvat Decius demir um oss.» Þa reis
 Malcus snema up, sem hann var vanr, ok hafði silfr með ser. En
 þat var mót á silfri, er gek en fyrsta vetr rikis Decij konongs.
 En þa voru lípnir .lxx^{ta}. .ii^o. .ccc^{tum}. vetra¹. Sva (lengi) hæfðu
 5 þeir sofit, en þeir hugþuse eina nott sofit hafa. En er mo[rgi]nn
 var, þa gek [Malcus] út oc sa steina marga uti fyrir hellisdurom, oc
 undraþise² hann þat. Þa for hann til borgar með hreðlo oc hugði
 þat, at [hann] mundi kendr verþa oc leiddr fyrir Decium [konong].
 En hann vissi egi, at Decius va[r] fyr] længo i molldo funaþr. En
 10 er Malcus nalgapise til borgarlyps(!), þa sa hann cross³ reistan up
 yfir borgarhlípit. Þa leit hann ollom meginna a crossinn oc hugði
 at, hvi þat m[und]i gegna, oc fór hann til annars hlíps oc sa þ[ar]
 annan cross³. Hann undraþise [þetta, e]r honom syndise æll ænnr
 gø[rþ] a borginni, en hann vissi van, oc kendi hann egi borgina.
 15 Þa for hann aptr til ens sama hlíps oc gerði crossmark fyrir andliti
 ser oc melti i hug ser: «Hvi gegnir þat, e[r] i] ger var þe[tt]a]
 crossmark fólgit, en nu er þatt(!) berliga up r[eist] i borgarhlípom?
 Hvi se þetta egi draðmr eþa næckr spaleix syn, er fyrir mik berr.»
 Síþan hulði hann hæfut sitt oc gek inn i borgina. En er hann
 20 com til torgs, þa heyrði hann marga menn mela oc sveria i nafni
 Jesu Cristi, oc oapise hann i hug ser oc mælti: «Hversu matti sva
 mikil scipun verþa a einni nott? I ger matti engi diarfliga Xrist
 nefna, en nu nefna hann allar tungur. Vist hygg ec þessa aðra
 borg vera en egi Effesum, þviat sia er allt annan veg gor, [oc er]
 25 her cristinna mauna mal.» Þa nam hann staþar. En ungr maþr
 rann til hans, oc spurði hann þann, hvert heiti veri borgarinnar.
 En sa sagði, at su borg het Effesus. Þa melti Malcus við sialvan
 sic: «Ut mun ec ganga or borg, at egi villome ec oc hitta ec
 helldr aptr til þeira⁴, er mic sendo, þvit ec sialfr mac egi styra
 30 hug minom.» Þessa hlúti alla sagði Malcus sialfr eptir ser, þa er
 hann com til hellis oc vitroþ var uprisa þeira.

En er Malcus villdi ganga ut or borginni, þa com hann at,
 þar er menn selldu bræþ, oc tok [hann] sil[fr] or sioþi oc selldi
 þeim. Þeir litu a silfr hans, er a torgino varo, oc undroþose, oc
 35 sa hverr til annars. Þa tok hiarta hans at hreþase oc etlaþi, at
 þeir kendi hann oc villdi selia De[icio konongi], oc melti hann við
 þa: «Bræþ vil ec hafa af yþr fyrir silfr þat, er ec sellda yþr.» En
 þeir [g]rip[o] hann hændom oc spurðu hann: «Hverr er þu eþa

1 .v^r. Cd. 2 undrazise Cd. 3 .†. Cd. 4 at egi villdi ec tilf. her Cd.,
 40 men disse Ord ere som urigtige underprikkede af Skrivenen.

h[vert] er nafn þitt. Seg þu oss, hvar þu fan[t fo]rnt fe, oc mun-
om ver egi segia eptir [þer]. En ef þu vill egi þat, þa monom
ver selia þic til daþa.» Malcus fann enge svar til at sinni¹ at
svara þeim fyr hrezlo sakir, helldr melti hann sva i hug ser:
«Þat er nu heimt at mér [ve]slom, er ec hreþome egi.» En er 5
þeir sa, at hann þagði oc svaraði þeim egi, þa lægþo þeir band a
hals honom oc drogo hann of streti i miþia borg. En þa tipendi
foro um borgina, at maþr var hænlaþr, sa er fornt fe² hafði meþ
ser. Þa samnaþise saman margr lyþr oc melti: «Sia maþr er ut-
[len]dr, oc haþom hann alldregi senn.» Oc allir undruþose, oc 10
kendi engi hann. En þo treys³

APPENDIX.

(Den latinske Legende efter Jacobi a Voragine Legenda Aurea.)

De septem dormientibus.

Septem dormientes in civitate Ephesi orti sunt. Decius autem 15
imperator persequens christianos cum venisset Ephesum, iussit
ædificari templa in medio civitatis, ut omnes cum eo miscerentur
sacrificiis idolorum. Cum ergo omnes christianos inquiri iussisset
et vinctos aut sacrificare aut mori compelleret, tantus pœnarum
terror cunctis inerat, quod amicus amicum et filium pater et patrem 20
filius abnegabat. Tunc in illa urbe inventi sunt christiani septem,
Maximianus, Malchus, Marcianus, Dionysius, Johannes, Serapion
et Constantinus, qui hoc videntes nimis dolebant. Et cum essent
primi palatii, sacrificia idolorum spernentes in domo sua se
celabant et ieiuniis et orationibus vacabant, accusati igitur ante 25
Decium statuuntur et comprobati veraciter christiani dato iis resi-
piscendi spatio usque ad reditum Decii dimittuntur; at illi patri-
monium suum interim inter pauperes expedientes inito consilio in
montem Celion secesserunt et ibi esse secretius decreverunt. Diu
ergo sic latentes unus eorum semper ministrabat, et quoties intrabat 30

¹ .s. Cd. ² Y Cd. ³ Slutningen mangler.

urbem, figura se mendici et habitu vestiebat. Cum ergo Decius in urbem rediisset et eos ad sacrificandum perquiri iussisset, Malchus minister eorum territus ad socios rediit et iis furorem imperatoris indicavit. Qui cum graviter terrentur, Malchus allatos panes iis apposuit, ut cibo confortati fortiores ad prælium redderentur. Postquam autem cœnabant sedentes et colloquentes in luctu et lacrymis, subito, sicut Deus voluit, dormiverunt. Mane facto cum quæsi fuissent et inveniri non possent et Decius doleret, quod tales iuvenes perdidisset, accusati sunt, quod hucusque in monte Celion latuissent et sua christianis pauperibus erogantes in suo proposito permanerent. Iussit ergo Decius, ut parentes eorum adessent, et comminatus est iis mortem, nisi de iis dicerent, quidquid scirent. Illi autem eos similiter accusaverunt et divitias suas pauperibus expendisse conquesti sunt. Tunc cogitans, quid de iis faceret, nutu Dei iussit os speluncæ lapidibus obstrui, ut ibi morentur fame et inopia circumclusi. Quod ministri quidem fecerunt, et duo christiani Theodorus et Rufinus eorum martirium describentes caute inter lapides posuerunt. Mortuo igitur Decio et tota illa generatione post annos .cclxxii. anno .xxx. imperii Theodosii pullulavit hæresis eorum, qui negabant resurrectionem mortuorum, unde contristatus Theodosius christianissimus imperator, quia fidem tam impie agitari videbat, indutus cilicio sedens in interiori loco per singulos dies flebat. Quod videns misericors Deus consolari lugentes et confirmare spem de resurrectione voluit mortuorum et thesaurum suæ pietatis aperiens ita prædictos martires suscitavit. Misit siquidem in cor cuiusdam civis Ephesi, ut in illo monte ædificaret stabula pastoribus suis. Cæmentariis speluncam aperientibus surrexerunt sancti et se invicem salutantes putabant se tantum una nocte dormivisse et prædianam tristitiam recordantes interrogaverunt Malchum, qui iis ministraverat, quid de iis Decius decrevisset. At ille respondit, sicut dixit in sero: quæsi fuimus, ut idolis immolemus. Ecce quod de nobis cogitat imperator. Respondit Maximianus: et Deus scit, quod non sacrificabimus. Cumque socios confortasset, iussit Malcho, ut emturus panes ad urbem descenderet et plures quam heri afferens panes, quæ iussisset imperator, rediens nuntiaret. Tollens ergo Malchus quinque solidos de spelunca exiit et videns lapides miratus est, sed aliud cogitans parum de lapidibus cogitavit. Veniens igitur timidus ad portam urbis valde miratus est videns superpositum signum crucis, unde pergens ad alteram portam, dum idem signum invenit, ultra modum

miratus est videns omnes portas signo crucis appposito et mutatam civitatem, signansque se ad primam portam rediit existimans se somnare. Unde se confirmans et vultum operiens urbem ingreditur et veniens ad venditores panum audivit homines loquentes de Christo et amplius stupefactus ait: quid est, inquit, quod heri nemo Christum audebat nominare, et nunc omnes Christum confitentur? puto, quod hæc non est Ephesorum civitas, quia aliter ædificata est, sed aliam civitatem nescio talem. Et cum interrogans audivisset, hanc esse Ephesum, errare veraciter se putavit et redire ad socios cogitavit, accessit tamen ad eos, qui panem vendebant, et cum argenteos protulisset, mirati venditores dicebant ad invicem, quod ille iuvenis antiquum thesaurum invenisset. Malchus vero eos ad invicem loquentes videns putabat, quod vellent eum trahere ad imperatorem, et territus rogavit eos, ut se dimitterent et panes et argenteos retinerent. At illi tenentes eum dixerunt ei: unde es tu? quia thesauros antiquorum imperatorum invenisti, indica nobis et erimus socii tecum et celabimus te, quia aliter celari non potes. Malchus vero non inveniebat, quid diceret illis, præ timore, illi vero videntes eum tacentem misso fune in collo eius trahebant per vicos usque in medium civitatis, et exiit rumor ad omnes, quod quidam iuvenis thesauros invenisset. Congregatis ergo ad eum universis et eum mirantibus volebat iis satisfacere, quod nihil invenerat, et circumspiciens omnes a nemine cognosci poterat, et prospiciens in populum volebat cognoscere aliquem de consanguineis suis, quos veraciter vivere putabat, et nullum inveniens stabat quasi insanus in medio populi civitatis. Quod cum audiisset sanctus Martinus episcopus et Antipater proconsul, qui nuper in urbem advenerat, mandaverunt civibus, ut eum caute adducerent et argenteos eius. Cumque a ministris traheretur ad ecclesiam, putabat, quod duceretur ad imperatorem. Episcopus igitur et proconsul mirantes argenteos interrogaverunt eum, ubi thesaurum incognitum invenisset. At ille respondit, se nihil penitus invenisse, sed de sacculo parentum suorum eosdem denarios habuisse. Et interrogatus, cuius civitatis esset, respondit: bene scio, quod huius civitatis sum, si tamen hæc est civitas Ephesorum. Proconsul dixit: fac venire parentes tuos, ut testentur pro te. Quos cum nominasset et nullus eos cognosceret, dicebant eum se fingere, ut aliquo modo evaderet. Et ait proconsul: quomodo credimus tibi, quod hoc argentum parentum tuorum fuerit, cum scriptura eius habeat plus quam trecentos septuaginta septem annos et sit

primorum dierum Decii imperatoris et in nullo similes sint argenteis nostris? Et quomodo parentes tui ante tantum tempus fuerunt, tu vero iuvenis vis decipere sapientes et senes Ephesi? Ideo iubebo te legibus tradi, donec confitearis, quid invenisti. Tunc
 5 procidens Malchus ante eos dixit: pro Deo, domini, dicite mihi, quod vos interrogo, et ego dicam vobis, quod est in corde meo. Decius imperator, qui fuit in hac civitate, ubi nunc est? Episcopus dixit: fili, non est hodie in terra, qui Decius nominatur, imperator autem fuit ante longum tempus. Malchus autem dixit:
 10 in hoc, domine, ita stupeo et nemo credit mihi, sed sequimini me et ostendam vobis socios meos, qui sunt in monte Celio, et ipsi credite. Hoc enim scio, quod a facie Decii imperatoris nos fugimus, et ego sero vidi, quod ingressus est Decius in hanc urbem, si tamen hæc est civitas Ephesi. Tunc episcopus cogitans in semet
 15 ipso dixit proconsuli, quia visio est, quam Deus vult ostendere in iuvene isto. Perrexerunt ergo cum eo et civitatis plurima multitudo, et ingressus est primo Malchus ad socios suos, et post eum episcopus ingrediens invenit inter lapides litteras sigillatas duobus sigillis argenteis, et convocato populo legit eas et audientibus et
 20 admirantibus cunctis, et videntes sanctos Dei sedentes in spelunca et facies eorum tamquam rosas florentes procidentes glorificaverunt Deum, statimque episcopus et proconsul miserunt ad Theodosium imperatorem rogantes, ut cito veniret et miracula Dei nuper ostensa videret. Qui protinus surgens de humo et de sacco, in
 25 quo lugebat, glorificans Deum venit a Constantinopoli Ephesum, et obviantibus ei cunctis adscenderunt simul omnes ad speluncam. Et mox ut sancti viderunt imperatorem, resplenduerunt facies eorum sicut sol et ingressus imperator procidit ante eos glorificans Deum, et surgens amplexatus est eos et super singulos flevit dicens: sic
 30 video vos, tamquam si viderem dominum resuscitantem Lazarum. Tunc dixit sanctus Maximianus ad eum: crede nobis, quod propter te resuscitavit nos Deus ante diem magnæ resurrectionis, ut credas indubitanter, quod resurrectio mortuorum est. Vere enim surreximus et vivimus, et sicut infans est in utero matris non
 35 sentiens læsionem et vivit, sic fuimus viventes, iacentes et dormientes et non sentientes. Et his dictis videntibus cunctis inclinantes capita sua in terram obdormierunt et tradiderunt spiritus suos secundum Dei imperium. Surgens autem imperator cecidit super eos flens et deosculans eos, et cum iussisset fieri oculos aureos,
 40 in quibus mitterentur, in ipsa nocte apparuerunt imperatori dicentes,

ut, sicut hactenus in terra iacuerant et ex terra resurrexerant, ita eos dimitteret, donec dominus iterum eos resuscitaret. Iussit ergo imperator locum illum inauratis lapidibus adornari et omnes episcopos resurrectionem confitentes absolvi. Quod .ccclxxii. annis dormiisse dicuntur, dubium esse potest, quia anno domini .cccxlvi. surrexerant. Decius autem regnavit uno tantum anno et tribus mensibus, scilicet anno domini .cclii. et ita non dormierunt nisi .cxvi. annis.

SILVESTERS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her byriar Silvesters sögu.

Silvester, er vær hölldum nu messudag i dagh, var ungr selldr
5 til læringar presti þeim er Cirinus het; hann var sidlatr madr ok
guds vinr göfugr. En Silvester likti bratt eptir godum sidum
prestzsins ok kom til ennar æztu truar kristens sidar. En moder
Silvestri het Justina bædi at nafni ok atferdum, en þat er a vora
tungu at þydaz rettlat. Silvester hafdi gestrisni mikla i vanda,
10 þegar er hann tok at vardveita fe sitt, ok framdi hann þat helldr
af audæfum guds vilia, en hann girntizt eigi þessa heims tignir
ne iardligs fiar. Fra því er sagt einhveriu sinni, at Silvester tok
kristinn mann nöckurn i hus sin at gistingu, þann er kominn var
or Antheochia ok bodadi Kristz nafn berliga, en sa het Thimotheus.
15 En þat þordu enn þa faer menn at giðra, þvíat ofridr var mikill
kristnum mōnnum i þann tima. En Silvester tok eigi at eins vid
honum at gistingu, helldr efði Silvester hann med miklu trausti
ok kenningum. En er Thimotheus hafdi framm fluttar kenningar
sinar .ii. misseri ok .iii. manødu ok snuit mōrgum lyd til almattigs
20 guds, þa vard Timotheus tekinn af heidnum monnum ok selldr
greifa þeim, er Tarqvinus het, hann var borgargreifi, en hann let
pina Timotheum morgum pislum ok let setia hann i myrkvastofu.
En er guds kappi villdi eigi blota skurdgodum, þa var hann
hōggvinn af manndrapsmonnum ok for hann sva or þessum heimi
25 med sigri gudi til handa, en heilagr Silvester (færði) likam hans
til hus sins ok kalladi þangat Melchiadem byskup, ok helldu þeir
minning pislar hans þa nott alla i guds lofvi. En nockur kristen
kona, su er het Theodora, grof likam hans i gardi sinum skamt

fra leidi Pals postola. Þat verk likadi vel öllum kristnum mönnum, at sa guds piningarvottr væri nær Pali postola grafenn, sva (sem) Timotheus fylgdi forðum Paulo.

2. Sidan let Tarqvinus greifi taka Silvestrum, þviat hann vænti, at Timotheus mundi att hafa nöckveria aura. En er margir baru þat vitni, at hann hefði eingha aura atta, þa gaf þat greifenn Silvestro at sok, er hann var kristinn, ok lezt honum mundu bana veita, nema hann blotadi sialfkrafi. Silvester svaradi: «Vittu þik fyrirdæmdan vera til eilifra kvala, nema þu truer skiott a drottin varn Jesum Krist son guds lifanda.» Þa reiddizt Tarqvinus greifi ok bad Silvestrum setia i myrkvastofu. Ok enn mællti greifinn: «At öndverdum degi a morgin mun ek lata þer glata i hordum pislum.» Silvester svaradi: «Gudzspialligum ordum mun ek þer svara, a þessi nott enni somu mun önd þin skild fra þer, at þu takir eilifar kvaler, fyrir þat er þu pinir kristna menn, en þa muntu vita þat, at sa er gud, er vær göfgum kristnir menn.» Sidan var Silvester leiddr bundinn til myrkvastofu, en Tarqvinus greifi gekk til bordz at matazt. En þa kom hefnd mikil af gudi yfir hann, þviat fiskbein stod i halsi honum, ok mattu læknar þvi eigi æ braut koma ne gall dramenn, en alla þa nott var hann i miklum naudum ok kvölum, en hann do at morni a þeiri stundu, sem hann ægdi Silvestro pislum ok dauda. Þa foru kristnir menn til myrkvastofunnar ok leiddu a braut Silvestrum med fagnadi. En þa foru þeir þegar til fundar vid Melchiadem byskup, ok vigdi (hann) Silvestrum til prez.

3. En er Silvester var vigdr til prez, þa veitti drottinn honum sva mikla miskunn i kenningum sinum, at allir unnu honum hugastum, þeir er hans kenningum hlyddu ok sönnudu hann guds þræl vera. En er andadizt Melchiades byskup ok for til guds ok vard sottdaur, þa valdi allr (lydr) Silvestrum til pafa, ok var einn ord(romr) allra lærðra manna um þat ok olærðra. En er hann taldi sik sialfr overdan þess velldis, þa var þvi a mot svarat, at hann væri fyrr guds vottr en hann væri prestr. Af þessum ordum lydsins var Silvester tekenn til pafva yfir Romaborg, ok syndi hann þat i verkum sinum, at hann var þess velldis makligr, þviat hann var enn milldazti, ok var öll gæzska audsæ a honum; ok hann var sva a milli audigra ok voladra, at audgir virdu hann sva sem ser ædra audgan, en voladir elskudu hann sem födur fyrir astar sakir; þviat hann virði eingan mann at tign þessa heims, helldr at sidum godum, ok göfgadi hann þvi frammar hvern mann,

sem hann sa hann heilagligar lifa. Daufheyrdizt hann vid bak-
 mælum ok sagdi sva, ath rog bakmalugs vęgi  nd heyrandans¹ sva
 sem höggorma eitr, helldr samteingdi hann sinni vinattu þa, er
 rægdir voru, til þess ath hann b etti fyrir þeim i kenningum sin-
 5 um, er villzt h fdu fra rettum sidum, ok hann sneri dramblatum
 til litill etis.  at d emi bar (hann) til vitnis, er Gydingar l studu
 drotten varn um þat, er hann at ok drack med syndugum m nnum,
 en drottinn svaradi þeim ok kvad eigi heilum manni l eknis  orf
 vera helldr siukum m nnum, ok lezt eigi kominn at kalla rettlata
 10 helldr syndga menn til ipronar. Fyrir utlendum m nnum ok fyrir
  urfam nnum bar Silvester mikla ahyggiu, þviat hann trudi Krist
 vera med þeim, ok þottizt hann Kristi sialfum veita þat, er
 hann veitti her  urfam nnum. Eingi volud eckia ok eingi fr end-
 laus  urfamadr fannzt i allri Romaborg, sva at eigi vissi Silvester
 15  a  llum deili. B edi vissi hann nöfn ok tal voladra manna ok
 l rdra i  llu  vi heradi, ok veitti þeim slikan astargerning i allar
  urfdir, sem fadir veitir sonum sinum.  a r ekt hafdi hann
 vid l rda menn, at hann fal volada menn  a hendi þeim, er
 audgir voru, at þeira gnott huggadi volad hinna, sem Paulus postoli
 20 bydr. Su r ekt var Silvestro  a ul rdum m nnum, ath hann elskadi
  a med mikilli ast ok gerdi ser at vinum alla þa, er hann vissi
 kostgæfa til guds laga. En ef audgir menn lögdu fe sin til
 kirkiu,  a let hann þegar skipta fe  vi i fiora stadi, at einn hlutr
 væri hafdr til kirkiugarda botar, en annar hlutr væri veittr l rd-
 25 um m nnum voludum, en enn  ridi hlutr væri veittr  llum
 saman voludum ok utlendum m nnum, en enn fiora hlut hafdi
 hann til at leysa kristna menn or haskum ok frelsa  a or naudum
 af heidnum londum. Af  vi villdi hann opt sialfr skulldarmadr
 verda, at hann villdi biarga þeim, er skulldum voru horfnir, en  a
 30 leysti hann or b ndum ok or h ftum, er herfeingnir voru. Sva
 r kti hann nunnor Kristz, at hann let þeim forl g f era  a hverium
 manadi, at eigi þyrfti þer at leita huggunar af okunnum m nnum,
 ok f erdi hann  a opt  nd sina i haska, er hann villdi f era þeim
 f zlu. Ef kristinn madr gaf aura sina alla til kirkiu med ser,
 35  a let Silvester þangat heimta alla fr endr þess manz ok hugga
  a at n ckveriu af þeim aurum, er hinn hafdi til kirkiu gefit eptir
 sinn dag, ok hann leysti  r ela hans alla fra anaud, adr hann leti
 til kirkiu  urfsta hafa fed. Til þess kvad hann mannenn skylldu
 aura sina alla til kirkiu leggja, at þat væri f gnudr þeim, er eptir

40 ¹ vegandans *C *; animam audientis *lat.*

lifa, ok yrði þeim huggun at aurum ens andada, er huggun var at lifi hans, sva at þeir fagnadi endrlifnat hans þa huggun, er þeir þottuzt tynt hafva, þa er hinn andadizt. Uhæft taldi hann vera at taka fe at erfdum, nema fyrr se gollðnar allar lögsamligar skulldir, sva sem Abbakuk spamadr mælti: Upp luktu munn þinn sva sem 5 solltinn, ok etr þu oheimillt i fylsknum. Þeira sullt merker þat, sagdi hann, er erfingi tekr til erfdar fyrr, en hann leysir af hendi allar lögsamligar skulldir. Sva vandadi hann ok lærda menn, at eingi skyllði vera lector at vigslu, nema annatveggia væri, at hann kunni vel at lesa edr syngia. Slikir voru adrir ok þvilikir 10 lutir Silvestri pafa.

4. Byskup nöckurr heilagur kom af austrlöndum til Romaborgar, sa er het Eufrosinus, en hann byskupinn sagdi ser vitrad vera af gudi, at hann sægti(!) helga doma postola guds. Sia byskup 15 hafdi margar pislir ok utlegdir þolat fyrir nafn guds, ok sva mikill kraptr fylgdi honum, at siukir menn feingu heilsu, þegar er þeir snurtu vid sveitaduk hans, ok flydu diöflar fra odum mönnum i nafni Kriz drottins at bodordi hans, en hann var enn malsniallazi madr bædi at girzsku mali ok sva at latinu. Sva mikil miskunn var i hiarta hans ok i andliti, at hverium þotti iafndællt vid hann 20 sem vid fodur ok modur. Hvern dag var hann a bænnum, en þo þionadi hann gudi stadfastligazt hvern drottinsdagh. En er hann söng messur, þa hafdi hann slopp þann, er hann sagde Jacobus postola att hafa. Þa gofgun kvad hann ok makliga vera, at kennimadrinn hefði postoligan buning i klædnadi, þa er hann syngi 25 messu. Þadan fra hofz et fysta sinni slops vandi i tidum af Silvestro pafa ok prestum hans ok diaknum, ok gerdu sva -enir næstu .iii. pafar eptir, Marcus, Liborius ok Julius. Sidan var sloppum snuit i dalmatikus, þviat þat þotti betr sama fyrir alþydu augum. Midvikudag ok föstudag ok þvottdag þa baud Eufrosinus 30 byskup at fasta, en hann baud at hallda enn .v^{ta}. dag sem drottinsdag ok kvad postola guds sva hafa bodit. En Grickir spurdu, hvi hann byði helldr þvottdag at fasta en enn .v^{ta}. dag. Eufrosinus byskup svaradi: «Þörf ma þar vinna til fullrar skynsemi, sagdi hann, ef vær vitum, at helgir fedr postolar vorir hafa bodit, en þo 35 er skynsemi gialldandi, þar er skynsemi er leitad. Ef allir göfga drottinsdag af sök upprisu drottins, þa er rett, kvad hann, at þvottdagr se fastadr af sök graftar hans, til þess at vær naim at fagna upprisu drottins vors Jesu Kristz med postolum drottens vors, þa 40 er vær gratum dauda hans med þeim.» Þa svörudu Gricker ok

kvodu einn vera þvottdag graptardag, þann er halldinn væri meðr föstum æ .ii. misserum. Þá svaradi Silvester þeim: «Ef þer vilet, sagdi Silvester, einn þvottdag hallda með föstu, þá halldit er ok einn drottinsdagh, en ef hverr drottinsdagr truízt heilagr vera af upprisu drottins¹, þá er hverr þvottdagr, sa er fyrir drottinsdag ferr, makligr til föstu af grepti hans, at makliga fagni upprisu hans sa, er grætr dauda hans, þat er at samþykiazt með honum, þviat písl hans er helldr fylling fagnadar vors en hrelling.» Þá letu Grickir at þeiri skynsemi um þvottdaginn at fasta, en þeir þrættu i gegn honum akafliga um þat, at þeir kvodu eigi kristnum mönnum þörf at hallda enn fimta dag. Silvester páfi svaradi þeim þa: «Ef drottinsdagr helgadizt af upprisu drottins vors Jesus Kristz, fyrir hvi, sagdi hann, se eigi kristnum mönnum göfgandi enn [fimmti dagr² af takni uppstigningar hans, þviat þat var æ enum fimta degi viku, er drottinn vor Jesus Kristr ste upp til himna. A þeim degi hóft³ ok, sagdi hann, af drottni vorum sialfum upphaf fornar holdz hans ok blods, ok a þessum degi geriz i ollum heimi heilagr krismi, ok a þessum degi gefzt líkn ollum kristnum monnum íþróndum. A þessum degi ok hverfa sundrþyckir til samþyckis, fridazt reidir, gefa domendr líkn syndgum, drottnar líkna illum þrælum, upp lukazt myrkvastofur, ok fara um allan (heim) a þessum degi til fagnadar hatidar þeir, er uti voru byrgdir fyrir syndum, ok bæta þeir þat idrendr, er þeir misgiördu i gleði edr i reidi edr i munudlifi.» En er Silvester hafdi þetta mællt, þá stöðvadizt allt gagnmæle Grickia, þat er þeir höfdu upp tekit, ok svorudu þessu allir: «Sannliga er sva skynsemi at postolum drottins numin, er a ongva lund ma verda yfirstigin æ iördu.

5. Þat var a dögum Constantini konungs, at ofridr mikill giördizt kristnum mönnum, ok let konungrinn Constantinus pina miög kristna menn ok taka marga af lífi. En er þetta for framm miög leingi, þá vard konungr fyrir mikilli guds reidi, fyrir því at hann var lostinn líkþra mikille af gudi. Þá let konungrinn senda i borger ok herud at vita, ef læknað mætti honum bot vinna. En er þeir komu til ok mattu eigi bot vinna, þá kendu blotmenn þat rad til þess, at hann mundi heill verda, at safna börnum til þess, unz væri þriar þusundir. En þá er sva mikill safnaðr var saman kominn, þá voru bornin færð til Romaborgar at radi blotmanna. En er konungrinn fra þat, þá let hann aka ser i kerru ut ur höll sinni a nefndum degi til hus manz þess, er a var kvedit, ok ætladi

40 1 degi *Cd.* 2 [fimta d. *Cd.* 3 hófuzt *Cd.*

lata höggva börnin. Þá rann a mot honum otalligr fiöldi kvenna, ok gretu þær allar akafiga, ok voru falldlausar, ok syndu þær briost sin ber, ok lögduzt nidr a stræti fyrir fætr konunginum ok iosu a sik molldu. Constantinus konungr spurdi, fyrir hveria sök kvenna fiöldi sa greti sva æk(af)liga. En honum var sagt, at þessar 5 konur voru mædr barna þeira, er hoggvin skylldu hafa verit til heilsubotar honum. En þa er honum var sagt, þa hræddizt konungr synd þessa ok þottizt sekr vera mikils manndraps, ef börnum þeim væri glatað, ok let hann stadar nema kerruna, ok settizt upp ok mælti: «Hlydit mer, sagdi hann, hirdmenn minir ok ridderar 10 ok allir lydir, er hia standit! Þau voru löggh vor, sagdi konungr, þa (er) vær attum vid fiandr vora, at sa var sekr taldr ok dauda verdr, er vo barn nöckut, ok töldum vær eigi at þeim manni veganda, er eigi var granspottinn; en nu gorum vær þat vid sonu nagranna vorra, er oss þætti ogeranda vid sonu (ovina) vorra, ok 15 verdum vær sekir af lögum vorum sialfra ok yfirstignir i hugskoti, þar sem vær nádum sigri i orrostum af allri þiod. Hvad stodar oss þa at stiga yfir þioder, ef vær stigumzt yfir af klækum ok grimleik? Kraptr hernanna er at stiga yfir þiodir, en kraptr er sida at stiga yfir syndirnar. I þeim orrostum, er vær bodum, 20 stigum vær yfir ovini vora, en i þessum orrostum stigum vær yfir oss sialfa. Þa stigum vær yfir oss sialfa, er vær byrgium uti illan vilia ok rækium þat rad visliga, ef vær fysumzt ovisliga; en þa gerum mer sva, ef vær virdum meira god vor en vorn vilia, ok vilium vær beriazt i gegn girndum vorum, þeim er i gegn standa 25 gudligum girndum. I þessi orrostu skulum mer, sagdi konungr, fagna, at vær sém yfirstigner, er vær finnum þat, er vær villdum beriazt i mot heilsu vorri; fyrir því at sa vill stiga yfer gæzskuna, er þat synizt at giðra, sem illt er; en ef hann verdr yfirstiginn i þessum orrostum, þa eignazt hann sigr, en hann mundi finna 30 glatan, ef hann stigi yfver adra, ok mundi sa sigr honum verda at illu herfangi, ef þat skal sigr kallazt, er milldi stigzt yfir af omilldi, ok rettlæti af illzsku. Stigi milldi yfir oss i þessi þraut, þvíat þa munum mer bera sigr af andzskotum vorum, ef vær stigumzt yfir af milldi ok gæzsku; þvíat sa reynizt sigr hafa, er 35 sik giorir iafnan milldi þræl.» En allr lydr giördi godan rom at mali konungs. Þa let hann sonu selia mædrum sinum i allra augliti, ok gaf þeim margar giavfir ok fararskiota, til þess at þær, er med erfidi ok ryggleik foru heiman, færi fagnendr heim til sinna heraða.

6. En er nott kom eptir þann dag, þa vitruduzt þeir postolar 40

guds Petrus ok Paulus Constantino konunge i draumi ok mællto við hann: «Nu gerdir þu vel, sôgdu þeir, þviat þu giôrdir enda æ syndum þinum, ok leiddizt þu uthelling saklaus blods, af þvi erum vær hingat sendir af drottnei Jesu Kristo at kenna þer heilsurad. Silvester pafi, er flyd hefvir fyrir ofridi þinum, hann er nu folginn i fialli þvi, er Saracten heiter, med klerkum sinum; en þu skallt nu lata senda epter honum ok lata hann koma til fundar vid þik. En er hann kemr til fundar vid þik, þa mun hann syna þer miskunnar laug¹, ok þa er hann sôkvir þer þrys-
 10 var i [þa laug², þa mun sott sia oll ok likþra fyrirlata þik. En þu skallt þat veita grædara þinum a moti, at endrbætizt kirkiur allar i Romaborg, þær er þu lezt eydazt; þu skallt reinsa þik sialfan ok sva, at hafna allri villu skurdgoda ok trua æ einn gud lifanda ok (gera) eptir hans vilia.» En sidan hurfu þeir Peitar(!)
 15 ok Pall æ braut at syn. Konungrinn vaknadi or svefninum, ok kom i hug, hvat hann hafdi dreymt, ok reis upp ok sagdi hirdmônnum sinum draum sinn. Sidan sendi hann epter Silvestro i fiallit Seracten, þat er hann var folginn i fyrir ofridi konungs med klerkum sinum i landi kristins manz nôckurs. En er þeir riddar-
 20 arnir kvomu til fiallsins, þa sa Silvester sik horfinn ridderalidi miklu ok ætladi, at hann mundi þa vera til pislâ (leiddr), ok sneri hann til klerka sinna, er med honum voru, ok mællti: «Nu er tid tækilig komin, nu er heilsutid ok fagnadardagr, nu er su tid komin, er oss mun syna ômbôn verka vorra. Nu gengr drottinn
 25 i milli manna ok segir sva: Sa er vill, komi hann eptir mer, neiti hann sialfum ser ok taki kross sinn ok leiti eptir mer ok fylgi mer.» En er hann hafdi þetta mællt, þa geck hann til bænâr ok fal gudi a hendi ônd sina ok sitt lif allt, ok geck ut sidan. En allir klerkar hans fylgdu honum ok .xxx. presta ok diaknar .v.,
 30 ok voru þeir aller fusari at taka pisl ok dauda fyrir nafn Kristz helldr en skilia vid Silvestrum ok lifa, þviat þeir voru styrkir af hans kenningum, at þeir elskadi³ helldr en þeir hræddizt banann, ok foru þeir aller med honum.

7. En er Silvester for med ridderum, unzt hann kom til fundar vid konung med prestum þrimr ok diaknum tveimr, þa mællti Silvester ok kvaddi konunginn: «Fridr se þer, konungr, ok sigr af himne.» Konungrinn tok blidliga kvediu hans, ok sagdi hann honum þegar alla þa hluti, er honum voru vitrader i draumi. Sidan spurdi konungrinn hann, hver god þau væri Petrus ok

40 1 lög Cd. 2 [þau lög Cd. 3 elskadizt Cd.

Paulus, er hans vitiudu ok kendu honum rad til heilsu. Silvester svaradi ok kvad þa eigi god vera, helldr postola guds senda i heim til þess at lada allar þioder til tru ok til heilsu. En er pafenn sagdi þetta konunginum, þa spurdi hann, ef nockur likneski væri giör eptir þeim, sva at hann mætti kenna, hverer honum vitruduzt. 5 Þa sendi Silvester diakn sinn epter likneskium þeira postolanna. En er hann sa likneskiur postolanna, þa sagdi hann skyrt, at þeira likneski voru, þau er hans vitiudu i draumi. Sidan bad konungr pafvann eigi dvelia at syna honum þa¹ laug, er þeir hetu honum til heilsu. Þa mællti Silvester vid hann: «Hlyd þu mer, konungr, 10 ok leita sva heilsulaugar þinnar, at þu truer guds son til þess hafa komit af himne ok verit her i heimi madr med mönnum, at hann syndi truöndum þessa laug. En sia laug er sva asynis sem eitt-hvert vatn annat her i heimi, hvort sem er sær edr brunnar edr ær edr tiarner edr kelldur, en² sva mikill er kraptr guds nafns, 15 er æ hann er kallat yfver vatninu, at þa(t) þvær af allar synder af manni ok veitir manni þa heilsu, er trua ok þurft beidir. En til þess at þu vitir, konungr, at sva er sem ek segi, þa giördu iþran fyrir villu þa, er þu letz ofrid gera kristnum mönnum, ok iatadu eigi at eins i mali, kvad hann, helldr ok i tru, at Jesus Kristus 20 er grædari likams ok andar. Sidan gack þu inn i stofu þina, en ek mun kalla æ nafn Jesus Kristz yfvir vatninu, at þa er þu kemr ur varmri stofu, þa taki heilagt vatn þik truanda æ einn gud, födur ok son ok helgan anda.» Constantinus konungr svaradi: «Þat er synt, sagdi hann, at öll otrua manna er tom, ok ma þar 25 eigi finnast dyrd guddoms, er menn segia þat god vera, er sialfver gerdu; þviat ef osyniligr er sa, er þann krappt veiter, at hreinsizt syndugra manna ander ok gefizt heilsa likömum, þa er ok synt, at sa er ok sannr gud, er postola sina sendi til fundar vid mik, þa er mer kendu at trua æ einn gud grædara minn.» En er 30 konungrinn lauk sinu mali, þa baud Silvester ollum lyd tveggia daga föstu, þat var föstudagr ok þvottdagr, ok var hann stadfastr æ bænum med öllum lærdum monnum, ok let hann konunginn fasta med ser ok kendi honum skynsemi retrrar tru(a)r. En at aptni þvottdagsins vigdi Silvester pafi skirnarbrunn, medan konungr var 35 geinginn til stofu sinnar, en Silvester merkti hann helgum krisma gudi til handa; ok spurdi Silvester, ef konungr trydi æ einn gud födur ok son ok anda helgan³. En er Constantinus konungr sagdi sik æ gud trua en neita öllu diöfuls glysi, þa spurdi Silvester

1 þau *Cd.* 2 þvi at *tüf. Cd.* 3 helgum *Cd.*

konung ok mællti æ þessa lund: «Þu gud, er hreinsader líkþra Noamanz i Jordan, ok þu er laukt upp augu þess manz, er blindr var borinn, ok þu er gaft Paulo postola fyrir skirn sion þa, er hann tyndi, ok gerdir hann kennanda ur hermanni, sva hreinsadu
 5 ok þenna þræl þinn Constantinum höfðingia allz iardrikis, kvad hann; ok sva sem þu hreinsader önd hans af öllum synda sauri, sva hreinsadu líkþra hans af allri meinsemi, til þess at heilug kristni þin fagni þenna mann vera ser vordinn verianda ok veg-
 anda fyrir drottin Jesum Kristum son þinn, þann er med fedr ok
 10 syni ok helgum anda lifir ok rikir um allar allder allda.

8. En er aller kvadu amen, þa kom lios sva mikit, sem ellding væri, ok skein fyrir allra manna augum um eina stund dags, sva at aller rædduzt ok mattu eigi i gegn sia. Þa giördiz þytr mikill i skirnarbrunninum, sva sem þa er vellr i katli edr fiskar laupa
 15 storir i vatni. Þa reis konungr upp ok geck alheill or skirnarbrunninum, ok sagdi hann sik sed hafva Krist sialfan skryddan hvitum klædum. Enn fysta (dag) skirnar sinnar setti Constantinus konungr þau lög, at allr Romaborgar lydr skyllði göfga Jesum Krist sannan gud, þann er konung hreinsadi af allri líkþra; annan
 20 dag gaf konungr [þau lög¹, at þann skyllði pina, er Kriz nafni neitadi; enn .iii. dagh setti konungr þau lög, at sa madr skyllði tyna helmingi allrar eigu sinnar, er kristnum manni giordi oskil; enn .iiij. dag gaf konungr þau lög, at Romaborgar byskup skyllði hafa forrad allrar kristni, at aller kennimenn göfgadi hann sva i
 25 öllum heimi, sem domendr göfga konunga; enn .v. dag setti konungr þau lög, at kirkia hver skyllði þann krapr eignazt i vigslu sinni, at hverr hefði frid vid annan, er þangat flyði, þott sekr væri; enn .vi. dag setti konungr þau laug, at eingum væri lofat innan borgar at gera kirkiu nema at radi byskups þess, er i þeiri borg
 30 var; enn .vii. dag setr hann þau lög, at allar tiunder skyllði heimta ok leggja til kirkna; enn .viii. dag for hann or hvitavodum ok geck til kirkiu Petrs postola ok kastadi af ser koronu sinni, er hann hafði adr a höfði, ok fell allr til iardar, ok lægdi hann sik i augliti drottins. En sva mikill tarabrunnr flaut or augum
 35 hans, at klædi hans voknudu, ok giordi hann iþrun millum tara, ok taldi hann sik misgiort hafa miög ok sekan vera af drapi kristinna manna, ok kvedz overdr vera at koma til guds hallar. Allr lydr, sa er hia var, felldi tær fyrir fagnadi, þviat öllum var slíkr fögnudr at heilsu hans, sem þa verdr, er harmdaudi madr er

uppreistr af dauda, edr þa er madr fordaz vodasamligan haska. Langt er þessa hluti alla ath tina, af því munum vær þat segia, er oss þicker agætazta vera, hvat Constantinus konungr gerdi til stormerkia.

9. Þann enn sama dag er Constantinus konungr for or 5
 hvitavodum, kastadi hann af skickiu sinni ok mældi sidan grund-
 vóll til kirkiugerdar. En sidan bar konungrinn i minningu ok i
 tölu .xii. postola .xii. byrdar a óxlum ser þangat, er kirkian var
 stofnut. En sidan for hann heim fagnandi til hallar sinnar ok ók
 i kerru med Silvestro pafa til hallarinnar. Annan dag eptir let 10
 konungr kirkiu reisa vit holl sina sialfa ok mællti svo vit hird-
 menn sina: «Af því megu allir hyggia ok vita, at vær erum
 kristnir menn, er vær latum standa guds musteri vit höll vora,
 til þess at þangat komi med oss kristinn lydr at giora þar guddomi
 hans þackir.» En sidan er hann hafdi þetta mællt, þa let kon- 15
 ungr setia þau lög, ef voladr madr nockur villdi kristinn vera, þa
 skyldi sa eignaz af konungs fe alklædnat ok .xx. skillinga, sa er
 hefdi inzsigli byskups; en þat var gert til þess, at eigi slægdiz
 otruir menn til þessa giafa ok segdiz kristnir, þeir er eigi væri
 kristnir. En svo mikill fioldi manna tok vit tru a þeim misserum, 20
 at .vij. þusundir kalla letu skiraz, en börn ok konur umfram. En
 er hofdinginn hafdi þessa tru tekit, þa heimti Constantinus kon-
 ungr saman alla oлдunga ok rikismenn til þess, at eigi reiddiz
 þeir Silvestro pafa um sidaskipti, ok sat konungrinn æ stole ok
 mællti sidan vid allan lyd sinn: «Sundrþyeki otruadra manna tekr 25
 af því eigi vid skynsamligu radi, at hun velltiz i villuþoku ok
 ser eigi et sanna lios; upp er lukanda ok þa, sagdi hann, hugskotz
 augum, ok er æ þat vandliga litanda, at eigi mega god kallaz
 handaverk manna, helldr eru menn gud þeira, er þau giördu. Ef
 nöckvert þeira lestiz at nöckvi, þa bæta mennerner þau af sinum 30
 hagleik; af því eru menn god þeira, sem ek sagda, at þeir giördu
 þau, þa er þau voru eigi, ok bæta þeir þau, þa er þau lestazt.
 Þersi dæmi megi þer sialfir sia ok reyna æ mer, þviat gud mætti
 mik eigi endrbæta ok græda, ef hann væri eigi skapari minn; þviat
 allt reynizt þess guds skepna vera, er brotit bætir ok styrkir siukt 35
 ok upp reisir fallit, sva sem óll eru skurdgod manna smidi ok
 endrbætaf af manna fulltingi, ef þau brotna. Hafi villa sia enda,
 segir konungr, um sidir, ok rækium mer þann vanda, er ovitra
 bar en heimska fæddi, ok likium helldr eptir sidum Silvestri pafa.

Göfgum vær einn gud, þann er sannr er um allar allder. Latum af vær at trua ok þiona þeim, er vær gördum¹ sialfer, en þeir mega oss eigi græda; bidium eigi þa vardveita oss, er vær verdum at vardveita. Hvat göfgum vær vesaler menn nema stock edr steina edr malm. Allt hingat kölludum vær æ daufa, at þeir heyrdi, ok æ blinda, at þeir sæi; en þat skulu nu aller vita, at vær latum af þessi villu at fulltingianda Kristi sialfum ok Silvestro pafva. En ef Romaborgar spekingar þickiaz eigi liugfroder, þa göfgi þeir þann gud, er þa vardveitir, en eigi þann, er þeir vard-

10 veita. En at eigi giöriz ydr langt mal leidindi, segir konungr, þa munum vær bratt yfver lysa, hvat vær vilium bioda. Upp vilium luka kirkiu fyrir kristnum monnum, sva at byskup kristinna manna laga taki metnad þann, er blotmenn hafa fyrr hafdan; ok hefir (ek) til þess latid kirkiu gera vid holl mina, at allr Romaborgar

15 lydr viti þat vist, at ek þiona Kristi sialfum sönnnum gudi, sva at eingi ifi ennar fornu villu er eptir i hiarta minu.» En er Constantinus konungr endi sva sitt mal, þa giordiz romr alþydu at mali hans um allar .ii. stundir dags, ok mællto menn opt et sama: «Fariz þeir aller, er Kristi neita.» Þat er sagt, at Constantinus

20 konungr let kirkiu gera þegar eptir skirnina ok let reisa göfugligt musteri i Romaborg, ok var su kirkia helgud Johanne baptista med almatkum gudi. Su kirkia er sidan köllud Constancia, er hann let fystr giöra, fyrir þær sakir tok hun nafn af hans nafni. Eptir þat let hann gera adra kirkiu til dyrdar helgum guds post-

25 olum Petro ok Paulo, en ena þridiu kirkiu (let) konungrinn giöra, þa er stendr uti a Puli, ok let helga þa kirkiu med sialfum gudi þeim helgum manni er Sosorianus het, ok er su kirkia köllud Hierusalem, ok er sagt, at hann leti þar vardveita at þeiri kirkiu nöckurn hlut af krossi drottins vors. Enn let hann giöra ena

30 fiordu kirkiu til dyrdar enni helgu meyiü Agnete. Þessa kirkiu let hann giöra at bæn dottur sinnar, þeirar er Constancia er nefnd. Sia kirkia var gior eptir skirn dottur hans ok i þeim enum sama stad, sem hon var skird. En ena .v. kirkiu let hann giöra til dyrdar enum sæla Laurencio ok æ götu þeiri, er Tiburtina heitir,

35 ok stendr hun æ akri þeim, er Veranus heitir, ok let hann helga þessa kirkiu guds pislarvottum Petro ok Marcelliano. Enn let hann giöra ena settu kirkiu, su kirkia stendr æ götu þeiri, er Lavikana heitir, ok let helga þessa kirkiu morgum helgum monnum. Giöra let konungr enn ena siaundu kirkiu, hun stendr i

borg þeiri, er heitir Hostia, sia borg stendr vid Romaborgar hlid. Þessa kirkiu helgadi hann guds postolum Petro ok Paulo ok einkum Johanne baptista.

10. «Sæ er Krist göfgar mun ævallt sigr hafa; reki æ brott blotmenn or borgum, en luki upp kirkium-ðllum; þeir er enn blota, se þeir æ daga brott reknir.» En er alpydan hafdi þetta allt mællt ok opt et sama, þa bad konungr ser hliods i annat sinn ok mællti vid allan lyd: «Su er grein æ milli guðligrar þionustu ok mannligrar, at mannlig þionusta er ænaudig, en guds þionusta er sialfrad; af því skal guds þionusta sialfrad vera, at menn skulu göfga hann med hreinum hugh. I því er vist, at hann er gud, er hann reiddiz eigi um sva margar allder ne fyrirfor þeim, er honum höfnudu, helldr syndi hann sik milldan ok miskunnsaman þeim, er æ hann trudu, ok fyrirgaf þeim synder ok veitti heilsu öndum þeira ok likömum. Af því viti allir menn vist, at eingi madr skal naudigr kristinn vera, helldr sialfradi at sinum vilia, þviat eingum manni byriar fyrir manna hræzlu at koma til göfganar guds, helldr skal hverr bidia med skynsamligum athuga þa, er kristnum lögum þiona, at þeir leidi hann i tölu truadra; sva sem synd er at neita skirn þeim, er bidia, sva synizt mer ok omakligt at gefa þeim skirn, er eigi bidia. En öngvir þurfu at ugga, at æ braut verdi reknir fra vorri vinattu, þott eigi vili kristnir vera, þviat eigi skiptiz hugr vor vid vini vora, þott vær hafim adra tru en þeir; en þat ma at likendum rada, at þeir munu oss tidaztir verda i vinattu, er sialfkrafa vilia koma til kristinna laga.» En er Constantinus konungr lauk eyrindi sinu, þa lofadi allr lydr kristinn ok heidinn þessi lög, er Constantinus konungr hafdi sett, ok æsktu allir konungi lifs ok heilsu. Allir fögnudu því, er þau lög voru gefin, er eingan mann neyddi til sannrar tru ok eingan mann rak æ braut fra sinni tru. En er Constantinus konungr for heim til hallar sinnar, þa for æ mot honum allr borgarlydr med liosi ok allri vegs þionustu. Fögnudr gerdiz allri kristni, ok dyrkuduz allar kirkiur ok helger domar; allir Kriz iaterar, þeir er i haskum ok utlegdum höfdu verit, hurfu apt medr dyrd ok veg til fostriarda sinna ok giörduz vinir Constantini konungs. Lida latum vær marga hluti usagda, þa er giorduz til frasagnar, þviat vær skundum enn til agiætari atburda.

11. Helena drottning modir Constantini konungs var austr i londum med tveimr sonarsonum sinum, annar þeira het Constans en annar Constancius. En hun var i sveit Gyðinga, ok mundi

hun Gydinga tru (hafa), nema son hennar Constantinus konungr
 kalladi hana fra villu ok til retrar tru. En er hun fra þessi
 tidindi, at konungrinn hafdi sidaskipti giört ok son hennar var
 kristenn vordinn, þa sendi hun syni sinum rit a þessa lund:
 5 Helena drottning sendir (kvediu) Constantino syni sinum. Vitr
 hugr hneckir eigi sönnu, ok hefvir rett trua alldregi skada. Guds
 miskunn eignum mer þat, er þu nadir at fyrirlata skurdgod, en
 vær kennum mannligri villu þat, er þu villdir trua Jesum Nazar-
 enum gud vera ok ætla þann guds son æa himni, er Gydingr var
 10 at kyni ok rægdr^r fyrir fiólkyngi ok krossfestr med þiofum. En
 þat skaltu vita, at eingi er önnur gata til ens sanna lios nema
 trua Gydinga, þeira er guds lög hafa. In af því er þer heilsa
 gefin af gudi, at þu giordir fystr enda a blotum skurdgoda ok
 reyndir, at þeir megu eigi gud kallazt ne truzt, er likneski eru
 15 vondra manna or malmi gior, ok hafa eigi önd edr skilning. En
 sannr gud syndi oss, at þau eru eigi sönn gud, er vær ræddumz
 at þarfleysu ok hugdum oss mega heilsu veita, ef þau væri oss
 holl, er æa braut taka, ef þau reiddizt. Af því giördi gud enda
 æa þessi villu ok tok æa braut haska ok (veitti) lif ok heilsu af
 20 himne. En er þu göfgar hann, þa muntu eignaz velldi slikt, sem
 hafdi Dav'd, ok speki slika, sem hafdi Salamon, ok med þer mun(u)
 vera spamenn þeir, er gud mælir vid, ok muntu geta af gudi þa
 hluti, er þu bidr hann. Lif heill þu konungr, enn kærsti son, ok
 þroazt i ollum farsælligum lutum. En sidan er Constantinus las rit
 25 þetta, þa sendi hann annat rit i moti æa þessa lund: Constantinus
 konungr sendir kvediu Helenu drottningu modur sinni. Sa er veröldu
 styrir ok öllum heims nytium rædr, þeim er vær lifum vid, ok
 hann lifgar ok sialfr fyrir sik allt þat er. lifvir, ok hann gefr
 þrælum sinum lög fyrir briosti höfdingia. En því audsærri verðum
 30 vær öllum, sem vær höfum hærra stad medal manna. Af því skal
 allt þat satt vera, er vær vilium, ok þat rangt, er vær vilium
 eigi, at allir nemi retta hluti af vorum verkum. En sialf villa
 vor vottar þat, at gud er umframm um skilning vora, þar er vær
 hugdum þat gud vera, er vær letum sialfir giöra. Endiz mannlig
 35 dirfd ok þa med þeiri skynsemi, at saman komi æa eitt mot kenni-
 menn Gydinga ok kristinna laga, ok sanni hvorir sina tru med
 vitni heilagra boka fyrir oss, er hia munum vera, sva at vær
 megim vita et sanna ok leida veröldd alla med oss til sannra laga.

Lif heil þu moder, ok eflzt i godum hlutum med tveimr sonum minum vaxöndum ¹.

12. En er rit þetta kom til handa Helenu drottningu, er Constantinus konungr sendi henne, þa red hun þat rit, ok þa er drottningin hafdi ritid radit, þa let hun saman safna öllum yfir- 5 gydingum ok spekingum þeira ok kennimonnum² til þers at velia ena malsniolluztu menn, þa er fara skylldu med henne til Romaborgar, ok sagdi hun þeim, at þeir skylldi þræta um sönnun tru sinnar vid kristna menn, ok eigi mætti konungr vita sönn log, nema adrer stigi yfer adra i sinni tru edr mals sönnun. A þeirri ¹⁰ tid var yfverbyskup Gydinga sa er Isachar het, en hann braz siukr, er hann fra þessi tíþindi, ok taldiz hann undan forinni sialfr, en hann sendi af sinni hendi þa .xii. spekinga, þa er makligir þottu vera til þessar þrætu, þviat þeir kunnu vel bædi girzska tungu ok ebreska. Þa giördiz kennimanna fundr mikill i ¹⁵ Romaborg; þangat kvomu .vi. byskupar ens atta tigar, en .ix. ok .c. kennemanna Gydinga fyrir utan þa .xii. kappa, er Isachar hafdi senda. Constantinus konungr kom þangat, ok allir ölldungar Romaborgar ok Helena drottning med sveit sinni. En þeir voru domendr teknir æ þessu enu fiölmenna þingi, er hvorki voru kristnir ne ²⁰ Gydingar, af því sva, at eigi halladiz þeir eptir sinni tru i domi.

13. Spekingr nöckurr var til domanda tekinn, sa het Krathon, hann var vel lærdr bædi a girzsku ok latinu. En hann var sva ofegiarn madr, at þat ³ matti eigi fyrir honum umtelia, at hann þægi giöf at manni. Alldri virði hann konungs tign i domi edr ²⁵ nöckurs rikismanz velldi, vinr var hann höfðingium, en þo villdi hann eeki iardligt hafa sialfr; en þott hann hefdi eigi aura med höndum edr femuni, þa sagdi hann þo sitt eigin vera allt þat, er hann sa fagrt; en hann kvad audkyfinga vardveita þat med mikilli ahyggiu, er hann kvez betr niota en þeir ok bera einga ³⁰ ahyggiu fyrir. Sva var hann vanr at mæla: Ef audgir menn beri æ sik gull edr silfr ok dyrlig klædi, til þers at þeir synizt þa alþydu betr en adr, þa þiona þeir med allri fegrd sinni þeira augum, er audæfum hafna, en þeir gremia þa at ser, er audæfanna girnazt, af því at eigi giorir ast⁴ audæfanna manninn audgan, ³⁵ helldr höfnun audæfa, fyrir því at sæ dugir vinum sinum ok svikr eigi fe af (o)vinum sinum, ok þickizt allt eptir ærit eiga. Þetta atkvædi Kratons spekinga var öllum spökum mönnum ok godgiörnum vel at skapi. Annar madr var til domanda tekinn, sa

¹ vexöndum Cd.

² kennimenn Cd.

³ hann Cd.

⁴ oss Cd.

het Zenophilus, sa hafði greifi verit, ok var fyrir þær sakir hellz til þersa velldis tekinn, at hann þotti allra manna ofegiarnaztr vera, þeira er þo hefði opt mikil audæfi med höndum; alldregi kvad hann rettlatan mega vera þann mann, er med nöckurum
 5 atburd villdi fegiafir þiggia af ödrum. Þersara tveggia þegna atkvædi var öllum spökum mönnum sva hugþeekt, at fyrir lög var haft allt, þat er þeir dæmdu, ok ifudu öngvir um þat, er þeir dæmdu. Af því voru þessir teknir tveir domendr af hendi konungs ok drottingar a milli Gydinga ok kristinna manna, at þat
 10 var af radi allz stormennis ok alþydu.

14. En sidan er allir voru komnir til motz med konungi ok drottingu, þeir er þeira flok fylldu, þa var hliods bedit, ok tok Constantinus konungr til mals ok mælti a þessa lund: «A þessu moti er þeira hluta leitanda, at eigi at eins eru þeim naudsynligir
 15 til heilsu, er nu lifa i heimi, helldr ok þeim, er okomnir eru i heiminn, þviat speki drottingar modur minnar berr ahyggiu fyrir þurft allz heims; en hun vill Gydinga tru fylgia, nema annat reyniz sannara a þessu þingi, en allr lydr veit þat, at ek em kristinn. Af því samir oekr badum at sitia ok lyda því, er mællt
 20 er, ok virda öll mal retrri virdingu ok veita i hugskotz vitni lof skynsamligum malum en fyrirlita oskynsamligar þrætur. Siti sa, er ser lætr þessi laug lika, ok lydi því, er dæmt er um tru ens himneska konungs almattigs guds, ok tõi vel sönnu en hnecki lognu. En þeir er med þessum athuga koma til sannrar tru, munu
 25 oss verda þeckir, ok munu þeir finna heilsu anda sinna.» En er hann hafði þetta mællt, þa romadi allr lydr mal hans ok taldi ser þat þo vel lika.

15. En er hliod giördizt, þa tok Kraton spekingr til orða ok mælti: «Hlydi þer mer, allir lydir, er a þessu þingi eru! Skamt
 30 mal mun ek mæla, segir hann. Til þeira hluta allra, er her giöraszt, hefir konungr mik settan dömanda ok annan Zenophilum göfgan mann ok agiætan. Constantinus konungr leggur ast a kristin lög, ok er hann hlifskiolldr þeirar tru, en hann villdi af því eigi domandi vera, at hann setti sialfr þau lög, ath eingi skyllði bædi veria
 35 sök ok dæma um. En en mildazta drotning moder konungs fulltingir Gydinga logum. Miklir eru fylgendr hvorstveggia mals, þar er af tiginna manna trausti eflazt hvorirtveggju, þeir er til þessar þrætu (eru) bunir. En þat skulu þer allir vita, at vid domendr erum eigi kristnir ok eigi Gydingar, helldr elskum vid
 40 speki ok rettlæti, ok vilium vid helldr deya en tyna rettlæti.

Allra þurft er her mællt, ok skulu af því allir hlíodir vera, at allir skili, hvat her er mællt edr dæmt.» En er Kraton hafdi lokit sinu male, þá mællti Zenophilus: «Sva hefir Kraton mællt, sem hann hafi minum munni; en ek vil þess spyria, hverir skulu i moti mæla þessu, at eigi taki hverr (m)adr fyrir munn ódrum mal at mæla; einum lofum vær senn at mæla, en ódrum at andsvara einum senn, er hinn þagnar, er adr hefer mællt; en ef sva verdr gert, þá vitu allir vist, hvat hvergi mælir, ok allra visazt, hvat domendr dæma.» Allir letu ser vel lika þat, er domendr mællto. 5

16. Sidan voru taldir ok nefndir þeir, er til þrætunnar voru bunnir. Tolf kappar Gydinga voru fystir taldir, þeir er Isachar hafdi af sinni hendi senda. Fyst voru taldir þeir Abiathar ok Jonas lærifedr þeira; sidan voru taldir Godolias ok Aunan, þeir voru ritarar þeira; þá voru taldir þeir Doek ok Kusi², þeir voru lögspekingar (þeira); þá voru taldir þeir Benjamin ok Aroel,¹⁵ þeir voru tulkar þeira; þá voru taldir þeir Jubal ok Thara, þeir voru lögsögumenn þeira; sidaz voru taldir þeir Seleon ok Jambri, þeir voru prestar þeira. En sia Jambri var fiðlkunnigr, at því er reyndizt sidan, en því var leynt, ok var Gydingum mikit traust at honum. En nu eru taldir þeir .xij. kappar, er af Gydinga²⁰ hendi voru. En af kristinna manna hendi var taldr fystr Silvester pafe, en þá annarr prestr, sa er Romanus het, Maximus diakn enn þridi, Tullianus het enn .iiij. sidsamr madr ok gófufr. En er þessir voru nefndir, þá var spurt, hvi eigi skyllði nefna fleiri³, unz væri .xij. i moti .xij. Silvester svaradi: «Eigi treystumz vær i²⁵ fiðlda manna, helldr i mætti guds ok tólu fiugurra gudzspiallamanna. Kristr er ærinn einn, ok köllum vær a hann af ollu hiarta ok mælum sva: «Ris upp þu drottinn (ok dæm) um sök þina⁴.»

17. Sidan tok Abiathar til mals lærifadir Gydinga ok hof þessa kostar sitt mal: «Vor propheta söng þetta i salmi einum: ³⁰ taktu dæmi af þinum bokum, segir hann, en eigi af vorum bokum, ef þu villt þitt mal sanna.» Silvester svaradi: «Oll vitni mun ek af ydrum bokum taka i dag i gegn ydr, sva sem þer skulut taka af vorum bokum i gegn oss, ef þer megit sialfer.» Sidan mællti domandi: «Makliga ok skynsamliga er þat fundit, at sialfr verdi ³⁵ yfirstiginn af sinum bokum sa, er upp hefr þrætuna.» Abiathar svaradi ok mællti: «Þat er upp(haf) mals mins, at vær truum a einn gud, en sia Silvester veit ecki i lögum hans, er þria goda gófgar, ok veit hann eigi, hvat hann skal mæla, sem sa vissi eigi,

¹ rettet; .xix^{an}. Cd. ² saal. senere Cd., her Esui. ³ fleira Cd. ⁴ sina Cd. ⁴⁰

er sialfr gud sagdiz ok var af því krossfestr af fedrum vorum, ok mun Silvester eigi dylia, at hann hafi daudr verit ok grafinn; en því eykr hann, at hann hafi upp risit af dauda æ þridia degi ok stigit upp til himna. Nu eru þar tveir godar, fader ok sonr, ok
 5 enn helgi andi enn þridi, er postolar ens krossfesta segia ser hafa vitrazt. En gud vor mælið sva i lögum vorum: sia þer, at ek em einn gud ok eingi er annar gud.» Zenophilus mælti: «Ef gud hefir þetta mælt, segir hann, þa verdr Silvester skylldr at sanna sik æ einn gud trua en eigi .iij.» Silvester svaradi ok mælti:
 10 «Sia rödd guds er i gegn otru Gydinga, þeira er dulduz vid gud, þa er þeir sa hann ok heyrdur ord hans ok reyndu krapt hans, þa er hann gaf daudum lif, þvíat sva mællto flester spamenn Gydinga: sa er gud vor, er upp reiser dauda menn. Gud vissi fyrir otru Gydinga ok mælti sva: se þer at ek em einn gud, ok eingi er
 15 annar gud; ek mun vega, ek mun lifga, ek mun beria ok græða.» Abiathar svaradi ok mælti: «Rannsakuðu gudszpiall þitt ok¹ syn oss, ef Kristr hefir nöckurn veginn², því at rödd guds vors mælti sva: Ek mun vega ok lifga.» Kraton domandi tok til orða ok mælti: «Ef Kristr reisti [upp dauda menn³, þa er synt, at hann
 20 matti rada dauda [þess, er adr lifdi⁴, þvíat dyr megu lifanda manni bana, ok margr annar vodi, sa er monnum giörir⁵ geig, en gud einn ma daudum lif gefa.» Abiathar svaradi ok mælti: «Margir gerdu slikar iarteinir i lögum vorum; þeir gengu þurrum fotum um sio ok stödvödu sol ok tungl, ok þeir letu falla elld af himni
 25 yfvir ovini sina, ok þeir gafu daudum lif; ok kalladiz eingi þeira gud, þott slikar iarteinir gerdi, nema Jesus sia, er Silvester pafi kallar Krist guds son.» [Þa svaradi Silvester⁶: «Þvi mattu eigi i gegn⁷ mæla, at Jesus gaf lif dottur höfðingia ydvars, ok reisti hann upp af dauda einga son eckiu, er til grafar var borinn, ok
 30 gaf lif Lazaro, er .iiii. daga [var daudr i gröf ok fölnadr(!) i iördu⁸. Lyg ek, ef Josippus⁹ sagnamadr ydar hefir eigi þetta sagt fra honum.» Abiathar mælti: «Sagða ek adr, kvad hann, at margir giördu slikar iarteinir fyrr, ok tölduz þeir vera þrælar guds, en sia¹⁰ sagdiz gud sialfr vera.» Silvester mælti: «Mantu þat sagt, Abiathar, i bokum þinum¹¹, at þeir Dathan ok Okoreb¹²
 35 ok Abiron drömbudu i gegn Moysen, ok opnadiz iörd undir þeim.»

1 Her begynder Fragment 23⁹⁸ folio. 2 vegit Fr. 3 [menn af dauda Fr. 4 [þeim sem hann villdi, sem adr lifdi Fr. 5 mein ok tilf. Fr. 6 [tilf. Fr. 7 mot Fr. 8 [hafði i gröf fulnat Fr. 9 Josephus Fr. 10 þessi Fr. 11 yðrum Fr. 12 Choreb Fr.

Abiathar [svaradi: «Man ek þat.» Silvester spurdi enn: «Mantu þat sagt¹, at Saul konungr var selldr ohreinum anda fyrir ofmetnad?» [Abiathar svaradi: «Sagt var þat².» Silvester mælti enn: «Ef þat er sagt³, en allra hellz [þvi at⁴ satt er, þa liti domendr æ þat, ef Jesus [sia er⁵ gaf blindum syn en daufum heyrn ok rak diófla fra odum mönnum, ok geck þurum fotum um sia, ok stödvadi hridir ok vinda, ok gaf daudum lif, [ok sanni þeir þat⁵, hvort hann mætti liuga þat, at hann væri guds son, þar er gud let alldri vitislaust undan ganga ofmetnadarmenn; en sia⁶ Jesus sagdi sik gud vera ok sannadi þat iarteinum ok mælti sva vid Gydinga: Ef er truid eigi ordum minum, [truid þa iarteinum⁷.» En er Silvester lauk mali sinu, þa mællto domendr þeir Kraton ok Zenophilus: «Yfver er stiginn Abiathar af Silvestro, ef þat er vist, at gud Gydinga hefir avallt stadi [fyrir i gegn⁸ ofmetnadarmönnum, ok ef sia Jesus segdiz gud vera, ok [væri hann eigi gud⁹, þa mætti hann eigi [reisa menn af dauda¹⁰, helldr væri hann sialfr dauda verdr.»

18. En þa geck [Jonas fram a motit¹¹ ok mælti: «Upphaf mals mins mun hefiaz af Abraham fedr vorum. Vinr guds var hann kalladr, ok kyn hans allt er heilagt. Þa er gud skipti þiodum ok endimörkum þeira, þa vard guds hlutr yfir [kyni Jacobs, þess er var sonarson¹² Abrahams. Lyg ek, kvad Jonas, ef Silvester ma dylia, at sva se¹³ ritid.» Silvester svaradi: «Eigi dylium vær, at sva er, en [þeygi vitum vær, til hvers þu færir þat vitni fram¹⁴.» Jonas svaradi ok mælti: «[Þvi at umskurningarskirn¹⁵ helgar alla þa, er a gud trua, [fyrir þvi at eingum¹⁶ var lofat i lögum vorum at samteingiazt vorri sveit, nema hann tæki adr umskurdarskirn¹⁷.» Silvester svaradi: «Rett mællt væri þetta, ef engi¹⁸ hefdi rettlatr verit¹⁹ án skurdarskirn. Abel likadi fyrstr gudi vel, ok var hann enn rettlatazti, en sidan var enn helgazti madr Enoch, ok segia bækr, at hann [hafi verit uppnuminn²⁰ fra daudligum mönnum. Noe var rettlatr madr, ok mælti gud sva vid hann: Þik fann ek rettlataztan mann fyrir mer i

1 [lezt þat muna. «Mantu þat, sagði Silv. Fr. 2 [Ok hann kvæðz þat vist muna Fr. 3 satt Fr. 4 [ef Fr. 5 [mgl. Fr. 6 mgl. Fr. 7 [þa trui þer verkum Fr. 8 [i moti Fr. 9 [lygi hann þat Fr. 10 [lif gefa dauþum Fr. 11 [fram Jonas aa mot Silvestro Fr. 12 [Jacob sonarsyni Fr. 13 er Fr. 14 [þo vitum ver eigi, hvar þu vill, at þetta mal komi til Fr. 15 [þess at skurþarskirn Fr. 16 [ok öngum Fr. 17 skurdarskirn Fr. 18 saal. Fr; ek Cd 19 ok guði likat tilf. Fr. 20 [var kominn Fr.

þessu kyni. Sem ok Japhet synir hans voru rettlatir at vitni
blezunar guds sialfs. Lygr þu, Jonas, ef þu dyllr ¹, at þessir allir
hafi [gudi likat ² an skurdarskirn.] Þa svaradi Jonas: «Minztu
þess, er ek sagda, at Abraham var upphaf mals mins, þers er ek
5 vil ³ syna, at eingi ma gudi lika án skurdarskirn.» Silvester
svaradi: «Af því nefnda ek ena fyrri fedr, at [ek villda vita,
hvort þu segdir, at sa væri ⁴ enn sami gud, er þeir elskudu, ok sa
er Abraham elskadi.» [Jonas svaradi: «Sa enn sami ⁵.» Silvester
spurdi Jonas a þa leid: «Hvort likudu þessir gudi vel fyrir skurdar-
10 skirn eda fyrir rettlæti?» Jonas [svaradi: «Fyrir rettlæti.» Silvester
spyr enn: «Hvort gerdiz rettlæti þeira gudi þægt med godum
verkum þeira eda af tru þeiri, er þeir trudu (a) gud?» Jonas ⁶
svaradi: «Eigi mattu þeir kallazt rettlætir, nema þeir [trudu aa
gud ⁷.» Silvester spurdi Jonas: «Hvenær likadi Abraham gudi,
15 ok letz gud vera med honum, edr hvenær bardi gud lid Abimelecs
konungs fyrir hans saker, ok var mællt vid konung, at hann
skylldi eigi granda spamanni guds, helldr bidia Abraham, at hann
bædi fyrir honum, at a braut hyrfi bardagi guds fra husi konungs?
Segdu, hvenær Abraham sa .iii. eingla, ok göfgadi hann einn gud
20 i þrenningu, ok trudi hann því, at hann mundi son geta i elli
sinni, sem gud hafdi honum fyrir sagt, ok var hann kalladr vinr
guds. Segdu, hvenær hann var pryddr þessum hlutum öllum,
hvort hafdi hann þa umskurdarskirn edr eigi?» Jonas [svaradi:
«Um skurdarskirn ræddi ek vid þik, þa er gud gaf kyni Gydinga
25 til sönnunar vitnis.» Silvester svaradi ok mællti: «Svaradu því
fyrst, er þu ert spurdr, ok skrid eigi undan sva sem hrockvis
höggormr: Abraham sagdir þu vera upp(haf) mals þins. Segdu
nu þa, hvenær Abraham var þessum hlutum ollum skryddr ok var
30 eigi?» Jonas ⁶ svaradi: «Eigi hafdi hann þa tekit ⁸.» Silvester
mællti: «Trua giördi hann þa vin guds.» Jonas spurdi: «Til
hvers var gudi at bida vinum sinum skurdarskirn, ef þat tru-
mark ⁹ var eigi naudsynligt til heilagleiks?» Silvester svaradi
«Gud vissi fyrir, at kyn Gydinga munde vida dreifaz ok fyrirfaraz,
35 ok gaf hann [af því þat mark æ likami þeira ¹⁰, at allir kynsmenn
hans ¹¹ syndi i því marki fodur sinn Abraham gudi hafa likat

1 þess tilf. Fr. 2 [rettlatir verit Fr. 3 þer tilf. Fr. 4 [þu
segpir, hvart sa er Fr. 5 [Hann sannadi þat Fr. 6 [mgl. Fr.
7 [elskadi gud ok tryði aa hann Fr. 8 skurþarskirn Fr. 9 mgl. Fr.
40 10 [þeim af því þat mark a likömum sinum til þess Fr. 11 Abrahe Fr.

fyrir tru ok rettlæti.» Þeir Kraton ok Zenophilus [toku til mals 1 : «Trua ok rettlæti ma meira en skurdarskirn, sögdu þeir, ef Abraham likadi gudi helldr fyrir tru ok rettlæti en fyrir skurdarskirn, ok er Jonas yfirstiginn af Silvestro, ef hann hefir eigi annat at svara fyrir sik.»

19. En þa geck fram Godolias [ritare Gydinga 2 ok mællti : «Undrumzt ek þat, [er kynsmaðr heidinnar þiobar þorir at klanda nöckut 3 i lögum vorum, fyrir því at hvort sem hann 4 segir Abraham likat hafa gudi fyrir tru ok rettlæti edr fyrir skurdarskirn, þa er oss einum ok voru kyni [hans trua heimilld af gudi sva 10 sem erfd 5.» Silvester svaradi : «Lat af þu at kalla tru Abrahams ok rettlæti ydra erfd at eins, þviat þu hefir lesit þat, er gud mællti vid Abraham, at i hans kyni mundi allar þioder arf 6 taka. En nu skyri domendr, hvort helldr er, at gud hefver satt sagt, en þu logit, eda [mun gud logit hafa, en þu matt nöckut sannara 15 segia 7.» En þeir Kraton ok Zenophilus domendr sögdu : «Godolias hefer sik vist mællt i þaul, ef gud mællti þat vid Abraham, at i hans kyni mundi allar þiudir arf taka, ok efnir gud heit sitt, þat er hann het, en Godolias gydingr er yfirstiginn.»

20. En þa geck Aunan fram riteri þeira Gydinganna enn 20 fiordi ok mællti : «Se ek þat, sagdi hann, at domendr þessir dæma eigi iafnt med oss, er þeir hafa otallig vitni [i gegn oss 8. Ok ef vær verdum at einu mali felldir fra, þa er oss eigi lofat at taka onnur dæmi nalægri 9 af bokum vorum at biarga mali voru.» Domendr svörudu Aunan : «Þer hefit 10 oll mal fyrri upp. En sa 25 [er þat mal tekr upp, er eyðiz, hann verðr yfirstiginn; en ef mal hans 11 verdr eigi eytt, þa ma hann sanna sitt mal med mörgum þusundum orda. Af því skal hverr fyrir siazt, [adr hann verði 12 byrgdr, því at hann hefvir eigi rum at renna, ef hann verdr byrgdr adr. Domandi verdr sekr ok rekinn af sæti sinu, ef hann [helldr 30 eigi rettlæti i domi; en þat er rettlætisdomr at lofa þat, er lofanda er, en fyrirdæma þat, er 13 lastanda er. Nu af því [finn þu 14 sonnur æ þinu mali, [til þess at þu faer adra rettlata domendr 15 ;

1 [domendr mællto *Fr.* 2 [enn .iii^{di}. *Fr.* 3 [*saal Fr;* hvi heidinnar þioder kynsmanz þorer at blanda *Cd.* 4 Silvester *Fr.* 35
5 [trua Abrahams heimil sva sem erfd af guði *Fr.* 6 erfd *Fr.*
7 [hefir gud logit, en þu mættir nöckut sannara segia en hann *Fr.*
8 [at sanna sitt mal, sem i gegn oss ero *Fr.* 9 nalæg *Fr.* 10 *saal Fr;* hafit *Cd.* 11 [*saal. Fr;* en sa verdr yfirstiginn, er þat mal fyrri upp er eyðizt, en ef þat *Cd.* 12 [at eigi verði hann *Fr.* 13 [demir 40 þat rett, sem *Fr.* 14 [*saal. Fr;* þa fijndu ok *Cd.* 15 [ok fa adra domendr, ef þu matt *Fr.*

en ef þu matt eigi onyta þessa, þa er rett, at þu latir ordalaust.» Aunan spurdi: «Hver sök var til þess, at Abraham tæki skurdarskirn i marki tru sinnar?» Silvester svaradi: «Þat var til þess, at gudi er rækt a hreinlifi manna, sva sem hann mælti fyrir spa-
 5 mann sinn einn: Taki þer skurdarskirn hiarta ydvars. Gud leitaði¹ hreinlifs hugar, en þat mattu Gydingar eigi skilia, ok ætludu Gydingar, at skurdarskirn [mætti vinna² heilagleik, þar er heilagleikr hofz eigi af skurdarskirn, helldr hofz skurdarskirn af heilagleik.» En þa tok Kraton til mals: «Wita vilium vær, til
 10 hvers Aunan gydingr [færði fram þessa spurning, eda hvort vær skulum Krist gud trua³?» Aunan spurdi: «Hvi gegnir þat, er lærisveinar Kristz lasta⁴ skurdarskirn, þar er lærifadir þeira tok þa skirn sialfr?» Silvester svaradi: «Minztu þess nu, er ek sagða þer aðan⁵, at gud mælti fyrir spamenn: Snidi þer hiörtu ydur
 15 helldr en likami ydra, sva sem hann mælti þetta: Særi þer eigi ydr med iarni, helldr vardveiti þer hreinlifi i hiarta ydru.» Aunan svaradi: «Fyrir hvi tok [eigi Kristr ydar hiartaskirnina, en hann tok skurdarskirnina⁶, eda þa er hann [tok skurdarskirn⁷ sialfr, fyrir hvi bannadi hann hana lærisveinum sinum?» Silvester svaradi: «Þat
 20 var rett, at skurdarskirn helldiz [til þess unzt⁸ Kristr var borinn, sa er allar þioder leidretti fyrir tru en eigi fyrir skurdarskirn. En Kristr giörði enda æa likamligri skurdarskirn, en hann hof andliga skirn hiartans, þa er fyrir var heitin allri þiodu⁹ til syndalausnar.» Aunan mælti: «Illa litz mer þat giört, [at þa er Kristr tok
 25 skurdarskirn, at þa skyllði hon þegar onytaz¹⁰.» Silvester svaradi: «Peir giöra illa, er siþan¹¹ taka skurdarskirn, [sitz Kristr endi hana, sva sem fyrir var heitid¹² Abrahe, en sidan er fyrirheit guds fylldizt, þa endizt¹³ skurdarskirn, ok tok þa upp ath hefiast vatzskirn.» Kraton tok til orða ok mælti: «Ef þvi var heitid af gudi,
 30 er i Kristi fylldiz, þa er Aunan yfirstiginn, en annar gangi fram til þrætu, sa er [skynsamligu mali¹⁴ spyri þers, er greid svör liggi til, ok leiti eigi annars mals at öðru, ef visse skynsemi verdr svarat um sinn.»

1 *saal. Fr.*; heraði *Cd.* 2 [mundi gefa þeim *Fr.* 3 [spurdi þessa eða sva, hvart ver skulum ^{aa} Krist trua eða eigi *Fr.* 4 *saal. Fr.*; fala *Cd.*
 35 5 *saal. Fr.*; adur *Cd.* 6 [Kristr yðvarr eigi hiartaskirn, at eins, en eigi skurþarskirn *Fr.* 7 [*saal. Fr.*; taldi skirnina *Cd.* 8 [þar til er *Fr.* 9 þiod *Fr.* 10 [er Kristr tok skurdarskirn, til þess at hon skyllði þa þegar onytt auðrum, er hann var skirðr þeiri skirn *Fr.*
 40 11 *saal. Fr.*; sidr *Cd.* 12 [er Kristr villði hana lykta, þa er fyrir var heitin *Fr.* 13 lyktaðiz *Fr.* 14 [skynsamligs mals *Fr.*

21. En þa [stendr Doek¹ upp ok mællti: «Ef Krístr er² sannr gud or kyni Davids, þa mundi hann ok einn heilagr vera; en hver þórf var honum þa at lata skirazt?» Silvester svaradi: «Sva sem skurdarskirn endiz fyrir skurdarskirn Krístz, sva hóftz ok helgadz vatzskirn fyrir skirn Krístz. Eigi helgadz hann af skirnrvatninu, 5
hellðr helgadi hann vatnit, þviat i skirn hans opnaziz himinn yfir honum, ok kom heilagr andi yfvir hann af himni, ok veitti Jesus Krístr þvi þann krapt votnunum³, til þers at þau þægi sva ok reinsadi allar andir af syndum, sem þau reinsa likami af sauri, ok tæki allir helgan anda fyrir skirn i skirnarbrunninum, þeir er trua a¹⁰
guds son.» Zenophilus domandi mællti: «Gnogri skynsemi litz mer svarat þessi spurning, en Doek gydingr leiti ser annarrar spurningar, ef honum syniz vanspurt.»

22. Þa geck fram Kusi, enn .vi. kappi þeira Gydinga, ok mællti: «Gud er algjórr ok einskis þurfi, til hvers var honum ath¹⁵
berazt hingat i heim?» Silvester svaradi: «At sa er getinn var af fedr fyrir allðir ok gjórdi alla hluti, þa er eigi voru adr, þat er himinn ok jórd ok allr buningr þeira.» Kusi mællti: «Segir þu, at sonr guds gjórdi himin ok jórd?» Silvester svaradi: «Hvat ætlar þu son guds vera?» Kusi mællti: «Þat skalltu segia, er a²⁰
gud truir.» Silvester svaradi: «Vær truum son guds vera ord fedr, en fyrir þvi attu geriz nu lærisveinn kristinna manna, en adr vartu Gydingr edr hófðingi Gydinga, þa hlydtu þvi er mællt er, ordi guds eru hinnar festir. Enn mællti annar spamadr: ord guds er styrkt ok mattugt, i þess krapti er jórd skóput, ok himinn med²⁵
liosum sinum, ok sær i stódu sinni.» Kusi mællti: «Medr hverri skynsemi sannardu ord þetta son guds vera?» Silvester svaradi: «Sialfr fadir [sannar þat⁴, er hann gat son þann, er ord guds er, þa er hann mællte sva: med þer er upphaf a degi krapz þins i liosi heilagra, fyrir tidir gat ek þik. En sva mikill er mattr al³⁰
mattigs guds födur, at ord reynis ok truzt son hans vera, ef framm ferr af munne hans at skapa alla hluti, þa er eigi voru adr.» Kuse mællti: «Vist matti hann eigi fader kallaz, adr hann atti þenna (son). Segdu mer, hversu hann ma kallaz oskiptilighr, ef atburðr eignadi honum þenna son.» Silvester svaradi: «Hird eigi³⁵
þu sva heimsliga at villazt, attu ætlir gud sva getid hafa son sem menn; gud var avallt fadir, þviat son var avallt, eigi hlaut hann þetta nafn (af) atburð, af þvi at fadir hafði ævallt ord ok krapt

1 [reis Dohech Fr. 2 Her ender Fragm. 238° folio. 3 vatninu Cd.

4 [sonar þess Cd.

ok speki með ser án ifa.» Kusi mællti ok spurdi: «Hversu mattu þat sanna?» Silvester svaradi: «Sialfr gud fader sannar ord þat, er hann kvad ævallt vera i hiarta sinu, ok mællti gud sva: Upp ropti hiarta mitt godu ordi. Enn mællti sva sialf guds speki: Ek
 5 for ut or munninn ens hæsta guds, ok giörda ek þat, at upp runnu lios af himni, ok skipada ek öllum hlutum, þa er giörr var himinn ok iörd, ok þa er upp spruttu allir brunnar vatna. Fader hafdi avallt krapz ord ok tok eigi þa at hafa þat, er hann hafdi eigi adr, er þersir hlutir giörduzt, helldr tok hann at sva kraptt ordz
 10 sins, þess er hann hafdi avallt; fyrir því at gud skiptiz alldri, ok var hann avallt gud ok fadir, þvíat ord hans ok kraptr ok spekt er sonr hans. Hversu ma þa af atburd tidar þetta nafn hafa komit at gudi, at hann kalladiz fader, þar er hann hefir alldregi verit. æan speki edr kraptr edr ord, þat er sonr (ok) fader.

15 23. Benjamin tok til mals, tulkr Gydinga, ok svaradi hann sva: «Um þann þrætum vær, er borinn var um daga Tiberius i konungs, ok fra þeim segia gudzspiöll ydur, at fiandenn freistadi hans, ok hann var selldr vid verdi af lærisveinum sinum ok var tekinn ok bundinn ok bardr fyrir gudlaustun sina, ok var þörn-
 20 giörd rekin æ höfud honum, ok var hann krossfestr æ milli tveggja þiofa, ok var hann dauðr ok grafinn; en þer kristnir menn göfgit gröf hans ok segi þer, at hann risi upp af dauda æ enum þridia degi eptir pining sina, en þat megum vær eigi segia, hver skynsemi til þess er, ath þer kallit hann gud.» Silvester svaradi:
 25 «Allztu synder þann yfirstiginn, er adr atti þrætur vid mik, ok mattir þu eigi domsordz at bida, þa hlyttu, unz svarat er serhverium hlut, þeim er þu spurdir. Þa er ek sagdi son guds avallt vera, þa mælltir þu sva: um þann ræðum vær, er borinn var, ok villdir þu eigi þat fylgia lata at segia, at hann væri fra Mariu meyi
 30 borin, til þess at eigi mællti spamadr þinn i gegn þer sialfum, sa er spadi higatburd hans ok mællti sva: Mær mun son ala, ok mun kallaz Emanuel, en þat þydiz gud æ vora tungu. Sia var borinn at likam or kyni Davids, en hann var son guds i krapti. Gud efndi þat, er hann het David, ok sor þers, at sa mundi sitia
 35 æ stoli hans, er fra honum væri kominn. Ok þann son, er fadir gat án modur, fyrr en heimr sia væri, þann enn sama son bar Maria mær algidrvan gud ok mann án likamligum fedr, þvíat heilagr andi helgadi briost osaugadrar meyi ok let hana þann son geta, er endrbætti allan heim, ok guds son er osyniligr i krapti,

en hann giördiz syniligr mönnum fyrir manndom sinn, en gud fader af himni mællti við hann: Sonr minn ertu, í dag gat ek þik. Ef þetta er eigi ritid a bokum ydrum, þa neittu þvi; en með þvi at ritid er, þa er rett, at þu truir ritningum þinum helldr en ordum minum.» Zenophilus domandi mællti: «Ef ydrer spamenn 5 segia þetta, þa megi þer eigi bækr þær rækia, er þer truid helgar vera; en ef þat er eigi æ ydrum bokum, þa megi þer þvi neita þrætulaust.»

24. Aroel annar tulkr Gydinga mællti ok sagdi sva: «Fyrir hvi rædir sia madr um burd Kristz sins at eins, þar er Benjamin 10 spurdi framarr at pisl hans?» Zenophilus domandi svaradi: «Benjamin hof mal sitt um burd hans, ok skulu þer annattveggia iata eda neita þvi fyst, er um burdinn er ydr svarad, til þess at hann megi enn odru svara, þvi er þer spyrid.»

25. Jubal tok til mals lögsögumadr Gydinga ok mællti: 15 «Segi Silvester þat, ef gud hefir baulvat hiuskap.» Silvester svaradi: «Þat segium vær, at hiuskapr er blezadr en eigi baulvadr af gudi.» Jubal mællti ok spurdi: «Fyrir hvi neitid er þvi, at Kristr ydvar væri af hiuskap getinn?» Silvester svaradi: «Eigi segium vær af þvi vera Krist meyar son, at vær fyrirdæmim 20 hiuskapinn, helldr til þess at vær dyrkum meydominn.» Þa svaradi Jubal ok mællti: «Eigi skil ek, hveria skynsemi þu matt adra syna fyrir meyar burd, helldr en þat at þu lofar meydom en lastar hiuskap.» Silvester svaradi: «Med þeire skynsemi dyrkaz hiuskapr en lastaz eigi, at su mær, er Krist bar, var af hiuskap 25 borin, en hun vardveitti sva hreinliga likam sinn, at hun var maklig at ala guds son, þann er ollum heimi barg.»

25. Þa gekk fram Thara annar lögsögumadr Gydinga ok mællti a þessa lund: «Minnizt Silvester þess, er hann het at segia óll rök burdar ok pislar Kristz sins.» Silvester svaradi: «Sva 30 mun eg giðra, sem ek het, at syna til nytzsemi ok segia ydr? alla hluti, þa er um hann hafa giðrzt; en gud skop enn fysta mann or reinni iordu, þa er hun het mær.» Seleon prestur Gydinga kvad við ok mællti: «Nybreytiligan malshatt heyri ek nu, at iördin hafi rrær verit, sva sem hun mætti kona vera.» Silvester 35 svaradi: «Oll iörd var mær, medan hun hafdi eigi manzblod druckit ne opnat sik til graftar ne saurgaz af syndum manna.» Seleon svaradi: «Hversu mattu þat sanna, at iord hafi mær verid?» Silvester svaradi: «Undrumz ek þat, er þu leitar vitnis at þvi, er

þat er almæli, at su iörd er mæR, er eigi hefir daudra manna gropt i ser. En ef þu vill þat vita, hvenær iörd let af (at) vera mæR, þa hlydtu, hvat gud mællti vid þann, er vegit hafdi brodur sinn: bölvud er iörd i verki þinu, þviat hun lauk upp munn sinn ok drack blod brodur þins. Enn mællti spamadr þetta: Saugadiz iord af blodi ok spilltiz iord af verkum þeira vondra.» Kraton domandi mællti: «Án ifa matte iord mæR vera, ef hun mætti sidar saurgazt af syndum.»

27. Silvester mællti: «Enn fysti madr, sa er allir heims menn eru fra komnir, var skapadr or reinni iördu, þeiri er mæR var; af því byriadi, at sa letiz fra meyiú berazt, er endrbætti verk ens fysta manz ok gaf eilift lif ollum truöndum monnum, sva sem hann var getinn af fedr ok borinn fra meyiú af tilkvomu heilugs anda einga sonr¹ guds, er ævallt hafdi verit, til þess at vær endrbætímtz guds megir² i heilagri skirn. Sva let hann ok freista sin, til þess at hann leysti oss fra freistni; hungradi hann ok þyrsti, til þess at hann gæddi oss ok gæfi oss lifs dryck; bundinn var hann, til þess at hann leysti oss; selldr var hann, til þess at hann keypti oss til sin; hleginn var hann, til þess at hann tæki oss fra hlatri diöfla; þorngiörd var hann skryddr, til þess at hann tæki af oss bolvan þorna ok þistla, ok gaf hann oss bloma paradisar, þann er mannlig dirf(d) hafdi glatad; or fötum var hann færdr, til þess at hann hyldi skemd ennar fystu syndar eigi saurgum klædum helldr hvitum klædum miskunnar sinnar. A krossstre var hann pindr, til þess at hann bætti þat, er misgiört var a girndartre; eitr var honum gefit at drecka æ krossinum, til þess ath hann leiddi oss til hunangs flötandi iardar; bolvon vora tok hann, til þess at hann gæfi oss blezon sina; dauda vorn tok hann, til þess at hann gæfi oss lif sitt; eigi at eins lauk hann upp dyrr paradisar, þau er hann byrgdi dirf(d) ens fysta manz, helldr lauk hann ok upp himinriki fyrir ollum retttruöndum monnum. Eigi sannadi hann med ordum einum guddom sinn, helldr ok med taknum, þa er hann reid molldu ok raka sinum a augastad þess, er blindr hafdi verit, ok gaf honum sion, til þess at hann syndi sik vera þann, er skapadi enn fysta mann or molldu iardar. Af því hreinsadi hann likþra ok gaf heilsu siukum, ok hann rak diöfla fra odum mönnum, ok geck hann um sæ þurum fotum ok stödvadi vinda ok hridir, ok gaf hann lif daudum mönnum ok gröfnum.» En er Silvester þafve hafdi þetta mællt, þa tok allr lydr med konungi ok dom-

öndum at lofa kenningar hans ok þöckudu gudi, er þeir heyrdum kenningar hans með sva mikilli skynsemi, sva at þeir mattu eigi ifa um guddom Kristz.

28. En sidan þa reiddiz Jambri enn af þeim .xii. koppum Helene drottningar, ok mællti hann æ þessa lund: «Wndrumzt ek þat, er spakir menn ok domendr vilia trua þvi, at i orðaprætum megi reynaz matfr guds. En nu skulu þer lofa mer þat, er ek hefir enn eeki um mællt, at ek syna¹ krapt nöckurn i nafni guds vors, til þess at mannlig skynsemi lati fyrir guds krapti, ok syniz þat með vitni ok iarteinum helldr en með ordum einum, hver enn sanni gud er. En Silvester sanni þann gud vera, er hann dylr eigi sialfr at krossfestur var, ok fyrir þvi skal ek sanna þess guds krapt, er oumrædiligr er ok uskiptiligr. Leidi hingat nu hinn sterkazta ok enn grimmazta gridung, ok mun ek nefna nafn guds i eyra honum, ok munu þer þa sia krapt þess nafns sva mikinn, at steinar munu eigi standazt mega.» En fyrr en hann hafði mali sinu lokit, þa var þangat leiddr enn sterkazti gridungr, ok helldu menn æ festum öllum megin. En sidan þa nefndi Jambri nöckud illzskunafn i eyra gripunginum; en gridungrinn beliadi vid um sinn hatt, sidan fell hann daudr nidr, sva at hann hrærdi eeki æ ser. En þa hræddizt allr kristinn lydr, ok mællto þat margir menn, at þetta væri guddoms nafn, er eingi skepna matti standazt.

29. Þa bad Silvester ser hliods ok mællti sidan a þessa lund: «Lydi þer Romaborgar spekingar, ok skili þer krapt Kristz; en ek mun syna ydr þat, at þetta er eigi guds nafn, er nefnt er i eyra gridungi þersum, helldr² ens versta diöfuls, fyrir þvi at ek boda þann gud æ at trua, er eigi at eins deydir lifendr, helldr lifgar hann ok dauda, en dyr ok ormar edr illvirkiar mega glata liföndum en lifga eigi dauda. En þott þat se kraptr nöckurr at giora gridunginum bradan bana fyrir akall eins nafns, þa þiki mer meiri sa kraptr at lata gridunginn lifna apr. En ef Jambri vill, at vær truum eigi þat hafa verit diöfuls nafn, þa nefni hann nu þat nafn i eyra gridunginum daudum, til þers at hann lifni. En ef Jambri ma³ deyda en eigi lifga gridung þenna, þa er vist, at hann hefir æ diöfuls nafn kallat, þat er lifendr ma drepa en lifga dauda.» En er Silvester lauk mali sinu, þa matti Jambri eigi reisa upp gridunginn. En þa mællto domendr vid hann sialfan ok sögdu: «Vist er nu, at þu hefir a diöfuls nafn kallat, sem Silvester sagdi, er þu matt deyda gridunginn en lifga eigi.» En

1 syndi Cd.

2 ok tilf. Cd.

3 eigi tilf. Cd.

Jambri svaradi ok sagdi sva mikinn vera guds matt, at eingi skepna mætte standazt. Silvester svaradi ok mælti: «Vær sögdum fyrir stundo adr, ath drottinn vor Jesus Kristr syndi sik vera guds son i því, er hann gaf heilsu siukum en lif daudum; eda hvern telr þu þenna vera, Jambri, er hans nafn matti deyda kvikan en lifga eigi daudan?» Jambri svaradi ok spurdi: «Veiztu eigi höfudundr þau .x., er urdu æ Egiptalandi fyrir akall guds nafns, ok do þa allir frumburdir Egiptalandz bædi menn ok fe.» Silvester svaradi: «Veiztu eigi, Jambri, at sa enn sami, er drap frumburdi Egiptalandz, mælti sva: Ek mun drepa ok lifga, ok ek mun beria ok græda; en ef þu kalladir æ gud, at hann dræpi, kalladu nu þa æ hann, til þess at hann lifgi, ok til þess at vær megin æ einn gud allir trua ok æ þann, er bædi ma lifga ok deyda, af því at sva er fra honum sagt: drottinn lifgar ok deydur ok leidir til helvitis ok enn apr þadan.» Þeir toku til mals domendr badir Kraton ok Zenophilus ok sögdu: «Yfvir er stigin Jambri, er hann ma eigi reisa upp gridunginn i þess nafni, sem hann deyddi hann.»

30. Jambri mælti: «Reisi Silvester nu þa upp gridunginn i nafni Jesus Kriz ens naddverska, til þess at vær megin vera sannindamenn gudds hans.» Silvester svaradi ok mælti æ þessa lund: «Gudi þöckum vær, kvad hann, er Jambri mælti um sidir nöckut ord af viti.» Ok enn mælti hann: «Þid domendr, sagdi hann, Kraton ok Zenophilus, er rettliga dæma um alla hluti, spyrid nu adra Gydinga, þa er ordaskipti attu vid mik, ef þeir vilia allir trua i nafni Jesus Kriz, ef gridungrinn lifnar.» Sidan mæltu þeir domendr Kraton ok Zenophilus: «Segi nu serhverir Gydingar, sögdu þeir, ef þeim likar þetta atkvædi, er en efzta þræta fann.» Abiathar geck framm ok mælti fystr af þeim Gydingum: «Bunir erum vær, kvad hann, at ganga at því, ef vær reynum þat, at gridungrinn risi upp i nafni Jesus.» Þa tok Jonas til mals ok mælti æ þessa leid: «Heyra vilium vær, sagde hann, hvat Silvester mælir yfir gridunginum, at vær megin vita, at hann kalli æ nafn ens krossfesta, ok megin vær þa trua æ hann.» Sidan tok Godolias til orða ok mælti: «Ef Silvester kallar æ þann, er fedr vorir dæmdu sekan, ok risi gridungr sia upp, er i guds nafni er drepinn, þa mun ek an ifa allan trua kenningu Silvestri.» Aunan mælti ok sagdi sva: «Sva sem eigi ma [trua vor villaz¹ af rettri götu, sva mun ok eigi gridungr sia upp risa. En fyrir því at þau eru malalok ordin, ef gridungrinn ris upp i nafni ens krossfesta,

1 [truz vor villa *Cd.*

til þess at vær truem æ hann, þa mun ek eigi því i gegn mæla.» Doek tok þa til mals: «Undrumz ek þat, segir hann, er sva spakir menn vefiaz i sva raikilli villu, sem her er nu, at trua því, at gridungrinn muni upp risa ok lifna, er i guds nafni ok krapti var drepinn. En ef hann ma sik nôckur hræra i nafni Jesus ens krossfesta or þeim stad, er nu liggr hann, þa mun ek kasta nidr ollum ifa ok trua því, er Silvester kenner.» Þa tok Kusi at mæla: «Orôggr heit ek því, at ek mun trua því er Silvester kennir, fyrir því at gridungr þessi ma eigi lifna fyrir nafn Jesus.» En þa mællti Benjamin þetta: «Fyrir hvi munu menn eigi hlæia at oss, kvad hann, þeir menn er sia gridung þenna liggia daudan ok bolginn, en vær skulum trua því, at hann muni upp risa i nafni Jesus ens krossfesta manz. En fyrir því at domendr beida þessa, þa mun (ek) veita þat af minum mun ok eptir þeira þocka, ef þetta ma verda.» Aroel mællti: «Slikt ed sama mun ek um mæla, sem Benjamin mællti, trua, ef gridungr lifnar.» En þa mællti Jubal þetta: «Bratt mun ek yfvir því lysa, at ek mun hverfa fra Gydinga tru, þegar er Silvester ma sva giðra, at gridungr sia lifni.» Nu mællti Thara med þersum hætti: «Sva sem þat eru miklir orar at trua því, at gridungr sia megi upp risa, sva er ok mer mikil heimaska at fyrirlata lög min; en fyrir því at hvorki ma verda, þa heit ek því ôruggr, at ek mun kristinn verda, ef Silvester reisir upp gridunginn.» Sidan tekr til (mals) Seleon prestr Gydinga ok mællti: «Hveriu sem vær heitum, þa mun hvorki fram fara, at gridungr lifni ne (ek) muna trua; en ef Silvester er fuss at reisa hann upp, þa mun ek eigi einn i gegn því mæla, ok heitum vær þa allir, at vær munum kristner verda, ef hann reisir upp gridunginn i nafni Kristz sins.» Zenophilus ok Kraton domendr badir toku þa til mals ok mællto þann veg ok tiado fyrir ollum lyd: «Þar hefir nu stadar numit, segia þeir, atkvædi allra Gydinga, þeira er keptu vid Silvestrum, at þeir munu allir fra Gydinga tru hverfa, ef Silvester kallar æ nafn Jesus Kristz ok reisir upp gridung þenna.»

31. En þa er þraut þessar rædur¹, þa bad Silvester ser hliods ok mællti æ þessa lund: «Lydit þer mer synir ok brædr, þeir er gud gaf skilning. Þat vitum vær allir, at gudi er eigi rækt æ nautum, en nu beidir allra þurft, at hann lati ser soma at rækia þetta kvikendi; en fyrir því skili kristner menn sik fra heidnum mðnnum ok Gydinguni, ok göngum mer allir saman i einn stad,

¹ rædir Cd.

er æ Krist truum, ok föllum æ knebed allir, ok bidium þess gud af ollum hug, at hann lati ser soma at heyra bænir vorar ok syna ollum lyd drottin Jesum Krist son sin vera.» En er Silvester hafdi þetta mællt, þa skilduz kristnir menn allir fra heidnum
 5 mönnum ok voru a bæn sinni alla tid dags, ok var eigi sa madr þar, er vatni helldi. Þa toku Gydingar at hlæia at kristnum mönnum ok mællto svo: «Nu mun Kristr ydvar koma ok synaz ydr.» En þa tok Silvester pafi at hallda upp höndum sinum til himna ok at mælaz fyrir vit gud a þessa leid: «Deus Abraham,
 10 deus Ysaac, deus Jacob, er¹ því ert nefndr i þrennu akalli ok kend(r) vit þessa þria alldarfedr, at þu ert einn fadir gud i þrenningu, fadir með syni ok helgum anda, fadir getandi sannan son af þer ok helgan anda frammfaranda af fedr, einn guddomr i þrenningu, iafn avallt ok enn sami! Þu gud, er 'skapadir himen ok iörd
 15 or ongu fyrir ord, þat er fyrir son þinn, þann er ser let soma at taka mandom a sig ok gerdizt gud algerr madr, til þess at hann byrgi ollum truondum monnum, sa er borinn var fra meyio heilagri ok i iötu lagdr, himna konungr, sa er einglar syndu hirdum, en stiarna syndiz austrvegs konungum, ok sa er til þess var freistat
 20 af dioffi, at hann leysti oss fra diofla freistni, sa er krossi var pindr fyrir syndir heims, ok gerdiz til þess madr, ad hann giordi mennina guds sonu ok hluttakendr eilifrar dyrdar! Kalla ek æ Jesum Krist nazarenum, þann er krossfestr var ok reis upp af dauda, a þik kalla ek yfir gridung þenna, er i diofuls nafni do,
 25 til þess at hann rise upp i þinu nafni, ok fari hann hogvær sem lamb til hiardar sinnar, ok veittu honum margra vetra lif til vitnis kraptz þins, til þess at menn þessir allir viti, at þu ert son guds, er komt i þenna heim.»

32. En er Silvester hafdi a þann veg fyrir bediz, þa laut
 30 hann i eyra gridunginum ok mællti svo: «Þu nafn bolvonar ok dauda, svo sem þu gallt inn i eyra gridungs þessa, svo gialtu ut fyrir krapti drottins vors Jesus Kristz ens krossfesta, i þess nafni mæli ek vit þik: ris upp þu, gridungr!» En er hann hafdi svo mællt, þa bles gridungrinn vit ok reis upp sidan. En Silvester
 35 leysti bond af honum ok mællti svo: «Far þu nu til nauta þinna ok ver hægr avallt sidan.» En þa geck gridungrinn a braut ok til hiardar sinnar hægr ok hogvær, ok lifdi margra vetr sidan. En eptir þat kalladi allr lydr einni roddu með Constantino konungi ok Heleno drottningo modur hans ok domondum guds ok Gydingum

ok ollum lyd, ok mællto svo: «Sannr er gud ok sannr er guds son drottinn Jesus Kristr.» Ok a þessum enum sama degi sneruz til Kristz meir en .iiij. þusundir Gydinga. Helena drottning modir keisara tok tru med sonarsonum sinum .ij. Constancio ok Constante ok dottor konungs¹ Constancia, ok allir þeir er henne þion-
 5 odu, toku vit tru. Craton ok Zenophilus domendr badir toku ok vit tru ok allir þeira vinir, ok gerdu allir þackir gudi, er þeir voro allir leystir fra villu fyrir Silvestrum pafa.

33. En þa for hverr heim fagnandi þadan fra því þinge til sinna heimkynna. En er þadan lidu nockurir dagar, þa sendo blotbyskupar Constanti(n)o konungi rit ok mællto a þessa lund: «Lydr þinn, konungr, fær skada mikinn af blæst(r)i dreka þess, er hofgydiur vorar voru vanar at blota ok færa honum fæzlu a hverium manadi. En sidan er þu tok(t) kristin lög, þa er honum nu ecki fært drekanum i fæzlu, ok reidiz hann nu ok kvelr hvern dag
 15 marga menn af blæstri sinum. Af því bidium vær, at þu lofir oss nu at færa honum fæzlu, sem vant hefir verit, til þess at lydr þinn megi fagna heilso² sinni.» En er konungr hafdi (lesit) ritid, þa spurdi hann Silvestrum at því, hvort (hann skyllði) þetta blotmonnum veita eda eigi. Silvester svaradi ok mællti: «Lattu nu svo, ef nockur hofdingi riddara þinna leti taka upp lög vinar þins i gegn þer ok þinum lögum, mundir þu eigi reidaz honum, þott hann gerdi eigi þat sialfr, en hann bannadi eigi odrum at gera? Hvat dæmir þu um þat?» Konungr svaradi: «Dauda er sa verdr.» Silvester svaradi ok mællti: «Slikrar pislar er verdr fra himna-
 20 konungi hverr þeira, er eigi bannar diofuls logh i gegn guds vilia.» Calpurnius het borgargreifi einn, hann var heidinn madr, hann var þa staddr med honum, er Silvester mællti þetta. En er hann heyrði þessi ord Silvestri, þa mællti hann greifinn vit konunginn: «True þu því, konungr, sem ek segi þer, at meir en .iii. hundrut
 30 manna faraz a hverium degi, ok er nu ecki annat biargrad, nema þat at vær aukim fæzlu drekans, ok verdi hann oss i hugum, þegar er þat ma vera.» Silvester svaradi ok mællti: «Syndu mer nockurn kristinn mann af þeim, er daudir ero af blæstri drekans.» Calpurnius greifi mællti a þessa lund: «Ef drekinn grandar eigi
 35 kristnum monnum, þa fardu til hans ok kyrr hann svo nockurn manad, at hann drepi eigi menn.» Silvester svaradi ok mællti: «I nafni Jesus Kristz mun ek svo giðra, at dreki sia grandi mannigi sidan.» Calpurnius mællti: «Giðr þu þat, er þu mælir

1 k'r Cd.

2 heislo Cd.

nu, til þess at vær megin trua Kristi þinum.» Silvester svaradi ok mællti sva vit Constantinum konung: «Konungr, kvad hann, hlyd þu mer, ok gior sem ek beidi. Ek vil nu, at þu biodir hingat öllum blotbyskupum a morgin, til þess at þeir heiti þvi allir, er
 5 nu heitr Calpurnius einn.» Konungrinn kvad svo vera skylldu, sem Silvester mællti, ok baud þangat öllum blotbyskupum at morni. En er þar kvomu allir blotbyskupar annan dag eptir med Kalpurnio greifa, þa hetu þeir þvi allir, at Kristi mundi trua, þott drekinn kyrdiz einn manud, ok drepi hann eigi menn.

10 34. En þa for Silvester til kirkiu ok prestar hans .ii. med honum Fauskonius ok Constancius, ok föstodu allir saman sex degr ok voru æ bænum allar þær stundir. En ena þridiu nott syndiz Petr postoli, ok mællti postolinn vid hann: «Med þeim prestum, er föstudu med þer¹ ok voru æ bænum stadfastir, þa vil
 15 ok at þu stigur nidr til drekans, ok skulud er allir taka corpus domini, en einga skaltu fæzlu adra taka; eigi skalltu hrædaz, helldr hafdu allt traust i gudi, ok gack til dreka þess, er fiandinn byggir i, ok mæl vid hann: Jesus drottenn, sa er getinn var af helgum anda ok borinn fra mey Mariu ok var krossfestr daudr ok
 20 grafenn ok reis upp af dauda, ok ste hann upp til himna, ok sitr nu til hægri handar gudi, ok mun hann þadan koma at dæma um lifendr ok dauda, bidtu hans stadfastr ok bundinn i þessum stad, unz hann kemr. En sidan er þu hefir þetta mællt, þa bittu munn hans med hörþrædi þrefolldum vextum ok snunum, ok inzsigla
 25 sidan, ok lat krossmark æ vera; stig þa upp sidan fra drekanum. Sidan kom þu til kirkiu minnar, ok muntu þar þa finna braud latid æ allteri, þat er ek sendi þer, ok skaltu þvi fyst bergia, adr þu takir fæzlu þina, ok mun þa flyia fra þer öll illzska ok eitr.» En er Petr postoli hafdi þetta mællt, þa hvarf hann æ braut. En
 30 Silvester giördi, sem hann baud, ok ste sidan nidr til drekans. En kristnir menn voru a bænum i öllum kirkium medan, ok badu allir fulltings ok trauz af gudi. En blotbyskupar sendu eptir honum ok þeim .ii. fiölkynga menn, ok het annarr þeira Porphirius en annar Torkvatvus, til þess at þeir sæi, hvort hann kæmi til
 35 drekans edr eigi. En sidan ste Silvester nidr i iörd til drekans med tveimr prestum sinum, ok .i. palla annars hundrads. En þeir enir fiölkunnigu menn Porphirius ok Torkvatuus blotudu diofla, adr þeir stigi nidr eptir þeim Silvestro. En er þeir enir fiölkunnigu menn komu at blæstri drekans, þa fellu þeir nidr badir

40 1 honum *Cd.*

ok kvölduz i sott akafa mikilli. En Silvester kom til drekans ok batt munn hans meðr streing, þeim er hann hafði með sér, ok mællti við hann öll þau ord, er honum voru kend at mæla. En er hann kom aptr or þeiri haskaför, ok prestar hans með honum, þá fann hann þá Porphirium ok Torkvatum illa halldna, ok bad hann fyrir þeim ok tok i hönd þeim ok leiddi þá með sér upp or iordinni; en þá let hann þá fara, ok voru þeir þá alheilir af bæn- um ok iarteinum Silvestri pafa. Þá runnu þeir þegar visliga eptir villubokum sinum ok brendu þær allar þegar i augliti Silvestro ok allz lyds ok allra blotbyskupa, ok mællto þeir sva fyrir sialfir: 10
 «Brenni þeir, er eigi trua Kristi þeim er Silvester bodar.» En þá vard margr Romaborgar lydr leystr fra tvennum dauda, þeim er Silvester leysti þá, fra skurdgoda¹ blotum ok fra diöfuls villu ok fra eitri drekans. A þeim misserum toku tru ok sneruzt gudi til handa .xx. þusundir karla, ok voru umfram börn ok konur, ok 15 toku skirn af Silvestro pafa, enda vard mannigi mein at þeim dreka um alldr sidan.

35. Þá vard Silvester pafi storliga ægætr um allan heiminn af tölum sinum ok af otalligum iarteinum, þeim er hann giördi i Romaborg, fyrir því at bædi lærdir menn ok olærdir elskudu 20 heilagleik hans ok sidsemi, fyrir því at mikill fiólldi manna hvarf til handa drottni vorum af hans kenningum ok fyrirtölum; fyst at upphafi Constantinus konungr, er hann hvarf eptir tru þeiri, er Silvester bodadi, en sidan Helena drottning modir hans ok Gyd- ingar þeir allir, er henne fylgdu, ok allir rikismenn ok storefis- 25 menn², þeir er i Romaborg voru, hurfu eptir bodordum Silvestri pafa. En sidan er Silvester hafði sva mikinn frid giört æ medal manna, at hann hafði öllum komit æ einn sid at trua æ gud födur ok son ok helga(n) anda, þá sendi sidan Constantinus konungr rit i allar storborgir ok mællti sva: Constantinus konungr 30 sendir kvediu ollum Romaborgar lyd ok allra borga höfðingium. Se öllum fridr ok heilsa göfgundum enn hæsta gud. Leingi hefvir ek wndrazt með miklum hugarharmi willu vora ok rangindi³, er vær gofgudum skurdgod með þeiri ræzlu, sem vær skylldum gofga þann gud, er sier alla leynda hluti hiartans ok veit allt fyrir, adr 35 verdi, skapari allra hluta, sa er alla tru gefr lifs anda, einn er sannr gud, sa er styrir valldi allz heims, osynligir ok ounrædiligr, öllum ædri ok allz valldandi i sinum mætti ok allz litandi i sinum guddomi, þat er ordit er ok oordit. En eigi er undarligt, þött

1 skurdgodum *Cd.* 2 storefismenn *Cd.* 3 ranginda *Cd.*

ostyrkr likami megi eigi lita i gegn eilifu liosi allz heims skapara ok lausnara, þar er vær megum eigi sia i gegn solar geisla, sva at eigi döckviz þegar ostyrkleikr mannligrar synar, en oss gegnir at fyrirlita eitrlilla hugrenninga ok hallda dyrd himnakonungs med
 5 rettum hug ok fyrirlata myrkva götu en ganga liosan heilsustig. Af því latum vær af villu ok greidum hug vorn til þeira hluta, er betri eru ok nytzsamligri, þvíat su er betri gata ok biartari, er guddomr synir, en su er myrkr færir öllu mannkyni ok tekr hugi manna fra ordi guds. Hölldum vær¹ því med omæddum vilia
 10 lög þau, er gud gaf oss, þvíat med honum er eilift lif ok lios, en sa mun ödlaz eilifa miskunn, er hans lögum þionar. Hönum byriar oss at þiona en fyrirlata skadsamliga villu, þa er oss bannar lifs götu, þvíat þeir munu finna eilift lif ok lios, er gofga sannan gud med milldum hug, ok munu þeir niota sætleiks himneskrar fæzlu
 15 med gudi þeim, er rikir i himnum. Þessa hluti veit ek med ast til sannrar tru, til þess at ek syndag mönnum naudzsynliga göfgun gudligrar mildi, sva sem ek kallazt höfðingi fostriardar þessar. Hyggium vær ath dyrd almattigs guds, ok bidium hann oss miskunnar, ok munum vær þa eignaz ær ok frid ok fordaz allan haska.
 20 En enn hæsti gud, þa er hann ser sidu vora ok godan vilia, þa mun hann gefa oss fyrir mildi sina ok miskunnsemi eilifan frid ok gnott fagnada, sa er lifver ok riker med syni ok fedr ok helgum anda um allar alldir allda.

36. En eftir þat sidan þa for Constantinus konungr til orostu
 25 vid Serki ok hafdi gagn or orostunni. En er hann kom til borgar þeirar, er Bizancium heitir, þa dreymdi hann um nott, at honum væri kona færd gömul ok daud, ok þat at Silvester mællti þetta vid hann: «Bid þu fyrir henne ok mun hun lifna.» En er konungr bad fyrir henni, þa reis konan upp, ok vard hvn ung ok fögr, ok
 30 þockadiz hun vel i augliti konungs, ok skryddi Constantinus hana skickiu sinni, ok setti konungr yfir höfud henne koronu², þa er hann atti bezta. En honum þotti, sem Helena drottning mællti vid hann: «Sia skal þin kona vera, sagdi hun, ok deya eigi fyrr en i enda heims.» Þa vaknadi konungrinn ok sagdi vinum sinum
 35 draum sinn, ok red eingi drauminn, sva ath honum hugnadi. Þa tok Constantinus konungr at fasta, ok bad hann gud vitronar ok mællti sva: «Eigi mun ek aflata at fasta ok bidia þik, Kristr sonr guds, unz þu vitrazt mer fyrir þion þinn Silvestrum.» En æ enum þridia degi föstu hans þa syndiz honum i annat sinne heilagr

Silvester i draumi ok mællti við konunginn ok mællti sva:
 «Aurvasa kerling er þorg sia Bizancium, er þu ert nu i staddr,
 þviat veggir hennar eru nu fallnir af fyrnsku; en þu stig æ hest
 þinn, þann er þu reitt til kirkiu postola guds Petrs ok Pals i
 Romaborg, þa er þu vart nyskirðr, ok gef þu tauma hestinum, at
 hann fari, sem eingill guds leidir hann¹; en þu skallt hafa merkis-
 staf þinn i hendi þer ok draga stafvinn, sva at broðdrinn nemi
 iðrd, sva at sia meghi ristuna eptir æ iðrdummi, þar er stafinn
 hefvir nidr tekít. En i þann farveg skalltu upp reisa borgarveggi,
 ok muntu endrnyia borg þersa, er nu er forn ok miok sva daud; 5
 en þersa borg muntu pryða nafni þínu ok giðra drottningu annarra
 borga, ok munu vera giðrr i henni musteri gudi til vegs ok öllum
 helgum mönnum, ok munu synir sona þinna hafa her velldi.» En
 þa [vaknadi konungrinn² ok for þegar til kirkiu, ok sagði hann
 draum sinn byskupi borgarinnar, en hann het Sisinnius; en sidan 15
 let hann syngia ser messu ok færði gudi fornir i messunni ok tok
 sialfr corpus domini. En eptir þat ste Constantinus konungr æ
 hest sinn, ok for hann þangat, sem eingill guds leiddi hann. En
 konungr let þar upp reisa borgarveggi i þann farveg, er stafs-
 broðdrinn hafði æ ritit(!), ok var su borg köllud sidan Constantino- 10
 polis, en þat er Constantinus borg, en þa borg kalla Nordmenn
 Miklagard ævallt sidan. Sva segir æ bokum, at Constantinus
 konungr enn mikli, sa er nu var fra sagt um hrid, red fyrir sinu
 ríki ok styrði sinum konungdomi eitt ær ens fiorda tigar, ok var
 hann enn mesti höfðingi ok agætismadr fyrir sakir sinnar tignar 25
 ok gæzsku, ok for hann af þessum heimi i fullum veg sinum ok
 akvedinni stundu af almattkum gudi. En heilagr Silvester pafvi,
 sa er vær hölldum nu messudag, giðrdi allzskonar iarteinir i sinu
 lifi i guds nafni af sinum bænum ok verdleikum, hann gaf sion
 blindum ok heyrn daufum, mal þeim er dumba voru, göngu þeim 30
 er halltir voru, líkþrair hreinsuduzt, diðflar flydu fra odum mönnum.

37. ³Nu er þat langt at tina edr fra því at segia um hans
 iarteinir, en þo er her skömm frasögn giðr æ þessi bok, þott nog
 se malaefnen. En þar sem vær megum eigi alla hluti rita æ
 bokum, þa er giorz hafa i lifi ens dyrliga pafva Silvestri, edr 35
 hversu mörgum mönnum hann hefvir snuit til rettrar tru af
 Gydingum ok heidnum mönnum bædi med ordum ok medr iart-
 einum, þa vilium vær þo med skömmu mali yfir fara enar efztu

¹ hans *Cd.* ² [for k'gin ok vaknadi *Cd.* ³ Her er andlat heilágs
 Silvestri pafva *Overskr.*

hans lífs stundir. Þá er almattigr gud villdi honum ómbuna sitt erfídi ok leida hann frá þessa heims ænaud til eilífrar dyrdar, þá tok hann þyngd, þá er hann þóttiz sík skamma stund mundu lífa, ok kalla(di) til sín alla sína klerka ok kysti þá alla ok mælti

5 síðan við þá æ þersa lund: «Nu er her komit, synir mínir, at mik skylldir hvortveggia til framfarar alldr mikill ok vanheilsa, ok er nu mal, at iórdin taki til sín þat, er af henni var tekit fyrir óndverdu, líkama þann, er gud gaf mér, til þess at ek skyllði

10 honum þiona, ok mætti sva verða, sem hann mælir sialfr fyrir munn Davíds spamanz, at þá mætti verða líkaminn erfd drottins, er hann gefr svefn þann völdum mǫnnum sínum, er bíð eru meiri dyrdar helgum mǫnnum, þá er þeir eru hedan af heime kalladir. Um alla hluti framm vil ek ydr bíðia, at þer halldit ast ydvar æ milli, en unnit gudi um alla hluti framm æ öllum dögum lífs

15 ydvars.» En þá er hann hafði þersa hluti mællt ok marga adra fyrir þeim, þá komuz þeir við, er hía voru stadder, ok sungu lof gudi, ok skildiz þá en helgha ónd við hann æ milli gudlígra mala, ok andadz þá at vília guds Kristz íateri ok yfirbodi allrar kristni. Líkami Silvestri pafa var grafvinn með yeg ok með dyrd í kirkiu-

20 gardi Pricille¹ heilagrar meyar. Su kirkia stendr æ gótu þeirri, er heitir Via Salaria, ok er þat æ enni þríðiu mílu ath leidarleingd frá Romaborg, ok veitir almattigr gud í þeim enum sama stad ok víða annars stadar margfallða miskunn af bænum ok verðleikum hins helga Silvestri pafa, ok verða þar mǫrg takn ok íarteinir allt

25 til þessa dags, ok getr sía enn helgi madr Silvester pafi alla hluti at gudi, þá er hann vill bedit hafva. En í andlati Silvestri pafa var su² en helga ónd, er fylgt hafði þessum enum helga líkama í þessu lífi, borin til himneskra fagnada af guds einglum. Ok með þvi at víst er, at hans ónd gladdiz þá æ milli heilagra eingla,

30 þá hæfir ok, at vær gledimz með godu æ hans hatid, er til þess erum settir at hallda nu minning hans dyrdar her æ iórdu. En heilagr Silvester pafi sat í stoli Petrs postola, ok vardveitti hann postoligt sæti ok síðu .iii. ær ok .xx. manudr .x. ok umfram daga .ix. Nu skulum mér þau hafa lok þersa mals at bíðia enn

35 helgazta Silvestrum pafa líknar ok arnadarordz, at hann arni oss æ hveriu dægri ok arnat fae, at vær getim bættá alla glæpi vora ok syndir, adr drottinn skili andir frá líkómum vorum, fyrir verðleik ens helga Silvestri pafa, ok þat at Krístr lati ser soma af sínni miskunn ok dyrd at leida oss æ enum efzta dome helga ok

hreina með sér til himneskra fagnada, þar er allregi verdi endir per omnia secula seculorum. Amen.

APPENDIX.

1.

(Fragm. 655 V². qv.)

Silvester uar ungr selldr til lerringar preste þeim er Cirinus het, enn hann glicpi brat eptir síðom prestens(!) oc com til ennar 10
 osto tru cristins síðar. Gestrisni vanþi hann sik, oc framþi hann þat helldr af auphofom gvþs vilia enn iarþligs fiar. Enn hanu tok cristinn mann nekquern a gisting, þann. er komenn uar or Anþekio oc boþafi Crist nafn berlega; enn sa het Timotheus. Enn þat þorþo þa faer menn at gera, þui at ofriþr mikill var cristnom monnom i þer mvnndir. Enn Silvester tok eigi at eins við honom at gistingo, helldr elfide(!) hann oc kenning hans með sino lofe. Enn er Timotheus hafþi kenningar fram forþar .ii. misseri oc .iii. 15
 manoþr oc snvet morgom lvp til gvþs, enn þa uarþ hann tekenn af hefþnom monnom oc selldr Tarqino borgargrefa, enn hann let pina hann morgom þislom oc setia hann i myrquastouo. Enn er gvþs kappe villdi eigi blota sevrþgopom, þa uar hann hoguenn með manndrapsmonnom. Enn sanetvs Silvester forþi licam hans 20
 til hvs sins, oc callaþi hann þangat Melkiadem pava, oc heldo þer minning þislar hans þa not alla i gvþs loue. Enn nekquer cristen cona, sv er het Theodane, grof lik hans i garþi sinom scamt fra leiþi Pæls postola. Þat uerk licapi vel ollom cristnom monnom, at sa gvþs votr vere ner pælo postola grauenn, sva sem fvr fvlgþi 25
 hann honom oc uar hans lerisveinn. Síðan let Tarquinus greve taca Siluestrvm, þuiat hann vetti, at Timotheus mvndi at haua aura nacquara. Enn er marger boro uitni, at hann hefþi ongua iarþliga ara atta, þa gaf grefenn þat at soc Silvestro, er hann uar cristenn, oc letse honom mvndo bana, nema hann blotaði sialferafe. 30
 Silvester suaraþi: «Vittv þic fvr dom þan vera til eilifra quala,

nema þu trver sciott a Jesvm Crist son gvþs.» Þa reidisc Tarquinius borgargrefe oc baþ setia Silvestrym i mvrquastouo oc meþte, at «a onndvrþom dege a morgon mon ek lata glata þer i horþom pislom.» Silvester svarafi: «Goþspialligom orþom mon ek uip þie meþla:
 5 A þesse not mon ond þ[in sciliasc] fra þer, at tu taker eilifar qualar fvr þat er þu piner crist at sa er gvþ er ver cristner

2.

(Pergamentblad 655 qu. IV.)

Helena drotning moþir Constantini konvngs var austr [i lon]dom meþ tvem sonarsonom sinom, annarr [þera] het Constans, enn annarr Constantinus. Enn hon var i svet gvþinga oc mvndi gvþinga trv haua, nema sonr hennar callafi hana fra villo til trv
 15 retrrar. Enn er hon fra þessi tþindi, þa senndi hon søni sinum rit, enn sva sagþi a ritino: Helena drottning sendir q. Constantino konungi søni sinom. Vitr hugr hnækir eigi sonno, oc hevir ret trva alldregi scþa. Gvþs miscunn eignom ver þat, er þu naþir at fyrлата sevr[goþ], enn ver kennom manligri uillo þat, er þu uildir
 20 trva Jesum nazarenum gvþ vera, oc etla þann gvþs son a himni, er gvþingr uar at kvni oc rægþr fvr fiolkvngi oc crosfestr meþ þiofom. Enn þat scaltu uita, at eigi er ænnur gata til gvþs oc ins sanna lios nema trua gvþinga, þerra er gvþs log haua. Enn af þui or þer helse geven af gvþi, at þu gerþir fyrstr convnga
 25 enda a blotom sevrþgoþa, oc reyndir þu, at þer mego eigi gvþ kallase ne trvase, er licnesi ero uandra manna or malmi gor, oc haua eigi ænd ne seilning. Enn saþr gvþ syndi, at þau ero egi sonn gvþ, er ver hredomse at þarflauso oc hugþom oss mega helso ueta, ef þa vere oss holl, enn bræt taca, ef þa reidisc. Af þui gerþi
 30 gvþ enda a þesse villo oc toe a braut hasca oc uetti lif oc helso af himni. Enn er þu [h]etr hann at gaufga, þa monþu eignasc velldi slict sem David oc speke slica sem Salomon, oc muno uera meþ þer spamenn þer, er gvþ melir viþ, oc mundu geta at gvþi alla hlvti, þa er þu biþr. Lifi heill þu konungr, inn kersti son, oc þroasc
 35 i ollom farseligom hlutom. Enn er Konstantinus konvngr las rit þetta, þa sendi hann annaþ rit at moti a þessa lund: Constantinus konvngr s. q. Eleno drotningo moþor sinni. Sa er uerolldo stvrr oc ollom heims nvtiom reþr, þeim er ver lifþom(!) uip oc seþomse,

hann lifgar sialfr fvr sic allt þat er livir, enn hann gefr þrelom sinom lög fvr briost hofpingia. Enn þui æþseri verþom ver ollom, sem uer hovom hœra staþ a miþil manna. Af þui ma ret vera þat, er ver uiliom, enn rangt eigi, at allir nemi retta hluti af orþom orom. Enn siolf villa or uattar þat, at gvþ er umb fram of seilning ora, þar er uer hvþom þat gvþ vera, er ver letom sialvir gera. Enndisc manlig dirþ oc þa meþ þeri sevnsemi, at saman comi a eitt mót kennimenn gvþinga oc cristinna laga, oc sanni hvarir trv sina meþ uitni heilagra boca fvr oss, er hia monom vera, sva at ver megem uita it sanna oc leiþa alla verolld meþ oss til eflse i goþom hlutom meþ .ii. sonom minom.»

12. Þa samnaþi Elena drotning ollom ennimonnom, til þess at velia ena malsniollosto menn, þa er fara scv[lldi] meþ henni til Romaborgar, oc sagþi hon þeim, at þer scvlldi þrevta trv sinnar uip cristna menn, oc eigi meti konvngv vita et sanna, nema aþrir tvegio stigi vfir aþra. A þerri tiþ var vfirbvscop sa er het Isacar, enn hann brase siukr, er hann fra þessi tiþindi, oc talþise vndan forinni sialfr. Enn hann sendi af sinni hendi .xii. spekinga, þa er macligir þotto vera til þessar þreto, þuiat þer cvnno beþi vel girzca tvngo oc ebresca. Þa gerþise kennimanna fvndr mikill i Romaborg, oc komo þangat .vi. bvscopar ens atta tigar, enn .ix. oc .c. kennimanna gvþinga fvr utan þa .xii. spekinga, er Isachar haþfi senda. Constantinus konungr com þangat oc allir o[lldu]ngar Romaborgar oc Elena drotning meþ sveit sinni. Enn þer voro domendr teenir, er hvartke hofþo gvþinga trv ne crist[inna manna], at eigi hallaþise þer eftir sinni trv i domi.

13. Spekingr necqverr var til domanda tekenn, sa er Craton het, oc uar lerþr vel beþi a girzco oc latino. Enn þat matti alldregi of telia fvr honom, at hann þegi giof at manni. Alldregi uirdi hann konvngs tign i domi ne enseis rikismanz velldi; vinr var hann hofpingia, en þo uilldi hann eki iarþliet veldi sialfr haua. Enn þot hann heþfi eigi aura meþ hondom, þa sagþi hann sit eigin vera allt, þat er honom þotti fagrt at sia, enn hann quap [auþ]kvfinga uarþueta þat meþ ahvgio, er hann quask betr niota enn þer, oc bera evngva ahvgio fvr. Sva uar hann [uanr] at mela: Ef auþgir menn bera a sic goll oc silfr oc dvrilig cleþi, at

1 Her er Hul paa Pergamentet. 2 Fragmentet har ingen Capitelinddeling; denne er foretagen for at lette Sammenligningen med Texten ovenfor.

þer svnes þa alþvþo betr en apr, þa [þio]na þer með allre fegrþ sinni þerra augom, er auþhofom [ha]fna, enn gremia þa at ser, er auþhofanna girnasc; þui at eigi gorir ost auþhofa [mann auþgan] helldr hofnon; þui at sa dvgir uinom oc sver eigi fe af ouinom, 5 oc þvekise þv(!) allt [ør]it eiga. Þetta atqueþi Cratonis spekinga var ollom spocom monnom oc goþgiornom uel i scap. Annar domandi het Zenophilus, sa hafþi greve verit oc uar fvr þer sakar helst til þessa veldis tekinn, at hann þotti allra manna ofegiar- [nastr] vera þerra manna, er þo hefþi oft mikil auþhæfi með hondom. 10 Alldregi quaf hann þann mann retlatan mega uera, er með nequeriom atbvrþ uilldi fegiafar þigia af oprom. Þessa þegna .ii. atqueþi var ollom spocom monnom sva hvgþeet, at fvr log var haft alt þat er þer dømþo. Af þui uoro þessir tekner domendr af hendi konungs oc drotningar a milli gvþinga oc cristinna manna 15 at raþi allz stormennis.

14. Enn er allir voro comner til mots með konvngi oc drotningo, þa uar hliþs beþit, oc toc konungr til mals: «A þesso moti er þerra hluta letanda, er eigi at eins ero þeim nauþsvnligr til [helso, er nu lifa i] hemi, helldr oc þeim, er enn ero egi komner 20 i heminn, þuiat speki drotningar moþor minnar berr ahvgio fvr þvrft allz heims, enn nu fvsise hon gvþinga trv fvlgia, nema annat revnisc [sannara] a þesso þingi. [Enn þat ueit allr] lvþr, at ec em cristinn. Af þui samir oer boþom at sitia oc hlvþa þui, er melt er, oc virþa oll mol [retri uirþingo oc ueita i] hugscots uitni 25 lof sevnsamligom molom, enn fvlrita oscvnsamligar þretor. Siti sa er ser letr [þessi] log lica, oc hlvþi með oss þui, er domt er of trv ens himnesca konvngs, þat er [almattigs] gvþs, oc tœe sonno enn hnæki logno. Enn þer, er með þessom hvga coma til saþrar trv, mono oss verþa þeckir, oc mono þer finna helso anda sinna.» 30 Enn er konungr hafþi þetta mellit, þa romaði allr lvþr mal hans oc talþi ser þat uel lica.

15. Enn er hl(i)oþ gerþisc, þa melti Craton spekingr: «Lvþir allir, er a þesso þingi eroþ, scamt mal mon ec mela. Til þerra hluta allra, er her [gera]sc, hevir konvngr mic setan domanda, enn 35 a[nnan] Zenophilus gofgan mann oc agotan. Konvngr leggri ost a cristni, [oc er] hann hlifscioldr þerrar trv. Enn hann uilldi sialfr eigi af þui domandi vera, at hann setti þar log, at engi scvlldi beþi veria soc oc dæma umb. Enn in milldasta drottning moþir konungs fvltingir gvþinga trv oc þera logom. Miklir ero tændr 40 hvarstvegia mals, þar er af tiginna manna træsti eflase hvarer-

tvegjo, þer er til þessar þreto ero bvnir. Enn þat scolo aller uita, at uit domendr erom eigi cristnir oc egi gvþingar, helldr elscu uit speþ oc retlæti, oc uiliom helldr devia enn tvna retlæti. Allra þvrft er her melt, oc scolo at þvi allir hliþir vera, at allir of scili, hvat her er melt eþa dómt.» Þa melti Zenophilus domandi: 5
 «Sva hevir Graton melt, sem hann hafi minom munni, en ec uil þes spvria, hverir mela scolo a moti þesso, at eigi taki hverr maþr mal fvr munn ofrom. Einom lofo ver senn at mæla, en þa ofrom at andsvara einom senn, er hinn þagnar. Enn ef sva verþr gort, þa uitu allir uisast, hvat hverge melir, oc allra uisast, hvat dom- 10
 endr dæma.» Allir leto ser þat uel lica, er domendr melto.

16. Siþan voro talþir oc nefndir þer, er til þretonnar voro bunir. Tolf cappar gvþingā voro talþir, Abiathar oc Jonas lerifeðr þerra, Godalias oc Aunan ritarar þera, Benjamin oc Aroel tulcar þeira, Jubal oc Thasa logspekingar þera, Doec oc Kvsi þingcall- 15
 endr þerra, Seleon oc Jambri prestar þera. Enn sia Jambri hann var fiolkvnnigr mioc, en þvi uar leynt, oc uar gvþingom mikit traust at honom. Enn af cristinna manna liþi uar fvrstr talþr Siluester pave, þar nestr prestur sa er Romanus. het, enn Maximus diacn inn þriþi, en inn fiorþi Tvllianus siþsamr maþr oc gofogr. 20
 Enn er þessir fiorir voro nefndir, þa uar spurð, hvi eigi scvldo .xii. a mot .xii. Siluester svaraði: «Egi traustome uer i fiolþa manna, helldr i meþti gvþs oc tolo .iiii. gvþspiallamanna. Cristr er oss enn erinn, oc kollo uer nu a hann af ollo hiarta oc melom sva: Ris up þu drottinn, oc dom of sok þina.» 25

17. Abiathar gvþingr toc þa til mals: «Varr prophete sagði þetta i psalmi: taþu dæmi af þinom bocum, en eigi af orom bocum, ef þa uill mal þit sanna.» Siluester svaraði: «Oll uitni mon ec taka af vþrom bocum i dag i gegn vþr, sva sem er scolop taca af orom bocum i gegn oss, ef er meþob.» Zenophilus 30
 domandi melti: «M¹ þat fvndit, at sialfr verþi vfrstiginn af sinom bocum oc logom, sa er upp hefr þret er upha[f m]als mins, at ver trvum a .i. gvþ, enn sia Siluester ueit eki i logom, hans, er þria goþa gofgar, oc ueit hann eigi, hvat hann scal mela, sva sem sa 35
 uissi eigi, er gvþs sonr sagþisc, oc uar af þui crossfestr af feprom orum, oc mon Siluester eigi dvlia, at hann uar dauþr oc grauenn. Enn þvi ever hann a, at hann segir hann up hana risit a þriþia

degi oc stigit til himna up. Nv ero þar .ii. goþar faþer oc sonr, enn inn helgi andi inn þriþi, er postolar segia ser uitrasc haua. Enn gvþ uar melti sva i logom orum: Sep er, at ec em .i. gvþ, oc er engi annarr gvþ.» Zenophilus mælti: «Ef gvþ hevir þetta
5 melt, þa uerþr Silvester sevlldr at sanna sic a .i. gvþ trva en egi a þria.» Silvester svaraði: «Sia rod gvþs er i gegn otrv gvþinga þera, er dulþuse uip gvþ, þa er þer sa hann oc hevrþo orþ hans oc revndo craft [hans], er hann gaf dauþom lif; þui (at) sva melto flestir spamenn gvþinga: Se her gvþ varn, er up reis[ir d]auþa
10 menn. Gvþ uissi fvrr otrv gvþinga oc melti: Sep er, at ec em .i. gvþ oc engi annarr, ec mon uega, oc ec mon lifga, ec mon beria oc grøþa.» Abiathas svaraði: «Ransacaþu gvþspiall þit, oc svn oss, ef Cristr þin havi neequern ueginn, þui at rod gvþs vars melti sva: Ec mon uega oc lifga.» Graton domandi melti: «Ef Cristr reisti
15 up dauþa menn, þa er svnt, at hann man raþa lifi þess, er lifþi, þvi at dvr mego lifanda manni bana, oc ma(r)gr a[nnarr] uaði, sa er monnom gorir geig. Enn gvþ .i. ma daudum lif geva.» Abiathar melti: «Margir gerþo slicar [iartei]nir i logom orum. Þer gengo þurrom fotom of sio, oc stoþuþo sol, oc leto falla eld af himni vfir
20 ouini sina, oc gauo dauþom lif, oc callaþisc engi þerra gvþ, þot slicar iarteinir gerþi, nema sia Jesus, er Siluester callar Crist gvþs son.» Siluester svaraði: «Þui mattu eigi i gegn mæla, at Jesus gaf lif dotor hofþingia yþuars, oc resti hann af dauþa einga son eckio, er til grauar (uar) boren, oc gaf hann lif Lazaro, er .iiii.
25 daga uar fulnaþr i grof; lvg ec, ef Josippus spamaþr yþuarr hevir eigi þetta sagt fra honom.» Abiathar mælti: «Sagþa ec aþr, at [margir] gerþo slicar iarteinir fvrr, oc tolþose eigi vera gvþ helldr þrelar hans, enn sia sagþise gvþ vera.» Siluester melti: «Mantv þat sagt i bocom þinom, at Daban oc Goreb oc Abiron dromþoþo
30 i gegn Moisen, oc opnaþise iorþ undir þeim.» Abiathar svaraði: «Sat uar þat.» Siluester melti: «Ef þat er satt, enn allra hælst þui at sat er, þa liti domendr a þat, ef Jesus sia, er gaf blindom svn, enn dauþom hevrn, oc rac diofla fra oþom, oc gek þvrrom fotom of se, oc stoþuaþi hriþir oc uinda, oc gaf dauþom lif, hvart
35 hann metti livga þat, at hann vere gvþs son, þar er gvþ letr alldregi uitislaust vndan ganga ofmetnaþar[menn, en sia Jesus] sagþi sic gvþ ver[a oc] sannaði þat meþ iarteinom, oc melti sva vip gvþinga: Ef er trveþ egi orþu[m minom, tr]veþ er þa iarteinom.» Þa melto domendr Graton oc Zenophilus: «Vfir er Abiathar
40 stigin af Siluestro, ef þat er uist, at gvþ gvþinga hevir auallt

fvr i gegn staðit ofmetnaþarmonnom. Enn ef hann segðise gvþ vera oc [vere hann ei]gi, þa mette hann eigi lif geva dauðom, helldr vere hann sialfr dauða verþr.»

18. Þa gek fram Jonas oc melti: «Vphaf mals mins mon hefiase af Abraham feþr orum. Vinr gvþs var hann callaþr oc evn hans allt heilact. Þa er gvþ scipti þioþom oc endimorcom þerra, þa varþ gvþs hlutr vfir evni Jacobs, þess er var sonarson Abrahams. Lvg ec, ef Silvester ma dvlia, at sva er ri

STEPHANUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio, A; Cd. 661 qv., B.*)

Her hefr upp sögu ens helga Stephani erkidiakns 1.

I þann tíma er Tiberius keisari ríð Romaríki, oxu upp tveir
5 ungrir menn gaufgir ok ágætir undir hendi godum manne ok virdu-
ligum í Gydingalandi, þeim er het Gamaliel, hann var meistare
ok lögmaðr Gydinga. En þessir inir ungu menn het annar Saulus
en annar Stephanus, báðir voru þeir ættstorir menn ok vitrir en
þó sundrleitir í ordum ok skapferde. Saulus var hardlyndr ok
10 bradr, en Stephanus var miuklyndr ok þolinmodr, Saulus var odr²
ok akafr, en Stephanus var linr ok blidr. Saulus [skildi þat er
hann nam af³ meistara sinum í Moyses lögum eða spamanna bok-
um líkamliga, en Stephanus þyðdi þat andliga. Optlaga fór svo
þeira í millum, at Saulus leitar vandra spurninga vit Stephanum,
15 en hann leysti þær vel ok vitrliga, en Saulus þrætti þó moti
þriotlīga. Saulus var utlendr at ættboga, en Stephanus þarlendr.
Stephanus var allra manna vænstr, svo at hans fegrd ok fridleiki
var líkari einglum en monnum. Þetta. [er miok allt⁴ samstunda
því, er drottinn vor Jesus Krístr birtí veröldina með sinni holld-
20 gan [ok þínings⁵ ok dauda, ok mörgum iarteignum ok stormerkium,
þeim sem gudspiöllin votta bæði í lífinu ok sialfs hans þíningsaugu⁶.

2. 7 En éptir þísl Jesus Krístz ok upprisú þa ihugar Pilatus
íarll sítt mal, er hann veit a hendr sér sakir⁸ um þat, er hann
hafði Jesum Kríst til dauda dæmdan saklausan, ok uggir reidi

25 1 *Saaledes er Overskriften i A; B har: Hier byriar upp saugu virdulígs herra Stephani prothomartiris patroni Snoksdals kirkíu.* 2 ygr *B.*

3 [var næmr at *B.* 4 [var *B.* 5 [hiervíst, uppstígníng *B.*
6 þíslarsaugu *B.* 7 Af Pilato íarli *Overskr. i A; jvf. Postola Sögur, S. 154 ff.* 8 *mgl. B.*

Tiberij keisara af þessu tilfelli; tekr nu þat rads, at hann lætr bua skip ok setr fyrir vin sinn, sa het Adrianus, ok sendir til Romam med miklum fjarhlut ok storum giöfum at tulka mæl sitt ok afsaka sig fyrir keisaranum. Adrianus rædz [a ferðina¹, ok bera vedr hann vestr i hafit miog, ok at lyktum at Galicialande², þar sem nu hvilir enn helgi Jacobus postoli. Þar fyrir var Vespasianus settr einvalldzhöfdingi af Tiberio keisara. En þat var þar venia ok lög, at allt þat sem þar bæri vedr at lande ok ræki upp, þa skyldi þat vogrek heita, ok landzmenn skyldu eiga valld bædi æ fe ok mönnum. Nu er ok þegar tekit feit allt ok hondladir menn af landzfolkinu. Ok er Adrianus veit sidu þeira ok ser lif sitt i hættu ok sinna manna, ok þa leiddr fyrir Vespasianum, segir hann svo: «Ek veit herra, sagði hann, at eptir lögum ydrum em ek ok allir minir menn i 3 ydru valldi, en fyrir höfðingskap ydvarn bid ek ydr, at þer gefit oss frid ok frelsi þangat sem vær vilium, hvat sem af fe verdr.» Vespasianus svaradi: «Hverr ertu eda hvert skalltu fara, eda hvarðan komtu ath?» Adrianus svaradi: «Ek em af Jerusalem borgarmadr, þadan kominn, ok ætlada ek til Romam, ef eigi bægdí oss vedr ok bære hingat.» Vespasianus spyr: «Segir þu þik þadan ættadan, sem menn eru vitrir; seg mer, kantu nockut af lækning⁴? leyn mik eigi, ef þat er.» Vespasianus hafdi kvikur i nausunum allt fra því er hann var fæddr, en þeir kalla þat mein vespas, ok af því var hann kalladr Vespasianus. Adrianus svaradi: «Satt er þat, at med oss eru margir vitrir menn, en þo em ek eingi lækni, ok enga bot ma ek þer vinna; en þo var madr einn dyrligr med oss, ok ef þu heflir hans fundi næd, þa værir þu nu heill.» «Þu kant, sagði Vespasianus, at lækna mik, tak til at helldr, þvíat þar skal lif þitt vit liggia.» Adrianus svaradi: «Sa enn sami, er syn gaf blindum, heilsu siukum, hreinsadi líkþra, græddi oda, lifgade dauda, leidretti villta, hann veit, at ek kann ongva lækning, ok hann mun mik leysa undan lífs haska.» «Hverr er sa, er þu segir her fra?» Hann svaradi: «Jesus nazarenus, sa madr er mattugr var i ordi ok verki bædi fyrir gudi ok monnum, hann dæmdu til dauda Gydingar fyrir öfund sina ok krossfestu.» Vespasianus svaradi: «Sia kann ek þat, ef sia madr lifdi, þa mætti hann mik heilan giora.» Adrianus svaradi: «Ok enn veit ek, ef þu [hefir tru til, attu⁶ matt af honum miskunn fa.» Vespasianus svaradi: «At

¹ [til ferðarinnar B. ² [saal. B; Galizkilande A. ³ saal. B; af A. ⁴ at segia tilf. B. ⁵ tilf. B. ⁶ [truir a hann, at þu B. 40

visu trui ek, at sa megí mer bæta ok mik heilan giðra, ef hann vill, er lifgadi dauda menn.» Ok íafnskiott sem hann hafði þetta mællt, þa fellu kvikurnar allar þegar or nausum honum, ok feck hann fulla lækning ok heilsu meins sins. Hann var storfeginn ok 5 mællti svo: «Auruggr em ek, at sa madr er sannliga guds son, er mik hefir græddan, ok þegar er ek fæ leyfi til af keisaranum, þa skal ek her safna, sem ek ma fyrst, ok fyrirkoma þeim nidingum, er þetta overkan hafa unnit at rada eda gera honum dauda, þeim enum sama er adra grædir ok lifgar dauda; en þu haf nu heilan 10 sialfan þik ok þina menn, fíarhlut þinn ok þeira, ok far nu heill ok í frídi hedan heim, ok far ecki með þeim eyrendum framár, sem fyrir þik eru logd.» Ok svo gíorir hann, snyr aptr ok kemr heim í Judeam.

3. ¹Svo er sagt fra Tiberio keisara, ath hann hafde ²haft 15 vanmegn mikit, ok er svo í sumum bokum fra sagt, at hann hefði æxl mikit odrum megin æ kinninne eda vanganum, ok var margs í leitát um lækningar, ok verdr eingin su fundin, er [honum vinni bot³. Keisarinn fregn þessi tídendi or Gydingalande, at þar var lækni, sa er hvetvitna græddi heillt, ok eigi með grasagrædingu 20 eda íarnaskurdi eda elldrúna⁴, helldr með einu saman ordi sinu. Nu heimtir hann til sín .i. höfðingia ok sinn kæran vin, er het Albanus, ok sendir hann ut um haf með miklum fíarhlut ok forneyti a fund Pilati íarllz⁵. Honum [tekz vel sín ferd⁶, ok kemr sídan til Jorsalaborgar ok a fund íarllzins, berr upp fyrir hann 25 bref ok eyrendi sín ok fær þar vírdulígar víttokur; var þat ok í brefum bundit, at keisarinn bad íarllinn senda sér Jesum lækni norðr þannveg⁷ til Romaborgar. Pilatus vard vít þetta far ok íhugafullr, ok spýrr Albanus, hvi honum [fínniz her ecki⁸ um. «Því segir Pilatus, at hans er nu eigi vít kost, hann er nu daudr,» 30 ok segir honum sídan allt, hversu farit hafði um píningina Jesu, þvíat hann hafði þat vor krossfestr verit, sem þa var nylídit or hendi. Albanus telr míok⁹ a hendr íarlinum ok avítar hann um þat, er hann skal dæmdan hafa til dauda þann mann, er þvílíkr nytíamadr var ollu folki, sem Jesus hafði verit, ok sagde hann 35 í hættu hafa ríki sítt ok valld, ef keisarinn spýrr þetta. Pilatus verr sík sokínni, kvad síalfa Gydinga eina þessu valldit⁹ hafa ok radit, en sagdiz hafa gefit til samþýcki at lokum, ok þo nær

¹ Fra Tiberio keisara *Overskr. A.* ² hafe *B.* ³ [vinne bot meínenu *B.*

⁴ elldrúna *B.* ⁵ íarls *B.* ⁶ [forzt vel *B.* ⁷ þangát *B.*

⁸ [fínz híer svo mikit *B.* ⁹ ollat *B.*

naudigr, ok hafa vit¹ mællt, medan hann matti. Nu medan Albanus dvelzt þar i Judea, þa eru honum sogd morg takn ok iarteignir, þær sem Jesus hafði gervar, ok iafnvel er hann reisti menn af dauda. Þa segir hann svo, ath honum virdiz þessi sannliga gud vera, er med sannyndum [let lifga² dauda menn. Hann a ok 5 stefnur vit Gydinga ok asakar þæ fast, [at þeir hefði³ sialfan gud krossfestan ok pindan, «ok munut þer, segir hann, þat fyrir hondum eiga at lata land ydvert ok fiarhlute, en taka a moti ofrid ok harmkvæli, ef þer fait eigi med sönnu þessi sok af ydr komit⁴.» Gydingar verda hræddir ok ihugafullir vid þesse ord Albani ok 10 beida ser bidstundar til andzsvara um þetta mal, ok vilia ord gera þeim, sem frodaztir voru ok vitraztir til umrada, hversu þessu mali ma sannligaz hrinda. Nu lætr hann svo standa þetta mal at sinne, sem þeir beiddu, ok byz nu til heimferdar.

4. Kona ein var su, er i⁵ mikille vingan ok kærleik hafði 15 verit vit Jesum ok het Veronica, hun var göfugh husfreyia ok radvond kona. Hun kom til fundar vit Albanum ok sagdi honum mörg takn ok stor fra Jesu Kristo, ok kvad hann vera drottin sinn ok gud sinn, «var hann iafnan med mer, sagdi hun, medan hann lifdi, ok hialp ok huggan minu hyski; hann fyrirdæmdi 20 Pilatus til dauda ok krossfestingar fyrir öfund ok illvilia Gydinga; hann reis upp af dauda a þridia degi ok syndiz vinum sinum af dauda risinn; a fertuganda degi fra upprisu sinni steig hann til himens.» Albano fær þetta mikils ihuga ok segir svo: «Se ek, segir hann, at erendleysu mikla ferr ek at sinni, er ek skal einga 25 lækning fa mega keisaranum, þviat nu se ek þann öngvan utveg til.» Hun svaradi: «Alldri mun su von at eingu verda, er madr treystiz gudi.» «Allmiok harmar mik, segir hann, er ek skal med öngum kosti minu eyrendi til leidar koma.» Hon svaradi: «Þat var, þa er minn herra ok meistari for her um land ath kenna tru 30 ok retta sidu, at hann var stundum ath min, ok þo löngum mista ek hans syniligrar navistu; þa villda ek nockura liking hans hafa iduliga hia mer til hugganar, ok þa er ek villda færa duk einn skrifara, at hann pentadi þar a likneski drottins mins, þa mætti hann mer sialfr, ok er ek sagda honum spyrianda efni göngu 35 minnar, þa tok hann dukinn or hendi mer ok strauk andlit sitt med ok feck mer sidan, en þa var dukrinn markadr fagrliga sialfs hans yfirliti⁶ ok likneskiu; ok þess vænti ek, ef keisarinn litr

1 moti B. 2 [hefir lifgat B. 3 [er þeir hófðu B. 4 hrundit B.
5 tilf. B. 6 asionu B.

penna duk ok likneskiu, at hann fae heilsu sina, þviat mǫrgum hefir at þvi ordit.» «Er sia gersimi, segir hann, nockuru¹ gulli eda silfri samvirdilig?» «Nei, segir hon, ok engu vætta nema fastri·tru ok fullkomnum godvilia.» Albanus spurdi þa: «Hvat er
 5 nu til rads?» Hun svaradi: «Ef þu vill, sagdi hun, þa mun ek fara med þer til Romaborgar ok syna keisaranum likneskit.» Albanus þackar henne ok verdr·storliga feginn. Snyr nu þegar sinni ferd heimleidiss, ok ferr Veronica med honum. En er hann kemr a fund keisarans ok geingr fyrir hann, þa verdr keisarinn
 10 honum svo feginn, at hann kvedr Albanum fyrri ok ætladi, at Jesus mundi þar kominn med honum. Albanus sagdi honum nu, hvat titt var a Gydingalande. «Hvat er nu þa, sagdi keisarinn, er mer nu eingi von lækningar eda liknar?» Albanus svaradi: «Eigi er svo, her er komin dyrlig kona med mer, su er verit hefir
 15 hans þionostukona, ok hefir sialfs hans likneskiu a einum duki dyrliga merkta med sialfs hans hagleik ok undarligum hætti, ok hefir til heilsubotar ydr þessa gersimi hingat flutt, ef þer takit med trufesti.» Keisarinn bad þegar dukinn til sin bera ok let allt a leidina [fyrir breida nidr² klædi ok kaugra, pell ok purpura.
 20 En iafnskiott sem hann leit likneskiuna, þa vard hann heill. Veronika lofar gud fyrir allar giasfir sinar ok iarteinir, ok snyr heim aptr sinni ferd med miklum soma ok giðfum af keisaranum. Eptir þetta lætr keisarinn Tiberius þings kvedia i borginni, ok hefir hann uppi ok tiar a þinginu, hveria heilsubot ok iarteign
 25 hann hafde feingit, ok vill þat i moti leggja, at sia Jesus, er honum hafdi heilsubot unnit, væri [i lög tekinn³ ok i goda tǫlu hafdr þadan i fra bædi i Romaborg ok annarstadar, ok beiddi þar alla samþyckis⁴ til ok iayrdes, þviat þa var sem nu svo rik Roma, at þat eitt skyldi fullkomit edr lögtekit med ollum monnum um
 30 heiminn, sem þar var sett eda [lögfest gert⁵. En aulldungar villdu eigi þessu samþyckia, at Jesus væri i lög leiddr, kvoduz ecki kunna at henda ordreidu⁶ alþydu til slikra stormæla, þar sem eingi höfdu þeim bref um þetta komit eda merkiligar ordsendingar höfdingia or Gydingalande. Nu fæz þetta eigi, sem keisarinn beiddi, en her i
 35 mot lætr hann suma öldlungana drepa en suna or lande reka.

5. En fra Gydingum er þat at segia, at þeir ihuga vandrædi sin. Þeir stefna til sin ollum inum æztum⁷ ok vitrǫztum sinum ættmǫnnum ok eiga margar stefnur sin a medal, setia þessi svǫr

1 nockut *B.* 2 [nidr breida bæde *B.* 3 [logtekinn *B.* 4 samþycktar *B.* 5 [langtekit *B.* 6 ordreðu *B.* 7 ellztum *B.*

ok sakvarnir fyrir sigh, sègia gud vera oðaudligan ok eigi mega deya, en kallaz villumann einn dæmdan hafa, þann er niðr braut Moyses lög ok eyddi ollum soma þeira eða retti, þeim sem gud hafði settan, at folkit skyldi gera til sinna yfirmanna. Nu vilia þeir fa ser formælanda þessi svör ok sakvarnir upp at bera 5 fyrir Romveria. En þar finna þeir ðngvan iafnvel tilfallinn sem Stephanum bædi fyrir ættar sakir ok vitzku ok snilldar. Eiga nu vit hann ok bidia hann undir taka um þetta mál ok fara a fund Romveria ok hrinda þessu vandmæli med þvilikum svorum ok efni, sem nu var fra sagt. Stephanus gefr rad til, at þeir sendi 10 ord enn af nyiu til allra hinna æztu ok hinna vitróztu manna iafnvel i onnur lond, þeira sem þar væri Gydingar, ok bad þa þing stefna þar i Jorsalaborg, letz þa vilia heyra ord þeira allra eða hvat samþykt¹ yrði med þeim, letz þo midlung² vænt hugr um segia, hversu fara mundi um þetta mal, kvedz ugga mundu 15 fyrir þeira hond, at þeir mundi³ sönnu sagdir, «þviat mer syniz, sagði hann, sem allir hlutir se framm komnir ok fylltir um Jesum, þeir sem fyrir voru spadir bædi i Moyses lögum ok i⁴ spamanna ordum.» Þessum tillogum hans toku þeir þungliga, en þo þago þeir þetta rad, at þeir efna þingit ok stefna til vida enum vitrózt- 20 um Gydinghum.

6. En a þessu mæli⁵ fregnir⁶ hinn helgi Petr ok adrir postolar vitrædur þeira Stephani ok Gydinga ok stefna honum æ sinn fund leyniliga ok kenna honum retta tru, sem þat var audvellt, ok eptir þat var hann skirðr, ok bado postolarnir hann sidan 25 kenna mönnum kenningar. En er vaxa tok fioldi lærisveina, en konur þeira urdu umhyggiulausar, þa mögludu Girkir um þat. Postolarnir heimtu saman lærisveina ok mællto: «Eigi hæfir oss at fyrirlata kenningar en þiona þeim i fæzlufangi, leiti þer af ydr siau þeira manna, sem godan ordrom hafve ok fullir se af helgum 30 anda, þa er vær setim yfir þetta verk. En vær skulum vera stadfastir i bænahaldi voru ok kenningum guds orða.» Ollum likadi þetta vel. Þa logdu postolarnir hendr i hofut þeim siau, er þeir gafu diakna tign, med bænarordum. Hinn helgi Stephanus var valdr einn af siau diaknum til þessarar þionostu, en hann var fullr miskunnar heilags anda ok sannrar speki, styrktr af gudi at giora takn ok iarteinir fyrir folkinu.

7. En er Gydingar fluttuz⁷ saman til Jorsalaborgar, af þeim

¹ samþycke *B.* ² þeyge *B.* ³ mundu *B.* ⁴ *saal. B.*; svo *A.*
⁵ máli *B.* ⁶ fregnar *B.* ⁷ flycktuzt *B.*

sokum sem fyrr voru sagðar, þá reistuz upp nockurir af þinghusa-
 monnum Gydinga til motmælis vit Stephanum, er kalladir ero
 Libertini, þat ero þeir er frelsingar¹ ero giorfir af þrælum; þessir
 voru fyrstir, er i mot stodu kristiligri tru ok enum helga Stephano;
 5 þar med þeir menn er kallaz Cyrenensis af Cirene, þeire borg er
 svo heitir, ok þeir er voru af Cilicia ok Asia enni minne, er
 hvort er odru nalægt. Þessir allir gengu til þrætu um truna vit
 hinn helga Stephanum, en eigi mattu þeir i moti standa sannri
 speki ok helgum anda, er med honum talade. Þa leiddu þeir inn
 10 tvo falsvotta, er vottudu hann sagt hafa gudlaustun i mot gudi ok
 Moyses lögum, hrærdi þeir nu allt folk, höfðingia ok ritara til
 mikillar reidi, ok leiddu² sidan enn helga Stephanum æ þing þat,
 er Gydingar hófdu stefnt. Falsvottarnir, er til voru ætladir, risu
 upp æ þinginu ok sögdu svo: «Þessi madr lætr eigi af hallmæli
 15 at veita helgu musteri ok lögnum, vær heyrðum hann segia, at
 Jesus nazarenum mun nidr briota stad þenna ok um skipta setn-
 ingar þær, er Moyses skipadi oss.» Ollum þeim, er a þinginu
 voru ok sa enn helga Stephanum, syndiz andlit hans fagrt sem
 eingils asiona. Höfðingi kennumanna spurdi þa, hvort þessir lutir
 20 væri svo, sem þa voro fluttir honum i mot. Hinn helgi Stephanus
 dvaldi þæ ecki andsvor merkilig at veita, en þvi at hann var
 avitadr ok rægdr af gudlöstun i gegn gudi ok Moyses logum, veik
 hann i upphafi sinnar tolu lofsamligum ordum til sialfs guds, er
 fyrr meir taladi vit helgha fedr ok spæamenn, sagdi þenna vera
 25 gud allz velldis ok dyrdar; skiotliga sneri hann malinu til lofs vit
 Moysen, talandi af hans ættmonnum virdulighum, er hann var fra
 kominn i upphafi af Abraham, segiandi hversu hann geck ut af
 Caldea ok kom i Mesopotamiam ok i Karram ok þadan i Judeam,
 hóf sidan med þessum hætti sina tolu.

30 8. Heyrid mik 3, brædr ok fedr. Gud dyrdar vitradiz fedr
 vorum Abraham, þa er hann var i Mesopotamia, fyrri en hann
 bygdi i Aran, ok mællti vit hann: «Gack ut af þinu lande ok fra
 frændsveit⁴ þinni ok kom a þat land, er ek mun þer syna.» Þa
 fór hann braut af lande Caldeorum ok bygdi i Aran, þat er et
 35 sama ok Karra. Ok sidan er fadir hans Tare var andadr, leiddi
 gud hann æ þetta land, er þer byggit nu, en eigi gaf gud honum
 erfð æ þessu lande ok eigi eitt fotspor, þat er enn minzta hlut,
 þviat ecki atti hann þar þa nema þat, er hann hafdi verdi keypt,
 helli med akri eignadiz hann eigi at erfð, helldr keypti hann hann

40 1 frelsingar *B.* 2 saal. *B.*; leiddi *A.* 3 saal. *B.*; menn *A.* 4 ættleifd *B.*

af Effron syni Seor etheo forum hundrudum skillinga, en þetta land het gud at gefa honum til eignar ok afkvæmi hans [i erfd¹ eptir hann, med því at þa enn atti hann óngan son. Gud mællti þa wit Abraham: «Afkvæme þitt mun vera utlent a odru landi, ok munu egipzkir menn þat undir þrældom leggja ok þat illa hallda þar flogur hundrut ara ok þriatigi, en þa þiod, er þina ættmenn þrælkadi, mun ek hegna, sagdi drottinn. Eptir þat munu þeir braut fara af Egipto ok þiona mer i þessum stad.» Gud gaf sidan Abrahe langmal skurdarskirnar, ok eptir þetta var fæddr Ysæc son Abrahe. Fadir hans veitir honum skurdarskirn æ² atta degi þadan fra. Ysæc gat Jacob, en Jacob .xii. hófudfedr. Synir Jacobs aufundudu Joseph brodur sinn ok selldu hann vit verdi i Egiptum, en gud var med honum ok leysti hann af ollum kvolum ok mannaunum ok gaf honum miskunn, gipt ok speki³ i augliti Pharaonis konungs Egipti. Pharao skipadi Josep hofdingia yfir Egiptum ok yfir allan sinn hirdgard. Þar næst kom sulltr ok hallæri mikit yfir Egiptum ok iord Canaan, svo at fedr vorir fengu eigi fæzlur at kaupa; ok er Jacob heyrdi, at hveiti matti aflaz i Egipto, sendi hann fyrst [fedr vora af þessi sök, ok svo i annat sinn³; var Joseph þa kendr af brædrum sinum. Þa var Pharaoni konungi kunnikt, hveirrar ættar hann var. Sidan sendi Josep menn eptir fôdur sinum ok ollum nafrændum. Kom Jacob þa i Egiptum, ok med honum siautigir ok .v. menn. Þar andadz hann ok fedr vorir, ok voru fluttir i Sicheim ok grafnir i þeim stad, er Abraham keypti med silfri af sonum Emor sonar Sicheim. En þa er nalgadz guds fyrirheit, þat sem hann het Abrahe, toku at vaxa ok folgaz ættmenn vorir i Egipto, þar til er konunga skipti vard i landinu. Þessi enn nyi konungr vissi eigi skyn æ Joseph ok þeim velgerningum, er hann veitti landino, þessi veitti umsatir frændum vorum ok naudgadi fedr vora, at [þeir bæris ut sonu sina, en þeir væri eigi uppfæddir. A þeirri somu tid, er konungrinn baud sveinbörnin ut at bera, var Moyses fæddr⁶, er kær var gudi, [þria manadi var hann fostradr i husi fodur sins⁷. Eptir þetta var hann utborinn ok kastadr i ana Nil. Dottir Pharaonis konungs kom til arennar Nil a þessi stundu ok tok sveiniun, fæddi ok fostrade sem sinn son. Moyses var lædr æ alla speki egipzkra manna, hann var mattugr ok frankvæmdarmikill i ordum ok

1 [til erfdar B. 2 i ollum hlutum tilf. B. 3 [sonu sina þangat af þessare sok B. 4 saal. B; gudlikt A. 5 [bera B. 6 i husi fedr sins tilf. B. 7 [mgl. B.

verkum. Ok er Moyses mundi vera fertugr at alldri, hugsadi hann at vitia brædra sinna Israels sona, ok er hann sa nockurn ebreskan mann meingiorðir þola af egipzkum manne, hefndi hann þess, er meingerdina þoldi, ok drap enn egipzka, ætlandi at brædr hans myndi skilia þat sem hann sialfr skildi andliga, at fyrir hans styrk mundi drottinn frelsa Israels sonu af valde egipzkra manna; en þeir skildu eigi. Næsta dag eptir villdi hann sætta .ij. ebreska menn þrætandi sin a mille, ok sagdi svo: «Þit erút brædr yekar i mille, því samir eighe, ath hvor giöre odrum mein.» Sa er naungi sinum weitti meingerdina, hafnadi hans tillögu svo segiande: «Hverr skipadi þik höfðingia ok domanda yfir oss, edr willtu drepa mik, svo sem þu drapt i giær hinn egipzka mann.» Ok er Moyses heyrdi þetta, ottadiz hann ok flyði a iörd Madian; þar geek hann at eiga Sephoram dottur kennimananz Madian ok gat vit henne tvo sonu. Ath fylltum odrum forumtigum vetra vitradiz honum eingill guds i eydimörk fiallzens Synay svo sem i loganda runni. Moyses þetta sjændi undradizt synina, ok er hann geek nær, at hann matti glögligar at hyggia, þa heyrdi hann rodd drottins svo segiandi: «Ek em gud fedra ydvarra, gud Abraham, gud Ysaac, gud Jacob.» Moyses hræddiz miög ok þordi eigi nær ath ganga. Drottinn mælti þa vit hann: «Leys þu skoklæðin af fotum þer, þvíat stadr, sa er þu stendr æa, er heilög iörd. Ek sa mædi ok meingerdir, er lydr minn þolir, sa sem halldinn er i Egipto, heyrdi ek ok syting ok grat minna manna, ok nu kom ek þa at leysa. Ek kom nu ok at senda þik i Egiptum.» Þenna Moysen, er þeir neitudu, er svo sögdu fyrr, «hverr skipadi þik domanda ok hofðingia yfir oss,» sendi gud hofðingia ok lausnara þa at leysa af egipzkum þrældome med fulltingi eingils, er honum vitradiz i loganda runni. Þessi leiddi þa af Egipto gerandi takn ok mikil stormerki a Egiptalande, i hafinu rauda ok i eydimörk fioratigi ara. Þesse enn same Moyses sagdi svo sonum Israels: «Gud mun spamann reisa ydr til hugganar af brædrum ydrum, honum skulu þer hlyda sem mer.» Þessi er sa er var med safnadi Israel folks i eydimörkinni, med eingli þeim, er talade vit hann a fiallinu Synay, ok med fedrum vorum, hann tok af gude lifs ord at gefa ydr. Fedr vorir villdu honum eigi hlyda, ok raku hann af höndum, en fystuz aptr i Egiptum med rangsnunum hiortum svo talandi vit brodur Moysi Aron: «Gior oss þau gud, er oss visi leid, þvíat vær vitum eigi, hvat af er ordit Moysi, þeim er oss leiddi brott af Egipto.»

A þeim dögum smidudu þeir einn kalf, sidan færdu þeir þessu skurdgodi fornir ok glodduz af handaverkum sinum. Fedr vorir höfdu ok tialldbudir logmals eda vitnis i eydimorkinni eptir þeire skipan ok mynd, sem gud syndi Moysi a fiallinu, ok baud honum at gera, ok þessa somu tialldbud fluttu þeir med Jesu, er Josve kallaz, a fyrirheitziord, er fedr vorir bygdu eptir brautferd heid-
inna þioda fyrir gudligan styrk ok allt til daga Davids konungs, er fann miskunn i guds augliti, ok bad at hann mætti finna eda smida tialldbud gudi Jacob. Salomon konungr smidadi guds musteri æ sinum dögum. En hinn hæsti gud [byggir eigi i þeim herbergium¹, er med manna hondum er gior, sem hann sialfr segir fyrir spamanninn: «Himinn er sæti mitt, en iordin fotbord fota minna.» Ok enn segir hann svo: «Hvilikt hus munu þer mer smida, eda hvilikr mun vera stadr [minnar hvilldar², eda gerdi eigi min ðnd alla þessa hluti? Þer hafit hardan ok torsveigdan hals, svo it sama oskir hiortu ok saurga heyrn, þer vorud avallt gagnstadligir helgum anda sem ydrir fedr. Hverr er sa madr af spamonnum, er fedr ydrir gerdu eigi ofrid? Þa drapu þeir, er fyrirbodudu tilkomo ens rettlata, þess ens sama vorut þer nu svikarar ok manndrapsmenn; þer tokut vid logmalinu eptir skipan ok varðveittud þer eighi.»

9. 3 En er Gydingar höfdu heyrnt agæta tölu ens helga Stephani, skaruz [innan hiortu þeira⁴, ok gnistu tönnum i gegn honum. En med því at enn helgi Stephanus var fullr af helgum anda, leit hann i himinenn ok sa guds dyrd, hann sa ok Jesum i [manz asionu standandi⁵ a hægri hönd gudligs kraptz. Hinn krossfesti Kristr vitradiz honum standandi, at eigi stakade sa i trunni, er gryttr mundi vera. Ok af því sialfu, er Kristr syndiz standandi, birti hann sig buinn at hialpa enum helga Stephano, þvíat sa, er beriazt skal eda fullting veita, hæfir at stande. Hinn sæli Stephanus mælti þa: «Nu se ek himna upp lukazt ok son guds standa a hægra veg guddomligum krapti.» Gydingar æpto þa akafligha i gegn honum, en byrgdu eyru sin, svo sem þeir hræddizt gudlaustun ath heyra, ok med einu samþyeki ok akafa gengu þeir at honum grimliga ok drogu hann ut af borginni ok gryttu hann þar. Þetta hugduzt þeir gera eptir Moyses lögum, þvíat lögín budu, ath gudlastanarmadr væri leiddr ut af herbudum

1 [giorer eigi i þeim herbergium at byggia B. 2 [sa er ec hvilir B.

3 Gryting Stephani *Overskr. A.* 4 [þeir innan i hiortum sinum B.

5 [mannligrí asionu standa B.

ok gryttr þar af ollum lyd. Tveir falsvottar, eptir því sem lögin
 budu, gryttu hann fystir, þvíat svo var ritad af gudlastanarmanne
 hin fyrsta hond vottanna mun hann gryta. Klædi sin lögdu þeir
 nidr¹ fyrir fætr ungum manne Saulo, er fyrr var getid, fostbrodur
 5 heilags Stephani, sa er nu Pall postoli, sem þeir skylldu eigi
 saurgaz nærkomandi þeim, er gryttr var. Heilagr Beda prestr
 vottar, at gud sa miskunnsamliga fyrir Saulo, er hans hendr saurg-
 oduz eigi i uthelling saklauss blods, helldr at eins vardveitti hann
 klædi þeira, er gryttu Stephanum; en þo mundi hann hafa fyrir-
 10 farizt af þessu samþycki sva sem makligr daudans, nema sialfr
 gud fyrir sina miskunn hefði blasit i hans briost sanna synda
 idran. Enn helgi Lukas segir svo: Nu gryttu þeir Stephanum
 kallanda ok svo segianda: «Heyrdu Jesu drottinn minn, tak nu
 anda minn.» Svo mællti drottinn Jesus Kristr vit gud fodur fyrir
 15 sitt andlat: «I hendr þinar fel ek anda minn.» Hinn helgi Steph-
 anus setti nidr kne sin kallandi mikilli roddu ok svo segiandi:
 «Heyrdu drottinn minn, lat þeim eigi þetta verda at synd, þvíat
 eigi vita þeir, hvat þeir giora.» Margir þeir, er honum veittu
 dauda, hugduz lögin fylla i² því, sem drottinn hafði fyrir sagt:
 20 Koma mun su stund, at hverr sæ, er ydr veitir dauda, mun
 hyggiazt gudi þionostu veita. Ok er hinn helgi Stephanus hafði
 þetta mællt, þá sofnadi haan i fridi³ drottins. Hinn sæli Steph-
 anus kallaz merkismadr piningarvotta guds, þvíat hann var fyrst⁴
 pindr eptir Kristz pining a því enu sama are, [er menn hyggia at
 25 verit hafi 5. Gydingar letu uiardadan liggia likam hans, ath dyr
 rifi eda fuglar, en med guðligri gæzlu vard svo, at hvorki grándade.
 Gamaliel fostri hans ok fleiri⁶ guds vinir toku likam hans a
 nattarþeli ok veittu virduligan grauft eptir þeira sid, ok gretu
 miok ok syttu miok hans dauda. Svo er sagt, at hinn helghi
 30 Stephanus væri pindr a þeim manade er Augustus heitir, en heilagr
 domrenn fyndiz⁷ i Decembrē manadi þann dag, er vær hölldum
 piningina⁸. Þa gerdiz ofridr mikill kristnum mōnnum i Jorsala-
 borg, flydu allir adrir nema postolar guds, ok dreifduz i herod
 Gydingalandz ok Samarie, en Saulus leidrettiz litlu sidarr af
 35 bænum heilags Stephani ok gerdiz postole guds. En hefnd drottin-
 ligrar piningar vit Gydinga frestadiz af Romverium fioratigi æra,
 eda helldr meir allt til daga þeira fedga Vespasiani ok Titi, þvíat

1 af sier ok B. 2 eptir B. 3 nafne B. 4 fyrstr B. 5 [at
 því er menn hyggia B. 6 adrer tilf. B. 7 fundenn B. 8 saal. B;
 40 piningvne A.

þegar er Vespasianus geck til rikis yfir Romverium, mintiz hann sins fyrirheitiz, þess sem fyrri var getit, ok gerdu þeir fedgar her ut um haf ok brutu nidr Jorsalaborg ok drapu marga Gydinga, en suma selldu þeir eda meiddu, ok eyddu allt Gydingaland. En langa æfi leyndiz likame heilags Stephani i iordu ok annara heil- 5
agra manna, þeira er¹ med honum voru grafnir, þar til er drottinn villdi lata lysa yfir dyrd heilagra votta sinna mönnunum til hialpar.

10. Lucianus het prestr, sa er var skamt fra Jorsalaborg a bæ þeim, er kallaz Gamaliels stadr, þviat þar hafde hann buit ok [latid kirkiu gera². Gamaliel var spekingr mikill ok hafdi tekit 10
tru af kenningum Pals postola, en verit lærifadir þeira Stephani æ fyrrum tímum, svo sem adr var ritad. Lucianus prestr var löngum at kirkiu ok a bænnum ok var vanr at sofa i kirkiuskoti. En þetta gerdiz a dögum konunga þeira, er annar het Honorius en annar Theodosius. A föstunott þeire er var enn þridia nonas 15
dag Decembris manadar, þa er Lucianus var kominn i reckio sina ok sofnadr svo laust, at hann vissi trautt, hvort hann vakti eda eigi, þa sa hann koma til sin göfuglighan mann alldradan ok mikinn vexti, hæran ok skeggiadan i kennimanz buningi, ok var krossmark a klædum hans, ok hafde hann gullspota i hende, ok 20
stod hia prestinum ok knydi³ hann med sprotanum þrysvar ok mællti: «Luciane, Luciane, Luciane! fardu i Jerusalem ok mæl þetta vit Jon byskup: Hversu leingi skulum vær byrgdir vera, þar sem vær eigum æ þinum tidum ath vitrazt? luk þu upp skyndi- 25
liga grof þeiri, er i liggia likamir vorir oræktir, at drottinn luki upp dyrum milldi sinnar fyrir mannkyninu, þviat heimrinn færizt i margan haska; en eigi ber ek þessa ahyggju fyrir mer einum, helldr ok fyrir þeim sem⁴ med mer ero.» Lucianus mællti: «Hverr ertu eda hverir ero med þer?» Hann svaradi: «Ek heiti Gam- 30
aliel fostri Pals postola, en austr fra mer i gröfinni þar er Stephanus drottinn minn, er grioti var bardr af Gydingum fyrir Kristz tru utan borgar i nordratt, ok la þar likame hans bædi dag ok nott omyldr fyrir borgarhlidi, sem Gydingar budu, en ecki dyr ne fugl grandadi likama hans; en ek vissa tru hans ok heilagleik, ok villda ek eignaz nockurn hlut med helgum manne, ok sendi ek 35
leyniliga um nott þa menn, er ek vissa guds tru hafa, ok feck ek þeim reidskiota ok adra naudsynliga hluti til, at þeir færði likam heilags Stephani a bæ minn .xx. milur fra Jorsolum, en ek let hann leggja i steinþro mina nyia. En i annari steinþro hvilir

¹ þar hvila, er *tilf. B.* ² [þar kirkiu giorva *B.* ³ knude *B.* ⁴ er *B.* 40

Nichodemus, sa er kom um nott til lausnara wors, ok heyrði hann þa kenning af honum, at eingi matti inn ganga i himinriki, nema hann væri endrgetinn af vatne ok helgum anda. Sidan tok hann skirn af lærisveinum Kristz. En Gydingar urdu varir vit þat ok

5 toku af honum höfðingia velldi ok rako hann a brott or Jorsala-borg; en ek tok vit honum, ok fædda ek hann ok klæddag, til þess er hann andadiz. En sidan grof ek hann veggamliga hia Stephano, þviat hann hafði ok tekit ofrid fyrir guds nafni. Þar hvilir ok i þridiu steinþro Abibas sonr minn, er med mer tok

10 skirn af lærisveinum Kristz tvitugr at alldre, ok andadiz fyrr en ek. Ok var ek lagdr sidan i þa enu somu steinþro hia honum; en kona min ok enn ellri son minn þau ero grafín æ odrum bæ, þviat þau villdu eigi taka tru Kristz.» En er Gamaliel hafði þetta mællt, þa spurdi Lucianus prestr ok mællti: «Hvar skulum

15 vær þin¹ leita?» Hann svaradi: «I akri þeim er kallaz Delagabri.» En þat þydiz styrkra manna stadr. Þa vaknadi Lucianus ok gekk til bænar ok mællti: «Drottinn Jesus Kristr, ef sia syn er af þer, ok se þetta eigi villa, þa veittu, at mer vitriz i annat sinn ok et þridia, ef þu villt, at ek treystumzt at segia þessa vitran.» Þa

20 tok Lucianus at fasta ok þurra fæzlu at hafa allt til annars föstuds-dags. Þa vitradiz honum enn Gamaliel med enum sama buningi ok yfirliti² sem fyrr ok mællti vit hann: «Fyrir hvi oræktiz þu at segia Joni byskupe þa luti, sem ek baud þer?» Lucianus svaradi: «Ek hræddumst miök, drottinn, at segia ena fyrstu syn,

25 ath eigi giordumzt ek lygimadr. En ek bad drottin minn, attu skylldir vitrazt mer i annat sinn ok et þridia, ef þu ert³ af gudi sendr til min.» Gamaliel mællti: «Þviat þu spurder, hvar helgir domar vorir væri, þa hyggdu at vandliga þeim lutum, er ek syni þer.» Lucianus svaradi: «Svo skal vera, drottinn.» Þa syndi

30 Gamaliel honum þria gullkistla, en hinn fiorda silfrligan fullan ilmandi grasa. Þrir gulligir kistlar voru fullir af rosum, tveir höfdu hvítar rosor, en hinn þridi raudar sem blod, en hinn fiordi, sa er silfrligr var, var fullr af kroge ilmanda. En er Lucianus spurdi, hvat þetta merkti, þa svaradi Gamaliel: «Þetta eru helgir

35 domar vorer. Sa er raudar rosor⁴ hefir, þat er vor herra hinn helgi Stephanus, er hvilir til hægri handar i austratt fra haugsdyrum, en annar kistill er Nichodemus, sa er hvilir i gegn dyrum; en hinn silfrligi kistill er Abibas son minn, er hreinlifr andadizt ok er af því syndr silfri biartare med godum ilm, en hann hvilir i

40 ¹ ydvar *B.* ² alite *B.* ³ værer *B.* ⁴ rosir *B.*

enni somu steinþro sem ek.» Ok er Lucianus vaknadi, þa gerdi hann gudi þacker ok hellt fostunni til ens þridia fostudags. Þa vitradiz honum Gamaliel et þridia sinn reidr ok ogurligr ok mællti vit hann: «Fyrir hvi oræktir þu hingat til ath segia Joni byskupi þat, sem ek synda þer, hveria vörn muntu hafa a domsdeghi fyrir [þessa orækt¹? Ser þu eigi, hversu mikit hallæri er um allan heim, ok ert þu þo orækinn? Fyrir hvi skilr þu eighe, ath margir eru þer betri menn i eydimörkum, ok lidum vær um þa ok villdum helldr þer vitrazt; af því villdum vær þik lata hingat fara af odrum bæ ok vera her kennimann, at vær vitrodumzt fyrir þik. Af því ris þu upp ok far ok segh Joni byskupe, at hann luki upp grófum vorum ok giori oss bænarstad, at drottinn miskunni lyd sinum med voru arnadarordi.» Lucianus svaradi af hræzlu²: «Eigi dvalda ek fyrir orækt³, drottinn, helldr beid ek ennar þridiu tilkoma þinnar, ok nu skal ek fara a morgin ath segia byskupi þat er þu bautt mer.» En er [Luciano þotti Gamaliel reidr standa fyrir⁴ ser, þa dreymdi hann annan draum vit voknon sialfa, hann þottiz kominn i Jorsalaborg fyrir Jon byskup, ok sagdi honum drauminn. Honum þotti byskup svara ser: «Ef drottinn hefir þer vitrad þessa hluti a vorum dögum, enn kærsti vinr ok brodir, sem þu segir, þa byriar mer ath hafa a brott or þinni landeign enn mikla olldung, þann er vel kann ardr at draga ok vagn, en lata þik ræða fyrir odrum þeim, sem eptir ero.» Þa þottiz Lucianus mæla: «Hvat stodar mer, ef ek hefi eigi þann aulldung, er fædiz ok styriz aull landeign min af?» Þa þotti honum byskup svara ser: «Þessa kostar hæfir at se, enn kærsti brodir, þviat vor borg hefir marga vagna, en til ens mikla vagns höfum vær eingan mikinn olldung, nema þann er þu segir i þinni landeign leynazt, ok at visu hæfir, at hann se helldr i enni agætuztu borg en i litlu þorpi, þviat þer vinna þörf tveir enir minni at yrkia iord þins vagns.» Þa vaknadi Lucianus ok gerdi gudi þackir, ok for þegar til Jorsalaborgar ok sagdi Joni byskupi alla hluti, þa er hann hafdi sed ok heyrta, nema [oxadrauminn rifiadi⁶ hann eigi, ok beid atkvæða byskups ok orða, þviat hann skilde, at Stephanus var enn mikli ólldungr, en vagn eda kerror væri⁷ helgar kirkiur, en Syon en ætzsta kirkia kallaz enn mikli vagn. Ok af því villdi hann eigi segia byskupi oxa [vitronina, at byskup hafdi valld til þess⁸, hvert

1 [þetta orakslu(!) verk *B.* 2 med hræzlu mikilli *B.* 3 orækslu *B.*

4 [Lucianus sa Gamaliel reidan standa hia *B.* 5 *saal. B.*; þat *A.* 6 [oxa vitrunina sagde *B.* 7 voru *B.* 8 [drauminn, at hann hefde valld a því *B.*

heilagr domr Stephani skyldi fara. En er Jon byskup heyrdi þessa lute, þa felldi hann tær fyrir fagnadi ok mællti: «Lofadr se drottinn Jesus son guds lifanda! Ef gud vitrade þer þat, er þu heyrdir, brodir, þa byriar mer ath fara til ok færa þadan Stefanum
 5 frumvott Kristz, þann er fyrstr hade guds orostu ok sa drottin standa a himnum i velldi sinu, ok syndiz biartr sem eingill æ þinghi fiolmenno. En þu, Lucianus brodir, skallt fara til stadar þess, er þer er vitrad, ok leita þeirra þar, ok seg mer, ef þu finnr þa.»
 Lucianus svaradi: «Geck ek um akrinn, ok sa ek þar glögt haug
 10 smarra steina, ok ætla ek þa þar vera i högnum¹.» Byskup mællti: «Fardu ok graf hauginn, ok send diakn þinn eptir mer, ef þu finnr þa.»

II. Þa for Lucianus heim ok sendi ord ollum bæiarmönnum, at þeir risi upp snemma um morgininn ok græfi hauginn. En a
 15 þeiri somu nott vitradiz Gamaliel munki nockorum einfoldum, þeim er Migeceius het, med enu sama aliti ok buningi, sem hann vitradiz Luciano, ok mællti vit hann: «Far þu ok segh Luciano, at hann starfar at þarflausu i haugi þeim, þviat vær erum nu eigi þar, en þa vorum vær þar fyrst, er gratinn var daude vor at fornum
 20 sid, ok var þa orpinn haugr sa til vitnis; en nu leitid þer vor i landnordr þadan i þeim stad, er kallaz Debathalia a sylrendzsku, en þat kollum vær godra manna eign.» En er morgintidum var lokit ardegis, þa bioz Lucianus med lidi sinu at fara til haugsins at grafa. Þa mællto nockurir menn vit Lucianum: «Hlydit fyrst
 25 þvi, er Migeceius munkr segir.» En er hann var þangath heimtr, þa spurdi Lucianus, hvat hann hafdi sed. Ok sagdi hann sikh sed hafa haug fornan i akri ok þriar gulligar reckior i hauginum, ok hvilldu tveir i einni reckiunne, annar gamall en annar unghr, en [einn hvilde² i hvorre hinna; ok mællti enn gamle madr vit
 30 Megecium: «Far þu ok seg Luciano, at vær erum drottnar þessa stadar. Ef hann vill finna epn mikla oc enn rettlata, þa hvilir hann austr fra mer.» En er Lucianus heyrdi þetta, þa dyrkadi hann gud, þviat fundinn var annar vottr vitranar heilagra manna. En er Lucianus fann eeki i haugi þeim, er þeir grofu enn fyrra
 35 daginn, þa hurfu þeir til þess haugs, er munkinum var vitrad, ok grofu þar ok fundu steinproar þær þriar; þar fundu þeir ok runar klappadar a steine³, er svo mællto: Her hvilir Stephanus guds vottr ok Nichodemus, Gamaliel ok Abibas son hans. Þa sendi Lucianus diakn sinn at segia Joni byskupi, þar er hann var a kenniranna

40 1 hauginum B. 2 [saal. B; hinn þridi A. 3 saal. B; sveini A.

funde i borg þeiri er Lidda heiter. Þadan hafdi hann i for med ser tvo byskupa, þa er hvortveggi het Eleutherius, annar þeira or borg er heitir Jerico, en annar or Sebasteborg. En er þeir hófdu upp lokit steinþro Stephani, þa vard landskialpti mikill, ok þadan kom ilm¹ svo mikill ok dyrligr, at eingi madr hafdi slikan kendan, svo at allir hugduz vera i paradiso, þeir sem¹ þar voru vit staddir. En þar var mikill mannfildi ok margir þeir, sem¹ siukir voru af ymissligum meinum; en a þeire somu stundu toku heilsu þrir menn ens atta tigar af ilm þessum, sumer toku syn blindir, hreinsuduz likþrair, ærir vitkoduzt, sumum stöðvadizt blodras, sumum battizt höfutverkia, en sumum innanmeina eda ridusotta. Þeir kystu² a helga domana ok biuggu um sidan. Þæ færdi Jon byskup, ok þeir er med honum voru, helgan dom Stephani med guds lofi i Jorsalaborg til hofutkirkiunnar Syon, þar er hann hafdi erkidiakn vigdr verit af postolum guds. En Jon byskup gaf Luciano presti nockura luti af beinum hans ok þa adra helga doma, er þar funduzt med honum, af því at bein voru eptir, en allt holld af fallit ok ath dusti ordit. Þa voru adr þurkur miklar ok hallæri vida um heiminn; en æ þeiri stundo kom regn af himni, ok gaf gud gnogan avoxt ok ær a iördina fyrir bænir ens helga Stephani. Helgir domarnir funduz ok voru færdir æ annan dag iola, þa er vær hölldum piningina³, en fimm nottum eptir Olafs messu hyggium vær, at hann væri pindr, þa er vær holldum minning fundningar hans. En Lucianus ritade þessa frasogn ok sende presti þeim, er Avitus het, ok var prestr Augustini byskups. En er Augustinus byskup spurdi þessi tidende, þa gaf hann mikinn kost til þess at næ helgum dome Stephani, ok veitti gud honum fysi hans⁴, en hann midlade vit marga kennimenn helgan dominn i sinni syslu, ok urdu margar iarteignir at, hvervetna þar sem heilagr domrinn kom eda honum voro alltari vigd.

12. Alexander het oldungur einn i Jorsalaborg, sa er kirkiu let giöra enum helga Stephano af sinu fe sialfs a dogum Jons byskups. Ok þa er husit var algiort, bad hann byskup, at þangat skyldi færa helgan dom Stephani. Þat veitti byskup honum, ok var þangat færdr heilagr domrinn a manadi þeim, er December heitir, ok nidr lagdr i kistu þeiri, er merkt var utan med ebreskum stöfum þeim, er skyrdu, hvers likami þar var hirdr. Fim vetrum sidar tok Alexander sott ok gerdi þann maldaga um fe sitt, at kona hans, er Juliana het, skyldi hafa þridiung, en annan

1 er B. 2 saal. B; þustu A. 3 saal. B; piningvnni A. 4 sina B.

fataekir menn, ok enn þridia heilög kirkia, ok bad sidan Jon
 byskup, er þar var þa vit staddr, ath likama hans skyllði nidr
 setia hia likama ens sæla Stephani i kirkiu þeire, sem hann hafdi
 sialfr gera latid, sem fyrr var ritad. Litlu sidar andadiz Alex-
 5 ander, ok annan dag eptir andlat hans kom Jon byskup med fiolda
 manna at setia nidr likama hans hia enum helga Stephano, sem
 hann hafdi bedit i sott sinni. Atta vetrum sidarr villdi Juliana
 fara af Jorsalalande til Miklagardz ok hafa med ser likama bonda
 sins; því villdi hon til Miklagardz¹, at fadir hennar lifdi ok var
 10 þar, ok hon var þar odalborin, ok af því odru, at hun villdi eigi
 giptaz, en henne var til þess miok bægt. Juliana geck a fund
 byskups þess, er þa var i Jorsolum, er Cirillus het, ok beiddi, at
 hun skyllði næ likama bonda sins; en byskup þordi þat eigi at
 veita, af því at hann kvedz eigi vita, hvors likami var eda ens
 15 sæla Stephani. Juliana vard daupr vit ord byskups ok for heim
 gratande, ok sidan sendi hon rit fodur sinum i Myklagard, at hann
 skyllði fara a keisara fund, þess er Constantinus het, ok beida
 þess, at [hann sendi bref sin ok inzsigli Cirillo byskupi, at Juliana
 nædi sinu mali at hafa likama bonda sins ok giptaz² eigi, nema
 20 hon villdi. Fadir hennar feck af keisaranum, at hann sende rit
 Cirillo byskupi, at Juliana nædi því, er hun beiddiz. En er keis-
 arans bref kom til byskups, þa treystiz hann eigi i mot at mæla
 ordum hans. Sidan kallade byskup Julianam a sinn fund ok bad
 hana bua ferd sina en segia ser, þa er hun væri albuin. Hun
 25 bioz nu skyndiliga ok for sidan a fund byskups. A þeim apni
 enum sama for hun med herra byskupi, er hun hafdi komit til
 Stephanus kirkiu, ok tok þa synt at huma. En er til var leitad,
 þar er likamarnir³ voru nidr settir, funduz þar kistor tvær. Þa
 mællti byskup: «Eigi veit ek, hvar er kista [ens helga Stephani
 30 eda⁴ bonda þins, Juliana.» Hun svaradi: «Ek kenni kistu bonda
 mins, þa er ek let gera.» Byskup mællti: «Tak sialf, ef þu
 kennir.» Sidan tok Juliana i fadm ser kistu ens sæla Stephani
 ok ætladi kistu bonda sins, ok lagdi i bunar barar⁵, en bad byskup
 vel lifa ok i guds fridi, ok for sidan leid sina. Ok alla nottina
 35 þa heyrdi Juliana ok fõruneyti hennar dyrligan lofsõng ok kendu
 sætan ilm. Ohreinir andar kollodu ok sogdu: «Vei verdi oss, því-
 at frumvottr guds Stephanus, sa er her ferr nu, berr oss med
 brennanda elldi.» Juliana sat i vagne, en þrælar hennar gengu

1 fara tilf. B. 2 [hun næde bonda sinum ok giptizt B. 3 likamirrir B.

4 [mgl. B. 5 baurur B.

fyrir börðnum med otta ok mællto: «Ætlar þu eigi, drotning, at vær hafim likama ens helga Stephani med oss, er fiolldi guds eingla syngr honum lofsöng, en dioflar veina ok þickiaz brenna af bænum hans.» Juliana felldi tær¹ ok mællti vit sina menn, at þeir skyllði ecki fra segia, hvat fyrir þa hefði borit i förinni. En ef þeir væri spurdir, hvers likama þeir bæri i börum, «þa segit þer, kvad hon, þar er likami bonda drottningar vorrar, [henni skulum vær flytia hann² i Miklagardz.] Hvervitna þar sem þau komu, vurdu heilsugiafir vit siuka menn ok iarteignagerdir af arnan heilags Stephani. Þau komu i sæborg, þa er Askalena heitir, ok fundu þar buit skip til Miklagardz. Juliana bra styrimanne **a** mal ok gaf honum fimtigi skillinga gulls ok mællti svo: «Ek hefi leynda luti þer at segia, en þu mæl eigi i moti: i minni for er likkista su, er þu skallt virduliga flytia til Miklagardz med mer, ok muntu af almatkum gudi laun fyrir taka.» «Eigi mun ek i mot mæla þinum vilia eda ordum [segir hann³, þviat med þer er frumvottr guds Stephanus, ok augu min sa i dag dyrliga hluti um hann. Kom þu til skips, drotning, ok förum i guds krapti ok ens helga likama, þess er þu flytr.» Sidan letu þau ut i godum byr ok sigldu i mitt haf. Þa gerdi siavarstorm mikinn [ok af hreggi⁴, svo at menn þottuz at bana komnir. Þa stodu menn wpp ok dyrkudu helghan dominn med tarum. Hinn helgi Stephanus vitradiz þeim i því bili ok mællti: «Em ek her, hirdit eigi at hrædaz.» Ok þegar fell vedrit i logn, ok gerdiz kyrr siar, ok því næst skin biart; þau foru fyrir land framm, þar sem einn ríkr madr var fyrir. Þa gerdiz landskialpti mikill upp a landit, svo at fellu huss ok borgir i ríki höfðingians, medan skipit for þar fyrir. Dioflar kollodu a höfðingiann ok mællto: «Heyrdu, enn omilldazti höfðingi, hvi lætr þu eigi brenna skip þetta, sem her fer fyrir lande fram; þat velldr landskialfta ok undrum þeim, sem [verit hefir⁶.] Sidan er höfðinginn heyrdi þetta, sendir hann eptir þeim dromunda fimm at brenna skipit. Þeir sem a dromundonum voru, komuz nær at skipinu, en þa kom guds eingill a mot þeim fra skipi Stephani, sa er drekti ollum þessum lyd. Þa vard fagnadr mikill a skipi Stephani, þviat gud var med þeim. Sidan foru þau þria daga ok komo i Kallecedonem ok dvoiduz þar .v. daga. Svo margir sem þar voru siukir menn, þa voru þangat færdir til græðingar, ok urdu allir heilir af arnadarorde heilags Stephani. Þar

¹ fyrir fagnadi tilf. *B* ² [hann skulum ver færa *B*. ³ [*saal. B*; Juliana *A*. ⁴ [*mgl. B*. ⁵ bæir *B*. ⁶ [hier verda *B*.

kollodu odir menn, ath þar væri Stephanus kominn, «sa guds vottr er Gydingar gryttu, ok hann verðum vær at flyia, þviat hann brennir oss.» Þadan foru þau til borgar þeirar, er Josas heitir, þar vurdu kristnir menn fegnir ok runnu i mot þeim, en heidnir
5 menn hryggvir. En þa komu þau til þeirar borgar, er Straturium heitir; þa gengu sögur fra um helgan dominn, ok drifu menn þusundum¹ til at sia krapt ens helga Stephani. Þessi tidendi fretti Eusebius byskup i Miklagardi, hann for þegar til fundar vit Constantinum keisara ok sagði honum um helgan dominn Stephani.
10 Keisarinn spyrr², hverr sa madr væri, er hann hefði þangat flutt or Jorsalaborgh. Þa leiddi byskup framm Julianam ok mællti: «Þesse kona flutti hingat helgan dominn.» Keisarinn mællti vit hana, ath hun skyllði satt segia, af hverium sokum hun hafði þat giort. Sidan rifiadi Juliana upp allann [atburðinn fyrir keisar-
15 anum³, fyrst um kirkiugerd bonda sins, ok þat er Stephanus var þangat færðr, en þa um andlat Alexandri, ok þat er hann var grafinn hia Stephano, sem hann hafði bedit Jon byskup i sott sinni, þar næst inti hun til, at henni var bægt til at giptazt, ok af því villði hun til Miklagardz fara med likama bonda sins, en
20 þat nadiz eigi, adr keisarans bref kom til, «þa for ek, sagði Juliana, a nattarþeli med Cirillo byskupi, ok hugdumz ek taka wpp likama bonda mins, en ek tok helgan dom Stephani.» Þa syndi Juliana keisaranum brefit med inzsigli, ok hann kendi þat skiott. Juliana mællti þa: «Undir ydr er nu, herra, likamligh hefnd [þessa
25 lutar⁴, en undir gudi andlig; en ef þer truit eigi sögu minni, þa sendit til ebreskan mann at lesa bref þat, sem fylgir kistunni ok ebreskum stöfum er ritad, ok ma sa þa seghia ydr sanna sögu.» Sidan sendi keisarinn ebreskan mann at [rada⁵ stafina⁶ med tveimr vitnismönnum. Þeir komu til skips, ok red hann þegar brefit ok
30 mællti: «Mikils hattar syn se ek nu, af því at her er kominn Stephanus frumvottr guds.» Þa var þetta sagt keisaranum af vitnisburdarmönnum. Hann varð feginn miok ok sendi þegar Eusebium byskup med fiolda manna ok villði lata bera helgan dominn i haull sina. Lydrinn for med brennondum kertum, en
35 byskup bar kistuna af skipi ok lagði i vagn ok let aka til hallar-ennar. Mular tolf voru fyrir vagninum. Guds einglar þyngdu helgan dominn, svo at mularnir komuz tregliga til þess stadar, er heitir Constancianes, ok eigi leingra. Þeir bordu þa mulana. Þa

1 marger B. 2 saal. B; svaradi A. 3 [atburð um, svo sem farit hafde B. 4 [mgl. B. 5 rettet; radina A. 6 [lesa brefit B.

tok einn þeira at guds vilia manz rödd ok mællti: «Hvi berit þer oss svo? I þessum stad byriar Stephano ath vera, ok af því þreytit þer oss eigi meir.» Þa ottadiz byskup miok ok gerdi keisaranum ord, at þeir mattu eigi færa Stephanum leingra. Keisarinn [yard hryggr vid¹ ok sendi enn adra .xii. mula at draga vagninn. 5 Þeir voru enn stodvadir af guds eingli, svo ath þeir mattu vagninn hvergi hræra. Þa kallade allr lydr ok mællti: «Einn er almattigr gud, sa er giorir undarliga hluti fyrir frumvott sinn Stephanum, þann er pindr var fyrir guds nafni. Veittu oss, drottinn, hialp ok miskunn fyrir hans bænir.» Þa hof byskup kistona or 10 vagninum ok let þar sidan kirkiu gera at helgum dominum, svo at giðr var æ fimm manudum. Þar urdu heilsugiafir ok hialpir yfir siukum monnnm æ þessum tidum i dyrd fôdur ok sonar ok heilags anda, honum se vegr ok dyrd um allar alldir verallda. Amen. 15

13. 2 Þa er Preiectus byskup for med helgan dom Stefani hia vôtnum þeim, er Tiburtine heita, med 3 miklu fiolmenne, þa var sionlaus kona nockur þangat leidd, ok bad hun ser miskunnar ok lagdi æ helgan dominn graus fôgr, er hun hafdi i hendi. En er hun lagdi grôsin vit augu ser, þa tok hun syn sina, ok for fyrir a 20 leid fagnande ok þurfti eigi sidan leitoga.

Lucillus byskup or kastala þeim, er Sinecensis heitir, hafdi æxl mikit a hendi ser, þat er fyllti badar hendr læknis, þess er þat skylldi skera. En er hann tok vit helgum domi Stephani ok bar til kirkiu sinnar med fagnadi allz lyds, þa vard hann heill, ok 25 hvarf i brott æxlit.

Eukarius het prestr af Ispanialande, sa er [stein hafdi i hræron(um)⁴, hann tok heilsu eptir langa sott af helgum domi Stephani, þeim er Possideus byskup sendi honum. En prestr sia tok sidan sott adra ok andadizt. Þa var klædi hans borit til alltaris Stephani ok apr þadan ok lagit yfir lik ens dauda prestz, ok reis hann þegar upp heill ok lifande. 30

Marcialis het hofdingi nockur heidiun gamall at alldri, en hann atti dottur kristna ok mag, þann er nyliga hafdi skirn tekit. En er þau töldu tru fyrir honum siukum, þa stygdizt hann vit 35 þat ok rak þau fra ser med reidi. Þa foru þau til kirkiu ens helga Stephani ok badu leingi fyrir honum med tarum, at gud gæfi honum 5 fysi til retrrar truar. Sidan toku þau nockur fôgr graus

1 [*saal. B*; mællti hryggr *A*. 2 Upphaf iarteignagerda Stephani *Overskr. A*.

3 *tilf. B*. 4 [steinn la i hrærum hans *B*. 5 heilsu sina ok *tilf. B*. 40

af alltari Stephani ok lögdu undir höfud honum, þa er hann svaf um nott. En hann vaknadi fyrir dag ok sendi þegar menn eptir kennimonnum, ok er prestar komu þangat, þa sagdiz hann trua a Krist, ok var hann þegar skirdr ok mælti þetta eitt ord [þadan 5 fra, medan hann lifdi: «drottinn taktu anda minn 1,» ok hafdi hann þau ord i munni sem Stephanus, þa er hann var grioti bardr; en þat lystiz i því, at hann sneriz af bænum ok verdleikum heilags Stephani til retrrar truar. Þar fengu ok tveir fatakir menn heilsu, annar þar heradsmadr, en annar utlendr, þa er þeir hófdu heitit a 10 Stephanum. Fyrir enum utlenda manne var vitrad i draume, hvat innan borgarmadr gerdi, þa er hann var siukr, ok gerdi hann slikt et sama ok vard heill.

A bæ þeim, er Audurus² heitir, er kirkia heilags Stephani, ok þar er af helgum domi hans. Þat gerdiz þar, at yxn hliopu med 15 vagnhlassi a svein einn ungan, er lek ser a velli, ok lamdiz þegar³ ok do. En modir hans fann hann ok bar til kirkiu heilags Stephani med miklum harmi, ok tok hann þar bædi lif ok heilso.

Nunna nockur vard siuk, ok var kyrtill hennar borinn til kirkiu heilags Stephani. En hun var óndut, adr kyrtillinn kom 20 aptr. En þo lögdu frændr hennar hann a likit, ok reis hun þegar heil upp.

Bassus het einn madr, er kom til kirkiu heilags Stephani med klædi dottur sinnar siukrar ok bad fyrir henne. Þa komu sveinar or husum hans ok sogdu meyna dauda. En vinir hans bonnudu 25 sveinunum at segia honum sialfum andlat hennar. En er hann kom ok lagde klædit a likit, þa reis hun þegar upp lifande.

Son bonda nockurs do, þess er Herenus het, ok var buit um lik hans med miklum hryggleika. Margir [vinir hans villdu 4 hugga hann. Sidan mælti einn þeira: «Taki vidsmiör or lioskeri 30 heilags Stephani ok ridi aa likit.» Svo var giort, ok lifnadi sveinninn.

Enn kom rikismadr nockur, sa er Eleusinus het, til kirkiu heilags Stephani med son sinn daudan ok bad fyrir honum leingi, ok lifnadi sveinninn.

35 Husfreyia nockur gömul var vanheil, svo at læknar mattu henne eigi bot viuna, en gydingr nockur taldi þat fyrir henne, at hun byndi i harþrædi sinum undir falldinum fingrgull, þat sem steinn sa var i, er fundiz hafdi i oxanyra, ok magnadr sidan med forneskiu. En hun giördi, sem gydingrinn mælti, ok for þo ath

40 1 [ulf. B. 2 Auductus B. 3 allr B. 4 [komu vinir hans at B.

sækia helgan dom Stephani. En er hun for leidar sinnar hia æ nockurri, þa sa hon fyrir fotum ser æ gotunni liggia fingrgullit þat sama, sem hun hafdi knytt i harþrædinum. Þa undradi hun ok leitadi til harþradarins ok fann hann heilan med ollum knutum. Þa grunadi hon¹, ath gullit mundi brotit vera ok hafa svo af skridnat af þrædinum. En er þat var heillt ok usakat, þa hafdi hon þessa iartein til vitnis heilsu sinnar, þeirar sem hun vænti af Stephano, ok kastadi gullinu æ ana, ok tok hun þa þegar heilsu, sem hun vænti, af hinum sæla Stephano. Hun feck sidan² gjaford i borgh þeiri er heitir Kartago.

Tio syskin voru i borg þeire, er Cesaria³ heitir, ok voru sveinar siau en þriar meyar, þau voru göfug ath kyni. En þau gerduz ohlydin modur sinni eptir dauda fedrs⁴ sins, ok kunni hon illa ohlydni þeira ok bðlvadi þeim, ok toku þau oll viti a ser, svo at þau skelfdi rida med ogurligri sott. Þa skommoduz þau skialpta⁵ sins ok sottar ok þordu eigi at vera i sinu heradi, ok dreifduz þau i ymsa stadi. Tvö syskin af þeim komu halfum manadi fyrir paska til [borgar Augustini⁵ byskups. Sveinninn het Paulus, en mærin Palladia, ok gengu þau hvern dag i kirkiu ok badu ser liknar af gudi ok heilsu i minning heilags Stephani. En er margr²⁰ lydr var kominn til tida paskadag enn fyrsta, þa stod sveinninn Paulus ok studdizt vit korbili, þat er var fyrir alltare Stephani. En er minzt vardi, þa fell hann nidr, sem hann sofnadi, ok skalf þo eigi, sem hann var vanr, þa er hann svaf. Allir undrudu, þeir er hia voru, ok villdu sumir reisa hann upp, en sumir bonnudu²⁵ þat. Þa reis sveinninn heill upp ok skalf eigi sidan, ok lofudu allir gud, þeir er hia voru, ok gerdiz romr mikill um kirkiuna. Hverr ath odrum villdi segia Augustino⁶ byskupi þessi tidendi, ok þottizt hafa nyia sogu, þott adrir hefdi adr sagth. En er tidum var lokit um daginn, þa for sveinninn til bordz med byskupi ok³⁰ sagdi honum allan atburd meinsemdar syskina sinna. En enn þridia dag i paskum sagdi Augustinus⁷ byskup alþydu atburd iarteignar þessarar, ok let hann standa syskin þessi bædi saman, þat er annat skalf af sott, en annat eigi, at þa mætti allir skilia, hvat gera skyldi, þat er at bidia, at gud gæfi þeim badum heilsu sina. En³⁵ er Augustinus⁷ byskup atti um þetta at tala fyrir alþydu, þa komu tidendi þau fyrir hann, at mærin Palladia hafdi nidr fallit, svo sem sofnut væri, fyrir alltari heilags Stephani ok risit sidan heil

1 hana *B.* 2 gaufugt kvonfang ok *tílf. B.* 3 Cesarea *B.* 4 faudurs *B.*
5 [Eugenii *B.* 6 Eugenio *B.* 7 Eugenius *B.*

upp. Þá felldu allir tær fyrir fagnade, er hon hafði heilsu tekit sem brodir hennar, ok þöckudu þat gudi, er hun var heil ordin ok lik brodur sinum, su er litlu adr hafði honum olik verit, ok gerdu allir gudi þackir, þeim er stodade vilia þeira, fyrri en þeir helltu 5 bænum ut. Þessar iarteignir bera vitni tru drottins vars Jesu Cristi, fyrir þeiri enni somu tru tok Stephanus bana ok gerdi svo götu fyrir ollum pislarvottum Cristz, at hann tok fyrstr pisl fyrir guds nafni. Er þat ok því sannliga af honum sungit, at hann var fystr fundinn i heilagra manna tolo, ok honum i spor ganga allar 10 rettlatar salur. Nu svo sem hann launadi fyrstr sialfum guds syni sina pining ok dauda, er hann þoldi ollum oss til hialpar, svo se ok hinn sæli Stephanus at eilifu vorr tulkr ok formælandi til sættar vit þann sama vorn lausnara Jesum Cristum son lifanda guds, er med honum ok helgum anda lifir ok rikir einn gud i 15 algiorri þrenningu, honum se lof ok dyrd ok vegr um allar alldir veralda. Amen.

THEODORUS SAGA.

(*Cd.* 235 folio).

Maximianus ok Maximus heidner konungar sendu bod um oll herod rikis sins i mot krisnum monnum, at allir skylldu bergia af blotnat¹, ef þeir villdu lifa, en þa skyllði pina morgum pislum, er i gegn þessu mælltu. Aa þeire tid var heilagr Theodorus tekinn til riddarasyslu, ok margir adrir med honum. En er hann mællti þessu i gegn, þa var hann tekinn ok leiddr fyrir greifa, þann er Brinka het, i þeiri borg, er Amesia heitir, þar sem allir voru til blota neyddir. Þa mællti greifinn vid hann: «Fyrir hvi hlydir þu eigi bodordum konunga at blota godum odaudligum?» En heilagr Theodorus fullr af helgum anda svarar: «Þvi at ek em kristinn, ok er mer eigi lofat at blota rækium skurgodum, þviat konungr minn er æ himne Jesus Kristr.» Greifinn mællti: «Taktu vapn þin, Theodore, ok riddarasyslu ok blota odaudligum godum, ok hlyd bodordum konunga.» Theodorus svarar: «Gudi einum þiona ek, ok ma ek aungum audrum þiona.» Greifinn mællti: «Eru þessir ok krisnir, er þer fylgia?» Hann svarar: «Þeir vita þat siolfir, hverium þeir þiona; en ek þiona drottni minum himnerskum konungi ok syne hans Jesu Kriste.» Þa mællti rikismadr, sa er Possedonius het: «Segir þu, at gud eigi ser son?» Theodorus svarar: «Vist æ hann son, fyrir þann er(u) gervir allir hlutir.» Brinka mællti: «Hversu megum vær hann kenna?» Hann svarar: «Þat villda ek, at hann gefi ydr þa skilning, ath þer mettit kenna hann.» Possidonius mællti: «Pot vær kendum, þa megum vær eigi fyrirlata god vor ok fylgia honum.» Guds madr svarar: «Latid þer ecki hepta ydr ath ganga ur myrkri til lioss ok fyrirlata skammæligt traust, þat sem þer hafit af kon-

¹ blodmat *Cd.*

ungum ydrum iardligum ok daudligum, en þer gangit til handa himnerskum konungi ok odaudligum, at þer verdit guds riddarar sem ek.» Brinka mællti: «Gefum vær honum frest nockura daga, at hann hyggi at siolfum ser ok snuizt til þess, er honum gegnir.»

5 En er honum voru frest gefin, þa var (hann) æ bænnum nott med degi.

2. Sidan for greifinn um borgina ok let taka alla krisna menn, ok setia let hann i myrkvastofur. En heilagr Theodorus kom til þeira ok taldi tru fyrir ok mællti: «Hirdit eigi, bredr, ath

10 hrædazt kvaler þer, er grimmir menn pina ydr til þess at neita himneskum konungi drottni Jesu Kriste.» Ok er hann hafdi því-
liet talad fyrir þeim, er i myrkvastofunni voru, þa for hann um
nott til hofs Þors ok brendi hofit. En er hann var senn ath þessu
verki, þa toko heidnir menn hann ok ferdu Publico iarlli ok

15 mællto: «Þessi styrialdarmadr kom fyrir skaummu i borg¹ vara, ok var hann til riddara tekinn, en nu brendi hann hof godanna. Af því tokum ver hann ok ferdum þer, at þu letir pina hann eptir logum vorum fyrir oskil sin, þau er hann gerdi godunum.» En er Publius heyrdi þetta, þa heimti hann til sin Brinkam²

20 greifa ok mællti vid hann: «Gapt þu Theodoro frest til þess, at brendi hann hof goda varra?» Greifinn mællti ok svarar: «Ek bad hann opt, ok til þess gaf ek honum frest, at (hann) hygdi ath ser ok blota(di) godum odaudligum; en fyrir því ath hann gerdi þetta, þa hefndu honum þessi laga afbrigdi, eptir sem þer er veldi

25 til gefit.» Þa baud iallinn, ath þangat skyllði leida Theodorum, ok mællti sidan vid hann: «Af hvi misgerdir þu vid god var ok brendir hof þeira, þar sem þu skylldir luta þeim ok brænna reykel-
elsi fyrir þeim?» Theodorus svarar: «Eigi dyl ek þess, sem ek gerda, tre ok steina brenda ek; en eru god þin sva litil fyrir ser, at þeim ma granda eldr?» Þa reidizt Publius ok mællti vid hann:

30 «Eigi þarf maugum ordum vid þik at skipta, þvíat þer eru bunar pisler þær, sem þik munu neyda til at blota ok hlyda bodordum konunga.» Heilagr Theodorus svarar: «Eigi let ek at þer, ok eigi ugga ek pislr þinar, þott þer se grimligar. Gior þu þat, er þu

35 vill, þvíat mik ladar dyrd rettlætis, ok treystumst³ ek þeiri von, er [drottinn minn⁴ Jesus Kristr hefir mer heitid.» Domandinn mællti: «Blotaðu godum ok leys þik fra kvalum þeim, er þer eru ætladar.» Theodorus svarar: «Per kvalar eru mer eigi ogrligar, er þu heitazt vid mik. Drottinn minn Jesus Kristr, konungr minn, stendr

40 ¹ þeira tilf. Cd. ² Grikam tilf. Cd. ³ treymstumst Cd. ⁴ [drottins mins Cd.

fyrir augliti mer, sa er mik¹ leysir fra pislum; en þu matt eigi siea(l) hann, þviat þu ser eigi hugskotz augum.» Þa let iallinn setia hann i myrkvastofu ok bannadi aullum at fera honum mat ok dryk, at hann syltli þar af hungri.

3. Þa somu nott vitradizt honum drottinn Jesus Kristr, enum 5
 sęla Theodoro, ok mællti vid hann: «Vertu stadfastr, þionn minn, þviat ek man med þer vera; ei skalltu þiggia (m)at ne drykk at þessum maunnum, þviat æfvi² þin er ospillt æa himne.» Eptir þessi ord leid drottinn fra augliti hans til himins. Þa tok Theodorus ath fagna ok syngia lof gudi. En er þat heyrdu verdir 10
 myrkvastofunnar, ok sa hana vandliga læsta, þa litu þeir inn um glug einn ok sa margan lyd skryddan [hvitum klednadi³, ok sungu þeir med Theodoro. Þa hreddizt(l) verdirnir ok foru at segia iarlinum, hvat þeir sa. Þa reis iarlinn upp skyndiliga ok rann til myrkvastofunnar ok sa, at henni var læst, hann heyrði marga rodd 15
 ok sōng med Theodoro. Þa hugdi iarlinn, at krisnir menn mundu inni vera med hinum helga Theodoro, ok baud riddurum sinum at sla hring manna um stofuna ok vardveita, at eingir kæmizt æa brutt, þeir sem inni voru. Sidan lauc⁴ hann upp myrkvastofunni, ok gek inn ok fann aungan mann nema Theodorum sitia i stokki. 20
 Þa lauk hann aftr stofunne i annat sinn ok for æa brutt med hræslu mikilli, ok sva allir þeir, er med honum voru. Þa let iarlinn fęra honum braud ok vatn. En trur vattr guds lifdi vid tru sina ok tok eigi vid iardligri fedu, helldr mællti hann sva: «Drottinn minn Jesus Kristr fędir mik.» 25

4. Ath morne let Publius leida Theodorum fyrir domstol sinn ok mællti vid hann: «Hlyd mer, Theodore, ok blota godum vorum, ok man ek senda rit konungunum⁵, at þeir geri þik blotbyskup, ok mant þu þa taka veg mikinn af þeim.» Theodorus svarar: «Þott þu brennir likama minn i elldi eda hauggvir mik 30
 med sverdi, medan ek ma męla, þa skal ek eigi neita gudi.» Þa let iarlinn festa hann i tre ok slita hold af sidum hans med iarngreipum; en þeir skofo⁶ sva hold af beinum, ok ber voro rifin eptir. Þa saung heilagr Theodorus lof gudi ok mællti: «Lofa man ek drottin æa hverri tid, ok lof hans man ævallt vera i munni 35
 minum.» Iallinn undradizt stadfesti hans ok mællti vid hann: «Þu en undarligi madr! fyrir hvi skamadizt þu eigi at trua æa⁷ daudan mann, þann er Kristr er kalladr, ok sęlia þik til dauda hans fyrir

¹ ser *tílf. Cd.* ² *rettet*, afælu *Cd.*; *vita tibi ab interitu aliena lat.* ³ [hvitum klednad *Cd.* ⁴ laut *Cd.* ⁵ konunginum *Cd.* ⁶ skopo *Cd.* ⁷ at *Cd.* 40

nafn hans?» Theodorus svarar: «Sea skemd er yfir mer ok yfir aullum þeim, er hans nafn dyrka, drottins varss Jesus Kristz.» En er eingi fleckr var oskaddr æ likama hans, þa spurdi iallinn: «Hvart villt(u) blota eda vera meirr pindr?» Heilagr Theodorus svaradi med guds trausti ok mællti vid iarllinn: «Þu enn omilldasti diofuls son ok fullr allrar illsku ok makligr fianda syslu, fyrir hvi hredizt þu eigi gud þann, er þer gaf þetta velldi, ok aullum konungum ok hofdingium gefr riki æ iordu? En þu neydir mik til at fyrirlata gud lifanda ok trua æ steina andlausu.» Publius mællti: «Hvart villtu vera med oss eda Kristi þinum?» Guds vattr svaradi med fagnadi: «Med Kristi minum var ek, ok med honum em ek æ, ok man ek med honum vera.» Þa sa iallinn, at hann matti hann eigi yfirstiga af stadfesti med pislum, ok lauk domsordi æ ok mællti: «Þat demi ek, at þer brennit Theodorum i elldi, þviat hann hlydir eigi bodordum konunga ne velldi goda vorra, en hann truir æ Jesum Krist, þann er krosfestr var i velldi Pilati ialls, eptir þvi sem Gydingar segia.

5. Eptir þetta baro kveliarar vid saman ok slogu bal ok leiddu Theodorum til pislarstadar. En er elldr tok at brenna, þa lagdi guds vattr af ser kledi sin ok leysti af ser skoa. En er kveliarar villdu festa vid tre hann æ balinu, þa mællte hann: «Eigi þurfit þer þessa, þviat sa er mer gaf þolinmædi i pislum, sa man mer gefa enn at standazt ellzpislir þessar skadalaust.» En þeir leysto hann eigi, helldr kaustudu þeir honum bundnum æ balit. En guds vattr gerdi krossmar(k) yfir ser bundnum med ordum, þviat hendr hans voru bundnar æ bak aptr, ok var hann leiddr til bana sva sæm einvala saudr af mikilli hiordu fyrirbuinn til guds hiardar ok fornar, ok sa upp til himins ok mællti: «Drottinn gud almattigr, fadir gredara vars Jesu Kristz ok skapare allrar skepnu, þik lofa ek, þviat þu gerdir mik þessa dags makligan ok luctanda(!) med pislarvottum þinum i upprisú ok dyrd andar ok likama i odaudleik heilags anda. Tak þu mik nu i dag þægja forn i augliti allz lydzt! þu gerdir mik visan, at þu ert sannr gud, ok af þui bid ek þik fyrir drottin varn Jesum Kristum son þinn, at þu letr þer soma at kalla þa til þessa sigrs, er med mer eru taldir ok teknir.» Ok er hann hafdi þetta mællt, litadizt hann um ok sa riddara einn, þann er med honum hafdi verit tekinn til riddarasyslu, sa het Kleonicus, ok kalladi æ hann ok mællti: «Brodur Cleonice, skunt þu ok fylg mer, þviat ek bid þin. Vid fyll(g)dumz iafnan i

1 dyrdar *Cd.* 2 þui *Cd.*

Þessu brigdlega lifæ, ok eigi skulum vid skiliazt i himnersku lif.»
 En eptir þat hvarf Theodorus til bænar ok mælti: «Drottinn
 Jesus Kristr, gerdu mik makligan at stiga yfir þessa þraut! Þackir
 geri ek þer, ok lofa ek ok dyrka nafn þitt fodur¹ ok sonar (ok)
 anda heilags um allar alldir.» En er hann hafdi bæn lokit, þa 5
 tok eldrinn at kyndaz, ok er upp laust loganum, þa sa menn
 undarligan hlut, þeir sem hia voru, ok sogdu audrum sidan: logann
 gerdi æ þa leid af vindi umhverfiz likama heilags Theodori sem
 vindblasit segl eda hvolf af lofthusi. En hann var eigi sem brunnu-
 inn likami helldr sem bakat braud. Guds vottr stod i midium 10
 loganum an allri kvöl, þviat heilagr andi kom yfir hann ok hlifdi
 honum. En hann lofadi gud ok sendi aund sina til himins. Þa
 kom ilmr dyrligr ok raudd af himni yfir hann ok mælti: «Kom
 þu nu, vinr minn Theodore, ok gak inn i fagnad drottins þins,
 þviat þu endir truliga þraut þina.» Sidan sa margir, þeir er hia 15
 voru, himininn opinn fyrir honum yfir. En nockur gofug kona,
 su er het Eusebia, kom til ok tok likama hans ok smurdi² med
 dyrligum smyrslum ok vafdi i hreinum duki ok grof i stad þeim,
 er kalladr er Encaita, ok þar let hun kirkiu gera i minningh
 heilags Theodori, ok verda þar margar iarteinir, hréinsast likþrair, 20
 en dioflar flydu fra odum monnum, ok blindir fa syn af hans
 arnan, til lofs ok dyrdar drottni vorum Jesu Kristo, þeim er med
 fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar alldir. Amen.

¹ fódar *Cd.* ² smyrði *Cd.*

THOMAS SAGA ERKIBYSKUPS.

Fragment.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

- 1 ongum manne undarligt þikia, þott sva yrði, þviat gud villði
5 þenna sinn astvin² dyrlig(r)a liflat hafa lata i þessum heimi. Sva
leysti gud Thomas at því sinni or likams haska ok hirti hann fra
heims gleði þeiri, er gud villði eigi, at hann fylgði leingr. Þa er
Thomas var tvitugr at alldri eda nöckuru meir, þa for hann til
erkibyskups i Kantarabyrgi, en sa het Þiodballðus, er þa var.
10 Hann tok vel vid honum af vinattu þeiri, er byskup hafði vid
fedr hans. Thomas þockaðiz vel erkibyskupi fyrir sakir atgervi
sinnar ok godrar atferðar. Hann gerði Thomas erkidiakn sinn ok
hafði hann með ser i godu yfirlæti allt til þess, unz Heinrikr varð
konungr yfir Eínglandi ok Þiodlaldus vigði hann til konungs.
15 Erkibyskup kom opt æ fund konungsins, fyrir því at vinatta var
god með þeim, ok hafði hann með ser avallt Thomas i för.
Konungrinn varð nu varr vid, at enn sæli Thomas var inn vitrazti
madr ok godgiarnari flestum monnum æ Eínglandi, ok því bað
konungr, at erkibyskup skyllði lata fara göfugligan erkidiakn sinn
20 Thomas til hirdar með ser, «ok vil ek, sagði konungr, at bæði se
hann hirdprestr minn ok radunautr.» Þa for Thomas til hirdar
með Heinriki konungi, ok virðiz konunginum sva vel atferð Thomas,
at hann let hann vera fehirdi sinn ok ræðizmann ok ser nagonglan
at ollum radum um sitt ríki, ok eingi madr var sa i hird kon-
25 ungsins, er honum væri kærri en Thomas nema kona hans ok
börn. Konungrinn let i hans varðveizlu borgir ok kastala, byskups-

1 *Begyndelsen af Sagaen, formodentlig kun et Blad, mangler.* 2 leingra tilf. *Cd.*, men *Skriveren har gjennemstroget Ordet som Tegn paa, at det skal gaa ud.*

stola ok munklifi. Aull mal, þau er gerduzt innan hirdar eda i
 óðrum stóðum a landinu i hans ríki, sva ok iarldomar ok óll ónnur
 mal, þau sem at kunni bera, þa redzt hann avallt um vid Thomas.
 Gull ok silfr hafdi hann ok i sinni vardveizlu ok allzkyns konungs
 gersimar, ok óll konungs fe matti hann ok hafa, slikt sem hann 5
 villdi, af konungs radi. En hann hæfði sva til, at eingi skyllði
 þat fregna, at hann hefði þar i meiri efni, en konungs vili væri
 til. Thomas hafdi iafnan med ser mikinn fiólða manna bæði lærða
 ok olærða. Eingi hófðingi a Einglandi hafði betr buit lid sitt en
 Thomas. Sva ox metnadr hans, at hann hafði hvern mann ser at 10
 felaga eda at þionustumanni. Þeir menn, er fyrir konungs reidi
 urdu, sottu hans fund, því at hann matti fyrir óllum frida eda
 aleidis færa vid konung; ok sva gerdi hann godan mann (eigi) at
 minna, at fataekr væri, ne illan at meira, at audigr væri. Hann
 gaf storar gíafir leyniliga fataekum monnum ok lærðum monnum, 15
 ok þeim er i myrqvastofum voru eda i annarskyn meinum, en
 iórlum eda óðrum agiætum monnum valdi hann gripi eda gersimar
 oleyniliga. Fataekir menn unnu honum fyrir miskunnsemi hans.
 En hinir æztu hofðingar virdu hann sem iafningia sina ok ottuduz
 hann sem yfirmenn sina. Huggadi hann fataeka, en hirti [audga 20
 menn] af ra[di ok ríki] því, er hann hafði af konunginum. Allir
 hinir rikuztu menn redu ser til vinattu vid Thomas, þvíat eingi
 þottiz i þann tid hafa mega ovinattu vid Thomas.

Þat er sagt, at sæll Thomas tok at leggja allan hug a al-
 mattkan gud ok a himneskan fognut h vackti 25
 miög a bænum. En ok dyrligu lifi. Þat
 fann þeckinn at dyrligr hirdprestr
 lifi. Þvi virði konungrinn hann óllum monnum
 fr[amar] gi hann red óllu því, er hann villdi rada
 dit. Thomas var helldr har medalmadr at 30
 vexði kurteis, svartr a harslit, helldr lang[nefiadr ok
 rettleitr], skyrmælltr ok hvellmælltr ok blidr i mali ok [stamr
 littad] stundum, ok mællti hann brosandí [nockut, en] hvarki fylgdi
 [hans mali] hlatr ne stemi sva, at til lastar þotti, helldr þotti [þat
 vera] med blidleik ok þockamoti. Sæll Thomas var róskr i soknum, 35
 sem sagt er fra hinum helga Sebastiano, trur i heitum, forsiáll
 i radum, agiætligr i ollu, sidprudr i buningi, þa er hann fylgdi
 konungi, þo bar hugþryði hans meir af óllum monnum i hveriu
 godu radi, ok þott nó[ckura tima] syndiz hann drambsmadr i sinni

prydi likamligri, þa var hann ollum framar i dyriligum hugrenning-
 um ok litillatr i guds augliti. Hveria nott vakti hann leingi a
 bænum, stundum i reckiu sinni, en stundum i kirkiu uti. Þat
 kom fram um hans rad, sem David sagdi i salltara fra sinu at-
 hæfi: hveria nott mun ek þva kinnr minar ok klædi reckiu minnar
 i tarum minum, segir sæll David spamadr. Þa gerdiz atburdr sa
 a Einglandi, at Þiodbaldus erkibyskup andadizt i Kantarabyrgi, ok
 var þa byskupstollinn höfðingialaus. En i þenna tima var Heinrikr
 konungr fyrir sunnan sæ i Normandi, þa er hann fra andlat erki-
 byskups. Ok fyrir því at naudsyn krafði at velia annan erkibyskup
 þegar i stad þessa, þann er styrdi guds cristni a Einglandi, þa
 sendir konungrinn bref sin ok innzsigli med þeim ordum, at erki-
 byskupar ok lydbyskupar ok abotar ok allir enir merkiliguztu
 menn skyldi saman safnazt at velia annan höfðingia til stols þess,
 er Þiodbaldus var fra fallinn, ok sagdi konungrinn sinn vilia, at
 honum syndiz sva, at Thomas væri til byskups kosinn¹, ok kvad
 hann vel verðan vera þeirar tignar fyrir vitrleiks sækir ok god-
 vilia ok allra hluta annarra. En þa er enir [æztu landz]höfðingiar
 spurdu þessi ord konungs, þa var settr fundr mikill ok fiölmennr
 lærðra manna i Lundunaborg, ok komu þar erkibyskupar ok lydb-
 byskupar (ok) abotar, eptir því sem konungr sendi ord til, ok gerdu
 at dæmum godra manna ok badu gud senda þeim þann hofpingia
 at styra guds cristni, er honum vær(i) sæmiligr en En
 fyrir því at miog margir voru i . . . til, þa urdu eigi allir æ eitt
 sattir, sumir villdu kiosa Thomas, en sumir mælltu i moti því ok
 sogdu hann eigi fallinn til þeirar [tignar]. Þa mællti Gunzsilinuz
 Lunduna byskup, at þeir skyldu leggja frest æ mal þessi, medan
 þeir sendi menn til konungs med ritum at vita skyrt konungs
 vilia. Þa svaradi honum Hilarius byskup af Ciscestare: «Þetta
 mal, qvad hann, mun eigi sva nidr falla, nema er hafit önnur
 tidindi af konunginum, en vær höfum.» Þa mællti abotenn af
 Vestmusteri: «Vel væri munkum sia fallinn til þess stadar, er
 þeir væri, at hann mætti gefa god dæmi þeim, sva sem gerdi hinn
 heilågi Augustinus, er var i kanoka lifi.» Þa mællti enn Hilarius
 byskup: «Hvat manna sem hann er adr, meir vigdr edr midr, þa
 ma þo godr vera ok sidsamr an ydvarn buning.» Þa mællti byskup
 af Vincestari: «Werum sva til þessa² fundar komnir, at þat
 hæfir, at hverr segi sinn vilia ok sligt sem þikir, en sidan höfum
 þat af, sem oss synizt öllum vænazt. Mun ek því eigi leyna fyrir

mina hönd, at mer þikir Thomas allvel til byskups fallinn, ok eigi lit ek þa hluti i hans fari, er fyrir þvi megi standa. Nu ef þer vilit þvi iata, þa eggja ek þess, at hann se til byskups valinn.» Margar voru vidrædur þeira at þeim fundi ok miklar þrætur, ok mundo þo meiri kappmæli æ vera, ef þeir þyrði a mot at mæla konungs ordsendingu, ok vard þat at lokum, at allir iatudu Thomasi til erkibyskups nafns ok sendu eptir honum ok letu hann koma a þann lærðra manna fund.

En þegar er Thomas kom, þa mællti Heinrikr byskup af Vincerari vid Thomas: «Winr, qvad hann, gud hefir þik valdan, ok vær vid hans vilia, vorn yfirmann til stiornar heilagrar kristni æ aullu Eínglandi ok til forrads enu æzta byskupsríki i Kantarabyrgi, ok vera vigdr til byskups til vegs ok dyrdar heilagri þrenningu ok upphaldz almenniligri kristni.» En er Thomas heyrdi ætlun þeira, þa komz hann vid ok felldi tár ok mællti sva: «Er vilid mer fyrirkoma ok binda mer þa byrði, er ek fa eigi borid. En ek em æ alla vega omakligr þeirar tignar, þviat ek hefi i ollum hlutum til saka gert ok til seekta vid almattkan gud ok helga kirkiu.» Ok færðizt hann undan æ alla vega, sem hann matti, at taka vid byskups tign. Þa mællti Heinrikr byskup: «Sonr, qvad hann, lattu þik eigi þetta bryggva, þat sem þu hefir hingat til misgert vid gud, þa muntu nu allt bæta. Giordu sem Pall postoli, er fyst heriadi a helga kristni ok hennar vini, en sidan þoldi hann dauda fyrir astar sakir vid gud til vegs ok dyrdar en ser til miskunnar.» Þa svaradi Thomas litillatliga: «Med þvi at gud hafi þat fyrirætlat, ok þat er ydvar vili, þa iati ek þvi ok þo ræddr.» Þa hofu þeir upp tedeum ok lofudu gud af öllum hug ok sungu fagra lofsöngva. Eptir þetta foru þeir til Kantarabyrgis, en Thomas for til Merentioniam. Þar skipti hann bædi hugskoti sinu ok klædabunadi ok tok kanokaklædnad til raunar i stad silkiklæda ok gudvefiar, ok slopp hvítan ok svarta skickiu. En sidan er hann kom til Kantarabyrgis, þa gerdu lærdir menn processionem i moti honum ok fögnuðu honum dyrliga. Siðan vigdi Heinrikr byskup Thomas til prez, ok tok hann þa vid fingrulli þvi, er erkibyskup hafdi att, ok forrædi stadarins. En þa þegar er sia sæll guds pislarvottr var heima at stadinum, þa var hann þo allr annar madr at mörgu athæfi sinu: hann vackti um nætr æ bænum, ok hann sa opt æ helgar bækr, ok hann fastadi miog ok gaf mart fataekum monnum, hann bodadi agætliga guds eyrindi. Sidan var enn sæli Thomas vigdr til byskups. En bratt

eptir þat bio hann fór sína til páfa fundar, ok tok þa pallium af honum ok tign þa alla, er erkibyskupsdæmi fylgdi, ok var þa legatus settr yfir öllu Eínglandi af páfans hendi. Þa fór hann heim til stols síns ok styrði tign sinni með mikilli milldi ok marg-
 5 falldri gíæzku við alþýdu. Thomas erkibyskup eignadi sér forrad a öllum kirkium ok kennimanna vistum i sinni syslu. Hann er ríkr við usidamenn bæði lærda ok ólærda, miuklyndr var hann við alla sídlata menn. Heinríkr konungr var bæði vitr madr ok ríkr, hann hafði vída radit fyrir kirkiufíam ok fyrir kennimanna vist-
 10 um, adr Thomas væri erkibyskup. Þa gerðiz með óðru moti, ok urdu þa (konungi) eingi forrad a þeim hlutum, er erkibyskupi þotti til sín koma fyrir at rada. Heinríkr konungr atti son þann er Heinrekr het, hann var þa fulltídi madr at alldri; þess beiddi konungrinn þa, at Thomas skyldi vígia enn unga Heinrík til
 15 konungs. Hann lezt eigi mundu vígia hann til konungs at honum lífanda, «fyrir því, sagði hann, at eigi eigu .ij. konungar senn at vera yfir einu landi.»

I þeiri borg, er i Jork heitir a Eínglandi, var sa erkibyskup, er Jokell het, annar byskup er nefndr Gillibiarkr, þeir voru badir
 20 motgongumenn Thomasi byskupi; þat kom til þess, at hann vandadi um sídu þeira ok bodord; þeir baru rog saman a milli konungsins ok Thomas byskups. Þat var leingi torvellt at koma osætt þeira i millum, þvíat konungrinn var vitr madr, ok hugr hans var leingi stadfastr a ast við Thomas byskup. Þat vissu
 25 þeir byskuparner, at Thomas villdi eigi vígia enn unga Heinrík til konungs, þeir budu at vígia hann til konungs, ef konungrinn villdi, ok þat þa hann ok at þeim. En þa er Thomas erkibyskup vissi þessa motgerd þeira við gud almattkan ok við sik, þa sendi hann rit páfanum ok sagði honum til slikra vandráda. En páfinn
 30 setti þa bada byskupana i bann ok sva son konungs, ok enn neckveria kennimenn adra osídlata. En þa er þeir vissu þessa sína svivírding, þa spurdu þeir konung, nær hann mundi þenna o . . .

þa mællti prestur enn, at eigi þyrfti at dvelia at iarda hann, «nu
 35 hafa lídit .iii. nætr, sagði hann, þadan frá, er hann andadiz.» Bondinn svaradi: «Ollungis eigi mun sonr minn enn vera grafinn, fyrir því at sva bydr mér i skap, sem sáll Thomas muni eigi vilia, at ek missi enn sonar míns; færi mér, qvad hann, vatn drottins míns, ok mun ek hella i munn syni mínum.» Þa tok hann við

vatninu ok hellti i munn enum andada. En þegar er vatnit kom innan tanna sveininum, þa vard þegar roðmi i kinnum hans, ok því næst skaut hann upp öndu ok mællti: «Wer þu gladr, fadir minn ok sva moder min, þvíat sæll Thomas sendi mik aptr til unads yckr.» Þau urdu fegin ok lofudu gud almattkan ok enn 5 sæla Thomas erkibyskup fyrir sina milldi.

Þat er sagt, at .v. sinnum hafi brugdit vatn hins helga Thomas bædi ödli sinu ok lit: fiorum sinnum hefir þat synz sem blod, en eitt sinn sem miolk. Fiorum sinnum hefir lios komit af himne hatidardag Thomas i Kantarabyrgi, ok hafa kerti kve(yk)z i kirk-¹⁰ iunne yfir hans helgum domi honum til dyrdar ok lofs med almattkum gudi. Nu ma sia um þenna enn sæla guds pislarvott Thomas erkibyskup, at honum eru öngvir hlutir omattugir, þar sem hann hefir reista menn af dauda, rekit diöfla fra odum monnum, gefit sion blindum, heyrü daufum, hölltum gongu, hreinsada likþra, ok¹⁵ nu fær eingi mannz tunga talt ne hugr ætlat hans iarteignir, sva margar agætligar sem eru. Bidium nu þa ok þenna enn dyrliga guds astvin, at hann arni oss fridar ok farsældar i heime þessum, ars ok audræda, yndis gods ok sva nöckvi langs lifs, sem hann ser, at hveriu voru gegni bezt; en ad lidnum lifs stundum leidi²⁰ oss sia enn dyrligi astvinr guds ok vorr hirdir fyrir kne almattkum gudi a domsdegi, ok vær megim þa niota med honum himinrikis fagnada med almattkum gudi drottni vorum Jesu Kristo, þeim er med fedr ok med helgu(m) anda lifir ok rikir einn gud um allar alldir allða. Amen.

VINCENCIUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio.*)

Her hefr upp sögu hins helga Vincencij diakna.

Dacianus heidinn iarll a Spanialandi tok velldi af heidnum
5 konungum at pina kristna menn, sa er fyrr var olmr vid hiörd
guds, en hann mætti bita. En a mot illzku hans gengu fyrstir
þeir Valerius byskup ok Vincencius diakn hans, ok trudu sig því
sælli ok dyrligri verda mundo fyrir gudi, sem þeir yrði skiotare
at stiga yfir ognir heidinna manna med þolinmædi. En er Dacianus
10 **saa**, at þeir voru stadfastir i tru Kristz, þa gerdi hann þeim þat
pislar upphaf, at hann let þa draga langa leid borga i millum, ok
voru þeir settir i myrkvastofu um nætr, at þa kveldi bædi erfidi
leidarinnar ok matleysi ok iarnrekendr, er þeir baro **aa** halsi ok
hondum ok fotum. En er hann hugdi, at þeir mundi mæddir vera
15 af mikilleik pislá, þæa ugdi hann, at þeir mundi fyrr deya, en
hann mætti yfir ollum grimleik sinum lysa vit þa, ok let hann þa
leida or myrkvastofu, þvíat hann villdi eigi, at þeir dæi, adr þeir
væri meir pindir. En er þeir voru leiddir i augsyn honum, þa
undradiz hann, er hann sa þa heila ok hressa at likam ok stad-
20 fasta i hug, ok reiddizt vardhalldzmonnum ok mællti vit þa:
«Til hvers gafu þer þessum monnum gnott bædi atz ok dryckiu?»
Iarlinn undradiz ok matti eigi skilia fyrir hardbrysti sinnar sakir,
hvi þeir voru styrktir, er gud fædd(i) med sinni miskunn, ok
reiddiz hann, er hann sa þræa sitt eigi mundu fra(m) komaz vit
25 þa, er hann reyndi, at styrktir voru bædi ath ond ok likama. En
þott hann hefði þegar skemd i hiarta, þa syndi hann þo dyrd i yfir-
liti ok mællti vit þa, sva sem þeir mætti hrædaz: «Hvi giordir
þu Valerius i gegn hofdingium, þar sem þu hefir tignarnafn.» En

af því kvaddi hann fyrri enn ædra, at hann hugdi ser auðvelt mundu at tæla adra, ef hann mætti tæla enn ætzsta. En gud let hann helldr verða yfirstiginn af þeim, er minni vigdzlu hafdi, at hann mætti skilia, hversu fjarri honum mundi fara at stiga yfir hinn ædra, þar sem hann var sigradr af hinum minna. En er Valerius byskup svaradi hofsamliga dramblatum iarlli ok talde fyrir honum retta tru, þa mælti Vincencius fullr ens helga anda vit fostra sinn: «Til hvers hvislar þu vit dramblatan mann hofsamliga, æp þu helldr a hundinn, er hann geyr.»

2. ¹ Þa reiddiz Dacianus ok mælti vit þræla sina: «Leitit brott Valerium byskup, en takit Vincencium ok leitit til pïsla, þann er fyrstr þordi at mæla vit oss illt, ok fyrir þær saker festid þer hann i stagl ok þenit allan likam hans.» En er hann var upphafdr ok þandr i stagli, þa mælti Dacianus vit hann: «Hvar ser þu nu komit vesaligum likam þinum, Vincencius?» En hann svaradi: «Nu em ek hafdr yfir werolldina, af því fyrirleit ek hofðingia þina, þa er traust hafa i þessa heims welldi.» «Eingin pïsl, kvad Dacianus, skal lida um likam þinn.» Wincencius svaradi: «Þess æskta ² ek avallt, ok ek em einskis iafufuss, en þu einn ert sa, er mer vilir þat veita.» Þa voru borin at honum brennandi log, ok var hold slitit af honum med iarngreipum. Þa mælti Vincencius: «Þetta er allt dyrd nafn(s) Kristz; því meiri dyrd veitir þu mer, sem ek stig yfir fleiri kvalir þinar; buenn er Kriz þræll til allra pïsla, ath þu kvelizt því sarligar i hugskoti, þa er þu lætr mik þina ath likam.» Þa tok Dacianus ath ædazt ok barde stongum edr vondum riddara sina, ok þa er fiandinn reiddiz i mot Kristz riddara, tok hann meir ath kvelia sina menn, þa er hann hafdi velldi yfir. Þa mælti heilagr Vincencius vit iarllinn: «Hvat er nu, Daciane, ef þu skilir nafn Kristz ok krapt hans, þa er nu þegar framkomin hefnd min yfir þik ok yfir riddara þina.» Þa tok Dacianus at grenia ok gnista tönnum fyrir reidi, at su illzka, er guds vin pindi, syndi, at þeim var werra er pindi, en hinum er pindr war. Allir kveliarar mædduz, svo ath þeim löfdu hendr um sidur, ok bliknudu andlit þeira, ok runnu sveitalækir af þeim, ok þefodu, svo ath þeir drogu nær einsvegar önd, at þeir reyndi sig meir kvalda þa þegar en guds win. Dacianus bliknadi i andliti af reidi sinni, ok foru ymsir litir i hann sem æran mann, ok kalladi a þiona sina: «Hvar er nu mattr ydvar, þer fyrirforut mordingium ok glotudut gallDRAMONNUM ok stigut yfir hordoms-

¹ Fra iarlli ok kveliorum *Overskr.* ² æsksta *Cd.*

menn ok þiofa, en þer megit nu eigi einn mann neyda til þess, at hann þegi yfir skemd worri.» Þa mællti hann vit Vincencium: «Neitadu þik kristinn vera, ok neita Krist gud vera, ok far i brott omeiddr.» Þa brosti Wincencius ok svaradi honum: «Kristi iati
 5 ek gudi minum drottne; en þu beidir mik, ath ek neita sönnu; lög bioda at kvelia lygimenn, þvi er synt, attu giorir i mot lögum hofdingia þinna, þviat þeir budu þer at kvelia þa, er neita sonnu. Kristinn segi ek mik vera, en þu beidir mik, at ek mæla þat, er ongu gegnir; en er þu matt eigi rada, hvat ek skal mæla, þa kvelz
 10 þu i hugskoti, er ek vil eigi liuga.» Þa mællti Dacianus, ath endrnyia skyldi kvalernar; ok komu omodir kveliarar ok slito holdd af honum med iarngreipum, ok foru um allt hörund hans bædi um bak ok briost ok sidur ok kvid. En er blod flaut um alla limo hans, ok skinu beinin þer vit i mörgum stodum, þa leit-
 15 adi Dacianus rads, hversu hann mætti fara ondu hans, þa er hann sa ecki oslitid æa likam hans, ok sia matti idrin inn i bukinn.

3. Iarlinn harmadi sigh yfirstiginn i pislum ok mællti: «Miskunna þer, Vincenci, ok glata eigi bloma æsku þinnar. Eir þu sialfum þer, ath eigi glatir þu lifi þinu.» Heilagr Vincencius
 20 svaradi med stadfesti: «Þu ert smidr illzku ok finnandi slægðar, radandi rangra teyginga. Hvat mun þat, er eigi þorir þu at gera i gegn mer, er þu þorir at freista drottins mins; se ek fysi þina, lit ek grimleik rads þins; leiti þeir miskunnar þinnar, er neita miskunn^r Kristz, ok hræðiz þeir þina reidi, er eigi hræðaz guds
 25 reidi. Þat er helldr vesold en miskunn, er þu kallar milldi; af þvi halltu reidi þinni, sem þu hoft, ok sæfaz eigi, ok drag enga kvol undan, þa er þu matt hugsa, at þu vitir þik i ollu yfirstiginn, þvi er þu giorir, þa er þu ser ecki eptir vera þat, er þu megir giðra.» «Kvelit þer þenna þriot, kvad Dacianus, ollum pislum
 30 þeim, sem þer erut vanir at kvelia þiofa eda mordingia, ok se allir limir hans i pislum, medan ond er i likama hans, at ek verda eigi yfirstiginn, medan hann lifir.» Enn sæli Wincencius svaradi med hreinum hug ohræddr ok med blidligu andliti: «Ognir þinar eru mer skemtan, ok dyrd min eru pislir þinar; þa er þu þickizt
 35 reidazt, miskunnar þu.» Þa var elldr giðrr ok iarnslar lagðar i elldinn ok gervar gloandi, ok var sa stadr ætladr Vincencio til pislar. En er hann var or stagli tekinn, þa for hann rennandi til elldzins ok fyrirleit gloandi iarnslar svo sem rennanda vatn or brunni, ok syndi eigi hræzlupocka i ordum ne yfirliti. Stadfastr

var hann i tru ok fyrirleit kvaler svo sem blida hluti, ok syndi ollum, ath Kristr var med honum, sa er eigi verdr yfirstiginn. Kvaldr var hann ok bardr, elldi brendr ok iarnum skorinn, sallti ok glodum iosu þeir i opin sær um alla limo hans, ok var þa eigi hollðit eitt pint, er sallt ok eimyria¹ fellu a idrin.

5

4. Ða sogdu kveliarar Daciano, at allar kvalir voru frammi hafdar, en Wincencius var því þarri, sem hann var meir pindr, ok iatte Kristi framar en fyrir ðndverdu. Dacianus svaradi: «Yfirstigumz vær af Wincencio; en ef þriotzka hans ma eigi yfirstigaz, þa skal oss þat til likna, ath hann se alldregi kvalalauss, medan hann er iendr. Sidan let iarllinn byrgia hann i enum myrkvastzta stad, þeim er hvossu grioti var allr innan þilðr, at hann særdiz því meir af griotino, sem hann villdi ser helldr vikia til hægingda. En þo let hann fyrr þenia hann milli tria tveggia, ath oll sar hans opnadz, adr honum væri kastad a hvassa griotit. Sidan var hann þar byrgdr, svo at hann matti eeki sia ok einskis manz mali næ ok enga fæzlu hafa. En iarllinn mælti vit vardhalldzmenn, at þeir segdi, ef hann andadz. En æ ondverdri nott þa er vardhalldzmenn voro nysofnadir, þa sneruz þeir lutir i dyrd, er Dacianus hafði ætlat til pislá Vincencio ok bana. Dauck ok hræðilig myrkvastofa tok himneskt lios, ok brunnu kerte solo biartare, einglar guds veittu honum hægia reckiu, ok song hann med þeim lof gudi med fagnadi. Allir þeir, er hryggvir urdu vit pisl hans, glodduzt, er þeir sa ok heyrdur dyrd hans. En er vardhalldzmenn voknodu ok sa ok heyrdur þa luti, sem gerduz, þa hrædduz þeir ok ætludu, at menn hefði til komit at leysa þann, er þeim var bodit ath vardveita. Þa kalladi guds vottr ok mælti, ath þeir skyllði eigi hrædazt, «ok mun ek, kvad hann, eigi flyia dyrd mina; litit þer hingat, ef þer megit, ok siat huggan þræls guds, þa sem einglar guds veita mer; siat þer nu lios, þar sem þer gerduzt myrkt, heyrit þer nu þann gladan syngia lof gudi, sem þer hugduzt, at undan mundi flyia; losnod ero bönd min ok groin oll sar min, ok ollum er mer hægt. Undriz þer helldr en þer hræðiz, ok fagnit því, er iatare ens sanna guds hefir avallt sigr. Farit þer ok segit Daciano, hveria dyrd guds vottr hefir. Leiti diofullinn nockurra bragda, ef hann ma; því meiri dyrd veitir hann ðnd minni, sem hann færir meiri pislir ath likamanum, þviat gudligt lios vitradiz mer, þa er mannligt lios var fra mer tekít, ok var mer gefin eingla huggan, þa er mannligh huggan var brótt tekin.»

10

15

20

25

30

35

¹ eimyria *Cd.*

5. 1 En er Dacianus fra þessi tidendi, þa varð hann fólr sem nær, ok þóttiz kenna a ser allra pislá þeira, er hann hafði guds þræl pina latit, ok varð hann þa naudigr satt ath segia, þviat hans illzka pindi hann til sannrar sogu, þa er hann mællti þetta: «Hvat megum vær nu framár giora vit þenna mann, er 2 vær erum yfirstignir i ollu þvi, sem vær giðrum. Færit þer hann nu til hægrar reekiú ok lati af at pina hann, þviat ek vil eigi giora dyrd hans meiri, ef hann deyr i pislum.» Þa baro þeir hann gladir a ðxlum ser til hægrar reekiú, er adr hófðu at pisl hans verit, ok reyndiz hann at sönnu guds vinr, er hann nadi þionostu uvina sinna. En þegar er hann var lagðr i reekiuna, þa andadiz hann ok bar með ser eilifan sigr pislár. En af þvi let Krístr hann þegar andazt, ath eigi þættiz Dacianus hann hafa varðveittan af sinni miskunn. En er Daciano var sagt andlat hans, þa skammadizt hann ok mællti: «Ef ek matta eigi stiga yfir hann lifanda, þa skal ek þo pina hann daudan, ath ek mega vega sigr a þeim daudum, er ek matta eigi a kvikum. Kastu honum a vidan voll, þar sem eingin standi fyrir, ath likami hans verði etinn af dyrum ok fuglum, at eigi grafi kristnir menn likam hans ok kalle hann helgan.» En guds gæzla varðveitti þann, er menn villdu eigi miskunn veita, þviat vargr ok hrafn varðveittu marga daga likam hans, svo at eigi þorðu dyr ne fuglar a at falla. Þa endrnyioduzt spamanz iarteinir yfir guds þræli svo sem ath guds forradi. Dacianus hræddiz, er hann heyrði þetta sagt ok mællti: «Eigi megum vær stiga yfir þenna mann daudan helldr en kvikan, ok verðr hann þvi dyrligri, sem ek leita meir ath pina hann. En ef iðrd ma eigi fyrirfara honum, þa taki siavar diup vit honum, ok leyni siarenn sigri hans, ath eigi skammimzt vær ok verðim at fyrirþion af ollum monnum at verða yfirstignir af daudum manni. Kaste þer likam hans i kistu griotz fulla, ok færit hann langt fra landi ok sockvit honum þar i sía, ath skrimsl sævarins fyrirfari honum, ef landkykvendin vilia eigi þiggia hann.» Þar soku þeir niðr i midiu hafi likam ens heilaga Vincencij, ok fara apr gladir ok sögðu Daciano með fagnadi, ath Vincencius var brott færðr or augliti manna. En gud styrði skiotara likama Vincencij til landz en þeir skipi sino, ok var hann fyrr til landz kominn, en þeir ætludu 3 hann til grunna sockinn, ok fyrr grafinn vegsamliga, en hann væri sagðr a sia kominn. Þviat hann vitradiz trúfostum manne neckurum i draumi ok sagði, hvar likami hans var rekinn

a ströndu. En er sa var tomlatr ok treystiz eigi at segia, þa vitradi(!) sönn merki, hvar sjar hafdi kastad likama hans a land, eckiu nockurre gamalli, en hon sagdi þegar kristnum monnum, hvat henne var vitrad. Þa fundu þeir likama hans, er hann villdi, ok grofu med mikilli dyrd, sem makligt var. En hvar sem kirkia 5 verdr ger ok helgut i hans nafni, þa verda þar margar iarteinir ok velgerningar, sva sem i þeim stad er hann hvilir at likama, ok dyrkaz um allt Ispanialand i tru Vincencij nafn drottins vars Jesus Kristz, þess er lifir ok rikir med fedr ok helgum anda gud um allar aldir. Amen. 10

VITUS SAGA.

(*Cd. 180^b folio.*)

A dogum Diocleciani ok Maximiani heidenna konunga giorde heilagr sveinn Vitus margar iartegner i herade því er Lucania ¹ heitir, 5 ok var hann a biænum oft nætr ok daga ok snere morgum til truar ok veitte þurfundum marga naudsynlega hlute i olmosogæde. Enn heilagr Vitus var audegr at aurum ok gaufugr at kyne, ok skrydde hann sik harklædum ok kallade a gud ok mælte: «Drottenn Jesus Cristr, gior þu myskunn med þræle þinum, ok rek mik 10 eige fra bodordum þinum, ok skil þu eige mik fra samlage rettlatra.» Enn er Vitus bad gud i hiarta sinu, þa kom rodd af himne yfer hann ok mælte: «Heyrd er biæn þin, verde sem þu batt.» Enn fader hans var grimr ok heidenn ok let eige af blotum skurgoda, enn hann het Hylas, ok villdi hann kalla son sinn 15 til blota. Vitus svarade: «Aungvann kann ek annann gud nema einn sannann gud ok eilifan, þann er skilde lios fra myrkre, ok kallade hann lios, ok vard² dagr, ok kallade hann myrkr, ok vard nott. Honum sialfum þiona ek konunge eingla, þeim er skop himenn ok iord ok alt þat, er þar er a mille.» Enn er þetta 20 heyrde Hylas fader hans, þa let hann festa son sinn a tre ok beria ok mælte vid hann: «Hverr kende þier þetta at mæla; ef þat heyra konungar, þa munt þu deyia.» Vitus svarade: »Þat er þu heyrder mik mæla, fader, Kristr kende mier, sa er ek em hans þræll.» Þa kallade Hilas þangat Modestum fostra sveinsens ok

mælte: «Gæt þu, at sveinnenn mæle eige optar slika hlute.» Vitus svarade: «Þetta er mier hunange sætara, svo sem psa(l)maskalldet mælte: «Sætare eru brioste minu þin mal, drottenn, enn hunang munne minum. Betre eru mier log þins muntz enn mikill folde gullz ok silfrs.» Þa syndizt Vito eingill guds ok mælte vid hann: 5
«Ek em þier senndr af gude, at ek vardveita þik til andlazt, ok þægar eru gude biæner þinar.» Enn Hylas gret son sinn svo sem daudan ok leitade vid at teygia hann med blidum ordum til blota. Vitus mælte: «Hverium godum vilt þu at ek blota?» Hilas svarade: «Veizt þu eige oðaudleg god vera Odenn, Þor ok Frey, 10
Frigg ok Freyiu, er konungar gofga.» Vitus mælte: «Alldri heyrda ek nefnda svo morg god, eirn kann ek gud, faudr drottens mins Jesu Cristz, þess er pindr var fyrer syndum vorum ok leyste oss med sinu blode, enn þu kant hann eigi fodur. Enn ef þu villder kenna hann, þa munder þu vita, hversu mikill (er) drottenn vor Jesus 15
Cistr sonr guds lifanda fleklaust lamb, þat er tekr synder heims.» Hilas mælte: «Veit ek þann er þu kallar Krist, (at hann) var krossfestr af monnum.» Heilagr Vitus svarade: «Hans krossfesting er lausn synda vorra, er a hann truum. Enn einge ma mik skilia fra ast hans.» 20

2. Enn heilagr Vitus vann morg kraftaverk ok grædde siuka, lyste blinda ok rak diofla fra odum. Enn er þat spurde Vallerius iarl, þa heimte hann til mals vit sik fodur hans ok mælte med hann: «Þat heyre ek, at sonr þinn fyrerlætr god vor ok gofgar Krist, þann er krossfestr var æ Gydingalande, af því lat 25
þu hann hingat leida.» Enn er Vitus var leiddr fyrer domstol iarls, þa mælte iarl vid hann: «Fyrer hvi blotar þu eige, eda veizt þu eige, at konungar budu at kvelia morgum pislum alla þa, er Krist gofga?» Heilagr Vitus svarade: «Alldri mun ek hneigia hals minn fyrer skurgodum ne luta steinum, þvíat ek hefe drotenn, 30
þann er ond min þionar.» Enn er Hylas heyrde þetta, þa mælte hann med hryggleik: «Gangit hingat viner miner ok gratet med mier, því at ek se, (at) son minn vill fyrerfarazt.» Vitus svarade: «Eige fyrerforunzt ek, helldr kosta ek mier at ganga i sveit rettlatra.» Valerianus mælte: «Nu þegar leta ek þik stongum 35
beria, ef eige være vinatta med mier ok fodur þinum; af því lat þu at mier ok blota godum.» Vitus svarade: «Sagda ek þier um sinn, iarl, Krist gofga ek son guds.» Þa reiddizt Valerianus ok let Vitum festa a tre ok beria. Enn sa er fystr rette hendr sinar til at beria sveinenn, þa visnudu hendr hans, ok kallade (hann) 40

ok mælte: «Glata ek hondum minum, ok kveliunzt ek i sott.» Þá var þangat kalladr Hylas fader svein(s)ens, ok mælte Valerianus vid hann: «Se ek son þinn folkkunnegan vera.» Heilagr Vitus svarade: «Eige em ek folkkunnegr, helldr em ek þræll Kristz, þes
5 er mier kenner bodord sin, ok em ek fylldr af hans anda, þess er dauda lifgade ok geek þurum fotum a sio. Enn ef god ydur mega nockut, þa giore þau heila hond þessa mannz.» Valerianus mælte: «Gior þu þat, er þu mæler.» Vitus svarade: «I nafne drottens Jesus Kristz mun ek giora.» Enn er hann kallade a nafn Jesu,
10 þa giorde hann heila hond hins.

3. Þá selde iarl Vitum fodur sinum ok mælte vid hann: «Bætt þu fyrer syne þinum, at hann late at oss ok blote godum ok fyrerfarezt eige.» Þá leidde fader hans inn i hus Vitum ok synde honum kraser ok fogr audæfe, ok let leika fyrer honum
15 golegar meyar ok prudar, ok ætlade sik mundo teygia hugskot hans fra tru Jesu Kristz med blidendum heims. Enn Vitus leit til himens ok mælte: «Eige fyrerlitr gud litillatt hiarta.» Enn klefe sa, er Vitus var i luktr, var innann buenn gulle ok silfre ok gymsteinum(!). Þá fiell heilagr Vitus æa kne ok (bad) til guds ok
20 mælte: «Gud Abraham, gud Ysaac, gud Jacob, myskunna þu mier ok styrk mik i krafte þinum, at eige meige illgiarnn dreke fremia vilia sinn i gegn þræle þinum, at eige þurfe heidnar þioder at spyria, hvar gud vor er.» Þá kom lios mikit i klefann, svo sem solskin, ok svo dyrligr ilmr, at hiu letuzt alldri slikann ilm hafa
25 kenndann. Þá mælte Hylas: «God vor munu komen i husit vera.» Enn er hann leit i klefann i gegnum glugginn, þa lukuzt upp augu hans, ok sa hann .vij. eingla biarta standa hia sveinenum ok styrkia hann. Enn er (hann) sa þetta, þa vard hann blindr. Enn er heilagr Vitus bad fyrer faður sinum ok mælte: «Drottenn, er
30 sonr getenn ert af anda helgum, ef þat er fyrerætlun myskunnar, þa skil þu mik eige fra fedr, minum, helldr visa þu honum til heilagrar hallar þinnar.» Enn Hylas kallade sarlegre roddu ok mælte: «Vesáll em ek, þviat glatada ek liose augna minna.» Þá giordizt hryggleikr mikill allra hiona hans, ok foru þesse tidinde
35 um borgina innann.

4. Þá kom Valerianus iarl þangat ok spurde, med hverium atburd Hylas hefde blindr vordit. Hylas svarade: «Þá er ek sa i klefa sonar mins, þa sa ek elldleg gud þar, ok matta ek eige standazt vidlit þeira.» Valerianus mælte: «Goden voru þar.» Þá
40 var Hylas leiddr til Þors hofs at rade Valeriani iarls, ok het þar

miklu tafne ok mælte: «Þorr god, ef þu giorer mik heilann, þa mun ek færa þier gullhyrndann oxa.» Enn Þor svaf ok veitte honum onga hialp, helldr stunde Hylas eda æpte fyrer ofverkium. Enn enn sæle sveinn Vitus fiell æa kne ok bad til guds ok mælte: «Þu gud, er lyster Thobiam ok grædder Job af sarum, gior þu svo 5 myskunn þina vit fodr minn, ef hann vill at þier lata.» Þa var leiddr blindr fader til sonar, ok fiell hann til fota honum ok mælte: «Sonr, gior þu myskunn vit mik.» Vitus mælte: «Vill þu heill vera?» Hylas svarade: «Vist vil ek.» Vitus mælte: «Neit þu Þor ok Odne, Frigg ok Frey ok Freyiu.» Hylas svarade: 10 «Hversu ma ek þeim neita?» Heilagr Vitus mælte: «Veit ek, at hiarta þitt er hardnad i villu, enn fyrer hiastandanda lyd mun ek giora myskunn vit þik i nafne drottens mins Jesu Kristz, at lydr vite, at hann er gud.» Enn er Vitus giorde krossmark yfer augum hans, þa fiell hreistr af augum hans, ok vard hann 15 heill ok kallade ok mælte: «Þacker giore ek godum minum, er mik giordu heilann.» Vitus broste ok mælte: «Þu ovinn, Kristr grædde þik enn eige god þin.»

5. Enn er Hylas villde bana syne sinum, þa vitradezt eingill guds Modesto forstra hans ok mælte vid hann: «Far þu nidr til 20 siofar med sveinenn, ok munt þu finna þar skip, ok mun ek feria ydr til annars landz.» Modestus¹ svarade: «Drottenn, eige kunnum vær leid til siofar.» Eingellenn mælte: «Ek mun leida ydr.» Enn þa var Vitus .vii. vetra gamall. Enn er þeir komu til siofar, þa funndu þeir skip þat, er Kristr sende þeim. Eingell freistade 25 sveinsens ok mælte vit hann: «Til hvers herads vilit þier fara?» Vitus svarade: «Þangat sem drottenn vill oss senda.» Eingell mælte: «Hvar er skipleigan²?» Vitus svarade: «Kristz þrælar erum vær, hann mun þier giallda verkaup.» Enn er þeir stigu æa skip, þa voru þeir þegar fundner a odru lande, ok sau þeir 30 ecki til skipsens, er þeir komu æa land. Enn þeir komu til ar þeirar, er Siler heiter, ok hvilduzt þar under tre nockuru. Enn Vitus giorde margar iartegner, ok sogdu dioflár til hans, er mæltu³ fyrer munn odra manna. Ok kom margr lydr til hans, ok toku marger tru, er sau iartegner hans, ok kennde hann þeim 35 ord guds.

6. Enn sonr Diocesiani konungs var odr af dioffi, ok kallade ohreinn ande ur munne hans ok mælte: «Eige mun ek burt fara

nema Vitus kome.» Dioclecianus konungr mælte: «Hvar megum
 vær þann mann finna?» Ohreinn ande svarade: «Hia æ þeire, er
 Siler heiter, munu þier finna hann.» Þa sendi Dioclecianus þangat
 .x. vopnada riddara skyndelega, at þeir kallade helgann Vitum til
 5 funndar vit konung. Riddarar foru ok funndu Vitum standande
 æ bæn, ok mæltu þeir vit hann: «Ertu Vitus?» Enn hann
 svarade: «Ek em.» Riddarar mæltu: «Konungr sende oss epter
 þier.» Vitus svarade: «Hvat þarf konungr svo litils sveins?»
 Riddarar mæltu: «Sonr hans er kvaldr af diofle.» Vitus mælte:
 10 «Foru vær þa.» Enn er þeir koma i Romaborg, þa var sagt
 Diocleciano, ok let hann leida sveinenn fyrer domstol sinn. Enn
 Vitus var vænn at alite, ok var guds myskunnarþocke audsær a
 honum. Dioclecianus mælte: «Ert þu Vitus?» Enn hann þagde.
 Þa spurde hann Modestum fostra hans. Enn Modestus var gamall
 15 ok kunne eige konunge at svara, þa mælte Vitus vit konung:
 «Vit hvern mæler þu, enn eldra eda enn yngra? Af því svarada
 ek þier eige, at þu ætter fyrr at kvedia enn eldra.» Dioclecianus
 mælte: «Hvort styckizt(!) þu i gegn oss?» Vitus svarade: «Eige
 erum vær stykner, helldr einfallder sem dufa, þvíat lærefader vor
 20 er godr ok hofsamr i sinu edle.» Enn ohreinn ande kallade ur
 hinum oda sveine ok mælte: «Vitus, fyrer hvi kvelr þu mik?»
 Dioclecianus mælte: «Mattu heilann giora son minn?» Vitus
 svarade: «Eige ma ek, helldr drottenn minn Jesus Kristr sonr
 guds lifanda.» Þa geck Vitus til sonar konungs ok lagde henndr
 25 sinar yfer hofut honum ok mælte: «Þu illgiarn ande, far i burt
 fra skepnu guds.» Þa flyde fiande ok drap marga menn, ok
 hræddizt alþyda, ok fiell Dioclecianus sialfr i ovit fyrer hrædzlu.
 Enn er hann rettez vit, þa mælte hann vit Vitum: «Lat þu at
 mier ok blota godum minum, ok mun ek gefa þier helming eigu
 30 minnar ok rikis mins ok gofga þik gulle ok silfre ok dyrlegum
 klædum.» Vitus svarade: «Riki þitt ok fe þitt se med þier, enn
 þat (er med) mier, er naudsynlegt (er), þvíat ek hefe med mier gud
 lifanda. Enn ef ek er stadfastr i hans ast, þa mun hann skryda
 mik odaudlegu skrude, því er myrkr mega eige daukva.» Diocle-
 35 cianus mælte: «Gef þu heillt rad ond þinne ok blota godum, at
 eigi fyrerfariz þu i pislum.» Vitus svarade: «Þess fysunzt ek at
 koma til þeirar dyrdar, er drottenn het vinum sinum.» Þa let
 konungr setia Vitum ok Modestum i iarn ok lykia² þa i myrkva-
 stofu, svo at eingi kiæme at vitia þeira nè færa at eda dryck.

1 hlædzlu *Cd.* 2 likia *Cd.*

7. Enn er þeir komu ok voru setter i myrkvastofu, þa kom lios mikit af himne ok fyllde myrkvastofuna, svo at vardhallzmenn unndruduz. Enn heilagr Vitus kallade mikille roddu æa gud ok mælti: «Hygg þu a hialp vora, drottenn, ok skynt þu at leysa oss ur þesse pisl, svo sem þu leyster .iii. sveina fra ofne brennanda ellz.» Þa vard landskialte mikill, ok vitradizt eingill guds Vito sveine ok mælti vit hann: «Ris upp þu Vite!» Þa bradnudu af þeim iarn sem vax vit elld, ok sungu þeir bader lof gude ok mæltu: «Lofadr se drottenn gud Israel, sa er vitiade ok giorde lausn þiodar sinnar.» Enn er myrkvastofuvordr sa ok heyrde þessa hlute, þa rann hann til konungshallar ok kallade mikille roddu: «Fyrerfarazt mun borgin, ok eru menn i haska.» Dioclecianus mælte: «Hvat er ordit?» Myrkvastofuvordr svarade: «Lios mikit er yfer monnum þeim, er þu sellder oss til vardveizlu, ok ilmr dyrdlegr, ok er med þeim madr sa, er ecke mannkyns ma i gegn at sia.» Dioclecianus mælte: «Dyrum skal selia ander þeira, ok mun ek þa sia, ef Kristr þeira meige leysa þa ur hondum minum.» Enn er þeir voru leiddir til dyragardz ok stodu þar, þa mælte Vitus vid Modestum fostra sinn, at hann hræddizt eige, ok mælte: «Hrædz þu ei daudann, þviat nu nalgazt dyrd ockur.» Enn þar stodu hia .xx. þusunder karla, enn fleire voru konr ok born. Þa mælte Dioclecianus konungr: «Hvar þickizt þu nu kominn, Vite?» Heilagr Vitus svarade: «Til dyragardz se ek mik leiddann vera.» Dioclecianus mælte: «Vert þu heilradr æsku þinne ok blota godum.» Vitus svarade: «Se þier all dri vel, ovinr, skædr vargr, svikare anda! Ef mælt væri vit hund, at hann þegde, ok mælt, at hann skyllde burt fara, þa munde hann skammazt sin ok burt fara, enn þu skammazt eige. Enn ek hefe med mier Krist þann er ek þiona.» Þa reiddizt konungr ok let kynda ofn gloanda ok hella i ofnenn vellanda bike ok vitsmiore ok blye. Þionar giordu, sem þeim var bodit, ok kostudu helgum Vito sveine i ofnenn. Dioclecianus mælte: «Nu mun ek reyna, ef gud þin mune leysa þik ur bondum minum.» Enn er Vito var orpit i ofnenn, þa giorde hann krossmark fyrer sier ok song lof gude i midium ellde, ok mælte: «Þu drottenn, er leiddir sonu Israel af Egiftalande fyrer þræla þina Moysen ok Aron, ok leyster ur anaud, svo gior þu nu myskunn þina vit oss fyrer nafn þitt.» Þa mælte Vitus vit konung: «Hvar eru pislir þinar, Diocleciane?

þacker giore ek þier, þviat þu lætr giora mier log.» Þa tok allr lydr at kalla ok mælte: «Alldri saum vær slikar iartegner, mikill er gud sveins þessa.» Þa geck Vitus osakadr ur ofne, ok var eige fleckr a likama hans, helldr var horund hans allt hvitt sem snior.

5 Þa mælte Vitus vit konung: «Skammazt þu nu med diofle fedr þinum.» Þa fylldizt hann reide ok let hlaupa at honum hit oarga dyr, þat er hverr madr hrædizt vit, er heyrer rodd þess. Þa mælte konungr: «Mun eige fiolkyngje þesse mega enn vit þesu dyre.» Heilagr Vitus svarade: «Skilr þu eige, enn heimske, þat, at Kristr

10 er med mier ok einglar hans, þeir er mik leystu fra pislum þinum.» Enn er dyrit var laust latit, þa giorde Vitus krosmark a moti þvi ok ste yfer grimleik þes. Dyrit rann ok fiell til fota honum. Þa mælte Vitus vit konung: «Nu sier þu, konungr, a(t) kvikendenn giallda¹ veg gude, enn þu kenner eige skapara

15 þinn. Enn þu munder hialpazt, ef þu villder a hann² trua.» Konungr mælte: «True þu æ þat ok allt kyn þitt.» Vitus svarade: «Vel mælter þu, konungr, ok æsker þu oss eilifrar blez-anar ok sannrar dyrdar.» Þa tok þusund karla tru, er þeir sau þessar iartegner. Konungr mælte vit Vitum: «Er svo romm fiol-

20 kyngje þin, at þu matt stodva elld ok dyr?» Vitus svarade: «Þesser hluter giallda veg gude enn ei mier, þviat þeir kenna skapara sinn.» Þa let konungr festa i stagl Vitum svein ok Modestum fostra hans [ok Crescenciam fostru hans³. Enn er guds menn voru kvalder miok i stagli, þa mælte Vitus vit konung:

25 «Þu hinn grimazte kvalare, hvat sæker þu at konu, edr hverr krafte(!) er þier at lata kvelia konur.» Þa kallade Vitus ok mælte: «Drottenn Jesus Kristus, leys þu oss nu.» Þa giordizt þegar landzskialte mikill, ok fellu morg hof skurgoda, (ok) marger menn er i hcfunum voru. Þa hræddizt konungr ok flyde ok mælte: «Vesall

30 em ek, er ek em yferstiginn af svo litlum sveine.» Þa kom eingill guds ok leyste þau ur stagle ok sette þau nidr hia æ þeire, er Siler heiter, þar (er) þau haufdu fyrr tekitt hvild under tre. Þa bad Vitus til guds ok mælte: «Drottenn Jesu Kriste, sonr guds lifanda, tak þu ander vorar, ok fyll þu i godum hlutum vilia

35 þeira, er giora minning pislar minnar ok vorar, ok leid þu þa til dyrdar þinnar. Biod þu ok þat, drottenn, at i þessum stad, er likamer vorer hvila, verde alldri sidan mein at mye.» Enn i þeim stad hafde adr veritt my svo mart, at monnum þotte eige

[byggjanda i¹. Enn er heilagr Vitus lauk biæn sinne, þa kom rodd af himne mælande: «Vite þion minn, gefit er þier allt þat, er þu hefer bedit.» Þa sofnudu þau i fríde guds, ok voru sienar² ander þeira i dufna likium sníofi hvítare ok solu biartare, ok heyrd eingla rodd syngjande þessum ord(um): «Via iustorum recta, rett er gior gata retlatra ok buenn stigr heilagra.» Enn erner tveir storer komu fliugande ok settuzt i limar tres þes, er guds piningarvottar lagu under, ok vardveittu .iii. daga likame þeira, svo at einkis kyns kvikvennde þorde nær at koma þessum heilaugum likomum.

1 [byggjandei *Cd.* 2 siednar *Cd.*

VITÆ PATRUM.

(*Cd. 225 folio, A; 232 folio, B; 234 folio, C.*)

Her byriaz wpp su bok, er kallaz witæ patrum i.

(Prologus).

5 Blezadr gud, hvern er vill alla mennina heila göra ok til vid-
kenningar koma sannleiksins, sa er at sönnu greiddi varn veg til
Egiptalandz, ok syndi oss mikla dasamliga luti stodandi til minnis
eptirkomundum; af hverium at eigi at eins rynni oss upp heilsu
sök, helldr af sealfri söggunni skapadiz eptirdemi heilsunnar ok hin
10 skapligzta kenning milldinnar, hver er upplyki viliundum at ganga
veg krapтана hina breiduztu braut med tru fyrr unninna verka.

Nu [ath hvaru² at ver sem litt verdugir til frasagnar sva
mikilla hluta, ok eigi syniz makligt sva smaleita, audgetliga ok

1 saal. A; *Overskr. mgl. B og C.* 2 [þo B.

PROLOGUS SANCTI HIERONYMI

IN

VITAS PATRUM SANCTORUM ÆGYPTIORUM.

Benedictus Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad
20 agnitionem veritatis venire, qui etiam nostrum iter direxit ad
Ægyptum, et ostendit nobis mirabilia magna ad posteritatis
memoriam profutura; ex quibus non solum nobis causa salutis
oriretur, verum ex historia exemplum salutis, atque doctrina pietatis
aptissima conderetur, quæ virtutis iter agere volentibus gestorum
25 præcedentium fide amplissimum tramitem pandat.

Quamvis ad tantarum rerum narrationem minus idonei simus,
nec dignum videatur, ingentium rerum exiguos ac parvos fieri

litla diktara verda¹ gervara sva agetra kenninga ok boda sva haleitar dygdir med lágum málshætti, þo þvi at þat beidiz bræðranna æst optliga af oss, hverra er eru i fiallinu Oliveti, at ver lukim upp lif egipzkra munka, ok dygd salunnar, fegrd godfysinnar, styrk bindendinnar, er ver saam med þeim, nu mun ek til hætta truandi mik vidhialpanda þeira þenum, er boda, eigi sva miok af málshættinum lofs leitandi, sem af frasögn hlutanna vëntandi lesundum oordna uppsmidan, at þa er hverr sem einn verdr upptendradr eptirdæmum verkanna, ladiz at leidaz lastafullar girndir veralldarinnar en at hitta hvilld ok framkvæmd godfysinnar.

Sa ek ok sannliga, segir sell Jeronimus, Kristz fehirzlu folgna i mannligum kerum; þa fehirzlu fundna villda ek eigi leyna sem öfundsiukr, helldr hitta sva sem fyrir morgum i mid² fram bera ok gera sameigna, viss at þvi fleiri sem af henni audgaz, þvi meira snudgaz mer. Ek mun vist verda rikari, þa er annarra heilsa fæz fyrir erfd minnar³ þionostu.

Nu þa i upphafi varrar frasagnar bidium ver at vera med oss miskunn drottins vars Jesus Kristz, med þess krapti hafaz allar

¹ geymara ok tilf. C. ² mitt B. ³ Her ere 8 Linier bortskaarne i C.

auctores, præcelsasque virtutes humili narrare sermone, tamen quoniam fratrum caritas, eorum qui in monte Oliveti commanent, hoc a nobis frequenter exposcit, ut Ægyptiorum monachorum vitam, virtutesque animi, et cultum pietatis, atque abstinentiæ robur, quod in eis coram vidimus, explicemus: precibus ipsorum, qui hoc imperant, iuvandum me credens, aggrediar, non tam ex stylo laudem requirens, quam ex narratione rerum ædificationem futuram legentibus sperans, dum gestorum unusquisque inflammatum exemplis, horrescere quidem sæculi illecebras, sectari vero quietem, et ad pietatis exercitia invitatur.

Vidi ergo, et vere vidi, thesaurum Christi in humanis absconditum vasculis, quemque thesaurum repertum nolui tamquam invidus occultare, sed quasi pro multis inventum proferre in medium et facere communem: certus quod quanto plures ex eo fuerint ditati, tanto mihi amplius acquiretur. Ego enim locupletior fiam, cum aliorum salus ministerii mei fuerit quæsita mercimonio.

In principio ergo narrationis nostræ adesse nobis precamur gratiam Domini nostri Jesu Christi, cuius virtute omnia hæc pietatis

þessar framningar godfysinnar vid munka Egiptalandz. Ver ¹ *sæm* af þeim marga fedr a iördunni verandi, himneskt lif gerandi, ok nõckura nýia spamenn, samt upphafda med dygdum hugarins sem embætti spadomsins, hverium eigi fra var stormerki, iartegnir ok
 5 undran til vitniss ² verdleika; ok at verdugu. Hvi mundu þeir eigi taka matt himneskra luta, er ecki girnaz iardligt eda holldligt? Nõckura þeira *sæm* ver sva hreinsada af allri hugrenning ok grun-
 semd illzkunnar, at þeir mattu eigi muna þegar, þott þeir hefði nõckut vandskapar i verolddinni gert. Sva var i þeim mikil hog-
 10 vëri hugarins, ok sva miok hafði med þeim stadfestz elskhugi godgirndarinnar, at med verdugu se af þeim sagt: Heyrdu, drottinn, margr fridr er elskundum monnum nafn þitt.

Sundr voru þeir dreifdir um eydimörkina ok skildir i skalum, en samtengdir i ást. Af því voru þeir sundrskildir at herbergium,
 15 at hvilld sinnar þagnar ok astundan hyggiunnar, fylgiandi gudligum hlutum, okyrði eigi nõckur raust eda ras eda nõckurr malsendur. Nu med herdum hugum bida þeir sva sem godir fedr, hvern sem einn i sinum stad, tilkvamu Kristz, eda sva sem riddarinn herklæddr i herbudunum nalægd keisarans, eda trulyndir

20 ¹ *rettet*; er *A, B.* ² *Her begynder atter C.*

exercitia apud Ægypti monachos habentur. Vidimus enim apud eos multos patres cælestem vitam in terra positos agentes, et novos quosdam prophetas tam virtutibus animi quam vaticinandi officio suscitatos, quibus ad testimonium meritorum nec signorum
 25 quidem ac prodigiorum decrat efficacia: et merito. Cur enim hi, qui nihil terrenum, nihil carnale cupiunt, non accipiant cælestium potestatem? Nonnullos namque eorum ita ab omni malitiæ cogitatione ac suspicione vidimus defæcatos, ut nec si aliquid mali adhuc gereretur in sæculo, meminissent. Tanta in eis erat tran-
 30 quillitas animi, tantusque inoleverat eis bonitatis affectus, ut merito de eis dictum sit: Pax multa diligentibus nomen tuum, Domine.

Commanent autem per eremum dispersi et separati cellulis, sed caritate connexi. Ob hoc autem dirimuntur habitaculis, ut
 35 silentii sui quiete et intentione mentis divina sectantes, nec vox aliqua, nec occursus ullus, aut sermo aliquis otiosus obturbet. Intentis ergo suo quisque loco animis, velut boni patres Christi exspectant adventum: aut tamquam miles paratus in castris im-

þionar bida drottins tilkomanda um sidir ser samt frelsi ok gíafir veitanda. Allir þessir hafa ongva ahyggiu fædzlu ne klædnadar eda nöckurra þessarra luta, þviat þeir vita, at sva er ritad: Þessa luti hugsa heidnir menn. En þeir leita rettlætis ok rikis guds, ok þessir allir lutir eru þeim veittir eptir fyrirheiti hialparans. 5

Flestir þeira, ef þeir þurftu i nöckuru, sem vera kann, naudsynliga luti til nytsemdar likama, þa hurfu þeir eigi til mannliga hraskinna helldr til drottins, ok af honum sealfum sva sem af födur beidandi, ok fengu þegar hveria luti, er þeir badu. Sva mikil var truan med þeim, at hon mætti¹ vel bioda fiöllunum or 10 stad fram at færæz; ok fyrir þvi stilltu nöckurir þeira med bænum geystar uppgongur ærinnar Nil til spellz nalægra herada, en gengu sidan fæti farandi diup hennar farvegs² ok drapu hrædilig hennar kvikendi; en flestu utólulig taku fylltu⁴ þeir, hver er af postolum ok spamönnum höfdu ger verit fyrrmeirr, at eigi skuli ifaz heim- 15 inn standa þeira verdleikum.

En þat er 3 hardla undarlikt, er her hefir saman borit, med þvi at iafnan eru hinir beztu lutir sialldfengnir ok fagætir, en þeir eru

1 matti *B.* 2 *saal. C;* farvegis *A;* farvega *B.* 3 *Her er bortklippet flere Linier i C.* 4 fylldu *B.* 20

peratoris præsentiam, vel ut fideles servi adventantem dominum sustinent, libertatem sibi pariter et munera largiturum. Omnes ergo hi nullam cibi aut indumenti aut ullius horum sollicitudinem gerunt. Sciunt enim, quia scriptum est, hæc omnia gentes cogitant. Ipsi vero iustitiam et regnum Dei requirunt, et hæc omnia secundum 25 promissionem Salvatoris apponuntur eis.

Denique plurimi eorum, si in aliquo forte necessariis ad usus corporis eguerint, non ad humana perfugia sed ad Deum versi, et ab ipso tamquam a patre poscentes, quæ poposcerint illico consequuntur. Tanta namque in eis fides est, quæ etiam montibus, 30 ut transferantur, valeat imperare. Unde et nonnulli eorum irruptiones fluvii in perniciem vicinarum regionum concitatas orationibus represserunt, et pede incedentes alvei eius profunda digressi sunt, immanesque eius bestias peremerunt, et plurima atque innumera signa, quæ ab apostolis et prophetis antiquitus gesta fuerant, 35 consummaverunt, ut dubitari non debeat, ipsorum meritis adhuc stare mundum.

Sed illud valde mirum est, cum semper optima quæque rara

utallgir at tölunni ok osamíafnligr at verdleikum. Adrir eru í undirborgligum stöðum, en sumir um þorp, en fleiri ok enn líf-göfgare menn dreifdir um eydimörkina, ok sva sem nockurr himneskr herr settr í vidrbunadi, í landtiöllum íafnan astundandi¹ til hlydni konungsins bodorda, beríandiz með bæna vapnum, skyldir með truar skildi fyrir umsitianda fianda, ok afía ser sva [himneskt ríki². Þeir eru pryddir síðum, kyrrlatir, linir ok hogværir, ok sva sem nöckurum broðurleik samanknyttir með bandi astarinnar. Þeir fremia óumræðiligt stríð ok þrautir til fylgiu kraptanna, hverr¹⁰ sem einn leggur hug æ at hittaz öðrum mílldare, goðfusari, lítillatari eða þolinmodari. Ef nöckurr þeira var öðrum vitrare, þa var hann sva sameiginn öllum ok heimuligr³, at eptir síalífs drottíns bodordi syndiz hann vera allra mínztr ok allra þeira þíonn.

En þvíat af guds gíðf, segir sæll Jeronimus, var mér veitt at¹⁵ sía þa ok vera míllum þeira meðferðis, þa mun ek freista fra at segía þa luti, er lausnarinn hefir mér fyrir mínni leitt, at þeir, sem eigi sa þa í líkamanum, nemandi þeira algert líf ladiz lesandi

¹ Med dette Ord begynder andet Blad af C, opbevaret i 627 quarto.

² [himinríkis C. ³ heimónligr B.

²⁰ sint et difficilia, in illis tamen utrumque pariter convenisse, ut et numero immensi sint et virtutibus incomparabiles. Sunt enim alii in suburbanis locis, alii per rura, plures autem et egregii per eremum dispersi, et velut quidam cælestis exercitus in procinctu positus, atque in tabernaculis degens, ad obedientiam præceptorum²⁵ regi semper intentus, armis orationum pugnans, et scuto fidei ab inimico insidiante protectus, regnum sibi cæleste conquirunt. Sunt ergo ornati moribus, quieti, lenes, tranquilli, et caritatis vinculo velut quadam germanitate constricti. Ad æmulationem vero virtutum certamen ingens exercent et agones. Studet enim unus-³⁰ quisque clementior altero, benignior, humilior ac patientior inveniri. Si quis autem sapientior ceteris fuerit, hic ita communis erga omnes et mediocris existit, ut secundum mandatum Domini omnium minimus et omnium servus esse videatur.

Quia ergo Dei munere donatum mihi est, ut viderem eos et³⁵ interesset conversationi eorum, de singulis iam nunc, quæ ad memoriam Dominus reduxerit, enarrare tentabo; ut hi, qui non viderunt eos in corpore, opera eorum discerent vitamque perfectam

af tilsagningu¹ lesningar til eptirlikingar heilags verks, ok leiter ser sva avaxtar algórrar þolinmæði.

1. ²Fyrst hefium ver upp, sva sem sannan grundvöll vars verks til allra godra luta, at segia af hinum heilaga Johanne, hværr er at sönnu vinnr einn samán³ þaurf upp at retta skynsaum ok gudi godfus hugskot til hædar krapтана eda yfirgerda⁴ algórvinnar.

Hann sáam ver i halfum Thebaide i eydimörkinni, er ligger vid borgina Ligo, byggianda i hamarnipu nóckurs has⁵ fiallz. Torvellig var uppganga til hans munklifis, brautt ok byrgd, sva at fra fertoganda æri alldrs sins allt til nitogunda, er hann gerdi nu, er ver sáam hann, hafdi engi inn gengit i hans klaustr. En tilkomundum veitte hann sik at sia vid glugg, ok gaf þeim þáþan annattveggia guds ord til uppsmidanar eda hialparrád⁶ til hugganar. Kvenna kom þar engi i syn vid hann, en karlmenn sialldan ok æ tilteknum visum tímum. Vera let hann herbergi fyrir utan sitt klaustr [heilsmidliga leyniligt⁷, i hveriu er hvilaz tilkomandi menn

1 saal. B; sagningu A; tilsetningu C.
logum Overskr. A; ingen Overskr. B, C.
Spalte i C bortklippet. 4 ifirgera B.
6 hialprad B. 7 [heimonligt B.

2 Fysti capituli post prologum
3 Her er Nederdelen af en
5 rettet; hafs A; hars B.

lectionis indicio colligentes, ad imitationem sancti operis invitentur, et perfectæ patientiæ palmam requirant.

1. *De sancto Joanne.* Primum igitur tamquam vere fundamentum nostri operis ad exemplum bonorum omnium sumamus Joannem, qui vere etiam solus satis superque sufficiat religiosas et Deo devotas mentes ad virtutum culmen erigere, et ad perfectionis fastigia concitare.

Hunc enim vidimus in Thebaidis partibus in eremo, quæ adiacet civitati Lyco, in rupe quadam montis ardui commanentem. Ascensus ad eum difficilis, aditus monasterii eius obstructus et clausus; ita ut a quadragesimo ætatis suæ anno usque ad nonagesimum, quem tunc gerebat, cum eum vidimus, monasterium eius nullus intraverit. Advenientibus vero per fenestram se videndum præbebat, et inde eis, vel verbum Dei ad ædificationem, vel, si qua fuisset consolatio, responsa reddebat. Mulierum tamen illuc nulla, nec ad conspectum quidem eius accessit, sed et viri raro, et certis quibusque temporibus. Cellam sane hospitem extrinsecus fieri permisit, in qua adventantes e longinquis regionibus

af fiarlægum herudum, en hann sialfr fyrir innan tiltæmandiz ein-
 um saman gudi letti eigi dag ne natt af¹ bæninni ok gudligum
 malsendum, fylgiandi med ollum hreinleik hugarins þat gudlikt, er
 umfram er hvers mannz hugvit; þviat þvi meirr er hann skildi
 5 sik fra mannligum ahyggium ok vidmælum, þvi nalægri ok na-
 kvæmri var honum sealfr gud. Sva mikit hafdi hann þroaz i
 skirleik hugskotzins, at eigi at eins feck hann af drottnei visdom
 nyverandi² luta, helldr ödladiz hann ok fyrir syn oordinna luta.
 Gud veitti honum ok sva fullkopluga giöf spadomsins, at eigi at
 10 eins þar borgarmonnum eda sinum samsveitungum sagdi hann
 fyrir, ef fretta kunnu, oordna lute, helldr ok sialfum keisaranum
 Theodosio, bædi hveriar hann mundi hafa utferdir orrostunnar, eda
 hverium hætti hann mundi sigraz yfir hervikingum, eda hversu
 mörg hann mundi þola slög³ heidinna þiöda.

15 Nockurn tima þa er blamanna [þiöð hliop⁴ æa hendir rom-
 verskum riddara [vid Cirenen - er fyrst er af Blalandz herodum
 vid Thebaidos⁵ - ok felldi fiölda varra manna eda tok at herfangi,
 1 Med dette Ord begynder atter C. 2 nyverdandi B. 3 eda haugg
 tilf. C. 4 [saal. C; sveit hliop B; sveitir liöpu A. 5 [rettet; vid
 20 Ciceren (saal. C; Sirnes sirenen A, B), su er fyrst bardiz af Blalandz
 herodum vid Thebaidos (Thebaneros B, Thebaveros C) A, B, C.

paululum requiescerent, ipse vero intrinsecus solus soli Deo vacans,
 non diebus, non noctibus a colloquiis Dei et oratione cessabat:
 divinum illud, et quod super omnem mentem est, tota mentis
 25 puritate consecrans. Quanto enim se ab humanis curis et collo-
 quiis sequestrabat, tanto illi vicinior et propinquior Deus erat.
 In tanta denique mentis sinceritate profecerat, ut non solum
 eorum, quæ præsentia erant, scientiam consequeretur a Domino,
 verum et eorum quæ futura erant præscientiam mereretur. Evidenter
 30 namque ei Dominus prophetiæ gratiam contulit: ita ut non tantum
 civibus et provincialibus suis, si forte percontarentur, futura præ-
 diceret, sed et imperatori Theodosio, vel quos belli exitus habiturus
 esset, vel quibus modis victoriam caperet de tyrannis, sed et quot
 irruptiones passurus esset gentium barbararum, sæpe prædixit.

35 Quodam etiam tempore, cum gens Æthiopum Romanum
 militem circa Cyrenen - quæ prima est ex Æthiopiæ partibus
 Thebaidis civitas - incursaret, et strages plurimas nostrorum
 dedisset, prædamque duxisset, venienti ad se Romano duci, et
 metuenti configere cum eis, quod exiguus ei erat militum numerus,

þa kom Romveria hertogi til hins heilaga Johannis miok ottandiz at beriaz vid blamennina, þviat hann hafdi litit riddara lid, en otalligr fioldi i mote hers heidingia. En hinn heilagi Johannes kvad a dag ok mællti: «Far þu örugg, þviat æ þeim sama degi, sem ek sagda, muntu sigraz yfir heidingium ok fa mikit herfang, en leysa herleidda.» Ok er þat var fyllt ok framkomit, er hann hafdi fyrir sagt, þa vard hann hardla kunnr ok kær keisaranum, hverium er hann fyrrmeirr oordna luti fyrir sagdi. En þesse giöf¹ spadomsins hafdz sva af honum, at hann eignadi hana meirr þeira verdleikum, er eptir frettu, en sinum, sagdi þessa luti eigi fyrir sinar sakir fyrir segiaz, helldr þeira, er til heyrdi.

Annat syndi at sonnu drottinn fyrir hann hardla faheyr^t takn. Riddarahöfdingi nockurr kom til hans ok bad, at hann leyfði husfru sinni at koma til sin, sagdi hana marga haska þolat hafa fyrir þat eina, at hon sæi² hans asionu. Hinn heilagi Johannes neitadi sins sidar um alldr. verit hafa konur at sia, ok allra hellz fra þvi, at hann hafdi sik inni byrgt i munklifi þess hamars. Höfdingi stod æ bidiandi ok þat sama sannandi, at nema hon sæi hann, væri hon af margfalldri hrygd fyrirfarandiz. Nu er hann

¹ Her mangler flere Linier i C. ² rettet; så A; sæi ei B.

et hostis contra se innumera multitudo, Joannes statutum designans diem: «Perge, inquit, securus, die enim, qua dixi, et hostem prosternes et spolia capies, prædamque revocabis.» Quod cum fuisset impletum, etiam apud Augustum, quia carus ei acceptusque futurus esset, prædixit. Sed hæc apud illum prophetiæ gratia ita habebatur, ut magis hoc illorum, qui percontabantur, quam suis meritis adscriberet. Dicebat enim non pro se hæc, sed pro illis, qui audiunt, a Domino prænuntiarum.

Aliud quoque valde mirum per eum Dominus ostendit. Tribunus quidam ad agendum militem pergens, venit ad eum, et obsecrare eum cœpit, ut permetteret coniugem suam venire ad se, multa namque eam dicebat pertulisse pericula ob hoc tantum, ut faciem eius videret. Tunc ille negat sibi umquam moris fuisse videndi mulieres, et præcipue, ex quo in illius rupis se monasterio conclusisset. Tribunus persistit obsecrando et confirmando, quod, nisi videret eum, esset sine dubio ex multa tristitia peritura. Cumque iterum ac sæpius eadem precaretur, et causam mortis eum suæ coniugis confirmaret futurum, atque inde interitum, unde

mundi æskia enn ok enn hins sama, ok sannadi [hann munu¹ at
 eins dauda sök sinnar husfru², ok hon [hefði þáþan helfarir³, er
 hon vænti heilsu, þa leit hinn gamli madr samt um sidir tru
 hennar ok akefd hans bænar, ok mællti: «Far þu, a þessarri natt
 5 mun þin husfru mik sia; eigi mun hon at hvaru higat koma,
 helldr mun hon heima vera i sæng sinni ok i sinu herbergi.»
 Eptir þesse ord for höfðinginn⁴ a brott berandi i sinu briosti efa-
 semd⁵ andsvarsins. En er hann hafði sagt fru sinni, þa mæddiz
 hon miok likum hætti af uvisleik malsendans⁶. Ok er svefntimi
 10 var kominn, þa er [Johannes guds madr komandi fyrir syn, ok
 mællti vid konuna⁷: «Heyrþu kona, trua þin er mikil, ok því kom
 ek at fullgöra girnd þina, en ek minni þik æ at hvaru, at þu
 girniz eigi at sia likamliga asionu guds þræla, helldr fyrir andann
 idnir ok athæfi; þvíat andinn er sa er lifgar, en holld stodar eigi
 15 nöckut. Ek em ok eigi, sva sem þu hygggr, rettlatr eða spamadr,
 helldr bad ek fyrir ydra tru fyrir ydr til guds, ok veitti hann þer

1 *rettet*; kenna *A.* 2 [hana ukonna at eins vera fram at dauda *B.*
 3 *rettet*; heil farit *A.*; [yrði þáðan heil *B.* 4 *Med dette Ord be-*
gynder atter C. 5 *efvæðsemð C.* 6 *malsemdanna B.* 7 [guds
 20 madr Jon fyrir syn standandi hia konuuni ok mællti *C.*

salutem speraverat, accepturam, tam fidem quam importunitatem
 eius aspiciens senior: «Vade, inquit, videbit me coniux tua hæc
 nocte; non tamen veniet huc, sed in domo sua atque in lecto suo
 25 manebit.» Post hæc verba abscedit vir, ambiguitatem responsi in
 pectore suo versans. Cumque hæc etiam coniugi nuntiasset, simili
 modo nihilominus etiam mulier sermonis incerto fatigabatur. Sed
 ubi somni tempus advenit, adest homo Dei per visum, et assistens
 mulieri: «Fides, inquit, tua magna est, o mulier, et ideo veni
 30 desiderio tuo satisfacere; te tamen moneo, non ut faciem corporalem
 servorum Dei desideres, sed ut gesta et actus per spiritum contem-
 pleris. Spiritus enim est qui vivificat, nam caro non prodest quid-
 quam. Ego autem non quasi iustus aut propheta, ut putas, sed
 pro fide vestra intercessi pro vobis apud Deum, et concessit tibi
 35 ergo ex hoc sana; et tu et vir tuus, et benedicetur omnis domus
 vestra. Sed et vos memores estote beneficii a Deo vobis collati,
 et timete Dominum semper, nec amplius quam stipendiis vestris
 debetur, aliquid requiratis. Sufficiat ergo tibi hoc, quod vidisti

heilsu allra ohæginda, þeira er þu þolir i þinum likam; munt þu fra þessu heil verda, ok þu ok þinn madr munut blezut verda af gudi ok allt ykkart hyski. En þer ¹ skolut minnig vera ydr af gudi veitz velgörnings, ok ottiz iafnan drottin, en leitud eigi nöckut framarr, en skyllða krefir, eptir ydrum naudsynium ²; vinni þer ok þaurf þat, er þu sætt mik i svefninum, en beidz eigi framarr.» Eptir þat vaknadi hon ok sagdi bonda sinum þa lute, er hon hafdi seet ok heyrnt, ok innte upp bunad mannzins ok asionu ok alla adra luti til keppileita. En hann furdandi hardla miok ok þackir górandi hvarf aptr³ til guds mannz, ok at tekinni blezan af honum ¹⁰ for hann brott [i guds fride ³.

A audrum tíma kom til hans nockurr riddara foringi, þess husfru ohraust var af honum heima eptir latin i sinu herbergi. En hon fæddi sveinbarn i ⁴ miklum særleika a þeim sama degi, er hann hafdi ⁵ komit til hins heilaga Johannis. Þa mællti heilagr ¹⁵ guds madr: «Ef þu vissir guds giöf ok þat, at þer er sonr fæddr i dag, mundir þu gera gudi þackir. En vita skalltu modur sveinsins haskasamliga halldna, en drottinn mun nær vera, ok muntu hana

¹ er C. ² audræðum B; audæfum C. ³ [lofandi guðs son fyrri
sina miskunn C. ⁴ med B, C. ⁵ Her mangler flere Linier i C. ²⁰

me in somnis, et amplius non requiras.» Evigilans autem mulier, indicavit viro suo, quæ viderat quæque audierat, sed et habitum viri et vultum, atque omnia signa eius exposuit. Super quo miratus vir eius, regressus ad hominem Dei, gratias refert, et accepta ab eo benedictione, perrexit in pace. ²⁵

Alio quodam tempore præpositus quidam militum venit ad eum, cuius uxor gravida ab eo relicta est in domo sua. At illa ipsa die, qua ille ad beatum Joannem venerat, partum edens periclitabatur. Tunc sanctus homo Dei: «Si scires, inquit, donum Dei, quia tibi hodie natus est filius, ageres Domino gratias. Sed ³⁰ scito matrem pueri periclitatam; aderit tamen Dominus, et invenies eam sanam; festina ergo et redi in domum tuam, et invenies puerum septem dierum, et vocabis nomen eius Joannem; hic nutriatur in domo tua absque ulla contaminatione Gentili septem annis; quibus peractis, trade eum monachis erudiendum sanctis et ³⁵ cælestibus disciplinis.

Multis præterea ad se venientibus, sive provincialibus sive peregrinis, cum res poposcisset, occulta cordis eorum indicabat, et

heila hitta. Skunda þu nu ok hverf heim aptr, ok muntu finna .vii. natta sveininn, ok skalltu kalla nafn hans Johannem; hann skal upp fædaz i þinu husi .vii. ær utan allri¹ saurgan heidinna þoda; at þeim² lidnum seldu hann munkum til læringar heilögum³ ok hinneskum radningum.

Mörgum sagdi hann til sin komundum bædi þar heradsmonnum ok utlendum leynda luti hiartans, ok ef nöckut hafdi, sem vera kann, i leynd misgert verit, þa asakadi hann leyniliga hirtandi, ok eggiadi til idranar ok yfirbotar. Hann sagdi ok fyrir upp-
 10 göngur arinnar Nil ok adra vatnavöxtu eda ukomit hallæri. Slikt hit sama minnte hann fyrir, ef yfir gnæfði af gudi hefnd eda hirting fyrir manna misfelli, ok innte, hvat [tilgörda var fyrir hveria, sem hefndin var veitt³. Heilsugiafir ok græzlur likamanna veitti hann sva bidiundum, at hann flydi allan hræsnilöstin⁴ fyrir
 15 þat. Eigi leyfði⁵ hann til sin at flytia vanmegna menn, helldr signade⁶ hann vidsmior ok gaf þeim, en þeir med því smurdir urdu heilir af hverium krankleika, er þeir voru halldnir.

Husfru öldlungs nöckurs miste synar sinnar; hon bad bonda

1 alla *B.* 2 tima *tilf. B.* 3 [til hefnda var *B.* 4 hræsninnar laust *B.*
 20 5 *Med dette Ord begynder atter C.* 6 blezaði *C.*

si quid forte peccati ab eis in occulto fuisset admissum, secretius corripuens arguebat, et ad emendationem ac pœnitentiam provocabat. Nili quoque fluminis sive abundantiam aquarum sive penuriam futuram esse prædicebat. Sed et si forte ex offensa hominum
 25 plaga aliqua et correptio a Deo immineret, similiter præmonebat, et si quid causæ esset, pro qua introduceretur castigatio, designabat. Sanitates quoque et curas corporum ita deposcentibus conferebat, ut omnem ex hoc iactantiam fugeret. Non enim permittebat ad se incommodatos deferri, sed benedicens oleum dabat, ex quo
 30 peruncti, sani fierent a quacumque infirmitate tenerentur.

Senatoris cuiusdam aliquando uxor excæcata est; hæc deprecabatur virum suum, ut eam perduceret ad hominem Dei. Cui cum responderet vir suus, non ei esse moris videndi mulieres, rogat, ut indicaret ei tamtummodo imbecillitatis suæ causam, et
 35 deprecaretur, ut orationem faceret pro se. Cumque legationem pertulisset ad eum vir eius, orans et benedicens oleum mittit ad eam. Ex quo per triduum contingens oculos suos, visum recepit, et Deo gratias egit. Sed multa sunt eius gesta, quæ enarrare

sinn flytia sik til hins heilaga Johannis¹. En hann svaradi ok sagdi honum osid² at sia konur. Þa bad hon, at hann segdi honum at eins hátt vanmattarins, at hann bædi fyrir henne. Ok er hann hafdi borit þetta sendibod til hins heilaga Johannis¹, þa badz hann fyrir ok signadi vidsmiðr ok sendi til hennar. En hon reid því æ 5
augu ser .iii. daga i samt, ok tok syn sina ok gerdi gudi þackir. Mðrg eru hans verk, þau er langt er af at segia, ok því skundum ver til þeira, er vðr sðam med varum augum, segir sðell Jeronimus, at eptirlatnum hinum, er ver hittum med heyrninni at eins.

Ver vorum .vii. i samt, er til hans komum, ok er ver höfdum 10
kvaddan hann, tok hann vid oss med fullkomnum fagnadi ok taladi hardla horskliga³ til hvers vars. Ver badum hann gefa oss bæn ok blezan, þvíat sa er sidr egipzkra munku, at þeir sættmælaz skiott sin i mille med heilagri bæn, [nærgi er⁴ brædr kunnu til at koma. Heilagr Johannes spurdi, ef nõekurr væri klerkr med 15
oss. En er ver höfdum allir neitat, sa hann til serhvers vars, ok skildi einn af varu lide vigdan, en sa villdi leynaz. Hann var diakn, ok vissu ver þat eigi hans forunautar utan sa 5 einn, er

¹ Johannem *B*; Jons *C*. ² usiðat *B, C*. ³ bliðliga *C*. ⁴ [nær sem *B* ⁵ saal. *B*; þann *A, C*. 20

longum est. Unde omissis his interim, quæ auditu comperimus, ad ea, quæ oculis nostris conspeximus, veniamus.

Septem fuimus simul comitantes, qui ad eum venimus; cumque salutassemus eum, omnique nos lætitia suscepisset, unumquemque nostrum gratifice alloquitur, et rogatus est a nobis, ut orationem simul et benedictionem daret; hic enim mos est apud Ægyptios monachos, ut ubi advenerint fratres, statim per orationem sibi invicem confœderentur. Interrogabat ergo, si quis in nobis esset clericus? Et ut omnes negavimus, respiciens ad singulos, intellexit esse inter nos quendam, qui huius erat ordinis, 30
sed latere cupiebat; erat enim diaconus: et hoc præter unum solum, qui ei fidus erat, etiam ipsi itineris comites ignorabant. Visurus enim tales ac tantos viros humilitatis gratia celare voluit gradus sui honorem, ut inferior inveniretur in ordine his, quibus se longe inferiorem esse meritis iudicabat. Sanctus ergo Joannes 35
ut eum vidit, et quidem cum esset adolescentior ceteris, digito ostendens eum: «Hic, inquit, diaconus est.» Et cum adhuc negare tentavit, apprehendens eum manu sua osculatus est, et dixit:

honum var kunnastr ok heimoligaztr¹. Villdi hann leyna virðingu
 sins vigslupallz fyrir litilætis sakir siandi sva dyrmæta² menn, at
 hann hittiz ovegligri at vigslupallinum hverium, er hann dæmdi
 sik synu lægra at verdleikunum. Heilagr Johannes sidan er
 5 hann sa hann, ok því at hann var yngri en ver adrir, þa bendi hann
 til med fingrinum ok mællti: «Þesse er lesdiakn.» En hann villdi
 enn neita; þa greip heilagr Johannes hans hond ok minntiz til³
 ok mællti: «Vil eigi þu, son, at afneita þer guds giöf, at eigi fallir
 þu i glæp fyrir godgerning, lygd fyrir litillæte. Miök er lygd
 10 varandiz, hvart sem syniz framsegiast fyrir illzku eda gæzku; því
 at öll lygd er eigi af godu helldr af illu, sem lausnarinn vátar.»
 Klerkrinn tok lundgodliga vid hans linkinligri⁴ aminningu. Ok
 er ver höfðum lyktat bæninni, bad einn af vorum bræðrum hinn
 heilaga Johannem ser heilsubotar. En þesse var miök þraungliga⁵
 15 þraungdr af vindorms⁶ meinsemd. Heilagr Johannes svaradi:
 «Þu girniz naudsynlegan lut lausan lata; þvíat sva sem likamr þvæz
 af saurum i nitro eda odrum þess konar smurningum, sva fegraz
 salurnar af siukleikum slikum eda odrum þess hattar hirtingum.»

1 hollaztr C. 2 Her ender andet Blad i C. 3 vid B. 4 blidri B.
 20 5 mgl. B. 6 undorms B.

«Noli, fili, negare gratiam Dei, ne incurras pro bono malum, pro
 humilitate mendacium. Cavendum namque est omni modo men-
 dacium, sive pro malo, sive etiam pro bono proferri videatur; quia
 omne mendacium non est a Deo, sed sicut Salvator dicit, a malo
 25 est.» At ille his auditis acquievit, blandamque eius correptionem
 æquanimiter tulit. Et cum orationem Domino obtulissemus, post
 finem unus ex fratribus nostris tertiano typo (id est febre) gravis-
 sime vexabatur, et rogabat hominem Dei, ut ab eo curaretur; qui
 ait ad eum: «Rem tibi necessariam cupis abiicere: ut enim corpora
 30 nitro vel aliis huiusmodi lenimentis abluuntur a sordibus, ita
 animæ languoribus aliisque huiusmodi castigationibus purificantur.»
 Et posteaquam de his nobis multa per doctrinam mysticam disse-
 ruit, benedicens tamen oleum dedit ei, quo perunctus æger omnem
 continuo abundantiam fellis evomuit, et sanissimus redditus pedibus
 35 suis ad diversorium rediit.

Post hæc iubet officia erga nos humanitatis atque hospitalitatis
 expleri et corporis curam geri, et ipse vero sui negligens, nostri
 sollicitus erat. Iam enim continuo usu et iugi consuetudine nec

Eptir þat skyrdi hann oss ut marga þessa lute með lofsamligri læringu¹. Síðan signaði hann viddsmíðr, ok hinn siuki þvi smurdr spíó íamskiott upp allre gallz ofgeyzlu ok varð alheill ok veik sínum veg til veralldar.

Næst þessu [byz heilagr Jóhannes til at hafa þíonostu frammi² 5 manndoms ok gestrisni við oss ok gera geymslur líkamans, síalfs síns vanrækiandi sorgmodr fyrir varar sakir. Matte hann ok eigi fæzlu³ neyta nema a aptantíma, ok þó þá lítt, af langri síðveníu ok hversdagligri bindendi. Var þvi hans líkami nu bæði þurr ok þunnr, hærít hófudsíns ok skeggít sva sem af mikílli meínsemd¹⁰ míott⁴ ok meyríligt, þvíat hvarki hafði nylíg fædzla ne gladílgr dryckr teitt⁵ taumalag hans fyrirheíz. Því hells⁶ hann enn, er hann var níðógr, sem fyrr sögdum ver, [at hann kends engrar þeírar fædu, er víð ellzneytí var⁷ til buín. At luktudum⁸ snæðíngí gengr hann apr til vor, ok sítia hía ser bydr hann oss. Ok þá¹⁵ hí fyrsta frettír hann eptír, at hví eða hvadan ver komum, er hann hafði adr víð oss tekit sem eíngíngíum kunníngíum ok gladda

1 saal. B; hírtíngu A. 2 [saal. B; bydr h. Jóh. til þíonostu A.
3 saal. B; veízlu A. 4 saal. B; míukt A. 5 rétt B. 6 saal. B; het A.
7 [tilf. B. 8 lyktum B. 20

recipere cibum nisi in vespera poterat, et hunc exiguum. Erat enim attenuati et aridi corporis præ abstinencia, capilli eius et barba quasi ex languore nimio rara et tenuis, utpote quem nullus sufficiens cibus enutrit, nec lætior aliquis humor infunderet. Observabat enim etiam tunc, cum iam nonagenariam, ut supra²⁵ diximus, ageret ætatem, ut nullum per ignem paratum sumeret cibum. Igitur post hospitalitatis officia regressus ad se sedere nos iubet, et tunc demum unde vel cur advenerimus, inquit, cum iam nos lætos et omni cum gaudio tamquam natos (*v.l.* notos) proprios suscepisset. Cumque respondissemus, quod de Jerosolymis ad eum³⁰ utilitatis et profectus animæ nostræ causa venerimus, ut ea quæ olim ad auditum nostrum fama pertulerat, ipsi nunc oculis cerne-remus - quoniam quidem tenacius solent inhærere memoriæ ea quæ oculus viderit, quam quæ auris audierit - tunc beatus Joannes vultu placidissimo, et quasi subridens, ex abundantia lætitie hoc³⁵ modo respondit ad nos: «Miror, inquit, admodum, dulcissimi filii, laborem vos tanti itineris suscepisse, cum nihil ad hæc dignum in nobis videre possitis: homines enim sumus humiles et exigui, nihil

af allri aulværd. En er ver sögdumz af Jorsaulum til hans komnir fyrir nytsemdar ok naudsyniar sakir varrar salu, at ver sæim þa lute nu sialfir eiginligum augum, er frægðin hafði fyrr¹ flutt fyrir vara heyrn - þvíat þat er vant fastligarr i minni at festaz, er auga ser, en hitt er eyra heyrir - þa sagði sæll Johannes med þessum hætte til var med hinu blidligasta yfirbragði² ok sva sem brosandí undir nidre af nogleik gledinnar: «Miök furðar ek, sæluztu synir, ydr upp hafa tekit sva langt vegar vás, [þar sem³ þer megit eeki [til þess⁴ med oss lofíkt lita; erum ver menn litlir ok audgæfligir, eeki med oss hafandi, þat er tilteygílikt⁵ se eda nockurra dainda⁶ vert. En ef nockut væri samvirdíligt ydvarri somasemd, er þat þa þvílíkt, sem þer hafit lesit af guds postolum ok spamonnum; heyrar þeir því hversdagliga i allri guds kristne, at eigi leidiz⁷ monnum lífs eptirdæmi utan landz eda af fiarlægum herudum, helldr hafi hverr heima hia ser þat, er hann megi sitt líf eptir leida. Ok því undrar ek mest astundan ydvars erfídis ok starfs, at þer villdut fyrir sakir [salu ydvarrar⁸ slikar þrautir þola i yfir-

1 forðum *B.* 2 vidbragði *B.* 3 [*saal. B;* þi *A.* 4 [*tilf. B.*
5 *saal. B;* lofígt *A.* 6 dasemda *B.* 7 *saal. B;* lettiz *A.* 8 [*saal. B;*
20 ydvars erfídis *A.*

habentes in nobis, quod vel expeti debeat vel mirari. Et tamen etiamsi esset aliquid in nobis secundum opinionem vestram, numquid tale, quale legitis in prophetis Dei et apostolis? Qui utique ob hoc in omnibus Dei ecclesiis recitantur, ut exempla vitæ
25 hominibus non de longinquis et peregrinis locis quærantur, sed domi unusquisque et apud se habeat, quod debeat imitari. Unde plurimum miror intentionem vestri laboris ac studii, quod profectus animæ vestræ causa tantas superare regiones, tantosque labores adire voluistis, cum nos eo usque pigritia desidiaque constringat, ut nec cellulas nostras progredi audeamus. Verumtamen quoniam
30 putatis esse in nobis aliquid, ex quo proficere debeatis, hoc primum vobis indicandum est, ut hoc ipsum, quod venistis ad nos, et tantum laborem videndi nos suscepistis, ne iactantiæ alicuius habeat prospectum, ut non tam proficere ad animi virtutem, quam præferre
35 se et iactare unusquisque vestrum velit, pro eo quod viderit eos, qui apud alios ex auditu solo cogniti videantur.

Grave est iactantiæ vitium et periculosum nimis, et quod de ipso etiam perfectionis fastigio deiiciat animas; et ideo hoc vos

ferd þvilikra herada, þar sem oss þraungvir sva miok óþrifnadr ok lete, at ver þorum varla ut at ganga or varum herbergium. Nu at hvaru, þviat þer hyggit þat nöckut med oss vera, er ydr se nytsamligt, ok villdut med miklu váse var vitia, þa syniz mer ydr þat fyrst segianda, at eigi fyrir sakir hræsni eda [nöckurs hegomligs hols¹ virði nöckurr ydvarr sik þvi framarr, þott hafi seed þa menn, er odrum eru at heyrn einni kunnir.

Þungr er laustr hræsninnar ok miok haskasamligr, þviat med sealfum ser rekr hann nidr andirnar fra hæd algórvinnar, ok fyrir þvi vil ek fyrst allra luta vara ydr þar vid. Tvföld er grein þessa misgernings: er su önnur at þegar skiott i upphafi sinnar snuningar skilia sumir sva, ok þar eptir gera þeir, þott þeir kunni² litillar bindendi eda veite sma muni Kristz fataekum, sem þeir se hinum haleitari, er vid taka, ok tyna ombun³ avaxtar veitz velgórningis af lausnarans læne; önnur er hræsninnar grein, at þa er einnhverr hyggir sik upphafinn a hina hæstu palla heilagleiks, at hann górir eigi sva gudi gersamliga þackir, sem hann eignar sumt sialfs sins starfe med eiginligum athæfum; ok þa er hann leitar dyrdar af daudligum mönnum, glatar hann hinni, er af gudi er.

1 [hegoma hollzins B. 2 kenni B. 3 amban B.

20

primo omnium cavere volo. Est autem species mali huius duplex quædam. Nonnullis enim accidit in ipsis statim initiis conversionis suæ, cum parum aliquid vel abstinentiæ impenderint, vel pecuniæ in pauperes pie erogaverint; et cum de ea ita sentire debeant, quasi quod impediret abiecerint, ita agunt et ita sentiunt, quasi eminentiores sint illis, quibus aliquid largiti sunt. Alia vero est iactantiæ species, cum quis ad summam virtutem perveniens non totum Deo, sed suis laboribus ac studiis deputat; et dum ab hominibus gloriam quærit, perdit eam, quæ a Deo est. Propter quod, filioli, omni genere fugiamus iactantiæ vitium, ne forte incurramus lapsum, quem diabolus incurrit.

Tunc præterea cordi nostro et cogitationibus præcipua adhibenda est diligentia. Observandum namque est, ne qua cupiditas, ne qua voluntas prava, ne quod desiderium vanum, et quod non est secundum Deum, radices in corde nostro defigat. Ex huiusmodi enim radicibus continuo pullulant vanæ et inutiles cogitationes, et in tantum molestæ sunt, ut nec orantibus nobis cessent, nec in conspectu Dei consistentibus nobis, et preces pro salute nostra

Heyrit, synir! fyrir því forðumz með öllu kostgæfi hræsninnar löst, at eigi beriz sva til, at ver fallim i slikt fyrirdæmingar diup, sem sialfr fell fiandinn.

Freistum þegar i fyrstu fra hiartanu at reka ranglætis rætr ok
 5 allt þat, er gudi er gagnstadligt, geymandi sin vid vandskapligum
 vilia hegomligrar girndar; þvíat af þess hattar rotum renna upp
 hædiligar hugrenningar ok mæda oss sva miök, at þær skammaz
 eigi ne fyrirlata þann sialfan timann, er ver bidiumz fyrir eda
 stöndum at guds þionostu, helldr gripa þær fra oss herleitt hug-
 10 skotit sva miok, at þott ver synimz standa a bæninni með bukin-
 um, þa reikum ver at skilningunni ok hugrenningunni um ymissa
 stadi her ok hvar. Nu þa ef nöckurr hyggr sik heiminum hafnad¹
 hafa ok fiandans verkum, þa vinnr honum eigi þörf at hafa fyrir-
 latit eignir ok audrædi eda adra veralldar ivasan, nema hann hafi
 15 ok neitat eiginligum okostum ok af ser snidit hegomligar ok meins-
 fullar munudir² - þessar eru þær, er postolinn segir sva af:
 hegomligar girndir ok meinsfullar, hveriar er mygia monnum til
 eilifs tions - þat er at hafa sannliga diöflinum neitat ok hans
 verkum. Diöfullinn hleypr i mannzins hiarta fyrir tilferd eda

20 1 neittad *B.* 2 *saal. B;* hugrenningar *A.*

offerentibus, erubescant; sed rapiunt a nobis captivam mentem, et
 cum corpore stare videamur in oratione, sensu et cogitatione
 evagamur et abducimur per diversa. Si quis ergo est, qui se putat
 renuntiasse mundo et operibus diaboli, non sufficit in eo renun-
 25 tiasse, ut possessiones et prædia, ceteraque sæculi negotia dere-
 liquerit, nisi etiam propriis vitiis renutiaverit, et inuteles ac
 vanas abiecerit voluptates. Hæc enim sunt de quibus apostolus
 dicit: Desideria vana et nociva, quæ mergunt hominem in interitum
 (2. Tim. 6). Hoc est ergo vere renuntiasse diabolo et operibus eius.
 30 Diabolus enim per alicuius vitii occasionem et pravæ voluptatis
 aditum irrepit in cor nostrum, quia vitia ex parte ipsius sunt,
 sicut virtutes ex Deo sunt. Si ergo sunt vitia in corde nostro,
 cum venerit princeps eorum diabolus, quasi proprio auctori dant
 locum, et introducunt eum velut ad possessionem suam. Et inde
 35 est, quod numquam huiusmodi corda pacem habere possunt, num-
 quam quietem, sed semper conturbantur, semper terrentur, et nunc
 vana lætitia, nunc inutili tristitia deprimuntur: habent enim intra
 se habitatorem pessimum, cui introeundi ad se locum per passiones

leiding lastarins, allra hellz liotrar lostasemi, þviat lestirnir ero af hans alfu¹ sva sem godgerningar ero af gudi. Nu ef lestirnir ero i varu hiarta, þa er diofullinn hefir komit þeira höfðingi, þa gefa þeir honum stad sem eiginligum gervara ok leida inn sva sem til sealfs sins eignar. Ok þadan af er þat, at þess hattar hiörtu fa 5 alldrigi hvilld ne frid, helldr hrædaz þau iaflan ok hræraz yfirstigin nu af onytri hrygd ok nu af hegomligri gleði, hafa reyndar fyrir innan sik [hinn versta valldzmann, þann² er þau veittu vidtöku fyrir eiginliga löstu vandzslegs³ hegoma. Her i mote hitt hugskotit, er fullkomliga hefir heimum hafnad ok sitt briost 10 fyrirbuit herbergi helgum⁴ anda, helldr brodur sins hrygd sem sealfs sins ok hans gleði sem eiginligum glaum, snidr af ser þegar i fyrstu hvern löst ok lyte, en lætr læstar allar briostzins umbudir fyrir fiandans umsatum, rekr i brott [rangsnuna reidi⁵ bolginnar bræði, lykr ute lygd afvirdiligrar⁶ öfundar, ok at sidr [at afþocka⁷, 15 helldr vilia ecki til grunsemdar skilia af naungsins gerningi. Ok er heilagr andi hefir inn gengit ok birt briostit, er þar iaflan

1 halfu *B.* 2 [*saal. B.*; af hinum versta valldz manni þeim *A.*
 3 hollzins *B.* 4 heilags *B.* 5 [reidi rangsnunnar *B.* 6 *saal. B.*;
 öfundligrar *A.* 7 [*saal. B.*; af þockan *A.*

suas et vitia fecerunt. Econtra vero mens, quæ vere renuntiavit mundo, hoc est, quæ abscidit et amputavit a se omne vitium, et nullum introeundi ad se diabolo aditum dereliquit: quæ iracundiam cohibet, furorem reprimit, mendacium fugat, exsecratur invidiam, et non solum non detrudere, sed ne male quidem sentire aut 25 suspicari se de proximo suo patitur, quæ fratris gaudia sua ducit, et tristitiam eius suam deputat. Quæ ergo hæc et eorum similia observat mens, Spiritui Sancto aperit in se locum, qui cum ingressus fuerit et illuminaverit eam, semper ibi iam gaudia, semper lætitia, semper caritas, patientia, longanimitas, bonitas et omnes, 30 qui sunt fructus Spiritus, oriuntur. Et hoc erat quod dicebat Dominus in evangelio: Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Ex fructibus enim arbor cognoscitur.

Sunt autem nonnulli, qui videntur sæculo renuntiasse, et 35 curam non habent ad munditiam cordis, neque ut vitia et passiones resecent ex anima sua moresque componant; sed hoc tantum student, ut videant aliquos sanctorum patrum et audiant ab eis

fridr ok fagnadr, ast ok elska, giædzka ok godvili, þyðleikr ok þolinmædi, ok þar blomgaz ok upp renna andans avextir; sva sem sialfr drottinn segir i gudspiallinu: Eigi ma gott tre gera illa avøxtu, ok eigi illt tre gðra goda avøxtu; þviat treit kenniz af 5 avextinum.

Þeir eru enn nøckurir, er synaz hafnad hafa heiminum, en bera litla ahyggiu fyrir hiartans hreinleika ne liotleik lastanna, leida hia ser vandgæfi [eda valyndi¹, semia sidu sina sumskostar, en [idna hitt eina at finna² helga fedr ok nema af þeim nøckura 10 [lute, at þvi helldr mikliz þeir af³ eda dyrkiz, óðrum segiandi [sik af hinum ok þessum⁴ hafa heyrnt, ok iafnbratt vilia þeir vera annarra lærifedr, þott þeir hafi nockut litit snudgaz⁵ kunnustunnar af heyrn eda sögn, ok kenna þa lute, er þeir sa ok heyrdu, en gerdu eigi, fyrirsmandi adra ok fyrirlitandi. Girnaz þeir med 15 miklu kostgæfi at dreckia ser til tignarmotz eda meistaradæmis⁶, ovitandi at daligrar⁷ fyrirdæmingar er sa verdr, er dirfiz adra at læra af lofigum lutum sialfr leidiliga dæmðr⁸ af eiginligum löstum,

1 [*saal. B*; allar *A*. 2 [*saal. B*; hitna til at hitta *A*. 3 [þa hluti, at þeir drambi æ *B*. 4 [*saal. B*; þeim er þetta *A*. 5 þroaz *B*.

20 6 meistaradoms *B*. 7 dagligrar *B*. 8 lamdr *B*.

aliqua verba, quæ narrantes aliis glorientur se ab illo vel illo didicisse, et sicubi forte vel audiendo vel discendo parum aliquid scientiæ conquisierint, continuo doctores fieri volunt, et docere non ea quæ egerint, sed ea quæ audierint et viderint, despicientes 25 ceteros. Affectant ipsi ad sacerdotium, atque immergere se conantur ad clericatum, nescientes quia minoris condemnationis est, si quis ipse virtutibus polleat, alios tamen docere non audeat, quam si quis ipse passionibus et vitiis prematur, et alios de virtutibus doceat. Sic ergo, filioli mei, neque fugiendum omnimodis dicimus 30 clericatum vel sacerdotium, neque rursus omnimodis expetendum, sed danda opera est, ut vitia quidem a nobis depellantur, et virtutes animæ conquirantur. Dei autem iudicio relinquendum est, quem velit, et si velit, assumere sibi ad ministerium vel ad sacerdotium. Non enim qui se ipsum ingesserit, sed quem Dominus assumerit, 35 ille probatus est.

Monachi autem illud opus est præcipuum, ut orationem puram offerat Deo, nihil habens in conscientia reprehensibile, sicut et Dominus dicit in evangelio: Cum steteritis ad orationem, remittite

helldr en hinn er sealfr skinn af krotunum ok þorir þo þeygi adra at abyrgiaz. Heyrit mik, synir! Nu sva sem ver segium eigi forzliga eda þverudliga flyianda¹ klerkdom ok kennimannzskap, sva ok eigi hlackandi til at hliota, helldr gerningrinn til gefandi, at lestirnir lute undan, en afiz dygdir hins idra mannzins; i guds dom er gefanda, hvern hann vill eptir lata [eda hvern hann vill upp hefa² ser til þionostu eda kennimannzskapar, þviat eigi er sa hverr lofligr, er ser lyptir upp sialfr, helldr hinn er drottinn varr velr³.

En munks verk er þat fremzt, at hann ofri gudi hreina bæn, 10 ecki hafandi i samvizkunni atfyndiligt; sva sem segir drottinn sealfr i gudspiallinu: Þa er þer standit a bæn, fyrirlatit af ollu hiarta brædrum ydrum, ef þer eigit nockut saknæmt vid þa, þviat eigi mun fadir ydvarr, sa er a hinnum er, ydr upp gefa, nema þer hafit brædrum ydrum uppgelit þeira misverka. En ef ver 15 hōfum med hreinu hiarta, sem fyrr sagda ek, stadi i guds auglite frelstir af ollum þeim lytum ok laustum, sem adr voru inntir⁴, þa megum ver sia gud, sva sem mattuligt er, ok greida til hans bænir vars hiarta, ok sia hann osyniligan med hugskote en eigi med

1 rettet; fylgianda B, A. 2 [tilf. B. 3 upplyftir B. 4 mæltir B. 20

fratribus vestris, si quid habetis contra eos, ex cordibus vestris; nisi enim remisieritis fratribus vestris, nec vobis remittet pater vester, qui in cælis est. Si ergo mundo, ut supra diximus, corde astiterimus ante Deum, et liberi ab omnibus his vitiis et passionibus, quæ supra memoravimus, poterimus, in quantum possibile est, 25 etiam Deum videre, et orantes oculum cordis nostri in ipsum dirigere, et videre invisibilem mente non corpore, intellectu scientiæ, non carnis aspectu. Nemo enim se putet posse ipsam, sicut est, divinam substantiam contueri, ita ut speciem sibi aliquam aut imaginem fingat in corde corporeæ alicuius imaginis 30 similem. Nulla forma in Deo cogitetur, nulla circumscriptio, sed sensus, et mens quæ sentiri quidem possit, et perstringere mentis affectum, non tamen comprehendi aut describi aut enarrari valet. Et ideo oportet cum omni reverentia et metu accedere ad Dominum, et ita in eum librare mentis intuitum, ut omne quidquid 35 potest splendoris, claritatis, fulgoris, maiestatis mens humana concipere, super hæc omnia esse eum sentiat semper; et hoc sicut diximus, si pura mens fuerit, nec ullis pravæ voluntatis sordibus

likamanum, með skyrleik skilningar¹ en eigi með hvassleik² vidr-
litningar. Hyggi engi sik munu sia mega sialfa guddomsins [ver-
ingina, sva sem hon er³, nær sem hann setr saman i sealfs sins
hiarta nöckurs konar eptirliking likneskiu likamligrar; þviat engi
5 asiona er i gudi, engi umfedming, helldr hugskot ok skilning, er
at sönnu megu skynia ok audlaz elskhuga hyggiunnar, en eigi at
hvaru at hondlaz eda diktaz eda fra segiaz. Ok fyrir þvi byriar
með allri varud ok otta til guds at snuaz ok sællda sva fyrir hon-
um sialldr skilningarinnar, ok allt þat er mannlikt hugskot fær
10 vengt vegs eda virðingar, lioss eda birtingar, skili hann iafnan gud
vera langt umfram þessa alla lute, ok ef hreint hefir verit hug-
skotit, sem ver sögdum, ok frelst fra svivirdilegum saurum veslar
vanfystar. Byriar fyrir þvi [til þess allra mest gerninginn gefa⁴
þa mennina, er gudi synaz fylgia en afneita verolldinni; sva sem
15 ritat er: [Geymit til ok⁵ kanniz við, at ek em gud. Nu ef hann
hefir vid gud kennz sva miök, sem manninum er framaz mattuligt
hann at kunna, þa um sidir mun hann fa visdom annars heims
hluta, sva sem þeir ero, ok skilia guds stormerki, ok æ þvi hreinni

1 skynsendar *B.* 2 hoskleik *B.* 3 [velgeyrninga, sva sem þeir
20 ero *B.* 4 [*saal. B.*; allra mest godgörnings geyma *A.* 5 [*tilf. B.*

occupata. Et ideo in hoc maxime oportet operam dare eos, qui
renuntiare sæculo et Deum sequi videntur, sicut scriptum est:
Vacate et cognoscite, quoniam ego sum Dominus. Si ergo cogno-
verit Deum, in quantum homini possibile est, tunc demum etiam
25 reliquorum quæ sunt, scientiam capiet, et mysteria Dei agnoscet,
et quanto purior in eo fuerit mens, tanto plura ei revelat Deus,
et ostendit ei secreta sua. Amicus enim iam efficitur Dei, sicut
illi, de quibus dicebat salvator: Iam non dico vos servos, sed
amicos; et omne quidquid petierit ab eo tamquam amico caro,
30 præstat ei Deus. Ipsæ quoque virtutes angelicæ, et cuncta my-
steria divina, tamquam amicum Dei diligunt eum, et obsequuntur
eius petitionibus. Et hic est, quem a caritate Dei, quæ est in
Christo Jesu, neque mors separat, neque vita, neque angeli, neque
principatus, neque potestates, neque alia creatura. Et ideo, caris-
35 simi, quandoquidem hoc elegistis, ut Deo placeatis, et ad caritatem
eius perveniatis, date operam alieni effici ab omni iactantia, ab
omni vitio animi, ab omnibus deliciis corporalibus. Delicias autem
corporales non solum illas putetis, quibus homines sæculi fruuntur,

sem hugrinn hefir með honum verit, því fleiri hlute vitrar guð honum sva sem kærnum vin. Sialfir engiligir kraptar ok oll guðlig stormerki elska hann sva sem guðs vin ok tæia hans bænum. Ok þessi er sa, er hvarki lif ne daudi, eigi englar ne höfðingskapr ne mattr, ok engi ðnnur skepna ma fra skilia guðs ast, þeiri er i Jesu Kristo er. Ok fyrir því, elskuligztu synir, ef þer [voldut at¹ lika guði ok til hans kærleiks koma, gefit geymdir til at geraz annarligir af² allre hræsni ok af hverium sem einum leste hugarins, af ollum krasum holldligum eda likamligum; hygge þer ok eigi þær at eins vera likamligar kraser, er veralldar menn neyta, helldr ero allt³ krasir truandi bindendismanni, sem hann hefir með girnd uppuumit, þott þat se audgætligt, ef i veniu var athallzmonnum at þarnaz. Vatnit sialft eda braudit, ef þat tekz upp með holldzins teygingu, þa virðiz kræsnivam⁴ bindendismanni, þegar er [meirr fylgir⁵ girnd ahugans en naudsyn nattuunna. Somir salunni i ollum lutum sik sva venia at varaz vömmín, ok fyrir því villde varr drottinn kenna salunni moti at standa sinum girndum ok vandfystum, þa er hann sagði sva: «Gangit þer inn

1 [*saal. B*; villdut *A*. 2 *tílf. B*. 3 *saal. B*; þat *A*. 4 *Her*
begynder tredje Blad i C. 5 [*saal. C*; madr fullgerir *A, B*.

sed abstinenti deliciae credendae sunt omne quidquid cum cupiditate sumserit, etiamsi vile illud sit, et quod in usu esse abstinentibus solet. Aqua denique ipsa, vel panis, si cum cupiditate sumatur, id est, non ut necessitati corporis, sed ut animi desiderio satisfaciat, hoc etiam abstinenti deliciarum vitio ducitur. Oportet enim in omnibus consuescere, animam vitio carere. Ideo denique Dominus docere volens animam desideriis et voluptatibus suis resistere, dicebat: Intrate per angustam portam, quia lata est et spatiosa via, quae ducit ad mortem, angusta autem et arcta via est, quae ducit ad vitam. Lata est ergo via animae, cum qualicumque desiderio suo satisfecerit; angusta vero est, cum voluptatibus suis repugnat. Multum tamen prodest ad haec obtinenda secretior habitatio et conversatio solitaria, quia interdum per occasionem adventantium fratrum, et euntium ac redeuntium frequentiam, abstinentiae et parsimoniae frena laxantur, et per huiusmodi occasiones venit paulatim in consuetudinem et usum deliciarum, et sic interdum etiam perfecti iam viri capiuntur. Ideo et David dicebat: Ecee elongavi fugiens, et mansi in solitudine. Expectabam

um þraungt hlid, þviat rumr ok vidr er sa vegr, er til dauda dregr, en þröng ok haurd er su gatan, er til lifs leidir. Vidr er végr salunnar, þa er hon [fylgir nær vel hverri sinni ¹ girnd, en þraungr, ef hon þrystir vilianligum vandfystum. Leynilig bygd² einsligs athæfis ma mikit at hvaru vinna slíka luti at hliota; þviat stundum leysaz beisl bindindinnar ok sparneytninnar fyrir [hversdagliga fiölskylldu³ tilkomandi brædra eda brautfarandi, ok af þess hattar tilfellum vikz⁴ smám þeim til veniu krasanna girnd, ok veidaz sva stundum algerver menn. Fyrir þvi sagdi David sva at sönnu:

10 Fjarlægðumz ek flyiandi, ok var ek i eydimörk, ok beid ek sva þess, er mik gerdi heilan af stadleysi ok stormi hugarins. En nu mun ek segia ydr þat, er nyliga hefir at boriz nockurum af vorum brædrum, at fyrirfarandi dæmi vinni ydr varari.

Var nockurr munkr i þessi nalægu eydimörk - þeim var

15 hellir at herbergi - hinn mesti bindendismadr, hann afladi med handanna erfidi hversdagligrar atvinnu. Hann badz fyrir nott ok dag ok blongadiz med ollum kröptum hugarins. En þessi drambadi af gladligum gerningum ok tok at treystaz sem af sinum

¹ [*saal. C*; fullgerir nær vel hveria sina (hverri sinni *B*) *A, B.*

² fyst *B*; dygd *C.* ³ [hversdagligt fiölskyllði *B.* ⁴ vikr *B, C.*

eum, qui salvum me faceret a pusillo animo et tempestate. Retexam autem vobis, quid etiam nuper cuidam ex fratribus nostris acciderit, ut cautiores vos præcedentia exempla constituent.

Erat quidam apud nos monachus in hac vicina eremo com-

25 manens, cui habitaculum spelunca erat: vir summæ abstinentiæ, quotidianum victum labore manuum quærens, in orationibus die noctuque persistens cunctisque animi virtutibus florens. Sed hic lætis successibus elatus, confidere quasi in profectibus suis cœpit, et non Deo totum, sed sibimet ipsi quod profecerat deputare.

30 Hanc autem eius intuens animi præsumtionem tentator continuo accedit, et laqueos parat. Quadam namque die ad vesperam fingit speciem decoræ mulieris oberrantis per eremum, quæ velut fessa post nimium laborem accedens ad ostium speluncæ monachi, se lassabundam simulans ac fatigatam, intrinsecus semet ipsam

35 proiicit, atque advoluta pedibus viri, ut sui misereatur, exorat: «Nox enim me infelicem, inquit, in eremo latitantem comprehendit; iube me requiescere in angulo cellulæ tuæ, ne forte efficiar nocturnis bestiis præda.» At ille primo miserationis obtentu

framkvæmdum, eignadi ser nu sumt, þat er hann hafdi gert, en eigi allt gudi. Freistarinn vikz vid skiott siandi upphafning hugarins ok egnir upp snður. At aptni nockurs dags bregdr hann æ sik likneskiu nôckurrar virduligrar konu villandiz um eydimörkina; hon gengr um eydimörkina ok kemr at hellisdyrum munksins sva sem mod eptir mikit erfidi, skraukvandi sik þreytta ok þrekada, kastar ser nidr fyrir innan dyrin, velltiz at fotum munkinum, bidr hann miskunna ser sva segiandi: «Nott hefir mik [villt vesala², segir hon, leynandiz³ um eydimörkina; lofadu mer at hvilaz i hyrningu þins herbergis, at eigi þeri sva til, at ek verda bræd nattligum dyrum.» En hann tok hana med miskunnar yfirbragdi inn i hellinn ok fretti eptir, [hver sök hana helldi til at villaz⁴ um eydimörkina. Hon likir sökina hardla athugasamliga, ok [setr fyrir innan blidmæla eitir ok lostasemdar ulyfian⁶ um alla framburðarbokina, synir sik nu vesla ok vafulla⁷, nu verduga vermingar⁸, ok sveigir sva med snilld ok sætleik malsendans⁹ hans 1

1 liugandi *B*. 2 [numit sæliga *C*. 3 ok villt farit *C*. 4 [saal. *B*, *C*; fyrir hveria sök hon villtiz *A*. 5 greinir *C*. 6 [sár fyrir innan eitri ok lostasemdar ulyfiani *B*; særði hann fyrir innan með blidmæla eitri ok lostasemðar ulyfiani *C*. 7 saal. *B*, *C*; vasfulla *A*. 8 velgrynings *B*; vernningar *C*. 9 malsemðar *B*. 10 15 20

recepit eam intra speluncam, requirens quæ ei causa errandi per eremum fuerit? Illa causam fingit satis accurate, et interim venena blandimentorum atque illecebræ virus per omnem textum narrationis interserit, nunc se miserandam, nunc etiam defensione dignam ostendens, elegantia et suavitate sermonis inclinatur animi hominis, et in affectum sui illecebroso amore deflectit. Hinc iam inter blandiora colloquia, iocus risusque miscetur, manus etiam procax ad mentum barbamque quasi venerandi specie protendit, tum vero palpare cervicem mollius collumque levigare. Quid multa? Ad ultimum captivum ducit militem Christi. Continuo enim perturbari intra semet ipsum et libidinis fluctibus æstuaræ cœpit, nequaquam laborum præteritorum, nequaquam professionis ac propositi sui memor. Paciscitur cum cordis sui concupiscentia, et intra arcana cogitationum suarum fœdus cum falsa voluptate componit. Inclinatur stultus latera sua, et efficitur sicut equus et mulus, quibus non est intellectus (Psalm. 31). Atque ubi obscœnos iam conabatur inire complexus, illa ululatum teterrimum diræ vocis emittens, umbra ut erat tenuis, per manus amplectentis elabatur, 25 30 35

hug hneigiandi til sinnar astar vid lastafullum elskhuga. Hedan af blandaz blidlig vidmæli med hlatri ok leik, því næst skekr hon skeggit sva sem til sæmdar asionunni, hondin diörf til hökunnar siglir linliga upp um svirann ok halsinn. Hvat þarf þar langt¹ um, at lyktum hertekr hon riddara Kristz. En hann hitnar innan skiott ok skelfiz med sealfum ser af brennandi bylgium lostasemdar med ollu ominnigr umlidinna erfida framiatanar sinnar eda fyrirheitz, þvíat hann fædiz af girnd sins hiarta, ok setr saman sætt² med falsligum fyluskap fyrir innan leynda lute sins hiarta ok hugrenninga, hneigir heimskr sinar sidur, ok geriz sem hestr eda mull utan skyns ok skilningar. En er hann kostgæfiz³ undir at falla⁴ þau fulu fadmlög, rekr hon ut hinn dimmazta skræk grimmrar raddar. Skridnar þar or hondum honum meyligr skuggi, sem var, hann eptir latandi med styrialligri atskelkingu fiplanda i loptit⁵ upp med hinum hædiligztum hræringum. Þa þegar flyktiz saman otalligr fiöldi fiandaflocks i loptinu til þessa leikmotsz med oskurligu⁵ opi ok hafum brigzlanarhlatri sva segiandi: «Ho, munkr⁶, er þik hoft upp allt til himins, hversu ert þu nu drecktr allt til

1 mart *B, C.* 2 sættmal *C.* 3 kostgæfir *C.* 4 fara *B, C.*

20 5 saal. *B, C;* oskyrligu *A.* 6 monache *C.*

ipsum quoque dedecorosis motibus inanes auras sectantem foedis-
sima cum irrisione deseruit. Tunc præterea multitudo dæmonum
in aere ad hoc ipsum spectaculum congregata, clamore ingenti cum
cachinno exprobrationis elevato: «O, inquit, monache, monache,
qui te usque ad cælum extollebas, quomodo demersus es usque ad
25 infernum? Disce ergo, quia qui se extollit, humiliabitur.» Tunc
ille velut amens effectus, et deceptionis suæ pudorem non ferens,
gravius a semet ipso decipitur, quam fuerat a dæmonibus deceptus.
Cum enim debuisset reparare semet ipsum et renovare certamen
ac satisfactione sui, lacrymis et humilitatis fructibus, prioris elationis
30 culpam delere, hoc non fecit, sed desperans, semet ipsum,
sicut apostolus dixit, tradidit omni impudicitiae et iniquitati.
Regressus est enim ad vitam sæcularem, præda dæmonum factus.
Refugit namque conspectus omnium sanctorum, ne quis posset eum
salutaribus monitis de præcipitio revocare. Si enim reddere semet
35 ipsum priori vitæ abstinentiæ voluisset, recuperasset sine dubio et
locum et gratiam suam. Denique audite, quid et de alio viro gestum
sit, similiter quidem tentato, sed non simili exitu tentationis effuso.

helvitis? Nu þa nem þu, at hverr er sik hefr upp, mun lægdr verda.» En hann vard [þegar nær sva sem vitlaus¹, ok þolir eigi einfelldi sinnar bleckingar, bleckiz nu þungligarr af sialfum ser, en hann hafdi adr blecktr² verit af diöflinum, þar sem hann skylldi endrbæta sialfan sik ok endrnyia strid at gráta glæp sins 5 fyrra fallz med tarfullum³ trega avaxtasamligrar⁴ idranar. Hann vesall gerdi þat eigi, helldr selldi hann sialfan sik, sem postolinn segir, aurvæntandi allri uhreinsan ok illzku; hvarf hann aptr til veralldigs lifs vordinn fianda fodr, flyiandi felagskap allra heilagra. Engi matti hann aptr kalla af foradinu med hialpsamligum aminn- 10 ingum. En ef hann hefdi viliat leggja sik undir hit fyrra lif ok bindendi, hefdi hann endrbætt utan ifasemd⁵ alla sina [miskunn ok stað⁶. Heyrit nu, hvat af odrum hefir gerz sva freistudum, en mislikri utferd freistinnar⁷.

I [þessi nalægu borg⁸ var nockurr madr gerandi hit liot- 15 azta lif med hverri uhæfu, sva at hann var inn frægazti at ufrægd-

¹ [nær aurvita *B.* ² daradr *C.* ³ tarafullum *B.*, *C.* ⁴ avaxtasamligrar *B.*; avaxtsamligrar *C.* ⁵ efasemd *C.* ⁶ [*saal.* *C.*; misverka *A.*, *B.* ⁷ freistanarinnar *C.* ⁸ [*saal.* *C.*; þessu nalægu heradi *B.*; þessum nalægum herudum *A.* 20

Fuit quidam vir in hac proxima civitate, vitam turpissimam per omne facinus ducens, ita ut opinatissimus in flagitiis haberetur. Hic aliquando Dei miseratione compunctus ad pœnitentiam convertitur, et intra sepulcrum se quoddam concludens, priorum scelerum pollutiones lacrymarum fontibus diluebat, diebus ac nocti- 25 bus in faciem prostratus, et ne allevare quidem ausus oculos ad cælum, neque vocem emittere et nomen Dei nominare, sed in solis gemitibus et fletibus perdurabat, et tamquam vivens sepultus de inferno iam quodommodo mugitum cordis gemitumque edebat. Cumque in his posito eo septimana una transisset, noctu veniunt 30 ad eum dæmones in sepulcro clamantes et dicentes: «Quid est quod agis, o impurissime et flagitiosissime? Posteaquam omni spurcitia omnique impuritate satiatus es, nunc vis castus et religiosus procedere. Et posteaquam consenuisti in sceleribus, nec iam sufficiunt vires ad facinora delenda, nunc Christianus videri 35 vis et pudicus et pœnitens; quasi vero alius tibi iam ullus possit dari locus satiato in malis, nisi ille, qui tibi nobiscum debetur. Unus ex nobis es, alius iam esse non poteris. Redi ergo magis,

unum. En þessi snóriz¹ nockurn tíma viðkomandiz með guds
 miskunn til idranar, byrgiandi sik í grof einhverri ok þó sva
 saurganir fyrr gerra glæpa í brunnnum taranna. Hann lá æ iórd-
 inni [nottum ok dögum², eigi dirfandiz³ augunum upp at líta til
 5 himinsins ne guds nafn at nefna með raddarinnar bendingu, helldr
 stadfestiz hann í einum samt sutum ok sorgum nær sem lífandi
 grafinn í helviti, utgefandi geysiligan grat með remian⁴ hiartans.
 Þá er ein víka var lídin, koma dióflar at grófinni honum þar ver-
 anda kallandi ok sva segiandi: «Heyr þú, hinn oskirazti ok hinn
 10 glæpafullazti! hvat er þat, er þú gerir? Saddr af hverri horan ok
 uhreinsan geriz þú nu sem gudhræddr ok hreinn, er þú elldiz í glæp-
 unum ok þer þrotna ófl til odadanna. Nu villt þú synaz kristinn,
 uframr ok idrandi, nær sem nóckurr annarr stadr megi þer gefinn
 verða, nema⁵ sæ er þer er með oss ætladr. Einn af oss ertu, ok
 15 eigi mattu nu annarr vera. Hverf aptr, hverf aptr til var, at eigi
 tynir þú þeim tíma lífsins, er eptir er til lystilígra munuda. Ver
 munum þer bua konunglígar⁶ krasir ok kurteisuztu konur ok alla

1 sneriz *B, C.* 2 [*saal. A, C;* nætr ok daga *B.* 3 dirfandi *C.*

4 *saal. C;* reiman *A;* hreinsan *B.* 5 en *C.* 6 *saal. B, C;* tillysti-
 20 lígar *A.*

redi ad nos, et quod superest tibi tempus, in perfruenda voluptate
 non perdas; præparamus affluentes delicias, præparamus scorta
 nobilissima, et cuncta talia, quæ florem tibi possint reparare gratis-
 simæ iuventutis. Quid temet ipsum vanis et inanibus conficis
 25 cruciatibus? Quid temet ipsum ante tempus suppliciis tradis?
 Quid enim aliud es passurus in inferno, nisi hoc quod nunc tibi
 ipsi conquiris? Si te pœna delectat, expecta paululum, et invenies
 paratam; nunc interim fruire muneribus nostris, quæ dulcia semper
 et grata duxisti.» Hæc et huiusmodi plura exprobrantibus eis,
 30 ille iacebat immobilis, nec auditum quidem suum convertens ad
 eos, nec ullõ penitus sermone respondens. Cumque illi sæpius
 eadem repeterent, et alia duriora, nec ille omnino moveretur, in
 furorem prolapsi dæmones, ubi viderunt verba contemni, verberibus
 eum conficere aggressi sunt, multisque suppliciis exeruciatum
 35 seminecem reliquerunt. Nec tamen in tot tantisque cruciatibus
 moveri saltem potuit a loco, in quo orationis causa iacuerat.
 Postera die quidam suorum requirentes eum humanitatis dumtaxat
 gratia, inveniunt pœnis incredibilibus affectum, et causam per-

þa luti, er þer megi endrbæta blom þeckiligrar æsku. Hvat mædir þu sialfan þik hegomligum ok þarflausligum meinlætum. Hvat selr þu sialfan þik kvölum fyrir timann? Hvat muntu annat þola i helviti, nema þat er þu semr þer nu sialfr? Girnir þik pinan, bid þu [litt þat¹, ok muntu finna buna. Nu þar til neyt vorra 5 giafa, þeira er þu virdir iafnan sætar ok þeckiligar.» Þessa luti ok adra fleiri brigzludu þeir honum. En hann læ ohræriligr ok veik eigi til þeira eyranu ne heyrninni nockuru ordi andsvarandi. Þeir intu opt upp hina sömu luti ok suma enn hardari, en hann hrærdiz² ecki vid. Ok er fiandrnr fundu, at hann hafnadi full- 10 komliga þeira fortöllum, ædduz þeir ok gengu at honum meidandi hann med mörgum meinlætum, ok lettu eigi fyrr, en hann var nærr halfdaurd. Matti hann þa eigi fyrir mörgum meinlætum³, ok eigi villdi hann, or sinum bænarstad hræraz. Næsta dag eptir komu nõckurir hans nagrannar med mannligr⁴ miskunn hans leit- 15 andi, ok fundu hann otruanligum piningum plagadan, ok frettu at, hvi sætti. En er þeir namu, badu þeir, at hann leti heim beraz til sealfs sins herbergis. Hann afneitar því, ok var einn samt

1 [littat *B, C.* 2 *saal. C;* hyrdiz *A, B.* 3 *sarum B, C.* 4 *mann-
domligr B.*

contantes, cum didicissent, rogabant, ut curæ gratia reportari se ad domum propriam pateretur. Abnegat, et in eodem permanet loco. Tunc vero et sequenti nocte repetentes dæmones gravioribus eum verberibus cruciabant. Sed nec sic quidem moveri voluit loco, melius esse dicens mortem subire, quam ultra dæmonibus obedire. 25 Nihilominus tertia nocte multitudo convenit dæmonum, et absque ulla miseratione irruentes in eum, omnibus pœnis cruciatibusque conficiunt. Cumque iam corpus defecisset in suppliciis, extremus tamen spiritus obsistebat imperio dæmonum. Quod ubi impii per- viderunt, exclamantes voce magna: «Vicisti, inquit, vicisti»; et 30 mox velut virtute quadam cælitus fugati, præcipites abscedunt, nec ultra quidquam ei suæ artis aut sceleris intendunt. Ipse vero intantum virtutibus animi profecit, et ita ornatus moribus effectus est, ac totius divinæ gratiæ repletus virtute, ut omnis hæc regio quasi e cælo eum lapsum videret, et unum esse ex numero cre- 35 deret angelorum, omnes pæne simul atque uno ore dicentes: Hæc est mutatio dexteræ Excelsi (Psalm. 76). Quanti exemplo eius, qui iam semet ipsos desperaverant, rursus ad spem salutis regressi

eptir. Þegar æ næstu nött hverfa fiandrnr apr berandi hann ok beystandi med hinum [hördutztum harmkvælum framarr¹ en fyrr. Hann kvez enn hvergi flyia vilia ne fordaz, sagdi betra vera at þola drap eda dauda en² diöflum lengr at hlyda. Þridiu nött

5 samnaz saman otalligr flockr fianda, hlaupa þeir upp æ hann, fara nu miok geystir ok meida³ hann med allzkonar kvolum ok piningum utan alla miskunn. En þott likaminn þreyttiz af lemstrunum⁴, þa stod þo hinn efzti⁵ andi mot valldi dioflanna. Ok er hinir fornu fiandr fundu þat, kölludu þeir hárrri röddu sva segiandi:

10 «Sigradir þu, sigradir þu.» Ok hurfu iafnskiott i braut keyrdir med himneskum krapti, alldri sidan þorandi hans at freista med talsnörum sinnar listar⁶. En hann gördiz skambragz⁷ sva somasamligra⁸ sida ok kunnr at kröptum ok [audgadr med allzkonar⁹ astargiófum gudligrar miskunnar, at allri þessi heradsbygd syndiz

15 hann sem af gudi sendr fyrir atferdis sökum, ok trudz vera nær sem einn af tölu sealfra englanna. Ræddu þvi allir med einum rom, at þessi væri [hægri handar umskipting¹⁰. Utalligir hurfu

1 [hördorum harmkvælum C. 2 fyrðæmdum tilf. C. 3 mæða C. 4 piningum C. 5 yzti C. 6 velar C; sinna vela B. 7 saal. A, C; innan litils tima B. 8 somaligra C. 9 [tilf. B, C. 10 [til

20 hægri handar umskiftr B.

sunt, et emendationem sui, quam prius desperaverant, præsumserunt? Quanti admiratione eius de ipso iam inferno peccatorum retracti sunt et ad virtutis indolem reparati? Illo namque tanta immutatione converso, omnibus omnia visa sunt possibilia. Non

25 solum enim emendatio morum florebat in eo et assumptio virtutum, verum et gratia Dei plurima ei collata est. Signa enim et prodigia, quæ ab eo facta sunt, quantum apud Dominum haberet meritum, testabantur. Sic humilitas et conversio bonorum omnium materiam præbet, elatio vero et desperatio interitus et mortis

30 est causa.

Ad effugienda vero pericula lapsuum et conquirendam Dei gratiam atque ipsius divinitatis evidentiozem notitiam capiendam, plurimum prodest secretior conversatio et eremi interioris habitatio. Quod vos non tam verbis, quam rebus ipsis et exemplis melius

35 docere puto.

Fuit quidam monachus, qui in eremo hac, quæ præ ceteris interior est, habitabat. Hic cum plures annos in abstinentia perdurasset, et proventus tempore prope iam ad senilem venisset

aptr af hans eptirdæmi til hialpsamligrar vanar, þeir er [adr höfdu sialfa sik örvæntat¹, ok treystuz nu öruggrí endrbæting fyrirlatinni örvænting. Tortaldir droguz aptr or sialfú synda diupinu ok komu til kunnleiks² kraptanna af hans undarligri endrbæting. Ok at honum sva fullkomiuga rettsnunum synduz öllum allir hlutir mattu- 5
ligir. Eigi at eins skein med honum samtenging³ sidanna eda tilkvoma kraptanna, helldr skein ok med⁴ honum hin mesta miskunn almattigs guds. Stormerki ok takn, þau er af honum frömduz, vatta ok vitna hans verdleik vid gud. Nu sva sem þer heyrdu, litillæti ok leidretting⁵ veitir efni allra godra luta, en dramban ok 10
örvæntan er tilgerningr tions ok tapanar.

En at flyia fallvalltar⁶ flugur fiandligra umsáta ok at ödlaz enn innvirduligri⁷ astud gudlegs velgernings ma mest bygd eydimerkinnar med einfelldi atferdis, ok hygg ek mik þat munu meirr med dygdarfullum⁸ dæmum en einum samt ordum uppinna⁹. 15

Munkr nöckurr var i þessi eydimork nær ollum [innar byggi-

1 [sialfir höfdu adr örvænt B; adr höfnuðu sialfa sik örvæntandi C.
2 sannleiks B. 3 samsetning C. 4 yfir B, C. 5 rettleiðing B, C.
6 fallvattligar(!) C. 7 invirdiligar C. 8 dyrdarfullum C. 9 upp-
tina B. 20

ætatem, omni virtutum flore adornatus, ac totius continentiae magnitudine sublimatus; cum orationibus et hymnis sedule Deo serviret, tamquam emerito militi suo Dominus remunerationes parat, utpote qui in corpore adhuc positus ad instar angelorum incorporeae vitae fungeretur officii, et dignum iudicans annonam 25
caelestem præbere in deserto ei, qui caelestem regem pervigilibus præstolabatur excubiis.

Ut enim ei cibi usum poposcisset naturæ necessitas, ingrediens speluncam suam inveniebat mensæ panem superpositum, miræ suavitatis mirique candoris, ex quo refectus et gratias divinæ præ- 30
stantiæ referens, rursus ad hymnos et orationes convertebatur. Ad quem divinæ etiam revelationes multæque de futuris rebus a Deo præmonitiones fiebant. In his ergo talibus ac tantis profectibus positus, quia gloriari quasi de meritis suis cœpit, et caelestis beneficii munus vitae suæ debitum dixit, continuo subintrat eum 35
parva quædam desidia animi, tam parva, quam nec posset advertere. Post hæc crevit maior negligentia, ita ut tardior iam fieret ad hymnos, sed et ad orationem pigrius surgeret. Psalmi

andi¹. Þá er þessi hafði stadfestz [hin flestu² ær i margfalldri bindendi, sva at hann var nu nær órvasi fyrir alldrs sökum, en audgadr med allzkonar avexti andligrs athæfis, iduliga med ymnum ok bænum gudi þionandi, upphafidr³ mikilleika margfallz samhallz; nu med því at hann hafði engiligt athæfi fyrir lifnadar sakir her a iördunni likamliga verandi, þa virdir almattigr gud verdugt at ömbuna honum þat sumskostar þegar i hond med engiligri atvinnu sva sem med födurligri forsia ok fyrirhyggju.

Nöckurn tima er naudsyn nattúrunnar beiddiz næring fæzlunnar, gengr munkrinn inn i helli sinn ok finnr þar braud a bord borit, þat var blomaligrar⁴ birti ok furduligrs sætleiks. Ok hann saddr þar af gerir hann þackir gudligum velgerningi ok riss upp til bænar fra bordinu eptir veniuligum godvilia. Margar gudligar vitranir ok æminningar af⁵ uordnum lutum urdu⁶ fyrir hans godvilia⁷. En hann upphafidr æ sva haleita palla heilagleiks tekr at dyrkaz sem af sialfs sins atgervi, virdir veizlu gudligrs velgernings verdleik sins athæfis; þegar i stad fellr til hans litil su onenning⁸,

1 [*saal. B, C; hennar byggiundum A.* 2 [*saal. B; i flestu A; um morg C.* 3 i *tilf. B; með C.* 4 *blomasamligrar B, C.* 5 *saal. C; aa A, B.* 6 *birtuz B, C.* 7 *verdleika B, C.* 8 *Her ender 3 Bl. i C.*

quoque ipsi non ea qua prius vigilantia ab ipso canerentur, sed ubi parum quid exhibitum fuisset soliti ministerii, anima eius, quasi nimio labore fatigata, requiescere festinabat; quia sensus eius reprobis effectus, de sublimioribus ad inferiora ceciderat, et cogitationes suæ per diversa eum præcipitiâ rapiebant. Erat enim iam in corde eius clandestina quædam turpis ac nefanda cogitatio, consuetudo tamen prior; velut si decursus aquæ, etiam cessante remigio, adhuc priore impetu navigium ferat: ita et vetus institutio ad consueta hominem officia trahebat. Ob quam causam et stare adhuc in suo statu videbatur. Hic ergo cum post orationes cibum solito requisisset ad vesperam, ingressus locum eum, in quo refici consueverat, invenit solito panem mensæ superpositum, ex quo refectus, nihil de eorum, quæ in corde suo versabantur, emendatione curavit, neque immutationis suæ damna persensit, sed spernentem se minima, paulatim casurum non intellexit. Interea cum gravi iam libidinis incendio stimularetur, et inflammatus turpi concupiscentia raperetur rursus ad sæculum, illa interim die cohibuit se, et solita hymnorum et orationum ministeria ex more

nær sva litil i fyrstu, at hann ma trautt eptir vikiaz. Þadan af
 vex meiri vangeymsla, sva at hann verdr seinni til salmanna ok
 obradbeinni til bænanna; syngz ok hvarki med slikum vakrleika
 sem fyrr, helldr skundar hugrinn at hvilaz sem mæddr af miklu
 erfidi, nær upphófdi at eins embætti vanrar þionostu; þviat hann
 hafdi reyndar fallit fra haleitum, lutum til afleitligrá, ok hristu
 hann sealfs sins hugrenningar um fiállzins flug med spilltri sam-
 vitzkunni. Var nu ok i hans hiarta nöckur leynd ferlig ok fyrir-
 dæmilig hugrenning, en hin fyrri venia for þvilikaz til at iafna, sem
 þa er skipit rennr at lyktöðum rodrinum af einu samt bæarubrotinu;
 sva ok en forna venia ok fyrirheit hellt honum til vanra embætta, ok
 fyrir þa sök syndiz hann enn standa i sinni stett. Nu er hann geck
 inn at lyktudum bænum i þann stad, er hann var vanr at snæða,
 þa fann hann braud yfir¹ bordi eptir veniu, ok hann saddr þar af
 æntir² hann ekki at endrbæta þa hluti, er i hiartanu hvarfludu³,
 ok skildi hann hvergi⁴ skada sinnar umskiptingar, helldr hafnadi hann
 sialfum ser smam ok smam fallandi. Þvi næst kyndiz hann af
 hinum beiskazta bruna hinnar liotuztu lostasemi, [hyggr nu at
 hlaupa til veralldar, en⁵ helldr ser þo aptr samdægris⁶ ok lyktar
 eptir veniu hversdagligum salmasöngi ok bænahaldi; gengr sidan
 inn til nattverdar ok finnr braud yfir bordi [enn döckvara ok

1 a B. 2 saal. B; væntir A. 3 baurduz B. 4 eigi B. 5 [tilf. B.
 6 ætlandizt at hlaupa a brott tilf. A.

persolvit, atque ingressus, ut cibum sumeret, panem quidem invenit
 mensæ superpositum, sed aliquantulo sordidiorem. Admiratus est
 et tristis effectus: intellexit enim, quod ipsum respiceret hoc genus
 monstri; tamen cibo sumto refectus est. Post diem tertium tri-
 plicatis urgeri stimulis cœpit; occupaverat enim cogitationes eius
 quasi iam præsentis et secum positæ, secumque accumbentis imago
 mulieris, quam et complecti sibi videbatur, et ad turpes usus
 habere substratam. Processit tamen et sequenti die ad solita
 psallendi et orandi officia, sed stabat vagus oculis et mente captivus.
 Cumque solito ingressus ad vesperam requireret cibum, panem
 quidem invenit super mensam, sed sordidissimum ac aridissimum,
 et quasi a muribus vel canibus undique corrosus. Tunc ille, ut
 hoc vidit, ingemuit et lacrymas fudit, sed non ita ex corde, nec
 ita uberes, quæ possent flammam tanti ignis extinguere. Verum
 tamen sumit cibum, sed neque quantum volebat neque qualem

saugara¹ en fyrr. Hann varð nu hryggr miök ok furðadi, hvi gegna mundi þetta undr, varð þó saddr at hvaru sem fyrr. Eptir þridia dag þadan þrifalldaz með honum munudar broddar, þröngva nu ok þar með fast sialfs hans hugrenningar, syniz honum sem hann hafi undir ser með fadmlagi naverandi likneskiu nockurrar konu. Ferr þó framm enn æ fiorda deginum til salmasöngs ok bænahaldz, himir ok hangir reikanligr i augunum en hertekinn i hugskotinu. Hann gengr inn um kveldit til fædzlunnar, finnr braud yfir bordi hit saurgazta ok hit þurrazta, er vera matti, ollum megin sva sem af musum [gnagat eda hundum². Þá er hann sa þat, sytti hann ok harmadi ok hellti ut mörgum tærum, en eigi sva enn innvirduliga³ af hiartanu, at slaukt fengi bruna sva [mikils loga⁴. Hann neytir fædu at hvaru, en eigi sva miök sem hann villdi, eda hann var vanr, þviat hugrenningar kringdu um hann hvaðanæfa sem utlendr herr ok skutu at honum ollum megin leidiligum losta-skeytum, ok draga hann sva sidan til veralldar fanginn ok hertekinn. Hann riss upp þegar um nottina ok ferdaz eptir eydimörkinni skundandi til borgarinnar. En er dagr lioss var ordinn, var langt til borgarinnar; tekr hann nu at stikna⁵ af hinum heitligzta solar hita, mæðiz nu miök i mörkinni, snyz higat ok þagat, skimar ok skygnir, ef klaustr nöckut væri nær, ok er hann leit skala nöck-

¹ [nockuru daukra *B.* ² [eda hundum reytt eda gnagat *B.*
³ einvirdiliga *B.* ⁴ [*saal. B;* mikillar astar *A.* ⁵ hitna *B.*

solebat; cum interim cogitationes eum tamquam cohors barbarica undique circumvallant, et omni ex parte in eum tela iaculantur, ac vinctum captivumque eum ad sæculum retrahunt. Exsurgens ergo cœpit iter agere noctu per eremum, et tendere ad civitatem. Sed ubi dies facta est, civitas quidem longe adhuc aberat. Ipse vero cum rapidissimo æstu coqueretur et fatigaretur in eremo, undique versus considerare oculis cœpit et requirere, sicubi esset in vicino monasterium, et cum conspexisset fratrum quorundam cellulam, tēdebat illuc, ut apud eos requiesceret. Quem ubi adesse senserunt servi Dei, continuo procurrunr in obviam, et velut angelum Dei excipientes adorant, pedes lavant, ad orationem invitant, mensam ponunt, atque omnia secundum divinum mandatum complent caritatis officia. Verum ubi refectus est, et paululum requievit, ex more quasi ab eruditissimo et opinatissimo patre cœperunt verbum ædificationis expetere, ac monita salutis

urra brædra, skundar þagat at hvilaz at þeira. En er guds þionostu-
 menn þektu hans ferd, renna þeir i moti honum ok vegsama sem
 guds engil, þva fætrna, lada til lofsöngva, bera bord fram ok inna
 oll astarembætti eptir guds bodordi. En er hann er hvilldr eptir
 godan beina, bidia þeir af honum sem hinum fródazta fôdur upp- 5
 smidanarord hialpsamligra aminninga, spyria, hversu hverr þeira
 mætti hellz fordaz fiandans umsatir eda brottu reka hædiligar 1
 hugrenningar. Nu ser hann sik skylldugan til at veita bræðrunum
 fortödur fôdurligar. Innir hann þat ok bædi fylliliga 2 ok fagrliga,
 talandi af lystugleik hins eilifa lifs ok varandi þa vid diöfla um- 10
 satum, en tendradi upp med sialfum ser vidrkomningar 3 brodda,
 ok aptrhorfinn til sealfs sins mællti hann: «Hversu mun 4 ek adra
 læra eda æ minna, þar er ek svikumz sialfr, eda hversu mun 4 ek
 retta adra [ok endrbæta, en ek retti 5 eigi sialfan mik. Nu þa ger
 þu vesall! Fyrr skalltu [göra alla luti, en 6 þu kennir odrum at 15
 göra.» En er hann striddi 7 ser i moti med þesskonar akærslum,
 skildi hann sik vesaliga velltan ok uppgörvan, kvaddi hann bræðrna
 ok skundadi sidan, sem [skiotaz matti hann 8, aptr i mörkina ok
 til þess sama hellis, er hann hafdi fyrr haft, fellr allr til bænar
 ok segir sva: «Nær hefði min sæla bygt i helviti, nema drottinn 20

1 haduligar *B.* 2 *saal. B;* inniliga *A* 3 *saal. B;* vidkenningar *A.*
 4 *ma B.* 5 [er ek endrbæti *B.* 6 [hveria luti, er *B.* 7 *saal. B;*
 stendr *A.* 8 [hann matti *B.*

inquirere. Interrogaverunt quoque eum, quomodo quis diaboli
 laqueos possit effugere, aut si quando turpes iniecerit animo cogi- 25
 tationes, quomodo depelli possint et abiici. Tum ille, ut compulsus
 est monita fratribus dare et salutis eos viam docere, ac de insidiis
 dæmonum, quas servis Dei intendunt, facere sermonem, illos qui-
 dem plene et sufficienter edocuit, sibi vero ipsi stimulos compunc-
 tionis incendit, et in semet ipsum regressus ait: Quomodo ego 30
 alios moneo, et ipse decipior? aut quomodo alios corrigo, qui me
 ipsum non emendo? Age ergo, miser, facito ipse prior, quæ
 facere alios doces.» Cumque huiusmodi increpationibus uteretur
 adversus semet ipsum, et intellexisset se miserabiliter supplantatum,
 valedicens fratribus, continuo se rapidissimo cursu in eremum 35
 dedit, et ad speluncam, de qua discesserat, rediit, prosternens se
 Domino in oratione, dicens: «Nisi Dominus adiuvisset me, paulo
 minus habitasset in inferno anima mea.» Et iterum: «Paulo minus

hefði mer við holpit; nær var ek í öllu illa, ok nær eyddu þeir mer af iðrdunni.» Með þeim er sannliga fyllt þat, er ritningin segir: Brodir brodur sinum hialpandi mun upphefiaz sem vig-skaurdut¹ borg ok styrk; brodir sa er helpr brodur sinum, er sem
 5 örugg borg, ok domar sva sem lasar borganna. Eptir þessa luti var hann a öllum sinum lífdögum með tærum ok trega sytandi sik tynt hafa ser gudliga veittum [velgerningum himnesks² bord-bunadar; tekr nu at eta sitt braud með erfidi ok sveita³ sins and-litz⁴. Byrgdi hann sik inni í hellisskutanum, liggiandi í ósku ok
 10 háarklæði sva lengi með sorg ok sut, unz engill guds syndiz honum ok sagði til hans: «Þegit hefir drottinn idran⁵ þína ok mun miskunna þer, en varaz þu hedan fra at dramba, at þu bleckiz eigi verr en fyrr. Brædrnir, þeir er þu lærdir, munu til þin koma blezan með ser berandi, þa⁶ er þu skallt þeckiaz, ok kenn
 15 með þeim fædu þinum gudi þackir gerandi.»

Þessa luti sagða ek ydr, synir, segir heilagr Johannes, at þer skilit þadan af, hve mikil styrkt fylgir litillætinu, ok hve nælæg er hrapanin hræsninni. Fyrir því lærði oss varr lausnari enn fyrsta⁷ sælleik af litillæti, ok sagði: Sælir ero fatakir í anda,
 20 þvíat þeira sealfra er himinriki. Nu þer nemandi þesskonar dæmi,

1 *saal. B*; misgördut *A*. 2 [*saal. B*; velgernainga forns *A*. 3 *saal. B*; sveitabroti *A*. 4 *rettet*; erfidis *A, B*. 5 *saal. B*; bæn *A*. 6 *saal. B*; þær *A*. 7 *rettet*; fyrir *A, B*.

fui in omni malo, et paulo minus consummaverunt me in terra.
 25 In hoc vero completum est, quod ait scriptura: Frater fratrem adiuvens exaltabitur, ut civitas munita et fortis; frater qui adiuvat fratrem, quasi civitas firma, et iudicia quasi vectes urbium. Post hæc ergo permansit omni vita sua in luctu et lacrymis, videns divinitus sibi concessum cælestis mensæ beneficium perdidisse:
 30 cœpit enim in labore rursus et sudore vultus sui manducare panem suum. Concluserat autem se intra speluncam, atque in cilicio et cinere iacens, tamdiu lugens flensque permansit in orationibus, donec assistens ei angelus Domini, diceret ei: «Suscepit Dominus pœnitentiam tuam, et repropitiatus est tibi, sed cave ne ultra
 35 elatus decipiaris. Venient autem ad te fratres, quos tu ipse docuisti, deferentes tibi benedictiones, quas suscipere ne recuses, et sumens cum eis cibum, age gratias Deo tuo.»

Hæc autem locutus sum vobis, filioli mei, ut sciretis, quanta

variz þer, at eigi svikiz þer af diöflum i smasmygli hugrenning-
 anna. Ok fyrir því vardveitiz su sidvenia medal munka, at ef
 nockurr kemr til þeira, hvart sem er karl eda kona, ungr eda
 gamall, kunnr eda okunnr, at fyrir ollum lutum kallaz¹ a nafn
 guds med heilagri bæn, þviat þott nöckur fiandlig vel hafi verit, 5
 [þa flyr² i braut, þegar bænin birtiz. En ef ohreinir andar eggia³
 ydr æ eitthvat i ydvarri hugrenningu, þat er þer skulot stæraz af
 eda lofaz, þa hlydit [þeim eigi, helldr litillætiti ydr því meirr⁴ i
 guds augliti ok virðit engis ofmetnadarfulla fiandans aeggian.
 Truit mer, segir hinn sæli Johannes, optliga blecktu þeir⁵ mik 10
 sva, at ek matta hvarki hvilaz ne bidiaz fyrir, ollum nottum
 aeggiandi minum vitum ok hugrenningum ymisligar sionhverfingar.
 En um morguninn fellu þeir fram fyrir mik sem med nöckurri
 hadung eda spotti ok mælltu: «Miskunna þu oss, aboti, þviat ver
 þyngdum þer i alla nott.» Ek sagda til þeira: «Þer allir, er 15
 odygd drygit, dragiz brott fra mer ok freistit eigi guds þræls.» Nu
 fyrir því, synir, elskit hvilld ok hliodsemd⁶, gefit verkit guðligri
 vitzku ok vaktid ydr, af optligu vidrmæli hafit þer hreint hugskot

1 kalliz *B.* 2 [flyr hon *B.* 3 æsa *B.* 4 [*saal. B.*; nu med
 litillæti *A.* 5 *rettet*; þer *A, B.* 6 *saal. B.*; hialpsemd *A.* 20

sit in humilitate firmitas, et in elatione ruina quam maxima. Ideo
 denique et salvator noster primam beatitudinem de humilitate nos
 docuit, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum
 cælorum. Simul et huiusmodi exemplo discentes, ut cautiores sitis,
 ne a dæmonibus in cogitationum subtilitate seducamini. Propterea 25
 enim et forma huiusmodi inter monachos observatur, ut si quis ad
 eos veniat, sive vir ille seu mulier sit, sive senex sive iuvenis,
 sive ignotus sive notus, ante omnia ut oratio fiat, ut nomen Domini
 invocetur, quia si fuerit aliqua transformatio dæmonis, continuo
 oratione facta diffugiet. Si vero in cogitatione vestra suggesserint 30
 ipsi dæmones aliquid, unde laudari debeatis et extolli, non acquies-
 catis eis, sed tunc magis vosmet ipsos humiliare in conspectu
 Domini, et pro nihilo ducite, cum vobis illi aliquid de sectanda
 laude suggesserint. Denique etiam me frequenter dæmones nocti-
 bus seduxerunt, et neque orare neque requiescere permiserunt, 35
 phantasias quasdam per noctem totam sensibus meis et cogitationibus
 suggerentes. Mane vero velut cum quadam illusionem prosternebant
 se ante me dicentes: «Indulge nobis, abba, quia laborem tibi in-

fyrir gudi, at eigi talmiz til hans ydrar bæinir. Nu þo at [þeir
 geri¹ god verk ok se horskligs samlags eda lofligrar bindendi, er
 i verolldinni hafaz² vid, sealfa sik semiandi med skyrligum ok
 skynsamligum athæfum, geymandi gestrisni ok þeckiligar þionostur
 5 vid þurftuga, veitandi varkunnligar vitianir heptum eda herklædd-
 um, þesskonar idnir innandi ok odrum æ nockut gods af ser mid-
 landi, hallda þo at hvaru med sialfum ser hreinleik ok heilagleik,
 þessir eru lofsamligir ok hardla þægiligir³ fyrir gudi, er med god-
 um verkum gōra geymslu hans bodorda oatfyndiliga. En allir þeir
 10 lutir, er nu talda ek, eru iardleg verk ok gōraz af spellilegu efni
 stundlegra luta. En hinn, er erfidar i astundan andligrar⁴ luta ok
 hreinsar med sialfum ser skilning⁵ hugskotzins, er hinum miklu
 ædri ok efri dæmandi; þviat hann byr fyrir i sialfs sins hiarta
 herbergi hinum helga anda, er fyrirlætr⁶ alla iardlega luti, en
 15 gerir at eins ahyggiu af eilifd ok hæd himneskra; stendr iafnan i
 guds augliti, en kastar a bak ser aptr allri ahyggiu nuveranda
 efnis, vopnar sik med vandlæti gudligrar girndar, sedz hvarki nott

1 [*rettet*; þer gerid *A, B.* 2 *saal. B;* hofudz *A.* 3 þeckiligir *B.*
 4 *rettet*; iardligrar *A, B.* 5 *saal. B;* hreinleik *A.* 6 fyrirlitr sva *B.*

20 cussimus tota nocte.» Ego vero respondi ad eos: «Discedite a me
 omnes, qui operamini iniquitatem, et non tentetis servum Domini.»
 Et vos ergo, filioli, quietem silentiumque diligite, et scientiæ ope-
 ram date, atque exercete vosmet ipsos, ut frequenti collatione
 mentem vestram puram exhibeatis Deo, ne orationes vestræ im-
 25 pediantur apud Deum. Quamvis enim et illi bonum opus agant,
 et sit in illis probabilis conscientia, qui inter sæculares positi ex-
 ercentur in operibus bonis, et occupant semet ipsos actibus reli-
 giosis et sanctis, vel hospitalitatem sectando vel caritatis ministeriis
 obsequendo, vel misericordias ac visitationes aliaque huiusmodi
 30 opera explendo, in quibus alii quidem boni semper aliquid confe-
 rant, semet ipsos tamen castos servant. Sunt ergo isti probabiles,
 et valde probabiles, qui in bonis actibus placent Deo, et sunt
 operarii inconfusibiles mandatorum Dei. Sed tamen hæc omnia
 terrenos habent actus, et erga materias corruptibiles geruntur.
 35 Qui vero in exercitio mentis desudat, et spiritales intra semet
 ipsum excolit sensus, longe illis superior iudicandus est; locum
 namque intra semet ipsum præparat, ubi spiritus sanctus habitet,

ne dag af sætleik salmasöngs eda odru lofsamligu bænahalldi drottinligrar dyrdar.

Þessa luti ok marga adra, segir sæll Jeronimus, taladi heilagr Johannes til vor .iii. daga i samt, ok saddi sva vorar salur endrnyandi til andligrs atferdiss. En er ver villdum brott fra hans ¹ 5 ferdaz, gaf hann oss blezan ok bad oss i guds fridi fara. «En þat vil ek ydr vita lata, synir, at a þessum sama degi flytz i borginni Alexandria hinn fegrsti sigr dyrdligrs höfðingia Theodosij keisara yfir Eugenio vikingi. Skyllda krefr ok þann sama Theodosium sitt lif at lykta litlu sidarr med almenniligum dauda.» ¹⁰ Ok er ver vorum brottu fra hans ¹, litum ver ok heyrdu þessa luti sva fyllda ok frammkomna, sem hann hafdi fyrir sagt. Fæam dögum sidarr komu eptir oss nockurir brædr ok bodudu oss andlat heilags Johannis. Hans efzti dagr vard med þeim hætti, at um .iii. daga i samt, sögdu þeir, at hann leyfdi ongum manni inn at ¹⁵ ganga til sin, fell hann a knein til bænar ok gallt gudi **aa** bænni sinn signada anda. For hann sva til guds, þeim er ² vegr ok virding um veralldir verallda. Amen ³.

2. Ver **sæam** vid Thebaidam, segir sæll Jeronimus prestr,
¹ honum *B.* ² se *B.* ³ tilf. *B.* 20

et oblivionem quodammodo capiens terrenorum, sollicitudinem gerit de cælestibus et æternis. Constituit enim semet ipsum semper ante conspectum Dei, et omnes præsentium rerum sollicitudines post tergum iaciens solo divini desiderii calore constringitur, et in laudibus Dei positus et hymnis et psalmis die ac nocte non ²⁵ potest satiari.

Hæc et multa alia his similia beatus Joannes per triduum continuum loquens ad nos, animas nostras refecit et innovavit. Ut autem cœpimus velle ab eo proficisci, datis nobis benedictionibus, «Pergite, inquit, in pace, o filioli; hoc tamen scire vos volo, quod ³⁰ hodierna die victoriæ religiosi principis Theodosii Alexandriæ nuntiata sunt de Eugenio tyranno. Necessè est autem et ipsum Theodosium non multo post propria morte vitam finire.» Cumque profecti ab eo fuissetis, hæc ita gesta esse ad fidem comperimus, ut ipse prædixerat. Post dies autem paucos insecuti sunt nos ³⁵ quidam fratres annuntiantes nobis, quod ipse sanctus Joannes in pace requieverit. Obitus autem illius talis quidem fuerat. Per triduum, inquit, nullum ad se introire permisit, et positus genibus

annan virduligan mann, Or at nafni; hann var formadr ok fadir margra munklifa¹ ok syndiz af sealfum bunadinum engiligrar vegsendar. Nitögr² var hann at alldri, hann hafdi sitt skegg ok skinandi hæru helldr en hvita; sva gladr var hann i yfirbragdi, at sialf syn hans matti langt umfram þat virðaz, sem mannzins nattura er til. I fyrstu framdi hann i yztu eydimörkinni erfidi margfalldrar bindendi, en um sidir setti hann klaustr i nalægri borg.

I ollum næstum stöðum sinnar bygdar rotsetti hann i skoginum tre ymisliga avaxta. Þar i þeim stöðum hafdi engiskonar grasgadr verit fyrir hans tilkvomu³, eptir því⁴ sem oss var af flestum flutt heilagra fedra. Fyrir þa skylld plantadi hann skog þenna, at þeir brædr, er hann girntiz saman at kalla, hefdi ongva naudsyn at reika eda rekaz vidara⁶ fyrir trea sakir. Gerdi hann, sva sem nu gat ek, geymslu [naudsynia likamligrar⁷ þionustu, en miklu meirr hinna, er tru ok hialp heilsu þeira heyrdi til. Grösum ok rotum nöckurskonar fæddiz hann, er hann var i eydimörkinni, ok syndiz⁸ honum slikir lutir sætir fyrir guds sakir. Vatn drack

1 munkla B. 2 Nitögr B. 3 tilkvomu B. 4 saal. B;
þat A. 5 saal. B; er A. 6 vidarr B. 7 [saal. rettet; naudsyn-
ligrar A; likamligrar B. 8 saal. A, B.

in oratione reddidit spiritum, atque ita perrexit ad Dominum, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

2. *De Or.* Vidimus et alium apud Thebaidem venerabilem virum, Or nomine; hic multorum erat monasteriorum pater, qui habitu ipso honoris videbatur angelici, nonaginta iam agens ætatis annos, barba proluxa et claritatis canitie splendida, vultu et aspectu ita lætus, ut plus aliquid habere, quam in hominis natura est, visio ipsa videretur. Hic prius in ultima eremo plurimis abstinentiæ laboribus exercitatus, postremo in vicino urbis monasterium instituit.

In adiacentibus autem habitationis suæ locis diversi generis arborum silvas ipse per se plantaria ponendo consevit, in quibus, ut nobis a plurimis sanctis patribus affirmatum est, ante illius adventum nullum omnino virgultum fuit. Ob hoc autem plantavit hanc silvam, ut fratres, quos inibi congregare cupiebat, non haberent necessitatem ligni gratia longius evagandi, habens curam et in his quæ ministerio corporis necessaria sunt, sed præcipue salutis eorum ac fidei. Ipse tamen cum esset in eremo, herbis pascebatur

hann, ef hann kunni at¹ finna. Allan tíma dags ok nætr hellz harn i guds lofi². En er hann var fullkominn fyrir alldrs sakir, vitradiz honum engill guds i [einsetunni fyrir syn³ ok sagdi til hans: «Þu munt skipadr yfir marga þíod af gudi, ok fioldi folks mun a hann⁴ trua [þusundum hialpandiz fyrir þína kenning⁵. En sva mörögum sem þu helpr til heilsu [i þessu lífi⁶, yfir sva⁷ marga helldr þu ok hefir höfðingskap i oordnu. Ottaz ecki ne hrædz, þviat allir þeir lutir, er þu kannt krefia af gudi til natturu-
ligrar⁸ naudsyniar þins likama, þa [munu þeir⁹ audvelliga veitaz. Heilagr Or gladdr af gudligri vitran ferdadiz af mörkinni¹⁰ i nalægd vid borgina, ok gerdi ser einn litinn skala ok bygdi þar i einn samt. Enga kendi hann fædu nema halfhleypti kals¹¹ eptir hinar lengztu föstur. Fyrstu kunni hann ecki a bok; en er hann kom af eydimorkinni, sem fyrr var sagt, meirr i nalægd vid [manna bygd¹², þa gafz gudlig miskunn honum þar upp a; þviat þa er [bræðr

1 *mgf. B.* 2 *saal. B;* augliti *A.* 3 [*saal. B;* syn, meðan hann var i einsetunni *A.* 4 *tílf. B.* 5 [fyrir þínar sakir *B.* 6 [*saal. B;* fyrir þína kenning *A.* 7 *Her mangler et Blad i B.* 8 *Med dette Ord begynder fjerde Blad i C.* 9 [*saal. C;* mun þer þat *A.* 10 eyðimorkinni *C.* 11 *kal C.* 12 [*saal. C;* borgarmenn *A.*

et radicibus quibusdam, et hæc ei dulcia videbantur. Aquam vero si quando invenisset, bibebat, orationibus et hymnis occupans omne diei tempus ac noctis. Ut autem ad maturam pervenerat ætatem, apparuit ei angelus Domini in eremo per visum, dicens: «Eris in gentem magnam, et multus tibi populus credetur, et erunt qui per te salvandi sunt multa millia hominum. Quantoscumque autem in hac vita positus converteris ad salutem, super tantos principatum accipies in futuro. Et nihil verearis: numquam enim aliquid tibi deerit eorum, quæ ad usum corporis requiruntur, quoties hæc poposceris a Deo.» Hæc cum audisset, ad viciniora loca accedit, et primo solus sub parvo tugurio, quod sibi ipse construxerat, habitare cœpit, oleribus compositis vescens solis, interdum etiam post continuata ieiunia. Litteras primo ignoravit; cum autem de eremo ad hæc, quæ supra diximus, viciniora habitaculis loca accessisset, data est ei divinitus gratia. Et cum a fratribus oblatus ei fuisset codex, quasi olim iam sciens litteras, legere cœpit. Collata est ei adversus dæmones etiam virtus, ita ut multi ex his, quos

baru bok¹ at honum, las hann, sem hann hefði þegar í bernsku til bokar² settr verit. Sva mikil dygd veittiz honum a mot diöfla vellði, at margir, þeir er ohreinir andar ærdu, fluttuz naudgir honum fyrir kne med miklu hareysti³ vottandi af hans verdleikum.

5 Margar veitti hann monnum adrar heilsugiafir, þviat otalligr fioldi munka ok annars folks flyektiz⁴ hvaðanæfa til hans fundar. En er ver gengum fram milli annarra brædra, görði hann sik miok glaðan⁵, er hann sa oss. Ok er hann hafði heilsat oss ok bediz fyrir, þo hann fætr gesta sinna, sem vandi hans var; eptir
10 þat tok hann ok lærði oss med⁶ guðligum ritningum af stadfesti truarinnar ok ömbun hins eilifa lifs, þviat honum var af guði gefin mikil miskunn til framburðarins. Ok þa er hann hafði marga capitula guðligr ritninga snotrliga utskyrð, sneriz hann enn til bænar. Su var hans venia⁷ at bergia alldri (fyrr) likamligri fæðu, en
15 hann hefði tekit holld ok blod vars herra Jesu Kristz. Þvi teknu ok lyktadri messu bidr hann oss ganga til bordz, en hann sialfr sitr hia oss æ⁸ midlandi oss af seim guðligr mola(!).

1 [*saal. C*; bok var borin *A.* 2 bækr *C.* 3 *saal. C*; erfide *A.*
4 flykðuz *C.* 5 *tilf. C.* 6 eptir *C.* 7 *Her mangler Nederdelen*
20 af første Spalte i *C.* 8 ok *A.*

urgebant dæmones, etiam inviti ad eum raperentur, protestantes summo cum clamore de meritis eius.

Sed et alias quamplurimas sanitates operabatur. Congregabantur interim ad eum plurimæ multitudines monachorum, inter
25 quos cum etiam nos advenissemus, visis nobis lætissimus redditur. Cumque salutans nos orasset, more sibi solito pedes hospitum propriis manibus lavit, et docere nos ex scripturis, quæ ad ædificationem vitæ ac fidei pertinent, cœpit; erat enim ei docendi gratia a Deo collata. Cum itaque plurima nobis scripturarum capitula
30 sapienter disseruisset, rursus ad orationem convertebatur. Consuetudo autem erat ei non prius corporalem cibum sumere, quam spiritalem Christi communionem acciperet. Quo accepto post gratiarum actionem adhortari nos etiam ad reficiendum cœpit. Ipse tamen sedens nobiscum numquam cessabat aliquid de studiis
35 spiritalibus commonere.

Narrabat ergo nobis tale aliquid: Scio hominem, inquit, quendam in eremo per tres continuos annos nullum sumsisse terrenum cibum, angelus enim Dei tertia quaque die escam

Slikt sva sagdi hann oss: Veit ek nockurn mann, sagdi hann, þann i eydimorkinni, er engva hafdi iardliga fædu um .iii. ær i samt, helldr færði guds engill honum hinn þridia hvern dag himneska fædu, ok var honum þat bædi matr ok dryckr. Ok enn sagdi hann: Veit ek þesskonar mann, at komu til hans diöflar i aliti himneskrar herferdar ok engiligum bunadi (rekandi) elldliga vagna, ok leiddu milli sin sva sem med nöckuru tignarmoti sem einn mikinn konung; ok sa er þeira höfdingi syndiz vera, sagdi til einsetumannzins: «Heyr þu, madr, innt (hefir) þu alla (luti) med verki, þat eina skortir, at þu lutir mer med dyrkan, ok mun ek hefia þik upp sem Heliam.» En er munkrinn heyrði þetta, þa mællti hann i hug-ser: «[Hvat er þat, er nu heyri ek? Hversdagliga dyrka ek ok vega sama minn drottin, er sannr er konungr. En ef þessi væri sa, hvi mundi hann þess beidaz af mer, er hann veit mik án aflatu inna.» Svarar sidan sva hinum nykomna konungi: «Ek hefi her hia mer minn konung, þann er ek dyrka án aflatu, en þu ert eigi minn konungr.» Vid þessi munkzins ord hvarf uhreinn andi þegar i brott ok allt hans fals, ok syndiz honum alldri sidan. En þessa luti sagdi heilagr Or oss sva sem

1 [rettet; hvart A. 2 Her begynder anden Spalte i C.

deferebat ei cælestem, et hæc ei cibus erat et potus. Et iterum scio huiusmodi hominem, quia venerunt ad eum dæmones in specie cælestis militiæ et habitu angelorum, currus igneos agentes, plurimo apparatu tamquam magnum aliquem regem deducentes, isque, qui ceteris ut rex haberi videbatur, dicebat ad eum: «Implesti omnia, o homo, superest, ut adores me, et transferam te sicut Eliam.» Sed monachus hæc audiens dicebat in corde suo: «Quid est hoc? Quotidie ego salvatorem, qui est rex meus, adoro. Hic si esset ille, quomodo a me hoc exposceret, quod indesinenter me facere sciret?» Et post hæc respondit ad ipsum: «Ego habeo meum regem, quem quotidie sine intermissione adoro, tu autem non es rex meus.» Et continuo inimicus ad hæc verba nusquam comparuit. Verum hæc ille quasi de alio nobis narrans, sua gesta sub alterius persona memorabat. Patres tamen, qui aderant, ipsi nobis affirmabant, quod ipse esset, qui hæc vidisset et audivisset.

Erat enim hic magnificus pater, qui inter cetera bona etiam hoc præstabat advenientibus fratribus, et cum ipso habitare volentibus, quod faciebat convocari fratres qui secum erant, et in una

af odrum, ok tiadi sealfs sins verk undir annars yfirsyn. En heilagir fedr, þeir er vid voru, sönnumdu, at hann hefði sialfr slika luti seet ok heyrtr.

Þessi hinn mikilligi¹ fadir Or, er fra er sagt, veitti þann velgerning tilkomandi brædrum, þeim er nær honum villdu byggia, millum margra annarra godra verka, at hann kalladi samt brædr þa alla, er med honum voru, ok gerdu þeir upp æ einum degi skala hinum nykomna brodur, ok var at þessu verki mikil skemtan ollum brædrum. Skiptu sva til, at sumir fluttu til griot eda tre,
10 lim eda leir eda vatn. En er algert var, fengu þeir af hendi med ollum nytsamligum lutum ok naudsynligum hinum nykomna brodur.

Nöckurn tima kom falsbrodir nockurr til heilags Or, ok at hann syndiz nökr², hafði hann folgit klædi sin. Heilagr Or avitadi hann at ollum brædrum aheyrundum³, ok þar þau klædi
15 fram milli þeira, er hann hafði leynt. En þenna atburd ottuduz sva miök allir, at engin dirfdiz sidan um nockurn lut fyrir honum at fallera. Sva mikill var hugarkraptr ok megn gudligrar miskunnar med hinum helga Or, er hann hafði fengit fyrir hreinleik truarinnar ok erfidi margfalldz athalldz, at fiöldi brædra þeira, er

20 1 mikli C. 2 nokðr C. 3 aheyrundum C.

die advenienti fratri cellulam ædificavit. Erat in hoc opere magna alacritas fratrum, unoquoque eorum festinante lateres convehere, aut lutum porrigere, aut aquam infundere, aut ligna deferre. Ubi vero perfecta fuisset, ipse eam omnibus utensilibus vel necessariis instructam tradebat fratri.

25 Hic aliquando cum falsus quidam frater ad se venisset, et ut videretur nudus, vestimenta sua occultasset, arguit eum coram omnibus, et in medium quæ occultaverat protulit; et ita pertinuere omnes, ut de reliquo nemo auderet coram ipso fallere. Tanta erat in eo virtus animi, et tanta divinæ gratiæ magnitudo, quam abstinentiæ labore et fidei puritate quæsierat. Multitudines autem
30 fratrum cum ipso positæ tanta gratia erant repletæ, ut cum ad ecclesiam convenirent, chori angelorum vestibus ac mentibus resplendentes, ad imitationem virtutum cælestium, in hymnis et laudibus Dei pervigiles viderentur.

35 3. *De Amnone.* Vidimus autem in Thebaide etiam alium virum, nomine Ammonem, patrem trium millium circiter monachorum, qui Tabennensii appellantur, ingentis abstinentiæ viros,

med honum voru, göfguduz af sva mikilli guds miskunn, at þa er þeir komu til kirkiu, synduz þeir sva biartir at bunadi ok yfirbragdi skirligra hugskota sem engiligr fioldi himneskra hermanna, allzvalldanda gud lofandi ok naduliga vegsamandi med ymnum ok odrum lofsöngum. 5

3. Hinn helga Ammonem sam ver vid Thebaidam, hann var formadr yfir .iii. þusundum munka, þeir ero kalladir Thabeniensij, undarligir bindendismenn. Sa er þeira sidr at klædaz colobijs, þat er linseckum likaz, lukt at hlidunum, en um halsinn ok herdarnar ok tveim megin nidr saumat af [listum af skinni 10 egipzku 2. Þess geyma þeir iafnan at hylia höfudit ok asionurnar med skyrtum sinum, þa er þeir fara til fædu, at engi leiti aa, þott hann finni annan ser sparneytnara. Þeir halda hina mestu þögn yfir mat sinum, sva at engis mannz raust matti i því husi heyrar þann tima, er brædr sitia yfir bordi. Allt þeira medferd(i) milli 15 mannfolda er sva sett ok samit, at þat mætti metaz einseta; hvers sem eins brædra bindendi eda önnur meinlæti leynaz, sva at önginn ma auðvelliga lofaz ne med aleitni miok lastaz. Allir samt satu brædr vid bord, ok þadan af aukadiz ást, þott kvidr kendi hardrettis, þviat enn meiri ok dyrmatari er dygðin þeira 20

1 Her mangler det nederste af anden Spalte i C. 2 [rettet; listar af skinni .e. skytter A.

quibus usus est indui colobiis quasi saccis lineis, et pelle confecta a collo post tergum et latus descendente contegi; cucullis etiam caput operiri, maxime cum ad cibum ventum fuerit, eis que etiam 25 faciem velant, ne alius alium parcius cibum sumentem deprehendat. Est autem eis et in capiendo cibo summum silentium, ita ut nec puteter in eo loco esse aliquis hominum, ubi sedetur ad mensas, et omnis eorum conversatio ita est in multitudine posita, quasi esset in solitudine, dum ita latet uniuscuiusque abstinentia, ut ab 30 alio deprehendi non possit. Sedent ergo ad mensam contingentes magis quam sumentes cibos, ut nec defuisse mensis, nec tamen ventri satisfacisse videantur. Maior quippe est continentiae virtus, his abstinere quae in oculis habentur et in manibus.

4. *De Beno.* Vidimus et alium senem mansuetudine omnes 35 homines præcellentem, Benum nomine, de quo asserebant fratres, qui cum ipso erant, quod neque iuramentum umquam neque mendacium de ore eius processerit, neque ullus hominum iratum eum

luta at þarnaz, er¹ fyrir augunum hafaz² ok halldaz með höndunum.

4. Ver sáam ok hinn blezada födur Benum, er at hogväri var hverium manni-fremri; þar með sögdu sva brædr, þeir er með honum voru, at lygd kom alldri af hans munni, ok engi madr hafdi hann reidan seet ne idiulausan malsenda onytsamliga framflytianda, helldr var hans lif ok hættir með hinu mesta hlíodi ok hofsemd; virði hann i ollum lutum fyrir litillætis sakir engis sialfan sik, en hafdi þo nær engiliga skipan a sinu sidferdi³.
- 10 Badum ver hardla miok af honum at heyra einhveria aminning, ok fengum um sidir, at hann sagdi oss fæ ord⁴ af hogväri ok hogsemd.

Einnhvern tima eyddi þar hia honum nalægt herad dyr þat, er ypotamus⁵ heitir. Heradsbændr badu hinn helga Benum til koma. Ok er hann sa þetta hit mikla dyr ok hit grimliga, mællti hann til þess: «I nafni Jesus Kristz byd ek þer, at þu spillir eigi hedan fra þessarri iordul!» Dyrir hvarf þegar i brott sem keyrt með engiligum krapti, ok kom þar alldri sidan. Sama hætti sögdu þeir ok iafnvel korkodrillum fyrir honum flyit hafa annan tima.

- 20 5. Ver komum til borgar nockurrar Thebaidis, er Exorincum
- 1 ero tilf. A. 2 Med dette Ord begynder tredie Spalte i C. 3 meðferði C.
4 luti C. 5 ippotamus C.

viderit aliquando aut sermonem superfluum otiosumque proferentem, sed erat vita eius in summo silentio moresque tranquilli, et

25 per omnia quasi angelici ordinis vir; humilitas quoque immensa, et in omnibus pro nihilo semet ipsum ducens. Denique nobis multum rogantibus, ut aliquem sermonem ab eo ædificationis audiremus, vix impetrare potuimus, ut pauca nobis de mansuetudine loqueretur.

30 Hic aliquando, cum bestia quædam, quæ hippopotamus (v.l. hypopotamus) appellatur, regionem illi proximam vicinamque vastaret, rogatus ab agricolis venit ad locum; et cum immanem belluam pervidisset, ait ad eam: «Præcipio tibi in nomine Jesu Christi, ne ultra vastes hanc terram.» Tum illa, quasi angelo persequente, effugata, nusquam omnino comparuit. Simili modo etiam crocodilum (v.l. cocodrillum) ab eo alio tempore fugatum perhibebant.

5. De Oxyryncho civitate. Venimus autem et ad civitatem quandam Thebaidis, nomine Oxyrynchum, in qua tanta religionis

heitir. I henni hittum ver sva mikla gezkunnar nægd, at engi ma þat makliga¹ ordum inna, þviat ver sãm i hverri² ra borgina skipada utan ok innan munku bygdum, ok þar sem fyrr höfðu verit hof ok hörgar heidingligrs blotskapar, þar voru nu munkum ok bræðrum hus eda herbergi, ok um alla borgina sãm ver miklu fleiri munklifi en verallig herbergi. En þviat borgin var mikil ok fiölmenn, voru þar .xii. kirkiur, þar sem allr mugrinn veralldar manna sotti til, fyrir utan þær kirkiur er serhveriu klaustri heyrdu til. Kastalar eda stoplar, hlid eda port borgarinnar, med kram ok hyrningum, voru engi aud af munku herbergium, þeira er nott ok dag gulldu gudi lof ok görðu sva alla borgina sem eina kirkiu. Engi fannz þar vantrur eda villumadr, helldr (voru) allir borgarmenn kristnir med sameignum sid, sva at med ollu engi dvelli ne at teldi, hvart er byskup bydi a stræti eda at kirkiu heilagar bænr fram flytiaz. Sialfir valldzmenn ok höfðingiar borgarinnar med gardzbondum settu hugatsamliga vid hvert borgarhlid gæzlumenn, at [hvargi er³ sæiz utlendr eda öreigi, fengi þegar þat, er þurft beiddi, er hann hitti porzins herra eda stadarins forstiora.

En hversu mun ek, segir sæll Jeronimus, þa godvilld greint

¹ mackligum C. ² Her mangler det nederste af Spalten i C. ³ [hvergi A.

deprehendimus bona, ut ea nemo digne valeat enarrare. Repletam namque eam monachis intrinsecus vidimus et extrinsecus omni ex parte circumdatam. Ædes publicæ, si qua in ea fuerant, et templa superstitionis antiquæ, habitationes nunc erant monachorum, et per totam civitatem multo plura monasteria quam domus videbantur. Sunt autem in ipsa urbe, quia est ampla valde et populosa, duodecim ecclesiæ, in quibus publicus agitur populi conventus, exceptis monasteriis, in quibus per singula orationum domus sunt. Sed nec portæ ipsæ, nec turre civitatis, aut ullus omnino angulus eius monachorum habitationibus vacat, quique per omnem partem civitatis die ac nocte hymnos ac laudes Deo referentes, urbem totam quasi unam Dei ecclesiam faciunt. Nullus enim ibi invenitur aut hæreticus aut paganus, sed omnes cives Christiani, omnes catholici, ut nihil omnino differat, si episcopus in platea orationem aut in ecclesia faciat. Ipsi quoque magistratus et principales civitatis, et reliqui cives studiose per singulas portas statuunt, qui observent, ut sicubi apparuerit peregrinus aut pauper, certatim ad eum currant, et qui præoccupaverit abducit, ut quæ sunt necessaria consequatur.

faa, er þetta folk veitti oss, þviat otalligr fioldi munka ok meyia, er i borginni voru, sem fyrr var sagt, runnu i mot oss ok veittu vegsemd i ollum lutum sem guds englum. Ok (er) ver frettum eptir af heilögum byskupi stadarins, heyrdum ver hann segia þar
 5 vera i stadnum .xx. ¹ þusundir meyia ², ok .x. þusundir munka. Þessarra allra astud ok blidskap, virðing ok varkunnlæti, er þeir veittu oss, fordaz ³ ofremd med styrkleiks ⁴ skort frasögnina, hversu einn ok einn baud oss til sin. Ver saam þar fiolda mikinn heilagra fedra hafandi ymsar guds giafir, sumir i framburd guds orða,
 10 adrir i bindendi, en flestir þionudu gudi med taknum ok iartegnagörd.

6. Eigi langt fra borginni saam ver heilagan mann, Theonem at nafni, til þeirar halfu, er vendir ⁵ til eydimerkrinnar, hann hafdi sik einn saman inni lukt i kofa sinum. Sva var flutt, at hann
 15 hefði halldit þaugn .xxx ⁶. aara i samt, þar med skein hann sva mörgum kröptum, at hann trudiz [med ollu ⁷ sem einn spamadr.

¹ Her *begynder fjerde Spalte af C.*, ² er i vöru borginni, sem fyrr var sagt *tilf. A.* ³ *rettet*; forðar af mörgum *A*; ferr þar *C.*
⁴ skyrleiks *C*; med *Ordet styrkleiks* *begynder atter B.* ⁵ *veit B.*
 20 ⁶ þriatigi *B.* ⁷ [af ollum *B, C.*

De his autem, quæ erga nos ab ipsis populis gesta sunt, videntibus transire nos per civitatem suam et velut angelis occurrentibus atque honorem deferentibus, quomodo enarrem? Aut de ipsis monachis et virginibus, quorum innumeræ multitudines, ut
 25 supra diximus, in illa urbe habentur? Requirentes enim a sancto episcopo loci illius, viginti millia virginum et decem millia monachorum inibi haberi comperimus. Quorum omnium affectum erga nos et honorem, quem exhibebant, vobis exponere nec sermo sufficit nec verecundia permittit, quomodo pallia nostra scinderentur, unoquoque nos sibi rapiente et ad se ducere cupiente.
 30 Vidimus quosque ibi plurimos sanctorum patrum diversas Dei gratias habentes, alios in verbo Dei, alios in abstinentia, alios in signis et virtutibus ministrantes.

6. *De Theone.* Vidimus et alium non longe ab urbe ad eam
 35 partem, quæ mittit ad eremum, nomine Theonem, virum sanctum, intra cellulam suam clausum solitarium, qui perhibebatur triginta annis silentii habuisse continentiam, quique tam multas virtutes faciebat, ut propheta apud illos haberetur. Conveniebat namque

Hversdagliga sotti til hans mikill fiöldi siukra manna. En hann retti til þeira hondina ut um glugginn, er a var kofanum, ok lagdi yfir höfud serhverium ok blezadi þeim, bad þa sidan heim hverfa heila af ollum krankleika. Hann var sva hyrliqr i augunum ok vegsamligr i vidrlitinu ok fagnadarfullr i öllu yfirbragdi, at hann 5
syndiz sem einn engill milli annarra manna.

Sva barst¹ at nöckurn tima eigi fyrir löngu, at þvi sem oss var sagt, at illvirkiar nöckurir komu um nott at herbergi hins heilaga Theonis, trudu sik þar gull nöckut finna mundu. En heilagr Theon batt þa² vid dyrrin med bæn einni saman, sva at 10
þeir mattu hvergi a brott hræraz fra hurdinni. Um morguninn eptir veniu sotti mikill mannföldi til hins heilaga Theonis³, ok er þeir sa illvirkiara vid dyrrin, villdu þeir draga þa til domanda⁴. Heilagr Theon knuidr sva nakvæmri naudsyn taladi þa til þeira eitt ord: «Latit þa fara i fridi, ella mun miskunn heilsugiafa vid 15
menn fra mer hverfa.» Ok er folkit heyrdi þetta, þorðu þeir eigi moti mæla, ok letu þa fara frelsa, hvert er þeir villdu. Illvirkiar sia nu, hver miskunn þeim er veitt, leggja nu nidr ran ok stuldi,

¹ bar *B, C.*

² *Her ender fjerde Blad i C.*

³ *Theonem B.*

⁴ domara *B.*

ad eum per dies singulos infirmorum plurima multitudo, ad quos ille per fenestram manum proferens et uniuscuiusque capiti superponens ac benedicens, eos sanos ab omni ægritudine remittebat. Hic etiam ipso visu tam honorabilis erat tantumque reverentiæ gerebat in vultu, ut inter homines angelus videretur, ita lætus 25
oculis et plenus totius gratiæ apparebat.

Huic cum parvum ante tempus, ut comperimus, noctu latrones supervenissent, aurum se apud eum inventuros credentes, oratione sola ita eos vinxit, ut foribus eius affixi movere se omnino non possent. Mane vero cum ad eum turbæ more solito convenissent, 30
et viderent ad ianuas eius latrones, volebant eos igni tradere. At ille rerum necessitate compulsus, unum eis solum locutus est verbum: «Sinite, inquit, eos illæsos abire, alioquin gratia a me fugiet sanitatum.» Populi vero, ut audierunt hæc, contradicere non audentes, dimiserunt eos. Latrones vero videntes quod secum 35
est gestum, abiecta scelerum voluntate et præteritorum malorum poenitudinem gerentes, ad monasteria vicina confugiunt atque ibi emendatoris vitæ formam modumque suscipiunt.

en skunda til nalægra munklifa, hefia þar upp hatt ok sid somaligs¹ lifs ok atferdis, gerandi idran ok yfirbot umlidinna afbrigda.

Ver næmum af sialfum Theone, segir sæll Jeronimus, ok þeim bræðrum er med honum voru, at eigi at eins kunni hann 5 egipzka tungu eda girzkra² manna mál, helldr ok iafnvel latinu. Þessi hinn heilagi fadir fystiz at letta med aminningarordum erfidi vorrar aurlendingar³ ok ritadi til vor a spialldi miskunnsamliga kenning sins malsenda⁴. Heilagr Theon hafdi ok þa eina fædu, er utan elldzneyti var tilbuin. Sva sogdu ok helgir fedr, 10 at [foldi mikill skogardyra⁵ sloz i fylgd med honum, hvargi er hann geck um eydimorkina. En hann bar vatn or brunni sinum ok ombunadi þeim sva mædiliga fylgd med hversdagligri dryckiargiðf. En þat var augliost mark til þessa lutar, at foldi mikill fannz ferla yxna ok onagrorum umhverfum hans herbergi.

7. Vid Thebaidam i halfum Hermopolis borgar sœm ver ok 15 hittum hinn heilaga Apollonium. Til þeirar sœmu borgar Hermopolis kom varr herra ok lausnari med Mariu ok Joseph, er flydu⁶ af Gydingalandi undan ofridi Herodis, sem spasaga Ysaie innir:

1 somasamligs *B.* 2 *saal. B.*; samgirzkra *A.* 3 utleidingar *B.*

20 4 mals *B.* 5 [mikill flockr dyra *B.* 6 hann flydi *B.*

Erat autem supradictus vir eruditus non solum Ægyptiorum et Græcorum lingua, sed etiam Latinorum, ut et ab eo ipso, et ab his qui ei aderant, didicimus. Sed et ipse relevare cupiens et consolari peregrinationis nostræ laborem, in tabella scribens ad 25 nos gratiam doctrinamque sui sermonis ostendit. Erat autem eius cibus absque ignis opere. Dicebant autem, quod et noctibus ad eremum progrediens comitatu uteretur plurimo eremi bestiarum. Ipse vero hauriens aquam de puteo suo et præbens eis pocula, obsequii earum remunerabat laborem. Huius autem rei manifestum dabatur indicium, quod vestigia bubalorum, caprarumque 30 et onagrorum circa eius cellulam plurima deprehendebantur.

7. *De Apollonio.* Vidimus et alium sanctum virum nomine Apollonium apud Thebaidam in finibus Hermopolis, ad quam civitatem salvatorem cum Maria et Joseph de Judææ finibus 35 venisse tradunt, secundum prophetiam Esaie dicentis: Ecce dominus sedet super nubem levem, et veniet in Ægyptum, et commovebuntur manufacta Ægyptiorum a facie eius et cadent in terram. Vidimus ergo ibi etiam et templum ipsum, in quod

Se her! drottinn mun sitia yfir lett sky ok koma i Egiptaland, ok munu fyrir hans asionu eydaz ok nidr falla¹ skurdgod egipzkra manna.

Heilagr Apollonius hafdi sin munklifi undir fialli nöckuru, er ver sáam hann, sem fyrir var sagt². Hann var forstiori nær 5 fyrir³ .v. hundrudum munkka, ok af ollum halfum Thebaidis trudiz hann hinn fremzti ok hinn frægzi allra fedra. Mikil ok mörg kraptaverk ok undarligra iartegna vann gud fyrir hann. Hann fæddiz allt fra bernsku vid bindendi, en er hann var alroskinn at all dri, vox æ guds miskunn med honum. Vær sáam hann nær 10 attrædan blomgandiz milli brædra ok margra munklifa. En þeir, er her synduz vera hans lærisveinar, voru algörvirk ok mikilligir, at þeir skinu nær allir iarteinum.

Heilagr Apollonius for .xv. vetra til einsetu, [sem ver sögdum², ok er hann hafdi þar verit i andligri framning .xl. æra, kom 15 gudlig rödd yfir hann ok mælti: «Heyrdu, Apolloni! fyrir þik mun ek yfirkoma speki spekinga a Egiptalandi ok nidra skilning skiliandi manna, ok munt þu snua vitringum⁴ Babilonsborgar mer til handa eydandi ollum atrunadi ohreinna anda. Far þu nu meirr

¹ briotaz *B.* ² [*mgl. B.* ³ ifir *B.* ⁴ *saal. B;* snytringum *A.* 20

ingresso salvatore corruisse omnia idola in terram et comminuta esse memorabantur.

Vidimus ergo supradictum virum et in vicina eremo sub monte quodam habentem monasteria; erat enim pater monachorum circiter quingentorum, et famosissimus in omnibus Thebaidæ finibus 25 habebatur. Opera enim magna erant ei, et virtutes multas signaque plurima et prodigia faciebat per eum Deus. A pueritia namque in abstinentia nutritus, ubi ad maturam pervenit ætatem, gratia Dei semper cum ipso crevit. Erat enim annorum fere octoginta, cum eum vidimus in monasteriorum congregatione florentem; 30 sed et ipsi qui videbantur eius esse discipuli, ita perfecti erant et magnifici, ut omnes pæne possent signa facere.

Quindecim ergo annorum secessisse eum ad eremum ferebant, atque ibi cum quadraginta annis fuisset in exercitiis spiritualibus conversatus, aiebant vocem Dei ad eum delatam dixisse: «Apolloni, 35 per te perdam sapientiam sapientium in Ægypto, et intellectum prudentium reprobabo. Perdes autem mihi et eos qui inter ipsos sunt sapientes Babylonis, et omnem culturam dæmonum subrues.

i nandir vid manna bygdir, ok snudga mer eiginligan lyd, þann er fulluliga¹ fylgi gæzkunnar gerningi.» Heilagr Apollonius svarar sva: «Heyr þu, drottinn minn! rek brott fra mer hræsni, at eigi [dramba ek yfir² brædrum minum, ok falla³ ek sva af þinum vel-
 5 gerningum.» Guds rödd sagdi þa enn til hans: «Tak hendinni upp a hals þer, ok þann er þu finnr þar, gyrd hann greypiliga nidr vid sandinum.» Heilagr Apollonius tok hendinni þegar i stad upp a halsinn ok hondladi þar einn litinn blamann ok dreckti honum iafnskiott nidr i sandinn undir fætr ser kallanda ok sva
 10 segianda: «Ek em drambanar diðfull.» Eptir þat kom rödd yfir hann af gudi ok mællti: «Far ðruggr nu, alla luti, þa er þu villt af gudi þiggia, munt þu fá ok odlaz.» Sidan for Apollonius til þeira stada, er menn bygdu. Þessir lutir gerduz a dögum Juliani gudnidings.

15 Heilagr Apollonius hof nu bygd sina i hellisskuta nöckurum, er var i nalægd vid eydimorkina, ok badz fyrir nott ok dag. Þar fluttu helgir fedr, at hann felli hundrat sinnum hvart nott ok dag a kne, ok neytti meirr engiligri fædu en mannligri. Klædnadr hans var colobium eitt af vesti gert, þat er þeir kalla lebitarium, ok
 20 1 fylliliga B. 2 [drambi ek fyrir B.- 3 falli B.

Perges ergo nunc ad loca habitabilia, generabis enim mihi populum substantialem et perfectum æmulatorem operum bonorum.» At ille respondens ait: «Aufer a me, Domine, iactantiam, ne forte elatus super fratres meos cadam ab omnibus bonis tuis.» Respondit
 25 ad eum rursus divina vox: «Mitte manum tuam ad cervices tuas, et quod apprehenderis constringe et sub arena obrue.» At ille sine mora iniecta manu ad cervices suas, apprehendit quasi parvulum quendam Æthiopem, et continuo submersit eum sub arena clamantem et dicentem: «Ego sum superbiæ dæmon.» Post hæc
 30 vox ad eum facta est a Deo dicens: «Perge nunc, omnia enim quæcumque a Deo poposceris, consequeris.» Ille ergo post hæc perrexit ad ea loca, in quibus homines habitabant. Temporibus autem Juliani tyranni hæc fiebant.

Fuit autem in locis illis spelunca quædam eremo vicina, in
 35 qua habitare cœpit, indesinenter die ac nocte orationibus vacans, easque, ut aiebant, per diem centum vicibus totidemque noctis tempore curvans genua consignabat Deo. Cibo autem magis cælesti quam humano utebatur. Indumentum eius stupeum collobium

dukr, sa er hann vafdi halsinn með ok huldi höfudit niðr at eyrunum¹. Sva segia helgir fedr, at þessi klædnadr hefði ecki fölnat ne fyrnz a þeim .xl. vetra, er hann hafði i eydimörkinni verit. Heilagr Apollonius stódugr i andans krapti var i nalægum stad eydimörkinni ok gerdi undarligar iarteinir i heilsugiofum vid menn, 5 þær er fyrir sakir sins mikilleika fær engi tungum talt ne ordum innt, at því er ver heyrðum af þeim helgum fedrum, er með honum voru. Þar af for ok flaug mikillig frægd fra honum alreynd með allri undran, rett sem hann væri einn propheti eða postoli. Af ymisligum stöðum nalægra herada sottu munkar til 10 hans fundar, ok offrudu honum sem hinum godfusazta fedr fríd framlög, þat voru [serhverir sinar salur til forsia². En hann tok vid hverium sem einum með allri skynsemd, ok eggjardi suma at vinna vel, en suma vel at skilia. En hann syndi þeim fyrr i dyrligum dæmum þa luti, er hann kendi þeim i ordum. Sunnu- 15 dag hvern baud heilagr Apollonius ollum bræðrum til bordz með ser fyrir astar sakir, en adra daga bad hann hvern heima at sialfs sins fremia eptir villd mattuliga bindendi. Sialfr hann geymdi ok

¹ herðunum *B.* ² [þeira salur *B.*

erat, quod apud illos lebetes (*l.v.* lebitonarium) appellatur, et 20 linteum, quo collum et caput obvolveret. Quæ tamen indumenta ferebant permansisse ei in deserto numquam veterata. Erat ergo in vicino eremi loco in virtute spiritus degens, signa et sanitates miras efficiens, quas enarrare pro sui immensitate, sicut ab his, qui cum ipso erant, senioribus comperimus, vox nulla sufficiet. 25 Fama autem magnifica de eo pervulgata, cum in admiratione omnium quasi propheta aliquis aut apostolus haberi cœpisset, vicinis e regionibus monachi diversis ex locis conveniebant ad eum, et tanquam pio patri magna munera, suas singuli quique animas offerebant. At ille unumquemque eorum tota religione suscipiens, 30 alios ad bene operandum, alios ad bene intelligendum provocabat; sed et ipse prius ea ostendebat exemplis, quæ verbis docere cupiebat. Aliis quidem diebus unumquemque apud semet ipsum exercere abstinentiam, quam posset, sinebat; die vero dominica gratia caritatis secum omnes cibum sumere hortabatur, cum tamen ipse solitis 35 abstinentiæ observationibus deserviret, herbis solummodo aut oleribus utens, nec usum aut ministerium ignis admittens.

gætti þa sem endrinar sinnar bindendi, sva at hann bergdi ongu, nema [grös ok kal kendi hann¹ osodit hvartveggia.

A dögum Juliani, sem fyrir gatum ver, heyrði heilagr Apollonius handtekinn einn brodur ok halldinn i myrkvastofu til þianar
 5 eda þionostu²; kom nu med bræðrum fyrir hugganar sakir at minna hann æ at hallda stadfesti truarinnar i slikri naudsyn, hlæia³ ok fyrirlita nalæg meinlæti, ok sagði sva: «Nu er provanartimi, æ hverium er vattaz ok vitnaz hugskot heilagra af ægangi guds ovina.» Ok er hann styrkti slikum ordum ok morgum odrum
 10 hug sins brodur, kom at hundredshöfðingi ok [tok reidiliga a þvi, (er)⁴ hann dirfdiz inn at ganga, læsti þegar myrkvastofuna ok þar inni hinn heilaga Apollonium ok alla hans förunauta, en tok [ut lykllana⁵, ok ætladi slik embætti Apollonio sem [hinum broðurnum⁶; for brott sialfr, en setti marga vardmenn yfir myrkvastofuna. En nær midri nott syndiz engill guds med miklu liosi
 15 ok lauk upp myrkvastofuna⁷. En vardmenninir urdu hræddir ok ottafullir, fellu til fota heilagra guds manna ok badu þa brott fara,

1 [kali eda grosum ok B. 2 hofsidar *tilf.* B. 3 *rettet*; leggja A, B.

4 [spurdi hvi B. 5 [brott lukllana B. 6 [odrum bræðrum þeim

20 sem inni voru B. 7 myrkvastofunni B.

Hic cum audisset Juliani, ut supra diximus, temporibus fratrem quendam ad militiam comprehensum detineri in carcere, venit ad eum cum fratribus consolandi gratia, et ut moneret eum in necessitate tenere constantiam atque imminetia contemnere ac deridere
 25 pericula: «Tempus enim, ait, certandi adest, in quo fidelium mentes tentationibus probandæ sunt et noscendæ.» Cumque his et aliis verbis roboraret animos adolescentis, supervenit centurio et indignatus est, cur introire ausus sit, claves extrinsecus carceris imposuit, ipsumque et omnes, qui cum eo venerant, pariter conclusit, quo scilicet etiam ipsi similiter ad militiæ detinerentur officium; cōstituensque custodes quamplurimos abscessit. Medio autem noctis astare visus est angelus ingenti luce resplendens, et obstupefactis perterritisque custodibus, carceris claustra patefecit. Tunc vero ipsi custodes advoluti pedibus sanctorum, rogabant eos
 35 decedere, dicentes melius sibi esse mori pro eis quam divinæ virtuti obsistere, quæ eorum curam gerebat. Mane vero etiam ipse centurio cum principalibus viris festinus ad carcerem venit, rogans ut discederent omnes, qui teneri videbantur. Dicebat enim domum

sögdur ser betra at deya fyrir þeira skyld en gudligum mætti i moti standa, er þeira geymdi. Snemma um morgininn kom sialfr hundradshöfðinginn felms fullr ok adrir valldz menn med honum til myrkvastofunnar, ok bad alla þa, er halldnir voru, brott fara frialsa, hvert er þeir villdu, sagdi sialfs sins herbergi hafa fallit af miklum landskialfta ok þar fyrir nockura sina pionustumenn [hina hærztu 1 dait hafa. Ok er hinir helgu fedr heyrdur þetta, gulldu þeir gudi þackir ok hurfu aprt til eydimerkrinnar, ok voru i einum stad eptir postolanna dæmi hafandi eitt hiarta ok eina önd.

En hinn gamli fadir Apollonius kendi þeim at þroz hversdagliga at dygdunum en reka þegar brott i fyrstu fiandans umsafir, þær er hann flytr at hiartanu fyrir hæðiligar hugrenningar, ok tok sva til ordz: «Gyrdit höfud drekans, ok verdr þegar halfdaur allr hans bolr eda bukr. Fyrir því bydr sialfr gud at gyrda höfud drekans², at þegar skiott i upphafi takim ver [eigi i hiarta varu³ vid vondum ok hæðiligum hugrenningum, þvíat æ því sidr setiaz sionhverfingar hugskozins i vorum hugrenningum eda vitum, sem þær ero i fyrstu orugligar uti læstar.» A þat minti hann ok, at annarr sigradi annan at dygdunum, en engi leti sik lægra verda at verkum eda verdleikum sinum nagrönnum. Þar af sagdi hann sva: «Vitid ydr þegar þroz at kröptum, ef ydr er engi reiting⁴ vid heimsins

1 [*mgl. B.* 2 hoggornisins *B.* 3 [*tlf. B.* 4 *saal. B;* ritning *A.*

suam terræmotu magno concidisse et electos quosque famulorum suorum peremisse. Sancti vero, his auditis, hymnum Deo laudesque cecinerunt, et regressi ad eremum erant in unum positi, secundum apostolorum exemplum, habentes animam unam et cor unum.

Pater autem senior docebat eos, ut quotidie proficerent in virtutibus, et insidias diaboli, quas per cogitationes inferret hominibus, in initiis statim retunderent. Sic enim aiebat: «Confringatur caput serpentis, et omne eius corpus emortuum reddetur. Ob hoc enim mandat nobis Deus observare caput serpentis, ut omnino statim ab initio nec recipiamus malas et sordidas cogitationes in corde nostro. Quanto ergo magis diffundi non convenit in sensibus nostris cogitationum phantasias, quas etiam ab initio recipi vetat?» Sed et illud monebat, ut in virtutibus alter alterum vincat, nec patiat se unusquisque inferiorem proximo suo fieri. Hinc autem dicebat: «Scietis vos proficere in virtutibus, si nulla vobis passio fuerit erga mundana desideria. Hoc enim est initium donorum

girndir, þviat þat er upphaf guds giafa. En þott nockurr ydvarr þiggi þa miskunn, at hann göri takn eda iartegnir, geymi hann ok drambi eigi þar af eda upphéfiz i sinum hugrenningum, sem hann se öðrum ædri. Eigi skal hann ok þat ollum syna, at hann hafi þess hattar giöf þegit, ella glatar hann guds giöf ok þar med sialfum ser.»

Heilagr Apollonius hafdi mikilliga miskunn þegit upp a fram-
burd guds orða, sva sem ver reyndum at nockurum luta, en þo
hafdi hann miklu meiri miskunn þegit i framkvæmd verkanna, þviat
10 hvers er hann beiddi af gudi, þa odladiz hann æn dvöl. Utalligar
vitranir birtuz honum. Nöckurn tima sæ hann i svefni uppsitiandi i
postoligu samsæti i fullkomnum felagskap einn af ellrum bræðrum,
þann er honum hafdi lengi fylgt i haleitum lifnadi. Þessi helgi brodir
hrosadi sik [eptir leift hafa a iardriki algervan erfingia guds giafa 1.
15 En er hinn helgi Apollonius bad fyrir ser til guds, at hann hæfi
hann upp til himneskrar hvílldar 2 med hinum broðurnum, feck
hann þessi svör af sealfum gudi, at hann ætti litinn tima her
overid 3, adr en utalligir mundu göraz eptirlikiarar hans lofsamliga
lifs, «þviat fioldi folks ok mikill herr munka mun sannan gud
20 göfga fyrir þinar fortaulur, at þu finnr þar fyrir vid gud verduga
ömbun þins tilgernings.» Þessir lutir gerduz, sva sem hann sæ
1 [hafa eptir leift guds giafir B. - 2 dyrdar B. 3 vmverinn(!) B.

Dei. Quod si etiam ad hoc venerit quis vestrūm, ut et signa et
mirabilia faciat, non extollatur pro hoc, neque in cogitatione sua
25 erigatur tamquam ceteris prælatus, sed nec hoc ipsum hominibus
debet ostendere, quod donum gratiæ huius acceperit, alioquin
seducet se ipsum, et ipse decipietur et gratiam perdet.»

Habebat ergo hanc magnificam verbi Dei doctrinam, sicut et
nos ipsi ex parte fructi sumus, sed et maiorem habebat in operibus
30 gratiam, omne enim quidquid petisset a Deo, sine mora conseque-
batur; sed et revelationes ei plurimæ ostendebantur. Denique
seniorem fratrem suum, qui et ipse in eremo defunctus est, cum
quo plurimo tempore egerat vitam perfectam, vidit in somnis in
sede apostolica residentem, atque unum ex ipsis effectum, hæredi-
35 tatem sibi virtutum et gratiæ reliquisse. Cumque etiam pro semet
ipso oraret, ut velocius eum Dominus assumeret et cum ipso sibi
requiem præstaret in cælis, responsum est ei a Domino salvatore,
parum adhuc temporis debere eum conversari, donec vitæ et con-

fyrir, þviat fioldi veralldarmanna ok munka af borgum ok bæium sottu til hans ladadir med lofsamligri læring eda allra hellz haleitri heims hafnan, ok innan eins manadar gerdu þeir eina mikilliga conventu med honum vid fiallit, er fyrr gatam ver, hafandi sam-eiginligt efni. Þenna hinn himneska her, eda eigi sidr engiligan, 5
sæm ver, segir sæll Jeronimus prestr, pryddan allzkonar kröptum. Engi þeira bar saurgan bunad, helldr birtuz þeir bædi at bunadi klädanna ok heilagleik huganna, nær sem ritningin minnir, at glediaz skuli þyrstandi eydimörk, þviat margir munu siaz synir hennar. Nu at hvoru at þessir lutir se af kristninni sagdir, þa 10
ero þeir þo fullkomliga fylldir ok framkonnir eptir frægd¹ frasnagnarinnar i eydimörkum Egiptalandz; eda hveriar borgir snua sva morgum² til sannrar truar sem audnir Egiptalandz? Þviat sva margr lydr, sem borgirnar byggir, þvi nær mikill munkafoldi er nu i eydimörkunum. Ok þvi syniz mer, segir sæll Jeronimus 15
prestr, postolans sögn med þeim fylld, at þar sem meirr³ geisadi afgördin, þar nægdiz ok meirr³ miskunnin. Ofsadi ser meirr i Egiptalandi einnhvern tima uhrein skurdgoda göfgan⁴ en i hverium stad annarra, þviat þeir dyrkudu fyrrmeirr hunda ok. apyniur,

1 fregn *B.* 2 lyd *tilf. B.* 3 mest *B.* 4 villa *B.* 20

versationis eius plurimi æmulatores existant: populos namque ei plurimos credendos esse monachorum et exercitum quendam piorum, ut per hæc dignam pro talibus meritis remunerationem inveniatur apud Deum. Hæc autem ut vidit, ita gesta sunt. Con-
venerunt enim ex omni loco monachi, fama et doctrina eius in- 25
vitati, et præcipue exemplis eius quamplurimi sæculo abrenun-
tiantes, conventum quendam magnificum fecerunt apud eum in
supra dicto montis loco, communem vitam mensæ unius unanimiter
conservantes. Hunc ergo tamquam vere cælestem quendam et
angelicum cernebamus exercitum in omnibus virtutibus adornatum. 30
Nullus sane in eis sordidis utebatur indumentis, sed splendore
vestium pariter atque animorum nitebant, ita ut etiam, secundum
scripturam, lætaretur eremus sitiens, et multi filii eius viderentur
in deserto. Quæ quamvis de ecclesia dicta sint, tamen in Ægypti
desertis hæc etiam historica relatione completa sunt. Ubi enim 35
tantæ per urbes multitudines veniunt ad salutem, quantas Ægypti
deserta protulerunt? Quanti populi habentur in urbibus, tantæ
pæne habentur in desertis multitudines monachorum. Unde mihi

sva ok unian eda önnur undr, ok kölludu þat kalkrist eda grasgud, sva sem ver námum af frasögn heilags fodur Apollonij, er hann skyrði ut fyrir oss tilstödur þeira bannsetta blotskapar með þessum hætti: Uxann trudu egipzkir menn einn tíma gud vera, af því at
 5 þeir aurdu með honum iördina ok fengu þar fyrir mat ok dryck. En af því vegsömudu þeir vatn ærinnar Nilar, at þat dögdi öll herud landzins; en fyrir því landit sialft, at þat var avaxtsamara
 1 en önnur lönd; en því hunda eda apyniur, sem fyrr var flutt, hverskonar gras eda eitthvat annat, at þeir hrosudu sik heilsulig
 10 hagfelli² þar fyrir fengit hafa a dögum [Pharaonis; þvíat hvat sem þa hefti eda hellt fra herferd³ Pharaonis, er hann fyrirforst, þa trudi þat hverr gud sinn, er hann hellt fra hans fylgd, ok sögdu sva: «Þetta var mer gud i dag, at ek drucknada eigi með fylgd Pharaonis.» Slik voru ord heilags Apollonii, er hann taladi vid
 15 oss. En þo skyllidumz ver miklu meirr at minnaz i ritningunni þeira dygdarfullu dæma, er hann drygdi i veran ok verki.

Einnhvern tíma var strid noekut milli tveggja þorpa þar i nand bygdum Apollonij, ok er þat var flutt fyrir honum, skundadi hann fyrir fridarins skyllid til þessa fundar. En þeir voru fast-

20 1 avaxtarsamara B. 2 atfelli B. 3 [tilf. B.

videtur etiam apostoli dictum in eis esse completum: Quod ubi abundavit peccatum, ibi superabundavit gratia (Rom. 5). Abundavit enim aliquando immundus idolorum cultus in Ægypto, sicut in nullo umquam gentium. Canes enim et simias atque alia portenta
 25 venerati sunt. Allia quoque et cæpas, et nonnulla olerum Deos credebant, sicut ab ipso patre Apollonio narrante didicimus, causam enim nobis prisæ eorum superstitionis hoc modo exponente: Bovem quidem Deum crediderunt aliquando Ægyptii, pro eo quod per ipsum rura excolentes victum cibumque capiebant. Sed et
 30 aquam Nili, pro eo quod universas rigabat Ægyptii regiones, venerabantur. Colebant quoque et terram utpote uberiorem ceteris terris. Canes etiam, ut supra diximus, et simias ac diversa herbarum genera atque olerum colebant, pro eo quod occasionem sibi salutis per hæc venisse opinabantur temporibus Pharaonis. Circa hæc
 35 enim singula occupatio eis exorta videbatur, cum ille patres nostros persequens submersus est, et unusquisque id, per quod occupari visus est, uti ne Pharaonem sequeretur, hoc sibi reputavit Deum, dicens: «Quia hoc mihi Deus fuit hodie, ut non sequerer Pharaonem,

halldir i sinni fyrirætlan ok hlyddu eeki æa hans rad eda fridsam-
 ligar fortölur, mest af því at allr fioldi folksins annarrar halfu
 hafdi allt sitt traust ok trunad undir¹ oflum illvirkia eins, er oddr
 ok æsir [var ufridarins². Ok er heilagr Apollonius sæa hann miok
 motbarligan fridinum, mællti hann til illvirkians: «Heyr þu, vinr!⁵
 ef þu villdir hlyda mer, munda ek bidia gud minn, at hann fyrir-
 leti þer þinar syndir.» En þegar hinn heyrdi þessi hans ord, dvaldi
 hann eeki ok fell til fota hinum helga Apollonio ok bad hann
 bidia fyrir ser til guds, ok taladi³ sialfr fyrir því folki, er honum
 hafdi fylgt, ok feck sva gert, at allir hurfu med fridi heim, hvern¹⁰
 til sinna heimkynna. Ok er þeir voru i brottu, dvaldiz hann [med
 guds manni⁴ ok beid sva hans fyrirheiz. En heilagr Apollonius
 tok hann til fylgdar [med ser⁵ ok ferdadiz heim til munklifis sins.
 Þvi næst beiddi hann hann betra lifnadinn ok bida⁶ med traustri
 tru þolinmodliga guds miskunnar, þvíat allir lutir ero mattuligir¹⁵
 truanda manni. En a hinni fyrstu nott, er þeir svafu badir samt
 i klaustrinu, syndiz þeim badum, sem þeir væri a himnum ok
 stædi fyrir sealfs drottins domstoli. Þeir sia engla guds ok hans

¹ a B. ² [saal. B; allz ofridar A. ³ Med dette Ord begynder femte
 Blad i C. ⁴ [saal. B, C; þar eptir A. ⁵ [við sik C. ⁶ biðia C. ²⁰

et simul cum eo demergerer.» Hæc ergo erant verba sancti
 Apollonii, quæ nobiscum loquebatur. Sed multo magis illa scribi
 oportet, quæ in operibus et virtutibus habuit.

Post aliquantum temporis certamen erat de finibus inter duos
 vicos. Hoc cum nuntiatum fuisset Apollonio, festinans descendit²⁵
 ad eos pacis gratia. Sed illi furore contentionis incensi nullo
 genere ad pacis consilium flectebantur, maxime quod unius partis
 populus plurimum fiducia in viribus cuiusdem latronis gerebat, qui
 ipsius certaminis signifer videbatur. Hunc cum videret Apollonius
 paci resistantem, dicit ad eum: «Si mihi, o amice, acquiescere³⁰
 volueris ad pacem, rogabo Deum meum, et remittet tibi peccata
 tua.» At ille cum audisset, nihil omnino distulit, sed genibus eius
 provolutus supplicabat ei. Tunc deinde conversus ad turbas, quæ
 eum secutæ fuerant, fecit omnes cum pace decedere. Quibus
 secedentibus, ipse permansit cum homine Dei exspectans ab eo pro-³⁵
 missum. Tunc vero Apollonius assumens eum, et cum ipse iter
 agens ad monasterium, docebat eum mutare debere ordinem vitæ
 et patienter a Deo quærere misericordiam et promissionem eius

helga menn varn herra vegsamanda¹; ok er þeir þottuz ok gud
 göfga þessa luti siandi, ræddi vars dróttins rödd til þeira: «Þoat
 með liosi ok myrkri² se engi sameign, ok hinn odyggi hafi öngva³
 5 sama mannz, er þu batt fyrir⁵, hialp ok heilsa.» Ok er þeir höfdu
 i himneskri upphafning slika luti seed ok heyrt um þat fram, er
 mannzins mælska fær fra [flutt, eda eyranu til hlytt⁶, risu þeir
 upp af svefninum ok sögdu bræðrum fyrirburdinn. En allir undr-
 uduz einkar miok, er einn ok hinn sama fyrirburd flutti hvarr-
 10 tveggi. Fra þessu upp var illvirkinn⁷ með bræðrum ok nu heilagr,
 þviat hann skipti ollu sinu sidferdi til mildi ok meinleysis sva
 sem vordinn lamb or vargi. Fyllidiz með honum fulluliga⁸ forsögn⁹
 Ysaye, er hann tok sva til ordz: Vargar munu fædaz með lömb-
 um, oarga dyr ok uxi munu badir samt sediaz sadum. Ver sæm
 15 ok þar, segir sæll Jeronimus, blalenzka menn með munkalifnadi ok
 marga af þeim umfram gangandi adra munka i sidsamligri¹⁰ bind-

¹ saal. A, B, C. ² myrkrum B, C. ³ engan C. ⁴ rettlýndum B;
 trullyndum C. ⁵ [þo fyrir signadan Apollonium þessum sama manni B.
 6 [sagt eda eyrat til heyrt B. ⁷ spellvirkinn B. ⁸ fylliliga B, C.
 20 ⁹ forspá B; fyrisaugn C. ¹⁰ sidlatligri B, C.

ex fide exspectare, omnia enim possibile dicebat esse credenti.
 Cumque noctis tempore simul in monasterio requievissent, per
 visum ambo vident se esse in cælis, et assistere ante tribunal
 Christi. Vident etiam angelos Dei et sanctos quosque adorantes
 25 Deum; et cum hæc videntes etiam ipsi adorassent Deum, vox
 Domini defertur ad eos, dicens: «Licet nulla sit communio luci et
 tenebris, nec sit aliqua portio fideli cum infideli, tamen donatur
 tibi salus istius, pro quo supplicasti, Apolloni.» Sed et alia multa
 cum audissent in cælesti visione positi, quæ neque sermo enarrare
 30 sufficit, neque auris audire, surrexerunt a somno, et quæ viderant
 fratribus indicarunt. Admiratio autem ingens esse cœpit, cum
 unum atque idem somnium uterque narraret. Permansit autem
 cum fratribus latro ille iam sanctus, vitam suam moresque ad
 omnem innocentiam pietatemque commutans tamquam in agnum
 35 conversus ex lupo, ut in eo plenissime compleri videretur prophetia
 Esaïæ dicentis: Lupi cum agnis pascentur, et leo et bos simul
 paleis vescentur. Vidimus ibi quosdam etiam gentis Æthiopum
 viros cum monachis viventes, et multos ex ceteris monachis in

endi ok krapti hugarins, sva at þeim syndiz fyllaz su ritning, er sva segir: Blaland mun til Kristz koma fyrir hans hendr 1.

Tiu bæir voru þeir, er a heidni helldu i nand bygdum heilags Apollonii. Þessir bólvudu blotmenn dyrkudu med [auskurligri 2 aftru einn diofulligan 3 krapt. Musteri eitt mikit attu þeir, ok 5 stod þar i skurdgod, þat er þeir voru vanir at bera um akra sina til regns med ærslafullri oveniu, fylgdi þar þa allr fioldi folksins med sialfum hofprestunum. Sva barst 4 at einn tima, er heilagr Apollonius ferdadiz med nockura brædr, at veg hans veik þar [i nand 5, er þeir baru þenna blotskap. Ok er hann sæ þenna hinn 10 vesla floek sva ærdan af uhreinum anda vefiaz a völlumum, þa aumkadi hann miok aftru þeira ok fell a bædi kne til bænar med akalli vars herra. Ok vid fyrstu bænarord batt 6 hann sva alla þa, er med skurdgodit gengu, at þeir stodu sem iardfastir steinar, ok mattu hvergi or stad hræraz allan daginn i þeim heitazta 7 solar 15 hita, er þar kann verda, ok vissu eigi, hvadan þessi uhamingia hafdi þeim at hendi 8 boriz. Þa kölludu kennimenn þeira ok

1 ok bænir *tilf. C.* 2 *saal. C;* fyrirdæmdri *A.* 3 [diofuligri fyrideming einn uvinarins *B.* 4 bar *C.* 5 [inn at *C.* 6 bant(!) *B.* 7 mesta *B.* 8 *mgl. B, C.*

observantia religionis et virtute animi præcellentes, ut et in ipsis compleri videretur scriptura, quæ dicit: Æthiopia præveniet manus eius Deo (Psalm. 67).

Erant aliquando in circuitu sancti Apollonii positi decem circiter gentilium vici, apud quos dæmoniacæ superstitio summo studio 25 colebatur. Templum enim erat ibi amplissimum, atque in eo simulacrum, quod moris erat circumferri a sacerdotibus bacchantium ritu cum reliqua multitudine circumeuntibus, et quasi pro aquis pluvialibus profana mysteria peragentibus. Contigit autem 30 sub eo tempore, quo huiusmodi ab eis orgia gerebantur, iter agere beatum Apollonium per ipsa loca cum aliquantis fratribus. Et cum vidisset infelicium turbas quasi dæmone quodam agi baccharique per campos, miseratus errorem eorum, fixis genibus invocavit Dominum et salvatorem nostrum, et omnes eos, qui cærimoniis 35 dæmoniacis agebantur, cum simulacro suo stare fecit immobiles, ne progredi omnino usquam possent. Atque ita per totam diem rapidissimis adusti æstibus permanserunt, ignorantes unde eis hætere uno in loco immobiliter contigisset. Tunc sacerdotes eorum

sögdu nockurn kristinn mann Apollonium at nafni byggja nærmeirr
 eydimörkinni þesskonar¹ verdleiks, at haska mundi af von, ef hann
 helpi² þeim eigi. Vid þetta dreif at hvaðanæfa fiolmenni ok frettu
 eptir furdandi, hvi þetta undr sætti. Hinir hirdu vid ok sögdur
 5 eigi vita, en hafa þo frett af þessum helga fedr, «ok þvi beidum
 ver, at þer bidit³ hann bidia fyrir oss. [Enir tilkomnu⁴ svorudu
 ok sögdu þa rett inna, kvaduz seed hafa ferd hins helga fôdur
 þar i nand; freistudu þo fyrst at fulltingia þeim eptir fongum,
 leida til yxn, ok hugdu sik⁵ dregit mundu fá skurdgodit. En er
 10 þat vard at engu rádi, sia þeir sik fiarlæga ollu fulltingi; gôra nu
 erendreka til guds mannz ok hetu⁶ þvi, ef hann leysti þa af þess-
 um bôndum, at hann mundi ok fullkomliga af þeim leysa ôll bônd
 villu ok vantru. En er hinum helga Apollonio var þetta sagt, for
 hann utan dvöl til motz vid þa, ok badz fyrir til guds, ok urdu
 15 þegar allir lausir. En þeir gerdu gudi þackir ok toku retta tru.
 En skurdgodi þvi, er af tre var gert, kôstudu þeir i elld; fylgdu
 sidan heilugum fedr Apollonio eptir postolanna dæmi hafandi einn
 hug ok eitt hiarta. Margir gerdu ok eptir þeira dæmum, fyrirletu

¹ vegs ok *tilf.* B; verks ok C. ² *saal.* A, B, C. ³ krefit C.

20 ⁴ [En þeir sem til komu C. ⁵ þaa C. ⁶ *saal.* B, C; hietu A.

dicebant, esse quendam Christianum in regionibus vicinæ eremi
 commanentem, Apollonium nomine, et ipsius esse hæc opera, qui
 nisi esset exoratus, sibi periculum permansurum. Ut autem ad rei
 tantæ miraculum convenerunt undique, qui audierant, et per-
 contantes, quæ tanti causa existeret monstri, ignorare se penitus
 25 fatebantur, suspicionem tamen dari sibi dicunt supradicti viri,
 quem et exorari pro se deposcunt. Tunc quidam ex illis, vere
 eos opinari aiunt; nam et vidisse se eum in illo itinere prætere-
 untem confirmabant, et tamen adhibere, quæ putabant prodesse,
 auxilia non morantur. Adducunt boves, quorum virtute videretur
 30 posse moveri simulacrum. Sed cum nec sic quidem aliquid profe-
 cissent, omni auxilio frustrati, legatos ad hominem Dei mittunt,
 pollicentes, ut si eos resolvat his vinculis, pariter quoque erroris
 in eis vincula dissolveret. Hæc ubi nunciata sunt ei, sine mora
 descendit ad eos, et oratione sola ad Deum fusa omnes resolvit.
 35 At illi sine dilatione unanimiter omnes confugiunt ad eum, salutari
 Deo nostro credentes et gratias referentes. Simulacrum vero, quod
 erat ligneum, continuo tradunt igni, ipsi autem secuti hominem

veroldina¹ en reduz undir hans hönd. Margir ok eigi sidr fyrir frett ok frægd þessa takns toku kristiliga tru, sva at i ollum þeim herudum var nær hvarki eptir hof ne heidingi.

Þat er flutt enn i verkum heilags Apollonii, at einn tima hofz strid nockut milli tveggja manna, var annarr heidinn, en annarr kristinn. Foru her fram fylkingar hvarratveggja² herklæddra³. Þann tima kom at heilagr Apollonius⁴ ok eggjar hvarntveggja⁵ fast til fridarins. En nockurr af heidingium, sa er hófud ok upphaf var allz ofridarins, hardr madr ok heiptugr, kvad all dri skylldu fridinn fæz, medan lift fylgdi honum. Þa sagdi heilagr⁶ Apollonius: «Verdi sva sem þu æsktir⁷, at her falli engi madr nema þu einn, ok verdi gróptr þinn vidrlíkr⁸ þinum verdleikum, þat er eigi iörd helldr gods kvidr ok annarra skogdyra. Mal hans verdr skiott at sannleik, þviat engi fell af [hvarigri halfu⁹ nema hann einn. En er þeir hófdu hann sandi ausit, hurfu þeir heim; um morgininn komu þeir til aprt ok fundu þa likamann af dyrum

¹ veralldliga ivasan (ivesan *C*) *B*, *C*. ² hvarratveggju *B*, *C*. ³ herklæddar *B*; herklæddir *C*. ⁴ vivandi *tilf.* *C*. ⁵ hvaratveggju *B*, *C*. ⁶ sæll *B*, *C*. ⁷ mælltir *B*; æstir *C*. ⁸ líkr *B*. ⁹ [*saal.* *B*; hvarri halfu *A*; hvarigu liðu(!) *C*.

Dei atque edocti ab eo fidem Domini, ecclesiae Dei sociati sunt. Plurimi vero ex ipsis cum ipso permanserunt, et etiam nunc in monasteriis degunt. Facti tamen huius mirabilis fama ubique diffusa est, et multi pro hoc ad fidem Domini convertebantur, ita ut in omnibus illis regionibus nullus iam pæne gentilium remanserit.

Adhuc autem in gestis sancti Apollonii ferebatur hoc. Lis quodam tempore dicebatur exorta inter duos vicos, quorum unus christianus, alter gentilium fuit. Procedunt ex utraque parte armorum turbæ plurimæ. Accidit autem, ut sanctus Apollonius superveniret, cumque eos hortaretur ad pacem, quidam eorum, qui inter gentiles quasi caput erat et causa belli illius, homo truculentus et ferus, obsistebat ei vehementer, dicens, non se permittere fieri pacem usque ad mortem suam. Tunc ille: «Fiat, inquit, ut optas, nullus enim alius præter te perimetur; sed et mortuo congruum honori tuo tibi sepulcrum fiet, non terra, sed bestiarum ac vulturum ventres.» Et continuo sermo eius efficitur verus, nullus enim alius ex utraque parte nisi solus ipse cecidit. Quem cum sub arena obruissent, mane regressi invenerunt corpus illius a bestiis effossum

uppdreginn, en sidan [uppgörvan af gíodum ok odrum hræfuglum ¹. Allir furdudu sva skiota framkvæmd guds mannz malsenda, snðruz ² til sannrar truar ³ gerandi gudi þackir ok hans helga propheta ⁴ Apollonio.

5 Þígi vil ek leyna ydr þeim fyrsta atburd, er górdiz þann tima, er hinn helgi Apollonius hof i hellinum bygd sina med fæm brædrum, at hinn æzta paschadag, þa er tidum var lokit i hellinum hatidliga, sem til heyrði, var buit til bordz eptir fðngum. En þat voru fair braudleifar ok þurrir vardir ⁵ med sallti ok kal
10 nðekut. Þa tok heilagr Apollonius sva til ordz vid þa brædr, er med honum voru: «Ef nðekur trua er med oss, ok seem ver sannir Kristz þionustumenn ⁶, þa bidi nu hverr sem einn, at gud gefi oss þa fædu, er fulluliga ⁷ heyrði til þvilikri hatid.» En þeir svorudu ok sðgdu sik yngri ok uædri, badu ⁸ hann helldr bidia, er ollum þeim
15 var fremri at verkum ok verdleikum. Heilagr Apollonius gðrir þat giarna, fellr þegar til bænar med allri gledi. Ok er brædr hofdu sagt amen at lyktadri bæninni, sia þeir fyrir hellisdyrum

1 [af gíodum upprifinn ok etinn af hræfuglum ok odrum illkykvendum *B.*

2 sneruz *B, C.* 3 tru *B, C.* 4 spamanne *C.* 5 ridnir *B.*

20 6 riddarar *C.* 7 fylliliga *B, C.* 8 saal. *B, C;* æsktu *A.*

laniatumque, atque a vulturibus devoratum. Cumque omnes admirationem habuissent, quod sermo hominis Dei ita fuisset impletus, conversi sunt omnes ad fidem salvatoris Domini, et Apollonium prophetam Dei prædicabant.

25 Sed et hoc nos non effugiat, quod ab eo primis adhuc diebus, quibus in spelunca habitare cum paucis fratribus cœperat, factum didicimus. Dies sanctus aderat Paschæ, et cum solemnitas vigiliarum sacramentorumque intra speluncam fuisset expleta, atque ex his quæ fuerant apud eos refectio pararetur, erant autem eis pauci
30 tantummodo et sicci panes atque olera ex his quæ sale aspersa reponi apud eos solent, tum Apollonius fratres, qui secum erant, alloqui ita cœpit: «Si est in nobis fides, et vere fideles sumus famuli Christi, petat unusquisque nostrum a Deo, si quid quasi in die festo sumere libenter habet.» At illi ipsi potius, qui eos ætate
35 et meritis præcelleret, hæc a Deo poscenda permittunt, semet ipsos inferiores huius gratiæ indicantes. Tum ille cum omni alacritate orationem fudit ad Deum; qua expleta, cum omnes respondissent amen, ecce repente ante fores speluncæ astare vident

uti vaveifliga¹ atkomna unga menn ok okunna. Þeir baru með ser sva mikinn nogleika allra þeira luta, er til fædzlufangs heyra, at engi þeira hafdi sva marga luti ne mislika fyrr seed. Þess kyns epli voru þar, at all dri höfdu onnur þvilik hitz i ollum herudum Egiptalandz: vinber, fikiur ok netr², blalendzk epli, ok 5
allt þetta fyrir timann, seimr ok sæti hunangs með mikilli nægd miolkr, nybakat braud undarligs vidleika bædi heitt ok hreint. En þessir allir lutir voru þo sva sem utlendir eda af annarri borg komnir³. Þeir ungu menn, er þessa luti höfdu þangat flutt, voru heimfusir, hurfu þegar brott, er þeir⁴ höfdu fyrir starfat fong- 10
unum. Allir munkar með sialfum fedr Apollonio gerdu gudi þackir fyrir veitta velgerninga ok kendu hinar nykomnu vistir. Allzvalldandi drottinn drygdi sva þær vistir, at þær enduz allt fram um hvitadaga⁵, ok var hversdagliga með nægd þar af snætt. Vissu þeir því vist varn herra þeim þær til hatidarhalldzins sent hafa. 15

Þat heyrðum ver enn, at brodir nockurr beisklundadr beiddiz af honum, at fyrir hans bæn veittiz honum litillætis kraptr ok hogværi. En eptir bænina undruduz allir þessa sama brodur hof-

¹ vafigliga(!) C. ² saal. B; hnetr C; ertr A. ³ atkomnir B, C.

⁴ brædr C. ⁵ ena helgu viku C. 20

homines quosdam sibi penitus ignotos, quique tam multas copias rerum omnium, quæ ad usus dumtaxat ciborum pertinent, detulerunt, ut neque tam multa, neque tam diversa, facile quisquam viderit. In quibus erant quædam, quæ omnino in Ægypti regionibus nunquam visa sunt, videlicet pomorum genera, et magnitudo 25
incredibilis uvæ, nuces, ficus, mala quoque punica, et ante tempus omnia, favi atque mellis et lactis copia, et panes calidi et mundissimi, qui tamen peregrinæ esse viderentur provinciæ. Viri vero, qui hæc detulerant, statim ut tradiderunt, quasi festinanter ad eum, a quo missi fuerant, redire cupientes, mox discedunt. Tum ipsi 30
monachi gratias Domino referentes, ex his, quæ sibi fuerant delata, vesci cœperunt. Quorum copia tanta fuit, ut usque ad diem Pentecostem quotidie ministrata sufficerent; certi quod hæc sibi a Deo solemnitate gratia missa sint.

Comperimus etiam hoc, quod quidam ex fratribus, cui deerat 35
humilitatis et mansuetudinis gratia, poposcit ab eo, ut peteret a Domino, ut et sibi donaretur hoc munus. Orante illo tanta in eum gratia mansuetudinis et humilitatis advenit, ut omnes fratres

semð ok hogværi, þekt ok þyðleika, þar sem hann var fyrir hvarsveggja andvani.

I Thebaida gördiz einn tíma uæran mikit. Heradsbændr hofdu frett af, at brædr, þeir sem gudi þionudu með hinum helga
 5 fedr Apollonio, lifðu löngum meirr við guds miskunn en mannliga fæðu. Ferduduz þeir með husfrur¹ sínar ok sonu a hans fund beidandi bæði samt blezandar ok budarvardar². En heilagr Apollonius baud fram bera utan ifasemd³ þær vistir, er bordbunadi brædra heyrdu til, ok gefa ollum gnogliga. En er þrír einir voru
 10 eptir braudlaupar⁴, ok þó litlir, en hunginn helldz með folkinu, bydr hann setia fram fyrir folkit þa þria vandlaupa, er eptir voru, ok trautt var eins dags matr munkum, en helldr sialfr hondum til himins ok mællti at ollum aheyrundum: «Mun eigi drottinligr mattr mega margfallda þessa luti? Sva segir heilagr andi: Eigi
 15 mun vanta braud i vandlaupum þessum, þar til er ver sediumz allir af nyium sædum⁵.» En eptir flestra manna sögn, þeira er vid voru ok vissu sannleik af, for þat samt, at fíora manuðr⁶ hvern

1 husfreyiur C. 2 saal. A, C; budarverdar B. 3 efatsemð C.
 4 brauðleifar C. 5 sædum C. 6 saal. C; manodu B; manni A.

20 stuperent de tranquillitate animi eius et modestia, in quo prius nihil horum viderant.

Orta est aliquando fames apud Thebaidam. Scientes autem habitatores terræ illius, quod monachi, qui cum Apollonio Domino serviebant, frequenter etiam sine cibo per gratiam Domini pasce-
 25 bantur, omnes simul cum uxoribus et filiis pergunt ad eum, cibum simul benedictionemque poscentes. At ille nihil dubitans, proferre cœpit ex his, quæ ad usum fratrum reposita erant, et dare singulis copiose. Cum vero tres solæ panum sportæ remansissent, fames autem populum vehementer urgeret, iubet proferri in medium sportas,
 30 quæ solæ superfuerant, unius diei victum monachis præbituræ, et in auditu totius populi, qui famis necessitate confluxerat, elevatis ad Deum manibus ait: «Numquid non valet manus Domini multiplicare hæc? Sic dicit spiritus sanctus: Non deficiet panis in sportis his, donec satiemur omnes de frugibus novis.» Et ut
 35 plurimi ex his, qui tunc in præsentī fuerant, confirmabant, quatuor continuis mensibus nec cessatum est umquam erogari panis ex sportis, neque deesse potuit aliquando.

eptir annan var braud borit fyrir alþýdu, sem þurft beiddi, or laupunum, enda ¹ kom þeim þó allðri fyrir enda.

Þess hattar iartegn sögdu þeir hann enn gert hafa annan tíma af hveiti ok vidsmiorvi. Vid þa krapta hræðiz ² diofullinn til mikillar reidi i gegn honum, ok sagði sva: «Hvart ertu Helias ⁵ eda nockurr propheti ³ eda postoli, er þu dirfiz slika luti at gera?» Apollonius svaradi honum diarfliga ok mællti: «Hvat þa, voru prophetarnir ⁴ eda guds postolar eigi menn, þeir sömu er oss selldu sina tru ok miskunn? Eda var þa gud nalægr, en nu fiarrlægr? Almattigr gud, þa luti er hann ma, ma hann iafnan. En ef gud ¹⁰ er sva godr, þu diofull, hvi ertu sva illr?» Þessa luti alla, er ver höfum her til flutt, heyrðum ver af helgum fedrum med fullkominni tru, ok þott þeira sögn se bædi sannlig ok merkilig, þa gördi gud þó enn stærri luti fyrir hans verdleika, sva at ver saam upp æ eiginligum augum. Þat saam ver, at fullir laupar af braudi ¹⁵ voru þar bornir til auds bordz, en er bordin voru skaurud ok buin med braudi ok allir menn mettir, þa urdu nær fullir þeir sömu laupar af leifum, [ok voru þó margir af saddir ⁵.

¹ ok C. ² saal. C; reiddiz B; æddiz A. ³ propheta B; spamaðr C.

⁴ spamennir C. ⁵ [tilf. C. 20

Similiter autem et alio tempore fecisse eum de frumenti et olei specie perhibebant. Quibus virtutibus motus diabolus dixisse ad eum fertur: «Numquid Helias es tu, aut alius aliquis prophetarum vel apostolorum, quod hæc facere ausus es?» At ille respondens ei dixit: «Quid enim? Nonne et prophetæ et apostoli ²⁵ homines erant, qui nobis et fidem suam et gratiam tradiderunt? Aut tunc Deus præsens erat, nunc vero absens est? Absit: Deus omnipotens est, et quæ potest, semper potest. Si ergo Deus bonus est, tu, diabole, quare tam malus es?» Hæc, ut supra iam diximus, a senioribus viris religiosis et sanctis per eum gesta esse, ³⁰ fida narratione comperimus. Et quamvis eorum fidelis sit habenda relatio, maiorum tamen fidem rerum per eum præstitit Dominus etiam hoc, quod nos ipsi oculis nostris inspeximus. Plenas enim sportas panibus deferri vidimus ad vacuas mensas, et cum replerentur panibus mensæ, atque ad omnem satietatem consumerentur, ³⁵ plenæ nihilominus recolligebantur.

Aliud quoque, quod apud eum mirum vidimus, non silebo. Tres eramus nos fratres, qui ad eum venimus, et ecce longe adhuc

Yfir því hæfir ok eigi at þegia, er ek sa sialfr, segir sæll Jeronimus, ok heyrðak hardla undarligt. Ver vorum þrir i samt brædr, er til hans komum, ok er ver attum langt til munklifissins, runnu i mot oss munkar þeir, er þrim dogum fyrr höfdu heyr
 5 þann helga fôdur segia fyrir vara kvamu. Þeir sottu i mot oss med salmasöng, sva sem sidvenia þeira var til iafnan, er munkar sottu þa heim. Þeir vegsömuðu oss sva miök, at þeir fellu allir til iardar, adr þeir mintuz til vár, tiadu sin i milli, birtu ok sögdu: «Þessir ero þeir brædrnir, er fadir Apollonius sagdi oss af til-
 10 kvomunni ok mællti: Eptir þria daga lidna munu .iii. brædr til var koma af Jorsolum.» Sumir þessarra brædra foru fyrir oss, en sumir eptir, en hvarirtveggju sungu. Ok er ver nalgudumz miök sva til munklifisins, for ok iafnvel sialfr Apollonius ut i mot oss, þegar er hann heyrði söng salmanna; ok iafnskiott er hann sæ
 15 oss, fell hann sialfr fyrri allr til iardar ok vegsamadi oss sva, ok er hann stod upp, minntiz hann til vor. En er bæn var lyktat, sem sidr munka er til, ok vær gengum iun i munklift, þo hann sialfr fætr vara ok fylldi sva alla þa luti, er likams hvilld heyra til. Þessi sami var hans hattr vid alla tilkomandi menn. Allir
 20 þeir munkar, er med honum voru, helldu þa veniu, at þeir kendu

nobis positis ab eius monasterio, occurrerunt nobis fratres, qui ab ipso ante triduum audierant de adventu nostro; occurrerunt autem nobis cum psalmis. Hoc enim est eis moris facere in adventu omnium monachorum. Et adorantes in facies suas usque ad terram,
 25 osculabantur nos, atque ostendentes nos sibi invicem dicebant: «Isti sunt fratres, de quorum adventu ante triduum nobis pater Apollonius prædixerat, dicens, post triduum affuturos tres fratres de Jerosolymis venientes.» Alii vero ex fratribus præcedebant nos, alii sequebantur, utraque tamen turma psallebat. Ubi autem
 30 appropinquare iam cœpimus, audita voce psalmi, etiam ipse sanctus Apollonius procedit in occursum. Et ut vidit nos, statim prior adoravit usque ad terram, et surgens osculo nos suscepit. Ubi autem ingressi sumus monasterium, oratione prius, ut moris est, data, pedes nostros propriis manibus lavit, et cetera quæ ad
 35 requiem corporis pertinent adimplevit. Hæc autem ita facere ei mos erat omnibus adventantibus. Consuetudo autem erat apud eum, ut fratres qui cum ipso erant, non prius cibum sumerent, quam communionem Dominicam perciperent circa horam diei nonam,

alldri fyrr líkamligrar fædu, en þeir höfdu bergt holldi ok blódi
 vars herra Jesu Kristi nær noni dags, ok voru síðan stundum sva
 allt til kveldz heyrandi guds ord utan aflati með drottinligri kenn-
 ing ok verkanna framkvæmd. Þar eptir kendu þeir fædu ok foru
 aptr í morkina, ok festu í minni guðligar ritningar, um alla 5
 nottina¹ vakrliga stadfastir í guds lofi allt þar til er lioss dagr
 var. En sumir af þeim, þegar er þeir komu ofan af fiálinu nær
 noni dags toku sem hinir holld ok blóð vars herra ok hurfu þegar
 heim aptr, ok hlittu þessi einni hinni andligu fædu, ok [letu þeir
 sva lengztum gert verða². En umfram allt annat var æ með 10
 þeim gleði ok fagnadr, ok sva mikill fagnadr, at umattuligt er, at
 slíkr mætti af nokkurum dauðligum monnum hafaz nema með guds
 miskunn. Með ollu engi af þeim matti nokkurn tíma hryggr
 hittaz, en ef einhverr fannz færri en at veniu, þa fretti þegar
 fadir Apollonius, hver sök til væri³ hans hrygdar. Optliga ok, ef 15
 einhverr bræðra villdi leynd, þa sagði hann sialfr í augu upp,
 hvat í hiartanu hvarflaði, sva at hinn varð víð at kennaz. Hann
 minnti ok æ ok sagði ofallit vera, at hrygd væri með þeim, er oll
 hialp ok heilsa var í guds valldi en von í himinríki. Hryggviz

¹ Her ender C.

² [giordu sva leingstum B.

³ helldi B.

20

et post hoc interdum sic usque ad vesperam permanebant, dum
 verbum Dei audientes, de mandatis Domini adimplendis sine inter-
 missione docebantur. Post hæc, iam cibo sumto, alii ipsorum ad
 eremum secedebant, per totam noctem scripturas divinas memoriter
 recolentes, alii in eodem loco ad quem convenerant permanebant, 25
 et usque ad lucem in hymnis et laudibus Dei pervigiles perdura-
 bant, sicut et ego ipse præsens vidi. Aliquantum vero ex ipsis circa
 horam nonam, cum descendissent de monte, percepta gratia Domini,
 statim discedebant solo hoc spiritali cibo contenti, et hoc faciebant
 per plurimos dies. Supra modum autem lætitia et gaudium inerat 30
 eis, et tanta exultatio, quanta haberi ab ullo hominum non possit
 in terris. Nullus in eis tristis omnino inveniebatur, sed et si ali-
 quis visus fuisset aliquantulum mœstior, statim pater Apollonius
 causam mœstitiæ perquirebat. Frequenter autem, etiam si aliquis
 occultare voluisset, ipse enuntiabat, quid lateret in corde, ita ut is 35
 qui patiebatur agnosceret. Monebat ergo eos dicens, non oportere
 prorsus inesse tristitiam his, quibus salus in Deo est et spes in
 regno cælorum. Tristentur, aiebat, Gentiles, et luceant Judæi,

heidingiar, sagdi hann, ok grati gydingar, syti syndugir án aflati, en godfusir menn glediz. Nu ef þeir gera ser gledi, er iardliga luti elska af breyskligu efni ok fallvalltligu, fyrir hvi skulum ver eigi glediaz, er bidum med visri von eilifrar dyrdar? Eda minnir
 5 postolinn oss eigi æ ok segir sva: Fagni þer iafnan ok bidiz fyrir æn aflati, gerit gudi þackir i ollum lutum. En hverr madr mun makliga mega ordum inna miskunnarfulla mælsku hans kenningar? Ok þvi kann ek mik helldr heima, segir sæll Jeronimus, af þeim lutum þegia, en miott af miklu omerkiliga fram segia.

10 Marga hluti greindi heilagr fadir Apollonius fyrir oss enn leyniligarr bædi af bindendis skynsemd ok alvoru atferdissins, sva ok af gæzku gestrisni, en einna hellz baud hann, at tilkomandi brædr takim ver sem sialfs drottins tilkvomu. Er oss þvi bodit tilkomnum brædrum virding at veita ok drottinliga dyrkan, at i
 15 þeira kvomu er vis vars herra Jesu Kristz tilkvoma, þess er sva sagdi: Gestr var ek, ok toku þer vid mer. Menn synduz þeir at sönnu vera, er Abraham hofudfadir tok vid forðum, ok skildi hann gud med þeim. Stundum baud hann ok at neyda brædr til likamsins hvilldar utan villd sealfra þeira eptir dæmum heilags
 20 Loth, er med affi leiddi englana til sins heimilis ok huss. A þat

plangant sine cessatione peccatores, iusti vero lætentur. Nam si hi, qui terrena diligunt, super fragilibus et caducis rebus lætantur, nos qui tantæ gloriæ spem et æternitatis habemus exspectationem, cur non omni exultatione lætemur? Aut non et apostolus nos ita monet dicens: Semper gaudete, sine intermissione orate, in omni-
 25 bus gratias agite. Sed quis possit doctrinam eius et verborum gratiam sufficienter exponere? Unde silere de his melius censeo, quam parum indigne proloqui.

Multa enim nobis beatus Apollonius etiam secretius de ratione abstinentiæ et conversationis integritate, multa etiam de hospitalitatis studio disserebat, et præcipiebat attentius, ut adventantes fratres quasi Domini suscipiamus adventum. Nam et adorari fratres adventantes propterea, inquit, traditio habetur, ut certum sit in adventu eorum adventum Domini Jesu haberi, qui dicit: Hospes fui, et suscepistis me. Sic enim et Abraham suscepit eos, qui homines
 35 quidem videbantur, Dominus autem in eis intelligebatur. Interdum autem etiam contra voluntatem cogere fratres ad corporalem requiem, sancti Lot exemplum proponebat, qui angelos vi compulsos

minnti hann ok, at brædr tæki hversdagliga holdd ok blod [vars herra¹, ef sva mætti vera, ok sagdi því fiarrlægra hvern almatkum gudi, sem hann neytti sialldnar slikum stormerkium, en því nalægra, sem hann neytti optarr. Syniz sa sialfan hialparann herbergia, er hans holdd ok blod ladar til sins hiarta, sem sialfr lausnarinn 5 segir: Hverr er etr holdd mitt ok dreckr blod mitt, hann er med mer, ok ek med honum. Veitiz ok, segir heilagur fadir Apollonius, munkum margfolld þolinmædi fyrir messunnar iduliga aminning i eptirdæmi drottinligrar pinu. I annan stad reiknar hverr sva [sin rad ok rædur heiman², at hann skuli eigi omakligr at standa 10 gudligum stormerkium. Þat lagdi hann ok til, at truundum monnum veitiz þar af synda fyrirgefning.

Einkannliga minnti hann æ, at freadags föstur eda midvikudags væri med engu moti leysandi utan nockura mikla naudsyn, þvíat a midvikudaginn ætladiz hinn vesli Judas fyrir med herfi- 15 ligri hugrenning af vars herra solu, en a freadaginn var lausnarinn krossfestr. Syniz oss þadan af sa sannliga sekr krossfestingar eda þess versta sviks med Jude gudnidiginum, er föstu bindendi bregdr, nema full naudsyn banni³ a þeim tveim dögum. Þat let

1 [*saal. B*; fyrir h. altaris forn *A*. 2 [sitt rad *B*. 3 beri til *B*. 20

ad hospitium domus suæ perduxit. Sed et hoc monebat, ut, si fieri posset, quotidie monachi communicarent mysteriis Christi, ne forte, qui se longe facit ab his, longe fiat a Deo; qui autem frequentius hæc suscipit, frequentius ipsum videatur suscipere salvatorem, quia et ipse salvator ita dicit: Qui manducat carnem meam et bibit 25 sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. Sed et ipsa commemoratio Dominicæ passionis, cum assidue fit a monachis, plurimum utilitatis eis confert ad exemplum patientiæ. Sed et com- monitio datur per hæc, ut studeat unusquisque ita semper paratus inveniri, ne indignus Dominicis mysteriis habeatur. Addebat autem 30 his, quod etiam remissio peccatorum per hæc credentibus detur.

Ieiunia sane legitima, id est quarta et sexta feria, monebat non esse solvenda, nisi grandis aliqua necessitas fieret, quia quarta feria Judas de traditione Domini cogitaverat, et sexta feria crucifixus sit salvator. Videbitur ergo qui his diebus sine aliqua neces- 35 sitate solvit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere salvatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Dicebat ergo, ut si forte in diebus prædictis supervenerit aliquis fratrum, si quidem ante horam

hann ok fylgia, ef nockurr brodir kynni til vár koma fyrr nefnda
 daga fyrir nontima, ok vili hann vegmodr mataz, þa baud hann at
 bua honum bord einum samt; en ef hann villdi þat eigi, þa kvad
 heilagr fadir hann eigi neydanda; þessi er sameiginleg skipan
 5 þessa lutar. Hardla heilsmidliga hirti hann þa, er mikit hirda um
 hærferd höfudsins ok lettlætislocka, sva ok hina eigi sidr, er hals-
 inn raka eda hitt eitt góra, er fyrir manna augum megi metaz til
 hozanar eda hegomligrar hræsni; er þat vist, sagdi hann, at slikir
 leita lofs af monnum ok snua sinu sidlæti til synis, þar sem sialfar
 10 fosturnar ætti med leynd at fremiaz, þviat sa sami gud, er ser þat,
 er i leynd er gert, gelldr opinberliga eilifa ömbun². En at þvi
 sem mer liz, þa þickiaz þessir ecki halldnir af hans vitni, ok þvi
 leita þeir milli manna birtaz ok opinberaz. Alla skynsemd varrar
 bindendi, brædr, skulum ver i leynd hafa, sva at lestir likamans
 15 lemiz fyrir föstunni, en ver væntim æ meirr miskunnar guds en
 umerkiligs manna ordlofs.

Slika luti ok marga adra skyrdi heilagr fadir Apollonius ut
 fyrir oss alla viku i samt af munka sidferdi; ok er ver ferdudumz
 [fra hans 3, leiddi hann oss a veginn nockut sva fra munklifinu ok

20 1 setning *B.* 2 amban *B.* 3 [brott *B.*

nonam itineris causa velit reficere, ponendam ei esse mensam soli;
 quod si nolit, non eum esse cogendum, communis namque huius
 observantiæ traditio est. Culpabat sane valde eos, qui vel comam
 capitis nutriunt vel ferrum in collo circumferunt, vel aliquid tale,
 25 quod ad sustentationem hominum fieri videatur, gerunt. Certum
 est enim, inquit, quod isti ab hominibus laudem quærant et osten-
 tationis causa hæc faciant, cum mandatum sit, etiam ieiunia ipsa
 in occulto esse celebranda, ut Deo soli sint cognita, qui videt
 quod in occulto fit, et reddit palam. Sed ut videtur, isti non sunt
 30 contenti eius testimonio et remuneratione, qui videt in occulto,
 sed manifestari isti apud homines volunt. Omnis enim abstinentiæ
 ratio in occulto habenda est, et ut corpus ieiuniis fatigetur, et
 tamen non apud homines iactantia sed apud Deum retributio
 quæretur.

35 Hæc et multa alia nobis de conversatione monachorum per
 totam disserens septimanam dierum, et fidem doctrinæ gestorū
 suorum auctoritate confirmans, ubi proficisci cœpimus ab eo, pro-
 ducens nos aliquantulum monebat, dicens: «Ante omnia, dilectissimi,

mællti: «Heyrit mik, hinir elskuligztu synir! haft fyrir alla luti fram frid millum ydvar ok tvistriz eigi i sundr.» Eptir þat sneriz hann til brædra þeira, er oss höfdu ut leitt med honum ok sagdi til þeira: «Brædr! hverr ydvarr er lidugr at leida þa til nalægra munklifa?» Ok er nærr allir buduz fram til þeifar ferdar, valdi heilagr fadir Apollonius af þeim þria, þa er vissu vel at tala girzku ok ebresku, ok bædi kunnu hæverskliga stada heiti ok mergd munklifa, sva ok, ef naudsyn næmi, at endrbæta oss med fagriligum fortöllum. Þar med baud hann þeim, at þeir hyrfi eigi fyrir heim, en ver hefðim kannat aull klaustr, þau sem ver villdim. En engi vinz til þess at hvaru at kanna aull. At skilnadi med godu orlofi gaf hann oss blezan med þessum ordum: «Blezi ydr drottinn gud af Syon, at þer siait, hverir godir lutir ero i Hierusalem a ollum dögum lifs ydvars.»

8. Trautt true ek ok því gleymanda, er ver heyrdum flutt af hinum helga fedr Ammone, sam ver ok þann stad, er hann hafdi bygdan i eydemörkinni. Nu er ver vorum brott farnir fra hybylum sæls Apollonij, hittu ver a þeim veg, er vendir til eydemerkrinnar, a skrid eins undarligs dreka; digrd hans var sem eins

1 leynanda B.

pacem habetote inter vos et nolite ab invicem separari.» Tunc conversus ad fratres, qui simul cum eo producentes nos aderant, dixit: «Quis vestrum, fratres, promptus est deducere eos usque ad vicina patrum monasteria?» Et cum pæne omnes promptissime semet ipsos obtulissent et progredi nobiscum vellent, ipse sanctus pater Apollonius elegit ex omnibus tres, qui et græcam linguam et ægyptiam bene nossent, ut sicubi necessarium fuisset, interpretarentur nobis, quique et in colloctionibus suis ædificare nos possent. Mittens ergo eos nobiscum præcepit, ne prius a nobis discederent, quam omnes patres atque omnia, quæ vellemus, monasteria videremus; quamvis omnia circuire nemo sufficiat. Benedicens ergo nos dimisit, atque in hæc verba benedictionem dedit: «Benedicat vos Dominus ex Sion, et videatis quæ bona sunt Jerusalem omnibus diebus vitæ vestræ.»

8. *De Ammone.* Quæ audivimus de Ammone quodam sancto viro, cuius etiam locum in quo habitaverat vidimus in deserto, omittenda non credidi. Igitur digressi a beato Apollonio, cum progredieremur ad partem deserti contra meridianum, vidimus per

undarligs áss, er dreginn hefði verið eptir sandinum. Vid þessa syn urdu ver felagar miok ottaslegnir. En forunautar varir brædr hins heilaga Apollonij badu oss eigi hræðaz, helldr fylgia fram farveg drekans: «Munu þer þa sia, hvat truan ma, er ver deydum dreg-
 5 ann, þviat ver brædr hofum marga dreka drepit, ok sva hyrnda 1 höggorma. Lesum ver sva ritad, at lausnare varr veitir matt þeim, er a hann trua, yfir at koma allan krapt höggorma ok haldreka ok eigi sidr uvinarins.» En þott þeir rædde slikt, ottudumz ver æ meirr ok meirr, at þvi er ek hygg, segir sæll Jeronimus, fyrir otru
 10 sakir ok buksins breyskleika; badum þa ganga rettan veg fram a leid, en fylgia eigi farveg drekans. Einn af þeim lystugliga gladr redz til drekans fundar, ok er hann kom til hellis drekans eigi langt þadan, kallade hann á oss, at vær færím [til fundar vid hann 2 ok sæim endalykt þeira vidskiptis. Þann tima rann moti
 15 oss brodir einn, sa er þar nærr atti klaustr, fyrirkvat 3 oss ferdina, sagdi kvikvendit undarliga mikit, ok sagdi oss eigi bera mega hans oskurliga 4 vidrlit, einna hellz af þvi at ver hefðim hvarki veniu ne natturu til slikrar synar, iatade hann brodirinn sialfan sik opt-

1 saal. B; marga A. 2 [tilf. B. 3 fyrirbaud B. 4 saal. B;
 20 oskyrligu A.

arenam vestigia tractus draconis ingentis, cuius tanta magnitudo apparebat, quasi trabes aliqua per arenam ducta videretur. Quod ut vidimus, ingenti terrore percussi sumus. Fratres autem, qui nos deducebant, hortabantur nos nihil omnino formidare, sed magis
 25 fiduciam capere, et per vestigium sequi draconem: «Videbitis enim, inquit, quantum valeat fides, cum a nobis eum videritis extingui. Multos enim et dracones et angues et cornutas manibus nostris peremimus; sic enim scriptum legimus, quia credentibus in se
 30 omnem virtutem inimici.» Sed illis hæc dicentibus, nos præ infidelitatis fragilitate magis magisque metuebamus, et rogabamus eos, ne vellent sequi draconis vestigia, sed potius ut recto itinere pergeremus. Unus tamen ex ipsis alacritate impatiens insecutus est draconem, et cum non longe invenisset eius speluncam, clama-
 35 bat ad nos, ut iremus ad eum et videremus exitum rei. Quidam tamen ex fratribus occurrit nobis, qui in vicina eremo habebat monasterium, et prohibuit nos ire, dicens ingentis esse magnitudinis bestiam, nec posse nos visum eius aspectumque tolerare, præcipue

liga sét¹ hafa otruanliga digrd drekans, en kvat lengd hans mundu² a auka .xv. alnar³. Voru ver þadan fra audlattir. Hann skundade þa ferdinni fram eptir brodur hins heilaga Apollonij, þeim er gerdz hafde til draps vid drekan, ok bad hann med ollum blidskap hverfa heim til sin. Hinn villde þat engum kosti, fyrr en drekin var⁴ daudr. Hann kom litlu sidarr eptir oss ok kærde fast a kiarkleyse vart ok vantru.

Ferdudumz sidan allir samt til munklifiss þessa brodur, er oss baud heim, ok fengum þar hinar beztu vidtökur. Hann⁵ sagdi oss, at i þeim sama stad, er hann bygde, hafde verit einn madr heilagr, Ammon at nafni, ok léz vera hans lærisveinn; tiade hann utólulig takn varn herra veitt hafa fyrir hans verdleika, milli annarra hluta margra [innte hann⁶ þetta. Optliga komu til hins helga Ammonis illvirkiar ok baru brott görsamliga braud hans, þat er hann lengdi adr lif sitt med⁷. En er þeir ræntu guds mann nær hversdagliga þann veg, for heilagr Ammon til eydemerkinnar einn dag, ok hafde [heim i fylgd med ser tva dreka udæmiliga mikla, ok baud þeim at geyma dyra, ef illvirkiana kynni

1 saal. B; seed A. 2 myklu B. 3 alnir B. 4 væri B.
5 brodirinn B. 6 [minti hann a B. 7 vid B.

quia nihil tale in usu habuerimus videndi: se vero dicebat frequenter vidisse ipsam bestiam, cuius vastitas quidem incredibilis, longitudo vero in quindecim cubitis. Cumque nos ad locum dehortatus esset accedere, ipse properans, fratrem, qui illic nos operiebatur paratus ad perimendam bestiam, abstraxit secumque revocavit, et nolentem discedere nisi extingueret eam, multa prece deflexit. Qui cum venisset ad nos, ignaviam nostram infidelitatemque redarguit.

Pervenientes autem nos ad cellulam fratris illius, qui nos rogaverat, cum multa dilectione ab eo suscepti requievimus. Ille vero nobis narrabat, quod in illo loco, ubi ipse commanebat, quidam fuit vir sanctus, cuius ipse esset discipulus, Ammon nomine, per quem plurimas virtutes fecisset Dominus. Inter cetera igitur etiam hoc de eo narrabat. Frequenter, inquit, veniebant ad eum latrones, panem, quo solo vescebatur, auferentes ei, et si quid erat quod ad victum suum continentissimum repositum videbatur. Cumque frequenter ab his molestiam pateretur, quadam die processit ad eremum, et inde rediens duos dracones ingentes secum comitari

at bera. Illvirkiarnir koma eptir veniu, verda varir vid vördu þrauskalldarins¹; bregdr þeim vid miok, ok fellu nidr nær sem halfdaudir ok vissu ecki til sin, löfdu hendrnar vid sidurnar. En heilagr husbondi Ammon geek ut skiott ok hitti þa hardla lim-
 5 laupa², reisti þa upp ok asakadi þa noekut sva ok mælti: «Hugsit þer nu, hve miklu þer erot hardbriostare en dyrin, þau hlyda oss fyrir guds sakir, en þer ottiz hvarki gud ne lif hans þionustu-
 manna.» Leiddi hann þa [at hvaru³ inn i sitt herbergi ok bio þeim bord ok bad þa mataz. En þeir komuz vid þegar af ollu
 10 hiarta ok bættu sin afbrigdi sva skiott ok skörugliga⁴, at þeir urdu skambragdz⁵ hinum mörgum helgare, [er gamlir voro⁶ i guds þionustu. Þvi næst gerdu þeir slik takn ok kraptaverk sem hinn helgi Ammon, ok ódluduz þetta allt fyrir synda aflat ok órugga ídran.

Annan tima eydde einn undarliga mikill dreki heradsbygd þar
 15 i nand hinum helga fedr Ammoné ok drap fiolda mannz. Fyrir þa skyld sottu þar herads bændr fund fyrr nefnds fodur ok badu hann af rada heradinu þessa meinvætti. En at þeir fengi því helldr heilags födur miskunn, fluttu þeir þangat med ser son hiard-

1 þrausskialldarins B. 2 limhlaupna B. 3 [þo B. 4 skoruliga B.
 20 5 skamsbragds B. 6 [mgl. B.

iussit, atque ad ostium monasterii sui manere eis præcepit, ingres-
 sumque servare. Venientes ex more latrones vident qui essent
 custodes in limine, et ut viderunt dracones, exanimes et amentes
 effecti obmutuerunt et statim conciderunt. Quod ubi senior sensit,
 25 egressus invenit eos semineces, et accedens atque erigens increpa-
 bat eos, dicens: «Cernitis quantum vos duriores bestiis estis; illæ
 enim nobis propter Deum obediunt, vos autem nec Deum timetis,
 nec vitam servorum Dei inquietare erubescitis.» Verum tamen
 introducens eos in cellam, posuit eis mensam et iubet, ut percipe-
 30 rent cibum. Illi vero corde compuncti et ab omni mentis suæ
 immanitate conversi, multis, qui prius Domino servire cœperant,
 in brevi meliores fiunt. In tantum enim per pœnitentiam profe-
 cerunt, ut post non multum temporis etiam ipsi eadem facerent
 signa easdemque virtutes.

35 Alio præterea tempore immanissimo quodam dracone vicinas
 vastante regiones et plurimos perimente, venerunt habitatores loci
 illius ad supradictum patrem, orantes eum, ut de regionibus suis
 perimeret bestiam; simul etiam, ut ad misericordiam flecterent

reka nöckurs; hafde sveinninn fyrir eina samt syn drekans mist vitzins¹, en af eitrfullum hans blæstri var hann bædi blár ok bolginn ok at kominn dauda. En heilagr fadir Ammon fær þat fangarads, at hann smyrr sveininn med vidsmiörvi, ok vard hann þegar heill, en het þeim ongu um drekans drap, kalladi ser þat miok um megn. Reis þo upp nockuru sidarr ok fór til dreka- bælissins ok fell a bæde knein til bænar med akalli til vars herra. En drekinn flaug fram yfir hann iafnskiott ok gnisti tönnum, en hvæsti med daudligum eitrbæstri. Heilagr Ammon ottadiz þetta ecki, sneriz i mot drekanum ok mællti: Jesus Kristr son guds fyrirfare þer, sa er deydde hinn mikla hval², þat er sialfan fiandann. En iafnskiott sem hinn helgi Ammon hafde þetta mællt, spio drekinn or ser upp eitriu ollu ok fell nidr daudr, sprack sidan sundr i midiu. Eptir þat sömnuduz bæendr saman furdande mikil- leika taknsins ok iosu sandi dyrit fyrir uþefianar³ skyld, er af stod, hiaveranda at hvaru helgum Ammone, þviat hvergi þordu þeir nær koma daudum drekanum honum fraveranda.

9. Var nockurr heilagr prestr, er Copres⁴ het, sa er hafde sitt munklifi i sealfri eydemörkinni nær attrædr at alldre. Hann

1 skynsins *B.* 2 þelial *B.* 3 saal. *B.*; olyfianar *A.* 4 Compos *B.*

senem, puerum quendam pastoris filium secum deferunt, qui solo visu draconis exterritus mente exciderat, et ab solo halitu bestiae exanimis portabatur ac turgens. Tunc ille puerum quidem perungens oleo, restituit sanum, semet ipsum vero ad necem draconis instigans, illis interim, quasi qui nihil eos posset iuvare, promittere nihil voluit. Mature autem surgens abiit ad digressus bestiae, et fixit genua sua in terram deprecans Dominum. Tunc bestia cum ingenti impetu venire super eum coepit, teterrimis flatibus ac sibilis stridoribusque praemissis. At ille nihil horum metuens, conversus ad draconem dixit: «Perimat te Christus filius Dei, qui perempturus est cetum magnum.» Et ubi haec senior dixit, statim dirissimus draco omne simul cum spiritu evomens venenum, disruptus crepuit medius. Cum autem convenissent finitimi habitatores, et cum facto miraculo obstupescerent, foetoris vehementiam non ferentes, congregaverunt super eum arenae moles immensas, astante tamen ibidem patre Ammone, quia nec sic quidem, cum mortua fuisset bestia, sine ipso appropinquare ei audebant.

9. *De Coprete presbytero et patre Mutio.* Erat quidam pres-

gerde margskonar krapta i heilsugiofum vid menn, græddi siuka en rak diöfla fra odum mionnum, iafnvel gerde hann ok, sva at ver sam upp æ, marga dasamliga lute. Heilagr Copres vard gladr vid vara kvomu, minntiz til vor¹, þo fætr vara, beidde oss 5 bænar, sem sidr munka er til, fretti oss at, hverir lutir fremdiz af² veröldinni. Vær badum hann helldr segia oss nöckut af sinum verkum, fyrir hver er gud veitti honum sva mikla miskunn. Hann foryfðist þess eeki, tok þegar at segia af sialfs sins lifnade ok annarra heilagra fedra, þeira er fyrir honum höfdu verit, kvat 10 þa miklu göfugligri i ollum lutum verit hafa, [léz litil³ innt fa þeira fotspor, [ok mællti⁴: «Heyrit mik, hinir sætu synir, hugsit eigi minn litilleik vidlikan⁵ lifnade heilagra fedra.»

Var hinn virduligzti madr Mucius at nafni i þessarri eydemork fyrstr allra fedra. Sia sami Mucius synde oss ollum hialpsemdar 15 götu guds þionustu. Hinn fyrri lut æfe sinnar var hann heidinn ok höfðingi annarra illvirkia, hinn frægazti⁶ at utisetum ok allzkonar odadum, en leidrettiz med þessum hætti, sem nu munu þer heyra. Einhveria nott⁷ er hann for at ræna meynunnu nockura

1 várr *B.* 2 i *B.* 3 [*saal. B.*; en sik, ok liez eigi *A.* 4 [*tilf. B.*
20 5 samlikan *B.* 6 frægsti *B.* 7 natt *B.*

byter, Copres nomine, in ipsa eremo habens monasterium, vir sanctus annorum circiter octoginta, et ipse multas virtutes faciens, languores curans, et efficiens sanitates, sed et dæmones fugans, et multa mirabilia faciens; ex quibus nonnulla etiara in nostri præ- 25 sentia effecit. Is ergo cum vidisset nos, et osculo salutasset, atque ex more post orationem etiam pedes lavisset, requirebat a nobis, quæ gererentur in sæculo. Nos autem rogabamus eum, ut ipse magis nobis de suis gestis aliqua narraret, et ex quibus actibus quibusve meritis Dominus ei tantam gratiam contulisset, exponeret. 30 At ille nihil dedignatus est, et suæ vitæ et priorum suorum narrare nobis ordinem cœpit, quos tamen longe illustriores fuisse perhibebat, seque ipsorum parva vix exempla sectari. Dicebat ergo: «Nihil magni est, o filioli, quod in nobis videtis, ad comparationem sanctorum patrum.»

35 Erat enim quidam ante nos vir nobilissimus, pater nomine Mutius. Hic fuit primus in hoc loco monachus, et in omni hac eremo viam salutis omnibus nobis primus ostendit. Hic autem primo gentilis fuit, latronum maximus et sepulcrorum violator,

med allzkonar [tækium, er þeim þiofunum voru bæði hellzti kunn ok kær¹, komz hann upp a husit, hugsandi um sídan fyrir ser, hvern veg vænaz munde at riufa riafrit, virdiz torsottlig miok framkvæmd starfsins, dvaldiz þar þo vid alla nottina. Ok er hann hugsade her um kostgæfliga², fellr a hann omegin, ok því næst svefn. 5 I svefnum sa hann koma at ser konungligan mann med virdu- ligum bunade. Draummadrinn mællti til hans: «Lett af nu um sidir manndrapum ok rans udadam, er þu hefir her til i stadit, en snu nu vðkunum hedan af til himnesks hofsidar ok engiligrar þionustu, mun ek gera þik yfir þesskonar radasyslu³ hertoga ok 10 höfðingia.» En er hann tok med þöckum þetta fyrirheit, var honum syndr mikill herr munka ok bodit at hallda þar yfir höfðingskap. I þessu vaknar hann ok ser standa hia ser mey eina. Hon frettir eptir, hvern hann væri, eda hvadan hann væri, ok hvi hann væri þangat kominn. En hann vard okvædi vid ok svaradi 15 ongu, beiddi hana [at hvaru⁴ visa ser til kirkiu. Guds ambatt skildi skiott, at hans var af gude vitiat, leidir hann til kirkiu ok feek prestum i hendr. Hann fell þegar til fota þeim ok bad þa

1 [klokskap *B.* 2 med kostgæfligri astundan *B.* 3 syslu *B.* 4 [þo *B.*

atque in omnibus flagitiis opinatissimus; ad quem tali ex modo occasio salutis advenit. Nocte quadam ad domum cuiusdam virginis Deo sacratæ exspoliandi causa perrexit, cumque machinis quibusdam, quæ huiusmodi artificibus satis notæ sunt, domus eius tecta conscendisset, quærens quali arte vel quo aditu ad penetralia eius irreperet, difficultate perpetrandi operis innexus, plurimum 25 noctis tempus in tectis positus sine ullo transegit effectum. Post multos vero animi conatus frustra adhibitos, veluti fessus somno opprimitur, et per visum assistere sibi videt quendam regio habitu fulgentem et dicentem: «Desine iam ab his flagitiis, et ab effusione humani sanguinis cessa, atque ab exsecrabilibus furtis ad laborem 30 religiosum converte vigilias, et suscipe cælestem angelicamque militiam, atque ex hoc iam animi virtutibus vive, et ego te huius militiæ ducem atque principem faciam.» At ille cum gratanter, quæ sibi offerebantur, audisset, ostenditur et exercitus monachorum, et principatum super eos iubetur tenere. In his evigilans astantem 35 videt sibi virginem, et requirentem, quis, aut unde, vel cur illuc advenisset. At ille quasi amens effectus, nihil ei respondit, sed tantum ut ecclesiam sibi ostenderet, rogat. Illa vero cum intellex-

skira sik ok skripta. Prestarnir furdudu, ef hann talade alvöru, vissu hann gerla hvivetna sleginn verit¹. En hann tiade þeim stadfastliga [öruggleik sinnar truar², en þeir beiddu hann bæta þat, er hann hafde brotit vid gud. Hann æsti³ af þeim þar i mot
 5 einhveria aminning til örugdar sins efnis. Þeir gördu þat þegar, fengu honum i hond þriu vers fyrsta salltarasalms, ok badu hann þau hversdagliga hugleida. Hann dvaldiz .iii. daga sidan med þeim prestunum ok reiknade þesse þriu vers sid ok snemma, ok kvad þau mega þörf vinna til eilifrar hialpsemdar med guds full-
 10 tinge. Þvísá næst ferdadiz hann til eydemerkinnar ok var þar hardla langan tima, sva at hann kende ongva fædu utan grasarætr, en badz fyrir nott ok dag med algerri idran.

Eptir þat for hann til fundar vid þessa sömu presta, ok presentade þeim eigi at eins ord versanna helldr ok þar med fullkom-
 15 ligu framkvemd verkanna. Prestarnir furdudu, hversu skiott hann hafde a hendr tekiz ina beiskuztu bindende, ok beiddu hann dveliaz med ser, at þeir lærde hann enn innvirdiligar af gudligum ritningum. En at hinn helgi Mucius syndiz eigi ohlydinn, dvaldiz
 1 hafa verinn(!) B. 2 [sina tru B. 3 þeksti(!) B.

20

isset, esse in re aliquid operis divini, hominem perducit ad ecclesiam ac presbyteris offert. Ad quorum ille vestigia prouens, rogabat Christianum se fieri et illico sibi pœnitentiam dari. Presbyteri vero, qui cognoscebant virum hunc esse omnium flagitiorum principem, mirabantur, si hæc vera loqueretur. Et cum perse-
 25 verantia sui fidem rei fecisset, monent eum, ut si hæc vellet, illa penitus omitteret. Dehinc cum religionis initia suscepisset, orat sibi præcepta dari, quibus viam salutis deberet incedere. At illi tres ei primi psalmi versiculos tradunt. Quibus ille diligenter consideratis, sufficere sibi ait eos ad viam salutis et scientiam pietatis.
 30 Tribusque diebus permanens apud eos, ad eremum proficiscitur, ubi plurimo tempore demoratus, et die et nocte in oratione cum lacrymis perdurans, cibum ex radicibus accipiebat herbarum.

Regressus autem ad ecclesiam, tres versiculos psalmi, quos a prebysteris perceperat, non solum verbis, sed et rebus atque operibus reddidit. Presbyteri vero mirabantur, quod subito conversus acerrimam statim ingerit sibi abstinentiam, et instruente eum plenius divinis scripturis, hortabantur secum demorari. At ille ne videretur esse inobediens, unam apud eos exigens hebdomadam

hann með þeim viku eina, for sidan aprt til eydemerkrinnar, ok var þar .vii. ær i samt með allzkonar athalld. Almattigr gud veitti honum sva mikla miskunn her i mot, at hann hellt nær allar ritningar i minni utan bokar¹. Sunnudag at eins bergde hann braude ok með þeim hætte, at þa er hann stod upp af bæn 5 sinni, fann hann braud yfir borde, þat er engi manna hafde þangat flutt, helldr hinn hæsti himnakonungr sent sinum vin. En er hann neytti þess með guds þöckum, sem verdugt var, vann honum sa snædingr þorf til sunnudags.

Heilagr Mucius af margri bindendi mæddr, þa er langr timi¹⁰ var hedan lidinn, geck af morkinni ok eggjade mikinn mannfolda at sinu dæmi at fyrirlata² heimsins hegoma. Milli annarra manna geck fram einn ungr drengr, sa er girntiz at geraz hans lærisveinn. En hinn helgi Mucius hafde fulluliga³ fengit honum munkaklædnad með geitskinnzkuflfi ok kent honum reglunnar reison⁴. Getr þesse¹⁵ unge madr heilags Mucij lærisveinn litit, hve með mikilli vandvirkt ok athygli meistare hans Mucius gerdi gropt ok alla umbud utferdarinnar, [hvargi er⁵ kristnir menn onduduz. (Þa) mællti hann til heilags Mucij⁶: «Villde ek giarna, at þu græfir mik,

¹ bækr *B.*

² fyrirlita *B.*

³ fylliliga *B.*

⁴ reison *B.* ²⁰

⁵ [hvar sem *B.*

⁶ Mucium *B.*

rursus pergīt ad eremum, atque ibi per septem continuos annos in omni abstinentia degens, plenitudinem gratiæ consequitur a Deo, ita ut pæne omnes scripturas memoriter teneret. Panem vero Dominica tantum die sumebat, et hunc divinitus delatum. Nam²⁵ cum oraret, surgens ab oratione inveniebat panem positum, quem nemo hominum detulerat. Hunc ubi cum gratiarum actione sumisset, sufficiebat usque ad alteram Dominicam diem.

Post multum vero temporis iterum regressus a deserto, exemplo abstinentiæ suæ quamplurimos ad imitationem sui invitavit; inter³⁰ quos accessit ad eum adolescens quidam, cupiens eius esse discipulus. Cui ille cum habitum monachorum, hoc est lebetam, et cucullam, ac melotem, quæ est caprina pellis, imposuisset, docere eum de ceteris monachorum institutionibus cœpit. Multa tamen cum sollicitudine curabat, sicubi Christianorum quis fuisset³⁵ defunctus, ut sepeliret eum. Quem cum vidisset adolescens ille discipulus suus summa cum diligentia mortuis indumenta aptantem, dicit ad eum: «Vellem, ut et me mortuum ita indueres ac sepelires,

meistare minn, þa er ek em daudr, ok hnystir sva um mik, sem nu górir þu.» Heilagr Mucius mælti: «Sva skal ek gera, son, ok sva nogliga skal ek at þer hnyssa, at þu segir sialfr, at þórf vinni².» Litlu sidarr andadiz þesse hinn unge brodir, kom þa fram forspá heilags fôdur Mucij med þessum hætti, at þa er heilagr fadir hafde at honum hlætt³ ollum megin hardla athugatsamliga, mælti hann, sva at allir heyrdú, þeir er vid voru: «Heyr þu sæti son! vinna þer þórf þessir lutir til graptarins, eda villtu enn, at ver leggim nockut til?» Hinn andadi hafdi hulda asionu⁴, er at var sveipat andlitinu, svaradi þó skyrt ok skilit at ollum aheyrundum: «Þórf vinnr nu, fadir, ok fylldir þu þat, er þu hafdir fyrir heitit.» Allir undruduz, þeir er vid voru þenna faheyrdas atburd, ok dadu⁶ hardla miok, sem verdugt var. En hinn helgi Mucius skundade aptr til eydemerkrinnar, þegar er hann hafde grafit hinn unga mann, flyiande ok undan hneiagiandi hræsninni.

Enn barst sva at einn tima, at heilagr Mucius for af morkinni at vitia þeira brædra, er hann hafde lærda. Ok med því at einn af þeim læa á nástram, var honum vitrat af gudi, at sia munde⁷ frammlida. En komit var at kveldi dagsins. Heilagr

20 1 man *B.* 2 vinnr *B.* 3 hnyssst *B.* 4 asianona *B.* 5 tilf. *B.*
6 saal. *B.*; badu *A.* 7 myndi *B.*

magister.» At ille ait: «Ita faciam, fili mi, et tam copiose te induam, donec dicas Sufficit.» Post non multum vero temporis defunctus est adolescens, et prædictus sermo completur. Cum enim plurima ei circumdedisset indumenta, ait ad eum coram omnibus: «Sufficiunt tibi hæc ad sepulturam, filiule, an adhuc vis, ut aliquid addamus?» Tunc defunctus vocem cunctis audientibus emisit, obvelata iam facie vultuque constricto, et dixit: «Sufficit, pater, implesti quod promiseras.» Obstupuerunt autem, qui præsentés erant, et admirati sunt valde super tam mirabili facto eius. At ille, sepulto adolescente, continuo ad eremum rediit, summo studio iactantiam declinans.

Quodam autem tempore iterum de eremo venit ad visitandos fratres, quos ipse instituerat. Et cum quidam ex eis in extremis ageret, revelatum est ei a Deo, quod esset moriturus. Hora autem iam erat ad vesperam declinans; festinabat ergo, ut eum videre posset. Vicus autem, ubi decumbebat æger, longo adhuc aberat spatio, et nolens noctu introire vicum, simul et salvatoris sermonem

Mucius skundadi þa miok ferdinni ok villde sia hinn siuka. Bærrinn var miok fiarri, sa er hinn siuki hvildi i. En heilagr Mucius villdi eigi ganga a nottina til bæiarins, hugsadi ok med ser þat sama mál, er sialfr lausnarenn talar sva: «Gangit, medan þer hafit lios, at eigi taki ydr myrkr, þviat eigi stakar hverr er i liose gengr.» Nu sa heilagr Mucius setiaz solina ok mællti til hennar: «I nafni drottins vars Jesus Kristz, stattu skamma stund i veg þinum ok bid min, þar til er ek kem til bæiarins.» Solin hafde sum sva setz i siainn, en sumt hiolet stod i sama stad, þar til er heilagr madr náde til bæiarins. Þetta vard þegar opinbert ok augliost aullum þeim, er vid voru, þviat þeir stodu ok stördu¹ upp æ dvalsamligt setr solarinnar, furdudu allir ok undruduz, hvat a mundi l[ei]ta², er solin geek eigi i ægi a sva mörgum dagstundum. En er þeir sæ helgan guds mann Mucium kominn af mörkinni, frettu þeir hann eptir, hvi gegndi nyiung solargangsins. En hann andsvarar þeim sva: «Mune þer eigi vars herra mál, þat er sva segir, ef þer hefdit sva megra tru sem mustardz korn, munde þer gera meire lute þeim³. Ok er þeir skildu fyrir hans tru solina stadit hafa, urdu þeir miok ottafullir, ok gerduz þegar margir af þeim hans lærisveinar ok fylgdu honum sidan. En er²⁰

¹ stirdu *B.* ² *mgl. B.* ³ myndi *B.* ⁴ þessum *B.*

intra semet ipsum meditans, quo dixit: Ambulate, dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant, et, qui ambulat in luce, non offendit. Et cum videret iam solem demergi, ait ad eum: «In nomine Domini nostri Jesu Christi sta paulisper in itinere tuo, et exspecta me, donec ad vicum perveniam.» At ille, cum aliqua iam mergi cœpisset ex parte, restitit, nec prius occubuit, quam homo Dei perveniret ad vicum. Hoc autem manifestum factum est omnibus illis, qui ibidem consistebant. Stantes enim et intuentes moras solis in occasum, mirabantur omnes, quid sibi vellet hoc, quod tot horis in occasum suum non descenderet sol. Videntes autem patrem Mutium de eremo venientem, quærebant ab eo, quid hoc esset signi, quod ostenderat sol. At ille respondit eis: «Non meministis vocem Domini et salvatoris nostri dicentem: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, maiora horum signa facietis.» At illi, cum intellexissent ad eius fidem solem stetisse, timore magno exterriti sunt, plurimique eorum iunxerunt se ei discipulos et sequi eum cœperunt. Cum autem ingressus fuisset

heilagr Mucius kom i þat herbergi, er brodirinn læ i, sa er heilagr fadir hafde til ferdaz, ok hitti hann andadan, badz hann fyrir ok geck sidan at sænginni ok minntiz til hins andada, ok mælti: «Heyr þu brodir, hvart hefir þu meire girnd at fara brott af ver-
 5 oldinni ok vera med Kriste eda dveliaz med oss i veroldinni?» En brodirinn tok þegar til lifsanda ok settiz upp ok svarar: «Heyr þu fadir, hvat kallar þu mik apr, betra er mer at hverfa i brott or heiminum ok vera med Kriste, þviat mik helldr enge naudr til at vera lengr i likamanum.» Heilagr Mucius mælti þa:
 10 «Sof þu i guds fride, son, ok bid fyrir mer.» Brodirinn hneigðiz i [hvilunni apr at hægindinu] ok sofnade sva til guds. En allir, þeir er vid voru, undrudu ok sögdu: «Sannliga er þesse guds madr.» Þvi næst klæddi heilagr Mucius hinn unga brodur hardla somasamliga eptir veniu sinni ok vakti alla nattina i guds lofi, en
 15 grof at morni².

Heilagr Mucius hitti enn einn tima annan krakan brodur; hann sa, ath þesse tok torvelliga hvilld andlazins ok sakadz miok af eiginligri samvitkzu ok mælti til hans: «Heyr þu, son, hvi ertu obuinn til þinnar algerve? ek se med þer eiginligan akiærara³
 20 oprifnadar sealfs þins samvizku.» Brodirinn mælti: «Beide ek
 1 [hviluna apr *B.* 2 [saal. *B.*; allt til morgins *A.* 3 fyrir sakir *tilf. B.*

domum illius fratris, pro quo festinaverat, et invenisset eum iam defunctum, oratione facta, accedens ad lectum, osculatus est eum et ait: «Quid magis desiderii habes, frater, abire et esse cum
 25 Christo, an permanere in carne?» Tunc ille, recuperato spiritu, paululum resedit. et ait ad eum: «Quid me revocas pater? melius est mihi redire et esse cum Christo, permanere autem in carne, mihi necessarium non est.» Cui pater Mutius: «Dormi ergo, inquit, in pace, fili, et ora pro me.» At ille continuo reclinans se
 30 in lecto, dormivit. Hi autem qui aderant, obstupuerunt, dicentes: «Vere Dei homo est hic.» Tunc ille induit adolescentem, ut sibi moris erat, satis decore, et totam noctem psalmis hymnisque per-
 vigilem ducens, honeste iuvenem tradidit sepulturæ.

Alium autem fratrem cum visitasset decumbentem, ubi vidit
 35 eum quietem mortis difficulter accipere et graviter conscientie sue metu redargui, ait ad eum: «Cur imparatus es, fili, ad professionem tuam? Accusatrix, ut video, ignaviae tuae tecum pergit conscientia.» Tunc ille exorabat eum dicens: «Obsecro te, pater, intercede

pik, faðir, bid fyrir mer til guds, at hann liae mer leidrettu tíma, a hverium er ek mega bæta syndir: mins leidelega lífnadar.» Heilagr Mucius mælti: «Beidir þu nu hit fyrsta fresta, er lokit er lífstundunum? Hvat gerdir þu adr a ollum þinum lífdögum? Mattir þu eigi græða þin synda sær eptir villd? Iokt æ [fular 5 odadir² med nyium ovenium.» Brodirinn bad med mikilli stadfesti hins sama. Heilagr Mucius mælti þa um sidir: «Ef þu heitr at leggja eigi löst a löst ofan, eda lyti a lyte, þa mun ek gud fyrir þer bidia, þviat hann er godr ok þolinmodr ok vill giarna lia þer lífsins lengd, at þu leidrettis.» Ok þegar er heilagr Mucius [hafdi 10 nockura hrid bedit fyrir honum³ til guds; reis hann upp af bæninni ok sagdi til brodurins: «Se her, þriu ær veitti varr herra þer til leidrettu, ef þu villdir af ollum hug idraz þinna annmarka.» Tok sidan i hond honum ok reisti hann upp heilan af reekiunni. En munkrinn fylgde þegar hinum helga Mucio til eydemerkriunar. 15 Ok er lidin voru .iij. ær, kallade heilagr Mucius munkinn aptr i þann sama stad, er hann hafde hann uppreistan, ok nu nær sem engill af manni gervan fyrir gudi, sva at allir furdudu hans algerve. En er mikill fiólde brædra var samt kominn, setti hann þenna munk mitt framm a motid ok hof af honum efni ordræðunnar ok 20

1 lyti *B.* 2 [udadir fornar *B.* 3 [bediz fyrir *B.*

pro me apud Deum, ut mihi parvi temporis spatium largiatur, quo possim emendare vitam meam.» At ille dixit ad eum: «Nunc spatium pœnitentiæ requiris, ubi vitæ tempus implesti. Quid faciebas in omni hoc vitæ tuæ tempore? Non potuisti vulnera 25 tua curare? Quin immo et recentiora semper addebas.» At ille cum permaneret exorans, ait ad eum senex: «Si ultra non addas malis tuis mala, orabimus pro te Deum; bonus est enim et patiens, et indulget tibi parum aliquid temporis vitæ, ut omnia debita tua persolvas.» Et cum post hæc orasset Deum, surgens de oratione 30 ait ad eum: «Eecce tres annos Dominus tibi concessit in hac vita; tantum, ut ex animo ad pœnitentiam convertaris.» Et apprehensa manu eius elevavit eum de lecto. At ille surgens, sine aliqua dilatione secutus est eum in desertum. Et ubi completi sunt tres 35 anni, revocabat eum ad locum, unde eum assumserat, iam non quasi hominem, sed quasi angelum ex homine Deo consignans, ita ut omnes mirarentur de conversatione eius. Cumque convenissent ad eum fratres plurimi, statuit eum in medio, atque ex ipso

predicade alla nottina af idranar avöxtum ok algerleik athæfissins. En sva sem leid predicanen¹, sva syfiade brodurinn smam ok smam, þar til er hann andadiz af ut. En heilagr Mucius lyktadi², sem hann var vanr, liksöng hans ok [grepti, enda³ skundar sidan
5 aptr til eydemerkrinnar.

Heilagr Copres prestur sagdi ok sva, at optliga vod guds madr Mucius yfir hina miklu Nil, sva at honum tok [i kne⁴.

Fyrsta tima sinnar snuningar, er heilagr Mucius hafdi eina viku fastat i eydemorkinni, rann i mot honum madr med vatn ok
10 vistir, ok bad hann kenna þau fōng, er af himni voru til hans flutt. Annat sinn sa hann standa hia ser uhreinan anda; fiande hrosade fyrir honum utalligum fehirdzlum, þeim er Pharao konungr hafde forðum attar ok nu lagu nidre ~~aa~~ maraboþnum. Fader Mucius er flutt, at sva hafe sagt ok svarat: «See fe þitt med þer, fiande,
15 i eilifri fyrirdæmingu.» Slika lute⁵ ok adra þeim lika virdiz varr herra at veita fyrir fōdur Mucij verdleika.

Margir voru ok adrir merkiligir fedr oss fyrr, segir heilagr Copres, hveria er heimrinn var overdr med ser at hafa; þeir gerdu allzkonar takn ok iartegnir; eda hvat undriz þer, þott ver litils
20 1 predikaninni *B.* 2 merkiliga *tilf. B.* 3 [greftri, en *B.* 4 [vel til knes *B.* 5 sem nu hafi þer heyrd *tilf. B.*

materiam sumens, per totam noctem doctrinam de fructibus pœnitentiæ et conversionis eius produxit ad fratres. Ipso vero sermonem faciente, quasi dormire frater ille cœpit paululum, et
25 continuo in perpetuum quievit. Tunc facta oratione super eum, et omnibus, quæ ad sepulturam pertinent, ex more completis, ad eremum properanter abscedit.

Frequenter autem et Nilum fluvium hunc immanem pedibus transivit aquam usque ad genua habens.

30 Primo adhuc tempore conversionis suæ, cum esset in eremo et hebdomadæm ieiunasset, aiunt, occurrisse ei hominem in deserto, habentem panes et aquam, qui exhortatus est eum accipere cibum, qui de cœlo ei fuerat destinatus. In alio quoque tempore dæmon assistens, thesauros auri plurimos, quos Pharaonis fuisse per-
35 hibebat, ostendit ei sub terram demersos. Cui respondisse fertur pater Mutius: «Pecunia tua tecum sit in interitum et perditionem.» Hæc ergo et his similia plurima effecit per eum Dominus.

Sed et alii nihilominus fuerunt ante nos multi patres, quorum

hattar menn gerim sma lute eina grædande hallta menn ok blinda, þat er læknar geta iafnan vel gert med sinni list.

Sva bar til, segir sæll Jeroninus, þa er hinn helgi Copres tiade slika lute, at einum vorra brædra leiddiz lengd framburdarins ok tortrygde nockut sögn prestzins, at hann syfiade, ok i omöginsdurinum sa hann bok gullstöfum ritada¹ millum handa hins helga prestz Copris, ok taldi hann þar af hvert ord sinnar aminningar; þar med sa hann mann standa hia ser virduligan asyndar², en biartan at bunade, sa mællti til hans [hardla beiskliga³: «Þu tortryggvi madr, hvat himir þu, en heyrir eigi innvirduliga þessa heilags mannz ord. Brodirinn skelfdr vaknar skiott ok segir oss a latínu þegar a launungu inniliga allan atburdinn.

Medan þessir lutir gôrduz, segir sæll Jeronimus, sam ver heradskarll nockurn, er geck at dyrunum med trog eitt, er fullt var af sande. Hann beid þar til þess, er heilagr Copres hafdi lyktad sinu erinde. Ver frettum eptir prestinn, hvat heradskarllinn villde, sa er æ troginu hellt. Heilagr Copres svarar: «Heyrit þer, synir, trautt byriar oss ydr slika lute at tia, at ver synimz eigi

¹ ritna B. ² at asion B. ³ [tilf. B.

præsentia dignus non fuit mundus, signa cælestia et prodigia facientes. Quid ergo miramini, si nos parvi homines parva faciamus, claudos et cæcos curantes, quod et medici ex arte facere possunt?

Et cum hæc nobis senex Copres enarraret, unus ex fratribus nostris, quasi incredulitate eorum, quæ dicebantur, tædiare cœpit et præ tædio dormire. Cumque somno fuisset oppressus, vidit per visum librum aureis litteris scriptum in manibus senis Copretis, ex quo narratio eius deduci videbatur, et assistentem quendam clarissimi aspectus virum, canitie venerandum, comminatione sibi magna dicentem: «Cur non audis intente quæ recitantur, sed incredulus dormitas?» At ille conturbatus evigilat, et statim nobis secretius latino sermone quæ viderat enarrabat.

Inter hæc autem vidimus rusticanum quendam accessisse ad ostium senis, habentem vas arena plenum, et exspectantem, donec senex sermonem suæ narrationis expleret. Nos autem videntes eum, interrogavimus presbyterum, quid sibi vellet rusticanus ille stans et arenam tenens in vase. Respondit ad nos senior, dicens: «Non quidem oportebat me, o filioli, hoc vobis prædere, ne vide-

dyrkaz af guds gernninge, ok fyrirfariz aauke vars erfidiss; en þo þviat þer hafit higat langan veg sotta, þa nenni ek eigi undan draga vars drottins verk ydvarre nytsemd ok naudsyn at inna, þau er hann vinnr fyrir oss þo at overduga.»

5 Iord herads þessa her hia oss var [oavaxtsöm, þurlent², sva at vinnumennirnir hellduz varla [vid af kostzins áauka³, lágu madkar nöckurir i ðxunum uppi, þeir er eyddu avextinum. Akkarlarnir aller voru heidnir. En er ver höfdum kent þeim kristiliga tru, komu þeir til vor ok badu oss bidia fyrir sædum þeira. Ver
10 hetum þeim bæninni, en badum tru þeira ödlaz avöxtinn. Þeir söfnudu þa saman sandinum undan fotum oss ok fylldu fyrir skaut sin, fellu framm fyrir oss ok badu oss blezandar⁴ i guds nafni. Ek mællta til þeira: «Þetta verdi ydr eptir tru ydvarre.» Bændrnir baru þa brott sandinn ok blendu⁵ vid sádkornit, en seru⁶ sidan,
15 ok fengu sva mikinn avöxt, at alldrigi gallt Egiptalandz iord þvilikan. Nu er sa sidr bondanna sidan at sækia oss heim tysvar a tveim misserum ok bida⁷ æ hins sama.

1 at *tilf. B.* 2 [ofrio, sum þurlend *B.* 3 [af kostarins avexti *B.*
4 bleza *B.* 5 blondudu *B.* 6 sadu *B.* 7 *rettet*; bidi *A.*; bidia *B.*

20 amur in Dei opere gloriari, et merces laboris nostri pereat; tamen pro ædificatione vestra et utilitate, qui tam longo itinere venistis ad me, non patiar etiam hoc abscondi a vobis, sed enarrabo opera Domini, quæ dignatus est implere per nos.»

Terra regionis huius, quæ in vicino nobis posita colitur, sterilis
25 valde et infructuosa fuit ita, ut si quando a colentibus semina ex necessitate suscepit, duplicata vix redderet; vermes enim quidam nascebantur in ipsis germinum culmis, et ascendentem segetem succidebant. Erant enim agricolæ loci ipsius gentiles. Hos cum docuissemus Deum credere et fidem Christi recipere, christiani
30 iam facti veniunt ad nos, rogantes ut oraremus Dominum pro segetibus ipsorum. Et cum diceremus eis, nos quidem oraturos, sed fidem ipsorum requiri apud Deum, quæ hoc percipere mereatur; illi ex arena hac, quæ calcatur a nobis, sinus suos replentes obtulerunt nobis rogantes, ut in nomine Domini benediceremus. Et
35 ego aio ad eos: «Secundum fidem vestram fiat vobis.» Tunc illi auferentes arenam secum, miscuerunt seminibus, quæ seminaturi erant, et sparserunt per agros suos, et tantum fructum collegerunt, quantum nulla usquam potuit Ægypti terra colligere. Ex eo ergo

Eigi mun ek ok undan draga vid ydr þat, er drottinn veitte mer sins signada nafns til dyrdar. Þat barz at einn tima, er ek for ofan til borgarinnar, at ek hitta þar einn villumann meistara Manicheorum, hann sveik fiölda folks. Ek hafda vid hann langt ordastrid, en er ek feck hann eigi med einum samt ordum sigrat ne saman rekit, þviat hann var hardla ordslægr, þa ottudumz ek efaz mundu tru folksins, ef vid skildim sva, at hann væri sem efri ¹ i oekrum vidskiptum; þa bad ek gera bál mikit a midiu stræti borgarinnar, ok gengim ² vid badir inn i elldinn; visse þa sidan allir þess tru sanna, er obrunninn kæmi ³ þapan. Þesse raun likade vel lydnum. Var iafnskiott slegit elldi i eitt mikit bæl. Þvi næst tok ek at draga Manicheum med ⁴ mer til elldzins. Manicheus mællti þa: «Eigi sva, eigi sva, sagdi hann, helldr gangi sitt sinn hvarr oekarr, ok gack þu fyrr, er fant þenna leik.» Ek gerda þa, sagdi hinn sæli Copres prestur, krossmark fyrir mer, ok geek ek sidan öruggur framm i midian elldinn ok logann. En elldrinn flyde þegar tvo vega ut ifra, ok stod ek nær halfa stund dags i midium loganum med ollu oskaddr. Allt folkit, er vid var, furdade ok gerde þackir vorum herra Jesu Kristo, ok kölludu hátt ok mælltu:

1 ædri *B.* 2 saal *B.*; gengu *A* 3 kiemiz *B.* 4 saal. *B.*; at *A.*

consuetudo est eis, bis per annos singulos venire ad nos et eadem exspectare a nobis.

Sed et illud non celabo a vobis, quod mihi Dominus ad gloriam nominis sui præstitit. Descenderam aliquando ad civitatem, et inveni ibi virum quendam doctorem Manichæorum seducentem populos. Cum hoc habui conflictum sermonis; sed quia erat verus nimis, et concludere eum verbis non poteram, veritus ne auditorum turbæ læderentur, si ille quasi superior abscessisset in verbis, audientibus turbis dixi: «Accendite ignem plurimum in medio plateæ, et ambo intremus in flammam: si quis nostrum ex ea non fuerit adustus, huius vera fides esse credatur.» Quod cum dixissem, valde placuit populo, et continuo ignis accenditur plurimus. Tunc ego apprehendens eum, cœpi mecum pertrahere ad ignem. Et ille: «Non, inquit, ita, sed unusquisque nostrum singulariter ingrediatur: primus tamen tu debes intrare, qui hoc proposuisti.» Et ego in nomine Christi consignans memet ipsum, medias flammæ ingressus sum; flamma vero huc illucque dispergi ac fugere penitus a me cœpit; steti in medio ignis dimidia fere hora, et in nomine

«Dasamligr er drottinn með sinum helgum monnum.» Síðan þröngdu þeir Manicheo¹ at ganga í elldinn; hann fordadiz ok villdi flyia; þeir toku hann þá með valde ok kóstudu honum framm í midian logann; elldinn lagde þegar at honum ollum megin, komz hann við illan leik or í brott. Folkit allt rak hann út af stadnum með sköllum mikilli ok skemd, badu [eylifan elld² brenna slíkan svíkara. En mik höfdu þeir til mustérisss með ser, ok dyrkudum allir samt almatkan gud³.

Audrum tíma sa ek, segir sæll Copres prestur, er ek geck hia hofi einshveriu⁴, hvar heidingjar fornferdu, ok mællta ek til þeira: «Hörmung er þat, er skynsamir menn blota skurdgod mallaus ok utan skilningar, eða hvart skilit þer ydr eigi verda⁵ vitstolnare þeim gudum, er þer dyrkit.» Vid þesse min ord veitti skaparinn þeim sanna⁶ skilning, ok fyrirletu þeir þegar villu vandskapar fulla, en fylgdu mér takande trú vars herra Jesu Kristz.

Fyrir sakir káls ok tilkomande brædra atta ek, segir heilagur Copres prestur, einn tíma grasgard litinn þann nær minu munklifi. Heidingi nockurr geck um natt í gardinu ok stal brott kalinu.

1 Manicheum til *B.* 2 [lifanda *B.* 3 fyrir lydsins leidrettu *tilf. B.*
20 4 nockoro *B.* 5 vera enn *B.* 6 sannan *B.*

Domini in nullo penitus læsus sum. Videntes autem populi cum ingenti admiratione acclamaverunt, et benedixerunt Deum dicentes: «Mirabilis Deus in sanctis suis.» Cœperunt etiam urgere Manichæum, ut introiret in ignem; at ille reluctari cœpit et subtrahere se. Tunc comprehendentes eum turbæ iniecerunt in medium ignis, et statim circumdans eum flamma atque adurens semiustum reddidit. Et illum quidem cum dedecore ex urbe populus eiecit, clamans et dicens: «Vivus ardeat seductor.» Me vero assumentes secum, et benedicentes Dominum, ad ecclesiam perducunt.

Alio quoque tempore dum transirem iuxta templum quoddam, vidi ibi sacrificare gentiles, et aio ad eos: «Cur vos, cum sitis homines rationabiles, immolatis mutis et insensibilibus simulacris? Nonne enim vos multo magis sine sensu estis, quam illi, quibus immolatis?» Ad hunc sermonem Dominus aperuit eis intellectum, et relinquentes errorem suum, quem agebant, secuti sunt me et crediderunt salvatori nostro Deo.

Fuit mihi aliquando hortulus monasterio vicinus, in quo propter adventantes fratres olera colere videbamur. Quidam autem

Hann bar þat heim til hus sins ok villde sioda; en hvarki kunningi kalit at sodna¹ ne vatnit flona² allar þriar stundir dags yfir hinum bezta elldi ok biartazta, ok þar fyrir kenniz³ þiofrinn vid skiott, tok kalin or katlinum ok bar aptr til min, ok fell til fota mer leitandi liknar ok þar med at geraz kristinn, ok feck hvarttvegia. 5 Þat sama kveld barst sva at, at fiolde brædra kom til vor a gisting, ok voru þau kæl þa hinu sömu vidkvæmiliga matbuin. Gerdum ver þvi gudi þackir fyrir tvifalldan fagnad, [bordzins bunadar⁴ ok dasamliga mannzins leidretting.

10. Heilagr prestr Copres segir enn sva, at einn tima hittuz 10 þessir .iii. fedr a backanum ærinnar Nilar, aboti Syrus, Ysayas ok Paulus. Þessir allir voru hinir mestu bindendismenn ok fullkomnir i allri sidsemd. Þeir foru at finna nockurn helgan mann Anuph at nafni til klaustrs hans, þat var eigi skemra en þriar fullar dagferdir. Nu villdu þessir helgu fedr komaz yfir æna, en rikdoms- 15 leyse dvalde frammkvemd ferdarinnar. Mælltu sidan millum sin: «Bidium vars [herra Jesu Kristz⁵ miskunn, at eigi talmiz fyrir

1 folna B. 2 hitna B. 3 komz B. 4 [saal. B; brodurins budarbeina A. 5 [drottins B.

gentilis ingressus est nocte et furatus est olera. Quæ cum pertu- 20 lisset ad domum suam, igni apposuit, ut coqueret; cumque tribus horis continuis ingenti igne suggesto, neque fervere, neque molliri aut calefieri aliquatenus potuissent, sed permansissent eadem viriditate, qua in ollam missa sunt, et neque aqua quidem ipsa vel leviter calefieri potuisset, in semet ipsum regressus ille, qui furatus 25 est, crepta rursus de foco olera reportabat ad nos, et prosternens se ante pedes nostros rogare cœpit, ut peccati sui veniam mereretur, et fieret christianus; quod et impetravit. Accidit autem eadem die hospites venire ad nos plurimos fratrum, quibus opportune olera ipsa parata sunt; gratias ergo referentes Domino pro mira- 30 bilibus suis, duplicem lætitiã gessimus, et pro salute hominis et pro beneficiis divinis.

10. *De Syro abbate, Isaia et Paulo.* Addebat et adhuc etiam hæc: Abbas Syrus aliquando et Isaia et Paulus occurrerunt sibi invicem ad ripam fluminis. Erant autem viri isti iusti, summæ abstinentiæ 35 et totius religionis. Hi pergebant visitare sanctum quendam virum nomine Anuph. Aberat autem monasterium, ad quod ibant, mansionibus tribus. Cum ergo vellent transire fluvium, nec esset copia

oss gods verks vegr.» Viku þeir Paulus ok Ysayas at abota Syro ok beiddu hann einna mest bidia fyrir ser af gudi, «þviat vid vitum, sôgdu þeir, at hann heyrir þik giarna ok veitir þegar þat er þu bidr.» Heilagr Syrus fell iafnskiott til bænar ok [beidde þa ok
 5 bada a kne at¹ falla ok bidia med ser. En er þeir risu upp at lyktadre bæninne, sa þeir eitt fley bera at backanum buit med ollum reida sva sem til vegs þeira; þvi næst stígu þeir a skipit. Þat bar² þa sva skiott i gegn megni³ ok straume ærinnar, at þeir lyktudu þeim veg nu a litille stundu dags, er von var, at þeir fengi

10 varla sottan fulla .iii. daga.» En er þeir hófdu lent, mælti hinn helgi aboti Ysayas: «Þenna hinn helga fôdur, er ver ferdumz til, synde drottinn mer rennanda i mot oss ok birtanda leynda lute serhvers vars.» Þa mælti heilagr Paulus: «En varr herra synde mer, at hann munde eptir þria daga lidna lykta lifdögum þessa mannz.»

15 Ok er þeir hófdu ferdaz noekut sva a þann veg, er [vendir fra ænni⁴ til klaustrsins, rann hann Anuph i mot þeim ok heilsade þeim fyrre med þessum hætte⁵: «Blæzadr se drottinn, sa er ydr

¹ [bad þa bada a kne *B.* ² *saal. B;* var *A.* ³ *saal. B;* vinde *A.*

⁴ [liggr framm *B.* ⁵ orðum *B.*

20 transmeandi, aiunt inter semet ipsos: «Petamus a Domino gratiam, ne impediatur nobis boni operis iter.» Et conversi ad abbatem Syrum: «Tu, aiunt, præcipue pete a Domino, scimus enim audiri te, quia præstabit tibi quæ petes.» At ille cohortatus etiam ipsos secum genua figere, in oratione prostravit se in faciem
 25 coram Domino. Et cum completa oratione surrexissent, ecce vident appelli navigium ad ripam fluminis paratum ad iter, quod acturi erant, et expeditum. Hoc ascendentes adversus fluminis cursum ita velociter ferri cœperunt, ut inter horam unam totius itineris, quod acturi per triduum erant, conficerent spatium. Cum-
 30 que applicuissent ad terram, Isaias ait: «Dominus mihi ostendit virum, ad quem properamus, occurrentem nobis, et uniuscuiusque nostrum secreta cordis aperientem.» Sed Paulus ait: «Et mihi ostendit Dominus, quod post triduum educat eum de hoc mundo.»

Cum ergo iter, quod ducit ad monasterium de flumine, in-
 35 cedere cœpissent, progressique essent paululum, occurrit eis supradictus vir, ad quem visitandum pergebant, et salutans eos ait: «Benedictus Dominus, qui vos mihi nunc in corpore, et ante iam ostendit in spiritu.» Et tunc cœpit de uniuscuiusque eorum meritis,

synde mer nu [sialiga i likam¹, en fyrr i andanum.] Tok hann þa ok tinde upp serhvers þeira verdleika ok verk, er þeir höfdu fyrir gudi. Paulus tok þa undir talit med honum ok mællti: «Vær bidium ydr helldr, hinn helgi fadir, birta oss þin kraptaverk, fyrir hver er þu hefir þegit sva völduga vars herra vinattu godum monnum til minnis ok eptirlikingar, ok ottaz eigi hræsni löst, þviat varr herra vitrade mer, at þu munt þria daga hedan af lifa i heimum, en eigi lengr.» Heilagr Anuph svaradi: «Ecki man ek mik mikils hattar gert hafa, utan þess geymda ek, sidan² ek var i ofride kristninnar, iatada ek gudi avallt, sem verdugt var, ok alldri kom lygilt ord³ mer or munni, elskade ek ok engan iardligan hlut, sidan er ek hlaut ast himneska. En guds velgerningar gnættu mik⁴ sva, at ek þurfta engis vid veralligs, þviat alla fædu, þa er ek girntumz, baud hann bera til min fyrir engiliga þionkan. Allt þat⁵ er æ iördunni barst at, birte hann mer, lios hans var æ i hiarta mer. Vid þat leiddumz ek likams svefn ok hvilld, en girntumz iafnan vakrliga til sialfs hans synar. Engil sinn let hann ok iafnan standa hia mer, þann er mer kendi serhver kraptaverk veralldarinnar. Mins hugskotz fegrd folnadi alldri. Hvers er

1 [nyliga B. 2 saal. B; at sidan at A. 3 [saal. B; at lygilt ord kom alldri A. 4 mer B. 5 ok tilf. B.

quæ habebant apud Deum, atque actibus memorare. Tunc Paulus ait: «Quoniam et nobis Dominus ostendit, quod post triduum te de hoc mundo assumat, petimus a te, ut etiam de tuis nobis virtutibus et actibus, quibus Domino placuisti, enarres, nec verearis iactantiæ notam. Abscessurus enim de hoc mundo, ad imitationem posteris, gestorum tuorum memoriam derelinque.» Tunc ille: Nihil, inquit, magnum fecisse me memini, hoc tamen custodivi, ex quo nomen salvatoris nostri in persecutione confessus sum, ne post confessionem veritatis mendacium de ore meo procederet, neque post amorem caelestium terrenum aliquid amarem. Sed nec gratia Domini in his defuit mihi: numquam enim me fecit egere aliquo terreno, omnem quem desideravi cibum, angelorum mihi deferens ministerio. Nihil a me occultavit Dominus eorum, quæ geruntur in terris: numquam defuit cordi meo lux eius, per quam suscitatus somnum corporis non requirebam, desiderium habens semper videndi eum. Sed et angelum suum assistere mihi semper fecit, edocentem me de singulis quibusque virtutibus mundi. Lux

ek beidda af drottne, feck ek án dvöl. Optliga synde hann mer
 mergd engla sinna standandi hia ser. Ek sa sveitir rettlatra
 manna, pislavotta ok munka, conventur klaustramanna ok sam-
 sæti allra heilagra manna, hverra er su er ein idn ok venia at
 5 vegsama ok dyrka drottin almattkan med [traustri trulynde¹ ok
 hiartans heilagleik. Nu þa er hinn helgi Anuph hafdi slíka lute
 framm talat ok adra þvilíka um alla .iii. daga, segir sæll Jeroni-
 mus, selldi [sæll Anuph² gudi sinn anda, ok sæ þeir .iii. 3 fedr,
 er fyrr voru nefndir, óndina af englum upphafda til himins, sva at
 10 þeir heyrdú hans sal samt med englunum varn lavard lofande.

11. Var ok annarr heilagr madr Helenus at nafni; hann hafdi
 gudi þionad fra blautu barnsbeini hardla hreinliga med allzkonar
 athaldi, ok hlaut af þesskonar hattum hina mestu verdleika. Fyrst
 er hann var smasveinn heima i munklífi, ef elldz þurfti víð, bar
 15 heilagr Helenus i kyrtílsskauti sínu at klæðinu med ollu oskóddu
 af næsta þorpi. Þetta dadu allir brædr, þeir er þar voru, ok
 girntuz mikilliga eptir at líkia hans hugarkrapt ok lífsins verdleik.
 Nockurn tíma er heilagr Helenus var einn samt i eydemórkinni,
 kom at honum hunangs fyst mikil, ok þegar er hann litadiz un,
 20 sá hann, hvar lóddi víð bergit sem hunangs seimr. Hann skildi

1 [trulyndu trausti B 2 [hann B 3 hinu saumu B.

mentis meae numquam extincta est. Omne quod petii a Domino,
 sine mora consecutus sum. Ostendit mihi frequenter multitudines
 angelorum assistentium sibi. Vidi et cœtus iustorum, congrega-
 25 tionesque martyrum, monachorum conventus, omniumque sanctorum,
 eorum dumtaxat, quorum opus non est aliud, nisi laudare semper
 et benedicere Dominum in simplicitate cordis et fidei. Cumque
 hæc et multa alia his similia per totum triduum enarrasset eis,
 tradidit spiritum. Et continuo vident ipsi ab angelis suscipi eius
 30 animam, atque ad cœlos ferri, ita ut vocem hymnorum audirent
 etiam ipsi, quibus una cum angelis anima eius abscedens Dominum
 collaudabat.

11. *De Heleno.* Fuit et alius vir sanctus, Helenus nomine;
 hic a pueritia in servitio Domini cum omni continentia et castis-
 35 simis institutionibus enutritus ad summa merita pervenerat. Deni-
 que cum adhuc puer esset in monasterio, si necessarius fuisset
 ignis, ut e vicino peteretur, ardentis prunas vestimento ferebat
 illæso. Quod admirantes omnes, qui aderant fratres, studium animi

skiott þetta vera fiandans [flærd, ok hardiakadi nockut sialfum ser¹
ok mællti: «Þu hin bleckiliga lostagirnd, hverf braut fra mer, þviat
sva er ritat, gangit þer i andanum ok fylgit eigi holldzins girnd-
um. Ok þegar iafnskiott fyrirlet hann þann sama stad ok for enn
lengra i eydemorkina, mædandi sialfan sik med margfalldri föstu 5
sva sem pinande holldzins teygingar. En er hann hafde .iii. vikur
i samt fastat, sa hann, hvar lágu i, mörkinni ymislig epli miok
dreift sva, ok skilde hann þegar ovinarins svik ok mællti: «Eigi
mun ek nær koma ne eta þesse eple, at ek reiti eigi brodur minn;
þat er sal sialfs mins; þviat sva er enn ritat, at eigi lifir madrinn 10
vid eina saman fædu, helldr vid hvert ord guds.» Hof þessu næst
föstu hinnar .iiii. vikunnar. Ok eitt sinn er hann sofnade littat,
vitradiz honum guds engill ok mællti til hans: «Helene, ris upp
nu, ok et þa lute, sem þu finnr þer fyrirbuna utan tortrygd » En
er hann stod upp, sa hann brunn einn med hinu skiærazta vatne. 15
Backar brunnzins voru ollum megin blomgadir einskyns ilmande
grösum. Heilagr Helenus geck þagat til, sleit upp grösín ok át
sidan, ok drack vid vatnit or brunnum; ok sagdi sva sidan sialfr,
1 [*saal. B*; freistne ok hartandi(!) nöckut sialfan sik **A**.

vitæque eius ac meriti imitari cupiebant. Huic quodam tempore, 20
cum solus esset in eremo, desiderium vescendi mellis exortum
est; et conversus vidit in saxo favum mellis inhærentem, sed in-
telligens inimici hanc esse fallaciam, continuo semet ipsum incre-
pans ait: «Discede a me, decepatrix et illecebrosa concupiscentia;
scriptum est enim, spiritu ambulate et desideria carnis ne perfe- 25
ceritis.» Et statim derelinquens etiam locum ipsum, discessit et
abiit in desertum, atque ibi tamquam pro concupiscentia carnis
punienda, ieiuniis semet ipsum cœpit affligere. Tertia autem septi-
mana ieiunii sui videt in deserto iacere diversa poma sparsa; et
intelligens dolos inimici, ait: «Non manducabo neque contingam, 30
ne fratrem meum, hoc est animam meam, scandalizem; scriptum
est enim: Quia non in cibo solo vivit homo, sed in omni verbo
Dei.» Cumque et sequenti septimana ieiunaret, paululum in somno
deductus est, et ecce angelus Dei astitit ei per visum dicens:
«Surge iam, et quæ tibi apposita inveneris, nihil dubitans vescere.» 35
Surgens autem vidit aquæ fontem lenibus repletum fluentis, eius-
que ripas in circuitu herbis quibusdam teneris odoratisque præ-
textas. Et accedens decerpere cœpit et edere, similiter et ex fonte

at þesskonar [ilms ne sæti hefði hann allðri¹ kent, sem þessi fædu² var. Þar nær hitti hann a hellisskuta einn, ok dvaldiz þar i nockura hrid. En hvern tima er natturlig naudsyn likamans beidde næringar, þa feck hann þegar af guðligum krapte hvers³ er
5 hann krafde.

Eitthvert sinn er hinn helgi Helenus for at finna hina fatekare⁴ brædr med einhver þarfinde buksins beidne; ok er hann mæddiz a veginum undir mikilleika byrdarinnar, sa hann, hvar villinaut hlupu i morkinni. Hann mællti þa til þeira: «Nu i nafni
10 drottins komi hingat eitthvert ydvert ok taki vid byrde minni.» Þegar i stad for eitt⁵ af þeira floeki med allri hogvære til hans ok beygdi bakit undir byrde guds mannz. En hinn helgi Helenus settiz sidan æ ofan, ok for sidan hardla fliotliga fram a leid þar til, er hann kom til klaustrs þeira brædra, er hann gerðiz finna.

15 Nockurn tima bar enn sva til einn sunnudag, at hinn helgi Helenus kom til munklifis einshvers, ok er hann sæ, at þeir [inntu eigi sva⁶ hatidliga af hendi, sem til heyrde deginum, sina tidagerd,

1 [ilm hefði hann allðrigi *B.* 2 fæða *B.* 3 hvat *B.* 4 fatekri *B.*
5 *saal. B;* einn *A.* 6 [*saal. B;* innte eigi *A.*

20 poculum sumere. Confirmabat autem, se nunquam in omni vita sua tantæ dulcedinis aliquid et tantæ suavitatis hausisse. Invenit autem in ipso loco etiam speluncam quandam, intra quam aliquamdiu requievit. Et cum reficiendi corpusculi tempus et necessitas adfuisset, per Dei nihilominus gratiam nihil deerat
25 eorum, quæ posebat a Domino.

Quodam vero tempore pergebat ad visitandos fratres incommodos, quibus etiam, quæ necessaria erant ad refectionem corporis, deferebat; et cum in itinere eorum, quæ portabat, onere gravaretur, vidit eminus onagros transire per desertum, et exclamavit dicens:
30 «In nomine Domini nostri Jesu Christi veniat huc unus ex vobis et suscipiat sarcinam meam.» Et ecce unus ex omni grege tota cum mansuetudine pergat ad eum. Tunc ille præbenti se sponte et onus imponit et ipsi insedit, et cum omni velocitate ab eo ad cellulas fratrum, quo pergebat, evectus est.

35 Alio rursus tempore dominica die venit ad quoddam monasterium fratrum, et cum vidisset eos non agentes solemnitatem diei, causam requirit. Cum autem dixissent, pro eo quod presbyter non adesset, qui trans flumen maneret, propter metum enim crocodili

spurde hann eptir, hvi gegnde. En þeir sögdu honum, at prestrinn var odrum megin ærinnar, ok þordu menn eigi at sækia hann fyrir korkodrillo einum undarliga miklum ok mannskædum, er meinaðe flutninginum. Heilagr Helenus mællti þa til þeira: «Ek vil fara eptir prestinum, ef ydr syniz.» Skundade hann þa þegar 5 fram a ærbackann, ok med akalli til vars herra kemr korkodrillus þegar i stad ok nu med blidskap ok fararbeina; sa er fyrr var vaur at koma til klattr mǫnnum eda meins, draps eda dauda, sa sami veitir nu vingiarnliga sitt bak ok sidur til asetu þessum helga guds manni. En er hinn helgi Helenus kemr yfir æna, ferr hann til 10 fundar vid prestinn ¹, bidr hann koma heim til brædra. Nu med því at hinn helgi Helenus hafði audgætligzta ² buning ok hinn afleitligzta, furdar præstrinn, hvern eda hvadan eda hvi hann mundi kominn. En iafnskiott er hann kennir guds mann vera, fylgir hann honum fram at ænni; sakaz sidan um nockut sva, letz 15 ecki hafa skip til yfirferdar. Heilagr aboti Helenus mællti þa: «Ottaz þu ecki, fadir, ef þu ser fleyit.» Kalladi sidan hátt ok bad þar koma dyrit. Korkodrillus kemr skiott, þegar hann heyrir róddina ok breidir blidliga bakit til flutnings helgum fedr. Aboti Helenus stigr þa a bak, en bidr prestinn rida at baki ser utan 20

¹ Her ender B. ² ægætligzta Cd.

transire nullus audebat; tunc ille dixit: «Si vultis, ego vadam et adducam eum ad vos.» Et continuo ad ripam fluminis pergīt, ubi cum nomen Domini invocasset, præsto fuit bellua, et quæ solebat adesse ad perniciem hominum, adfuit tunc ad vehiculum iusti, 25 tergo quoque suo suscipiens eum, cum omni metu subiecta usque ad partem ripæ ulterioris evexit. Adiit continuo Helenus presbyterum et exorare eum cœpit, ut veniret ad fratres. Erat autem indutus vilissimo et abiectissimo indumento. Super quo miratus presbyter, quis aut unde esset, vel quid sibi vellet, inquirīt. Ubi 30 vero cognovit esse hominem Dei, sequi eum cœpit ad flumen. Et cum causaretur non inveniri navigium, quo transiri posset, tunc abbas Helenus dixit ad eum: «Nihil verearis, pater; ego iam nunc parabo vehiculum.» Et exclamans voce magna, adesse bestiam iubet. Quæ statim voce eius audita affuit, ac dorsum suum ad 35 vehendum placide præparavit. Prior ipse conscendens invitat et presbyterum, dicens: «Ascende, nihil formidans.» At ille, visa bellua, exterritus retrocedere ac refugere cœpit. Omnes autem,

allan otta. En prestrinn varð þegar felmsfullr við eina saman
syn dyrsins, flyrr ok felmir frá i brott hinn enn harda. Allir, þeir
er við voru ok vissu þenna atburð, undruduz þeir ok ottuduz, er
sa hann rida dyrinu yfir megn ok streing ærinnar. Ok er heilagr
5 Helenus ste af baki dyrsins a þurru landi, mællti hann til þess:
«Betri er þer daude en lengra lif með mörgu manndrape.» Dyrir
fell þa þegar i stad dautt niðr at ollum aseandum.

En heilagr Helenus dvaldiz nokkura þria daga i samt sidan i
munklifinu ok styrkte þa bræðr, er þar voru með andligri aminn-
10 ing; sva ok nokkurra [rad leynd i eda hiartans hugrenningar bar
hann upp, sagdi þenna þröngdan af horanar ureinsan i sinni hug-
renning, hinn bolginn af ofbelldo ok rymiande reide, annan af
agirne, suma svikna af sealfra sinna dul ok drambi fyrir fiandans
fortölur. Hinum betrum bræðrum bar hann ok þat vitni, kvat
15 hinn hogværisman, annan rettlatan, þridia þolinmodan, let sva
ganga ut ok ut til beggia handa; tiade hins dadir ok dygdir, annars
løst ok lyte, hvarumtveggium til hialpsamligrar heilsu ok eilifrar
ðmbunar. Bræðrnir sögdu sik sönnu sagda, komuz við af ollu
hiarta, bættu brotin afbrigde. En er heilagr Helenus var buinn
20 til heimferdar, mællti hann til bræðra: «Buit kæl tilkomande
i [radlynde Cd.

qui aderant, stupor ingens et metus apprehendit, videntes hominem
Dei crocodilo evectum fluminis alveum transmeare. Qui ubi des-
cendit, secum pariter in siccum educit etiam belluam dicens ad
25 eum: «Melior est tibi mors, quam tot scelerum et tot homicidiorum
involvi reatu.» At ille statim corruens exspiravit.

Interea per triduum in monasterio sanctus Helenus permanens,
docebat fratres spiritalem doctrinam, ita ut etiam nonnullorum
cogitationes cordis et secreta consilia proferret in medium, et alium
30 quidem proderet spiritu fornicationis urgeri, alium spiritu iracundiæ,
alium vero cupiditate pecuniæ, nonnullos autem iactantiæ ac
spiritu superbiæ illudi. Alterius vero mansuetudinis, alterius
iustitiæ, alterius patientiæ testimonium dabat, et sic ex utraque
parte aliorum vitia, aliorum virtutes animi exaggerans, ad omnes
35 eos profectus mirabiliter excolebat. Agnoscentes vero singuli qui-
que ita agi inter senet ipsos, ut ille annuntiaverat, corde com-
puncti emendabantur. Profecturus autem ait ad eos: «Præparate
olera ad adventum fratrum.» Et illis præparantibus, continuo

brædrum.» Ok er þeir höfdu kalin bleytt, komu þegar brædr ok fengu godar viddökur. En hinn helgi Helenus skundadi aptr i eydemorkina.

Einn ungr brodir bad hinn helga Helenum, at hann leyfði honum at fara med ser i eydemorkina. Heilagr fadir Helenus svaradi, sagdi honum erfitt veita mundu i mot allre fiandans freistne. 5 Hinn ungi brodir bad æ því stadfastligar, sagdiz giarna fyrir guds sakir allt þola skylldu, ef hann veitti honum at eins heimoleik sins samlags. Heilagr Helenus tok vid honum, hafde hann med ser til eydemerkrinnar at byggia i helli einum skamt fra ser. Fiandr flugu þegar næstu nott at unga manni, eigi at eins med 10 saurugligum hugrenningum hann hristande, helldr ganga þeir upp a hann beriande ok beystande. Þegar um morgininn skundar brodirinn til fundar vid hinn helga Helenum, kynnir honum, hver oskil diöflarnir gerdu vid hann. Heilagr Helenus huggar hann med sam ordum, bidr hann hafa styrka tru ok þolinmædi, leidir 15 hann sidan heim aptr til sama hellis, sem hann hafde fra flyit, ok gerir sva sem for med fingri ser i sandinum umhverfum helli hins unga mannz, baud því næst, at diöflarnir þyrde eigi inn at ganga um skipadan þrösköld. Sva mikill kraptr fylgde ordum þessa hins helga fôdur, at hinn ungi brodir bio öruggar allar stundir þapan fra. 20

supervenerunt fratres, quibus honorifice susceptis, ipse contendit ad eremum.

Rogabat autem eum quidam de fratribus, ut permitteret eum secum degere in eremo. Cumque respondisset ei, grave esse negotium et plurimi laboris obsistere tentationibus dæmonum, eo 25 contentiosius iuvenis persistebat, promittens se cuncta tolerabiliter perlaturum, tantum ut præberet ei copiam consortii sui. Et cum permisisset, secutus est eum ad eremum, quem ille in vicina sibi spelunca habitare iubet. Tunc dæmones advolant per noctem: primum fœdis et turpibus eum cogitationibus exagitant, post hæc 30 vero etiam violenter irruere et necare eum aggrediuntur. Effugiens autem iuvenis et pervolans ad cellulam sancti Heleni, quibus malis urgeretur, exponit. Tunc senior consolatus est eum paucis verbis, et de virtute fidei ac patientiæ commonens, statim revocat ad speluncam, de qua effugerat, et tamquam sulcum quendam per 35 arenam extra cellulam iuvenis digito suo ducens, præcepit in nomine Domini, ne audeant dæmones statutum transgredi limitem; et ita verbi eius virtute adolescens permansit de reliquo securus.

Pat er enn flutt af hinum helga Heleno, at optliga hafdi hann hinneska fædu af mörkinni. Einn tíma er hann hafdi enga atvinnu framm at bera fyrir brædr, er til hans voru komnir, sögdu þeir brædrnir, at einn ungr madr flytti heim at hellisdyrum hans
 5 braud ok allar nandsynligar vistir, ok hvarf þa hinn ungi madr þegar i brott. Heilagr Helenus sagdi þa til hinna nykomnu brædra: «Görum ver gudi þackir, er oss bio braud i eydemörk.»

Þessa lute ok marga adra af medferd heilagra fedra ok lifnadi tiade oss agætr madr Copres prestr, segir sæll Jeronimus, ok at
 10 lyktadri predican leiddi hann oss inn i grasgerd sinn ok syndi oss morg palmtre ok onnur alldintre, er hann hafdi sialfr plantat ok mællti til vor: «Trua heradskarllanna hvatti mik þesse morgu tre at planta, þviat sidan er ek sa þa taka sandinn undan fotum mer ok bera yfir akra sina, ok fengu þar fyrir af ofriorri iordu allz-
 15 konar avöxtu, þa treystumz ek tru ok fulltingi vars herra at veita mer enn meire avöxtu en hinum, er æ hann trudu fyrir mina kenning.»

12. Heilagr Jeronimus prestr segir ok fra þvi, at hann (sa) i halfum hofudborgar þeirar Thebaidis, er Antinum heitir, einn
 20 virduligan mann Heliam at nafni. Alldr hans var tirætt .e. ok

Ferebatur de eo, quod et ipse adolescens in eremo positus cælestes sæpe percepisset cibos, et fratribus ad se venientibus, cum nihil habuisset quod apponeret, affuisse quendam adolescentem panes ei et quæ erant necessaria deferentem, eaque cum ante
 25 speluncam eius deposuisset, ultra nusquam comparuisse; dixisse vero eum ad fratres: «Benedicamus Dominum, qui præparavit nobis mensam in deserto.»

Hæc et alia plurima de sanctorum patrum vita et conversationibus enarrans nobis pater Copres, et cum omni affectu instru-
 30 ens, post ædificationem verò sermonum introducit nos in hortulum suum, ostendit nobis arbores palmarum, aliorumque pomorum, quas ipse plantaverat, et dicebat: «Hæc me in eremo plantare rusticorum fides admonuit. Ut enim vidi eos tantam fidem habere, ut arenam sub nostris vestigiis colligentes per agros suos spargerent
 35 et terram sterilem ad totius fecunditatis verterent ubertatem, pudor, inquam, est, si nos inferiores his inveniamur in fide, quorum fides per nos consignata est Deo.»

12. *De Elia.* Vidimus et alium senem venerabilem, Eliam

enn .x. vetr. Sögdu þat allir, þeir er skyn kunnu a honum, at yfir honum hefde i hellzta lagi hvilz heilagr ande. Margir merkiligir lutir voru af honum fluttir; .lxx. æra i samt hafde hann vid hafz i þeiri rumu eydemork, at ecki mannz mál færð verdugliga talt hennar audn ok ogn. Þar sat þesse hinn helgi madr Helias 5 allan þenna tima ok vissi ecki til manna bygda. Vegrinn var ok sva þröngr þangat ok gliufrottr, at varla matti a hans bygd hittaz, þott menn ferdadiz til hans fundar. Einn hrædiligr hellisskute var þessa manz heimile, sa er monnum matti naliga hniosa hugr vid. Fyrir sakir mikils alldrs skalf a honum leggr ok lidr; hvers- 10 dagliga at hvaru gerde hann utallig takn i heilsugiöfum, vid þa menn, er a hans fund sottu, hvat sem at meini var adr. Þat sönnudu margir helgir fedr ok fluttu, at engi madr mundi, nær þesse guds madr Helias hefde til merkrinnar gerz. Allt til daudags hellt hann þessum hætti um fædufang, þat var halfærit braud 15 ok kvistir af olifutre. En i æsku sinni fastadi hann vikum samföstum.

13. Sidan er ver hurfum heim a leid af Thebaida, sãm ver fiall eitt hardla hátt, fell ein undarliga mikil æa med hinu stridazta

nomine, in finibus civitatis Antinoö, quæ est metropolis Thebaidis, 20 centum fere iam et decem, ut dicebatur; annorum, super quem dicebant, quod vere spiritus Eliæ in eo requievisset. Multa enim de eo et magnifica referebantur. Septuaginta namque annos in solitudine vastissima eum transegisse perhibebant; cuius deserti 25 horrorem terroremque nullus sermo digne poterit exponere. Illic ergo sedebat senior tota hac ætate, humanæ habitationis nesciens loca. Semita autem erat angusta et scrupea, quæ ad eum ducebat, quæ vix inveniri a comitantibus posset. Locus vero ipse, in quo sedebat, spelunca erat terribilis quædam, et intuentibus plurimum 30 horroris incutiens. Ipse autem trementibus iam membris præ matura quatiebatur ætate. Incessabiliter tamen per singulos dies signa faciebat, et advenientes ad se quacumque incommoditate constrictos omnimodis resolvebat. Cuncti vero patres confirmabant, quod nullus omnino meminisset, quando hic secessisset ad eremum. 35 Cibis ei erat panis exiguus et paucissimæ olivæ usque ad ultimum senectutem. Nam in iuventute septimanas frequenter ieiunasse perhibebatur.

13. *De Pithyrione.* Interea redeuntes ex Thebaide vidimus

straumbrote ok forsfalla her ok hvar yfir gliufrum ærinnar, ok i flugum fiallzins voru hrædiligrir hellisskutar bædi til st[igningar] ok til synar. I þessum hellum bygdu(!) mikill fiolde munka, ok var þeira allra andligr fadir ok formadr heilagr Pi(ti)rion; hann var lærisveinn hins helga Antonij, en eptir frafall lærifödur sins hafdi hann bygt med hinum helga Ammone. En eptir andlat hins helga guds mannz Ammonis hafdi hann hidz i þessu sama fialle, er fyrr var fra sagt. En sva mikil gnægd guds miskunnar var med honum i heilsugiöfum vid menn ok mætti mot ollu diöfla vellde
 10 ok illvilia, at sva matti synaz, sem hann hefde einn samt tvefallda erfd ödlaaz þeira hinna hæstu guds vina Antonij ok Ammonis. Heilagr Pitirion tiade marga lute fyrir oss til varrar þurftar med hialpsamligrir kenningu, ok einna hellz af skilgreinligrir skynsemd uhreinna anda, sagdi hann ymisliga fiandr fylgia serhverium lestin-
 15 um, ok þegar er þeir sea elskhuga hins idra mannzins rangliga hræraz, snua þeir honum bratt til hvezzar uhæfu ok vandskapar. Nu ef nöckurr vill diöflinum drottna, segir heilagr Pitirion, drottni hann fyrr med kyrkingu kiözins kveikingar, þviat hverr sem fra ser rekr einhveria odad ok hennar piningar, þa ma hann audmiuk-

-
- 20 montem quandam præruptum fluvio imminentem elatione minacis saxi, aspectu etiam ipso terribilem, in quo erant per ipsa præcipitia speluncæ difficilis adscensus. In his monachorum plurimi com-
 manebant, quorum pater erat nomine Pithyrion. Hic ex discipulis beati Antonii fuit, et post illius obitum cum sancto habitaverat
 25 Ammone. Post huius quoque abscessum in hoc se constituerat monte. Sed et tanta in eo erat virtutum copia, tanta gratia san-
 itatum et potestas adversus dæmones, ut duorum merito summorum virorum solus hæreditatem consecutus duplicem videretur. Hic ergo multis monitis nos ædificans multaque doctrina instruens,
 30 præcipue tamen de discretione spirituum nos docebat, dicens esse quosdam dæmones, qui certis quibusdam vitiis obsequantur, quique cum affectus animæ passibiliter et vitiose viderint moveri, conver-
 tunt eos ad omne facinus malum. Si quis ergo est, qui vult dæmonibus dominari, prius vitiis suis et passionibus dominetur.
 35 Quodcumque enim vitium propriæ passionis abieceris, huius vitii dæmonem poteris etiam de obsessis corporibus effugare. Et ideo conandum est paulatim propria vitia superare, ut possimus etiam dæmones superare, qui huiusmodi vitiis obsequantur. Hic secundo

ligara diöful fra odrum reka, nær sem þurft beiddi. Ok því skyldim ver smam þeim kostgæfa yfir at stiga eiginliga okoste, at ver mættim þar næst sigra fiarlæga fiandr, þa er æ efla odadir med mönnum. En heilagr Pitirion, er vær höfum nu af sagt um hrid nöckut, segir sæll Jeronimus, kende einn tima a vikunni kazu af miölvi gerva milli sunnudaga, þviat hann matti öngva adra fædu hafa hvarki fyrir alldrs sakir ne langrar veniu.

14. Vær sáam einn heilagan födur Eulogium at nafni, hann hafði sva mikla þesskonar giöf almattigs guds þegit, at hann skildi þegar af einu saman yfirbragde, hvart verdugr eda syndugr geck til heilags embettis, ok því hellt hann marga af munkum apr af því, þa er til villde ganga gudligrar þionustu, ok mællti: «Hvadan dirfiz þer at drygia drottinleg stormerki, þar sem ydvarat hugskot ok fyrirætlan er full illzku ok odada.» Sagdi sidan fra serhverium i augu upp: «Þu hafdir a þessarri natt horanar hugrenning, en þu sagdir i þinu hiarta, at engi grein være æa, hvart grandvarr eda gudligr gengi til heilags alltariss.» Einn hafde enn efan i sinu hiarta sva segiande: «Hvat mun mik helga mega þessi berging eda samtenging.» Þessa alla hellt hann fra ok fyrirbaud þeim berliga at bergia hollde ok blode vars herra ok sagdi sva: «Hverfit heim

reficiebatur in septimana, pulcillas accipiens ex farina, nec poterat iam accipere aliam escam, neque ætate neque consuetudine permittente.

14. *De patre Eulogio.* Vidimus et alium sanctum patrem, Eulogium nomine, qui in offerendis sacramentis tantum gratiæ acceperat a Domino, ut uniuscuiusque accedentium ad altare Dei merita culpasque cognosceret. Denique ex monachis quosdam volentes accedere ad communionem retinebat dicens: «Quomodo ausi estis accedere ad sacramenta divina, cum mens vestra et propositum sit in malo?» Denique aiebat: «Tu hac nocte habuisti cogitationes fornicandi. Tu vero dixisti in corde tuo: nihil interest, sive iustus ad sacramenta sive peccator accedat.» Et alius dubitationem habuit in corde suo dicens: «Quid enim me sanctificare communio potest?» Hos ergo singulos removebat a communione sacramenti, et dicebat eis: «Secedite paululum et agite pœnitentiam, ut purificati per satisfactionem et lacrymas digni habeamini communione Christi.»

15. *De sancto Apellen.* Vidimus et alium presbyterum in

litla hrid ok hreinsit ydr nu med yfirbragðligri idran, at þer verdit þar fyrir makligir almattigs guds stormerkium.»

15. Eige langt þadan sãm ver einn virðuligan prest, Apellen at nafni, ráðvandan ok rettlatan, hann var iarnsmidr ok smidadi þa lute, er þurft brædra beiddi. Nöckurn tima nær midnætti sneri fiandinn a sik furduligri fegrd einnar ungrar konu, sotti sidan a fund guds mannz Apellen, þar er hann vakti at smidiuverke sinu, sva sem bidiandé smidar. Heilagr Apellen greip þegar gloanda iarnit or afinum berri hende ok rak framan a kvefit þesse nykomnu 10 konu. En hön flyde þegar i brott ylande ok emiande, sva at allir brædr er umhverfiss biögggu heyrdur hennar aumluga op ok emian. Þadan af hafdi heilagr Apellen alldri tóng, helldr hellt i veniu med berri hende at hallda á gloanda iarne, ok sakade hann ecki. Til þessa helga mannz Apellen komum ver, segir sæll Jeronimus, 15 ok tok hann vid oss med allri blidu. Þvi næst beiddum ver hann segia oss nöckut af sinum verkum eda annarra heilagra fedra, þeira er hann visse haft hafa hialpsamligt medferdi vid tru ok taknagerd. Heilagr Apellen svarar þa ok mællti:

Her nær i mörkinni er einn agætr brodir, er heitir Johannes, 20 alroskinn at alldri, en fyrir bindendis sakir ok sãmiligs sidferdis

vicina regione nomine Apellen, virum iustum. Hic faber erat ferri, et quæ necessaria erant fratribus operabatur. Quodam autem tempore, cum ad fabrilia opera vigilaret in silentio noctis, conversus 25 diabolus in formam mulieris speciosæ venit ad eum tamquam aliquid operis ei deferens. Tum ille arreptum manu nuda de fornace ferrum candens, in faciem eius iecit. At illa clamans et eiulans aufugit, ita ut omnes fratres, qui in circuito commanebant, eiulatum eius fugientis audirent, et ex eo iam vir ille in usu habuit, ferrum candens manu nuda tenere nec lædi. Ad hunc ergo cum 30 venissemus, et humanissime nos suscepisset, poscebamus ab eo, ut nobis vel de suis gestis vel de eorum, quos præcipuos in conversatione sancta sciret, virtutibus loqueretur. Tunc ille:

Est, inquit, in hac eremo vicina frater quidam nomine Joannes, ætate proventus, vita et moribus atque abstinentia cunctos 35 præcellens. Hic primum cum accessisset ad eremum, tribus continuis annis sub cuiusdam saxi rupe stans semper oravit, ita ut numquam omnino resederit neque iacuerit. Somni autem tantum cepit, quantum stans capere potuit. Cibum vero numquam sum-

ollum fedrum fremri, þeim er nu ero. I fyrstu .iii. ær, er hann var i mörkinni, badz hann fyrir iafnan standandi undir hamre einshverium, sva at hann settiz all dri nidr hvarki nott ne dag. Svefn hafdi hann eigi meira, en sva sem standanda manni er mattuligt, matar neytti hann all dri nema sunnudaga; en a hvern 5 sunnudag kom prestur til hans ok færde fyrir honum helga alltaris forn, su ein var honum fæda ok heilaglig hreinsan hugskotzins.

Einnhvern sunnudag gerdz fiandinn at fallera hinn helga Johannem med þessum hætti, at hann sneri a sik prestzins asionu ok letz fyrir messu skylld kominn. En hinn helgi Johannes skildi 10 iafnskiott fyrir hinn helga anda fiandans flærd, ok mællti til hans sem med nockurs konar athlati a þessa lund: «Heyrdu, hve rrar flærdar fadir ok allrar undirhyggju, uvinr allz rettlætis! Hvi lettir þu eigi af um sidir at svikia kristinna manna salur, heldr dirfiz þu iafnvel at dreckia þer til þeira hrædiligu ok helgu helgari 15 stormerkia.» Diðfullinn svaradi honum diarfliga, lez hyggja, at hann mundi hann á vinna sem annat litlu adr: «Blekta ek einn af ydrum felögum fyrir skömmu, sva hann trude mer, ok tok ek þegar fra honum bædi vitid ok skilningina. Feck fioldi rettlatra manna varla þat þegit af gudi fyrir heilags mannz bænir, at hann 20 tæki sanna tru, vit sitt ok fyrri verdleika.» At sva mælltu hvarf ohreinn ande fra hans fundi.

serat nisi die dominica. Presbyter enim tunc veniebat ad eum, et offerebat pro eo sacrificium, idque ei solum et sacramentum erat et victus. 25

Huic quodam die satanas subripere volens, transfiguravit se in presbyterum, qui venire ad eum solebat, et præveniens horam solitam simulabat se sacramentorum gratia venisse. At ille vigilanter intelligens diaboli fraudem, cum indignatione quadam ait ita ad eum: «O omnis doli omnisque fraudis pater, inimice omnis 30 iustitiæ, non desinis seducendo animas christianas, sed ausus es etiam ad ipsa te immergere terrifica et sacrosancta mysteria.» At ille respondit ei: «Putavi, inquit, quod possim te lucrifacere; sic enim et alium quendam ex vestris decepi, ita ut mente excederet et perderet sensum. Quem cum credentem mihi insanum reddi- 35 dissem, tot iusti orantes pro eo vix eum et loco et sanitati restituere potuerunt.» Et hæc cum dixisset dæmon, aufugit ab eo.

Erat autem supradictus vir persistens in opere cæpto atque in

En heilagr Johannes var þá enn sem fyrr stadfastr i guds þionustu ok helgu bænahaldi. Hvervetna fellu stor sár a fotum Johannis med mikilli blodras fyrir þat sama, er hann hafdi sva lengi i sama stad stadi upp. Ok er þriu ár voru lidin, vitradiz
 5 honum engill guds ok mælti til hans: «Drottinn Jesus Kristr ok heilagr ande hefir heyrð bænir þinar ok þegit, gefr hann þer heilsu allra likamliga sára, þar med veitir hann vitzku guðliga ritninga, himneska fædu, eigi sidr þer til hugganar.» Eptir þat tok engillinn fota sárin, ok vurdu þau þegar heil; því næst þreifadi hann i
 10 munninn hins helga Johannis, ok vard þá fullr af hialpsamligri gipt heilagrar aminningar. Kendi ok heilagr Johannes hvarki sidan hungrs ne þorsta, ok því fór hann þadan fra vida fram um mörkina at vitia annarra brædra ok styrkia þá at hallda guds bodord med hialpsamligri aminning. En hvern sunnudag hvarf hann
 15 aptr til sins heimilis at heyra embætti heilagrar messu af hinum sama presti sem fyrr, en adra daga vann hann þesskonar verk veralligt, at hann gördi gyrdla eda giardir af palmlaufi, sem tidt er þar med þeim.

Nöckurn tima gerðiz einn halltr madr til fundar hins helga
 20 Johannis, at hann fengi bot heilsunnar. Sva bar til, at reidskiote hins hallta mannz var giordr(!) med giord þeiri, er hinn helgi Johannes hafdi gert. En er hann var upphafidr a reidskiotann, þá namu

oratione perdurans. Pedes vero eius, ex eo quod multo tempore immobiles fuerant, disrumpebantur; ita ut sanies ex eis proflueret.
 25 Tres autem cum compleverant anni, affuit angelus Domini et ait ad eum: «Dominus Jesus Christus et spiritus sanctus suscepit orationes tuas et corporis tui cicatrices sanat, et caelestis cibi, id est verbi et scientiae suae, tibi abundantiam donat.» Et contingens os eius ac pedes, et ab ulceribus eum sanum reddidit, et repletum
 30 scientiae et doctrinae gratia cibi famem sentire non fecit. Iubet autem transire eum ad alia loca et eremum circumeuntem visitare etiam alios fratres, et aedificare eos in verbo et doctrina Domini. Dominica autem die ad eundem semper revertebatur locum, simili modo sacramentorum gratia, reliquis vero diebus etiam opus manu-
 35 um faciebat et operabatur iumentorum cingula ex palmarum foliis texens, ut in illis locis haberi moris est.

Quodam tempore claudus aliquis ire ad ipsum voluit, ut ab eo curaretur. Contigit autem, ut animal, quod ascensurus erat, cin-

fætrnir gerdina ok iafnskiott varð hinn hallte heill, sem honum hefde ecki at meini verit. Sva ok ef menn bergdi viðsmiörvi, því er hinn helgi Johannes sendi siukum mönnum eða signdi sialfr, þa vurdu þegar heilir, er þat kom innan tanna þeim, hvat er adr var at meini. Marga adra dasamliga lute veitti varð herra fyrir hins sæla Johannis verdleika i heilsugiöfum eða öðrum velgerningum við menn.

Þess hattar miskunnargiöf guds hafði heilagr Johannis umfram alla fedr ok hvern daudligan mann, at varð herra vitrade honum verdleika ok atferdi nær allra brædra af nalægum munklifum, sva at hann ritadi til andligr fedra þeira ok formanna, hvat hinir görðu vangeymiliga æn guds otta i sinu athæfi, sva ok at þeir þroiz i stadfesti truarinnar ok hugarins heilagleik. Nökura kvat hann ok vera aungværa ok þollitla við brædr sina. Minnte hann ok, hverir hinir voru, eða hvat þeir gerðu, er með godfysiligri stadfesti huggudu brædr sina með blidskap ok ahyggiu. Þar með innte hann, hvat hverge hlaut hirtingar af gudi fyrir sealfs sins ahyggiur, eða hveria verdleika ok kraptaverk hinir ödluduz fyrir hversdagliga athygle ok gaumgæfi. En heilagr Johannes, hvat sem hann tiade eða tinde með sealfs sins riti verd-

gulum manibus hominis Dei factum haberet. Cum ergo imponeretur supra iumentum, statim ut contigerunt pedes eius illud cingulum, sanus effectus est. Sed et quibuscumque ægris benedictum panem misit, statim ut ex eo perceperunt, sanati sunt. Et alias multas virtutes et sanitates per eum Dominus implevit.

Habuit autem et hanc gratiam super omnes patres et ceteros homines, ut uniuersiusque fratrum de vicinis monasteriis conversatio ei revelaretur, ita ut scriberet ad patres ipsorum et commoneret, quod illi et illi segniter agerent, nec rectum in timore Dei propositum gerunt, illi vero et illi in fide et animi virtute proficiunt. Sed et ad ipsos fratres scribebat, aliis quidem quod multum tædiosi essent erga fratres, et pusillo animo erga patientiam, aliis vero quod bene, constanter et sollicite agerent, et sufficienter consolarentur fratres. Et quid huic meriti pro virtutibus, quid vero illi correptionis immineret a Domino pro ignavia, prædicabat, et ita eorum, qui absentes erant, actus et causas ac merita vel negligentiam describebat, ut audientes hi, de quibus dicebat, conscientia convicti negare non possent.

leika eda vangeymslu fyrirverande brædra, þat sama sannadi hvers þeira samvitka, er heyrdu, sva at þeir mattu ongu moti neita ne ni kveda.

En til allra manna iafnsaman mælti heilagr Johannes sva:
 5 «Hefit upp huginn, brædr minir, til himneskra luta ok andligna, en fyrirlitit likamliga lute ok syniliga, þviat allmal er nu, at ver leitim at, segir hann, þess hattar athófnun. Verum eigi iafnan smasveinar, vist eigi skyldim ver iafnan börn vera, brædr minir, helldr stiga upp um sidir til himneskra luta andligns algerleiks, at
 10 ver mættim haleitum hugarkrapti skina fyrir skyrleik skilningarinnar ok stadfesti heilagrar athafnar.» Marga adra lute innte heilagr Apellen guds madr fyrir oss, segir sæll Jeronimus, med fullkominni tru ok óruggum godvilia af þessum helga guds manni, þa er fyrir mikilleika munu ver lata undan lida, þviat ek uggi, at
 15 alþyðunni virdiz varla truanligt 1.

16. I heradinu Heracleos nær höfudborgum Thebaidis sæm ver, segir sæll Jeronimus prestr, munklif eins guds mannz Paphnucii; þesse sami Paphnucius var hinn frodazti ok hinn frægazti allra fedra ok einsetumanna. Hafdi hann lengi æfi vid hafz i
 20 1 virdanligt Cd.

Docebat autem omnes, ut a visibilibus et corporeis rebus animos ad invisibilia et incorporea transferrent, «tempus enim, inquit, est, ut ad huiusmodi studia transeamus; neque enim semper pueri et semper infantes esse debemus, sed aliquando iam ad
 25 spiritualia et altiora conscendere, et virorum sensus capere atque ad perfectiorem subire intelligentiam, ut possimus virtutibus animi enitescere.» Sed et multa alia de hoc viro sanctus homo Dei Apelles narratione nobis fidelissima commendavit, quæ cuncta conscribere et longum videtur, et pro magnitudine sui nonnullis
 30 audientium vix credibile.

16. *De Paphnutio.* Vidimus et monasterium sancti Paphnutii hominis Dei, qui nominatissimus in illis locis anachoretas, et ultimi habitator fuerat deserti in regionibus Heracleos, splendidæ apud Thebaidam urbis. De hoc ergo fidelissima patrum narratione com-
 35 perimus, quod cum fuisset vitæ angelicæ, quodam tempore oraverit Deum, ut sibi ostenderet, cui sanctorum similis haberetur. Assistens vero angelus Dei respondit ei, quod similis esset symphoniacò cuidam, qui in vico illo cantandi arte victum quæreret. Tunc

hinni yztu eydemorkinni með engiligu athæfi. Sva fluttu helgir fedr fyrir oss hardla truanliga, at einn tíma bad hinn helgi guds madr Paphnucius varn herra syna ser, hverium helgum manni hann være líkr at verdleikum. Vars herra engill vitradiz honum þegar i stad ok sagdi hann líkan at verdleikum líkara einum, þeim 5 er með simphons list aflar ser atvinnu þar i næsta þorpi. Heilagur fadir furdar hardla miok þessa orlausn, skundar til bæiarins ok leitar eptir leikaranum, ok er heilagur fadir feck hann fundit, frettir (hann) eptir vandliga, hvat heilagleiks athæfis hann hefði með ser. Hinn svarar, sagdiz hinn syndugazti madr er vera matti, þat til 10 marks, at litlu adr en hann hóf list þessa, letz hann illvirki verit hafa. Heilagur Paphnucius grefr þa eptir glögligar, ef hann hefði nökut miskunnarverk framit hia framm leyniliga, þann tíma er hann var stigamadr. Hann kvez upp a sealfs sins samvitzku syndugr ok sekr, skildir hafa verit vid allzkonar velgeringa, «utan 15 þat man ek eitt sinn, sagdi hann, at ver felagar höfðum handtekit meynunnu eina gudi gefna, ok er þeir kumpanar minir adrir illvirkiarnir villdu skedia skirlifi meyarinnar, hliop ek framm mille þeira ok tok ek hana or þeira klande 1, leidda ek hana a þeiri sômu natt heila ok oskadda til sins heima.» 20

Annan tíma fann ek eina konu hardla fagra, er villtiz um 20
1 blande *Cd.*

ille obstupefactus novitate responsi, cum omni properatione pergens ad vicum, perquirat hominem. Et cum invenisset, studiosissime percontatur ab eo, quidnam sancti et religiosi operis gestum sit ei, 25 omnesque actus eius curiosius discutit. At ille respondit, quod res erat, se esse indignissimæ vitæ hominem peccatorem, atque ante non multum temporis ex latrone ad istud, quod nunc exercere videretur, fœdum artificium devolutum. Paphnutius eo magis instabat, requirens, si quid ei forte vel inter latrocinia pii operis 30 fuisset admissum. «Nihil, inquit, mihi conscius sum boni; hoc tamen scio, quod cum inter latrones essem, capta est aliquando a nobis virgo Deo consecrata, cuius cum ceteri collegæ mei latrones cuperent eripere pudorem, obieci me in medium et eripui eam de contaminatione latronum, et nocte deducens eam usque ad vicum 35 domui suæ restitui intactam.»

Alio quoque tempore inveni mulierem honestæ formæ in eremo oberrantem. Hæc cum interrogaretur a me, cur aut quo-

mörkina, en er ek spurda, fyrir hvi eda hvadan hon være at komin, svarar hon sva: «Hird eigi þu eptir at fretta, hvat til helldr mins rekstrs ok vesalldar, haf mik helldr at þeim hætti er þu villt fyrir þionustukonu eda ambatt, ok vit at hvaru, at ek a
 5 mer bonda lögligan; sa sami er iduliga halldinn fyrir landskylldar sakir i myrkvastofu, ok því at eins þadan leiddr, at hann þoli þa a nyia leik plagur ok piningar ok allzkonar meinclæti. Þria sonu attu vid, ok ero þeir fyrir þessa skylld allir i þrældom selldir ok æfinliga anaud. En min er leita farit, ok hugdar þvilikar kvalir,
 10 ef ek finnumz, sem þeir hafa; fer ek fyrir þessa sök stad af stad dag ok nætr hversvetna andvana, hefi ek med ollu mist matar .iii. daga i samt her i eydemörkinni.» Ok er ek hafda heyrt konunnar kveinan, leiddi ek hana inn i helli minn aumkande hennar eymd, bar ek framm fyrir hana mat ok dryek, ok hepta ek hungur hennar,
 15 þar med gaf ek henne .ccc. aura silfrs, ok bad ek hana sidan skunda apr i borgina ok leysa ut bonda sinn af bardögum, en sonu fra þian ok þrældomi. En hon inti þat hvartveggia fegin ok fus. Heilagur fadir Paphnucius mælti þa: «Enga þvilika lute, sem nu endir þu, man i ek mik gert hafa; trui ek þo at hvaru, komit
 20 hafa fyrir þik, hversu heyrinkunnigt er milli munka nafn Paphnucii; hefi ek þar ok alla stund a lagit at plaga mik upp a þesskonar
 i mun *Cd.*

modo in hæc loca advenisset, respondit: «Nihil me interrogas infelicissimam mulierem, nec causas requiras, sed si ancillam placet
 25 habere, abducito quo vis. Mihi enim infelici est maritus, qui debiti fiscalis gratia sæpe suspensus et flagellatus, ac pœnis omnibus cruciatus servatur in carcere, nec aliam ob causam producitur, nisi ut tormenta patiatur. Tres autem nobis filii fuerunt, qui iam pro eiusdem debiti necessitate distracti sunt. Ego quoque miser-
 30 rima, quia ad similes pœnas inquiror, de loco ad locum fugitans, inedia miseriaque confecta, per hæc nunc latitans oberro loca, triduum iam sine cibo ducens.» Ego ubi hæc audivi, miseratus adduxi eam ad speluncam, et reficiens animam eius fame collapsam, dedi etiam trecentos ei solidos, pro quibus se ac maritum et filios
 35 non solum servituti, sed et suppliciis asserebat obnoxios; et revocata ea ad civitatem, omnes eos data pecunia liberavit. Tunc pater Paphnutius: «Ego, inquit, nihil tale feci; tamen credo etiam ad te pervenisse, quod celebre Paphnutii nomen inter monachos habeatur.

idn.⁸ En þu vit, at gud hefir þat birt mer, at þu ert eigi minna verdleiks fyrir gudi en ek i hans augliti. Nu med þvi, brodir, at þu ser þik eigi milli minztu munka i hans hall skipadan, þa vanræk eigi sialfs þins þurft.» Leikarinn kastadi þegar pipunum, er hann hellt aa, ok fylgdi hinum helga fedr Paphnucio til eyde-merkrinnar, tok nu i sinphons stad sôngfære sœmiligs sidferdis, pionade .iii. aar i samt almatkum gudi i allzkonar bindendi, vökum ok fôstum ok heilögu bœnahaldi, bædi nott ok dag. En er .iii. aar voru lidin, sa sialfr fadir Paphnucius hans heilaga sœal af eingiligum floekum til himins flutta.

Sidan er heilagr Paphnucius hafdi heim sent til himinriks fyrr nefndan leikara, leggr hann sik undir strangare bindende ok meire meinlete en fyrr. Bidr þvi næst gud vitra ser, hvern iardligr manna honum væri þa likr at verdleikum. Gudlig rôdd kom þegar yfir hann ok sagdi sva: «Vit þik likan at verdleikum þeim bezta bonda, er her byrr a næsta bæ.» Heilagr Paphnucius riss upp þegar, er hann hafdi heyrt þenna orskurd, skundar til bæiarins, berr a dyrr bondans herbergis. Husbonde gengr sialfr til hurdar hardla rissnuliga, leidir inn þann er kominn var, þværæ fetr, byrr bord ok alþyðligt bod, pionar sialfr hardla vakrliga at

Fuit enim mihi non mediocris studii, ut vitam meam in huiusmodi excolerem disciplinis. Deus igitur de te mihi revelavit, quia nihilo minus apud ipsum meriti habeas quam ego. Quia ergo, frater, vides te non minimo loco haberi apud Deum, non negligas animam tuam.» At ille statim fistulas, quas manu gerebat, abiiciens, secutus est eum ad eremum, et artem musicam in spiritualem commutans vitæ mentisque harmoniam, per integrum triennium arctissimæ se tradidit abstinentiæ, in psalmis et orationibus semet ipsum die noctuque exercens, atque iter cæleste animi virtutibus agens, inter sanctorum angelicos choros reddidit spiritum.

Posteaquam Paphnutius prædictum symphoniacum omni exercitio virtutum consummatum præmisit ad Dominum, ipse acrioribus semet ipsum studiis, quam prius exercuerat, agens, iterum Domino supplicavit, ut sibi ostenderet, quis sibi similis esset super terram. Fit ergo vox Domini ad eum dicens: «Similem te esse nosce primario vici illius, qui est in proximo.» Quibus auditis Paphnutius sine mora ad eum properans, pulsat ad ostium domus eius. Ille vero, cui moris erat suscipere hospites, occurrit ei, atque

veitzlunni, sem hann var iafnan vanr. Fadir Paphnucius frettir
 eptir yfir bordum bonda, hveria athöfn eda idn hann hefði hvers-
 dagliga. En er hinn sagði sík'sma lute eina drygia, villde reyndar
 leynaz lata fyrir litillætis sökum at sinum velgerningum, ok er
 5 heilagr fadir Paphnucius finnr þat, grefr hann því fast at, segir
 ser sva vitrat af gudi, at hann se makligr munka medferdi. Bondi
 tok því litillatligarr æa sinu efni ok sagði sva: «Med því at sa sami
 gud, er alla lute veit, hafe vitrad þer, enn helgi fadir, af minu
 medferdi, þa þori ek eigi ok eigi vil ek leyna þik, þo at syndugr,
 10 minni astundan milli fiolmennis ok alþydu þyss. Næstu .xxx. æra
 hefir ek hreinan hug haft a husfru minni utan alla lostagirnd. En
 gladliga at greina attu vid þria sonu adr samt, en fyrir adra skylld
 em ek skildir vid allan þesskonar felagskap, eigi at eins vid hana,
 helldr ok til allra kvenna annarra adr ok sidan. Gestrisni geymde
 15 ek sva, at hvern tima vard ek skiotaztr at herbergia óreiga eda
 utlendan, hvart er þeir koma kunnu sid eda snemma, ok let ek
 ongvan þo nestlausan i brott fara. Fataekan mann fyrirleit ek
 alldrigi, helldr veitta ek þeim iafnan, er þurft beiddi. Ef ek sat
 i domi, sveigda ek hvergi rettlætis sann, þott synir minir ætti i
 20 1 leyndar *Cd.*

introduxit in domum suam, lavans quoque pedes eius, apposuit
 mensam, agitque convivium. Inter epulas vero percontari Paph-
 nutius cœpit ab hospite, qui actus ei, quod studium, cuiusque
 operis haberet exercitia? Ille vero cum de se humilia responderet,
 25 et latere in bonis quam publicari mallet, perurgebat Paphnutius
 dicens, revelatum sibi esse a Domino, quod dignus esset consortiis
 monachorum. At ille eo magis humiliora de se ipso sentiens, aie-
 bat: «Ego quidem in nullo mihi sum boni alicuius conscius, verum
 quia verbum Dei factum est ad te, eum quem nihil latet, celare
 30 non possum. Hæc ergo quæ mihi in medio multorum posito in
 usu sunt, loquar. Triginta iam completi sunt anni, quod conti-
 nentiæ consensum habere me cum coniuge mea nullus agnovit.
 Suscepi autem ex ea tres filios, horum enim causa solummodo
 cognita est mihi uxor, nec præter eam alia, nec ipsa ultra iam
 35 cognita. Suscipere hospites numquam cessavi, sed ita, ut neminem
 ante me paterer adveniēti occurrere peregrino; non dimisi um-
 quam de domo mea hospitem sine viatico; pauperem nullum despexi,
 sed quæ necessaria fuerant, præbui. Si in iudicio sedi, nec filii

hlut. Alldri kom inn i mitt hus avoxtr annars erfdis. Hvar ok sem ek spurda þrætu'eda þiörku milli manna, letta ek eigi fyrr, en fridr var festr eda sökum sett. Engi kærdi enn um alldr æ mina þionustumenn eda þræla ne hitti þa at einhveriu okynni. Alldri let ek ok hiörd mina spilla akr ne eng annars eigins, sæd- 5 iörd mina sparda ek vid ongvann mann, eigi valda ek mer avaxtsamare nylende, en hinum ofriorre fornlende. Litilmagnan let ek alldri þröngdan af mattugra manni, ef ek feck þvi radit. Hinu red ek, at ek hrygdi ongvann mann um alldr i minu lifi, þvi sem enn er lidit. Ongvann mann fyrirdæmda ek i minu lifi, ef i minu 10 valli var doms atkvædi, helldr samda ek iafnan samþykiliga sætt milli missattra. Nu med guds miskunn ok atferd, enn helgi fadir, hefir þesse verit mins lifs háttir her til.»

En (er) guds madr Paphnucius hafdi heyrt þessa ordrædu, minntiz hann til hans ok gaf honum blezan med þessum ordum: 15 «Blezi þik drottinn af Syon, at þu siair, hverir godir lutir ero i himneskre Hierusalem. Nu med þvi at þu intir alla þessa lute, þa vantar þik þat eina, er mest er ok æzt allra mannkosta, at fyrirlata iardliga lute fyrir guds ast, en leita leyndra luta almattigs guds, þeira er engi færð fyrir fengit, en hann hafnar sialfum ser 20

mei personam contra iustitiam accepi. Alieni laboris fructus numquam introierunt in domum meam. Litem si vidi, numquam præterii, donec reconciliarem dissidentes ad pacem. Nemo umquam deprehendit in culpa famulos meos. Numquam greges mei læserunt fruges alienas; volentem seminare in rure meo numquam prohibui, 25 nec uberiora mihi novalia elegi, steriliora illis dereliqui. Quantum in me fuit, numquam permisi, ut potentior infirmum premeret. Semper studui in vita mea, ut neminem contristarer. In iudicio si fui caput, neminem condemnavi, sed dissidentes revocare in concordiam studui. Hæc interim mihi vitæ institutio, Deo donante, 30 hactenus fuit.»

Audiens autem hæc beatus Paphnutius, caput eius exosculans benedixit eum dicens: «Benedicat te Dominus ex Sion, et videas, quæ bona sunt in Jerusalem. Quia ergo bene hæc et convenienter implesti, illud tibi deest, quod bonorum omnium summum est, ut 35 omittens cuncta ipsam veram iam sequaris Dei sapientiam et secretiores inquiras thesauros, ad quos non aliter poteris pervenire, nisi abneges te ipsum et tollas crucem tuam et sequaris Christum.»

ok tekr kross sinn ok kemr til Kriz fylgdar.» Iafnskiott sem bondi heyrde þessa orðræðu hins helga fodor Paphnucij, dvelr hann eeki, snyz þegar a ferd med honum til merkrinnar, óngvan lut skodandi ne skipandi i sinu herbergi. Ok er þeir hófdu farit um
 5 hrid, vard æ ein undarliga mikil fyrir þeim, hvarskis var þar kostr fleyss ne feriu. Kvedr því fadir Paphnucius hinn kunnazta, kallar a Kriz nafn ok bidr forunaut sinn fylgia ser; vodu sidan badir samt yfir æana, sva at þeim tok vatnit vart i miadmir. En er þeir komu i eydemörkina, feek fadir Paphnucius einn kofa hin-
 10 um nykomna brodur eigi langt fra ser, kennir honum reglu ok hversdagliga hattu heilagligrar athafnar med skynsamligum skyrleik andligra idna.

At því lyktudu herdir heilagr fadir gialldit, virdir litils umlidit erfide, þat er veralligir menn mattu iafnbioda þröngde(r) heimsins
 15 faskrudligum fiölskyll(d)um. Eigi leid langt þadan, adr avöxtr algers lifnadar birtiz yfir hinum unga manni med þessum hætti, at einn dag, er heilagr fadir Paphnucius sat i sinu herbergi, sa hann uppnumna til himneskra fagnada sæl þessa signada mannz, er vær sögdum fyrri fra, af engiligum flokkum sva segiandum: «Sæll er
 20 sa, er þu valdir ok hoft upp, drottinn, þviat hann mun byggia i

At ille cum audisset hæc, nihil moratus, nec omnino aliquid in domo sua ordinans, secutus est virum Dei pergens cum ipso ad desertum. Cumque venissent ad flumen, nusquam ad transmeandum reperto navigio, Paphnutius præcepit intrare secum pedibus
 25 fluvium, cuius in illis locis profunda habebatur altitudo. Transierunt ergo pariter fluvium, ita ut aqua eis vix ad latera perveniret. Ubi vero venerunt ad desertum, collocat hominem Paphnutius in cellula quadam, haud procul a suo monasterio posita, et conversationis spiritualis ordinem tradidit, perfectorumque studiorum exercitia docet, scientiæ quoque secretiora concedit.

Cumque eum in omnibus instruxisset, semet ipsum denuo maioribus exercitiis dedit, exiguos priores deputans labores, quibus conferri poterat is, qui sæculi videbatur actibus occupatus. Tempore autem aliquanto in his transacto, et ad scientiæ perfectionem eo
 35 perducto, quem perfectum iam in operibus assumserat, quadam die Paphnutius sedens in cellula sua, videt animam eius inter angelorum choros assumtam, dicentium: «Beatus quem elegisti et assum-

þinum landtiöldum.» Skilr hann skiott af þessu ladordi himnesk heimbod vid brodurinn.

Hefr þesse helgi fadir enn af nyiu faheyrdari föstur en fyrr med briostfastara bænahalde, ef þat mætti æxla hans verdleika; orkar enn á af nyiu ok bidr, at gud birti, hverium iardligra manna 5 hann væri nu iafn. Drottinlig rödd svarar honum sva: «Vit at þu ert nu likr at verdleikum kaupmanni nôekurum æskudum af Alexandria, er her kemr skiott þik at finna; en þu dvel eeki, ris upp ok renn i mot honum, þviat hann er nalægr.» Fadir Paphnucius skundar ferdinni, finnr kaupmanninn af Thebaida atkominn 10 med .iii. skip hladin af sialfs sins lest. Ok med því at þesse dyrdligi kaupdrengr var bædi skynsamr ok sidlatr, presentadi hann .x. grasa seeke hinum helga Paphnucio med sveinum sinum; voru þesse erindi á hans fund. Heilagr Paphnucius heilsar honum fyrri ok segir sva: «Furdar ek athôfn þinnar signudu sælu 1 ok dyrd- 15 ligrar fyrir drottne; hvat erfidar þu i iardligu efne gæddr med gudligri giöf ok himneskri hæd? Leif iardliga lute iardligum monnum, þeim er hima ok hugsa af iardligu efni, en vel þer til efinsvistar eilifa fostriörd skambragz af sialfum lausnaranum ladadr til him-

1 sæalur Cd

20

sisti; habitabit in tabernaculis tuis.» Et cum hæc audisset, agnovit assumtum esse ex hoc mundo virum.

Tunc vero Paphnutius persistebat in ieiuniis et orationibus, semet ipsum ad maiora et perfectiora extendens? Et rursus orabat Dominum, ut sibi ostenderet, cui similis haberetur inter homines. 25 Rursus ei divina vox respondit, dicens: «Similis es negotiatori, quem videris ad te venientem; sed exsurge velociter et occurre ei, adest enim vir, cui te similem indicavi.» Et Paphnutius sine mora descendens occurrit cuidam negotiatori Alexandrino viginti millibus solidorum mercimonia tribus navibus deferenti ex Thebaida. 30 Et quoniam erat religiosus et bonorum operum studium gerens, decem leguminum saccos pueris suis impositos ad monasterium Dei hominis deferebat; et hæc ei causa aßeundi Paphnutium fuit. At ille continuo ut eum vidit: «Quid agis, inquit, o pretiosissima et Deo digna anima? Quid tibi cum terrenis est labor, cui sors 35 et societas cum cælestibus data est? Relinque hæc illis, qui de terra sunt et de terra cogitant; tu autem regni Dei, ad quod vocatus es, negotiator efficere, et sequere salvatorem, a quo paulo

neskrar hvíldar. Hinn drygdi ongvan undandratt, fordaz þegar i eydemorkina med hinum helga fedr Paphnucio, en bidr sveinana veita ðll sin audrædi rettum þurfamonnum, hafdi hann ok fyrir mestum luta sva seed sialfr. Heilagr fadir Paphnucius skipar
 5 honum þar næst eða þat id sama herbergi, er hinir tvennir hófðu adr haft, skyrir sidan ut fyrir hinum nykomna idn gudligrar spektar. Lidr ok eigi langr timi, adr hann feck þin sömu laun fyrir sina tilstundan sem hinir, þat er himinriki.

Heilagr Paphnucius hefr þessu næst herdi athalldzins, þinir
 10 likamann med erfidi athafnarinnar, þviat guds eingill vitradiz honum ok mællti til hans: «Heyr þu, hinn blezade guds dyrdlingr, kom nu ok gack inn i eilifdar landtiöldd, þau er þer ero af sialfum gudi gefin, dvel ecki; her ero nu heilagir hófudfedr ok spamenn hia mer, þeir er þik taka fegnir i fylgd ok fullkominn felagskap.
 15 En þvi var þer þat eigi fyrr vitrad¹, at þu fengir eigi fyrir dramban tion² þinnar gæzku. Vit þat ok nu, at þu ætt nu einn dag olifat. En med þvi ath nockurir prestar voru komnir at hitta þenna hinn helga fodur, þa tiade hann þeim allan hátt drottinligrar vitranar ok lagdi þat til, bad þa ongvan veralligan mann
 20 1 vid rád *Cd.* 2 þo *Cd.*

post assumendus es. At ille nihil omnino differens, præcepit pueris suis, ut omnia quæ superessent, multa enim iam ipse per se distribuerat, pauperibus erogarent. Ipse vero sequens sanctum Paphnutium ad desertum, in eodem ab eo constitutus est loco, ex
 25 quo et priores ad Dominum fuerant assumpti, et similiter ab eo de omnibus instructus, in exercitiis spiritualibus et divinæ sapientiæ studiis permanebat. Brevi autem tempore consummato, etiam hic translatus est ad congregationem iustorum.

Et non multo post ipse etiam Paphnutius in ipsis summæ
 30 abstinentiæ, exercitiis et laboribus vitam ponit; astitit enim ei angelus Domini, dicens ad eum: «Veni iam, benedecte Domini, et ingredere ea, quæ tibi debentur, æterna tabernacula. Ecce enim mecum adsunt prophetæ, qui te in suum suscipiant chorum. Hoc autem tibi prius idcirco non revelavi, ne forte elatus damnium ali-
 35 quod tui laboris incurreres. Et unam post hæc in corpore adhuc positus diem ducens, cum quidam presbyteri ad eum visitandum venissent, omnia eis, quæ sibi Dominus revelaverat, nota fecit, dicens ad eos, nullum in hoc sæculo debere despici, etiamsi latro

fyrirlita, þott hann se illvirki eda utilegumadr, saurlifr eda annan veg syndafullr, ongván kvangadan eda þorpkarll, eigi ok helldr kaupmenn ne mangara, þott ovarliga syniz ut veria, þviat hverr i sinni stett hefir æ noçkur leynd verk, þau er gudi gezt at, þeim er eigi hyggr sva miok a haleit fyrirheit eda buksins bunad sem gods verks endalykt ok hugarins hreinleik med ást ok einfelli.» Þann tima er heilagr fadir Paphnucius hafdi einvirdiliga ut skyrt serhveria þessa lute, þa skildiz hans heilög önd vid þenna heim, sva at þeir tilkomnu kennimenn, sem fyrr gatam ver, ok allir brædr, er umhverfis bygdu, sa upp a, (at) almattigs guds einglar lof syngiandi hofu hans signudu sæl til himneskra fagnada.

17. Vid Thebaidam sáam ver, segir sæll Jeronimus prestr, hit frægazta munklifi hins agæta födur Ysidori. Þat var murat ollum megin med nogligum spazum. Nær .m. var þar brædra, ok höfdu allir nog herbergi innan klaustrs. Þar matti sia brunna med blomgodum grasgördum ok adra luti likamligrar þurftar, eigi eptir naudsyn at eins helldr nogliga inn aktada af fedr munklifisins, mest fyrir þa skyllid, at enge af þeira sveit þyrftu ut reika til nöckurs naudsynialaust. Einn alldrænn madr godr ok gamall i

sit aliquis aut in scena positus, etiamsi cultum ruris exerceat et coniugio videatur adstrictus, etiamsi negotiator dicatur et mercimoniis serviat, tamen in omni ordine humanæ vitæ sunt animæ Deo placentes et habentes actus aliquos occultos, quibus delectatur Deus: unde constat, non tantum professionem vitæ aut habitus speciem Deo esse placitam, quantum sinceritatem atque affectionem mentis operumque probitatem.» Et cum similia de singulis quibusque disseruisset, tradidit spiritum. Evidenter autem presbyteri, qui aderant, et omnes fratres viderunt eum ab angelis suscipi, hymnum canentibus et collaudantibus Deum.

17. *De sancti Isidori monasterio.* Vidimus apud Thebaidam etiam Isidori nominatissimum monasterium, amplissimis spatiis circumseptum muroque circumdatum, in quo habitantibus viris larga præbebantur habitacula. Intrinsicus putei plures, horti irrigui, omnium quoque pomorum arborumque paradisi, et quæcumque necessaria usibus erant, sufficienter, immo et abundenter provisa; ob hoc ut nulli monachorum habitantium intrinsicus necessitas ulla fieret exeundi foras ad aliquid requirendum. Senior quidam vir gravis, et de primis electus ad ianuam sedens, hoc

munkasidum hafði þat embætti, at hann tok við tilkomandi bræðrum með þeim hætti, at hverr er villdi gengi inn en allðri ut sidan. En þar fylgde furduligr lutr ok faheydr, at hverr er innan klaustrs kom, helldr andlig algerleiks unadsemd en (eigi) 5 skyllða sva skilvisrar skipanar. Þesse hinn gamli madr, er ver gatum fyrr, er valdr var til portzins, hafði hia ser eitt heimolligt herbergi, ok nærði hann þar i tilkomande með hinum mesta mandomi. Ok er hann tok við oss, segir sæll Jeronimus, var engi kostur innkvomu i klaustrit, helldr heyrdum vær af honum, hver 10 hialpsemd guds miskunnar gnætti fyrir innan. Tvo eina sagði hann þa gamla menn, er leypt var at ganga ut ok inn at reikna athafnir bræðra til þarfenda þeim, en allir adrir höfdu hvilld ok hoglife ok heilagra boka [lesning, ok¹ skinu þar með hverskonar taknum ok faheyrdum iartegnum, ok þat eitt er miok er minn- 15 ingar vert, at engi þeira kendi nockurskonar kvelling eda krankleika, helldr visse hverr sem einn at vera sina endalykt, ok gerði bræðrum i kunnleika með blidligri kvediu, gallt sva sidan gudi gladr sina sæl utan sottar.

1 [lesninga *Cd.*

20 habebat officii, ut adventantes ea lege suscipiat, qua ingressi ultra non exeant. Si ergo semel ingredi placuerit, stat immobilis lex; sed quod est admirabilius, ingressos non iam legis necessitas, sed vitæ beatitudo retinet ac perfectio. Hic ergo senior in ianua, ubi ipse commanet, adhærentem sibi habebat hospitalem cellulam, in 25 qua adventantes hospitio recipiat, et omni humanitate refoveat. Ut ergo et nos ab eo suscepti sumus, introeundi nobis quidem copia nulla fuit, ab ipso autem didicimus, quæ institutionum beatitudo gereretur intrinsecus. Duos aiebat esse solos seniores viros, quibus permissa est egrediendi ingrediendique libertas, qui opera 30 fratrum dispensare et quæ necessaria sunt inferre curarent; ceteros vero ita esse in silentio et quiete, orationibus et religiosis studiis operam dantes atque animi virtutibus pollentes, ut omnes signa faciant; et quod vere omnium mirificum signum fit, nullus eorum ægritudinem cuiusquam infirmitatis incurrit, sed cum unicuique 35 vitæ finis affuerit, omnimodis prænosens, et indicans ceteris fratribus suis de suo exitu atque omnibus vale dicens, ad hoc ipsum recubans spiritum lætus emittit.

18. *De sancto Serapione.* Sed et in regione Arsenoite Sera-

18. I því heradi a Egiptalandi, er Arseontus heitir, sáam ver, segir heilagr Jeronimus, einn virduligan prest Serapionem at nafni. Hann hafdi undir ser i ymsum klaustrum allz nær x.m. 1 munka, þeira er lifdu af eiginligu 2 handa erfíde, en afnámit veittu þeir fátækum monnum. Sa var þeira sidr, ok eigi þeira at eins helldr 5 ok nær allra egipzkra munka, at þeir auktudu sik til verks hvern kornskurdar tima, ok feck hverr þeira at verklaupi .lxxx. mæla hveitis, sumir 3 litlu minnr, en sumir meira, sendu sidan mestan luta fátækum monnum, eigi at eins þar innan herads, helldr hlotu þeir mörg skip af hveiti ok sendu allt i Alexandriam at leysa 10 menn or myrkvastofum, hepta eda herleidda ok öreiga. Eigi fenguz fátækir menn sva margir a Egiptalandi, at upp gæti eytt þeira órlígu avöxtu.

I herudum Mempheos ok Babilonis borgar sáam ver ok, segir heilagr Jeronimus prestr, mikinn fiölda munka gædda med ymis- 15 ligum guds giöfum ok kraptaverkum ok sidanna somasemd. Þar segia þeir þa stadi vera, er Joseph vardveitti i flurin forðum, ok kalla þeir þat febyrdur Joseph. Adrir sögdu, at stolpar þeir digru,

1 .xx. Cd. 2 engilígu Cd. 3 ok Cd.

pionem quendam presbyterum vidimus multorum monasteriorum 20 patrem, sub cuius cura plura et diversa monasteria, quasi decem millium, habebantur monachorum, qui omnes ex laboribus propriis, quos præcipue messis tempore mercede manuum conquirebant, partem plurimam ad supradictum patrem conferentes in usus pauperum destinabant. Hoc autem moris erat non solum ipsis, sed et 25 omnibus pæne Ægyptiis monachis, ut messis tempore elocent ad metendum operam suam, atque ex ea mercede octogenos unusquisque modios frumenti plus minus conquireret, et horum partem plurimam pauperum usibus offerant, unde non solum regionis ipsius indigentes alantur, sed et Alexandriam naves frumento onustæ 30 dirigantur, vel in carcerem conclusis, vel reliquis peregrinis atque egentibus prærogandæ. Neque enim intra Ægyptum sufficiunt pauperes, qui possint misericordiæ eorum fructus et largitates absumere.

Vidimus autem et in regionibus Mempheos et Babylonis innu- 35 meras multitudines monachorum, apud quos et diversas virtutum gratias ac morum ornamenta perspeximus. Ibi autem tradunt esse loca, in quibus Joseph fertur recondidisse frumenta, quos et the-

sem þar eru, se þeir sömu, er saman voru i dregin hveitekorn, þa er Joseph var formadr Egiptalandz.

19. Helgir fedr fluttu sva, segir sæll Jeronimus, at æ ufridar-tima kristninnar var einn merkiligr madr ok mikils hattar Apollonius at nafni, ok fyrir sakir lifsins verdleika ok bæn brædra var hann vigdr til diakns. Nu er ofridrinn geystiz upp a guds kristni, lagdi heilagr Apollonius allan hug á at eggia brædr til piningar-vættis ok hitti serhveria, hvar sem þeir voru. Þvi næst vard hann handtekinn af heidingium ok i myrkvastofu settr, hæddr ok
10 hræktr ok alla vega afvirdr.

Einn af heidingium sa er Philemon het, hinn frægazti ok elskadr af ollu folkinu, meiddi med allzkonar meinmælum hinn helga Apollonium, sagdi hann svikara ok fullan galldra ok gerninga ok af ollum monnum hatrs ok háds verdan. En er Philimon
15 taladi slikt ok annat ferligra, svaradi sæll Apollonius um sidir ok mællti: «Gud miskunni þer, son, ok virdi þer ecki til syndagialldz þat er þu talar.» Ok er Philimon heyrdi þesse hogværligu ord, kendi hann þegar i sialfs sins brioste afl ordanna ok kemz vid miok, sva at hann kalladi þegar ok sagdi sik kristinn vera, rennr

20 sauros Joseph vocant; alii vero Pyramidas, quas dicunt ipsas esse, in quibus, ut putant, frumenta tunc congregata sunt.

19. *De sancto Apollonio.* Tradebant ergo seniores horum fuisse quendam persecutionis tempore monachum, nomine Apollonium, qui cum vitam magnificam egisset inter fratres, etiam
25 diaconus ordinatus est. Tempore ergo persecutionis erat ei studium singulos quosque circumire fratres, et cohortari eos ad martyrium. Cumque fuisset etiam ipse comprehensus et in carcerem trusus, gentilium plurimi tamquam insultantes veniebant ad eum, et verbis blasphemis et impiis confutabant.

30 Inter quos fuit quidam Philemon nomine choraula famosissimus et omni populo amabilis. Qui cum multis eum fatigaret iniuriis, impium et scelestum et seductorem eum vocans, multorumque mortalium deceptorem, dignumque esse ab omnibus odio haberi; cumque hæc et multa alia adversus eum graviora loqueretur,
35 respondit ei Apollonius dicens: «Misereatur tibi Deus, fili mi, et nihil tibi horum, quæ locutus es, reputet ad peccatum.» Hæc cum audisset Philemon, corde compunctus est, vimque verborum eius supra humanum morem in sua mente persensit in tantum, ut

þegar i brott hart þadan ok fyrir domstol höfðingia þeira heidinna manna, er þar voru, ok talar til hans a þessa leid: «Heyr þu, domande, rangliga fyrirdæmir þu kristna menn astvine guds, ok gera þeir gæzku ok godlife ok kenna slikt hit sama ódrum.» En i fyrstu er heidinginn heyrde þesse hans ord, hugdi hann, at hann mælti kærsku, sva sem þesskonar menn voru vanir. En er hann sæ, at þesse var hans alvara med stadfestu, sagdi hann sva: «Æriz þu allr, Philimon, ok skiott hughverfi hefir þu hitt fra heilögum godum.» Philemon mælti þa: «Eigi ærumz ek, helldr ertu hinn oheilsmidazte domare, ranglætis fullr, er sva morgum rettlatum rædr rangliga bana. En ek er sannr kristinn madr, ok er su hin bezta tegund iardlegra manna.» Domandinn leggr þar næst æ allan hug at kalla hann aptr i felagskap vid sik med blidligri ord-rædu. En er hann feck því eigi orkat ok hann sa Philemonem stöðugan i kristiligri tru, lætr hann hans likama kenna allzkonar kvalakyn ok pislarfæri þenna tima. Frettir hann at af ordum Apollonii, hvi um háfdi turnat tru Philemonis. Tekr hann þa hondum hinn helga Apollonium ok pinir miskunnarlaust sva sem fyrir flærdarfullar fortölur vid Philemonem. Heilagr fadir Apollonius sagdi þa til domandans: «Være sva vel, at gud gæfi þer ok

christianum se repente fateretur. Eft inde statim pervolat ad tribunal iudicis, atque in conspectu totius populi proclamans: «Iniuste, inquit, agis, o iudex iniquitatis, viros religiosos et Deo amabiles puniens, nihil enim mali christiani vel faciunt vel docent.» At ille hæc audiens, primo quidem putabat, utpote loci illius hominem, ioci aliquid proponere. Sed cum vidisset hæc eum serio prosequentem et cum omni constantia asserentem: «Insanis, inquit, Philemon, et mente captus es subito.» At ille: «Ego, inquit, non insanio; sed tu iniustissimus atque insanissimus iudex es, qui tot iustos iniuste perimis viros. Ego enim christianus sum, quod est hominum genus optimum.» Tunc ille coram populo cæpit eum primo plurimis blandimentis revocare velle in id, quod eum noverat; sed ut immobilem vidit, omnia intendit in eum genera tormentorum. Cognito vero, quod ex verbis Apollonii hæc facta ei fuerit permutatio, correptum etiam Apollonium gravioribus subdidit tormentis, et deceptoris in eum crimen exaggerat. Apollonius vero dixit ad eum: «Utinam et tu, iudex, et omnes, qui assistunt et audiunt me, hunc meum quem dicis errorem deceptionemque se-

ollum þeim, sem her eru vid staddir ok heyra mitt mæl, at fylgia þeiri. sömu tru, er þu kallar nu villu.» Domandinn stodst þetta eigi, lætr skiota framm i eitt mikit bæll hinum helga Apollonio ok Philemone med honum, sva at allt folkit sæ upp æ. Heilagr
 5 Apollonius kalladi a guds nafn, sva at allir heyrdur, er hann geck ut a bællit, ok mællti: «Heyr þu, drottinn, sel eigi þu undir valld dreyrugra dyra þær sælar, er þer iata, helldr syndu oss innvirdu-
 luga þitt hialpræde.» Iafnskiott sem heilagr fadir hafdi þesse ord mællt, sva at folkit heyrdur upp æ, kom regn mikit or skyium,
 10 sva at bællit vard allt at kölldum kolum. Domandinn sialfr ok folkit allt, er þetta sa, undruduz ok kölludu sem eins mannz munn: «Einn er odaudligr mikill ok mattugr gud kristinna manna.» Þessir lutir allir samt voru skiott sagdir greifanum, er red fyrir borginni Alexandria; verdr hann odr vid ok velr af þionustu-
 15 monnum sinum hina grimmuztu menn ok bidr þa bundna leida til borgarinnar bædi karlla ok kvende, fyrst at upphafe fodur Apollonium, domandann ok alla þa adra, er sva audmiukliga höfdu truat drottinligri dyrd, ok þott þeir være hondladir af heidingium, predicadi heilagr Apollonius at hvaru guds erynde med mikilli
 20 stadfesti fyrir þeim, er hann bundu ok handtoku. Var sva því

queremini.» At ille ubi hæc audivit, et ipsum et Philemonem ignibus tradi in conspectu populi iussit. Illi vero postquam ingressi sunt flammas, beatus Apollonius, cunctis audientibus, clamabat ad Dominum dicens: «Non tradas, Domine, bestiis animas
 25 confitentium tibi, sed ostende nobis evidenter salutare tuum.» Igitur ubi hæc in auditu populi et iudicis ad Dominum locutus est Apollonius, repente nubes repleta rore circumdedit viros et flammas accensi ignis extinxit. Super quo stupefacti et iudex et populus, una omnes voce clamare cœperunt: «Magnus et unus est
 30 Deus christianorum, solus immortalis.» Sed hæc cum fuissent præfecto Alexandriæ nuntiata, semet ipso truculentior redditur, et electis quibusdam de officio suo crudelissimis et sævissimis, non tam hominibus quam bestiis, mittit, qui et ipsum iudicem, qui mirabilibus divinis crediderat, et eos, per quos virtus Dei apparuerat, vinctos Alexandriam deducerent. Igitur cum adducerentur
 35 omnes pariter vincti, affuit gratia Dei in verbo, et cœpit Apollonius eos, qui se vinctos ducebant, fidem Dei docere. Quique cum Dei misericordiam credidissent, et fidem Dei tota cordis firmitate

næst med guds miskunn, at þeir toku allir retta tru ok presentudu sik bædi bundna ok kristna fyrir greifans kne. En er greifinn skilde þa alla örugga i sinum atrunade, bydr hann, at þeim skyldi dreckia i siofar diup; veitti þeim sva vesall velgerna, þviat þeim var þetta helldr skirn en pisl, helldr dyrd en daude. Litlu sidarr med guds forsia bar likami þeira at landi heila ok oskadda; taka þvi næst kristnir menn, þeir er næst voru staddir ok mestan vord höfdu **æ** halldit þeira liflate, ok grofu þa alla samt vegliga, sem verdugt var. Vinnr varr herra þar otallig takn fyrir þeira verdleika ok bænir allt til þessa dags vid alla þa menn, er med rettri tru ok ifalausri heita a þa til fulltings i sinum naudsynium. Varar bænir ok aheit virdiz varr herra at heyra, en um sidir at skipa oss i sveit ok samsess dyrum dreingium, er nu var fra sagt, ok ollum helgum. Amen.

20. Einn dyrdligan prest Dioscorum hittum ver vid Thebaidam, segir sæll Jeronimus præstr. Þesse virdulige fadir hafdi nær .c. munka i sinu munklife, hans athygli ok gaumgæfd **sæm** ver einna mest upp a messunnar stormerki. Fyrir þvi minnte hann munka **æ** margfalliga, at engi gengi med syndugri eda saur-
 1 ewentus *Overskr.*

recepissent, semet ipsos cum his, quos exhibere venerant, vinctos offerunt iudici, et christianos se esse pariter profitentur. Quos cum præfectus in fide Domini pertinaces et immobiles pervidisset, universas pariter iubet in profundum maris demergi, ignorans impius, quid ageret. Hoc enim sanctis non mors, sed baptismus fuit. Sed et horum corpora, sine dubio Dei providentia, integra illibataque maris unda reportavit ad littus, quæque ab his, qui obsequii causa simul venerant, suscepta ac revocata sub uno sepulcri domicilio collocata sunt; a quibus usque ad præsens tempus virtutes multæ et signa miranda omnibus consummantur, sed et vota omnium atque orationes suscipiuntur ab eis, et cum fructu petitionis implentur, quo etiam nos dignatus est Dominus adducere et vota nostra orationesque complere.

20. *De sancto Dioscoro.* Vidimus et alium venerabilem patrem apud Thebaidam, Dioscorum nomine, presbyterum, habentem in monasterio suo centum fere monachos, quem tempore eo, quo acceditur ad sacramenta, summam curam summamque perspeximus adhibere diligentiam, ne quis eorum, qui accedunt, in aliquo deferret

ugri samvizku til þessa hins helga embættis, einkannliga greinde hann um þa lute er i svefninum synaz, hvart er þat verde med kvensligum asionum eda annarskonar sionhverfingum, eda geriz þat af vöku eda nöckleika likamans, ok mællti sva: «Ef utan
 5 kvenna syn fellr saurgan til med sofanda manni, er þat eigi synd, þviat su vaka er sez med mannum i eiginlig idr eda ædar, þa rekr naudr til sinn veg ut at verpaz, ok snyz þat eigi i synd.» En hvargi er holldzins blidingar birtaz med monnum eda sauruglig kvenna syn, þa bad hann brædr hafa hina mestu varygd vid þess-
 10 hattar girnd ok vandfyst, kvat þat fullkomliga skylldu allra munka at reka fra huginum þesshattar ohreinsanir ok lata engiskonar skridna sina skilning af hugarins skirleika, ella er engi skilgrein milli munka ok hinna er holldliga lifa. Baud hann þvi ok beiddi brædr med bæna krapte ok bindendi ok hversdagligu athæfi heil-
 15 agrar föstu fyrirkoma natturligri nægd holldligrar uhreinsanar, ok sagdi sva: «Nu ef þeir þarnaz optliga likamligrar fædu, er lystög- luga lifa, fyrir læknisins bodskap ok likamans krankleika, hvi skal eigi munkrinn þa miklu meirr þat gera, er at eins heyrir til at stunda a andar heilsu ok ins idra mannzins.»

20 1 eigi tilf. Cd.

conscientiæ maculam, in tantum ut etiam de his eos commoneret, quæ accidere per somnia hominibus solent, vel per phantasias mulierum apparentium, vel etiam per naturalis humoris abundantiam. Dicebat ergo: «Siquidem absque mulierum phantasiis tale
 25 aliquid eveniat, non esse peccatum, congenitus enim humor in corpore, ubi propria repleverit conceptacula, suis necesse est ut meatibus egeratur, et ideo non trahitur ad peccatum.» Ubi vero visus mulierum et blandimenta carnis occurrunt, in hoc iam desidis animæ et erga huiusmodi cogitationes atque illecebras occu-
 30 patæ dari confirmabat indicia. Debere ergo monachos, aiebat, omni genere a cogitationibus suis repellere huiusmodi simulacra, nec indulgere omnino in hæc dilabi blandimenta sensus suos, alioquin nihil interesse videbitur inter eos et illos, qui in sæculo vivunt. Sed laborandum est monachis, ut etiam naturalem humorem per
 35 multam ieiuniorum abstinentiam et frequentes orationes doment ac superent, fluxamque eius labem orationis et ieiunii continuatione restringant. Denique aiebat: «Hi qui in deliciis vivunt, si forte corporis sui ægritudo deponat, ab omnibus, quæ noxia esse iudica-

21. Vær komum ok, segir sæll Jeronimus, til hins frægazta klaustrs allz Egiptalandz i Nitria heradi, þat er nær .xl. milna af Alexandria, ok hefir heradit þar fengit af nafn bæ þeim, er þar er nalægr ok nogt nitrum finnz, ok hygg ek senniliga af guds forsia þenna stad þat nafn fengit hafa, at þar hreinsadiz sva i þeim stad misgerningar manna, sem saurar eda ohreinsan nemz af klædum manna i nitro. I þeim stad eru nær .l. munklifa, litlu minnr, ser nalæg, ok luta ðll til þess eins, voru i sumum miok margir munkar en i sumum færri. En þar bygdu sumir ser einsliga, ok þott þeir være skildir at likams vist, þa voru þeir þo samtenga i ást ok tru ok hugarins hreinleik. 5 10

Þann tima er ver nalgudumz þenna stad, ok þeir höfdu heyr, at ukunnir brædr voru okomnir at eins, skundudu þeir ut i mot oss, hverr af sinu herbergi, sem byflygis fylking væri, med gledi ok gudhrædzlu. Baru margir af þeira landi med ser vatnkarla ok vistir, i gegn því er prophetinn asakar nõckura um þat, er þeir gengu eigi i mot Israels folki med vatni ok braude. Þvi næst leiddu þeir oss med psalmasong til guds musteris, þogu færtr vara, 15

verit medicus, abstinebunt; cur non hoc multo magis monachus faciat, cui animæ et spiritus sanitas expetenda est?» 20

21. *De Nitriæ monasteriis.* Venimus autem et ad Nitriæ famosissimum in omnibus Ægypti monasteriis locum, qui quadraginta fere millibus abest ab Alexandria, ex nomine vici adiacentis, in quo nitrum colligitur, Nitriæ vocabulum trahens, prospiciente hoc, credo, iam tunc divina providentia, quod in illis locis peccata hominum tamquam nitro sordes abluenda essent et abolenda. In hoc igitur loco quinquaginta fere, aut non multo minus, cernuntur vicina sibi et sub uno patre posita monasteria, in quibus aliqui plures simul, aliqui pauci, nonnulli etiam singulares habitant, et mansione quidem aliqui divisi, animo autem et fide et caritate coniuncti et inseparabiles manent. 25 30

Huic ergo cum appropinquaremus loco, ubi peregrinos fratres advenire senserunt, continuo velut examen apum, singuli quique ex suis cellulis proruunt, atque in obviam nobis læto cursu et festiva alacritate contendunt, portantes secum quamplurimi ipsorum urceos aquæ et panes, secundum quod propheta corripuens quosdam dicit: Quia non existis filiis Israel in obviam cum pane et aqua. Tunc deinde susceptos nos adducunt primo cum psalmis ad ecclesiam, 35

serhverir ok þerdu með þeim dukum, er hverr hafði með sér heiman haft, lettu (leidar erfídi) þesskostar þeckiligri þionustu.

Eda hvat mun ek af þeira manndomi ok milldi sagt fá, þar er hverr sem einn bauð oss til sín. Þeira líkami var æ með litillæti, 5 briostid birtiz ok hiartat af hofsamligri hofsemd, samþykkt var líf þeira tale tungunnar, hvartveggja heilagt ok með haleitri heims hafnan. Alldri sa ek um alldr astina slíkt blom bera, alldri sa ek um alldr sva fagrliga fyllaz hreystinnar hialpsemd eda sva vella verk miskunnar með monnum sem þar. En upp a hugsan heilagra 10 ritninga ok skilneng himneskrar hyggendi þa sa ek, segir sæll Jeronimus, ongvan þann af þeira sveit, at eigi væri bæði sniallr ok snotr i guðligri spekt.

22. Er annarr stadr i idri eydemörkinni nær .lxx. milur af þeim stad, þann er þeir kalla cellularum celiam fyrir fiolda sakir 15 klaustra þeira er þar eru. Til þessa stadar radaz þeir, er einsligralif elska ok innvirdiliga eru adr lærdir i Nitria. Þesse eydemork er vid miok, er þar sva langt milli hvers klaustrsins, at syn felr ok engis manz mál ma nema.

lavant pedes, ac singuli quique linteis, quibus utebantur, abstergunt, 20 quasi viæ laborem levantes, re autem vera vitæ humanæ ærumnas mysticis traditionibus abluentes.

Quid ergo nunc de humanitate eorum, quid de officiis, quid de caritate loquar, cum omnes gestirent nos ad suam quisque introducere cellulam, et non ea solum, quæ hospitalitati debentur ex- 25 plere, sed insuper aut de humilitate, qua ipsi pollebant, docere, aut de mansuetudine atque aliis huiusmodi bonis, quæ apud illos, velut ad hoc ipsum de sæculo sequestratos, diversa quidem gratia, una tamen eademque doctrina discuntur. Nusquam sic vidimus 30 florere caritatem, nusquam sic vidimus opus fervere misericordiæ et studium hospitalitatis impleri. Scripturarum vero divinarum meditationes et intellectus atque scientiæ divinæ nusquam tanta vidimus exercitia, ut singulos pæne eorum oratores credas in divina esse sapientia.

22. *De loco qui dicitur Cellia.* Post hunc vero alius est 35 locus in deserto interiori, decem fere ab hoc millibus distans, quem locum pro multitudine dispersarum in eremo cellularum Cellia nominaverunt. Ad hunc locum hi, qui ibi prius fuerunt imbuti et secretiorem iam depositis indumentis ducere volunt vitam, secedunt;

Byggir þar hverr i sinum kofa eda klaustri leyniliga med hoglife ok hofsemd. Laugardag hvern hittaz þeir at heilagri kirkiu, ok eru allir samt a sunnudaginn. Fagnar þa einn ok einn annars fundi, sva sem af himni se til heimtr, ok er nõckurr or þeiri conventu, þa skilia hinir skiott, at honum helldr nõckurskonar krankleiki eda akvama, ferdaz því næst allir a fund hins siuka, ok einn ser eda tveir med þesskonar þarfinde, er hans krankleika heyre hellz til. En fyrir adra sök dirfiz engi at okyrra naungsins nadir eda þaugn, nema naudsyn nemi, (at) guds ordz aminning endrnyiz hans riddara til andligs strids med blidskap ok brodurligri ást. 10 Margir sottu þar þriar þusundir skrefa eda .iiii. til einnar kirkiu, ok þott langleide skilde þeira samvist eda herbergi, þa var þo elskhugi brodurligrar astar stödugr ok stadfastr i þeira brioste ollum megin upptendradr til einkannligrar eptirlikingar, þat til marks, ef þeir vissu brodur med ser byggia vilia, þa budu allir sinn 15 kost ok klaustr til eiginligrar æfinvistar.

23. Vær sam, segir sæll Jeronimus, hinn virduliga födur Ammonum, þann mann er gud hafde sva fullkomliga gefit miskunn.

eremus enim est vasta, et cellulæ tanto inter se spatium diremptæ, ut neque in conspectu sibi invicem neque in vocis auditu sint positæ. 20

Singuli per cellulas commanent, silentium ingens et quies magna inter eos est: die tantum sabbati et dominica in unum ad ecclesiam conveniunt, et ibi semet ipsos invicem tamquam cælo redditos vident. Si quis forte in conventu illo defuerit, intelligunt statim eum corporis aliqua inæqualitate detentum, et ad visitandum 25 eum non omnes quidem simul, diversis tamen temporibus omnes abeunt, portantes unusquisque secum, si quid apud se est, quod ægro possit gratum videri. Aliam vero ob causam nullus audet proximi sui obturbare silentium, nisi forte quis possit verbo instruere, et velut athletas in agone positos sermonis consolatione 30 perungere. Multi ipsorum a tribus et quatuor millibus passuum ad ecclesiam conveniunt; ita longo a semet ipsis spatium habitationis eorum cellulæ dirimuntur, sed caritas in eis tanta est, et tanto inter semet ipsos et erga omnes fratres constringuntur affectu, ut in admiratione et exemplo sint omnibus. Unde et si quis forte 35 voluerit habitare cum eis, ubi intellexerint, unusquisque cellulam offert suam.

23. *De sancto Ammonio.* Vidimus quendam apud eos vene-

sins andligs aurleika, at, ef þu vaktadir astargiðf guds vid hann, þa mundir þu þat sanna, at þu hefdir all dri hans nota hitt; litir þu litillæti hans, þa iatadir þu hann langt umframm adra; gætir þu þekt þolinmædi hans, hogvære ok huggæde, þott adrir væri
 5 afburdar menn, þa mundir þu þeygi þora til at iafna; en allir sögdu eitt, er hann höfdu heyrt, at þeir vissu ongvann mann dyrdligra (eda) sva miok i gegnum genginn höll himneskrar speki ok skilningar ok inntekinn i gæzku guds. Heilagr Ammonus atti .ij. brædr, het annarr Eusebius, en annarr Eutimius; en Dioscorus,
 10 er ættstærri var i adra kynkvisl, hlaut fyrir heilagra manna bæn byskups tign. Þessir allir voru eigi at eins holldligir brædr, helldr lærdu þeir alla naverande brædr sem rettir formenn, dag ok nott þa huggande ok styrkiande til andligs efnis ok algervi.

Sia hinn helgi fadir Ammonus hafdi eitt klaustr, þat er ver
 15 saam, segir sæll Jeroninus, murat ollum megin ok unnit einkar vel af grioti ok leiri, sem þar geriz lettliga; hann sialfr hafdi þar brunn grafit, ok allir naudsynligir lutir voru þar nogliga innan klaustrs. En þa bar sva til, at brodir nôckur beiddi, er med hon

rabilem patrem, Ammonium nomine, virum in quem Deus omnem
 20 plenitudinem spiritualium contulerat gratiarum. Caritatis in eo gratiam, cum videres, nihil tale usquam vidisse te diceres. Sed et si humilitatem considerares, longe eum in hoc dono præstantiorem ceteris æstimares. Et rursus si patientiam, si mansuetudinem, si benignitatem, in singulis eum virtutibus ita præcellere iudicares,
 25 ut quid cui præferre debeas, ignorares. Donum vero sapientiæ et scientiæ tantum ei contulerat Dominus, ut nullum fere ex omnibus patribus ita penetrasse aulas totius scientiæ crederes, sed nec ita aliquem receptum esse intra cubiculum sapientiæ Dei, omnes qui eum viderant, fatebantur. Huic erant duo fratres, Eusebius et
 30 Euthymius; nam Dioscorus, qui maior natu in eis fuerat, ad episcopatus officium raptus est. Hi ergo fratres erant ei non solum carne, sed etiam vita atque institutione et tota animi virtute germani, qui omnes simul eos, qui in illis locis habitabant fratres, tamquam si nutrix foveat filios suos, ita unumquemque instruentes
 35 consolabantur, et docentes ad summam perfectionem nitebantur educere.

Vidimus ergo supradictum hominem Dei Ammonium habentem monasterium inter eos muro circumdatum, quod in illis locis ex

um villde hvilaz, at hann lanadi honum einnhvern audan kofa, ef hann hefði til. Heilagur fadir lez eptir mundu reikna, ef hann hitti, en bad hann dveliaz her i þessu klaustri, þar til er hann kæmi apr. Þar næst geck heilagur fadir brott fra sinu klaustri ok ollu því godzi, er þar fylgdi, sva at inn komni brodir tok vid ollu samt utan sialfs sins (vitand) eda skilning. En sia hinn dyrdligi drengur Ammonus bygdi einn minzta kofa, er hann kunni finna, langt þadan i brott. Sva for þat, at þott fleire kæmi, þeir er nær honum villdu byggia, at hann heimte samt alla brædr ok gerdi þeim upp herbergi, er til komnir voru. Ok er sitt klaustr hafdi hverr hinna nykomnu brædra, kölludu hinir þa til kirkiu sva sem fyrir snædings sakir eda eigi sidr samsætis, at þa er þeir væri þar halldnir, [þa færði sér hverr brædra af sinu herbergi þat, er hinum nykomnum henti hellz at hafa i allzkonar þarfendum, en hvers þeira velgerningr være leyndr at hvaru. En er hinir nykomnu brædr voru komnir fra bodinu hverr heim til sins herbergis, attu þeir þar at lita alla lute astsamliga (ok) at heimta, er hversdagligri þurft heyra til med nyium klaustrum.

1 [ok verdi sidr *Cd.*

lateribus crudis fieri facile solet, amplum et omnibus necessariis instructum, in quo etiam puteum ipse foderat. Venit autem quidam frater, salvari apud eum volens, adiitque eundem Ammonium rogans, sicubi esset cellula vacans, in qua habitare posset. Tunc ille: «Ego, inquit, inquiram, sed donec inveniam, hic esto in hoc monasterio; ego enim iam nunc egrediar, ut requiram.» Et relinquens ei omnia pariter cum monasterio, ipse procul ab eo loco parvissimam cellulam reperit, atque in ea se constituit, fratrique, qui nuper advenerat, nec intelligenti, ex integro cum omnibus, quæ in eo fuerant, cessit monasterio. Sed et si plures fuissent, qui forte venientes salvari cuperent, supradictus vir fratribus congregatis omnibus, cum alacritate iuvantibus, sub die una monasterium construebat. Et cum singulis quibusque explevisset numerum monasteriorum, invitabantur hi, qui mansuri erant, ad ecclesiam quasi refectionis gratia, quibus inibi occupatis, unusquisque fratrum de cellulis suis proferentes, quæ necessaria erant, singulorum novas cellulas instruebant, ita ut ex collatione caritatis, nihil omnino, vel utensilium vel quæ ad victum requiruntur, deesset, nec tamen manifesta fieret uniuscuiusque oblatio. Regressi ergo ad vesperam

24. Einn godan mann Didimum at nafni sām ver, segir sæll Jeronimus, bar sialft vidrlitit þegar vitni hans verdleikum. Þesse helgi madr trad sem madka undir fotum ser ok deyddi, sva at hann sakadi eeki, haldreka ok höggorma ok kvikendi, þau er þeir
 5 kalla cerastes, ok eru þar fyrir sakir mikils solar hita eitrvikendin einkannliga grimm.

25. Einn fornazta fōdur Choronium at nafni sām ver, segir sæll Jeronimus, algervan fyrir alldrs sakir ok stadfesti gods medferdiss, þviat sva segia helgir fedr, at hann hefði tirætt .c. alldrs
 10 ok enn .x. vetr. Þesse var enn eptir af lærisveinum hins helga Antonij, ok sām ver milli annarra dasamligra luta med honum hit lofsamligzta litillæte.

26. Var ok enn annarr af lærisveinum hins helga Antonij Origenis at nafni, merkiligr madr fyrir alla lute, fullr af snilld ok
 15 snotrleik; ordræða hans¹ ok framburdr kriptaverka hins² bezta meistara, guds mannz Antonij, tendradi sva atsamliga upp þa er til heyrdu, ok hellz merkiliga i minni, sem augun mattu sia þa hlute, er hann flutte.

1 þeira *Cd.* 2 sins *Cd.*

20 hi, quibus fuerant cellulæ præparatæ, inveniebant posita omnia, quæ ad usus erant necessaria, et ita instructa habitacula, ut nihil prorsus deesse perspicerent.

24. *De sancto Didymo.* Vidimus quendam inter eos ex senioribus virum bonum, nomine Didymum, in quo multa erat Domini gratia,
 25 quam in eo etiam vultus ipse indicabat. Hic scorpiones et cerastas, id est bestias quas cornutas vocant, et angues, qui in illis locis præ fervore solis acerrimi habentur, tamquam terræ quosdam vermiculos pedibus conculcabat, et ita extinguebat, ut nihil ab eis omnino pateretur.

25. *De sancto Cronio.* Vidimus apud eos et alium summæ
 30 antiquitatis patrem, Cronium nomine, in senectute bona et perfecta ætate durantem, centum namque et decem ætatis agebat annos. Hic ex discipulis adhuc beati Antonii supererat, cuius inter ceteras animi virtutes humilitatis gratiam vidimus immensam.

26. *De sancto Origine.* Erat autem et alius adhuc ex dis-
 35 cipulis Antonii, Origenes nomine, vir per omnia magnificus et summæ prudentiæ, cuius sermo et narratio de virtutibus optimi magistri, hominis Dei, ædificabat omnes audientes et inflammabat vehementer, ita ut oculis cerni, quæ ab eo narrabantur, putares.

27. Þar sáam ver hinn vitrazta mann Evagrium at nafni, dasamligan i allzkonar dygdum, ok milli annarra krapta þa hafde hann sva mikla miskunn upp a andanna skilgrein þegar ok hugarins hreinsan, sem postolinn segir, at til andligrar skilningar gudligns styrks var engi sva haleitliga upphafidr sem hann af ollum fedrum. Eykr þat ok miok hins helga Evagri verdleika, at hinn frægazti guds madr Macharius bædi at kröptum ok lifnadi var lengi hans lærifadir.

Otruanlig mun helldr heyrar hans bindendi, ok því hverf ek þar fra, segir sæll Jeronimus. En fyrir alla lute framm minnte hann brædr æ, ef þeir gir(n)tiz at lægia eda litillæta likamann eda diöfulligar vælar ok sionhverfingar yfirkoma, at þeir drycki eigi vatn yfir veniu framm eda annan dryck. Sva sagdi hinn helgi Evagrius, ef vatnit verdr akafliga kent, at þat eykr miok likamans ostyrkleik ok osæmiligar fiandans sionhverfingar hædiligr hugrenninga. Marga adra lute innti hann upp hardla hoskliga af heilagri bindendi. En sialfr hann neytti eigi at eins litils vatz, helldr baz nær med ollu byggbraudsins. Sva faheyrd bindendi var
1 af einum vitrum manni *Overskr.*

27. *De sancto Evagrío.* Vidimus ibi et sapientissimum virum, ac per omnia mirabilem, Evagrium nomine; cui inter ceteras animi virtutes tanta concessa est gratia discernendorum spirituum, et purgandarum, sicut apostolus dicit, cogitationum, ut nullus alius putaretur ex fratribus ad tantam subtilium et spiritualium rerum scientiam pervenisse. Cui quamvis rebus ipsis et experimentis, et, quod est super omnia, per gratiam Dei magna collata fuerit intelligentia; accessit tamen et hoc, ut multo tempore instructus fuerit a beato Macario, quem famosissimum in Dei gratia signisque et virtutibus insignem fuisse, omnibus notum est.

Hic ergo Evagrius incredibilis erat abstinentiæ, super omnia tamen monebat fratres, si qui forte studium gererent vel humiliandi corporis vel phantasias ab eo dæmonum propellendi, ne in bibenda aqua largiore mensurâ uterentur; dicebat enim, quia si aqua multa corpori infundatur, maiores phantasias generat, et largiora receptacula dæmonibus præbet. Sed et multa alia abstinentia summa cum deliberatione edocebat. Ipse autem non solum aqua parcissima utebatur, sed et pane penitus abstinebat. Alii vero, qui in illis locis morabantur fratres, pane solo et sale

nær allra brædra þeira, er þa stade bygdu, at varla i þeira ollum fiölda (matti) finnaz sa, er vidsmiors kendi, helldr voru þeir halldnir salte ok braude¹, ok þotti þat sætt fyrir guds sakir. Svefn toku þeir sitiande med hugsan ok athygle guds orda, eda höfdu ella
5 öngvan, þviat þeir villdu hvarki hvilaz ne nadugliga nidr leggiáz.

28. Brædr nockurir fluttu fyrir oss, segir sæll Jeronimus, þeir er þar voru, at tveir, hinn helgi Macharius hvartveggi, lystu þa stade ok birtu sem t(v)au himintungl. Annarr þeira var egiptzkr at kyni ok lærisevinn hins helga födur Antonij, en annarr var af hinni
10 miklu borg Alexandria ættadr. Mikilleikr guds miskunnar ok astundan andligs efnis concorderade eigi minnr med þeim nær en nöfnin. Hvartveggi þeira var afbragd annarra brædra at bindende ok hugarins heilagleik, nema i því einu matti annan framarr meta, at hann hafdi sva (sem) at erfdum eignaz dygdir ok kraptaverk
15 hins agæta guds manz Antonij.

Nöckurn tima i nalægd vid bygd þessarra manna vard vig eitt. Eptirmælendr hins vegna toku einn meinlausan mann ok syknar ok villdu binda ok beria; hinn saklausí flyde til herbergis ins helga

¹ vatne *Cd.*

20 contenti erant, ita ut in illa omni multitudine vix invenires aliquem, qui oleo saltem uteretur. Plures autem in eis nec iacentes somnum, sed sedentes, et, ut ita dicam, in meditatione divinatorum verborum positi capiebant.

28. *De sancto Macario Ægyptio.* Narrabant autem nobis qui-
25 dam ex patribus, qui ibi erant, quod in locis illis duo Macarii quasi duo cæli luminaria refulsissent, ex quibus unus Ægyptius genere et discipulus beati Antonii fuit, alius Alexandrinus. Quibus ut vocabula nominis ita virtutes animi et cælestium gratiarum magnificentia concordabat. Uterque enim Macarius abstinentiæ
30 exercitiis et virtutibus animi æqualiter pollens, hoc solo alius præcellens, quod quasi hæreditatem gratiarum et virtutum beati Antonii possidebat.

Hinc denique ferunt, aliquando cum homicidium in locis vicinis fuisset admissum, et innocenti cuidam impingeretur crimen admissi,
35 confugisse ad eius cellulam eum, qui calumniam patiebatur; affuisse etiam eos, qui perurgebant, allegantes et dicentes periclitari se ipsos, nisi comprehensum legibus traderent homicidam. Is vero cui crimen impingebatur, cum sacramentis affirmabat, conscium se,

födur Macharij; hinir i annan stad, kvadu lif sitt vid liggia, ef manndrapsmadrinn setti undan. Sa er fyrir sökinni var hafdr lezt buinn at sveria sik syknan af dauda hins drepna. Ok er hvarra-
tveggju fulltingiarar þreyttu sin a milli, spurde heilagur fadir Machari-
arius, hvar hinn vegni væri grafinn. En er þat var sagt, foru 5
þeir allir samt til þess takmarks; guds madr Macharius fell a kne
ok kallade a Kriz nafn ok mællti til þeira, er hia voru: «Nu mun
sialfr gud syna, ef sia er sekr, er þer segit upp æ.» Þvi næst
nefnde hann hinn dauda stundar hátt sva; hann svarar. Þa mællte
guds madr: «Ek (særi) þik fyrir tru vars herra Jesu Kristz, at þu 10
segir, ef þesse er sekr þins dauda, er fyrir er hafdr.» Hann svaradi
skioott ok skilit or gröfinni, kvat hann hlutlausan vera sins vigs.
Allir furdudu, er vid voru, ok fellu til fota heilogum fedr Macha-
rio, ok badu hann spyria, hverr hinn dauda hafdi drepit. «Þat er
eigi mitt, sagdi heilagur fadir, at selia hinn seka til draps, hins 15
girntumz ek at frelsa þann, er saklauss var.»

Annarskostar gerdi iartegn hinn helgi Macharius a þenna hátt.
Ein bonda dottir i næsta bæ vard fyrir vandra manna folkyng-
undarliga armsköput, sva at alþydu mannz syndiz hon ein hryssa.
Fadir ok modir leiddu meyna fyrir guds mann Macharium ok 20

non esse sanguinis illius. Et cum diu ab utraque parte certamen haberetur, interrogabat sanctus Macarius, ubi sepultus esset, qui dicebatur occisus. Cumque designassent locum, cum omnibus, qui ad perurgendum hominem venerant, pergit ad sepulcrum, atque ibi fixis genibus invocato Christi nomine, ait ad eos, qui astabant: 25
«Nunc Dominus ostendet, si vere reus est hic, qui perurgetur a vobis.» Et elevata voce ex nomine clamat defunctum. Cumque ei de sepulcro vocatus respondisset, ait ad eum: «Per fidem Christi te obtestor, ut dicas, si ab hoc homine, qui calumniam patitur, occisus es.» Tunc ille de sepulcro clara voce respondit, dicens 30
non se esse ab eo interfectum. Et cum stupefacti omnes decidissent ad terram, ac pedibus eius advolverentur, rogare cœperunt, ut interrogaret eum, a quo esset occisus. Tunc ille: «Hoc, inquit, non interrogabo, sufficit enim mihi, ut innocens liberetur, non est autem meum, ut reus prodatur.» 35

Aliud quoque eius genus miraculi ferebatur. Cuiusdam in vicino oppido patrisfamilias virgo filia per phantasias magicas videbatur hominibus in equinum animal versa, ut putaretur equa esse

mælltu til hans: «Hryssa þesse, er þu ser her, var fyrrmeirr ein mæ'r dottir ockur, en fordædur hafa^r henne rangsnuit i þat efne, sem nu ser þu; því beidum vid, at þu beidir gud fyrir henne, at hon fae hina fyrri sina asionu.» Þa mællti guds madr: «Mer syniz
 5 mæ'r þesse, er ek se, hardla ohrosslig, eru falsligar fiandans sionhverfingar i augum yckr, en eigi med meyarinnar asionu.» Leidir hann þau sidan ðll samt inn i sitt herbergi ok fellr til bænar, eggjar ok þess þau bæde meyarinnar fedgin at bidia med ser; sidan smyrr hann meyna med vidsmiörvi kallandi a Kriz nafn, ok
 10 syndiz þa þegar ollum monnum at sönnu mæ'r vera, sem var, dottir bonda utan svik ok sionhverfing.

Aunnur mæ'r vard enn fyrir mikilli meinsemd, sva at hörundit funade ollum megin getnadarlimsins, fell þar or holldfue ok vágr med madkfullum fnyk, sva at engi madr þottiz mega nær
 15 henne koma, matti ok audmiukliga sia inn idrin ok natturlig inn-yfle. Hon var færd af fedr ok mædr fyrir herbergisdýrr þessa hins helga mannz Macharij ok þar nidr laugd. Heilagr fadir aumkade kvöl hennar ok bad hana vera hughressa, sagdi sva, at henne hagade til saluhialpar þesskonar afelli, en hitt hættara at sia sva
 20 r hafde *Cd.*

et non puella. Hanc adduxerunt ad eum. Tunc ille porcontatus, quid vellent, aiunt parentes eius: «Equa hæc, quam vident oculi tui, puella virgo et filia nostra fuit, sed homines pessimi magicis artibus in animal hoc, quod vides, mutaverunt eam. Rogamus
 25 ergo, ut ores Dominum, ut commutet eam in hoc, quod fuit.» At ille ait: «Ego hanc, quam ostenditis mihi puellam, video nihil in se pecudis habentem; hoc autem, quod dicitis, non est in eius corpore, sed in oculis intuentium. Phantasiæ enim dæmonum sunt istæ, non veritas rerum.» Et cum introduxisset eam cum paren-
 30 tibus suis intra cellulam, fixis genibus orare Dominum cœpit, simulque et parentes hortatur secum Domino supplicare, et post hoc perungens eam oleo in nomine Domini, omni fallacia visus expulsa, virginem videri omnibus, ut etiam sibi videbatur, effecit.

Alia quoque minor puella ad eum deducta est, cuius obscœna
 35 corporis ita omni ex parte computruerant, ut consumptis carnibus interiora quoque et secreta naturæ nudarentur, ac vermium ebulliret inde innumera multitudo, ita ut nec accedere quidem quisquam ad eam posset præ fœtoris horrore. Hæc cum allata a parentibus et

fyrir i heilsunni, at þat yrði lytalaust. Sidan stod hann a bæn .vij. daga i samt, ok at þeim lidnum signade hann vidsmiör med akalli drottinligs nafns ok reid því a hina sáruztu lime meyiáinnar, ok gerdi hana sva alheila þegar i stad, at engi asiona eda augastadr hittiz med henne kvensligrar natturu, helldr hafdi hon 5 sitt medferde þadan fra mille karllmanna utan allan grun sinnar fyrri stödu eda stettar.

Eitt sinn sögdu þeir, at villumadr nöckurr Jerachita¹, þess hattar villa hittiz i Egiptalandi, kæmi a fund födur Macharij. Þesse villumadr var med margskonar málkrokum ok snilld, ukyrde eigi 10 at eins hina yngri brædr i eydemorkinni, helldr dirfdiz hann ok iafnvel at sanna sina villufulla aftru fyrir hinum helga fedr med hattudu munnskalpi. Hinn gamli guds madr Macharius sannade hofsamliga sina kenning med einfalligum málshætti mot klokligum 15 kylfingum villumannzins; ok (i) því seer hann, at nær tkr at eydaz tru fyrir munkum, ok mælti med miklu trausti til villumannzins: «Hvat gott gerir ordabang þetta nema hádung þeim er a heyra, fórum helldr þagat til, er guds vinir eru grafnir, ok hvarr oekarr sem upp reisir hinn dauda til lifs, viti allir, at þess trua er sönn

¹ i ieratthia Cd.

20

proiecta fuisset ante fores eius, miserans virginis cruciatus: «Æquo animo, inquit, esto, filia, hæc tibi ad salutem Dominus, non ad interitum dedit; unde providendum est magis, ut sanitas tua nullum tibi periculum conferat.» Et cum institisset orationibus 25 per septem continuos dies, et oleum benedicens, in nomine Domini perungeret membra eius, ita eam sanam reddidit, ut muliebris in ea naturæ nulla forma, nulla species appareret, sed esset ei inter viros conversatio absque femineæ suspicionis obstaculo.

Aiebant præterea et aliquando venisse ad eum hæreticum quendam hieracitam, quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptum. 30 Hic cum per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbaret, ausus est etiam coram ipso fidei suæ asserere pravitatem. Cui cum resisteret senior et contradiceret, ille verba simplicia argumentis callidis eludebat. Sed cum videret sanctus fidem fratrum periclitari: «Quid opus est, inquit, nos verbis 35 contendere ad subversionem audientium. Exeamus ad sepulcra fratrum, qui nos præcesserunt in Domino; et cui nostrum concesserit Dominus suscitare mortuum de sepulcro, sciant omnes, quia

fyrr gudi ok monnum, (er) kalla (mun) a Kriz nafn ok reisa upp enn dauda.» Allir þeir munkar, er vid voru, lofudu miok þessa orlausn. Sidan gengu þeir þagat til, er brædr eru iardadir, ok eggjade Macharius miok villumanninn. Villumadrinn bad hann 5 fyrr freista sinnar frammkvæmdar. Heilagr guds madr fell þegar framm ok badz fyrir sva lengi, sem hann villde. Eptir bænina leit hann upp augum til himins ok sagdi sva: «Syndu, drottinn minn, med upprisú þessa manz, hvarr ockarr Jerachita 1, hefir ok helldr falslausan atrunat.» Þessu næst nefnde hann hinn andada 10 brodur a nafn. Sa svarar þegar or grófinni; (gengu) brædr þa ok bratt til ok iosu molldu af honum, leystu likbóndin, syndu hann sidan lifanda. Villumadrinn vard felmsfullr, flyde þegar af heradinu i brott. Allir beindu hans ferd med hæðiligu brigzle ok brottrekstri.

Margir mikiligir luter ok merkiligir voru af þessum guds 15 manni fluttir, þeir er miok eru hofgir at rita, segir sæll Jeronimus, ok því latum ver þa undan lida, ma af þessum fæm, er nu eru ritadir, marka sa er vill hans dygdarfullu dæmi ok agæti.

29. Annarr hinn helgi Macharius guds madr gerdi ok mikil ok morg kraptaverk. En med því at hans dygdardæmi eru 20 1 ierachlie Cd.

illius fides probatur a Deo.» Sermo hic omnibus, qui aderant, fratribus placuit. Processerunt ad sepulera, et hortatur Macarius hieracitam, ut evocaret mortuum in nomine Domini. At ille: «Tu, inquit, domine, qui proposuisti, prior evoca.» Et Macarius proster- 25 nens se in orationem ante Dominum, ubi sufficienter oravit, elevatis sursum oculis suis, ait ad Dominum: «Tu, inquit, Domine, quis ex duobus nobis rectam fidem teneat, ostende, elevato mortuo hoc.» Et cum hæc dixisset, fratris cuiusdam nomen, qui nuper fuerat sepultus, evocavit. Cui ille cum de tumulo respondisset, accedentes 30 fratres continuo, quæ superposita fuerant, auferunt, et eductum eum de sepulcro, resolutis fasciis, quibus constrictus erat, exhibuerunt viventem. Hieracita vero, ubi hæc vidit, obstupefactus in fugam vertitur. Quem fratres quoque omnes insequentes, extra terminos terræ illius exturbaverunt.

35 Multa etiam alia ferebantur de eo, quæ nimis prolixa sunt ad scribendum, sed ex his paucis etiam cetera eius opera noscuntur.

29. *De Macario Alexandrino.* Alius vero sanctus Macarius magnificas etiam virtutes consummavit, de quibus et alii nonnulla

driugt ritud af odrum, at hann kenniz þar af, læt ek þau undan lida.

Sva fluttu helgir fedr, at hinn merkiligi guds madr Macharius elskade einna mest allra fedra eydemorkina, þvíat hann kannadi hana alla i uthorn, þar til er hann hitti i yztum lutum eyde- 5 merkrinnar einn stad blomgadan allzkonar alldintream ok annarri gæzku. Þar hitti hann ok a bygd tveggia brædra. Hann beiddi þa þegar, ef þeir villde lofa brædrum bygd þar i hia ser, sagdi, sem var, stadinn nogan ok fagran ok blomasmiligan. Brædrnir lauttu, at fleire fære þangat, sögdu hætt verda mundu þeim, er okunnir 10 kæmi til, kvadu marga i eydemörkinni fiandr ok önnur skrimsl, þau er þungt var at þola þeira umsatir ok araser munka mug. Ok er Macharius kom aptr ok flutti fyrir brædrum fegrd landlegsins ok nægd allzkonar avaxtar, urdu margir hardla farfusir. Fyrr greindir fedr affluttu ferdina miok forsialiga ok sögdu sva: 15 «Þesse stadr, er þer girniz, er sagdr.grodrsettr i fyrstu af hinum verstum villumomnum Jamne ok Mambre, ok því eigi odru af tru- ande þar, en oss mune þeira flærd til saluhaska draga. Nu ef stadinn er ser nogr, sem sagt er, hvat hirdum ver annars heims,

scripserunt, quæ sufficere possint ad virtutum eius magnitudinem 20 contuendam, et ideo nos ea compendio præterimus.

Ferebant autem eum amatorem fuisse eremi super omnes ceteros, ita ut etiam ultima et inaccessibilia deserti perscrutatus sit loca, usquequo inveniret locum quendam in ultimis eremi constitutum, diversis pomiferis arboribus consitum et omnibus bonis 25 repletum; ubi etiam duos fratres invenisse ferebatur, quos cum rogaret, ut paterentur ad se deduci illuc monachos, ut ibi habitarent, quoniam quidem locus ille et amœnus esset et abundans in omnibus necessariis; responderunt, non posse adduci illuc plures, ne forte venientes per eremum a dæmonibus deciperentur; multos 30 enim dicebant esse dæmones in deserto ac monstra, quorum molestias et calliditates ferre multitudo insueta non posset. Regressus tamen ad fratres, cum indicasset de opportunitate loci, multorum inflammati sunt animi, ut pergerent illuc cum eo. Sed ubi patres reliqui senserunt animos iuvenum concitados, repræsserunt eos 35 salubriore consilio, dicentes: «Locus iste si vere, ut iactatur, a Jamne et Mambre consitus est, non aliud de eo credendum est, nisi quod diaboli opere ad deceptionem nostram præparatus sit.

ef ver girnumz her gialifis.» Nu þott hiur yngri brædr girtiz miok fyrrmeirr a ferdina, þa hellt þeim þo nu apr þesshattar af flutningr ok fedranna fortölur.

Stadr sa, er hinn helgi Macharius bygde, kallaz Scitium. Her 5 er tveggja dagra ferd fra klaustrum Nitrie herads, engi er þangat viss vegr i þa vidu eydemork, engi kennir leiti a leidinni, helldr verdr þangat at stefna eptir stiðrnugang. Vatn er þar sialldfengit, en biksvart ok beiskt bæde þat er fæz, ecki grand gerir þat þeim er dreckr. I þeim stad Scitio verda hardla dyrmætir menn, en 10 óngvir rádazt þangat, fyrr en algðrvir eru fyrir bindendis sakir ok annars erfidis, sva er stadriinn rædiligr. Ast gengr þar mille munka ok annarra brædra hæst allra mannkosta.

Sva er sagt, at einn tima presentadi munkr nöckurr vinber vel mikit fedr Machario. (Hans) brodurlig ást ætlade annan ser ustyrkara 15 sinna fostrsona, ok berr til næsta brodur vinberit. Sa segir gramerz fyrir heilags fódur velgerning, en flytr vinberit til sins næsta nagranna. Inn þride med sliku mote vikr til sins vinar med vinberit. Med þessum hætti baru brædr þetta vinber til hvers klaustrs ok hafa um alla morkina, þar til er um sidir kom þeim i hendr helg-

20 Si enim vere, ut perhibent, deliciosus est et abundans, quid sperabimus in futuro sæculo, si hic deliciis fruimur?» Et hæc atque alia huiusmodi dicentes iuvenum ferventes animos represserunt.

Locus autem, in quo habitabat ipse sanctus Macarius, Scithium appellatur. Est autem in eremo vastissima positus, diei et noctis 25 iter habens de Nitriæ monasteriis; et illuc nulla semita, neque terrenis aliquibus colligitur vel monstratur indicis, sed stellarum signis et cursibus pergitur. Aqua raro invenitur, et sicubi inventa fuerit, odoris quidem dirissimi est et quasi bituminea, sed saporis innoxii. Sunt ergo ibi viri valde perfecti, nec enim patitur tam 30 terribilis locus nisi perfecti propositi habitatores summæque constantiæ, caritatis tamen inter se et erga omnes, si qui forte ad eos accesserunt, summum studium gerunt.

Fertur denique cum sancto Macario uvam quis aliquando detulisset; ille, qui secundum caritatem, non quæ sua sunt, sed quæ 35 alterius cogitaret, ad alium fratrem detulit eam, qui quasi infirmior videbatur. Tunc ille gratias egit Deo pro fratris officio, sed et ipse nihilominus plus de proximo quam de semet ipso cogitans, ad alium pertulit, et ille item ad alium; et sic per omnes cellulas,

um fôdur. Guds madr Macharius gladdiz miok, er sva mikil bindendi ok brodurlig ást birtiz med brædrunum, herdir þar fyrir i huginum sialfan sik upp til himneskz athæfis.

Sva sôgdu ok med fullkominni tru, segir sæll Jeronimus, þeir menn, er af munni ins helga mannz Macharij hefde heyrt, at einhveria natt knude ohreinn ande hurd hans herbergis kallande: «Ris upp þu Macharius, ok fôrum badir samt med brædrum til nattida.» En sa matti eigi af diôfulligri færd dâraz, er gæddr var guds miskunn, ok mællte: «Heyr þu hinn lygni sannleiksins ovin, hvat skylldu krefr þik til samkundu eda conventar klaustramanna?» Fiandinn svaradi: «Veiz þu eigi, Macharius, at milli munka geriz engi su samkunda, at ver komim eigi til. Gack med mer ok muntu sia, hvat ver hofumz at.» Macharius mællti þa: «Gud verde þer reidr, hinn illi vik-ingr.» Sneriz hann til bænar ok bad, at gud skyllde birta honum, hvadan af diôfullinn drambade sva mikinn. For því næst þagat til, er brædr sungu nattidir, ok æsti þar gud syna ser sannleik af þessu efni. Heilagr Macharius gat þa at lita laga ok liota, grimma ok gudrækiliga blamenn, er flugu eda floktu fyrir hvern brædra um alla kirkiuna higat ok þagat. Sa sidr er þar, at einn segir

quæ longe a semet ipsis per eremum dispersæ erant, uva circumlata est, ignorantibus eis, quis eam primo misisset; ad ultimum ipsi defertur, qui eam miserat. Gratulatus est autem sanctus Macarius, quod tantam viderat in fratribus continentiam tantamque caritatem, ad aciora semet ipsum spiritalis vitæ extendit exercitia.

Ad fidem namque confirmandam nobis affirmatum de eo est ab his, qui ex ore eius audierant, quod quodam tempore noctis dæmon ad ostium cellulæ eius pulsaverit dicens: «Surge, abba Macari, et eamus ad collectam, ubi fratres ad vigiliæ congregantur.» Sed ille, qui gratia Dei repletus falli non poterat, intellexit diaboli esse fallaciam, et ait: «O mendax et veritatis inimice! quid enim tibi consortii, quid societatis est cum collecta et congregatione sanctorum?» At ille: «Latet ergo te, inquit, o Macari, quod sine nobis nulla collecta agitur, nullaque congregatio monachorum? Veni denique et videbis opera nostra.» Tunc ille: «Imperet, inquit, tibi Dominus, dæmon immunde!» Et conversus ad orationem, petiit a Domino, ut sibi ostenderet, si hoc verum esset, quod gloriatus est dæmon. Abiit ergo ad collectam, ubi a fratribus vigiliæ celebrantur, et iterum in oratione Dominum deprecatur, ut

- salm, en adrir heyra eda annstefia. Nu komu þessir blamenn fyrir serhvern brædra, þeira er satu med lausungarfullum leik. Færdu þeir sumir fingrna framan at augunum, ok syfiade þa þegar; en ef þeir færdu inn fingrinn i munninn, þa hrækti sa þegar ok hostade.
- 5 Sva ok þa er brædr fellu fram til bænar at sögdum salmunum, runnu þessir eilitlu blamenn at ódrum megin fyrir kvenna asionum, þa enn fyrir annan sem flytiande eitthvat sva sem til hus upp-
timbranar eda annars einshvers hattar. Brædrnir hugsudu af hiart-
anu a heilagri bæn eptir þeira bleckiligri formeran ok fortölum.
- 10 Voru ok hinir nockurir, er sva röskliga raku i brott ina svörtu smasveina, at þeir þorðu hvergi þeim nær at koma. En um bakit sumra brædra, herdarnar ok halsinn hliopu þeir. Heilagr Macharius harmade hardla miök, er hann sa þetta, framfellande mörg tær i guds augliti, ok mællti: «Heyr þu, drottinn, lit higat til, hefn
15 ok hegn; ris up þu, drottinn, ok eydiz ovinir þinir ok flyi fyrir þinni asionu, þviat vart lif er leitt lygiligum löstum.» Ok er hann hafde lyktat bæninni, kallade hann til sin serhveria brædr ok bad þa segia, ef þeir hefde þess hattar hugsanir haft, sem honum var
1 kunnu *Cd.*

-
- 20 sibi veritatem verbi huius ostendat. Et ecce vidit per totam ecclesiam quasi parvulos quosdam puerulos Æthiopes tetros discurrere huc atque illuc, et velut volitando deferri. Moris est autem inibi, sedentibus cunctis, ab uno dici psalmum, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Discurrentes ergo illi Æthiopes pueruli
25 singulis quibusque sedentibus alludebant, et si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat; si cui vero in os immersissent digitum, oscitare eum faciebant. Ubi vero post psalmum ad orandum se proiecissent fratres, percurrerant nihilominus singulos, et ante alium iacentem in oratione quasi mulierum specie
30 ferebantur, ante alium quasi ædificantes atque portantes aliquid, aut diversa quæque agentes apparebant. Et quæcumque dæmones quasi ludendo formassent, hæc orantes illi in cordis sui cogitatione versabant. A nonnullis tamen, ubi aliquid horum agere cœpissent, quasi vi quadam repulsi præcipites deiiciebantur, ita ut nec stare
35 quidem prorsus aut transire iuxta eos auderent; aliis vero etiam infirmis fratribus supra cervices et dorsa ludebant, quia non erant in oratione sua intenti. Hæc cum vidisset sanctus Macarius, ingemuit graviter et lacrymas profundens ad Dominum: «Respice,

vitrat ok fiandrnr höfdu hellz af, telr upp fyrir þeim, ef flokran eda ferdir, husan eda uhreinsan være þeim hugfast bænartima þeira. Þeir iatudu sva allir verit hafa, sem hann kærde. Ma þar af marka, at af fiandans fortöllum ok væl verda allar vorar hugrenningar vansligar, allra hellz þær er bænartimann takaz inn af 5 oss, ok talma ok tefia heilaga tidagerd. Fra hinum i annan stad, er hiartans geyma med horskum athuga, hverfa þegar i fyrstu blamenn i brott, sva ok hitt hugskotit, er gudi er samtengt, tekr vid öngu því, er þarflauslikt er, allra hellz sialfan bænartimann.

Hitt er þo enn hrædiligrá, er heilagr fadir sagdiz seed hafa. 10 Þann tima er brædr skyldu bergia vars herra likama, syndiz honum sem blamennirnir skyti elldibröndum i hendr brædrum, en drottinligr likami, er prestrinn hafdi æ halldit, hyrfi nidr apr til alltarissins. Hvar ok sem hinir bœtri brædr med villdare verdleikum höfdu sinar hendr at helgu embætti, hrucku blamennirnir 15 þegar i brott med otta ok hrædzlu. Sa heilagr fadir glöggliga guds engil standa hia alltarinu med sinni hendi samvinnanda, er

ait, Domine, et ne sileas neque mitigeris, Deus. Exsurge, ut dispergantur inimici tui, et ut fugiant a facie tua, quoniam anima nostra repletur illusionibus.» Post orationem tamen examinandæ 20 veritatis gratia seorsum evocatis singulis quibusque fratribus, ante quorum faciem viderat dæmones diverso habitu et variis imaginibus ludentes, requirit ab eis, si in oratione vel ædificandi cogitationes habuerint vel iter agendi, vel alia diversa, quæ unicuique imaginata per dæmones viderat; et singuli eorum ita confitebantur 25 in corde suo fuisse, ut ille arguebat. Et tunc intellectum est, quod omnes vanæ et superfluæ cogitationes, quas vel psalmodum vel orationum tempore unusquisque conceperit, ex illusionibus dæmonum fiant. Ab his autem, qui omni custodia cor suum servant, tetri repelluntur Æthiopes. Deo enim coniuncta mens, et in ipsum 30 tempore præcipue orationis intenta, nihil alienum, nihil superfluum recipit.

Aliud quoque multo terribilius addebat, quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta. Ubi porrexissent ad suscipiendum palmas, in nonnullorum manibus prævenientes Æthiopes 35 carbones deponere, corpus autem, quod tradi sacerdotis manibus videbatur, redire ad altare; aliis vero, quos meliorum merita iuvabant, extendentibus manus ad altare, longe recedere dæmones

brodirinn braut vars herra likama. Iafnan sidan, nærgi er sva bar til natttima eda dagtidir, at munkar hugsudu meirr affiandzligum fortöllum heimligan¹ hegoma en heilagt embætti, þa var bæde, at hann skildi skiott af guds giöf, hverr i hlut atti eda hvers at
5 kendi verdleiks eda vangeymslu.

Sva bar enn til eitt sinn, at badir Macharii ferduduz at finna einn agætan brodur, at veginum veik sva vid, at yfir eina æ var feriuflutningr. Þar innan bordz voru völdugir menn ok fóru mattuligir med hestum ok hvershattar hofslekt. Einn af þeim
10 hugleidde, at nidri i skutinum lagu munkar med herfiligum bunade. Herrann mælti til munkanna: «Sælir eru þeir, er hæda at heiminum², at þeir girnaz ecki af honum at hafa utan audgætligan bunad ok feingminztu fædu.» Male hans herranz mætti annarr Macharius ok mællte: «Satt er þat, er þu sagdir, at þeir eru sælir, er gudi þiona
15 ok hafna heiminum. En hitt aumkum ver munkarnir þar i mot miok, er hörmuligt (er), at heimrinn hlær at ydr ok spottar.» Þegar

¹ heimligs *Cd.*

² heidninum *Cd.*

et cum ingenti metu refugere. Angelum enim Domini assistere cernebat altari, qui cum sacerdotis manu suam quoque manum in
20 sacramentorum distributione superponeret. Ex hoc iam permansit ei a Deo gratia ista, ut in vigiliis fratrum, psalmorum et orationis tempore, si quis aliud aliquid secundum illusionem dæmonum in corde cogitasset, agnosceret, et accedentium ad altare vel indignitates vel merita eum non laterent.

25 Quodam autem tempore ambo Macarii homines Dei, cum fratris cuiusdam videndi gratia iter agerent, ascenderunt navigium, quo fluvius transiri solet; in quo navigio erant simul quidam tribuni, divites homines et præpotentes, equos plurimos ac pueros et multa secum ministeria habentes. Horum unus, cum videret
30 in ultima navigii parte vilibus indumentis atque ad omnia expeditos iacere monachos, ait ad eos: «Beati estis vos, qui huic sæculo illuditis nec quidquam ex eo requiritis nisi indumentum vilissimum et parcissimum victum.» Tunc unus de Macariis respondit ad eum: «Vere quidem, ut dicis, qui Deum sequuntur,
35 illudunt mundo; sed miseremur vestri, quod vobis econtrario mundus illudit.» Tunc ille compunctus super hunc sermonem, statim ut pervenit ad domum suam, derelictis omnibus vel distractis, quæ

er herrann hafde heyrt þenna malsenda gudz mannz, ok hann var heim kominn, fyrirlet hann allt sitt goz ok gaf fataekum monnum ok tok munks medferde elskande gud um alla lute framm.

Margir hafa morg tak(n), sem ek innta, segir sæll Jeronimus, skrad ok skrifat (um) dyrdarverk hins helga Macharij, nõckur af þeim ma hverr er vill hitta i elliptu bok Ecclesiastice Historie. 5

30. Heilagir fedr fluttu ok sva fyrir oss, segir sæll Jeronimus, at i Nitria heradi hefði i fyrstu hafiz hattr ok heilagleikr munkligs medferdis af hinum agæta guds manni Ammone. Þessa sama manz sæl sa inn sæle Antonius, er hon skildiz vid sinn likama, til himins upphafda, sva sem i sögu Antonij innir. Fedgin hins helga Ammonis voru veralldar rik, ok fyrir þa skylld neyddu þau sveininn til at fa einnar iungfru i hans barnæsku. Þann tima er hann var i brudhvilu kominn, ok allir menn voru i brott gengnir nema brudr ok brudgume hardla naduliga, hefr Ammon hátt sinnar ordrædu a þa leid, at hann eggjar meyna miok at hallda sinum skirleika, segir sva, at «æ hittir spell (spéll) fyrir, en hreinleikr hefir himneskra dyrd; er þat því miklu dyrmetara, at vid halldim hreinleika likamans, en hvart ockart spilliz af odru.» Mærin þeckiz 15

habebat, et pauperibus datis, ipse Deum sequi cœpit, et ad monachorum exercitia properavit. 20

Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in .xi. libro Ecclesiasticæ Historiæ inserta, qui requirit inveniet.

30. *De Ammone primo Nitriæ monacho.* Initium sane habitationis monasteriorum, quæ in Nitria sunt, sumptum tradebant ab Ammone quodam, cuius animam, cum exisset de corpore, vidit ferri ad cælum sanctus Antonius, sicut refert scriptura illa, quæ vitam describit beati Antonii. Hic igitur Ammon locupletibus et generosis parentibus natus est, a quibus invitatus ad nuptias cogebatur. Et cum vim parentum non posset effugere, accepta virgine, cum intra nuptiales thalamos convenissent, et data eis essent cubiculi secreta silentia, alloquitur puellam de pudicitia et de conservanda virginitate cœpit cohortari, dicens: «Quia corruptio sine dubio invenit corruptionem, incorruptio vero incorruptionem sperat. Multo ergo melius est, si uterque nostrum in virginitate perduret, quam ut alter corrumpatur ex altero.» Acquiescit ei virgo, silentio tegitur incorruptionis thesaurus. Cumque plurimo tempore solius 25 30 35

þetta heilræde. Voru þau hardla langan tíma sva ásamt at guds vitne utan hiuskaparfar. Eptir andlat fódur ok modur for Ammon þegar i mörkina med miok marga munka, en mærin safnar saman ei sídr heima i sinum herbergium mikinn fólða meya.

- 5 Sva barst at einn tíma, at mannfíoldi mikill dro nockurn ungan mann a fund heilags fódur Ammonis. Hundr nockurr hafde bitit þenna hinn unga mann, en hann ærdiz sidan, var nu þvi bæde bundinn ok fastliga fíótradr. Fedgin ok frændr hins fíotrada fylgdu honum ok beiddu hinn helga Ammonem bidia fyrir hinum oda.
- 10 «Heyrit mik menn, sagdi Ammon, hvat hrelli þer mik. Langt er umfram mina verdleika þat, er þer beidiz. En segia hann ek ydr, at þer hafit valld a heilsu sveinsins; gialldit apr eckiunni uxa þann, er þer stalut fra henne, ok er sveinninn sonr ydvarr senn heill.» Nu med þvi at Ammon visse þat, er sva leyniliga var gert,
- 15 hrædduz þeir hardla miok, fógndu at hvaru heilsuvan sveinsins. Vard hann ok íafnskiott alheill fyrir bæn guds mannz, sem heim var sendr uxinn eckiunni.

Tveir brædr komu enn annan tíma til heilags fódur Ammonis. Hann girntiz at prova godvilld þeira vid sik. Beiddi þa brædrna

- 20 Dei contenti testimonio spiritu magis essent quam carne sanguineque coniuncti, post obitum amborum parentum, ille quidem ad vicinum deserti secedit locum, virgo vero intra domum residens in brevi et ipsa multitudinem virginum, et ille multitudinem congregat monachorum.

- 25 Cumque iam secretus sederet in eremo, adolescens quidam, qui morsu canis rabidi in rabiem versus est, multis vinctus catenis ad eum deducitur, prosequentibus eum parentibus suis et rogantibus pro eo. At ille: «Quid, inquit, mihi molesti estis, o homines? supra merita mea est, quod petitis; sed tamen hoc vobis
- 30 indicare possum, quod in manibus vestris est eius sanitas. Reddite viduæ bovem suum, quem furati estis, et sanus reddetur vobis filius vester.» At illi extimuerunt quidem valde, quod ea quæ secrete gesta sunt, non latuerunt hominem Dei. Gavisí sunt tamen, quod hanc eis viam salutis ostendit, et sine mora, ut reddiderunt
- 35 direpta, orante homine Dei, etiam iuveni sanitas redditur.

Alio quoque tempore, cum venissent ad eum quidam, probare volens animos ipsorum, dicit dolium sibi esse necessarium, ubi aquam pro advenientibus congregaret. Et cum polliciti fuissent

bera til sín eda flytia eitt vazker, þat er þurft einkannliga þann tíma, er bræðr kæmi til hans. Hvertveggi het her goðu um, en þó sagði annarr við meizl ganga mundu, er hann legde sva mikinn ofrþunga á ulfallda sinn, ok mællti til hins brodurins, þad hann bera, ef hann villde eda þottiz mega, «ok deyði ek alldri her fyrir minn ulfallda.» Hinn brodirinn svarar þa: «Veiz þú sialfr þat, segir hann, at ek æ asna en eigi ulfallda, ok er þat omattuligt asnanum at bera, er audvelligt ok liett er ulfalldanum.» Hinn svaradi: «Se þetta, sem þer likar bez, ecke tortime ek her fyrir ulfallda minum.» «Skal ek sannliga, segir hann brodirinn, þann þunga æ asna minn leggja, er þú segir ulfallda þinum umattuligan, ok munu verðleikar guds manz gera þat liett, sem þungt er.» Eptir þat flutti hann kerit á asnanum allt heim til herbergis heilags födur, sva at asninn kendi engis þunga af kerinu. Ok er guds madr Ammon sæ þat, mællti hann: «Haf þú nu þöck, brodir, fyrir þat, er þú fluttir kerit heim á asnanum, sva at hann skadadi ecki; en vit þat, at ulfalldi kumpans þins er nu daudr.» En er brodirinn kom heim, var ulfalldinn daudr, sva sem guds madr hafði fyrir sagt.

Undarlig dainde gerde varr drottinn optliga fyrir hinn helga Ammonem, segir sæll Jeronimus, þviat íafnvel þa er hann ferdadiz

perlaturos se, unus ex ipsis grave sibi duxit, dicens periclitari posse camelum suum, si ei tam grave onus imponeret. Et ait ad alterum: «Tu si vis aut potes, defer, ego camelo meo parco, ne moriatur.» Tunc alter: «Mihi, inquit, ut ipse nosti, camelus non est, sed asinus. Numquid potest, quod camelus portare non valet, asinus portare?» At ille: «Facito, inquit, ut voles; tu videris; ego enim non interimam camelum meum.» Tunc ille: «Ego, inquit, imponam asino meo pondus, quod tu camelo tuo onerosum dicis, et merita hominis Dei facient, quod impossibile est esse possibile.» Et ita impositum dolium asino suo, perrexit usque ad monasterium hominis Dei, ita ut nec sentiret asinus se aliquid oneris portare. Quem ut vidit Ammon: «Bene fecisti, inquit, in asino deferens dolium; collegæ enim tui camelus mortuus est.» Et regressus invenit ita gestum, ut prædixerat famulus Dei.

Sed et multa alia per eum signa Dominus ostendit. Nam et fluvium Nilum cum transire vellet, et exuere se erubesceret, virtute Dei subito in alteram ripam translatus dicitur. Beatus autem

yfir hina miklu æ Nil ok skamfyllidiz at afklædaz, var hann skiotliga numinn upp af guds krapte ok settr nidr ðdrum megin ærinnar. Er þat ok sannflutt, at hans gudræzlu, retlæte ok hugarkraft undradiz hinn agæti madr Antonius hardla miök.

- 5 31. Einn lærisveinn heilags Antonij het Paulus, hann var kalladr Paulus simplex. Tilstada hans snuningar var með þessum hætti, at hann sæ upp æ, er þorpkarl osæmdi husfru hans. Hinn helgi Paulus geck fra i brott þegiande með miklu hugarangri, ok snere veg sinum til eydemerkrinnar, ok er hann hugsuokr miök
- 10 villtiz um mörkina, kom hann til klaustrs ius agæta guds manz Antonij. Þar nam hann stadar ok tok vidkvæmiligt ráð, bad hinn helga Antonium visa ser hialpsemdar veg. Antonius þekte skiott einfelldo manzins, kvat hann vist hialpaz mundu um sidir, ef hann geymdo allz þess, er hann legdo fyrir hann. Paulus simplex liez alla
- 15 lute geyma mundu ok gera, er hann legdi fyrir hann. Antonius bad hann standa ute þar fyrst ok bidiaz fyrir, þar til er hann kæmi til motz vid hann. Sidan dvaldiz Antonius inni allan þann dag ok nottina með, leit þo iafnliga nidr um glugginn, er hann sat vid, ok sæ æ, at Paulus badz fyrir, sva at hann hrærdiz hvergi or stad fyrir
- 20 hita dagsins ok dögð nætrinnar, ok innte bodord heilags födur.
- Annan dag geck Antonius ut ok kendi Paulo ymissa munka

Antonius in summa admiratione vitæ eius iustitiam atque animi virtutes habuisse memoratur.

31. *De Paulo simplice.* Fuit quidam inter discipulos sancti
- 25 Antonii, Paulus nomine, cognominatus simplex. Hic initium conversionis suæ huiusmodi habuit. Cum uxorem suam oculis suis cum adultero cubantem vidisset, nulli quidquam dicens, egressus est domum, et mæstitia animi tactus in eremum semet ipsum dedit, ubi cum anxius oberraret, ad monasterium pervenit Antonii, ibique
- 30 ex loci admonitione et opportunitate consilium capit. Cumque adisset Antonium, ut iter ab eo salutis inquireret, ille intuens hominem simplicis naturæ esse, respondit ei, ita demum eum posse salvari, si his, quæ a se dicerentur, obediret. Tunc ille omnia, quæcumque sibi præciperet, facturum se esse respondit. Ut ergo
- 35 promissionem eius probaret Antonius, ante fores cellulæ stanti: «Hic, inquit, expecta me orans, donec egrediar.» Et ingressus Antonius mansit intrinsecus per totam diem et noctem; per fenestram tamen ex occulto frequentius respiciens videbat eum inde-

háttu, bad hann með handanna erfíde ok þían líkamans fyrirkoma heimsins ahyggiu, en gera guds bodord æ með alvöru hugarins ok hiartans astundan. Fæzlu baud hann honum at kenna eigi fyrr en at kveldi; ok sia þa sva fyrir at hann sediz alldri þar af, minnigr ok þar með at hann varadz vazins nogleika, kalladi ei minnr gera 5 gnægd vatzins fiandans sionhverfingar huginum en vin með verma líkamans. En er heilagr fadir hafde fulluliga lært guds kappá, feck hann honum kofa einn þriar milur fra sin, bad hann þar fremia þat er hann feck fengit. Optliga gerdiz guds madr Antonius at vitia hans ok gladdiz mikilliga, er hann hitti hinn athuglan 10 ok ahyggiufullan um sitt atferde.

Einn dag bar sva til, at nockurir mikils hattar brædr komu at hitta hinn helga Antonium, at Paulus simplex var þar vid staddr. Nu er adrir töludu um taknsamliga lute með myrkri ok diupsettri skilning af varum herra ok prophetunum ok margt annat mikils 15 hattar, ok spurde Paulus með einfelldi sinni ok fafrædi Antonium, hvart fyrr hefde verit Krístr eda spamenn. Fadir Antonius rodnadi nær vid, er lærísveinn hans spurdi sva faskyrliga, ok sagdi til hans, sem hann var vanr til hinna favisare, bad hann þegia ok

sinenter orantem et nusquam prorsus moveri, sed stare in æstu 20 diei et rore noctis, et ita esse mandati memorem, ut ne parum quidem loco moveretur.

Egressus autem die postero Antonius instituere eum et docere cœpit de singulis, quomodo opere manuum solitudinem solaretur: et digitis quidem corporis opus carnale, cogitatione vero mentis 25 et animi intentione operaretur quæ Dei sunt. Cibum quoque in vesperam ei sumere præcepit, sed observare, ne umquam ad saturitatem usque perveniret, et præcipue in potu: confirmans, non minus per aquæ abundantiam phantasias fieri animi, quam per vinum calorem corporis crescere. Et ubi plene eum, qualiter in 30 singulis agere deberet, instruxit, in vicino ei, hoc est tribus a se millibus, cellulam constituit, ibique eum exercere, quæ didicerat, iubet. Ipse tamen frequentius visitans gratulabatur, deprehendens eum in his, quæ sibi tradita fuerant, tota intentione et sollicitudine permanentem. 35

Quadam die, cum venissent ad sanctum Antonium fratres, magni quidem et perfecti viri, accidit etiam Paulum adesse pariter cum eis. Et cum sermo de rebus profundis et mysticis haberetur,

ganga i brott. Paulus simplex var því vanr at (geyma sem) glögg-
 ligaz bodskapar ins helga Antonij, ferdandiz heim skiott, ok er
 hann var heim kominn, bad hann alla brædr hallda hina hæstu
 þagn ok tala med ollu ecki. Þetta fregnar Antonius skiott ok
 5 furdade ok spurde at, hvi gegndi nyiung þesse þagnar þeira, þar
 er hann (vissi) óngvan sinn bodskap til hafa komit. Paulus
 simplex svarar, þa er hann var sva skylldr til, ok sagdi: «Þu
 mællter, at ek skyllda brott.ganga ok þegia.» Heilagr Antonius
 undradiz nu einna mest, er hann hafdi at því hans male sva mikit
 10 geymt, er hann þottiz engri alvöru mællt hafa, ok segir sva:
 «Þesse madr fyrirdæmir alla oss. Ver hirdum varla eda heyrum,
 þott af himne se til vor talat, en þesse hlydir hvivetna því, er oss
 berr a goma.»

Heilagr fadir Antonius kende Paulo sva marghattada hlydne,
 15 at op(t)liga baud hann honum þa lute at inna, er hvarki sættu skyn-
 semd ne nockurri nytsemd, at hlydne hans hugar profvadiz þar af.
 Allan dag utrettan baud hann honum einn tíma at bera upp vatn
 or einum brunni ok hella þegar þar nær nidr i iordina; algerva
 laupa baud hann honum sundr at taka ok setia sidan saman; (kyrtil)

20 *cumque de prophetis et salvatore plurima tractarentur, Paulus ex
 simplicitate animi interrogat, si Christus prius fuerit, an prophetæ.
 Beatus vero Antonius, cum pro eo, quod tam absurde interrogaverat,
 quasi erubisset, blando nutu, ut erga simpliciores solebat, silere atque
 abire eum iubet. Et ille, quia omne, quodcumque ab eo dictum
 25 fuisset, tamquam præceptum Dei servare instituerat, abscedens ad
 cellulam suam, tamquam mandato accepto silentium gerere instituit
 nec omnino aliquid loqui. Quod cum comperisset Antonius, mirari
 cœpit, unde hæc illi observantia placuisset, quam a se sciebat non
 esse mandatam. Cumque iussisset eum loqui, et cur sileret indicare,
 30 dixit ei Paulus: «Tu pater, dixisti, ut irem et silerem.» Et ob-
 stupefactus Antonius, ita ab eo sermonem, quem ille negligenter
 protulerat, observatum: «Omnes, inquit, nos iste condemnat; cum
 enim nos de cælo nobis non audiamus loquentem, ab isto qualis-
 cumque sermo, qui ex ore nostro ceciderit, observatur.*

35 *Multa tamen et sanctus Antonius eum docere volens de obe-
 dientia, præcipere ei solitus erat etiam, quæ ratio et causa non
 posceret, in quibus eius animus erga obedientiam probaretur.
 Haurire namque aliquando eum aquam iussit ex puteo et in terram*

saumadan let hann Paulum sundr rekiá ok saman sauma ok þá enn sundr rekiá. Slika lute ok marga enn torþreytiligri færði hinn helgi Paulus til lyktar utan vidbarur, þott eigi þætti með allri skynsend a hann lagdir. Vard hann því a skamri stundu inn algervazti madr. Bad¹ Antonius því þess hvern, er algörvina girtiz at 5 dæmum þessa ins agæta guds manz Pauli, at hann skyldi ei sialfan sik vera lata sva sem meistara, helldr fyrir alla lute framm afneita (sialfum ser) ok eiginligri girnd, þvíat varr lavardr ok lausnare Jesus Kristr segir sva af sialfum ser: «Eigi kom ek til þess i heiminn at gera minn vilia, helldr hins er mik sendi.» Var þo 10 eigi vars herra vili fiarlægr födurins vilia, en meta mætti þat til uhlydne, ef guds son likamligr gerdi sina girnd, sa er lydinn lærði algervan með heilagri hlydne. Megum ver þar af marka, hversu miklu ver munum metaz ohlydnare, ef ver gerum varn vilia gudi gagnstædligan. Er þar einna mest til dæmis settr þesse Pall, er 15 fyrr var nefndr, þvíat hann feck fyrir einfelldi ok hlydne upp stigit til sva storra guds giæfa andligrar miskunnar, at varr herra hefir meire ok mattkare kraptaverk fyrir hann unnit en inn helga Antonium.

¹ Rad *Cd.*

20

tota die effundere; et contextas sportellas resolvere ac denuo contexere, et vestimentum dissuere atque iterum resuere, et rursus resolvere, et in pluribus huiusmodi exercitiis ab eo memoratur imbutus, ut in nullo prorsus etiam eorum, quæ contra rationem 25 imperari videbantur, disceret contradicere, et ita per hæc omnia informatus brevi ad perfectionem venit. Ex cuius exemplo docebat beatus Antonius, quod si quis velit ad perfectionem velociter pervenire, non sibi ipse fieret magister, nec propriis voluntatibus obediret, etiam si rectum videretur esse quod vellet, sed secundum mandatum salvatoris observandum esse, ut ante omnia unusquisque abneget 30 semet ipsum sibi, et renuntiet propriis voluntatibus, quia et salvator ipse dixit: «Ego veni, non ut faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me.» Et utique voluntas Christi non erat contraria voluntati patris; sed qui venerat obedientiam docere, non inveniretur obediens, si propriam faceret voluntatem. Quanto ergo magis nos 35 non iudicabimur inobedientes, si faciamus proprias voluntates? Denique supradictus Paulus exemplo nobis est, qui obedientiæ et simplicitatis merito in tantum spiritualium gratiarum culmen

Nu með því at menn sottu hvananæfa a fund þessa manz Pauli fyrir otalligar heilsugiafir, ottadiz Antonius, at hann mundi eigi vid halldaz fyrir fiolda sakir mannfólksins, feck hann honum þar klaustr i hinni idre eydemörkinni, þar at eins er menn mattu
 5 eigi sva audmiukliga hann heim sækia, en Antonius sialfr tæke meirr vid tilkomendum. En þa, er Antonius þottiz eigi græda mega, sende hann til Pals, sem hann hefði enn haleitare gipt heilsugiafanna, ok urdu þeir af honum heilir görvir. Af einum atburd megit þer heyra, segir sæll Jeronimus, eptir því sem oss
 10 var flutt, truar traust ok vid drottin dælleika, þa er Pall simplex hefir haft med einfelld. Nöckurn tima var diöfulodr madr fluttr til hans, sa er hve(t)vetna beit, þat er fyrir var, villdi bædi ser illt ok odrum. En er Paulus simplex badz fyrir, ognade hann monnum oreina anda, ok vard seinni ordanna frammkvæmd, en hann
 15 ætlade; þa tok hann med halfhermd þeire at breka sem born, ok mællti til guds: «Sannliga skal ek ongu bergia i dag, drottinn, nema þu grædir þenna.» Varr herra sa herde hans athalldz ok heyrdi hans akall; vard iafnskiott hinn odi alheill.

32. Eige virðiz mer verdugt, segir sæll Jeronimus, leynd med
 20 1 athalld *Cd.*

ascendit, ut multo plures et potentiores virtutes per ipsum Dominus, quam per sanctum Antonium faceret.

Et quoniam pro affluentia gratiarum multi ad eum ex omnibus terræ partibus confluebant, ut curarentur ab eo, verens beatus
 25 Antonius, ne molestia multitudinis fugaretur, in interiori eremo, quo accedi facile ab aliquo non posset, commanere eum fecit, ut venientes magis ipse suscipere Antonius. Si quos vero ipse non potuisset curare, hos ad Paulum tamquam prolixiorum sanitatum gratiam habentem mittebat, et ab illo curabantur. Tantam
 30 autem eius simplicitatis apud Dominum fiduciam fuisse tradunt, ut quodam tempore, cum quidam rabiem patiens in modum canis laniaret omnem, qui ad se ausus fuisset accedere, et perductus ad eum fuisset, insistebat orationi, ut dæmonem, qui eum urgebat, fugaret. Et cum mora fieret nec celer sequeretur effectus, quasi
 35 infantum more indignatus ad Dominum dixisse fertur: «Vere non manducabo hodie, si eum non curaveris.» Et continuo quasi delicioso domino satisfactum est a Deo; et statim curatus est rabidus.

32. *De sancto Piamone.* Non autem mihi videtur dignum,

þaun þa menn ok þeira kraptaverk, er nærrmeirr bygdu sionum
 i þorpe þvi, er Deuleho er kallat, þviat ver sām þar einn dasam-
 ligan prest, Piamon at nafni, fullan litillætis ok godvilia, marg-
 hattadar vitranir voru honum ok veittar med vars herra millde.
 Einn tima er Piamon prestr stod at helgu embætti, sa hann guds
 engil þann er ritadi a bok þeiri, er hann hellt **aa**, nockurra brædra
 nöfn, ritud þeira er bergia skylldu, en sumra let hann oritud.
 Guds madr geymdi at vendiliga, hverir þeir væri, er engillinn
 hafdi eigi ritna, kalladi eptir messuna einsliga til sin ok fann (i) iat-
 ning þeira af leynd hvern sem einn sekan daudligrar syndar.
 Heilagr fadir eggjar þa til idranar, hann pinir sik i idranar
 tærum, sem hann væri sekr þeira synda nott ok dag, allt þar til
 er hann sa inn sama engil standa hia alltarinu ok skrasetia hvers
 þeira nafn, er bergia skylldu. Skildi hann þvi, at idran brædra
 mundi avöxtud ok þacklæte þegit, ladar þa nu alla gladr giarn-
 samliga til guds þionustu.

Þat var ok flutt, at oreinir andar hefði barit ok beyst þenna
 inn helga fôdur einn tima, sva at hann matti hvarki standa ne
 or stad hræraz. En er hann sa á næsta sunnudag brædr bera vars

etiam eremi habitatores, quæ Parthenio mari adiacet et vicina est
 oppido, quod dicitur Diolcho, silentio præterire. In quo vidimus
 quendam presbyterum admirabilem, nomine Piamonem, totius
 humilitatis et benignitatis virum, habentem etiam revelationum
 gratiam. Denique cum quodam tempore Domino sacrificium offerret,
 vidit angelum Dei stantem iuxta altare, et uniuscuiusque monachorum
 accedentium ad altare scribentem nomina in libro, quem tenebat in
 manibus, quorundam tamen nomina non scribentem. Cumque diligen-
 ter observaret senior, qui essent, quorum nomina non scripsisset,
 posteaquam sunt completa mysteria, unumquemque eorum seorsum
 vocans percontatur, quid eis in occulto peccati fuisset admissum,
 et invenit ex confessione unumquemque eorum mortalis peccati
 obnoxium. Tunc hortatur eos agere pœnitentiam, et semet ipsum
 cum eis ante Dominum prosternens, die ac nocte, tamquam ipse
 in eorum peccatis esset obnoxius, flebat, et tam diu permansit cum
 eis in luctu et lacrymis, donec iterum videret eundem angelum
 stantem et scribentem nomina accedentium, et posteaquam omnium
 scripsit, tunc etiam illos ex nominibus evocantem atque ad recon-
 ciliationem altaris invitantem. Ubi hoc vero senior vidit, intellexit

herra likama til alltaris, bad hann flytia sik nærrmeirr alltarinu; ok iafnskiott er hann badz fyrir sva nær, sa hann inn sama engil hia alltarinu, sem optliga var þar vanr at vera hia messu embættinu, retta til sin hondina ok letti honum sva af iördunni. Hvarf þa ok þegar af honum allr krankleike, sva at hann kendi ser hvergi meins, helldr var hann þa heille ok sterkare en fyrr.

33. Þar var ok i þeim stöðum dyrdligr madr ok agætr, Johannes at nafni, fullr af guds miskunn, hann huggade sva hryggva ok hugsuoka, hvat sem at angri var adr, (at þa er) a hans fund kom, vard hverr senn gladr. Utalligar heilsugiafir vit menn veittuz fyrir hann af gudi.

(Epilogus).

Hvervetna sam ver i odrum stöðum Egiptalandz heilaga menn guds, þa er gerdu otallig takn ok faheyrd daindi, fyllda af guds miskunn. En þo mun ek farra minnaz, segir sæll Jeronimus, þviat af allra þeira, er ver sam, mikilleika ok mergd at

eorum susceptam esse pœnitentiam, et sic eos altari tota cum gratulatione restituit.

Hunc etiam quodam tempore ferebant a dæmonibus ita verberatum, ut stare aut moveri omnino loco non posset. Et cum dies adesset dominica, et res posceret offerri sacrificium, iussit se fratrum manibus ad altare portari. Ubi cum in oratione iacuisset, astantem continuo vidit angelum Domini, qui astare solebat altari, et porrigentem sibi manum atque elevantem se de terra, et statim dolor omnis ita ab eo discessit, ut solito sanior redderetur.

33. *De sancto Joanne.* Erät in ipsis locis vir sanctus ac totius gratiæ dono repletus, Joannes nomine, in quo tanta erat consolationis gratia, ut quacumque mœstitia, quocumque tædio oppressa fuisset anima, paucis eius sermonibus alacritate et lætitia repleretur. Sed et sanitatum gratia plurima ei a Domino donata est.

EPILOGUS.

De periculis itineris ad eremos. In aliis quoque quamplurimis locis Ægypti sparsim vidimus sanctos Dei, virtutes multas et mirabilia facientes et totius gratiæ Dei plenos, sed paucos ex multis memoravimus, de omnibus enim explicare supra vires nostras est.

segia, er langt umfram minn matt ok megin. Höfdum ver ok þa allra þeira, er i hinni efri Thebaida eru vid sialfa Sienem, heyrn eina, spurdiz oss sva til, at þeir være þo þeim ollum agatere ok frægri, er ver fundum. Var oss þo enge forsio fyrir haska sakir lengra ferdinni at hallda, þvíat þott þar se allir stadir vissir ok anefndir¹ til ofridar, þa eru þo enn okunnir illvirkiar ok meirr mannskædir fyrir utan borgina Ligo. Höfdum ver ok sva marghattadan mannhaska a fund þessarra fedra, er ver höfum fra sagt, at af mergd meinbuga fyrr inntra syndiz helldr heilsuligt heim at aka, ok þo sva at .vij. sinnum hittum vær i lifs haska a þesse leid, en i atta stad, sem ritat er, fengu ver því eigi lifs tion, at guds miskunn barg oss.

Einn tima gengum ver sva .v. daga i samt ok nætrnar med um mörkina, at ver mæddumz hardla miök af þreytleika ok þorsta. Annat sinn hittum ver a dal nöckurn, þann er med sinni sallz uppsprettu ok sinum² akaufum solarhita sveid sva, at sæ sa litit, er þar for um; læ þar ok korn nockut, þat er likara var hagle eda hælu, högg þat eigi at eins skolausa menn, sem ver vorum, helldr meidir

¹ anefnadir *Cd.*

² sidan *Cd.*

Nam de his qui in superiore Thebaida, id est circa ipsam Syenem habitare dicuntur, auditu solo comperimus, quod his pæne omnibus, quos vidimus, celsiores illi et magnificentiores habebantur. Accedere vero ad ipsos pro itineris periculo nequivimus, quia quamvis omnia illarum partium loca latronibus incursentur, illa tamen, quæ ultra civitatem Lyco sunt, etiam barbaros patiuntur. Et ideo nullus nobis ad eos accessus fuit, quia revera nec eos, quos superius memoravimus, absque periculo vidimus. Septies namque in hoc itinere periclitati sumus, in octavo autem, sicut scriptum est, non obtinuit nos malum, Deo nos in omnibus protegente.

Denique semel per quinque dies ac noctes incedentes per eremum siti ac lassitudine periclitati sumus. Alio quoque tempore incurrimus loca, in quibus est convallis quædam, humorem ex semet ipsa gignens salsum, quem continuo calor solis, velut hiemalis pruina in glaciem, ita in salem stringit, et tamquam sudes acutas ex ipso sale efficit; atque ita omnia illa exasperantur loca, ut non solum nudos pedes, ut habebamus nos, sed et calceamentis munitos terebret ac secet. In his ergo inventi magno cum periculo vix evasimus. Tertio cum nihilominus per eremum pergere-

þat menn ok særir, þott skoklæddir se. Komumz ver þvi med inu mesta erfide af þessu torleide. A hinn þridia haska hittum vær i dalverpi einu; þar ¹ var stöduvatn eitt fullt ok blautt, sva at oss tok nær upp undir hendr, at ver skylldim yfir fara, ok er oss 5 hellt vid andhlaup ok drucknan, kölludum ver a Kriz nafn med salmsins sögn: «Heyr þu, drottinn, vinn mik holpinn, þviat vötn sottu allt at life minu; fastr em ek i diupsins leire, sva at eigi er vid vært.» Hinn fiorda haska veittu oss vötn ærinnar Nil, þau er eptir höfdu stadið hennar áfallz; mæddumz ver þar miok um 10 .iij. daga i samt, sva at ver komumz varla yfir vötnin. Enn .v.^{ta} haska fengum ver af illvirkium þeim, er eptir oss sottu um fimtan .m. skrefa, þa er ver ferdudumz med sionum, ok alla þa, er þeir fengu eigi drepit, gerdu þeir fyrir flottann nær halfdauda. Id setta sinn vard oss nær komit i sialfri anne Nil, er ver skyllidum sigla 15 yfir, sva at ver drucknadum næsta. Id .vij. sinn bar sva til, er ver forum yfir fliot eda stöduvatn, þat er egipzkir menn kalla Maria, at oss rak i ey eina med miklum storme ok vetra hrid, þviat þat var i nand .xiiij. degi iola. I hinn atta haska hittum
¹ þat *Cd.*

20 mus, incurrimus vallem quandam, humorem ex semet ipsa similiter quidem gignentem, sed intra semet ipsam eum servantem, cuius solum saxis et fœtido cœno repletum transire cupientes, usque ad latera descendimus. Cumque pæne ibidem in eadem mergeremur, exclamantes ad Dominum vocem psalmi protulimus dicentes:
 25 «Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia.» Quartum periculum pertulimus in aquis quibusdam, quæ ex inundatione Nili remanserant, in quibus triduo continuo afflicti vix evadere potuimus. Quintum periculum fuit nobis a latronibus,
 30 cum secus mare iter ageremus, qui per decem millia passuum insequentes nos, quos perimere ferro non poterant, pæne exanimis reddiderunt per fugam. Sextum discrimen nobis in ipso flumine Nilo fuit, in quo navigantes pæne submersi sumus. Septimum, in stagno, quod Mariæ vocabulo appellatur, vento sævientie in insulam quandam
 35 eiecti sumus, hieme gravissima super nos et tempestate fervente. Erat enim tempus, quo Epiphaniarum dies celebrantur. Octavum autem fuit, quod cum ad Nitriæ monasteria veniremus, locum quandam incidimus, in quo reffluentis Nili aqua residens velut

ver nær klaustrum Nitrie, þviat uppganga ærinnar Nil hafdi leift oss eitt mikit flíot til yfirferdar af sinum grepte. Lagu i morg mannskæd kvíkendi ok einna mest korkodrilli. Nu höfdu þeir farit af flíotinu at fletiaz fyrir solarhita vit osa flíozins, hellz til þess at ver hygdim þa dauda vera. En er ver gengum undrandi at sia mikilleik kykvendanna, er ver hugdum halfdaud, hlupu þeir þegar, er þeir heyrdu hlíod fota varra, med allri akefd ok sottu eptir oss. Ver fengum id bezta fangarád, kölludum a nafn vars herra Jesu Kristz; þess sama miskunn var oss hardla nalæg, þviat oll þau dyr, er oss höfdu danda hætt, voru sva sem af guds engli aptr rekin i flíotzins forad. En ver skundudum, sem mest mattum ver, framm til klaustrsins Nitrie, ok gerdum vorum gudi þackir, þeim er oss hialpade i sva marghattudum haskum, en syndi oss sva otólulig takn; þeim sama gudi se vegr ok dyrd um veralldir verallda. Amen.

stagnum quoddam effecerat, in quo multæ bestiæ præcipue crocodili plurimi erant. Qui cum tempore solis exissent, resoluti circa oram stagni iacebant, ita ut ignorantibus nobis mortui viderentur. Et cum accederemus ad videndam mirandamque magnitudinem bestiarum, quas exanimes putabamus, continuo ut sonitum pedum senserunt, excitati irruere et insectari nos vehementer cœperunt. Nos autem cum magno clamore et gemitu nomen Christi Domini invocavimus, cuius misericordia affuit, et bestiæ, quæ contra nos insurrexerant, quasi ab angelo repellente in stagnum protinus projectæ sunt, nos autem cursu intento ad monasteria festinavimus, gratias agentes Deo nostro, qui nos de tantis periculis liberavit, et tanta nobis ostendit mirabilia. Ipsi gloria et honor in sæcula sæculorum. Amen.

VITÆ PATRUM II.

Her byriaz upp annarr i partr vite patrum.

(Prologus).

Hverr mun sva heimskr, at heiminn efi halldaz ok hialpaz
5 heilagra manna verdleikum, þeira sömu brædra, er þesse bok berr
lif ok lofsemd; þviat þeir höfnudu med ollum hug allri heimsins
ofrægd ok fleckan, völdu ser til æfinligrar vistar auræfe (ok) obygdar
eydemerkr; þeir voru i hrædiligum hellum eða hreyseligum hamar-
gnipum. Hvarki hungrar þa þo ne þystir, þviat vars herra hægri
10 hond stydr þa ok styrkir. Nu ok iafnan se vorum drottnei lof ok
dyrd fyrir bænir ok bindende þessarra blezudu brædra, en oss sekium
ok syndafullum aflausn ok likn varra annmarka. Fyrlit eigi þu,
drottinn, einfeldi ok okænsku mins malshattar, þviat ek veit
i þridi Cd.

PROLOGUS

IN

PARTEM SECUNDAM DE VITA SANCTORUM PATRUM.

Vere mundum quis dubitet meritis stare sanctorum, horum
20 scilicet, quorum in hoc volumine vita præfulget, qui omnem luxu-
riæ notam tōta mente fugerunt, mundoque relicto eremi vasta se-
creta rimantur, ibique per terribiles rupes formidolosis antris ex-
cubantes, non esuriunt neque sitiunt, quia dextera Dei sustentat et
pascit eos. Horum meritis subleveris, horum supplicationibus
25 peccatorum veniam merearis, mi domine Fidose. Non ergo sper-
nas simplicitatem et impolitos sermones; nec enim mei operis est
divinæ doctrinæ scripturæque sophisticæ et eloquenter signare ser-
mones, sed suadere mentes hominum in fide et operibus veritatis.

skilning skaparans umframm ordfære, snotr(leik) ok snilld mannligrar mælsku meirr þydaz hugarins hreinsan (ok) truarinnar traust med ufalsadri framkvemd verkanna. Ok er eigi því fyrst atferdi heilagra höfudfedra ok prophetanna Abrahe, Ysaac ok Jacob ok Helie ok Johannis, (ok) tru¹ skrad ok skrifin, at ver skylldudumz 5
sva miok þeim virding at veita, er sialfr gud hafde adr audgat ok dyrkat himneskri hæd, helldr til hins at hvern, er heyrde þeira heilagleik, hitti þar af hialpsamlig hagfelli heilsmidrar kenningar.

1. Einn af hinum ellrum helgum fedrum² veitte þesse svôr, er munkar spurdu heilagrar bindendi: «Heyrit mik, synir! þat 10
byriar, at ver hafim hatr a allre hvilld nærverandi veralldar eda likams fystum, kvidarins eda buksins blidu, leitum ok eigi metorda af monnum, ok mun drottinn varr Jesus Kristr gefa oss himneskan veg ok hvilld i endalausú life ok dyrdliga gleði med sinum helgum englum.» Enn segir hann: «Nu med því at natturligt hungri 15
er med manni, þa byriar at neyta fædu til letta natturligra naudsynia likamans en eigi til oro(f)s. Svefn er ok naudsynligr mannzins natturu at lægia manzins lostagirnd ok kiozins³ kveikingar med þess hattar nádum, hafa hann þo hvarke til gnættar ne onenningar,

1 trum *Cd.*

2 fedra *Cd.*

3 kuzins *Cd.*

Patrum denique, sanctorum patriarcharum et prophetarum, id est Araham, Isaac et Jacob, Moysi et Eliæ et Joannis, ideo descripta est fides et conversatio, non tantum ut illos glorificaremus, quos certe Deus glorificaverat et in regno suo gloriosos habebat, sed ut legentibus posteris conferrent veritatis doctrinam et exempla salutis. 25

1. Quidam sanctorum seniorum patrum, interrogantibus se monachis de causa abstinentiæ, dixit: «Oportet, filioli, ut odio habeamus omnem requiem præsentis vitæ sive delectationes corporeas ac ventris suavitatem, et honorem ab hominibus non requiramus, et dabit nobis Dominus Jesus cælestes honores et requiem 30
in vita æterna gloriosamque lætitiã cum angelis suis». Idem autem senior dixit: «Quia naturaliter inest homini esurire, oportet sumere cibum ad necessitates corporis sustentandas, non tamen in passione seu saturitate ventris. Nam et somnus naturaliter inest homini, sed non in satietate sive resolutione corporis, quo pos- 35
simus humiliare passiones ac vitia carnis. Satietas enim somni mentem sensumque hominis stupidum pigrumque reddit, vigiliæ autem tam sensum quam etiam mentem subtiliorem ac puriorem

þviat sadleike svefnsins gðrir manninn latan ok stutta skilningina mannzins, en med vðkunni verdr mannzins vit vakrt ok smasmugallt, en hugrinn hreinne. Hafa sva helgir fedr sagt, at optligar vðkur hreinsa hugskot mannzins ok birta. Med manninum er ok heima
 5 alin natturlig reide (eigi) til olyndar vid annan, helldr at reidaz i mote sialfum ser, betra ok bæta med afsnidning eiginlig okynne. Sva skulum ver ok ei sidr hvern tima, hvervetna þar er vær siam adra gagnstædliga standa guds bodordum, reidaz i mot afgerdinni en minna æ misgerandann med alvøru eda hirta ei sidr, at hann
 10 mege hialpaz um sider med sealfum gudi (ok) id endalaus lif eignaz.

2. Einn alldradr madr var enn i eydemorkinni morg ær i allzkonar erfide andligs strids ok athalld. Tilkomande brædr frettu hann med furdan, hversu¹ hann hell(d)e sva hardan ok uhreinan
 15 stad til bygdar. Hann svaradi þeim sva: «Allt erfidi, [er ek drygi ok² ma þola her mina lifdaga, er litils virðanda hia eilifri girnd himneskra krasa. Skyllidum ver þvi hug a leggja, brædr, at þola³ her litla stund likamans löstu ok leidindi, at ver mættim eilifa hvilld uordinnar veralldar finna fyrir stundligt starf.»

20 1 hafdi *Cd.* 2 [drygi ek þat ek *Cd.* 3 leggja *Cd.*

efficiunt. Ita enim sancti patres dixerunt, quia vigiliæ sanctæ purificant et illuminant mentem. Sed etiam irasci naturaliter inest homini, non in commotione passionis, sed ut irascatur contra semet ipsum ac vitia sua, ut facile emendare et a se abscindere possit.
 25 Nec non etiam si quid pravum et contra præcepta Dei videamus agere alios, oportet nos contra vitia eorum vehementer quidem irasci, ipsos vero diligenter corripere et increpare ac monere, ut emendati salventur et ad vitam æternam perveniant.

2. Erat quidam senior in eremo interiori, per multos annos
 30 in abstinentiâ et in omni studio spiritali nimis laborans. Advenientesque ad eum quidam fratres, admirati sunt eius perseverantiam dicentes: «Quomodo toleras istum tam aridum et squalidum locum, pater?» Quibus ille respondens ait: «Omnis labor totius temporis, quo hic dego, nondum unius horæ tormentorum æternorum gehennæ
 35 spatium habet. Oportet, inquit, nos in parvo tempore vitæ istius sustinere laborem et macerare passiones corporis nostri, ut inveniamus in illo futuro ac æterno sæculo, quod nunquam deficit, perpetuam repausationem.»

3. Heilagir fedr fluttu oss sva, at einn brodir var sa, er fiandr striddu miok upp æa med matar fyst ok vanmegne likamans, sva at hann þottiz óngum koste þola mega utan snæda þegar primatid dags. Honum brodurnum þotti þetta miok afskapligt, mællte i hug ser, at hitt munde athæfligra at draga at dagmalum¹ dagverdinn. Nu komu dagmál, ok sagdi hann sva: «Æ skal ek þola framan til midsdags.» Nu kom middege. Þa bar brodir braud i vatn ok mællte fyrir munne ser: «Bida verdr nu til nons, fyrst þar til er braudit blotnar.» Þvi næst kom non, ok lyktade brodir bænahalld ok salmasöng, sem venia munka var til. Sidan setr hann bord ok berr braud til. Þesse var hans hattr miok marga daga. Einn dag bar enn sva til, at hann beid bordzins allt fra fyrstu tid til nons. Ok er hann sat yfir bordum nær none, sa hann, at reykh mikinn lagde ut um liorann, er á var herberginu, þadan er braudmeiss hans heck. Kendi hann fra þeim degi hvarki hungurs ne þorsta ne likams vanmegn, helldr hafdi hann sva sterkan buk til bindende allar stundir sidan, at eptir .ij. daga samfasta fysti hann eigi til fædu. Fæck hann þessum hætte yfirstigit ætnelóstinn med guds miskunn ok sialfs sins tilstille.

¹ dagmalanna *Cd.*

3. Referebant nobis sancti seniores de quodam fratre, dicentes, quomodo quodam tempore ita impugnabatur a dæmonibus, ut statim hora diei prima tantam famem et defectionem corpori eius facerent, ut penitus sustinere non posset. Verumtamen ille dicebat in corde suo: «Quia qualitercunque esurio, oportet me vel usque ad horam tertiam exspectare, et tunc cibum sumere.» Cumque facta fuisset hora tertia, iterum dicebat cogitationibus suis: «Etiam et nunc violenter oportet me sustinere usque ad horam sextam.» Cumque advenisset hora sexta, infundebat panem in aquam, dicens: «Dum hic panis infunditur, oportet me etiam horam nonam exspectare.» Cumque hora nona advenisset, secundum consuetudinem complebat omnes orationes suas et psalmodiam secundum regulam, et ponebat panem ut comederet. Hoc ergo per plurimos dies sustinuit. Quadam ergo die similiter ab hora prima usque ad nonam fecit; cumque hora nona sedisset, ut cibum caperet, vidit de sportella, ubi panis id est paximatia reposita erant, surrexisse fumum magnum, et egressum esse per fenestram cellulæ eius. Itaque ex illo die nec esuries nec defectio corpori facta est, sed magis ita corroboratum est in fide et abstinentia cor eius, ut etiam nec post

4. [Brædr nöckurir¹ af einhveriu munklife gerduz² enn eitt sinn ath finna andliga fedr, er i eydemorkinni höfduz vid. Ardegis komu þeir til eins einsetumannz alldrads, hann tok hardla fagna(da)r-samliga þeira kvomu ok setti þeim þegar bord fyrir nontima dagsins, 5 þvi at hann sa, at þeir voru vegmodir, þar at þeim hve(t)vetna godz, er hann hafde i sinu herberge. Ok er þeir höfdu lyktat tidagerd ok bænahaldi, sem munkar eru vanir um kvelldit ok nattina, heyrði þesse helge fadir, hvat þeir töludu brædrnir, þar er þeir svafu einir ser i odrum kofa. En þeira ordræða var a 10 þenna hátt: «Þessir bua allt betr til bordz ok hallda snæding rikuligra einsetumennirnir en ver munkárnir at klaustrunum.» Inn gamli fadir skildi glöggt hatt hialsins ok þagdi. Um morg-uninn eptir er vel var liost, foru brædr veg sinn til annars ein-setumannz, er þadan bygdi skamt i brott; ok er þeir gengu ut, 15 mællti hinn gamli fadir þetta: «Segit honum guds qvediu af minni alfu, ok þat med at hann geymi at dögguva eigi kalin.» Brædrnir helldu framm ferdinni, fundu einsetumann, þann er þeir gerduz til, bera honum bodskap fyrr sagdz födur. Þesse skildi, þegar hann heyrði, hvat i var folgit malinu, hellt brædr þar hia ser, baud 20 1 [Brodir nöckurr *Cd.* 2 gerduz *Cd.*

biduum delectaret eum cibum accipere. Ita gratia Dei auxiliante certamini eius, per patientiam suam frater exstinxit gastrimargiæ, id est gulæ et concupiscentiæ, passionem.

4. Egressi sunt aliquando de monasterio fratres ad visitan- 25 dum eos, qui in eremo commorabantur, patres. Cum autem venissent ad quendam eremitam seniolem, suscepit eos cum grandi gaudio, et sicut consuetudo est, apposuit eis mensulam. Videns enim eos fatigatos de itinere, ideo ante horam nonam fecit eos reficere, et quidquid habebat in cella sua, apposuit, ut ederent, et 30 repausavit eos. Facto autem vespere orationes et psalmos secundum consuetudinem compleverunt, similiter etiam et nocte fecerunt. Supradictus autem senior separate in alio loco quiescebat sibi, et audiebat loquentes inter se et dicentes: «Quoniam isti eremitæ magis et melius ad refectionem cibantur quam qui in monasteriis 35 conversantur.» Hæc autem senior audiens tacuit. Et cum illuxisset dies, arripuerunt iter, ut ad alium eremitam pergerent, qui in vicino eiusdem senis habitabat. Cum autem egrederentur, dixit eis senior: «Salutate eum ex me et dicite ei: observa, et noli irri-

þeim at vefa vandlaupa, sat þar hia þeim sialfr ok letti alldri handanna erfde. Sid um kvelldit tendradi hann lios ok lyktade bænahalde, ok ei sidr lagdi hann til nöckura salma um veniu fram. Þar eptir sagdi hann til þeira: «Vita skolot þer, brædr, at ver höfum ongvan vanda at mataz hversdagliga, en þo fyrir ydra skylld munum ver nu snæda.» Þvi næst bar hann fyrir þa þurt braud ok þar sallt vid. Sidan sagdi hann: «Æ skulum ver nöckvi framarr snæda, er þer erut komnir.» Leggr fram hia salltinu litit af dregg ok nöckut af oleo. Eptir matmalit risa þeir ok upp, ok tok þesse helgi fadir þegar at syngia fyrir þeim um alla nottina ok letti eigi fyrr, en nær var dagr lioss. Þa sagdi hann til þeira: «Fyrir ydrar sakir vil ek eigi lykta ollu canone ut, þvi at þer erut vegmodir, ok er vel, at ydr höfgi nockut af þvi.» En er þeir vöknudu ok komit munde primamál, beidduz brædr i brott. Heilagr fadir let þess ongvan kost: «Munu þer dveliaz eina .iiij. daga fyrst fyrir astar sakir her hia mer, en betr at lengr se, fari þer at hvaru hvergi daglengis.» Brædrnir sa nu, at seinkaz munde orlofit, risu þvi upp leyniliga a næstu nott ok urdu a brottu.

5. Einn af hinum ellrum monnum merkrinnar gerðiz at finna

gare olera.« Cum autem pervenissent ad illum seniore[m] alium, dixerunt ei mandatum. Ipse vero intellexit causam, et tenuit eosdem fratres, deditque eis ut operarentur texentes sportas, sedensque cum eis ipse non cessavit de opere manuum. Vespere autem ad luminaria addidit super consuetudinem alios psalmos, et post completas orationes dixit eis: «Nos quidem consuetudinem non habemus cibari quotidie, sed propter vestrum adventum oportet nos hodie cœnare.» Et apposuit eis panes siccos et sal, dicens: «Quia propter vos debemus amplius aliquid cœnare.» Misit autem modicum acetum et sal et modicum olei. Et cum surrexissent de mensula, cœpit iterum psallere usque ad prope lucem, et dixit eis: «Non possumus propter vos omnem canonem psallere, ideoque repausate modicum, quia de itinere fatigati estis.» Cum autem factum fuisset mane hora prima, voluerunt recedere ab eo, sed non permisit eos senior dicens: «Magis iubete facere nobiscum aliquantos dies; non enim dimitto vos hodie, sed propter caritatem teneo vos vel alios tres dies.» Illi autem hæc audientes, surrexerunt nocte, et antequam illucesceret, latenter fugerunt ex eodem loco.

5. Quidam de sanctis senioribus salutandi causa profectus

einn alldradan einsetumann; sa tok við honum hardla hæverskliga, let ertr til grytu til sadningar; sögdu þeir þó síðan sín í millum, at hitt mundi athæfiligra at lykta fyrir salmasöng ok bænahalld en ganga til bordz. Því næst gengu þeir inn baddir samt at syngia, 5 ok sögdu ut allt psallterium, þar eptir toku þeir at tala af guðligum ritningum sva sem tvennar spasögur senn. Nu var lokit deginum, en lidin nöttin. Næsta (dag) baduz þeir fyrir id sama sitt ok sungu; skildu þó, at lokit var nattinne. Toku nu af nyiu tal sín í mille, ok skyrde hvarr odrum ut andliga skilning guðligra 10 ritninga, þar til er nær var none, kvadde hvarr annan. Hvarf hinn tilkomni sva mettr heim til síns herbergis, þvíat þeir gleymdu likamligri fædu, þa er þeir bergdu inni andligu. Síð um kvældit fann heilagr fadir hvernú fulla, sva sem hann hafdi buit; verdu nu hryggr miok ok mællte: «Hossun, er ver gadum eigi snædingar- 15 rett þenna at kenna!»

6. Zemon aboti sagdi oss af því, er hann ferdadiz einn tíma til Palestine borgar, er hann settiz níðr undir tre einu fyrir mædi sakir. Þar var akr¹ fullgerr af græse því er cubi kallaz. Nu hugs-
1 einn *Cd.*

20 est ad alium seniore[m] eremitam, qui cum omni gaudio susceptum; pro cuius adventu paravit ad refectio[n]em lenticulæ cibum coctum, dixeruntque inter se, ut prius ex more complerent orationes et psalmodiam, et postea cibum caperent. Cum autem ingressi fuissent, psallebant, totumque psalterium compleverunt. Nam et 25 de scripturis sanctis, tamquam legentes, duos prophetas absentes habentes, recitaverunt. Jamque dies abierat, nox similiter recedebat. Dum ergo orarent et intente psallerent, illuxit alia dies, et tunc intellexerunt, quod iam nox transisset. Iterum autem inter se de verbo Dei loquentes et spirituales sibi sensus exponentes, factum 30 est, ut circa horam nonam salutarent se invicem. Ita reversus est qui venerat senex ad cellulam suam; nam refectio[n]em cibi, qui paratus fuerat, obliti sunt accipere, dum cibum spiritualem perceperunt. Vespere autem facto, invenit senior ollam plenam, sicut parata fuerat, et contristatus dixit: «Heu! quomodo obliti sumus 35 pulmentum istud?»

6. Referebat nobis abbas Zenon, quia aliquando dum proficisceretur ad Palæstinam, fatigatus de labore itineris resedit sub arbore. Erat autem in proximo ager plenus cucumeribus. Cogi-

adi heilagur fadir at taka nõckut af cubis ser til snáds ok mællti i hug ser: «Ecki er her sva mikilligt, at nockur slægia se at taka.» Þvi næst svarar hann sialfr hugsan sinni ok segir sva: «Veiztu eigi, Zemon, at rettir domendr hegna þiofa ok hvinn? Hygg at fyrst, hversu vel þu munir þola hefndina þyfskunnar.» Eptir þat riss hann upp ok stod .v. daga samfast i solar hitanum ok brendi sva bukinn a ser, sagdi sidan til hugsanar sinnar: «Nu skil ek, at vid þolum hvarki atgerdir ne hegningar, ok þvi skulo vid eigi stela, helldr auka or hversdagligri veniu handanna erfidit ok af þvi sama¹ snæda, sva sem i psalminum segir: «Sæll ertu, ok vel mun þer vera, þviat þu etr erfidi eiginligra handa. Þetta sama syngium ver hversdagliga i guds auglite.»

7. Sauganar andi striddi a lærisvein [eins heilags² fõdur. Enn ungi madr med guds miskunn stod i mot sterkliga hugarins ohreinsan ok pindi sik miok i optligu erfidi handanna med fõstu ok bæn. Enn alldradi fadir sa, at sveinninn erfidadi miok, ok mællte til hans: «Villtu, son, at ek bidia gud tak(a) brott af þer abarning þessa?» Sveinninn svarar: «Ek se³ ok kennig a mer

1 sveita tilf. Cd. 2 [ins h. Cd. 3 sef Cd.

tavit autem in corde suo, ut surgeret et tolleret sibi ad refectionem de ipsis cucumeribus: «Nihil enim, inquit, grande est, quod habeo tollere.» Respondensque ipse sibi in cogitationibus suis, ait: «Quia fures præcipientibus iudicibus in tormenta mittuntur, oportet et ego me ipsum probare, si possim sustinere tormenta, quæ latrones patiuntur.» Surgens autem eadem hora, stetit in æstu quinque dies, frixitque corpus suum, et dixit cogitationibus suis: «Quia non possum sustinere tormenta, ideo oportet me furtum non facere, sed magis exercere secundum consuetudinem opera manuum, et de laboribus meis reficere, sicut sancta scriptura dicit in psalmis: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit; quod certe quotidie in conspectu Domini psallimus.»

7. Discipulus cuiusdam sancti senioris impugnabatur a spiritu fornicationis, sed auxiliante gratia Domini resistebat viriliter pessimis et immundis cogitationibus cordis sui ieiuniis et orationibus, et in opere manuum affligebat se vehementer. Beatus autem senior videns eum ita laborantem, dixit ei: «Si vis, o fili, deprecor Dominum, ut auferat a te istam impugnationem.» Ille vero respondens, dixit: «Video, pater, quia etsi laborem sustineo, sentio tamen

aukandligs avaxtar fyrir þat erfde er ek ber, þvíat ek fasta meira ok syng fleira, en vakig leingrum, siz þesse leidinde lagu a mer. En þo at hvaru beide ek, at þu bidir mer þeirar miskunnar vid gud, at hann gefi mer matt til karllmannligrar motstöðu ok
 5 loffligrar endalyktar.» Þa sagdi hinn gamli guds madr: «Nu se ek, son, at þu hefir her upp a sanna skilning, at þesse andliga þraut eykr þer þolinmædi (ok) aflar eilifa hialp öndunni. Þar af segir Pall postoli sva af ser: Ek þreytta goda þraut ok lyktada ras, en vardveitta tru; fyrir þetta eitthvat er rettlætis korona mer fengin, ok eigi at
 10 eins mer, helldr ollum þeim, er elska higatkvomu vars herra Jesu Kristi.»

8. Annarr brodir var sa, er akafliga var kafidr af uhreinsan horanar-anda. Brodirinn reis upp nær midnætti ok for til eins heilags fodur hardla kraptaudigs ok iatadi fyrir honum ohreins
 15 anda akefd, þa er hann þoldi. En er heilagr fadir hafdi heyrt hann, kendi hann brodurnum með andligri aminning kapp algers þols, ok sagdi sva til hans, sem ritat er: «Heyrit þer allir, er væntit i gudi, vinnit þer karllmannliga, ok mun hressaz hiarta yd-vart.» Þar eptir for brodirinn heim til sins herbergis. Ok litlu

20 fructum in me proficere bonum, quia per occasionem impugnationis huius et amplius ieiuno et amplius in vigiliis et orationibus tolero. Verumtamen deprecor te, ut exores pro me misericordiam Domini, ut det mihi virtutem, quatenus possim sustinere et certare legitime. Tunc senior sanctus dixit ei: «Ecce nunc cognovi, fili,
 25 quia fideliter intelligis, quod hoc spiritale certamen per patientiam ad salutem æternam animæ tuæ proficiat. Ita enim sanctus apostolus dixit: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de cetero, reposita est mihi corona iustitiæ; non solum autem mihi, sed et omnibus, qui diligunt adventum eius.»

30 8. Et alius etiam frater vehementer impugnabatur ab immundo spiritu fornicationis. Exurgens autem noctu abiit ad quandam sanctum et probatum in virtutibus seniorem, et confessus est ei, quia patiebatur impugnationem a spiritu fornicationis. Hæc cum audisset senior, consolabatur eum, docens spiritualibus verbis de
 35 virtute patientiæ, dicens, sicut scriptum est: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. Reversus est frater ad cellulam suam, et ecce iterum impugnatio insistebat ei. Ipse autem festinavit denuo pergere ad supradictum seniorem.

sidarr kom at honum id sama akast ok fyrr. Hann skundar til hins sama faudur, ok þegar er hann sa hann, bad hann brodurinn bera sik þrekmannliga, ok sagði sva: «Trui þu son, at drottinn Jesus Krístr mun fa þer fullting af sinum helga himni, at þu megir upp stiga yfirstigandi þessa mæding.» Brodirinn styrknadi nu mikít 5 vid amíning heilags fodur ok for heim til kofa sins. Id þridia sinn a þeiri sômu natt sotti hann id sama afelli. Hann ferr nu ok skiott til sama mannz sem fyrr, ok beidir hann (bidia) fyrir ser til guds med ollu kostgæfi. Hinn gamli madr segir sva til hans: «Ottaz þu eigi, son, ne gefz upp, fel alldri hugsanir þinar, ok mun 10 med þessum hætti ohreinn andi yfirstiginn fra þer hverfa, þviat engi lutr brytr íafnmiok nídr ovinarins matt allan, sem þa er einnhverr opinberar fyrir helgum fedrum leyniliga lymsku hugaríns (ok) ohreinsun. Vinn þu vaskliga, son, ok hress upp hiartad, ok bid sva guds miskunnar, þviat þar sem ernare er orrostan, þar er dyrd- 15 ligri koronan. Þvi segir hinn helgi Ysayas sva: Hyggi engi, segir spamadrinn, vanmegna vera hond drottins at hialpa, eda eyra hans sva þungt, at hann heyri eigi; hagleid hitt helldr, son, at drottinn byrr þer ok bydr eilifdar coronu fyrir stundligt strid ok starf, ef

Videns autem eum senior, iterum docebat eum, ut patienter et 20 indefesse sustineret, dicebatque ei: «Crede, fili, quoniam mittet tibi Dominus Jesus Christus auxilium de cælo sancto suo, ut possis superare passionem hanc.» Confortatus autem frater, monente sancto seniore, remeavit ad cellulam suam, et iterum impugnatio valde conturbabat cor eius. Et statim eadem hora noctis reversus 25 est ad seniore, et deprecabatur eum, ut intentius pro eo Dominum exoraret. Dixit ei senior: «Ne pertimescas, fili, neque resolveris, neque abscondas cogitationes tuas; ita enim confusus spiritus immundus discedit a te; nihil enim ita allidit virtutem dæmonum, quomodo si quis secreta immundarum cogitationum revelaverit 30 sanctis ac beatissimis patribus. Viriliter age, fili, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum. Ubi enim durior est pugna, ibi gloriosior erit et corona. Denique sanctus propheta Isaias dicit: Numquid invalida est manus Domini ad salvandum, aut aggravata est auris eius, ut non exaudiat? Considera ergo, filiole, quia 35 tamen tuum exspectat Dominus, tibi que contra diabolum dimicanti parat æternitatis coronam. Ideo monet nos sancta scriptura dicens: Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum cælorum.» Hæc autem audiens frater, confirmatum est cor eius in

hann hittir þik óngværdan í andligri orrostu fyrir komanda fiandans flærd. Segir ok sva heilog ritning ok minnir oss merkiliga æ, at ver verdum í guds ríki inn at ganga með margskonar meinlætum.» En er brodirinn hafði heyrt þessa amíning heilags fodur, herði hann hiartat með guds trausti ok var æfinliga með hinum alldrada manni, en villdi eigi hverfa heim til síns heimilis.

9. Einn heilagr aboti het Moyses, hann bygdi þann stad er Liger kallaz. Nöckurn tíma yard hann fyrir sva mikille freistne til munudlifs mest af akasti ohreins anda, at hann flyði or sínu herbergi a fund hins helga Ysidori abota ok sagði honum, hvern agang hann þoldi af ohreinsanar anda. Agætr guds madr Ysidorus bar framm mörg amíningar vitne guðligra ritninga, bad abota Moysen sídan hverfa heim til síns herbergis. Aboti Moyses villde þat með óngu mote. Þvi næst leiddi hinn helgi Ysidorus abota Moysen með ser upp í hit hæsta herbergi sitt, ok sagði til hans: «Littu í vestríd ok síaz um.» En er aboti Moyses litadiz um, sa hann fiandaflock mikinn sva sem til bardaga buna með akafígrí fylkingu¹. Þa mællti inn helgi Ysidorus: «Lit nu í austríd.» Ok

¹ Af abota einum ewentus *Overskr.* ² sýlfíngu *Cd.*

20 Domino, et permansit apud seniore[m] noluitque ultra reverti ad cellulam suam.

9. Beato abbati Moysi, qui habitabat in loco qui appellabatur Petra, quodam tempore intantum imposuit durissimam impugnationem dæmon fornicationis, ut non prævaleret sedere in cellula sua, sed abiit ad sanctum abbatem Isidorum, et retulit ei violentiam impugnationis suæ. Cumque de scripturis sanctis abbas Isidorus proferens testimonia consolaretur eum, et ut ad cellulam suam reverteretur, rogaret eum, noluit abbas Moyses pergere ad cellulam suam. Tunc abbas Isidorus pariter cum abbate Moysa ascenderunt in superiora cellulæ suæ. Et dixit ei Isidorus: «Respice ad occidentem, et vide.» Cumque respiceret, vidit multitudinem dæmonum vehementer cum furore perturbari, et quasi ad prælium præparatos festinantesque pugnare. Dixit autem ei abbas Isidorus: «Respice iterum ad orientem, et vide.» Cumque respiceret, vidit innumera-
35 rabilem multitudinem sanctorum angelorum, gloriosum et splendidum super lumen solis cælestium virtutum exercitum. Ait autem ei abbas Isidorus: «Ecce quos in occidente vidisti, ipsi sunt qui etiam impugnant sanctos Dei. Nam quos ad orientem conspexisti,

er guds madr Moyses sa i austrit, gat hann at lita otalligan fiölda itarlígra engla solu biartare af drottinlígru dyrd. Hinn agæti guds madr Ysidorus mællti þá til Moysen: «Hygg at nu þvi, er fyrir þik berr. Þeir er þu satt i vestrid, strida upp æ heilaga menn guds, en hina, (er) i austrid voru (senir), sendir gud til fulltings vid 5 sina þiona. Vird þu med vitru, at fleire eru fulltingiarar vorir, sva sem segir Heliseus propheta, ok eigi sidr hinn helgi Johannes, at meiri er sa, er med oss er, en hinn, er med heimum er.» Heilagr aboti Moyses styrknade sva mikít af þesse syn ok abota Ysidori aminning, at hann hvarf aprt heim til herbergis sins ok gördi 10 margfalldar þackir gudlígru godgirnd vars herra Jesu Kristi.

10. Brodir nockurr var enn gladr ok godfuss til andlígrar idnar a eydimorkinni Sithie. Hinn forni fiandi ovinr allz mannkyns taladi fyrir honum, at hann skyllði minnaz a fegrd einnar konu, ok þar af tekr hann at aungværaz miok i hiartans hugrenningum. Nu med guds forsia bar sva til, at annarr brodir egyptzkr 15 at ætt gerdz at finna hann fyrir sakir gudlígrar astar, ok er þeir töludu med ser eitt ok annat, kom þat upp, at hinn egyptzki brodir sagdi andada þá konu, er brodirinn hafði adr opt æst æ haft fyrir

ipsi sunt, quos ad adiutorium sanctis suis mittit Deus. ·Cognosce 20 ergo, quia plures sunt nobiscum, sicut dicit Elisæus propheta. Verum etiam sanctus Joannes dicit: Quia maior est qui in nobis est, quam qui in hoc mundo.« Et his auditis confortatus in Domino sanctus abbas Moyses, reversus est in cellulam suam, gratias 25 agens et glorificans Domini nostri Jesu Christi bonitatis patientiam.

10. Erat quidam frater in eremo Scythiæ promptus et alacer in opus Dei et spiritali conversatione. Huic autem inimicus generis humani diabolus immisit cogitationes, ut recordaretur cuiusdam notæ sibi mulieris pulchritudinem, et conturbaretur in cogitationibus suis vehementer. Contigit autem ex dispensatione Domini Jesu, ut alius quidam frater de Ægypto veniret ad visitandum eum in caritate Christi. Et dum inter se loquebantur, evenit sermo, ut diceret ille frater de Ægypto: Quia mortua est illa mulier. Ipsa autem erat, in cuius amore impugnabatur supradictus frater. 35 Hæc cum audisset ille, post paucos dies abiit ad locum illum, ubi positum erat corpus illius defunctæ mulieris, et aperuit noctu sepulcrum eius, et cum pallio suo tersit saniem putredinis eius, et

fiandliga fyst. Ok er brodirinn heyrði þat, for hann fæm dögum sidarr til þess sama stadar, er likami hennar var iardadr, lykr upp grofina ok þerdi holldfua konunnar a kyrtle sinum, for heim sidan til herbergis sins, ok let þat olyfian iafnan ser fyrir augum, hialade
 5 ok vid sina hugsan a þessa leid: «Se nu hefir þu girnd þina, sedz þar af um sidir.» Pindi brodirinn sik i því, allt þar til er fra honum hvarf öll ohreinsan sörugligr hugrenninga.

II. Tveir brædr munkar merkrinnar foru þar i nalæga borg, at þeir verdi því, er þeir höfdu idnat allt ærit ut. Annarr brodirinn for ut af herbergi þeira at kaupa eitthvat, þat er naudr of
 10 nam, en annarr var einn samt eptir. Nu med fiandans fortöllum ok umsat fell hann i ohreinsan. En er hinn annarr kom heim aptr, sagdi hann til hans: «Se nu, brodir, nu höfum vid keypt þat, er naudsyn krafði, hverfum nu heim aptr til kofa ockars.» Brodirinn
 15 svarar ok segir: «Ek ma eigi heim fara.» En brodirinn bad hann þrasamliga heim hverfa. Jatadi hann fyrir honum ok sagdi sva: «Ek lögðumz med konu, brodir minn, siz vid skildum, ok ma ek nu því eigi heim fara.» Brodir hans kostgæfði eigi at minnr at hialpa sæl hans ok sagdi sva: «Slikum sama hætti fell ek i

20 reversus est ad cellulam suam, ponebatque fœtorem in conspectu suo, et dicebat cogitationibus suis: «Ecce habetis desiderium quod quærebatis, satiate vos ex eo.» Et ita in illo fœtore cruciabat semet ipsum, usquequo cessaret ab eo sordidissima impugatio.

II. Duo fratres monachi abierunt in proximam civitatem, ut
 25 distraherent, quæ manibus suis per totum annum operati essent. Unus autem ex eis egressus est, ut quædam sibi necessaria emeret, alius autem solus in hospitio remansit, et instigante diabolo cecidit in fornicationem. Cum autem reversus venisset frater, dixit ei: «Ecce distraximus quæ necessaria erant, revertamur nunc ad cel-
 30 lulam nostram.» Respondens autem frater dixit ei: «Non possum reverti.» Cumque deprecaretur eum frater suus dicens: «Quapropter non reverteris ad cellulam?» Hic confessus est ei dicens: «Quia ego, cum discessisti a me, cecidi in fornicationem, ideo nolo reverti.» Volens autem lucrari et salvare animam eius frater suus,
 35 cum sacramento dixit ei: «Quia et ego cum separatus fuisset a te, lapsus sum similiter in fornicationem; verumtamen revertamur ad cellulam, et ponamus nos in pœnitentiam; omnia enim possibilia sunt Deo, ut pœnitentibus nobis indulgentiam donare dignetur, ut

ohreinsan, siz vid skildum, gerum þó at hvaru fyrir guds sakir, ok hverfum heim ok gefum ockr idran, þviat allir luter eru gudi mattuligir at veita ockr idrundum, synda aflausn ok likn, at vid fordímz þar fyrir endalausá kvól helvitis pinu, þviat þar er eigi yfirberlig idran, helldr æ grimligr gratr med tanna gnistan.» At 5
 sva mælltu hurfu þeir heim til kofa sins. Foru sidan ok fellu fram fyrir fætr helgum fedrum med sut ok sorg ok iatudu greiniliga allan tilgang sinnar ahleckingar. En hver hardinde er helgir fedr færdu þeim a hendr, þa fylldu þeir hve(t)vetna fusir ok fegnir; ongar voru ok latar a hinum brodurnum, er sykn var, helldr innti 10
 hann íafngiarna allan idranar hætt, sem hinn er misgert hafdi fyrir astar sakir vid brodur sinn. Eigi leid ok langr timi þadan, adr lausnarinn let (i lios) hans astudliga erfide ok vitradi helgum fedr, hvilíkr var hvars þeira tilverki, ok þat med at fyrir þa miklu elsku, er hann birti med brodur sinn, var hins mál leyst ok 15
 liknat af gudi, er misgert hafde. Nu vard her eptir, sem ritningin vottar, at hann lagdi líf sitt brodur sinum til hialpsamligrar heilsu. Leggium þvi allan hug æ at hallda brodurliga ast, er hon ma sva mikit, sem nu er tiad, annars lóst leysa. Þesse sama ast losadi lóst

in æterno igne tormentis et pœnis inferni in tartaro non cruciemur, 20
 ubi pœnitentia non est, sed ignis semper sine cessatione et dira tormenta.« Ita ergo reversi sunt ad cellulam suam. Abierunt autem ad sanctos patres et prostraverunt se ad vestigia eorum cum multo ululatu et lacrymis gementes, et confessi sunt illis, quæ evenisset eis ruinæ tentatio. Quidquid autem præceperunt 25
 sancti seniores et docuerunt eos in causa pœnitentiæ, ita omnia fecerunt. Ille ergo alius frater, qui non peccaverat, pro fratri qui peccaverat pœnitentiam agebat, quasi et ipse peccasset, eo quod multam caritatem circa eum haberet. Videns autem Dominus laborem caritatis eius, infra pauca tempora revelavit sanctis patribus, 30
 qualis esset causa, et quia propter caritatem illius, qui non peccaverat et se afflixerat pro salute fratris, ideirco indulgentiam donavit ei Dominus, qui peccasset. Ecce hoc ita sicut scriptum est, quia posuit animam suam pro salute fratris sui.

12. Alius etiam frater molestiam sustinebat a spiritu fornicationis. Abiit autem ad quendam probatissimum seniore et precabatur eum dicens: «Pone tibi solitudinem, beatissime pater, et ora pro me, quia graviter me impugnat passio fornicationis. Hæc 35

Davids konungs, er hann rann i mot englinum, þeim er folkit felldi, ok afsakadi undirmenn sina, en sagdiz sialfr sekr, bad því engilinn snua ser a hals sverdinu. Feek folkit þar fyrir frelsi ins grimmazta afellis, en konungligr löstr likn ok leidretting.

- 5 12. Uhreinsanar andi veitti enn mikla mæding einum munk i morkinni. Brodirinn kom enn til heilags fôdur ok beiddi hann setia sik sorgmodan fyrir sina skyllid, sagdiz þola þungl(iga) þunga uhreinsanar anda. Heilagr fadir, siz hann heyrdi þetta, letti eigi af nott ne dag at bidia fyrir brodurnum vars herra miskunn.
- 10 Brodirinn kom enn til heilags fôdur ok bad hann bidia fyrir ser enn innvirduligarr. Hinn gamli guds madr setr sik nu miok sorgmodan sakir brodurins ok bidr fyrir honum med allri æst. En er heilagr fadir sa brodurinn opt koma ok veit sik bidia fyrir honum, furdar hann ok verdr hryggr vid, er gud vill eigi heyra bæn hans
- 15 fyrir brodurnum. Þa sömu nott syndi gud hinum gamla fôdur likamligar girndir munksins (ok) gedleyse med þarflausri onenning a þenna hætt, at heilagr fadir sa hvar munkrinn sat, en ymisligir ohreinir andar leku fyrir honum i kvensligum likneskium, en hans galauslig girnd geck æ eptir þeira leik. Hann sa ok eigi sidr

-
- 20 cum audisset senior, orabat intente diebus ac noctibus pro eo deprecans Domini misericordiam. Iterum autem veniebat idem frater et rogabat seniorem, ut magis intentius pro eo oraret. Similiter autem cum omni sollicitudine beatus senior orabat intentius pro eo. Frequenter autem venientem ad se monachum videns senior et deprecantem se, ut oraret, valde contristatus mirabatur,
- 25 quia non exaudiret Dominus orationem eius. Eadem autem nocte revelavit ei Dominus, quæ circa illum monachum erat negligentia et ignavia resolutio, et delectationes corporeæ cordis eius. Ita autem ostensum est sancto seniori: Vidit sedentem illum monachum et spiritum fornicationis in diversis mulierum formis ante
- 30 illum ludentem, et ipsum cum eis delectari. Videbat autem et angelum Domini astantem et indignantem graviter contra eundem fratrem, quia non surgebat neque prosternebat se in orationibus ad Deum, sed magis delectabatur in cogitationibus suis. Hæc
- 35 autem ostensa sunt per revelationem sancto seniori. Cognovit autem, quia culpa et negligentia illius monachi erat, ut non exaudirentur orationes eius; et tunc dixit ei senior: «Quia tua culpa est, frater, qui condelectaris cogitationibus malis, impossibile est enim discedere

engil guds standa til hægri handar brodurnum ok benda honum til bænar. Uþoekadiz einglinum miök, er brodirinn villdi hvarki upp risa ne fram falla til heilags bænahalldz, helldr girntiz æ ohreinsan sinna hugrenninga. Sva sem hann vaknar, hugsar hann fadirinn, at gaumgæfdarleyse brodurins velldr, er bænir hans eru 5 eigi heyrdar fyrir honum, sagdi honum sidan sva sialfum, at hann heyrdi upp æ, at omattuligt var fyrir annars bæn fra honum hverfa ohreinsanar anda, þar er hann glæpskufullr girntiz a horan hiartans, «veiz þu ok þat, brodir, þott likams læknar geri smyrsl ok hafe haleita athygle, ef inn siuki helldr sik eigi af meinsligri fædu 10 eda odru þvi, er krankleikann eykr, þa görir ecki gott læknissins kostgæflig astundan; þeima hætti er ok farit andar sarunum: þott heilagir fedr, er vorir eru andligir læknar¹, bidi af ollu hiarta miskunnar vars herra Jesu Kristi fyrir þeim, er þurftugir eru þess, þa stodar þat hardla litit, nema sialfr leggi nidr onenningar leti, en vakti sik æ 15 allzkonar idn andliga med heilagri hugsan ok iduligri bæn.» Jafnskiott er brodirinn hafdi þessa fôdurins fortölu heyrt, kemz hann vid af ollu hiarta ok tekr hardla athugasamliga vid heill(i) kenning, snyr þegar medferdinu til fôstu ok bindende, lætr þat fylgia med

1 fedr *Cd.*

a te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus et Deum pro 20 te deprecantibus, nisi et tu ipse laborem assumas in ieiuniis et orationibus, et in vigiliis multis, cum gemitu deprecans, ut misericordiam suam et adiutorium suæ gratiæ præbeat tibi Dominus Jesus Christus, ut possis resistere cogitationibus malis. Nam et 25 medici, qui corporibus hominum medicamenta conficiunt et adhibent, quamvis omnia cum summa diligentia faciant, verumtamen si ille, qui infirmatur, a noxiis cibis vel de aliis, quæ solent lædere infirmitates, abstinere noluerit, nihil ei proficit cura et diligentia et sollicitudo medicorum. Similiter etiam et in animæ languoribus 30 eveniet. Licet enim omni intentione et ex toto corde sancti patres, qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Domini salvatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuvari, nisi et ipsi cum omni intentione mentis, tam in orationibus quam in omni opere spirituali, quæ Deo placita sunt, fecerint, non eis proficient 35 negligentibus et resolutis, et de salute animæ minime cogitantibus, orationes sanctorum.« Et hæc audiens frater compunctus est corde, et cum omni sollicitudine secundum doctrinam senioris, tam in

mikilli bindende ok mædu, bænahalld ok vökur, til þess er af honum hvarf ohreinsanar hrelling i briostinu (ok) birtiz lausnarans læringar lios.

13. Munkr nöckurr bygdi ser einn i eydemorkinni. En mæ
 5 ein i æsku vid hann gerdiz i morkina til motz ved munkinn
 miök miklu sidarr, hittir a hans herbergi ok gengr inn diarfliga,
 lez skyllid honum. Þar var hon um hrid með munkinum. En
 um sidir fell hann af fianda freistni i syndagialld ok lagdiz með
 henne. Annarr munkr bygde þadan miök langt i mörkinni. Sva
 10 bar at nockura daga, at þann tima er munkrinn geck til matar,
 slagnadiz nidr vazkoppr sa avallt, er hann skyllidi drecka af.
 Hann hugsar nu, hvat til ráds se; görir þat af, at hann ferr til
 fundar vid hinn munkinn, er fyrr var getit, frettir hann eptir, hvi
 gegna munde, er vatn kopprinn vallt. Nu er apnaz ok hann er
 15 vegmodr, fann hann hofsbrott eitt fornt, ok legz þar nidr til svefns.
 Hann heyrde, er fiandr fluttu sin i mille með miklu fleyme:
 «A þesse sömu nætt felldu ver munkinn til munudar, þann er þu
 ferr at finna,» sogdu þeir. Hann hrygdiz miök vid hol þeira,
 helldr þo framm ferdinni ok finnr munkinn þegar ærdegis. Hann

20 ieiuniis quam in orationibus et vigiliis semet ipsum afflixit, et
 meruit misericordiam Domini. Et recessit ab eo spiritus immundæ
 passionis.

13. Erat quidam monachus, et habitabat in eremo. Quædam
 autem puella ex genere et cognatione eius post plurimos annos
 25 comperit, in quo loco supradictus monachus habitaret, et instigante
 diabolo abiit in desertum requirens eum. Quo invento, ingressa
 est cellulam eius, asserens ei, quia ex genere et parentela eius
 fuisset, mansitque ibi apud eum, et cecidit in ruinam peccati
 cum ea. Erat autem alius monachus et ipse in eremo degens, qui
 30 cum ad refectionis horam venisset, gello cum aqua, quem ad potum
 sibi præparaverat, vertebat se, et tota illa aqua fundebatur in ter-
 ram. Hoc autem per aliquot dies, cum ad refectionem venisset, ita
 fiebat, et effundebatur aqua in terram, ut non posset bibere. Cogitavit
 autem apud semet ipsum, ut abiret ad illum alium monachum
 35 et diceret ei de gellone, qui vertebat se, et tota aqua effundebatur.
 Igitur cum in itinere, vespere facto, in quodam antiquo et diruto
 templo idolorum dormiret, audivit dæmones inter se loquentes:
 «Quia in ista nocte præcipitavimus illum monachum in fornica-

ser, at hann er greypiliga ogladr, ok mællti til hans: «Hvat skal ek at hafaz, fadir? hvert sinn er ek gengr til bordz, þa velltr þegar þat ker, er ek hefe med vatn, ok slagnar nidr, ok hefi ek eeki at drecka.» Heimamunkrinn svaradi: «Þu undraz, brodir, er vazker þitt velltr, ok kemr af því higat; seg mer hitt helldr, hvat skal ek gera, ek fell i nott i hordomliga atferd.» Inn tilkomni brodir svarar honum: «Veit ek þetta adr.» «Hversu mattu þat vita,» segir hinn. «I nott höfgadi mer, segir hann, i hofi einshveriu, ok heyrdi ek diöfla dramba eigi litt, er þeir töludu um folsku þina ok fall, en vittu þat, at ek vard hardla hryggr.» Heima- 10
munkrinn mællti: «Seed er mitt ræd, aprtr verd ek at hverfa til veralldar.» «Nei, segir hinn, ger þat med öngum kosti, ver helldr her i sama stad fyrir mina bæn fyrir þock ok þolinmædi, en rekum konuna aprtr til veralldarinnar. Vit þat vist, at þesse fortölu-list var fullkomliga af fiandanum fundin, haf mitt rad, ver her i sama 15
stad, ok tak upp af ollu hiarta hardretti tærafullz trega, ok bid, medan þu lifir, vars herra millde, at þu megir miskunn ödlaz a hinum ogurliga degi ins efzta doms.» En er munkrinn heyrdi sva hialpsamlig heilræde, herdir (hann) huginn til athaldz med sorg ok

tionem.« Et hæc audiens admirabatur. Cum autem illuxisset 20
dies, pervenit ad monachum et invenit eum gravissima tristitia oppressum, et dixit ei: «Quid faciam, frater, quia qua hora reficere voluero, statim gello, quem ad usum aquæ habeo, vertit se, et effunditur aqua, et non habeo quid bibere?» Tunc respondit ei supradictus monachus dicens: «Tu quidem venisti ad me interro- 25
gare, quia gellunculus vertit se, et effunditur aqua; ego autem quid habeo facere, quia hac nocte cecidi in fornicationem?» Respondensque frater dicit ei: «Ego et hoc iam cognovi.» Dixit autem ei ille: «Et unde hoc potuisti cognoscere?» Et ille ait: «Dum in itinere noctu quiescerem, audivi dæmones inter se loquentes et glö- 30
riantes de lapsu tuo, et nimis contristatus sum.» Tunc respondit ei ille monachus dicens: «Ecce ego egredior, et vado in sæculum.» Hæc ille audiens deprecabatur eum dicens: «Noli hoc agere, frater, sed magis patienter sustinens permane in hoc loco. Nam mulierem expellamus, et revertatur ad locum suum. Manifeste enim ista 35
exquisitio ars maligni diaboli est. Magis autem oportet, ut maneat in hoc loco in afflictione cordis et corporis, et cum intimi cordis gemitu ac lacrymis usque ad exitum vitæ deprecare Domini ac

sut, þar til er hann feck aptr þegit allan sætleik sins fyrra and-
ligs yndis.

14. Einn brodir bygdi þann stad merkrinnar, er Cellia het. Þesse þoldi enn hart strid af oreinsanar anda. Hann hugsar med
5 sialfum ser, hvart eigi mun hinn til at vinna meirr med höndunum
ok mæda sva holldzins hugsan. Nu med því at hann var steypi-
meistare upp a manel, formerar hann sva sem til likneskiu ein-
hverrar konu, segir ok sva til hugrenninga sinna: «Se nu hefir þu
þer her husfru; naudsyn krefr nu at leggja nöckut vid um
10 verkit!» Lidr enn stund nöckurra daga, ok görir hann med sama
hætti ser af leire likneskiu, ok segir til hugsanar sinnar: «Hygg
at þu, nu hefir husfru þin alit þer dottur, því helldr rekr nu naudr
til at auka erfidit, at þu megir þar fyrir klæda þik, husfru þina
ok dottur.» Þar næst af öllu samt hardretti ok handanna erfide,
15 legz hann fyrir ok segir til hugrenningar sinnar: «Nu se ek, at
vid megum hvarki þola erfidi ne andstreymi, því skulo vid nu
knyta upp vid konurnar ok girnaz ecki til þeira.» Enn miskunn-
samazte gud leit þessa hiartnæmu astundan reinleikans, tekr af
1 merkitt *Cd.*

20 salvatoris nostri pietatem, ut possis invenire misericordiam in die
illo terribili magni iudicii Dei.«

14. Erat quidam frater in eremo, habitabat autem in loco
qui dicebatur Cellia, et impugnabant eum dæmones in passione
fornicationis. Cogitavit autem apud semet ipsum dicens: «Quia
25 forsitan oportet me magis in opere manuum laborare, ut extingatur
carnalis sensus meus.» Erat autem idem frater arte figulus. Ex-
surgens autem fecit in luto et plasmavit quasi figuram mulieris, et
dixit cogitationibus suis: «Ecce uxor tua, necessarium est ergo, ut
super consuetudinem addas in opere manuum tuarum.» Et post
30 aliquantos dies iterum similiter fecit ex luto et plasmavit quasi
filiam sibi, et dixit cogitationibus suis: «Ecce generavit uxor tua
filiam, necessarium est ergo, ut magis magisque amplius exerceas
opera manuum tuarum, ut possis pascere et vestire et te et ux-
orem et filiam tuam.» Et ita præ nimio labore maceravit corpus
35 suum, ut non prævaleret iam supportare tantum laborem. Tunc
dixit cogitationibus suis: «Quia si non prævalet nimium istum
sustinere laborem, neque mulierem requiras.» Videns autem Deus
fervens propositum mentis eius pro certamine castitatis, abstulit

honum flærdarfulla freistni hins forna fianda. Gelldr brodirinn þar fyrir margfallda dyrd drottinligri miskunn.

15. Brodir nockurr spurde hinn helga abota Pemenem a þenna haatt: «Hvert ræd gefr þu mer, fadir, hvat ek gære, þar er mik meidir munudar girnd, ok hristumz allr af reidefullri æde?» 5 Heilagr guds madr svarar honum sva: «Inn dyrdligi spamadr drottins David (sagdi), at hann lez liosta leonem til dauds en kefia ulf optliga.» En ver tókum þa skilning or þessum ordum, at madr skule med þolinmæde af snida æde, en med piniligu erfide handanna hordæmiliga uhreinsan. 10

16. Sva fluttu heilagir fedr af einum munk öldrudum, þeim er bygdi i morkinni Sithie, at hann hafdi verit þræll nockurra manna, ok því for hann um sinn æa hverium tveim misserum af morkinni til Alexandriam, þar er þeir voru, ok færði þeim allan 15 aflla sinn, sva sem þrælar eru vanir. Meistaramennirnir i annan stad fyrir guds sakir villdu veita honum vegsemd, runnu ut i mot honum ok heilsudu fyrr ok badu hann bidia fyrir ser til guds. Munkrinn hellte vatni i munnlaug, skundar þegar at þva færtr meistara sinna med hinu þionuztufullazta litillæte. Þeir þagu vist

ab eo molestiam impugnationis dæmonum. Et glorificavit Deum 20 super magnitudine gratiæ eius.

15. Quidam frater interrogabat beatum abbatem Pœmenem dicens: «Quid faciam, pater, quia impugnat me passio fornicationis, et rapior in passionem furoris?» Et respondens dixit ei sanctus senior: «Ideo utique David propheta dicebat: Quia leonem qui- 25 dem percutiebam, nam et ursum frequenter suffocabam.» Hoc autem ita intelligitur, quia furorem ab animo meo abscindebam, fornicationem autem in laboribus affligebam.

16. Dicebant sancti seniores patres de quodam monacho iam seniore i Scythi eremo commanente, quomodo servus quorundam 30 erat, et per singulos annos descendebat de eremo in Alexandriam, ubi commanebant domini eius, deferens eis pensionem, sicut solent servi dare dominis suis. Sed domini eius magis reverentiam pro timore Dei habentes circa eum, honorabant occurrentes et salutantes eum, petentesque ut pro eis Dominum exoraret. Ille 35 autem mittebat aquam in pelvim, et festinabat lavare pedes dominorum suorum, cum omni humilitate obsequium eis exhibere cupiens. Ipsi vero nolebant acquiescere, ut pedes eorum ablueret, sed dicebant

eigi þessa þionustu ok sogdu til hans: «Vil eigi, inn helgi fadir, at þyngia sva miok þer.» Hann svarar þessu i mot: «Sva hefir almattigr gud skipat, at ek em ydvarr þræll, en þer minir drottmar. Nu gôre ek ydr þackir, ef þer gefit mer orlof til at þiona lifanda
 5 gudi ok sônum skapara himins ok iardar, virdiz mer þat skylt at vakta ydr allan erfidis avôxt minnar þionkanar.» Herrarnir hôfnudu at hvaru hvivetna þvi, er hann hafdi heim flutt til þeira. Nu er munkrinn sa þat, sagdi hann þeim: «Ef þer vilit eigi taka leigu mina ok aminning, sem ek skipada til, er senn kostr, at ek
 10 hverf til heimligs athæfis ok hirumz her hia i ydvarre þionustu.» Ok er meistaramennirnir heyrdur hans ord, toku þeir fusir ok fegnir vid honum ok fluttu fiarlut, helldr en þeir hrygdi heilagan fodur. Hvarf hann heim i morkina at sva mælltu til sins herbergis. En meistaramennirnir veittu iafnskiott fatækisfolki fiarhlut þann, er
 15 þeir hôfdu halfnaudgir þegit. Her eptir frettu brædr hinn allrada munk a þenna hætt: «Heyr, heilagr fadir, bidium ver, at þu segir oss, af hvi þu lagdir sva mikla stund upp æ at selia fe þitt af hôndum, þar er þu satt, at meistaramennirnir mælltu sva miok i mote ok villdu ôngum kosti vid taka.» Munkrinn mællti: «Þat fær

20 ei: «Noli, beatissime pater, gravare animas nostras.» At ille respondens dicebat eis: «Ego servus vester sum, nam vos esse dominos meos omnipotens deus constituit; et gratias ago dominio vestro, quia dignati estis me permittere, ut serviam Deo vivo et vero, creatori ac dominatori cæli et terræ, et ideo detuli vobis
 25 pensionem servitutis meæ.» Domini autem eius contendebant, nolentes accipere, quam detulerat pensionem. Respondens autem monachus dixit eis: «Si nolueritis accipere pensionem meam, ita decrevi, ut non revertar in eremum, sed hic in præsentî permaneo et servio vobis.» Hæc autem audientes domini eius acquieverunt
 30 suscipere pensionem, ne contristaretur, sed magis ut reverteretur ad loca eremi ad cellulam suam. Illud autem quod in pensionem suam etiam nolentibus dabat dominis suis, statim ut accipiebant, pauperibus erogabant. Interrogantes autem eundem seniore[m] fratres, dixerunt ei: «Obsecramus te, pater, ut dicas nobis, cur
 35 cum tanta intentione pro servitio tuo pensionem etiam nolentibus et nimis resistentibus tibi dominis ingessisti?» Ad hæc respondens senior dixit: «Ego, fratres, ideo festino pro servitio, quod tamquam dominis meis debeo pensionem per singulos annos adimplere eis,

ek skiott sagt ydr; því skunda ek sva miök eitt sinn æ ærinu með leigu mina til minna meistara fyrir þionkan stundligs starfs, þess er ek em þeim skyldr, at allt þat er ek snudga með guds fulltinge i föstum ok vökum ok heilogu bænahaldi eda odru andligu erfide, at þat mætti þroaz til eilifrar sælu salu minni, en eigi verdi hizig, ef ek geri þeim öngva minning, er mik gafu upp til guds þionostu, at minn andligr avöxtr verdi allr þeira upptekia.»

17. Tveir heilagir brædr bygdu með munksbunade i morkinni eitt herbergi. Uvinr allz mannkyns lagdi mikinn hug (a) at spilla þeira samþycke með einhverium hætti. Eitt kveld sidla tendradi hinn yngri brodirinn kerti ok setti a stiku. Nu sa fiandinn færirstad, fellir stikuna, sva at sloknar liosit, til þess at þeim yrde þetta til sundrþyckis. Hinn ellri brodirinn bregdr vid skiott ok slær hinn yngra fyrir forz sakir. Hinn, er bardr var, brodirinn fellr þegar framm fyrir hinn ellra ok mællte: «Heyr mik, herra minn, ver hugsterkr medan at bida, er ek tendra liosit.» Nu fyrir þat sama er hann svarar honum eigi styggiliga ne snellt, hvarf ohreinn andi iafnbratt i brott fra þeim hneycktr ok yfirstiginn. For

i fi d. e. fyrir Cd.

ut quidquid iam cum adiutorio Domini in ieiuniis et orationibus, seu in sanctis vigiliis, vel in omni opere spirituali, Christo Domino adiuvante, laboravero, hoc mihi in æterna vita et ad salutem animæ meæ proficiat, ne forte, si pensionem pro servitio meo minime intulero, iam totus spiritalis labor meus ad illorum mercedem proficiat, qui me permiserunt Christo Domino deservire et spiritaliter conversari.

17. Erant duo fratres, secundum carnem quidem germani, verumtamen uterque in spiritali proposito monachi existentes, insidiabaturque eis malignus diabolus, ut quomodocunque eos separaret ab invicem. Quadam igitur die ad vesperam secundum consuetudinem ille iunior frater accendens lucernam, posuit super candelabrum. Faciente autem malitia dæmonum, ruit candelabrum, et exstincta est lucerna. Per hanc occasionem insidiabatur eis malignus diabolus, ut in litem eos incenderet. Surgensque senior, cœpit percutere cum furore fratrem suum. Ille vero prostratus in terram deprecabatur germanum suum, dicens: «Magnanimus esto, domine, et ego rursus accendo lucernam.» Ergo quia non respondit ei turbulentum sermonem, statim malignus spiritus con-

hann þá þegar um nottina á fund höfðingja fianda ok flutti sínar farar eigi slettur, lez fyrir litillæti þat id mikla, er hinn bardi bad liknar af broður sínum með frammfalli, fullkomliga fyrirrekinn ok kvolum selldr, kvat ok sialfan gud sed hafa þegar hiartans miukleika¹ ok midlat honum sína miskunn. Hvert ord, er nu heyrdum ver, lez heyrt hafa einn hofprestr þar nalægr ath likams vist, komz hann vid af ollu hiarta af hræzlu vars herra Jesu Kristi, hugleiddi hann þat sem sagt er, at skurdgoda göfgan er fullkomin flærd ok salunnar tion, tok þat ræds, at hann fyrirlet alla veralldar ivasan ok for á fund heilagra fedra ok flutti þeim greiniliga, hvat hann hafdi heyrt af vidtale ohreinna anda. Heilagir fedr veittu honum fegnir hialpsamliga aminning gudligra mala. Var hann því næst skirðr, tok hann þá ok þegar munkaklædnad ok fylgdi sva bunadinum, at með guds miskunn vard hann skammbragds inn agætazti einsetumadr, ok þann tima er honum var verdug virðing veitt af margmennis muginum, þá dadu allir með odrum dygdum hans litillæti. Ord-ræða hans aminningar þar með var, [at kraptr² ovinarins matti yfirkomaz fyrir ofalsada litillætis astundan; þat til

¹ meinkleika *Cd.* ² [ok su kvöl *Cd.*

20 fusus recessit ab eis. Et pergens eadem nocte nuntiavit principi dæmonum, dicens: «Quoniam propter humilitatem illius monachi, qui prostratus in terra veniam postulabat a fratre suo, non prævalui in eis. Vidensque Deus humilitatem eius effudit super eum gratiam suam; et ego sentio me valde torqueri atque cruciari, quoniam
25 non prævalui eos separare ab invicem.» Hæc autem omnia verba audiens sacerdos idolorum, qui ibi commanebat, compunctus est in timore Domini et amore Jesu Christi; considerans enim, quam magna seductio et perditio animarum est cultus idolorum, relinquens omnia, festinanter perrexit ad sanctos patres ad monasterium, et
30 retulit eis omnia, quæ per malitiam dæmones inter se loquebantur. Cumque monitis salutaribus instruxissent eum sancti patres de doctrina Domini salvatoris, baptizatus est, et sancti propositi monachorum vitam arripuit, et adiuvante et cooperante gratia Dei, factus est probatissimus monachus, tantumque veneratus est et
35 tenuit virtutem humilitatis, ut omnes nimiam humilitatem eius admirarentur. Dicebat enim, quoniam omnem virtutem adversariorum nostrorum dæmonum solvit humilitatis intentio. Denique et Dominus noster Jesus Christus per humilitatem triumphavit dia-

marks, at vorr herra Jesus Krístr, sagði hann, heriade helviti ok fiotræde fiandann með einkann(lígu) litillæti. Þesse helge fadir lagde ok þat til, at hann kvez optlīga heyrð hafa, þa er fiandr þingudu, at þeir taladi a þenna hætt: «Hvargi er ver belgium briost mannz af brædi eða rangsnuinni reide, ok verði sa nöckurr, 5 er bannán eða brigzli berr sva lundgodlīga, at hann kallaz misgert hafa, ok bidi þann blidskapar, er brigzlit vakti, þa morknar þegar allr var mattr, þviat guðligrar miskunnar megn nalægiz þeim, er samþyckit semia sin i mille.» Ma her af marka, hve ohreina anda skelfir idran ok litillæti með þolinmædi, ok þat at eigi er(u) uhreinir 10 andar miök ottandi, þviat eigi hellz lengi við þeira abarning, adr sialf þeira skeyti verða þeim til plagu, ef litillætíð er meistare með mannum. Segir hinu helgi Sincleriten i sinni kenning, hversu audsyniligt þat er guðs þíone, ok tekr sva til ordz: «Sem með sliovu iarni ma eigi skip smíða, sva er omattuligt, at madrinn 15 hialpiz utan litillæti; líki madr þvi eptir hinum bersyndugu(m) i litillætinu, at¹ hann fyrirdæmiz eigi með yfirgang, ok fylgi hogværi Moysi, at hann snui² herdina af hiartanu ok megi síðan snua hardleik bergsins i blautlīga vatzins natturu. Heyri höfðingiar, hversu Moyses með hogværi síns bro(t)z gerði blautan biargsins 20 hardleik, ok ef þeir vilia rettlīga fa hans tignarsess, þa stundi þeir hellðr a hogværi en grímmleik, ok ef þeir hafa hegndarsprotann, hafi þeir þa ok sætu himnamiölsins, þat er miskunn, með ser.» Skilz þat ok i ordum ins helga Sincleriten, hversu nauðsynligt höfðingium er litillætíð sem odrum. Ma þat ok hvervetna heyra, 25 hve frabæra forþrisan þat fær mille annarra dygða.

1 af *Cd.* 2 syndi *Cd.*

bolum et omnem eius virtutem contrivit. Addebat etiam dicens, quoniam frequenter audisset daemones inter se loquentes, quia quando ad iracundiam succendimus corda hominum, si quis susti- 30 nuerit patienter convicia iniuriarum, et conversus magis rogaverit ea quæ ad pacem sunt, dicens: Quia ego peccavi, statim sentimus omnem nostram virtutem marcescere, quia approximat eis gratia divinæ potentiæ.»

18. Referebat autem beatus senior Pœmen fratribus, dicens: 35 Quoniam fuit quidam nuper monachus in Constantinopoli temporibus Theodosii imperatoris. Habebat autem parva cella foris civitatem prope proastium, qui vocatur in Septimo, ubi solent impera-

13. Einn dyrdligr fadir Pemen at nafni sagdi bræðrum opt-
 luga æfintyr þetta, at a dögum ins goda keisara Theodosi i hinni
 miklu borg Constantinopolim var nockurr merkiligr munkr, hann
 bygde einn litinn kofa fyrir utan borgina vid völlum þann er Septimus
 5 heitir. I þeim sama stad spazera keisarar¹ iafnluga, er þeir rida (eda)
 ganga ut af borginni. Konungr hafdi heyrn af, at þar var munkr
 einn, sá er alldrige geck ut af sinu herbergi. Ferdadiz keisarinn
 i þann sama stad, er munkrinn bygde, ok baud sinum mönnum
 bida sin, medan hann hitti munkinn, en hann einn for æ hans
 10 fund, ok knudi hann herbergis dyrr. Munkrinn reis upp ok
 lauk upp dyrin, kvaddi hinn komna, þott hann kendi eigi keisarann,
 þviat hann hafdi tekit koronu af höfði ser, at munkrinn fengi (eigi)
 þekt hann. Þvi næst settuz þeir nidr, ok satu badir samt. Sidan
 er þeir höfdu bediz fyrir, frettir þa þegar keisarinn at, hvern lifs-
 15 hatt heilagir fedr helldi, þeir er i Egiptalandi voru. Munkrinn
 svarar ok segir sva: «Allir þeir bidia til guds ydr æ heilsu ok
 hialpar.» Keisarinn litaz nu um ok ser ecki i kofa munksins
 nema einn meis hanganda ok þar i fa braudleifa, segir þo sva:

¹ keisarinn *Cd.*

20 tores egressi de civitate libenter degere. Audiens autem imperator,
 quod ibi esset quidam monachus solitarius, qui numquam egredie-
 batur de cella, cœpit deambulando pergere ad eum locum, ubi erat
 supradictus monachus, præcepitque sequentibus se eunuchis, ut
 nullus approximaret ad cellulam monachi illius. Ipse autem solus
 25 perrexit, pulsavitque ostium. Surrexit autem monachus et aperuit
 ei, et non cognovit eum, quod esset imperator. Tulerat enim
 sibi coronam de capite suo, ut non cognosceretur. Post orationem
 autem sederunt pariter, et interrogavit eum imperator dicens:
 «Quomodo sancti patres degunt in Ægypto?» Respondensque
 30 monachus ait: «Omnes exorant Deum pro salute vestra (*v. l. sua*).»
 Aspiciebat autem imperator intente cellulam ipsam, et nihil in ea
 vidit nisi paucos panes siccos in sporta pendentes, et dixit ei:
 «Da mihi benedictionem, abba, ut reficiamus.» Statimque festinavit
 monachus et misit aquam et sal, et misit buccellas, et comederunt
 35 pariter, porrexitque ei calicem aquæ, et bibit. Tunc Theodosius
 imperator dixit: «Scis quis ego sum?» Respondens monachus dixit:
 «Nescio quis sis, domine.» Dixit ei: «Ego sum Theodosius im-
 perator, et ob devotionem veni huc.» Hoc cum audisset monachus,

«Gef mer blezan, herra aboti, ok mautumz badir samt.» Munkrinn setr þegar framm vatn ok salt, brytr braudit fyrir þa, ok mataz sidan. Munkrinn retti at keisara ker med vatni ok bad hann drecka. Keisare mællte til hans: «Veiz þu, hverr ek em?» Munkrinn svarar ok segir: «Herra, eigi veit ek, hverr þu ert.» 5 Konungrinn svaradi: «Ek em Theodosius keisari, ok kom ek fyrir godvilldar sakir higat at hitta þik.» Þegar er munkrinn heyrde þetta, fell hann framm fyrir fætr keisaranum. Theodosius konungur mællti þa: «Sælir erut þer, munkar, er frelsit ydr af ahyggium veralldarinnar, hafit þar i mot hvilld ok hoglifi, en öngva med ollu 10 önnina nema at eins fyrir saluhialp ydvarre, hversu þer skulot i himinriki ödlaez eilifdar ömbun. En ek ma þat med sannleik segia þer, at ek em ættborinn til veralligs rikis, at ek em þurftugr sva, at ek sit alldrigi yfir minum mat utan andvara ok ahyggju.» At sva mælltu kvaddi keisarinn einsetumanninn hardla vegsamliga ok 15 geck i brott sidan. Þa næstu nott tok guds madr munkrinn at hügleida med ser, at honum mundi eigi lengr hæfa at hallda kyrru fyrir, «þviat ek veit, segir hann, at eigi at eins veralldar muga-menn, helldr af höll keisarans sialf ölldungasveitin at dæmi konungs-

prostravit se ante illum. At ille dixit ei: «Beati estis vos monachi, 20 qui securi ac liberi de negotiis sæculi tranquilla et quieta perfrui mini vita, et solummodo de salute animarum vestrarum habetis sollicitudinem, quomodo ad vitam æternam et ad cælestia præmia pervenire possitis. In veritate enim dico tibi, quia certe in regno natus sum et nunc in regno dego, et nunquam sine sollicitudine 25 cibum capio.» Post hæc autem valde honorifice salutavit eum imperator, et ita egressus est ab eo. Eadem autem nocte cœpit intra se cogitare famulus Dei, dicens: «Quoniam non oportet iam me in hoc loco esse; multi enim non solum de populo, sed etiam de palatio et de senatoribus quamplurimi, exemplum imperatoris 30 secuti, ad videndum me venturi sunt, et honorem mihi tamquam servo Dei deferendo non cessabunt. Et illi quidem hæc propter nomen Domini facturi sunt; ego autem timeo, ne forte diabolus malignus mihi subripiat, et libenter incipiam eos suscipere, et condelectetur cor meum laude et honore eorum, et per hæc iam 35 incipiam virtutem humilitatis perdere, et laudibus atque honoribus hominum delectari.» Hæc igitur omnia homo Dei secum cogitans, eadem nocte fugit inde, et perrexit in Ægyptum ad sanctos

ins munu gðraz mik at finna ok lata eigi vinnaz virðing at veita sem guds þion, ok þott þeir geri þetta fyrir vars herra skyld, þa kann vera, at því næst ginniz ek mannligs eptirmælis ok veralligrar vegsemdar, en tynag þar i mot litillætis dygdinni.» Nu þa sömu
 5 natt eptir fund þeira konungsins, neytir hann hugsanar sinnar æ þenna hætt, at hann flyði a fund heilagra fedra i egipzka eydemork. Nu hinir kærustu brædr, hugsam her af, hverssu mikilli ahyggiu guds madr villdi geyma litillætis kraptzins, at hann hitti þar fyrir i himnariki eilifa dyrd af erfidi sins athæfis, þat er hann
 10 hafði her stundliga starfat fyrir vars herra nafn.

19. Þ(ess)u næst fysumz ver fra því at segia, at heilagir fedr fluttu, at einn rikr domande ok völdugr girntiz at sia Pemenem fyrir margfalldri frægd, er hann hafði heyrð af hans athæfi. Heilagr fadir Pemen ogladdiz miok af þessu, hugsar abyrgd med ser, at
 15 gðfgir menn koma a hans fund at veita honum vegsemd, at margmugrinn alþyðunnar mun þar miok eptir vikiaz ok geraz hann at hitta, eigi sidr þickiz (hann) nu ok vita, at einvis(t) hans medferdis her af þessu mun unadaz, en litillætis kraptzinn sturlaz, sa er hann veit hvert erfidi hann hefir til þolt af blautu barnsbeini,

20 patres in eremo. Itaque consideremus, dilectissimi fratres, quanta sollicitudine virtutem humilitatis custodire famulus Dei studuit, ut in cælesti regno æternam gloriam pro labore sanctæ vitæ suæ, quem propter nomen Domini exercuerat, percipere a Christo Domino mereretur.

25 19. De hoc autem ipso sancto Pœmene referebant alii sancti seniores dicentes: Quia quodam tempore, cum advenisset iudex provinciæ audissetque sanctam opinionem beati Pœmenis, desiderabat videre eum, misitque nuntium ad deprecandum, ut susciperet eum. Beatus autem Pœmen contristatus est valde, cogitans
 30 apud semet ipsum: «Quia si cœperint personæ nobiles venire ad salutandum et honorandum me, manifestum est, quia et alii multi etiam populares homines frequentabunt me; et necesse est, ut per hoc perturbetur secreta vitæ meæ conversatio, et humilitatis gratiam, quam cum labore tanto auxiliante Domino a iuventute
 35 mea studui custodire, forsitan surripiente maligno diabolo perdam, et vanæ gloriæ incurram laqueos.» Hæc ergo apud semet ipsum pertractans, definivit quatenus excusaret magis et non susciperet iudicem. Contristatus autem iudex, quia non eum suscepisset, ait

«rædiz ek ok, ef þetta tvent tyniz, at fiandinn mun freistnistad finna med mer¹ til hegoma dyrdar.» Górir nu ræd sitt ok tekr þat til, at hann knytir² upp ok vill eigi hitta höfðingiann. Hoam fyrir þickir þetta miok domandanum, geriz nu hryggr, villdi þa leita i nõckurra bragda, þeira er hann fengi fundit helgan fodur: 5 tekr hondum systurson hins helga Pemenis ok lætr setia i myrkva-stofu, hyggr at guds madr muni fyrir þessa sök koma a hans fund at bidia sveininum miskunnar; bydr nu þionustumonnum sinum fyrir allt framm, at heilagr fadir fengi eigi her hrygd af, at sveininn skyldi þegar ut leida, er guds madr kæmi a fund domandans. En 10 segir (sva) sök sveinsins, at eigi ma uhegnt vera allt. Heyrir modir sveinsins þetta, systir ins sæla Pemenis, ferr i morkina miok af skyndingu at finna brodur sinn, nemr eigi fyrr stadar en vid hurd herbergis hans, knyr i akafa, grætr ok snóktir, beidir hann fara a fund domandans at bidia fyrir syni hennar. Heilagr guds madr 15 svarar henne at sidr, at hann górir eigi uppluka hurdina, at hon mætti inn komaz. Þa tekr hon at banna honum, kallar hann hardbrystan ok iarnhiartadan, er villdi eigi miskunn

¹ honum *Cd.*

² hnytir *Cd.*

ad officium suum: «Quoniam non merui videre hominem Dei, pec- 20
catis meis imputo.» Verumtamen nimis desideravit per quamcum-
que occasionem videre sanctum virum. Excogitavit ergo huiusce-
modi causam, quæ occasionem ei præberet videndi eum. Com-
prehendens enim filium sororis beati Pœmenis, misit in carcërem,
ut per istam occasionem aut susciperet iudicem, aut certe ipse 25
veniret ad rogandum iudicem. Dixitque ad officium suum: »Ut
non contristetur sanctus senior, mandate ei, si voluerit venire ad
me, necesse est ut statim educamus eum de carcere. Talis enim
est causa eius, quæ non possit impune transire.» Audiens autem
hæc mater iuvenis, id est soror sancti Pœmenis, abiit in eremum, 30
ubi erat frater suus, stabatque ad ostium cellulæ eius cum multo
fletu et ululatu, rogans eum, ut descenderet ad iudicem et rogaret
pro filio suo. Beatus autem Pœmen non solum ad eam nihil dixit,
sed nec ostium ei aperuit, ut ingrederetur ad eum. Tunc cœpit
illa maledicere ei, ac dicere: «Durissime et impiissime, et ferrea 35
viscera gerens, quomodo te tantus dolor fletus mei non flectit ad
misericordiam, quoniam unicum ipsum filium habeo, quem in peri-
culo mortis video constitutum?» Tunc senior mandavit ei per

veita grat hennar ok vesolld, kvez þenna einn son eiga, er hon ser nu nær til dauda dæmdan. Inn gamli guds madr segir þa til brodur þess, er honum þionadi: «Far ok flyt fyrir henni, at Pemen atti ongva sonu, því sytir hann þa eeki.» Þetta allt saman kom 5 fyrir domandann, ok mællte hann til vina sinna: «Riti þer til heilags fodur, at hann sendi mer bænabref, at ek megi þar fyrir frelsa sveininn.» Nu med margra manna bæn ok aeggian fekz þat um sidir, at guds madr ritadi til höf(d)ingians a þenna hætt: «Valld þitt ok virding lati vandliga verda eptirleitad um sök 10 sveinsins, ok ef hann sannaz dauda verdr¹, lat hann deya, at hann reinse nu her veralldar² sinn glæp, at hann fordiz þar fyrir eilifu(r) pinu(r) ins heita helvitis; en ef hann er eigi draps verdr, lykta³ sva hans male, sem rettaz er at landzlögum. Lif heill herra.»

15 20. Einn mikilligr fadir ok miok alldradr het Agathon, hann var allra fedra frægaztr af þessum tveim dygdum litillæti ok þolinmæde. Nöckurn tima sottu brædr eigi allfaer samt hans fund. Þeir höfdu heyrt, at hann hefði mikinn litillætis krapt med ser,
¹ verda *Cd.* ² ver allir *Cd.* ³ lykta *Cd.*

20 fratrem, qui ei ministrabat, dicens: «Vade, dic ei: Pømen filios non genuit, et ideo non dolet.» Hæc audiens iudex, dixit amicis suis: «Scribite ad eum, ut vel epistolam precatoriam faciat ad me, : quatenus possim eum dimittere.» Tunc iam quamplurimis sua- dentibus, sanctus senior scripsit ad iudicem dicens: «Iubeat nobi- 25 litas tua diligenter requirere causam illius, et si quid dignum morte admisit, moriatur, quatenus in hoc præsentis sæculo exsolvat crimen peccati sui, ut evadat æternas ac perpetuæ gehennæ pœnas; sin autem nihil dignum morte commisit, quod iustum videtur legi- bus, ita de eo iube discernere.»

30 20. Fuit etiam de magnis patribus quidam senior, nomine Agathon, nōminatissimus in virtute humilitatis et patientiæ. Quo- dam autem tempore perrexerunt ad visitandum eum fratres. Audi- entes enim de eo, quod magnam humilitatem habuerit, volentes- que probare, si vere humilitatis patientiam possideret, dixerunt ei: 35 «Multi scandalizantur in te, pater, quia nimis vitio superbiæ tene- aris, et ideo alios despicias, et pro nihilo eos habeas, sed et detractiones adversus fratres non cesses loqui; affirmant etiam quamplurimi, quod hæc ideo agas, quia fornicationis vitio tenearis,

villdu prova, ef hann hefði þolinmæði þar með, ok sögdu sva til hans: «Vita skulot þer, fadir, at margir styggvaz vid þat, at þu ser drambsfullr ok forsmær adra, en talir iafnan til brædra umlestr eda aleitni; sanna þat sumir, at þu gðrir þat fyrir þa skyld, at þu halldir med þer horanar glæp ok þickiz verda oeinleitare, þa er adrir eru afvirðir.» Inn agæti guds madr Agathon svarar þa: «Eigi ma ek ok eigi vil ek afneita mer þau mannlyti, er þer töldut, þviat ek þickiumz allra þeira sekr.» Fell heilagr fadir þa þegar framm fyrir fætr þeim brædrunum hinum tilkomnum ok mællte: «Bid ek ydr, brædr, at án aflati miuklætid þer varn herra, at hann mæ af med sinni likn minar sektir ok syndir.» Fyrr nefndir brædr lögdu enn til sva segiande: «Eeki skalltu ok dyliaz vid þat, Agathon, at flestir vilia þat sanna, at þu ser fullkominn villumadr.» Ok er heilagr fadir heyrde þesse þeira ord, svarar hann þeim: «Nu þott, brædr, at ek se margra synda sekr, þa em ek eigi villumadr, langt ifra ok fiarlægt se þat minu lifi.» Inir tilkomnu brædr fellu þa allir samt til fota hêlgum fedr ok badu hann segia, hvi hann braz eigi fyrri vid sva margt ofarligt, sem þeir fluttu a hann upp at osönnu, en hann villdi med öngu

et ne solus videaris errare, idcirco aliis non cesses detrahere.» Ad hæc respondens senior ait: «Hæc omnia, quæ dixistis, vitia in me esse cognosco, nec possum negare tantas iniquitates meas.» Procidensque pronus in terram adorabat eosdem fratres dicens: «Deprecor vos, fratres, ut intentius pro me misero et multis peccatis obnoxio Christum Dominum exorare non cessetis, ut indulgentiam tribuat iniquitatibus meis multis ac malis.» Ad hæc supradicti fratres addentes dixerunt ei: «Non te lateat etiam hoc, quia hæreticum te esse quamplurimi affirmare volunt.» Hoc autem cum audisset senior, dixit eis: «Licet in aliis multis peccatis obnoxius sim, tamen hæreticus penitus non sum, absit hoc ab anima mea.» Tunc omnes fratres, qui ad eum venerant, prostraverunt se in terram ad pedes eius, obsecrantes eum ac dicentes: «Precamur te, abba, ut dicas nobis, cur tanta vitia et peccata dicentibus nobis de te, in nullo commotus es; de verbo autem hæretici valde te commovisti, et abominatus es, nec sufferre potuisti auditum?» Dixit eis senior: «Illas priores culpas et peccata propter humilitatem sustinui, ut peccatorem me esse crederetis; novimus enim, quod si custodiatur humilitatis virtus, magna salus est animæ.

moti villumanz nafnit heyra mællt, ok afvirdiz allr þar vid. Inu
 gamli guds madr mællti þa: «Hina löstu ok mannlyti þolda ek
 fyrir litillætis sakir, at þer trydit mik vera syndugan mann, þviat
 ver vitum þat allir, ef geymt verdr litillætis kraptzins, at þat er
 5 haleit hialp salunni. Tökum þau dæmi, er drottinn varr gaf,
 lavardr ok lausnare Jesus Kristr; þann tima er gydingar mæddu
 hann med morgum motgerdum ok lygiligum löstum, þa bar hann
 allt þolinmodliga med litillæti, eigi sidr þa er falsvottar voru fram-
 leiddir at segia martt osatt a hann, þoldi hann eigi sidr ok þar a
 10 ofan krossins pinu allt til daudans. Predikar Petrus postoli ok
 sva: Kristr var pindr fyrir vara skyllt ok feck oss dæmi, at ver
 fylgdim hans foztsporun. Heyrir oss þvi miök þat til munkunum,
 sagdi hann Agathon, at bera alla motbarliga lute med litillæte.
 En þat at þer kolludut mik villumann, villda ek vist eigi þola,
 15 ok gerda ek mik miök bradan ok byrstan, þviat villa ok hverr
 sem einn villumadr er fraskildir lifanda gudi en samtengdr diöflinum
 ok hans ærum; tiair honum ok ecki at bidia ser med sinum
 syndum liknar vid gud, medan hann stendr i þvi, þviat hann er
 af höggvinn heilagri kristni; en ef hann snyz með sannleik til
 20 sameiginligrar truar, þa verdr hann vid tekinn af vorum (drotni)
 Jesu Kristo ok samtengiz sva sönnum gudi.» En er brædrnir
 höfdu heyrt þessa skyrligu skilgrein heilags fodur, fögnudu þeir
 miök ok hurfu heim huggadir.

Nam Dominus et salvator noster Jesus Christus, cum ei Judæi
 25 multas contumelias et convicia irrogassent, patienter cuncta tole-
 ravit, ut nobis humilitatis præberet exempla. Immissi enim falsi
 testes multa adversus eum falsa dixerunt, et usque ad mortem
 crucis patienter cuncta sustinuit. Ita enim et apostolus Petrus
 prædicabat, dicens: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens
 30 exemplum, ut sequamini vestigia eius. Oportet igitur, ut patienter
 cum humilitate cuncta adversa sustineamus. Sermonem autem,
 quem obiecistis de hæresi, non potui sustinere et valde abomina-
 tus sum, quia hæresis separatio est a Deo. Hæreticus enim sepa-
 ratur a Deo vivo et vero, et coniungitur diabolo et angelis eius.
 35 Alienatus enim a Christo, iam non habet Deum, quem exoret pro
 peccatis suis, quia ex omni parte periit. Si autem conversus fuerit
 ad veram et catholicam sanctæ ecclesiæ fidem, suscipitur a bono
 et pio salvatore nostro Christo, et reconiungitur Deo vero creatori
 et salvatori nostro Christo.»

21. Inir ellri brædr med samþyckiande ollum munkum merkrinnar Seithie attu einn tíma þa radagerd, at sæll fadir Ysaach væri vigdr til prestz þeim at þeir kirkiu, er i morkinni stod. Verdr þar nu at akvednum degi mikít munkamot. Fyrr nefndr fadir Ysaach verdr viss þessarrar tiltekiu, flyr nu i Egiptaland ok falst i akri einshverium milli þyrna, ok hyggr sik overdan prestz-vigslunnar ok þeirar virðingar. Af þessu efni gerðiz mikill fiólldi múnka at leita heilags fodur ok handtaka, ef þeir hitti. Um kvellðit er þeir gerduz vegmodir, ok mál þotti matar, letu þeir lausan asna, þann er vistir þeira bar, til aifangs¹. Leitar hann sidan sva fyrir ser, at hann lettir eigi, fyrr en hann kom i þann stad, er heilagr aboti Ysaach hafði leynz i. En er lysa tok af degi, leitudu munkarnir at asna sinum ok hittu rett þar æ, er guds madr hafði folgiz; toku nu at da hardla miok drottins tilskipan ok toku hondum heilagan fodur, ok villdu binda ok leida sva sidan mille sin. Inn virðuligi karll villde þat eigi ok mællte: «Eigi ma ek nu, brædr minir, meina ydr þetta, þviat vera kann, at þat se guds vile, at ek taka prestz vigslu, þo at ek se overdugr.»

¹ aifangs *Cd.*

21. Consilium inter se habuerunt seniores patres et omnes monachi habitantes in eremo Scythie, et consenserunt, ut pater Isaac presbyter eis ordinaretur in ecclesia, quæ in ipsa eremo sita est, ubi convenit die et hora statuta multitudo monachorum, qui in illa eremo conversantur. Audiens autem supradictus abbas Isaac huiuscemodi consilium, fugit in Ægyptum, et abscondit se in quodam agro inter fruteta, arbitrans indignum se esse honore presbyterii. Quamplurimi autem fratres monachi sequebantur, ut comprehenderent eum. Cum autem applicuissent ad vesperam in eodem agro, ut reficerentur fatigati de itinere, erat enim nox, dimiserunt asellum, qui eis sumptus portabat in itinere, ut pasceret. Cum autem pasceret asellus, pervenit in locum, ubi supradictus abbas Isaac latitabat. Cumque illuxisset dies, requirentes monachi asellum pervenerunt ad eundem locum, ubi se senior occultaverat, et admirantes valde dispensationem divinam, comprehendentes ligare et constringere eum voluerunt, et ita perducere. Venerabilis autem senior non permisit dicens: «Iam non possum contradicere vobis, quia forsitan voluntas Dei est, ut licet indignus suscipiam ordinem presbyterii.»

22. Tveir brædr voru þeir, er badir samt bygdu eitt herbergi, þeira þolinmædi ok litillæti lofudu allir hardla mikit heilagir fedr. Þetta heyrdi einn forfridr fadir, ok for at finna þa fyrir þa skyllt at prova, ef þeir hefði fullkomliga ofalsat litillæti. Bræðrnir toku
 5 feginsamliga vid honum, ok þa er þeir höfdu at munka sid lyktad psalmasöng ok heilagri bæn, gengr þesse ut einn samt hinn tilkomni fadir ok litaz um, ser þar einn grasgard, er þeir höfdu fyrir kals sakir bræðrnir. Gripr hann sidan einn fork ok fæz um fast ok brytr nidr alla kalstokkana, þa er i gardinum voru, sva gersamliga,
 10 at engi var eptir olamdr. Þeir bræðrnir sia þetta ok tala at sidr um, at þeira blidufullt yfirbragd braz ecki her fyrir. Sidan gengu þeir inn allir samt ok lyktödu psalmasöng. Eptir þat fellu þeir a kne fyrir iun tilkomna fodur ok sogdu: «Lofar þu, herra, at vid farim ok steikim þann kalbustinn er eptir stod, þviat nu er fullr
 15 timi, at ver kennim fædu.» Inn gamli fadir fell þa framm fyrir fætr þeim ok segir: «Margfalldar þackir gere ek, inir kærustu brædr, almatkum gude lausnara vorum fyrir þat, er ek se, at hinn helgi andi hefir herbergi med yckr. En eigi þvi sidr minni ek yckr ok aeggia ek, at æ, medan þit lifit, geymi þit litillætis dygdarinnar ok þolin-

20 22. Erant duo fratres monachi pariter in cella commorantes, quorum humilitatem et patientiam multi etiam de sanctis patribus collaudabant. Audiens vero quidam sanctus vir, voluit probare, si veram perfectamque humilitatem haberent; venit ergo ad visitandum eos. Cumque cum gaudio suscepissent eum, et ex more
 25 complerent orationes et psalmodiam, egressus foris cellulam vidit parvum hortum, ubi sibi olera faciebant. Apprehensoque baculo, cum toto impetu cœpit omnia olera cœdendo confringere, ita ut nihil omnino remaneret. Videntes autem supradicti fratres, nihil penitus dixerunt, sed nec vultum tristem aut turbatum habentes.
 30 Et rursus ingressi cellulam vespertinas orationes complentes, adorantes eum dixerunt: «Si præcipis, domine, ibimus, ut eum qui remansit caulem coquentes gustemus, quia iam hora est, ut cibum sumamus.» Tunc senior adoravit eos dicens: «Gratias ago Deo meo, quia video spiritum sanctum requiescere in vobis; et ideo
 35 hortor vos ac moneo, fratres carissimi, ut usque in finem custodiatis sanctæ humilitatis et patientiæ virtutem, ut ipsa in regno cælesti vos magnos et sublimes in conspectu Domini faciat apparere.»

mædis ¹, at þesse tvö kraptaverk gere yekr mikla ok dyrmæta i himnesku riki fyrir syn ok þionustu vars herra Jesu Kristz.»

23. I klaustri einhveriu var nökurr alldradr munkr ins lofsamligzta lifs, ok þar með allzkonar ohægindum um langan tima geriz nu fyrirkominn miök, einna mest fyrir þa skulld at brædr 5 kunnu öngir þær hialpir at veita krankleika hans, sem til heyrdu, enda höfdu þeir ok eigi fõng æa i munklifinu því, er hinum siuka henti. Tilfelli þetta heyrði ein gudhrædd kona, ok bad formann klaustrsins, at hon flytti inn siuka munk heim i sitt herbergi, mest fyrir þa sok, at hon matte audmiukligar akta þa lute, er hinum 10 siuka hentu, en þeir brædrnir, þar er hon var i fiölmennri borg. Fadir klaustrsins baud þa, at brædr bæri hann til guds ambattar. En hon tok at þiona honum af allri sinni kunnuztu, trudi hon, at hon mundi eigi missa verdkaups af vorum lausnara Jesu Kristo. Ok er her (hafði) sva frammfarit .iij. ær eda meirr, at munkrinn var 15 a hennar varnade, ok hon þionadi honum af allri athygli ok godvilld, toku margir meinsamir menn at ætla munkinn eptir ser ok sögdu, at hann hefde eigi hreinan hug a meyiu þeiri, er honum þionade.

1 h. litillætis *Cd.*

23. Erat quidam in cœnobio iam senex et probatissimus monachus, et incurrit gravissimam ægritudinem; confectusque nimia et intolerabili infirmitate, per longum tempus laborabat in doloribus multis, nec invenire poterant fratres, qualiter succurrerent ægritudini eius, quoniam ea quæ necessitas infirmitatis eius expetebat, non habebant in monasterio. Audiens autem quædam famula Dei 25 de afflictione infirmitatis eius, deprecabatur patrem monasterii, ut eum ad cellulam suam tolleret, ut ministraret ei, maxime autem quia facilius invenire posset in civitate, quæ necessaria ægritudini eius videbantur. Præcepit ergo pater monasterii, ut portarent eum fratres ad cellulam famulæ Dei. Ipsa vero cum omni veneratione suscipiens senem propter nomen Domini ministrabat ei pro retributione mercedis æternæ, quam credebat a Christo salvatore nostro recipere. Cumque per tres et amplius annos sedule obsequeretur famulo Dei, cœperunt homines mente corrupti, secundum scabiem mentis suæ, suspicari, quod non sinceram haberet senior 35 conscientiam de virgine, quæ ministrabat ei. Audiens autem hæc senior, exorabat divinitatem Christi dicens: «Tu, Domine Deus noster, qui solus nosti omnia, et vides, quia multi sunt dolores

En er hinn gamle guds madr heyrde þetta, bad hann guddomligan
 vars herra matt æ þenna hátt: «Þu drottinn gud vorr, er einn
 veiz alla lute, ok ser, at margir eru harmar mins krankleika ok
 vesalldar minnar, ok fyrir sva [langa kôr 1; er mer meinar, þarf
 5 ek naudsynliga þionustu þinnar ambattar, er fyrir þina skyllid
 þionar til min; gialltu ok ombuna henni, drottinn minn, i eilifu
 life, sva sem þu virdiz fyrir þina godgirnd þeim at veita, er sina
 þionkan veita siukum eda særum af ast þins blezada nafns.» En
 er nalgadiz daudadagr þessa guds vinar, komu þar til margir helgir
 10 fedr med brædrum af munklifinu. Þa sagdi hinn gamli fadir sva:
 «Bid ek ydr, minir fedr ok brædr, at þa (er) ek em andadr, takit þer
 staf minn. ok plantid hann yfir leide minu, at þer vitit, þa er hann
 berr blom ok gefr af ser avðxt, at ek hefi reinan hug haft ok
 samvizku æ þesse guds ambatt, er mer þionar fyrir guds nafn.
 15 En ef stafinn blomgaz eigi, þa vitit til fullz, at ek hefir ohreinn
 verit af henni.» Nu er guds madr var frammlidinn af þessum
 heimi, toku heilagir fedr stafinn ok plöntudu a leidi hans. En hann
 blomgadiz ok bar avðxt þann fyrstan tima, er þess var von, sva
 1 [langar eyr *Cd.*

20 ægritudinis et miseræ meæ, et afflictionem consideras tantæ infirmitatis,
 quæ me ita per tantum consumpsit tempus, ut necessarium habeam
 obsequium huius famulæ tuæ, quæ mihi propter nomen tuum mi-
 nistrat; tribue ei, Domine Deus meus, condignam mercedem in vita
 æterna, sicut dignatus es promittere propter bonitatem tuam his,
 25 qui propter nomen tuum exhibent egenis et infirmis suum mini-
 sterium.» Cum autem approximasset dies transitus eius, convenerunt
 ad eum quamplurimi sancti seniores et fratres de monasterio,
 et dixit ei senior: «Obsecro vos, Domini et patres et fratres,
 ut, cum defunctus fuero, tollatis baculum meum et plantetis eum
 30 super sepulcrum meum, et si radices fecerit miseritque fructum, tunc
 scietis, quia munda est conscientia mea a famula Dei, quæ mihi
 ministrabat. Si autem non fronderit, scitote, quia non sum mundus
 ab ea.» Cum ergo vir Dei exiisset de corpore, secundum
 præceptum eius sancti patres plantaverunt baculum eius super sepul-
 35 crum ipsius, et fronduit, accedenteque tempore protulit fructum;
 et admirati sunt omnes glorificantes Deum. Ad tale enim miraculum
 etiam de vicinis regionibus multi convenientes magnificabant
 gratiam salvatoris, nam et nos ipsam arbusculam vidimus, et

at allir undruduz, er sa, ok gulldu gudi dyrd fyrir. Margir komu ok þar af nalægium herudum daandi drottins dyrd ok þesse takn. Vær sáam ok einn blomgadan kvist þessa stafs ok gerðum gudi þackir, þeim er allðri fyrirlætr þa, er honum þiona með hugarins reinleik ok sannleik verksins.

24. Nockurn tíma var einn odr madr grimmliga kvaldr leiddr til herbergis ins helga fodur Apollonij abota, ok (er) hinir tilkomnu badu helgan fodur bidia fyrir munn hins æra til guds ok gefa honum heilsu, svarar fadir Apollonius, kvez ongan verdleik til þess hafa ne valld at drottna diöflum. En er hann kom eigi þessu einu vid, ok þeir badu hann með tarum, þa hlyddiz hann vid um sidir sigradr af bæn þeira, ok bauð oreinum anda ut at ganga af guds skepnu fyrir nafn ok valld vars herra Jesus Kristz lausnara allz lyds. Þa svarar fiandinn honum sva: «Nu þo at ek verða fyrir valldi Kristz ut at ganga, þa mun ek fretta þik at hvaru eins æventyrs, þess er i gudspiallinu er skrifat: hver eru kid eða hverir eru saudir?» Guds madr Apollonius svarar honum sva: «Kidin megu at sönnu segiaz ranglatir menn, milli þeira em ek syndafullr ok sekr, meinsamr ok motgiarn almatkum gudi; en

benediximus Dominum, qui protegit in omnibus in sinceritate et veritate sibi servientes.

24. Quodam tempore ad beatum abbatem Apollonium duxerunt quendam vexatum, qui fortiter a dæmonio torquebatur. Cumque per triduum observarent, qui cum eo venerant, obsecrantes senem, ut eum in nomine Christi fuis ad Deum precibus curaret; respondens senior, dixit eis non esse se huius meriti, ut dæmonibus imperaret. Cum autem persistenter, qui venerant, rogantes eum, flentes et nimis deprecantes, tandem acquievit. Cum autem in nomine Domini salvatoris nostri imperaret dæmoni dicens: «Exi, immunde spiritus, de plasmate Dei!» Tunc respondens dæmon dixit ei: «Ego quidem imperante virtute Christi egredior, tamen interrogabo te sermonem, ut dicas mihi: Quid est quod scriptum est in evangelio, qui sunt hædi, et quæ sunt oves?» Respondens autem senior dixit ei: «Hædi quidem iniusti sunt, inter quos et ego sum peccator, qui multis peccatis obnoxius sum; oves autem Deus novit quæ sunt.» Tunc exclamavit dæmon voce magna, dicens: «Propter humilitatem tuam stare omnino non possum.» Et statim egressus est de hoc homine, quem obsederat. Videntes autem omnes qui astabant, dederunt gloriam Deo.

sialfr gud veit, hverir saudirnir eru.» Þá kalladi fiandiun hatt ok mællte: «Óngu moti ma ek her vid þola þínu lofigu litillæti.» Hvarf hann þá fra hinum oda. En madrinn varð þegar alheill. Lofudu allir gud ok hinn helga Apollonium, þeir er þessa iartein sæa.

5 25. Heilagir ok alldradir fedr fluttu þat fyrir oss, at einn munkr var i morkinni Scithie, er fystiz at finna heilaga fedr, þa er gudi þionudu i þeim stad, er Cellia heitir, þviat þar byggia serhverir munkar i serhverium kofum. En (er) heilagr fadir faun
 10 óngvan audan kofa, þann er hann mætti herbergiaz i, lanadi
 nõekurr gamall madr honum audan kofa, þann er hann mætti herbergiaz i, er hann atti, ok bad hann þar dveliaz þangat til, er hann fengi ser annan, þann er hann mætti vel i vera. Her ber nu sva til, at margir munkar girntuz heyra guds ord ok foru optliga flokkum a fund þessa helga fodur ins nykomna, þviat hann hafði
 15 mikla miskunnargiðf þegit af gudi til andligrar kenningar. Þetta fregnar inn gamle fadir, sa er honum hafði herbergit lanad, ok færð fundar mikillar ok afvirdingar vid hinn ok segir sva: «Þenna stad hefi ek nu bygdan sva margan (dag) ok dægr, at þat er tortalit, ok koma siallstundum at eins brædr a minn fund, ok þo þa a

20 25. Referēbant sancti seniores nobis dicentes: Quia fuit quidam monachus in eremo Scythi; venit autem ad visitandos sanctos patres in loco, qui dicitur Cellia, ubi multitudo monachorum divisim habitabat cellulis. Cumque non inveniret ad præsens cellulam, ubi posset manere, quidam de senioribus habens aliam va-
 25 cantem cellulam, dedit ei dicens: «Interim repausa in hac cellula, donec invenias ubi possis manere.» Cumque ad visitandum eum convenirent quamplurimi fratres, desiderantes ab eo audire verbum salutis æternæ, habebat enim spiritualem gratiam docendi verbum Dei; videns ille senior, qui ei ad habitandum præstiterat cellam,
 30 invidia livore cor eius vulneratum est, et indignari cœpit ac dicere: «Quoniam ego tantis temporibus in hoc loco habito, et ad me non veniunt fratres nisi rarissime, et hoc in diebus festis, et ecce ad istum impostorem pæne quotidie fratres quamplurimi vadunt;» dixitque discipulo suo: «Vade, et dic ei, ut egrediatur
 35 de cellula illa, quoniam necessaria est mihi.» Cum autem perrexisset discipulus eius ad illum fratrem, dixit ei: «Mandavit abbas meus sanctitati tuæ, iube ei per me mandare, qualiter habeas, audivit enim te infirmari.» Ipse vero remandavit ei dicens: «Ora

hatidisdögum, en til nygernings þessa þeysiz nær hversdagliga mu-
gr munka.» Mællte sidan til lærisveins síns: «Gack ok seg honum,
at hann verdi brottu or kofa þeim sem hann byggvir, þviat ek
þarf at hafa hann at skylldu.» Sveinninn for, sem fyrir hann var
lagt, ok sagði til brodursins: «Aboti minn segir þer guds qvediu 5
ok baud mer eptir fretta, hversu þinn heilagleikr hefðiz vid, þviat
ek heyrða, at þu syktiz.» Heilagr fadir sendi þau ord aptr med
sveininum, at hann bad hinn gamla fodur bidia fyrir ser, lez hann
hafa hardla krankan kvíð. Sveinn for aptr ok sagði sva abota
sinum: «Hann bad þik þarfatlíga sem guds engill, at þu mundir 10
gefa honum .ij. daga frest, at hann mætti leita ser annars herbergis.»
En er líðnir voru þadan þrir dagar, sendir hann svein sinn ok
bad hann bera þat bod, at hann yrði brottu af herberginu: «Seg
honum ok sva, ef hann dvelr or þessu, at þa mun ek koma med
staf minn ok reka hann bardan a braut or kofanum.» Sveinn for 15
ok bar fyrr inntum fôður þesse ord: «Vita skalltu, at aboti minn
er miok sorgmodr um krankleika þinn, ok þat villdi hann vita,
ef nôckut skadiz.» Guds madr mællte þa: «Þackir gere ek þinni
ást, er þu elr sva mikla ónn at minum hag, ok vit, at fyrir þina

pro me, domine pater, quia valde stomachum doleo.» Reversus 20
autem discipulus dixit abbati suo: «Nimis rogat sanctitatem tuam,
ut vel duos dies iubeas ei inducias dare, ut possit sibi aliam cel-
lam providere.» Transactis autem tribus diebus iterum misit disci-
pulum suum, dicens: «Vade, dic ei, ut egrediatur de cellula mea;
nam si rursus distulerit, dices ad eum, quia continuo venio, et cum 25
baculo cædendo expello eum de cella mea.» Pergens autem disci-
pulus ad supradictum fratrem dixit ei: «Quoniam valde sollicitus
est abbas meus de infirmitate tua, ideo misit me requirens, si
melius habeas.» At ille hæc audiens dixit: «Gratias ago, domine
sancte, caritati tuæ, quia sollicitus es de me, verumtamen preci- 30
bus tuis melius habeo.» Reversus autem discipulus dixit abbati
suo: «Etiam et nunc deprecatur sanctitatem tuam dicens, ut usque
ad diem dominicum exspectes, et statim egredietur.» Cum autem
advenisset dominicus dies, et non egrederetur, accipiens vectem
senior, inflammatus invidiæ et iracundiæ spiritu pergebat, ut cæ- 35
dendo expelleret eum de cella sua. Accedens autem discipulus
eius dixit: «Si iubes, pater, præcedo te et video, ne forsitan aliqui
fratres ad salutandum eum venerint, et si viderint, scandalizentur.»

bæn betraz mikit um.» Sveinninn hvarf heim ok flutti fyrir abota sinum mæl munksins þessa kostar: «Enn beiddi hann, herra minn, at þu mundir bida hans framan til sunnudags, ok yrði hann¹ þa i brottu.» Nu kemr drottinsdagr, ok brodirinn er eigi brottu or
 5 kofanum. Tok inn gamli karll nu klædi sin ok gerdiz heiman med aufundar anda ok reide at reka brodurinn i brott med bardögum af herberginu. [Sveinninn gengr at honum ok segir: «Nu mun ek, fadir², fara fyrir, ef þu lofar, ok vita, ef nöckurir brædr eru komnir at hitta hann, þviat ef þeir sia þik, þa verdr þeim þat at mikilli
 10 stygd.» Ferr hann ok framm kemr, talar sva til husbonda: «Aboti minn kemr her skiotliga at vitia þin, ok þvi bid ek, at þu gangir ut i mot honum, at hann kemr med mikilli ást þinu at vitia.» Heilagr fadir gengr ut skiott ok gerer sik hardla gladan, rennr i mot hinum tilkomna, ok er hann sa hann, fyrr en þeir fyndiz,
 15 fellr hann allr til iardar ok vegsamar inn gamla födur med sva sagdri þackagerd: «Ombuni þer almattigr gud, hinn kærasti fadir, med eilifri gæzku, ok bue þer biarta vist ok dyrdliga i himneskri Hierusalem milli sinna heilagra manna fyrir þat herbergi, er þu hefir mer lanad fyrir sakir hans dyrdarfullz nafns.» Inn gamli madr komz vid hardla miok i hiartanu, er hann heyrdi þesse hans ord, kastar þegar a brott stafnum ok hleypr a hals helgum fedr
 20 ¹ þat *Cd.* ² [rettet: Nu mun ek fadir sia þik *Cd.*

Præcessit ergo discipulus, et ingressus ad eum dixit: «Ecce abbas
 meus venit ad salutandum te, egredere ergo celerius, et cum gratiarum
 25 actione occurre ei, quia pro nimia caritate et dilectione venit ad te.» Qui statim surgens cum nimia alacritate occurrit ei. Cumque vidisset eum, antequam appropinquaret ad eum, prostravit se pronus in terram, adorabatque senem cum gratiarum actione, dicens: «Retribuat tibi Dominus, carissime pater, bona æterna pro
 30 cellula tua quam mihi propter nomen eius præstitisti, et in cælesti Jerusalem inter sanctos suos Christus Dominus tibi gloriosam et splendidam præparet mansionem.» Hæc audiens senior, compunctus est corde, et proiciens baculum cucurrit in amplexus eius, et osculatus est eum, et invitavit illum ad cellulam suam, ut pariter
 35 cum gratiarum actione sumerent cibum. Vocavit autem senior supra memoratum discipulum suum, et interrogavit eum dicens: «Dic mihi, fili, si dixisti verba isti fratri, quæ propter cellulam mandavi ut diceres ei?» Tunc discipulus eius confessus est ei

ok bydr honum til sins herbergis með allri olværd, kallar sidan til sin sveininn ok spurdi, ef hann hefði flutt þau ferligu ord, er hann hafði fyrrmeirr bodit honum til þessa helga mannz. Sveinninn segir honum þa allt id sannazta af, hve farit hafði, kvez eigi nenna ne treystaz at kveda nei vid hans bodskap fyrir hlydni ok 5 ok litillæti þat, sem hann var skylldr honum at veita sem höfðingia sinum ok herra, ok lez þo engi þau ord hafa framm flutt, er fyrir hann voru lögð. Inn gamli fadir þetta heyrandi fell framm fyrir fætr lærisveinsins ok sagdi sva: «Nu rett i dag ok hedan fra skalltu vera minn lærifadir, en ek þinn lærisveinn, þviat fyrir 10 þina stundan ok stilling, ást ok otta til guds hefir varr herra Jesus Kristr holpit hvarstveggia sa(l) fra syndagialldi, mina ok þessa meinlausa munks.» Heyrit þer agætan mann ok þo lærisvein, þann er med algerri ast Kriz elskadi sinn abota, sva at hann ottadiz eigi iafnmiok sina synd sem hitt, ef hans andligr fadir felli i 15 reidinnar fen eda öfundarinnar forad, ok fyrirfariz þar af allr avöxtr hans andligr starfs ok erfidis, þess er hann hafði þolt fra bernsku til elli til hins eilifa lifs; lyktadiz af því helldr hizig, at med miskunnargiöf vars drottins glödduz þeir badir samt i guds fride. 20

26. Paulus aboti atti enn at sogn heilagra fedra einn agætan
i minu *Cd.*

dicens: «Vere, domine, dico, quia propter humilitatem, quam tibi exhibere debeo tamquam patri et domino, ideo non audebam respondere tibi aliquid, quando me mittebas ad eum; verumtamen 25 nihil eorum dixi ei, quæ mandabas ad eum.» Hæc audiens senior, statim prostravit se ad pedes eius dicens: «Ex hodierna die tu meus pater esto, et ego discipulus tuus; quoniam te festinante et moderante ac cum timore et caritate Dei agente, et meam et illius fratris animam de peccati laqueo Christus Dominus libera- 30 ravit.» Pro fide enim et sancta sollicitudine et intentione discipuli, qui perfecte in caritate Christi diligebat abbatem suum, et anxie timebat, ne per invidiæ et iracundiæ vitium aliquid tale ageret pater suus spiritualis, ut perderet omnes labores sanctos, quos ab ineunte ætate in Christi servitio pro vitæ æternæ præ- 35 miis laboraverat. Ideoque Dominus donavit gratiam suam, ut in pace Christi pariter lætarentur.

26. Dicebant sancti seniores de discipulo abbatis Pauli, nomine

lærisvein ath hlydni ok litillæti, þann er Johannes het. Sa var hans hattr, þott aboti Paulus bydi honum miok torbreytiliga lute, at hvarki heyrði af honum mögl ne motmæli. Nöckut sinn bar sva til, at aboti sendi hann i næsta bæ, sem naudsyn krafði til
 5 klaustrsins, eptir uxna myke, ok bad hann bera heim hvatliga til munklifissins. En i þeim stad var leona ein mannskæd miök. Þesse sami Johannes (geck) ut, sem aboti baud, ok er hann var a ferd kominn, segir hann til abota sins: «Heyrt hefi ek, fadir, miok marga menn segia, at leona ein ill ok grimm se a veginum.»
 10 Aboti Paulus sagði þa til hans með keski nockurri þessa kostar: «Rennr hon a þik, bitt hana ok leid sva til min.» [En at aptni dags er brodirinn kom til þess stadar, er leona var, rann hon a hann.¹ Brodurnum var obilt, þrifr til hennar ok villdi hallda henne. Hon sleiz or hondum honum ok flyr i morkina. En hann sækir eptir
 15 ok segir sva: «Aboti minn baud, at ek skyllða þik bundna leida til hans.» Dyrit nam þa stad, sva at honum var þa hægt at höndla þat; hverfr hann heim sidan. I annan stad var aboti heima hardla hugsuokr, hversu honum tækiz til, er stundin dvaldiz; þar næst gat

¹ [mgl. Cd.

20 Joanne, quoniam magnam haberet humilitatem et virtutem obedientiæ, ut etiam difficiles causas imperante ei abbate, in nullo penitus contradiceret, sed nec leviter in aliquo murmuraret. Cum autem necessarius esset in monasterii utensilibus fimus boum, misit eum abbas in proximum vicum, ut requireret ibi fimum boum et
 25 cum celeritate afferret ad monasterium. Erat autem in loco illo mala bestia læna. Statim egressus discipulus eius Joannes, ibat secundum præceptum abbatis; cumque pergeret, dixit abbati suo: «Domine pater, audiui quamplurimos dicentes, quia in illo loco mala bestia læna sit.» Tunc senior, quasi ioculariter dicit ei:
 30 «Si venerit super te, tene et alliga eam, et adduces eam tecum.» Cum autem venisset ad locum iam vespere, statim egressa læna irruiit super eum. Et ille comprehendens tenere eam voluit, illa vero excutiens se de manibus eius aufugit. Sequebatur autem ille dicens: «Quia abbas meus præcepit, ut alligatam te perducam
 35 ad eum.» Continuo autem stetit bestia, et tenens eam revertebatur ad monasterium. Dum autem retardaret in itinere, abbas nimis sollicitus pro eo tristabatur graviter; et ecce subito supervenit

hann at lita, hvar lærisveinn hans var ok leonan með honum. En er hinn gamli fadir feck seed ferd hans, undradiz hann hardla miok ok gerdi gudi drottni vorum lof, sem verdugt var. Lærisveinn mællte þa til hans: «Se her, fadir, nu leidda ek heim, sem þu bault, bundna leonuna.» Inn gamli fadir villdi lægia skilning hans, at hann drambadi eigi her af ne upp hæfiz i hugsan sinni, ok sagdi sva: «Rett sem þu ert utan skyn ok skilning, slikum sama hætti leiddir þu higat þetta skynlausu kvikende. Nu far ok leys hana ok lat fara, hvert er henni likar.»

27. Einn alldradr madr ok heilagr sendi lærisvein sinn eptir vatni; brunnrinn var miok langt af herbergi heilags fodur. En sveinn gleymdi at taka taug, þa er hann var vatnit vanr upp med at draga. Nu er hann kom til brunzins, vard hann hryggr hardla miok, þviat langt var heim til herbergis þeira, veit nu eigi giörla, hvat til rada er, eda hvert æ skal snua; þickir langt heim at hverfa, ok ferst þat því fyrir, fellr nu framm med tærum ok miklum hugartrega, ok mællti sva: «Miskunna mer, drottinn, eptir miskunn þinni, þu er gördir himin ok iörd, hafit ok hveria lute, er i þeim eru; þu er einn samt görir mikla miskunn vid þion þinn, þann er

discipulus eius tenens ligatam lænam. Quod cum vidisset senior, admiratus valde gratias agebat salvatori nostro Domino. Dicit autem discipulus eius: «Ecce, domine, sicut præcepisti, adduxi lænam ligatam.» Volens autem humiliare sensum eius senior, ne extolleret se in cogitationibus suis discipulus suus, ait ei: «Sicut tu insensibilis es, ita etiam et istam insensibilem bestiam adduxisti; solve ergo et dimitte eam, ut pergat ad locum suum.»

27. Quidam de sanctis senioribus misit discipulum suum ad hauriendam aquam. Longius autem erat puteus a cella senioris. Oblitus est autem secum tollere funem discipulus eius, quo hauriret aquam. Cumque pervenisset ad puteum, contristatus est valde, quia longe erat cellula eorum; quid ageret, quo se verteret, nesciebat, dubitabat enim ad cellulam sine aqua reverti. Tunc anxius nimis prostravit se in orationem cum lacrymis dicens: «Domine, miserere mei secundum magnam misericordiam tuam; qui fecisti cælum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, qui fecisti mirabilia magna solus, miserere mei propter servum tuum, qui misit me.» Et cum exsurrexisset ab oratione, exclamavit dicens: «O putee, putee, servus Christi abbas meus misit me, ut hauriam

þu sendir » Her eptir stendr hann upp af bæninni ok kalladi hatt: «Heyrit, brunnarnir, segir hann, mik sendi Kriz þionustumadr aboti minn at taka vatn.» Þegar skiott springr vatnit upp, sva at læ a böckum brunnzins, fyllir hann fötu sina ok ferr heim
 5 sidan dyrkandi drottins matt lausnara vars. En brunnvatnit veik ser aptr i sinn stad.

28. Var brodir nöckurr i munklifi einu, Eulalius at nafne, pryddr med mikilli litillætis miskunn. Mörg þau misfelli, er til fellu med hinum vängeymnorum brædrum, þa sögdu þeir upp a
 10 þenna hinn meinlausa mann Eulalium, er fyrr var nefndr. En hinir lagu i hleinu, er valldit höfdu. Her fyrir var hann optliga asakadr af inum ellrum brædrum. En hann neitadi alldrigi, fellr helldr framm fyrir fætr þeim ok sagdiz sekr, lez vanvirkliga gert hafa. Nu er þetta barst at opt, var (hann) iafnan asakadr, ok
 15 eigi sidr, sem reglan baud klaustrsins, lagdar a hann föstur ferdægurur eda þridægurur i samt. Þetta allt bar hann med þolinmædi. Þvi næst komu i einn stad hinir ellri brædr ok kærdu fyrir fodur munklifissins ovisir litillætis dygdar ok þols þess, er brodirinn hafdi, ok sögdu sva: Hugleid, fadir, hvat til er, hversu lengi ver skulum

20 aquam.» Statim autem ascendit aqua sursum usque ad os putei. Et cum implesset lagenam suam frater, abscessit glorificans potentiam Domini salvatoris; aqua autem putei reversa est in locum suum.

28. Fuit quidam frater in monasterio, nomine Eulalius, nimis gratia humilitatis ornatus. Si quid igitur, ut solet, culpabile
 25 admisissent fratres negligentiores, excusantes semet ipsos supradictum fratrem asserebant esse culpabilem. Cumque argueretur a senioribus fratribus, non negabat, sed prosternebat se in terram, et adorans eos se dicebat peccasse et negligenter fecisse. Cum autem iterum ac frequenter accusarent eum, et secundum regulam
 30 monasticam biduana ac triduana ieiunia ei indicerentur, ille omnia patienter tolerabat. Ignorantes autem fratres, quia hæc omnia pro humilitatis virtute patienter sustineret, convenientes pariter, et maxime seniores fratres ad patrem monasterii, dixerunt: «Consi-
 35 dera, pater, quid faciendum sit; quamdiu enim possumus sustinere negligentias et damna, quæ frater ille Eulalius facit in monasterio? Iam pæne omnia vasa et utensilia monasterii confracta sunt et exterminata per negligentiam eius. Quomodo ergo iste talis tolerandus est?» Respondens pater monasterii ait: «Interim pau-

þola oskil þau ok skada, er brodir Eulalius¹ gorir her innan klaustrs. Nu eru þrotin nær oll ker klaustrsins ok þarfindi stadarins eydd fyrir hans vangeymslu. Nu siai þer, herra, hversu hann skal þola hedan af.» Fadir klaustrsins sagði þa: «Ver skulum fram dögum lengr þola brodurnum, ef her geriz eigi annarr utvegr æ.» At sva 5
maelltu skildu þeir ræduna. For brodir i brott, en aboti geck inn i kofa sinn ok bad til guds, at hann birti honum, hveria endalykt hann skyldi a fella efni brodur Eulalij. Eigi var langt at bida, adr gud birti orskurd þessarra mala. Let aboti þa kalla saman brædr ok talar a þessa leid til þeira: «Truit mer, brædr, at ek 10
anza meirr matduksposa brodur Eulalij med litillæti hans ok þoli en ollu þvi gods, er þer gerit med hiartans hviskri ok mogli þvi, er þer synit i mot honum i munklifnu; þat til marks, at gud mun birta ydr nu skiott, hvers verdleiks þesse madr er. Ok þvi byd ek, at þer latid higat bera matduksposa hvers ydvars.» En 15
er þeir komu þar, let hann tendra lios ok kastadi þar ut æ öllum senn posunum. Brunnu þegar allir a einu augabragdi utan þann einn, er heilagr Eulalius atti, sa hittiz oskaddr ok med ollu
3 Eusebius *Cd.*

cos dies sustineamus fratrem, et postea ordinavimus de eo, quod 20
competit fieri.» Hæc dicens dimisit fratres. Ingressus vero cel-
lulam prostravit se in orationibus obsecrans misericordiam Domini,
ut ei manifestare dignaretur, quid ordinare aut definire posset de
sæpe dicto fratre. Tunc revelatum est ei, quid ageret. Convoca-
vit ergo omnes fratres abbas, dixitque eis: «Credite mihi, fratres, 25
quia magis opto mattulam fratris Eulalii cum humilitate et patien-
tia eius, quam omnia opera eorum dumtaxat, qui murmurantes in
cordibus suis operantur in monasterio. Ut autem ostendat vobis
Dominus, quale meritum habet ipse idem frater apud Deum, præ-
cipio vobis, ut deferantur mihi mattulæ omnium fratrum.» Quas 30
cum detulissent, iussit ut accenderent ignem, et misit in eum
omnium fratrum mattulas; quæ statim combustæ sunt, præter
mattulam fratris Eulalii, quæ integra reperta est, et non est com-
busta. Cumque hoc vidissent fratres, timuerunt valde, et prostra-
verunt se in terram, veniam et indulgentiam a Christo Domino 35
postulantes, et collaudantes admirabantur nimis patientiam et hu-
militatem fratris Eulalii. Denique ex eo honorabant et magnifi-
cabant eum tamquam unum de magnis patribus. Istos autem ho-

obrunninn. Bræðrnir urdu hræddir miok ok ottafullir vid þessa syn, fellu framm ok badu miskunnar vars herra, en lofudu, sem verdugt var, ok dadu þol ok litillæti brodur Eulalij, vegsömudu hann þadan ifra ok mikludu sem einn völdugan födur. Virðing
 5 þessa matti brodir Eulalijus med öngu moti þola ok sagdi med sialfum ser: «Vei mer veslum manni, hversu hormuliga ek hefi tynt litillæti minu, því er ek lagda langan tima allan kost til at ödlaz med guds fulltingi.» Tok sidan þat ræds, at hann leyndiz eina nott i brott or klaustrinu, ok letti eigi fyrr farlengd sinni,
 10 en hann kom i eydemork, þa er engi kendi hann, ok bygdi þar eitt litit hreysi. Hafnadi hann sva, sem nu var heyrt, heimligt lof mannanna, at hann ödladiz i oordinni verolld eilifa dyrd ok öþrotnandi vegsemd af vorum herra Jesu Kristo.

29. Þat heyrir miok til at hafa kunnleika af lofsamligu
 15 litillæti ins sæla abota Anastasij, þess er ver skapadim hug varn ok hiarta eptir dasamligrí hans hogværi. Heilagr fadir Anastasius atti einn texta med einvala bokfellum ok hinum bezta penna ritinn, þann er eigi var verri en attian aurar silfrs, þvíat þar var æ allt hit forna lögmál ok id nyia. Nu bar sva til, at brodir nockurr
 20 gerdiz at vitia heilags fodur Anastasij fyrir astar sakir, at hann

nores et laudes non poterat sustinere frater Eulalijus dicens: «Væ mihi infelici, quia perdedi humilitatem meam, quam tantis temporibus acquirere, auxiliante et adiuvante me Christo Domino, festinaui.» Consurgens itaque nocte, egressus de monasterio fugit in
 25 eremum, ubi nullus eum agnosceret, et ibi in spelunca habitavit. Noluit enim temporales hominum laudes, sed cælestem æternamque gloriam a salvatore nostro Christo in futuro sæculo percipere.

29. Beati abbatis Anastasii laudabilem humilitatem et patientiæ virtutem oportet ut cognoscamus, quatenus admirabilem magnanimitatem et tranquillitatem animæ eius considerantes, imitemur
 30 exemplum. Hic itaque Anastasius habebat codicem in pergamenis valde optimis scriptum, qui decem et octo valebat solidis, totum enim vetus et novum Testamentum continebat. Cum autem quidam frater venisset ad eum visitandi gratia, vidit in cellula eius
 35 codicem ipsum, et concupivit, furatusque est eum, et abiit. Supra memoratus autem abbas Anastasius, cum requisisset eadem die ad legendum codicem suum et non invenisset, intellexit, quia frater ille furatus esset eum, et noluit mittere post ipsum nec requirere

brodirinn bra augum til bækrinnar, girntiz þar næst, en stal i brott sidan ok for heimleidis. Fyrr inntr fadir Anastasius leitadi hinn sama dag textans ok villdr̃ sia upp æa, ok fann eigi; þottiz nu þegar vita, at brodirinn mundi tekít hafa, villdi þo eigi senda eptir honum, at eigi kæmi meinsære ok biati a mistekiuna. Brodirinn for i næstu borg med bokina ok villdi selia ok mat fyrir .xvi. aura. Sa er til kaups var talar sva: «Lia mer, brodir, bokina, at ek prova, ef hon er þessa verd.» Hann gerir þetta. Brodirinn fær honum i hendr textann. En hann for þegar æ fund hins helga fodur Anastasij med bokina ok bad hann segia, ef honum þætti verd .xvi. aura, sagdi at sva var metin. Heilagr aboti Anastasius sagdi, ath bokin var hardla god, ok hon var vist ecki verri en sva. Hinn ferr heim ok segir til þess brodur, er bokina let fala: «Se her bokarverdit, ok vit, at ek sagda hinum (helga) Anastasio um bokina, ok kvat hann hana þess vel verda.» Hinn fretti at brodirinn, ef fadir Anastasius hefði þar ecki ord fleira um. «Tru mer, sagdi hinn, at hann taladi ðngu ordi framarr.» Ok þa er hinn hvinski heyrdi þetta, sagdi hann sva: «Eigi vil ok nu selia

1 Med dette Ord begynder et Membranfragment i 668 qv.

eum, ne post furtum etiam periuria adderentur. Descendens autem frater ille in eam, quæ in proximo erat, civitatem, voluit distrahere codicem illum, petebat autem in pretio eius solidos sedecim. Dicit ei ille, qui eum emere volebat: «Da mihi codicem, ut possim probare, si tanti pretii valet.» Dedit ergo ei codicem, ut probaret eum. Statim autem frater ille cum ipso codice perrexit ad sanctum Anastasium, et rogabat eum dicens: «Iube considerare, pater, codicem istum, et æstimare eum, si valeat solidos sedecim, quoniam tantum pretii petit, qui distrahit illum.» Dixit autem abbas Anastasius: «Quia bonus est codex, et valet tanti.» Reversus autem qui eum emere volebat, dixit distrahenti: «Ecce accipe pretium, quia ostendi codicem abbati Anastasio, et dixit mihi: quia bonus est codex, et valet tanti.» Interrogavit autem frater ille, si nihil beatus Anastasius dixit aliud. Cui respondens ille ait: «Crede mihi, quia nihil penitus mihi aliud dixit.» Hæc cum audisset frater ille, dixit ei: «Quia iam recogitavi, frater, et nolo distrahere codicem meum.» Compunctus enim corde festinanter perrexit ad abbatem Anastasium, et prostravit se in terram ad pedes eius, et precabatur cum fletu et lacrymis pœnitendo, ut re-

þer hana ¹, brodir, þviat ek þickiumz nu skilia, hvers [verd er ².] Komz hann þa vid af ollu hiarta, ok for iafnskiott a fund ins helga Anastasij ok fell til fota honum ok bad hann med tærum taka aptr vid bokinni. En aboti Anastasius villdi þat vist eigi,
 5 bad brodurinn fara i guds fride, «ok haf nu bokina med villd minni.» Brodirinn bad hann æ idrandi med tærum, at hann tæki aptr vid textanum, lez hvergi hugro hafa mega, fyrr en þat væri þegit. Feckz þat þa um sidir, at aboti tok vid bok sinni. En brodirinn var med hinum helga Anastasio allar stundir sidan, medan
 10 hann lifde.

30. Þar var nockurr einsetumadr, Peor ³ at nafni, af inum fornum fedrum, þenna hafdi hinn helgi Antonius lærdan nær frumvaxta ok kent heilaga ⁴ munka hattu. Hann dvaldiz ok fa þau misseri med hinum helga Antonio. Ok er Peor var halfþritögr
 15 at allðri, for hann a brott i morkina at byggia einn ser med villd ok samþycki ins helga Antonij. Heilagr fadir Antonius taladi sva til hans at skilnadi þeira: «Far nu, Peor, ok hidst; þar er þer

¹ bok *Fr.* ² [hun er verd *Fr.* ³ Peior *her og senere Fr.* ⁴ *saal. Fr.*; honum *A.* ⁵ dvelzt *Fr.*

20 *susciperet codicem suum. Sed non acquiescebat ei abbas, dicens: «Vade cum pace, frater; ecce iam cum voluntate mea habe ipsum codicem.» Ille autem persistebat cum lacrymis petendo eum dicens: «Quia si non susceperis codicem, domine pater, nullo modo requiescet anima mea.» Post hoc ille recepit codicem suum; nam*
 25 *frater ille permansit apud beatum Anastasium in cellula eius usque in exitum vitæ suæ.*

30. *Fuit quidam eremita, Pior nomine, de antiquis patribus, quem beatus Antonius adolescentem in sancto proposito monachorum instruxit. Demoratus est autem apud beatum Antonium*
 30 *annos paucos. Cumque viginti et quinque esset annorum abiit ad alium secretum eremi locum, ut solitarius habitaret, hoc etiam volente et consentiente beato Antonio. Dixitque ei sanctus Antonius: «Vade, Pior, et habita ubi volueris; et cum tibi per aliquam rationabilem occasionem revelaverit Dominus, venies ad me.»*
 35 *Cum autem pervenisset hic ipse Pior ad locum, qui situs est inter Nitriam et eremum Scythie, effodit puteum, cogitans apud semet ipsum: «Quoniam qualemcunque aquam invenero, oportet me ipsa contentum esse.» Quod et factum est ad augmentum meritörum*

likar, ok skalltu þegar sækia a minn fund, er vars herra vili vitraz þer til þess fyrir nockur skilvislig tilfelli.» En er heilagr Peor kom i þann stad, er liggr i mille Nitrie herads ok merkrinnar¹ Seithie, þa grof hann þar einn brunn ok hugsadi adr med ser, at hann mundi hlita sliku vatni, er hann hitti. Þadan af feckz honum 5 [dygdar ok sva mikit,² at þat vatn, er hann fann³, var bædi beiskt ok salt, sva at hvergir menn er a hans fund sottu sidan, þa baru i byttum vatn med ser⁴. Þriatigi æra dvaldiz hann i þessum stad. Optliga badu brædr hann at hvöru hverfa af þessum stad fyrir beiskeika vatzins. En hann sagdi þeim sva: «Ef ver vilium her 10 hvilld hafa i þessum heimi, brædr minir, utan [beiskeik ok bindendis erfidi⁵, þa er engi von, at ver nalgimz eilifd þess sama sætleiks ne neytim þeira girniligu krasa, er inn eru aktadar i himneska paradis.»

Sva fluttu heilagir fedr, at hinn heilagi Peor geck uti, medan 15 hann matadiz, en neytti eigi meira en eitt kaukukorn⁶ ok .v.

¹ *saal. Fr.*; *morkina A.* ² [sva mikit dygdar *Fr.* ³ feck þar ok hitti *Fr.* ⁴ til dryckiar *tilf. Fr.* ⁵ [*rettet*; bindendis *A.*; beiskei drygi *Fr.* ⁶ *paximatx tilf. Fr.*

eius talis occasio; tantum enim salsa et amara inventa est aqua, 20 ut si quis ad eum visitandi gratia veniret, in proprio vasculo sibi aquam deportaret. Remoratus est in eodem loco annis triginta. Dicebant ergo ei fratres, ut recederet de loco ipso propter amaritudinem aquæ. Ipse autem dixit eis: «Si amaritudinem et laborem fugimus abstinentiæ, et volumus in hoc mundo requiem ha- 25 bere, post exitum vitæ huius non percipiemus illa æterna et vere dulcisa bona, nec fruemur illis perpetuis beati paradisi deliciis.

Dicebant ergo fratres, quia tantum unum paximatium et quinque olivas in cibo accipiebat, et hoc deambulando foris. Etiam et hoc affirmabant de eo multi sanctorum patrum, quia triginta et 30 amplius annis, ex quo egressus est de domo parentum suorum, numquam ei suasum fuisse, etiam cum defunctos audisset parentes suos, ut pergeret ad requirendum seu visitandum propinquos suos. Verumtamen soror eius, cum esset vidua, habens duos filios iam adolescentulos misit eos in eremum ad requirendum fratrem 35 suum Pior. Qui cum diversa monasteria circuissent requirentes eum, vix tandem invenientes illum dixerunt ei: «Nos filii sororis tuæ sumus, quæ nimio desiderio optat te videre ante exitum

olifuber. ¹ Heilagir fedr sönnudu þat ok, at guds madr Peor hefdi
 eigi a þrimtigum æra eda meirr, siz hann gekk heiman or födurtuni,
 sed fedgin sin ne frændr, ok eigi helldr fekz þa, at hann færi at
 vitia frænda sinna, er ² þau voru bædi öndut flutt fadir hans ok
 5 modir. Systir ins sæla Peors atti .ij. sonu, þa sömu sendi hon at
 leita brodur sins Peors i morkina, nu er hon var eckia ordin.
 Ok er þeir höfdu kannat morg klaustr ok umkringt i hans eptir-
 leitan, vard varla, at hann leti ³ siz um sidir. Sveinarnir töludu
 til hans þessa kostar: «Vid erum synir systur þinnar, er hardla
 10 miok girntiz til at [sia þik, adr en hon andiz ⁴.» Heilagr Peor
 villdi ecki heyra a bæn þeira. Sveinarnir foru þa a fund ins helga
 fodur Antonij ok sögdu, fyrir hveria skyllt þeir höfdu hittan hann.
 Inn sæli Antonius sendi þa þegar eptir Peor ok sagdi til hans:
 «Fyrir hvi komtu eigi til min sva langan tima, sem nu er lidinn?»
 15 Peor svarar: «Þu hinn helgazti fadir bautt mer því at eins þinn
 fund sækia, ef gud birti mer þat med einskonar tilfelli ⁵, en þat
 vard ecki allt her til.» Sæll Antonius sagdi þa: «Far ok lat
 systur þina na at sia þik.» Heilagr Peor tekr til fylgdar med ser
 .ij. munka ok for sidan til klaustrs ok herbergis systur sinnar,
 20 ¹ oliober *Fr.* ² ok er *A og Fr.* ³ mætti *Fr.* ⁴ [hon mætti sia
 þik, adr en hun andazt *Fr.* ⁵ atfelli *Fr.*

suum.» Ipse vero non acquieuit petitioni eorum. Perrexerunt autem
 adolescentes ad hominem Dei beatum Antonium, indicantes ei,
 pro qua causa venerant. Misit autem beatus Antonius et vocavit
 25 eum ad se, dixitque ei: «Quare, frater, tanto tempore non
 venisti ad me?» Qui respondens dixit ei: «Præcepisti mihi,
 beatissime pater, ut cum per aliquam occasionem revelasset mihi
 Dominus, venirem ad te, et ecce usque hactenus non mihi
 revelatum est.» Dixit ei beatus Antonius: «Vade, ut videat
 30 te soror tua.» Tunc assumpsit secum alium monachum, et per-
 rexit ad locum et domum sororis suæ; et stans foris prope ianuam
 atrii, clausis oculis, ut non videret sororem suam, stetit. Illa autem
 veniens proiecit se ad pedes eius, de nimio enim gaudio angusti-
 ata est. Dicit ei Pior: «Ecce ego sum Pior frater tuus, vide ergo
 35 me, quantum volueris.» Et post hoc statim reversus est ad eremum
 in cellulam suam. Hoc autem fecit ad erudiendum monachos, ut
 non daretur eis licentia, cum libitum eis fuerit, visitare parentes
 vel propinquos suos.

nemr stad i gardinum utan hurd klaustrsins ok blundar badum augum, at hann gæti eigi seed systur sina. Hon geck ut ok fiell¹ framm fyrir fætr honum þegar, þviat briostit þröngdiz af mikilleik fagnadarins. Sæll fadir Peor sagdi sva til hennar: «Se ek em Peor brodir þinn, lit nu a mik² sva lengi sem þer likar.» Skiott⁵ eptir þetta hvarf heilagr Peor heim i morkina til kofa sins Kendi³ hann þetta dæmi munkum til eptirlikingar, þott eigi gæfiz hvert sinn orlof, er þa lystir, at finna frændr sina eda kunningia.

31. Aboti Johannes er var i munklifi þvi, er Kvistr er kalladr, atti hann ok eina systur, þa er af unga alldri hafdi i guds þionustu¹⁰ stadi. Þesse sama hafdi i fyrstu lærdan brodur sinn Jon abota, ok eggjadi hann i klaustr at ganga en fyrirlata allan þessa heims hegoma. Þiogur ær ok .xx. siz heilagr Johannes [kom i klaustr, þa geck hann alldri ut af klaustrinu⁴, ok eigi vitiadi hann systur sinnar. Hon girutz þa hardla miok at sia hann, ok þvi sendi hon optliga bref¹⁵ til hans ok bad, at hann mundi gera fyrir guds sakir at vitia hennar, adr hon lidi hedan, at þau gleddiz bædi samt af guds lofi. Heilagr Johannes færðiz alla vega undan ok villdi eigi ganga ut af klaustrinu. Hin virduliga guds ambatt ritade þa enn bref til hans ok segir, ef hann vill eigi hitta hana, at þa rekr naudr til, at hon komi til klaustrs hans²⁰ eptir sva langan tima lidinn at veggama hans heilugu ast. En er

1 saal. Fr.; geck A. 2 saal. Fr.; þik A. 3 Giordi Fr. 4 [saal. Fr.; geck i klaustr A.

31. Etiam abbas Joannes, qui commanebat in monte, qui vocatur Calamus, habebat sororem, quæ ex infantia in sancto pro-²⁵posito conversabatur, ipsa enim erudit et docuit fratrem suum eundem abbatem Joannem, ut relinqueret vanitates sæculi huius, et ingrederetur monasterium. Cum autem ingressus fuisset monasterium, per viginti et quatuor annos non est egressus de monasterio, nec visitavit sororem suam. Illa vero nimis desiderabat³⁰ videre eum, nam frequenter scribebat et mittebat ad eum epistolas, petebatque, ut ante exitum eius de hoc corpore veniret ad eam, ut in caritate Christi de præsentia sua lætaretur. Ille autem excusabat, nolebatque de monasterio egredi. Venerabilis autem famula Dei et soror eius iterum scripsit ad eum dicens: «Quia si nolue-³⁵ris venire ad me, necesse habeo, ut ego veniam ad te, ut post tantum temporis adorare merear sanctam caritatem tuam.» Hæc cum audisset supra dictus Joannes, contristatus est nimis, et cogi-

fyrir nefndr Johannes aboti heyrði þetta, varð hann hryggr miok ok hugsar nu með sér þessa kostar: «Ef ek leyfi systur minni at koma hingat til min, þa kann vera, at adrer¹ kunningiar minir ok nafrændr sæki ok higat a minn fund ei sidr.» Gerir hann nu
 5 þat ræð, at hann vill helldr fara sialfr at hitta hana; tok upp tva bræðr i fylgd með sér af klaustrinu. En er hann kom framm til klaustrsdyra systur sinnar, kalladi hann hatt ok mællti: «Benedicite ok heyrít utan huss menn.» Systir hans sialf geck ut ok ein nunna með henne ok lauk upp hurdina ok kendi eigi brodur
 10 sinn, enda kendi hann hana giðrla, ok taladi hann² ecki til hennar, at hon skyllði eigi mega i malinu þeckia hann. Munkar þeir er i fòr voru með honum, sögdu þessa kostar til hennar: «Heyr herra modir, ver bidium, at þu latir gefa oss vatn at drecka, þviat ver erum vegmodir miok.» Ok er þeir höfdu druckit, sem þeim
 15 líkade, baduz þeir fyrir um stund ok gerðu gudi þackir, hurfu sidan heim aprt til klaustrs sins. Nockurum dögum sidarr ritar systir ins sæla Johannis enn til hans ok bad hann koma til klaustr(s) sins at bidiaz þar fyrir, adr en hon lyki nausum. Hann ritar þa aprt til hennar með einum munk af sinu klaustri ok segir sva:
 20 «Sannliga kom ek, systir, til þins fundar³, ok gektu sialf ut til
¹ tilf. Fr. ² saal. Fr.; þat A. ³ saal. Fr.; stadar A.

tabat apud semet ipsum, dicens: «Quoniam si permisero, ut ad me veniat soror mea, de cetero licentia datur, ut et alii parentes et propinqui nostri veniant ad visitandum me.» Ideoque tractavit
 25 apud se, ut magis ipse pergeret et visitaret sororem suam; accepit etiam alios duos secum fratres de monasterio. Et cum venisset ad ianuam monasterii sororis suæ, clamavit dicens: «Benedicite, et audite peregrinos.» Egressa est autem soror eius cum alia famula Dei, et aperuit ianuam, et penitus non cognovit fratrem suum; ipse autem
 30 cognovit sororem suam, sed non est locutus verbum, ne forte cognosceret in voce eum. Monachi vero qui cum ipso erant, dixerunt ad eam: «Rogamus te, domina mater, ut iubeas nobis aquam dare ad bibendum, quia de itinere fatigati sumus.» Cum autem accepissent et bibissent, facientes orationem et gratias agentes Deo, discesserunt
 35 et reversi sunt ad monasterium suum. Post aliquantos autem dies iterum scripsit ad eum soror sua, ut veniret et videret eum ante exitum suum, et orationem faceret in monasterio eius. Tunc ille rescripsit ad eam et direxit epistolam per monachum de monaste-

vor, ok tok ek vatn or þinni hendi, ok drack ek gudi þackir gerandi, sem verdugt var, einna hellzt fyrir þat at ek komumz sva heim, at þer kendut mik eigi. Lat þer nu þörf vinna þat, systir, er þu satt mik, lett af hedan fra at angraz þar af, bid fyrir mer helldr an aflatil til drottins vars Jesus Kristz.» 5

32. Einn munkr for at finna systur sina i eitthvert klaustr, þviat hann heyrði hana kranka. Þesse guds þionustukona var hardla nafnfræg af heilögu medferdi. Hon alyddiz¹ ecki vid hans kvomu ok villdi vist eigi sia þegar brodur sinn, sva at hann gengi fyrir þetta tilfelli² inn i kvenna klaustr. Bad hon honum þesse 10 sin ord bera: «Far brott, herra brodir, ok bid fyrir mer,³ at ek fa seed þik i oordinni verolld i riki drottins vars Jesus Kristz.»

33. Af hinum helga Theodoro byriar oss framm at bera morg dygdardæmi. Þesse sami Theodorus var lærisveinn ins dyrdliga guds manz Paphnucij.⁴ Sa sami Paphnucius var fadir otalligs 15 fiölda munga ok margra munklifa i halfum Thebaidis. Þann tima er hinn helgi Paphnucius skein i allzkonar kröptum, odladiz hann

¹ saal. Fr.; olyddiz A. ² mgl. Fr. ³ þvi at ek true, at guds myskun lausnara vors mun þat veita mier tilf. Fr. ⁴ Pachuncius her og senere Fr.

rio suo, dicens: «Quia præstante gratia Christi ego veni ad te, et 20 nullus me cognovit; ipsa vero egressa es ad nos et dedisti nobis aquam, et accepi de manibus tuis et bibi, et gratias agens Deo reversus sum in monasterium. Sufficiat ergo tibi, quia vidisti me, et non sis ulterius mihi molesta, sed ora pro me incessanter ad Dominum nostrum Jesum Christum.» 25

32. Sed et alius quidam monachus abiit ad sororem suam, ut visitaret eam; audierat enim eam ægrotantem in monasterio. Erat autem ipsa famula Dei nominata in sancta conversatione. Itaque non acquievit illa suscipere et videre fratrem suum, ut non per occasionem eius ingrederetur monasterium feminarum, sed mandavit 30 ei dicens: «Vade, domine frater, et ora pro me; præstante enim gratia Dei et salvatoris nostri, videbo te in futuro sæculo in regno Domini nostri Jesu Christi.»

33. Etiam de abbate Theodoro oportet nos exempla virtutum proferre. Hic itaque beatus Theodorus discipulus fuit sancti Pa- 35 chonii viri de sanctis patribus, qui fuit pater infinitæ multitudinis monachorum, multorumque monasteriorum pater in partibus Thebaidæ. Cum enim in omnibus sanctitatis fulgeret virtutibus, etiam

af gudi þar med miskunnargiöf spadoms anda, þviat gud vitrade honum marga oordna lute. Nöckut sinn kom systir ins sæla Theodori, er fyrr var nefndr, til þess klaustrs, er hann þionade at, at hon nædi eptir sva langan tima lidinn mali hans eda syn.

5 Ok er hennar kvama var flutt fyrir¹ hinum helga Theodoro, sendi hann þegar .ij. munka i mot henne, þa er geymdu klaustraporzins, ok bad þa þesse sin ord bera henne: «Se systir, nu hefir þu heyrst ok veiz med sönnu, at ek life; haf önga hrygd af, þott þu siair mik eigi, hu(g)leid helldr heimsins hegoma ok lausget², ok turna sva

10 fra honum hiarta þinu; hef þvi upp hætt heilags³ sidferdis, at þu megir þar fyrir nalgaz endalaust lif ok þau himnesk gædi, er gud hefir þeim fyrir buit, er hans vilia ok bodord göra. Reikna sva med þer, systir, at engi er önnur vis von [styrk ne staudug⁴ nema su, at madrinn geri guds bodskap ok fai þar fyrir eilifa dyrd af

15 varum lavardi ok lausnara Jesu Kristo fyrirheitna.» Skiott er hon hafdi heyrst þessa aminning, komz hon vid akafliga⁵ af ollu hiarta ok hellir ut morgum tæarum i guds augliti. Gaf hon sik

1 *mgl. Fr.* 2 lausged *Fr.* 3 *rettet*; heilagleik *A*; sees ikke i *Fr.*

4 *[tilf. Fr.]* 5 *tilf. Fr.*

20 prophetiæ gratiam a Deo promeruit, multa enim futura revelabat ei Dominus. Quodam autem tempore supradicti Theodori soror germana venit ad monasterium, in quo idem beatus Theodorus conversabatur, ut post multa tempora videret germanum suum. Cumque nuntiassent ei de adventu sororis eius, misit continuo duos

25 monachos, qui observabant ad ianuam monasterii, mandavitque per eos sorori suæ dicens: «Eecce soror, audisti et cognovisti, quia vivo, ne contristeris, quia minime me vidisti, sed magis considera vanitatem et instabilitatem præsentis mundi, et converte cor tuum; et apprehende sanctæ vitæ conversationem, ut possis pervenire ad

30 æternam vitam et cælestia bona, quæ præparavit diligentibus se Dominus et facientibus mandata eius. Tracta ergo apud te, quia hæc est sola vera et firma spes, ut faciat homo præcepta Dei, ut mereatur homo pervenire ad gloriosa et æterna promissa Domini salvatoris nostri Christi.» Hæc autem cum audisset illa, statim compuncta est corde, lacrymasque fundebat in conspectu Domini. Et post paululum ingressa est in monasterium virginum famularum Dei, quod in eodem vico constructum erat, et procedenti tempore multiplicabatur in sancto proposito famula Christi.

35

ok inn litlu sidarr i eitt nunnuklaustr þar innan bæiar, leid ok eigi langt þadan, adr klaustr þat varð bæði fiðlment ok ferikt.

Nu at þessu sva gervu kemr modir þeira syskina ok beidir byskupa fa ser bref eitt til ins helga¹ Paphnucij, ok þat greidiz skiott. Hon hafði leitat i id næsta lægi nunnuklaustrinu, ok sendir þadan bænabref byskupanna med sinu riti til Paphnucium, at hon næði at sia son sinn. Sæll guds madr Paphnucius kallade sinn andaligan son Theodorum ok sagði sva til hans: «Þat vil ek, at þu vitir, son, at modir þin er komin at vitia þin. Nu vil ek, at þu farir til fundar vid hana fyrir byskupa bref, er til min eru komin.» Heilagr Theodorus svarar þa: «Þer biodit, fadir, at ek fari i syn vid modur mina. En ek uggi, at ek verdi eigi usekr af þesse ferd fyrir gudi eptir sva mikla miskunn andliga af honum þegna, þviat mer virdiz sva, sem ek vøre skylldr at syna mina styrkt odrum brædrum til eptirdæmis.» Þessa varð modir ins helga Theodori vis, at hann vill eigi vitia hennar; þverr ecki þvi helldr girnd hennar astudar vid hann, vill hon nu ok ðngum kosti heim hverfa til sins herbergis, helldr dvaldiz hon þar i nunnu-

¹ *Her ender Fr. i 668 qu.*

Hæc itaque gesta cum audisset mater eorum, deprecata est episcopus, et dederunt ei epistolas ad supradictum sanctum Pachonium patrem monasterii pro filio eius. Cumque venisset, applicuit in monasterio famularum Dei, et direxit epistolam ad patrem monasterii, obsecrans ut videret filium suum. Beatus autem Pachomius vocavit eius filium Theodorum et dixit ei: «Audiui, filia, quia mater tua advenit propter te. Itaque propter epistolas episcoporum, qui scripserunt ad me, vade, et videat te mater tua.» Dixit ei Theodorus: «Præcepisti mihi, domine, ut videam matrem meam; si ergo abiero videre eam post tantam scientiam spirituales, vereor ne culpabilis inveniar apud Deum; etenim oportebat me fortitudinem animi mei ad exemplum aliorum fratrum demonstrare.» Audiens autem mater, quia non acquievit videre eam, nimio affectu fervens in filium, noluit remeare ad domum suam, sed permansit in monasterio virginum, dicens: «Quoniam si permansero hic, sæpe etiam videbo filium meum, cum inter alios fratres egredietur ad necessarias monasterii causas, et monitis et exhortatione eius proficere possum in sancta conversatione, doctrinaque eius spiritualis confirmabit cor meum, ut merear pervenire ad

setri þvi, er hon hafdi vid lent, ok sagdi sva: «Veit ek, ef ek dveliumz her, at ek mun dveliaz at sia son minn, er hann gengr ut med odrum brædrum sakir naudsynia stadarins, ok mun ek þa mega af hans aminning ok formæli vid ganga i guds augliti, þviat
 5 hans andlig kenning mun hressa hiarta mitt ok styrkia, sva at ðrugliga ma mer þat koma til eilifrar hvilldar ok oendiligs unads, þess sama er varr herra hefir þeim heitit, er hann dyrka med ast »

Morg ok mikil eru þau dæmi at inna, er drottinn varr vann fyrir hinn helga Paphnucium, þviat med einu samt akalli guds
 10 nafns rak hann diöfla fra odum monnum optliga, allzkonar sottir ok sarleikar hlutu þar af heilsu, sva at iafnvel kararmennirnir fengu þar miskunn af gudi fyrir hans bæna krapt.

34. Sæll fadir Paphnucius sva sem sannr guds kappi þreytti mikit strid langan tima moti akefd ohreinna anda, eigi olikt ok
 15 inn helgi Antónius. Su var hans alvörulig astundan ok bæn til guds, at hann gæfi honum þat þol, at hann sofnadi hvarki nott ne dag, fyrr en hann fengi yfirkomit krapt ohreinna anda ok undi- lagit, sem i psalminum segir, at ek mun eigi fyrr fra hverfa, en þeir luta undan. Þessa bæn veitti gud honum. Eru ok allir diöflar

20 æternam requiem, quam promisit Dominus noster Jesus Christus diligentibus se.

Multa autem et magnifica per sanctum Pachomium fecit Dominus mirabilia. Nam et a dæmonibus obsessos frequenter invocato Christi nomine curavit. Multis etiam diversas ægritudines
 25 sustinentibus et paralyticis orationibus eius misertus est Dominus.

34. Multo tempore beatus abbas Pachomius contra immun- dissimas dæmonum impugnationes certamen bonum certavit sicut athleta veritatis, tamquam et beatus Antonius. Denique inten- tissimis precibus exoravit Dominum, ut somnum non caperet per
 30 aliquod tempus, quatenus diebus ac noctibus pervigil permaneret contra adversarios dæmones dimicando, donec prosterneret et superaret eos, sicut dicitur in psalmo: Et non convertar, donec deficiant. Præstitit ergo et concessit ei Dominus petitionem eius. Impossibiles enim et imbecilles sunt dæmones, cum quis nostrum
 35 ex tota fide et ex tota intentione cordis, fervente sancto desiderio et adjuvante nos virtute salvatoris nostri Jesu Christi, contendimus contra eos.

meyrligir ok vanmegnir, þegar er einnhverr vorr leggr allt traust til ok tru ok hitnan hiartans a þa strida, allra hellz ef vorri girnd ter fullting hialpara vars Jesu Kristi.

Sva fluttu brædr fyrir oss af hinum helga fodur Paphnucio, er formadr var margra munklifa, sem ver inntum fyrr, i þeiri sveit er Tabiensis heitir; þa(t) sögdu þeir, at optliga teldi hann þessa kostar fyrir brædrum: «Gud er vottr minn til þess, at ek hefi osialldan heyrð oreina anda kæra sin i mille af morgum ok miklum listum, er þeir hafa mot kristnum monnum, ok sögdu sva nõckurir af þeira lidi: Ek hefi mitt efni við hinn hardazta mann, þviat iafnskiott er ek legg til með honum ohreinsanar hugrenning, þa bregdr hann við ok fellr fram með vidkomning til bænar, ok beidir gudligt fullting koma at hialpa ser. En þviat hann riss alldri upp, þa verd ek a brott at fara með inni mestu sneypu. Annarr ovinnr hof sva sitt mal: Ek æa við einn mann mitt strid, at iafnskiott er ek sendi i hans hiarta oreinsanar hugsan, þa tekr hann við henne ok samþyckir þvi næst i verki. Iafnskiott læt ek hann hitna til reide, osialldan þeysi ek hann framm til þrætufullrar fasthelldi; hann segir ok alldri mer i mot, hvart ek eggja hann til athuga-

Referebant autem nobis fratres de eodem beatissimo patre Paphnucio, qui fuit, ut diximus, monasteriorum multorum in regione Tabennensiotarum præpositus. Referebant ergo de eo, quoniam frequenter dicebat fratribus: «Quia, sicut mihi testis est Dominus Deus, sæpe audivi immundos spiritus dæmonum loquentes inter se diversas ac varias artes suas, quas contra servientes Deo maximeque contra monachos habent. Quidam enim dicebant: Quia ego certamen contra durissimum hominem habeo, et quoties ei immitto perversas cogitationes, ille statim surgit, et prosternit se in oratione cum gemitu orans adesse sibi divinum auxilium. Ego autem, minime illo exsurgente, cum grandi confusione egredior. Item alius dæmon dicebat: Ego ad illum quem observo, cum ei cogitationes immisero in corde, consentit et suscipit et facit eas. Sæpe enim exardescere eum in iracundia facio, et in contentiones rixæ, et pigritiam orationis, et dormitionem in psalmodia, et non contradicit mihi. Ideoque, fratres mei dilectissimi, semper oportet, ut custodiatis sensum et animum vestrum, invocantes nomen Domini nostri Jesu Christi, et secundum præcepta Dei conversamini tam in orationibus quam psalmodia, sicut dicit apostolus: Instantes ora-

leysis bænahalldz eda syfianar um salmasöng. Fyrir því, [minir inir¹ elskuligztu brædr, segir heilagr Paphnucius, byriar, at þer geymit iafnan hugskotz ydvars ok skilningar, kallandi a nafn vars herra Jesu Kristz, ok meðferdaz eptir hans bodskap, einkannliga
 5 bænar stundina sialfa ok salmasöngs, sva sem hinn sæli Pall postoli bydr oss, at ver seem stadfastir a bæn vorri ok vakrir. Skyldi ok hvarttveggia fylgia hræzla hiartans ok vakrlig viðkomning varu hiarta, þvíat þa er vist, at inir oreinu andar munu oss öngva meinsemd vinna mega.» Sealfr fadir varr hinn sæli
 10 Paphnucius kendi ok sva brædrum, at þeir skyldu fyrir sakir salha sinna hafa þeim til hialpar iafnan i munní guds ord. Eptir slikar forþölur hurfu brædr heim hverr i sinn kofa, ok höfdu tvennar athafnir handlanna erfide ok hugsanir heilagra ritninga. Omattuligt var, at nockurr þeira mundi mæla onytt ord, helldr hin ein, er þeir höfdu
 15 umit af heilögum ritningum, baru þeir framm sin i millum með gudhrædzlu til styrktar þeira hugskota, er heyrdi.

35. Af helgum fedrum var einn mikilligr madr, sa er þa miskunnargiöf hafdi þegit af helgum anda, feck hann seed þat sumt, er adrir mattu eigi sia. Hann flutti þat helgum fedrum, at nockut
 20 sinn höfdu margir brædr setid samt ok talat með ser um skyringar heilagra ritninga þa lute, er þeim heyrdi til saluhialpar. En guds
 1 [minnir ek *Cd.*

tioni et vigilantes in ea. Ideoque cum compunctione et timore cordis vigilantibus non prævalebunt nocere nobis adversarii et im-
 25 mundissimi dæmones.» Ipse autem beatus pater Pachomius docebat fratres, ut semper memores essent verbi Dei in salutem animarum suarum. Postmodum vero discedebat unusquisque fratrum in cellulas suas, operantes manibus suis, et meditantes, quæ de sacris scripturis didicerant. Impossibile est enim aliquem apud
 30 eos verbum otiosum loqui, sed ea tantum, quæ de sanctis scripturis didicerant, erant inter se conferentes, et exponentes de capitulis scripturarum, quæ ad timorem Domini confirmarent et illuminarent animas eorum.

35. Fuit quidam vir magnus de sanctis senioribus, cui talem
 35 gratiam donaverat Christus, revelante ei spiritu sancto, ut videret, quod alii non videbant. Referebant ergo sancti seniores, quia aliquando quamplurimi sedebant fratres, et simul loquebantur inter se et conferebant de sanctis scripturis, quæ ad salutem pertinent

englar stodu hia þeim með blidu andliti ok hugleiddu¹ ordræduna
hardla hyrliga, þviat þeir gimtuz upp æa gudligt vidmæli. En
iafnskiott sem þeir höfdu nockura adra ordrædu sin i milli, þa
hurfu þegar hinir helgu englar² með oþockan til brædranna, en i
stadinn komu hin saurguztu svin full af fnyk ok fylu ok hlöckudu
yfir hegomafullri ordrædu ok þarflausligri. Sa hinn dyrdligi fadir,
er þessa lute sa, for heim i herbergi sitt ok badz fyrir alla nottina
með geysiligum grat tærafullz trega, sytandi eymdir brædranna ok
misgördir. Her eptir minte² heilagr fadir brædr á i hveriu
munklife ok bad þa, sva segiandi: «Varit ydr, brædr, vid marg-
mælgí ok allri onytri ordrædu, þviat þadan geriz tion salunnar, ok
verðum ver hatrligir fyrir sialfum gudi ok hans helgum englum.
Minnir ok a þat heilög ritning: Vit þu madr, at þu munt eigi
með margmælgí fa fordaz misgerning; margmælgí³ gerir ostrka
önd mannzins en tomt ok hegomligt hugskotit.»

36. Var nockur madr haleitr i höll virduligs herra Theodosij
keisara, Arsenius at nafni, hann tok fra skirnarfont bada kon-
ungana sonu keisarans Honorium ok Archadium. Þesse sami

1 hugleiddi *Cd.*

2 innte *Cd.*

3 ordmælgí *Cd.*

animarum. Stabant autem circa eos sancti angeli lætantes in hilari
vultu, considerantes, delectabantur enim de eloquiis Domini. Cum
autem aliud quodeunque inter se loquerentur, statim sancti angeli
recedebant longius, indignantes contra eos; veniebant autem porci
sordidissimi et morbo pleni, et volutabant se inter eos; dæmones
enim in specie porcorum delectabantur per superflua et vaniloquia
eorum. Beatus autem senior hæc videns abiit in cellulam suam,
et per totam noctem cum grandi fletu et ululatu gemendo deflebat
miserias nostras. Exhortabatur ergo sanctos patres per monasteria
et commonebat fratres dicens: «Cavete, fratres, a multiloquio,
et ab otiosis sermonibus linguam prohibete, per quam malus inte-
ritus animæ generatur, et non intelligimus, quoniam per hæc et
Deo et sanctis angelis odibiles sumus. Dicit enim scriptura: Per
multiloquium non effugies peccatum. Hæc enim infirmam et vacuam
efficiunt mentem atque animam nostram.»

36. Fuit quidam vir in palatio sublimis sub Theodosio impe-
ratore, nomine Arsenius, cuius filios, id est Arcadium et Honorium,
augustus de baptismo suscepit. Hic itaque Arsenius desiderio
divini amoris accensus, relinquens omnem sæculi gloriam tempo-

Arsenius girntiz af guds astarhita at hafna allri heimsins dyrd her veralligri ok for i morkina Cithie at byggia þar mille heilagra fedra, til þess at hann hefði leyniligt lif ok naduligt fyrir ollu heimsins harki, skilðr ok vid allar lystiligar girndir likamans, en
 5 samtengdr med allri hugarins athyggju varum herra Jesu Kristo, sva sem ritad er: Samteng(d)iz sal min þer, ok hin hægri hond þin tok vid mer. Þat sôgdu med sannindum inir ellri fedr af inum helga Arsenio, at þvi miklu dyrmætara klædabunad er hann hafði her en adrir verallðar menn, þvi ollu afleitligri ok herfiligri
 10 var hans klædnadr nu i morkinni Cithie af þvi sem allra annarra munka, þeira er þar¹ bygdu.

37. Daniel aboti merkiligr madr flutti fyrir brædrum af hinum helga Arsenio, at hann hefði einn tima sva sem æf odrum sagt hiaverandi brædrum þesse eptirfarandi dæmi; en ver vitum
 15 þo med sannleik, at sialfr fadir Arsenius sa þessa lute, er her eru sagdir. Veit ek, sagði Arsenius, at hann sat heima i herbergi sinu einn af hinum ellrum munkum merkrinnar, at rôdd kom yfir hann, su er sva sagdi: «Gack ut, ok mun ek syna þer athafni
 1 þann *Cd.*

20 ralem, perrexit ad eremum Scythiæ, ut inter sanctos patres secre-
 tam et quietam ab omni strepitu huius mundi ageret vitam, ut
 separatus ab illecebris et delectationibus corporalibus cum tota men-
 tis intentione adhereret Domino salvatori, sicut scriptum est: Ad-
 hæsit anima post te, me suscepit dextera tua. Dicebant ergo de
 25 eo sancti seniores, quia sicut cum in sæculi conversatione esset,
 nimis pretiosis vestimentis præ omnibus utebatur, ita postmodum
 in eremo Scythiæ degens, studebat ut ab omnibus monachis viliora
 et despectiora vestimenta haberet.

37. Dicebat etiam abbas Daniel, quoniam sanctus Arsenius
 30 referebat fratribus dicens, quasi de alio audisset, sed quantum da-
 tur intelligi, ipse talem vidit visionem. Sedebat, inquit, quidam
 de senioribus monachis in cellula sua, et subito venit ad eum vox
 dicens: «Egredere foras, et ostendam tibi opera hominum.» Et
 surrexit, inquit, et egressus est foras. Duxit autem eum et ostendit
 35 ei Æthiopem nigrum cum securi cædentem ligna et facientem
 grandem sarcinam. Et tentabat sublevare sarcinam illam, et præ
 magnitudine non poterat portare eam; sed redibat et cædebat ite-
 rum alia ligna, et addebat super sarcinam illam. Iterum autem

mannanna.» Munkr einn reis upp ok geek ut. Hinn tilkomni leiddi hann í einn stad ok syndi honum þar nokkurn dökkvan blamann, þann er hio upp tre með bolðxe til byrdar mikillar. Sidan freistadi blamadrinn at letta upp byrdinni ok matti með öngu moti fyrir mikilleika sakir. Hann höggr þá önnur tre ok bindr þegar a byrdina. Þvi næst syndi hann honum annan mann, þann er bar upp vatn or gryfju nokkurri, en hann hellti þvi sva nær nidr í tvíbyttu nöckura, at id nedra leggr iafnskiott aprt í sama stad. Inn tilkomni mællti þá enn: «Fylg mer, ok mun ek syna þer annat efni.» Hann gat þá at lita musterisgerd eina, ok sa þar tvo menn a hestum, þá er reiddu millum sin eina langa trodu, ok villdu þessir rida inn iafnframm um port musterissins, en þeir mattu þat eigi fyrir trenu, er þeir höfdu a herdunum; villdi ok hvargi litillæta sik fyrir odrum, sva at fara mætti, stritadiz hvarr vid annan, ok villdu badir iafnframm inn komaz. En þat matti öngum kosti leikaz, er hvargi villdi lægia sik odrum ne litillæta. Heilagr fadir Arsenius skyrde sva þessar synir: Þeir menn er tre fluttu, hafa heilagt reglulif munkligs sidar, en þvi at þeir rettlæta sialfa sik ok tigna með upphafning hiartans ok dramban,

ostendit ei alium hominem stantem super lacum et haurientem aquam de lacu, et mittentem eam in collectaculum, et de alia parte per foramina defluebat aqua desubter in eodem loco. Iterum dixit ei: «Veni, sequere me, et ostendam tibi aliud.» Et vidit quasi quoddam ædificium templi, et duos sedentes in equis, portantes super scapulas suas uterque lignum unum, id est perticam longam, volentes pariter ingredi portam templi illius, et non permittebat eos lignum, quod ex adverso portabant, ingredi per portam illam; non enim humiliabat se alter alteri, sed contendebat uterque, pariter ingredi volentes; et non prævalebant, nec enim humiliabat se unus eorum, ut alteri locum daret. Exponit ergo ei has visiones, dicens: Hi qui lignum portant, hi sunt qui habent iugum sanctum monachorum, sed iustificantes se ipsos in cordibus suis cum exaltatione superbiæ, non humiliantur invicem, noluerunt enim ambulare in humilitate viam salvatoris Domini nostri Jesu Christi, qui dixit: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Ideoque propter superbiam cordis sui remanserunt foris de regno regis cælorum Christi exclusi. Qui autem cædebat ligna et super sarcinam adhuc addebat, homo est, qui one-

en litillætaz eigi ne lægiaz sin a medal, hafna þeir ok fyrirsma at ganga litillætis götu hialpara vars ok herra Jesus Kriz, er sva sagdi: «Nemi þer at mer, þviat ek em miuklyndr ok litillatr i hiarta, ok munud þer finna hvilld öndum ydrum.» Verda þeir af 5 þvi utluktir af riki himnakonungs, at þeir draga dramb ok dul a sialfs sins hiarta. En hinn er trein dro ok iok ofan a byrdina, hefir merking þess mannz, er hledr margskonar misgerningum ok leggrr þo iafnan adrar syndir a ofan a framdar afgerdir, þar er honum hæfði hitt helldr, at gera idran fyrr unninna afbrigða. En hann 10 gerir þvi verr, at hann vanrækir eigi at eius at bæta þat, er brotid er, helldr eykr hann nyium löstum a forn misfelli. En hinn madrinn er vatnit ios or kelldunni, hefir þess mannz merking, er görir nöckur god verk, (en god verk), þau er hann vinur, (eydaz) ok fyrirfaraz, þvi at misgerningarnir megu meira, þeir er hann vinur, ok 15 eru fleiri saman. Byriar þvi mauninum sva at gera, sem postolinn kennir, at leggja allan hug a sialfs sins heilsu at gera med otta ok gudhrædzlu.

38. Aboti Daniel sagdi þat fra hinum helga Arsenio, at sa var hattr hans, þott hann væfi vandlaupa or palmlaufi, at hann

20 ratus est multis peccatis, et super sarcinam peccatorum suorum addit semper alia peccata; quem oportebat magis, ut pœnitentiam ageret de prioribus peccatis. Sed negligens vitia emendare peccatorum priorum, magis et alia addit supra priora peccata. Ille autem qui aquam de lacu hauriebat, homo est, qui aliqua bona 25 operatur, sed quia mala etiam amplius per peccata operatur, ideo pereunt et delentur etiam bona opera quæ facit. Oportet ergo hominem, sicut dicit apostolus, cum timore et tremore salutem suam operari.

38. Dicebat autem abbas Daniel de abbate Arsenio, quia cum 30 operaretur sportas ex palmærum foliis, mittebat aquam in pelvim, ut infunderentur palmæ; et cum fœteret brumosa aqua odore, non permittebat, ut aliam aquam mutarent, sed super illam fœtidam aliam addebat aquam, ut semper fœteret. Interrogabant autem fratres eum dicentes: «Cur non permittis, pater, ut aqua mutetur, 35 sed pessimo fœtore tota cellula tua repletur.» Respondens autem beatus senior ait: «Quoniam propter thymiamata et muscata et alia diversa, quibus in seculari conversatione sine intermissione fruebar, oportet nunc me, dum in hoc corpore sum, sustinere istius-

hellti vatni i munnlaug at vökva palmvidinn; en er vatnit tok at fulna ok fyrnaz, þa tok hann æ annat æ annat, at iafnan deyndi, en villdi alldri lata umskipta ne uthella vatnino. Brædr spurdu hann þessa a þenna hatt: «Hvi lætr þu eigi, inn helgi fadir, skipta, vatninu, ok hefir i herbergi þinu þetta oþefian?» Inn sæli Arsenius svarar þa: «Fyrir þat sama muscat ok thimiamat, er ek hafda i herbergium minum um allt hof utan aflaz, þa skal ek nu þola æ, medan ek lifi i heiminum, þesskonar oþefian ins heita helvitis, at ðnd min fyrirdæmiz eigi med hins audga mannz, þess er flutt er at fagrliga kræstiz her i heimi ok rikmannliga.»

39. Nöckurr brædra sagdi sva til ins helga Arseni: «Ek girnumz hvatliga, inn helgi fadir, at hugsa af gudligri ritning þat er ek hefi numit, en ek kenni eigi vidrkomning i hiartanu at hvaru, þviat ek skil eigi krapt gudligrar ritningar, ok verdr þvi hugr hardla hryggr af.» Sæll Arsenius svarar honum sva: «Per byriar, son, at hugsa vars herra mál at hvaru án aflati, þviat ek hefi heyrt, hvat sagdi inn helgi aboti Pemen ok margir adrir helgir fedr, at hliodamenn, þeir er vanir eru at hvæsa at höggormum eda gala til gorunar galldz, þa skilia þeir ecki mart annat en ordin, þau er þeir segia framm. En höggormarnir verda af þvi þegar affima, er þeir skilia iafnskiott, er þeir heyra, dygd ok krapt ordauna.

i en *Cd.*

modi foetorem pro suavissimo illo odore, ut indie iudicii de illo gehennæ inenarrabili foetore liberet me Dominus, et non cum illo divite, qui epulabatur in isto mundo deliciose et splendide, condemnatur anima mea.

39. Quidam de fratribus dixit beato Arsenio: «Ecce, beatissime pater, meditari festino de scripturis sanctis, quæ didici, et non sentio compunctionem in corde meo, quoniam non intelligo virtutem divinæ scripturæ, unde et valde contristatur anima mea.» Respondens autem beatus Arsenius ait: «Oportet te, fili, incessanter meditari eloquia Domini; audivi enim, quia dixit beatus abbas Pemen, et alii multi sanctorum patrum, quoniam incantatores illi, qui serpentes solent incantare, non intelligunt ipsi verba illa, quæ loquuntur, sed serpentes audientes intelligunt virtutem verborum illorum, et conquiescunt et subduntur eis. Sic etiam et nos faciamus; quamvis enim non valeamus intelligere divinarum scripturarum virtutem, tamen dæmones audientes divini verbi virtute

Skolum ver ok sva gera; þott ver megim eigi skilia megn gudligra ritninga, þa rædaz þo ok hverfa osyniligir fiandr, þviat þeir skilia gæzku guds ordz ok megu eigi standaz snilldarmal ins helga anda, er talat hefir fyrir prophetana eda adra guds þræla.

- 5 40. Nöckurr veralldar madr atti þria sonu, þesse hafnadi heiminum ok redz i klaustr, en let sveinana eptir i borg þeiri, er hann hafdi vid hafdz. Ok er hann hafdi .iiij. æar verit i munklifnu, toku hugrenningar hans optliga at leida fyrir hugskotz augu honum sveinana. Her af verdr hann hryggr hardla, hafdi hann ok eigi
 10 sagt abota sinum, at hann ætti sveinana. Aboti ser bratt, at brodirinn er hryggr af einhveriu ok frettir eptir, hvat olli ogleði hans. Hann sagdi honum þa, at hann atti .iiij. sonu i borginni, ok hann villdi þa alla hafa til munklifis med ser. Aboti bad þa, at hann gerði þat, sem honum likadi. Brodirinn ferr nu til borg-
 15 arinnar ok verdr viss, at andadir eru tveir sveinarnir, en einn at eins lifir eptir, tok hann þann þegar i fang ser ok for til munklifis med. Brodirinn leitadi þa at abota ok fann hann eigi heima. Hann fretti þa brædr at, hvar aboti være. En þeir sogdu honum, at hann hefði farit til bakstrsofnis. Brodirinn tok þegar sveininn
 20 ok for þangat med hann til fundar vid abota. Aboti heilsadi þeim, þegar er hann sa þa. Fadirinn fadmar sveininn, er hann hafdi þangat haft, klappar ok kyssir. Aboti sagdi þa til hans: «Elskar

terrentur, et effugati discedunt a nobis non sustinentes eloquia spiritus sancti, quæ per servos suos prophetas et apostolos lo-
 25 cutus est.

40. Quidam secularis vitæ habens tres filios, renuntiavit sæculo et venit ad monasterium relinquens filios suos in civitate. Et cum fecisset tres annos in monasterio, cœperunt ei cogitationes suæ filios ad memoriam frequenter adducere, et contristabatur pro
 30 eis valde, neque enim dixerat abbati filios se habere. Videns autem eum abbas tristem, dicit ei: «Quid habes, quod tristis es?» Et narravit ei, quia tres filios haberet in civitate, et quia vellet eos ad monasterium eius adducere. Præcepit autem abbas, ut adduceret eos. Qui cum perrexisset ad civitatem, invenit duos ex eis
 35 iam esse defunctos, unum vero solummodo remansisse. Quem assumens venit ad monasterium, et requires abbatem, non eum invenit illic. Interrogavit autem fratres, ubi esset abbas. Et illi dixerunt: «Usque ad pistrinum perrexit.» Ille vero tollens filium

þu sveininn?» Hann sagði, at þat var at visu. Abotinn sagði þá enn: «Anntu honom allmikit?» Fadirinn kvat sva vera. En er aboti heyrdi þetta, mælti hann: «Nu ef þu ant honum sva mikit, tak ok kasta honum i ofninn framm, nu er hann logar sem mest ok akafaz.» Fadir sveinsins dvelr ecki, kastadi þegar sveinum i ofninn loganda. En iafnskiott vard ofninn allr med elldinum sva kalldr sem dögg, feck hann því af þessu tilfelli likan veg sem hinn haleiti höfudfadir Abraham fordum.

41. Einnhverr brodir fretti at abota Sisionium, hversu hann skyldi medferdaz i kofa sinum. Heilagr fadir svarar sva: «Et braud þitt vid vatn ok sallt, ok hefir þu ongva naudsyn at reika vidara ne rekaz.»

42. Þa er aboti Pemen var eptir frettr, hve munk byriade at fasta, svarar hann sva: «Þat villda ek, at munkr æti sva litid hversdagliga, at hann seddiz all dri, en tvidægrur eda þridægrur at fasta i samt hniga til hozanar eda hegoma dyrdar. En þessa alla te hafa heilagir fedr provat, ok fannz þeim þat, at gott være hversdagliga at fasta ok eta sva litid, at hvern dag hungri ok þyrsti. Þenna konungliga veg syndu þeir oss sem slettan ok audvell dan.

suum, quem adduxerat, abiit in pistrinum. Et videns eum abbas venientem, salutavit, et tenens infantem, quem adduxerat, amplexatus est eum et osculabatur. Et dixit patri eius: «Amas eum?» Et ille dixit: «Etiam.» Rursum dixit ei: «Omnino diligis eum?» Et respondit: «Etiam.» Hæc audiens abbas, dixit ei: «Tolle ergo, si amas eum, et mitte in furnum, sic modo dum ardet furnus.» Et tenens pater filium suum, iactavit eum in furnum ardentem. Statim autem factus est furnus velut ros; ex qua re acquisivit gloriam in tempore illo, quemadmodum Abraham patriarcha.

41. Quidam frater requisivit abbatem Sisoium, quemadmodum in cella propria degere deberet. Cui ille respondens dixit: «Comede panem tuum cum sale et aqua, et non erit tibi necessitas aliquid coquendi aut longius evagandi.»

42. Requisitus abbas Pømen, quemadmodum oporteat ieiunare, respondit: «Ego volo monachum ita quotidie parum comedere, ut non satietur, nam biduana et triduana ieiunia vanæ gloriæ vacant. Hæc enim omnia examinaverunt sancti patres, et invenerunt, quia bonum est quotidie ieiunare et parum comedere, ut sitiunt quotidie et esuriant. Hanc enim viam regiam levem nobis esse demonstraverunt.

43. Nockurn tíma er aboti Silvanus ok Zacharias sveinn hans hafdi farit til munklifis einshvers, gerdu (munkar) þeim litinn þann snæding, adr þeir ferduduz. Ok er þeir voru farnir fra klaustrinu nockut sva, fann sveinn Zacharias vatn a veginum ok villdi dreeka. Heilagr aboti Silvanus sagdi þa til hans: «Zacharia, fasta er i dag» [Zacharias sagdi: «Atum ver eigi i dag?»¹ Inn ganli madr mællti þa: «Þat var astar snædingr, son minn, en nu skulum vid hallda heima föstu ockra.»

44. Nöckurr fadir af þeim stad, er Panephus het, for at hitta inn helga abota Joseph ok fretta at, hversu þeir skylldu hatta, þa er brædr kæmi til þeira, hvart þeim væri þann tíma lofat at hafa gleði (eda) traust med þeim, er tilkomnir væri. En heilagr aboti Joseph taladi til lærisveins sins, adr hinir fedrnir fretti hann at: «Eigi skalltu furda, son, þat, er ek mun gera i dag.» Sidan setti hann tvo setuknacka þeim, er tilkomnir voru, til sinnar handar serhvarn, ok sagdi til hinna nykomnu: «Setiz nidr.» Sidan gengr hann inn i kofa sinn ok tok ser slitit klædi, geck ut apr ok settiz sva milli þeira. Hann geck þa enn inn ok klæddiz

¹ [rettet; atum er Zacharias s. Cd.]

43. Abbas Silvanus dum cum discipulo suo Zacharia ad quodam monasterium pervenisset, antequam egrederentur, fecerunt eos monachi parum comedere. Postquam ergo egressi sunt, invenit discipulus eius aquam, et volebat bibere. Cui abbas Silvanus: Zacharia, hodie ieiunium est.» At ille dixit: «Numquid hodie non comedimus, pater?» Et dixit ei senex: «Illa esca caritatis erat, fili, nos autem nostrum ieiunium teneamus.»

44. Quidam de fratribus in Panepho ad abbatem Joseph perrexerunt, ut eum requirerent de susceptione fratrum, si liceret cum his illo tempore vel fiduciam habere vel lætitiã. At ille antequam requirerent eum, dicit discipulo suo: «Quod facturus sum hodie, fili, ne mireris.» Et posuit duo sedilia illis, qui venerant, et dicit eis: «Sedete.» Et posuit unum a dextris suis et alterum a sinistris. Et ingressus cellulam suam misit sibi vestimenta corrupta, et egressus transiit in medio eorum. Et iterum ingressus misit alia meliora, quibus solebat die festo uti, et egressus est postea ad eos. Iterum autem ingressus quotidiano vestimento suo vestitus venit et sedit inter eos. Illi autem mirati sunt et obstupuerunt propter hoc factum. Dicit eis senex: «Vidistis

nöckuru villdara klædi, því er hann var vanr at hafa, þa er heilagt var. Geck því næst ut til þeira. Hit þridia sinn geck hann inn i kofann ok klæddiz hversdags bunadi sinum, kom sidan ok settiz nidr mille þeira. Þetta hans tiltæki furdudu fedrnir miok ok undruduz. Heilagr aboti Joseph sagdi þa til þeira: «Hugleiddu þer hvat ek gerda?» Þeir letuz vist hugleitt hafa. Hann sagdi: «Hvat syndiz ydr sem ek gördi?» Þeir segia þa: «Fyrst syndiz oss, sem þu klæddiz miok slitnum buningi, en id sidazta sinn odrum villdara.» Hann talar þa til þeira: «Sva sem ek em hinn sami i hvarumtveggia buninginum ubreytiligr, obættr med ollu af hinum betra bunadinum ok eigi afvirðr af hinum hneppra, sva skulum ver gera um vidtöku brædra varra, at hafa örugliga gleði hvern tima, er þeir eru hia oss, en nærgi er ver erum einir samt, þa krefr vor skyllða, at vor verk se med beiskleik ok bindendi.» En iafnskiott er inir tilkomnu höfðu heyrt af honum utan ef þa lute, er þeir höfðu innan briostz, gulldu þeir gudi þackir ok hurfu heim gladir.

45. Einn heilagr fadir sagdi sva, at madr ma finnaz, sæ er mikit etr ok helldr þo hungur med ser, at hann sediz eigi; en (einn)-hverr annarr, er litid etr, ok verdr saddr af. Nu sa er hungur helldr med ser ok neytir mikils, þa hefir sa meira verdkaup en hinn, er litils neytir ok er þo saddr.

quid feci?» Cum autem illi annuissent, dicit eis: Et quid feci?» Et dicunt ei: «Primum vestimento corrupto usus es, et postea alio meliori.» Et dicit eis: Numquid mutatus sum ex illo inhonesto aut ex illo meliore?» Dicunt ei: «Non.» Quibus senex ait: «Si ergo idem ego sum in utrisque, et non sum mutatus, et sicut illud primum non me nocuit, ita nec secundum mutavit: sic ergo debemus facere in occursione fratrum, ut quando præsentés sint, cum fiducia et lætitia suscipiamus eos, quando autem soli sumus, opus est, ut luctus et abstinentia permaneant in nobis » Illi vero audientes quæ in cordibus suis habebant, antequam requirerent eum, glorificaverunt Deum, et læti discesserunt.

45. Dicebat unus ex patribus: Quia invenitur homo multum comedens, et adhuc esuriens se continet, ne satiatur; alter autem parum comedit, et satiatur. Qui ergo multum comedit, et adhuc esuriens se continet, maiorem mercedem habet, quam ille qui parum comedit et satiatur.

46. Nockurr alldradr fadir sagdi sva: «Et all dri þat er þik girnir til, et¹ hitt helldr, er þer er lofat ok sent af gudi, ok ger honum þackir utan aflat.»

47. Sva fluttu brædr, at einn alldradr madr girntiz nockut
5 sinn at eta cucumeres, en er hann tok grasit, hellt hann fyrst upp at augum ser, en at hann sigradiz eigi af agirndar glæpinum, pinadi hann helldr sialfan sik fyrir eina samt hefd fystarinnar.

48. Einn af hinum ellrum monnum merkriinnar vard krankr miok, sva at hann matti marga daga ðngan mat kenna. Lærisveinn
10 hans skylldadi hann til ok spurde, ef hann le(y)fdi, at hann gerdi honum kalldel nockut litid. En er heilagr fadir lofadi þat, tok sveinninn eitt litit ker hunangs ok hugdiz milska þvi vid kazuna karllz. En her bar sva til, at hann atti annat ker med liukyns oleo, þat er til engis var hæft nema brenna i lampa þeira fyrir
15 sakir oþefianar. Nu blecktiz hann brodirinn ok villtiz um kerin, tok þat id oþefianarfulla oleum ok bar i matinn heilags fodur ok hugdiz hunang tekid hafa. Heilagr fadir at þegiandi tvo tima ok taladi ecki um. En id þridia sinn er hann bar þetta at honum, þa mællti inn gamli fadir: «Eigi ma ek nu eta, son,» sagdi hann.

20

1 er *Cd.*

46. Dixit quidam senex: «Ne quod desideraveris aliquando manduces, comedens autem quod tibi a domino transmissum fuerit, gratias age sine intermissione.»

47. De quodam sene referebant fratres, quia desiderasset cu-
25 cumerem; quem cum attulisset, suspendit ante oculos suos; et ne vinceretur a cupiditate, non tetegit eum, sed magis agebat pœnitentiam, puniens se ipsum ab hoc, quia ipsum desiderasset.

48. Quidam ex senioribus factus est infirmus, et per multos
30 dies non poterat escam ullam percipere. Compulit autem eum discipulus dicens: «Si iubes, pater, facio tibi parum placentæ.» Et ut annuit ei, fecit. Erat autem ei vasculum parvum habens mel, et aliud vas simile habens oleum de lini semine expressum, et erat foetidum, et in re nulla alia proficiebat nisi forte in lucerna.
35 Et deceptus frater misit in escam senis de illo, sperans quia mel misisset. Cum autem gustasset senex, nihil locutus est, sed tacens comedit. Tertia vero vice cum ei daret, dixit ei: «Non possum comedere, fili.» Ille vero tamquam volens adhortari eum, dixit: «Ecce abba, bona sunt, et ego comedo ex ipsis.» Et postquam

Sveinninn villdi enn eggja hann til atzins ok mællti: «Se herra aboti, þetta er hardla gott, ok et ek her af sialfr.» Kennir nu sidan ok verdr viss, hversu miok honum hafdi mistekiz til; fell þegar allr til iardar fyrir fætr heilogum fedr ok sagdi: «Vei mer, heilagr fadir, hversu hörmuliga ek hefi tortimt þer, en þessa synd 5
efldir þu með mer, þar er þu þagdir ok taladir ecki um.» Hinn alldradi fadir sagdi þa: «Hrygz eigi her af, son, þviat ef gud villdi, at ek hefda gott eitt, þa hefdir þu at sönnu helldr hunangi dreypt i fæduna en þvi, er nu vard fyrir »

49. Heilagr aboti Pemen sagdi sva: «Eigi hefði musteri 10
drottins i elldi brunnit, nema Nabuzardan steikarahöfðingi hefði komit til Jorsalaborgar.» Þat ma sva skilia, at eigi mundi mannzins samvizka yfirkomaz af ureins anda akefd, nema girnd settiz adr a öndina.

50. Su var venia ins virduliga abota Macharij, at hvern tima 15
er hann snæddi með bræðrum fyrir astar sakir, þa hafdi hann þat hiartfest með ser, at iafnmorg vinker sem hann drycki með þeim, þa skyldi hann missa iafnmarga daga vatzdryckiarins ei sidr en annars dryckiar heima at sealfs sins. Nu gerdi hann þetta, at hann tok með fagnadi vid hveriu vinkeri, er brædr budu honum, 20
at hann mæddi sik þvi meirr i þorsta eptir dryckinn. Þessa vard varr lærisveinn heilags fodur ok gerdi þegar inum ellrum bræðrum

gustavit et sensit rem, quam fecerat, cecidit in faciem, dicens: «Væ mihi, abba, quoniam occidi te! istud peccatum posuisti super me, quia locutus non es » Dicit ei senex: «Non contristeris, fili, 25
propter hoc; si enim voluisset Deus, ut bonum comederem, tu mel misisses, et non hoc quod misisti.»

49. Dixit abbas Pømen: «Nisi Nabuzardan princeps cocorum venisset in Jerusalem, templum Domini non arsisset igne.» Hoc autem est, quia nisi desiderium gastrimargiæ in animam venerit, 30
sensus hominis non succenderetur impugnatione diaboli.

50. Abbas Macarias, quotiescumque cum fratribus facta caritate reficiebat, hoc in proprio corde statuerat, ut quantos vini calices oblatos hausisset, tantis diebus nec et ipsam aquam gustaret omnino. Cum ergo ei fratres vinum porrigerent, cum gaudio sumebat, ut postea se siti maceraret. Quod cum discipulus eius didicisset, patefacto senis consilio, ne ei vinum porrigerent, coniurabat, tormenta illi potius esse quam pocula manifestans.

i kunnleika, hver kvól her kveiktiz honum af. Ok er þeir þottuz þetta sannspurt hafa, letu þeir iafnan fodur Macharium þadan fra missa vinsins.

51. Einhveria hatid, þa er convent brædra kom saman i 5 heilagri kirkiu, ok margir munkar mautuduz, taladi brodir nöckurr til þess, er þionadi: «Ek et ecki sodit, bid bera til min litit af sallti.» Ok er þionustumadrinn hafdi þetta heyrnt, taladi hann med hareysti ok kalladi sva, at allir heyrdu, þeir er hia voru: «Þesse brodirinn etr ecki sodit, ber at honum litit af sallte.» Sæll fadir 10 Theodorus sagdi þa til hans: «Betr byriadi þer, brodir, at sioda kiót heima i kofa þinum en lata her heyrast þenna malshatt at ollum brædrum hiaverondum.»

52. Einn utlendr brodir kom til abota Silvanum i fiallit Synay. Þesse sa, at brædr unnu, ok taladi til þeira: «Hvat 15 vinni þer fædu, þa er fyrir ferst? Maria valdi hinn bezta lut ser til handa.» Guds madr Silvanus sagdi þa lærisveini sinum Zacharie: «Fa honum brodurnum bok, ok lat hann fara i einn audan kofa ok studera þar.» Nær none dags skimadi hinn nykomni brodir a veginn, ef heilagfadir mundi kalla hann til matar med munkum. 20 At lidinni nontid ferr hann a fund heilags fodur ok sagdi sva: «Mautuduz brædr ecki i dag?» Heilagfadir Silvanus sagdi þa vist mataz hafa. «Ok hvi kölludu þer ecki mik?» Aboti Sil-

51. Facta congregatione in ecclesia, cum esset festivitas, et ceteri monachi comederent, unus ministrantibus dicit: «Quia nihil 25 coctum comedo, sal mihi deferri præcipito.» Quo verbo minister audito, cum clamore audientibus ceteris alii imperavit, dicens: «Quoniam coctum ille frater non comedit, parum illi salis afferto.» Tunc beatus Theodorus dixit: «Oportuit te magis, frater, carnes in cella tua comedere, quam hunc præsentibus fratribus audire 30 sermonem.»

52. Quidam peregrinus frater venit ad abbatem Silvanum in monte Sina, et vidit quod fratres operabantur, et dicit eis: «Quare operamini escam quæ perit? Maria enim bonam partem elegit.» Tunc senex dicit discipulo suo Zachariæ: «Da illi codicem, ut le- 35 gat, et mitte illum in cellulam, quæ nihil habet.» Hora autem nona circumspiciebat frater ille viam, si forte vocaret eum senex ad comedendum. Postquam vero transiit hora nona, venit ad senem, dicens ei: «Numquid hodie non comederunt fratres, abba?»

vanus sagdi þa til hans: «Þu ert andligr madr, brodir, ok þarftu eeki at hafa þess hattar fædu með oss, en ver erum holdligir menn, ok verðum ver því at vinna oss til forlags; en þu valdir godan lut þer til handa, last i allan dag, ok því þarftu eeki þessa fædu ne hafa villt.» At þessu heyrdu beiddiz brodirinn líknar af heilögum fedr. Guds madr Silvanus sagdi þa til hans: «Vit, brodir, at Martha er hardla naudsynlig Marie, þvíat fyrir Martham var Maria lofut af gudi.»

53. Aboti Jon skammi sagdi sva til brodur sins, er þeira var ellri ok ædri: «Vildi ek iafnan vera oruggr sem englar, er þeir lofa gud an aflati utan otta, en vinna eeki þat er erfitt er.» Kastadi því næst af sér yfirklaðinu ok geek ut einn samt i eydimorkina. En er hann hafdi þar dvaliz nær viku, hvarf hann heim apr til brodur sins. Ok er hann knudi hurdina opt, adr hinn lyki upp, spurdi hann þessa kostar: («Hverr ertu?» Hann sagdi: «Ek em Johannes.» Brodirinn svaradi:) «Johannes vard at engli ok villdi eeki lengr hia monnum vera.» Johannes knudi hurdina sem adr ok sagdi til sin id sama. Hinn lauk eigi lengi upp ok let hann pinaz uti. En um sidir er hann lauk upp, sagdi hann sva til hans: «Ef þu ert madr, þa hefir þu þörf at vinna þer til atvinnu, en ef þu ert engill, hvat hefir þu þa at kriupa inn i kofa þenna?» Johannes gaf sik þa undir skript ok idran

Cumque senex fateretur, ait ille: «Quare me non vocasti?» Tunc dixit ei abbas Silvanus: «Tu homo spiritualis es, et non habes necesse hanc escam; nos autem tamquam carnales opus habemus comedere, ideo operamur; tu autem bonam partem elegisti, legis enim omni die, et non vis carnalem escam accipere.» Quod cum audisset, cœpit pœnitere ac dicere: «Indulge mihi, abba.» Tunc respondit illi Silvanus: «Ergo necessaria est Martha Mariæ, propter Martham enim et Maria laudatur.»

53. Dicebant de abbate Joanne brevis staturæ, quia dixerit aliquando fratri suo maiori: «Volebam esse securus sicut angeli sunt securi, nihil operantes, sed sine intermissione deum laudantes.» Et projecto pallio suo egressus est in eremum. Factaque illic septimana reversus est ad fratrem suum. Et dum pulsaret ostium, respondit ei, antequam aperiret, dicens: «Quis es tu?» Et ille dixit: «Ego sum Johannes.» Et respondens frater dixit ei: «Johannes angelus factus est et ultra inter homines non est.» Ille

ok mællte: «Fyrirgef mer, brodir, þviat ek syndgudumz.» Hinn gamli fadir mællti þa: «Bid ek ydr, brædr, at sva sem ver snidum af oss vond verk, þröngum ok eigi sidr hæðiligum hugrenningum.»

54. Einn brodir var bardr af gudlastanar anda ok skammadiz
 5 til at segia, en hvar er hann heyrði, at voru mikilligir fedr, for hann til fundar vid þa at gera þeim i kunnleika ræd sitt. En þegar er hann kom or forinni, þa þordi hann eigi. Nu barst sva at optliga, at hann sotti heim inn helga abota Pemen. En hinn godi guds madr sa, at hann hafdi hugrenningar med ser, ok mællte
 10 til hans: «Þu kemr iafnan higat, brodir, ok hefir hugrenningar, ferr þu ok hryggr i brott, ok hefir þær sömu med þer i ferd. Seg mer, son, hvat hefir þu um at vera?» Brodirinn svaradi: «Medr gudlaustun stridir ohreinn andi a mik, ok hefi ek skammaz upp at bera her til.» Þegar er hann hafdi upp sagt sökina, þa
 15 lettiz undan ok linadiz abarningin. Inn helgi Pemen sagdi: «Hræz eigi, son, seg mer helldr, med hverium hætti þesse hugrenning kom til þin i fyrstu.» Broderinn lez eigi vita sökina til ne sitt samþycki. Guds madr Pemen mællti þa: «Gudlastan þin, Sathan, se yfir sealfum þer til eilifrar fyrirdæmingar, þviat sal brodurins er
 20 saklaus fyrir þessa skyllid. Hver sem ein su sök, er sala mannzins samþyckiz eigi vid med villid, þa mun eigi lengi vid halldaz.» Her eptir kvaddi brodir inn helga Pemen ok hvarf heill heim apr.

autem pulsabat dicens: «Ego sum.» Et non aperuit ei, sed dimisit eum affligi. Postea vero aperiens dixit ei: «Si homo es, opus
 25 habes iterum operari, ut vivas; si autem angelus es, quid quæris intrare in cellam?» Et ille pœnitentiam agens dixit: «Ignosce mihi, frater, quia peccavi.»

54. Quidam frater impugnabatur a spiritu blasphemix, et erubescerebat dicere; et quoscumque audisset magnos senes, pergebat
 30 ad eos, ut illis declararet, sed mox cum pervenisset, iterum verecundabatur illis dicere. Cum ergo frequenter ad abbatem Pœmenem veniret, vidit eum senex habentem cogitationes, et dicit ei: «Ecce, frequenter venis ad me habens cogitationes, et sic iterum remeas tristis tecum illas reportans; dic ergo mihi, fili, quid habes.»
 35 At ille dixit: «In blasphemia impugnat me diabolus, et erubescerebam dicere.» Et mox ut aperuit causam, levior impugnatio eius apparuit. Et dicit ei senex: «Non contristeris, fili. Quando hæc cogitatio ad te venit, dic: Ego causam non habeo, blasphemia

55. Moyses aboti sagdi sva: «Fyrir þessa .iiij. lute geriz pining med manningum, af gnott fædu ok dryckiar, ok svefnus sadleika, sidan fyrir idnarleysi ok leik, ok skrautgirnd klædabunings.»

56. Pemen aboti sagdi sva: «Sem vopnberari keisarans stendr iafnan fyrir honum lidugr til hans þionustu, sva skyldi 5
önd mannzins iduliga vera öruggr mot ohreinsan fiandans.»

57. Nockurr gamall madr sagdi sva: «Sem sterk gros öda megn smyrsl reka brott eitrvikende or sinum hreysum, slikt sva rekr brott bæn med föstu or brioste mer oreinligar hugrenningar.

58. Þann tima er aboti Macharius bygdi einn ser i hinni ytri 10
eydemorkinni, þeiri er full var af brædra bygd innarrmeirr, sa hann sidla a veg þann, er vendir til merkrinnar, ok leit fianda einn fara at ser i mannz mynd, klæddan bladakyrtli einum, ok hengu smaker med serhverium opunum. Guds madr Macharius mællti þa til hans: «Þu hinn mikli, hvert geriz þu at fara?» 15
Fiandinn svarar, kvez fara at okyrra brædr þa, er innarmeirr bygdu morkina. Inn gamli fadir sagdi þa til hans: «Hvi flytr þu kerafiölda sva mikinn med þer?» Fiandi svarar, letz þar med bera næring brædrum, «ok hefi ek þvi sva morg, at ef einhverium afþeckaz

tua super te sit, Satanas, hanc enim causam anima mea non vult. 20
Quamcumque autem causam anima non voluerit, non diu permanebit.» Et ita sanus factus frater ille discessit.

55. Dixit abbas Moyses: «Per has quatuor res passio gignitur: per abundantiam escæ et potus, et per satietatem somni, et per otium et iocum, et ornatis vestibus incedendo. 25

56. Dixit abbas Pømen: Quemadmodum imperatoris spatharius semper illi assistit armatus, ita et animam adversus dæmonem huiusmodi oportet esse semper paratam.

57. Dixit quidam senex: Sicut venenata animalia fortiores herbæ vel pigmenta expellunt, ita cogitationes sordidas oratio cum 30
ieiunio repellit.

58. Abbas Macarius, dum in illa solitudine, in qua solus erat, maneret, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per viam circumspiciebat, et vidit dæmonem venientem in figura hominis, vestitum tunica linea perforata, et per singula foramina vas- 35
cula parva dependebant. Et dixit illi senex: «Quo vadis, maligne?» Et respondit ei: «Vado commovere fratres hos, qui sunt inferius.» Cui senex dixit: «Et propter quid tot vascula fers

eitthvert kerit, þa læt ek þegar i tæri annat, en ef eigi getz at þvi, þa er id þridia til reidu. Nu er þat omattuligt, at ðll fyrirvirdiz ok afeitiz.» At sva mælltu for fiandi farveg sinn. En guds madr var i sama stad ok beid þar til þess, er fiandi færi
 5 aptr hia, ok sa upp a veginn. En er fiandinn for aptr hia, mællte guds madr: «Kom heill!» Fiandi svarar: «Hvi heilsar þu mer þessa kostar?» Guds madr sagdi: «Hvi ei sva?» «Þvi ei sva, sagdi fiandinn, at allir gôrduz mer motbarligir, sva at ðngvir fylgdu minum fortöllum.» (Guds madr sagdi:) «Hefir þu þar ðngan
 10 vin med ollu?» Nidingr svarar: «Einn at eins æ ek þar vin, sva at mik sæmir, þviat hvért (sinn) er hann ser mik, snyz hann higat ok þagat.» Guds madr fretti þa eptir, hversu sa heti. Ohreinn andi sagdi, at hann het Theopensus. Hvarf oreinn andi sidan allr i brott. En guds madr Macharius ferdadiz þegar i stad nidr
 15 i ina idri eydimorkina. Ok er brædr heyrdur heilags fodur tilkvomu, flycktuz þeir ut i mot honum, ok vænti hvern ser hans navistu, biðgguz vid af villduztum efnum, er kostur var. En guds madr Macharius fretti eptir þegar i fyrstu, er þeir funduz, hvar væri herbergi brodur Theopensij, letz hann hans fund kominn at sækia.

20 tecum?» At ille dixit: «Gustum fero fratribus, et ideo tanta fero, ut si unum displicueret, ostendam aliud, et si illud non placeat, porrigam aliud; et fieri non potest, nisi unum ex ipsis aliquod placeat eis.» Et hæc dicens discessit. Permansit autem senex iterum viam circumspiciens, usquequo rediret. Et cum rediret,
 25 dicit ei: «Salveris!» Dicit et ille: «Quomodo istud mihi verbum dicis, quia omnes mihi contrarii facti sunt, et nullus meis consiliis acquiescit.» Et dicit ei senex: «Ergo nullam habes amicum?» At ille respondit: «Unum habeo amicum, vel ipse consentit mihi, et quoties me viderit, huc atque illuc cito convertitur.» Cumque
 30 nomen eius ab eo requisisset, ait: «Quia Theopemptus dicitur.» Discedente illo, mox surrexit abbas Macarius et descendit ad inferiorem eremum. Quod cum audissent fratres, egressi sunt illi obviam, et unusquisque sperans, quod apud se maneret, præparavit se. At ille requirens cellam Theopempti, ad eum profectus est.
 35 Cumque cum gaudio illum suscepisset, et essent utrique simul soli, dixit ei senex: »Quemadmodum est tecum, fili?» At ille respondit: «Orationibus tuis bene sum.» Et ait senex: «Non te impugnant cogitationes?» At ille respondit: «Interea bene sum.»

Nu er Theopencius hafði með fullum fagnadi tekit við hinum helga Machario, þá er þeir voru .ij. samt, mælti guds madr Macharius: «Hversu hefdz þu við?» Theopencius svarar, kvat þat vel vera fyrir bænr heilagra fedra. Guds madr mælti: «Heria ecki hugrenningar a þik, brodir?» Theopencius svarar, 5 lez hardla vel heill i huginum, þviat hann foryfdiz at segia id sanna. Inn gamli fadir sagði þa til hans: «Se brodir, ek hefi stormorg ær her gudi þionad i morkinni ok verit af ollum vegsamadr, (ok) ek em miok afgangall, ok þyngia mik miok enn sialfs mins hugrenningar.» «Tru mer, fadir, segir Theopencius, slikt id 10 sama gera (þær) við mik.» Þvi næst taldi heilagr fadir upp greiniliga, ok likti sem hann være luttækr þeira hernadar, þar til er Theopencius kom upp ollu efni sinu inniliga. Sidan mælti guds madr til hans: «Hversu fastar þu?» Theopencius lez fasta til nons. Inn gamli guds madr mælti þa: «Fasta hedan fra allt til 15 kveldz, (ok) hugsa heilög gudspiöll eda adrar ritningar an aflati; en sva opt sem annarskonar hugsan kemr at þer, þa lit all dri nidr ne a bak apr, helldr upp at eins, ok mun gud fulltingia þer.» For fadir Macharius her eptir heim i eiginliga eydimork. Vard enn litid a veginn, ok sa inn sama fianda fara sem fyrr. Fiandi 20 sagði afferd sinni slikt sem fyrr, kvez fara at okyrra brædr 1. For

1 brædrar Cd.

Erubescibat enim dicere. Et dixit ei senex: «Ecce quot annos sum in solitudine et ab omnibus honoror, et in hac ætate cum sim senex, molestant me cogitationes meæ.» Respondit Theopemptus: 25 «Crede mihi, abba, quia similiter et mihi faciunt.» Tunc senex singulas cogitationes quasi se impugnantes fingeat, usquequo totum illi Theopemptus confiteretur. Post hæc dixit ei: «Quemadmodum ieiunas?» At ille dicit ei: «Usque ad nonam.» Cui senex ait: »Usque ad vesperam ieiuna, et de evangelio vel de aliis 30 scripturis sine cessatione semper aliquid meditare; et quoties tibi aliqua immunda cogitatio supervenerit, numquam deorsum aspicias, sed sursum, et mox Dominus tibi adiutor est.» Et mox ita discessit abbas Macarius in propriam solitudinem. Iterumque viam circumspiciens, vidit dæmonem redeuntem, et requirit eum: «Quo vadis?» At ille respondit: «Simili modo commovere fratres.» Cum autem reverteretur, requisivit eum, quemadmodum agerent fratres. At ille dixit: «Male, quoniam omnes agrestes effecti 35

hann ok hvarf aptr sômu leid. Fretti fadir Macharius þa eptir, hversu brædr hefdiz vid. Fiandi flutti sva, at allir gerdz illir vid hann ok beiskir, «virdiz mer þat þo einna verst, at þann vin er ek atta mer makradan ok lydinn, þa veit ek eigi, hvaran af
 5 honum hefir um turnad, sva at engin er nu hardari i horn at taka en hann af ollum þeim, ok þess sver ek, at ek skal eigi i nand honum koma næsta tima.» Sva sagdi ohreinn andi, ok hvarf a brott sidan. En guds madr Macharius geek inn i kofa sinn ok gerdi gudi þackir med vegsemd.

- 10 59. Nöckurr brodir fretti eptir einn alldradan mann þessa kostar: «Hvat skal ek gera, fadir, ek þickiumz eigi mega þola hugsanir minar?» Inn gamli fadir sagdi: «Þetta efni er þu kærir vard mer ecki þungbært.» Brodirinn stygdiz miok vid ord heilags fodur ok for at finna alldradan mann annan ok sagdi honum, hvat
 15 hinn gamli fadir hafdi mællt, ok kvez hafa stygdz vid, er hann taladi sva miok umfram mannzins natturu. Þesse helgi madr, er hann hafdi sidarr heim sott, kvat guds mann eigi mundu einfalliga sagt hafa sina ordrædu, «far þvi aptr til fundar vid hann med idran, ok bid hann kynna þer krapt þessa ords.» Sidan hvarf
 20 hann heim aptr ok kom til fundar heilags fodur ok sagdi sva: «Likna mer, aboti, þviat ek gerda ovitruga, er ek kvadda þik eigi,

-
- sunt, et quod de omnibus peius est, eum quem habui amicum et obedientem mihi, ipse nescio quomodo conversus est, et omnibus amplius asperior mihi visus est, et iuravi non ibi accedere, nisi
 25 post multum tempus.» Et hæc dicens discessit.

59. Quidam frater requisivit quendam senem, dicens: «Quid faciam, pater, quia non possum sufferre cogitationes?» Cui senex dixit: «Ego in hac causa numquam impugnatus sum.» Scandalizatus autem frater ipse venit ad alterum senem, et dixit ei:
 30 «Ecce quid dixit mihi senex ille! Scandalizatus sum in ipso, quoniam super naturam humanam locutus est.» Dixit ei ille senex secundus: «Non simpliciter tibi dixit ille homo Dei hunc sermonem. Vade ergo, et age pœnitentiam apud ipsum, ut dicat tibi virtutem verbi illius.» Reversus ergo frater, venit ad senem et cœpit ei
 35 dicere: «Indulge mihi, abba, quoniam insipienter egi, ut tibi vale non dicerem, et sic egrederer. Sed rogo te, explana mihi, quomodo non es impugnatus?» Dixit ei senex: «Ex quo factus sum mona-

þa er vid skildumz; en nu bid ek þik, attu birtir fyrir mer, hvi þu vart eigi hræddr af hugrenningum sem adrir menn.» Inn gamli fadir sagdi: «Siz ek gördumz munkr, þa vard ek all dri saddr af braudi ne vatni ne svefni, ok hefir þvi sva um buit hugsan þessarra luta, at ek feek all dri orlof til af þeim til hinnar orrostunnar, er þu nefndir.» Vard brodurnum hialp at þessum ordum heilags fodur, ok skilduz sva.

60. Heilagr aboti Pemen sagdi sva einhverium brodur, er eptir fretti um hugsanir: «Munkr ef hann getr halldit kvid sinn ok tungu, ok dragi eigi stadlausliga reikan a sik, þa treysti hann þvi, at hann mun eigi deyia, helldr lifa at eilifu.»

61. Tveir brædr komu til ins helga abota Helie, þeir er miok voru bardir af ohreinsanar anda. Guds madr gat seed, at þessir brædrnir voru hamsligir miok, fagrir ok feitir, taladi sidan til lærisveins sins med brosan þeire: «Sannliga skömmumz ek fyrir þina skyld, brodir, er þu þenr sva kvidinn a þer, med þvi at þu iatar þik munk vera, bleikr litr med litillæti ok megrd þat prydir munk.» Þesse sami guds vin Helias aboti sagdi sva: «Þott munkr matiz mikit ok vinni mikit, þa treystiz hann eigi þar af; hinn ok, er litils neyter ennda vinnr litid, þa treystiz hann ok guds miskunn med karllmenzku ok órvilniz eigi.»

1 fyrirdæmiz *Cd.*

chus, non sum satiatas, neque pane, neque aqua neque somno, et horum omnium cogitatio non me permisit habere pugnam, quam tu dixisti.» Et egressus est ab eo frater ille iuventus ab eo.

60. Interroganti iterum cuidam super cogitationes, dixit abbas Pæmen: «Monachus si ventrem suum et linguam tenuerit, et vacationem non fuerit sectatus, confidat, quia non morietur, sed vivet in perpetuum.

61. Duo fratres ad abbatem Eliam venerunt impugnati a cogitationibus suis, et videns eos senex, quod essent corpulenti, tamquam ad discipulum suum subridens, ait: «Vere, frater, ego erubesco pro te, quia sic enutristi corpus tuum, cum certe profitearis te monachum, pallor enim et macies cum humilitate decus est monachi.» Item dixit: «Quia monachus edens multum et operans multum, non confidat; qui autem parum edit, etiam si parum operetur, confidat et viriliter agat.

62. Þá er hinn ageti aboti Arsenius hafði vist sína í þeim stad, er völlr kallaz upp a norrænu tungu, gerdiz nockur mikils hattar mæð forrik ok gudhrædd a fund hans af Romaborg fyrir frægd þá, er fluttiz af verkum heilags fodur; girntiz hon því mik-
 5 iliga mæðin þenna mann at sia. En er hon hafði lent vid höfudborgina Alexandriam, var henne hardla hæverskliga fagnad af herra Theophilo erkibyskupi borgarinnar. Hon hafði bradliga uppi ðrindi sin fyrir byskupi, at hann bæði guds mann inn sæla Arsenium virdaz at veita ser vidtöku. Sialfr erkibyskup for a fund heilags
 10 fodur ok flutti sva sitt eyrindi: «Einhver romversk kona virdilig ok veralldar rik umfram adrar þess stadar girniz miok at sia þik, fadir, ok taka af þer blezan. Nu með því at hon hefir sva langt til sott, þa beidi ek, at þu komir at hitta hana fyrir vars herra skyld.» En er guds madr Arsenius skipadiz ecki vid ord erki-
 15 byskups, ok konan fregnar þetta, þa baud hon at saudla reidskiota sína, ok sagði sva: «Senniliga treysti ek upp a gud minn, at (ek) mune seed fa heilagan fodur, en falleraz eigi fyrir sva goda girnd, þvíat eigi girntumz ek hversdags mann at sia, helldr sialfan guds spamann.» Nu kemr hon fram til kofa ins sæla Arsenij, ok hittaz
 20 sva til, at hann geek uti. Ok þegar er hon leit hann, fell hon til fota (honum). Hann tekr til hennar ok skylddar hana til at standa upp skiotliga, ok segir sva: «Ef þu girntiz sva miok at sia yfirlit

52. Abbas Arsenius dum sederet in campo, quædam mulier virgo, dives timensque Deum, ac propterea abbatis Arsenii fama
 25 comperta, de Romana civitate, ut eum videre mereretur, advenit in Alexandriam. Quæ cum honorifice a Theophilo fuisset suscepta, ipsius civitatis archiepiscopo, rogavit eum, quatenus persuaderet beatum Arsenium, ut eam suscipere dignaretur. Ipse igitur ad eum profectus est, dicens: «Quædam mulier Romana, et dignitate
 30 et opibus et opinione ceteras antecellens, videre te ac benedici desiderans, de tam longinqua regione pervenit, cui occurras exposco.» Sed cum non acquievisset occurrere ei Arsenius, illa cognoscens hoc, animalia sua sternere præcepit, dicens: «Confido in Deo meo, quia videbo illum, nec ab hac intentione fraudabor. Non
 35 enim homines veni conspiciere, quia et in nostra supersunt civitate, sed prophetam videre desideravi.» Cum ergo venisset ad cellam beati Arsenii, contigit, ut foris illum deambulantem conspiceret. Ac mox ante pedes eius in faciem prona prosternitur. Quam ille

min, þa hygg nu at sem giðrst.» En mærin matti hvarki auga upp hefia fyrir skammfyllu ok ofremd. Þa mællti hinn gamli fadir: «Hefir þu ðngva frett fra verkum minum, verkin væri þer eptir likiandi; eda fyrir hveria skylld dirfdiz þu at sækia um sva morg storhðf minn fund? Kennir þu þik eigi vera konu, þa er 5 fyrirkvedin er utganga ok langferdir? Eda var hitt helldr, at þu hygz hælaz af syn Arsenij fyrir odrum konum, er þu kemr heim i Rom, at hafit verdi gagnfleygt konum higat koma a minn fund?» Mærin mællti þa: «Gera mætti gud þat, at engi sækti higat at helldr, en hins beidi ek þik, heilagr fadir, attu virðiz at gera 10 mina minning ok bidia fyrir mer til guds.» Arsenius sagði þa: «Bid ek gud minn, at hann mae þina minning af hiarta minu.» Ok er hon heyrði þetta, bra henne miok¹ vid, verdr i brott skiott, ok legz i reekiu af ollu samt krankleika ok hugar angri. En er erkibyskup Theophilus heyrði hennar krankleika, geriz hann at 15 vitia hennar ok frettir eptir, hvi gegnir. Hon segir ok kvez giarna vilia deya af hrygd fyrir þat id sidarsta ord ins helga Arsenij, er hann hafði til hennar talat. Herra byskup (huggar) hana þa a þenna hætt: «Veiz þu eigi þik vera konu, ok þat med, at fyrir
·1 fyrir tilf. Cd. 20

cum festinatione sustentans, ita compellabat dicens: «Si faciem meam tantum videre desideras, ecce, intuere.» Illa vero præ verecundia oculos non audebat attollere. Dicit ei senex: «Si quid de meis actibus comperisti, hoc debueras intueri. Quomodo ergo et tantum pelagus navigare præsumpsisti? An ignoras te mulie- 25 rem esse, quibus quocunque non licet exire? An ideo huc venisti, ut Romam rediens aliis te feminis glorieris vidisse Arsenium, ut fiat pervium mare ad me venientium feminarum?» At illa respondens ait: «Si vult Deus, nullam huc venire permittat. Sed ut pro me ores, et in memoria me habere digneris, exoro.» Cui 30 Arsenius dixit: «Oro Deum meum, ut deleat tuam ex corde meo memoriam.» Quo illa verbo percepto in civitatem regrediens, ægritudine præ tribulatione correpta est. Ad quam cum visitationis causa venisset episcopus, et quid rei esset inquireret, illa sermonem senis, quem ultimum de memoria sui dixerat, enarravit, ac 35 propterea se velle mori præ tristitia confitetur. Sed episcopus tali eam consolatur alloquio: «Numquid nescis te esse mulierem? Et quia per feminam solet inimicus hominem impugnare, ideo

kvenna fegrð er fiandinn vanr at strida upp a guds þiona; því bad hann vidrlit þitt af matz sinu hiarta. En vittu hitt vist, at hann bidr án aflatí til guds fyrir ónd þinni.» Af þesse fortölu byskups varð bradliga mærin aptrbata, ok for heim.

5 63. Moyses aboti sagði sva: Ef keisare vill einhveria borg ovina sinna undir sik leggja, þa mun hann fyrr leita at setia þeim vistir ok dryck, en sidan verða ovinir hans at gefaz i hans valld naudgir af hungri ok þorsta. Sva verða ok vanmegnar ok afima holldzins piningar, þegar er einnhverr vill lifa vid hungri ok þorsta.
10 Eða hverr er sva sterkr sem leo, ok gengr hann at hvaru inn holuna fyrir kvidarins skyld, þar er allt hans afl verðr auðvelliga yfirkomit.

64. Einn ungr madr girntiz at hafna heimi, en ymisligar hugrenningar helldu honum aptr optliga med veralligri ivasan,
15 þvíat hann var ríkr miok. Einn dag er hann geck ut, gerðu fiandr hring at honum ok impudu upp fyrir honum allzkonar óþeckiligar ivasanir veralldarinnar. En hann tekr þat bragdz, at hann kastar af ser klædum ollum med skyndingu, rennr sidan nauktr til munklifis. I annan stad vitradi gud einum gömlum fedr ok sagði
20 sva: «Ris upp ok tak vid kappa minum.» Inn gamli fadir for

vultum tuum de corde suo delere dixit. Nam pro anima tua Dominum deprecatur.» Quibus verbis mulier recreata est.

63. Dicebat abbas Moyses: Si voluerit imperator inimicorum civitatem aliquam expugnare, prius escam eorum et aquam inter-
25 dicit, et ita inimici eius fame ac penuria compulsi subiciunt se regno eius. Et ita passiones carnales, si in ieiunio et fame velis vivere, decrescunt, et non sunt fortes adversus animam. Quis enim tam fortis ut leo? Et tamen propter ventrem suum intrat in caveam, et omnis virtus eius humiliatur.

30 64. Quidam iuvenis volebat renuntiare mundo, et frequenter egressum. revocabant eum cogitationes, involventes eum variis negotiis, erat enim dives. Una ergo die egressum eum dæmones circumdederunt, et multum pulverem ante eum excitaverunt. Ille vero confestim exspolians se et iactans vestimenta sua currebat
35 nudus ad monasterium. Declaravit autem Deus uni seni dicens: «Surge et accipe athleticam meam.» Exsurgens ergo senex, obviavit illi nudo, et cognoscens causam admiratus est, et dedit illi habitum monachilem. Quando autem veniebant aliqui fratres ad

ut i mot hinum unga manni ok furdadi miok, er hann var klædlauss, feck honum þa þegar munkabunad. En hvenærr sem brædr komu at fretta hann eptir um æfintyr, þa sagdi hann sva af heimshafnan: «Spyrit þenna inn unga brodur her af, því at eigi hefi ek enn heyrt hætt hans heimshafnanar.» 5

65. Nockurr brodir hafnadi verolldinni ok gaf fatækum monnum suma sva eigu sina, en suma hellt hann eptir i sialfs sins vardveizlu, ok for til fundar vid hinn helga abota Antonium. Heilagr fadir skodar skiott efni hans ok segir sva: «Ef þu vill geraz munkr, far i bæinn nidr ok kaup þer kiöt, ok ber þat a buk þer nöktum, ok kom sidan sva buinn til min.» Ok er hann hafdi þetta gert, sottu alla vega at honum til bradarinnar hundar ok fuglar, særdu ok slitu allan hans likam med tönnum ok klom, ok er hann kom framm til heilags fodur, fretti guds madr, ef hann hefði gert þat er hann baud honum. Brodirinn syndi honum bukinn a ser særdan ok slitinn. Þa sagdi hinn helgi Antonius: «Þannig sær az af ohreinum öndum þeir, er heiminum hafna ok vilia þo hafa iardlig auidæfi hia framm.» 10

66. Nockurr brodir leitadi opt vid einn alldradan mann: «Villtu, fadir, sakir siukleika likamans, at ek halldi eptir hia mer ok heimskapan Cd.» 20

ipsum senem perquirere eum de conditionibus variis, respondebat eis; de renuntiatione autem sciscitantibus dicebat: «Hunc requirite fratrem, quia ego ad renuntiationem ipsius nondum perveni.»

65. Quidam frater renuntiavit sæculo, et cum dispersisset res suas pauperibus, quædam sibi retinuit in propria ratione, et venit ad abbatem Antonium. Quod cum senex comperisset, dixit ei: «Si vis, vade in vico, et eme tibi carnes, et impone tibi corpori tuo nudo, et veni ad me.» Cum ergo hoc fecisset frater, tam canes quam aves omne corpus suum propter carnem rapiendam tam dentibus quam unguibus diruperunt. Cum ergo venisset ad Antonium, requisitus est, si fecisset, quod ei præceperat. Illo autem demonstrante corpus suum laceratum, dicit ei sanctus Antonius: «Quicumque renuntiant sæculo, et volunt adhuc habere pecunias, sic a dæmonibus lacerantur.» 25 30 35

66. Quidam frater requisivit senem dicens: «Vis ut retineam mihi duos solidos propter infirmitatem corporis?» Et videns senex cogitationes eius, quod vellet retinere eos, dixit: «Retine.» Re-

tva¹ aura silfrs.» Guds madr sa² gerla hugsan brodur til at hallda hia ser penningunum, ok sagdi til hans: «Haf hia þer, ef þer likar.» Brodirinn hvarf heim aptr i kofa sinn ok striddi vid hugsanir sinar þessa kostar: «Hvart hyggur þu hinn gamla fôdur
 5 heillt hafa radit mer eda eigi?» Ris upp því næst, ok for til ins alldrada fodur ok sagdi sva: «Gôr fyrir guds sakir, fadir, ok seg mer sannleik her af, þvíat mer er angr mikit i hugsan minni at þeim .ij. aurum.» Guds madr sagdi þa: «Þvi bad ek þik hallda hia þer penningunum, brodir, at ek sa vilia þinn til ok hugsan at
 10 hallda. En eigi er gott at hafa hia mer meira en naudsyn beidir. Von þin eru þessir .ij. aurar; nu ef þeir fyrirfaraz, hyggur þu, at gud hugleidi eigi þurft þina? Kasta hugsan þinni til guds, þvíat honum er hardla mikil rækt a oss.»

67. Munkr nôekurr var sa, er gudspiallataxta einn atti
 15 femætan, ok selldi hann, en gaf verdit fatækum monnum. Minntiz munkrinn i þessu merkiligs mals lausnara varð i eptirliking, þess er sva sagdi: «Sel þa lute er þu att, ok gef fatækum monnum.» Hafdi brodirinn ok iafnan þetta heilrædi i ordstefi.

68. Einn veralldar madr bad mikilliga hinn helga abota
 20 Agathonem, at hann skyldi taka vid penningum hans til eiginligra
 1 tvau Cd. 2 sea Cd.

versus ergo in cellam frater, cœpit cum cogitationibus propriis col-
 luctari, dicens: «Putas bene dixit mihi senex an non?» Exsur-
 gens ergo iterum venit ad senem rogans et dicens: «Propter Deum
 25 dic mihi veritatem, quia conturbor a cogitationibus meis propter
 illos duos solidos.» Dicit illi senex: «Quia vidi cogitationem tuam
 volentem retinere eos, dixit tibi, ut retineres, nam non est bonum
 tenere plus quam necesse est corpori. Duo ergo solidi sunt spes tua;
 et si contigerit, ut pereant, numquid Deus non cogitat de nobis?
 30 Iacta ergo cogitationem tuam super Deum, quoniam ipsi cura est
 de nobis.»

67. Quidam monachorum tantum evangelium possidens, ven-
 didit illud, et esurientibus dedit, dignum memoriæ sermonem imi-
 tans: «Ipsam, inquit, verbum venundavi, quod mihi semper dice-
 35 bat: Vende quæ possides, et da pauperibus.»

68. Cum quidam vir rogaret abbatem Agathonem, ut pecu-
 niam illius susciperet in propria ratione, nolebat ille dicens: «Non
 est necesse mihi, quia opera manuum mearum me pascunt.» Cum

þarfenda ok sinna nauðsynia. Guds madr villdi þat eigi, lez óngva nauðsyn til hafa, sagdi sva, «at handa verk min hallda mik hardla vel.» En er hinn sotti fast malit ok bad hann þiggia til þurftar fatækra brædra, guds madr Agathon svarar þa: «Ef ek tek við penningum þessum, gériz mer þar af tvíföld ofremd: su er ónnur, 5 at ek þigg þat er ek þarfe eigi, en hin ónnur, at ek hreppa hegoma-dyrd fyrir þat, er ek veiti annars.

69. Aboti Paulus sagdi sva: «Ef munkr vill einhveria mune hafa i herbergi sinu, utan þat er lif hans liggir æ, þa lockar hann þat til utgongu optliga, ok fyrirferst hann sva af fianda freistni.» 10 Þesse guds madr hellt sik sva eina langaföstu alla utretta, at hann hafdi eigi meira til atvinnu ser en sextan ertr um dag ok eilitid vazker vid. En hann idnadi þat, at hann vaf einn duk sundr eda saman fyrir þat eina, at hann gengi þa sidr ut en adr.

70. Þat barst at einn tima, þa er aboti Macharius bygdi i 15 Egiptalande, at hann (var) utgenginn af herbergi sinu, at þiofr einn kom ath kofanum ok stal hvivetna, þvi er hann hitti, j þann punkt, er heilagr fadir kom heim apr. Guds madr Macharius stod þa sem okunnr madr, ok hof upp med hinum klyfiarnar i godu tomi ok veik honum a veginn. Macharius sagdi sidan fyrir 20 munni ser a þenna hatt: «Ecki höfum ver med oss i heiminum, helldr veitir varr herra eignir þeim, er hann vill, verdr ok med

autem ille persistens diceret: «Vel propter indigentes dignare susci-
pere,» respondit: «Duplex verecundia est, quia non indigens susci-
pio, et aliena præstans vanæ gloriæ subiacebo.» 25

69. Dicebat abbas Paulus: «Si aliquas res voluerit monachus
in cella sua habere præter eas, sine quibus non potest vivere, fre-
quenter cogitur de cella sua egredi, et ita a dæmone decipitur.»
Hæc autem ipse Paulus observans, in una quadragesima cum sex-
tario lenticulæ et parvo aquæ vasculo perduravit, et unam mattam 30
faciens, eandem texebat et retexebat, ne tantummodo foris exiret.

70. Abbas Macarius cum esset in Ægypto, et egressus fuisset
de cella sua, reversus invenit quendam furantem id, quod in cella
sua habebat. Stetit ergo et ipse tamquam peregrinus, et carica-
vit animal cum illo cum multa requie, et perduxit eum dicens: 35
«Nihil in hunc mundum intulimus. Dominus dedit, Dominus ab-
stulit, sicut et ipse voluit, ita factum est. Benedictus Dominus
in omnibus.»

hans villd feit fra oss tekit. Blezadr se gud eilifr i ollum lutum.»

71. Noekurr brodir kom til kofa eins virduligs munks, geek inn ok tok i brott fædu heilags fodur gersamliga. Inn gamli fadir
5 vann því meira, er hann vard þessa viss, en villdi alldri kæra brodur, sagdi med ser, at þat matti vera, at þesse brodir være honum naudsynligr. Nu kemr sva, at guds madr tekr at hafa hardangr mikinn fyrir vista þrot, sva at hann er nær kominn bana. En er þeir stodu umhverfis hann at bida hans endalyktar,
10 þa feck hann seed þar þann brodur, er fædunni hafði fra honum stolit fyrrmeirr, ok sagdi til hans: «Gack higat til mín, brodir.» Þvi næst tok heilagr fadir hond hans ok minntiz til ok mællte: «Margfalldar þackir gere ek þessum höndum, þvíat ek hygg, at ek hafi fyrir þær himinrikis inngöngu.» Brodirinn kemz vid miok
15 af þessarri aminning heilags fodur ok gerde margfallda idran sins glæps, sva at hann vard hinn vaskazti munkr sidan fyrir sakir þolinmædi heilags fodur.

72. Aboti Agathon skipadi sva sinum lifshætti, at skilriki skein æ ollu hans athæfi bædi handaverkum hans ok klædabunadi.
20 Bar hann þann klædnad, at engi var vandadr, enda matti öngum manni synaz miok afeitr.

73. Einn alldradr madr sagdi: Af þessum .iiij. lutum riss

71. Quidam frater veniens ad cellam cuiusdam magni senis, ingrediebatur et furabatur ei victum. Cum autem videret senex, non
25 arguebat illum, sed amplius operabatur, dicens: «Puto, frater ille necessarius est.» Habebat autem grandem tribulationem senex ex penuria panis. Cum autem idem senex moreretur, et circumdassent eum fratres, ille videns eum fratrem, qui solebat furari ei panem suum, dicit ei: «Accede huc ad me, frater.» Et apprehendit manum
30 eius, et osculatus est dicens: «Gratias ago manibus istis, fratres, quia per eas arbitror me intrare in regnum cælorum.» Ille autem compunctus de hoc verbo et agens pœnitentiam, factus est et ipse strenuus monachus ex actibus senis, quos vidit.

72. Abbas Agathon dispensabat semet ipsum, et in omnibus
35 cum discretionem pollebat, tam in opere manuum suarum quam in vestimento. Talibus enim vestibus utebatur, ut nec satis bonæ, nec satis malæ cuiquam apparerent.

73. Dixit quidam senex: Ira per has quatuor res exurgit;

reidi upp med mannum: fyrir agirndar teyging til at gefa eda þiggia; ok ef einnhverr elskar eiginligan orskurd sialfs sins med fasthelldi, at metiz annathvart omætiligr eda ella formannligr; ef madr vill synaz sva sem vænligr til virdingar; eda væntir hann, at hann skuli virðaz ollum vitrare eda betr til fallinn fyrir frodleiks sakir frammburðar heilagrar kenningar. Sva id sama sliovar reidin mannliga skynsemi þessum .iiij. hattum: Ef madr hefir hatr vid naung sinn, eda hann fyrirlitr hann ok afvirðir, eda hann hefir ófund vid hann, eda affoekar fyrir honum med aleitni. Þadan af er þat, at mæding þessarrar piningar hefir .iiii. hattu upp a sik: Inn fyrsti er af hiartanu, annarr af asionunni, þriði af tungunni, fiórði af verkinu. Nu ef einnhverr fær sva borid meingerd, at eigi hræriz hiartat, þa er órugt, at eigi kemr i asionuna. En ef i asionuna kemr, þa geymi hann tungunnar, ok tali eigi þar af. En ef sva illa tekz til, at talat verde um þat er þickir, þa geymi hann sin at giallda eigi i verkinu, helldr felli hann nidr þegar. Reidinnar pining hefir .iiij. palla med mannum. Hverr sa madr er meinadr verdr eda angradr af naungi sinum utan tilgerd, ok þolir honum ok þyrmir, hefir vars herra Jesu Kristz natturu. [En sa hefir Adam¹ i sinni natturu, er ongvann vill angra, vill hann

¹ [rettet; sa er ok af gudi Cd.

per cupiditatem avaritiæ, dando et accipiendo; et si quis propriam sententiam amans, ut nec satis bona nec satis mala cuiquam appareat, defendat; et si quis vult se honoribus sublimari; et si quis se doctorem esse vult, et plus omnibus sapientem sperat. Ira etiam per hæc quatuor humanos sensus obscurat: Si odio habuerit homo proximum suum, aut si illi inviderit, aut si pro nihilo duxerit, aut si detraxerit ei. Ideo autem passionis huius retributio quatuor modos habet: Primum ex corde, secundum ex facie, tertium ex lingua, quartum ex facto. Si ergo potuerit quis ita portare malum, ut ne ingrediatur in cor, non pervenit usque ad faciem; si autem venerit in faciem, custodiat linguam, ne loquatur illud. Quod si locutus fuerit, vel hoc custodiat, ne reddat in facto, sed mox dimittat. Tres enim gradus hominum sunt in passione iræ. Nam cui voluntarie nocetur et iniuriatur, et parcit proximo suo, hic secundum naturam Christi est. Qui autem non lædit, nec lædi vult, hic secundum naturam Adam est. Qui vero nocet aut iniuriatur, aut calumniam ingerit, aut usuras exigit, hic secundum diabolum est.

ok eigi vera meinadr af odrum monnum. En hinn hverr er eptir sialfum diöflinum natturadr, er giarna gerir ödrum angr, ef hann ma, ok mein, ok krefr okrlegar leigur.

74. Einnhverr brodir vard fyrir meingerd af odrum brodur.
- 5 Þesse sotti fund heilags fodur abota Sisosij ok sagdi honum greiniliga hatt meingördarinnar; hann lagdi þat til, at kvez giarna vilia hefna sin, ef heilagr fadir leyfði. Inn gamli fadir bad brodurinn spara gudi til handa¹ hefndina. Broderinn sagdi hins meire von, at hann letti eigi fyrr, en hann hefði tállausliga hefnt sin.
- 10 «Ma, sagdi guds madr, attu hafir þetta bradræði einn tima hugsat, ok bidiumz þvi fyrir badir samt.» Þvi næst riss guds madr upp af bæninni ok mællti þessa kostar: «Heyr þu gud, eigi ertu oss nu naudsynligr at áhyggiaz um varn hag, þviat ver görum þat sialfir, sva sem þesse brodir segir, þviat ver skulum vilia, þott
- 15 ver megim, hefna² harma varra.» Þegar i stad er brodir heyrdi þesse ord heilags fodur, fell hann fyrir fætr honum ok bad ser miskunnar, het ok þvi þar med, at hann skyldi þegar vid brodur fridmælaz, at fengi hann fundit utan alla akærslu.

75. Einn brodir meinade odrum brodur. Hinn er fyrir vard
- 20 for til fundar eins alldrads mannz, ok feck þar þesse andsvör:
- 1 handara *Cd.* 2 hafna *Cd.*

74. Quidam ex fratribus passus ab alio iniuriam, venit ad abbatem Sisoium, et contumeliæ genus exponens addebat: «Cupio me vindicare, pater.» Senex autem rogare eum cœpit, ut relinqueret
- 25 Deo vindictam. At ille inquit: «Non desistam, nisi fortiter vindicavero.» Cui senex ait: Quatenus semel hoc in animo statuisti, vel nunc oremus.» Exurgens autem senex his verbis cœpit orare: «Deus, iam non es nobis necessarius, ut pro nobis sis sollicitus, quia nos ipsi, sicut frater iste dicit, et volumus et possumus nos
- 30 vindicare.» Quod cum ille frater audisset, ante pedes senis effusus veniam postulabat, promittens se cum illo, cui irascebatur, numquam deinceps certaturum.

75. Quidam frater, dum ab altero iniuriaretur, venit et nuntiavit seni. Cui ille respondit: «Satisfac cogitationi tuæ, quoniam
- 35 niam non vult te frater iniuriari, sed peccata tua. Nam in omni tentatione, quæ tibi contingit per hominem, non arguas eum, sed tantummodo dic: Quia propter peccata mea contingunt mihi hæc.»

«Hept hugrenning þína heima ok halt hia þer, ok huleid hitt, at brodir vill eigi þer meina, helldr syndum þinum. Ger sva ok vid hvern mann, er þer meinar, at þu asaka hann alldri, helldr mæl þu þessa kostar vid hugrenning þína: fellr slikt til min.»

76. Aboti Pemen sagdi sva optliga: «Alldri [stigi illzka 1 5 yfir illzku; ger helldr hverium gott, þott þer gere ill(t), at þu sigrer svo illzku annars medr gæzku þinni.»

77. Sa var einhverr brodir, at því optar sem nökurr meinadi hann eda hæddi, því gladari ok giarnara geck hann til hans iafnan. Sia sami brodir sagdi sva: «Umlesendr vorir veita oss nidran til 10 vorrar framkvæmdar, en hinir er oss hoza, þeir veita oss aprkast; þvíat sva er ritat: þeir bleckia ydr, er ydr segia sela.» Annarr alldradr madr var sva, ef hann spurdi til einshvers þess, er affpockadi fyrir honum, þa for hann til fundar vid hann med [einhveria þocka- 15 botz, ef hann var i nand honum; en ef hann var fiarlægr, þa sendi 15 hann honum fiarmune eda onnur hlunninde.

78. Nockurr brodir spurdi abota Sisosium þessa kostar: «Hvart skal ek, ef grimmir illvirkiar eda okunnir hermenn koma at mer ok vilia vega mik, veria hendr minar ok drepa þa, ef ek ma?» Guds madr svarar: «Skalltu vist eigi vega, helldr gefa þik allan 20 a guds valld; sva sem þer berr at hendi, þa eigna þat allt 1 x [stigr hrædzla Cd. 2 [einhver þocka hò.. Cd.

76. Dicebat frequenter abbas Pœmen: «Malitia numquam exsuperet malitiam. Si quis tibi malum fecerit, tu illi bonum redde, ut per bonitatem vincas malitiam.» 25

77. Quidam frater, quanto plus eum aliquis iniuriabatur aut deridebat, tanto plus ille gaudebat, dicens: «Isti sunt qui nobis occasionem præbent ad profectum nostrum; qui autem beatificant nos, conturbant animas nostras. Scriptum est enim: Quoniam hi qui beatificant vos, decipiunt vos.» Alter senex, si quis detraxisset ei, 30 ille festinabat, si vicinus ei erat, per se ipsum bene illum remunerari; quod si longius manebat, trans mittebat ei munera.

78. Quidam frater rogabat abbatem Sisoium, dicens: «Si latrones aut barbari super me irruerint occidere me volentes, et ego si prævalere potuero, iubes occidam eos?» Cui ille respondit: 35 »Ne facias omnino, sed totum Deo te committe. Quidquid enim tibi adversi contigerit, profitere hoc tibi propter peccata tua venire, divinæ enim dispositioni debes totum ascribere.»

guds forsia ok milldi, ok seg, at fyrir sakir synda þinna harkar þer i.»

79. Noekurr mikils hattar einsetumadr var i fialli þvi er Atlides het. En er stigamenn sottu hann heim, þa kalladi hann a brædr at biarga ser. Þvi næst sottu þeir at fiðment, ok toku illvirkiana hondum ok letu flytia þa til borgar þeirar, er þar var nalæguz. En domande, sa er yfir borginni var, let kasta þeim inn. Þetta frettu bratt brædrnir, þeir er holpit höfdu helgum fedr, at illvirkiumum var innkastad fyrir þeira skyllid; sottu sidan fund
 10 ins helga abota Pemenis, ok sögdu honum vöxt malsins. Inn helgi Pemen ritadi til einsetumannzins a þenna hatt: «Minz þu ins fyrra sviks, hvar hofz, ok fær þu þa skiott seed id sidarra svikit. Hefdir þu eigi sviksamliga fyrst fyrir þina bæn sellda til bana illvirkiana, þa hefdir þu all dri adra flærd framit.» Einsetumadrinn
 15 komz miok vid, er hann hafdi yfirlesit brefit, sva at hann vard frægr um allt heradit, þviat hann geek eigi ut langan tima sidan af sinu herbergi, utan þegar i stad er brefit vard at honum borit hins helga Pemenis, for hann til borgarinnar ok tok ut med valde illvirkiana opinberliga af allri kvöl ok klandri domandans.

80. Johannes aboti sagdi brædrum af þvi efni, er .iij. spekingar höfdu vinattu sin a mille, ok er einn þeira læa a nastram, þa feek
 20 i þvi Cd.

79. Erat quidem eremita magnus in monte qui dicitur Athlibeus, et venerunt super eum latrones. Cum autem ille vocem
 25 fecisset, de vicinis locis fratres alii confluentes comprehenderunt eos. Quos transmissos in civitatem iudex misit in carcerem. Fratres ergo illi mœsti facti sunt, quia propter ipsos latrones traditi essent iudici; et venientes ad abbatem Pœmenem, renuntiaverunt ei factum. Qui scripsit ad eremitam dicens: «Reminiscere, prima pro
 30 ditio unde facta est? et tunc videbis secūdam. Nisi enim proditus fuisses ab interioribus tuis, secūdam proditionem numquam perpetrasses.» Quo illē sermone cum compunctus esset, in omni illa regione nominatus, et per multum tempus de cella sua non exiens, surrexit statim et venit in civitatem, et executiens latrones
 35 publice de carcere liberavit eos a tormentis.

80. Dicebat abbas Joannes quibusdam fratribus, quia fuerunt tres philosophi amici, quorum unus moriens alteri reliquit filium suum commendatum; qui in ætate iuvenili proventus, nutritoris

hann odrum spekinginum son sinn i hendr til umsiar. En er sveinninn var ordinn roskinn madr, lagdiz hann med eiginkonu fostra sins. Þegar er þessa várd vist, var honum ut kastat. Nu þott hann idradiz þessa miok, þa villde hans meistare eigi taka hann aptr, ok mællte til hans: «Ef þu vill, at ek gefa þer upp glæp þinn, þa far ok ver .iij. ær mille þeira manna, er fyrir-dæmdir eru til malmverks i æanne Nil.» Þa er inn ungi madr kom heim aptr, ok .iij. ær voru lidin at intri þesse forsending, sagdi meistarinn til hans: «Þvi at eins vil ek þer enn upp gefa, nema þu ser önnur .iij. ær vid malmverkit, ok gef nu allt, þat er þu vinnr til, þeim er þik mæda i motgerdum ok meinyrdum.» Sidan hann hafdi þetta int, ok glæpr hans var uppgefinn, sagdi meistari hans til hans: «Far ok gack til skola i Athenisborg, ok nem þar speki at þeim, er hana byggia.» Þann tima var einn alldradr madr i Athenisborg fenginn namgiarn ok spakr at geyma portz, sa er fyrir provanar skylld mæddi meinmælum þa menn, er þangat gerduz til náms. Nu er hann gerdi þetta vid þenna mann, skelldi hann upp ok hló. Inn gamli madr spurdi eptir, hvi hann leti sva, «ek göre þer skapraum, en þu hlær.» «Bannar þu mer,

sui adulteravit uxorem. Quo scelere cognito missus est foras. Deinde cum plurimum pœniteret, non ei concessit regressum, sed ait illi: «Vade et esto tribus annis inter damnatos, qui metalla in flumine deponunt, et sic indulgeo tibi culpam tuam.» Quo post triennium redeunte, rursus ait: «Vade alios tres annos, da mercedem his, qui te iniuriis et conviciis affligunt.» Quod etiam cum ille complisset, remisso peccato eius, dicit ei magister: «Veni modo et ingredere Atheniensium civitatem, ut illic sapientiam possis discere.» Erat autem ibi quidam senex sapientiæ studiosus et sedebat ad portam, omnesque ingredienti experiendi causa conviciis affligebat. Qui cum idem iuveni illic ingredienti faceret, illi exorto cachinno risit. Cui senex ait: «Quid est quod agis? ego te iniurior, et tu rides?» Cui iuvenis ait: «Non vis ut rideam, cum tribus annis mercedem dederim, ut hoc paterer, quod hodie a te gratis patior?» Tunc senex dixit ei: «Ingredere ergo civitatem, quia dignus es.» Hoc autem solebat abbas Joannes referre, et his ipse addebat dicens: «Hæc est porta Dei, per quam patres nostri per multas tribulationes et iniurias gaudentes ingressi sunt civitatem Dei.»

sagdi inn ungi madr, at ek hlæia, þar sem ek hefi .iij. (ar) i samt gefit þeim erfidislauð min, er slikt sva gerdu.» «Gæck inn i borgina sagdi hann, þviat ek skil, at þu ert þess verdr.» Jón aboti var þvi vanr at leggja þessi ord þar til: «Þetta er guds hlid, sagdi hann, 5 fyrir þat gengu fedr vorir inn gladir i guds borg mæddir morgum motmælum ok meingerdum.»

81. Nockurr brodir fretti eptir einn gamlan fodur: «Seg mer nõckurn þann lut, fadir, at ek verdi holpinn, ef ek geymi.» Guds madr segir: «Ef þu getr borit brigzli ok meingörd, svat þu 10 talir ecki um, þa er þesse lutr odrum ædre.»

82. Eitt sinn er brædr spurdu abota Moysen nockurs, bad hann lærisvein sinn Zachariam, at hann segdi þeim eitthvat. Zacharias tok þa yfirkyrtil sinn ok kastadi nidr a iörd undir fætr (ser) ok sagdi sidan: «Engi madr ma munkr geraz, nema hann 15 vili sva vera undir fotum trodinn ok fyrirlitinn.»

83. Moyses aboti sagdi þá: Sa einn madr ma verda munkr, er sik sigrar i ollum lutum; en hverr sem annan reitir til reide eda asakar, þa innir hann eiginliga þionustu. En þat skal engi gera at græda sva annan, at hann glati sialfum ser. Einn tima 20 lofudu brædr miok einn munk, sva at hinn helgi Antonius vard vidridinn. En er guds madr Antonius hafdi provat brodur, fanz

81. Quidam frater requisivit senem, dicens: «Dic mihi, pater, unam rem, quam custodiam, et salver per eam.» Respondit ei senex: «Si potueris iniuriari et affici conviciis, et portare ac tacere, 25 magna est hæc res et super alia mandata.

82. Interrogantibus quibusdam fratribus abbatem Moysen sermonem, ille hortatus est discipulum suum Zachariam, ut eis aliquid diceret. Tunc ille pallium suum deposuit subtus pedes suos, et conculcavit illud, et dixit: «Nisi quis sic fuerit conculcatus, 30 monachus esse non potest.»

83. Dicebat abbas Macarius: «Ille vere est monachus, qui se in omnibus vincit; nam si quis alium arguens ad iracundiam movetur, propriam passionem implet. Nec enim ut alterum salvet, se ipsum debet perdere. Quendam fratrem sub præsentia abbatis Antonii alii fratres collaudabant. Sed cum tentasset eum senex, reperit quod non sufferret iniuriam. Et dicit ei senex: «Tu quidem, frater, similis es ædificio, quod quamvis habeat ingressum ornatum, per postica tamen a latronibus expugnatur.

hann sem hann mundi eigi fullkornliga fa borit meingerdir, sagdi sidan til hans: «Þu brodir ert líkr upptimbran þeire, er [skreytt er¹ vel ok skorin um inngöngin, en unnin auðvelliga um idre stofu eda hus af þiofum ok illvirkium.

84. Nockurr brodir fretti fodur Ysaach þessa kostar: «Hvi ottaz fiandr þik sva miok, son minn.» [Hann svaradi²: «Sidan er ek gerdumz munkr, þa let ek alldri reidi mina komaz ut um barkann a mer.»

85. Þann tima er brodir nockurr kom til fundar vid brodur Achillam, sa hann brodirinn, at heilagr fadir spytti blodi, ok spurdi, hvi gegndi. Guds madr sagdi: «Einn brodir rygdi mik sva med ordræðu sinni, en ek hefi bariz i mot at kveda þat efni eigi upp, helldr bad ek til guds, at hann tæki af mer minni malssins. Nu vard þat sama mal at blode i munninn mer, en sidan er ek spytti því nidr, þa hafða ek hvíld. En hvarki feck ek gleymt malinu brodurins ne hiartans hrygd med mer.»

86. [Nöckurir brædr komu³ til eins gamals mannz, ok hittu þar i nand börn nöckur, er gættu hiardar ok töludu optliga eitthvat ofagrt ok ferligt med ser. Bradliga er brædrnir höfðu ymisligar hugsanir upp borit fyrir helgan fodur ok fengit hallkvæmar orlausnir,

¹ [skreyter *Cd.*

² [at *Cd.*

³ [Nockurr brodir kom *Cd.*

84. Quidam frater requisivit abbatem Isaac, dicens: «Abba, quare te ita dæmones timent?» Respondit senex: «Ex quo factus sum monachus, statui apud me, ut iracundia mea foris guttur meum non procederet; et ideo timent me dæmones.»

85. Cum venisset quidam de patribus ad abbatem Achillam, vidit eum sanguinem exspuentem, et requisivit, quid hoc esset. At ille respondit: «Sermo erat fratris, qui me contristaverat, et repugnavi ut non illum dicerem, sed petivi Dominum, ut tolleret a me, et factus est ille sermo sanguis in ore meo, et postquam exspui, requievi; sed et ipsam tristitiam et sermonem istum oblitus sum.»

86. Quidam fratres venerunt ad quendam sanctum senem sedentem in solitudine, et invenerunt infantes pecora pascentes, et aliquoties inter se loquentes verba turpia. Postquam autem de singulis cogitationibus requirentes, a sene acceperunt responsum, dicunt ei: «Quemadmodum potes sustinere, abba, voces infantium istorum, et nec præcipis eis, ut non ita vociferentur.» Et dicit eis senex: «In veritate, fratres, plurimos dies habuit cogitatio mea

sögdu þeir til hans: «Hversu fær þu, fadir, borit gaudyrði barna þessarra, sva at þu þaggir þau ecki?» Inn gamli fadir mællti: «Margan dag hefi ek hugsat þat, brædr minir, at tala nockut til þeira, en ek hepti hvert sinn sialfan mik a þenna hatt: hversu 5 munde ek þola, ef nockur mikil freistni felli til med mer, þar er ek þole eigi þetta. Nu villda ek, at venia yrði med mer til þolsins, ok vanda ek því eigi um vid þa.» Þesse sami fadir sagði sva: «Hverr sa madr er eigi fær halldit ne stillt tungu sina a tima reidinnar, þa er omattuligt, at sa sami mege hugsa sins holldz 10 piningar nockut sinn ne yfirkoma.»

87. Eitt sinn er brædr baru upp fyrir hinn helga abota Johannem a þenna hatt [ymisligar hugrenningar¹, ok hann veitti ollum þeim avaxtsamlig andsvör, sagði einn alldradr madr af öfund til hans: «Johannes þesse er sem ein oradvond puta, þvíat hon 15 prydir sik til þess, at þa unni henne enn fleire.» Johannes aboti sagði þa: «Satt flytr þu, fadir, ok eigi er odruviss, ok þat hygg ek, at gud hafi þetta vitrad þer.» «Þat see ek, sagði inn gamli madr, at hiartaker þitt, Johannes, er fullt eitrs ok olyfians.» Johannes aboti svarar þa: «Satt er þat er þu segir, aboti, ok tekr 20 1 [ymisligra hugrenninga *Cd.*

volens illis aliquid dicere, sed redargui memet ipsum, reputans mihi: Si parum hoc non porto, quomodo, si maior mihi tentatio advenerit, portabo? Et ideo illis nihil dico, ut fiat mihi consuetudo portandi.» Item dixit: «Si quis linguam suam non tenuerit in 25 tempore iræ, nec passionem carnis suæ aliquando poterit continere.»

87. Abbas Joannes dum sederet inter fratres, et singuli eum de propriis cogitationibus inquirerent, atque ille responsum omnibus daret, quidam senex ex invidia dicit ei: «Sic est hic Joannes, quomodo mulier meretrix ornans semet ipsam, ut congreget sibi 30 amatores.» Cui abbas Joannes ait: «Verum dicis, abba, et non est aliter; nam et hoc ipsum Deus tibi revelavit.» Respondit illi iterum ille senex, dicens: «Nam et vas tuum, Joannes, veneno plenum est.» At Joannes ait illi: «Sic est, abba, ut dixisti, et hoc dicis, quia illa tantummodo, quæ deforis sunt, vides; nam si 35 ea, quæ intrinsecus sunt, videres, quanto plus haberes quod diceres?» Et post hoc quidam ex discipulis eius dixit ei: «Non es conturbatus interius, abba, in verbis senis huius?» Cui ille respondit: «Non; sed sicut sum deforis, ita sum deintus.»

þu þo litinn af, þviat þu ser mik fyrir utan, en ef þu sæir mik, hvílikr ek em fyrir innan, þa hefdir þu meira efni til ordræðunnar.» At sva mælltu talar einn af lærisveinum abota til hans: «Hefir þu ecki, fadir, rærz til reidi fyrir innan vid illyrði þessa ins alldrada mannz?» «Vist eigi, sagdi inn helgi Johannes, helldr em ek allr hinn sami fyrir innan, sem ek synumz utan.»

88. Einn alldradr madr var sa i Egíptalandi, er mikla virðing hafdi af ollum bræðrum, adr hinn helgi aboti Pemen kom þangat. En er guds madr Pemen kom þangat af morkinni Scithi, þa fyrirletu allir munkar hinn gamla mann, en sottu þa fiðlment miok a fund. ins helga Pemenis med allri virðing. Fyrir þetta ófundadi hinn gamli madr miok inn helga abota Pemen. Hann vard ryggr, er hann fretti þetta, ok sagdi til brædra sinna: «Meingerd mikla hafa þeir gert vid oss, brædr, þat er þeir fyrirlata þenna inn gamla guds vin, en vegsama oss, er vettugis erum verdir. Hversu skulum ver þa nu vingaz vid þenna inn gamla mann ok inn mikilliga. Er þat mitt ræd, at ver allir samt brædr farim ok berim med oss nockurar vistir ok litid af vine til ástarsnæðings, ok kennim allir samt, at vita, ef ver mættim þannig blidka hug heilags fodur.» Foru þeir ok framm komu, knudu herbergis hurd ins gamla mannz. En er sveinn hans heyrdi þat, frettir hann eptir, hverir þeir være. Þeir sögdu til sin ok badu hann bera abota sinum þau ord, at fadir Pemen er kominn ok villdi taka

88. Erat quidam senex in Ægypto, et antequam veniret illuc abbas Pømen, grandi veneratione habebatur ab omnibus. Cum autem abbas Pømen de Scythi illuc subiisset, multi, relicto illo sene, veniebant ad hunc, et propterea cœpit illi invidere et detrahere. Quod audiens abbas Pømen, contristatus est, et dixit fratribus suis: «Quid facimus? quia in tribulationem miserunt nos homines, ut illum senem tam sanctum relinquerent, et nos, qui nihil sumus, respicerent? Quomodo sanabimus hunc virum magnum? Venite ergo, faciamus parvas escas, et portantes pergamus ad eum, et parum vini, ac pariter cum eo gustemus, forsitan in hoc possumus animum eius placare.» Profecti ergo pulsaverunt ostium eius. Audiens vero discipulus illius senis dixit: «Qui estis?» At illi dixerunt: «Dic abbati tuo, quoniam Pømen venit, ut benedicatur ab eo.» Quod cum ille per discipulum suum audisset, respondit ad eum: «Vade, dic eis: Ite hinc, non enim mihi vacat.» Illi tamen re-

blezan af honum. Ok er hinn gamli fadir heyrdi þetta af sveininum, bad hann Pemen verda i brottu, lez ecki lidugr til tals vid hann. Þeir Pemen stodu þa id sama sitt, ok letuz hvergi fra mundu hverfa hurdinni, fyrr en þeir vøre þess verdir at vegsama hans
 5 heilagleik. Nu sidan er inn gamli fadir sa bædi saint þol þeira ok litillæti, þa lauk hann upp hurdunni ok minntiz til þeira, ok môtuduz allir samt. Þar eptir sagdi inn gamli fadir til ins helga Pemenis: «Fagna ek þvi, fadir, at ek se med sannleik hundratföld frægdarverk ydur a þat upp, sem oss var fra flutt af ydvarre gæzku.»
 10 Voru þessir fra þeim degi inir kæruztu vinir sin i mille, medan þeir lifdu.

89. I heradi þvi, er Heratheone er kallat, smidadi aboti Motheis ser upp nockurn kofa eitt sinn. En er hann var þar mæddr meingerdum af mörgum mönnum, þa for hann i annan
 15 stad ok smidadi ser þar herbergi. I þeim sama stad med fiandans umsat var brodir sa einn, er af öfund hafdi iafnan reide a þessum helga fodur; fyrir þat sama for hann enn i brott, ok gerde hann ser þar einn kofa i æthhaga sinum vid sialfs sins bæ, ok byrgdi sik þar inni einn samt. En er largar stundir lidu, foru heilagir
 20 fedr miok margir saman af þeim stad, er heilagr aboti Motheis hafdi fra horfit, ok villdu flytia hann apr i kofa sinn, ok höfdu med ser þann brodur, er förþoekat hafdi fyrir helgum fodur. En er þeir komu þar i næsta bæ, letu þeir þar eptir skinnkuffa sina

stiterunt in isto, dicentes: «Quia non hinc discedimus, nisi digni
 25 fuerimus adorare eum.» Quorum cum ille humilitatem et patientiam pervidisset, compunctus aperuit ostium, et osculantes se invicem, gustaverunt pariter. Dixit ergo eis ipse senex: «In veritate non sunt ea sola, quæ audivi de vobis, sed et centuplum opera vidi in vobis.» Et ab illo die amicus carissimus factus est ei.

89. Abbas Muthues aliquando ædificavit sibi cellulam in loco, qui dicitur Heracleona. Et dum ibi a multis molestaretur, alterum locum introgressus est, et similiter etiam ibi construxit habitaculum. Sed per insidias diaboli quidam frater inventus est ibi, qui per invidiam semper iram cum eo habuit; propter quod surrexit inde,
 35 et ad proprium reversus est vicum, et fecit sibi illic quoque cellulam, et reclusit se in eam. Post tempus autem aliquantulum congregati sunt senes de illo loco, unde egressus est, deducentes secum etiam illum fratrem, cum quo habuit litem, quatenus rogarent eum,

ok hinn reidna brodur, en foru sidan frialsir framm a fund heilags fodur ok knudu hurd hans herbergis. Guds madr Motheis leit ut til þeira um glugginn, er opinn var a herberginu, ok kende þa görla, fréttir at, hvar være kufnar þeira. Þeir letu þa vera i næsta bæ ok brodur þann, er iafnan hafdi reidi a þeim haft. Guds madr Motheis, er hann heyrði þetta, hio hann upp med bolöxi dyrnar, þær er hann hafdi inn i gengit, for sidan fagnadarfullr til fundar vid brodurinn, ok fell allr til iardar ok bad hann liknar, fadmadi hann sidan ok leiddi heim i sitt herbergi, ok gerdi þeim þriggia daga veizlu. Var þat þo utan hans veniu at bregda sva miok sinni meinlætsamligri bindende. For hann sidan til sins heimilis fyrra med þeim fedrum, er hann höfdu heim sottan.

90. Þessi sami aboti Agathon var þetta vanr at segia: Alldri svaf ek, sva at ek hefði vid nöckurn mann þrætu; let ek þo öngvan mann sofa sva, at vid mik helde misþocka, helldr lagda ek allan krapr a at koma honum til fundar vid mik.

91. Tveir menn voru i morkinni allradir ok bygdu einn kofa, er alldrigi höfdu nockurskónar kærslu eda misþycke mille i upp *Cd.*

ut rediret ad cellulam suam. Postquam autem in vicinum locum venerunt, tam melotes suas quam illum fratrem ibidem dereliquerunt; ipsi vero profecti sunt ad senem, et pulsantibus illis, aperta fenestra respexit eos, et cognovit, et dixit eis: «Ubi sunt melotes vestræ?» At illi responderunt: «Ecce hic in vicino sunt una cum fratre illo, qui tecum iram habebat.» Hoc postquam senex audivit et illos cognovit, præ gaudio ostium, per quod ingressus fuerat, cum securi confregit, et egressus cucurrit usque ad locum, ubi erat ille frater, et cœpit prior pœnitentiam apud eum agere, et amplexus est eum, et introduxit illos in cellam suam, et per tres dies convivatus est cum eis, qui numquam habebat consuetudinem, ut ieiunium solveret. Et postea surrexit et profectus est cum illis.

90. Abbas Agathon solebat dicere: Numquam litem habens cum aliquo dormivi; sed nec permisi aliquam mecum litem habentem dormire, quantum ad virtutem meam pertinuit, nisi prius cum illo in pace reverterer.

91. Erant duo senes in una cella pariter sedentes, et numquam inter se vel qualemcunque parvam contentionem habuerant. Dixit ergo unus ad alterum: «Faciamus et nos vel unam litem,

sin haft. Eitt sinn sagdi annarr þeira til annars: «Gerum ockr nu um sinnsakir eina þrætu, a þann hatt sem adrir menn hafa.» Hinn annarr svarar: «Eigi voit ek, hversu verda þræturnar.» Hinn annarr sagdi: «Setium tiglstein þenna millum ockar, ok mun ek segia, at minn se; en þu eignu þer, þviat þadan af geraz þrætur ok hareyste eda hárreytur.» Nu settu þeir tiglsteininn mille sin, ok sagdi annarr at fyrstu, at minn er. Annarr svarar, letz helldr hyggia, at hann ætte. Þa sagdi sa, er fyrr hafdi a orkat, kvad hann eigi eiga, kvat hann helldr at sönnu sinn vera. 10 «Nu ef hann er þinn, hvi hefir þu eigi.» Þessa kostar for iafnan med þeim, at þeir hittu alldri hatt deilunnar.

92. Nockurn tima er hinn helgi Macharius aboti badz fyrir, kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Eigi ertu enn kominn til iafnra verdleika vid þær tvær konur, er her byggia i næstu borg.» 15 En er guds madr Macharius heyrði þetta, tok hann staf sinn þegar i stad ok for til fyrr intrar borgar. Hann lettir eigi fyrr, en hann hittir a herberge þat, er þessar konur bygdu, ok kvedr dyra. Aunnur þeira geck til dyra ok tok vid honum med fullkomligum fagnadi. Hann heimte þær til sin badar ok hefr sva malit: «Fyrr

20 sicut et alii homines.» At ille alter dixit ei: «Nescio quemadmodum fit lis.» Dixit ei ille: «Ecce ego pono laterem in medio, et dico: quia meus est, et tu dic, quia non est tuus, sed meus. Et ex hoc fit contentio et rixa.» Et cum posuissent laterem in medio, dicente uno: «Quia meus est,» ille alter primo respondebat: «Ego 25 meum esse spero.» Cum ille alter iterum diceret: «Non est tuus, sed meus,» tunc ille respondit: «Et si tuus est, tolle illum.» Quo dicto, non invenerunt, quemadmodum litigarent.

92. Quodam tempore orante beato Macario abbate, vox ad eum personuit dicens: «Macari, necdum ad mensuram duarum mulierum pervenisti, quæ in proxima pariter habitant civitate.» Quo 30 audito, senex exurgens, arrepto baculo, in designatam pervenit civitatem. Cumque ostium quæsitiæ domus atque inventæ pulsaret, egressa una ex illis cum magna exultatione eum suscepit. Quas 35 laborem veniens ex solitudine longinqua sustineo, ut opera vestra cognoscerem; quæ mihi vos concedet enarrare.» Cui illæ sic dixerunt: «Crede nobis, sanctissime pater, quia nec præsentī nocte a maritorum lectulis fuimus separatæ. Qualia ergo opera a nobis exquiris?»

yekra skyllð hiefir ek sott sva langs vegar vás af eydimorkinni. Nu bid ek yekr segia mer inniliga idnir yekrar ok athæfe.» «Tru þvi, hinn helgi fadir, sogdu þær, at vid höfum eigi mist a næstu nött samsængar ockarra unnasta, eda hver vor verk villdu heyra?» Hann bad þær þa mikilliga segia ser sitt athæfi. Nu er þær 5 þickiaz ¹ nær neyddar til, segia þær sva: «Vid erum med ollu vandalausar ockar i millum. En þat bar sva til, at .ij. brædr fengu ockar, ok bygdu ver sidan eitt herbergi .xv. ær, sva at hvargi ockur mællti ferligt ord til annarrar, eda sagði sva svarta sem er, helldr höfum vid iafnan allt her til halldit millum ockar 10 samþyckiligan frid ok nadir. Badar beiddu vid bendr ockra orlofs til skilnadar, at vid redimz i klaustr, ok feck hvargi. At þessu efni sva komnu gerdu vid þat fastradit med ockr ok hietum þvi gudi, at vid skyllðim allðri, medan vid lifðim, veralligt ord mæla millum ockar.» Ok er hinn helgi Macharius heyrdi þetta, sagði 15 hann sva: «Sannliga er eigi mær, (eigi) manni gipt, eigi munkr ne veralldarmadr afvirðr fyrir gudi, helldr helpr varr herra hvers fyrirheite ok gefr lifs anda öllum fyrir fagrliga astundan.»

93. Sa var einn brodir i klaustri nockuru, at optliga rærdiz til reide ok orða; sagði hann brodir þvi næst til sialfs sins: «Eda 20 ¹ þigkiaz *Cd.*

Sed senex in precibus persistebat, ut ei vitæ suæ ordinem declararent. Cui tunc illæ compulsæ dixerunt: «Nos nulla inter nos sumus consanguinitatis affinitate coniunctæ; contigit autem, ut duobus fratribus iungeremur, et cum his quindecim annis in domo 25 una pariter permanentes, neque turpe verbum altera dixit ad alteram, neque litem aliquando commisimus, sed in pace haecenus viximus, et pari consensu tractavimus, quatenus, pariter relictis maritis, in congregatione religiosarum virginum proficisceremur, et multis precibus hoc a coniugibus non valuimus obtinere. Quo non 30 adepto, inter nos et Deum posuimus testamentum, ut usque ad mortem nostram sæculare verbum non loqueremur omnino.» Quæcum audisset beatus Macarius, dixit: «In veritate non est virga, neque maritata, neque monachus, neque sæcularis, sed Deus tantum propositum quærit, et spiritum vitæ omnibus ministrat.» 35

93. Quidam frater, dum esset in cœnobio et frequenter ad iram moveretur, dixit ad semet ipsum: «Vadam in solitudinem; et cum non habeam cum quo litigem, forsitan requiescet a me hæc passio.»

mun ek verda at fara til eydemerkr, þviat þar mun batna þessarrar piningar, er ek hefi óngvan þann, er ek megi þræta við.» Gengr þvi næst ut i morkina ok byggir þar eitt litit hreyse einn samt. Nu bar sva til, at hann fyllði eitt ker ok setti hia ser, at kerit
 5 vallt. Hann fyllði þegar annat sinn, ok for a sòmu leid. En er hann hafdi fyllt id þridia sinn, ok vatzkerit vallt, gripr hann þat ok keyrir nidr i reidebolu, sva at þegar brotnadi. Ok er hann hvarf aprt til sin, hugleiddi hann, hversu reide andi hafdi hann yfirkomit, ok sagdi sva: «Se nu verd ek einn samt, ok verd ek
 10 enn sigradr af reidinni; ok verd ek at hverfa aprt i klaustr mitt, þviat ek skil, at hvervetna er orrostan naudsynlig, ok þarf þvi þolinmædi ok allra mest vidhialp vars herra.» Snere brodirinn sidan heim til munklifis sins.

94. Sæll guds madr Macharius sagdi af sialfs sins medferde
 15 þessa kostar: Þa er ek var ungr, bygda ek einn litinn kofa i Egiptalandi, toku menn mik naudgan, ok var ek vigdr. Af þvi villda ek eigi vera þar lengr, ok flyda ek i annan bæ. Sidan vandiz til einn veralldarmadr vel sidadr at veria vinnu minne mer til atvinnu. En þat bar sva til, at mær ein vard kvíðug af

20 Egrediens ergo manebat in spelunca solus. Una autem die implens sibi surisculam aquæ, posuit illam in terram; contigit autem, ut subito versaretur. Ille vero implevit secundo, et iterum versata est. Cumque tertia vice replisset, ac similiter contigisset, arrepto ipso vase, fregit illud iratus. Cum autem ad se reversus fuisset,
 25 cogitabat, quia a spiritu iracundiæ esset deceptus, et dixit: «Ecce et solus sum, et tamen ab iracundia victus sum. Revertar in cœnobium, quia ubique pugna opus est et patientia, et maxime Dei auxilium.» Et ita exurgens, reversus est ad locum suum.

94. Beatus Macarius de semet ipso referebat, dicens: Dum
 30 essem iuvenis, et tamen in cella residerem, invitum me tenentes clericum ordinaverunt in vico. Cum autem nolens illic esse, in vicum alterum effugissem, et quidam mihi sæcularis religiosus opere meo vendito ministraret, contigit quandam virginem per stuprum ventris onus accipere. Quæ dum a parentibus, a quo fuisset com-
 35 pressa, requiritur, dixit illa: «Anachoreta ille vester hoc in me facinus perpetravit.» Egressi vero parentes puellæ, comprehendentes me suspenderunt meo collo vasa fictilia, et per singulas semitas circumducebant me cæde mactantes, atque insuper his voci-

sinu tilstille. En er hon var eptir frett, hvern i lut ætti með henne, sagði hon: «Einsetumadr ydvarr framde þenna fordæduskað vid mik.» Fædgin meýiarinnar foru þvi næst a minn fund, handtoku mik ok fiðtrudu, festu vid hals mer þungt tigl mer til meinlætis. En fyrir hveriu garðzhliði bördu þeir mik ok kolludu með hareysti ok brigzlan: «Þesse munkrinn hefir neyddu meýna dottur vora til saurlifis.» En er mer var nær at komit dauda, mællti einn af ellrum fedrum til þeira: «Hættid um sidir, sagði hann, eða hversu lengi ætlit þer at meida þenna munk inn utlenda?» Æ ok æ veittu þeir meingerdir þionustumanni minum, er mer fylgdi, sva at hann fyrirvard sik af ofremd, ok sôgdu sva til hans: «Se nu, hvat sagði munkrinn, er þu bært æ vilmælis vitne?» Fædgin meýiarinnar sôgdu þa til ins gamla fôdur, letuz mik allðri mundu lausan lata, nema nockurr vôrðzlumadr gengi i ved at veita vist konunni. Ok er ek beidda þann manninn, er mer þionadi, þa tok hann mik þegar a sinn varnat ok gaf þeim trausta tru til mutu meýiunni. En er ek kom heim i kofa minn, dro ek hvern laup honum i hendr, at husfreyia min vøre vel halldin. Mællta ek sidan með sialfum mer: «Se Machari, nu fantu þer husfru, naudsyn nemr nu at vinna nôekuru meirr, at þu megir hallda hana vel at mat ok klædnadi.» Vann ek þvi nottum ok dôgum, sagði Macharius,
 1 ef Cd.

bus una cum cachinno insultantes: «Hic monachus filia nostræ vim intulit.» Cumque me usque ad necem fustibus pæne mulcassent, quidam ex senioribus dixit ad eos: «Usquequo hunc peregrinum monachum cæde maectatis?» Sed et ministrante mihi sequente et rubore perfuso, iniurias irrogabant dicentes: «Ecce quid fecit hic, pro quo tu testimonium perhibebas?» Parentes autem puellæ dixerunt: «Nulla hunc ratione dimittimus, nisi pro alimentis puellæ præstandis aliquis pro ipso satisdator accesserit.» Quod dum ministranti mihi, ut faceret, inuissem, interposita me sua fide suscepit. Itaque regressus ad cellulam, quantascunque inveni sportellas ei contribuebam, quibus venditis victum mihi coniugique meæ ministraret. Dicebam autem: «Ecce, Macari, invenisti tibi uxorem, necesse est ergo amplius operari, ut eam valeas enutrire.» Et tam diebus quam noctibus operabar, ut ei quotidie victum ministrarem. Sed quando illi tempus pariendi advenit, diebus plurimis magnis stridoribus cruciata parere non potuit. Quæ, quid rei

at ek mætti midla henne nockut hversdagliga til atvinnu. Þar kom um sidir, at þesse kona skylle lettare verða; en er þat droz undan marga daga með miklu meinlæte ok kvöl konunni, spurdu menn hana, hvat til helldi. «Vita þickiumz ek, sagði hon, hvers ek mun at giallda.» «Hvers helldz,» sögdu þeir, er vid voru. «Þess, sagði hon, at ek hefir logit mannlesti með mer upp a einsetumann þenna inn meinlausa, þar sem einn ungr madr nagranni minn bio hia mer.» En er þetta heyrði hinn madrinn, er mer þionadi, varð hann fagnadarfullr, kom sidan ok sagði mer allan atburdinn, at mærin matte öngum koste fyrr lettare verða, en hon hafði adrtiad, hversu meinsamliga hon villde mer fyrirkoma með ollu meinlausum. Nu þottumz ek, sagði hinn helgi Macharius, marka mega, at allir minir nagrannar mundu mik heim sækia ok miskunnar bidia með mikilli virding, ok matta ek þess hattar unadir eigi bera, ok eigi villda ek. Skundada ek því skiott i brott ok i þenna stad, er nu byggi ek; er nu ok sagt, hvat til helldr, er ek kom i þessar halfur heimsins.

95. Nöckurr brodir frettir abota Pemenem þessa kostar: «Hvat rædr þu mer, fadir, hversu skal ek hatta, þar er ek hræðumz ok oroumz af hrygd optliga.» «Fyrirlit öngvan mann ne forsma, sagði heilagr fadir, afþocka ok fyrir öngum, ok mun gud gefa þer hvilld, svat þinn sess se fyrir utan rygðar hræring.»

96. Heilagr aboti Pemen flutti þat af fedr Ysidoro, er hann

esset, requisita, respondit: «Quia anachoretæ illi causam non habenti crimen imposui; nam me iuvenis vicinus noster ille compressit.» Quod cum ille, qui mihi ministravit, audisset, gaudio repletus advenit, infelicem illam puellam, priusquam fateretur, quod tibi calumniam frustra contexit, parere nullatenus potuisse vociferans, sed et omnes vicinos venire et te commissi veniam postulare. Quæ ego cognoscens, ne me et ipsi homines molestarent, festinus abscedens in hunc locum perveni; et hæc est causa mei in istis locis adventus.

95. Quidam frater requisivit abbatem Pømenem, dicens: «Quid faciam, pater, quoniam conturbor a tristitia?» Dixit ei senex: «Neminem pro nihilo despicias, nullum condemnes, nulli detrahas, et dabit tibi Dominus requiem, et erit sessio tua sine perturbatione.»

96. Dicebat abbas Pømen de abbate Isidoro, quia solus ipse

hafdi af honum einsliga viss ordit, at sva opt sem hugsan ins helga Ysidori¹ tiadi fyrir honum, at² hann væri mikill ok megn, mællti hann med ser: «Hvat mun ek meire nu vera en aboti Antonius eda fadir Pemen eda adrir heilagir fedr, þeir er vist er at guds vilia hafa gert.» Eptir þessa hugsan feck hann iafnan 5 hvilld. En nær sem ovinrinn eggjade hann a ðrvæntan eda skelfdi hann med ogn pininga þeira, er hann let hann þola mundu at lidnu þessa heims life, svarar inn agæti Ysidorus honum sva: «Þat er til hugganar, þott ek fara til kvala, at þu fiande ert þar fyrir i meire kvöl ok nedri. 10

97. Abota Moysi birtuz iafnan ovinir med bannanarordum ok sogdu: «Þer megum ver eeki meina, Moyses, þviat hvern tima er vær hyggium at [lægja þik 3 til ðrvæntingar, þa hefz þu upp; en þott þu hefir þik upp, þa lægir þu þik, svat oss er ofrett at freista atgongu.»

98. Einn brodir fretti optliga inn helga abota Sisosium, hvat 15 hann skylldi idna, lez fallit hafa i synd. «Ris upp sem bradaz, brodir, þa,» sagdi fadir Sisosius. «Nu hefi ek þat gert, sagdi brodir, ok fallit þa þegar i annat sinn.» Sisosius svarar, bad hann upp risa iafnan sem bradaz.» Nu er sva farit, sagdi hann brodirinn, at ek hefi optliga upp risit ok fallit þo iafnan eigi sidr.» Þa 20

¹ Theo. Cd.

² ok Cd.

³ [leggia oss Cd.

se cognovisset. Nam quoties illi cogitatio sua dicebat: «Quia magnus es;» tunc et ipse respondebat ad se: «Numquid talis sum qualis Antonius, aut certe abbas Pambo, vel reliqui patres, qui Deo placuerunt?» Quoties ergo hæc cogitabat, requiescebat. Quando 25 vero inimicus conturbans eum suggerebat ei desperationem et pœnas, dicens: «Quoniam post hæc omnia iturus es in tormenta,» dicebat iterum ipse: «Quia quamvis ego in tormenta mittar, tamen vos subtus me invenio.»

97. Abbati Moysi frequenter apparuerunt dæmones maledi- 30 centes ei ac dicentes: «Prævaluisti nobis, Moyses, et nihil tibi possumus facere, quoniam quoties te in desperationem humiliare volumus, exaltaris; quoties autem exaltaris, ita te humilias, ut nullus de nobis accedat ad te.»

98. Cum quidam frater abbatem Sisoium frequenter talem 35 sermonem requireret, dicens: «Quid faciam, pater, quoniam cecidi?» respondit: «Surge.» At ille respondit: «Exsurrexi», et iterum se cecidisse confessus est. Ait senex: «Et iterum surge.» Cum

kalladi guds madr hatt ok bad brodur alldri at letta at risa upp. «Grein þat fyrir mer, fadir, hve lengi ek skal sva lata.» Sisosius aboti sagdi: «Vit þat vist, brodir, at hvert sem þu hittiz a andlaz-tidinni med synd eda gæzku, þa lattu þer alldri aorkaz upp at
5 risa, at eptir þinum daudadegi verdr þu dæmdr.»

99. Nockurr gamall madr vard grimliga freistadr um .x. ær i samt af hugrenningum, svat hann fyrirlagdiz ðrvæntande ok hugdiz tapat hafa heimvon sinnar salu, mællte þo med ser: «Nu þoat ek se her fyrirlatinn i morkinni, þa mun ek þo vera mega i
10 veröldinni, ef ek vil.» Ok er hann ferdadizt til veralldarinnar, kom ródd ifvir hann, su er sva sagde: «A þessum .x. ærum er þu hefvir þreytt, hafa blomgast koronur þinar; hverf þvi aftr i stad þinn ok herberge, at ek mun nu frelsa þik fra allre illzku [þinnar hugsanar¹.» For brodir sidan aptr somu leid ok var
15 stadfastr i uppteknu athæfe. Sagdi þvi sva sa, er bokina hefir dictat, at hann bidr fyrir þat ðngvan upp gefaszt, hvat sem i huginn kann at koma, þviat hugsanir, ef ver berum þær þrekmannliga, veita oss med gudligre godgirnd eilifdar koronur.²

100. Nockurn tima er aboti Antonius sat eitt sinn einn samt
20 i eydemorkinni, vard hans freistat af anda onenningar, svat hann
1 [þinar hugsanir *Cd.* 2 *Fra mællte þo Linie 8 hertil med en anden Haand.*

autem frater frequenter se surrexisse et frequenter se cecidisse nar-raret, eodem sermone senex utebatur exclamans: «Non cesses exsur-gere, fili.» Cui frater ait: «Usquequo possum surgere, pater, ex-
25 plana.» Tunc senex ait: «Quousque aut in bono opere aut in malo deprehensus occumbas; in quo enim opere homo deprehensus fuerit, in eo iudicabitur.»

99. Quidam senex tentabatur a cogitationibus graviter per annos decem, ita ut desperaret, dicens: «Perdidi iam animam meam;
30 sed quia semel perii, revertar ad sæculum.» Cum autem profici-sceretur, venit ad eum vox dicens: «Decem anni, in quibus cer-tatus es, coronæ tuæ erunt. Revertere ergo in locum tuum, et ab omni mala cogitatione libero te.» Et statim regressus, permansit in incepto opere.» Non est ergo bonum desperare se quemquam
35 propter cogitationes. Illæ enim magis nobis coronas provident, si utiliter eas pertractantes transierimus.

100. Quodam tempore abbas Antonius, dum resideret in eremo, spiritu tentatus acediæ cogitationibusque diversis implicatus dicebat

feck her af ymisligar hugrenningar. Sidan sagdi hann sva til guds: «Veiz þu, gud, at ek girnumz a þina grædzlu, en hegoma-samligar hugrenningar meina mer. Hvat skal ek gera, eda hversu skal ek hialpaz af þesse kvól, syn mer þat.» Litlu sidarr reis hann upp af bæninni ok sa þar sitia einn mann ser likan, þann 5 er vatt eina basttaug; því næst reis sa upp ok badz fyrir um stund, þar eptir settiz hann nidr ok gerdi einn beyging af palmvide. Litlu sidarr stod hann einn upp af bæninni. En þetta var reyndar guds engill sendr til endrbætingar Antonio. Af þeim sama engli heyrði inn helgi Antonius þessa aminning: «Haga sva hattum 10 þinum, sem nu ser þu, at ek hefi gert, ok muntu holpinn vera.» Her af tok Antonius traust fullkomins fagnadar, ok vard a einni stundu albætr.

101. Nockurr brodir fretti eptir einn gamlan fodur, hverssu hann skylldi hatta: «Ek geri, sagdi hann, engi munks verk, helldr 15 heptumz¹ ek af hegomligri hugsan stund fra stund, (sva) at ek et ok dreck ok sef, ok af þessu þrennu fyrirleggiumz ek af rygd.» Inn gamli fadir sagdi: «Sit i kofa þinum, brodir, utan oroa andarinnar, þviat ek treysti því fyrir gudi, at hverr sa er sitr i sinu herbergi fyrir guds sakir, mun i þeim sama stad finnaz, er 20 fyrir sitr² inn sæli Antonius.»

1 hlepti *Cd.* 2 litr *Cd.*

ad Deum: «Domine, salvari desidero, sed cogitationes variæ non me permittunt. Quid faciam in tribulatione mea, vel quomodo salvari valeam, dignanter ostende.» Et post paululum surgens, 25 quendam sibi similem conspicatur sedentem, torquentem funiculum, et surgentem ex opere, et orantem. Erat autem angelus ad emendationem Antonii destinatus, a quo etiam hunc sermonem audivit: «Et tu ita faciens, Antoni, salvaberis.» At ille summo gaudio cumulatus, accepta confidentia salvatus est.» 30

101. Quidam frater requisivit senem dicens: «Quid faciam, pater, quoniam nulla opera facio monachi, sed in negligentia constitutus comedo, et bibo, et dormio, et de hora in horam transgredior de cogitatione in cogitationem, et propterea contristor et deficio.» Cui senex ait: «Tu sede in cella tua, et fac quod potes 35 sine perturbatione animi, et confido in Deum, quia qui sedet in cella sua propter Deum, invenietur in loco illo, ubi est abbas Antonius.»

102. Annarr brodir fretti eptir abota Achillam þessa kostar: «Hvi mun ek þola, þar er ek sit i kofa minum, idnleyse eða onenning?» «Þviat þu satt enn eigi, son, sagði Achilles, þa hvíll, er ver væntum, ne þær kvalar, er ver ettim at ottaz. En ef þu 5 sæir þetta tvent, ok hugleiddir þu, mundir þu utan onenning liggia i kofa þinum, þott hann være fullr af möðkum upp til halsins a þer.»

103. Þa er einn brodir hafði beiz aminning af abota Moysi, mællti hann sva: «Far ok sit i kofa þinum, brodir, hann kennir 10 þer alla lute, ef þu villt þar með stadfesti vera. En sva sem fiskr fyrirferst skiott ok deyr, ef hann er or vatninu tekinn, sva fyrirferst munkr, ef hann hindrar fyrir utan sitt herbergi ok heima.»

104. Einnhverr brodir fretti eptir inn helga abota Antonium: «Hvers skal ek þess geyma, fadir, at vist se, at ek lika gudi þar 15 fyrir.» «Haf ráð þat, er ek gef þer, ok geym þess. Hvert ertu ferr, haf iafnan gud fyrir augum þer, ok hvert verk er þu vinnr, þa tak þer dæmi gudligra ritninga. En i hverium stad er þu sitr, þa rekr eigi skiott þadan i brott, helldr sit þar með þolinmæde. En ef þu geymir þessa þria lute, þa verdr þu heill ok holpinn.»

20 102. Alter frater requisivit abbatem Achillam dicens: «Cur sedens in cella mea patior acediam?» Cui senex ait: «Quia necdum vidisti requiem, fili, quam speramus, neque tormenta, quæ timemus. Si enim ea diligenter inspiceres, etiam si vermibus plena 25 esset cella tua usque ad collum, tu tamen in ipsis iaceres permansens sine acedia.»

103. Quidam frater, cum expetisset sermonem ab abbate Moyse, dicit ei senex: «Vade, et sede in cella tua. Cella autem 30 tuam omnia te potest instruere, si ibi permanseris. Sicut enim piscis ex aqua eductus statim moritur, ita et monachus perit, si foris cellam suam voluerit tardare.»

104. Quidam frater abbatem Antonium requisivit, dicens: «Quid observando Deo placebo?» Respondit senex: «Quod dico tibi, custodi. Quocumque vadis, Deum semper habeto præ oculis tuis. Et quocumque opus exerces, sume ex divinis scripturis exempla; et in quocumque loco resedefis, ne inde citius movearis, sed 35 patienter in eodem loco consiste. Hæc enim tria custodiens salvus efficiaris.»

105. Einn brodir fretti eptir abota Pemenem, hvart betra være at byggia einslíga eda vera med fleirum. Inn helgi Pemen svarar: «Hvervetna ma madr vel vera, ef hann helldr ser saman ok lægir sik; en ef hann miklar sik, þa ma hann hverge hialpaz, þviat hvat gods sem madr gðrir, ok stæriz af þvi ok gledz, þa glatar hann þvi þegar ok tynir.»

106. Einn egipzkr brodir kom einn tima i Syrland til abota Zenon ok tok at asaka¹ sitt eiginligt athæfi, svat inn helgi fadir Zenon heyrði. Þetta furdadi guds madr ok mællti: «Þat er hatt egipzkra manna at opinbera ok predica löstu, þa er þeir hafa eigi, en leyna dygdum sinum ok mannkostum; en girzkir menn ok syrlendzkir segia a sik þær dygdir, at þeir hafa eigi, en leyna löstum sinum.»

107. Nockurr alldradr madr sagdi sva: «Hverr sem almanna lof hefir ok vegsemd, hann fær eigi smaskada salu sinnar; en hinn er ðngva virding hefir af monnum, sa fær af sialfum gudi himneska dyrd.» Enn mællti hann sva: «Eigi ma bædi samt vel vaxa gras ok sæd; sva er ok omattuligt, at nockurr megi hafa samt sænd ok virding veralligra manna, enda andaligan avðxt

² afsaka *Cd.*

105. Quidam frater requisivit abbatem Pømenem: «Si melius est remotius an cum aliis manere?» Respondit senex: «Homo si se ipsum reprehendit, ubique potest persistere; si autem se magnificat, nusquam stat. Quidquid enim boni fecerit homo, ne exsultet in eo, quia mox perdet illud.»

106. Aliquando venit ad abbatem Zenonem in Syriam aliquis frater Ægyptius, et cœpit cogitationes proprias accusare præsentem sene. Ille autem admirans dixit: «Ægyptii virtutes, quas habent, celant, et vitia, quæ non habent, manifestant; Syri autem et Græci virtutes, quas non habent, prædicant, et vitia, quæ habent, abscondunt.»

107. Quidam senex dixit: «Qui ab hominibus amplius honoratur aut laudatur, non parvum animæ damnum patitur; qui autem penitus ab hominibus non honoratur, desuper gloriam a Deo accipiet.» Idem dixit: «Fieri non potest, ut simul et herba nascatur et semen; ita impossibile est, ut laudem et gloriam sæcularium habentes, simul etiam et fructum faciamus cælestem.» Idem dixit: «Sicut thesaurus manifestus minuitur, ita et virtus deperit publi-

himneskrar astundanar.» Ok enn mælti hann: «Sva sem skiott minkaz almennilig fehirdzla, slikt fyrirferst hvers manz kraptr, er hann verdr alræmdr.» Þesse sami madr sagdi enn: «Hvenær sem hugsan hegomadyrdar stridir a þik, þa rannsaka þu sialfan þik vandliga, hvart þu hefir geymt allra guðs bodorda; vit enn (ef) þu elskir ovine þina, eda hvart þu fagnar af uppgöngu ovinar þins eda hryggviz af hans ahleeking. Vit ok með þer, hvart þu þickiz onytsamligr þræll þins lausnara, eda hvart þer virdiz, attu misgerdir meirr en adrir menn. Hallt ok eigi sidr þik fyrir þat, at þu hafir litla skilning, þott þu gerir eitthvert dygdarlikt, þviat þu veiz, at ollu þvi, er þu gerir gods, fyrirferr með manningum hræsnilig hugrenning.»

108. Þa er einn alldradr madr for at finna annan alldradan mann, sagdi hann sva: «Daudr em ek nu fra þessa heims girndum.» Hinn annarr svarar: «Hallt ecki traust af sialfum þer, medan þu lifir her i heime, þviat ohreinn andi er eigi daudr, þott þu sert daudr.»

109. Þa er einn gamall madr hafdi .l. æra verit i eydimorkinni ok kent hvarki til nægdar braud ne vatn, sagdi hann sva af ser: «Drepiþ hefi ek nu ohreinsan, agirnd ok hegomadyrd.» En er hinn helgi aboti Abraham heyrdi þetta flutt, for hann at finna þenna sama fôdur ok sagdi til hans: «Er þat satt, at þu

cata. Nam sicut cera a facie ignis solvitur, ita et anima per laudem resoluta perit ab intentione sua.» Idem dixit: «Quando cogitatio vanæ gloriæ vel superbiæ te impugnat, perscrutare te ipsum, si omnia Dei mandata servasti, si inimicos tuos diligis, si gaudes in gloria inimici tui, et contristaris in deiectione eius; si apud te habes: Quoniam servus inutilis sum, et plus omnibus hominibus peccans; et neque tunc tamen aliquid grande sapias, tamquam aliquid boni feceris, sciens quod elata cogitatio omnia illa bona dissolvit.»

108. Quidam senex, cum venisset ad alium senem, dicit ei: «Ego iam mortuus sum sæculo huic.» At ille alter respondit: «Ne confidas in te ipsum, donec egrediaris de corpore hoc; nam si dicis de te, quia mortuus es, diabolus autem mortuus non est.»

109. Quidam senex cum quinquaginta annis esset in deserto neque panem gustans neque aquam ad satietatem accipiens, dicebat ipse: «Exstinxi fornicationem, avaritiam et vanam gloriam.» Quod cum audisset abbas Abraham, veniens ad eum dixit: «Tu

hefir sva mællt, sem flutt er.» Hann let sva vera. Aboti Abraham mællti þa: «Nu kemr þu inn i kofa þinn ok finnr þar a flattu þinni forfagra konu, mattu eigi hugsa, at þat er kona?» «Hugsa ma ek þat, sagdi hann, at (kona er), en þo beriumz ek i mote hugsaninni, svat ek hondla hana eigi.» «Hygg at þvi, fadir, sagdi 5 aboti Abraham, at þu drapt i enn eigi ohreinsan, þviat lifir piningin med þer, þott hon se bundin.» «Nu ferr þu veginn, sagdi aboti Abraham, ok ser griot a gótunni ok hellnabrot, hvart hefir hugsan þin iafna girnd til hvarstveggia, ef þar liggia gullbutar hia?» Inn gamli fadir kvat þat eigi, en letz þo þegar i mot beriaz at gera 10 gongu sina til gullz þess ne taka þat upp. «Se nu, sagdi fadir Abraham, at lifir piningin med þer, en bundin er hon.» Nu heyrir þu, sagdi hinn helgi Abraham, af tveim brædrum, at annarr elskar þik, en annarr hatar ok afviridir; hefir þu iafnan hug til hvarstveggia eda asionu, ef þeir koma at finna þik?» «Eigi er 15 þat, sagdi guds madr, en þo helld ek þegar huginn at elska þann, er mik hatar.» «Lifa piningar holldzins enn med þer, sagdi aboti Abraham, en bundnar eru þær sva sem af odrum helgum monnum, þeim er þvilikir eru fyrir heilagt sidferde.»

110. Nockurr gamall madr bygdi helli einn i hinum idrum 20
i drackt *Cd.*

dixisti hunc sermonem?» Et ille respondit: «Etiam.» Et dixit ei abbas Abraham: «Ecce intrans in cellam tuam et inveniens super mattam tuam mulierem, potes non cogitare, quia mulier est?» Et ait: «Non; sed repugno cogitationi meæ, ut non tangam illam.» 25 Dicit ei abbas Abraham: «Ecce non interfecisti fornicationem, quia vivit passio ipsa, sed alligata est.» «Iterum dum per viam ambulans, vides lapides et fragmenta laterculorum, et inter hæc massam auri, nec potest cogitatio tua illud simile illis aliis iudicare?» Dixit ei senex: «Non, sed iterum pugno cum cogitationibus meis.» 30 «Ecce ergo vivit passio, sed alligata est.» Et dixit iterum abbas Abraham: «Si audieris de duobus fratribus, quia unus diligit te et bona loquitur de te, alius autem odit et detrahit tibi; si utrique veniunt ad te, non utrosque æqualiter aspicias?» Dixit ei senex: «Non, sed extorqueo animo meo, ut similiter beneficium ei, qui 35 me odit.» «Vivunt ergo passionem in te adhuc, sed tantum a sanctis viris quodammodo alligantur.»

110. Quidam senex habitabat in inferioribus partibus eremi,

halfum merkrinnar. Einn veralldarmadr sidlatr vandiz til at pioná honum. Sva bar til, at son hans syktiz pionustumanzins, ok beiddi hann heilagan fodur, at hann mundi koma til hans huss at bidia fyrir barninu. Heilagr fadir het honum því, ok ferdadiz litlu
 5 sidarr a veginn med honum. Þvi næst for husbondi heim fyrir ok bad folkit fara ut i mot einsetumanninum. Þetta feck heilagr fadir seed bradliga um langan veg, hvar folkit for, ok skildi skiott, at þat þeystiz a hans fund med lömpum ok lioskerum; kastar því af ser klædunum, ok stod því næst nökr vid æ þa, er a veginum
 10 var. Pionustumadrinn feck þetta bratt seed, ok skamfyllidiz fyrir hond heilags fodur ok bad folkit apr hverfa, kvat hinn allrada mann ór vita ordinn. Sidan er hann kom framm a fund heilags fodur, sagdi hann sva: «Hvi gördir þu þetta, heilagr fadir? allir, þeir er þik sa, ætludu, at þu værir vitlauss.» «Til þess gerda ek,
 15 son, sagdi guds madr, at ek villda þetta heyra.»

III. Þa er aboti Moyses vard þess viss, at einnhverr borgar domande gerdiz a hans fund, flydi hann sitt herbergi ok villdi eigi hitta höfdingiann. Nu bar sva til, at þeir hittuz a veginum, er heilagr fadir hugdiz flyia, ok fretti, hvi þeir gerdiz a hans fund,

20 et sedebat quiescens in spelunca; unus autem sæcularis religiosus ministrabat ei. Contigit autem, ut filius sæcularis istius infirmaretur. Multis ergo precibus postulabat senem, ut veniret in domum suam et faceret orationem pro infante. Exurgens autem senex ambulabat cum eo. Ille autem præcessit, et ingressus in domum
 25 suam dixit: «Venite in occursum anachoretæ.» Quos cum vidisset de longe egressos cum lampadibus, sensit, quod ad se venirent. Despolians itaque se vestimenta sua misit in flumen, et cœpit ea lavare stans nudus. Ille autem, qui ministrabat ei, videns hæc erubuit, et rogavit homines, dicens: «Revertimini, senex enim
 30 noster sensum perdidit.» Et veniens ad eum, ait illi: «Abba, ad quid hoc fecisti? Omnes enim, qui te viderunt, dixerunt: Quia dæmonium habet senex.» Cui ille: «Et ego hæc volebam audire.»

III. Cum quidam iudex provinciæ abbatem Moysen vellet
 35 adorare, audiens ille fugiebat de loco suo. Et cum obviam forte illi fuisset, requisivit iudex ab eo, dicens: «Dic nobis, ubi est cella abbatis Moysis?» At ille respondit: «Quid illum vultis videre hominem stultum et hæreticum?» Quod cum audisset iudex, ve-

kvat hann vera heimskan ok villumann. En er höfðinginn heyrði þetta, fór hann til kirkju ok sagði klerkum frá þeira viðspialli þessa kostar: «Ek hefir heyrt ymislig agæti af abota Moysi, ok fýsumz ek at taka blezan af honum. En einn munkr rann i moti mer a veginum ok kvat hann vera villumann.» Klerkarnir urdu 5 hræddir af þesse heyrn ok frettu at vandliga, hversu hattat var þessum manni. Domandinn let hann vera langan ok svartan ok med hinum fornazta klædabunadi, er vera matte. «Her hefir þu hitt, sögdu þeir, sialfan abota Moysen. En fyrir því hefir hann þetta sagt af ser, at hann hirtte ecki at hitta ydr.» Domandinn 10 furdadi þetta hardla miok, for heim apr, þottiz nu þo af þeira sögn her af frett hafa fullkomin sanninde.

112. Þann tima er hinn helgi Sisosius bygde i því sama fialle, er sæll fadir Antonius var inne luktr, þa for einn veralldarmadr med barne sinu at taka blezan af honum. Sva barst at, 15 (at) barnit andadiz i förinni. Fadirinn at hvaru bar barnit utan hræring hugskotzins med fullkominni tru framm til fundar heilags fodur, ok lagdi nidr a iörd i hans herbergi barnit, sem sidr þeira manna er til, er blezandar bid(i)a. En er þeir höfdu lyktat, reis

niens ad ecclesiam retulit clericis, dicens: «Ego quidem diversa 20 audiens de abbate Moyse, volui ab eo benedici; sed quidam veniens mihi obviam monachus retulit de eo, quod esset hæreticus.» Quod cum audissent clerici, contristati sunt, et cœperunt interrogare eum, qualis esset monachus ille, qui hoc dixisset. Ille autem respondit: «Senex erat et veterrimis indutus vestimentis, longus 25 et niger.» Et illi dixerunt: «Ipse est abbas Moyses; et quia noluit videri a vobis, ideo hæc vobis ipse de se dixit.» Et multum miratus iudex discessit.

112. Abbas Sisosius cum habitaret in monte, in quo erat beatus Antonius reclusus, quidam sæcularis ad eum cum filio proprio 30 percipiendæ benedictionis gratia properabat. Contigit autem, ut infans moreretur in via. Quem pater sine ulla perturbatione mentis sublatus cum fide portavit ad senem; ingressusque cellulam tam se quam infantem proiecit in terram, ut est moris postulantium benedictionem. Oratione autem expleta, exurgens pater egres- 35 sus est foras, filii corpusculo derelicto ante pedes abbatis; quem cum adhuc senex orandi causa iacere speraret: «Surge, inquit, fili, et egredere.» Defunctum enim esse nesciebat. Confestimque puer

fadirinn upp ok geck ut, en let barns likit þar liggja eptir fyrir fotum heilags fodur. Ok er hinn alldradi Sisosius hugdi, at barn lægi a bæn sinne, sagdi hann til þess: «Ris upp, son, ok gæck ut.» Visse hann eigi, at þat være andat. Allt at einu fylgdi framkvæmd male, þviat þegar reis sveinninn upp heill ok geck i brott. En er fadirinn sa sveininn heilan, undradiz hann miok ok for aptr til heilags fodur med dyrkan, sagdi honum þa inniliga hvarntveggia atburdinn af andlati sveinsins ok sva þat, at hann lez likit fyrir hans fætr flutt hafa med fullkominni tru. Guds madr gerdiz nu hardla hryggr, þviat eigi matte hann heyra, at hann hefði framit nöckut þess hattar verk. Baud þvi skylduliga i hlydni fyrir lærisvein sinn, at hann segdi ongum, medan hans lif være, þenna atburd.

113. Einn veralldarmadr vard gripinn af oreinum anda i heilagri kirkiu. En er brædr þeir allir, er vid voru, badu fyrir honum, ok geck ovinrinn eigi ut, tolotu brædr med ser af þessu efni sva nöckut: «Hvat skulum ver gera þessum anda, sannliga ma engi madr hann ut reka nema abote Besarion. En ef ver kynnim med honum hátt efnissins, þa górir hann eigi koma til kirkiu med odrum monnum, þvi skulum ver hafa annan hatt, at ver latim enn oda sitia a millum vor, þa er vær komum til kirkiu, ok lata sem hann sofe, en bidia sidan abota Besarionem at vekia hann upp.» Sva gerdu þeir. Þann tima er abote Besarion stod a bæn

exurgens egressus est. Cumque vidisset pater eius, obstupuit, regressusque in cellulam, adorato sene, tam causam filii quam luctum cum fide narravit. Sed senex valde mœstus effectus est, non enim a se quidquam tale volebat audiri factum. Sed per discipulum suum homini illi, ne cuiquam usque ad transitum suum hæc diceret, imperavit.

113. Cum quidam sæcularis in ecclesiam veniens ab immundo spiritu teneretur, et omnes orationem fecissent, et nullatenus spiritus immundus ab eo egrederetur, dicunt ergo inter se fratres: «Quid possumus huic spiritui facere, nemo potest illum excutere nisi abbas Besarion. Sed si dixerimus hoc illi, nec ad ecclesiam acquiescet venire, sed faciamus taliter, quoniam ante omnes solet ad ecclesiam venire, hunc qui patitur faciamus sedere, et postea dicamus abbati: Abba, nunc suscita hunc dormientem.» Fecerunt ita. Et veniente abbate Besarione, steterunt omnes in oratione,

med odrum brædrum, sögdu þeir til hans: «Reis upp, abote, þenna, er sefr sva óþrífuga.» Besarion abote mællti til hans: «Ris upp, madr, ok verd i brottu.» Þegar i stad hvarf oreinn (andi) fra hinum oda, ok varð madrinn a sömu stundu alheill ok górdi gudi þackir ok heilögum fedr. 5

114. Var nöckurr madr i Egiptalandi, sa er atti siukan svein, þann er i kaur lá. Fadir bar svein þenna til kofa heilags abota Besarionis, ok let þar eptir fyrir herbergis dyrum heilags fodur, ok for i brott sealfr. Sveinninn tok at syrgia ok at grata. Guds madr feck þetta seed um glugginn ut ok spurdi, hvern sveininn 10 hefði þangat flutt. Sveinninn sagði, at fadir hans hefði þat gert, en farit i brott sidan. Guds madr mællti þa: «Ris upp þu, son, ok skunda framm eptir födur þinum.» Sveinninn reis þegar upp heill ok sotti fund fodur sins eptir bodskap ins helga abota Besarionis. 15

115. Aboti Motheis sagði sva: Þvi nalægri er hvern madr gudi, sem hann ser sialfan sik syndugra. Þvi segir inn sæli Ysayas spamadr sik syndugan ok ureinan, þa er hann sa sialfan gud. Er oss ok engi von þess, segir fadir Motheis, at ver sem her utan andvara ok ahyggiu. Er þvi sva ritad: Sa er stendr, siaiz hann 20 fyrir, at hann falli eigi. Þvi at ymsar siglingar voru i verolld þessi, ok ma þo sva synaz, sem ver siglim hægian sio, en veralldar-

et dicunt ei: «Abba, suscita etiam istum dormientem» Ille autem excitavit eum dicens: «Surge, et egredere foras.» Et mox ab eo gressus est spiritus immundus, et sanus effectus est ex illa hora. 25

114. Erat quidam habens filium paralyticum in Ægypto, et attulit eum in cellam beati Besarionis abbatis, et reliquit eum super ostium plorantem, et discessit longe. Cœpit ergo infans flere. Cum autem senex per fenestram vidisset eum, dixit: «Quis te huc detulit, fili?» Cui infans respondit: «Pater meus detulit me, 30 et ipse discessit.» Cui senex dixit: «Surge, et adiungere illi.» Et mox sanus effectus surrexit, et pervenit ad patrem suum.

115. Dixit abbas Muthues: Quantum homo Deo appropinquaverit, tantum se peccatorem videbit. Isaias enim propheta videns Deum, miserum se et immundum vocavit. Nos ergo non simus 35 hic sine sollicitudine. Dicit enim scriptura: Qui stat, videat ne cadat. Incerti ergo navigamus in hoc mundo; sed nos quidem quasi in tranquillo mari navigare videmur, sæculares vero quasi in

mennirnir haska hafsins. Vær siglum ok sva sem liosan dag lystir af sialfri rettlætis solinni, þar er hinir hafa æ myrkr uvizku nætrinnar. En þat kann optliga verda¹, at veralldarmadrinn, sa er syniz sigla i dimmu nætrinnar, at hann helldr heilu skipi til
 5 hafnar, því at hann kallar vakrliga a gud til hialpar; en ver fyrirlatum litillætis styrir ok fyrirförumz sva af varri vangeym(n)i (ok) ovarugd, þott ver hafim þar til blid sævid(ri) siglt². Er þat ok omattuligra, at nöckur madr megi hialpaz utan litillæti, en skipit verdi³ traust ok sterkt⁴ utan þess neglingar.

10 **115.** Einn morgin arla er aboti Macharius hvarf heim til kofa sins med palmlaus byrði, kom uhreinn andi i mot honum med einn hærhvassan lia ok villdi höggva til hans, en matti eigi. Þa kalladi uvinr hætt ok sagdi sva: «Mikit ofrefli þoli ek af þer, Machari, því at ek ma öngu mote þer meina, sva giarna sem ek
 15 girnumz þess, þar er ek göri þo nær hvetvetna framarr en þu. Þu fastar stundum, en (ek) kennir alldri fædu; optliga vakir þu, en mer höfgar alldri. En því iati ek, at i einum lut sigrar þu mik.» «Hverr einn er sa hlutr?» sagdi guds madr Macharius. «Litillæti þat er þu hefir, þat eitt saman sigrar mik.» En uhreinn
 20 andi leid i loptit upp annan veg yfirstiginn.

¹ vita hverr *Cd.*

² siglt *Cd.*

³ vardi *Cd.*

⁴ sterkr *Cd.*

periculosus locis. Nos quasi in die sole iustitiæ illustrati, illi vero in ignorantia quasi per noctem. Sed frequenter contingit, ut sæcularis in tenebrosa nocte navigans, vigilans autem et clamans, pri
 25 priam navim salvet; nos autem dum in tranquillo navigamus, sæpius ex ipsa securitate negligimus et perimus, humilitatis gubernaculum relinquentes; sicut enim impossibile est navim firmam fieri sine clavis, ita impossibile est hominem sine humilitate salvari.

116. Abbas Macarius, dum diluculo palmarum folia portans
 30 ad cellam suam reverteretur, occurrit ei diabolus cum falce præacuta, volensque eum percutere, non valebat. Qui exclamans dixit: «Magnam a te vim patior, o Macari, qui cum te cupio nocere, non valeo; dum quæcunque tu facis, ego magis ex opere facio. Tu ergo ieiunas interdum, ego nullo umquam cibo reficior; tu sæpe vigi
 35 las, me vero sopor numquam oppressit. Sed in una re me vincis, ipse profiteor.» Cum ab eo rem ipsam beatus Macarius requisisset, «Humilitas tua, dixit, sola me vincit.» Hæc dicente inimico, et

117. Einsetumunk nockurn af inum ellrum monnum laust einn odr madr ok ærr, sa er fell frodan or munnum, einn mikinn pustr a kinnarkialkann. Inn gamli fadir retti þegar framm annan, at hinn odi mætti sla. Hita sva mikils litillætis feck fiandinn ei stadiz ok geck ut af hinum oda.

118. Nockurr af heilögum fedrum sagdi sva: Allt erfitdrygi mannz an litillæti er hegomligt. Litillætit er fyrirrennari astarinnar; sva sem Johannes var fyrirrennari Jesu ok dro alla honum til handa, sva dregr litillætit alla til astarinnar, þat er til guds sialfs, þvíat gud er astin.

119. Nockurn tima er aboti Macharius ferdadiz upp til fiallzins Nitrie med lærisveini sinum, bad hann sveininn fara a veginn framm fyrir. Þvi næst rann i moti sveinum hofprestr einn miok geustr, ok hafdi fork mikinn um óxl ser. Sveinninn kalladi til hans: «Hvert rennr þu, diðfull?» Hofprestrinn reiddiz miok vid þesse ord ok lamdi lærisvein Machari nær til dauds, ok læa hann þar eptir. En hofprestrinn rann framm lengra ok hitti skiott hinn helga Macharium a veginum. Guds madr Macharius kvaddi hann fyrre þessa kostar: [«Frelsz muntu, erfidari.»² Hofprestrinn furdadi þetta ok spurdi heilagan fodur, hvat gods hann

1 Af því hvat satt litillæti er *Oversk.*

2 [*mgf. Cd.*]

extendente beato Macario manus suas ad orationem, spiritus immundus inter auras evanuit.

117. Quidam ex senibus monachorum eremita fuit, quem quidam a spiritu malo correptus et spumans, fortiter eum in maxillam percussit. Senex autem præbuit illi alteram maxillam, ut feriret. Diabolus autem non sufferens incendium humilitatis eius, statim discessit.

118. Quidam ex patribus dicebat: Omnis labor monachi sine humilitate vanus est. Humilitas enim præcursor est caritatis; sicut Joannes erat præcursor Jesu, omnes trahens ad eum, ita et humilitas attrahit ad caritatem, id est ipsum Deum, quia Deus caritas est.

119. Quodam tempore abbas Macarius dum ad montem Nitriæ ascenderet, discipulo suo, ut parum præcederet, imperavit. Qui cum ante illum pergeret, obvium habuit quendam sacerdotem idolorum, cursu concito venientem et lignum grande portantem. Cui exclamans ait: «Quo curris, dæmon?» At ille iratus tantis eum

sæi með honum, er hann kvaddi hann sva hyrliga.» «Ek sa þik erfida, er þu rennr ovisa veg.» Hofprestrinn sagði: «Senniliga kenni ek þik vera mattugan guds þionustumann, ok því kennumz ek vid mikilliga af þinni qvediu; en hitt veit ek eigi, hverr munkr
 5 rann i mote mer ok illyrði mik, en ek veitta honum meidzlor malum i mot.» Þessu næst fell hofprestr framm fyrir fætr heilags fodur Machari, ok letz hann eigi mundu lausan lata, fyrr en hann gørdi hann munk. Foru þeir sidan framm til þess stadar, er hinn lamdi brodir læ, ok baru hann millum sin til heilagrar kirkiu,
 10 þviat hann matte öngu mote ganga. En er brædr sa þenna sama hofprest fylgia heilogum fedr Machario, gera þeir hann at munk ok marga adra, er fyrir hann sneruz til kristiligs fridar, furdudu þo hardla miok hans leidretting. Her fyrir sagði hinn helgi Macharius, at ill ok drambevis ordræda snyr godum monnum til
 15 vandskapar, en god ok litillat setning snyr vondum monnum bratt til betranar.

120. Sæll fadir Antonius sagði sik seed hafa allar snörur ovinarins uppegndar a ollu iardriki, ok vid þa syn sagðiz hann andvarpa sarliga ok fretti, hverr manna þær mundi allar mega

20 plagis affecit, ut exanimem pæne relinqueret. Et relicto eo sacerdos iterum currebat, progressusque parum, obviavit beato Macario. Qui ait ad eum: «Salveris, laborator, salveris.» At ille admiratus respondit: «Quid in me boni conspexisti, ut me ita salutare?» Cui senex ait: «Quia vidi te laborantem, et curris ignoranter.»
 25 Cui sacerdos dixit: «Et ego salutatione tua compunctus magnum servum Dei te cognovi; nam alter nescio quis miserabilis monachus occurrens mihi iniurias fecit, sed et ego plagas illi pro verbis imposui.» Tunc apprehendens pedes beati Macarii clamabat, dicens: «Nisi me monachum feceris, non desistam.» Pergentesque
 30 pariter venerunt ad locum, ubi cæsus frater iacebat; quem utrique tollentes, quoniam gradi non poterat, manibus in ecclesiam pertulerunt. Cum autem fratres vidissent sacerdotem illum beatum Macarium comitantem, stupefacti, cum admiratione monachum illum perficiunt, et multi propter illum ex paganis facti sunt Christiani.
 35 Dicebat ergo abbas Macarius, quia sermo superbus et malus etiam bonos viros convertit ad malum, sermo vero humilis et bonus etiam malos mutat in melius.

120. Beatus Antonius retulit se vidisse omnes laqueos ini-

fordaz. Þá kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Eitt saman litillæti lidr um þær allar snörur, sva at ongu mote ma þat meinaz her af ne fyrirkomaz.»

121. Einn tíma er hinn helgi aboti Antonius badst fyrir i kofa sinum, kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Eigi komtu, 5 Antoni, enn til íafns verdleiks við skinnara, þann i Alexandria er.» Ok er hinn gamle fadir Antonius heyrde þetta, reis hann upp snemma um morgininn, ok tok staf sinn ok skundadi ferdina, ok letti eigi fyrr, en hann fann þenna sama mann, er honum var til visat. Hinn er fyrir var, furdadi kvomu heilags fodur hardla 10 miok. Abote Antonius bad hann bratt segia ser af sinum verkum ok athæfum, lez fyrir þa skyld af mörkinni sott hafa. Hinn lez ecki gods nockurn tíma gert hafa, «utan su er hugsan min hvern morgin, er ek ris upp i minu herbergi, adr en ek tek at vinna eitt-hvat, at óll þesse borg med meira manni ok minna mun ganga 15 inn i guds ríki fyrir sitt rettlæti, en ek muna einn fyrir sakir minna synda vera skyfdr undir eilifa pinu. Þetta sama hugsa ek ok hvert kveld, adr en ek sofna.» Sæll guds madr Antonius
1 eingis *Cd.*

mici super universam terram extentos. Et cum suspirans dixisset: 20 «Qui hos poterit transire?» vocem ad se dicentem audivit: «Humilitas sola pertransit, Antoni, quam nullo modo valent superbi contingere.»

121. Item beatus Antonius dum in cella propria oraret, venit ad eum vox dicens: «Antoni, nondum pervenisti ad mensuram 25 coriarii, qui est in Alexandria.» Quo audito senex surgens mane, arrepto baculo, in civitatem Alexandriam festinus venit. Cumque ad designatum hominem fuisset ingressus, ille viso tanto viro obstupuit. Cui senex dixit: «Refer mihi opera tua, quia propter te relicto deserto huc veni.» Qui respondens ait: «Nescio me ali- 30 quando aliquid boni perpetrasse; unde et ex cubili proprio mane consurgens, antequam in opere meo resideam, dico quod omnis hæc civitas a minore usque ad maiorem ingrediuntur regnum Dei propter iustitias suas, ego autem solus propter peccata mea pœnam ingrediari sempiternam. Quod verbum antequam quiescam sero, 35 ex cordis mei recenseo veritate.» Quod audiens beatus Antonius, respondit: «In veritate, fili, sicut bonus aurifex sedens in domo tua cum requie regnum Dei adeptus es; ego autem veluti sine

svarar, þá er hann heyrði þetta: «Sannliga ertu, son, sem einn goðr gullsmidr, sitr heima i huse þínu ok hefir sva himinriki; en ek em sem eitt dyr utan skyn ok skilningar, þar er ek hefi allan minn aldr i eydemork vid hafdz, ok hlaut ek enn eigi sannsæi
5 þessarra orða med mer, er þu tiar af þer.»

122. Einn brodir fretti eptir hinn helga abota Pemen, hversu hann skylldi þat skilia, er Pall hafði sagt, er allir lutir væri hreinir hreinum. Guds madr Pemen svarar honum sva broðurnum: «Ef
10 nockurr madr kemz til sannrar skilningar af þesse sögn postolans, mun sa vakta sik minna allri skepnu ok sia sik syndugra.» «Hversu ma ek, sagði brodirinn, mik minna sia eða syndugra en hinn, er ek veit manndrapsmann?» Guds madr svarar: «Ef madr mætti til þessa mals postolans koma, þá mundi sa sva segia med ser, þott hann lite manndrapsmann: þesse hefir at sönnu þessa eina synd
15 gerva, en ek frem hveria stund manndrap ok tortiming sialfum mer.» Þvi næst fretti brodir heilagan fodur, hversu þetta mætti verða. «Þessum hætti, sagði heilagr fadir, at madrinn færirdæmi sialfan sik ok sinar syndir, þviat þat eina er manzins rettlæti her a iardriki at fyrirsma sialfan sik ok sinar atgördir.»

20 123. Þá er nöckurir brædr satu hia abota Pemene, heyrði hann annan þeira lofa einnhvern brodur, ok sagði sva: «Sæll er

discretionē omne tempus meum in solitudine conversatus necdum verbi tui assumpsi mensuram.»

122. Quidam frater requisivit abbatem Pømenem dicens:
25 «Quid est, pater, quod ait apostolus: omnia munda mundis?» At ille dixit ei: «Si quis ad hunc sermonem poterit pervenire, ut eum intelligat, videbit se minorem esse totius creaturæ.» Cui frater: «Et quomodo possum me minorem videre ab eo qui homicida est?» Respondit senex: «Si potuerit homo ad hunc sermonem
30 apostoli pervenire, et viderit hominem, qui forte occidit alium, dicit in semet ipso: iste quidem hoc solum peccatum fecit, ego autem omni hora homicidium committo, me ipsum peccando interficiens.» Et cum frater requireret, quomodo hoc posset fieri, respondit: «Hæc sola iustitia est hominis, ut semet ipsum reprehendat. Tunc enim
35 iustus est, cum sua peccata condemnat.»

123. Cum sederent quidam fratres prope abbatem Pømenem, unus alium quendam fratrem laudavit, dicens: «Bonus est ille frater, quoniam mala horret.» Cui senex ait: «Et quid est mala

hann, þviat hann afvirðir odadirnar.» Þá mællte guds madr Pemen: «Hversu skal þat gðra, sagdi guds madr, at afvirða odadirnar?» Brodir kunni eigi at svara ok bad heilagan fodur segia ser, hversu odadirnar skyldi afvirða. «Sa afvirðir rett odadirnar, sagdi heilagr Pemen, er sialfs sins syndir hræðiz ok fyrirsmar, en elskar hvern brodur sinn ok sælkar.» 5

124. Nðckurr brodir fretti fðdur Pemenem þessa kostar: «Hversu skal madr þat fordaz, at hann tali eigi umlestr eda illzku til naungs sins?» Inn gamle fadir svarar: «Ek ok naungr minn erum sva sem tvær likneskiur. En er ek lit mina likneskiu ok afvirðig hana, þa finnz þegar brodur mins likneskia virdulig, at henne [se sæmd¹; en þa er ek lofa mik sialfan, þa fyrirlit ek bradliga brodur mins likneskiu, ok hafna ek henne. En þvi sidr fyrirlitr hverr annan, sem hann finnr fleire lyte a sialfum ser ok atfyndiligri.» 10 15

125. Abote Tepericius sagdi sva: Betra er fyrir gudi at eta kiðt ok drecka vin en tðgla med umlestri ok aleitne kiðt brædra sinna, þviat sva sem hurrandi hðggormr skyfði Evu af paradiso, sva id sama glatar sa bædi sinni sæl ok aheyrandans, er med umlestri ok aleitne afþockar fyrir brodur sinum. 20

1 [sæamd *Cd.*

horrere?» At ille nesciens, quid ei responderet, petebat dicens: «Dic mihi, abba, quid est malum horrere.» Cui senex ait: «Ille horret mala, qui sua peccata propria horret et omnem fratrem suum beatificat et diligit.» 25

124. Quidam frater requisivit abbatem Pømenem dicens: «Quomodo potest homo vitare, ne loquatur malum de proximo suo?» Respondit senex: «Ego et proximus meus duæ imagines sumus. Cum ergo meam prospexero et reprehendero, invenitur imago fratris mei apud me venerabilis. Quando autem meam laudavero, tunc fratris mei imaginem pravam respicio. Tunc ergo de alio non detracto, si semper me ipsum reprehendo.» 30

125. Dixit abbas Hyperichius: Melius est comedere carnes et vinum bibere, quam comedere in vituperatione carnes fratrum; sicut enim susurrans serpens Evam de paradiso excussit, ita qui de fratre suo detrahit, non suam solum, sed et audientis animam perdit. 35

126. Heilagr abote Johannes var því vanr at segja sva: Litla byrði fyrirletum ver, þat er at taka opt sialfa oss atfyndli; en tókum þunga upp a oss, þat er at rettlæta oss sialfa, en fyrirdæma adra ok forsma.

5 127. Einn tíma er brædr höfdu att samkundu mille sin i morkinni Scithi ok talat mart af meðferdi heilagra fedra ok af odrú ymisligu efni, þa þagdi hinn helgi aboti Peor. Þvi næst reis hann upp ok geck ut ok tok einn miok mikinn seck ok fyllde af sande, bar sidan seckinn a baki ser; þar eptir tok hann annan
10 litinn seck ok liet þar i sand, ok bar þann fyrir ser. Þeir frettu hann þegar, er þeir sa hans þetta tiltæki, hvat þat hefði at merkia. Heilagr fadir Peor svarar þeim sva: «Sia seckr, er mikinn sand berr, hefir at merkia illzkur minar margar ok miklar; en ek fyrirlet þær allar at baki mer, ok vil ek hvarki grata þær ne syta ne sia
15 þær. En þesse hinn litle sandr er syndir brodur mins fær ok smár, ok seer ek þær þo fyrir augum mer, ok kveliumz þar af fyrirdæmandi brodur minn. En þo byriar mer þat eigi at dæma sva, helldr skylldi madr setia sealfs sins synd fyrir sik ok hugsa þar af ok bidia gud liknar utan aflat.» Allir þeir fedr, er heyrð
20 höfdu þesse hans ord, sogdu sva: «Med sannindum er þesse heilsu gata.»

126. Solebat dicere abbas Joannes: Parvam sarcinam dimissimus, id est nos ipsos reprehendere; et gravem portare elegimus, id est ut nos iustificemus et alios condemnemus.

25 127. Peracta congregatione semel in Seythi, dum patres de multorum vita et de rebus plurimis loquerentur, abbas Peor tacebat. Postea vero egressus tollens saccum, implevit eum arena, et portabat in dorso suo; et iterum in alio parvo panno misit alteram arenam, et portabat ante se. Videntes autem ceteri fratres, requisierunt ab eo, quod esset hoc exemplum; et respondit dicens:
30 «Iste saccus, qui habet multam arenam, mea peccata sunt, quoniam plurimæ sunt iniquitates meæ, et ecce dimisi ea post dorsum meum, nolens illa videre, ut pro illis doleam vel plangam. Et ecce pauca hæc delicta fratris mei ante oculos meos posui, et crucior in ipsis condemnans fratrem. Sed non oportet sic iudicare,
35 sed magis ante me peccata mea adducere, et de ipsis cogitare et rogare Deum, ut indulgeat mihi.» Quod audientes patres dixerunt; «In veritate hæc est via salutis.»

128. Aboti Ysaach kom einn tíma af Thebaida í klaustr brædra nockurra, ok sa þar einn brodur vanrækinn, hann bauð þegar með reide at reka brodurinn ut or klaustrinu. En er hann skylldi aptr til herbergis ganga, kom guds engill í mot honum ok stod fyrir dyrum ok sagði til hans, at engi von var, at hann næði inngongu. Abote Ysaach beiddi engilinn, at hann gerði honum glæp sinn augliosan, þann er honum bannadi inngongu. Engillinn svarar þa: «Gud sendi mik a þinn fund at fretta, hvi þu rakt brodurinn a brott, þann er misgert hafði, eda bault þat.» Heilagr abote Ysaach bað þa þegar gud líknar ok sagðiz sekr, ok syndi a ser sanna idran. Engillinn sagði þa til hans: «Ris upp þu, þviat gud gaf þer líkn fyrir glæp þinn. En sia vid, ok gör þat eigi hedan af at fyrirdæma nöckurn, fyrr en gud dæmir hann¹, þviat þu veiz, at gud sagði sva: toku menn dominn upp a sialfa sik, en letu eigi min bida.» En af þvi er sva sagt, at trautt misgörir inn algerve madrinn sva litid, at hann se eigi þegar² fyrirdæmdr.

129. Einhverium brodur barst at glæpr í klaustri, ok er hann var asakadr af brædrum, ferdadiz hann til fundar ins helga Antoni. Brædr af klaustranum³ sottu eptir honum ok letu, sem þeir villdi leida hann aptr, ok toku at kæra a hans misgerninga. En hann neitadi ok sagðiz sykn þessa glæps. Þann tíma hittiz þar inn

1 nöckurn *Cd.* 2 fyrirdæminn ok *tülf. Cd.* 3 klaustranum *Cd.*

128. Venit aliquando abbas Isaac in cœnobium, et vidit illic fratrem negligentem, et iratus iussit eum expelli de cœnobio. Cum ergo egrederetur ad habitaculum suum, venit angelus Domini et stetit ante ostium cellulæ eius, dicens: «Non te permittam ingredi.» At ille rogabat, ut eius culpa manifestaretur. Et respondit angelus et dixit: «Deus transmisit me dicens: Vade et dic Isaac: ubi iubes, ut mittamus illum fratrem, qui peccavit?» At ille mox egit pœnitentiam, dicens: «Peccavi, Domine, indulge mihi.» Et dixit illi angelus: «Exsurge, indulget tibi Deus. Sed ne iterum hoc facias, ut quemcunque condemnes, antequam Deus illum iudicet. Tulerunt homines iudicium, et non mihi illud permittunt,» dicit Dominus. Hoc autem dictum est, quia si contigerit de illis perfectis aliquem vel in parvo peccare, mox prodatur.

129. Contigit fratri cuidam culpa in cœnobio, et dum a ceteris increparetur, ad abbatem profectus est Antonium. Et assecuti sunt eum fratres volentes eum reducere, cœperuntque ei culpas

helgi fadir Paphnucius, er odru nafne var kalladr Cephalus, ok bar upp fyrir brædrunum þess hattar dæmi: «Þar var ek staddr, er ek sa einn mann standa i leirmodu ær einnar allt upp til knia; því næst komu þar menn at ok letu, sem þeir skylldu draga hann
 5 upp or leirinum ærinnar. En er þeir toku til, þa drektu þeir honum nidr i leirinn allt upp at halsinum.» Heilagr fadir Antonius sagdi þa þegar af hinum helga fodur Paphnuccio: «Her er sa madr, er med sannleik kann at hialpa vid salum manna.» Af þessu male heilags fodur komuz brædrnir vid ok ger(du) idran, en budu
 10 brodurnum þeim nu heim med ser, er fyrr hafdi undan stockit.

130. Nockurr alldradr madr sagdi sva: Ef nockurr madr ser annan misgera, þa asaki hann þann eigi, helldr hinn er hann eggjar til glæpsins, ok segi sva med sialfum ser: «Vei mer syndugum, þesse er neyddr undir syndabandit¹ sva sem ek.» Grati
 15 sidan ok syti ok leiti hugganar af gudi, þvíat allir follum ver ok verdum blektir.

131. Einn anachorita het Timotheus, honum var flutt vanrækni brodur nõckurs. Ok er aboti klaustrans redz um vid hann, hver hegning brodurnum hæfði, þa gaf Timotheus þat ræd, at hann
 20 tæki brodurinn brott or klaustrinu, ok þat for framm. En iafnskiott sem brodirinn var a brottu, kom freistni at hinum helga Timotheo.

¹ syndir bandit *Cd.*

exprobrare. Ille vero fecisse culpam denegabat. Inventus est ibi abbas Paphnutius, cui cognomen erat Cephalus, qui talem retulit
 25 in congregatione fratrum inauditam parabolam: «Vidi, inquit, in ripa fluminis hominem usque ad genua in limo demersum. Venientes autem quidam, ut eum porrecta manu extraherent, usque ad collum demerserunt.» Tunc beatus Antonius de beato Paphnutio ait: «Ecce homo qui ex veritate potest animas salvare.» Quo
 30 fratres illius sermone compuncti agentes pœnitentiam, eum qui discesserat ad cœnobium revocaverunt.

130. Dixit quidam de senioribus: Si videris aliquem peccantem, ne mittas culpam in eum, sed in eum qui impugnat eum, dicens: «Væ mihi, quia iste nolens victus est, sicut et ego»; et plange, et
 35 inquire Dei solatium, quia omnes decipimur.

131. Quidam Timotheus anachoreta negligentem fratrem aliquem audiens, interrogante ipsius abbate, quid illi fratri faceret, dedit consilium, ut eum expelleret de cœnobio. Cum ergo ille

En er hann aumkadi sik ok gret i guds augliti ok sagdi sva: «Misgerda ek, drottinn minn, miskunnadu mer,» þa kom rôdd yfir hann, su er sva sagdi: «Timothee, fyrir þat sama kom þesse ostyrkt at þer, er þu fyrirleiz brodur þinn a hans freistni tima ok ostyrktar.»

132. Einn af hinum ellrum heilögum fedrum vard fyrir omegni ok hugarins upphafning. I þessu sa hann sva sem .iiii. fylkingar fyrir gudi. En fyrsta var sveitin af þeim monnum, er fyrir krankleika verda eda ostyrkleik, ok gera gudi þackir; onnur sveitin var þeira manna, er æ standa undir gestrisni ok þiona odrum med gledi ok godvilia; hin þridia sveitin var skipud med þeim monnum, er radaz i eydemork, ok eru þar stadfastir, en firraz manna fund ok navistu; en hinn fiorda sveitin var skipud af þeim monnum, er med alvöru gefa sik fyrir guds sakir undir hlydni heilagra fedra. Ok var þesse æzt ok hæst ok gudi næst, er hlydnina vardveitti, ok hafdi i ollu meire dyrd en hinar þrennar sveiternar, ok þar med eitt gullmen á halse eda sapol. Sa alldradi madr er þetta syndi heilögum fedr i leizlunni, sagdi sva til hans: «Hvi hefir þesse hin .iiij. sveitin meire vegsemd en hinar þrennar?»

fuisset expulsus, tentatio venit ad Timotheum. Et cum ploraret in conspectu Dei et diceret: «Miserere mei,» venit ad eum vox dicens: «Timothee, ideo tibi hæc causa venit, quia fratrem tuum in tempore tentationis suæ despexisti.»

132. Quidam ex patribus in extasi positus vidit quatuor ordines ante Deum. Et primus quidem erat hominum infirmantium et gratias agentium Deo; secundus vero erat eorum, qui hospitalitatem sectantur, et in hoc stant et ministrant; tertius vero illorum, qui solitudinem sectantur, et non vident homines; quartus vero illorum, qui propter Deum et obedientiam solliciti, et subiecti sunt patribus. Erat ergo illis tribus ordinibus hic ordo superior, qui obedientiam exhibebat, et utebatur torque aurea, et maiorem gloriam præ ceteris possidebat. Dixit autem senex ei, qui sibi hoc in exstasi demonstrabat: «Quare hic ordo quartus maiorem ceteris gloriam habet?» Ille autem respondit ei, dicens: «Quia isti alii omnes habent aliquam requiem adimplendo, quamvis in bonis operibus, voluntates suas; obediens autem, propriam voluntatem relinquens, pendet in patris voluntate iubentis, et ideo maiorem præ ceteris gloriam est sortitus.»

Hann lez eigi vita. Þá sagdi sa er honum syndiz: «Þvi at allir adrir hafa nockura hvíld ok naddir, þó at i godum lutum, at gera sinn eiginligan vilia; en hin sveitin, er sik helldr undir hlydni, fremr æ fódur vilia ok yfirbod, en leggr at baki ser sialfs sins vilia ok eiginliga girnd, ok hefir þvi af almatkum gudi þar fyrir enn meire dyrd ok fæheyrdre en hiner.»

133. Nockurr gamall madr sagdi sva: Ef einnhverr bydr med gudrædzlu einskostar athófn, þa geriz sva, at med gudhrædzlu ok litillæti verdr þat vid tekit ok fyllt i hlydninnar frammkvæmd, er fyrir guds sakir geck ut af munnri bodandans. En ef einnhverr girniz af sialfs sins rikdomi at bioda sinum eiginligum brædr meirr en med gudhrædzlu, þa litr lausnarinn a leynd hiartans ok lætr hinn eigi heyra þat, er hardudliga var til hans mællt, þviat mannzins röksemd er auglios, ok opinber er ok sva inn gudligri gerningrinn; þviat allr sa bodskapr er af gudi geriz, hefir litillætis upphaf, en reidin mannlig(r)ar rauksemdar hræriz æ af uvinarins oroa ok akefd.

134. Aboti Silvanus atti einn lærisvein, er Marcus het. Abote Silvanus elskade hann miok, þviat hann var honum hardla hlydinn.

20 133. Quidam senex dixit: Quia si quis fratri suo iniunxerit causam cum timore Dei et cum humilitate, sermo ille, qui propter Deum fit, compellit fratrem obedire et facere, quod iniunctum est ei. Si autem iubere quis cupiens, non secundum timorem Dei, sed ex auctoritate et propria voluntate fratri voluerit imperare, qui videt absconsa cordis, non illum permittit, ut audiat, ne faciat quod illi præceptum est, quia manifestum est opus Dei, quod fit propter Deum, et manifesta est hominis auctoritas, quæ per iactantiam ordinatur. Quæcunque enim ex Deo sunt, a principio humilitatem habent; quæ autem ex auctoritate et iracundia vel conturbatione, ex inimico sunt.

30 134. Abbas Silvanus habebat discipulum, nomine Marcum, cuius obedientia erat magna, et propterea senior diligebat eum. Habebat autem et alios undecim discipulos, qui contristabantur eo, quod illum plus diligeret. Quod postquam alii senes audierunt, mæsti venerunt ad eum, ut ei nuntiarent, quia fratres illi, qui cum eo erant, contristabantur. Sed antequam illi aliquid faterentur, ipse cum illis ad singulorum cellas profectus est, et unumquemque nomine proprio vocavit, dicens: «Egredere foras, frater,

Þesse sami abote Silvanus atti ok adra .xi. lærisveina, þa er hrygdur af því, at hann elskadi Marcum öllum þeim meirr. Þetta heyrdur heilagir fedr ok foru a fund ins helga Silvani at gera i kunnleika ogleði brædranna, þeira er honum hlyddu. En fyrr en þeir flytti fyrir helgan fodur eitthvat her af, þa geck hann med þeim til herbergis hvers þeira brædra .xi., ok kalladi þa ut alla med eiginligum nöfnum, lez hafa þörf þeira til starfs nockurs. En engi af öllum þeim gerdi ut ganga. Þar eptir koma þeir til kofa Marci ok knyia hurd, beiddi abote Silvanus fundar Marci. En þegar er hann heyrdi rödd ins gamla fodur, for hann ut til motz vid hann. Abote Silvanus geck þa inn med Marco i hans herbergi ok sæz um. En med því at Marcus var ritari, þa fann Silvanus, at hann hafdi sva skiotliga nidr lagit þat kvaterni, er hann ritadi æ, (at) hann hafdi halfgervan stafinn; þvíat hann villdi hann eigi fullgera, sidan er hann heyrdi rödd heilags fodur, fyrir þat at hann fylldi hlydnina. En er heilagir fedr sa þetta, sögdu þeir til hins sæla Silvani: «Senniliga elskum ver med þer þenna sama Marcum, þvíat fyrir sina hlydni ann gud honum.

135. Nockurr alldradr madr einsetunnar atti þionustumann i þorpi nockuru. Einn tima vard heilagur fadir hardla hryggr, þvíat þionöstunadrinn seinkade til hans med naudsynlig þarfinde. Hafdi heilagur fadir hvarki nöckut til vinnu ser ne vidrlifnadar; sagdi

quia opus te habeo.» Et nullus ex illis voluit egredi. Venerunt autem post omnes ad cellam Marci, et cum pulsassent ostium, vocavit abbas Silvanus nomen eius. Ille autem mox ut audivit vocem senis, foras egressus est. Et ingressus abbas in cellam Marci, quoniam scriptor erat, reperit quaternionem, quem scribebat, et invenit, quod in qua hora vocatus est, litteram, quam faciebat, mediam dereliquit, tantummodo ut obedientiam adimpleret. Noluit autem post auditam vocem senis litteram, quam cæperat, percomplere. Unde illi alii senes dixerunt ei: «In veritate, quem tu diligis, et nos iam diligimus, quia et Deus eum propter suam obedientiam diligit.

135. Quidam senex solitarius habebat quendam ministrantem sibi, manentem in vico. Cum autem ille tardasset per dies aliquot, et seni necessaria defecissent, et neque quod operabatur haberet, et quo reficeretur, et propter hoc tristaretur, dixit discipulo suo: «Vis ut vadas in vicum illum, et voces nobis ministrum, qui solet

sidan til lærisveins síns: «Villtu fara at sækia þionustumann
 oekarn til þorpsins með þarfíndum þeim er oekr heyra til?» Sveinn-
 inn svarar, lez fara mundu, hvert er hann villdi. Guds madr
 dvaldi at hvaru ferd sveinsins. Ok er þeir höfdu lengi þolat mikit
 5 hungur ok marghattað meínlæte her fyrir, sagdi heilagur fadir til
 sveinsins: «Villtu fara, son, í þorpit at kalla hann heim þionustu-
 manninn?» Sveinninn lez giarna gera vilia, hvat sem hann beiddi,
 en ottadiz þó fyrir orðz sakir, (en het) at fara fyrir blydninnar
 skyld. Guds madr Silvanus sagdi þá: «Far nu, son, ok treyst
 10 upp á gud fedra vorrá, þvíat hann mun hialpa þer í hverri
 freistni, sem þu kant verða.» Ok er þeir höfdu bediz fyrir, ferda-
 diz sveinninn. Ok er hann kom í bæinn, frettiz hann fyrir, hvar
 þionustumadrinn mundi vera, finnr hann því næst hans herbergi ok
 kvaddi þar dyra. En þar var engi madr heima nema dottir hans
 15 þionustumanzins. Hon lykr upp hurdu ok bidr hann inn ganga.
 Brodirinn fretti eptir, hvi fadir (hennar) væri sva seinn til heilags
 fodur með fæðu hans ok ónnur þarfíndi. Bonda dottir eggjar þá
 brodurinn mikilliga íngöngu, ok þar með dregr hon hann ok lockar
 með ser til lostasemdar. Brodirinn sperriz víð, slikt er hann matti,
 20 en hon var styrkri ok togadi hann at ser. Nu hugleidir hann
 görla, at hann er til glæps dreginn, þar með þröngva at honum
 nu síalfs hans hugrenningar. Í þessu ollu samt kallar hann sva til

afferre quæ opus sunt nobis?» Et ille respondit: «Quomodo iubes
 facio.» Differebat adhuc senex, non præsumens mittere fratrem.
 25 Et cum diu sustinerent et tribularentur non veniente ministro,
 dixit iterum senex ad discipulum suum: «Vis ire usque ad vicum
 et adducere eum?» Et ille respondit: «Quid vis facio.» Timebat
 autem frater accedere ad vicum propter scandalum, et tamen, ut
 obediret patri, promisit se iturum. Dixit ei senex: «Vade, fili, et
 30 confide in Deo patrum nostrorum, quia proteget te ab omni ten-
 tatione.» Et facta oratione transmisit eum. Cum autem venisset
 frater in vicum, et requisisset, quo maneret ille, qui seni mini-
 strabat, inventa domo, cum pulsasset ostium, contigit, ut nemo ex
 illis inveniretur in domo præter unam filiam illius ministrantis.
 35 Quæ cum aperuisset ostium, et frater eandem de patre eius inter-
 rogaret, cur tot diebus tardasset, illa hortabatur eum ingredi do-
 mum, simul et trahebat eum. Cum autem ille non acquiesceret,
 illa invaluit, et traxit eum ad se. Cum autem vidisset ille, quia

guds: «Heyr þu, drottinn minn, hialp mer nu á þesse tíð fyrir bænr þess helga mannz, er mik sendi.» Ok íafnskiott er hann hafði þetta mællt, var hann kominn at æ einni skamt frá klaustri þeira, for hœnn sidan, heim til heilags fodur utan fleck ok fall allrar saurganar.

136. Tveir kiøtligir bræðr komu í klaustr nockut til vistar ok þionøstu. Annarr þeira var hardla sidlatr, en annarr var hlyðinn. Nu er abote baud inum hlyðna broður eitt ok ymist at gera, þa fyllði hann þat þegar med fagnadi. Her af var hann vegsamadr af allri sveit klaustrsins. Hinn sidlati broðir øfundar þetta ok segir med ser: «Æ verd ek at reyna, hvart broðir minn hefir med ser sva faheyra hlyðni.» For sidan á fund abota ok sagði sva til hans: «Ek þyrfta, at þer sendit broður minn med mer í einn stad í orlofi.» Aboti lez þat giarna vilia. Nu ferduduz þeir ok komu at æ einni, er á veginum vard, þar var fiöldi mikill kvikvenda, þeira er korkodrilli heita, ok bad hann vada yfir fyrir provanar sakir. Korkodrilli komu íafnskiott, ok eru at sleikia hans likama utan alla grimd. Ok er broðir sa þetta, þa bad hann hann upprisa ok ferdaz. Ok sua gerdu þeir, foru nu þar til, er þeir fundu

ad peccatum trahebatur, et urgebant eum cogitationes, ingemuit et clamavit, dicens ad Deum: «Domine, propter orationem eius, qui me misit, salva me in hac hora.» Et cum hoc dixisset, subito inventus est ad flumen iuxta monasterium suum, et reversus est ad patrem suum sine macula.

136. Duo fratres carnales venerunt in quoddam monasterium habitare, et unus ex ipsis erat religiosus valde, alter habens obedientiam grandem. Cum ergo abbas præciperet illi: «Fac hoc,» et faceret; et iterum: «Fac illud,» et faceret, et in hoc glorificabatur in monasterio, quod talem obedientiam haberet. Invidens vero frater eius ille religiosus dixit intra semet ipsum: «Tentabo hunc fratrem meum, si habet certam obedientiam.» Et veniens ad abbatem dixit ei: «Transmitte fratrem meum mecum, quoniam necessarius sum in quodam loco.» Et dimisit eum abbas. Cum autem pariter proficiscerentur, volens tentare eum, cum pervenissent ad flumen, in quo erat multitudo crocodilorum, dixit ei: «Descende in fluvium, et transi.» Et descendit ille, et venerunt crocodili et cøperunt lingere corpus eius, et non ei nocuerunt. Quod cum vidisset ille, dixit ei: «Ascende de fluvio, et

einn andadan manni liggja á veginum fyrir sér nauktan. Þá mælti hinn sidlati brodir: «Höfu við nokkut fornt klædi at kasta yfir likit.» Inn hlydni brodir svarar: «Bíðium helldr bádir, at guð reise manninn upp til lífs.» Ok þegar er þeir höfdu bediz fyrir, reis upp inn daudi. Her af hrosadi sér hinn sidlati brodir ok sagði: «Senniliga lífnadi þessa madr fyrir sidlæti mitt.» Bada atburði þessa sva komna birti guð fedr klaustrsins, hversu hann hafði freistad (h)ins við æna ok korkodrillos, ok sva íd sama af uppreist ins dauda. En er þeir komu framm til klaustrans, sagði abote til ins sidlata brodur: «Hví górdir þú sva við brodur þinn? Vit þú þat vist, at fyrir hans hlydni reis inn daude upp, en eigi fyrir þitt sidlæti.»

137. Einn af ellrum fedrum merkrinnar Seithi sendi lærisvein sinn til Egiptalandz með ulfallda, at hann verði laupum þeim, er hann hafði gerva til atvinnu honum. Ok er hann var á veg kominn, mætti hann einum alldröðum manni á veginum, þeim er sva sagði: «Ef ek visse, brodir, nær þú færir á Egiptaland, þá munda ek beida þik at bera þangat annan ulfallda af minni halfu.» Eptir þat hiti hann brodir abota sinn ok flutti honum ord ins gamla fodur. «Far, sagði abote, ok ger hans þurft. En seg, at

eamus.» Et dum irent, invenerunt corpus mortuum iacens in via. Et dixit ille religiosus: «Si haberemus aliquid ex veteramentis, mitteremus super illud.» Cui frater dixit: «Oremus, si forte suscitetur eum Deus.» Et stantibus illis in oratione, suscitatus est mortuus, et laudavit se ille religiosus, dicens: «Propter religionem meam surrexit hic mortuus.» Manifestavit autem Deus patri in monasterio eorum omnia, et quemadmodum tentavit fratrem de crocodilis, et quomodo mortuus surrexisset. Et postquam venerunt in monasterium, dixit abbas ad istum religiosum: «Quare hæc fecisti fratri tuo? Cognosce, quia propter obedientiam eius surrexit mortuus ille.»

137. Quidam ex senibus de Scythi discipulum suum transmisit in Ægyptum, ut ei camelum deduceret, qui sportellas, quas fecerat, portaret in Ægyptum. Cum autem deduceret camelum, alter senex obvians eum dicit ei: «Si scissem, frater, quando ibas in Ægyptum, dixissem tibi, ut et mihi alterum camelum adduces.» Quod cum ille frater proprio abbati dixisset, præ multa caritate dicit ei: Vade, fili, et duc camelum ad illum, dicens ei: quia necdum parati sumus, comple necessitatem tuam, et vade tu cum ipso camelo usque in Ægyptum, et iterum reduc nobis came-

vid seem eigi bunir. En kom sidan aptr ok flyt laupa ockra, þegar er því er lyktat.». Her eptir ferr brodir til fundar ins gamla mannz ok bad hann bera laupa sina, sem betz henti honum, til Egiptalandz, en kvat abota sinn inn helga Pambonem vera obuinn. Ok sva gerdu þeir. For þesse helgi fadir sidan til Egiptalandz, sem honum henti, ok vardi laupum sinum. En er hann kom aptr, feek hann af hondum ulfalldann brodurnum. Þegar i stad klyfiadi hann eykinn ok bad þenna helga fodur bidia fyrir ser. Guds madr spurdi, hvert hann gerdiz. En (hann) lez skylldu fara i Scithim ok þadan i Egiptaland at veria laupum ins helga abota Pambonis. Ok er hinn helgi fadir heyrdi þat, bad hann brodur med vidrkomning fyrirgefningar, ok kvat ast ins helga Pambonis ollum sinum avexti eytt hafa.

138. Þa er annarr alldradr madr hafdi sina vandlaupa albuna ok med þeim tógum stangada, er þar til heyra, vard hann viss, at einn nagranni hans sagdi sva: «Hver(t) skal mitt ræd verda, þar er kornskurdartimi kemr skiott, en ek hefi óngar taugir at lata i laupa mina.» Þegar i stad eyddi brodirinn laupa sialfs sins ok hafdi taugirnar til hins brodurins, ok mællte: «Se brodir, þesse bönd hefi ek afgangs, tak þau ok lat i laupa þina.» Þetta sama gerdi brodir fyrir astar sakir, at obirgia sialfan sik, en stetta sva audmiukliga brodurins þurft.

lum, ut et nostra vasa portemus» Cum ergo fecisset frater sic, et ivisset ad illum senem, dicens: «Abbas Pambo dicit: quia nos needum parati sumus, tolle et comple necessitatem tuam.» Carricavit autem senex camelum, et ivit in Ægyptum. Cum autem discarricasset, iterum ille frater reducebat camelum, et dixit: «Ora pro me, pater.» Cumque senex requisisset, quo pergeret, respondit: «In Scythim vado, ut etiam nostras sportellas huc afferam.» Quod cum audisset senex, compunctus cœpit pœnitere, dicens lacrymando: «Indulgete mihi, dulcissimi, quia caritas vestra fructum meum abstulit.»

138. Alter senex cum perfecisset sportellas suas, et iam retinacula misisset earum, audivit vicinum suum dicentem: «Quid faciam, quoniam nundinæ prope sunt, et non habeo, unde mittam retinacula in sportellas meas.» Et mox ingressus dissipavit propria retinacula et attulit ad fratrem, dicens: «Ecce ista superflua habeo, tolle et mitte in sportellas tuas.» Et ita præ nimia caritate fecit, ut fratris opera complerentur, sua autem imperfecta reliquit.

139. Heilagr abote Johannes gleymde allri illzku fyrir astargiöf gudligrar miskunnar. Nockurn tima tok þesse sami Johannes einn eyri silfrs at lani af brodur nockurum at kaupa ser med lin til verknadar. En er brædr vissu þat, kom bratt einn brodir ok 5 bad abota Johannem gefa ser litit þat af lini at gera ser seek. Guds madr gaf honum þegar med fagnadi. Þvi næst kom annarr brodir ok bad lins. Guds madr gaf enn. Þar eptir kom inn þridi, ok hvern at ödrum, ok badu lins. Heilagr fadir Johannes feek ollum med fagnadi, unz lokit var. En eptir þat kom hinn brodir-
 10 inn, er silfrid hafdi lanat helgum fedr, ok beiddiz fiar sins. Johannes vard vel vid, lezt giarna giallda skylldu, en hafdi raunar ecki til; riss upp þa þegar i stad ok ferr til fundar abota Jacobi, er kalladr var inn forsiale skipare, at vita, ef hann mætte lana honom silfr til giallzins. Ok er hann var a veginum, fann
 15 hann einn eyri silfrs fyrir fotum ser a iördunni. Heilagr Johannes fell þa þegar til bænar ok hvarf heim aptr, en tok eigi upp silfrit. Broderinn kom i annat sinn ok kvaddi af helgum fedr lansins hardla alhugliga. Heilagr Johannes lez þa þegar i stad skylldu akta til gialldzins, riss upp; ok ferr sömu leid ok fyrr, at
 20 hann fann silfrit a veginum, ok tok enn eigi upp, helldr hvarf hann heim aptr, er hann hafdi þar bediz fyrir. Id þridia sinn sækir brodir

139. Abbas Joannes gratia caritatis omnem malitiam est oblitus. Hic cum a fratre quodam mutuasset solidum unum, et comparasset linum, unde operaretur, venit unus frater petens eum parum lini, ut faceret sibi saccum. At ille dedit ei cum gaudio. 25 Item alter venit petens eum linum, et dedit ei. Necnon et aliis plurimis venientibus et petentibus, dedit omnibus cum gaudio. Post hoc ille, qui mutuaverat solidum, venit repetens eum. At ille dixit: «Ego vado, et afferam tibi.» Et non habens, unde
 30 redderet, surrexit et profectus est ad abbatem Jacobum, ut peteret eum, quatenus redderet illi, a quo mutuaverat. Et dum iret per viam, invenit solidum iacentem, et non eum tetigit; sed facta oratione reversus est in cellulam. Et cum iterum frater ille repeteret rationem suam, dicit ei: «Undecunque modo defero illum.»
 35 Et iterum profectus invenit solidum, ubi antea positus erat; et facta oratione, reversus est. Et ecce iterum venit frater ille molestans eum pro solido. Tunc senex dixit modis omnibus: «Modo vado, et affero illum.» Et dum proficisceretur, invenit eodem loco

hann heim, ok er angradr miok fyrir sakir silfrsins. Heilagr fadir sagdi sva: «Ek skal, brodir, ollum hæam at roa, at þu fair þitt.» For sidan sömu leid ok fyrr ok fann enn silfrid a veginum, bidz nu fyrir, en tekr upp sidan silfrit ok ferr framm til fundar vid abota Jacobum, ok segir til hans: «Ek fann, aboti, þenna eyri silfrs a veginum. Nu bid ek, at þu gôrir fyrir astar sakir at predica i borginni, at ef einhverr hefir tynt honum, at sa taki sitt.» Abote Jacobus for þegar ok predicadi þria daga i samt, ok hittiz engi sa, er þessu silfri hefði tapat. Þa sagdi guds madr Johannes abota Jacobo: «Nu med því at engi segiz þessu silfri tynt hafa, þa mun ek giallda eyri þenna brodurnum, er ek er skulldbundinn vid, þott ek hafa fundit hann, þvíat ek hitta ydr fyrir þa skyld, herra, at taka þar læan, er þer erud.» Abote Jacob undradiz þetta mikilliga, er fadir Johannes hafdi fundit silfrid ok atti skulldina til, en hann tok eigi þegar upp ok gallt fyrir sik, nema hann hyrfi heim tysvar, en id þridia sinn leti hann predica. Nu var þesse nattura hins helga Johannis, sem fyrr var tiad, at hann let hvern taka sialfan þat, sem hafa villdi, ef hann var kvaddr, en feck honum eigi sialfr. Bar (h)inn brodir nockut aptr, bad fadir Johannes hann leggja þar, sem hann tok; en ef hinn bar ecki aptr, þa let Johannes med öllu ordalaust

140. Aboti Pemen sagdi sva: Fullkomdu alldri vilia þinn,

solidum iacentem; et facta oratione tulit eum, et venit ad abbatem Jacobum, et dicit ei: «Abba, veniens ad te inveni hunc solidum in via. Fac ergo caritatem, et prædica hic in civitate, ne forte aliquis perdiderit illum, et si inventus fuerit dominus eius, redde illum.» Profectus est ergo senex, et per tres dies prædicavit, et nemo inventus est, qui perdidisset solidum illum. Tunc ergo Joannes dicit ad abbatem Jacobum: «Si nemo illum perdidit, redde illum fratri illi, quoniam debeo illi; et veniens ad te mutuare, aut certe tollere in caritate, et reddere illi debitum meum, inveni illum.» Et miratus est senex, quemadmodum et debens et inveniens non statim tulit eum, et reddiderit, nisi bis reversus esset, et tertio prædicasset. Hoc autem erat eius mirabile, quia si quis volebat ab illo aliquid mutuari, non dabat per manus suas, sed dicebat fratri: «Vade et tolle tibi, quod opus habes.» Et cum reportaret iterum, dicebat: «Vade et reporta in loco, unde tuleras.» Si autem nihil detulisset, nihil ille penitus dicebat.

140. Abbas Pœmen dicebat: Voluntatem tuam numquam

læg þik heldr til litillætis, at þu gerir vilia naungsins. Þesse sami Pemen for gratandi, utan sialfs sins vilia ef hann var til bordz kalladr, fyrir þa eina skyldd at hann hlyddi brædr sinum, en hrygdi sialfan sik ok fyrirliti sinnu vilia med litillætis lægd
5 sialfan sik undir annan okandi.

141. Einn anachorita bygdi eitt hreyse i nand klaustri nockuru ok gerdi margskonar iarteinir. Eitt sinn barst sva til, at brædr nockurir komu til klaustrsins ok neyddu hann at eta utan sialfs sins sidvanda, ok sôgdu sva til hans eptir: «Ertu hryggr nu, herra
10 aboti, er þu brautz sva miok i dag sidvanda þinn?» Guds madr svarar: «Þa er mer pina, brædr minir, er ek gere minn vilia.»

142. Abote Paphnucius var þvi vaur at drecka all dri vin. En einn tima er hann for veg sinn, hitti hann a illvirkia. Hôfdingi illvirkianna bar kenzl a heilagan fodur, ok vissi, at hann drack
15 all dri vin. Nu med þvi at þeir satu yfir dryck illvirkiarnir, en hann sa heilagan fodur vegmodan miok, þa fyllir hann eitt mikit ker af vini ok retti at heilôgum fedr, en annarri hendi hellt hann a brugdnu sverdi, ok mællti til heilags fodur: «Um .ij. kosti er at velia, annattveggia dreck af kerinu, ella drep ek þik.» Inn
20 gamle fadir þottiz skilia, at hinn gerdi af guds bodordi dryckiarbodit vid hann, ok villdi giarn hann ævinna, ef sva villdi verda, tekr vid kerinu ok dreckr af. Illvirkia hôfdinginn idraz þa ok þegar

adimpleas, sed magis humilia te ipsum, ut facias voluntatem proximi tui. Item abbas Pœmen, quando vocabatur, ut extra voluntatem
25 suam comederet, ibat plorans, ne inobediens fratri suo contristaret eum. Idem maectans propriam voluntatem humiliatus, voluntatem sequebatur alterius.

141. Quidam anachoreta sedebat in spelæo iuxta cœnobium, multas virtutes faciens. Et cum aliqui monachi venissent de cœno-
30 bio, compulerunt eum hora non consueta comedere; et post hoc dicunt ei fratres: «Contristatus es aliquid, abba, quia hodie extra consuetudinem fecisti?» Quibus ille respondit: «Tunc mihi est tribulatio, quando propriam fecero voluntatem.»

142. Abbas Paphnutius non gustabat vinum aliquando. Semel
35 autem ambulans devenit super latrones. Et cum in via eos invenisset bibentes, cognitus est a principe latronum, qui sciebat eum, quod vinum non biberet. Sed videns quia ex labore itineris fatigatus esset, implevit calicem grandem vino, et gladium tenens in

þess, er hann hafði helgum fedr misbodit, ok mællte: «Liknit mer, herra abote, þviat ek þinada ydr hardla miok.» Guds madr sagði: «Senniliga treyste ek upp æ gud minn, at hann gere sina miskunn med þer nu ok at eylifu fyrir þetta sama vinker.» Illvirkiá höfðinginn svarar þa: «At sönnu segi ek þer med guds 5 trauste, at ek skal öngum manni meina hedan af.» Med þessum hætti, sem nu var flutt, snere heilagur fadir til guds allri sveit illvirkianna, af þvi at hann gaf sik einn tima undir þeira valld ok vilia.

143. Tveir brædr voru þeir, at inn ellri bad inn yngra at byggia 10 hia honum. Hinn yngri svarar, lez vera syndugr, ok kvat honum þat eigi hent at vera hia honum. Hinn ellri bad eigi at minnr, lez vel mega þola þat, ok sagði þvi sva, at hann visse, at inn ungi brodir hafði stundum ohreina hugrenning, ok villdi heyra hana af honum. Hinn ungi brodir beiddi þa, at hann munde lia honum at 15 hvilaz eina viku til umræds, hvart af skyllði taka. En er vika var lidin, kom inn ellri brodir at akvednu ok beiddi sambudar. Inn ungi brodir lez fallit hafa i freistni mikla, siz þeir skildu, kvez farit hafa til bæiar ok misgert nöckut sva af naudsyn. Inn ellri spurði, ef hann

manu sua dixit seni: «Nisi biberis hunc calicem, occidam te.» 20 Cognoscens senex, quia ex mandato Dei vult facere, volens eum lucrari, tulit et bibit. Princeps autem latronum cœpit ei dicere: «Indulge mihi, abba, quoniam tribulavi te.» Cui senex ait: «Confido in Deum meum, quia propter unum calicem vini faciat tecum misericordiam et in præsenti sæculo et in futuro.» Dicit ei prin- 25 ceps latronum: «Et ego confido in Deo, quia ab hodie nemini malefacio.» Et sic lucratus est senex omne collegium latronum.

143. Erant duo fratres. Unus ex ipsis senex erat, qui rogabat iuniorem, dicens: «Rogo, ut pariter habitemus, frater.» Ille autem respondit: «Ego peccator sum, et non potes mecum habitare.» Ille vero rogabat eum, dicens: «Possumus.» Erat autem ille senior mundus, et nolebat audire, quia monachus habebat aliquando cogitationem pravam. Et dicit ei ille iunior: «Permitte quiescere hac una septimana, et iterum loquemur.» Cum ergo post septimanam senex venisset ad eum, ille volens experiri eum, 35 dixit ei: «In grandem tentationem incidi in septimana hac, abba. Profectus enim in vicum propter necessitatem, peccavi.» Et dixit ei senex: «Et vis pœnitere?» Cum autem ille promisisset, ait senex:

vildi idraz. Hann lez þat giarna vilia. «Þa mun ek, sagdi inn ellri, bera með þer helming þessa misfellis.» «At þeim hætti, sagdi inn ungi brodir, megu vit hardla vel bua samt.» Ok sva gerdu þeir, at þeir bygdu eitt herbergi, meðan þeir lifdu badir.

5 **144.** Nockurr gamall madr sagdi sva: Gæti madr ok geri eigi þat odrum, er hann ottaz sialfum ser at gera. Þu ottaz, at annarr affoeki fyrir þer, varaz þu af því at affoeka fyrir honum. Þu ottaz, at annarr take eign þina eda annars kostar meini þer með aleitni, ger eigi odrum slikt id sama eda annat þvilikt. Hverr
10 er þessa ordz (mun) geyma ok giæta, þa verdr hann holpinn her af.

145. Modir heilagra guds manna abota Pemenis ok abota Anuph girntiz mikilliga at sia þa, sidan þeir reðuz i morkina, ok því kom hon optliga til kofa þeira, at hon mætti hitta þa. Eitt sinn rann hon i moti þeim, er þeir foru til kirkiu. En iafnskiott
15 er þeir fengu sed hana, hurfu þeir apr i kofa sinn ok bygdu hurdina. Hon hlaut nu utan vid at mælaz ok bad með *taarum* inngongu. Þa mællti abote Anuph til ins helga Pemenis: «Hvat skulum vid gera af þessarri modur ockarri, er vid hurdina grætr ok snðktir?» Abote Pemen riss þa upp ok gengr til dyra, ok

20 «Ego tecum porto medium peccati illius.» Tunc ille frater dixit: «Modo possumus ambo pariter manere.» Et manserunt pariter usque ad tempus transitionis suæ.

144. Quidam senum dicebat: Quidquid horret homo, alii omnino non faciat. Horres enim, si quis detrahit tibi; tu ne de-
25 trahas alteri. Horres, si quis tibi calumniam fecerit, vel si quis tibi aliquid abstulerit; et tu sive hoc sive alia his similia ne facias alicui. Qui enim hoc verbum servaverit, potest illi sufficere ad salutem.

145. Abbas Pømen et abbas Nuph, postquam in desertum
30 venerunt, desiderabat mater eorum videre eos, et sæpe veniebat ad eorum cellam, nec tamen potuit illic contemplari eos. Captato itaque tempore, occurrit eis, cum ad ecclesiam festinarent; qua visa, reversi velociter ostium cellæ clauserunt. Illa vero stans foris cum lacrymis quærebat eos. Tunc abbas Nuph egressus ad beatum
35 Pømenem, ait: «Quid faciemus de hac matre nostra, quæ plangit ad ostium?» Tunc exurgens abbas Pømen vadit ad ostium. Quo non aperto, audiens eam iugiter lamentari, dixit ei: «Cur tantos clamores, cum iam ætate defessa sis, et planctus effundis?» Illa

lykr þó eigi upp, heyrir, at hon grætr i akafa, spyrr hana sidan sva: «Hvat kallar þu, kona, ok grætr, sva alldri komin sem [þu ert?]¹» En er hon heyrdi rom ins helga Pemenis ok kendi, kalladi hon halfu hærri ok kvez girnaz at sia sonn sina þvilika, «en ef ek se yckr eigi, hvat er þa nema þat, at ek bera eigi mod- 5 dur nafn sidan, edr eru eigi her þau briostin, er þit sugut, inir sætuztu synir? Eru ok öll min idr naliga hrærd², nu er ek heyrdi þina rödd, son minn.» Guds madr mællti þa: «Girnir þik meirr, modir, at sia ockr her en annars heims?» Hon svarar: «Er þat vist, at ek se yckr þar, ef ver siaumz her eigi?» Pemen mællte 10 þa: «Utan ef er þat med guds trausti þer heitanda, ef þu helldr þik her fra ockarri syn, at þu ser ockr þar.» Hon hvarf þa þegar fra hurdunni ok mællte: «Ef þat er vist, at ek se yckr þar, synir, þa hirdi ek ecki at sia yckr her.»

146. Johannes inn minni ættadr af Thebaida var lærisveinn 15 ins helga abota Ammonis. Þesse sami Johannes þionadi einum ölldrudum manni ok krönkum .xii. ær, svat in gamle madr taladi alldri blitt ord til hans, þott hann sæe hann erfida. En er hinn gamle fadir var atkominn liflate ok heilagir fedr satu umhverfis hia, tok hann hond ins helga Johannis ok sagdi þrysvar: «Heill, 20

1 [hon er Cd. 2 hrædd Cd.

autem voce filii cognita, amplius exclamavit, dicens: «Quoniam vos videre desidero, filii. Quid est enim, si vos videro? nonne sum vestra genitrix? nonne vos his meis lactavi uberibus? Iam 25 omni morarum contractione repleta sum, et audita voce tua omnia viscera mea præ desiderio conturbata sunt.» Cui Pœmen ait: «Hic nos magis an in futuro sæculo videre desideras?» At illa dixit: Quid ergo si vos hic non videro, quasi illic pro certo visura sim?» Sene autem respondente: «Quod si te hic cohibere potueris, ne nos videas, illic nos procul dubio semper videbis.» Tunc illa disces- 30 sit cum gaudio, dicens: «Si pro certo illic vos visura sum, hic vos videre iam nolo.»

146. Joannes minor Thebæus, discipulus abbatis Ammonis, per duodecim annos cuidam seni infirmanti fecit obsequium. Senex tamen cum vidisset eum laborantem, numquam illi sermonem blan- 35 dum aut placidum locutus est. Cum autem transiret de corpore, sedentibus aliis senibus, tenuit manum eius et dixit ei tertio: «Salveris, salveris, salveris.» Et tradidit illum senibus dicens:

heill, heill. « Ok feck hann i hendr inum ellrum fedrum ok mællte :
 « Þesse madr er engill, er sva morg ær hefir mer þionat, þar er
 ek hefir alldri til hans talat gott ord ne blitt. »

147. Nockut sinn er abote Agathon kom til bæiar af morkinni
 5 at selia handaverk sin, fann hann einn fatækan mann krankan,
 er læ vid gardzhlid eitt ok hafdi ðngvan hialparmann; ok fyrir
 því leigdi heilagr fadir ser kofa þar, en veitte hinum valada þat,
 er hann hafdi unnit til, þionadi honum sialfr þar med .iiij. manudu
 i samt, svat hann for eigi fyrr til sins herbergis heim, en hinn
 10 var alheill.

148. Einn alldradr madr taladi sva til lærisveins sins siuks:
 « Son minn, hrygdz eigi af plagu eda likamans krankleika, þvíat
 su er ein in hæsta skynsemd at gera gudi þackir fyrir krankleika
 15 likamans. Ert þu iarn, þa etr elldrinn rydit af þer; en ef þu ert
 gull, þa verdr ok þu fyrir elldinn provadr, sva at þu verdir af
 miklum meire. Nu þar fyrir, inn kæri brodir, hrygdz eigi. Vill
 gud kvelia þik her veralliga, hvat manna ertu þess, at þu angraz
 þar af; þol þrekmanliga ok bid gud, at hann gere þat, sem honum
 þickir blidaz af ollu þinu i efne.

20 149. Einn alldradr madr var sa, er optliga syktiz. En nu
 i minu *Cd.*

«Iste non homo sed angelus est, qui tot annis mihi infirmanti, nec
 tamen bonum sermonem a me audiens, fecit obsequium.»

147. Abbas Agathon veniens in civitatem, ut opera sua ven-
 25 deret, invenit quendam peregrinum iacentem in angiportu infirmum,
 nullum habentem, qui ei curam adhiberet; et permansit ibi senex,
 et conduxit sibi cellam, et ex opere manuum suarum præstabat
 infirmo illi obsequium. Permansit autem ibi mensibus quatuor,
 donec sanaret infirmum, et sic ad cellam suam regressus est.

30 148. Quidam magnus senex infirmanti discipulo suo dixit:
 «Non contristeris, fili, ex infirmitate vel plaga corporis tui, summa
 enim religio est, ut in infirmitate quis agat Deo gratias. Si fer-
 rum es, per ignem æruginem amittis; si vero aurum es, per ignem
 probatus a magnis ad maiora procedis. Ne anxieris ergo, frater;
 35 si enim Deus te vult in corpore torqueri, tu quis es, ut moleste
 feras? Sustine ergo, et roga Deum, ut quæ ipse vult illa concedat.

149. Senex quidam cum frequenter infirmaretur corpore et
 langueret, contigit, ut uno anno nulla eum ægritudo contingeret.

bar sva til ein missare, at hann kendi ser engis krankleika. Her til gret hann hardla særliga ok sagdi sva: «Heyr, drottinn minn, hvi fyrirlez þu mik a þessu næsta ære ok vitiadir min eige?»

150. Þa er einn gamall madr i morkinni Sciti var kominn at bana, ok brædr stodu umhverfis hans sæng ok syttu miok ok gretu, þa bra þesse allrade madr upp augum ok tok at hlæia miok brysvar sinnum. Brædr badu þenna helga fodur segia ser sôk hlatsrins, þar er þeir gretu miok allir. Guds madr svarar þa: «Þvi hlo ek i fyrstu, at þer hræddiz allir daudann; en þvi annan tima, at allir þer erud obunir vid honum; en þvi hlo ek id þridia sinn, at ek veit vist, at ek fer til hvilldar fra erfide, er þer gratid þat.» Þegar iafnskiott er heilagr fadir hafdi þetta mællt, þa lauk hann aptr augum ok andadiz.

151. A þeiri stundu er aboti Pambo andadiz, þa taladi hann sva til brædra sinna, þeira er hia honum voru: «Siz ek kom i þenna stad eydemerkinnar, þa man ek mik óngva fædu kent hafa, nema þa er ek tok fyrir handaverk min; hefe ek ok til þessarrar stundar ecki ord þat mællt er mik idrar, sva at ek mune. En nu fer ek af heiminum til vars herra, sva sem ek hafa trautt til tekit hann at dyrka.»

Et propterea flebat et graviter ferebat, dicens: «Reliquisti me, Domine, et noluisti me præsentî hoc anno visitare.»

150. Quidam senex cum moreretur in Scythi, et circumdassent lectulum eius fratres, et composuissent eum atque plangerent, aperuit ille oculos suos et risit; et iterum aperuit et risit; et tertio similiter fecit. Cum autem rogarent eum fratres, dicentes: «Dic nobis, abba, cur nobis flentibus ipse rides?» Respondit et dicit eis: «Primo risi, quia omnes timetis mortem; et secundo risi, quia non estis parati; tertio vero risi, quia a labore vado ad requiem, et vos ploratis.» Hoc cum dixisset, statim clausit oculos in mortem.

151. Abbas Pammon in ipsa hora, quando transibat iam de corpore, dixit aliis viris sanctis astantibus sibi: «Ex quo veni, fratres, in hunc locum eremi, et ædificavi mihi hanc cellulam, extra operâ manuum mearum nescio me panem gustasse, nec pœnitui super sermonem, quem locutus sum, usque in hanc horam; et tamen sic vado ad Deum, tamquam si nec inciperem colere eum.»

152.¹ Eitt sinn spurdi abote Pambo abota Antonium, hvat hann skyldi gðra. Guds madr Antonius svarar honum sva: «Hallt ecki traust rettlæte sialfs þins, enda syrg eigi særliga eitthvat.» At sva mælltu bad fadir Antonius abota Pambonem koma til sin
 5 skiotliga i loptus, þat er hann stod i, ok bad hann hafa med ser skæl þa eina, er i var oleum allt, þat sem þeir hófdu i morkinni til sinna þurfta eda tilkomandi manna, ok baud honum kasta ofan or glugginum, er a var herberginu. Inn helgi Pambo bra vid skiott ok for upp til hins helga fodur Antonij, tok skalina ok kastadi nidr
 10 til iardar, svat þegar brotnadi, ok geymdi eigi, hve ovidrkvæmilig(a) honum hafdi bodit verit, eda (at) hversdagligri naudsyn, ostyrkt likamans eda audn merkrinnar, helldr at hinu at hann helldi hlydnina ok fylldi bod heilags fodur, hvat er til fædu eda fiar yrði.

153. En at adrir brædr helldi því giarnara¹ hlydnina at hans
 15 dæmi, þa kalladi heilagr fadir Antonius abota Johannem, er þa var vid staddr, ok bad hann vellta til sin þeim steini eda biargi, er þar stod hia þeim. Heilagr Johannes rann þegar at steinum med allri astundan, ok þott hann væri sva mikill, at mugr mannz mætti honum öngu mote vellta, þa hefir hann þo at herdarnar ok
 20 halsinn, en stundum briostit ok bringuna, med ollu kostgæfe, svat allr var hann i einum sveita, ok sva steinninn. Reiknadi hann i þessu hardla litt omattuligleik bodskaparins edr framkvæmd, helldr hitt eina, at hann veitti virðing heilögum fedr ok helldi² hlydnina med þeim skirleik ok einfelldi, at hann tryði heilagan
 25 fodur ecki boda mega omattuligt, þott odrum syndiz eigi öll sannsæe a vera.

154. Þessa þria lute heimtir gud at hverium manni kristnum, sva sem sagde inn sæli Gregorius pafi, af allri ond retta tru ok ofalsada, ok sannleik tungunnar, reinleik ok samhalld likamans.

30 155. Abote Joseph sagdi sva, at i guds auglite eru þrir virdulegir pallar mannzins medferdis. Er sa inn fyrste, ef einnhverr tekr med guds þöckum, þott hann hitte i krankleika, ok falle þar freistnanir³ med honum, [þær er⁴ optliga fylgia vanmegninu ok likams krankleika. [Annarr pallr er hinn, ef⁵ einnhverr gerer öll
 35 sin verk rein fyrir gudi, ok leitar ongrar virðingar ok ömbunar af monnum þar fyrir nema af gudi sialfum. En hinn er inn þride pallrinn, ef nöckurr afneitar sinum eignar vilia ok gefr sialfan sik i guds valld ok undir andligs fodur forsia, ok sitr sva.

1 Similiter *Overskr.* 2 helldu *Cd.* 3 fyrstnanir *Cd.* 4 [þær eptir *Cd.*
 5 [annat er honum at þa er *Cd.*

156. Einnhverr heilagr madr var sva spurdr: «Hverr er sa einn goðr lutr, fadir, ef ek gere hann, at ek hafi þar fyrir eilíft líf.» Guðs madr svarar: «Guð veit þat, son, en heyrð hefe ek, at einn fadir spurði þessa Nisteronem inn mikla abota, hvat honum vere gott at gera, ok svaradi hann sva, at miok mætti mislík 5 vera hin goðu verkin, þvíat sva sem heilog ritning vottar, þa var Abraham höfufadír gestrisinn, ok var því guð með honum; en Helias elskadi hoglífe, ok var guð með honum; David konungr var lítillatr, ok þar fyrir elskadr af gude; Job var þolinmodr. Nu geym þín við hræsni, ok hallt hiartanu frá drámban, ger síðan þat 10 sem þú seer salu þinni hialp ok samþyekt til með guðlígrí hialp.

157. Inn helgi abote Pastor sagði þessar þremmar vera andarinnar idnir, at madr geymi sialfs síns ok giæte, hugleide ok kenniz við sík, ok hafe skynsamliga skilreiknan a ollu sínu tiltæki. En er hann var spurdr, hversu hann skyldi meðferðaz, þa sagði 15 hann sva: «Þat sem þú frettir, síam ver framkómit með propheta Daniele, þvíat fyrir þat sama asókudu hann oradvandir menn ok rægðu², er hann fylldi goðfusliga síns guðs þionustu, en fundu honum ongva sök adra. Þesse sami abote sagði enn sva: «Einsetumannz lífnadr a þesse at vera, meinlæti ok fataekt, þvíat sva 20 er ritad af hinum fyrrum fedrum þeim Noa Job ok Daniele, ok hefir Noe með ser þeira manna mynd³, er ecki eignaz, en Job meinlætismanna, en Daniel þeira, er skilríka skynsend hafa með ser. Nu hverr er þessa goðgerninga hefir, þa er at sónnu guð með honum.» Sía helgi abote Pastor tekr enn sva til orðz: «Lof- 25 samlígt er at firraz líkamlíga lute, þvíat sa madr, er sík helldr lítt frá líkamlígrí teyging, hefir þa merking, sem hann stande við veisu nöckura díupa, ok megi þegar ovínr hans, er hann kemr at, fella hann ofgan aprí i veisuna. En hinn er sík helldr fíarlægan heimlíguð lutuð, er sem se langt í brott frá brunnum⁴; þótt 30 ovínr hans víli steyta honuð ut a ofæruna, þa verðr þat optlíga, at guð sendir honuð fyrruð sítt fullting⁵, en hann fyrírfaríz. Vírdíz mér ok, sagði aboti Pastor, Pall postoli oss fírt hafa þess hattar vafelluð varuðlíga, þa er hann sagði sva: «Flýe þer ohreinsan ok horan, þvíat öruggra er í upphafinu at varaz vandskapinn en 35 grata sík gert hafa þat, er hann vílde eígi varaz; er því allra bezt fíarlægd verallígrá luta með hvílld ok hoglífe.»

1 parabola abotans *Overskr.* 2 hrægðu *Cd.*; *först skrevet hrygdu.* 3
 meynd *Cd.* 4 brunnum *Cd.* 5 fullteing *Cd.*

158.¹ Einn heilagur fadir flutti af þrimr monnum, er elskuduz mikilliga sin i mille, at þeir görduz munkar, at einn þeira valldi ser þat til verks at sætta missatta menn, en annarr at vitia siukra marna, en inn þridi for i einsetu. Nu inn fyrste þessarra, sa er
 5 i þrætunum starfadi, lagðiz fyrir, þviat hann feck litlu a leid komit at sætta hina missáttu; for hann þvi at finna þann, er þionadi inum siukum monnum, ok fann þann fyrirkominn. Foru sidan badir samt til fundar vid hinn, er i eydemorkinni hafðiz vid ok einsetunni, ok baru upp fyrir hann sin leidindi ok meinlæti,
 10 ok spurdu, hversu honum færi at. Einsetumadrinn þagði um stund, rendi sidan vatni i bolla sinn ok sagði til þeira: «Hyggit at vatninu gerla.» Þeir gördu² sva, ok sa, at vatnit hrærdiz miok ok barade. Litlu sidarr bad hann þa til lita. Ok er þeir gerdu sva, sa þeir³ vatnit stadnat ok skært, sva at þeir mattu sia sik
 15 i sem skuggsion. Þa taladi hann til þeira: «Slikt sama er sa, er med mōnnunum er, ma eigi sia syndir sinar fyrir marghattudum monnum heimligs atferdis; en hinn ma miklu audmiukligarr sia þær, er hvilld ok hoglife hefir ok einna mest i eydemörk.»

159. Ein virdulig fru abbatissa 'sagði sva: Margir fyrirforuz
 20 þeir i fialle voru skipadir, þviat þeir gerdu folslig verk; er þvi betra at vera med fleirum ok hafa einsetuliga astundan ok lifnat, en at byggia einum samt ok vera i huginum med muginum.

160. Eitt sinn sagði Abraham lærisveinn ins helga Sisosij sva til hans: «Villtu fara, fadir, nærrmeir vid heiminn, er þu
 25 tekr nu at elldaz miok?» Aboti svarar: «Förum vid, son, þar sem engin er konan fyrir» «Hvar mun sa stadr, sagði lærisveinn Abraham, at eigi se konur fyrir, nema her i morkinni.» «Muntu mik hitta fyrir þat sama,» sagði inn alldradi Sisosius.

161. Brodir nöckurr kom ok spurði einn alldradan mann:
 30 «Hvert ráð gefr þu, hvat ek gere, fadir! hugrenning min lætr mik eigi eina stund sitia med nadum heima i kofa minum.» Guds madr svaradi: «Hverf heim aptr, son, i kofa þinn ok erfida med hondunum, bidz fyrir an aflati, ok kasta hugsan þinni a guds valld, ok geym, at engi komi (þer) aptr hedan af.»

35 162 Einn ungr madr var sa, at girntiz at geraz munkr, en fadir hans var veralligr madr ok aftaldi þat miok fyrir honum, ottadiz, ef hann felle. Nu med þvi at margir vinir hans badu þessa med sveininum, þa kom um sidir, at hann leggr her orlof til ok tregliga þo. En er sveinninn var munkr ordinn, þa tekr hann

40 1 Similiter parabola *Overskr.* 2 sagdu *Cd.* 3 at *tlf. Cd.*

sik sva hart þegar i fyrstu i ollum lutum nær sem algervir menn; hversdagliga fastadi hann eda æt sinn a tveim dögum, en hitt var optliga, at hann æt eitt sinn i viku. Aboti klaustrsins undradiz bindendi brodurins ok gerdi gudi þackir fyrir hans erfidi margfallldigt ok athalld. Her eptir bidr brodir abota, at hann gefe honum orlof at fara til eydemerkrinnar. Abote innir upp fyrir honum i fyrstu einkannliga akefd fiandans freistni, þeirar er þar barst optliga at, en hitt med, segir hann, at þar er engi til hugganar aminningarmadr. Inn ungi brodir bidr því óruggligarr ok akaffigarr. Þar kom um sidir, at abote gaf honum orlof ok blezan sina, feck honum ok .ij. brædr til fylgdar ok leidsagnar. Þat barst at einn dag fyrir sakir mikils solar hita, at þeim gerdiz svefnhöfugt, ok lögduz þeir nidr. Þvi næst kom at þeim aurn einn ok vakti þa upp med vængium sinum; ok er þeir höfdu upp stadi, sögdu brædrnir til ins unga mannz: «Þesse er engill þinn, haf hann fyrir leitoga ok fylg honum.» Sidan flaug aurninn framm skamt þat ok settiz. En inn ungi brodir kvaddi brædrna astsamliga ok tok at fylgia fram fuglinum, ok er hann kom at honum, flaug (hann) enn framm nockut sva ok nemr stad; slikt sva id þridia sinn, en hvarf sidan i brott. Inn ungi madr for fram þangat, ok fann þar þriu palmtre ok brunn einn fagan, ok þar hia helle. Þenna stad sva sem af gudi gefinn velr hann ser til bygdar .vj. ær i samt, at hann etr alldinit af treanum, þat er dagtilus het, ok dreckr vid vatnit or brunninum. Einn dag bar sva til, at oreinn andi sotti hans fund i asionu ok yfirbragdi nockurs hrædiligs abota. Brodirinn fell þegar framm ok badz fyrir. Fiandinn mællte þa til hans: «Bidiumz enn fyrir, brodir.» Ok sva gerdu þeir. Þar næst fretti fiandi, nær brodir hefdi þar komit. Brodirinn sagdiz þar sex ær verit hafa. Diðfullinn mællte: «Ek hefe her bygt i hia þer ok vordit ecki varr vid þik fyrr en nu fyrir fiorum dögum, at þu værir her. En ek ottumz miok einn hlut i atferdi oekru, er vid tókum alldri holld ok blod Jesus Kristz, ok fòrum þenna sunnudag eda annan til kirkiu ok bergium því, en sidan heim higat badir samt til kofa oekarra.» Brodurnum þockaz vel aeggian ovinarins. Ok því at hann kom a næsta sunnudag, fylgir hann honum til kirkiu. En er tidum var lokit ok eptir var leitad, þa fannz hvergi fòrunautr brodurins. Nu truer hann þo brodirinn, at hann hafe hans þurftar beidz i þagatkvomunni, ok fretti því brædr at, ef þeir hefdi þekt þann mann, er kom med honum. Brædr kvaduz óngvan mann seed hafa koma med honum nema

hann einn samt. Her af kannaz brodirinn vid ovinarins slægd, en idraz þo eigi sva nytsamligrar sinnar þarkvomu, hugsar nu heimferd sina þegar eptir messuna. Brædr gengu til hans því næst ok skylldudu hann at mataz med ser, adr hann fære heim. Þar

5 eptir gengr ovinrinn enn at honum brodurnum sva sem i asionu eins ungs sveins af verolldinni ok stod fyrir honum, ser a hann upp mille höfuds ok hæls sva sem ifandi, hvern hann sæe. Brodirinn sagdi þa til hans: «Þu inn ungi madr, hvi hygg þu sva vandliga at mer?» «Þvi at ek hygg, segir hann, at þu kennir

10 mik eigi, hefir nu ok langt lidit, sidan vid samz ok þu þektir mik. Ek er einn nagranni fodur þins, þess mannz son er þu kant vel, eda hefir eigi fadir þinn ok modir þetta nafn, eda segiz eigi systir þin sva, edr heitir þu eigi sva, eda voru eigi ydur kvikendi sva kend? Nu er þat þer at segia, at modir þin ok systir onduduz

15 fyrir þrim vetrum, en fadir þinn görði þik fyrir skömmu sinn erfingia ok sagdiz öngum odrum vilia i valld gefa alla sina eign nema sialfs sins syne, þeim er hafnar heiminum, en gerdiz guds sporgongumadr; vill hann, at þu veitir feit fatakisfolki fyrir sæl hans. Eru ok margir þeir menn, er þin bida fyrir þa skylld, ok

20 fa eigi fundit þik. En ek kenda þik þegar, er ek kom higat fyrir sakir eins hattar vinnu; litz ok mer þat gott ræd, at þu farir at gera vilia födur þins.» Brodirinn svarar sva, let öngva þörf þess, at hann hyrfi aptr til veralldar. Fiandinn mællti þa til hans: »Senniliga hlytr þu at giallda skyn fyrir, ef ferst [fe þitt; en eigi

25 er illmennis rad¹, þot þu veitir eign þina fataekum monnum fyrir guds sakir sem godr forsiamadr, helldr en ribballdar ok portkonur eyde henne ok sundre.» Eigi þarf þar lengra um, af hans aeggian ok fortöllum hverfr brodirinn aptr til heimsins. Ok þegar hann kom i borgina, gengr fadir hans i mot honum ok fretti, hvern hann

30 være. Broderinn blecktr ok skelfdr feck öngu svarat. Fadir hans frettir þa i annat sinn, hvi gegni þar hans kvoma², eda hvat til helldi. Brodirinn sagdi þa inniliga, at engi annarr lutr kom honum or einsetunni nema ást födur sins ok girnd hans synar. Var brodir sidan i verolldu ok fell i oreinsan, ok feck þar fyrir af fedr

35 sinum mörg meinyrdi ok miklar skakrædur³, en hitt hörmuligra, at hann vesall gerdi þo eigi idran, helldr lyktadi hann i heiminum sinni lifstund. Her af hyggium ver at, hverri varud geymande er heimsins hafnan eitt sinn upphafin; iafnan er heimrinn hafnande, ok þott skylldulig naudsyn syniz til vera, öngum koste aptr tak-

40 ¹ [er nöckut illins *Cd.* ² kvomu *Cd.* ³ skaskreidur *Cd.*

ande. Mætti þetta eptir stoda oss til þess, at ver hefim eigi ofhart i fyrstunni, medan ver erum oradnir, helldr provi madr sialfan sik, ok gangi sva til, en eigi eptir vaveifigu hugarins akaste, helldr skoda sem vandligaz tilheimtingarnar, hvart af gudi geraz. Ætlumz ok eigi óruggir þegar af upphafe gods verks, þviat 5 þott sæl¹ syniz sigling farmanzins, þa (er) hon þo litt (sæl), nema hon hafe höfn eptir hafit.

163. Annat dæmi ferr her næst af þeim brodur, er hardliga hof upp sitt athæfi, vard hann fyrir freistne ok falle, en feck endalykt lofiga, þviat hann reis upp hraustliga. Einsetubrodur nockurr 10 var i Ramath, þar voru .lxx. palmtra. Vid þann sama stad lendi Moyses, þar er hann for ut af Egiptalandi. Þesse sami brodir for einn tima i ina idre morkina at finna einsetumenn. Þar hitti hann a hellisskutá einn ok spor manz. En er hann kvaddi dyra, þa vard eeki upp lokit. Lykr hann upp sialfr ok gengr inn, setz 15 nidr, bidr sva bonda; seer sidan, hvar hann ferr, ok i ferd med honum villenaut merkrinnar. Þat sa hann ok, at þesse madr var klædlauss med ollu, utan haar huldi hans likama, þat er mestu vardadi. Husbondi hugdi, at inn tilkomni brodir være andi, þviat hann hafdi opt ordit fyrir þess hattar freistni, sem hann sagdi 20 sialfr sidan. Enn tilkomni tok þa ern til ordz ok sagdi sva: «Se, guds þionn, at ek er madr, hondla mik ok hygg at fotsporum minum, ok prova sva til sanz.» At þvi kendu leidir bonde hann inn, frettir, hvi hann se þar kominn. Hinn sagdi, at gud hafdi nu fullgert girnd hans, lez farit hafa at forvitnaz um bygdir guds 25 þiona. Spyr sidan, nær þesse gamle madr hefði þar komit, eda hve langan tima hann hefði þar vid hafdz, sva ok, hvat hann hefði til fædzlu, eda hvi hann þyrft eigi klædnat. Inn gamle fadir fær þa sva til ordz komiz: «Fyrst var ek i einu klæstre Thebaide herads þess hattar athafnar, at ek vaf lin; þar næst tok ek at hugleida, at hitt munde athæfiligra at fara helldr þagat, er ek mætte sitia einsliga enn naduligarr, ok munde ek mer ok odrum nytsamligri, ef ek tæke vid fleirum af erfide minu. Þessa sama hugsan fullkom ek med samvitzkunnar samþykt. Geck ek ut or 30 klaustranum, ok gerda ek mer einn litinn kofa; komu þar iafnan 35 menn til min med einhveria vinnu. En allt þat er ek dro fyrir, feck ek fatækum monnum. Ohreinn ande ófundadi þetta athæfi mitt ok uordna ómbun, leitadi þvi med sinni smidvæl at talma mitt athæfi. Þar bar sva til, at ek sa meynunnu eina, er feck

(mer) eins konar athafnir, þær¹ er ek gerda hardla gladliga, sva feck ek henne eigi sidr önnur æfintyr, at hon ynni mer. Her vard vandi ok traust til optligs tals, þar næst hlutr ok handanna atekning, at lyktum gatam vid harm ok gatam vid illzku ockar i mille. Seau
 5 manudr var ek i þesse nidrrapan, adr ek tok at hugleida fyrirheit mitt eda hvat fyrir hondum munde, ef ek öndudumz i þessu, at þat være eilifs dauda pina, þott ek hefda horat annars manz husfru, en nu hardnar, er ek hafda spillt Kristz festarmey. Tok ek því þat ráð, at ek flyda fra konunni i morkina af leynd ok ollu því,
 10 er ek atti, henne til hugganar; fann ek sidan helle þenna ok kelldu² ok palmvidinn, er mer veitir atvinnu med sinum avexte; gerir hann a hverium þrimtigum daga einn ridul, vinnr mer sa þörf, medan annarr vex. En er langr time leid, toku klædi min at slitna ok fyrnaz, en hærit at vaxa, sva at ek hyl med því þat
 15 buksins, er mest vardar.» Brodirinn fretti þa, hviligt hardretti hann hefði þott. En hann lez i fyrstu kent hafa miok kvidsottar, ok virkte i lifrina, sva at hann matte trautt standa a bæn sinni. Þar af kvedz hann þa falla til bænar ok kalla a gud til miskunnar med miklum harme, er hann matte hvergi hræraz fyrir vanmætti
 20 ok meginleyse. Þa þegar sa hann einn mann koma at ser, þann er spurdi at meininu, ok at sögdu, kvat hann enn tilkomna taka lifrina med hondum ser i brott fra briostinu ok opna sva sárit, skafa sidan lifrina yfir einn duk, en leggja sidan aptr i eiginligan stad, ok sagdi sva: Þiona hedan af drottni vorum Jesu Kristo,
 25 sva sem þer heyrir til, þvíat þu ert nu heill. «Hefe ek sidan, sagdi hann fadirinn, verit her iafnan heill utan allt erfide. Se her, hversu hrærd hvilldin ok hoglifit med mikille varud feck fallit, þat er aptr heimtr (!) af þer med algerre idran.»

164. Dyrðligr prestr Jeronimus hefir dictat sögu ins sæla
 30 Malchi i þesse bok, er heitir Vitas Patrum, mille lifs annarra fedra. Hafdi hann af honum sialfum frettina, þar til er hann kannadi klaustr Egiptalandz, ok hefr sva: Einn gamall madr var i Egiptalandi, sa er Malcus het; en vid nidrlagit getr hann þess, at inn
 godi madrinn ma her taka dauda af vondum monnum eda önnur
 35 harmkvæle, en hafa þo sialfr sigrinn hværr, er hreinleikann elskar örugliga. En þo er þat augliost af hegningu þeire, er hann þoldi, hversu haskasamligt er at bregda lofsamligu fyrirheite. Af þeire sögn ma ok nema af reinleikans samhalldi, (hversu) til avaxtar ok ömbunar þat stendr.

40 1 þar Cd. 2 helldu Cd.

165. Brodir nockurr spurdi abota Ammonem þessa kostar: «Fadir, seg mer nockut.» Guds madr svarar: «Far ok ger hugsan þina a þann hatt sem bandingiar þeir, sem er inn kastad. Þeir fretta iafnan menn at, hvar domandi se, eda nær hann mune koma, grata þeir þar fyrir okomnar kvalir. Sva skylldi ok munkr vera iafnan ottafullr ok athugall ok asaka sialfs sins sal þessa kostar: Vei mer syndugum, hversu mun ek mega standa fyrir domstole Kriz ok giallda þar fyrir ðll min verk skilrika skynsemd. Ef þu hugsar þetta, þa verdr þu holpinn.» Aboti Helias sagdi sva: «Þria lute ottumz ek: þann fyrstan, er ðnd min skilz vid likamann; annan hinn, hverssu ek mun renna i mot gudi; hinn þridia, hversu doms ordi verdr a orpit mitt mál.» Hrædz daudann, son, þviat herra Theophilus erkibyskup heilagrar minningar mællte(z) sva fyrir a deyianda dege: «Sæll ertu, abote Arseni, þviat þu hafdir þessa stund æ þer fyrir augum.» Sincleticen heilagrar minningar sagdi sva: Allir þeir menn er til guds snuaz hafa þraut mikla ok erfide i fyrstu, en eptir þat oumrædiligan fagnat; þviat sva sem þeir er elld tendra upp, grata fyrr fyrir remmu reyksins, adr en þeir nae væru, slikt id sama skulu vær tendra upp med oss gudligan elld fyrir optligt erfide ok hversdaglig tær; þviat sva er ritad, at gud vorr er upptendradr elldr; skulum ver þvi med tæarum hann upp-tendra, at hann vitradiz fyrir elldligar tungur guds postolum, sa er sva er af ritad: elld senda ek til iardarinnar, at ek vil, at hann brënni.

166. Einn tima er abote Silvanus sat hia brædrum, þa vard hann fyrir omegni ok fell aframm, ok gret miok, þa er hann reis upp. Brædr spurdu, fyrir hvi hann grete. Abote Silvanus svarar ðngu, en gret id sama sitt. Þeir skylldudu hann til þa at segia ser til sök grátzins. Hann sagdi þa: «Ek þottumz leiddr til doms, ok sa ek marga med vorum bunadi fara til kvala, en ek sa marga veralldarmenn fara til himinrikis.» Her fyrir sytte hinn helgi abote Silvanus, ok villdi alldri sidan ut ganga.

167. Brodir nockurr spurdi einn alldradan mann: «Hvadan af truir þu, fadir, (at) ek ottumz eigi gud fyrir herdi hiartans?» Guds madr svarar: «Þat hygg ek, ef madr helldi med ser asakan, at honum kæmi gudhrædzla.» «Hvers hattar asakan,» sagdi brodir. Guds madr svarar: «At madr asaki i hvivetna sal sialfs sins ok sege sva til hennar: ver þu minnig, at þer byriar at renna i mot gudi.» Segir hann ok þetta: «Hvat a ek at skyllda vid menn? þat hygg ek, at gudhrædzla komi til þess manz, er þetta hugsar opt.»

168. Brodir nockurr spurdi einn gamlan fodur: «Hardla mikla

girnd hefir önd min til gratz, ok færri eigi, sva sem ek heyri gamla menn grata, ok her af mædiz hon.» Inn gamle madr svarar: «Synir Israels folks komu eptir .xl. ára til fyrirheitz iardar; eru ok tarin su fyrirheitz iörd, at þu ottaz ecki orrostuna, ef þu eignaz 5 þau. En til þess vill gud mæda önd manzins, at girne iafnan til þeirar iardar.»

169. Brædr nöckurir komu a skipe til ins helga Antonium, ok vard honum talad mart af helgum ritningum, um handaverk sin ok heilagra fedra setningar. Þar innan bordz var ok einn 10 alldradr madr, sa er ferdadiz a fund ins helga Antonij ok lagdi ecki til talsins. Þat vissu hinir brædrnir eigi, medan þeir voru a veginum. En er þeir komu framm til ins helga Antonium, taladi hann til þeira: «Þer fundut forunaut godan, þar er sia er inn gamle madr.» Sidan sagdi hann sva til ins alldrada manz: «Þer, 15 herra, hittud ok brædr goda.» «Godir eru þeir vist, sagdi inn gamle madr, en eigi hefir herberge þeira hurdir, þviat hverr er vill gengr inn ok leysir asna þeira af stalle.» Þvi sagde hann sva, at þeir töludu um allt, hvat sem þeim bar a goma. Her af megun ver skilia, at eigi skal iafnan tala af godum lutum. Þar 20 af segir David: «Aptr hellt ek mer, ok þagda ek af godum lutum.» Jacobus sagdi sva: «Litill limr med manni er tungan, en sva stiornar hon öllum likamanum sem styrir skipinu.»

170. Abote Daniel sagdi sva af inum sæla fedr Arsenio, at hann vakti a bæn sinni allar nætr, en er mornade, þa neydde 25 natturan hann at sofa, ok sagdi hann sva til svef(n)sins: «Kom, inn vände þræll.» Sat hann þa upp litla hrid ok svaf, en stod upp sidan. Sialfr fadir Arsenius sagdi sva: Þörf vinnr munk at sofa eina stund nætr, ef hann er utan ef orrostunnar. Annarr heilagr abote het Agathon, hann hafdi stein i munni ser .iij. ár, 30 at honum vendiz þagnarhalldit. En hvilik dygd þat er at hallda vel þögnina en fordaz margmælge, þa höfum ver lesit i bok heilags Gregorij pafa, þeire er Dialogus heitir, at tvær systr voru þær i einu kláustri, er helldu reinleika likamans, ok þottuz eigi uvarfærar um adra löstuna nema margmælge, ok hitt med, at þær höfdu 35 optliga veralliga ordrædu. En er þær önduduz ok voru grafnar i kirkiu, en kirkiuþion syndiz, sem diöflar græfe þær upp ok skære i sundr i midiu ok lete liggia fotahlutinn med heilu, en brendi hveria natt höfudlutinn. Inntu þeir þvi upp sundrskurdinn ok brenning buksins til ognar inum efra lutanum. Vard þetta ok 40 med sannleik sagt klerkum kirkiunnar, þviat þeir sa öskuna.

171¹. Einn brodir bad gud birta fyrir ser utferd andarinnar af likamanum ins rettlata mannz ok ins synduga; ok þetta var honum veitt, þviat fyrir hans bæn sendi gud einn til motz vid hann. Vargrinn tok med kiaftinum kyrtilskaut brodurins ok leiddi hann til borgar nöckurrar, ok let hann þar lausan² fyrir hlíde borgarinnar, en leitar sidan fyrir ser þar utan borgar. J klaustri einhveriu sat einsetumadr nockurr at kominn bana, sa er mikit ord hafdi upp a sik. Her af geriz mikil motræs med kertum ok lioskerum, þar fylgir ok sut ok sorg folksins hans utferd; þickir sem þessa mannz bæn mune id mesta upphalld veitt hafa borginni. 10 Þessu næst ser brodirinn einn herviligan mann med þriengdum³ krok loganda stiga nidr þangat, er brodirinn læ; hann heyrði ok rödd, þa er sva sagde: «Sva sem þesse sæl let mik óngar stundir hvilld

¹ En anden Recension af denne Legende meddeles nedenfor efter Cd. 657^a qv.
² laugar Cd. ³ þriengdum Cd. 15

171. Af brodur einum einsetumanni. Sva er sagt fra brodur einum, þeim er var i einsetu ok lifdi heilaglega, hann bad þess gud, at hann skyldi virdaz at syna honum rettlata ond ok eigi sidr synduga ond, hversu þær væri utleiddar, eda hverssu vid hvara væri gort. Ok gud heyrði þen hans, honum til hugg-²⁰ anar en audrum til eptirdemis. Þat var einn dag, at vargr kom or skogi ok gekk at honum hogvarlega, hann beit i mautilsskaut hans, ok heimti hann med þessu moti fram i veginn. Broder skildi, at hann mundi vera sennr sva sem til hans, ok gekk med honum, hvert er vargr villdi fara. Vargr for med honum til borgar nokk-²⁵ urrar, ok þar vid borgarhlidit let hann brodur lausan¹ ok hliopp i brautt. Þessi sami broder sat þar nærri klaustri einu. Þar vid klaustrid var einsetumadr, hann var morgum miog kunnigr, ok ætludu menn, at hann mundi heilagr vera. Þessi einsetumadr læ i kór kominn at anlati. Sem þetta spurðiz um borgina, kom saman³⁰ mart folk sem buid at þiona honum ok hans utferd, sumir med storum tortisum, sumir med sut ok harm eda tara uthellingu, sva sem borgin af hans godleika mundi hialpaz, eda fyrirfaraz af hans frakalli. A medal þessara hluta sier þessi sami broder, sem ver gatum, einn helvitisanda nidr stiganda yfir þenna einsetumann,³⁵ hafandi þrennar tenn elldegar, ok her med heyrdu þeir, er hia voru, rodd sva meðlandi: «Sva sem þesse en veslla ond let mig

¹ lausar Cd.

hafa með sér, sva skildi hon miskunnarlaust við líkamann.» Þar
 eptir tok inn helvitlige maðr í kíapt inum síuka ok kvaldi hann
 lengi sárliga, aðr salin gekk brott af bukinum. (Broðirinn gekk)
 inn frá nöckuru lengra ok sa einn utlendan mann fatækan liggja
 5 á strætinu at kominn bana, ok hafði óngvan hialparmann, ok því
 dvaldiz broðirinn einn dag hia honum. En er daude fór at honum,
 sa hann Michaellem ok Gabrielelem stiga niðr til fulltings við salina,
 ok settiz annarr til hægri handar inum síuka, en annarr til vinstri,
 ok bidu sva, meðan salin seinkadi. Síðan sagði Gabriel til Mi-
 10 chael: «Tak salina til þín ok far síðan.» Inn helgi Michael
 svarar: «Ockr er sva bodit, at við skulum eigi með afle taka hana,
 ok því bid ek þik, drottinn Jesús Krístr, at þú gerir þinn vilia.»
 Þá kom röðd, su er sva sagði: «Ek mun senda David með hörpu
 15 er hon heyrir hörpuhlíðit ok sönghlíominn.» Her fylgir fram-

eigi hvilaz eina tíð með sér, sva skalltu eigi miskunna honum
 upp rætandi hann.» Ok þessi helvitzi andi kvéliandi þann vesla
 líkama um margar stunder heimti ut hans aumu sall dragandi til
 helvitis. Eptir þessa ena hina ógurlegu syn broðurins gekk hann
 20 inn í borgina ok fann æ stræti utlendan mann kominn at bana, eigi
 hafandi þann þionostumann er honum veitti hialp. Broðerinn harm-
 adi vesolld þessa mannz. Síer fyrr nefndr broðer tva ei(n)gla Mi-
 chaellem ok Gabrielelem niðr stigandi af himni, setz annarr til hægri
 handar honum, en annarr til vinstri handar, bunir til viðtöku,
 25 þegar salin leysiz af líkamanum. Ok sem dvöl varð æ, ok hann
 var leingi í anlati, mællti Gabriel við Michaellem: «Tak ut af
 honum öndina, ok forum ver.» Hinn helgi Michael svarar: «Okkr
 er bodet, at við skulum hana eigi ut leida með nökkuru afli. En
 þú, enn sête herra Jesu Kríste, giör vilia þinn.» Ok þegar kom
 30 röðd af himni sva mælandi: «Ek sendi David með hörpu sína ok
 allan syngianda her himneskrar Hierusalem, at heyrð verði himnesk
 söngferi minna valdra manna í utgöngu minnar kíerstu unnostu.»
 Ok þessi dyrdarfullu raust fylgdi þegar framkvæmd, þvíat sagðr
 broðer sæ niðr stiga marga flokka með óumræðiligri gleði, ok
 35 með þeira haleitum söng leidd þess(i) hin helga önd ut af líkamanum
 ok í hendr Michaelle hófudengli, ok líðr sva með dyrdarfullr(i)
 gleði til eilífs fagnadar. En broðerenn hvarf aftr til sinnar einsetu
 ok þakkadi gudi fyrir þessa vitran.

kvæmd fyrirheite, þviat vid hinn himneska hliom gengr öndin gladdiga ut, for til handa inum helga Michaelæ. En hann hof hana upp til himna med oumræðiligum fagnadi. Nu er þat augliost af þessu dæmi, hverssu veraldarmadr ma ödlaz meira verdleik en munkr.

172¹. Brodir nockurr spurdi abota Ysidorum sva: «Hvi hrædaz fiandr þik sva furduliga?» Fadir Ysidorus abote svarar: «Þvi at sidan er ek gerdumz munkr, þa drotnade reidinn mer all dri.»

173. Þat er flutt, at inn helgi Johannes var heimoligr inum helga Arsenio, at hann spurdi hann sva af truleiks trauste: «Hvat gördir þu þess, at þu fær af öngum manni andæru eda aleitne eptir sva langa einvist.» Inn sæle Arsenius svarar: «Siz ek hof einsetu mina, þa sa sol mik all dri yfir mat, helldr fastada ek hvern tima allt til nætr.» «Sva sa sol mik all dri reidan,» sagdi inn sæli Johannes med idetting².

174. Abote Moyses sagdi, at inn sæli Serapion aboti hafe sva sagt af ser, at: «Þa er ek var a æskualldri med abota Theona, tok ek vin ok braud eptir mat ockarn, ok mötudumz ek af leynd, svat aboti minn visse eigi. En er löstrinn tok at herra med mer, þa skömmudumz ek ok fyrirdæmdumz af sialfs mins samvizku, en ek dirfdumz þo eigi til at segia abota minum. Einn dag komu til abota mins brædr nöckurir at heyra hans aminning. En þat vard i rædu hans, at hann kvat ongvann lut iafnskadsamligan munkum eda sva gledia ovininn sem þat, ef þeir leyndi oreinum hugsonum fyrir helgum fedrum, innte þa ok einkannliga til bindende brædra. En er ek heyrdi þetta, hugleidda ek eigi annat, en gud mundi vitrad hafa helgum fedr af efni minu Tok ek því at grata med inni mestu vidkomning, ok kastada ek nidr stumpinum³, er ek hafda i serk mer, med frammfalle, ok bad ek liknar fyrir allan minn misgerning, en bæn heilags fodur fyrir uordit til varudar. Inn gamle fadir sagdi til min: Vit þat, son, at gud hefir nu frelst þik fyrir litillata iatning af þesse ahlecking, ok þott þaugnin daukdi miok þitt briost, þa hefir þu nu fyrir eitt iatningarord vegit þinn astridara, svat hann skal hedan af öngvann stad med þer eignaz. En þegar er guds madr hafdi mællt þetta, þa flaug ut af serk mer elldr, sa er fylldi allt husit med hinu mesta öþefiane, svat þat hugdu þeir, er vid voru staddir, at inn meste brennusteinn hefði verid brendr. Þa sagdi heilagr fadir: Heyr son, se nu, at þetta mark veitte gud þer, at þu trydir þik frelstan, eptir því sem ek hefe flutt.»

¹ *Jes. ovenfor Cap. 84 S. 578.* ² *idætting Cd.* ³ *paximatium lat.*

175. Eitt sinn sendi Epiphanius byskup i Kipr eptir inum helga Ylarione abota ok bad hann koma til fundar vid sik, adr en hann andadiz. Ok er þeir hittuz, vord þar inn meste fagna-fundr. En er þeir satu yfir bordum, var borit fyrir þa fuglakiöt.

5 Tok byskup eitt mossel ok bad inn helga Hylarionem kenna. Inn gamle fadir svarar: «Varkynnit mer, herra, þo at ek vilia eigi þetta, þviat ek hefi engis drepins kvikendis kiöt kent, sidan ek tok þenna bunad.» «En ek hefe all dri, sagdi inn sæle Epiphanius, latit nöckurn sva sofa, at hann hefdi eitthvat at kæra vid mik, 10 siz ek tok þenna klædnad; svaf ek ok all dri sva, at ek hefda nockut at kæra a einnhvern.» Hinn alldradi Hylarion sagdi þa: «At sönnu er þitt atferde betra en mitt, ok þvi bid ek ydr fyrir-gefningar med varkynd.»

176¹. Einn brodir spurdi abota Ysidorum sva: «Hvi ottaz 15 fiandr þik sva miok?» Fadir Ysidorus sagdi: «Þvi at sidan ek gerdumz munkr, kom reidin all dri upp um kverkrnar a mer.» Hann sagdi ok sva af ser, at meirr en .xl. æra lez hann all dri hafa samþykt vid synd i huginum, þott hann kende med ser ræring til reide eda annarra annmarka.

20 177. Inn helgi abote Pastor for naudigr ok gratandi, ef honum var til bordz bodit, hann sagdi ok, at vin være (eigi) munkadryckr.

178. Inn helgi abote Peor matadiz, svat hann geck. En er hann var spurdr, hvi hann gerdi sva, sagdi hann, at þat være eigi geranda² sva sem nyttsamlig athöfn, helldr sem aukagerd edr 25 þarfleysa.

179. Inn dyrdligi fadir Antonius abote sagdi sva: Þat hygg ek, at likame mannz hafe natturliga ræring med ser at fullkoma ecki þat i verke, at miok se i mot huginum; þviat sa madr ma 30 audvelliga hittaz, þott hann neyte fædu eda dryckiar, at hans likama vekr þat upp til vinnu, en blodit til verma. Þar sagdi postolinn: Vile þer eigi at gera ydr ginta af vine, þviat losta lif liggr þar i. En sialfr drottinn gaf þetta bodord i gudspiallinu sinum lærisveinum: Siaiz þer sva um, sagdi hann, at hiörtu ydur þyngiz eigi af istru eda ofdryckiu. Er ok annarr hattr sa, er til kann falla med guds 35 þionustumonnum fyrir öfundarfulla umsat inna fornu fianda. Þat hæfir ok at vita, at þrigreindar eru likamans hræringar; er su ein, sem fyrr var greind, at ecki fullkemr til verks, nema med villd hugarins, en önnur göriz af fædu fylling, en hin þridia af oreinum öndum. I mote þessum þrennum ræringum³ skyldim ver iafnan

beriaz ok bidia gud fulltings; þviat megum ver at standa i mot vöndum hugrenningum med sorgmodligu erfide, en eru ver menn til at ræta þær upp eda brott reka. Skyldi þvi iafnan reins mannz hugskot erfida i einhveriu ok ahyggiaz, at idiuleysit er einn inn mesti ovinr andarinnar. Par af sagdi nockurr einsetumadr einum brodur: Hygz þu sofande hialpaz munu? gack ok erfida, bidz fyrir ok vake; veiz þu, at dysterarar eda adrir kappar heyia orrostur opt inar hörduztu, ok ef þeir sigraz, verda þeir vegsamadir ok koronadir fyrir sitt erfide ok starf. Nu fyrir þvi, brodir, statt ok stadfestz i godu; þviat ovinr þinn mun audvelliga yfirkomaz ok sigraz af sialfum gudi. Fyrirlit þik eigi, brodir, þviat annarr allradr madr bar þat vitne, kvad oss alla abarning ovinarins þola med vangeymslu vestre, þviat ef ver hugleiddim, at gud byggir med oss, þa mundim ver eigi iafnan leida inn til vor annat efne. Par fyrir geymum ver karllmannliga, ok gerim oss helga helgum gudi til handa, at ver megim sælliga ok dyrdarsamliga syngia psalminn: Allir þeir sem treystaz i drottnei, sva sem fridar synar fiall, munu eigi at eilifu oroaz eda ræraz. En éptirfarande dæmi birta þat, hvert kostgæfe hinir helgu mennirnir hafa tillagt, at geyma reinleikans.

180. Einn brodir var hardla athugall sinu medferde, en þesse vard hrelldr miok af oreinsanar anda, ok þvi for hann at hitta einn alldradan mann ok sagdi honum greiniliga, hversu hans var freistad af oreinsanar anda i hugsan sinne. Inn gamle madr hafdi all dri þesshattar freistne kent, ok þvi tok hann nauturliga a brodurnum, kalladi hann auman mann ok vesalan ok oviduligan at bera munks bunad, er hann tok vid þesshattar hugsanum. En er brodirinn heyrde þetta, fell hann i örvæntan, fyrirlet kofann en ferdadiz til veralldar. En af gudligri villd rann i mot brodurnum fadir Apollo ok sa hann hryggan miok, ok spyr hann sva: «Heyr, son, hvi ertu sva hryggr?» Brodirinn skammadiz i fyrstu at segia ok þagdi þvi vid. En er heilagr fadir fretti, hverssu hann hefði sik, þa iatar hann, at oreinsanar andi hafði hann okyrðan, innir ok upp, hversu hann hafði ok örvæntat ok ferdaz til veralldar fyrir þat eina, at fyrr minntr fadir kvat honum öng(r)ar hialpar von fyrir oreinsan sina. En er fadir Apollo heyrde þetta, eggjar hann brodurinn sem einn snotr læknir at inna fyrirheit sitt, segiz optliga æ æsku all dri hafa onadaz af þesshattar freistne, ok sagdi, at þat var ofært at leggiar fyrir af þessu tilfelle, at omattuligt

var, at af mannligrí astundan mætte audmiukliga grædaz, nema med guds miskunn, «ok þvi gef mer, brodir, bæn mina; þa er ek bid þik i dag, at þu hverf heim aptr i kofa þinn.» Broderinn gerde sva. Þvi næst for fadir Apollo til kofa þess brodur, er órvæntan

5 hafdi gert inum unga manni, nemr stad fyrir dyrum uti ok bidz þar fyrir sva gratande: «Heyr þu, drottinn, er nytsamliga flytr freistnanirnar til med monnum, snu upp a þenna alldrada mann þeire þraut, er hinn unge brodir hefir borid, at hann neme nu um sidir i elle sinni, hveria varkynd hann skal veita þeim, er

10 starfa undir oroa þesshattar akastz.» Ok er hann hafdi lyktad bæninni, sa hann einn blamann standa hia herberge ins alldrada manz ok skiota at honum listaskeytum¹ i akafa af handboga. Þessa sama kennir inn gamle madr a ser, snyz þvi higat ok þagat sem vindruckinn madr, en at lyktum þolir hann eigi vid ok gengr

15 ut af kofanum, ferdaz þann sama veg til' veralldar, sem unge brodir hafdi fyrr farid. Abote Apollo rennr þa a mot honum ok spyrr, hvert hann gerðiz fara, eda hvat til helldi hans ræring. Inum gamla manni vard² ordfall a munne, þviat hann þottiz skilia, at fadir Apollo visse allt hans efne. Fadir Apollo sagdi þa til hans:

20 «Hverf heim aptr i kofa þinn, ok kannaz vid ostyrkleik þinn hedan fra med sialfum þer, ok vit, at allt higat til hefir annathvart diðfullinn (verit) duldr³ þins efnis, eda þu hafnadr af honum, þar er þu hefir eigi verit verdr at þola slikar þrautir sem adrir dygdarmenn, þar er þu fekt eigi stadiz eina dagstund hans arás. En

25 vit þu, at þvi hefir þetta at boriz, er þu slott órvæntan a inn unga mann, þar er þu skylldir allan lofa vid hafa lagt at styrkia hann mote freistne med hugganarordum; eigi hugsadir þu þat ok merkilig⁴ ord, er oss er bodit at frelsa þa, er til dauda eru dæmdir, ok hafa eigi vangeymslu vid at hialpa þeim, er til hōgs eru leiddir.

30 Eigi minntiz þu ok vars lausnara, þar er hann sagdi sva, at þu skallt (eigi) hrista brotinn reytr ok knosadan ne slōkva reykianda lin; þviat enge madr ma bera umsatir fiandans ne slōkva bolgnanda elld likamans natturu, utan guds miskunn kome til vid veykleik mannzins at hefta oreinsanirnar. En med þvi at gud hefir matt

35 at greida ok meida, hefia manninn, ok leggja dauda ok lifga snauda, leida til helvitis ok aptr þadan, þa skulo vid nu bidia, at eptir gudligri gæzku ok miskunnsemd hverfe fra þer þesse hegndarsprote likamligrar oreinsanar, er þu hefir þolt.» Ok þegar er fadir Apollo lyktadi bæn sinni, þa frelste gud inn gamla mann af allre oreinsau,

181. Einn brodir varð broddadr af oreinsan sva beiskliga, sem freistnebroddrinn være brennande elldr nott ok dag i hans hiarta. Hann stridde sva karllmannliga i mot hugsan sinne, at hann samþycktiz henne alldrigi, ok fyrir þat hvarf freistnebroddrinn i brott fra honum um sidir, ok hellz eigi vid fyrir hans stadfesti, 5 birtiz þa ok i hiarta brodurins gudligt lios.

182. Annarr brodir bardr oreinsanar brodd reis upp þegar sömu natt ok for til fundar eins alldrads mannz ok sagdi honum greiniliga alla sina hugsan. Feck hann þar fyrir af honum fagrlega huggan, hvarf sidan heim aptr huggadr til sins innis albætt. Annan 10 tima er hans var freistad, for hann enn til ins alldrada manz ok feck þar aminning. Ok þetta sama gerdi hann optliga, þviat heilagr fadir hrygde hann alldri, bad hann helldr koma sva opt, sem hann þættiz þurfe, ok sagdi sva: «Le eingis fangstadar fiandanum a þer, brodir, hleyp hverge huginum, helldr sva opt 15 sem hann mædir þik, asaka hann, ok hverfr hann vid þat i brott. Kom ok birt hátt freistne þinnar, þviat enge lutr rekr oreinsanar anda iafnbratt i brott sem þat, ef hans broddar eru birtir. Gledr hann ok ecki meirr, en þat ef hann leynir oreinsanar hugrenningum med ser.» Ellifu sinnum kom brodir til ins alldrada mannz ok 20 kiarde æ a sinar hugrenningar. Um sidir sagdi inn gamle madr til brodur sins: «Heyr mik, son, gefe gud mer orlof til at telia þer minar hugsaner, eda ef mins hugar [oreinsanar broddr¹ hyrfe i² þitt hiarta, þa fengir þu fallit utan ef.» At sva mælltu af hinum alldrada manni, hvarf oreinsanar broddr a brott fra brodurnum 25 fyrir sva miklu ok faheyrdur heilags fodur litillæte.

183. Annarr brodir var broddadr af oreinsan, helld sik fra fiortan ær undir ina beiskuztu bindende ok samþycktiz alldri oreinsanar girnd sinne fyrir heilagt athalld. En hann frelstiz med þessu mote, at hann sotte til heilagrar kirkiu ok gerdi þar augliosa 30 fyrir fiolda brædra alla sina ostyrkt, ok badu þeir fyrir honum til guds.

184. Einn madr var sa i morkinni Scithi, er fra modur miolk var med munkum, ok sa alldri konu ne visse, hvat kona var. En er hann var vaxinn madr, þa syndu fiandr honum um 35 nætr kvenbunad. Hann flytr þetta fyrir fedr sinum, ok furdar hann hardla miok. Eitt sinn ferduduz þeir nidr i Egiptaland badir samt, ok sa kvende fyrir ser. Þa mællte hinn unge madr: «Þetta sama folk kom til min um nætrnar i Scithi, er nu siam

1 [broddr oreinsanar brodir *Cd.*

2 brot *tüf. Cd.*

vid.» «Þessir eru munkar veralldarinnar, son minn, sagði fadir hans, ok hafa annan bunad en eydemerkr mennirnir.» Undradiz þó inn alldrade fadir, hvi fiandr skylldu kvensligar asionur synt hafa i svefninum. Ferdadiz skiott heim aptr til sins herbergis. Her
 5 af ma marka, hverssu varudligá ver eigum at fordaz kvennanna felagskap eda blidmæle eda saurugliga tilsyn, er oreinir andar presentudu þeim lygiligar kvenna likneskiur, er all dri hafdi fyrr konur seed.

185. Brodir noekurr kom i morkina Scithi at geraz munkr.

10 Þesse hafdi med ser son sinn, þann er nyttekinn var af modur kvide. Ok er sveinninn vard munkr, þoldi hann miklar ærasir oreinna anda, sva at hann gafz upp um sidir ok sagði til fedr sinum: «Eigi ma ek standaz lengr, fadir, holldzins teygingar, ok mun ek fara til veralldar.» Fadir hans huggar hann fagrliga ok
 15 bad hann halldaz i uppteknum hætte lifnadarins. En sva for optliga med þeim. Þa sagði sveinninn um sidir: «Gef mer orlof, fadir, þviat lokit er um þat, at ek vilia her lengr vera.» «Heyr mik enn einn tima, son minn, ok haf rad mitt; tak þer .xl. brauds ok .xl. daga vinnu palmlaufs, far eptir þat i idre morkina, ok
 20 ver þar .xl. daga, ok bid gud gera sinn vilia.» Sveinninn górir fodur sins vilia, ferr i morkina ok górir beyging af palmlaufinu med miklu erfide, en etr þurt braudit. Nu er lidnir voru .xl. daga, ser hann standa hia ser blalenzka konu afleitliga tillitz, fula ok ferliga, svat hann þottiz eigi þola mega oþefian þat, er af henne
 25 stod, ok þvi rak hann hana fra ser. Hon mællte þa: «Ek synumz allt sætt hiarta margs mannz, en fyrir hlydni þina ok erfide, þat er þu þolir, þa bannar gud mer at bleckia þik, helldr hefir hann odaunan mitt gert þer opinbert ok augliost.» Her fyrir hvarf brodir heim aptr ok gerde gudi þackir, ok sagði fedr sinum greiniliga allan atburdinn, let þat fylgia þar med, at hann kvez horfiun vera heimsins aptrharfe, sagðiz seed hafa odaunan fiandans ok hans vandskaparfull verk. Fadir hans med fagnadi skilr glógt hans efne allt, ok sagði sva: «Hefdir þu, son, sem ek baud þer, dvaliz
 .xl. daga i morkinni, þa mundir þu seed hafa meira hattar eitthvat.»
 35 Her af þessarre sögu ma marka, hverssu eiginligt erfide barg brodurnum med fódurligri fortölu ok ofalsadri tru.

186. Eitt sinn kom brodir noekurr at hitta einn gamlan mann ok mællte til hans: «Ek þole naud mikla fyrir skyllð brodur mins, er gengr ut ok inn, en bidr hvergi: ro af reikan

sinni ok lausleika.» «Ber þo, brodir, lundgodliga, sagde inn gamle madr, þviat gud mun sia þol þitt ok erfide ok snua honum til sins samþyckis. En hitt er omattuligt, at nõckurr madr batni af girnd ok hardindum, sva sem fiande fare fianda ut at kalla, helldr (kalla þu hann) med vægd ok godgirnd til þin at gudligum dæmum, 5 er med huggan helpr vid mönnunum ok heimtir at ser.» Sidan sagdi inn alldradi madr brodur einum fra þvi, er tveir brædr höfdu bygt i Thebaida heradi; en er annarr þeira fell i oreinsanar hugsan ok sagdiz hverfa mundu aptr til heimsins, svarar hinn, er reinn var, med grate: «Enge von er þess, at ek gefa þik upp, at þu 10 glatir meydome þinum ok astundan.» Brodirinn vill eigi heyra hann, lez sannliga fara skylldu, bad hann gera hvart er hann villde, at fara med ser eda vera eptir. Þetta kostabod berr brodirinn upp fyrir einn alldradan mann. En hann sagdi sva: «Far med honum, brodir, ok mun gud frelsa hann fra falle fyrir þina fylgd 15 ok farmædu.» Nu gerde hann sva, for hann med brodur, uniz þeir koma til bæiar nockurs. Þvi næst ser gud ást ok erfide hins, er fylgde brodur sinum, ok frelste brodur hans 1 af allri likamligri girnd, sva at hann iate þat fyrir honum þessa kostar: «Nu skil ek, brodir, þott ek saurgumz med koñu, at þat er engi avinningr helldr 20 sialfum ser svivirding.» Hurfu þeir sidan heim til sins herbergis at öllu ospilltu.

187. Brodir nõckurr sagdi sva einum olldrudum manni: «Hvat skal ek gera fyrir, oreinsanar hugsan hefir fyrirkomit mer.» Inn gamle madr sagdi: «Ger, brodir, vid þik, sem modir gorir 25 vid barnit; er hon venr þat af brioste, þa bregdr hon einhveriu beisku undir briostin a ser, at barnit kenne fyrr beis(k)leikans en briostzins, er þat kemr at suga.» «Hvat beisku bidr þu mik helldz hafa, fadir?» kvat brodir. «Hugsa [þu iafnan 2, kvat fadir, daudastund þina ok þær kvalar, er syndugum monnum eru bunar i 30 oordinni veroll.»

188. Annarr fretti at einn helgan fodur, hvat hann skylldi gera, kvat hugsan sina æ stunda a oreinsan. Heilagr fadir bad brodur standa i mot oreinsaninne þegar i upphafnu, þviat þott oreinir andar kostgæfi at sa sörleik at hugskotinu, þa er þitt at 35 samþyckiaz þar eigi vid, helldr med guds fulltinge at reka hann brott fra hugskotinu; edr veiz þu, brodir, sagdi heilagr fadir, hvat heradsmenn af Madians folki gördu Israelitis? þeir skreyttu dætr sinar ok letu þær leika fyrir lydnum; en þeir einir saurguduz

med þeim, er syndinni samþyektiz af eiginligri villd, en hinir, er guds vinir voru, gerdu ina greypiligztu hegning vid horkarllana. Nu skaltu ok sva gera, brodir, þott hiarta þitt hræriz til oreinsanar.» «Ek em breyskr, fadir, sagdi brodirinn, ok þott ek beriumz i
 5 mot, þa verd ek yfirstiginn.» Guds madr mællte: «Verttu æ andvigr andskotanum, en einkannliga i fyrstunni, er horan hefdz til tals i hiartanu, þa svara henne eigi, helldr ris upp ok bidz fyrir þessa kostar: Heyr, guds son, miskunna þu mer.» Inn freistade sagdi þa: «Iafnan hugsa ek slikt, herra abote, en þo kann ek eigi
 10 kragt ordanna, ok þvi komumz ek eeki vid.» Abote mællte: «Hugsu æ at hvaru heilagt guds ord, þviat ek hefe heyrt, at abote Pastor ok margir adrir fedr sôgdu fra þvi, at optliga kann sa eigi kragt kvædissins, er at orminum kvedr hlíodit eda galldrinn. En ormrinn rædiz ok hrôckr undan, þviat hann skilr afl ordanna, þegar
 15 hann heyrir. Eru þesse var orrostulig vapn ok hvôss skeyte ins mattuga guds. Skeytit hefir þa natturu, at þat særir eigi at sidr, þott sa se okænn, er þvi skytr; er þat ok eigi furda, þott dygs mannz bæn hafe¹ mikit megn med ser, þar sem ver lesum i Dialogo, hveria hialp hinn helgi kross veitti trulausum gydinge signudum,
 20 er hann vann hann ôruggan af all(r)e áraas ohreinna anda.»

189. Tveir brædr hreldir af oreinsan toku ser husfreyiur. Þvi næst tóludu þeir med ser, hvat þeir höfdu snudgaz eda hvi þeir höfdu tynt. Reiknadiz þeim sva til, at engiligu² athæfe var utkastat, en oreinsan, inntekin; redu þvi þat af at gera idran fyrir
 25 unnia afbrigde ok hverfa i morkina aptr. Helgir fedr luktu (þa) inn i kofa sinum ein missere, svat þeir gafu hvarumtveggia med iafnadarmæhng braud ok vatn. Brædr þessir voru idlika asionum. En er ærit var lidit, foru helgir fedr at forvitnaz til þeira, ok fundu annan fólleitan ok hryggiligan, en annarr var riodr ok biartleitr
 30 i yfirbragde. Þetta fundu þeir fedr ok frettu, hvat hvarr þeira hafdi hugsat. Inn bleike brodir lez iafnan hafa hugsat eynd sialfs sins ok okomna pinu, þa er hann munde þola, kvez af þeire hrædzlu sva þurr, sem kastat være skinne a bein. Þvi næst spurdu þeir hinn, hvat hann hafdi hugsat. (Hann sagdi:) «Ek gerda æ gudi
 35 þackir fyrir þat, er hann hafdi frelst mik fra heimsins hegoma ok oreinsun (ok) annars heims pinu, en ladat³ til engiligs lifnadar. Nu fyrir þat sama, sagdi brodir, hefir ek iafnan gladz, er gud virdz at syna sina sva miskunnarfulla huggan til min.» Fedrnir sogdu, at iôfn være beggia þeira idran brædra fyrir gudi. Birtiz her af,

40 1 hefe *Cd.* 2 eiginligu *Cd.* 3 ladaz *Cd.*

hverssu göfugligt er at grata görvar syndir ok vænta liknar. Innir ok þat psalmaskalldit, er hann segir sva: Þione þer gudi i otta, en fagnit honum med rædzlu, þviat fyrr verdr at þiona med ugd pinunnar, adr madr geriz verdr at glediaz af von liknarinnar. En þat verdr opt, at (sva sem) bustinn leidir i ledrit þradinn, sva snyr 5 þrelslig þionkan huginn til eylifrar elsku. Snuum ver oss a¹ þessa sama þionkan vid hans gudliga vegsemd, ef ver girnumz iafnfusliga at endrgetaz vid hans födurliga frændsemi, sem nu krefr skyllða, at hvers mannz hugskot ottiz hann sem herra.

190. Einsetumadr nockurr bygde ina idre halfu Egiptalandz 10 sva frægr ok anafnadr, sem hann sæti einn i eydemork. Nu med fiandligri fortölu fretti ein orádvönd kona, at þesse gamle guds vin atte ser öfundarmenn, ok þvi slo hon kaupe vid þa, at þeir gafu henne eitthvat, en hon het at fell(a) heilagan fodur fra einsetunni. Ferr hon sidan ok kom at kveldi til heilags fodur. Hann 15 frettir, hvi hon se þar komin. Hon kvez villz hafa i morkinni; en þviat hon gret amedan, þa beidde guds madr hana ganga inn um gardinn, þann er gætti herbergissins. Gerir hann þetta fyrir godvilldar skyllð. Kona kallar ser kastat ut fyrir dyrr ok grætr nu halfu meirr en fyrr. Guds madr hugleidir nu med ser, hvat 20 hafa mun, ok segir sva: «Hvadan til helldr mer, (at) reide þesse ok hugarherde hafa flogit at mer?» Tekr hann sidan til hennar ok leidir hana inn i kofann. Þvi næst tok oreinn ande at sveigia hug hans til samrædis vid konuna, ok er hann skilr fiandans fortölu, sagdi hann med ser: «Uvinarins vegar eru myrkr, en guds son er 25 satt lios.» Reis hann þvi upp ok tendrar ser lios, ok gengr þo eigi undan girndar hitinn vid þat, helldr vex hann ok ohægiz. Þa sagdi heilagr fadir: «Senniliga verd ek at prova mik, hverssu ek mun þola eilifan elld, þviat ifalaust hliota þeir hann, er starfa i horaninni.» Tekr hann nu ok rettir ymissa fingrna framm i 30 ljosit allt til morgins, ok for sva, at hann kendi eyfit ins ytra brunans fyrir idri girndinne. Nu er hon salug kona sa þetta hans tiltæke, vard hon sva rædd, at sortnade um hana, stirdnade þar næst sem steinn, én andadiz sidan. Um morgunenn snemma kvomu öfundarmenn munksins ok frettu hann, hvart enge kona hafdi 35 þangat horfit af morkinni um kveldit. Hann visar þeim til, hvar hon svaf. Ok er þeir ganga til at vekia hana, finna þeir, at hon er daud, ok segia honum sva komit. Hann skok þa af ser yfirklædit ok retti framm fingrna i syn vid þa ok sagdi: «Her megit

þer sia, hvat þesse diöfulsins dottir hefir mer gert; ok þviat ek en skylldr at giallda goðu illt, þa mun ek bidia fyrir henne.» Ok er lette bæninni, reis hon upp heit ok hellt sik hreinliga, medan hon¹ lifde. Se her, hverssu lofig ok smasmugal guðlig tilskipan er ok glögg, at² faskyrlig vandfyst konunnar gerdi³ helgan helgara, en snere henne rettleidiss, en tok illvilia af öfundar- (monnum) guðs vinar. Sva varð Saulus forðum limr krizninnar, sa er stridde a hana. Inn loflige madr Job hugleidde ok þesshattar tilfelle, þa er hann sagði sva: «Þu guð minn gördir mik gagnstad-
 10 ligan þer, ok varð ek þar fyrir þungr monnum.» David konungr sagði sva her af: «Þarflausliga vakir sæ, er borgarinnar gætir, nema guð gæte hennar.» Sva ferr oss ok, at ver faullum ok fæm eigi upp risit fra fallinu af voru afle utan veitandi guðs miskunn.

191. Brodir nöckurr varð barðr af oreinsan, þviat hann bra
 15 augum ok hugþocka til dottur hofprez eins heidins, orðaði sidan fyrir henne, at hann villde fa hennar til eiginnar konu. Hofprestrinn svarar, lez eigi mega⁴ festa meyna fyrr ne heita, en hann hefði adr blotað guð sinn. For þessu næst til diöfuls þess, er hann dyrkadi, ok sagði til hans: «Skal ek gefa dottur mina
 20 munkinum?» Fiandinn svarar: «Vittu, ef hann vile adr neita guði sinum, skirn ok munkligu meðferde ok fyrirheite, ok seg mer sidan:» Allt þetta samþykta munkrinn við hofprestinn. En i þvi er hann iatte, sa hann dufu fluga upp til himinssins fra munne ser. Her eptir tiade hofprestrinn þa þria lute, er munkrinn hafði heitit
 25 honum at afneita. Fiandinn svarar: «Gef honum eigi enn meyna, þviat guð hans er enn eigi horfinn honum, helðr helpr hann honum.» Ok er hofprestrinn flutti fyrir honum, at guð hans hafði fyrirkvedit honum kvanfangit, sagði guð honum eigi ordinn enn afhuga, þa hvarf hann aptr til sin brodirinn, er hann heyrde þetta,
 30 ok mællte: »Ef guð minn synir mer sva mickla godvilld, þar sem ek vesall hefir neitad honum, skirninni ok munkins frammiatan, þa er (hann) sannliga godr, ok hvi munu ek snuaz fra honum, ef hann helpr mer enn, slika odygd sem ek hefe drykt ok vandskap við hann.» Górir hann þvi næst i kunnleika allt efnit einum
 35 andligum fedr. En hann baud broður at sitia hea ser þriar vikur i sialfsins herberge með fustu, ok lezt mundu iafnliga bidia til guðs fyrir honum. Brodir þektizt þetta. Lidr þar næst ein vika, frettir þa heilagur fadir, ef brodir hefde nockut sed til nylundu⁵

1 hann *Cd.* 2 ok *Cd.* 3 gerðu *Cd.* 4 mæga *Cd.* 5 nylunda *Cd.*

Hann lezt sed hafa dufu ofarliga vid himni at sea gagnvart höfðinu a ser. Guds madr bad hann bidiaz fyrir med gaumgæfd ok athygle. Lidr sidan önnur vika, adr inn gamle fadir fretti, ef brodir hefði nöckut seed nys. Brodir kvez sia, at dufan flaug nidr ok nam stad nær höfðinu a ser. Guds madr baud honum þa enn 5 at vera a bæninni med hogværurum hug. Nu at lidinni inni þridiu viku flytr brodir helgum fedr, hversu dufan hafði komit ok stad numit i höfðinu a ser, «én er ek tok hendinni til at hallda henne, let hon skridnaz i munninn a mer.» Heilagr fadir görde þa gudi þackir ok sagdi til brodurins: «Þegit hefir gud idran þina, ver nu 10 athugall ok ahyggiufullr hedan af um þitt efni.» Af þessu dæme ma marka, hverssu nalæg guds miskunn er inum goda manningum, þott hann misgere, ef hann er buinn at bæta med bænarinna alvöruligri astundan. Ma ok her af marka, hverssu meyrigr er mattr ovinarins utan guds orlof, edr hversu þungt missfelle fyrir- 15 gefdz skiotliga af gudi, ef örugg er idranin.

192. Einsetumadr nöckurr var dasamligs medferdis at manna yfirsyn, ok er hann stod i þesse gezku, riss i gegn honum ovinarins öfund eggjande hans hugsan upp æ at þiona ödrum helldr en taka þionustu af monnum, en at minnzta koste at þiona sialfum ser; 20 talar sidan sva til sin: «Far til borgar med laupa þina ok kaup þer þat er naudsyn beidir, at þu sert eigi ödrum monnum erfidr ne höfugr.» Med þessu atferle öfundade ovinrinn hans hoglife ok vidrkvæmiligan velgerning i guds auglite fyrir margz mannz hialp, astundadi hann at veida med sinum vondskap. Þar næst fullkom 25 munkr sva sem þessa goda hugsan, ferdadiz fra klaustrinu til borgar ok fann konu eina a veginum fyrir ser. Foru sidan um morkina bædi samt, þar til er æ ein vard fyrir þeim, þar lagdiz hann med henne; hugsadi sidan, hve miök fiandinn munde fagna af hans falle, tekr nu at örvænta, er hann hafði hrygt guds anda ok helga 30 engla ok virduliga fedr, þa er borgir bygdu ok stigit þo yfir fiandann margir. Gördiz nu hryggr miök, en ominnigr hins, at gud gefr krapt hverium, er til hans² snyz. Hugsade nu helldr at göra fullkominn fagnat fiandanum ok dreckia ser i æna blindadr athugaleyse sialfs sins syndar. I þenna punkt vitiar hans guds miskunn 35 ok snere honum heim aptr til klaustrs sins med miuklatligri rett-leiding sorgligrar idranar; lykr hurdina ok rekr stock fyrir; ok sva sem hann fyrrmeirr hafði alsargaz ok örvæntaz, sva legger hann sik nu undir audvarpliga idran. Hann vakir ok fastar ok þynnir

likamann med allzhattar þröngving, ottaz þo iafnan, at nöckut mune a skorta algerva idran. Brædr komu at hitta hann ok beidduz inngongu. En hann bad þa bidia fyrir ser, lez þvi hafa heitit gudi at gera godfusliga idran in næstu missere, finnr þo nu varla, 5 hversu hann skal fordaz þeira fund misþyckiulaust. Paschanottina fyrstu setr hann kerte¹ yfir stiku lioslaust, fellr sidan til benar ok sagdi sva: «Milldr ok miskunnsamr gud, er öllum vill hialp(a) ok til vidrkenningar² koma ins sanna, til þin flyda ek grædara godfusra manna. Miskunna mer, er þik hefig reittan margfalliga, 10 en ovininn gladdan. Se nu, at ek em þvi daudr, er ek hlyddak honum. Þu drottinn, er miskunnar þeim, er overdir eru fyrir sina umilldi þinnar miskunnar, ok bydr at (g)netta naung sinn med miskunn, miskunna nu minu litillæte, þviat þer er ecke um megn, þott önd min se eydd til helvitis nærr sem dupt iardarinnar; ger 15 miskunn vid skepnu þina, er a upprisudege mun(t)u upp vekia likame daudra manna, þa er nu eru fyrirordnir; heyrþu drottinn, þviat ande minn er þrotinn, en önd salug svikin, likame spilltr, ok þvi at ek hefir tapat tru minne, ma ek eigi lifa. Varkynn mer tvifallt misfelle örvæntanar ok oreinsanar, lifga mik latinn, biod, 20 at þetta kerte tendriz af þinum elldi, at ek fáe þar af traust þinnar liknar ok miskunnar at lifa hedan af godfusligarr en her til i þinni þionustu.» Ok er hann hafdi þessa lute talt med mörgum tærum, fann hann kertid loglaust, er hann reis upp af bæninne. Döggvir þa enn andlitit med tærum ok bidz sva fyrir: «Veit ek, drottinn 25 minn, at ek verd þraut at þola, adr en lifs korona ödliz, þviat ek fell fyrir holldzins girnd undir vandra manna pislir ok kval(ir); varkynn³ mer, drottinn, þo, þviat ek iate sekt mina ok afgerd þinni godgirnd ok heilagra engla ok allra rettlatra manna þinna, þviat ek veit, at þeir eru rettir af minne rasan. Miskunna mer, 30 drottinn, at ek mege adra læra; lifga mik, drottinn.» A þenna hátt badz hann fyrir þrysvar, ok feck seed um sidir, er hann reis af bæninni, at kertid var með loge; fagnadi þa mikilliga ok gerdi þackir gudi med margföllu lofe ok hiartans örugligri van, sva at fyrir guds lofe ok andligri gledi gleymir hann girnd likamligrar 35 fædu um daginn. En alla sina lifdaga geymde hann at loge kertissins ok rende vid vidsmiörvi, at eigi mætti slokna. Bygdi ok þadan af æfinliga guds ande med honum, sva at hann vard af öllum vegsamadr fyrir sitt litillæte ok gudligar þackir med andligri gledi; var honum ok birtt af andlatztid sinne nöckurum dögum

fyr en framm kvæme. Mæ af þessu dæme skilia, hversu inn rettlate madrinn riss styrkliga upp, þott hann falle, þegar er gud er i fulltinge; syna þat næstu tvenn dæmi, hversu órvæntanin ma geraz þyngri en afneitanin, ok hverssu leynd synd hefz verr en greidiz seinna, þar er afneitanin var uppgæfin i fyrra dæminu a þrim vikum fyrir sanna idran, en her gerdiz idranin allt ærit fyrir eina samt órvæntanar þaugnina. 5

193. Einn madr af veralldar lifnade sneriz til munkligs sidlætis. Þesse tiade þat fyrir helgum fedrum, hversu uvinrinn eggiadi hann at girnaz eiginkonu sinnar, er verid hafde. Fedrnir sa, at hann framdi iafnan hofgara, en honum var a hendr lagit, ok budu honum þvi sva þungt um sidir, at hann syktiz af. En med guds forsia kom til hans einn heilagr fadir, er ferdadiz i morkina Scithi ok undradiz, er opid var herbergit, hvi ecke var utgengit i mot honum, ok geck inn ok fann bondann siukan, ok sagdi til hans: «Hversu hefdz þu vid, fadir?» Hinn svarar, lez verit hafa af veralldar lifnade, en kvez nu kenna freistne til hiuskaparfars vid husfreyiu þa, er hann hafdi att, «hafa ok helgir fedr, þa er ek hefi þeim sagt, ymisligar þunganir a mik lagt; en þott ek villda þær fylla, þa fær ek eigi fyrir vanmegne; en freistnebroddrinn vex, en ek fyrirverdu(m)z.» At sva heyrdur vard guds madr ryggr, sagdi helga fedr sem mattuga menn hafa hófga lute honum a hendr lagda, «en haf hedan af mitt tillag, ger smam þeim guds verk, en tak fædu a tilsettum tima, at þu hafir afl þitt ok styrk þar af, en gef hugsan þina a guds valld, þviat her er þat efni, er þu matt eigi med sialfs þins erfide yfirkomæ; þviat kiót vart er sem klædi, ef þu hondlar þat athugasamliga, þa hefdz vel ok er sæm- iligt, en fólmar skiott, ef þess er eigi geymt.» Ok er guds madr gerde, sem heilagr fadir hafdi fyrir sagt, hvarf fra honum freistne- broddrinn at fæm dögum lidnum. 10 15 20 25 30

194. Aboti Daniel flutti af inum helga Arsenio abota, at nockut sinn kom til hans med testamentum einn madr, þat er einn öldlungr nafraendi hans hafdi sent honum. Guds madr villdi þegar skipta i sundr ollum audinum. Enn tilkomne madr fell til fota honum ok mællte: «Ek bid þik, fadir, at þu skiptir eigi fiarhlutinum ne logir, þviat þar liggir vid lif mitt.» Abote Arsenius sagdi þa: «Hversu ma hann gera mik erfingia, þar sem ek var fyr daudr af heiminum en hann.» Sendi sidan aptr oll audæfin ok villdi eigi vid taka. Syndi heilagr fadir i þessu þat, at þeir, er um sinn hafna heiminum, eigu nöcktir at fylgia Kriste 40

en lita eigi aptr til iardligra luta, ok at þeir heyrdi eigi þat brigzli af Kriste, er brodir Sinclicius heyrdi af hinum helga Basilio byskupi.

195. En brodir Sinclicius þesse hafnade heimum en hellt hia ser eiginlig audæfe, en veitti sum fatækum monnum, ok hugdiz med þessum hætti mundu odlaz litillæte munkligs meðferdiz. En Basilius byskup bar honum þetta vitni: «Þu Sinclicius ætladir þik öldlung, en gerdir eigi sannan munk.»

196. Einn dyrdligr abote het Agathon, hann smidadi ser upp langan tima klaustr eitt vid fullting lærisveina sinna. Ena fyrstu viku sa hann eitthvat, þat er honum var oskapfellt innan klaustrs, ok taladi til sveina sinna: «Risum upp ok ferdumz i brott hedan.» Sveinarnir urdu ryggvir ok sögdu: «Hvi lögdu ver her sva mikit starf ok stundan fram, fadir, ef ver skulum eigi niota mega, at menn stygdiz vid oss ok, segdi, at ver þolim hvergi kyrrir.» Ok er hann sa, at þeir rygduz ok öngruduz, svarar hann sva: «Nu þott nöckurir ryggiz her af, þa munu nockurir endrbætaz ok segia: Sælir eru þessir, er hafna herbergi sinu fyrir guds sakir ok ganga fatæker fra i brott. Nu fare sa med mer, er vill.» Þar næst fellu þeir framm fyrir helgan fôdur ok badu fyrirgefningar (ok) at fylgia honum, ok fengu hvarttveggia. Her af ma heyra, hve heilagr madr geymdi eigi um gnadd þeira ok gadi helldr þess raads, er nytsemd kendi ok avisar i spektarbokinni þessa kostar: Heil aast hefir eigi öþol, en rangr romr verdr skiott ræktr, þviat eptirkomanda lif er vattr ins fyrra, er ok omattuligt, at utan allan umlestr vandra manna mege nockurr þetta lif til lykta leida, þviat þat er huggan illmennis at tögla um hæl heilagra, ok hyggiaz sva munu minka sin misfelle med mergd syndugra; en halmelldr verdr hardla skammærr, ok mikit bæll sloknar skiott, þegar vidinn vantar; hyggium sva fyrir, at fiandinn hirdir eigi sva miok at fyrirfara forðædum edr illmenne, helldr er hans fæda agætismenn, sem Abbacuk propheta innir. A Job girntiz hann, ok er hann hafdi solgit Judam, beiddiz hann mattar til at sællda postolana eda hrista sem hveite, at þat sanniz, er lausnarinn lez til þess komit hafa at senda sverð a iördina helldr en frid.

197. Vinnumadr nöckurr var i Jorsalaborg, Pilagrius at nafni, sa er lifde vid handaverk sin. Einn dag er hann stod a stræti at selia handaverk sin, bar sva (at), at fesiodr fell nidr fyrir einhverium manni med .m. skillinga silfrs, ok fann Pilagrius; sagdi sidan med ser, at þeim være naudsyn þar at koma, er fiarins hafdi

mist. Kom hann ok litlu sidarr gratande. Guds madr feck honum i hendr fesiodinn þegar, ok þott hinn bædi (hann) mikilliga at þiggia nockura fiarmune fyrir fundinn, þa var þess enge kostr. Hinn tok þa at kalla a menn ok mællte: »Siaid her guds mann, hvat gerde.» En Pilagrius flyde því næst i brott af borginni, at hann yrði eigi kiendr fyrir þetta tiltæke, ok veralligr mætte eigi minka vegr verdleik hans.

198. Nöckurr rikr madr ofradi einum olldrudum fedr fiarhlut ok bad hann hafa hia ser, er hann var bædi gamall ok krankr ok likþrar. Guds madr bad hann brott færa silfr sitt ok sagdi: «Þu komt eptir sextige æra at svipta mik matgiafa minum, vil ek því eigi þiggia fe þitt, at gud sialfr hefir fæddan mik i sva löngu vanmegni, at ek hefe engis veralligs vid þurft.»

199. Menn nockurir komu eitt sinn i borg þa, er heitir Ostratim, at gefa þar ölmusu sina. Þeir letu valldzmenn stadarins tia ser fatækisfolkit, ok voru þeir leiddir til eins likþrás mannz med olmusugiðfinni. En hann neitade því ok mællte: «Ek hefe palmur nöckurar at vinna, ok er þar yfrid til vidrlifnadar.» Þadan voru þeir leiddir til kofa eckiu einnar fataë(krar), ok kvöddu þeir dyra. Dottir hennar nökt geck til dyra, þvíat eckian var farin til idiu sinnar, hon var söngmær. Þeir budu meyiunni ölmusu, en hon villde eigi vid taka, sagdi mædr sina sva mællt hafa um morgininn, er þær skildu: «Treystu a gud, dottir, þvíat ek feck enn verknat i dag til atvinnu ockr.» Þvi næst kom husfreyia heim, ok badu þeir hana þiggia, en hon villde eigi ok sagdi sva: «Ek a mer þann gud, er min geymir ok giætir, en þer vilit hann taka fra mer i dag.» Nu at sva mikille stadfeste fundinni med konunne dyrkud(u) þeir gud ok foru i brott.

200. Einn mikils hattar madr kom i morkina Scithi med gull mikit ok bad prest merkrinnar veita brædrum. En (hann) kvat brædr önga þörf hafa til gullz. Hinn bad þess at akafligarr, en prestrinn hlyddi litt æ. Þa setti hann um sidir vandlaup i kirkiudyr med gullinu ok sagdi til brædra enn: «Sa er þarf take her gull.» En enge tok, en hinir voru nockurir, er eigi villdu sia þat. Þa mællte prestr: «Þegit hefir gud offr þitt, ok kyss hugr ömbun fyrir þina astundan, en gef gullit fatækisfolki.» For hann sidan i brott miok uppsmidadr.

201. Nöckurr madr starfadi i vingardzverke, en veitte allt i ölmusu nema atvinnu sina, þat er hann feck æ. Þvi næst setti

1 lat. candidatrix = fr. blanchisseuse.

fiandinn i hugskot hans þesshattar hugsan, at hann skyldi halda hia ser nöckurum fiarmunum fyrir elle sakir, eda ef hann syktiz, ok fylldi hann byttu eina penningum. Barst þat ok bratt at, at hann tok krankleika med því mote, at fotrinn funade, ok feck hann læknum
 5 feit; en þat kom fyrir ecke, ok var æ at verr. Penna tima sotte einn reyndr læknir ok lofigr hans fund ok (sagdi), at funade allr hans bukr nema af honum være höggvinn fotrinn, ok stad(di) þat med ser. Um nottina sneriz allr vinnumadrinn til idranar med sut ok sorg, ok sagdi sva: «Minnztu, drottinn, inna fyrre verka, er ek
 10 erfidada i vingarde minum ok þionad(a) ek fataekum monnum.» At sva mælltu stod hia honum guds engill ok sagdi: «Hvar eru penningar þeir, er þu drott saman, eda van su er þu talar af.» Hann skilde þetta ok sagdi: «Ek misgerda, drottinn, varkynn mer, en ek heit at gera eigi hedan af.» Engillinn tok þa þegar til fotarins,
 15 ok yrd hann heill. Reis hann upp um morgininn ok for til verks sins. En læknirinn kom um morgininn, sem þeir höfdu vid melltz, ok hugdiz höggva skylldu af honum fotinn, unz honum var flutt, at hann være farinn i vingard til verks; for sidan furdande til motz vid hann ok sa, at hann var heill ok osakadr af gróft gardzins, ok
 20 gerdi þar fyrir þackir guds miskunn.

202. Brodir noekurr bygde einn ser, sa er rærdiz af hugsan sinni ok sagdi inum helga abota Theodoro til sva komins. Inn gamle fadir bad hann fára ok byggia hia odrum brædrum med
 25 litillæti ok undirgefning. For hann því næst til annarra brædra, ok dvaldiz þar um hrid hia þeim, hvarf sidan apr til heilags fodur ok kyndi honum sitt efne, kvez hvarki fæa nadir einn samt ne hia odrum. «Hvi gerdiz þu munkr, sagdi guds madr Theodorus, ef þu fær
 30 hvarki hvilld einn saman ne med odrum, nema til þess at þola andæru¹ ok kvöl utan kvein? eda hve morg ær hefir þu borid, brodir, bunad þenna?» «Atta,» sagdi hann. «En ek hefe nu sea(u)tige æra verit med munkaklædnade, ok feck ek enn alldrigi fengit eins dags ro; en þu villdir nu hafa hvilld þegar fyrir ein atta ær.» Her af ma marka, hverssu styrkliga madr æ at strida ok gora
 35 birtiz i því dæme, er her fylgir.

203. Penna sama Theodorum spurde brodir einn þessa kostar: «Hvart mundir þu ottaz, abote, ef gnyr nöckurr eda rapan yrdi vaveifiga.» Guds madr Theodorus svarar: «Þott bædi brenni himin ok iörd, þa ottaz Theodorus eigi,» sagdi hann. Þvi sva at

40 ¹ andæra *Cd.*

hann hafde fyrir helga bæn þat þegit af gudi, at allr otti var fra honum numinn, spurde ok því brodir þessa.

204. Abote Theodorus ok abote Lucius þoldu fimtíge æra enu sômu freistne ok sôgdu sva a hausttimum: «A(t) sumarmalum munu vid andaz.» En er sumar kom, sôgdu þeir sva: «At sumartima lidnum munu vid andaz.» Þessa kostar gördu þeir allan tima sins medferdis, þar til er freistin let undan. Nu liknade þeim her langt þol, er heimslig heit velktu uvisliga.

Voru ok þeir þrir fedr adrir, er fyrir brædrum höfdu þesshattar ordslattu allan sinn lifstima: «At lidnum vetri munu ver luka nausum,» en eptir vetrinn sôgduz þeir mundu andaz um haustit. Þetta mælltu þeir eigi af því, at þa mæddi þesshattar aslatta, helldr til hins at auka odrum ynde ok samhallda stadfestu.

205. Ammonas abote sagdi þat af ser, at hann lez fiortan ær hafa bedit gud i morkinni, adr hann feck, at hann gæfe honum dygd at sigra reidilôstinn.

206. Abote Besarion stod yfir þyrnê a bæn sinne .xl. natta at leysa einhveria löstu med fullu fra ser.

207. Nockut sinn er Macharius abote for nidr fra morkinni Sciti, lagdiz hann til svefnis i leide einhveriu, þar sem heidingiar höfdu grafnir verit fyrrmeirr, ok dro undir höfud ser einn bukinn, sem dunkoddi¹ være. En er fiandr² sa þetta hans traust, [ðfundudu þeir³ hann miok ok villdu hræða hann, kölludu því næst sem konu nockura ok mælltu: «[Na na fostra⁴, villt þu fara til bads⁵ med oss?» Annarr oreinn ande svarar sva sem fyrir buk þann inn dauda, er guds madr svaf yfir, ok mællte: «Ek ma eigi koma fyrir einum utlendum manni, er liggr a mer.» Inn gamle fadir utan allan otta laust bukinn ok sagdi: «Gack, ef þu matt.» Ok er fiandrnir heyrdi þetta, kölludu þeir med hareyste: «Sigradir þu oss,» ok flydu fra honum yfirstignir.

208. Þa er abote Milido bygde, ok [tveir læresveinar⁶ hans hia honum, i [Serklandz endemorkum⁷, þa foru .ii. synir Serkia konungs eptir veniu sinni at dyraveidum a skoginn, þann er heilagr fadir leyndiz i, ok slogu netium sinum. En er þeir sa guds mann hrædiligan i vidrlite ok lodinn allan, þa undruduz þeir ok mælltu til hans: «Hvart ertu madr eda ande nockurr?» Guds madr svarar: «Ek em syndugr madr, ok for ek ut i morkina at grata syndir

1 dunhóddi *Cd.* 2 fiandinn *Cd.* 3 [ðfundade *Cd.* 4 [Nonna illa *lat.*
5 bods *Cd.*; ad balneum *lat.* 6 [var lærisveinn *Cd.* 7 [Serklände
eydemork *Cd.*; in finibus Persarum *lat.*

minar ok dyrka Jesum Krist son guds lifanda.» Þeir sögdu þa:
 «Eigi er sannr gud nema sol ok elldr ok vatn, fær þeim fornir
 med dyrkan.» Hann svarar: «Þer villiz, þviat þetta eru skepnur
 guds; en ek bid ydr, at þer vitkiz ok kenniz vid sannan gud, þann
 5 er þessa lute hefir skapat ok alla adra.» Þeir hlogu þa at honum
 ok mælltu: «Segir þu þann sannan gud, er fyrirdæmdr var ok kross-
 festr?» Hann svarar: «Þann sege ek sannan gud, er krossfeste
 syndina, en drap daudann.» Þa neyddu þeir hann at blota ok þa
 brædr, er med honum voru, med morgum særligum piningum ok
 10 harmkvælum, en halshiðggu brædrna bada, þviat þeir villdu eigi
 blota; en sidan pindu þeir helgan fodur marga daga, en at lyktum
 höfdu þeir hann at skotspæne, ok skaut annarr, þeira til baks en
 annarr til bringu. I þenna punkt sagdi guds madr sva: «Nu med
 þvi at þid hafid eitt samþycki til at hella ut saklausu blode, þa
 15 mun þar fyrir a morgin modir yckur vera æan sonum, ok mun
 hvars¹ yckars skot veita óðrum bana.» Þeir gerdu op at orðum
 hans; en foru um morgininn eptir at veidum eptir veniu. En
 sva bar til, at hiórtr einn komz fra þeim, ok lupu þeir a hesta ok
 ridu eptir honum, skutu þvi næst badir senn til hans, svat hvars
 20 skot kom i briost odrum; letu sva lif sitt, eptir þvi sem guds
 madr hafde fyrir sagt.

209. Einn brodir vard barðr .ix. ær af hugsanum sinum, sva
 at hann tok hvern dag skinnklædi, þat er hann hvilldi i, ok ætlade
 brott fra brædra sambud, sagdi hann sva med ser um kvelldit: «A
 25 morgin mun ek fara.» En um morgininn sagdi hann sva æ: «Skal
 ek vera i dag fyrir guds sakir.» En er .ix. ær voru lidin þessa
 kostar, þa tok gud fra honum alla freistni. Ma her af marka, hve
 hversdaglig stadfeste ok gudligt traust styrkte ok endrbætte krankan
 hug ok skridnadan af langri þraut.

30 210. Var ok annarr brodir, sa er i freistne fell ok dasadiz
 miok i stadfestinni, svat hann hafdi tapat af vanrækt munkaregl-
 unni ok hversdagligu sidlæte, ok þott hann villde nu æptr hverfa
 til fyrra sidferðis, þa heck hann af ser ok himde ok feck eigi snuiz
 fra hversdagligum ohattum, ok sagdi sva med ser: «Nær mun ek
 35 finna mik þvilikan, sem ek var fyrr.» Lægð hann nu fyrir med
 óllu ok gerir ecke til gods af þvi, er munk heyrði til, þar til er
 hann flytr um sidir fyrir einum helgum fedr allt sitt tilfelle; en
 hann sagdi honum þetta dæme.

Einn madr atti iórd, þa er af vangeymd geck klungrum ok

þyrnum ok odru illgrese. Nu syndiz honum at faga iördina um sidir ok sagde¹ til sonar sins, at hann skyllði faga iördina. Sveinn for ok lagdiz nidr til svefnis, þviat hann órvænte frammkvomu starfsins ok a auka erfidissins, ok svaf hann þvi sva miok marga daga. Um sidir kom fadir hans at sia verkit sveinsins, asakar hann, 5 hvi hann læge. Hann svarar sva: «Mergd þistla ok þykd þyrna² gafu mer órvæntan gerningsins.» Fadir hans sagði: «Far nu, son, ok ryd³ hvern dag lengd þina af iördinni, en eigi meira.» Ok var skambragds eignin alrudd.

«Nu ger þu ok sva brodir, sagði guds madr, vinn smam þeim 10 gott, ok mun gud med sinni miskunn leidretta mál þitt.» Brodir hlyddi þvi, er honum var kent, for i brott fra helgum fedr ok feck skiott endrbætt allan sinn krapt ok lifnad. Skilz her af, hve avaxtaligt óndinni er at standa i mot himanda hug, ok hve audvelliga aptr heimtiz athæfissins hattr med stöðugligri astundan. Birtir 15 þat ok eptirkomanda dæme, hve nytsamligt er at neyda huginn stundum til nytsemdar fra eiginligri villd.

211. Einn alldradr madr bygdi hellisskuta nockurn i Thebaida herade, sa er atte inn lofsamligzta lærisvein. Þat var hattr þessa helga mannz, at hann lærði sveininn sid a kveldum greiniliga af 20 þeim lutum, er saluhialp hans heyrde til, en sidan lyktudu þeir bænahalld badir samt, fyrr en sveinninn fære at sofa. Skynsamir leikmenn voru ok vanir optliga at finna helgan fodur. Nu bar sva at eitt kvell, er hann kende sveininum, en hinir voru heim horfnir, at honum höfgadi vid talit ok sofnade hann. Brodirinn beid, 25 ef hann vaknade, ok lyktade þeir bæn badir samt eptir veniu; sitr lengi sva ok hugsar at hverfa heim, berst þo i mote oroa hugsanar ok sitr kyrr. Lidr nu framm stundin, ok sefr heilagr fadir, kemr in sama hugsan at brodur, ok sigraz (hann), þott hon mædi hann þa enn meirr en fyrr. Sva for .iiii. sinnum, at hann sigradi hug- 30 sanir sinar þesshattar. En er mid natt munde vera, þa vaknade karl ok sagði til sveinsins: «Hvi fortu eigi heim i natt?» «Þviat ek villda eigi reita þik,» sagði sveinninn. Lyktudu þeir ottusöng, adr hann gaf orlof sveininum, en sidan sat guds madr einn samt, ok seig a hann omegin; ok i þvi synde einn madr honum nockurn 35 dyrligan stad, ok þar i sæte, ok .vij. koronur yfir sætinu. Inn gamle fadir fretti, hvern ætte koronurnar. Honum var sagt, at lærisveinn hans ætte, ok þat med, at þenna sess ok stad hafði gud honum veitt fyrir sitt medferde, en koronur þær .vii. hafði

1 lagde *Cd.*2 ok *úlf. Cd.*2 hryg *Cd.*

hann ödlaz a næstu natt. Þvi næst vaknar guds madr med otta miklum ok rædzlum, kallar til sin sveininn ok frettir, hvat gods hann hafdi gert um nattina. Sveinninn svarar litillatliga, lez ecki til gods gert hafa, villde helldr raunar hylia bliode godgerning
 5 sinn en hafa hol fyrir hræsnina, ok bad helgan fodur varkyndar. Guds madr lez eigi mundu fyrr af lata, en hann segdi. Brodir bad liknar, kvez ecki kunna at segia þar af. Heilagr fadir ferr þa eptir allt hardara ok bad hann segia. «Eingis gods veit ek mik gert hafa, sagdi sveinninn, nema þat eitt, at ek hvarf eigi heim
 10 utan þitt orlof, sva lenge sem þu svaft, þar er ek var .vij. sinnum knuidr af hugsanum minum.» Ok er heilagr fadir heyrde þetta, skildi hann, at sveinninn var sva opt koronadr af gudi, sem hann hafdi hugsanar reiting fyrir hans skylld sigrad, leynde þo sveininn þessu, þviat hann hugde honum þetta henta; en hann flutti fyrir
 15 helgum fedrum, at ver næmim her af, hver ðmbun veitiz af gudi þeim er ecke gott lætr olaunad fyrir smaligar hugsanir. Ma her af hugsa, hver nytseme ðndinni er at bera afle inn ytra manninn, eptir þvi sem gudspiallit vattar, at afl þolir himnariki, ok ofgiri hliota þat. Ma þat ok marka, hversu sa munde miok afle bera
 20 buksins beidne osiuks, er hvarke kveinade af krankleikanum ne beiddi fodur fulltings, sem birtiz i eptirfaranda dæme.

212. Einn alldradr madr syktiz, ok hafdi ongvan þann, er fædu færde honum eda veitti annat fullting, ok þvi tok hann þat, er hann hitti i herberginu, utan skilgrein i slikri naudsyn, visse,
 25 at i tilbodinu var synd en eigi i fædunni. At honum sva hölldnum þriatige daga utan mannz þionkan, vitiar guds engill hans ok þionar honum .vij. daga i samt, i þvi er hann þurfte, stod yfir honum ok huggade hann. I þann punkt sottu brædr a hans fund, þott þeir visse eigi krankleika hans, ok kvöddu dyra. Bondi þegar
 30 hann heyrde, þa bad hann þa² alhugliga eigi inn ganga. Þeir gafu ðngar geymdir at þvi ok hofu hurdina af hiðrrum, gengu inn ok frettu helgan fodur þvi næst, hvi hann bannadi þeim inngongu. Hann greinir þa fyrir þeim allan hatt glöggliga, hverssu guds engill hefde um .vij. daga i samt þionad honum. Ok er hann hafdi þesse
 35 ord talat, þa skilz hans heilog ðnd vid sinn likama, feck þann³ leidtoga til himins, sem honum hafde þionad i sottinne, sva (at) hann hefde til þess fiarlægt sik, er brædr beiddu inngongu, at hann ryddi veg til himins helgum fedr. Segir her til, hvern verdleik ok huggan hverr fær, sa er þröngvir likams rækd, ok beidiz eigi

fædu ne næringar honum til letta, helldr hins eina at lykta lifinu med lofigri þraut. Þat er ok her skyrt, hve verdug er kiotzins mæda, þott slikir lutir mege utan avaxta a likam leggiaz, sem her segir. Haurd bindende med frammretting er af diöfuls akaste, ok hann fylgir at hana gera, en hveerr mun kunna at greina, segir sa 5 er þetta hefir diktad, gudliga ok konungliga bindendi af diöfulsins drepi vikingligu ok haschafullu, ok því er betra at hafa mundangliga bindende allan tima sins medferdis a einn¹ hatt föstunnar reglu, nema opinberliga se birtt af gudi; fasta eigi .iiii. daga edr .v. i samt ok leysa eigi likamans dygd fyrir fiöld fædu eda krasa, þviat þat 10 gleðr fiandann; er þat ok flest med spelle, er eigi hefir mundangshofit. Kasta því eigi hvatskeytliga² fram vopnum þinum, at þu verdir eigi fanginn slyppr i orrostunni; en vopn var er likame vorr, en öndin riddarinn. Þa skyldi þat hvarr her hvarum veita, at hvarr giæti³ sinnar þionustu halldinn i sinum naudsynium. Er 15 allt bindende med tempran upptakande en eigi med akefd med drottinligu bode, er sva segir: Sa er þarnaz, forsmar eigi þann, er neytir med reinne samvizku. Dyrkit hann sva af mætri giöf, at hann hafne eigi adra, ok minniz þess, er þat bar at, er her næst verdr af sagt. 20

213. Tveir brædr komu i eina convent mikils lifnadar, er hveerr sa guds miskunnargiöf med ödrum. Einn tima bar sva til, at annarr þeira geck ut af klaustrinu a föstudag ok sa nöckurn mann snæda snemma, ok sagdi til hans: «Hvi etr þu þenna tima a föstudege?» Um morguninn eptir er fyrr inntir brædr stodu at 25 messu, vard hinn ryggur brodir, er heima haf(d)e verid, þviat hann sa guds miskunnargiöf fra honum horfna, er ut hafde gengit, ok frette hann at, hvi gegnde. Hann lez eigi vita sokina til hvarke i hugsan ne verke. «Ok ecke ord idiulaust hefir þu mællt,» sagdi hann. Nu mintiz hann a brodir ok mællte: «Þat er satt, 30 sagdi hann, at ek sa einn mann mataz snemma i gær, ok spurda ek, hvi hann æte sva ærla; nu er þesse min synd. Beide ek þik, at þu, brodir, bidir fyrir mer liknar vid gud ok erfidir med mer halfan manud.» En er sva langt var lidit, sa hann guds miskunn aptr koma til brodur, ok gerdu sidan badir gudi þackir. Þat 35 er umfram alla lute, er godr er (gud); ok hugguduz badir mikilliga sin i mille. Nu ma her af marka, hve ovarligt er at dæma diarfliga annarligan lifnad, þviat eigi er öllum einn heilsustigr, helldr hlytr at skoda skyrligarr asionur mannanna til sidlætis ok

1 eitt Cd. 2 hatt skiotliga Cd. 3 giædi Cd.

bindende, þviat þott lifit syniz i morgu lage mislikt, þa ma þo verða verðleikrinn vidrlikr, sem eptirfaranda dæme innir.

214. Nockut sinn kom munkr nockurr af Romaborg, sa er mikinn stad hafde haft i keisarans hall, en bygde nu i nand einne 5 kirkiu, ok hafdi einn svein med ser til þionustu. Prestr kirkiunnar sa krankleika hans ok þeckte, at hann hafdi sællife vanr verid, ok þionar honum þvi af sinu gozi ok alltarins offre. En er þesse madr hafdi verid halfan þridia tög æra i morkinni Scithi, gerdiz hann mikilligr tilliz ok inn frægazte a godgerninga, ok eigi sidr 10 frammsynn¹ um oordna lute. En er þesse himneska frægd heyrdiz af honum, gerdiz einn egipzkr munkr til motz vid hann til upp- smidanar sialfum ser at sia athæfe hans, er hann hugdi enn hardara en reyndiz. Ok er hann er kominn, ok þeir höfdu hiart- aliga² heilsaz, at lyktadre bæn settuz þeir nidr. Ser egipzkr munkr 15 inn romverska klæddan blautliga, ok breitt skinn undir hann, ok kaprun a höfde, reina fætr med hosum; stygdiz hann vid ok sagdi med ser, at onnur var venia egipzkra munka, strangare bindende med enn meira hardretti. Þetta skilr inn romverske munkr af skyrleik sinum, at brodir reitiz ok hugdi a heimferd. Bidr þion sinn kalla 20 hann aptr, ok sagdi til hans sveinsins: «Fyrir skyllid ins tilkomna brodur ger oss godan dag.» Var sidan seytt litid af kale fyrir sakir kvidar krankleika, er hann hafdi munkrinn, eigi sidr var ok sett fyrir þa vin nöckut; segia sidan psalma, ok lidr sva til kveldz. En er lokit var aptansöng i sinn tima ok nattidum, riss 25 inn egipzke munkr upp ok tekr orlof med blezan, ferr i brott sidan utan aminning. Inn romverske munkr harmar hugrenning brodurins, kallar hann aptr ok frettir, hver athöfn hans hefdi verid i veröldinni fyrrmeirr, eðr hvar hann hefdi verid i borg edr hofgarde edr þorpi, hvat hann hefdi til fædu edr dryckiar, hvilika 30 hvilu edr framiatan. Brodir svarar, lez egipzkr munkr at ætt, segiz all dri borg hafa bygt, helldr hafa gert akra ok haft þurt braud til atvinnu, sialldan salselad³, en vatn til dryckiar, legit a berre iördu. Inn romverske fretti þa, hve opt hann hefdi bad. Brodirinn lez eigi badaz hafa utan i ainne. Heilagr fadir telr þa 35 sitt lif, þat er lidit var, til aminningar, er hann sa hann reittan, ok sagdi sva: «Ek syndugr er þu ser, em fæddr i inni miklu borg Roma, var ek i keisarans hall hæst virdr af sialfum honum, þar atta ek haleitt herberge ok otalligan fiarhlut med gullofnum klædum, utan hin er ek bar sialfr a mer, er yfir gengu verd edr virding,

þar med oll katel umframm allt hof, þionustumenn margir ok optligt bad, sva ok allzhattar sǫngfære, er heyra girnte, er ek girntumz upp a. Nu fyrirlet ek Roma, herbergin, frændrna, ok skipta ek sva keisarans höll i hreyse, ym(is)ligum krasum i eylitid vin ok kál, er ek hefe fyrir kvidarins krankleika; en fyrir gull- 5
buna reckiu þessir skinnleppar, er þu ser her, fyrir utalliga þiona þenna einn, er gud hefir gefit litillætis anda til þionostu vid mik; fyrir þat optliga bad, er ek hafdi þa, þetta litla vatn, er ek þvæ i fætr mina; fyrir skinandi klædi, er ek skryddumz þa, hosur þessar, er her ser þu; þa girntumz ek or hofe leikfære ok saung- 10
raustir, en nu hugsa ek psalma; þat er fyrr var ohof ok ofgeytla, er nu inn minnzte þarfvinningr. Her af, herra abote, sagdi hann til ins egipzka, bidit fyrir mer, en styggiz eigi vid mina ostyrkt. Óll þesse ord med hugvære tǫlud heyrir inn egipzke munkr, ok komz vid miok med sialfum ser ok sagdi: «Vei mer, er munks 15
medferde valdag mer til hvilldar, ok fordu(du)mz sva margfallda naud ok erfide veralldarinnar, hefe ek nu þat mart til eptirlifis, er þaurnudumz ek utan allan oroa heimligs athæfis. En þu skiptir krasum i fataekt med vilianligri lægd; þar er fyrr hafdir þu heimsins blidu ok virding ok upphafning, hefir þu höfga af honum ok þvingan.» 20
Geckz brodir mikit vid til mannkosta ok var hardla kær vin ins romverska fǫdur, ok for opt til hans fundar fyrir sialfs sins saluhialp, þviat hann flaut allr i ilme heilags anda fullr af skilgrein ok skynsemd. Segir i þessu dæme til, hversu skodande er stundum af manna mun hattr sidlætis, þviat þo kann verda vidrlikt verd- 25
leika, þott sidferdit mannzins verde sundrleitt, sem sagde abote Pastor: «Ef einn af þrimr velr hoglife ok hvilld, ok annarr sykiz ok gǫrir gudi þackir, en inn þridi þionar þeim af einkannligri ást, þa eru þessir þrir iafnan fyrir gudi, sem þeir se einnar at- hafnar.» Þetta heyrir ok eigi minnr þeim til, er einne frammiatan 30
fylgia, þott ymisligar asionur athæfissins edr natturur gere suma at lifa þrǫngligarr en suma, þa er iafnan þrǫngva hlydninnar geymslu(r); en hvers verdleiks hon er, opinberaz i þvi er eptir ferr, segir ok hve naudsynlig hon er heims hafnendum.

215. Madr nockurr kom til abota Sisosij ok villde geraz 35
munkr. Abote spurde, hvat hann ætte um at vera i verolldunni. Hann lez eiga son einn. «Far þa, sagdi abote, ok kasta sveinum a æana ut, ok gerst sidan munkr.» Veralldarmadrinn villde giarna fylla þenna bodskap. Sidan sendir abote eptir honum mann at

skoda, hvat hann hefdiz at. Hann hitti hinn i því, er hann ætladi at kasta sveininum a æana, ok bad hann eigi tortima barninu. Hinn kvat abota þat bodit hafa ok villdi eigi at lata. «Vit þat, sagdi inn tilkomne brodir, at abote kvat þetta sidarr, þott hann
5 bydi hitt fyrr.» Let fadirinn því sveininn frid hafa, en gerðiz sialfr inn lofsamligzte munkr.

216. Einn brodir het Jon skamme, þesse for til eins alldrads manz tebuerescz¹ at ætt, er bygdi i morkinni. Inn alldradi madr villdi prova einfelldi ok hlydni Johannis ok tok eitt þurttt tre ok
10 grof nidr i iörd, bad hann sidan bera til hversdagliga fotu² fulla vatz rotum tressins, þar til er þat blomgadiz ok bære avöxt. En eptir vatni var sva langt, at varla komz aptr um kvelldit, ef um morguninn var farid. En er þriu æar voru lidin, leit gud hlydne sveinsins ok godfyse, ok blomgadiz treit ok gerde avöxt. Tok
15 abote sidan avöxt af þeima sama avexte, ok bar til brædra ok bad þa snæda af hlydne avexte. Nu fagnade abotinn mikilliga bædi af lydne brodurins ok taknsamligum avöxt tressins, er sprottid hafdi utan alla natturu ok edle. En hve mikill kraptr fylgir hlyd-
20 einn var af lærisveinum heilags fodur Antonij.

217. Nockut sinn komu þrir brædr til eins alldrads mannz i morkina Scithi, ok sagðiz inn fyrste fest hafa i minne utan bokar bæde in fornu lög ok in nyiu. Guds madr spurde, ef hann hefdi fyllt loptid af ordum. Annarr brodir sagdi helgum fodur: «Ek
25 hefe sialfs mins hendi ritad allt id forna logmal ok id nyia.» Guds madr sagdi: «Fylldir þu gluggana af brefum?» Inn þride sagdi: «Vit þat fadir, at ek hefe allt herberge mitt hladit af grösom upp at reykhafinum.» «En þu geymdir þo ecki gestrisinnar,» sagdi guds madr. Ok svaradi því sva hverium þeira, at hann skilde,
30 at hinir tveir hælduz af sinni athöfn, en hinn þride, sa er grösin hafdi saman borit til gesta vidtöku, þa girntiz eigi sva miok guds þar fyrir sem mannligs eptirmælis ok ömbunar. Var því miklu lofsamligri einfalleikr Pals en drambande smasmygle þessarra i því, at einfelldinnar krefr gud af oss meirr en smasmygle, sem
35 hann vattar sialfr, er hann sagdi: «Yfir hverium mun hvilaz ande minn nema yfir litillatum ok hogværnum ok ottanda min ord?» Skipade hann ok því smasveine mille lærisveina, at hann lofade hans einfelldi þeim til eptirlikingar, ok sagdi til þeira: «Nema þer algeriz sem þesse smasveinn, þa munu þer eigi inn ganga i himnariki.»

40 1 Thebæum lat. 2 foru Cd.

Þat er sva skilianda: Smasveinn fylgir þeim, er hann skedr, ok varkynnir audmiukliga, hugsar eigi annat, en hann talar utan alla flærd. Þar af segir Pall postole: «Þer skulot vera smasveinar at illzkunne, at þer seed algervir i skilningu.» Þat heyrir þvi til, er Salomon segir sva: «Eigi mun spekin ganga inn i illviliadan 5 mann»; þat ma sva skilia, at guds son, er speki er fôdur, verdr eigi skildir ne inntekinn af illgiörnum monnum. Þadan af segir David: «Þu gud algerdir lof þitt af barna munne ok miolk drecka.» Ok i odrum stad telr hann, hverium audvelligaz veitiz innganga himinrikis, ok einkannar þa til, er meinlausar hendr hafa ok reint 10 hiarta. Nu hverr er hallda girniz guddoms hæd, þa fylge hann veg litillætissins, þviat fyrir litillæte ok hlydne kemz madr til himinrikis, ok med einfelldi skal þangat ferdaz, ok sva sem daudinn kom i heiminn fyrir uhlydnina, sva leitaz guds miskunn fyrir hlydnina. Ma þat ok marka, hve miklu kostgæfe inir helgu menn- 15 irnir hafa hennar geymt, sva sem lesit er af Marco lærisveine Silvani abota fyrr i bokinni ok morgum odrum munkum ok einsetumonnum, er iafnvel hafa lifit ut lagt at fylla lydnina. Er hon ok, sva sem einn heilagr fadir hefir flutt, heilsa allra trulyndra manna, modir dugande manna ok dadanna, fundning himinrikis; 20 lykr hon upp himna, hefr upp manninn af iordunni, hon er ok sameiginlig guds englum; hon er ok fædzla allra heilagra, ok fyrir hana (geta) allir helgir algerleik ok afmædráz heiminum, sva sem eptirfaranda dæme segir, at þeira er þvi ollu þyngra fallit, sem frabærre er koronan. 25

218. Einn af hinum ellrum monnum Thebaide borgar sagdi af sialfum ser, at hann hafdi verid son hofprestz nôckurs, ok sa hann optliga fodur sinn ganga inn i hofit at fornfæra skurdgodinu. En (er) hann sat hia einn tima, geck hann inn eptir honum leyniliga ok sa andskotann sitia ok alla hans hird standa fyrir honum, 30 hann sa ok, hverssu einn af hans höfðingium kom til hans ok dyrkade hann. Uvinrinn spurde, hvadan hann være kominn. Hann svarar, lez verid hafa i borg einne ok vakit þar upp orrostur ok margar styrialldir med mikilli blods uthelling, ok kom nu at segia honum þat sama. Uvinrinn spurde, hve langan tima hann hafdi þat gert. Hann lez þriatige daga verid hafa i þessu starfe. Uvinrinn baud þa, at hann skyllde hudstrykia, ok kvad hann allitid hafa idnad a sva langre stundu. Kom sidan annarr til hans ok dyrkade hann. Uvinrinn fretti, hvadan hann være at kominn. Hann kvez upp hafa vakt storma ok hafgialfr, drekt skipunum 40

en drepit mennina, ok kominn nu at segia honum. Fiandinn
 frettir nu at timanum, en er hann heyrde .xx. daga, vard hann
 reidr miok, ok bad fiandinn fa (hann) kveliðrum. Þa geck hinn þride
 framm; er hann var (frettr), hvat hann hafdi gert, sagdiz hann at
 5 brudlaupum¹ verid hafa ok vakt upp þrætur ok drepit margan
 mann ok iafnvel sialfan brudgumann. En (er) hann var frettr at
 stundinne, ok heyrduz x dagar, afvirde ovinrinn hann ok bad beria
 med svipum, sem hann hefði litit snudgat a sva langri stund. Þar
 næst kom einn ok var frettr, hvar hann hafdi verid edr hvat hann
 10 hafdi gert. Hann kvez verid hafa i eydemork ok stritt a einn munk
 .xl. æra, ok lez varla því a leid hafa komit, at hann saurgadiz med
 konu þa næstu nott, er þa var lidin. Ok er fiandinn heyrde þetta,
 reis hann upp i mot honum ok minntiz til hans, tok sidan koronu,
 þa er hann hafde, ok setti a höfud honum, ok let hann sidan sitia
 15 hia ser, ok kvat hann hafa unnit mikinn lut ok mattuligan. En
 er ek hafda þetta seed ok heyrte, sagda ek med mer, at hardla
 mikil være munkanna stett, ok likade gudi sva at gefa mer heilsu,
 geck ek sidan ut ok gerdumz munkr. Nu heyrdis, hversu mikilliga
 at gudi er þeck hlydnin, þott hon se þa enn avaxtsamare, er hon
 20 samtengiz litillætinu, sem kynniz i því, er her fylgir. Hversu
 mikil litillætis dygdin er, þa sannar inn helgi Antonius, er hann
 sagdi sik allar snörur ovinarins seed hafa uppegndar a iörduinni,
 ok mællte hann med miklum grate ok sut: «Hvat hyggur þu, hvern
 þessar allar mune fordaz fa, sva at hann skade ecke.» En hann
 25 heyrði mikla rödd er sagdi, at þat være litillæte eitt saman. Nu
 ma síá, hve mikil dygd er þesse gr(e)ind af slíks fódur vitne, ok
 þat sem meira er af vitni gudligrar raddar. Mattu ok heyra,
 hversu eptirkomanda dæme birtir, hversu fiandrnr ottaz² krap
 litillætissins.

30 219. I borginni Babilon var dottir hófðingia eins diöfulod.
 En fadir hennar elskadi munk einn, þann er sva sagdi fodur
 meyarinnar: «Sannliga true ek, at dottir þin ödliz heilsu, ef ein-
 setumunkar merkrinnar bidia fyrir henne; en þetta muntu eigi
 fa af þeim, þottu farir til þeira, þvíat þeir vilia fordaz allt mann-
 35 ligt lof fyrir litillætis skyllid at selia verk sin. Lat, at þu vilir
 kaupa nöckut at þeim, en er þeir koma i þitt herberge at taka
 andverdit, þa mæl, at þeir gere bæn fyrir meyiunne.» Fadir hlydir
 þessu ráde ok fann einn þann, er selldi vandlaupa, ok leidir hann
 til innar siuku meyar eptir fyrirhugsudu ráde. En er munkrinn

1 braudlaupum *Cd.* 2 ok predica *tílf. Cd.*

geck inn, rann i mot honum in diöfuloda ok slo hann pustr. En munkrinn snere at henne ödrum kinnarkialkanum. En pukinn tok at kalla at senu sva miklu litillæte ok sagde: «Ho, hversu hardudliga böðord Jesus Kriz rekr mik i brott.» Vard mærin skiott alheil. Var þetta flutt helgum fedrum, ok dyrkudu þeir 5 gud ok sögdu, at þat er venia diöfulligrar drambanar at falla fyrir tru kristinna manna ok litillæte.

220. Nockurum brædrum birtiz fiandinn med eingiligri asionu biatr ok blidligr i yfirbragde, ok sagdi: «Ek em Gabriel sendr til þin.» Brodir svarar: «Se, hvart muntu eigi til annars sendr, 10 þviat ek em eigi verdr, at engill sendiz til min.» Hvarf fiandinn sidan skiott i brott. Ma her sia, hverssu audvelliga litillæte brodur sigrade drambanda diöful, er sik hof upp i lioss eingils asionu. Er su sama dramban iafnan med diöffinum, er heima hofzt med honum a himnum, þa er hann sagdi: «Ek mun setia sess minn 15 i nordre ok vera likr hinum hæsta.» Ok þat sama, er hann matte eigi vid höfudit fremia, freistadi hann vid hans lim at göra.

221. Einn alldradr madr fastadi .lxx. vikna ok snæddi eitt sinn i viku, at gud birti honum skyring ordz þess, er hann efadiz adr i, ok feck (eigi) fyrir föstuna. Sidan sagdi hann med ser: «Nu 20 hefe ek langan tima stundat til þydingar ordz þessa ok fengit eigi, þvi mun ek fara til brodur mins ok fretta hann ordzins.» Ok er hann var a veginum, vitradiz honum guds engill ok sagdi til hans: «Þu hefir fastad .lxx. vikna mæðiliga ok fengit eigi bæn þina, en þviat þu litillætir þik nu ok villt hafa ráð vid brodur þinn, þa se 25 her ordit med sinni skyringu.» Hvarf sidan eingillinn brott fra honum. En brodir feck skilt, at gott er at spy(r)ia brodur sinn þess, er hann skilr eigi, ok naudsynligt heilsu mannz ok hialp. Ma her af skilia, at stundum er (meirr) leitanda fulltings mannligs, en beidanda gudligrá iarteina til allra luta, þar sem litillætid öðladiz 30 her þat, er hvarke feck fyrir bæn ne föstunnar krapt.

222. Einn brodir hrygdiz vid annan brodur. Sidan kom sa, er hann hafde hrygt, ok bad liknar, en hinn villde eigi luka (upp). Þetta flytr sa er hurdarinnar hafdi kvatt fyrir einum gömlum manni. En hann sagdi sva: «Sia vid, at þu hafir eigi sva komit sem at 35 kiæra a brodur þinn til annarrar handar ok syna hann sekian en rettlæta sialfan þik i ovidrkvæmiliga, ok mætti at þvi geraz, at þadan af tendræde upp hardare reide, ok kann vera, at gud hafe þvi eigi vitiad hiarta hans til upplokningar vid þik. Nu skil þat

er ek sege: hefde hann misgert við þig, skylldir þú rettlæta gerning brodur þins ok setia í hiarta þer, sem fyrir þína synd hafa þer þat at boriz, ok munde þa gud gefa hans hiarta frid við þik.» Síðan sagði heilagr fadir bræðrum slíkt dæme. Veralligir menn

5 tveir voru þeir síðlatir ok sömdu þat með sér at ganga út í morkina ok geraz munkar. En þeir höfdu lettliga skilning upp a gudspiallit með vandlæte, en eigi þa ina andligu, er þeir skylldu haft hafa í þeim stad er sva segir: Ef limr þinn styggir þik, snid hann af ok kasta brott frá þer. Nu limudu þeir sik sva, sem

10 þeir munde at þessum koste hafa himinriki. En er þetta heyrdi erkibyskup stadarins, skilde hann þa frá samneyte manna. Þeir trudu sik vel hafa gert ok vanvirdu vinmæle hans ok sögdu: «Við höfum afímat oss fyrir guds sakir, en byskup þesse skilir oss frá samneyte manna. Nu förum til Jorsala byskups ok app-

15 ellerum erkibyskup þenna fyrir honum.» Ok sva gerdu þeir. En hann svaradi ok lez skiliá þa frá samneyte manna. Nu hrygduz þeir ok foru til byskups Anthiochiæ borgar ok fengu þar vidrlikt doms atkvæde. At sva komnu sögdu þeir með sér: «Förum til herra pafans, ok mun hann leysa ockr en hegna byskupa ok hefna

20 ockar.» Eggia hann síðan þess ok segia honum allan malavöxt, sva sem hæfde, ok herra byskupa með fullkomnum flutt(n)inge, ok fengu þar in sömu hardinde ok af hinum. Þar af forþockadiz þeim miok ok mælltu: «Byskupar þessir hafa samband með sér, er þeir hittaz a þingum; nu skulu við fara til guds manz Epiphanium a

25 Egiptaland, þviat hann er spamadr ok virdir eingis manna mun.» En er þeir komu í nand borginne, þa var honum vitrad af þeira efne, ok sendi hann menn til þeira ok bad þa ecke koma inn í borgina, þviat þeir voru í forbode. Þa hurfu þeir aptr til sin ok sögdu: «Sannliga eru við sekir, ok til hvers rettlættu við ockr,

30 þviat þott þeir hefði rangliga forbodat ockr, þa munde eigi þesse spamadr þat gera, ok sannliga hefir gud vitrad honum af ockro efne.» Toku þeir nu bræðrnir ok idruduz beiskliga sins glæps. Ok þat sa gud ok birti inum helga Epiphanio, at hiörtu þeira voru bleytt, kallar hann þa aptr til sin ok huggar ok tekr í samneyte,

35 ritar síðan með þeim til byskups Alexandrie ok bad hann taka við sonum sinum, þviat þeir hafa nu með sannleik gert idran sins glæps. Slíka lute sagði fyrr minntr fadir bræðrum, ok lagde þetta til, at þat vill gud, at þat hialpe manningum, at hann asake sialfan sik ok gefe glæpinn a guds dom með litillætis asakan, en steriz

eigi til verndar med dramban. Ok er brodir hafdi þetta heyrt, gerde hann eptir ordum ins gamla mannz ok aminning, tok a sik fullkomliga idran med vidrkomning, hvarf aptr ok kvaddi hurdar herbergis brodur. Brodirinn er fyrir var skilde þetta ok bad gud fyrst liknar fyrir innan, en sidan lauk hann upp hurduinni, ok mintuz (þeir) til semiande med ser inn sterkazsta frid i guds auglite. Birtiz þat her af, hvat vinnr satt litillæte, er hurdin laukz upp litillatum, su er byrgd var fyrir drambsaumum. En ef hann hefði viliat rett hugleida, þa skyllde hann þegar med litillæte hafa kvatt hennar ok erfidre asákan vid sik, at hann fengi med fride heim færid; er ok her nær sa meistare er þat kennir, heyrum hann.

223. Brodir nõckurr spurde einn alldradan mann: «Seg mer einn þann lut, at ek life eilifliga fyrir, ef ek geyme.» Inn gamle fadir mællte: «Ef þu mættir þola vel meingerd ok bera hana sidan, þa er þesse lutr mikill ok umfram allar dygdir heil kenning, en sialldfeingr sa er geyme, ok því fagiætare er sa er, þa er dyrmatætare kraptrinn. Berr sa vegsamligt vitne þessum krapte, hvers verdleiks hann se, er sik setr herviligan ok lagan i sialfs sins augum. Ok hviliks verdleiks þesse dygd se ok kraptr, þa gengr framm ein styrk kona ok provar þat, su er eigi sparde at verda her afleitlig ok brigzle annarra manna fyrir guds sakir.

224. I einu nunnusetri var mæer nockur, su er sik likte sva sem heimaska ok diöfuloda. Enge systir samneytti henne, lifnadr hennar var sa, at hon for all dri brott fra steikarahuse, fyllði hon þar embætti allrar þionustu, svat eptir almenniligum ordzkvid mætte hon kallaz niardarvöttr allz hussins.¹ Reynde hon þat med ser, er ver lesum i heilagri ritning: ef nockurr ydvarr hyggr sik spakan vera, se hann heimskr þessa heims, at hann verde spakr. Opt hugde þesse in helga mæer at ritningum ollum. Þionade hon med huldu höfde ok sveipadre asionu. Enge af .iiij. .e. meyia, er þar var, sa hana nockut eta edr vid bord sitia, all dri þa hon fædu af nõckurri þeira, helldr lifde hon vid þat eina, er hon hendi mola þann, er fell af borde, ok þo fonta edr grytur. Óngri þeira gerde hon nockut (i) meingerd edr mællte, enge heyrdi hana mögl- ande edr med gnadde, ok þar er hon lifde vid allra þeira hatr² ok barsmidir, bannan ok meingerdir, þa bar hon þat med þolin- mæde þeire, at hon talade all dri hvarki miok ne litt i mein nockurre þeira, er hana aleitudu. I þenna punkt stod guds engill hia einum helga manni, er Ipoterius het ok iafnan hafdi i eydemork lifat

¹ erat secundum vulgare proverbium universæ domus spongia lat. ² hatt Cd. 40

med inu lofsamligzta meðferde, ok talar til hans þesse ord: «Hvi hygg þu þik mikit nockut vera eðr þa brædr, er þenna stad byggia? Far til nunnusetrs kvenna tabennensiotarum, þeira er sva eru kendar, ok muntu þar finna eina mey med koronudu höfde, ok
5 vit hana vera þer betri; þviat þar er hon gengr nott ok dag fyrir mannfóllda, þa berst hon sva i mot huginum, at all dri hverfr ne skiptiz hiarta hennar fra gudi; en þu sitr i einum stad ok hræriz hverge, ok reikar þo i hugskotinu ok hiartanu her ok hvar um borgir.» Ok er hann heyrir þetta, skundar hann ferdinni til fyrr
10 nefn(d)s klaustrs. Var þar tekit vid honum vegsamliga af meistörum stadarins ok rædismonnum, feck hann ok inngongu i klaustrid, er hann beidde. Ok er hann var inngenginn i klaustrid, bydr hann, at öll conventin kome i syn vid hann. Mædr munklifissins flyttu þvi miok ok sögdu honum, þa er allar voru þar komnar. En hann
15 ser eigi fyrr nefnda mey ok ser fyrirheitna, ok frettir hver fra se. En þær kvadu allar þar vera. Þa grof hann at enn glöggligarr.» «Heyr, heilagr fadir, sögdu þær, ok true, at öll convent vor er her samankomin. Enn höfum vær eina heimaska i sodhuse.» Sa var sidr þeira at kalla hana diöfuloda. En er hann heyrði þetta,
20 bad hann leida hana i syn vid sik. Ok er hon var kollut, færiz hon undan ferdinni, þviat hon vissi reyndar af gudligri vitran, hvar af gerdiz. Þar næst var hon skylldut til ok sagt, at inn helgi Ipoterius girntiz at sia hana, en hann var hardla heyrinkunnigr ok mikils nafns. En er hon var færd framm fyrir hann,
25 ok hann sa asionu hennar vafða med tautre, fell (hann) til fota henne ok bad hana blezandar. Hon fell þa framm ok mællte: «Þer eigut, herra, mik at bleza.» Systrnar furdudu ok sögdu til hans: «Vil eigi, heilagr fadir, at þer sva mikla meingerd, þviat þesse er heimsk, er þu ser.» Hann mællte þa til þeira: «Þer erut at sönnu
30 helldr heimskar, en þesse er allra var drottning, ok þess bid ek gud, at ek audlimz at vera henne likr a domsdege.» Ok er systr heyrdu þetta, fellu þær framm serhveriar fyrir hana ok iatudu grein(i)liga syndir sinar ymisligar ok badu liknar. Onnur sagðiz hellt hafa yfir höfut henne sodinu, er hon hafði skolat skutil sinn;
35 önnur kvez hafa halslostid hana, en önnur fyllt nös hennar af mustard; iatudu sva sidan ymissar ut ok ut. Hinn helgi Ipoterius bad þeim ollum liknar, ok for heim sidan. En guds ambatt þottiz eigi mega bera dyrd þa ok vegsemd, er² systr veittu henne ok trude sik mundu þyngiaz af ymissum þeira undanfærslum ok

afsakan, ok því geck hon ut leyniliga af klaustrinu. En hvert er hon hefir farit, veit enge madr, edr hvar hon hefir stadar numit, edr hverium enda hon hefir lyktad sinu life. Heyrdu þer nu, hversu verdugr ok þægr er litillætis kraptr fyrir gudi, ok hversu þesse audgætliga mær þoldi med lægd meinmæle ok motgördir, högg ok hraka, ok gördiz þar af verdug eingiligrar hugganar, svat öll conventin hirtiz af hennar einnar styrkd. En hinn helgi guds madr gerdiz af godum betri. Kynniz her af nogliga, hve naudsynlikt er litillætíd, ok flytr þat þa enn meira verdleik til formanna ok undirmanna, ef þeir geyma þessa vandliga ok elska þat mikilliga, svat sa er stionnar, biode med litillæte ok gudrædzlu, en eigi med grimd edr akefd. Stendr her ok nær heyrande vottr, er þar af kennir.

225. Sva sagdi einn gamall madr: Ef nockurr vill boda brodur nockura athöfn med gudrædzlu ok litillæte, þa gerir brodur þat mal fusan at fylla med godfyse hitt, er bodit er, þvíat eigi ma oavaxtsamt vera mal kennandans, þat er dygd gudligs elskuga tendrar upp fyrir innan. En ef einnhverr vill syna matt sinn ok rikdom ok boda brodur utan gudrædzlu, þa lætr gud hann hvarke heyra ne gera þat, er hann bydr, þvíat opinbert verdr þat verk, er af gudi geriz, ok sva verdr opinbert þat, er af valde ok villd legz æ; þvíat þat er af gudi, er byz af litillæte ok bæn, en hitt geriz af oreinum anda, er fram ferr med valde, æde edr oroa. En þat er embætte inna ædre manna at ahyggiaz um þat iafnan, at þeir mege at rettu meirr af formenzkunni elskaz en ottaz, ok syne helldr undirmonnum sætleik litillætis en matt velldissins, svat af snidiz hiartarotinni riklyndissins herde, (ok) veki af þeira kostgæfe briostföst elska undirmennina til kraptaverka utan drambanar stærð; stille hogvære reide hugskotzins med afle ofalsadrar astar, þvíat vitleyse er þat likt, ef einnhverr girniz at drottna odrum ok drotne eigi adr reidne [sialfs sins.† Skal þat godr hirdir eigi syna greimleiks þunga, hve mikit hann ma, helldr hve miok hann elskar, þvíat því meirr sem hann elskaz, því lofigri provaz hann, þa er raundagrinn kemr. Heyre höfdingiar þat, er fyrir nöckurn snotran mann er mællt til þeira: sem einn af þeim verande settu þeir þik hertuga mille sin, þvíat oreinn er hverr, er upp hefr hiarta sitt. Minniz stionarmenn, at þeir eru iörd, ok stæriz eigi, helldr nemi þeir at mer, þvíat ek em miuklyndr ok litillatr i hiarta; ok ef þeir vilia þiona til litillætis konungs, þa siaz þeir vel um iafnan at varaz drambanar skeyte. Ma nu sa sem less skoda, hveria godfyse gerir undirmanninum litillæte bodandans; batnar

† [sins sins *Cd.*

þar fyrir hvorr af annars gætzku, at annarr bydr med litillæte, en annarr hlydir med godfyse. Fare þvi framm tveir lampar ok tvær kertistikur, þat eru þeir menn .ii., er reyna, hverssu annarr batnar af annars litillæte, ok annarr af annars hlydne.

5 226. Brodir sa, er Pistus het, kallaz komit hafa, ok .vii. brædr med honum, at sia .ij. fedr, er sva hetu Or ok Atrem, ok batna af þeira gæzku. Abote Atrem hafdi ina hæstu lydne, en Or id mesta litillæte. Þesse brodir Pistus segiz verid hafa nockura daga at skoda dygdir þessa fedra, ok lez seed hafa einn furduligan
10 lut, er Atrem gerde. Nöckurr madr hafdi fært þeim fisk, ok vilde Atrem matbua hann fodur Or, er þeira var ellri, ok hafdi knifinn i fiskinum til sundrskurdar, er abote Or kallar med nafne tysvar. Nu skundade hann sva miok ferdinni, at hann let knifinn standa i fiskinum ok villdi eigi i sundr skera. «Þessa hlydne hans furd-
15 ada ek, sagdi brodir Pistus, hvi hann bad hinn eigi bida, medan hann sundrade fiskinn, ok spurda ek, hvar hann hefde fundit sva mikla miskunn lydninnar.» Hann svarar ok kvat eigi sina vera, helldr þess gamla fodur, er allt tok med litillæte þat, er hann gerde, «ok iafnvel muntu þat mega (sia), sagdi abote Atrem, med
20 raun, hverssu hann lofar med sinne hlydne ok litillæte min mistæke.» Steikir hann sidan fisk med villd sinne, svat onytt var, ok setti fyrir abota Or. Eu hann át ok talade ecki um. «Syniz þer eigi gott, fadir?» sagdi Atrem. Hinn kvad: «Hardla gott.» Eptir þat steikte hann litid af fiske hardla vel, ok kvez þvi tapat hafa i
25 i steikingu. Abote Or svarar, kvat þa hafa illa tekiz. Sidan sneriz abote Atrem til min, sagdi brodir Pistus, ok sagde: «Nu mattu sia, sagdi hann, at hlydne, þa sem þu eignadir mer, vinnr litillæte þessa ins gamla fodur, þviat ecki gere ek sva litilliga, at eigi taki hann med þöckum, ok vænte ek fastliga, ok true ek mik
30 munu hialpaz af hans litillæte, þviat ek verd af þvi lydinn.» «Nu mun ek, segir brodir Pistus, þviat ek hefe hugfest þeira litillæte, kostgæfa¹ at fylgia hvarstveggia fotsporum, sem ek þickiumz mega.» Ma her heyra menn mikillar styrktar, er hvarr predicar annars dygd, en hylr sina hlydne; forduduz þeir sva ræsnina, at hvarr
35 eignade odrum annars dygd sinn verdleik. Skile þvi sa er less, hvat² gods vinnr midlan astarinnar, þa er annarr tekr med þöck annars vanhyggiur sem godfusliga þionustu, ok hverr er sterkan hug vill hafa af sinne lægd en annars hæð³, þa (heyri) hann þat, er her fylgir.»

40 1 kostgæfe ek *Cd.* 2 hvart *Cd.* 3 hat *Cd.*

227 Brodir nòckurr kom til ins sæla abota Sisosij i fiáll ins helga Antonij, ok er þeir tóludu, sagði brodir til abota Sisosij: «Komtu enn eigi, fadir, til iafns verdleiks við abota Antonium.» Fadir Sisosius svarar: «Ef ek fengi eina hugrenning ins helga Antonij, þá munda ek þickiaz sva heitr sem elldr ok ottaz ecki 5 tilfelle þadan fra, en þó veit ek deile a þeim manni, er með erfíde færri borit hugsanir sínar.» Skodaz her af, hverssu þesse helgi madr provade annars verdleik en lægde sinn. Heyrum annat líkt dæme, er her fylgir.

228. Eitt sinn er inn helgi Arsenius frette nockurn egipzkan 10 mann olærdan af hugsanum sinum, heyrde þat annarr madr ok mællti til heilags fodur: «Hvi spyrdu þorpara þenna at hugsanum sinum, sva ròskr sem þú ert upp a girzka tungu ok latina ok sialfs þins samvizku?» Arsenius svarar: «Hefe ek kunnleik hvarstveggia mals til veralldarinnar girz(!) ok romverskz, en til 15 verdleiks kann ok eigi stafrof þessa þorpara.» Se her, hverssu þesse afvirðir eiginligan verdleik ok lægir sik, at hann mikle annars gæzku með affoockan til naungsins, er sva algerver(!) skipade annan i sinum dome at (gera) audgætligan sialfan sik ok affeitligan. Fagne af sliku trulyndir leikmenn, þeir er verdleik 20 mega framm bera fyrir bokliga skilning, sem skyllða krefr; skile ok klerkar, at truan samtengd litillætinu helpr mannum meirr en boklig skilning. En hvat litillætíd se, þá er her nærr meistare, er þat kennir.

229. Einn alldradr madr var spurdr, hvat være litillæte. Litillæte, 25 kvat hann, er mikit verk ok gudlíkt¹, en þesse er gata litillætís at taka upp líkamlíkt erfíde ok skilia sik þá syndugan ok lágan ok ollum audgætligra. «Hvad er þat, fadir, kvat brodir, at vera undir ðllum.» «Þat, sagði hann, at vera lægri ok affeitligri odrum ok hyggia helldr at sialfs sins syndum en annarligum, ok bidia gud líknar 30 æan affate, þviat sva lengi ser madr eigi sialfs sins syndir, sem hann aktar annarligar.»

230. Einn alldradr madr var sa i morkinni, er sagði með sialfum ser, at hann munde vera algerr i dygdum, ok þvi bad hann sva til guds: «Syndu mér drottinn, ef mik vantar nòckut 35 a algerleik, at ek inne þat i verke.» En gud litillætte hugskot hans sem með varygd, at honum yxi eigi af algerve sinni stærd edr ræsne, ok sagði til hans: «Far til hiardreka, þess er ek vísa þer, ok mun hann segia þer, hvat þú skallt gera.» Ok hann for

¹ gudlíkg *Cd.*

þegar. En er hann er a ferdinni, kom rödd yfir hirdinn, su er sva sagdi: «Einsetumadr, sa er þu kant, kemr til þin skiott at leita ráds vid þik um saluhialp sina; en þu skallt bioda honum at taka svipu ok fara at giæta svina þinna.» Þessu næst kom inn
 5 gamli fadir ok kvaddi dyra, geck inn því næst, ok heilsuduz þeir; bad þa þegar heilagr fadir fehirdinn hialpræds fyrir sal sinni. Fehirdirinn fretti, ef hann munde hafa þat, er hann legdi til. Heilagr fadir lez vist hafa mundu. «Tak her þa svipu, kvat hiardrekinn, ok far at geyma svina minna.» Þetta sama hefir
 10 einsetumadr. En allir þeir, er kunnu ok heyrnt höfdu krapt hans ok nu sa, at hann giætte svina, sogdu sva med ser: «Se þenna mikla einsetumann, er slik frægd var med sannindum fra flutt; hræriz hiarta hans ok kvelz af diofle, er hann gætir nu svina.» Einsetumadr fagnade, er hann heyrde slikt, ok rygdiz hvarki i
 15 hiarta ne asionu. Nu sa gud, med hveriu þole hann bar brigzle manna ok meinmæle, ok baud honum at hverfa aprt til einsetu sinnar. Gerdiz her sva, at sa sem lofigr for i brott, hvarf enn lofsamligri aprt.

231. Eitt sinn komu illvirkiar til klaustrs eins alldrads mannz
 20 ok sogdu til hans med æde mikille: «Til þess eru ver her komnir at eyda ollu þinu goze ok hafa brott med oss.» «Takit synir, kvat hann fadirinn, þat sem ydr syniz.» Þeir ræntu hann ollu því, er þeir fundu, ok foru i brott sidan. Ok er þeir voru i brottu, fann heilagr fadir siod nöckurn, er folginn hafde verid, ok for eptir
 25 þeim med kalle miklu ok mællte: «Heyrit, synir, takit þat er þer hafit gleymt.» En (er) þeir sa sva mikla þolinmæde heilags fodur, baru þeir aprt allt þat er þeir höfdu rænt, ok sogdu sva med ser: «Sannliga er (sia) guds madr.» Gerdu þeir sidan idran ok bættu sitt sidferde at senu sva miklu þole heilags fodur. Vard
 30 her sva, at af eins truartrausti ok algerleik leidrettuz margir til lifs. Ma þa enn audmiukligarr slikt truaz, ef fleire kompanar ganga framm klæddir med þessum krapte þolsins. Ok er² því (næst) id fiorda dæme, þat er her fylgir.

232. Einn gamall madr var i kofa sinum, sa er litt geymde
 35 at heilsu sialfs sins likama ok hafdi þat til atvinnu, er hann gerde [fle]ttur edr duk um daga. Þa er sva hafdi framm farit um hrid, kom brodir nockurr at byggia hia honum, ok gerde sa ok duk a dag, ok neytti inn gamle madr verd hans i vine, en brodir³ litit af braude a kvelldit, þott hann ynni a daginn. Ok er brodir hafdi

40 1 hættu Cd. 2 her Cd. 3 brodur Cd.

þolat .iij. vetr, talar hann med ser: «Ek em klædlauss ok mæddr af matleyse ok hungri, mun ek verda at fara i brott hedan.» Þvi næst hugsar hann med ser: «Hvert mun ek fara? Ma at betra se at sitia med brodur þessum sameiginliga, þviat ek sit fyrir guds sakir, þess er mer ma senda þegar nóckura hialp ok huggan, er hann vill» Ok er hann hugsar þetta med ser af ollu hiarta, vard honum eigi at valiug, þviat guds engill stod hia honum ok bad hann alldri brott hverfa, «þviat ver munum koma til þin a morgin, ok mun geraz hialp af vorre vitran.» Um morgininn sagdi hann til ins gamla mannz: «Far eigi fra mer i dag, þviat ek vænte, at englar guds mune koma at skilia mik fra heiminum.» En er sa time kom, at inn gamle madr var vanr at kaupa vin i bænum, sagdi hann til brodur: «Eigi munu þeir koma i dag eptir þer, þviat nu er lidinn timinn.» Brodirinn kvad þa sannliga koma mundu, þviat hann trude fastliga, at sa var enge falsare, er honum het þvi. Ok er þeir mælltuz þetta vid, sofnade brodir sælliga til guds. En inn gamle madr flaut allr i tærum ok sagdi: «Hosson mer, son minn, hosson mer veslum, er sva lengi hefir lifat vid vanrækt, en þu eignadiz ónd þina i þolinmæde fyrir skamma tilstundan.» Vard sidan inn gamle munkr hofsamr ok loffigs lifnadar, leidde hann sva brodur þol til heilsu ok hialpar. Fylgir her ok likt dæme, hversu þol lærisveinsins med lægd veitir meistaranum betr-anliga hæd.

233. Einn alldradr madr atti lærisvein lofsamligs lifnadar, ok þott inn gamle madr ræke hann ut stundum i reidebolu, þa beid hann uti iafnan. Eitt sinn er sva hafdi farid, ok inn gamle madr fann sveininn ute sitianda, komz hann vid fyrir hans þol ok bad liknar med tarum ok sagdi til sveinsins: «Sannliga ertu minn fadir, þviat þol þitt sigrar litilleik minn. Gæcktu nu inn, ok skalltu hedan fra vera minn fadir, en ek þinn son, þu meistare, en ek lærisveinn, þviat þin verk syna þik ellra, ok æska þin sigradi elle mina.» Hugleiddi inn ungi madr her af, at ver skyldim helldr af meinmælum fagna en kveina.

234. Einn alldradr madr sagdi sva, at sa brodir hefir meira verkkaup, er allan hug leggr undir hlydni andligs fodor, en hinn er einn samt rædz i eydemork.

235. Abote Antonius sagdi, at sva sem fiskar deyia skiott a þurru etcet.¹; þviat sva byriar oss at fara til kofa vars sem fiskinum til siofarins, at vær gleymin eigi inni idre geymslu af seinkan

¹ *Jof. ovenfor Cap. 103 S. 591.*

apthvarfsins. Ok enn sagdi hann, at sa er sitr i einsetu, er frials fyrir þrimr abarningum, heyrnar, mals ok synar, en hann heyrir at eins ok hefir hiartans orrostu.

236. Abote Arsenius, þa er hann var enn i keisarans höll, badz hann sva fyrir til guds: «Greidtu mik, drottinn, til heilsu.» Þa kom yfir hann rödd, su er sva sagdi: «Arseni, fly mennina, ok muntu hialpaz.» Ok sidan sneriz hann til munkligs medferdis ok hvarf or hallinni. Sidan badz hann sva fyrir sem fyrr: «Heyr þu, drottinn, ger mik heilan.» Þa mællte enn gudlig rödd til hans: «Fly, þege, hvilz, þessar eru rætr til at misgera eigi.»

237. Abote Daniel af þeim stad er Fara het, lærisveinn ins helga Arseni, sagdi sva: Aboti Arsenius fadir vorr flutti oss af nöckurum Scithiocus manni, þeim er mikilligr verkmaðr var, en faskyrr i tru, ok villtiz af vankunnan ok sagdi: «Eigi er braud þat er ver bergium likame Kriz.» Tveir gamlir fedr heyrdur þat, er hann mællte, ok vissu verk hans skir ok rein, ok vissu at hann talade þetta meinlausliga fyrir favitru, ok komu til hans ok sögdu: «Abote, vid höfum heyrtr otru ord af einum manni, sva at hann sagdi, at braud þat er vær bergium, se eigi Kriz likame, helldr mynd likams.» Inn gamle maðr svarar: «Ek em sa er þetta hefir mællt.» Þeir badu hann ok mælltu: «True eigi sva, abote, helldr hizig sem almennilig kristne bydr oss, at ver truim þat vera holld Kristz, er ver bergium i brauds asionu. En þat er med sannleik en eigi mynd blods hans, er ver bergium af kalek, ok sva sem gud gerde i upphafe manninn eptir sinni likneskiu, sva skulum vær trua med sannleik, at þat er holld ok blod Jesus Kriz, er ver berg(i)um i asionu brauds ok vins.» Inn gamle fadir mællte: «Eigi mun ek trua, nema ek verda myktr med skynsemd.» Þeir sögdu þa til hans: «Bidium ok til guds þessa viku, ok truum ver, at hann birtir oss af þessu stórmerke.» Inn gamle fadir tok þessu med fagnade, ok foru þeir heim med fagnade i kofa sina. Ok bad inn gamle fadir sva til guds: «Drottinn, þu veitz, at ek em eigi af illzku otrurr, helldr bleckiumz ek af ovitru, birtu mer, drottinn Jesus Kristr, þetta stormerki.» En hinir ellri badu sva: «Drottinn Jesus Kristr, birt inum gamla fedr þetta, at hann true ok glate eigi erfide sinu.» Gud heyrde bæn þeira. Ok er vika var lidin, komu þeir til kirkiu a sunnudag, ok satu allir samt a einum bed, ok inn gamle maðr a millum þeira, ok lukuz upp skilningar augu þeira, svat þa er æa heilagt alltare var framm latin

oblatan, syndiz þeim þrimr, sem sveinn einn vøre, ok er prestrinn retti framm hondina at briota heilagt braud, þa steig guds engill nidr af himne ok hellt a sverde, ok sneid i sundr sveininn ok steyppte blodinu i kalekinn, ok braut prestrinn af helgu braude litla limu, sva at hratt hold ok blodugt var gefit inum gamla fedr, er hann geck innar mille annarra heilagra manna. Ok er hann sa þat, kallade hann hátt ok mællte: «True ek, drottinn, at þetta er hold þitt ok blod.» Ok þegar er hann hafdi þetta mællt, þa vard þat hold, er hann hellt æ, med stormerke at braude, ok bergde hann þvi ok gerdi gudi þackir. Þa sögdu hinir gömlu fedr þessum hætti til hans: «Gud veit natturu mannzins, at hann ma eigi eta hratt hold, ok þvi snyrr hann holdi sinu i braud, en blodi i vin, til handa þeim er med tru taka.» Ok gerdu þeir gudi þackir fyrir inn gamla fodur, er hann let eigi fiandann fyrirfara ollu hans erfide. Ok fóru þessir þrir fedr allir samt heim i kofa sina med vinattu.

238. Þesse same abote Daniel sagdi af odrum miklum fedr i inum idrum halfum Egiptalandz, at hann mællte medr einfelldu, at Melchisedech vøre guds son. Þetta var flutt fra hans fyrir inum sæla Cirillo erkibyskupi Alexandrie borgar, ok kendi hann vera kraptamann sva mikinn, at hvad sem hann bæde af gudi, mundi hann birta honum, þott hann segdi honum med einfelldu; ok þvi lagde erkibyskup hug æ at snua honum rettleidis ok sagdi sva til hans med spekt sinni: «Abote, hugsan min sagdi mer, at Melchisedech er guds son, en önnur hugsan sagdi, at hann se guds son, helldr höfðinge kennemanna guds. Nu senda ek þvi til þin, at þu bidr gud birta þer, hvart Melchisedech se gud edr madr.» Enn gamle madr frammeggiadr sva diarfliga med trauste, at gud munde veita honum, hvat er hann beidde, bad byskup gefa ser þriggia daga frest, lez þa mundu segia honum sannleik af þessu. For hann sidan brott ok bad til guds. Inn sæle Cirillus visse, at mikils verdleiks var inn gamle fadir, ok at gud mundi birta honum þetta. Eptir þria daga kom inn gamle fadir ok sagdi byskupi, at sannliga var Melchisedech madr. »Hvar af veiztu þat?» sagdi byskup. Heilagr fadir svarar: «Gud birte mer alla höfudfedr fra Adam til Melchisedech, sva at þeir stodu fyrir mer. Sidan sagdi engill guds mer, hverr Melchisedech var, ok treystumz ek þvi, at hann er madr.» For inn gamle fadir sidan braut fra bysk-

upi ok predicadi sialfr, at Melchisedech være madr. En inn sæle Cirillus vard því hardla feginn.

239. Abote Arsenius sagdi optliga: Ek idrumz, er ek hefe talat, en ef ek hefe þagat, þa em ek i hvilld, ok idrar mik eigi, s ok ef vær höfum leitad drottins, mun hann birtaz oss, en ef vær höfum halldit honum, er hann med oss.

Explicit vitas patrum.

Navneregister.

(b betegner anden Del).

- Abaciensis, þorp, 628.
Abagarus 24.
Abbacuc 216. b 7. 248. 647.
Abel 298. 299. b 262.
Abiathar b 260—262. 271.
Abibas b 299. 301.
Ablavius b 32. 33. 102—106.
Abraham 75. 190. 244. 247. 423. 482.
602 (636). 604. 665. b 47. 81. 263.
293. 294. 490. 552. 624.
— abóti, b 593. 594; lærisveinn
Sisosii b 625.
Abrincus, staðr, 704. 707. Abrincensis
byskup 705. 708.
Achasius b 198.
Acheron 337.
Achillas b 578. 591.
Adam 234. 298—300. 350. 568 (592.
623). 678. 680. b 1—3. 6—9. 11.
12. 17. 18. 102. 670.
Adriaticus Sinus 693.
Adriaticus, höfn, b 31. 98. 107. 121.
148.
Adrianus, 369. 370. 374. 376. 202. 210.
Aelli 385.
Affrica 47. 129. 652. b 35. 55. 141.
Afrodisia 1. 2. 7.
Agapitus, pávi, 221; subdjakn, 174.
422—425; son Eustachius b 195.
200. 209.
Agareni = Saraceni 546.
Agatha 1—6. 7—14. 393. 433.
Agathon b 517—519. 569—571. 582.
621. 631. 647.
Agaunum, staðr, 646. 651.
Agðanes b 177.
Aglais 23.
Agnes 15—22. 569 (593. 624). b 255.
Agricolaus 257. 260. 265. 266. b 211. 5
214. 216.
Agulandus 690.
Alani 36. 43. 60 (Halani).
Albanus b 289—291.
Alexander b 289—291. 10
Alexander ok Sisinnius, píslarváttr,
50. 51.
Alexander 82. 99. 101. 400. 486. 609.
b 107. 187. 372. 448. 452. 455.
508. 565. 602. 670. 15
Alexis, Alexius 23—27.
Alfifa b 172. 173.
Alippius 128. 129. 132—136.
Alkon, bær, b 123.
Alleburgis 550. 20
Allisium 550.
Amachius 285—293.
Alphes 42.
Amalphia b 151.
Amandus 644. 645. 25
Ambrosiana, kirkia, 49. 50.
Ambrosius, abóti, 653; byskup, 15. 28
—54. 128. 135. 142. 514. 605. 615.
— jarl 29.
Amesia, borg, b 310. 30
Ammon, munkr, 92. 93. b 378. 406—
410. 435. 476—478. 620. 630.
Ammonus (Ammonas) b 460—462. 650.
Amon prestur b 86. 121—123.
Amoti b 29 s. Amon. 35
Anastasius 189; i Lucrina, 365. 366;
aboti b 533—535.
Anatholius 563 (586. 619).

- Anconitana, borg, 186. 187. b 150.
 Andegaunensis, herað, 666.
 Andreas, byskup, 222—224; postoli,
 380. 382.
 — Guthormsson b 179.
 Andracacius, Androgacius 36. 53. 616.
 Andronika, herað, b 25.
 Angli 384.
 Annennimus 31.
 Ansegarius 672.
 Antikristus 712. b 8. 13.
 Antinum, borg, b 433.
 Antiochia 311. 437. 475. b 55. 148.
 245. 661.
 Antiochus 360. b 85. 198.
 Antonius 55—121. b 183. 185—191. 435.
 436. 465. 476. 479—483. 535. 537.
 568. 577. 589—591. 597. 601. 602.
 606. 607. 623. 631. 635. 659. 666. 668.
 — blindr maðr, b 115. 116.
 — rómverskr höfðingi, b 185.
 Anuph b 424—427. 619.
 Anþekia = Antiochia 363. b 40. 44.
 Apelles b 437. 441.
 Apollo, goð, 105. 419.
 — abóti, b 636. 637.
 Apollonius b 383—408. 524. 525;
 djákn b 453—455.
 Appia, leið, 383. 425. b 234.
 Appodonia, kirkja, 697.
 Aqvensis, borg, 547; herað 548.
 Aqvilegia 37. 38. 43. 617.
 Aqvina, Aqvinnensis 168 (212). 224.
 Aqvinius 661.
 Aqvitania 313. 532. 547. 552.
 Arabia b 55.
 Aran b 293.
 Arbogastes 41—44.
 Arborius 562 (584. 616). 630.
 Arcadius 46.
 Arcadius ok Honorius 23. 25. 45. 148.
 b 546.
 Archelaus 94.
 Archemius b 86. 123.
 Archiman b 86. 88. 89. 90. 95. 121.
 —123. 125.
 Arelaten, Arelatensis 313. 532. 533.
 Arena 704. 706. 710.
 Argentarius, fjall, 227.
 Arimathia b 8. 17.
 Ariston b 229.
 Armenia b 55. 85.
 Arnaven, Arniven, b 114. 118.
 Aroel b 260. 268. 272.
 Aron 300. b 295. 332.
 Arpinio b 97.
 Artheman b 29. s. Archiman.
 Arriani, Arrianite, Arrius menn 99.
 100. 111—113. 116. 144. 611.
 Arrius 609.
 Arsenius b 546—550. 565. 566. 630.
 631. 634. 646. 666. 669. 671.
 Arseontus, herað, b 452.
 Arusica 532. s. Aurasicensis.
 Asia 365. b 55. 139.
 Askalena b 304.
 Assiria b 55.
 Aspasius 19. 20.
 Ásta 396.
 Asverus 464—467.
 Athanasius 110. 112. 119. 421. 609. b 189.
 — munkr b 50. 52.
 Athenis borg 312. 513. b 576.
 Athesis, á, 229.
 Atlides, fjall, b 575.
 Atrem b 665.
 Attaphala, þjóð, b 97.
 Audbertus 704. 706—708.
 Audurus (Auctuctus), boer, b 307.
 Augustinus 47. 122—152. 513. 521. 525.
 — byskup b 302. 308.
 Aunan b 260. 264. 265. 271.
 Aurasicensis 537.
 Aurei Sancti 654.
 Aurelianus 604 (639).
 Auspicius 571 (596. 628).
 Austeriacus, þorp, 703. 710.
 Austrhalfa 643.
 Autisiodorensis, þorp, 664.
 Avianus 673.
 Avicianus 570 (595. 626). 628.
 Avinion (Avicnon) 533. 536.
 Avitus b 302.
 Auxons (Auxanus) 29.
 Babilon 368. 479. 690. b 384. 659.
 Baiuno 707.
 Balacius 113. 114.
 Baldilo 548.

- Baldo 370. 417.
 Baldvini 693.
 Bannadius b 223.
 Bar (Bór), Barim b 40. 41. 44. 147.
 150—152.
 Baresnes b 148—150.
 Barbara 153—157.
 Barrochia, þorp, b 151.
 Basiliscus b 60. 61.
 Basilius 185. b 647.
 Bassus b 307.
 Beatrix b 229.
 Beda 513. 526. b 297.
 Beelzebub b 6. 12.
 Beluacensis, borg, 313.
 Benedictus, af Nursia, 158—178. 200
 —219. 239. 642. 659—665. b 41.
 147; pávi 385. 386; ungr maðr i
 Campania 228. 229.
 Beniamin b 260. 267. 272.
 Benus b 379.
 Bereroina, staðr, 440.
 Bergr Sökkason b 49. *jvf.* Sökkason.
 Berithus, borg, 308.
 Berticiamnus 660. 665.
 Bertulphus 670. 673. 675.
 Besarion b 597. 598. 650.
 Bethania 513. 514. 521. 522. 535.
 Bittinia b 55. 56.
 Bizancium b 277. 278.
 Björn stallari b 168.
 Bláland 72. b 341. 394.
 Blasius 256—271.
 Blazön, þorp, 673.
 Blökumanna vellir b 175.
 Bonachum, dýr, 534.
 Bonifacius 190—193; pávi b 53. 54.
 Bonus 700—703.
 Bor s. Bar.
 Boskus, þorp, 671.
 Brandanus (Brendanus) 272—275.
 Brandr Þórarinsson 295—297.
 Bretar 330.
 Bretland 35.
 Brictius 574 (600. 633).
 Brinka b 310. 311.
 Britannia 532. 652.
 Brúsi b 160. 161.
 Bucellinus 182.
 Burgundia 547.
 Caldea b 293.
 Calisti kirkjugarðr 425.
 Calpurnius b 274. 275.
 Calvarie locus 306.
 Campania 182. 218. 223. 368.
 Candidus 645. 646. b 212. 213.
 Canusia, borg, 221.
 Cappadocia 260. 322. b 55. 211.
 Capua, Capoborg, 219. 239. 253.
 Caria b 55.
 Caricius 645. 652.
 Caritas 369. 371. 374. 375.
 Carnotinum, borg, 594 (625).
 Cartago 51. 125. 126. b 308.
 Cassinum (Montakassin) 165 (208).
 Cassius 645. 651.
 Castorius 185. b 229. 231.
 Castrum Lautonis (Nautonis) 549.
 Castulus b 233. 234.
 Catacumbas b 235.
 Catanensis (-sium), borg, 6. 13. 433
 436.
 Cecilia 276—297; kona Harderadi
 666.
 Cedron b 140. 141.
 Celestinus 122.
 Celius, fjall, b 237.
 Cellia b 459. 507. 525.
 Celsa b 226.
 Cendimus, boer, b 119.
 Cennonicus, borg, 628.
 Cenomannum 532.
 Centucelensis, borg, 243.
 Ceren, staðr, 114.
 Cernobius 225.
 Cesar Augusta, borg, 545.
 Cesaria 322. b 308.
 Chore, á, 547.
 Choronius b 463.
 Cicero 123.
 Cilicia b 55. 293.
 Cilinia b 222 223.
 Cimera, fjall, b 56.
 Cinomannica 660, *jvf.* Cenomannum.
 Ciparicus, boer, b 119.
 Cipr 525, *jvf.* Kipr.
 Ciprianus 126. b 183.
 Cirene, Cirenenses b 293. 341.

- Ciriacus, boer, 424.
 Cirilla, 431. 432.
 Cirillus b 303. 305. 670. 671.
 Cirinus b 245.
 Clarus Mons 703.
 Claudiomacus 567 (591. 623).
 Claudius b 228. 229, s. Klaudius.
 Clemens 313. 418. 421.
 Clemens kirkia b 173.
 Cleonicus b 313.
 Cleopatra b 185.
 Cololensis 686. *jvf.* Kaselensis.
 Colonia Agrippina 651. 654. 655.
 Comestor 515. 520. 524. 527.
 Concober 353.
 Concordia 431.
 Condatensis (Condatensis), borg, 601 (635).
 Constancia 21. 22. b 255.
 Constancia, kirkja, b 255.
 Constancianes b 305.
 Constancius, byskup, 168 (212). 224; frændi Bonifacius 192. 194. 195; heilagr maðr 186. 187; konungr, 302. 607. 653; son Constantini keisara 609. b 256.
 Constans 609. b 256.
 Constantinus keisari 109. 256. 302. 303. 575. 607. 609. 653. 654. b 30. 33. 85. 97. 101. 103. 105. 107. 249—259. 273. 276—278. 305. — son Constantini keisara 609; son Eraclii b 54.
 Constantinopolis b 85. 513.
 Copiosus 383. 384.
 Copres b 410. 411. 419—424. 433.
 Corinthis 221.
 Cornelius, pávi, b 183; hundradshöfðingi b 193. 204.
 Crescencia b 333.
 Crescencianus 424. b 229.
 Crisconius 45.
 Criserius 251.
 Cromatius b 229.
 Crux Christi, kirkja, b 154.
 Cura Pastoralis, bók, 390.
 Dacianus, dómandi b 99; jarl 321—325.
 Dacius 221.
 Dagr b 165. 166. 168.
 Dalmatica, staðr, b 151.
 Damascus 205.
 Damasus, pávi, 611.
 Dane (Danae) 104.
 Daniel, spámaðr, 80. 110. 216. 247. 441. 649. b 87; ábóti, b 547. 549. 631. 646. 669. 670.
 Danir b 158.
 Danmörk b 174. 176.
 Danubius (Duná) 36. 53. 303.
 Dathan, Choreb ok Abiron b 261.
 David 39. 73. 86. 98. 213. 388. 526; b 5—7. 109. 266. 357. 624. 633. 643. 658.
 Debathalia b 301.
 Decius 422. 424. 426—432. b 183. 236—239.
 Defensor, byskup, 558 (579).
 Deiri 385.
 Delagabri, akr, b 299.
 Deligandus 690.
 Deulchum, þorp, b 484
 Dialogus, bók Gregorius, 390. b 141. 631. 641.
 Diana 105; b 90. 91.
 Didimus b 463.
 Dioclecianus 301. 302. 363—365. 400. 436. 643. 644. 714. b 234. 327. 330. 331. 332.
 Dionysius, byskup, 29. 312—321. 532; pávi 432.
 Dioscorus 153—156; prestur b 456. 461. Dioscorus ok Crescencius b 86. 115. stræti Dioscori b 99.
 Doek b 260. 266. 272.
 Domicianus 315. 321.
 Dompnulus 665.
 Donatistæ 144.
 Donatus, prestur, 51; konungr 353.
 Dorathus 323. 324.
 Dorothea, Dorathea, 322—328.
 Dram (Dröfn) 397. 399.
 Draumar b 86. 87.
 Duggall 330—362. 686—688.
 Duná s. Danubius.
 Dyrumdali, sverð, 691.
 Ebbo 671.
 Ebron 298. 300.

- Ecclesiastica Historia b 53. 476.
 Ecclesiasticus, bók, 63, 236.
 Edissa, borg, 24, 440.
 Effesus b 55. 236. 238. 239.
 Effide 158 (200).
 Effron b 294.
 Egenus 464.
 Egiptaland, Egiptus 73. 437. b 55.
 107. 183. 335. 485. 613. 638. 642.
 661. 670.
 Egiptium Mare b 55.
 Einarr Guthormsson b 179. 180.
 Einarr Þambaskelfir b 171—173.
 Eindriði ungi b 174.
 Eleanus 644. 645.
 Elena s. Helena.
 Eleusinus b 307.
 Eleutherius, ábóti, 230; byskup, b 302;
 djákn 241. 313. 315—321; munkr
 381.
 Elgfróði, centaurus, b 186.
 Elias, ábóti, b 41. 45.
 Elisabet 75. b 64.
 Elisea (Elisia) 268. 271.
 Eliseus s. Heliseus.
 Eliveus b 31.
 Emanuel b 267.
 Emerenciana 20.
 Emeus b 29.
 Emilia, herað, 29.
 Emiliana 377—379.
 Emilius b 222.
 Emor b 294.
 Encaita, staðr, b 314.
 England 302. 330. 384—386. 391. 395.
 Englar b 158.
 Enoch b 7. 8. 262.
 Epaphras 542. 545.
 Epiphanius, faðir Nicholás, b 59. 60.
 61. 63. 66. 77; byskup b 635.
 661.
 Eqvitiu (Evicu) 161 (205); heilagr
 maðr 185. 186.
 Eraclio b 54.
 Eraclius, keisari, b 54. 56. 85.
 Erasmus 363—368.
 Ermes b 86.
 Esau b 216.
 Ethiopia 300.
 Etneus, fjall, 6. 13.
 Eudochius 542. 545.
 Eugenia b 35. 123.
 Eugenius 41—43; víkingr b 372.
 Eufrosinus 248.
 Eukarius b 306.
 Eulalius b 531—533.
 Eulogius b 436.
 Eumorphius 248.
 Euphimanus 23. 25. 26.
 Euphrates 299.
 Europa 36. b 55.
 Eusebia b 314.
 Eusebius 45; byskup, b 305; bróðir
 Ammoni, b 461.
 Eustachius, jarl, b 85. 100.
 Eustachius s. Placidus.
 Eustasius b 31.
 Euticia 433.
 Euticius 225; faðir Mauri, 659.
 Eutimius 32. b 461.
 Eutropius (Eutrophius) 532. 537. 669.
 Eutychiu 386.
 Euxinum, mare, b 55.
 Eva 298. b 604.
 Evagrius b 464.
 Evandi, staðr, b 27.
 Evantius 565 (588. 621).
 Evergiselus 655.
 Evodius 136. 562 (585. 617.)
 Exorincum, borg, b 379.
 Exuperius 645. 646.
 Ezechiel 64. 247.
 Fabianus b 231—234.
 Fabricius 323—328.
 Falkomus s. Valkomus.
 Fara, staðr, 669.
 Fargus 338.
 Fauskonius b 275.
 Faustianus 313.
 Faustus 125. 149.
 Favencium, borg, 42.
 Felicissimus 422—425. 661, b 229.
 Felix, byskup, 242. 573 (599. 632);
 pávi, 377. 378; son Claudii b 229.
 Ferucius 532.
 Fescennius Sisinnius 315.
 Fides 369. 371. 372.
 Finnur Arnason b 166. 168.

- Firmitana, borg, 367.
 Fjórir tigur riddara b 85; s. Quadraginta miites.
 Flaminea, gata, 383.
 Flavianus 42. 43.
 Flodegissus 668.
 Florenciana, Florentisborg 44. 50.
 Florencius, prestr, 163. 164 (507. 208). 255; riddari, 645. 651.
 Florianus 675.
 Florus 666—672.
 Flæmingjar b 176.
 Formiana, borg, 368.
 Foka, keisari, b 53. 54.
 Fortunatus, djakn, 51; prestr Manicheorum 140; auðigr maðr, 193.
 Frakkar 182. b 158. 176.
 Frakkaríki 547.
 Frakkland 313. 555 (576. 610). b 222.
 Francia 544. b 222. Franzeisar 645.
 Freyja 2. 370. 417. 569, 618. b 233. 328. 330.
 Freyr 422. 423. 425. b 328. 330.
 Frigg 13. 370. 618. b 328. 330.
 Frigida, Frigialand, b 30. 31. 55. 97. 98. 101. 103.
 Frigidianus 224. 225.
 Fritigil 45. 46.
 Fronto 90. 532. 539. 540. 542—544.
 Fundana, borg, 222. 223.
 Fundis, staðr, 181.
 Færeyjar b 159.
 Gaius b 232.
 Gabriel 75; a 62. 633. 660.
 Galathia 534; Galacia b 55.
 Galerius, konungr, 302. 653.
 Galicialand b 288.
 Galilea 528. 529; b 55.
 Galla, ríks manns dóttir í Rómaborg 241; ekkja, 248.
 Gallia, 120. 532. 644; b 222; af Gallis b 152.
 Gallinaria, ey, 556 (578).
 Gallus 569 (593)
 Gamaliel b 288. 297—299. 300. 301.
 Gandiacus 672.
 Garðaríki b 161. 162. 163.
 Garganus 693; fjall, 693. 695. 703. 704. 708. 711.
 Gefjon 16. 17. 370. 372. 373. 374. 417; b 30.
 Geirarðr, hertogi, 547. 548.
 Gelasius, pávi, 395.
 Geon, á, 299.
 Georgius Velliacensis, 532. 539.
 Germanus, byskup, 177 (219). 239. 253. 542. 545.
 — borgargreifsi 387.
 Gereon 645. 651. 622. 654. 655.
 Gervasius ok Protasius 33.
 Gildo 50.
 Gilhilmus lector, 148.
 Gillibjarkr b 319.
 Gizurr gullbrá b 168.
 Glannafofium, boer, 667.
 Glöð, klukka, b 174.
 Gnarim (Gnarum) Húna konungr 35. 53.
 Godolias b 260. 264.
 Gomorra b 47.
 Gordiana 377—379.
 Gothi 35. 36. 53. 167 (211). 182. 197. 228. 611; b 141.
 Gotland 397.
 Gracianus 29. 31. 34. 35. 36. 37. 52. 53. 54. 611. 616.
 Greci b 97. 118. 146.
 Gregorius 32. 179—255; 377—395. 515. 683. 685. 711; b 110. 112. 141. 143. 623; - enn fjórði, 395. - lærisveinn Benedictus 239.
 Grikkir b 175. 176.
 Grikkland 221. 513; Grikklandshaf b 158.
 Grimkell, byskup, b 159. 171. 172.
 Grímr Þorgilsson b 169.
 Grœningar b 161.
 Guðbrandr kúla 396.
 Guðrún Óspaksdóttir 295.
 Guenelun 690.
 Guncelinus b 317.
 Guthormr Gunnhildarson b 175; Guthormr grábarðr b 179.
 Hákon konungr 329.
 Halani s. Alani.
 Hallbjörn á Hvítársíðu í Hvammi 296.
 Halldórr b 179.

- Hallvarðr 396—399.
 Hálogaland b 164.
 Haraldr konungr Sigurðarson 396.
 b 177; Haralds synir gilla b 174.
 179.
 Hardemarus 666.
 Harderadus 661. 662. 666. 667. 673.
 Heinrekr, konungr í Englandi, b 315.
 317. 319; byskup b 318.
 — Gauta konungr b 225.
 Hel, öx, b 174.
 Helena 302—308. 607. 654. b 54. 257.
 258. 270. 274. 276.
 Helenus b 427—433.
 Helias 49. 183. 261. 423. b 7. 8. 190.
 400. 624; ábóti, b 433. 434. 564.
 630.
 Heliseus 74. 183. 215. 423.
 Heracles (Heracleon), herað, b 441.
 581.
 Herasmus s. Erasmus.
 Herbert, byskup af Norvík, 703.
 Herculus 643.
 Herena b 234.
 Herenus b 307.
 Heritus 125.
 Hermon b 86. 121.
 Hermopolis b 383.
 Herodes 204.
 Hiberia, herað, 249.
 Hilarius byskup í Frakklandi 556
 (577. 610); byskup af Ciscestare,
 b 317.
 Hilas (Hylas) b 327—330.
 Hirennius 532.
 Hispania 120. 546.
 Hjatland b 159.
 Hlíðir 396.
 Hneitir, sverð, b 173. 174.
 Homerus 404. b 72.
 Honoratus, prestur, 49. 661; heilagr
 maðr, 180—183.
 Honorius b 298.
 Hortensius, bók, 123.
 Hostia, borg, b 256.
 Hrafn 297.
 Huni (Hyni) 36. 53. 611.
 Húsabær 396.
 Húsafell 295—297.
 Hylarion b 635
 Hylas s. Hilas.
 Hörðar b 168.
 Illiriko 120.
 India b 55.
 Ingigerðr b 161.
 Innocencius 517. 640. 642; í her Mau-
 ricii, 645.
 Intertrina, dalr, 199.
 Ipoterius b 662. 663.
 Írland 330. b 159. 175.
 Isaac 190. s. Ysaac.
 Isachar b 258. 260.
 Ísland 330.
 Ismael 546.
 Ispanialand 429. b 321. 326.
 Isuria b 55.
 Italia, Ítalialand, 37. 120. 365. b 55.
 146. 147.
 Ithacius 597 (630).
 Jacob 98. 390. b 68. 216. 294.
 Jacobus postoli b 248; ábóti b 616.
 Jairus 515.
 Jamne ok Mambre b 470.
 Jambri b 260. 270. 271.
 Januarius 650.
 Japhet b 263.
 Jarizleifr (-lafr) b 161.
 Jatmundr 690.
 Jerachita b 468.
 Jeremias b 62.
 Jerico b 302.
 Jeronimus 143. 437. b 183. 185—187.
 192. 336. 339. 372. 380. 390. 393.
 401. 629.
 Jesus son Nave 65. 80.
 Job 67. 71. 80. 257. 386. b 196. 330.
 624. 643. 647.
 Johannes, ábóti, 491. 494; b 579. 580.
 605. 616. 623.
 — í Kvisti b 538. 539.
 — baptista 65. 75. 121. 154. 181.
 482. b 2. 62. 64. 85. 190.
 — barensis, meistari, b 50. 56. 59. 64.
 70. 71. 80. 128. 129. 136. 145.
 — eremiti, b 340—372.
 — evangelista 254. 519. 525.
 — kennimaðr, b 195.
 — lærisveinn Pauli ábóta b 529.

- Johannes, munkr, b 437—441.
 — pávi 220. 245.
 — Jón (skammi, minni), b 556. 575.
 620. 657.
 — ok Philippus, postolar 42.
 Jokell, erkibyskup, b 319.
 Jón s. Johannes; byskup b 298. 299.
 302. 303.
 Jonas, spámaðr, 247; lærifaðir b 260.
 262. 263. 271.
 Jordan 183. 337. 482. 489. 490—493.
 b 2. 3. 9. 29. 122. 253.
 Jork b 319.
 Jorsalaborg 303. 487. 514. b 4. 29. 55.
 121. 401. 647. 661.
 Jorsalaland (Jorsalir) 298. 303. 487.
 Joseph 307. b 87. 216. 294. 452.
 — ábóti b 553. 554. 623.
 — af Arimathia, b 8.
 Josephus (Josippus) b 261.
 Jovinus, byskup, 224.
 Jubal b 260. 268. 272.
 Judas 64. 80. 525. b 404. 647.
 — son Simonar 304—308.
 Judea 520. b 55.
 Julia 659.
 Juliana b 302—305.
 Julianus 28. 555 (575. 610). b 387.
 Julius, pávi, b 248.
 Juno 105.
 Justina, dróttning, 28. 29. 31—34.
 52. 136. 615. 616; móðir Silvestri
 b 245.
 Justinianus 121. b 54. 107.
 Justinus, konungr, 220. 221; prest, r,
 424. 428. 430—432.
 Justus, munkr, 383. 384.
 Juvenalis, píslarváttr, 241; skald 449.
 Kacianus 532.
 Kain 298.
 Kalcedon b 304.
 Kalexтина 322.
 Kalfr Arnason b 166. 168.
 Kantarabyrgi b 315. 317. 318. 320.
 Kanumerum b 151.
 Karinus ok Leucius b 1. 8. 14, 17.
 Karlamagnús 690. 693.
 Karra b 293.
 Kaselensis, borg, 330.
 Katerina 400—421.
 Katula 320. 321.
 Kipr 635. s. Cipr.
 Kiriaka 424. 430.
 Kirialax b 173—175.
 Kjölur b 163.
 Klaudius 432. s. Claudius.
 Klodoveus 544.
 Knútr konungr b 160. 171.
 Kohel (Koel) 302.
 Kolbeinn b 179.
 Kolbjörn á Velli 396.
 Kolne 35.
 Konall 338.
 Kormakr 353.
 Kosdroe b 54.
 Kostí 401. 403.
 Kraton b 258—262. 264. 265. 269.
 271. 272. 274.
 Kristikerka b 57.
 Krístskirkja b 182.
 Kristina 322.
 Krít, ey, b 230.
 Kurtein, staðr, b 150.
 Kusi b 260. 266. 367. 272.
 Kvincianus s. Qvincianus.
 Kvistr (Calamus), munklífi, b 538.
 Laban 98.
 Landramnus 671.
 Langavöllr, bæ, 673.
 Langbarðar 169 (213). 186. 232. 234.
 242. 370. 390.
 Langbarðaland 554 (575, 607). 563
 (586; b 158.
 Laodicia 94.
 Larcia 316. 318. 320.
 Latini b 97.
 Latran 30.
 Laudaticus, höfn, b 29.
 Laudunum, staðr, b 57.
 Laudunenses b 57. 58.
 Laurencius 353; erkidjakk 423—430;
 b 255.
 Lavikana, gata, b 233. 255.
 Lazarus 228. 244. 246. 247. 366. 513.
 521—526. 531. 536; b 4. 10. 19.
 261.
 Lemovidas 532.
 Leo, pávi, 395.

- Leobrandus 148.
 Leucadius 572 (598, 631).
 Leonsius 30.
 Leonti, staðr, b 99.
 Leviathan, 534.
 Libanus, skógr, b 155.
 Liberius 177 (218).
 Libertinus 182—184; Libertini b 293.
 Libia b 55.
 Liborius, pávi, b 248.
 Licia b 55. 56. 62. 76. 90. 107. 108.
 110. 123. 126. 133. 139. 140.
 Licinius 256; b 85.
 Licontius 574 (600. 634).
 Licus, á, 93.
 Lidda b 302.
 Liger, Ligeris, á, 549. 558 (580); b 499.
 Ligo, borg, b 340. 486.
 Liguria 29.
 Linus 663.
 Liparis, ey, 245.
 Lisbius 314. 320.
 Lusias b 214. 215.
 Locus Calvarie 306.
 Lodoveus b 224.
 Loth 64; b 81. 403.
 Lotarius 672. 673.
 Lucanus 452.
 Lucas 180. 526. 643. b 297.
 Lucia 433—436.
 Lucianus 313; b 298—302.
 Lucifer 67. 349. 677. 678.
 Lucillus 425. 426; b 306.
 Lucina b 229. 235. 650.
 Lucrina, borg, 365.
 Ludovicus, konungr, 546.
 Lugduna borg, Lugdunum 36. 532.
 Lundúnaborg b 317.
 Lupicinius 557.
 Macedonius 36. 54.
 Macezel 50.
 Macharius patriarcha b 127; heilagr
 maðr, b 465—476. 556. 557. 560
 —563. 570. 583—587. 599—601.
 650.
 Madian b 295. 640.
 Magdalum, kastali, 513. 514.
 Magnencius, hervíkingr, 609.
 Magnús konungr b 174. 177.
 Malcus 437—446. b 629.
 Mallusius 645.
 Mambres ok Jambres 404. s. Jaune
 ok Mambre.
 Mammona b 47.
 Manichei 99. 139. 144. b 422. 423.
 Marcellianus b 228. 229. 234.
 Marcellinus, pávi, 714—716.
 Marcellus, byskup, 187; píslarváttr,
 313; pávi, 715. 716; prestr 571
 (596. 628); i Tudercina 197. 198.
 Marcialis 532. b 306.
 Marcilla 542. 545.
 Marcus 180. 517. 526; lærisveinn
 Silvani b 609. 610. 658; pávi,
 b 248.
 Mardagi b 175.
 Margareta (Margrét) 474—481.
 Merentonia b 318.
 María egipzka 484—494. 497—509.
 512.
 — Magdalena 513—553. b 57. 558.
 Maro b 72.
 Maronia, tún, 437.
 Marsilia, borg, 532. 653.
 Marsirius 690. 691.
 Marteinn, Martinus 36. 37. 47. 54.
 165 (209); 554—642; einsetumaðr
 226. 227.
 Martha 513—515. 520—524. 530—537.
 539. 540. 542—545. b 558.
 Martinianus 83.
 Martina b 54.
 Martinus s. Marteinn.
 Martirius 198.
 Maternus 654. 655.
 Matheus 524. 526. b 142.
 Mathias b 23. 76.
 Mauricius, keisari, 387; jarl, 645—
 654. 657.
 Mauritania 652.
 Maurus 161 (205). 162 (206). 169 (207).
 659—675.
 Maxentius 302. 400.
 Maxima, borg, 475.
 Maximianus 91. 153. 302. 366—368.
 400. 436. 643—653. 656—658.
 Maximinus 532. 533. 535. 536. 538.
 539. 546. 609.

- Maximus, djaku, b 260; faðir Probus
 241; höfðingi, 35—38. 53; keisari
 302. 562 (585. 610). 572. b 310;
 son Criserius 251; þjónn Almachius
 288. 289.
 Media b 55.
 Mediolanum = Melansborg 653.
 Megalius 140.
 Melans (Meilans) borg 29. 31. 33. 39.
 46. 127. 135. 151. 221. 556. 577.
 603. 637.
 Melchiades b 245. 246.
 Melchisedech b 670. 671.
 Melga 35.
 Mellitus 242.
 Memphis b 452.
 Mesopotamia 22. b 55. 293.
 Methodius b 51.
 Michael (Mikael) 605. 676. 689. 690.
 692. 693—700. 702—713. b 2. 7.
 86. 89. 633.
 Micheas b 7.
 Miðgarðsormr b 4. 10. 20.
 Migecius b 301.
 Miklagarðr 41. 121. 221. 386. b 8. 30.
 31. 107. 174. 278. 303. 304.
 Militon b 217. 218. 220. 650.
 Mirrea b 23. 31. 34. 35. 37. 40. 44.
 55. 56. 76. 79. 91. 98. 110. 120.
 122. 123. 126. 129—133. 135. 140.
 141. 146—149.
 Modestus b 327. 330—333.
 Monica 47. 122—125. 136. 137.
 Montacassin s. Cassinum.
 Montanus b 222. 223.
 Moralia, bók, 386.
 Motheis b 581. 582. 598.
 Moyses 181. 202. 300. 461. 472. 473.
 677. b 72. 294. 295. 628; ábóti,
 679. 680. b 499. 500. 560. 567.
 577. 588. 591. 595. 596. 634.
 Mucius b 411—419.
 Murannus 51.
 Mœri b 160. 181.
 Nabogodonosor b 87.
 Nabuzardan b 556.
 Narbona 532.
 Narnus, borg, 222.
 Narsicus, fjall, 226.
 Nazareth 520.
 Nazarius, píslarváttr, 44.
 Neapolite 695. 696.
 Nebridius 128. 129. 132.
 Nectapoleus b 119.
 Nemaus, borg, 593. 625.
 Nepocianus b 31—33. 104—106.
 Neptalim b 1.
 Neptunus 105.
 Nero 315. 321.
 Nestorius 113. 114.
 Nicholaus (Nicholás), erkibyskup b 21—
 53. 60. 63—86. 88—101. 104—158.
 — archidiaconus b 123. 125.
 — byskup Paterensis b 60. 63. 67. 68.
 Nicecius 48.
 Nicodemus b 8. 299. 301.
 Nicomedia 653. b 55.
 Nicostratus b 228. 231.
 Nið, á, b 177.
 Niðaróss b 171. 174. 178. 181.
 Níl 72. 77. b 338. 391. 424. 479. 487.
 488. 576.
 Ninive 388. 437.
 Nistero, ábóti, b 624.
 Nitria 92. 93. b 458. 459. 471—476. 488.
 Noaman b 253.
 Noctifer 678.
 Noe b 262. 264.
 Norðmenn 165. 209. b 61. 119. 158.
 176. 278.
 Norðrlönd 243. b 175.
 Noregr b 159. 161. 163. 164.
 Normandi b 317.
 Norroenn b 142.
 Notarius 37.
 Numentana, gata, 20.
 Nunnosus 187. 188.
 Nursia, herað, 158. 200. 239. 240.
 Octodorus, staðr, 646. 647.
 Octovianus Augustus 643.
 Óðinn 2. 13. 287. 288. 321. 370. 417.
 569. 618. b 230. 233. 328. 330.
 Ólafr konungr — helgi 396. b 159—182.
 — — Tryggvason b 160. 162.
 Ólafshellir b 161. Ólafshlíð b 173.
 Olegius 664.
 Olibrius 475. 476.
 Olivant, horn, 690. 691.

- Omerus s. Homerus.
 Orkneyjar b 159.
 Ormr 396.
 Or b 373—377. 665.
 Origenis b 463.
 Osló 396.
 Ostratim, borg, b 648.
 Padus, á, 225.
 Palestina 482. 495. b 55. 495.
 Páll s. Paulus.
 Palladia b 308.
 Palladius 370.
 Pambo b 614. 622. 623.
 Pamphilia b 55.
 Panephus, staðr, b 553.
 Pantheon b 53.
 Paphnucius 91. b 441—450. 540. 542—
 545. 617.
 — kallaðr Cephalus 607.
 Papia, borg, 148.
 Paradisus b 55.
 Paramoniarus 24.
 Paris, Parisius 313. 315. 320. 561
 (584. 616).
 Parmenas 542. 545.
 Parthemius 425.
 Parthia b 55.
 Paschasius, djákn, 252—254; jarl,
 434. 435.
 Pastor, ábóti, b 624, 635. 641. 656.
 Patera b 21. 55. 56. 59. 61. 65. 67. 76.
 Patricius, faðir Augustinus, 122;
 heilagr maðr 354.
 Patritus, bær, 424.
 Paulinus, fóstbróðir Ambrosius 51;
 byskup 219. 220; augnaveikr maðr,
 562 (584. 616).
 Paulus 34. 52. 66. 199. 200. 205. 213.
 237. 240. 252. 312. 381. 441. 454.
 464. 482. b 59. 78. 109. 193. 246.
 251. 497.
 — ábóti b 424—426. 528. 529. 570.
 — eremiti b 183—192. 657.
 — simplex b 479—483.
 — sveinn b 308.
 Peitu, borg, 603 (637) s. Pictavis.
 Peizinavellir b 175.
 Pelagius 386. 387.
 Pemen b 508. 513—517. 550—552.
 556. 559. 560. 564. 574. 575. 580.
 581. 587. 588. 592. 603. 604. 616.
 617. 619.
 Penitencialis, bók, 642.
 Peor b 535—538. 605. 635.
 Perpetuus 606 (640).
 Persida b 55.
 Petra, staðr, 679.
 Petragoricas 532. 542.
 Petrskirkia í Róma b 53.
 Petrus 199. 200. 204. 231. 240. 267.
 269. 313. 385. 423. 528. 530. 714.
 715. b. 251.
 — einsetumunkr 249; fóstri Grego-
 rius 179—255. 395; höfðingi, 250.
 Pharao 644. b 216. 294. 391. 419.
 Philemon b 453—455.
 Philippus 313; Fellitonensis byskup
 b 126.
 Piamon b 484.
 Pictavis, Peitu 556 (577. 610).
 Pilagrius b 647. 648.
 Pilatus 283. 411. 412. b 287. 289. 290.
 Pistus b 665.
 Pitirion b 435. 436.
 Placencia, borg, 225.
 Placidus, Placidus (Eustachius) b 193
 —210.
 Placidus lærisveinn Benedictus 161
 (205). 162 (206). 163 (207).
 Plato 130. 404.
 Platomeus (Platentatus, Flacontanis)
 b 98.
 Plodegarius 660. 661.
 Pluvit, kastali, 113. Pluvitani b 113.
 Policratia 94.
 Polikarpus b 228. 229.
 Pompeianus 161. 162 (205. 206).
 Populonia, borg, 225.
 Porphirius (Portfirius) 409. 410. 412.
 413. 419. b 275.
 Possedonius b 310.
 Possideus b 306.
 Preciosus 384.
 Preiectus b 306.
 Prenestina, borg, 231.
 Pretextati kirkjugarðr 425.
 Pricilla b 279.
 Primus 673.
 Priscillianus 572 (597. 630).
 Pristinus 341.

- Probatas, byskup, 241; dómandi, 366;
 greifi 29. 31. 37; munkr 661.
 Procnlus 193.
 Propontis b 55.
 Prosper 143.
 Provincia 547.
 Publius b 311. 312.
 Pul 693. 714. b 147.
 Quadragesimus 227.
 Quadraginta milites b 211—221.
 Quincianus, iarl, 1—6. 7—12.
 Qvirion b 212—215. 217. 220.
 Ramath b 628.
 Ravenna, borg, 182. 195.
 Reatina, borg, 241.
 Redemptus 233.
 Redigaisus 50.
 Refrigerius 597.
 Regulus 521.
 Reimsborg 544.
 Remicia 663.
 Remigius 544. b 222—227.
 Remisborg b 222. 223.
 Riggo 167. 168 (211).
 Rikarðr b 179. 180.
 Rodanus, á, 533. 536. 646. 653.
 Rollann 690. 691.
 Róma, Rómaborg 18. 20. 21. 23 120.
 127. 311. b 566. 655. 656.
 Romania b 146.
 Romanus, munkr, 195 (201). 664.
 665; riddari, 428; kristinn maðr,
 b 260.
 Rufo 478.
 Runzival 690—692.
 Rusticus, prestr, 213. 315—321.
 Rygir b 168.
 Rönd, vatn, b 180.
 Sabacianus b 67.
 Sabinus 221. 222. 225.
 Salaria, stræti, 428. 432. b 279.
 Salomon 236. 237. 252. 300. 301. 348.
 441. 443. 479. 514. 518. b 48.
 109. 658.
 Samaria b 55. 297.
 Samnia 180. 182. 239.
 Samson 441.
 Samuel 98.
 Sancta Jerusalem, munklífi, b 86.
 Sancta Syon, kirkja, b 85. 86. 118. 124.
 127. 132. 134. 137. 139. 146. 148.
 Sanctolus 232. 233.
 Santonas 532.
 Sara 546.
 Saraceni s. Sarraceni.
 Sardinarey 148.
 Sarmati 36. 53.
 Sarraceni 84. 85. 546. 547. 690. b 190.
 Satan, Satanas 479. b 3—7. 9. 10. 12.
 Saturninus 313. 532.
 Saturnus 104.
 Saul b 262.
 Saulus 228. 305. b 287. 297. 643.
 Saurhlíf b 171.
 Saxar b 158.
 Saxland 35.
 Scindecia 481.
 Scitium, Sciti, b 471. 500. 508. 547.
 580. 613. 622. 638. 639. 646. 648.
 655. 657.
 Scolastica 176 (217. 218).
 Sebastia, borg, 256, 271. b 85. 211.
 Sebastianus 195. 393. b 228. 229. 234.
 235. 316.
 Sefsurð b 160.
 Seia, Sia, á, 703. 706.
 Seleon b 260. 268.
 Seleus, fjall, 424.
 Sem b 263.
 Seneca 448. 452.
 Senuna, á, 703. 706.
 Seor b 294.
 Separatus 245. 246.
 Sepontinus 694—699. 709.
 Sepontus, borg, 693. 695. 709.
 Seps 239.
 Septem dormientes b 236—240.
 Serapion 110. 119. b 452. 634.
 Serentis, borg, 190. 192.
 Sergius ok Bachus b 85.
 Serglus 662.
 Serkland b 650.
 Servandus 177 (218. 219).
 Seth 298—300. b 2. 3. 9. 17. 18.
 Severa 28. 29.
 Severinus 605. 606. 638. 655. 669.
 Severus 33 199.
 Sibilla, dróttning, 300; spákona 404.

- Siene b 486.
 Sigurðr, byskup, b 171; konungr
 munnr b 179.
 Sigvatr prestur 297.
 Sikiley 1. 6. 13. 25. 168 (212). 239.
 245. 248. 330. 433.
 Siler, á, b 330.
 Silvanus b 553. 557. 558. 609—611.
 630.
 Silvester 302. 654. 697. b 97. 245—255.
 260—281. 284—286.
 Silvia 377—379. 381. 382. 392.
 Silvinus 5. 11.
 Simacus, greiðr, 41. 42. 127. 245; pávi
 253. 395.
 Simeon b 1.
 Simitheus, Semitheus, á, 6. 12.
 Simon, pharisæus, 514—516. 518; le-
 prosus, 518. 524.
 Simonides b 31. 101.
 Simphronius 16.
 Simphorianus b 231.
 Simpherosa b 229.
 Simplicianus 49. 130. 131.
 Simplicius, munkr, 668. 669. 672; pávi,
 335.
 Sinay b 72. 295. 557.
 Sincleriten b 512.
 Sincleticen b 630.
 Sinclicius b 647.
 Sincensis, kastali, b 306.
 Sion s. Sancta Syon.
 Siracusa, borg, 433.
 Siria 513. b 55. s. Syrland.
 Siriensis, munklífi, 664.
 Sisinnius 315—318; borgargreiðr, b 278.
 (Sisonius), Sisosius, b 552. 573. 574.
 588. 589. 596. 597. 656. 666.
 Sivin, beer, b 118.
 Sixtus 422—425. 432.
 Skiptisandr b 180.
 Skotar 330.
 Skotbúrgará b 174.
 Slavonia 545.
 Smyrnium (? Sirmium), borg, 31.
 Sodoia 251. b 47.
 Sokkason 713 s. Bergr.
 Sólar áss 165 (209).
 Solodorum, kastali, 658.
 Sophia 369—376.
 Soractis (Seractis), fjall, 187 b 251.
 Sosorianus b 255.
 Sostines 542. 545.
 Spanialand 313. s. Ispanialand.
 Speciosus 239.
 Speculum Ecclesie 525.
 — Historiale 530. 692.
 Spes 369. 371. 373.
 Spolitana, borg, 230.
 Stafamýrar b 164.
 Stephanus, frumváttr, 186. 305. 531.
 b 85. 287. 292—309; jarnsmiðr,
 250; prestur 229. 242.
 Stiklastaðir b 165. 170. 171.
 Stiliko 45. 48. 50.
 Stratilates b 97.
 Straturium b 305.
 Sublacus, staðr, 159 (201). 178.
 Sula b 164.
 Sulpicius Severus 569 (593. 624). 593.
 604. 639.
 Sveinn jarl b 161.
 — konungr b 172.
 Svíþjóð b 161. 163. 173.
 Sydon 308.
 Syrland 24. 306. b 185. 592.
 Syrus, ábóti, b 424.
 Tabiensis, sveit, b 544.
 Tabennensiote, konur b 663.
 Tagastensis, borg, 122.
 Tare b 293.
 Tarasconus, dreki, 534; staðr, 535. 543.
 Tarqvinus b 245. 246.
 Tarqvinus 288.
 Tekla 569 (593. 625.)
 Tepericius b 604.
 Terracinensis, borg, 215. 239.
 Tervacensis, herað, 313.
 Testis, staðr, 666.
 Tetradius 561 (583. 614).
 Thara b 260. 268. 272.
 Tharsilla 377—379.
 Thebaida 72. 84. b 183. 340. 372. 378.
 399. 434. 450. 486. 606. 628. 640.
 652. 658.
 Thebæi 644.
 Thelonearius (Telonearius) b 142. 144.
 Theobertus 667. 672.

- Theo(de)baldu 670. 672.
 Theodimus 474.
 Theodora, kona Dorathi 322; kristin
 kona b 245; stjúp dóttir Maxi-
 miani 302.
 Theodora (Theodane) b 245. 280.
 Theodorus, félagi Ammonis 93; læri-
 sveinn Paphnucii b 540—542. 557.
 649. 650; ríkr maðr b 51; rit-
 gerðamaðr Ambrosii, 45; píslar-
 váttr b 85. 116. 310—314; varð-
 veizlumaðr Petrskirkju í Prene-
 stina 231. 232.
 Theodosia, borg, 36. 53.
 Theodosius, 37. 38. 41—43. 45. 53.
 60. 617. b 8. 298. 341. 372. 513.
 514. 546.
 — faðir Margrétar 474.
 Theon b 381—383. 634.
 Theopentius b 561. 562.
 Theophantius 243.
 Theophilus (Theodimus) 474. 481.
 Theophilus (Theopholus) 327. 328;
 erkibyskup, b 565. 566. 630,
 Theophimus s. Trophimus.
 Theopista b 195. 205. 209.
 Theopistus b 195. 200. 201. 209.
 Theoprobos 169 (213).
 Theospitem, Theospitus s. Theopista,
 Theopistus.
 Thessalonia, borg, 39.
 Theotonia 544.
 Thobias b 330.
 Tholosa 532. s. Tolosa.
 Thomas, erkibyskup, b 315—320.
 Thuscia s. Tuscia.
 Tiberis, á, 387. s. Tífr.
 Tiberius, keisari í Miklagarði, 386;
 í Rómaborg b 267. 287—289. 291.
 Tiburcius b 232.
 Tiburtina, gata, 430. 431. b 255.
 Tiburtine, vötn, b 306.
 Tiburtius, prestur, 245. 246; bróðir
 Valerianus 279—289.
 Ticinum, Ticinoborg 48. 148.
 Tífr, á, 136. 229. b 231. s. Tiberis.
 Tigris, 299.
 Tikona (Ardinacha), borg, 330.
 Tímotheus b 34. 119. 245. 246; ana-
 choreta, b 607. 608.
 Típhon 104.
 Tírrenum, haf, 599.
 Títus 301. b 297; lærisveinn Pauli
 b 78.
 Tolosa, borg, b 225. s. Tholosa.
 Torqvatus b 232. 275. 276.
 Totila 167. 168 (211. 212). 221. 222.
 225. 228.
 Traianus b 193. 196. 198. 204. 206.
 Tranqvillinus b 228—231.
 Treveris, borg, 36. 560 (583. 614).
 567. 584. 654.
 Triphonia 431. 432.
 Tripolitana, borg, 91.
 Troea 652.
 Troia 306. b 55.
 Trophimus (Theophimus) 532. 537. 542.
 Tudercina, borg, 195. 197.
 Tullianus b 260.
 Tullius 452.
 Tumba 710. 711.
 Turonsborg, Turonum, 46. 532. 557
 (579) 558 (580. 611). 603 (637).
 Turpín 692.
 Tuscia 42. 50. 195.
 Tyrkja herr b 148; tyrkneskir menn
 b 148.
 Tyrus 308.
 Ungaraland 554 (575. 607).
 Upplönd 396. b 159.
 Uppreistar saga, Genesis, 251.
 Urbanus 277 278. 280. 281. 291. 294.
 Ursula 35. 53.
 Ursus b 31. 97.
 Vagionum (Vangianum) 576 (610).
 Valens 31. 35.
 Valentíniani, villumenn, 38.
 Valentínianus, keisari, 28—31. 611;
 enn yngri 29. 37. 41. 567. 590.
 611. 615—617.
 — byskup, 570 (594. 625); lærisveinn
 Benedictus 167 (210).
 Valentinus, ábóti, 242.
 Valeria, dóttir Diocleciani, 302.
 Valeria, herað, 185. 186. 198. 229.
 230. 242. 246.

- Valerianus, brúðgumi Ceciliu 276—289; greifi, 422. 424—431; ríkr maðr, 243.
 Valerius 138. b 321. 322.
 Valesar 330.
 Valkomus 5. 11.
 Valland 29. 36. 41.
 Valtari (af Salliburg?) 446.
 Vandali b 141. 142. 222; Vandalus b 143.
 Vaskonia 532.
 Vastes 464.
 Vebjörn 396—398.
 Velliacum 532.
 Veneciani b 148
 Veranus, akr, b 255.
 Vercelli, borg, 148. 661.
 Verdala (Verðæla) fylki b 164.
 Verluc 535.
 Vernonis, herað, 703.
 Verona, Veronensis, borg, 229, 651. 655.
 Veronica b 290. 291.
 Vespasianus 301. b 288. 297. 298.
 Vestfold 396.
 Vestmusteri b 317.
 Vestrhalfa 643.
 Vesuncio 532.
 Viceliacus 547—552.
 Victor 645. 651. 652. 655; son Maximi 37.
 Victoricus 313.
 Victorinus b 231.
 Victricius 570 (599. 625).
 Vík 396.
 Vilborg 297.
 Vincencius b 221—326; byskup, 51.
 Vincestari b 317. 318.
 Vindland b 177.
 Vindr, Vindar b 174. 179.
 Virgilius 404. 449.
 Virra, staðr, b 99.
 Visbius 320.
 Vitalis 645; Vitalis ok Agricola, pisl-
 arvátтар, 44.
 Vitas patrum, bók, b 629.
 Vitus b 327—334.
 Voleia, boer, 661.
 Vulcanus 105. 346.
 Vulgaria b 161.
 Vulturnus, á, 182.
 Væringjar b 173. 174. 176.
 Völlr, á Velli, 396.
 Ypolitus 425. 426. 428. 430—432.
 Yppon, borg, 138—140. 148.
 Ysaac 190; prestr, b 520. 578. 606.
 Ysaías b 1. 5. 393. 498. 598; ábóti b 424. 425.
 Ysidorus 142: ábóti 679. 680. b 56. 60. 450. 499. 500. 587. 634. 635.
 Zabulon b 1.
 Zacharias 75. b 64; lærisveinn Sil-
 vani 553. 557. 577.
 Zalla 175 (216).
 Zenon (Zemon) 229. b 495. 496. 592.
 Zenobius 50.
 Zenophilus b 259—262. 264. 268. 271. 272.
 Zosimas 482—485. 487—494. 495—512.
 Zoticus 233.
 Þelamörk b 181.
 Þeoprobus s. Theoprobos.
 Þiobaldus b 315. 317.
 Þjóðrekr 245.
 Þóra, móðir Sigurðar konungs Jór-
 lafara, b 179.
 Þórarinn a Húsafelli 295.
 Þórðr b 167.
 Þorfinnr munnr b 167.
 Þorgeirr flekkur b 164; af Kvístöðum b 166. 167.
 Þorgils 294—296.
 Þorgisl Hjálmuson b 165. 169. 170—
 172.
 Þórir hundr b 166—169.
 Þorný 296.
 Þórr 289. 367. 370. 417. 419. 569. 618. b 230. 233. 328. 330.
 Þorsteinn knarrarsmiðr b 168.
 Þrándheimr b 164. 171.
 Þyðeska = lingua Bulgarica 243.
 Öngulsey b 175.

Rettelser.

I.

10 ³⁸	gat hana	. læs	gat hann
15 ⁹	Agnes;	<	Agnes; 1
21 ²⁴	konnungs	<	konungs
33 ³²	giæzkueingli	þor rettes til	giæzlueingli
41 ¹⁵	vagsama	læs	vegsama
42 ¹	ordsendigu	<	ordsendingu
44 ²⁷	sigriztb i ardogum	<	sigrizt i bardogum
49 ³⁴	liki lans	<	liki hans
52 ³⁴	semt	<	sem
65 ²⁶	reiðinnar 1	<	reiðinnar 2
65 ³⁵	þessa 2	<	þessa 3
87 ²⁷	vlfvallda 1	<	vlfvallda 2
87 ³²	öþolandligr 1	<	öþolandligr 3
87 ³⁹	her Cd.	<	her Cd. 3
97 ³⁴	semblandaðan	<	samblandaðan
100 ¹⁴	stopli	<	stolpa
101 ¹⁰	miskvnnur	<	miskvnnar
115 ⁷	han(s eptir)	<	han(s)
119 ²⁰	verðveittv	<	varðveittv
142 ³²	eabsentm	<	absentem
143 ³³	var A	<	var a
186 ¹⁵	heriudu i	<	heriudu
188 ²⁴	bad hans	<	bad hann
198 ²⁹	dege	<	degi
198 ³²	górþi	<	górþi
229 ¹⁷	at comasc	<	ut comasc
235 ⁴	o segi	<	oc segi
239 ³²	þa atti	<	sa atti
279 ²²	þefa	<	þurfa
281 ³⁰	hrendir	<	brendir
312—321	<i>i Overskriften</i> Dionynius	<	Dionysius
331 ¹¹	þria dag	<	þria daga
335 ⁴⁰	C	<	A
344 ²⁸	poddur 1	<	poddur 2
344 ³⁵	hendr 2	<	hendr 3
344 ³⁷	ok 3	<	ok 4
354 ³⁰	Patricii 3	<	Patricii 4
365 ¹⁴	hir. a <i>i nogle Exemplarer</i>	<	hirs
452 ¹⁷	drepa	þor rettes til	drvpa
453 ⁶	sem orskvrör	< < <	seinn orskvrör
453 ²⁴	Nv er farið	< < <	Sva er farið

4 ⁵⁸⁵	Myrra	<i>læs</i>	Dyrar
505 ²⁹	þa þeim	<	þa heim
513 ¹⁴	for hon	<	for hann, <i>saaledes har B.</i>
601 ²⁴	sidan med	<	[sidan med
609 ²³	fyrir lata	<i>bør rettes til</i>	fyrirlata <i>eller</i> fyrirlata
683 ⁸	gefin aðr	< < <	gefin an
685 ⁹	er freistar	< < <	er freistaðr

II.

17 ¹⁸	i secula	<i>læs</i>	in secula
35 ⁰	presti	<	prestum
47 ⁴⁰	<i>Her et Par</i>	<	<i>Her er et Par</i>
59 ³⁸	sennillga	<	senniliga
73 ²¹	faganarmenn	<	faganarmann
93 ³	hvirfli.	<	hvirfli.»
139 ²¹	þessarr arbækr	<	þessarrar bækr
161 ¹³	ner midri	<	ner midri
316 ¹⁶	annarskyn	<	annarskyns
328 ¹²	nefnda svo morg	<i>bør rettes til</i>	nefnd svo morg
433 ¹⁰	grasgerd	<i>læs</i>	grasgard
442 ⁵	likara	<	leikara
458 ¹⁰	samtengd	<	samtengdir
471 ²⁷	mostratur	<	monstratur
477 ¹¹	hann ek	<	kann ek
488 ¹⁰	danda	<	dauda
496 ¹	handa.	<	handa.»
496 ¹²	auglite.»	<	auglite.
502 ³⁷	solitudinem	<i>bør rettes til</i>	sollicitudinem
547 ¹⁸	athafni	<i>læs</i>	athafnir
552 ¹⁷	ute	<	lute
567 ⁶	setia þeim	<	sitia þeim
584 ³³	virga	<	virgo
603 ¹⁷	fæirdæmi	<	fyrirdæmi
620 ⁴	sonn	<	sonu
625 ²⁰	þeir i fialle	<	þeir (er) i fialle
636 ³⁴	hafdi ok	<	hafdi
640 ⁴	girnd	<	grimd
645 ²⁹	rettir	<	re(i)ttir
664 ³¹	greimleiks	<	grimleiks
666 ¹⁶	kann ok	<	kann ek

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
